

שבוע פרשת בא

(14 - 20 January 2024)

ד' - י' שבט תשפ"ד

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להנחת תפילין במשך כל היום כולו (מניח החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמנחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

בְּכֹל לְבַבְכֶם וּבְכֹל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ
 יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתָּ דָגְגָךְ וְתִירְשָׁךְ וַיִּצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי
 עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלֹתָ וּשְׂבַעְתָּ: הַשְּׂמֵרוּ לָכֶם
 פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וּעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים
 וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהָרָה אִפֵּי יְיָ בְכֶם וְעֲצַר אֶת הַשְּׂמִים
 וְלֹא יִהְיֶה מִטָּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַרְתֶּם
 מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָחָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם: וּשְׂמֹתֶם
 אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם
 לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וּלְמַדְתֶּם
 אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ
 בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ,
 וּבְשַׁעְרֶיךָ: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׂמִים עַל
 הָאָרֶץ:

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
 אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כַּנְפֵי בְגֵדֵיהֶם
 לְדַרְתָּם, וְנָתַנוּ עַל־צִיצִית הַכַּנֵּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם
 לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וְעִשִׂיתֶם
 אֹתָם, וְלֹא תִהְיוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר
 אִתְּם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל
 מִצְוֹתַי, וְהִייתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר
 הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם לְהִיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי
 יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:

נכון לזמננו קודם התפילה:

הַרְיֵנוּ מִקְבֵּל עָלֵינוּ מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָה לְרַעַךְ בְּמוֹד:
 מַעוּה לְהַתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי
 שְׂמֵתִי לִימֵי הַחֹדֶשׁ.
 יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלֵּינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבְנָה בֵּית
 הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרְתְךָ:
 אֶךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:

טוב להרגיל עצמנו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה'
 הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נַשְׂמֹתִי
 בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על
 התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת
 של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד
 ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִילִין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל
 ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְשָׁנוּ
 בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוְּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִילִין:

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.
 כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר פָּחַר בְּנוּ מִכָּל
 הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. כְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נֹתֵן
 הַתּוֹרָה:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

כְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל
 מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ
 הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ: וְשָׁנַתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ
 בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְךָ, וּבְקוּמְךָ: וּקְשַׁרְתֶּם
 לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וּכְתַבְתֶּם עַל
 מְזוּזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שְׂמֵעוּ אֶל מִצְוֹתַי אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה
 אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ,

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של
 תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס
 . . . שכן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו היו
 ברשותו ואחריותו ויחיים בהדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יהפך ל"חדר ובית של צדקה".

מזמורי תהלים

קכג

המשורר מקונן על זמן ארוך ורב שעברו כבר בגלות:

א שיר המעלות אֵלֶיךָ נִשְׁאַתִּי אֶת
 עֵינַי הִישָׁבִי בַשָּׁמַיִם: ב הֲנֵה כְּעֵינֵי
 עֲבָדִים אֶל יְד אֲדוֹנֵיהֶם כְּעֵינֵי
 שִׁפְחָה אֶל יַד גְּבֻרָתָהּ בֵּן עֵינֵינוּ אֶל
 יְיָ אֱלֹהֵינוּ עַד שִׁחְנָנוּ: ג חָנְנוּ יְיָ חָנְנוּ
 כִּי רַב שִׁבְעָנוּ בּוֹז: ד רַב־תָּבֵעָה לָּהּ
 נַפְשָׁנוּ הִלְעָג הַשָּׂאֲנִים הַבּוֹז לְגֹאֵי
 יוֹנִים:

קכב

מספר המשורר משבח ירושלים והניסים שנעשו בירושלים:

א שיר המעלות לְדָוִד שִׁמְחָתִי בְּאֲמָרִים לִי בַיּוֹם יְיָ נִלְךָ:
 ב עַמְדוֹת הָיוּ רְגְלֵינוּ בְּשַׁעְרֵיךָ יְרוּשָׁלַם: ג יְרוּשָׁלַם
 הַבְּנוּיָה כְּעִיר שֶׁחִבְרָה־לָּהּ יַחְדָּו: ד שִׁשָּׁם עָלוּ שְׂבָטִים
 שְׂבַט־יִזְיָה עַדוֹת לְיִשְׂרָאֵל לְהַדוֹת לְשֵׁם יְיָ: ה כִּי שָׁמָּה
 יֵשְׁבוּ כִסְאוֹת לְמִשְׁפַּט כִּסְאוֹת, לְבַיִת דָּוִד: ו שְׂאֵל
 שְׁלוֹם יְרוּשָׁלַם יִשְׁלֹו אַהֲבִיךָ: ז יְהִי־שְׁלוֹם בְּחִילֶךָ
 שְׁלוֹהַּ בְּאֲרָמְנוֹתֶיךָ: ח לְמַעַן אֲחִי וְרַעֲי אֲדַבְּרָה־נָּא
 שְׁלוֹם בְּךָ: ט לְמַעַן בַּיִת־יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲבַקֶּשֶׁה טוֹב לְךָ:

תחילת זמן קידוש לבנה:
 יום רביעי בערב, ז' שבט

ב"ה. נוסח המברק שהואיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לשלוח לאנ"ש שי' בכל מרחבי תבל לקראת יום ההילולא יו"ד שבט, ה'תשל"ג

שבת שלום והילולא והתועדויות פעילות והמשכם ופירותיהם טובות לשמים ולבריות בכל הימים שלאחריהם ובהצלחה רבה ועד שכמופת יהיו לרבים.

בברכה

מנחם שניאורסאהן

124. ונמוּבן גַם: ראה קונטרס הערות התמימים ואנ"ש (שנה זו) ע'

שכמופת יהיו לרבים: ע"פ תהלים ע"א, ז – הקאפיטל תהלים דשנה זו – ראה סה"מ י"א ניסן בתחלתו.

והמשכם: הפעולה עצמה נמשכת, ו(נוסף ע"ז) פירותיהם – ומעלה בכאו"א, וכמובן גם מרד"ה באתי לגני (דההילולא). טובות לשמים ולבריות: קדושין מ, א. שכמופת יהיו לרבים: עדמ"כ בזהר בחותם פרשת השבוע.

תוכן עניינים

מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

אדמו"ר הזקן

- 258..... שולחן ערוך עם הערות וצינונים
258..... שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי'
261..... תורה אור

אדמו"ר האמצעי

- 264..... תורת חיים.

אדמו"ר ה'צמח צדק'

- 265..... דרך מצוותיך.

אדמו"ר מוהר"ש

- 266..... תורת שמואל תרל"ג.

אדמו"ר מוהרש"ב

- 267..... ספר המאמרים - המשך תער"ב.

אדמו"ר מוהרי"צ

- 268..... ספר המאמרים - תרפ"ט.
269..... לקוטי דיבורים - בלה"ק.
270..... רשימת המאסר.
274..... אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ.

הוספות

- 72..... ילקוט לוי יצחק על התורה
74..... נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח.
218..... נביאים וכתובים.
228..... עין יעקב - מסכת ברכות.
276..... נקודה משיחת קודש מעובדת.
277..... חומש לקריאה בציבור.
285..... קריאת התורה למנחה בשבת קודש.
286..... לוח זמנים.
287..... סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש.

מאמרי ושיחות הרבי

מאמר דא"ח

- ד"ה באתי לגני, ש"פ בא יו"ד שבת, ה'תש"י..... 6
פרק ארבעה עשר מהמשך באתי לגני ה'שי"ת..... 25
ד"ה באתי לגני, ש"פ בשלח, יו"ד שבת, ה'תשד"מ..... 27

התוועדיות

- שיחת מוצש"ק פ' בא, יו"ד שבת, ה'תשל"ג..... 40

לקוטי שיחות

- פרשת בא, כך כא, א..... 67

שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי - פרשת בא..... 75
לוח לתהלים היומי..... 99
תניא יומי..... 100
לוח 'היום יום'..... 113

רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם..... 116
שלושה פרקים ליום..... 120
פרק אחד ליום..... 193
ספר המצוות..... 216

לימוד מוחולק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת כתובות..... 221
גמרא עם ביאור - מסכת בבא קמא..... 230
שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'..... 258

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

סדר מפורט ליום העשירי

ב"ה, ראש חדש שבט, ה'תשי"א
ברוקלין, נ. י.

אל אני"ש, תלמידי התמימים, אל המקושרים
או השייכים אל כ"ק מו"ח אדמו"ר
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע הכ"מ, ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה על שאלת רבים אודות סדר מפורט ביום העשירי בשבט הבע"ל, הוא יום היארצייט של כ"ק מו"ח אדמו"ר
הכ"מ, הנני בזה להציע:

בשבת קדש שלפני היארצייט ישתדלו לעלות לתורה.

אם אין מספר העליות מספיק - יקראו בתורה בחדרים שונים, אבל לא להוסיף על מספר הקרואים.

ישתדלו שמפטיר יהי הגדול שבחבורה - בריצוי רוב המנין - או על פי הגורל.

יבחרו וירימו מי שיתפלל לפני התיבה ביום היארצייט, ונכון לחלק שיתפלל אחד ערבית, שני - שחרית, שלישי -
מנחה כדי לזכות בזה מספר יותר גדול של אני"ש.

להדליק נר שידלק כל המעת לעת. אם אפשר בקל - נר של שעה.

בשעת התפלות ידלקו חמשה נרות.

אחר התפלה (בבקר - אחר אמירת תהלים) ילמוד (יסיים) המתפלל לפני התיבה פכ"ד דכלים ופ"ז דמקואות.

אח"כ יאמר המשנה ר' חנניא בן עקשיא כו' ויאדיר.

בלחש - איזה שורות בתניא, קדיש דרבנן.

אחר תפלת ערבית - יחזרו חלק מהמאמר דיום ההסתלקות (ד"ה באתי לגני, נדפס בקונטרס ע"ד בע"פ. ואם אין

מי שיחזור בע"פ ילמדוהו בפנים. וכן אחר תפלת הבוקר.

ולסיימו אחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה - פרק תניא. וכן לאחר תפלת מנחה.

בבוקר קודם התפלה ירים כל אחד תרומה להענינים השייכים לנשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, **בעד עצמו**

ובעד כל אחד מבני ביתו שיחיו, וכן קודם תפלת מנחה.

לאחר תפלת הבוקר וחזרת הדא"ח - יקרא כל אחד פ"ג (כמובן בחגירת אבנט). אלו שזכו להכנס ליחידות, או עכ"פ

לראות את פני כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ - יצייר עצמו, בעת קריאת הפ"ג, כאלו עומד לפניו. להניח הפ"ג אח"כ בין דפי
מאמר, קונטרס וכו' של תורת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ. ולשלחו (אם באפשרי **בו ביום**) על מנת לקראתו על ציון שלו.

במשך המעת לעת - ללמוד פרקי המשניות של אותיות השם.

במשך המעת לעת - לעשות התועדות.

לקבוע שעה במשך המעת לעת - לבאר לבני ביתו שי' אודות כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ ועבודתו אשר עבד בה כל

ימי חייו.

במשך המעת לעת - לבקר (אלו הראויים לזה) בבתי הכנסיות ובבמה"ד אשר בעיר לחזור שם מימרא או פתגם

מתורתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר אודות אהבת **כל ישראל** שלו, להודיע ולהסביר תקנתו ע"ד אמירת
תהלים, לימוד חומש עם פירש"י - ובמקומות המתאימים - גם ע"ד לימוד התניא כפי שחלקו לימות השנה. - אם
באפשרי לעשות כל הנ"ל מתוך התועדות.

במשך המעת לעת - לבקר (המוכשרים לזה) במקום כנוסי הנוער החרדי - ולהשתדל, ככל האפשרי בדרכי שלום,

גם במקום כינוסי הנוער שלעת עתה עדיין אינו חרדי - ולבאר להם איך שחבה יתירה נודעת להם תמיד מאת כ"ק
מו"ח אדמו"ר הכ"מ, לבאר להם את אשר תבע מהם והתקוה והבטחון אשר בטח בהם, אשר סוף סוף ימלאו את
תפקידם בהחזקת היהדות והפצת התורה בכל המרץ החום והחיות שהם מסגולת הנוער.

מובן אשר, אם זהו מתאים לתנאי המקום, ימשיכו בכל הנ"ל בימים אשר אחרי היארצייט ובפרט ביום הש"ק

שלאחריו.

והוי' יחיש ביאת גואלנו והקיצו ורננו שוכני עפר, ונשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בעל ההילולא, בתוכם

ישמיענו נפלאות וינהלנו בדרך העולה בית א-ל.

מנחם מענדל שניאורסאהן

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 אֵלָא מְתַהַלֵּף, הפסוק מדייק ואומר "מתהלך" ולא "מהלך" להורות
 2 שה'הליכה' (כביכול) של הקדוש-ברוך-הוא בגן-עדן לא הייתה הליכה רגילה
 3 אלא, קַפְּץ וְאָזַל קַפְּץ וְאָזַל", קופץ והולך, קופץ והולך, וגם מדרש
 4 זה רומז על כך שבהשראת השכינה למטה היו שינויים ולאורך הדורות בדרך

1 יֵאָרְצִיט יו"ד שבת הוא יום השנה להסתלקותה של פְּבוּד אִמּוֹ זְקַנְתּוֹ.
 2 הָרַבְּנִית הַצְּדִקְנִית מְרַת רַבְּקָה נִשְׁמָתָה עֵדָן סבתו של הרבי
 3 הרי"צ אם אביו הרבי הרש"ב, אשת סבו הרבי מהר"ש (נסתלקה בשנת
 4 תרע"ד) זְכוּתָהּ יִגָּן עֲלֵינוּ שאף הוא נסתלק ביום זה, בשנת תש"י ולאחר

5 מעשה התברר כי מסר את המאמר הזה
 6 לפרסום ליום הסתלקותו.

7 הקדוש ברוך הוא אומר לבני ישראל:
 8 "בִּאתִי לִגְנוֹי אַחֲתִי כְלָה",

9 וְאִיתָא מוּבָא בְּמִדְרַשׁ רַבָּה
 10 (בְּמִקְוָמוֹ עַל פְּסוּק זֶה פְּסוּק זֶה בְּשִׁיר
 11 הַשִּׁירִים) "לִגְן אֵין כְּתִיב פֶּאן

12 אֵלָא לִגְנוֹי, לִגְנוֹנִי, לְמִקְוֹם
 13 שְׁהָיָה עֲקָרִי בְּתַחֲלָה", בפסוק

14 לא נאמר "לגן" סתם אלא "לגני"
 15 שמשמעו הגן שלי, המקום שבו יש לי

16 עונג והנאה מכבר דְּעַקֵּר שְׂכִינָה
 17 בְּתַחֲתוֹנִים הֵיְתָה, עם בריאת

18 העולם עיקר השכינה שרתה בעולמות
 19 התחתונים שבאותה שעה היו כלי ראוי

20 להשראת השכינה וְעַל יְדֵי חֲטָא
 21 עֵץ הַדְּעַת החטא הראשון שהיה

22 בתחילת הבריאה נִסְתַּלְקָה
 23 הַשְּׂכִינָה מֵאֶרֶץ וְעַלְתָּה לְרַקִּיעַ

24 הראשון מבין שבעת הרקיעים, וְעַל
 25 יְדֵי חֲטָא קִין וְאַנּוּשׁ נִסְתַּלְקָה

26 הַשְּׂכִינָה וְעַלְתָּה מִרַקִּיעַ א' לְב'
 27 וְג', כלומר, בעקבות חטא קין

28 השכינה נסתלקה מהרקיע הראשון
 29 ועלתה לרקיע השני ובעקבות חטא

30 אנוש נסתלקה השכינה מהרקיע השני
 31 ועלתה לרקיע השלישי וְאַחַר כֵּן

32 בְּדוֹר הַמַּבּוּל בעקבות חטאי אותו
 33 דוֹר נִסְתַּלְקָה הַשְּׂכִינָה מִרַקִּיעַ ג'

34 לְד', וְכַדְאִיתָא מוּבָא בְּמִדְרַשׁ
 35 רַבָּה עַל פְּסוּק "וַיִּשְׁמַע אֹדָם

36 הָרָאשׁוֹן אֵת קוֹל הַיְוָי אֱלֹקִים
 37 מִתְּהַלֵּף בְּגֵן עֵדֶן - אָמַר רַבִּי אַבָּא, מְהַלֵּף אֵין כְּתִיב פֶּאן

בס"ד*, שבת פרשת בא יו"ד

שבת, ה'תש"י

יֵאָרְצִיט פְּבוּד אִמּוֹ זְקַנְתּוֹ הָרַבְּנִית
 הַצְּדִקְנִית מְרַת רַבְּקָה נִשְׁמָתָה עֵדָן
 זְכוּתָהּ יִגָּן עֲלֵינוּ

1 "בִּאתִי לִגְנוֹי אַחֲתִי כְלָה", וְאִיתָא בְּמִדְרַשׁ רַבָּה
 2 (בְּמִקְוָמוֹ) "לִגְן אֵין כְּתִיב פֶּאן אֵלָא

3 לִגְנוֹי, לִגְנוֹנִי, לְמִקְוֹם שְׁהָיָה עֲקָרִי בְּתַחֲלָה",
 4 דְּעַקֵּר שְׂכִינָה בְּתַחֲתוֹנִים הֵיְתָה, וְעַל יְדֵי חֲטָא עֵץ

5 הַדְּעַת נִסְתַּלְקָה הַשְּׂכִינָה מֵאֶרֶץ לְרַקִּיעַ, וְעַל יְדֵי
 6 חֲטָא קִין וְאַנּוּשׁ נִסְתַּלְקָה הַשְּׂכִינָה מִרַקִּיעַ א' לְב'

7 וְג', וְאַחַר כֵּן בְּדוֹר הַמַּבּוּל נִסְתַּלְקָה מִרַקִּיעַ ג'
 8 לְד', וְכַדְאִיתָא בְּמִדְרַשׁ רַבָּה עַל פְּסוּק "וַיִּשְׁמַע

9 אֵת קוֹל הַיְוָי אֱלֹקִים מִתְּהַלֵּף בְּגֵן - אָמַר רַבִּי
 10 אַבָּא, מְהַלֵּף אֵין כְּתִיב פֶּאן אֵלָא מִתְּהַלֵּף, קַפְּץ

11 וְאָזַל קַפְּץ וְאָזַל", וְאַחַר כֵּן עֲמָדוֹ שְׂבָעָה צְדִיקִים
 12 וְהוֹרִידוּ אֵת הַשְּׂכִינָה לְמַטָּה, אַבְרָהָם זָכָה וְהוֹרִיד

13 אֵת הַשְּׂכִינָה מִרַקִּיעַ ז' לְו', וַיִּצְחַק מוֹ' לְה', עַד
 14 כִּי מָשָׂה שְׂהוּא הַשְּׂבִיעִי (וְכָל הַשְּׂבִיעִין חֻבִּיבִין)

15 הוֹרִידוּ לְמַטָּה בְּאֶרֶץ. וְעַקֵּר גְּלוֹי אֱלֹקוֹת הֵיְתָה
 16 בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, דְּכְתִיב "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנִיתִי

17 בְּתוֹכְכֶם", בְּתוֹכּוֹ לֹא נֶאֱמַר אֵלָא בְּתוֹכְכֶם, בְּתוֹף כָּל
 18 אֶחָד וְאֶחָד, וְזָהוּ "צְדִיקִים יִירְשׁוּ אֶרֶץ וַיִּשְׁפְּנוּ

19 לְעַד עֲלֵיהֶם", דְּצְדִיקִים יִירְשׁוּ אֶרֶץ שְׂהוּא גֵן עֵדֶן,
 20 מִפְּנֵי מָה, לְפִי שְׁהֶם מִשְׁכִּינִים (הֵינּוּ מִמְּשִׁיכִים)

2 של קפיצה ודילוג, היינו סילוק
 3 השכינה מהארץ לרקיע וְאַחַר כֵּן

4 אחרי ששבעה חטאים בזמנים שונים
 5 גרמו את סילוק השכינה מהארץ

6 לרקיע השביעי עֲמָדוֹ שְׂבָעָה
 7 צְדִיקִים וְהוֹרִידוּ אֵת הַשְּׂכִינָה

8 בחזרה מהרקיע השביעי עד לְמַטָּה
 9 בארץ, אַבְרָהָם הראשון מבין שבעת

10 הצדיקים האמורים זָכָה וְהוֹרִיד
 11 אֵת הַשְּׂכִינָה מִרַקִּיעַ ז' לְו',

12 וַיִּצְחַק מוֹ' לְה', וכך הלאה עַד
 13 כִּי מָשָׂה שְׂהוּא הַשְּׂבִיעִי (וְכָל

14 הַשְּׂבִיעִין חֻבִּיבִין) הוֹרִידוּ
 15 אֵת עֵקֶר הַשְּׂכִינָה לְהִיּוֹת שוֹרָה

16 לְמַטָּה בְּאֶרֶץ.

17 וְעַקֵּר גְּלוֹי אֱלֹקוֹת אַחַר
 18 שֶׁהִשְׂרִאת הַשְּׂכִינָה חוֹרָה לְהִיּוֹת כֹּאן

19 לְמַטָּה בְּאֶרֶץ הֵיְתָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ,
 20 דְּכְתִיב "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ

21 וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכְכֶם", בְּתוֹכּוֹ לֹא
 22 נֶאֱמַר אֵלָא בְּתוֹכְכֶם, אִף שֶׁמֵּאחַר

23 וְהַבִּיטוּ "וּשְׁכַנְתִּי" מִתִּיחַס לְבֵית
 24 הַמִּקְדָּשׁ, הַפְּסוּק הִיא צְרִיךְ לומר

25 "וּשְׁכַנְתִּי בְּתוֹכְכֶם" בְּלִשׁוֹן יחיד, בְּכָל זֹאת
 26 אָמַר "בְּתוֹכְכֶם" כִּי הַכוּוּנָה הִיא בְּתוֹף

27 כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְזָהוּ
 28 הַפִּירוּשׁ הַפְּנִימִי בַּפְּסוּק "צְדִיקִים

29 יִירְשׁוּ אֶרֶץ וַיִּשְׁפְּנוּ לְעַד
 30 עֲלֵיהֶם", דְּצְדִיקִים יִירְשׁוּ אֶרֶץ

31 שְׂהוּא גֵן עֵדֶן, מִפְּנֵי מָה, בִּאִיוּ
 32 זְכוּת יִזְכוּ הַצְּדִיקִים לְרִשְׁתָּהּ אֵת גֵּן עֵדֶן

33 לְפִי שְׁהֶם מִשְׁכִּינִים (הֵינּוּ
 34 מִמְּשִׁיכִים מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה וְגוֹרָמִים שֶׁתִּהְיֶה הַתְּגַלּוּת שֶׁל) אֱלֹקוֹת בְּחִינַת

(* נדפס בספר המאמרים תש"י עמ' 111 ואילך. ההערות ומראי מקומות הם מכ"ק אדמו"ר. 1) ויקרא רבה פרשה כט, יא. - ראה גם כן סוף [מאמר] דיבור המתחיל החודש הזה ש"ת.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שׁוֹכֵן עַד² מְרוֹם וְקָדוֹשׁ, שְׁיִהְיֶה בְּגִלּוּי לְמִטָּה שֶׁהיא
2 המקום הנמוך ביותר. וְזֶהוּ פִּירוּשׁ דְּבָרֵי הַמְדַרְשׁ שֶׁהוּבָאוּ לְעֵיל בְּתַחֲלִיל
3 הַמֵּאמֵר "בְּאֵתִי לְגִנִּי לְגַנּוּנִי, לְמִקּוֹם שֶׁהָיָה עֲקָרוֹ בְּתַחֲלֵלָה",
4 דְּעַקֵּר שְׂכִינָהּ בְּתַחְתּוֹנִים הָיְתָה וְעַם בְּנֵיית הַמִּשְׁכָּן וְהַמְקֻדָּשׁ חוּרָה
5 הַשְּׂרָאָת הַשְּׂכִינָה לְהִיּוֹת לְמִטָּה כְּפִי
6 שֶׁהִיְתָה בְּתַחֲלִיל הַבְּרִיאָה לְפָנֵי חֹטֵא
7 עֵץ הָרְעֵת.
8 וְהַעֲנִין הוּא, דְּהִנֵּה תְּכָלִית
9 הַפְּנוּנָה הַמְטָרָה בְּכָרִיאָת
10 וְהַתְּהוּוֹת הָעוֹלָמוֹת, הִיא כְּדַבְּרֵי
11 הַמְדַרְשׁ דְּנִתְּאָנָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
12 הוּא לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבַּרְךָ דִּירָה
13 בְּתַחְתּוֹנִים, שְׁיִהְיֶה גְלוּי
14 אֱלֹקִים לְמִטָּה וְכִפִּי שֶׁמְבוּאָר עַל
15 כֵּךְ בְּסַפְרֵי הַתְּנִיָּא (פֶּרֶק לוֹ) אֲשֶׁר "לֹא
16 שִׁיךְ לְפָנָיו יִתְבַּרְךָ בְּחִינַת מַעֲלָה
17 וּמַטָּה... אֲלֵא... קוֹדֵם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם
18 הָיָה הוּא לְבַדּוֹ יִתְבַרְךָ יְחִיד וּמְיֻחָד
19 וּמְמַלֵּא כָל הַמִּקּוֹם הַזֶּה שֶׁבָּרָא בּוֹ
20 הָעוֹלָם וְגַם עֵתָּה כֵּן הוּא לְפָנָיו יִתְבַרְךָ
21 רַק שֶׁהִשְׁעִינוּ הוּא אֵל הַמְקַבְּלִים חִיּוֹתוֹ
22 וְאוֹרוֹ יִתְבַרְךָ שֶׁמְקַבְּלִים עַל-יְדֵי לְבוּשֵׁים
23 רַבִּים הַמְכַסִּים וּמְסַתְּרִים אוֹתוֹ יִתְבַרְךָ
24 ... עַד שֶׁנִּבְרָא עוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי
25 וְהַחֲמוּרִי מִמֶּשׁ וְהוּא הַתַּחְתּוֹן בְּמַדְרִיגָה
26 שְׁאִין תַּחְתּוֹן לְמִטָּה מִמֶּנּוּ בְּעִינֵי הַסֵּתֵר
27 אוֹרוֹ יִתְבַרְךָ... וְהִנֵּה תְּכָלִית הַשְּׁתַלְשֻׁלוֹת
28 הָעוֹלָמוֹת וִירִידָתָם מִמְדְּרָגָה לְמַדְּרָגָה
29 אֵינוֹ בְּשִׁבִיל עוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים, הוּאִיל
30 וְלֹהֵם [=אֵם הִיְתָה הַמְטָרָה וְהַתְּכָלִית
31 לְהַגִּיעַ לְעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים מִצַּד מַעֲלָתָם
32 הָרִי עַם הַ] יִרִידָה מֵאוֹר פָּנָיו יִתְבַרְךָ [=וְכַמִּילָא יֵשׁ דְּבַר שֶׁהוּא יוֹתֵר גְּבוּהַ מֵהֵם)
33 אֲלֵא הַתְּכָלִית הוּא עוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן" עַל יְדֵי עֲבוּדַת הָאָדָם, עַל יְדֵי
34 אֲתַכְפִּיא כְּפִיית הַסֵּטְרָא-אֲחָרָה וְהָרַע לְצַד הַקְּדוּשָׁה וְהַטּוֹב וְאֲתַהֲפִקָא שֶׁל
35 הַחֹשֶׁךְ וְהַהֶעֱלֵם וְהַסֵּתֵר הָרוּחָנִי לְאוֹר, וְכַהֲמֵשׁ דְּבָרֵי רַבְנּוּ הוֹקֵן בְּתַנְיָא שֶׁם:
36 "שִׁכְךָ עַלֶּה בְּרַצּוֹנֵנוּ יִתְבַרְךָ לְהִיּוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנָיו יִתְבַרְךָ כִּד אֲתַכְפִּיא סֵטְרָא
37 אֲחָרָה וְאֲתַהֲפִיךְ חֹשֶׁךְ לְנֹהוֹרָא" כֵּךְ שֶׁבְּסוּפּוֹ שֶׁל דְּבַר יִהְיֶה בְּעוֹלָם הַזֶּה יוֹתֵר
38 גִּילּוּי אֱלֹקוֹת מֵאֲשֶׁר בְּעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים, וְכַמּוֹר הַדְּבַר נִפְעַל עַל-יְדֵי עֲבוּדַת
39 הָאָדָם דְּנִשְׁמָה תֵּרַד מֵהַעוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים לְמִטָּה לְעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי
40 הַתַּחְתּוֹן לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּגוּף וְנִפְשׁ הַבְּהֵמִית, וְהֵם יַעֲלִימוּ וְיִסְתְּיִרוּ
41 עַל אוֹר הַנִּשְׁמָה, וְיִכָּלֵל זֶה לְמִרּוֹת הָעֵלֶם וְהַסֵּתֵר תִּפְעַל הַנִּשְׁמָה

(2) להעיר בענין "עד" מזוהר חלק ב ריש פרשת וארא וכביאורי זוהר שם. לקוטי תורה [מאמר] דיבור המתחיל אלה פקודי פרק ו וביאורו פרק ד. 3) ראה תניא פרק כו. לקוטי תורה ריש פרשת פקודי. שם פרשת חוקת [מאמר] דיבור המתחיל על

ביאור בדרך אפשר

1 האלוקי בגלוי, ובעולמות התחתונים האור האלוקי אינו מאיר
 2 בגלוי כל כך, ויש שהאור בא בבחינת העלם והסתור, היינו
 3 שלא זו בלבד שאינו מאיר בגילוי כל-כך אלא אינו מאיר כלל (ומידת הגילוי
 4 היא ההבדל בין העולמות, כי בעצם הקדוש-ברוך-הוא נמצא בכל מקום
 5 בשווה ומצידו "מעלה" ו"מטה" שווים
 6 אלא שמצד העולמות יש הבדל עד
 7 כמה האור מאיר בהם בגלוי) ויש
 8 בזה חלוקי מדרגות, הבדלי
 9 דרגות, באיזו מידה האור האלוקי
 10 המאיר באותו עולם גלוי או נעלם
 11 ונסתר וכמו שכתוב "אף ידי
 12 יסדה ארץ וימיני טפחה טפחה
 13 שמים", ואיתא ומובא על פסוק
 14 זה במדרש⁴ "נטה ימינו וברא
 15 שמים, ונטה שמאלו וברא
 16 ארץ", כלומר, הקדוש-ברוך-הוא
 17 ברא את השמים באמצעות יד ימין
 18 ואת הארץ באמצעות יד שמאל
 19 וידוע דיד ימין מורה על
 20 האור והגלוי יותר מאשר יד
 21 שמאל (כמובן גם מהנאמר ב"פתיח
 22 אליהו" שיד ימין היא מידת החסד ויד
 23 שמאל היא מידת הגבורה והרי החסד
 24 היא מידת הנתינה והגילוי, והגבורה
 25 היא מידת הצמצום וההסתור), וזהו
 26 הפירוש הפנימי בדברי הכתוב
 27 "וימיני טפחה שמים",
 28 ד"שמים" הנמצאים למעלה
 29 הפונה עולמות העליונים -
 30 שם הגלוי בבחינת ימין
 31 שהוא גלוי האור, והאור
 32 עצמו הוא בבחינת גלוי,
 33 כלומר שבעולמות העליונים יש גילוי אלוקות בשני מובנים, האחד - שיש
 34 בהם אור רב, והשני - שהאור הוא בגילוי ולא בהעלם ו"ארץ" הפונה
 35 עולמות התחתונים, הם מבחינת שמאל שאין האור בגלוי
 36 כל כך, וגם האור עצמו בא בבחינת העלם והסתור, והם
 37 עולמות תחתונים בשני המובנים האמורים גם במידת האור שהוא אור מועט
 38 וגם שאינו בגילוי אלא בהעלם והסתור, והולך ומפטר את החלוקה הכללית
 39 בין העולמות העליונים לעולמות התחתונים פידוע ההפך ההבדל בוד'
 40 עולמות, בין ארבעת העולמות הכלליים דקתיב כפי שמרומנו בכתוב
 41 "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו",
 42 שהם ד' עולמות - אצילות בריאה יצירה עשיה - בזה

ביאור בדרך אפשר

בחלוקה זו האור אינו כמו שהוא באצילות, כמו שהוא
 בבריאה יצירה עשיה, בארבעת העולמות עצמם יש הבדל גדול
 במיוחד בין עולם האצילות, העליון מבניהם, לשלושת העולמות שלמטה
 ממנו בריאה, יצירה עשיה דאצילות הוא⁵ בבחינת גלוי ההעלם,
 הבריאה כולה מוגדרת כ"ש" (דבר,
 מציאות מורגשת) מ"אין" (לא-דבר,
 שאינו מציאות מורגשת) כי הבריאה
 היא מציאות מוגדרת עם הגבלות ואילו
 הבורא הוא "אין" אינו מוגדר ומורגש
 בנדוי המציאות, ובעוד שבריהא "יש"
 מ"אין" היא חידוש מציאות שטרם
 הייתה, עולם האצילות נקרא "גילוי
 ההעלם" להורות שאין הוא מציאות
 חדשה של "יש" שלא היה קודם לכן
 אלא רק גילוי של מה שהיה נעלם
 בדרגות שלמעלה ממנו (ולכן, למרות
 שגם בעולם האצילות יש עשר ספירות
 מוגדרות וגם הוא נחשב "עולם", בכל
 זאת הוא נקרא "אלוקות ממש"),
 ואצילות מלשון אצלו
 וסמוך, כלומר, עולם 'קרוי וסמוך'
 לבורא יותר מהעולמות ב"ע שלמטה
 ממנו שביחס לאצילות הם רחוקים
 מהבורא וכן פרוש אצילות
 מלשון הצלה האצלה
 והפרשה, וגם המשמעות הו
 באצילות, מלשון האצלה והפרשה
 (כמו שכתוב בתורה לגבי משה רבנו
 ושבעים הזקנים "ויאצל מן הרוח")
 מלמד על מעלתו המיוחדת של עולם
 האצילות שהוא חלק בלתי נפרד
 מהדרגות הגבוהות באלוקות שלמעלה
 מהאצילות ואינו דבר חדש אלא כמו חלק שנאצל והופרש מהם דאצילות
 עם היותו בחינת עולם, ובמובנים מסוימים הוא דומה לעולמות
 שלמטה ממנו (וגם בו יש עשר ספירות מוגדרות, מושג שלא קיים באותה
 צורה למעלה מהאצילות) אָבֵל בְּכֻלּוֹתוֹ עוֹלָם האצילות הוא בכלל
 עולמות האין סוף, שלמעלה ממדידה והגבלה, מה שאין בן
 בריאה עולם הבריאה שהוא העולם הבא לאחר עולם האצילות שהוא
 התחלת המציאות בבחינת יש מאין ולמרות שעולם הבריאה הוא
 רק "התחלת המציאות" ולא מוגדר כמציאות ממש וגם הוא עולם רוחני נעלה,
 בכל זאת הוא "יש" לעומת ה"אין" הבורא אותו. וזהו פירוש התחלת הפסוק
 שהובא לעיל "כל הנקרא בשמי ולכבודי", שכוונתו לעולם

כן יאמרו פרק ב. 4) ראה פרקי דר' אליעזר פרק יח. זוהר חלק ב כ, א. לז, א. פה, ב. 5) ראה בכל זה תורה אור פרשת בראשית ביאור ל[מאמר] דיבור המתחיל כי כאשר השמים. שם ריש פרשת וירא. ביאור דואלה המשפטים ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 האצילות דְשָׁמִי וּכְבוֹדִי לשון הפסוק "שמי" וכבודי" מלמד שמדובר
- 2 בדרגה גבוהה ביותר, היינו דרגה שהקדוש-ברוך-הוא אומר עליה השם שלי
- 3 והכבוד שלי הוא האור האלוקי הַמְיָחֵד בִּי והוא דבר אחד ומאוחד אתי
- 4 בעצמי עֲדִין, כי עדיין לא ירד לדרגות נמוכות יותר שבהם האחרות עם
- 5 הקדוש-ברוך-הוא בעצמו פחות ניכרת
- 6 שְׁקָאֵי והכוונה היא על עוֹלָם 1
- 7 הָאֲצִילוֹת שֶׁהוּא עוֹלָם הַיְחוד 2
- 8 עולם שמהאחד עם הבורא 3
- 9 וְהַהֲתַפְּלוֹת שהאורות והספירות 4
- 10 שבו כלולות זו מזו בגלל שכולן יחד 5
- 11 בטלות לגבי הבורא, כיוון שְׁהָאֹר 6
- 12 שֵׁם בְּתַכְלִית הַגְּלוּי, ללא כל 7
- 13 העלם והסתר דְאֵינוּ דוֹמָה כָּל 8
- 14 לְכֻמוּ שֶׁהוּא בְּעוֹלָמוֹת בְּרִיאָה 9
- 15 יְצִירָה עֲשִׂיהָ, אין כל דימיון בין 10
- 16 מידת גילוי האור בעולם האצילות 11
- 17 למידת גילוי האור בעולמות בי"ע 12
- 18 וּבְכִרְיָאָה יְצִירָה עֲשִׂיהָ עֲצָמָן 13
- 19 יש חלוקי מְדַרְגוֹת הַבְּדִלֵי דְרֻגוֹת 14
- 20 בְּהַגְּלוּי אִירוֹת בְּמִידַת הַגִּילוּי שֶׁל 15
- 21 האורות כְּמוֹ שֶׁהוּא בְּעוֹלָם 16
- 22 הַבְּרִיאָה וְעוֹלָם הַיְצִירָה 17
- 23 וְעֲשִׂיהָ שֶׁבְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה אֹרֹךְ מֵאִיר 18
- 24 בגילוי יותר מאשר בעולם היצירה, 19
- 25 ובעולם היצירה יש יותר גילוי מאשר 20
- 26 בעולם העשייה, נמצא שבסך הכול יש 21
- 27 עולמות שונים בדרגות שונות. 22
- 28 אֲמָנָם כֹּל זֶה כֹּל הַבְּדִלֵי הַדְּרֻגוֹת 23
- 29 בין העולמות השונים המבוארים לעיל 24
- 30 הוּא בְּהָאֹר הַאֲלוּקִי שְׁבָא 25
- 31 לְהַחֲיוֹת אֶת הָעוֹלָמוֹת 26
- 32 בְּבַחֲנֵינָא מְמַלָּא כֹּל עֲלָמִין, 27
- 33 שמתלבט בכל עולם לפי ערכו ולפי 28
- 34 מהותו המיוחדת אָבֵל בְּהָאֹר 29
- 35 האלוקי שְׁהוּא מצד עצמו אור 30
- 36 אינסופי לא מרד ולא מוגבל, האור 31
- 37 שהוא לְמַעְלָה מְשִׁיכּוֹת אֶל הָעוֹלָמוֹת, וְהוּא בְּחֵינַת אֹר 32
- 38 הַסּוֹבֵב כֹּל עֲלָמִין, שְׁבָא ומאיר בְּבַחֲנֵינָא סוֹבֵב וּמְקִיף 33
- 39 לְעוֹלָמוֹת, ואינו מאיר בכל עולם לפי מהותו הפרטית הָרִי מֵאִיר בְּכָל 34
- 40 הָעוֹלָמוֹת בְּשֵׁנָה, באותה מידה, וְזֶהוּ פִירוּשׁ דְּבִרֵי הוֹוֵהוּ שְׁאוֹרוֹ שֶׁל 35
- 41 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מֵאִיר "בְּכוֹלָהוּ עֲלָמִין", כֹּל הָעוֹלָמוֹת וְהֵינּוּ 36
- 42 שְׁאוֹר זֶה הֵגָה אֲפִן הַמְשָׁכְתוֹ הוּא כֹּל הָעוֹלָמוֹת בְּשֵׁנָה וְהוּא 37
- 43 מאיר באותה מידה בעולם האצילות העליון ובעולם העשייה התחתון. 38

6) נקראת המשכה זו בזוהר לשון אסתלק שהוא בחינת גילוי אור הסובב כל עלמין כו' בבחינת רוממות (תורה אור סוף

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בבחינת סובב ומקיף ככל העולמות בשנה, ואם פן מאיר
 2 גם למטה כמו שהוא למעלה כלומר, לא זו בלבד שהאור ה"סובב"
 3 מאיר גם למטה ולא רק למעלה אלא שגם למטה הוא מאיר בריוק כמו
 4 למעלה.
- 5 וזהו ויעשו לי מקדש
 6 ושכנתי בתוכם, לפי כל האמור
 7 מובן כיצד השראת השכינה ("ושכנתי
 8 בתוכם") אכן יכולה להיות בתוך כל
 9 אחד ואחד מבני ישראל, כי על
 10 ידי העבודה דבחינת אתפכיא
 11 ואתהפכא חשוקא לנהורא,
 12 הנה נעשה על ידי זה יתרון
 13 האור, כאמור לעיל במעלת ויתרון
 14 האור שבא מתוך החושך דאסתלק
 15 לקרא דקודשא בריך הוא
 16 בכולהו עלמין, שמאיר
 17 ומתגלה בכל העולמות במידה שווה
 18 אור הסובב שהוא האור הנעלה
 19 שלמעלה משייכות לעולמות אבל על
 20 ידי "אתכפיא" ו"אתהפכא" הוא מאיר
 21 בעולמות.
- 22 קצור. עקר שכינה שורה
 23 ומתגלית בתחתונים דווקא
 24 בעולמות התחתונים ביותר, כך היה
 25 בתחילת הבריאה וכך היה בהקמת
 26 המשכן על ידי משה רבנו. יבאר
 27 דכונת המטרה של בריאת
 28 העולמות היא שיהיה דירה
 29 לקדוש-ברוך-הוא בעצמו
 30 בתחתונים, ובמיוחד בעולם הזה
 31 ונעשה מטרה זו של שייכת העולם
 32 התחתון לדירה לקדוש-ברוך-הוא
 33 מיושמת על ידי אתפכיא
 34 ואתהפכא, שממשיך האדם
 35 העובד את ה' בדרכים אלה את אור
 36 הסובב, שזהו אור המאיר
 37 בכולהו עלמין בכל העולמות
 38 בשנה.
- 39 (ב) והנה עבודת ה' האמורה לעיל ("אתכפיא" ו"אתהפכא") שממשיכה
 40 לעולם הזה אור אלוקי נעלה ביותר, למעלה מהעולמות, זאת היתה
 41 העבודה במשכן ומקדש בעבודת הברורים של בירור ענייני
 42 העולם הזה והעלאתם לקדושה, דבחינת אתפכיא שתחילתה בדרך של
- ביאור בדרך אפשר
 1 עלמין שאפן המשכתו בבחינת סובב ומקיף ככל
 2 העולמות בשנה, ואם פן מאיר גם למטה כמו
 3 שהוא למעלה. וזהו ויעשו לי מקדש ושכנתי
 4 בתוכם, בתוך כל אחד ואחד, על ידי העבודה
 5 דבחינת אתפכיא ואתהפכא חשוקא לנהורא, הנה
 6 נעשה על ידי זה יתרון האור, דאסתלק לקרא
 7 דקודשא בריך הוא בכולהו עלמין, שמאיר
 8 ומתגלה אור הסובב.
- 9 קצור. עקר שכינה בתחתונים. יבאר דכונת
 10 בריאת העולמות שיהיה דירה
 11 בתחתונים, ונעשה על ידי אתפכיא ואתהפכא,
 12 שממשיך אור הסובב, שזהו בכולהו עלמין
 13 בשנה.
- 14 (ב) והנה זאת היתה העבודה במשכן ומקדש
 15 בעבודת הברורים, דבחינת אתפכיא
 16 המביא ומעלה לבחינת אתהפכא חשוקא
 17 לנהורא, ולכן אחת העבודות שיהיה במקדש הוא
 18 ענין עבודת הקרבנות, שהוא עבודה רוחנית
 19 שבנפש, וזהו ענין השתתפות הפנים והלויים
 20 בעבודתם ושירים וזמרים בעת הבאת הקרבן,
 21 שזהו עבודה רוחנית. וענין עבודת הקרבן
 22 בעבודה בנפש האדם הוא, דכתיב "אדם כי
 23 יקריב מכם קרבן להגוי, מן הפהמה מן הפקר
 24 ומן כו', דלכאורה יקשה דאם היתה פונתו בזה
 25 רק לבאר משפטי הקרבן, הנה ליה למימר אדם
 26 מכם כי יקריב קרבן להגוי, הנה כף וכף יהיה
 27 משפט הובאת הקרבן והלכותיו, ומפני מה אומר
 28 "אדם כי יקריב מכם" וכו'. אלא ידוע הפונה בזה
- ביאור בדרך אפשר
 1 עשוב להיות רע. ואילו ב"אתהפכא"
 2 הרע הפך לטוב (ובמקומות אחרים
 3 מכואר ש"אתכפיא" היא עבודת כל
 4 אדם ו"אתהפכא" היא עבודת
 5 הצדיקים) ולכן אחת העבודות
 6 שהיה במקדש הוא ענין
 7 עבודת הקרבנות, שהוא
 8 עבודה רוחנית שבנפש, כי
 9 הקרבת הקרבנות בגשמיית הייתה
 10 מלווה בעבודה רוחנית-נפשית. וזהו
 11 החלק הרוחני-נפשי של עבודת
 12 הקרבנות הוא ענין השתתפות
 13 הפנים והלויים בעבודתם
 14 ושירים וזמרים בעת הבאת
 15 הקרבן, שזהו עבודה רוחנית
 16 כי פרט להקרבת הקרבן בפועל,
 17 הכהנים היו עובדים עבודה רוחנית
 18 והלויים היו שרים וזמרים בעת
 19 העבודה במקדש וגם זו עבודה רוחנית.
 20 וכיוון שעבודת הקרבנות היא עבודה
 21 רוחנית, הרי היא שייכת לכל אדם, בכל
 22 זמן ובכל מקום, כפי שהולך ומבאר.
 23 וענין עבודת הקרבן בעבודה
 24 בנפש האדם הוא, דכתיב
 25 בתחילת פרשת הקרבנות בתורה,
 26 בחומש ויקרא "אדם כי יקריב
 27 מכם קרבן להגוי, מן הפהמה
 28 מן הפקר ומן כו', דלכאורה
 29 יקשה יש לחמוה על לשון הכתוב
 30 דאם היתה פונתו בזה
 31 "אדם כי יקריב מכם" רק לבאר
 32 משפטי הקרבן הלכה למעשה,
 33 הנה ליה למימר היה לו (לפסוק)
 34 לומר אדם מכם אחד מבני ישראל

פרשת ויקהל עינין (שם). 7) ראה קונטרס לימוד החסידות פרק יב. [מאמר] דיבור המתחיל טעמה תש"ט (קונטרס סב) פרק ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

נמצא במצב רוחני מאד שפל ונחות **לכול לאמר**⁹ וצריך לשאוף להתעלות
 למצב רוחני נעלה מאד ולשאול את עצמו **מתי יגיעו מעשי למעשי**⁴²
אבותי אברהם יצחק ויעקב, היינו שעליו לשאוף להגיע לרמה
 רוחנית כל כך נעלית, כמו האבות, **ואין בזה הגבלות כלל**, שום דבר
 לא מהווה הגבלה שבגללה רק אנשים
 מסוימים, נעלים במיוחד, יוכלו
 להתקרב לאלוקות **ואין שום דבר**
המונע ומעכב חלילה, ושום
 דבר לא יכול להוות, חלילה, מחסום
 ומעצור בדרכו של האדם הרוצה
 לעלות ממצבו הרוחני הנחות
 ולהגיע ולהתקרב לאלוקות,
ואין הקדוש ברוך הוא פא
בטרוניא¹⁰ עם בריותיו,
 מלכתחילה, הקדוש-ברוך-הוא לא
 דורש מהבריות דברים שאין להם
 יכולת לבצע ומתגלה ומאיר
בכל אחד ואחד לפי כחו
ויקלתו ובכל אדם מאיר אור אלוהי
 עד כמה שביכולתו להכיל ולקלוט,
כדאיתא מובא **במדרש**
רבה¹¹ **"וכשאני הקדוש-ברוך"**
 הוא מבקש מבני אדם לעשות דבר
 כזה או אחר איני מבקש לפי
 כחי בהתאם לכוחות ויכולות שלי,
 של הקדוש-ברוך-הוא **אלא לפי**
כחו, לפי הכח של כל אחד
ואחד מבני ישראל בפרט, **דעל ידי**
זה על-ידי הכוחות שהקדוש-ברוך-
 הוא נותן לכל אדם הנה **בכח כל**
אחד ואחד מבלי יוצא מן הכלל
 לעלות להתעלות ממצבו לפי שעה
 ולהגיע למדרגה היותר
 געילית וכאמור, הכוונה היא
 להתעלות אפילו לדרגת האבות.
וזהו הפירוש הפנימי בכתוב "אדם
פי יקריב", **דבכדי שהאדם**
יתקרב לאלוקות הוא "מפם", שפכם
 הדבר תלוי, כמבואר
 לעיל, **והינו והעבודה הרוחנית הזו היא**
 מתוך עצמכם **תקריבו את הקרבן להו'**,
דאין הפונה רק הקרבן של
הבהמה בלבד, כי אם מפם, והוא מן

1 "אדם מכס כי יקריב" הוא שפא הכתוב לא לבאר רק את דיני הקרבנות
 2 בפועל אלא גם לבאר פללות ענין הקרבנות בעבודה הרוחנית
 3 בנפש האדם, וזהו הפירוש הפנימי בלשון הכתוב "אדם פי
 4 יקריב", האדם פאשר יתקרב לאלוקות, כאשר תהיה לו התעוררות
 5 ויעלה ברצונו להתקרב לאלוקות
 6 (למרות שהוא חי בעולם הזה הגשמי
 7 ונשמתו מלובשת בגוף גשמי כך שהוא
 8 רחוק מאלוקות) הנה מפם מתוך
 9 עצמכם הוא קרבן להו', ובנוסף
 10 לכך מפם ובכס תלוי הדבר
 11 להיות קרבן להו', הינו להיות קרוב אל הו', דידוע
 12 להיות קרוב אל הו', וכאשר
 13 האדם רוצה להתקרב לאלוקות אין
 14 הדבר תלוי אלא בו עצמו דידוע
 15 דקרבנות⁸ מלשון קירוב והתקרבות
 16 הם ענין קרוב גם במובן של
 17 הקרבה, לתת ולמסור את הפחות
 18 והחוששים וכאשר האדם מבקש
 19 להתקרב לאלוקות עליו למסור את
 20 הכוחות והכישורונות והיכולות שלו
 21 לעבודת ה', ובא בזה הכתוב "אדם
 22 כי יקריב מכס" לבאר, דכאשר
 23 בא האדם להתקרב לאלוקות,
 24 הוא "מפם", והינו שתלוי
 25 הדבר בכס, באדם עצמו, דאל
 26 לאמר אדם בייאושו ממצבו איך
 27 אתקרב אל אלקות, ויימנע
 28 מעבודת הקירוב לאלוקות מתוך חשש
 29 שהדבר הוא מעל ומעבר ליכולתו
 30 ובפרט פאשר יודע בנפשו
 31 פנימה את מהותו העצמי מצבו
 32 ומעמדו הרוחני כפי שהוא בעצם,
 33 באמת שהוא בשפלות נחות
 34 ביותר ומלכלך מבחינה רוחנית
 35 בכמה ענינים לא טובים
 36 שנדבקו בנפשו ופגמו בה, ואם פן
 37 הוא בתכלית בשיא הרחוק
 38 מאלוקות וכדי להתקרב לאלוקות עליו לדלג על פני פער גדול והוא עשוי
 39 לשאול את עצמו ואיך אתקרב לאלוקות, ועל זה כדי להסיר את
 40 החשש הזה הוא אומר שאין לחשוש מפני המרחק הגדול כי מפם,
 41 בכס הדבר תלוי, דכל אחד ואחד מישאל גם מי שלפי שעה

(8) ראה [מאמר] דיבור המתחיל טעמה הנ"ל, ושם נסמן. (9) תנא דבי אליהו רבה פרק כה. (10) עבודה זרה ג א. וראה ספר המאמרים אידיש בתחלתו. (11) במדבר רבה פרשה יב, ג.

ביאור בדרך אפשר

1 **מִפֶּם** מתוך האדם עצמו **מִמֶּשׁ, וְהוּא "מִן הַבְּהֵמָה", הַבְּהֵמָה**
 2 **שֶׁבִלְבוּ שֶׁל אָדָם, שְׁהוּא הַנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית** כפי שכתוב בכתבי
 3 הארז"ל ומבואר בספר התניא (פרק א) "דלכל איש ישראל, אחד צדיק ואחד
 4 רשע, יש שתי נשמות... שהן שתי נפשות, נפש אחת מצד הקליפה וסטרא
 5 אחרא", והיא הנפש הבהמית, ונפש
 6 השנית שהיא הנשמה האלוקית, ועל
 7 האדם לקרב ולהעלות את נפשו
 8 הבהמית לאלוקות. והכתוב ממשיך
 9 ומפרט לגבי הקרבן "מן הבהמה"
 10 שעליו להיות "מן הַבְּקָר וּמִן
 11 הַצֹּאן", הֵן הַמָּה הַפְּרָטִי
 12 מִדְּרָגוֹת וְהוֹסִיגִים הַשְּׁנוּיִם דִּישָׁנָם
 13 בַּנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, וְכִידוּעַ
 14 הַעֲנִינִים בְּזֶה, דְּאִינוּ דוֹמָה
 15 הָאֶפְנִי הַבְּרוּרִים בְּכָל אֶחָד
 16 וְאֶחָד, כַּאֲמֹר לְעֵיל עֲבוֹדַת הַקְּרִבּוֹת
 17 הַרוֹחֲנִית (על ידי "אתכפיא"
 18 ו"אתהפכא") נקראת "עבודת
 19 הַבְּרוּרִים" (מושב רחב שכולל גם את
 20 עניין העלאת ניצוצות הקדושה ש'נפלי'
 21 בענינים גשמיים. וכאן הכוונה בעיקר
 22 ל'ביור' ותיקון של הנפש הבהמית
 23 עצמה שענינו הפרדת הטוב שבה
 24 מהרע, וויכוח ועידון המידות הלא
 25 טובות של הנפש הבהמית שנועד
 26 להביא העלאה של הנפש הבהמית
 27 לקדושה ועד להתאחדות שלה עם
 28 הנפש האלוקית על ידי הפיכתה
 29 לקדושה, ובעבודה זו יש הברלים
 30 בהתאם לאופייה ומהותה של הנפש
 31 הבהמית (שבכל אדם) דִּישָׁנוּ
 32 שֶׁהֶנְפֵּשׁ הַבְּהֵמִית שֶׁלוֹ הוּא
 33 "מן הַבְּקָר" היינו נפש בהמית מגושמת בדוגמת **שׁוֹר נִגַּח וּבַעַל מִדּוֹת**
 34 **גְּסוֹת בִּיתָר, וְיִשׁ שְׁהוּא צֹאן שְׁהוּא בְּהֵמָה דְּקָה** ולא גסה, אף
 35 **שָׁגַם זֶה בְּכָלֵל בְּהֵמָה, אֲבָל הוּא בְּדַקּוֹת עַל כָּל פְּנִיָּם** וביחס
 36 לנפש הבהמית מסוג "בקר", הרי נפש בהמית מסוג "צאן" היא עדינה ו'דקה'
 37 כך שבמובנים מסוימים מלאכת הביור והתיקון שלה יותר קלה (וְכַמְבָּאָר
 38 בְּאֲרִיכוֹת¹² בְּקִנְטָרְס הַתְּפֵלָה, תר"ס מאמר מיוחד בנושא עבודת
 39 ה' בתפילה שכתב הרבי הרוש"ב נ"ע בשנת תר"ס שם הוא עוסק בהרחבה
 40 בביאור סוגים שונים של הנפש הבהמית ואופן הביור וההעלאה של כל
 41 סוג), וְזֶהוּ שְׁאוּמְרַה הַפְּסוּק וּמִסִּיִּים אֲשֶׁר "תִּקְרִיבוּ אֶת קִרְבְּנְכֶם"

ביאור בדרך אפשר

42 שעל כל אדם להקריב את הקרבן המיוחד שלו בהתאם למהותה של הנפש
 43 הבהמית הפרטית שלו.
 44 והולך ומוסיף פרטים לגבי המשמעות של עבודת הקרבנות בעבודה הרוחנית
 45 של האדם:
 46 **וְהִנֵּה בְּהַקְרִיבֵן הַגִּשְׁמִי** אופן
 47 העבודה **הוּא שְׁמִיבִיאִין** במשכן
 48 ובבית המקדש **בְּהֵמָה גִּשְׁמִית**
 49 ולאחר תהליך השחיטה ושאר ההכנות
 50 שורפים את הבהמה (כולה או חלקה,
 51 בהתאם לסוג הקרבן) **עַל גְּבִי**
 52 **הַמְּזֻבַּח, וְהִיָּה הָאֵשׁ**
 53 **שְׁלַמְעֵלָה,** מלבד האש שהדליקו
 54 הכהנים היה בבית המקדש נס שירדה
 55 על המזבח אש מן השמים **וְכִדְאִיתָא**
 56 **וכמו שכתוב ב'יומא (כא עמוד**
 57 **ב) רבוצה פְּאָרִי** שהאש שירדה מן
 58 השמים אל המזבח הייתה רבוצה עליו
 59 כמו אריה שרובץ על הארץ **(גַּחְלַת**
 60 **שֶׁל אֵשׁ שְׁנִפְלָה מִן הַשָּׁמַיִם**
 61 **בִּימֵי שְׁלֹמֹה וְהִיתָה עַל**
 62 **הַמְּזֻבַּח, רש"י).** וּבִזְהַר אִיתָא
 63 מובא אודות האש שירדה על המזבח
 64 מהשמים¹³ **"אֲרִיָּה דְּאָבָל**
 65 **קוֹרְבָּנִין"**, אריה שאוכל קרבנות,
 66 הִנֵּה כְּמוֹ כֵּן הוּא פְּעֻבֹדָה
 67 הַרוֹחֲנִית בַּנֶּפֶשׁ הָאָדָם, שאף היא
 68 צריכה להיות בדרך זו כפי שהולך
 69 ומפרט **הָרִי יֵשׁ אֵשׁ שְׁלַמְעֵלָה,**
 70 שבאה מלמעלה לא מצד עבודת האדם
 71 **וְהוּא הָרִשְׁפִּי אֵשׁ שְׁבִנְפֵשׁ**
 72 **הָאֱלֹקִית,** שקיימים בה מעצם
 73 מהותה כי הצמאון והתשוקה לאלוקות
 74 בוערים **כַּאֲשֶׁר וּכְמֵאָמְרַה הַפְּסוּק בְּשִׁיר הַשִּׁירִים "רִשְׁפִּיָּה רִשְׁפִּי אֵשׁ**
 75 **שְׁלֵהֶבֶת יָהּ," וְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ רַבָּה (הוֹבָא בִּילְקוּט) עַל פְּסוּק**
 76 **זֶה שְׂרִשְׁפִּי הָאֵשׁ שְׁבִנְפֵשׁ הָאָדָם הֵם כְּאֵשׁ שְׁלַמְעֵלָה, שְׁאִין הָאֵשׁ**
 77 **מְכַבֶּה לְמִים וְאִין הַמִּים מְכַבִּין לְאֵשׁ, וְהִינוּ שְׁבִטְבַּע הַנֶּפֶשׁ**
 78 **הָאֱלֹקִית** מצד טבעה ומהותה **הָרִי יֵשׁ בּוֹ רִשְׁפִּי אֵשׁ הָאֲהַבָּה**
 79 **לְאֱלֹקוֹת,** שנמשלה לאש בגלל הצימאון הבווער **כַּאֲשֶׁר וְהוּא בְּדוּגְמָא**
 80 **אֵשׁ שְׁלַמְעֵלָה שְׁאִין הַמִּים מְכַבִּין אוֹתוֹ, וְהַמִּים** שבנפש
 81 שעלולים לכבות את האהבה לאלוקות ובכל זאת למעשה לא מכבים אותה
 82 **הֵם מִים רַבִּים¹⁴** ככתוב בשיר השירים "מים רבים לא יוכלו לכבות את

(12) ראה גם כן שיחת שמחת תורה תרס"א (בספר תורת שלום). [מאמר] דיבור המתחיל משכני (השני) תש"א. 13) ראה זוהר חלק א ו, ב. זוהר חלק ב רעח, א. זוהר חלק ג יז, א. ועוד. 14) בארוכה ראה תורה אור ריש פרשת נח. המשך מים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 האהבה ונהרות לא ישטפה" **בְּרֵבֵי הַטְּרָדוֹת בְּטְרָדוֹת הַפְּרָנְסָה**
 2 **וּבְלִבּוּלִים שׁוֹנִים בְּטְרָדוֹת שׁוֹנוֹת הַמְּבַלְבְּלִים** ועלולים להיות
 3 גורם מפריע, מטריד ומבלבל את האדם מלעסוק כראוי **בְּתוֹרָה וְעִבּוּדָה,**
 4 ולמרות שהטרדות הללו הן רבות מאד ומטרידות מאד, כמו שטף זורם חזק
 5 של מים רבים **וּבְכָל זֶה הִנֵּה גַם**
 6 **הַנְּהָרוֹת** שהם משל למים רבים מאד
 7 הוורמים בשטף ובזרם חזק ביותר **לֹא**
 8 **יִשְׁטַפּוּהָ,** ואין בכוחן של הטרדות
 9 וההפרעות הרבות לפגוע באהבת ה'
 10 שקיימת בנפש האלוקית **לְפִי**
 11 **דְּרָשְׁפִי אֵשׁ הָאֵהָבָה שֶׁבִּנְפֶשׁ**
 12 **הָאֱלֹקִית הוּא בְּדִגְמַת אֵשׁ**
 13 **שֶׁלְמַעֲלָה דָאִין הַמַּיִם מְכַפִּין**
 14 **אוֹתָהּ,** היינו אש בעוצמה כזו ששום
 15 דבר לא יכול לכבות אותה **וּבְזָה**
 16 **צְרִיף הַלְהִיּוֹת הַהֶקְרָבָה ה"קִרְבֵּן"**
 17 **שֶׁל הַנְּפֶשׁ הַבְּהֵמִית, שְׁגַם**
 18 **הוּא יִהְיֶה לוֹ אֵהָבָה לְאֱלֹקוֹת,**
 19 שאהבת ה' של הנפש האלוקית תשפיע
 20 על הנפש הבהמית שגם היא תתקרב
 21 לאלוקות **וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּפִרְשַׁת**
 22 **"שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" "וְאָהַבְתָּ אֶת ה'וְי'**
 23 **אֱלֹקֶיךָ כְּכָל לִבְבְּךָ, וְאָמְרוּ**
 24 **רַ"ל שְׁרִיּוֹק הַלְשׁוֹן "לִבְבְּךָ" וְלֹא**
 25 **"לִבְךָ" וְכֵאלֵלוֹ נֹאמַר שֶׁאֵהָבָה ה' צְרִיכָה**
 26 להיות בשני לבבות ולא רק בלב אחד
 27 מלמד שעל האדם לאהוב את ה'
 28 **"בְּשֵׁנֵי יֶצְרֶיךָ",** גם ביצר טוב וגם
 29 ביצר הרע, **דְּגַם הַנְּפֶשׁ הַבְּהֵמִית**
 30 ולא רק הנפש האלוקית **יִהְיֶה לוֹ**
 31 **אֵהָבָה לְאֱלֹקוֹת, דְּזֶה בָּא הַדְּרוֹךְ**
 32 להביא לידי כך שאהבת ה' תהיה גם
 33 בנפש הבהמית **היא על יְדֵי**
 34 **הַתְּלַבְּשׁוֹת הַנְּפֶשׁ הָאֱלֹקִית**
 35 **בִּנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית, דְּתַחֲלָה** במצב ההתחלתי **הַרִי"ל** **הַנְּפֶשׁ**
 36 **הַבְּהֵמִית** מצד עצמה ומטבע מהותה **אֵין לוֹ שׁוֹם יְדִיעָה וְהַרְגֵּשׁ**
 37 **בְּעֵנֵינִי אֱלֹקוֹת כָּלֵל, אֲמַנָּם על יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת הַנְּפֶשׁ**
 38 **הָאֱלֹקִית** בגוף הגשמי ובנפש הבהמית, **וּמִתְבּוֹנֵן** האדם באמצעות הנפש
 39 האלוקית שלו **בְּהַתְּבּוֹנְנוֹת אֱלֹקֵי דְגַם הַנְּפֶשׁ הַבְּהֵמִית יוּכַל**
 40 **לְהַשְׁיִגּוֹ,** התבוננות באופן ובסגנון המובן גם לנפש הבהמית **הִנֵּה על**
 41 **יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה הַתְּקַרְבוֹת הַנְּפֶשׁ הַבְּהֵמִית לענייני אלוקות (וּכְמוֹ**
 42 **שֶׁמְבֹאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר** לגבי מהות ההתקרבות של הנפש הבהמית

43 לאלוקות בעקבות פעולה מסוג זה של הנפש האלוקית **שֶׁנַּעֲשֶׂה בשלב**
 44 ראשון **חֲקִיקָה** החלטה והסכמה **כְּלִלִית בְּהַנְּפֶשׁ הַבְּהֵמִית דְּאֱלֹקוֹת**
 45 **הוּא גַם פֶּן דְּבַר הַמוֹכֵן וְהַמְשִׁיג כו' ועצם ה'חֲקִיקָה' וההחלטה**
 46 שניתן להבין ולהשיג אלוקות מקרבת את הנפש הבהמית לאלוקות, **הִנֵּה**
 47 **אַחַר כֵּן** בשלב מאוחר יותר יש
 48 לנפש האלוקית השפעה יותר מעמיקה
 49 על הנפש הבהמית וכתוצאה מכך
 50 **הוּא כְּלוּשׁוֹן הַכְּתוּב בַּמְשָׁלִי "רַב**
 51 **תְּבוּאוֹת בְּכַח שׁוֹר",** לפי פשוטו
 52 כוונת הפסוק היא "הרבה תבוואות באה
 53 על-ידי כח השור, כי יחרוש בשדה,
 54 רצה לומר המקבל עליו עול תורה
 55 כשור לעול ימצא על ידו תורה הרבה"
 56 (מצודת דוד) וכאן הכוונה
 57 **שֶׁמִּתְהַפֵּף ה"שור"** הוא הנפש
 58 הבהמית **מִבְּהֵמִיּוֹתוֹ** והיא מפסיקה
 59 להיות "בהמית" **וְעוֹלָה וְנִקְלָל**
 60 **בְּרָשְׁפֵי אֵשׁ הַתְּשׁוּקָה** והצמאון
 61 לאלוקות **שֶׁבִּנְפֶשׁ הָאֱלֹקִית**
 62 (וכמבואר בספר התניא שהנפש
 63 האלוקית והנפש הבהמית נלחמות זו
 64 עם זו על השליטה באברי הגוף וגם על
 65 השליטה בכוחות הנפשיים. והשאיפה
 66 של הנפש האלוקית היא להפוך את
 67 הנפש הבהמית לטוב, כמו שכתוב
 68 בתניא פרק ט': "לשנותה ולהפכה
 69 מתענוגי עולם הזה לאהבת ה'... שהרע
 70 נהפך להיות טוב גמור כמו יצר טוב
 71 ממש") **וּכְמוֹ שֶׁעַל יְדֵי קִרְבָּן**
 72 **הַגְּשָׁמִי הַרִי מִתְבַּרֵּר הַנִּיצוּצֵי**
 73 **דְּוִמָּם צוּמַח חַי,** בכל דבר גשמי
 74 יש ניצוצות של קדושה שהם מקור
 75 החיות והקיום שלו וכיון שניצוצות
 76 אלה ירדו והתלבשו בגשמיות
 77 וחומריות יש צורך לברר ולהעלות אותם בחזרה למקורם באלוקות. וכאשר
 78 מקריבים קרבנות מהדומם, הצומח והחי מבררים את הניצוצות שבהם **הִנֵּה**
 79 **כְּמוֹ כֵּן על יְדֵי הַהֶקְרָבָה בְּרוּחָנִיּוֹת** שתוכנה הוא התקרבות של
 80 הנפש הבהמית לקדושה ואלוקות **הַרִי מִתְבַּרֵּר וּמִתְהַפֵּף הַחֲשׂוֹכָא**
 81 החושך **דְּנְפֶשׁ הַבְּהֵמִית לְנִהוּרָא** לאור.
 82 **וְזֶהוּ הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי של הַצִּיּוּר "וְעֵשׂוֹ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנַתִּי בְּתוֹכָם",**
 83 שבנוסף למשמעות הפשוטה של ציורי להקים את המשכן ובית המקדש,
 84 הכוונה גם להשראת השכינה והחדרת קדושה ואלוקות בנפש, וכאמור שלכן

רבים תר"ו. ועוד. 15) להעיר מהמשך ראש השנה ה'תש"י פרק יב, יג, כא ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר "בתוכם" (ולא "בתוכו") דְּבַתּוֹךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד הָרִי עַל יָדֵי
 2 עֲבוֹדָתוֹ הַרוּחָנִית בְּבַחֲנֵינָא אֲתַפְּקֵי, וְהַעֲקָר הַמְּבִיא לְיָדֵי
 3 אֲתַתְּפַכָּא כּו', כאמור שהעבודה הנעלית יותר היא הפיכת החושך לאור
 4 והיא האופן העיקרי שדרכו ממשיכים קדושה לעולם הַנְּהָ פֶד אֲתַפְּקֵי
 5 סְטָרָא-אַחְרָא אֶסְתַּלַּק יְקָרָא
 6 דְּקוּדְשָׁא בְּרִיף הוּא כְּכוּלְהוּ
 7 עֲלָמִין, ו"הסתלקות" ועליית כבודו
 8 של הקדוש-ברוך-הוא האמורה כאן
 9 עניינה בְּחִינַת הָאוֹר וְהַגְּלוּי, של
 10 האור האלוקי בכל העולמות שְׁהוּא
 11 בְּחִינַת סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין כּו'.
 12 האור המאיר בכל העולמות בשווה,
 13 כמבואר לעיל.
 14 קצוּר. יְבָאָר עֲנִין הַקְּרַבְנֹת
 15 בְּעֲבוֹדָה הַרוּחָנִית בְּנַפְשׁ הָאָדָם
 16 ד"אָדָם כִּי יִקְרִיב" כאשר אדם
 17 רוצה להתקרב לאלוקות צָרִיף
 18 לְהִיּוֹת "מִמֶּם קְרִיבָן" עליו
 19 "להקריב" מתוכו, היינו את הנפש
 20 הבהמית שלו. אֵשׁ שְׁלֹמְעֵלָה
 21 וְאֵשׁ מְלֻמְטָה, כשם שעל המזבח
 22 הייתה אש שירדה מלמעלה והייתה גם
 23 אש שהביאו למטה כך בעבודת ה' יש
 24 אֲהַבָּה דְּנַפְשׁ הָאֱלֹקִית שְׁקִימַת
 25 בה מטבעה בדוגמת אש שלמעלה
 26 וְדִנְפֵשׁ הַבְּהֵמִית שְׁצוּרֵךְ הַשְּׁפִיעַ
 27 עליה ולהחזיר בה אהבת ה', בדוגמת
 28 אש שבאה מלמטה. אֲהַבָּה דְּנַפְשׁ
 29 הַבְּהֵמִית בָּאָה עַל יָדֵי
 30 הַתְּלַבְּשׁוֹת נַפְשׁ הָאֱלֹקִית
 31 בְּנַפְשׁ הַבְּהֵמִית שתחילתה היא
 32 בהתבוננות באלוקות באופן המובן גם
 33 לנפש הבהמית.
 34 (ג) וּבְזָה לאחר שנתבאר לעיל עניין
 35 השראת השכינה במשכן ועניין השראת
 36 השכינה בנפש האדם יוֹכֵן מֵה
 37 שְׁהַמְשַׁכֵּן הָיָה מַעְצֵי שְׁטִימ
 38 דְּנֻקָּא, לאור המשמעות המיוחדת
 39 של המושג "שטיים" כפי שיתבאר להלן, דְּלֵהִיּוֹת שְׁעַקְר הַעֲבוֹדָה
 40 בְּמִשְׁכַּן וּמִקְדָּשׁ הוּא לְאֲתַתְּפַכָּא חֲשׂוֹכָא לְנִהוּרָא, להפוך חושך

41 של היפך הקדושה לאור אלוקי שְׁזָהוּ עֲנִין עֲבוֹדַת הַקְּרַבְנֹת כְּנ"ל
 42 (ובפֶּרֶט¹⁶ מַעְשֵׂה הַקְּטָרֶת שְׁבוּ עֲנִין בִּירוּר הַחוּשׁךְ וְהַעֲלָאוֹת לְקְדוּשָׁה
 43 מודגש יותר מאשר בעבודות אחרות בבית המקדש כי הסממנים של הקטורת
 44 היו מדברים שאין בהם טעם ואינם משמשים למזון והם בבחינת דומם שנחות
 45 יותר מצומח וחי, ולאחר שעלו על גבי
 46 המזבח נוצר מהם "ריח ניחוח אשה
 47 לה", היינו הפיכת חושך לאור), וְעַל
 48 יָדֵי הַעֲבוֹדָה שְׁבַמְקַדָּשׁ כְּבִירוּר
 49 והעלאת ענייני העולם לקדושה הַנְּהָ
 50 עַל יָדֵי זֶה הָאִיר גְּלוּי אֱלֹקוֹת
 51 בְּעוֹלָם, וְלִכְּן הָיָה הַמִּשְׁכָּן כְּנוֹי
 52 מַעְצֵי שְׁטִימ, דְּהַנְּהָ שִׁטָּה¹⁷
 53 בהקשר זה פְּרוּשָׁה נְטִיָה, סְטִיָה,
 54 דְּהִינּוּ שְׁיֵשׁ דְּבָר שְׁהוּא
 55 אֲמָצְעִי, שנמצא באמצע וְהַטְּיָה
 56 מהאמצע לְאִיזָה צַד, לצד כלשהו
 57 לְמַעְלָה אוּ לְמַטָּה, נִקְרָאת
 58 שִׁטָּה, נְטִיָה וְסְטִיָה וְכֵן פְּרוּשׁ
 59 שְׁטוּת, דְּשְׁטוּת חוֹסֵר הַגִּיּוֹן הוּא
 60 הַטְּיָה מִהִדְיָעָה וְהַחֲקָמָה,
 61 דִּידִיעָה וְהַשְׂגָּה הַבְּנָה הוּא
 62 דְּרָף הַמַּצוּעַ, הַרְרֵךְ הַיִּשְׂרָה
 63 הַמְּמוּצַעַת וְהַטְּיָה הַנְּטִיָה וְהַסְטִיָה
 64 מְזָה נִקְרָא שְׁטוּת.
 65 וְהַנְּהָ יֵשׁ שְׁטוּת דְּלַעֲמַת זֶה,
 66 שְׁטוּת כְּכִיוּן הַלֵּא רְצוֹי הִינּוּ נְטִיָה
 67 לצד הַסְטָרָא-אַחְרָא שְׁאִינוּ צַד הַקְּדוּשָׁה
 68 (הַנִּקְרָא "לְעוֹמַת זֶה" עַל שֵׁם הַכְּתוּב
 69 "אֵת זֶה לְעוֹמַת זֶה עֲשֵׂה אֱלֹקִים")
 70 וְכִמּוֹ שְׁקָתוּב לְגַבִּי אֵשׁ סוּטָה
 71 "כִּי תִשָּׂא אֶשְׁתּוֹ", וּפְרָשׁ
 72 רַש"י "ש'חַטָּה" פִּירוּשׁוֹ תַּט
 73 מְדַרְכֵי הַצְּנִיעוּת, וְכִתִּיב
 74 "וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּשִׁטִּים"
 75 וּבַהֲמִשְׁךְ נִמְרָ שְׁבַנִּי יִשְׂרָאֵל חֲטָאוֹ שֵׁם,
 76 שְׁהוּא הַנְּטִיָה לְצַד הַסְטָרָא-אַחְרָא
 77 עֲנִין¹⁸ הַשְׁטוּת דְּלַעֲמַת זֶה,
 78 היינו נְטִיָה מְדוּרָךְ הַמִּיצוּעַ לְצַד שֵׁל
 79 הִיפֵךְ הַקְּדוּשָׁה וְכִמְאָמֵר רַז"ל "אֵין אָדָם עוֹבֵר עֲבָרָה אֶלָּא אָם
 80 כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת", הִרִי שְׁנִטִּיָה מְדוּרְכֵי הַתּוֹרָה, וְעִבְרִיהָ עַל רְצוֹן

16) ראה תורה אור פרשת וישב ריש [מאמר] דיבור המתחיל בכ"ה בכסלו. אור התורה פרשת תולדות הגהה לריש [מאמר] דיבור המתחיל ראה ריח בני. 17) ראה בכל הנ"ל המשך וככה תרל"ז פרק טל ואילך. קונטרס ומעין. 18) סנהדרין קו, א. ספרי, במדבר רבה ותנחומא סוף פרשת בלק.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 ה' נקראת "שטות" וְרוּחַ הַזֶּה רוח השטות שגורמת לאדם לחטוא מְכֹסֶה
2 עַל הָאֵמֶת, וְרוּחַ שְׁטוּת זו שגורמת את החטא הוא רוח הַקְּלָפָה
3 וְסִטְרָא אַחְרָא, צד אחר שאינו צד הקדושה וְנִקְרָא "שטות"
4 עַל-דִּרְךָ מְלֶךְ זֶקֶן וְכֹסִיל, כשם שהיצר הרע המפתה את האדם לעבור
5 עבירה נקרא "כסיל", טיפש, וְהֵם
6 הקליפות והסטרא אחרא הַמְכַסִּים
7 עַל הָאוֹר וְהַגְּלוֹי האלוקי,
8 דְאֵלְקוּת הוא אֵמֶת וְחַיִּים,
9 וְכִמּו שְׁתָּנוּב "וְהוֹי" אֵלְקִים
10 אֵמֶת הוא אֵלְקִים חַיִּים",
11 האלוקות היא האמת והיא מקור החיים
12 כי האלוקות היא המציאות האמיתית
13 וממנה נובעת החיות של כל הנבראים
14 אלא שבעולם הזה הדבר מכוסה
15 ונעלם, והאמת האלוקית היא לא בגלוי
16 והנבראים לא מרגישים שהחיות
17 והקיום שלהם נובעים מהאלוקות
18 וסבורים בטעות שהם בעלי מציאות
19 עצמאית וְהַרוּחַ שְׁטוּת מְכֹסֶה
20 עַל הָאֵמֶת וְהַחַיִּית אֵלְקִית,
21 והיא הסיבה להעלם והסתר האמור
22 לְכַן נִקְרָא בְּשֵׁם "קְלָפָה",
23 וְכִמּו הַקְּלָפָה הַמְכַסֶּה עַל
24 הַפְּרִי, עד כדי כך שהפרי אינו נראה
25 כלל, כֵּן הַרוּחַ שְׁטוּת של הקליפה
26 והסטרא אחרא מְכַסֶּה מַעְלִים
27 וּמַסְתִּיר עַל הָאוֹר דְּגִלּוֹי
28 אֵלְקוּת.
29 וְזֶהוּ הַסִּבָּה מֵה שְׁאֵפְשֵׁר אֵין
30 יתכן אֲשֶׁר הָאָדָם יְכוֹל לְהִיּוֹת
31 חֲסִי-וְשָׁלוֹם עוֹבֵר עַבְרָה,
32 דְּלִכְאוּרָה אֵיף אֵפְשֵׁר יִיתֵכֵן
33 הַדְּבָר אֲשֶׁר יְכוֹא הָאָדָם לִידֵי
34 עַבְרָה, והרי מעצם טבעו ומהותו
35 יהודי קשור באלוקות בקשר שלא ניתן
36 לניחוק (כפתגם רבנו הזקן – "יהודי
37 לא יכול ולא רוצה להיות נפרד
38 מאלוקות", וכפי שיבואר להלן)
39 וְהוּא רַק לְפִי שְׂאִינוּ מְרַגֵּישׁ
40 שְׁבִזָּה בעשיית העבירה הוא נִפְרָד
41 מֵאֵלְקוּת, וְנִדְמָה לוֹ בטעות אֲשֶׁר עוֹדְנוּ בְּיַהֲדוּתוֹ והדבקות שלו
42 באלוקות לא נפגמה, וְאִם האדם החוטא היה יודע אֵת הָאֵמֶת כִּמּוּ

(19) ראה תניא פרק כד כה. קונטרס ומעין מאמר ב ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **יִשְׂרָאֵל**, אף יהודי אפילו מי שכאמור לגבי מצוות אחרות נחשב "קל
 2 שבקלים" ו"פושעי ישראל" גם הוא לא מסוגל להיפרד מאלוקות **אֲבָל**
 3 **בְּשָׂאֵי דְבָרִים**, היינו **בְּשָׂאֵי עֲבֻרוֹת רַחֲמָנָא-לְצַלְן**, **הָרִי אֵינוֹ**
 4 **יֹדֵעַ וְאֵינוֹ מְרַגֵּשׁ שְׂנֵעֶשֶׂה עַל יְדֵי זֶה נִפְרָד מֵאֲחֵדוֹתוֹ**
 5 **יְתַבְרָךְ, וְנִדְמָה לוֹ בְטַעַם כִּי**
 6 **הוּא עוֹד בְּיַהְדוּתוֹ פֶּאֶשֶׁר** 1 **בְּשָׂאֵי דְבָרִים**, היינו **בְּשָׂאֵי עֲבֻרוֹת רַחֲמָנָא-לְצַלְן**,
 7 **הֵיחָה, וְלֹא חָל שׁוֹם שִׁינּוּי בְקִשְׁר שְׁלוֹ** 2
 8 **עַם הַקְרוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וְזֶה הַטַּעַם הוּוֹ** 3
 9 **שֶׁהִיא לַמַּעֲשֵׂה הַגּוֹרֵם לְאִדָּם לַעֲבוֹר אֵת**
 10 **הַעֲבִירָה פֶּאֶ מְהֵרוּחַ שְׁטוֹת** 4
 11 **דְּסִטְרָא אַחְרָא שְׂמַכְסָה עַל** 5
 12 **הָאוֹר וְהַגְּלוּי שְׁלֹא יִרְגַּשׁ בּוֹ,** 6
 13 היינו שיש על נשמתו אור וגילוי אלוהי
 14 אבל הדבר לא ניכר ולא נרגש בו
 15 **פְּרוּשׁ דְּהֵרוּחַ שְׁטוֹת שְׂמַכְסָה עַל** 8
 16 **הַאֲמַת גּוֹרֵם לוֹ לְהֵאָדָם הַעֲדָר** 9
 17 **הַהֲרַגְשׁ, וְהוּא מֵאֲבֵד אֵת הַיְכוּלָת** 10
 18 **לְחוּשׁ עֵינָיו אֲלוֹקוֹת וְהֵינּוּ שְׂתַקְףָה** 11
 19 **הַחֲמִידָה²⁰ פִּתְאֻנָה** העובדה
 20 **שֶׁהַתְּאוֹרֹת לַעֲנִינֵי הָעוֹלָם הוּוֹ הֵם** 12
 21 **בְּתוֹקֶף רַב וּבְתַשׁוּקָה חֻזְקָה** 13
 22 **וְהַחֲמִימוֹת דְּנִפְשׁ הַבְּהֵמִית** 14
 23 **שֶׁמִּתְחַמֶּמֶת וּמֵתַלְכַּח לְתַאוֹת הָעוֹלָם** 15
 24 **גּוֹרֵם לוֹ הַקְּרִירוֹת וְהַאֲדִישוֹת** 16
 25 **וְהַעֲדָר הַהֲרַגְשׁ חוֹסֵר יְכוּלָת לְחוּשׁ** 17
 26 **בְּעֵנִינֵים הַרוּחָנִיִּים וְלַהֲתַלְחַב** 18
 27 **וְלַהֲתַרְגֵּשׁ מֵהֵם, פְּרוּשׁ דִּיא** 19
 28 **צוּגְעָבוֹנְדִיקֵיט אֹנִן** 20
 29 **צְעָקָאֲכְטִיקֵיט הַהֲתַקְשְׁרוֹת וְהַלֵּט** 21
 30 **אֵינִן עֵנִינֵי חֲמִידָה הֵלָא טוֹבָה** 22
 31 **וְתַאֲוָה בְּרַחֲמָנָה, זֶה מְקַרְר** 23
 32 **הַהֲרַגְשׁ (דְּעַם דְּעֵרְהַעַר אֹנִן** 24
 33 **גְּעַפִּיל אֵת הַהֲכַרָה הַפְּנִימִית וְאֵת** 25
 34 **יְכוּלָת הַתְּחוּשָׁה) בְּעֵנִינֵים**
 35 **הַרוּחָנִיִּים, עַר אִזּוֹ אֹזוּי פִּיל**
 36 **אִיבְעָרְגַעְגַּבְעָעַן הוּא מְסוּר וְקְשׁוּר בְּמִידָה כַּל-כַּךְ גְּדוּלָה בְּעֵנִינֵי**
 37 **תַּאֲוֹתָיו וְרַצְוֹנֹתָיו הַחֲמִרִים וְהַגְּשָׁמִיִּים, אֲזִי דְעַר**
 38 **וְרוּחָנִיתִ'דִּיקְעַר הַרְגַּשׁ אִזּוֹ בַּא אִים** כך שההרגש הרוחני הוא אצלו

(20) להעיר [מאמר] דיבור המתחיל ויאמר משה תש"ט (קונטרס סג) פרק יב יג. 21) אולי הכוונה למה שנאמר בעץ חיים שער דרושי אצילות בריאה יצירה עשיה פרק א (הובא בלקוטי תורה [מאמר] דיבור המתחיל ושמתי כדכד השני פרק ב): יש ניצוץ קטן מאוד שהוא בחינת אלקות כו' וזה הניצוץ מתלבש בכח ניצוץ אחד נברא כו' הנקרא יחידה, עד כאן לשונו. ויותר נראה לי שמכוון כאן לניצוץ נברא הנ"ל. ועיין גם כן לקוטי תורה פרשת אמור [מאמר] דיבור המתחיל ונקדשתי פרק ה. דרך חיים פרק ח. קונטרס העבודה פרק ה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שְׁהִיְתָה כְּפִנָּה וְהַמְטֵרָה הֶעֱלִינָה בְּכִרְיַת הָעוֹלָמוֹת, הַהֶעֱלֵם
 2 וְהַהֶסְתֵּר עַל אֲלוֹקוֹת הוּא הַהִיפֵךְ הַגְּמוּר מֵהַכּוֹנֵנָה וְהַמְטֵרָה שֶׁל הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ
 3 הוּא בְּכִרְיַת הָעוֹלָם שֶׁהִיא דְּנִתְאַוָּה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִיּוֹת לוֹ
 4 תְּבַרְךָ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים הָעוֹלָם נִבְרָא בְּגַלל רְצוֹנוֹ וְתוֹתוֹרָה שֶׁל
 5 הַקְּדוּשׁ-בְּרוּךְ הוּא שְׁדוּקָא הָעוֹלָם
 6 הוּא, לְמִרוֹת הִיּוֹתוֹ גִּשְׁמֵי וְחוּמְרֵי,
 7 יִהְיוּ לְהִיּוֹת לוֹ דִּירָה, מְקוֹם רְאוּיָה
 8 לְהִשְׁרָאת הַשְּׂכִינָה וְדוּקָא כִּאֲנִי יִהְיֶה
 9 גִּלְיוֹ אֲלוֹקוֹת, וְזֹאת עַל יְדֵי עֲבוֹדַת
 10 הָאָדָם דוּקָא בְּגוֹף וְנַפְשׁ
 11 הַבְּהֵמָיִת שְׁמַעֲלִימִים וּמִסְתִּירִים עַל
 12 הָאֲלוֹקוֹת, וְלְהִיּוֹת כְּנִשְׁמָה בְּגוֹף
 13 בְּעוֹלָם זֶה דְּקָא וְלִמְרוֹת שֶׁהוּא
 14 מַעֲלִים וּמִסְתִּיר עַל הָאֲלוֹקוֹת וְלִכְרֹרוֹ
 15 לְהַפְרִיד אֶת הַטּוֹב שֶׁבּוֹ מֵהָרַע
 16 וְלִהְיוֹתוֹ לְקְדוּשָׁה וְלַהֲפֹךְ אֶת הַחוּשׁךְ
 17 לְאוֹר וְלִזְכּוֹ, וְלִשְׁנוֹת אֶת הַגִּסְתוֹת
 18 וְהַחוּמְרֵי שֶׁל הַגּוֹף וְהַנַּפֵּשׁ הַבְּהֵמָיִת
 19 וְלִזְכּוֹ וְלַעֲדוֹן אוֹתָם, וּבְפִעֵל יִתְכַן
 20 מִצַּב שֶׁבּוֹ הָאָדָם נוֹהֵג לְמַעֲשֵׂה בְּנִיגוּד
 21 מוֹחֲלֵט לְכוֹנֵנָה הָעֲלִינָה שֶׁהִיא מְטֵרָה
 22 הַבְּרִיאָה, וְאוֹ כֹּא לְהִיפֹךְ חֵס
 23 וְשָׁלוֹם, וְתוֹמְרוֹת זֹאת שֶׁהָאָדָם יִבְרַר
 24 וְיִזְכֶּה אֶת הָעוֹלָם נוֹצֵר מִצַּב שֶׁהָעוֹלָם
 25 מְסִתֵּיר אֶצְלוֹ עַל אוֹר הָאָמֶת
 26 הָאֲלוֹקִית, וּבְגַלל הַהֶעֱלֵם וְהַהֶסְתֵּר הוּא,
 27 וְנִתְעַבָּה וְנִתְגַּשְׁם כָּל כֹּף עַד
 28 שֶׁנִּחְסָר אֶצְלוֹ וְאִין לוֹ כָּל חוּשׁ
 29 מֵהַהֲרֹגֶשׁ (הַנְּקָרָא פִּילְעֵן
 30 לְהַרְגִישׁ) בְּעֵנְיָנִים הַרְוִיחְנִיִּים,
 31 שֶׁזֶה כֹּא בְּסַפְת הַנַּפְשׁ
 32 הַבְּהֵמָיִת, שֶׁהוּא קְבוּעַ
 33 וּמְשֻׁרֵשׁ בְּעֵנְיָנֵי הָעוֹלָם, לְעוֹמֵת
 34 הַנַּפֵּשׁ הָאֲלוֹקִית הַנוֹטָה לְעֵנְיָנִים
 35 אֲלוֹקִיִּים-רְחוּנִיִּים וּמִשְׁתַּקֶּקֶת לְהִתְקַרֵּב אֵל ה', הַנַּפֵּשׁ הַבְּהֵמָיִת נוֹטָה לְשַׁקּוֹעַ
 36 בְּעֵנְיָנֵי הָעוֹלָם הַגִּשְׁמִי, לְהִתְחַבֵּר אֵלֵיהֶם וְלִהְיוֹת אִתָּם וְזֶהוּ כָּל מְהוּתוֹ
 37 וְעֵנְיָנוֹ, וְכִּי הֵיכָּה וְיִחְשַׁב וְיִדְבַר בְּחִיּוֹת בְּהֲרֹגֶשׁ, מִיֵּט אֶ
 38 גְּרוּיִסְעֵן גִּישְׁמָאק, בְּנוֹעַם וְעוֹנֵג גְּדוֹל אֲשֶׁר הֲרֹגֶשׁ זֶה בְּכִלְלוֹתוֹ
 39 עֵצֵם הַהִתְחַבְּרוֹת וְהַהִשְׁתַּרְשׁוֹת בְּעֵנְיָנֵי הָעוֹלָם הַחוּמְרֵי וּבְכִפְרֵט עֲנִין הַנְּעֵם
 40 (דְּעַר גִּישְׁמָאק) שְׂיֵשׁ לוֹ כִּזְה הוּא שׁוֹלֵל אֶת הַהֲרֹגֶשׁ
 41 בְּרוּחְנִיּוֹת, וּמוֹנֵעַ מִנַּפְשׁ הָאֲלוֹקִית לְהִתְגַּלּוֹת וּלְפַעּוֹל, שֶׁהִיא הַרְדִּיפָה אַחֲרֵי
 42 הַגִּשְׁמִיּוֹת וּבְמִיּוֹת כִּשְׂהִיא מִתּוֹךְ הַנְּהָה גְּדוֹלָה וְהָאָדָם שְׁקוּעַ בָּהּ עֲמוּק הִיא
 43 סְתִירָה מוֹחֲלֵט לְהִתְלַחֲבוֹת וְהַתְּרַגְּשׁוֹת מְעֵנְיָנֵי אֲלוֹקוֹת וְהֶעֱקָר הַגּוֹרֵם
 44 הַעִיקָרִי לְמַצַּב שֶׁל הָעֵדֶר רֹגֶשׁ חַיִּיבֵי מְעֵנְיָנֵי אֲלוֹקוֹת הוּא מְפַגֵּי הַקְּרִירוֹת
 45 וְהַאֲדִירוֹת שֶׁל הַנַּפְשׁ הַבְּהֵמָיִת, דִּי עֵצֵם קְאֻלְטָקִיט עֵצֵם

1 הַמְּנַגְדִים לְאֲלוֹקוֹת וְהֵינּוּ דְּדָבָר שְׂאִינוֹ אֲלָקוֹת בְּגִלְיוֹ אִינוֹ רוּצָה
 2 בוֹ, אִין לוֹ עֵנְיָן בּוֹ וְהוּא מִתְרַחֵק מִמֶּנּוּ וּבְכִפְרֵט בְּדָבָר שֶׁהוּא מְנַגֵּד
 3 עַל אֲלָקוֹת, הֵינּוּ דָבָר שֶׁלֹּא זֶה בְּלִבְד שְׂאִינוֹ אֲלוֹקוֹת בְּגִלְיוֹ אֲלֵא אִפִּילוֹ
 4 מְנַגֵּד לְאֲלוֹקוֹת הֵרִי לֹא זֶה בְּלִבְד שְׂאִינוֹ רוּצָה בּוֹ אֲלֵא הַסְּלִידָה מִמֶּנּוּ הִיא
 5 בְּתוֹקֶף גְּדוֹל בְּהִרְבֵּה וּבוֹרֵחַ מְזָה
 6 כְּבוֹרֵחַ מְדָבָר הַמְזִיק, וְלֹא עוֹד
 7 אֲלֵא שֶׁהַהֶתְרַחֲקוֹת וְהַבִּירְחָה מְדָבָר
 8 הַמְּנַגֵּד לְאֲלוֹקוֹת הִיא לֹא רַק כְּבוֹרֵחַ
 9 מְדָבָר הַמוּזִיק סֵתֵם אֲלֵא וּבְכָאָדָם
 10 הַבוֹרֵחַ מְמֹת, דְּבָרוֹר לוֹ
 11 לְהַנְפֵּשׁ הָאֲלָקִית דְּמִיתָה
 12 רוּחְנִיּוֹת רַחֲמָנָא-לְצֵלָן וְזֶה
 13 לְמַעֲשֵׂה מַה שֶׁהָאָדָם מְכִיב עַל עֲצָמוֹ
 14 כְּאִשֶּׁר הוּא עוֹבֵר עֲבִירוֹת וּנְפֵרָד
 15 וּמִתְנַתֵּק מֵאֲלוֹקוֹת שֶׁהִיא מְקוֹר חַיִּיו
 16 הוּא קָשָׁה יוֹתֵר מְמִיתָה
 17 גְּשְׁמִית חֵס וְשָׁלוֹם, וְאֵם מְמִיתָה
 18 גְּשְׁמִית, חֵס וְשָׁלוֹם, אָדָם מִתְרַחֵק
 19 וּבוֹרֵחַ בְּכֹל כּוֹחוֹ לְקוֹחוֹמֵר שֶׁהוּא נוֹהֵג
 20 כִּךְ כְּאִשֶּׁר הוּא נִיצֵב בְּפִנֵי סַכְנָה שֶׁל
 21 מִיתָה רוּחְנִיּוֹת וְכָל תְּשׁוּקָתוֹ
 22 וְחִפְצוֹ שֶׁל הָאָדָם מִצַּד הַנַּפֵּשׁ
 23 הָאֲלוֹקִית הוּא בְּאֲלָקוֹת,
 24 וְלַעֲשׂוֹת מְעֵנְיָנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה כְּלִים
 25 לְאֲלָקוֹת לְהַכְשִׁיר אוֹתָם לְהִיּוֹת כְּלִים
 26 רְאוּיִים לְהִשְׁרָאת הַשְּׂכִינָה, אֲלֵא שְׂכַל
 27 זֶה הוּא מִצַּד נַפֵּשׁ הָאֲלוֹקִית כְּפִי שֶׁהִיא
 28 מְטַבְּעָה וּמְהוּתָה, אֲבֵל עֲלֶיהָ לְהִתְמוֹרֵד
 29 עִם הַנַּפֵּשׁ הַבְּהֵמָיִת שֶׁמְכַסֶּה וּמִסְתִּירָה
 30 עֲלֶיהָ וְכָל גִּסְתוֹת וְחִמְרֵיּוֹת וְשׁוֹת
 31 וּמְצִיאוֹת הַנַּפְשׁ הַבְּהֵמָיִת,
 32 שֶׁהִיא גִּסָּה וְחוּמְרִית, וְהַמְצִיאוֹת שֶׁלָּהּ
 33 לֹא בְּטִלָּה לְמַה שֶׁנַּעֲלָה מִמֶּנָּה אֲלֵא הִיא
 34 חֲשָׂה אֶת עֲצָמָה לִ"שׁ וּבַעֲלַת מְצִיאוֹת
 35 עֲצָמָתִי חֲשׁוּבָה, וְבוֹתֵר שְׂכוֹר הֵרִי הוּא הַנַּפֵּשׁ הַבְּהֵמָיִת מְכַסֶּה וּמִסְתִּיר
 36 וּמְעֵלִים הֵינּוּ שֶׁלֹּא מְדוּבָר בְּכִסּוֹי קַל אֲלֵא כִּסּוֹי שִׁמְכָה וּמִסְתִּיר
 37 וּמְעֵלִים" עַל הַהֲרֹגֶשׁ דְּנַפְשׁ הָאֲלָקִית, עַל תְּחוּשָׁה הַטְּבַעִית שֶׁל
 38 הַנַּפֵּשׁ הָאֲלוֹקִית שֶׁנִּמְשַׁכֶּת לְעֵנְיָנֵי אֲלוֹקוֹת וְשׁוֹלֵל כֹּל דָּבָר שֶׁמְנַגֵּד לְאֲלוֹקוֹת
 39 וּבְכִפְשִׁיטוֹת הַבִּיטוֹי הַפְּשׁוּט שֶׁל כִּסּוֹי הַנַּפֵּשׁ הַבְּהֵמָיִת עַל הַנַּפֵּשׁ הָאֲלוֹקִית
 40 הוּא אִזְ דְּעַר גְּעֵשְׁמָאק פּוֹן וְעוֹלֵט הַעוֹנֵג הַנּוֹעֵם שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה
 41 הַגִּשְׁמִי וְהַחוּמְרֵי (עוֹלָם שֶׁהוּא הָעֵלֵם וְהַסְּתֵר עַל אֲלוֹקוֹת וְעַל רוּחְנִיּוֹת)
 42 אִזְ מְכַסֶּה וּמִסְתִּיר אוֹיֵף דְּעַם הַרְגֵּשׁ אֲלָקִי, הֵרִי הוּא מְכַסֶּה
 43 וּמִסְתִּיר עַל הַהֲרֹגֶשׁ הָאֲלוֹקִי שְׂקִיִּים בְּנַפֵּשׁ הָאֲלוֹקִית וּמוֹנֵעַ מִמֶּנּוּ לְפַעּוֹל בְּגִלְיוֹ
 44 שְׂדָהוּ הַהֶעֱלֵם וְהַהֶסְתֵּר עַל הָאֲלוֹקוֹת שׁוֹרֵר בְּעוֹלָם, וּבְמִיּוֹת הַהֶעֱלֵם וְהַהֶסְתֵּר
 45 עַל הַנַּפֵּשׁ הָאֲלוֹקִית הוּא הִיפֵּךְ הַכּוֹנֵנָה מְשֻׁרֵשׁ, נִיגוּד גְּמוּר מְמִי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הקרירות שלו אין עננינים רוחניים וזאת מפני שהוא בהמי
2 בעצם מהותו, דשמו מוכיח עליו נפש הבהמי, והשם הזה
3 נובע מהעובדה שזו אכן מהותו כל חיותו הנושאים שבהם הוא עוסק
4 בחיות ובעניין רב והרגשותו ובהם יש לו רגש והתלהבות הוא רק
5 **בעננינים בהמיים**, עננינים
6 גשמיים וחומריים שבהם האדם דומה
7 לבהמה וכמו שאנו רואין
8 במוחש, דיש אנשים כאלו
9 אשר לבד זאת שהם ריקים
10 מחכמה תורה ומדות ישירות
11 כך שאין בהם תוכן רוחני חיובי הגה
12 בנוסף לכך מעשיהם כמעשה
13 בהמה ממש, שדורסים דורסים
14 ומתיחסים כזוול ומלעיגים
15 רחמנא לצלן מעננינים
16 הרוחניים אשר אין להם שום
17 משג כלל, באותם עננינים ורוחניים
18 והרי הם כבהמה ממש,
19 ההולכת ודורסת ברגליה את כל
20 מה שהיא פוגעת בו מפלי הבחן
21 כלל אם הוא עפר ועץ או
22 גוף אדם, שהוא מפני העדר
23 ההרגש, בגלל חוסר היכולת
24 להרגיש ולהבחין על מה ראוי לדרוך
25 ועל מה לא דבהמה הרי אין לה
26 דעת ויכולת הבחנה, כמו כן
27 ישנם אנשים כאלו שהם
28 כבהמה ממש, ולועגים על
29 התורה ומצוות מאחר שאבדו את
30 התחושות הנכונות ואת היכולת
31 להבחין (ומהם בין אלה שהנפש
32 הבהמית קובעת את צורת ההתנהגות
33 שלהם ישנם כאלה הבורחים להם
34 בעצמם, בשרירות ליבם דרכים
35 שונים, בשמירת התורה והמצוות
36 ומחליטים כי מצוה זו הם
37 מקיימים, ובזה אינם רוצים
38 לקיימה כו' בדומה לאמור לעיל
39 שבגלל ה"רוח שטות" של הנפש
40 הבהמית המכסה על הנפש האלוקית,
41 האדם יוצר בטעות אבחנה בין עבירות
42 מסוימות לעבירות אחרות),
43 והדומה, וכך ייתכן שאנשים
44 מקבלים החלטות מוטעות דומות לגבי קיום התורה והמצוות דכל זה הוא
45 בא מהעצות החוצפה והקרירות האדישות דנפש הבהמית לענייני

קדושה ואלוקות, אשר זה הוא הספה והגורם מה שאדם בא
לידי עברה רחמנא לצלן, שהוא כמבואר לעיל רוח שטות
דסטרא אחרא והפסוי דנפש הבהמית, שהם מעלימים
ומסתירים על אור האמת האלוקית של הנפש האלוקית שמצד עצמה
היא קשורה באלוקות בקשר בלתי ניתן
לניתוק עד כדי כך שהאדם עובר
עבירה חס ושלום שנעשה כתוצאה
מהעבירה היפך הפונה המטרה
העליונה כבריאת העולם, דכונה
העליונה שנברא העולם
למענה היא בכדי לבררו ולעדן
ולזכך אותו ולעשותו כלי
לאלקות, שהעולם הזה הגשמי
עצמו יהיה מקום ראוי להשראה
השכינה ד'ירה' לאלוקות ועל ידי
פסוי הנפש הבהמית שמכסה
ומסתירה על האמת הגה בא
למעשה ההיפך ממש,
שהעולם לא די שאינו
מתברר ומזדכך ולכן אינו הופך
להיות ד'ירה' לאלוקות, הגה עוד
מעלים ומסתיר על אור
האמת, וזהו הרוח שטות
שמכסה על האמת ובגללה
האדם עלול לעבור עבירות.
קצור. יבאר דרוח שטות,
שהיא תקף התאנה העובדה
שהתאוות לענייני העולם הזה הם
בתוקף והאדם שקוע בהן ונפש
הבהמית בכלל, מצד טבעה
ומהותה, מכסים על האמת
האלוקית שאמורה להאיר בנפש
האלוקית וגורמים העדר הרגש
האלוקות חוסר הרגשה והכרה
פנימית באלוקות ועלוי המצוות,
וכן חוסר הרגשה והכרה במעלת
המצוות מצד אחד ופחיתות
הרחוק מהם ומצד שני האדם
מאבד את ההכרה והרגשה בכך
שהתרחקות מאלוקות ומהמצוות היא
דבר פחות וגרוע.
ד אמנם זה שהנפש
הבהמית מכסה על הנפש
האלוקית ומעלימה ומסתירה על אורה, ונהיני הרוח שטות של
הסטרא-אחרא, שמכסה ומעלים על אור האמת והגלוי של

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 האין-סוף שורה של צמצומים שמעלימים את האור, כך שרק הארה מועטת
 2 ממנו תתגלה ותרד להוות את הנבראים. ותחילת הצמצומים היא בצמצום
 3 הראשון שבו הקדוש-ברוך-הוא סילק את אורו הגדול הצידה, כביכול, כדי
 4 שתהיה אפשרות ונתינת מקום לעולמות. והאדם חייב לדעת ולומר לעצמו
 5 שהעולם והצמצום **נברא בשבילי**,
 6 כמישמה לכל אחד ואחד **בְּכַדִּי**
 7 **לְבָרְרוֹ וּלְזַכּוֹ, וְהָאָדָם הוּא**
 8 **בְּצִיּוֹר** בדמות ובתבנית **רַמ"ח**
 9 **אֲבָרִים וְשִׁסָּה גִידִים שֶׁהֵם**
 10 **בְּמִסְפַּר תְּרִי"ג, דְּלִכְּן כִּיווֹן**
 11 שמשמית ביורו העולם מוטלת על
 12 האדם **כָּל הַמְדַרְגּוֹת**
 13 **בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת** של האור האלוקי
 14 מדרגה לדרגה **הֵם בְּמִסְפַּר הַזֶּה,**
 15 ובצמצם כל דרגה מתחלקת לתרי"ג
 16 בחינות **וְלִכְּן הִנֵּה גַם בְּהַנְשָׂמָה**
 17 עצמה שעליה מוטל לעסוק בבירור
 18 **הָרִי יֵשׁ גַּם בֵּין תְּרִי"ג כַּחוֹת,**
 19 **שִׁבְהֵם תְּלוּיִים הַתְּרִי"ג**
 20 **מְצוּוֹת, וְחֻבֵּל זֶה דִּנְשָׂמָה**
 21 **הָרִי מִתְקַשֵּׁר בְּאֵלֶקוֹת, וְכִמּוֹ**
 22 **הַחֻבֵּל שְׂרָאוֹשׁ אֶחָד קָשׁוּר**
 23 **לְמַעַלָּה, וְרָאוֹשׁ הַשְּׁנַי קָשׁוּר**
 24 **לְמַטָּה, כַּאֲשֶׁר קִצָּה אֶחָד שֶׁל הַחֻבֵּל**
 25 קשור למעלה וקצוה השני קשור
 26 למטה **הָרִי עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה**
 27 **הַהֲתַקְשְׁרוֹת** בין ה"מעלה"
 28 **וְהַ"מַּטָּה" לְהֵיטִיב לְאַחֲדֵימ,**
 29 להפוך לדבר אחד למרות שעדיין
 30 נשאר מרחק גדול ביניהם שזה למעלה
 31 וזה למטה **הִנֵּה כִּמּוֹ כֵּן הוּא גַם**
 32 **בֵּין בְּחֻבֵּל דִּנְשָׂמָה, גַּם הַנִּשְׁמָה**
 33 נמשלה לחבל המקשר ומחבר
 34 **שְׂרָאוֹשׁ הָאֶחָד קָשׁוּר לְמַעַלָּה**
 35 **בְּאֵלֶקוֹת, וְהוּא הַתְּקַשְׁרוֹת אוֹת**
 36 **ה' תַּתְּאָה שֶׁם הוּא מוֹרַכֵּב מֵאַרְבַּעַת**
 37 **הַאוֹתוֹת יו"ד, ה"א, ו"ו, ה"א. והאות ה"א הראשונה נקראת "ה" עלאה"**
 38 **(עליונה) והאות ה"א האחרונה נקראת "ה" תתאה" (תחתונה) והקשר של**
 39 **הַנִּשְׁמָה בְּאֵלֶקוֹת פִּירוּשׁוֹ שֶׁהַאוֹת ה' תַּתְּאָה קָשׁוּרָה וּמְחוּבֶּרֶת בְּהִג' אוֹתוֹת יו"ד,**
 40 **שֶׁלְמַעַלָּה מִמֶּנָּה בְּדִרְגָּה וְרָאוֹשׁ אֶחָד הַקִּצָּה הַשְּׁנַי שֶׁל**
 41 **'חבל' הַנִּשְׁמָה קָשׁוּר לְמַטָּה, וְהוּא בְּהֶאֱרַת הַנְּשָׂמָה הַמְתַּלְבְּשֶׁת**
 42 **בְּגוֹף הָאָדָם לְהַחִיּוֹתוֹ, כַּמְבֹאֵר בְּחִסְדוֹת שֶׁגַם לְאַחַר יְרִידַת הַנִּשְׁמָה**

1 האלקות, **וְהִינּוּ דָאֵס וְעוֹלָט אִיז מְעֵלִים אוֹיֵף אֵלֶקוֹת,**
 2 העובדה שהעולם מעלים על אלקות הוא רק על המדות הרגש **דְּנִפְשׁ**
 3 **הָאֵלֶקֶת,** כמבואר לעיל בהרחבה כיצד הכיסוי וההעלם על הנפש האלקית
 4 פוגע ביכולת לחוש ולהרגיש את חשיבותם ומעלתם והעריבות של ענייני
 5 אלקות **אָבֵל לֹא עַל הַעֲצָמוֹת**
 6 **דְּנִפְשׁ הָאֵלֶקֶת** כי על עצם המהות
 7 של הנפש האלקית לא ניתן להעלים
 8 ולהסתיר ושום דבר לא פוגע ולא פוגם
 9 בה, כפי שהולך ומבאר.
 10 **דְּהִנֵּה כְּתִיב** בשירת האיזנו
 11 **"יַעֲקֹב חֻבֵּל נַחְלָתוֹ",** ומוסבר
 12 על כך בתורת החסידות אשר
 13 **הַתְּקַשְׁרוֹת** הקשר והחיבור העמוק
 14 והפנימי של **הַנְּשָׂמָה בְּאֵלֶקוֹת**
 15 הוא כמו **חֻבֵּל²²** עבה **הַשְּׁזוּר**
 16 **מִתְרִי"ג נִימִין** חוטים דקים,
 17 **דְּהַחֻבֵּל** בנמשל הוא **הַנְּשָׂמָה**
 18 **עֲצָמָה, דִּנְשָׂמָתוֹ שֶׁל אָדָם**
 19 **הוּא הַחֻבֵּל** האמצעי **הַמְקַשֵּׁר**
 20 **בְּאֵלֶקוֹת, וְלִזְאוֹת הַנְּשָׂמָה**
 21 **עֲצָמָה** האמצעי המקשר ומחבר בין
 22 האדם לאלקות **שְׁזוּרָה מִתְרִי"ג**
 23 **נִימִין,** כנגד תרי"ג המצוות (כפי
 24 שיבואר להלן) **וְכַדִּיאֵתָא** מובא
 25 **בְּסִפְרָא שֶׁל בִּינוּנִים** ספר התניא
 26 הנקרא "ספר של בינונים" כי הוא
 27 עוסק בעבודת ה' של ה"בינוני" שאינו
 28 צדיק ואינו רשע **פְּרָק נֹא,**
 29 **דְּהַנְּשָׂמָה כְּלוּלָה מִתְרִי"ג**
 30 **כַּחוֹת,** ובלשון ספר התניא שם:
 31 "שתי"ג מיני כוחות וחיות כלולים בה
 32 במהותה ועצמותה לצאת אל הפועל
 33 והגילוי מההעלם, להחיות רמ"ח אברין
 34 ושס"ה גידין שבגוף על-ידי
 35 התלבשותם בנפש החיונית שיש לה גם
 36 כן רמ"ח ושס"ה כוחות הללו".
 37 **וְטַעַם הַדְּבָר הוּא,** הסיבה לכך שכוחות הנפש הם במספר תרי"ג היא
 38 **דְּאִמְרוּ רַז"ל (סְנֵהֲדַרִּין פְּרָק ד מִשְׁנָה ה) "חֵיב אָדָם לֹאֲמַר**
 39 **בְּשִׁבְלֵי נִבְרָא הָעוֹלָם, דְּעוֹלָם הוּא מְלֻשׁוֹן הָעֵלֶם, וּלְפִי**
 40 **זֶה יֵשׁ לְפָרֵשׁ אֵת הַמִּשְׁנָה דְּכָל אֶחָד וְאֶחָד חֵיב לֹאֲמַר דְּהָעֵלֶם**
 41 **(עוֹלָם)" וְצַמְצוּם הָרָאוֹשׁוֹן** כדי שמהאור האלוקי האינסופי והבלתי
 42 מוגבל יתהוו עולמות ונבראים מוגבלים, הקדוש-ברוך-הוא עשה באור

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 למטה להתלבש בגוף, חלק פנימי ועצמי של הנשמה נשאר למעלה ורק
 2 הארה מועטת ממנה מלוכשת בתוך הגוף הגשמי.
 3 וזהו "יעקב חבל נחלתו", דגם במדרגות הנמוכות של בני
 4 ישראל ששהם בבחינת עקבים שנמשלו לעקב שברגל שהוא החלק
 5 התחתון ביותר של גוף האדם, הנה
 6 על ידי חבל דנשמה הרי הם 1 במדרגות הנמוכות ששהם בבחינת עקבים, הנה
 7 גם היהודים הללו קשורים 2 על ידי חבל דנשמה הרי הם קשורים בהעצמות,
 8 ומחברים ומאחדים בהעצמות, 3 וכיכול ששהם (נשמות ישראל) נחלתו של
 9 בעצמותו ומהותו של הקדוש-ברוך- 4 מעלה, ועל ידי זה הם קשורים בתכלית
 10 הוא וכיכול ששהם (נשמות 5 ההתקשרות. והנה ענין הפפירה רחמנא לצלן או
 11 ישראל) נחלתו החלק והירושה 6 עברה ששהם כפרת חס-ושלום, הלא הם נוגעים
 12 של מעלה, ועל ידי זה על ידי 7 לעצם ההתקשרות, הינו בכללות ההתקשרות,
 13 החיבור של הנשמה הם קשורים 8 ששהם עצם הנשמה ועצם הנפש, ועל דרך דכתיב
 14 באלוקות בתכלית ההתקשרות 9 "כי עונתיכם היו מבדלים ביניכם לבין
 15 תמיד, בכל מצב, גם אם הנפש 10 אלקיכם", דאלקיכם פרוש אלקה שלכם, והינו
 16 בהמית והקליפות מעלימים ומסתרים 11 האלקות שבנשמה, וענינים אלו הרי הם נוגעים
 17 על ההרגש ועל המידות של הנפש 12 בכללות ההתקשרות, וידוע²³ דעל עצם הנשמה
 18 האלקות, כמבואר לעיל. ומעתה, 13 הרי אין שום דבר המעלים ומסתיר, ולזאת
 19 לאחר שהוסבר כי על עצם הנשמה אין 14 כאשר בא איזה דבר הנוגע בכללות התקשרות
 20 העלם והסתר בשום מצב ומצד שני על 15 נפשו, שכיכול להיות נפרד על ידי זה מאלקות
 21 הרגש ועל המידות יכול להיות הסתר 16 חס-ושלום, וכנ"ל דאיש ישראל אינו רוצה
 22 בגלל ה"רוח שטות" מוכן מרוד האדם 17 בשום אפן ואינו יכול חס-ושלום להפריד
 23 לעולם לא יעבור עבירה שבה הוא 18 מאלקות ולכן נרמש אצלו דבר זה, אבל בשארי
 24 יודע בבירור שהוא נפרד ומתנתק 19 עברות חס ושלום שאינם כפרת הרי הם נימין
 25 מאלקות ועם זאת לגבי עבירות 20 פרטיים, ולכן אינם נרמשים אצלו כל כך. והגם
 26 אחרות יתכן שה"רוח שטות" כן תכסה 21 דבעברו על אחת ממצוות הוי' אשר צוה
 27 על האמת: והנה ענין הפפירה 22 לעשותן ואינו עושה, או שעושה אחת ממצוות
 28 רחמנא-לצלן או עברה ששהם 23 הוי' אשר צוה הוי' לבלתי לעשותן
 29 כפרת חס-ושלום, הלא הם 24 זה נפסק הנימא פרטית (דכפרט זה הרי הוא כל
 30 נוגעים לעצם ההתקשרות של 25 העצמות של הפרט הזה), ועוד יותר שפועל
 31 הנשמה באלקות, הינו בכללות 26 חלישות בכללות החבל, ובכל זה הנה להיותם
 32 ההתקשרות ולא רק כפרת כזה או 37 ביניכם לבין אלקיכם", ויש לפרש את דיוק לשון הפסוק "אלוקים"
 33 אחר, ששהם עצם הנשמה ועצם 38 ולא "אלוקים" סתם דאלקיכם פרוש אלקה שלכם, והינו
 34 הנפש, שבהם היא "עצם 39 האלקות שבנשמה, כך שהכתוב לא אומר רק שהעונות מבדילים בין
 35 ההתקשרות" ועל-דרך דכתיב 40 האדם לאלקות בכלל אלא מרגיש גם שהעונן יוצר פגם ופירוד ביחס לאלקות
 36 "כי עונתיכם היו מבדלים 41 שבנשמתו של האדם וענינים אלו עבירות שקשורות בכפירה או באיסורי
 42 כרת הרי הם נוגעים בכללות ההתקשרות, כאמור. וידוע²³ דעל

(23) ראה תניא פרק יט. קונטרס העבודה פרק ה.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הנה להיותם רק נימין פְּרָטִיִּים הָרִי אֵינּוּ נִרְגָּשׁ אֲצֻלוֹ כֵּל
2 כֶּף, והאדם טועה לחשוב שבעצם הוא לא נפרד ולא מתנתק וְהִנֵּנוּ שֶׁפְּזָה
3 בעבירות פרטיות אלו הֵנָּה הַמְדוּת דְּנִפְשׁ הַבְּהִמִית התחושות
4 והרגשות שלה מְעֵלִימִים ומסְתִירִים על הַמְדוּת דְּנִפְשׁ הָאֱלֹקִית,
5 וְהִנֵּנוּ שְׂאִינוּ נִרְגָּשׁ אֲצֻלוֹ
6 הָאֹר וְהַחַיּוֹת הָאֱלֹקִי, וְהוּ
7 הַסִּבָּה שֶׁבָּא לְיַד עֲבָרָה
8 רַחֲמָנָא לְצַלָּן, וְהִנֵּנוּ הַרוּחַ
9 שְׁטוֹת דִּסְטָרָא אַחְרָא שֶׁמְכַסֶּה
10 וּמְעֵלִים עַל אֹר הָאֱמֶת,
11 שְׂאִינוּ נִרְגָּשׁ אֲצֻלוֹ הָאֹר
12 הָאֱלֹקִי, כַּמְבֹאֵר לְעִיל בְּאִרְכּוֹת
13 וְכֵה הֵנָּה יוֹרֵד רַחֲמָנָא לְצַלָּן
14 מִדְּחֵי אֵל דְּחֵי אַחֵר שֶׁבִשְׁלֹב
15 רֵאשׁוֹן הַהֶעֱלֵם וְהִכְסִיּוּ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ
16 הַבְּהִמִית וְהַקְּלִפּוֹת גּוֹרִמִים לוֹ לֵאבֹד
17 אֵת הַרְגֵשׁ הָרְאוּי לֵאלּוּקוֹת, בַּהֲמִשָּׁךְ
18 הוּא יוֹרֵד לַמַּטֵּה מִזֶּה עַד שֶׁבָּא
19 לְעֵשׂוֹת דְּבַר אִסּוּר רַחֲמָנָא-
20 לְצַלָּן, כַּפּוּעַל, וְהוּא מְצַד הַרוּחַ
21 שְׁטוֹת כִּפְנֵי ל.
22 קְצוּר. יִמְשִׁיף וְיוֹסִיף עַל הַמְּבֹאֵר
23 בַּפֶּקֶד הַקּוֹדֵם דְּרוּחַ שְׁטוֹת
24 הַמְעֵלִימָה וּמְסִירָה עַל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית
25 מְכַסֶּה רַק עַל מְדוּת הַרְגֵשׁ
26 וְהַתְּחוּשׁוֹת דְּנִפְשׁ הָאֱלֹקִית וְלֹא
27 עַל עֲצֻמוֹתָהּ שֶׁל הַנֶּפֶשׁ וְעֵצָם
28 הַהִתְקַשְׁרוֹת וְהַהֲתַחֲבָרוֹת שֶׁל
29 הַנֶּשְׁמָה בֵּאלּוּקוֹת שֶׁלְעוֹלָם לֹא נִפְגְּעוֹת
30 וּנִפְגְּמוֹת.
31 ה) וְהֵנָּה כְּשֵׁם שֵׁישׁ הַטְּיָה
32 נְטִייה, סְטִייה לְמַטָּה מִן הַדַּעַת
33 שֶׁהַדַּעַת הִיא הַדֶּרֶךְ הִשְׁרָה וְהַמְּמוּצַעַת
34 שֶׁהוּא שְׁנִטִּיה מִמֶּנָּה נִקְרָא בְּשֵׁם
35 שְׁטוֹת דְּקִלְפָּה, הַיֶּפֶךְ הַקְּדוּשָׁה,
36 הֵנָּה כְּמוֹ כֵּן יִשְׁנֶנּוּ הַטְּיָה נְטִייה
37 מִהַדֶּרֶךְ הַמְּמוּצַעַת וְהַרְגִילָה לְמַעְלָה
38 מִן הַדַּעַת, וְהוּא שְׁטוֹת
39 דְּקִרְשָׁה, כְּפִי שֶׁחוֹלֵךְ וּמְבֹאֵר.
40 וְהַעֲנִיךְ הוּא, דְּהֵנָּה אֲמָרוּ
41 רַבִּי רַחֲמֵינָא לְעַמּוּדָא (א)
42 אֲמָרוּ עֲלֵינוּ עַל ר' יְהוּדָא
43 בְּרַבִּי אֵילְעָאִי, שֶׁהִיָּה נוֹטֵל
44 בַּד שֶׁל הַדָּס וּמִרְקָד לְפָנָי
45 הַכֶּפֶלָה וְכוּ', כְּדִי לְשַׂמַּח אֹתָהּ רַב

שְׂמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק מִרְקָד הִיא מִרְקָד לְפָנָי הַכֶּלָה אֲתַלְתָּ (שֶׁלֹשׁ
בְּדִין שֶׁל הַדָּסִים, זוֹרֵק אַחַת וּמְקַבֵּל תּוֹפֵס אַחַת, רַבִּי רַחֲמֵינָא לְעַמּוּדָא (א)
רַבִּי זִירָא קָא מְכַסֵּף לֵן סְבָא הַזֶּקֶן מְכִיִּישׁ אֹתוֹנוּ (שֶׁמְזַלְזֵל בְּכַבּוֹד
תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים וְנוֹהֵג קְלוֹת רֹאשׁ בְּעֵצְמוֹ לְרַקּוֹד כֵּךְ לְפָנָי הַכֶּלָה,
רַבִּי נַח נִפְשִׁיה אֲפָסִיק רַבִּי רַחֲמֵינָא לְעַמּוּדָא דְּנוֹרָא בֵּין דִּידֵיה בֵּין דִּידֵיה
לְכֻלָּא עֲלָמָא וְכוּ', כֹּאשֶׁר נַחַח נִפְשׁוֹ (וּנְפֹטֵר מִן הָעוֹלָם) הַפְּסִיק (חֲצִי)
עֲמוּד אֵשׁ בִּינוּ לְכֻלָּה הָעוֹלָם, וְאֵל אֲמָרוּ רַבִּי זִירָא אֲהֵנִי לִיָּה שׁוֹטִיָּה
לְסָבָא הָעוֹלִיל לוֹ לִזְקֵן הַשּׁוֹט שֶׁלוֹ (שׁוֹט שֶׁל הַדָּס שֶׁהִיָּה מִרְקָד
בו, רַבִּי רַחֲמֵינָא לְעַמּוּדָא (א) וְאֲמָרִי לִיָּה וִישׁ אֹמְרִים שְׂרַבִּי זִירָא הַתְּבַטָּא בְּנוֹסַח
אַחֵר, שֶׁהוֹעִילָה לוֹ לִזְקֵן שְׁטוֹתִיָּה לְסָבָא הַשְּׁטוֹת שֶׁלוֹ (שֶׁהִיָּה
מִתְּנַהֵג כְּשׁוֹטָה, רַבִּי רַחֲמֵינָא לְעַמּוּדָא (א) וְאֲמָרִי לִיָּה וִישׁ אֹמְרִים שְׂרַבִּי זִירָא
הַתְּבַטָּא שֶׁהוֹעִילָה לוֹ לִזְקֵן שִׁטְתִּיָּה לְסָבָא (שִׁטְתוֹ וּמִנְהֵגוֹ, רַבִּי רַחֲמֵינָא לְעַמּוּדָא (א)
דְּשִׁטוֹת זוֹ שֶׁל זְלוּל בְּכַבּוֹד עֲצֻמוֹ, כְּכִיכּוֹל, וְעִשְׂיִית מַעֲשֵׂה שְׁנֹרָא
כְּשִׁטוֹת כְּדִי לְשַׂמַּח אֵת הַכֶּלָה הָרִי הִיא לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת,
שֶׁהוּא מְדַרְגָּה גְבוּהָה וּנְפִלְאָה בְּמָאֵד מָאֵד, הַתְּנַהֵגוֹת בְּדֶרֶךְ שֶׁל
לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת, בְּדֶרֶךְ עַל-שִׁכְלִית, הִיא דְּרַגָּה רּוּחִנִּית גְּבוּהָה בְּיוֹתֵר, וְהִיא
נוֹבַעַת מִהַבְּנָה וְהַכְרָה עֲמוּקָה בְּמַעֲלָתוֹ וְחִשְׁבוֹתוֹ שֶׁל עֵינֵין הַנִּישׁוּאִין כַּמְאֵמֵר
חֲכָמֵינוּ ז"ל דְּאִישׁ וְאִשָּׁה הָרִי זְכוּ אִם הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה זְכוּ הָרִי
שְׂכִינָה שְׂרוּיָה בִּינֵיהֶם, דְּאִישׁ הוּא אֹתוֹת אִשׁ י' וְאִשָּׁה הוּא
אֹתוֹת אִשׁ ה', וְכֹאשֶׁר זְכוּ אֵז הָרִי הֵם י"ה שֶׁ ה' כו', (וּבָא
בְּגִלּוּי כֹּאשֶׁר הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה זְכוּים וִישׁ עֲלֵיהֶם הַשְּׂרָתָה הַשְּׂכִינָה הָאֱלֹקִית
הַדְּבַר בֹּא לְיַד בִּטּוּי בְּכֵךְ שֶׁהֵם זְכוּים לְהַקִּים בְּנֵי עַד כו' נַחֲחֵי,
לְדוּרֵי דְּוֹרוֹת, דְּבַר שִׁתְּכֵן רַק כְּבוֹחַ הַבּוֹרָא), אִם כֵּן הָרִי זֶה הַרְיָקוֹד

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לפני הכלה בצורה כזו **מְדַרְגָה גְבוּהָהּ, לְכֵן בְּשִׁבִיל זֶה** בשל הדרגה
 2 הגבוהה שלו בעבודת ה', למעלה מטעם ודעת על-פי השכל, **זָכָה לְגִלּוּיִים**
 3 **נְעִלִים בְּיֹתֵר** של אור אלוקי מדרגה גבוהה מאד **דְּאֶפְסִיק עֲמוּדָא**
 4 **דְנוּרָא כּו',** שהפסיק עמוד אש בין מיטותו לכל העולם **שְׁזָהוּ בְּחִינַת**
 5 **גְלוּי אור בְּגִלוּי מַמְש** באופן
 6 הנראה לעין כל כו'.
 7 והולך ומפטר את המעלה והחשיבות
 8 המיוחדת של "שטות דקדושה":
 9 **וּבְאוּר הָעֲנִינָן הוּא, דְהֵנָּה**
 10 **אור-אֵין-סוּף** מצד עצמו ומהותו
 11 **הָרִי לִית מִחְשְׁבָה תְּפִיסָא בֵּיה**
 12 **כָּלל,** שום מחשבה אנושית לא
 13 'תופסת' ומבינה אותו כלל **וְהוּא**
 14 **לְמַעְלָה מִגְדָר הַשְּׁגָה,** הוא נעלה
 15 לא רק מהבנה והשגה בפועל אלא
 16 אפילו מ"גדר השגה" היינו שכל
 17 ההגדרה של הבנה והשגה לא
 18 מתייחסת אליו מלכתחילה **דְּכָל**
 19 **הַשְּׁגָה** רעיון שכלי שיכול להיות
 20 מובן ומושג **הֵנָּה גַם הַיֹּתֵר**
 21 **נְעִלִית** גם הרעיון הנעלה ביותר
 22 והעמוק ביותר שקשה מאד להבין
 23 ולהשיג את העומק שלו **הָרִי הוּא**
 24 **בְּגֵדֵר הַשְּׁגָה עַל כָּל פְּנִים,**
 25 **אָבָל מַה שְּׂאִינוּ בְּגֵדֵר הַשְּׁגָה**
 26 ומלכתחילה נעלה מלהיות מובן
 27 ומוגדר **הָרִי אֵי אֶפְשָׁר** לא יתכן
 28 **שְׂתִיפְס בְּהַשְּׁגָה כָּלל,**
 29 **וְכִדְאִיתָא בְּסִפְרָא שֶׁל בֵּינוּנִים,**
 30 **פְּרָק יח,** זה לשונו: **"וְלִגְבֵי**
 31 **הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂהוּא**
 32 **מַעֲצָם מַהוּתוֹ לְמַעְלָה מִן הַשְּׁכָל**
 33 **וְהַדְעַת וְלִית מִחְשְׁבָה תְּפִיסָא**
 34 **בֵּיה כָּלל** ואין המחשבה תופסת
 35 ומשיגה בו כלל, **הַכֵּל** גם החכמים
 36 הגדולים ביותר **כְּפִתְיִים** חסרי שכל
 37 **אֲצִלוּ** לגביו **יְתַבְרָךְ, כְּדִכְתִּיב**
 38 **"וְאִנִּי בַעַר וְלֹא אֲדַע בְּהַמּוֹת**
 39 **הַיִּיתִי עִמָּךְ, וְאִנִּי תְּמִיד עִמָּךְ"** וגו', **כְּלוּמַר שְׁפָזָה שְׂאִנִּי**
 40 **בַּעַר וּבְהַמּוֹת אֲנִי תְּמִיד עִמָּךְ,** כלומר, הדרך להתקרב אל

כו'), **אִם פֶּן הָרִי זֶה מְדַרְגָה גְבוּהָהּ, לְכֵן בְּשִׁבִיל**
 2 **זֶה זָכָה לְגִלּוּיִים נְעִלִים בְּיֹתֵר דְּאֶפְסִיק עֲמוּדָא**
 3 **דְנוּרָא כּו',** שְׁזָהוּ בְּחִינַת גְלוּי אור בְּגִלוּי מַמְש
 4 **כו'. וּבְאוּר הָעֲנִינָן הוּא, דְהֵנָּה אור-אֵין-סוּף הָרִי**
 5 **לִית מִחְשְׁבָה תְּפִיסָא בֵּיה כָּלל, וְהוּא לְמַעְלָה**
 6 **מִגְדָר הַשְּׁגָה, דְכָל הַשְּׁגָה הֵנָּה גַם הַיֹּתֵר נְעִלִית**
 7 **הָרִי הוּא בְּגֵדֵר הַשְּׁגָה עַל כָּל פְּנִים, אָבָל מַה**
 8 **שְּׂאִינוּ בְּגֵדֵר הַשְּׁגָה הָרִי אֵי אֶפְשָׁר שְׂתִיפְס**
 9 **בְּהַשְּׁגָה כָּלל, וְכִדְאִיתָא בְּסִפְרָא שֶׁל בֵּינוּנִים פְּרָק**
 10 **יח, וְלִגְבֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂהוּא לְמַעְלָה מִן**
 11 **הַשְּׁכָל וְהַדְעַת וְלִית מִחְשְׁבָה תְּפִיסָא בֵּיה כָּלל,**
 12 **הַכֵּל כְּפִתְיִים אֲצִלוּ יְתַבְרָךְ, כְּדִכְתִּיב "וְאִנִּי בַעַר**
 13 **וְלֹא אֲדַע בְּהַמּוֹת הַיִּיתִי עִמָּךְ, וְאִנִּי תְּמִיד עִמָּךְ"**
 14 **וְגו', כְּלוּמַר שְׁפָזָה שְׂאִנִּי בַעַר וּבְהַמּוֹת אֲנִי תְּמִיד**
 15 **עִמָּךְ, דְּבִכְדִּי לְהַגִּיעַ לְעֲצָמוֹתוֹ יְתַבְרָךְ הוּא עַל יְדֵי**
 16 **בְטוּל הַרְצוֹן שְׁלִמְעָלָה מִטַּעַם וְדַעַת, וְלְכֵן נִקְרָאת**
 17 **בְּחִינָה וּמְדַרְגָה זֶה בְּשֵׁם שְׂטוּת. וְזֶהוּ גַם פֶּן מַה**
 18 **שְׂהַנְבִיא נִקְרָא בְּשֵׁם מְשֻׁעַ, וְכִמּוֹ שְׂכִתּוּב "מְדוּעַ**
 19 **כָּא הַמְשֻׁעַ הַזֶּה," דְהֵנָּה בְּעַת הַתְּגִלוֹת הַנְּבוּאָה**
 20 **הָיָה צְרִיף לְהִיּוֹת בְּהַפְשֻׁט הַגְּשָׁמִיּוֹת²⁴, וְהֵינּוּ**
 21 **הַפְשֻׁט הַשְּׁכָל וְהַמְדוּת, וְלְהִיּוֹת בְּבְחִינַת בְטוּל**
 22 **שְׁלִמְעָלָה מִטַּעַם וְדַעַת, דְּזֶהוּ גַם פֶּן עֲנִינָן הַפְשֻׁט**
 23 **הַלְבוּשִׁים בְּעַת הַנְּבוּאָה, וְכִמּוֹ שְׂכִתּוּב בְּשִׂאוּל**
 24 **"וַיִּפְשֹׁט גַם הוּא אֶת²⁵ בְּגָדָיו וַיִּתְּנָבֵא,"**
 25 **דְּהַלְבוּשִׁים הֵם בָּאִים מִצַּד חָטָא עֵץ הַדַּעַת, דְּקִדְם**
 26 **הַחָטָא כְּתִיב "וַיְהִי וְשָׁנִיָּהֶם עָרוּמִים כּו' וְלֹא**
 27 **יְתַבְשָׁשׁוּ," וְעַל יְדֵי חָטָא עֵץ הַדַּעַת נִתְחַדֵּשׁ עֲנִינָן**

הקדוש-ברוך-הוא איננה על-ידי הבנה והשגה שהרי ככל שהארם יצליח להבין
 ולהשיג באלוקות בסופו של דבר הרי מחשבה אנושית לא מסוגלת להגיע
 להבנה והשגה אמיתית בקדוש-ברוך-הוא שלמעלה מגדר שכל **דְּבִכְדִּי**
לְהַגִּיעַ לְעֲצָמוֹתוֹ יְתַבְרָךְ ולהתחבר ולהתקשר עמו **הוּא** לא על-ידי
 השכל אלא אדרבה **עַל יְדֵי בְטוּל**
הַרְצוֹן האישי של האדם
שְׁלִמְעָלָה מִטַּעַם וְדַעַת,
 והביטול הוא למעלה מהשכל **וְלְכֵן**
נִקְרָאת בְּחִינָה וּמְדַרְגָה זֶה של
 ביטול המציאות האישית באופן על-
 שכלי **בְּשֵׁם שְׂטוּת.**
וְזֶהוּ גַם פֶּן הסיבה לכך **מַה**
שְׂהַנְבִיא נִקְרָא בְּשֵׁם מְשֻׁעַ,
 ובעוד שברוך כלל משמעות הביטוי
 היא חוסר דעת ושכל, למטה מהדעת,
 כאן הכוונה למעלה מהדעת **וְכִמּוֹ**
שְׂכִתּוּב גַם לגבי אחד מבני
 הנביאים שנשלח על ידי אלישע
 למשוח את יהוא למלך **"מְדוּעַ כָּא**
הַמְשֻׁעַ הַזֶּה" (וכפירוש המצודת
 דוד: "כן קראו את הנביא, לפי שבעת
 שהיה מתבודד בנבואה היה נדמה להם
 כמשוגע, על כי לא פנה אז בענייני
 העולם"), **דְהֵנָּה בְּעַת הַתְּגִלוֹת**
הַנְּבוּאָה הָיָה צְרִיף הנביא
לְהִיּוֹת בְּהַפְשֻׁט הַגְּשָׁמִיּוֹת²⁴,
וְהֵינּוּ הַפְשֻׁט יציאה מהגדרים
 של השכל והמדות, **וְלְהִיּוֹת**
בְּבְחִינַת בְטוּל שְׁלִמְעָלָה
מִטַּעַם וְדַעַת, דְּזֶהוּ גַם פֶּן
עֲנִינָן הַפְשֻׁט הַלְבוּשִׁים
הַגְּשָׁמִים בְּעַת הַנְּבוּאָה, וְכִמּוֹ
שְׂכִתּוּב בְּשִׂאוּל "וַיִּפְשֹׁט גַם
הוּא אֶת²⁵ בְּגָדָיו וַיִּתְּנָבֵא,"
דְּהַלְבוּשִׁים כל ענייני הבגדים הם
בָּאִים מִצַּד חָטָא עֵץ הַדַּעַת,
דְּקִדְם הַחָטָא כְּתִיב על אדם
 וחזו **"וַיְהִי וְשָׁנִיָּהֶם עָרוּמִים**

(24) תניא קונטרס אחרון דיבור המתחיל להבין מה שכתוב בפרי עץ חיים בשם רעיא מהימנא פרשת משפטים. וראה זוהר חלק ב קטז, ב. - ועיין גם כן טור ושולחן ערוך אורח חיים סימן צח. שולחן ערוך רבנו שם והלכות תלמוד תורה פרק ד סעיף ה. (25) בכתוב (שמואל א יט, כד) ליתא תיבת "את". אבל ככפנים הוא בגוף כתב יד קודש דתרנ"ח, מה שאין כן

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הַלְבוּשִׁים, וַיְדוּעַ דְּעַקְר הַחֲטָא הוּא הַהֲרָגַשׁ הַמְעַרְבַּ בְּטוֹב
2 וְרַע, לְעוֹמַת הַמִּצַּב שְׁהִיא קוֹדֵם הַחֲטָא, לְלֹא כָל רֹגֶשׁ רַע, וְכַתִּיב "וַיִּדְעוּ
3 כִּי עֵירֻמָּם הֵם", שְׁנִתְחַדַּשׁ בָּהֶם הַהֲרָגַשׁ הַמְעַרְבַּ בְּטוֹב וְרַע,
4 שְׁזָהוּ גַם כֵּן עֲנִינְ הַלְבוּשִׁים, הַהֲרָגַשׁ הַמְעַרְבַּ בְּטוֹב וְרַע,
5 וּבִשְׂרָשׁוֹ הַשְׂרוּשׁ שֶׁל הַבְּגָדִים
6 הַגִּשְׂמִיִּים הוּא הַרְגָשׁ הַשְּׁכָל
7 וְהַמְדוּת בַּנֶּפֶשׁ הָאָדָם, וְכֵשֶׁם שֶׁבַעַת
8 הַנְּבוּאָה עַל הַנְּבִיא לְצֵאת מִגְדֵרֵי
9 הַמִּצִּיאוֹת הַרוּחָנִית־נִפְשִׁית שֶׁלּוֹ
10 וְלַהֲתַבְטֵל לַחְלוּטִין לְאִלּוּקוֹת, כִּךְ הִיָּה
11 עֲלָיו לִפְשׁוֹת אֶת הַבְּגָדִים וְהַדְּמוּת
12 הַגִּשְׂמִית שֶׁלּוֹ וְלָכֵן בַּעַת הַנְּבוּאָה
13 הָיָה צְרִיף לְהִיּוֹת הַפְּשֻׁטָּה
14 הַלְבוּשִׁים שֶׁהוּא עֲנִינְ
15 הַפְּשֻׁטָּה הַהֲרָגַשׁ דְּשֻׁכָּל
16 וְיַמְדוּת, וְהִינּוּ לְהִיּוֹת בְּכַחֲבִינַת
17 בְּטוֹל הַכַּחוֹת וְהַחוּשִׁים וְלֹאבֹד
18 לְגַמְרֵי אֶת הַדְּמוּת הַחֲצִירוֹ שֶׁל
19 הַמִּצִּיאוֹת הָאִישִׁית שֶׁלּוֹ עַל כָּל
20 הַהִיבִטִּים שֶׁלָּהּ, וְכַמְבָּאָר
21 בְּרַמְבַּ"ם בְּהַלְכוֹת יְסוּדֵי
22 הַתּוֹרָה, "מִיִּסוּדֵי הַדֵּת לִידַע
23 שְׁהֵאֵל יִתְבָּרַךְ מִנְּבִיא בְּנֵי
24 אָדָם, וְהַנְּבוּאָה חָלָה עַל חֲכָם
25 וְגַבּוֹר הַמִּתְגַּבֵּר עַל יְצָרוֹ, וְאִין
26 יְצָרוֹ מִתְגַּבֵּר עָלָיו בְּשׁוֹם
27 דְּבָר", וְכַמְבָּאָר שֶׁם בְּאַרְכָּה
28 כְּמֵה גְדוּלָּה מַעֲלַת הַנְּבִיאִים, וְלָכֵן
29 מֵאַחַר שֶׁהַנְּבִיא מִתְעַלֵּה מִגְדֵרֵי הַשְּׁכָל
30 (וְגַם הַמִּידוּת וְכָל שְׂאֵר פְּרִטֵי הַמִּצִּיאוֹת
31 וְהַיִּישׁוּת שֶׁלּוֹ וּמִתְבַטֵּל לַחְלוּטִין
32 לְאִלּוּקוֹת) נִקְרָאֵת בְּחִינַת זוֹ
33 שְׁטוּת, שְׁזָהוּ הַהֲטָיָה נְטִיָּה
34 לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת וְהַשְּׂגָה,
35 וְלְהִיּוֹת שֶׁהַעֲבוּדָה בְּמִשְׁכָּן
36 וּמִקְדָּשׁ הוּא לְאַהֲפָכָא
37 חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא, לְהַפּוֹן חוּשְׁךָ
38 לְאוֹר עַד כִּדֵּי כִךְ דְּהַחֲשֹׁף עֲצָמוֹ
39 יָאִיר, כְּמַבּוּאָר לְעִיל בְּפָרְקִים אִיב
40 וְהִינּוּ דְמַהֲשֻׁטוֹת דְּלַעֲמַת זָה
41 שֶׁלְּמַטָּה מִן הַשְּׁכָל הַמַּעֲלִימָה וּמִסְתִּירָה
42 עַל אִלּוּקוֹת וְלָכֵן הִיא בְּכַחֲבִינַת חוּשְׁךָ
43 יְהִיָּה בְּכַחֲבִינַת שְׁטוּת דְּקִדְשָׁה
44 שְׁהִיא לְמַעְלָה מִן הַשְּׁכָל וּבְכַחֲבִינַת אוֹר,
45 לָכֵן הִיָּה הַמִּשְׁכָּן מַעֲצֵי שְׁטִים

46 דְּוָקָא, "שְׁטִים" מִלְּשׁוֹן שְׁטוּת וְהִינּוּ הַלְּמַעְלָה מִן הַדַּעַת הַמִּתְבָּרַר
47 וְנִעֲשָׂה מִן הַלְּמַטָּה מִן הַדַּעַת לְאַחַר שְׁחוּשְׁךָ הִלְמַטָּה מִן הַדַּעַת
48 מִתְבָּרַר וּמוֹדֵק וְהוֹפֵךְ לְאוֹר שֶׁל "לְמַעְלָה מִן הַדַּעַת".
49 וְהוֹלֵךְ וּמְפַרֵּט אֶת מִשְׁמַעוֹת הַדְּבָרִים בְּעִבּוּדֵת ה' שֶׁל כָּל אֶחָד וְאַחַד:
50 וְזָהוּ "וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ
51 וְשִׁכְנַתִּי בְּתוֹכְכֶם", בְּתוֹף כָּל
52 אֶחָד וְאַחַד, שְׁעִנִּינְ זֶה שֶׁל הַפִּיכַת
53 הַשְׁטוּת דְּלְעוֹמַת־זָה לְשְׁטוּת דְּקוֹדְשָׁה
54 שְׁהִיא בְּמִשְׁכָּן קִיִּים לְמַעֲשֵׂה בְּעִבּוּדֵת ה'
55 שֶׁל כָּל אֶחָד וְאַחַד וְזָה בָּא עַל יְדֵי
56 עֲבוּדַת הָאָדָם בְּעִבּוּדֵת
57 הַבְּרוּרִים הַפְּרִטִית שֶׁלּוֹ, שְׁפּוֹעֵל
58 לְאַהֲפָכָא חֲשׂוּכָא לְנִהוּרָא,
59 וְהִינּוּ לְהַפּוֹךְ אֶת הַלְּמַטָּה מִן
60 הַדַּעַת דְּעוֹלָם (פּוֹן וְעוֹלֵט שֶׁל
61 הָעוֹלָם), שְׁיִהְיָה מִזָּה לְמַעְלָה
62 מִן הַדַּעַת, כְּפִי שְׁהוֹלֵךְ וּמַבָּאָר
63 דְּיִשְׁנָם כְּמָה דְּבָרִים בְּאָדָם
64 שֶׁהוּא נוֹהֵג מִתְנַהֵג וְעוֹשֵׂה כֵּן
65 לֹא בְּגַלּל סִיבָה הַגִּיּוּנִית הַמִּתְקַבֵּלֵת עַל
66 הַדַּעַת אֲלֵא וְוִיילֵעַ אֲזוּי טוֹט
67 וְעוֹלֵט, כִּי כִךְ נוֹהֵגִים בְּעוֹלָם
68 וְהַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הֵם כְּמוֹ חֶק
69 שְׁבָלְתִי מְזִיזִים אוֹתוֹ מִמְקוֹמוֹ
70 וְאַנְשִׁים עוֹשִׂים אוֹתָם לְלֹא טַעַם אֲלֵא
71 רַק לְפִי דְכֵן הוּא הַנְּהַגָּת
72 הָעוֹלָם, וְכִמוֹ בְּכִמְהָ עֲנִינֵי
73 נְמוּס וְהַדִּימָה כּו', שְׁנַהוּג
74 לְעוֹשֵׂת אוֹתָם רַק כִּי כִךְ נַהוּג בְּעוֹלָם
75 הֵנָּה אֵת זֶה צְרִיכִים לְהַפְּכוֹ
76 מִמִּצַּב שֶׁל לְמַטָּה מֵהַדַּעַת אֶל
77 הַלְּמַעְלָה מִן הַדַּעַת בְּעִבּוּדָה,
78 וְכִמוֹ עַל-דֶּרֶךְ-מִשְׁל זְמַנֵּי
79 הָאֲכִילָה וְזְמַנֵּי הַשְּׂגָה, הֵנָּה
80 מִצַּד הַרְגָשׁ הָעוֹלָם הֵם
81 קְבוּעִים בְּעֵתִים וְזְמַנִּים, וּבִדְרוֹךְ
82 כָּל אֲנָשִׁים אוֹכִלִים וְיֹשֵׁנִים בּוֹמִנִים
83 קְבוּעִים וְלֹא מוֹכִנִים לְשְׁנוֹת אֶת הַהַרְגֵל
84 שֶׁלָּהֶם בְּעִנִּינְ זֶה וְגַם כְּשֶׁצְרִיף
85 לְהַתְּעַסֵּק בְּמִשְׂא וּמִתָּן, וּמִכְּפֵל
86 מְקוֹם הֵנָּה זְמַנִּים הָאֵלֶּה עַל
87 פִּי הָרֵב בְּלִתֵי נִיזְזוּים וּבְלִתֵי
88 נְדָחִים כְּלָל וְעַקְר, וְאַנְשִׁים לֹא
89 מוֹכִנִים לְדַחוֹת אֲרוּחָה אוֹ זְמַן שֵׁינָה
90 אֲפִילוֹ לְמִטְרוֹת רִיוּחַ בְּמִסְחָר, וְאֶךְ

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 זמני הקביעות של תורה ותפלה הם נדחים ואין להם קבע, ואנשים מסוגלים לדחות קביעות של זמני תפילה וזמני לימוד תורה בשביל מטרות כאלה ואחרות ויש שהם נדחים חס-ושלום לגמרי, ולא רק בזמן התפילה או הלימוד מתאחרים אלא מוותרים עליהם לחלוטין, חס ושלום, ואולם הגה האדם אשר

2 נותן איזה חשבון לנפשו, 3 האם יש איזה חכמה 4 בהנהגה פזו, המתבונן בדבר ועושה חשבון-נפש יבין שהנהגה הזו היא חסרת הגיון דמי הוא היודע

5 עתו וזמנו מתי יפטר מן העולם, 6 וכדאיתא במדרש רבה²⁶ "אין אדם שליט לומר המתינו לי עד שאעשה חשבונותי ועד שאצנה לביתי" כו', ואיך יתן כל נפשו על דבר שאין בו ממש כלל, ועל העקר מה שהיתה הפונה בירידת נשמתו למטה הוא שוכח לגמרי, והוא רק מצד הרוח שטות שמכסה על האמת, הגה זאת תהיה עבודתו להפך שטות זה דעולם, ויעמד על נפשו ויקבע לו עתים לתורה, ואז הגה ושבחתי בתוכם", שיאיר לו גלוי אור אלקי בנפשו, וזהו כד אתכפיא סטרא אחרא, שעל ידי שפועל להפך את השטות דנפש הבתמית און דעם קאך פון וועלט ואת ההתלהבות והלהט של העולם בניינים גשמיים אל הקדשה בקיום התורה והמצוות, אז אסתלק יקרא דקודשא-ברייהו בכולהו עלמין, מתעלה כבודו של הקדוש ברוך הוא בכל העולמות שמיאיר ומתגלה אור הסובב כל עלמין האור האלוקי האינסופי המאיר בכל העולמות בשוה (כמבואר לעיל בפרק א).

7 קצור. יבאר את המשמעות הפנימית והעניין בעבודת ה' של שטות והטיה נטייה למעלה מטעם ודעת שהיא שטות דקדשה, וכמו הפשטת היציאה מהגדרים של הרגש השכל והמדות בעת הנבואה. לכן המשפן מעצי שטים מלשון "שטות", אתהפכא דשטות דלעמת זה לשטות דקדשה. ועל דרך זה בעבודת כל אחד ואחד.

8 זמני הקביעות של תורה ותפלה הם נדחים ואין להם קבע, ואנשים מסוגלים לדחות קביעות של זמני תפילה וזמני לימוד תורה בשביל מטרות כאלה ואחרות ויש שהם נדחים חס-ושלום לגמרי, ולא רק בזמן התפילה או הלימוד מתאחרים אלא מוותרים עליהם לחלוטין, חס ושלום, ואולם הגה האדם אשר

9 נותן איזה חשבון לנפשו, 10 האם יש איזה חכמה 11 בהנהגה פזו, המתבונן בדבר ועושה חשבון-נפש יבין שהנהגה הזו היא חסרת הגיון דמי הוא היודע

12 עתו וזמנו מתי יפטר מן העולם, 13 וכדאיתא במדרש רבה²⁶ "אין אדם שליט לומר המתינו לי עד שאעשה חשבונותי ועד שאצנה לביתי" כו', ואיך יתן כל נפשו על דבר שאין בו ממש כלל, ועל העקר מה שהיתה הפונה בירידת נשמתו למטה הוא שוכח לגמרי, והוא רק מצד הרוח שטות שמכסה על האמת, הגה זאת תהיה עבודתו להפך שטות זה דעולם, ויעמד על נפשו ויקבע לו עתים לתורה, ואז הגה ושבחתי בתוכם", שיאיר לו גלוי אור אלקי בנפשו, וזהו כד אתכפיא סטרא אחרא, שעל ידי שפועל להפך את השטות דנפש הבתמית און דעם קאך פון וועלט אל הקדשה בקיום התורה והמצוות, אז אסתלק יקרא דקודשא-ברייהו בכולהו עלמין, שמיאיר ומתגלה אור הסובב כל עלמין.

14 קצור. יבאר שטות והטיה למעלה מטעם ודעת דקדשה, וכמו הפשטת הרגש השכל והמדות בעת הנבואה. המשפן מעצי שטים, אתהפכא דשטות דלעמת זה לשטות דקדשה. ועל דרך זה בעבודת כל אחד ואחד.

15 זמני הקביעות של תורה ותפלה הם נדחים ואין להם קבע, ואנשים מסוגלים לדחות קביעות של זמני תפילה וזמני לימוד תורה בשביל מטרות כאלה ואחרות ויש שהם נדחים חס-ושלום לגמרי, ולא רק בזמן התפילה או הלימוד מתאחרים אלא מוותרים עליהם לחלוטין, חס ושלום, ואולם הגה האדם אשר

16 נותן איזה חשבון לנפשו, 17 האם יש איזה חכמה 18 בהנהגה פזו, המתבונן בדבר ועושה חשבון-נפש יבין שהנהגה הזו היא חסרת הגיון דמי הוא היודע

19 עתו וזמנו מתי יפטר מן העולם, 20 וכדאיתא במדרש רבה²⁶ "אין אדם שליט לומר המתינו לי עד שאעשה חשבונותי ועד שאצנה לביתי" כו', ואיך יתן כל נפשו על דבר שאין בו ממש כלל, ועל העקר מה שהיתה הפונה בירידת נשמתו למטה הוא שוכח לגמרי, והוא רק מצד הרוח שטות שמכסה על האמת, הגה זאת תהיה עבודתו להפך שטות זה דעולם, ויעמד על נפשו ויקבע לו עתים לתורה, ואז הגה ושבחתי בתוכם", שיאיר לו גלוי אור אלקי בנפשו, וזהו כד אתכפיא סטרא אחרא, שעל ידי שפועל להפך את השטות דנפש הבתמית און דעם קאך פון וועלט אל הקדשה בקיום התורה והמצוות, אז אסתלק יקרא דקודשא-ברייהו בכולהו עלמין, שמיאיר ומתגלה אור הסובב כל עלמין.

21 קצור. יבאר שטות והטיה למעלה מטעם ודעת דקדשה, וכמו הפשטת הרגש השכל והמדות בעת הנבואה. המשפן מעצי שטים, אתהפכא דשטות דלעמת זה לשטות דקדשה. ועל דרך זה בעבודת כל אחד ואחד.

22 זמני הקביעות של תורה ותפלה הם נדחים ואין להם קבע, ואנשים מסוגלים לדחות קביעות של זמני תפילה וזמני לימוד תורה בשביל מטרות כאלה ואחרות ויש שהם נדחים חס-ושלום לגמרי, ולא רק בזמן התפילה או הלימוד מתאחרים אלא מוותרים עליהם לחלוטין, חס ושלום, ואולם הגה האדם אשר

23 נותן איזה חשבון לנפשו, 24 האם יש איזה חכמה 25 בהנהגה פזו, המתבונן בדבר ועושה חשבון-נפש יבין שהנהגה הזו היא חסרת הגיון דמי הוא היודע

26 עתו וזמנו מתי יפטר מן העולם, 27 וכדאיתא במדרש רבה²⁶ "אין אדם שליט לומר המתינו לי עד שאעשה חשבונותי ועד שאצנה לביתי" כו', ואיך יתן כל נפשו על דבר שאין בו ממש כלל, ועל העקר מה שהיתה הפונה בירידת נשמתו למטה הוא שוכח לגמרי, והוא רק מצד הרוח שטות שמכסה על האמת, הגה זאת תהיה עבודתו להפך שטות זה דעולם, ויעמד על נפשו ויקבע לו עתים לתורה, ואז הגה ושבחתי בתוכם", שיאיר לו גלוי אור אלקי בנפשו, וזהו כד אתכפיא סטרא אחרא, שעל ידי שפועל להפך את השטות דנפש הבתמית און דעם קאך פון וועלט אל הקדשה בקיום התורה והמצוות, אז אסתלק יקרא דקודשא-ברייהו בכולהו עלמין, שמיאיר ומתגלה אור הסובב כל עלמין.

28 קצור. יבאר שטות והטיה למעלה מטעם ודעת דקדשה, וכמו הפשטת הרגש השכל והמדות בעת הנבואה. המשפן מעצי שטים, אתהפכא דשטות דלעמת זה לשטות דקדשה. ועל דרך זה בעבודת כל אחד ואחד.

29 זמני הקביעות של תורה ותפלה הם נדחים ואין להם קבע, ואנשים מסוגלים לדחות קביעות של זמני תפילה וזמני לימוד תורה בשביל מטרות כאלה ואחרות ויש שהם נדחים חס-ושלום לגמרי, ולא רק בזמן התפילה או הלימוד מתאחרים אלא מוותרים עליהם לחלוטין, חס ושלום, ואולם הגה האדם אשר

30 נותן איזה חשבון לנפשו, 31 האם יש איזה חכמה 32 בהנהגה פזו, המתבונן בדבר ועושה חשבון-נפש יבין שהנהגה הזו היא חסרת הגיון דמי הוא היודע

33 עתו וזמנו מתי יפטר מן העולם, 34 וכדאיתא במדרש רבה²⁶ "אין אדם שליט לומר המתינו לי עד שאעשה חשבונותי ועד שאצנה לביתי" כו', ואיך יתן כל נפשו על דבר שאין בו ממש כלל, ועל העקר מה שהיתה הפונה בירידת נשמתו למטה הוא שוכח לגמרי, והוא רק מצד הרוח שטות שמכסה על האמת, הגה זאת תהיה עבודתו להפך שטות זה דעולם, ויעמד על נפשו ויקבע לו עתים לתורה, ואז הגה ושבחתי בתוכם", שיאיר לו גלוי אור אלקי בנפשו, וזהו כד אתכפיא סטרא אחרא, שעל ידי שפועל להפך את השטות דנפש הבתמית און דעם קאך פון וועלט אל הקדשה בקיום התורה והמצוות, אז אסתלק יקרא דקודשא-ברייהו בכולהו עלמין, שמיאיר ומתגלה אור הסובב כל עלמין.

[בקונטרס] ומעין (מאמר כו פרק א). 26) דברים רבה פרשה ט, ג.

פרק ארבעה עשר מהמשך באתי לגני ה'שי"ת

בס"ד פורים ה'שי"ת.

התבוננות שהאור האלקי מחיה את הכל, מביאה להתפעלות הנפש. אור שהוא א"ס בעצם, מתפשט עד אין סוף ואינו משתנה כמו הנשמה בגוף. באור המחיה אין שינוי, כי הוא א"ס ופשוט בעצם, ולכן הוא נמשך למטה עד אין תכלית

יד) **וְהִנֵּה** בכל זאת, "וְאֵתָהּ מְחִיָּה אֶת כָּל־ם" כתיב, דְּהֶאֱרַת אֹר אֱלֹקֵי הָרִי נִמְשָׁךְ לְהוֹיֹת וּלְהַחִיֹּת אֶת כָּל הַנִּבְרָאִים מֵאִין לֵישׁ, וְכִדְאִיתָא בְּאַגְרַת הַקֶּדֶשׁ סִמְנָן ר', דְּהֶאֱרַה דְּהֶאֱרַה דְּהֶאֱרַה הוּא בְּכָל הַנִּבְרָאִים וְנוֹצְרִים וְנִעֲשִׂים כּו', שֶׁהוּא הָאֹר וְהַחִיֹּת אֱלֹקֵי שְׁנַמְשָׁךְ בְּכָל הַנִּבְרָאִים, וְכִמְאָמְרֵי³⁵ "הִנֵּן וּמְפָרְגִים מִקְרָנֵי רְאָמִים עַד בֵּיצֵי כְּנִים", דְּהֶאֱרַר וְהַחִיֹּת מֵאִיר וְנִמְשָׁךְ גַּם בְּמִדְרָגוֹת הַיּוֹתֵר תַּחְתּוֹנִים וְהַיּוֹתֵר שְׁפָלִים, וְכִמּוֹ שְׁכַתּוֹב "אִם אָסַק שְׁמִים שָׁם אֶתָּה וְאַצִּיעָה שְׂאוֹל הַנֶּךְ", דְּזָהוּ הַתְּבוֹנְנוֹת גְּדוֹלָה בְּגִדְלַת הַרְוֵי שְׁנַמְשָׁךְ בְּכָל סֶדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת מִמִּדְרָגָה לְמִדְרָגָה עַד מִדְרָגַת בְּרוּאִים הַיּוֹתֵר שְׁפָלִים, וּבִיכְלֵת כָּל אֶדָם וְאֶדָם גַּם הַפְּשוּט בְּיוֹתֵר לִידַע זֹאת, שְׂרוּאָה גְּדֻלַּת הַרְוֵי (וְכִמְבָר בְּ[מֵאֲמָר] דְּבוּר הַמִּתְחִיל "וְאָרָא" הַנִּלְבָּר בְּעֵינֵי גְּדוֹלַת הַרְוֵי כּו' בְּעִיר אֱלֹקֵינוּ", גְּדֻלַּת הַרְוֵי מִרְבוּי הַנִּבְרָאִים כּו'), וְהַתְּבוֹנְנוֹת זֹו עוֹשָׂה הַתְּפַעְלוֹת גְּדוֹלָה בְּנֶפֶשׁ, מְזָה שְׂרוּאִים בְּמוֹחַשׁ מִמֶּשׁ, וְכָל זֶה הוּא לְפִי שֶׁהָאֹר הוּא אִין סוֹף בְּעֵצָם, עַל כֵּן אִין סוֹף גַּם כֵּן לְהַתְּפַשְׁטוֹתוֹ בְּרְבוּי הַמִּדְרָגוֹת וְהַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת עַד לְמִטָּה מִטָּה מִמֶּשׁ כּו', וּבְכָל מְקוֹם שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ וּמִתְפַשֵּׁט אִינוּ בְּהַתְּפַעְלוֹת וְהַשְׁתַּנּוּת כָּלֵל, דְּאִינוּ כְּדִמְיוֹן הַנִּשְׁמָה וְהַגּוּף, דְּהַנִּשְׁמָה הָרִי מִתְפַעֵלַת מִמְקָרֵי הַגּוּף, אֲבָל הָאֹר אֱלֹקֵי הַמְּחִיָּה וְהַמְּהִיָּה אִינוּ מִתְפַעֵל וְאִינוּ מִשְׁתַּנָּה כָּלֵל, וּמָה שְׁיִכּוֹל לְהוֹיֹת שְׁנוּי בְּהָאֹר עַל יְדֵי הַהִתְלַבְּשׁוֹת, וְהִנֵּנוּ מָה שְׁהַהִתְלַבְּשׁוֹת פּוֹעֵל אִיזָה שְׁנוּי, הוּא רַק בְּהַחִיֹּת שְׁבַכְחִינַת כַּח, וְיִדוּעַ דְּחִיֹּת שֶׁהוּא בְּכַחֲחִינַת כַּח הוּא מִהַפְּלִים דְּכְרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָּה, דְּכָלִים דְּכְרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָּה הָרִי הֵם בְּכַחֲחִינַת מְצִיאוֹת, וְכִדְאִיתָא בְּאַגְרַת הַקֶּדֶשׁ הַנִּלְבָּר דְּרֵאשִׁית הַיֵּשׁ הֵן כָּלִים דְּכְרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָּה, וּמִשׁוּם זֶה שְׁנָךְ בְּהֵם הַשְּׁנוּי וְהַהִתְפַעְלוֹת, אֲבָל בְּאֹר הַמְּחִיָּה אִין כּוֹ שׁוּם שְׁנוּי וְהַתְּפַעְלוֹת כָּלֵל, לְפִי שְׂאִינוּ מִתְעַרְב, וְכִמּוֹ שְׁכַתּוֹב "אִין קְדוּשׁ כְּהַרְוֵי", וְאִיתָא בְּזִהְרֵי³⁶ "כְּמָה מִ קְדִישִׁין אִינוּן, וְלִית קְדוּשׁ כְּהַרְוֵי", דְּקְדוּשׁ הַרְוֵי אִינוּ כְּמֹ כְּמָה קְדִישִׁין דְּסֶדֶר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, דְּקְדִישִׁין שְׁבַסְדֵּר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הוּא שְׁקְדוּשׁ וּמְבָדֵל וּקְדִישְׁתָּם הוּא שְׂאִינָם בְּאִים בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת, אֲבָל כְּאֲשֶׁר מִתְלַבְּשִׁים הָרִי הֵם בְּכַחֲחִינַת תְּפִיסָא, וְתְפִיסָא פּוֹעֵל שְׁנוּי, מָה שְׂאִין כֵּן קְדוּשׁ הַרְוֵי שֶׁהוּא בְּכַחֲחִינַת הָאֹר, דְּאִינוּ דוּמָה לְהַקְדִישִׁין דְּסֶדֶר הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת, וְהוּא מָה דְּאִינוּ מִתְלַבְּשׁ, וְכְאֲשֶׁר בָּא בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת הָרִי אִינוּ בְּכַחֲחִינַת תְּפִיסָא, לְפִי שְׂאִינוּ מִתְעַרְב,

ועוד.

(35) ראה עבודה זרה ג, ב.

(36) חלק ג מד, א. וראה לקוטי תורה שיר השירים ריש

[מאמר] דיבור המתחיל צאינה וראינה (הראשון).

(32) תיקוני זוהר תיקון וא"ו.

(33) ראה לקוטי תורה שיר השירים עוד ביאור על פסוק

יונתי, ושם נסמן.

(34) ראה בראשית רבה פרשה י, ו. זוהר חלק א רנא, א.

מח. כמה קדושים הם (ישנם), ואין.

והוא כְּדִגְמַת הָאֹר לְמִטָּה שְׁמַאִיר, וּמְכַל מְקוֹם אֵינוֹ מִתְעַרֵּב. וּכְמוֹ עַל דְּרָף מְשָׁל, הָאֹר שְׁמַאִיר דְּרָף הַזְּכוּכִית, וַיֵּשׁ זְכוּכִית אֲדָמָה יִרְקָה וּלְבָנָה³⁷, דִּישׁ חֲלוּקִים בְּמִרְאוֹת אֱלוֹ, אֲבָל הָאֹר הָרִי הוּא פְּשׁוּט וּבִלְתִּי יֵשׁ בּוֹ שׁוּם מִרְאָה כָּלֵל מִמִּרְאוֹת הַזְּכוּכִית, לְפִי שֶׁהוּא רַק מֵה שְׁמַאִיר עַל יְדוֹ, וְגַם אִם מְאִיר עַל יְדוֹ בְּהִתְלַבְּשׁוֹת, מְכַל מְקוֹם הָרִי אֵין הָאֹר נִתְפָּס, לְפִי שֶׁאֵינוֹ מִתְעַרֵּב. וּכְמוֹ כֵּן יוֹכֵן דְּרָף דְּגָמָא, בְּהָאֹר וְחִיּוֹת אֱלֹקֵי הַמַּחֲיָה שְׁאֵינוֹ מִשְׁתַּנָּה כָּלֵל, וְאֵין בּוֹ שׁוּם הִתְפַּעְלוּת וְשִׁנוּי, וְכֵל זֶה הוּא לְפִי שֶׁהָאֹר הוּא אֵין סוּף בְּעֶצֶם, עַל כֵּן הֵנָּה גַם הִתְפַּשְׁטוּתוֹ הוּא בְּכַחֲיִנַּת אֵין סוּף, שְׁנִמְשָׁךְ בְּכֵל הַמְדַרְגּוֹת עַד הַמְדַרְגּוֹת הַיּוֹתֵר אֲחֵרוֹנוֹת וְהַיּוֹתֵר תַּחְתּוֹנוֹת, כְּמוֹ הַכְּרוּאִים הַיּוֹתֵר שְׁפָלִים בְּתַכְלִית, וּבְכֵל מְקוֹם שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ אֵינוֹ מִתְפַּעֵל וְאֵינוֹ מִשְׁתַּנָּה, וְלִהְיוֹתוֹ בְּכַחֲיִנַּת פְּשִׁיטוֹת בְּעֶצֶם, עַל כֵּן כָּא בְּרַבּוּי הַתַּחְלָקוֹת מְדַרְגּוֹת כְּלִי שְׁעוֹר וּכְלִי גְבוּל כָּלֵל, וְזֶהוּ לְמִטָּה מִטָּה עַד אֵין תַּכְלִית, שֶׁהוּא בְּהִתְפַּשְׁטוֹת וּבְגִלּוּי עַד גַּם בְּמְדַרְגּוֹת הַיּוֹתֵר שְׁפָלִים בְּתַכְלִית.

לקוטי תורה שיר השירים סוף [מאמר] דיבור המתחיל הנך יפה.

37 המשל דהארה דרך זכוכית הובא בפרדס שער ד פרק ד בענין הספירות. ומה שתפס אדומה ירוקה ולבנה, יש לומר מפני שהם בשלשה הקווין. ראה זוהר חלק א עא, ב.

אגרות קודש

ב"ה, ד' שבט, תשט"ו
ברוקלין.
ברכה ושלוש!

במענה על מכתבה מכ"ב טבת, בו כותבת אודות... ש"י שהמורים אין שבעים רצון משקידתו בלימודו כי מעדיף הוא את המשחק על הלימוד בפרט בהנוגע ללימודי חול.

והנה בכלל רגיל הדבר אצל הנוער להגדיל המשחק על הלימוד ואפילו בגיל יותר גדול משל אחי, ובמילא אין להתרשם מזה ביותר, אף שכמובן צריך להשפיע עליו בדרכי נועם, והעיקר, ע"י התחרות והשוואה עם חברים בני גילו המתמידים יותר, וכדאי הי' ג"כ למעט השעות שלומד לימודי חול אם אי אפשר לבטל לימוד זה אצלו לגמרי, כי הרי אפשר שזהו הרמז שאינו רוצה בלימודי חול (אף שלעת עתה אינו מבין הענין הפנימי שבו), ובדרך ממילא משפיע ג"כ על השקידה בלימודי קדש.

אקוה אשר למותר לעוררה על הזכות הגדול שלה שעוסקת בחינוך הכשר המקרב את לבם של בני ישראל לאבינו שבשמים, ובהתאם לזה גם האחריות שבדבר, אלא שבודאי ניתנו לה הכחות למלאות תפקיד זה במילואו ואין הדבר תלוי אלא ברצון, ומובטח אבינו שבשמים אשר אומר על כאו"א מבני ישראל בניס אתם לה' אלקיכם, להשפיע ברכתו שתצליח בעבודתה זו, ותומשך הצלחה גם בעניינים הפרטים שלה ושל המשפחה שיחיו.

בברכה.

מאמר דא"ח

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר ב'שיר השירים', ש'דוד', הקדוש ברוך הוא, אומר ל'כלה', בני ישראל:
 2 **בְּאֵתִי¹ לְגַנִּי אַחֹתִי כְּלָה², וּמִבֵּיא כְּבוֹד קִדְשֵׁת מוֹרֵי וְחֲמִי**
 3 **אֲדַמּוּר³** הרבי הרי"צ **בַּעַל הַהִילּוּלָא** שיום הסתלקותו הוא ביו"ד
 4 שבט (בשנת תש"י) **בְּמֵאֲמָרוֹ דְּבוּר הַמִּתְחִיל** הפותח בפסוק **זֶה**
 5 **שְׁנִיתָן עַל יָדוֹ** לפרסום **לְיוֹם**
 6 **הַהִסְתַּלְקוּת וְהַהִילּוּלָא שְׁלוֹ**
 7 המאמר נמסר לפרסום בתאריך זה
 8 שהוא יום הסתלקות סבתו הרבנית
 9 רבקה, אם אביו הרבי הרשב"ב
 10 (נסתלקה בשנת תרע"ד), וביום זה
 11 נסתלק (בשנת תש"י), **דְּאֵיתָא מוּבָא**
 12 **בְּמִדְרַשׁ רַבָּה³ לְגַנִּי לְגַנוּנִי,**
 13 למקום ההתייחדות שלי רבתי לגני
 14 פירושו באתי, היינו חזרתי **לְמִקּוּם**
 15 **שְׁהִיָּה עֵיקָרִי בְּתַחֲלִילָה,** בעת
 16 בריאת העולם **דְּעֵיקָר** גילוי והשראת
 17 **שְׁכִינָה בְּתַחֲתוּנִים** בעולם הזה
 18 התחתון **הִיָּתָה, וְעַל יְדֵי שְׁבָעָה**
 19 **הַעֲנִינִים הַבְּלִתִי רְצוּנִים** החל
 20 מחטא עץ הדעת **נִסְתַּלְקָה**
 21 **הַשְּׁכִינָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה**
 22 בחטא הראשון, נסתלקה ועלתה
 23 השכינה מהארץ לרקיע הראשון, אחר
 24 כך מהרקיע הראשון לשני וכן הלאה
 25 **עַד** שנסתלקה ועלתה השכינה
 26 **לְרִקְיעַ הַשְּׁבִיעִי, וְאַחַר כֵּן**
 27 **עָמְדוּ שְׁבָעָה צִדִּיקִים, מִתְחִיל**
 28 **מֵאַבְרָהָם אָבִינוּ,** שעליו נאמר
 29 בנבואת יחזקאל **אֶחָד הָיָה**
 30 **אַבְרָהָם⁴, וְהוֹרִידוֹ אֶת**
 31 **הַשְּׁכִינָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה,** אברהם הוריד את השכינה מהרקיע
 32 השביעי לרקיע השישי, וכן הלאה **עַד שְׁבָא מֹשֶׁה שְׁהוּא הַשְּׁבִיעִי**
 33 לאברהם אבינו (אברהם יצחק יעקב לוי קהת עמרם משה), **וְכָל**

ביאור בדרך אפשר

34 **הַשְּׁבִיעִין חֲבִיבִין⁵,** (כדברי המדרש על הכתוב בתורה לגבי ראש השנה
 35 'בחדש השביעי באחד לחדש': "כל השביעין חביבין לעולם, למעלן השביעי
 36 חביב, שמים ושמי השמים ורקיע ושחקים זבול ומעון וערבות וכתוב "סולו
 37 לרוכב בערבות ביה שמו", בארצות שביעית חביבה, ארץ אדמה ארקא גיא
 38 ציה נשיה תבל וכתוב "והוא ישפוט
 39 תבל בצדק ידין לאומים במישרים",
 40 בדרוות שביעית חביב, אדם שת אנוש
 41 קינן מהללאל ירד תנוך וכתוב
 42 "ויתהלך חנוך את האלקים", באבות
 43 שביעי חביב, אברהם יצחק ויעקב לוי
 44 קהת עמרם משה וכתוב "ומשה עלה
 45 אל האלקים", בבנים השביעי חביב,
 46 שנאמר "דוד (הוא) השביעי", במלכים
 47 השביעי חביב, שאל איש בושת דוד
 48 שלמה רחבעם אביה אסא וכתוב
 49 "ויקרא אסא אל ה'", בשנים שביעי
 50 חביב, שנאמר "והשביעית תשמטנה
 51 ונטשתה", בשמיטין שביעי חביב,
 52 שנאמר (ויקרא כה, י) "וקדשתם את
 53 שנת החמשים", בימים שביעי חביב,
 54 שנאמר "ויברך אלקים את יום
 55 השביעי", בחדשים שביעי חביב,
 56 שנאמר "בחדש השביעי באחד
 57 לחדש", **וְהוֹרִידָהּ** ומשה רבינו
 58 הוריד והמשיך את השכינה שתתגלה
 59 **לְמַטָּה בְּאַרְצָן, בְּעוֹלָם הַיָּה**
 60 **הַתַּחְתּוֹן שְׁאִין תַּחְתּוֹן לְמַטָּה**
 61 **מִמֶּנּוּ. וְהַמְּשַׁכֵּת הַשְּׁכִינָה**
 62 **לְמַטָּה** בעולם הזה **שְׁעַל יְדֵי**
 63 **מֹשֶׁה הִיָּתָה בְּעֵיקָר וּבְגִילּוּי**
 64 **בְּמַעֲשֵׂה הַמְּשַׁכֵּן⁶, כְּמוֹ שְׁכַתוֹב⁷**
 65 **וְעֵשׂוֹ לִי מִקְדָּשׁ וְשְׁכַנְתִּי בְּתוֹכְכֶם, הַמְּשַׁכֵּת עֵיקָר**
 66 **(וְשְׁכַנְתִּי) בְּמַשְׁכַּן הַגִּשְׁמִי, בְּשִׁלְשָׁה עָשָׂר**

בס"ד. ש"פ בשלח, יו"ד שבט,

ה'תשר"מ

(הנחה בלתי מוגה)

1 **בְּאֵתִי¹ לְגַנִּי אַחֹתִי כְּלָה², וּמִבֵּיא כְּבוֹד קִדְשֵׁת**
 2 **מוֹרֵי וְחֲמִי אֲדַמּוּר³** הרבי הרי"צ **בַּעַל הַהִילּוּלָא**
 3 **בְּמֵאֲמָרוֹ דְּבוּר הַמִּתְחִיל** זה **שְׁנִיתָן עַל יָדוֹ לְיוֹם**
 4 **הַהִסְתַּלְקוּת וְהַהִילּוּלָא שְׁלוֹ, דְּאֵיתָא בְּמִדְרַשׁ**
 5 **רַבָּה³ לְגַנִּי לְגַנוּנִי, לְמִקּוּם שְׁהִיָּה עֵיקָרִי בְּתַחֲלִילָה,**
 6 **דְּעֵיקָר שְׁכִינָה בְּתַחֲתוּנִים הִיָּתָה, וְעַל יְדֵי שְׁבָעָה**
 7 **הַעֲנִינִים הַבְּלִתִי רְצוּנִים** נסתלקה **הַשְּׁכִינָה**
 8 **מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה עַד לְרִקְיעַ הַשְּׁבִיעִי, וְאַחַר כֵּן**
 9 **עָמְדוּ שְׁבָעָה צִדִּיקִים, מִתְחִיל מֵאַבְרָהָם אָבִינוּ,**
 10 **אֶחָד הָיָה אַבְרָהָם⁴, וְהוֹרִידוֹ אֶת הַשְּׁכִינָה**
 11 **מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, עַד שְׁבָא מֹשֶׁה שְׁהוּא הַשְּׁבִיעִי,**
 12 **וְכָל הַשְּׁבִיעִין חֲבִיבִין⁵, וְהוֹרִידָהּ לְמַטָּה בְּאַרְצָן,**
 13 **בְּעוֹלָם הַיָּה הַתַּחְתּוֹן שְׁאִין תַּחְתּוֹן לְמַטָּה מִמֶּנּוּ.**
 14 **וְהַמְּשַׁכֵּת הַשְּׁכִינָה לְמַטָּה שְׁעַל יְדֵי מֹשֶׁה הִיָּתָה**
 15 **בְּעֵיקָר וּבְגִילּוּי בְּמַעֲשֵׂה הַמְּשַׁכֵּן⁶, כְּמוֹ שְׁכַתוֹב⁷**
 16 **וְעֵשׂוֹ לִי מִקְדָּשׁ וְשְׁכַנְתִּי בְּתוֹכְכֶם, הַמְּשַׁכֵּת עֵיקָר**
 17 **שְׁכִינָה (וְשְׁכַנְתִּי) בְּמַשְׁכַּן הַגִּשְׁמִי, בְּשִׁלְשָׁה עָשָׂר**

(1) מאמר זה מיוסד בעיקרו על פרק הארבעה עשר* מהמשך באתי לגני ה'ש"ת. (2) ש"ש ה, א. (3) שהש"ר שם. וש"נ. (4) יחזקאל לג, כד. (5) ויק"ר פכ"ט, יא. (6) ראה גם סה"מ תרמ"ד ע' חצר. ד"ה באתי לגני תש"מ בתחלתו (תורת מנחם – ספר המאמרים באתי לגני ח"א ע' שנט). (7) תרומה כה, ח.

(* הפרק השייך לשנה זו – ראה תורת מנחם – ספר המאמרים באתי לגני ח"א ע' vi. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 עֲשֹׂה⁸ (כשתי השיטות בדבר) דְּכָרִים הַגְּשָׁמִיִּים שְׁמָהֶם נַעֲשֶׂה
 2 הַמְשָׁכָן, בְּתוֹכָם בְּדַבְרֵים הַגְּשָׁמִיִּים כְּפִשְׁטוֹ, וְעַל יְדֵי זֶה נִפְעַל
 3 שְׁיֵהְיָה גַם וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם (לְשׁוֹן רַבִּים) בְּנוֹסֵף לַהֲשֹׂרָת הַשְּׂכִינָה
 4 בְּמִשְׁכַּן עֲצֻמוֹ שֶׁעַל זֶה הָיָה רְאוּי לומר 'בְּתוֹכִי', לְשׁוֹן יַחֲדֵי בְּתוֹךְ כָּל
 5 אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כְּדָרְשָׁת
 6 רַז"ל⁹ על פסוק זה. וְזָהוּ הַפִּירוּשׁ
 7 הַפְּנִימִי בְּכַתוּב בְּתַהֲלִים צְדִיקִים
 8 יִירָשׁוּ אֶרֶץ וְיִשְׁכְּנוּ לְעַד
 9 עֲלֵיהֶם¹⁰, דְּעִבּוּדַת הַצְּדִיקִים
 10 הִיא לְהַשְׁפִּין וּלְהַמְשִׁיךְ
 11 מִלְּמַעַל לַמַּטָּה אֶת הַשְּׂכִינָה
 12 (שֶׁמִּצַּד עֲצֻמָּה הִיא כְּחִינַת שׁוֹכֵן
 13 עַד מְרוֹם וְקָדוֹשׁ¹¹ הֵינּוּ
 14 הַבְּדוּלָה מֵהָעוֹלָם הַגְּשָׁמִי, שֶׁתָּרַד
 15 וְתוֹמָשׁ) לְמִטָּה בְּאֶרֶץ (עֲלֵיהֶם) בְּאוֹפֵן שֶׁל לְעַד, בְּאוֹפֵן
 16 עַל הָאֶרֶץ) בְּאוֹפֵן שֶׁל לְעַד,
 17 בְּאוֹפֵן נִצְחִי וְהֵינּוּ וְהִסִּיבָה
 18 לְכַךְ שֶׁהַמְּשַׁכֵּת וְגִילּוֹי הַשְּׂכִינָה לַמַּטָּה
 19 בְּאֶרֶץ הִיא נִצְחִית, לְעַד, הִיא לְפִי
 20 שְׁהַמְשָׁכָה הִיא עַל יְדֵי
 21 הָעִבּוּדָה דְּתוֹרָה וּמִצְוֹת,
 22 וְהַתּוֹרָה הִיא נִצְחִית¹².
 23 וְכַלִּשְׁוֹן הַכְּתוּב בְּתוֹרָה הֲוֵי יִמְלֹךְ
 24 לְעוֹלָם וָעֶד¹³, שֶׁמִּלְכוּת הַקָּדוֹשׁ
 25 בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם הִיא נִצְחִית,
 26 מִתְחִיל מֵהַמְּשַׁכֵּת הַשְּׂכִינָה
 27 בְּמִשְׁכָּן שְׁעֵשֶׂה מִשָּׁה, שְׁפָל
 28 מַעֲשֵׂי יְדֵי מִשָּׁה הֵם
 29 נִצְחִיִּים¹⁴ כְּדַבְרֵי הַגְּמָרָא שֶׁלֹּא
 30 שֶׁלְטוֹ יְדֵי הַשְּׂוֹנָאִים בְּמַעֲשֵׂה יְדֵי שֶׁל
 31 מִשָּׁה אֵלָּא מִשְׁנַבְנָה מִקְדָּשׁ רֵאשׁוֹן גִּנְנו
 32 אַהֵל מוֹעֵד קָרְשִׁי קָרְשִׁי וּבְרִיחֵי
 33 וְעַמּוּדָי וְאֲדָנָי תַּחַת מַחֲלֹת שֶׁל
 34 הִיכָל.
 35 (ב) וְהִנֵּה עַל פִּי מֵאֲמַר רַז"ל
 36 הַקָּדוֹשׁ בְּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא עַל

37 הַפְּסוּקִים בְּתַהֲלִים נוֹרָא עֲלֵיהֶם עַל בְּנֵי אָדָם¹⁵, "אֵף הַנּוֹרָאוֹת
 38 שֶׁאֵתָּה מְבִיא עֲלֵינוּ בְּעֵלִילָה אֵת מְבִיאָן", וְהַמְּדַרְשׁ מְפָרֵט שֶׁהַמּוֹת נִבְרָא בְּעוֹלָם
 39 מִלְּכַתְחִילָה, וְאַחַר כֵּךְ הִדְבַר נִתְּלָה בְּאֵדָם בְּעֵלִילָה, וְכֵן לְגַבִּי דְּבָרִים נוֹסְפִים כְּמוֹ
 40 מְכִירַת יוֹסֵף שֶׁמִּלְּכַתְחִילָה הָיוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל צְרִיכִים לְרַדַּת לְמִצְרַיִם וְבֵא הִדְבַר
 41 בְּעֵלִילָה עַל יְדֵי מְכִירַת יוֹסֵף, מוֹכֵן,
 42 שְׁשִׁבְעָה הָעֲנִינִים הַבְּלָתִי
 43 רְצוּיִים (מִתְחִיל מִחֻטָּא עַץ
 44 הַדַּעַת) וְהַסִּילּוּק שֶׁל הַשְּׂכִינָה
 45 מִלְּמַטָּה לְמַעַלָּה, מֵהָאֶרֶץ עַד הָרִיקֵעַ
 46 הַשְּׁבִיעִי, שְׁנַעֲשֶׂה עַל יָדָם, הָיָה
 47 בְּכַוִּנָּה עֲלִינָה תְּחִילָה, וְהֵינּוּ
 48 שְׁיִרְדָּה זֶה הִיא צוֹרֵךְ נֹעֵדָה
 49 מִלְּכַתְחִילָה בְּשִׁבְלֵי עֲלֵיהֶם, בְּכַדִּי
 50 שְׁהַמְשַׁכֵּת עֵינָה שְׂכִינָה
 51 בְּתַחֲתוֹנִים תְּהִיָּה עַל יְדֵי
 52 הָעִבּוּדָה דְּיִשְׂרָאֵל, הַנְּקָרָאִים
 53 בְּכַתוּב זֶה אֲחוֹתִי כְּלָה, פִּי,
 54 הַמְּשַׁכֵּת עֵינָה שְׂכִינָה
 55 בְּתַחֲתוֹנִים שְׁעַל יְדֵי הָעִבּוּדָה
 56 דְּיִשְׂרָאֵל כְּפִי שֶׁהִיא עֲשִׂית הַמְּשַׁכֵּן
 57 עַל יְדֵי מִשָּׁה הִיא נִעְלִית יוֹתֵר
 58 מִמָּה שֶׁהִיא מִצַּד עֲצֻמָּה
 59 בְּתַחֲלִיל הַבְּרִיאָה.
 60 וְטַעַם הַדְּבָר, וְהִסִּיבָה לְכַךְ
 61 שֶׁהַמְּשַׁכֵּת וְגִילּוֹי הַשְּׂכִינָה עַל יְדֵי
 62 עִבּוּדָתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִעְלִית יוֹתֵר
 63 מֵהַמְּשַׁכֵּת וְגִילּוֹי הַשְּׂכִינָה שֶׁהִיא
 64 בְּתַחֲלִיל הַבְּרִיאָה, קוֹדֵם הָעִבּוּדָה, הִיא
 65 כִּינּוֹן שְׁהַמְשָׁכָה שְׁלֹאֲחֵרִי
 66 הַסִּילּוּק נַעֲשִׂית עַל יְדֵי
 67 הָעִבּוּדָה דְּאֵתְהַפְּכָא חֲשׂוּכָא
 68 לְנִהוּרָא, שֶׁל הַפִּיכַת חוֹשֵׁךְ לְאוֹר,
 69 וְכֹאֲשֶׁר הַחוֹשֶׁךְ עֲצֻמוֹ נִהַפֵּךְ
 70 לְאוֹר, הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה דְּנֻקָּא
 71 נַעֲשֶׂה יִתְרוֹן הָאוֹר¹⁶ יוֹתֵר
 72 מֵאֲשֶׁר אוֹר שֶׁהָאִיר מִלְּכַתְחִילָה וְלֹא בֵּא

8) י"ג – תנחומא תרומה ה. שהש"ר פ"ד, יג. זח"ב קמת, א. פרש"י ודעת זקנים מבעה"ת ר"פ תרומה. ט"ו – בחיי שם כה, ז. כלי יקר שם, 9. הובא בשם רז"ל בלקו"ת ר"פ נשא כ, סע"ב. ובכ"מ. וראה ראשית חכמה שער האהבה פ"ו קרוב לתחילתו (ד"ה ושני פסוקים). אלשיך עה"פ תרומה שם ("שמעתי לומדים"). שלה"ה סט, א. רא, א. חלק תושב"כ תרומה שכה, ב. שכו, ב. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 173 הערה 45. 10) תהלים לו, כט. 11) ע"פ נוסח התפלה – שחרית דשבת ויו"ט. ובשהש"ר שם: שוכן עד וקדוש שמו (ישעי' נז, טו). 12) תניא רפי"ז. 13) פרשתנו טו, יח. 14) סוטה ט, א. 15) תהלים סו, ה. תנחומא וישב ד. וראה תו"ח תולדות יג, א ואילך. ד"ה באתי לגני תשל"א (תורת מנחם – ספר המאמרים באתי לגני ח"א ע' כה ואילך). 16) ע"פ קהלת ב, יג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מחושך שנהפך לאור (בְּרוּגְמַת הַעֵילוּי הַמַּעֲלָה וְהִיתְרוֹן דִּתְשׁוּבָה
2 שבאה אחרי ריחוק לְגַבֵּי עֲבוּדַת הַצְּדִיקִים שלא קדם לה ריחוק),
3 כְּמֵאֲמַר¹⁷ הוֹדָה כִּד אֲתַפְּכֵי אֶסְתַּלַּק אַחֲרָא אֶסְתַּלַּק יְקָרָא
4 דְקוֹדְשָׁא בְרִיךְ הוּא בְכוּלְהוּ עֲלָמִין, כאשר ה'סְטָרָא אַחֲרָא' (הצד
5 האחר, הצד שהיפך הקדושה) נכפה
6 ונכנע, מתעלה כבודו של הקדוש ברוך
7 הוא בכל העולמות שְׁעַל יְדֵי
8 הַעֲבוּדָה דְאֲתַפְּכֵי כַפִּית
9 ה'סְטָרָא אַחֲרָא' וְאֲתַהַפְּכָא הַפִּיכָת
10 הרע והחושך לטוב ולאור נְמִשָּׁף
11 גֵּילוֹי אֹרַח נַעֲלָה בְיִתְרָא,
12 שְׁאוּפֵן הַגֵּילוֹי שְׁלוֹ שֶׁל אֹרַח
13 נַעֲלָה זֶה הוּא בְּכַחֲשֵׁינָת רִמְמוֹת,
14 שְׁלֹכֵן יְקָרָא בְּשֵׁם אֶסְתַּלַּק¹⁸
15 הַסְתַּלְקוֹת מִבְּשִׁמְעוֹת שֶׁל עֲלִיָּה.
16 וְזֶהוּ גַם הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל כֵּךְ
17 שֶׁהַתְּחִלָּת עֲשִׂית הַמִּשְׁפָּן הִיא
18 בְּעֵנֵן הַקְּרָשִׁים, כְּכַתוּב בְּתוֹרָה
19 דְקָרַשׁ הוּא אוֹתִיּוֹת זֹהוּ
20 לְאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַמִּלָּה שְׁקָר, אֲלָא
21 שֶׁהוּא בְּצִירוֹף סֹדֵר הָאוֹתִיּוֹת
22 בְּאוּפֵן אַחֲרָא (אַחֲרָא דְיִיקָא,
23 הַיְפָף עֲנֵן אֶחָד¹⁹ כְּדַבְרֵי הַמֵּדְרָשׁ
24 "שִׁמְעַי יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד, אִם
25 אֵת עוֹשֵׂה דְלִ"ת רִ"שׁ אַתָּה מַחֲרִיב אֵת
26 כֹּל הָעוֹלָם כּוֹלוֹ, כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל
27 אַחֲרָי", וְהַעֲבוּדָה שֶׁל בְּנֵי
28 הַמִּשְׁכָּן, וְכֵן עֲבוּדַת הָאָדָם בְּעוֹלָם
29 כְּבָלָל, הִיא וְעֲשִׂית אֵת
30 הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁפָּן עֲצֵי שְׁטִים
31 עוֹמְדִים²⁰, הַיְיָנוּ, לְהַפּוֹף אֵת
32 הַשְּׁקָר דְעוֹלָם שֶׁהָיָה הָעוֹלָם הַזֶּה
33 מִסְתַּיֵּר עַל הָאֵמֶת הָאֱלוּקִית שֶׁהִיא מְקוֹר
34 חַיּוּתוֹ לְהִיּוֹת קָרַשׁ לְמִשְׁפָּן,
35 וְאֵת הַשְּׁטוּת הַנִּהְגָּה לְמַטָּה מִטַּעַם
36 וְדַעַת, כְּדַבְרֵי חֲכָמֵינוּ אֵין אָדָם עוֹבֵר
37 עֲבִירָה אֵלָּא אִם כֵּן נִכְנַס בּוֹ רוּחַ שְׁטוּת'
38 דְלַעֲוֹמַת זֶה שֶׁל הַיְפָף הַקְּדוּשָׁה
39 (וְהַקְּרָאָת כֵּךְ עַל שֵׁם הַכְּתוּב בְּקֵהֶלֶת:
40 "בְּיָוִם טוֹבָה הָיָה בְּטוֹב וּבְיָוִם רַעָה רָאָה
- גם את זה לעמת זה עשה האלקים").
בהתמסרות למעלה מטעם ודעת (עֲצֵי שְׁטִים), שְׁעַל יְדֵי זֶה הַעֲבוּדָה
בְּאוּפֵן שֶׁל 'שְׁטוֹת דְקְדוּשָׁה' נַעֲשֶׂה הַמִּשְׁכָּת עֵיקַר שְׁכִינָה
בְּתַתְּוֹנִים בְּאוּפֵן נַעֲלָה יוֹתֵר מִכְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּתַחֲלִילַת
הַבְּרִיאָה.
ג) וּמִמְשִׁיף הַרְבִּי הַרִי"צ
בְּהַמְאָמַר²¹, שְׁעַל שֵׁם זֶה שְׁבִי
יִשְׂרָאֵל מִתְּגַבְּרִים עַל חוֹשֶׁךְ הָעוֹלָם
וְהוֹפְכִים אוֹתוֹ לְקְדוּשָׁה נְקָרָאִים כֹּל
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל צְבָאוֹת הַיְיָ, וְכְמוֹ
שְׁכַתוֹב²² בְּתוֹרָה עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
בִּיצִיאַת מִצְרַיִם וַיְהִי בְּעֵצֶם הַיּוֹם
הַזֶּה יֵצְאוּ כָּל צְבָאוֹת הַיְיָ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. וַיֵּשׁ לְבָאֵר
קִישׁוֹר הַעֲנַנִּים הַשִּׁיכּוֹת בֵּין
עֲבוּדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְהַפּוֹךְ אֵת שְׁקָר
הָעוֹלָם לְקְדוּשָׁה, לְכֵן הֵם נְקָרָאִים
'צְבָאוֹת הַשֵּׁם', כִּי, מָה שְׁיִשְׂרָאֵל
אֵינֶם מִתְּפַעְלִים לֹא מִתְרַשְׁמִים
מִהַחוֹשֶׁךְ וְהַשְּׁקָר דְעוֹלָם,
וְאֲדַרְבָּה, מִהַפְּכִים אוֹתוֹ אֵת
שְׁקָר הָעוֹלָם לְקְדוּשָׁה, הָרִי זֶה
עַל יְדֵי הַעֲבוּדָה דְמִסִּירַת נַפְשׁ
וְקַבְלַת עוֹלָם, עֲבוּדָה שְׁלֵמָה
מִטַּעַם וְדַעַת, וְלִכֵּן נְקָרָאִים בְּשֵׁם
צְבָאוֹת, לְשׁוֹן חֵיל עַל שֵׁם
הַרְמִיּוֹן לְאֲנָשֵׁי חֵיל, לְחוֹמַיִם, שְׁלַחֲמַיִם
בְּמִסִּירוֹת וּנְפֶשׁ וּבְקַבְלַת עוֹלָם. וְזֶהוּ
גַם קָשֶׁר הַשֵּׁם שְׁבוּ נְקָרָא בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל צְבָאוֹת הַיְיָ עִם יִצִּיאַת
מִצְרַיִם (שֶׁהָרִי הַתּוֹאֵר צְבָאוֹת
הַיְיָ נִתְּנָן לְיִשְׂרָאֵל בִּיצִיאַתָּם
מִמִּצְרַיִם דְּוָקָא²³), כִּי, הַעֲבוּדָה בְּגִלוֹת
מִצְרַיִם, וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּכָל הַגְּלִיּוֹת שֶׁנִּקְרָאוּ עַל
שֵׁם מִצְרַיִם עַל שֵׁם שֶׁהֵם מְצִירוֹת לְיִשְׂרָאֵל²⁴ (זֵי
מֵאֲכַן אֵינְג אֵידישְׁקִיט און אֵידֶן), הִיא בְּאוּפֵן

(17) בתניא פכ"ז (לד, א) ובלקו"ת ר"פ פקודי מציין לזהר ח"ב קכח, ב) ובלקו"ת שם מציין גם לזהר שם סז, ב. וראה גם שם פקד, א). וראה גם תו"א ויקהל פט, ד. לקו"ת חוקת סה, ג. (18) תו"א שם. (19) ראה ויק"ר פי"ט, ב. המשך באתי לגני ה'שית' פרק ו. (20) תרומה כו, טו. (21) פרק י. (22) בא יב, מא. (23) ראה המשך באתי לגני רפי"א. (24) ב"ר פט"ז, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 באופן דקבלת עול ומסירת נפש דוקא, שזהו ענין צבאות
 2 מלשון חיל, כאמור לעיל.
 3 וממשיך הרבי הרי"צ במאמר לבאר²³ מה שישארל נקראו
 4 בשם צבאות הו', שהרי אין זה התואר 'צבאות' הנזכר כאן אינו
 5 שם צבאות שבו נקרא הקדוש ברוך
 6 הוא שהוא שם קדוש משבעה
 7 השמות הקדושים שאינן
 8 נמחקים²⁵, שעל פי ההלכה, מפני
 9 קדושתם אסור למחוק אותם, דשם
 10 זה 'צבאות' כאחד משבעת השמות
 11 הקדושים נתגלה על ידי
 12 הנביאים²⁶, כדברי הגמרא 'ותור'
 13 [תנה, אם שמואל הנביא] נדר ותאמר
 14 ה' צבאות, אמר רבי אלעזר מיום
 15 שברא הקדוש ברוך הוא את עולמו לא
 16 היה אדם שקראו להקדוש ברוך הוא
 17 צבאות עד שבאתה חנה וקראתו
 18 צבאות', אבל בתורה לא נזכר
 19 שם צבאות ביחס לקדוש ברוך
 20 הוא, ונזכר רק צבאות הו',
 21 שאינו לשון שם התואר כמו
 22 שם הו' צבאות, אלא קאי
 23 מכיון על ישראל, שהם
 24 צבאות הו', והמילה 'צבאות'
 25 כתובה כאן בצורה של לשון
 26 סמוך, שהצבאות נטפל לשם
 27 הו', והיינו בחינת הניצוצים
 28 ניצוצות הקדושה שנתבררו
 29 בהפרדת הרע מהטוב ועלו לקדושה
 30 בגלות דמצרים ונתעלו
 31 ליפלא בשם הו'²⁷, כמבואר
 32 ב'תורה אור' לאדמו"ר הזקן: "...
 33 הניצוצים שנתבררו בגלות מצרים
 34 ונתעלו ליכלל בשם הרי"ה הם
 35 הנקראים צבאות הו"ה"
 36 וכיון שנתבררו וחזרו למקורם בתכלית
 37 הבטול להתכלל באלקות אזי אין להם
 38 שמות כלל. ולכן נק' אז צבאות הו"ה"
 39 שהם טפלים וסמוכים ונכללים בשם הו"ה", וכפי שממשיך ומבאר.

והענין בזה, דהנה, העבודה הרוחנית של בני ישראל בארץ
 מצרים היא לקרר לתקן ולהעלות את הניצוצות שבמצרים,
 ערות הארץ²⁸, מקום נחות מבחינה רוחנית שהיו הניצוצות
 (תחילה) בתכלית ההעלם והסתר. והנה, שורש כל
 ההעלמות וההסתרים על עניני
 קדושה ואלוקות הוא משם
 אלקים, בגימטריא הטבע²⁹
 והרי הטבע מכסה ומסתיר על
 האלוקות שמהווה ומתיה אותו.
 והגם שאלקים הוא לשון
 אלקות³⁰, והוא רק
 בגימטריא הטבע, היינו,
 שהיותו אלקות הוא בו בשם
 'אלקים' בגילוי, מה שאין כן
 ענין הטבע שבו הוא בהעלם
 (שרק מרימזו בהגימטריא
 שהיא רק הערך המספרי ולא הדבר
 עצמו), מפל מקום, הרי הוא
 שם 'אלקים' שורש ומקור
 לטבע, שענינו הוא שהאור
 האלקי בא ונמשך למטה בריבוי
 צמצומים העלמות והסתרים
 ביותר, שזהו ענין הטבע,
 מלשון טבעו כים סוף³¹,
 שמשמעו הוא שנתכסו במי הים
 שהאור האלוקי המצומצם
 בצמצומים רבים הוא מוטבע
 מכוסה ונעלם ונסתר בהסתר
 וההעלם ביותר (כמבואר
 בהמשך מאמרי ההילולא
 דיבור המתחיל 'באתי לגני פ'ק
 י"ג).
 אמנם, על ידי העבודה
 דצבאות הו' בני ישראל שעובדים
 את ה' בהביטול דקבלת עול
 (צבאות מלשון חיל כחיליים
 הממלאים פקודות מתוך קבלת עול
 ומתוך ביטול המציאות והרצונות
 האישיים שלהם) מתבררים הניצוצות

(25) שבועות לה, סע"א. רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ו ה"ב. טושו"ע י"ד סרע"ו ס"ט. שו"ע אדה"ז חאו"ח ספ"ה ס"ג. (26) ראה ברכות לא, ב. (27) תו"א בא ס, ג. (28) מקץ מב, ט. שם, יב. קה"ר פ"א, ד (בסופו). (29) פרדס שער יב (שער התיבות) פ"ב. ר"ח שער התשובה פ"ו ד"ה והמרגיל (קכא, ב). של"ה פט, א. קפט, א. שח, ב. שו"ת חכם צבי ס"ח. תניא שעשהיה"א רפ"ו. לקו"ת פ' ראה כב, ריש ע"ג. (30) ראה גם סה"מ תרס"ח ע' קעז. (31) פרשתנו טו, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בהם ומתעלים לקדושה, והיינו, ש'יוצאים' ניצוצות הקדושה
 2 מתכלית שיא ההסתר ונכללים בהגילוי ד'שם הוי' (צבאות
 3 הוי') האור האלוקי ש'למעלה מהטבע ואינו נסתר ומצומצם בכיסוי
 4 והעלם הטבע. וסדר העבודה של ביור הניצוצות כפי שהיה במצרים
 5 הוא, שגם פאשר נמצאים
 6 עדיין פחושף הגלות ועדיין לא
 7 יצאו ממצרים הגה לכל בני
 8 ישראל הגה אור
 9 במושבותם³², כלשון הכתוב לגבי
 10 מצבם של בני ישראל בעת שהמצרים
 11 היו במכת חושך ולא רק בארבע
 12 אמות שלהם של בני ישראל,
 13 אלא בכל מקום שאליו נכנס
 14 איש הישראלי יהודי, גם אפילו
 15 בביתו של מצרי, הגה אור
 16 נכנס ומאיר לו מה שיכול לראות
 17 את מה שפחביות ובתיבות
 18 ובמטמוניות³³, וזה האפשרות
 19 של בני ישראל לראות את כל הנמצא,
 20 גם המוסתר, בבתי מצרים בימי מכת
 21 חושך הגה הכנה לוינצלו ורוקנו
 22 את מצרים³⁴, שהמשמעות
 23 הרוחנית של הרברים היא בירור
 24 והעלאת הרוצת כל ניצוצות
 25 הקדושה שהיו במצרים,
 26 ולאחר זה לאחר היציאה ממצרים
 27 קיבלו בני ישראל גם בינת הים
 28 את הרכוש של המצרים שרדפו אחרי
 29 בני ישראל וטבעו בים סוף שהיתה
 30 בית הים גדולה עוד יותר מבית
 31 מצרים³⁵, והיינו, שאותן
 32 הניצוצות של הקדושה שלא
 33 הגה פכולת בני ישראל
 34 לברר מקודם, לפי שהיו
 35 בתכלית בשיא ההסתר, נסתרים
 36 עוד יותר מהניצוצות שהיו
 37 במטמוניות של מצרים
 38 שנתגלו על ידי האור בימי מכת
 39 חושך, הגה ניצוצות אלו
 40 הביאם פרעה עצמו³⁶ לים סוף
- 1 ומתעלים לקדושה, והיינו, ש'יוצאים' מתכלית
 2 ההסתר ונכללים בהגילוי ד'שם הוי' (צבאות
 3 הוי') ש'למעלה מהטבע. וסדר העבודה הוא,
 4 שגם פאשר נמצאים עדיין פחושף הגלות, הגה
 5 לכל בני ישראל הגה אור במושבותם³², ולא רק
 6 בארבע אמות שלהם, אלא בכל מקום שאליו
 7 נכנס איש הישראלי, גם בביתו של מצרי, הגה
 8 אור נכנס ומאיר לו מה שפחביות ובתיבות
 9 ובמטמוניות³³, וזה הגה הכנה לוינצלו את
 10 מצרים³⁴, בירור כל ניצוצות שהיו במצרים,
 11 ולאחר זה גם בינת הים שהיתה גדולה מבית
 12 מצרים³⁵, והיינו, שאותן הניצוצות שלא הגה
 13 פכולת בני ישראל לברר מקודם, לפי שהיו
 14 בתכלית ההסתר, עוד יותר מהניצוצות שהיו
 15 במטמוניות של מצרים שנתגלו על ידי האור,
 16 הגה ניצוצות אלו הביאם פרעה עצמו³⁶ ש'יוכלו
 17 ישראל לבררם בבית הים. וכל זה הגה הכנה
 18 למתן תורה, כמו שכתוב³⁷ ויסע משה את
 19 ישראל מים סוף גו', שהסיע אותם מבית הים
 20 למתן תורה. וזוהי פללות העבודה דצבאות הוי'
 21 לגלות ולברר ולהעלות את הניצוצות שהיו
 22 בתכלית ההסתר, ועל ידי זה נעשה דירה לו
 23 יתברך בתחתונים, בתחתונים ממש, ובלשון
 24 כבוד קדשת אדמו"ר הזקן³⁸ בתחתון שאין
 25 תחתון למטה ממנו.
- 1 (ד) ולהבין הענין, שהגם
 2 שהאור האלוקי הנמשך לעולם על
 3 ידי שם אלקים הוא מוטבע מכוסה
 4 בהסתר והעלם ביותר, מפל
 5 מקום, על ידי העבודה של בני
 6 ישראל בעולם הוא פא בגילוי,
 7 הגה על זה מבאר בעל
 8 ההילולא הרבי הרי"צ בפרק יד
 9 של מאמר 'באתי לגני' תשי" (הפרק
 10 המכוון לשנה ז'ו³⁹, תשד"מ
 11 (החל משנת תשי"א אמר הרבי כו"ד
 12 שבת מידי שנה מאמר 'באתי לגני'
 13 כשבאותה שנה הוא מיוסד בעיקר על
 14 הפרק הראשון של המאמר, בשנת
 15 תשי"ב על הפרק השני וכן הלאה,
 16 ובשנת תשל"א שוב על פרק א', כך
 17 שמאמר זה מכוון לפרק י"ד ושנת
 18 תשד"מ היא שנת הי"ד בפעם
 19 השנייה, לאחר שגם בשנת תשכ"ד
 20 נאמר מאמר המיוסד בעיקר על פרק זה

(32) בא יו"ד, כג. (33) שמו"ר פי"ד, ג. (תחומא בא ג. 34) בא יב, לו. (35) מכילתא בא שם. פרש"י פרשתנו טו, כב. (36) ראה ילקוט שמעוני פרשתנו רמז רנד בסופו. (37) פרשתנו שם. וראה לקו"ש חכ"א ע' 77 ואילך. (38) תניא פל"ו. (39) ראה לעיל הערה 1 ובשוה"ג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 כפֿלִיִּים לְתוֹשִׁיָּהּ⁴⁰): וְהִנֵּה בְּכָל זֹאת לְמִירוֹת שֶׁהָאֹר הָאֱלוֹקִי נֵעַלֵם
 2 וּמְכוּסָה וְאַתָּה מְחִיָּה אֶת פְּלִם כְּתִיב⁴¹ כְּתוּב בְּנַחֲמִיָּה, דְּהָאֲרַת
 3 אֹר אֱלֹקֵי הָרִי נִמְשָׁךְ לְהוֹת וּלְהַחֲיוֹת אֶת פֶּל הַנִּבְרָאִים
 4 מֵאִין לִישׁ, וְכִדְאִיתָא בְּאֲגַרְתָּ הַקֵּדֶשׁ שֶׁכִּסְפֵּר הַתְּנִיא
 5 סִימָן ך' ⁴² דְּהָאֲרָה דְּהָאֲרָה
 6 דְּהָאֲרָה הֵינּוּ לְפָחוֹת הָאֲרָה מוֹעֲטָה
 7 בִּיּוֹתֵר הוּא בְּכָל הַנִּבְרָאִים
 8 וְנוֹצְרִים וְנִעְשִׂים כּו', שֶׁהוּא
 9 הָאֹר וְהַחֲיוֹת אֱלֹקֵי שְׁנִמְשָׁךְ
 10 בְּכָל הַנִּבְרָאִים, לֵאל אֵינֵּה מִן
 11 הַכֹּל, שְׁמֵאִיר וְנִמְשָׁךְ אֹר אֱלוֹקֵי
 12 גַם אִפִּילוּ בְּמִדְרֵיגוֹת הַיּוֹתֵר
 13 תַּחְתּוֹנִים וְיּוֹתֵר שְׁפָלִים הַהוֹת
 14 וְלַחֲיוֹת גַּם אוֹתָם, וְכִמוּ שְׁכַתּוּב⁴³
 15 בְּתַהֲלִיִּים אִם אֶסֶק אַעֲלֶה אֶל
 16 שְׁמַיִם הֵינּוּ הַנִּבְרָאִים הַנִּעְלָמִים שֶׁם
 17 אֲתָה הַקֵּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאַצִּיעָה
 18 וְגַם אִם הַמִּצַּע שְׁלִי יִהְיֶה שְׂאוֹל הֵינּוּ
 19 הַנִּבְרָאִים הַכִּי נַחֲוִתִים וְהַכִּי שְׁפָלִים
 20 הַנֶּהְךְ גַּם שֶׁם נִמְצָא הַקֵּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
 21 שְׁנִמְשָׁךְ הָאֹר הָאֱלוֹקִי בְּכָל סֹדֵר
 22 הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת וְנִמְשָׁךְ וּמִשְׁתַּלְשֵׁל
 23 וְיּוֹדֵר מִמְדְרֵיגָה לְמִדְרֵיגָה עַד
 24 מְדְרֵיגַת בְּרִוּאִים הַיּוֹתֵר
 25 שְׁפָלִים, וְכִיכּוֹלֶת פֶּל אָדָם
 26 וְאָדָם גַּם הַפְּשוּט בִּיּוֹתֵר לִידַע
 27 זֹאת לְבוֹא לְיַדִּי הַכְּרָה בְּכָן שְׁחִיּוֹת
 28 וְהַתְּהוּוֹת כֹּל הַנִּבְרָאִים, כֹּל הַדְּרוֹגוֹת,
 29 הַיָּא מִהָאֹר הָאֱלוֹקִי, יָאֵתָה מַחִיָּה אֶת
 30 כּוֹלִם (עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ שֶׁל הַרְבִּי
 31 הַרִי"צ בְּמֵאמְרֵי בֵּאתִי לְגַנִּי בְּפֶרֶק י"ד).
 32 וְהֵינּוּ, שְׁבִפְרָק י"ג מְבוֹאֵר
 33 אֵיךְ שֶׁהָאֹר הָאֱלוֹקִי בָּא וְנִמְשָׁךְ
 34 לְעוֹלָם כְּדִי לְכַוֵּן נִבְרָאִים מוֹגְבָלִים
 35 בְּרִיבּוּי צְמִצְמוּמִים הַעֲלֵמוֹת
 36 וְהַסְתָּרִים בִּיּוֹתֵר, וּבְפֶרֶק י"ד
 37 מְבוֹאֵר (קֶצֶה הַהֶפְכִּי) אֵיךְ
 38 שֶׁהָאֹר הָאֱלוֹקִי נִמְשָׁךְ וּמֵאִיר
 39 בְּכָל מְקוֹם, וּבְכָל מְקוֹם
 40 שֶׁהוּא נִמְשָׁךְ (גַּם אִפִּילוּ
 41 בְּמְקוֹם הַכִּי תַּחְתּוֹן) הָרִי הוּא

בְּגִלּוּי, עַל יַד עֲבוּדַתְּם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּבִירוֹ הַנִּיצוּצוֹת, מְגַלִּים גַּם אֶת
 הָאֹר הַנִּעְלָם וְנִסְתָּר בִּיּוֹתֵר, כְּמִבּוֹאֵר לְעֵיל, וְכִמוּדָּךְ בְּפֶסוּק (שְׁמִיבִיא
 הַרְבִּי הַרִי"צ בְּהַתְּחַלַּת הַפֶּרֶק פֶּרֶק י"ד) וְאַתָּה מְחִיָּה אֶת פְּלִם,
 וְאַתָּה (דְּיִיקָא הַכְּתוּב מִדִּיִּיק וְאוֹמֵר יָאֵתָה) לְשׁוֹן נוֹכַח (בְּגוֹף רֵאשׁוֹן,
 לֹא בְּלִשׁוֹן נִסְתָּר, בְּגוֹף שְׁלִישִׁי),
 הֵינּוּ, שֶׁהַחֲיוֹת אֱלֹקֵי שְׁבִכָל
 הַנִּבְרָאִים הוּא נִמְצָא וּמֵאִיר
 בְּגִלּוּי פֶּל כֶּךָ עַד שְׂאוֹמְרִים
 עָלָיו אֲתָה לְשׁוֹן נוֹכַח. וְכִפִּי
 שְׁמִבְּאָר הַרְבִּי הַרִי"צ בְּהַמְשָׁךְ הַפֶּרֶק
 שֶׁהָאֹר הָאֱלֹקֵי הַמְּחִיָּה
 וּמֵהוּנָה אֵינּוּ מִתְּפַעֵל וְאֵינּוּ
 מִשְׁתַּנָּה כָּלֵל עַל יַד יוֹדוֹתוֹ
 לַחֲחִיּוֹת וְלַהוֹת, וּמָה שְׁיִכּוֹל
 לְהַחֲיוֹת שִׁנּוּי בְּהָאֹר עַל יַדִּי
 הַהִתְלַבְּשׁוֹת בְּנִבְרָאִים לַחֲחִיּוֹתָם,
 וְהֵינּוּ מָה שֶׁהַתְּלַבְּשׁוֹת
 פּוֹעֵל אֵיזָה שִׁנּוּי (בְּדוּמָה לְכָן
 שֶׁהַנְּשִׂמָה מִתְּפַעֵלָת מִמָּה שְׁקוֹרָה בְּגוֹף
 כִּי הַנְּשִׂמָה מְלוּבֶשֶׁת בְּגוֹף בְּהַתְּלַבְּשׁוֹת
 פְּנִימִית), הוּא רַק בְּהַחֲיוֹת
 שְׁבִכְחִינַת פֶּחַ, אֲכָל בָּאוֹר
 הַמְּחִיָּה אֵין בּוֹ שׁוּם שִׁנּוּי
 וְהַתְּפַעֵלוֹת כָּלֵל (וְכִמְבוֹאֵר
 בְּמֵאמְרֵי שֶׁם שְׁבִכְחִינַת 'כַּח' נִמְשַׁכֶּת
 מִהַכֹּלִים שֶׁל הַסְּפִירוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת, וְאֵילוּ
 בְּחִינַת 'אוֹר' נִמְשַׁכֶּת מִהָאֹרוֹת שֶׁל
 הַסְּפִירוֹת, וְכִיּוֹן שֶׁהַכֹּלִים הֵם מְצִיאוֹת
 שִׁיךְ בְּהֵם שִׁנּוּי וְהַתְּפַעֵלוֹת, מָה שְׁאֵין
 כֵּן בְּאוֹר).
 וְיּוֹבֵן זֶה עַל פִּי הַיְדוּעַ בְּתוֹרַת
 הַחֲסִידוֹת בְּעֵנִין שֶׁלֵּשׁ הַלְּשׁוֹנוֹת
 אֹר חִיּוֹת וְכַח שְׁכּוֹתֵב כְּבוֹד
 קִדְשָׁת אֲדָמוֹר הַזְּקָן
 פְּתִיבָא⁴⁴ לְגַבֵּי הָאֹר הָאֱלוֹקִי הַנִּמְשָׁךְ
 בְּעוֹלָמוֹת, דְּשִׁלְשׁ לְשׁוֹנוֹת אֵלוּ
 הֵם שֶׁלֵּשׁ מְדְרֵיגוֹת שׁוֹנוֹת, כְּפִי

הַיְדוּעַ בְּעֵנִין שֶׁלֵּשׁ הַלְּשׁוֹנוֹת אֹר חִיּוֹת וְכַח שְׁכּוֹתֵב כְּבוֹד קִדְשָׁת אֲדָמוֹר הַזְּקָן
 פְּתִיבָא⁴⁴, דְּשִׁלְשׁ לְשׁוֹנוֹת אֵלוּ הֵם שֶׁלֵּשׁ מְדְרֵיגוֹת, כְּפִי שְׁמִבְּאָר כְּבוֹד קִדְשָׁת

(40) ע"פ איוב יא, ו. שמו"ר פמ"ו, א. (41) נחמי' ט, ו. (42) קלא, ב. (43) תהלים קלט, ח. (44) ראה תניא ח"ב פי"ב (פט), סע"ב) ובהגהה שם. וראה אוה"ת ענינים ע' קלה. סה"מ תרס"ד ע' קכח (בהוצאה החדשה ע' ב).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וְשִׁמְבָאֵר כְּבוֹד קִדְשֵׁי אֲדֹמוֹר הָאֶמְצָעִי בְּאִמְרֵי בִינָה⁴⁵,
 2 וְכְבוֹד קִדְשֵׁי אֲדֹמוֹר (מְהוֹרֶשׁ"ב) נִשְׁמָתוֹ-עֵדֶן בְּהִמְשָׁךְ
 3 תַּעֲרַב⁴⁶, דְּכַח הוּא נִבְדָּל מִמְקוֹרוֹ, וְלִכְּן הוּא בְּחֵינֵת
 4 הָעֵלָם כִּי מְקוּרוֹ אֵינוֹ נִיכָר בּוֹ, מֵה שְׂאִין בֶּן אֹר וְגַם חֵיית הַם
 5 דְּבוֹקִים בְּמִקְוֶה, שְׁלֹכֵן הַם
 6 בָּאִים וְנִמְשָׁכִים בְּבְחֵינֵת גִּילוּי, 1
 7 אֲלָא, שְׁהָאֹר הוּא בְּבְחֵינֵת 2
 8 מִקִּיף וְאֵינוֹ בְּהִתְלַבְּשׁוֹת 3
 9 פְּנִימִית, מֵה שְׂאִין בֶּן חֵיית 4
 10 הוּא בְּבְחֵינֵת פְּנִימִי שְׁבָא 5
 11 בְּהִתְלַבְּשׁוֹת (לְפִי שְׁהִגְלוּי 6
 12 וְהִדְבִּיקוֹת בְּמִקְוֶה שְׁבַחֵי חֵיית אֵינוֹ 7
 13 כְּהִגְלוּי וְהִדְבִּיקוֹת שְׁבָאֹר 8
 14 וְכִינן שְׁהָאֹר דְּבוֹק בְּמִקְוֶה יוֹתֵר 9
 15 מִחֵיית, אֵינוֹ מִתְלַבֵּשׁ בְּפְנִימִיּוֹת אֲלָא 10
 16 נִשְׁאֵר 'מִקִּיף', וּמְכַל מְקוֹם 11
 17 לְמִוֹת שְׁבָא בְּהִתְלַבְּשׁוֹת אֵינוֹ 12
 18 מִשְׁתַּנָּה, דְּכִינן שְׁגַם חֵיית 13
 19 הוּא בְּבְחֵינֵת גִּילוּי וְהִדְבִּיקוֹת 14
 20 בְּמִקְוֶה, כְּאִמּוֹר לְעִיל, לִכְּן, גַּם 15
 21 כְּשִׁמְבָאֵר שְׁבַחֵי בְּהִנְבְּרָאִים 16
 22 הַחֵייתִים אֵינוֹ מִשְׁתַּנָּה כְּלָל 17
 23 (וּכְמִבְּאֹר בְּהִמְשָׁךְ תַּעֲרַב"ב: "שְׁכַל 18
 24 נִבְרָא יֵשׁ בּוֹ ג' מִיני חֵיית וְהֵן בְּחֵינֵת 19
 25 אֹר וְחֵיית וְכַח, וְהֵינּוּ מִבְּחֵינֵת הָאֹר 20
 26 מִקִּיף וְהָאֹר פְּנִימִי וְהַכֹּלִים כֹּר, דְּהָאֹר 21
 27 מִקִּיף אֵינוֹ בְּבְחֵינֵת הַתְּלַבְּשׁוֹת כֹּל כֹּר, 22
 28 וְהָאֹר פְּנִימִי הוּא בְּבְחֵינֵת הַתְּלַבְּשׁוֹת 23
 29 וּמְכַל-מְקוֹם הוּא קְדוֹשׁ וּמוֹכְדָל וְעַל זֶה 24
 30 נִאֲמַר אֵין קְדוֹשׁ כְּהוּי כֹּר, וּבְחֵינֵת כַּח 25
 31 הוּא מִבְּחֵינֵת הַכֹּלִים שְׁבַחֵינֵת 26
 32 הַתְּלַבְּשׁוֹת מִמֶּשׁ וְכַח שִׁיךְ שִׁינּוּ 27
 33 כֹּר"). 28
 34 ה) אֲף לְאַחַר הַמְּבֹאֵר לְעִיל בְּעֵינן 29
 35 שְׁלוֹשׁ הַדְּרוֹגוֹת שֶׁל אֹר, כּוֹחַ וְחֵיית, 30
 36 עֵדִיין צְרִיף לְהִבִּין, דְּהִנְהֵי, 31
 37 בְּחֵיית הָאֲלֵקִי שְׁבַחֵינֵת אֵינוֹ יֵשׁ 32
 38 דְּרָגָא רְבִיעִית, בְּחֵינֵת שְׁם. וְכִידוּעַ תּוֹרַת הַבְּעַל שְׁם טוֹב 33
 39 שְׁהוֹבְבָהּ בְּשַׁעַר הַיְחִיד וְהָאֲמוּנָה⁴⁷ שְׁבַחֵינֵת 34
 40 שְׁל כָּל הַנְּבִרָאִים שְׁבַחֵינֵת הַדְּבִיר 35
- הַמְשַׁתְּלֵשׁוֹת מְעַשְׂרָה מְאֻמְרוֹת שְׁבַחֵינֵת עַל יְדֵי חִילּוּפִים 41
 וְתִמְרוֹרוֹת כּוֹ' (וְהוּא לְשׁוֹנוֹ: "וְהוּא שְׁכַתֵּב הָאֵר" ז"ל, שְׁגַם בְּרוֹמֶם מִמֶּשׁ כְּמוֹ 42
 אֲבָנִים וְעַפְרָה וְיָמִים יֵשׁ בְּחֵינֵת נֶפֶשׁ וְחֵיית וְרוּחֵינֵת, דְּהֵינּוּ בְּחֵינֵת הַתְּלַבְּשׁוֹת 43
 אוֹתִיּוֹת הַדְּבִיר מְעַשְׂרָה מֵאֻמְרוֹת הַמְּחִיית וּמְהוֹת אֵת הַדְּרוֹמֶם לְהֵיית יֵשׁ מֵאֵין 44
 וְאִפְסֵי שְׁלִפְנֵי שֵׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית וְאִפְ 45
 שְׁלֵא הוֹחֵר שְׁם אֲבָן בְּעַשְׂרָה מֵאֻמְרוֹת 46
 שְׁבַחֵינֵת, אִפְ עַל פִּי כֵן נִמְשָׁךְ חֵיית 47
 לְאֲבָן עַל יְדֵי צִירוּפִים וְחִילּוּפֵי אוֹתִיּוֹת 48
 הַמְּתַלְּגָלוֹת בְּרַל"א שְׁעָרִים פְּנִים וְאַחֹר 49
 כְּמוֹ שְׁכַתוֹב בְּסִפְרָא יְצִירָה, עַד 50
 שְׁמִתְלַשְׁלֵשׁ מְעַשְׂרָה מֵאֻמְרוֹת וְנִמְשָׁךְ 51
 מִהֵן צִירוּף שְׁם אֲבָן, וְהוּא חֵיית שֶׁל 52
 הַאֲבָן. וְכֵן כֹּל הַנְּבִרָאִים שְׁבַחֵינֵת, 53
 הַשְּׁמוֹת שְׁנִקְרָאִים בְּהֵם בְּלִשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ 54
 הֵן הֵן אוֹתִיּוֹת הַדְּבִיר הַמְּשַׁתְּלֵשׁוֹת 55
 מִמְדְּרָגָה לְמִדְּרָגָה מְעַשְׂרָה מֵאֻמְרוֹת 56
 שְׁבַחֵינֵת, עַל יְדֵי חִילּוּפִים וְתִמְרוֹרוֹת 57
 הַאוֹתִיּוֹת בְּרַל"א שְׁעָרִים, עַד שְׁמִינִיעוֹת 58
 וּמִתְלַבְּשׁוֹת בְּאוֹתוֹ נִבְרָא הַחֵייתוֹ... זֶה 59
 שְׁמוֹ אֲשֶׁר יִקְרָאוּ לוֹ בְּלִשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ הוּא 60
 כְּלִי לְחֵיית הַמְּצוּמָצֵם בְּאוֹתִיּוֹת שְׁם זֶה, 61
 שְׁנִתְלַשְׁלֵשׁ מְעַשְׂרָה מֵאֻמְרוֹת שְׁבַחֵינֵת 62
 שֵׁשׁ בְּהֵם כַּח וְחֵיית לְבְּרָאוֹ יֵשׁ מֵאֵין 63
 וְלְחֵייתוֹ לְעוֹלָם, דְּאוֹרִייתָא וְקוֹדְשָׁא 64
 בְּרִיךְ הוּא כּוֹלָא חַד". וְיִדְוֶעָה גַּם 65
 תּוֹרַת הַרְבּ הַמְּגִיד⁴⁸ מִמְעוֹרִישׁ 66
 עַל הַפְּסוּק⁴⁹ בְּתוֹרָה וְכֹל אֲשֶׁר 67
 יִקְרָא לוֹ הָאֲדָם נֶפֶשׁ חַיָּה 68
 הוּא שְׁמוֹ, שְׁהַשְּׁמוֹת שְׁקָרָא 69
 אֲדָם הִרְאִישׁוֹן לְכָל הַנְּבִרָאִים 70
 (כְּלִשׁוֹן חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּמִדְרַשׁ שְׁאֵדִים 71
 הִרְאִישׁוֹן אִמֵּר לְזֶה נֶאֱמַר לְקוֹרוֹת 72
 שׁוֹר וְכוֹ' 50) הֵם חֵיית 73
 שְׁלֵהֶם. וְעַל פִּי זֶה מְבָאֵר 74
 הַמְּגִיד מְאֻמְרָא רַב⁵¹ בְּמִדְרַשׁ 75
 דְּקָרִיאַת הַשְּׁמוֹת שְׁל אֲדָם 76
 הִרְאִישׁוֹן הִיְתָה הוֹרָאָה הוֹכַחָה 77
 עַל גּוֹדֵל חֲכָמָתוֹ, וְעַד שְׁחַכְמָתוֹ שֶׁל אֲדָם מְרֻבָּה 78
 מִחֲכָמָתוֹ שְׁל מְלָאכֵי הַשְּׁרָת, כִּי, מֵה שְׁקָרָא הָאֲדָם שְׁמוֹת 79
 לְכָל הַבְּהֵמָה וְגוֹ' וְיַעַד לְהַתְּאִים לְכָל בְּהֵמָה אֵת הַשֵּׁם הַמְּתָאִים לָהּ הוּא 80

(45) ראה אמרי בינה שער הק"ש פ"ב ואילך. (46) ח"א ע' תפח ואילך. ע' תרלא ואילך. ח"ג ע' א'שט ואילך. (47) פ"א.

(48) אור תורה ס"פ בראשית (סימן יד). לקוטי אמרים סימן רמד. (49) בראשית ב, יט. (50) תנחומא חקת ו. (51) תנחומא שם. ב"ר פי"ז, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מִפְּנֵי שֶׁהִשִּׁיג וַיִּדַע הַשׁוֹרֵשׁ הַאֲלוּקִי הַרוּחָנִי שֶׁל כָּל מִינֵי וּמִינֵי.
 2 וּמִכָּאָר שָׁם, שֶׁעַל דְּרָף זֶה הוּא גַם בְּנוֹגַע שְׁמוֹת בְּנֵי אָדָם
 3 (הַיְיִנוּ לֹא רַק שָׁם הַמִּינִי הַכִּלְלִי, אָדָם, אֲלֵא גַם הַשְּׁמוֹת
 4 הַפְּרָטִיִּים שֶׁל כָּל אָדָם בְּפִרְטוֹ), שֶׁשְּׁמוֹ הַפְּרָטִי שֶׁל כָּל אֶחָד
 5 וְאֶחָד הוּא חֵירוֹתוֹ. וַיִּלְהַעֵיר,
 6 שֶׁכֶּשֶׁם שֶׁהַדְּבָרִים אֲמֹרִים
 7 בְּנוֹגַע לְשֵׁמוֹ שֶׁל כָּל דְּבָר
 8 (שֵׁם הַמִּינִי וְגַם שֵׁם הָאִישׁ)
 9 אֲשֶׁר יִקְרָאוּ לוֹ בְּלִשׁוֹן
 10 הַקּוֹדֵשׁ, כְּדַבְרֵי אֲדַמ״ר הַקּוֹן
 11 הַמּוּבָאִים לְעִיל, עַל דְּרָף זֶה הוּא
 12 גַם בְּהַנּוֹגַע לְהַשְׁמוֹת
 13 שֶׁבְּלַע״ז, שֶׁהָרִי כָּל הַעֲנִינִים
 14 הֵם בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, וְכִמוֹ
 15 שֶׁמְצִינֵנוּ בְּסַפְרֵי אֲדַמ״ר (אֲדוּנִי
 16 אַבִּי מוֹרֵי רַבִּי), הַגּוֹאֵן הַמְּקוּבָּל רַבִּי ל״ו
 17 יִצְחָק בְּכֶמְהָ וְכֶמְהָ מְקוֹמוֹת⁵²,
 18 שֶׁמְדַדִּיק גַם בְּשְׁמוֹת שֶׁבְּלַע״ז
 19 וְלוֹמֵד מֵהֶם עֲנִינִים חֲדָשִׁים
 20 וְהוֹרָאוֹת בְּעֵבֹדֶת ה', כִּמוֹ
 21 בְּרִשְׁמֹתוֹ אֹדוֹת מֵאֲסֵרוֹ, לְגַבֵּי עִיר
 22 גְלוֹתוֹ צִיֵּאלִי: "... שֶׁשִּׁפְטוֹ אוֹתִי
 23 לְגַלוֹת לְמַתָּא [לְעִיר] צִיֵּאלִי שֶׁהוּא
 24 מִלִּשׁוֹן צַל, וּמִסְפָּרוֹ צַל אֵל, מִסְפָּר
 25 אֲהִי דֵההִיין... וַיְהִי רַצוֹן שֶׁבִמְהֵרָה
 26 יִפְחַן הַצַּל לְאוּרָה וְטוּבָה נִגְלִית...".
 27 וְנִמְצָא, שֶׁהַחֵירוֹת הַאֲלֻקִּי
 28 שֶׁבְּכָל הַנְּבִרָאִים (שֶׁעַל זֶה
 29 נִאָּמַר וְאַתָּה מַחֲיֶה אֶת כָּל־⁵³
 30 כְּמוֹבָא לְעִיל מְדַבְרֵי הַרְבֵּי הַרִיבִי
 31 בַּמֵּאמֵר "בְּאִתִּי לְגַנִּי") הוּא בְּכַחֲנִית
 32 שָׁם. וְצָרִיף לְהִבִּין, אִיף זֶה
 33 מֵתָאִים עִם הַמְּבֹאָר בְּהַמְשָׁךְ
 34 דְּמֵאֲמָרֵי הַהִילּוּלָא דְּמָה
 35 שֶׁכְּתוּב וְאַתָּה מַחֲיֶה אֶת כָּל־
 36 קָאִי עַל הָאוֹר וְהַחֵירוֹת?
 37 וְכִיּוֹתֵר אֵינּוּ מוֹכֵן עַל פִּי
 38 הַיְדוּעֵ שְׂאוֹר (וְעַל דְּרָף זֶה
 39 חֵירוֹת) וְשָׁם הֵם שְׁנֵי הַפְּכִים,
 40 שְׂאוֹר (וְכֵן חֵירוֹת) הוּא בְּחֵינֵת

הוּא מִפְּנֵי שֶׁהִשִּׁיג וַיִּדַע הַשׁוֹרֵשׁ שֶׁל כָּל מִינֵי
 וּמִינֵי. וּמִכָּאָר שָׁם, שֶׁעַל דְּרָף זֶה הוּא גַם בְּנוֹגַע
 שְׁמוֹת בְּנֵי אָדָם (הַיְיִנוּ לֹא רַק שָׁם הַמִּינִי, אָדָם,
 אֲלֵא גַם הַשְּׁמוֹת הַפְּרָטִיִּים), שֶׁשְּׁמוֹ הַפְּרָטִי שֶׁל
 כָּל אֶחָד וְאֶחָד הוּא חֵירוֹתוֹ. וַיִּלְהַעֵיר, שֶׁכֶּשֶׁם
 שֶׁהַדְּבָרִים אֲמֹרִים בְּנוֹגַע לְשֵׁמוֹ שֶׁל כָּל דְּבָר
 (שֵׁם הַמִּינִי וְגַם שֵׁם הָאִישׁ) אֲשֶׁר יִקְרָאוּ לוֹ
 בְּלִשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ, עַל דְּרָף זֶה הוּא גַם בְּהַנּוֹגַע
 לְהַשְׁמוֹת שֶׁבְּלַע״ז, שֶׁהָרִי כָּל הַעֲנִינִים הֵם
 בְּהַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, וְכִמוֹ שֶׁמְצִינֵנוּ בְּסַפְרֵי אֲדַמ״ר
 בְּכֶמְהָ וְכֶמְהָ מְקוֹמוֹת⁵², שֶׁמְדַדִּיק גַם בְּשְׁמוֹת
 שֶׁבְּלַע״ז וְלוֹמֵד מֵהֶם עֲנִינִים חֲדָשִׁים וְהוֹרָאוֹת
 בְּעֵבֹדֶת ה']. וְנִמְצָא, שֶׁהַחֵירוֹת הַאֲלֻקִּי שֶׁבְּכָל
 הַנְּבִרָאִים (שֶׁעַל זֶה נִאָּמַר וְאַתָּה מַחֲיֶה אֶת
 כָּל־⁵³) הוּא בְּכַחֲנִית שָׁם. וְצָרִיף לְהִבִּין, אִיף זֶה
 מֵתָאִים עִם הַמְּבֹאָר בְּהַמְשָׁךְ דְּמֵאֲמָרֵי הַהִילּוּלָא
 דְּמָה שֶׁכְּתוּב וְאַתָּה מַחֲיֶה אֶת כָּל־קָאִי עַל הָאוֹר
 וְהַחֵירוֹת.

וְכִיּוֹתֵר אֵינּוּ מוֹכֵן עַל פִּי הַיְדוּעֵ שְׂאוֹר (וְעַל
 דְּרָף זֶה חֵירוֹת) וְשָׁם הֵם שְׁנֵי הַפְּכִים,
 שְׂאוֹר (וְכֵן חֵירוֹת) הוּא בְּחֵינֵת גִּילּוּי בְּנוֹזֵר לְעִיל,
 מֵה שְׂאִין כֵּן שָׁם הוּא בְּחֵינֵת הָעֵלָם. דְּהִנְהוּ⁵⁴,
 עֲנִינֵי הַגִּילּוּי הוּא בְּאוֹר דְּוָקָא, שֶׁהָרִי הָאוֹר הוּא
 מְצִינֵי הַמְּאֹר, וְעַל יְדֵי הָאוֹר יְכוּלִים לְהִשִּׁיג
 אִיכוֹת גְּדֻלוֹת הַמְּאֹר, וְכִמוֹ אֹר הַנֵּר אֹר הָאֲבֹקָה אֹר הַיֶּרֶחַ וְאוֹר הַשֶּׁמֶשׁ,
 שֶׁהַחֵירוֹת שֶׁבִּין אֹר הַנֵּר לְאוֹר הָאֲבֹקָה מוֹרָה עַל הַמְּאֹר, מֵה שְׂאִין כֵּן בְּשָׁם,
 שֶׁעַל יְדוֹ אֵינּוּ מוֹשִׁיג מֵהוּת הָאָדָם הַנִּקְרָא בְּשָׁם זֶה, שֶׁהָרִי יִשְׁנֵם כְּפִמָּה אֲנָשִׁים
 שֶׁנִּקְרָאִים בְּאוֹתוֹ הַשָּׁם, וּמִכָּל מְקוֹם אֵינֵם דּוֹמִים כָּל־זֶה לְזֶה בְּשֶׁכְּלָם כו'.
 וַיְתִירָה מְזָה, שְׁגָם שֵׁם הַמִּינִי (שֶׁמוֹרָה יוֹתֵר עַל חֵירוֹת) הוּא בְּהַעֲלָם, כְּדַמּוּכָה
 מִמָּה שֶׁהַקּוֹדֵשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁבַּח אֶת אָדָם הָרֵאשׁוֹן
 שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ לְקִרּוֹת שְׁמוֹת לְפִי

(52) ראה לקוטי לוי"צ אג"ק ע' ריט ואילך; שלו ואילך – בנוגע לשמות אנשים שבלע"ז. ברשימתו ע"ד מאסרו וכו' (נדפסה בהתחלת ספרו לזהר ולתניא) – בנוגע לשם העיר ציאל"י. (53) ראה שעהיוה"א פ"ב. (54) ראה גם המשך תער"ב ח"א פש"ו ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 הזקן, כאמור לעיל, שגם בדומם ממש (הנבכראים שהם בבחינת
 44 דומם כי החיות האלווקית שבהם נעלמת ונסתרת) לאמיתו של דבר גם בהם
 45 יש בחינת נפש וחיות רוחנית. ובהמשך לזה מבאר
 46 שהחיות של הנבכראים הוא השמות שנקראים בהם, והיינו,
 47 ששם הוא בחינת העלם,
 48 כמבאר לעיל. אבל בהמשך
 49 ההילולא מבאר, שמה
 50 שנקמשך להיות ולהחיות את
 51 כל הנבכראים הוא הארת אור
 52 אלקי, אור דייקא, שהוא
 53 בבחינת גילוי. וכמוכן גם
 54 ממה שמביא על זה מה
 55 שכתוב באגרת הקדש סימן
 56 כ' דהארה דהארה דהארה
 57 (מהקו האור האלוקי שחזר והאיר
 58 לאחר הצמצום הראשון שהוא אור
 59 'דק' כמו קו) הוא בכל הנבכראים
 60 ונוצרים ונעשים כו', שבה
 61 מודגש ענין הגילוי, שהרי
 62 מה שהקו מהיה נבכראים יש
 63 מאין, אף שהתהוות יש מאין
 64 היא רק בכת העצמות
 65 שמציאותו מעצמותו, הרי זה
 66 מפני שהקו שעל ידו היא
 67 ההתהוות הוא מאור אין סוף
 68 שהאור הוא פעין המאור כו'
 69 שמציאותו כו' (כמבואר
 70 באגרת הקדש שם 58 וזה לשונו:
 71 "הקו מאור אין סוף שהאור הוא כעין
 72 המאור הוא מהותו ועצמותו של
 73 המאציל ברוך-הוא שמציאותו הוא
 74 מעצמותו ואינו עלול מאיזה עילה
 75 שקדמה לו חסידולום ולכן הוא לבדו
 76 בכחו ויכלתו לברוא יש מאין ואפס
 77 המוחלט ממש בלי שום עילה וסיבה
 78 אחרת קודמת ליש הוה", ומזה

1 שהפיר שרש חיותו של כל נבכרא, כמבאר לעיל, ואם השם
 2 היה מאיר בגילוי כמו האור שמאיר בגילוי, מהו יתרון
 3 ההכמה כל כך במה שהפיר אדם הראשון את שורש החיות לפי
 4 השם, ומזה מוכח שההארה שבשם (גם בשם המין) היא
 5 בהעלם. ועל דרך זה במאמר
 6 שאמר אדם הראשון לקדוש ברוך
 7 הוא לך נאה לקרות אדני
 8 שאתה אדון לכל ברייתך⁵⁵,
 9 שהצורך על זה בהקמתו של
 10 אדם הראשון דקא והעובדה
 11 שאמר זאת היא הוכחה וראיה לחכמתו
 12 הוא לפי שענין זה הוא
 13 בהעלם. ?

14 ויש לומר, שהיה ענין זה שהשם
 15 הוא בהעלם (בשונה מהאור והחיות
 16 שהם בגילוי) גם מה שהובא
 17 בשער היחוד והאמונה⁴⁷
 18 בשם הארזי⁵⁶ שגם
 19 בדומם ממש כמו אבנים וכו'
 20 יש בחינת נפש וחיות
 21 רוחנית, שפונתו ב"דומם
 22 ממש" היא לא רק לדומם כפשוטו
 23 "כמו אבנים ועפר ומים" אלא גם
 24 לבחינת דומם ברוחניות, כפי
 25 שממשיך ומבאר. דהנה, כל
 26 הנבכראים (כמו שהם מצד
 27 עצמם מהותם ללא העלם והסתר
 28 מצד דברים אחרים) מראים
 29 ומגלים את החיות האלקי
 30 שבהם, היינו שהנבכראים
 31 עצמם אומרים (זיי אליין
 32 זאגן הם עצמם אומרים, מראים)
 33 שיש בהם חיות אלקי. ועל
 34 דרך הידוע⁵⁷ שכל נבכרא
 35 אומר שירה להקדוש ברוך
 36 הוא כפי שמפורט בפרק שירה.
 37 אמן, מצד ריבוי ההעלמות
 38 וההסתרים יש נבכראים שהם
 39 בבחינת דומם, שאינם מגלים
 40 (זיי זאגן ניט אינם אומרים, אינם
 41 מראים) את החיות האלקי
 42 שבהם. ועל זה אומר אדמו"ר

לפי שהפיר שרש חיותו של כל נבכרא, ואם השם
 היה מאיר בגילוי כמו האור, מהו יתרון ההכמה
 כל כך במה שהפיר, ומזה מוכח שההארה
 שבשם (גם בשם המין) היא בהעלם. ועל דרך
 זה במאמר אדם הראשון לך נאה לקרות אדני
 שאתה אדון לכל ברייתך⁵⁵, שהצורך על זה
 בהקמתו של אדם הראשון דקא הוא לפי שענין
 זה הוא בהעלם. ויש לומר, שהיה גם מה
 שהובא בשער היחוד והאמונה⁴⁷ בשם
 הארזי⁵⁶ שגם בדומם ממש כמו אבנים וכו'
 יש בחינת נפש וחיות רוחנית, שפונתו ב"דומם
 ממש" היא גם להכחינת דומם ברוחניות. דהנה,
 כל הנבכראים (כמו שהם מצד עצמם מהותם)
 מראים ומגלים את החיות האלקי שבהם, היינו
 שהנבכראים עצמם אומרים (זיי אליין זאגן) שיש
 בהם חיות אלקי. ועל דרך הידוע⁵⁷ שכל נבכרא
 אומר שירה להקדוש ברוך הוא. אמן, מצד
 ריבוי ההעלמות וההסתרים יש נבכראים שהם
 בבחינת דומם, שאינם מגלים את החיות האלקי
 שבם, היינו שהנבכראים עצמם אומרים (זיי אליין
 זאגן הם עצמם אומרים, מראים) שיש בהם חיות
 אלקי. ועל דרך הידוע⁵⁷ שכל נבכרא אומר שירה
 להקדוש ברוך הוא כפי שמפורט בפרק שירה.
 אמן, מצד ריבוי ההעלמות וההסתרים יש נבכראים
 שהם בבחינת דומם, שאינם מגלים (זיי זאגן ניט
 אינם אומרים, אינם מראים) את החיות האלקי
 שבהם. ועל זה אומר אדמו"ר

(55) ב"ר שם. (56) ראה עץ חיים שער לט (שער מ"ן ומ"ד) דרוש ג. (57) פרק שירה. (58) קל, סע"א ואלך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 מוכן שגם ההארה דהארה הארה מועטת של הקו
 2 שבכל הנבראים ונוצרים ונעשים שמחיה ומנהיה אותם
 3 מאין ליש היא פעין המאור, ענין הגילוי והוי זו הדגשה נוספת
 4 על ענין הגילוי (בשונה מהשם שהוא ענין ההעלם). ומוסיף הרבי הרי"צ
 5 לְבָאָר (בְּהַמְשֵׁךְ הַהִילּוּלָא)
 6 שְׁהָאוּר וְהַחַיּוּת הַאֲלוּקִית מְאִיר
 7 וְנִמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה גַם
 8 בַּמְדַּרְיגוֹת הַיּוֹתֵר תַּחְתּוֹנִים
 9 וְהַיּוֹתֵר שְׁפָלִים, וְכִמוֹ שְׁכַתּוּב
 10 אִם אֶסֶק שְׁמַיִם שָׁם אֶתָּה
 11 הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאַצִּיעָה שְׂאוּל
 12 שְׁהוּא עֲנִין הַכִּי נַחֲוֹת, גַּם שֵׁם הַנֶּנְךְ,
 13 וְהַיִּינוּ, שְׁגִילוֹי הַחַיּוּת הוּא
 14 לֹא רַק בְּשָׁמַיִם, כִּפִּי שְׁנַרְמֹו
 15 בְּכַתּוּב בְּתַהֲלִים הַשְּׁמַיִם מְסַפְּרִים
 16 כְּבוֹד אֶל-אֵל⁵⁹, אֵלָא גַם בְּאַרְץ
 17 וְאַפִּילוּ בְּשְׂאוּל הַחַיּוּת הוּא
 18 בְּגִילוֹי וְכִפִּי שְׁמַמְשִׁיף שָׁם,
 19 שְׁבִיכוּלָת פֶּל אָדָם וְאָדָם גַּם
 20 הַפְּשׁוּט בְּיֹתֵר לִידַע זֹאת
 21 וְלַהֲגִיעַ לַהֲכַרָּה שֶׁהַאֲלוּקוֹת נִמְצְאוּ בְּכֹל
 22 דְּבַר הַחַיּוּתוֹ וְלִקְיִימוֹ, בְּנִזְכָּר לְעִיל
 23 וְעַל פִּי כֹל זֶה חֲזוֹרָת בְּתוֹסֶפֶת הַדְּגוּשָׁה
 24 שֶׁהַשָּׂלָה הַאֲמוּרָה, כִּינֹן שֶׁהַחַיּוּת
 25 הַאֲלוּקִית בְּנִבְרָאִים הִיא בְּגִלוּי, מֵהוּ
 26 עֲנִין הַשֵּׁם שֶׁהוּא בְּהַעֲלָם?
 27 (ו) וְנִקְוֵדָת הַבִּיאוּר בְּזֵה,
 28 שְׁהַעֲנִין שְׁחַיּוּת הַנִּבְרָאִים
 29 הוּא (גַּם) בְּחַיִּינָת שָׁם
 30 (בְּמִבּוֹאֵר בְּשַׁעַר הַיַּחֲוֹד
 31 וְהָאֲמוּנָה הוּבָא לְעִיל) הָרִי זֶה
 32 לְפִי שְׁיֵשׁ מַעְלָה בְּשֵׁם לִגְבִי
 33 אוֹר כִּי אֲמַנֵּם בְּכֻלּוֹת הָאוּר הוּא
 34 בְּגִילוֹי וְהַשֵּׁם הוּא בְּהַעֲלָם, אֲבָל מִצַּד
 35 שְׁנֵי יֵשׁ מַעְלָה בְּשֵׁם שְׁלֹא קִיַּמְתָּ בָּאוּר,
 36 כִּפִּי שְׁמַמְשִׁיךְ וּמְבֹאֵר. וְהַעֲנִין בְּזֵה,
 37 כִּפִּי שְׁמִבְּאָר כְּבוֹד קְדֻשַׁת
 38 אֲדָמוֹר מְהַר"ש⁶⁰ בְּמִאֲמַר
 39 רַנ"ל⁶¹ בְּמִדְרַשׁ הַלֶּךְ הַקְּבִי"ה
 40 מֵהַלֶּךְ חֲמֵשׁ מְאוֹת שָׁנָה
 41 לְקִנּוּת לֹו שָׁם (שֵׁם דִּיִּקְאָ

ומדייקים ומדגישים את ענין השם), שְׁשׁוֹרֵשׁ הַשֵּׁם בְּאֲלוּקוֹת הוּא
 לְמַעְלָה מְשׁוֹרֵשׁ הָאוּר, כִּי, עֲנִין הָאוּר, עִם הַיּוֹתוֹ דְּבוּק
 בְּמִאֲוֹר וּמַעֲיִן הַמְּאֹר, כְּנֹזֵךְ לְעִיל, הָרִי הוּא רַק הָאֲרָה בְּלִבְד
 וְלֹא הַמְּאֹר עֲצֻמוֹ, מֵה שְׁאִין בְּן שָׁם, עִם הַיּוֹתוֹ נִבְדָּל
 וּבְכַחֲחִינָת הָעֵלָם, הָרִי הוּא
 מוֹשְׁרֵשׁ בְּהַעֲצָם, וְלִכְּן הוּא
 הַשֵּׁם מְמַשִּׁיךְ אֶת הָעֲצָם, וְכִפִּי
 שְׂרוּאִים בְּאָדָם הַמְתַּעַלֶּף
 רַחֲמָנָא-לְצִלָּן (שְׁאִין בּוֹ
 הַתְּפַשְׁטוֹת הַחַיּוּת בְּאוֹפֵן
 שֶׁפְּעוּלַת הַחַיּוּת נִיכְרַת וְנִרְגַּשַׁת
 וְנִשְׁאַר בּוֹ רַק הָעֲצָם וְלִכְּן הוּא
 בְּהַתְּעַלְפוֹת), שְׁעַל יְדֵי זֶה
 שְׁקוֹרְאִין אוֹתוֹ בְּשֵׁמוֹ יְכוּלִים
 לְהִשָּׁב אֶת נַפְשׁוֹ, וְהַיִּינוּ לְפִי
 שְׁעַל יְדֵי קְרִיאַת הַשֵּׁם
 מְמַשִּׁיכִים אֶת הָעֲצָם⁶² שִׁיעַל
 וַיִּתְיַדָּה מְזוֹ מְצִינוֹ⁶³,
 שְׁאִפִּילוּ בְּקְרִיאַת הַשְּׁמוֹת
 פְּרָטִיִּים שֶׁל הַכַּחוֹת שֶׁל נַפֵּשׁ
 הָאָדָם מְמַשִּׁיכִים אוֹתָם
 מְשַׁרְשֵׁם וּמְקוֹרֵם הָעֲצָמִים
 וּמְבִיאִים אֶת הַכַּחוֹת לִידֵי גִילוּי,
 וְכִמְבּוֹאֵר בְּתוֹרָה אוֹר⁶⁴ שְׁעַל
 יְדֵי שְׁקוֹרְאִים אֶת הָאָדָם בְּשֵׁם
 חֲכָם וְחִסִּיד, מְמַשִּׁיכִים אֶת
 כַּח הַחֲכָמָה וְהַחֲסִיד שְׁלוֹ
 מֵהַעֲלָמָם הָעֲצָמִי וּמְבִיאִים אֶת
 הַכַּחוֹת הַלְלוּ לִידֵי גִילוּי. וְעַל דְּרָךְ
 זֶה הוּא לְמַעְלָה, שְׁעַל יְדֵי
 שְׁקוֹרְאִים אוֹתוֹ יִתְבַּרֵךְ בְּשֵׁם
 חֲכָם וְחִסִּיד, מְעוֹרְרִים

(59) תהלים יט, ב. (60) סה"מ תר"ל ע' סז ואילך. (61) קה"ר פ"ז, א. (62) ראה גם סה"מ תרצ"ט ע' 163. תש"א ע' 82.
 (63) ראה המשך תער"ב שם ספ"ח. (64) ויחי (בהוספות) קג, ג - הובא בהמשך תער"ב שם.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שִׁינְאָצִיל וימשך ויגלה הקדוש ברוך הוא אור בַּחֲכָמָה וּבַחֲסֵד, אֵף
 2 שֶׁלְפָנַי הַבְּרִיאָה לֹא הָיוּ הַחֲכָמָה וְהַחֲסֵד גַּם אֵפִילוּ בְהֶעָלָם.
 3 וְלִכֵּן מְבוֹאֵר לְפָעֲמַיִם⁶⁵ דְּקָרִיאַת שְׁמוֹת מַגַּעַת גַּם לְמַעְלָה
 4 מְעַשֵּׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת עֵינֵי הַסְּפִירוֹת כִּפִּי שֶׁהֵן בְּמַדְרִיגוֹת עֲלִיּוֹנוֹת
 5 מְעוֹלָם הָאֲצִילוֹת, כִּשֶׁהַסְּפִירוֹת עֲדִינֵן
 6 'גְּנוּזוֹת' וְלֹא הִתְגַּלוּ כֹל אֶחָד עִם
 7 הַצִּיּוֹר' וְהַהֲגֵרָה שֶׁלָּהּ (וּכְמוֹבֵא
 8 בְּפָרָקִים הַבָּאִים שֶׁל הַמַּאֲמָר 'בְּאֵתִי
 9 לַגִּנִּי': 'וְיֹדֵעַ דְּבִשְׁמוֹ הָרִי יֵשׁ בִּי'
 10 מְדַרְשֵׁיגוֹת, שְׁמוֹת וְשֵׁם, דְּשְׁמוֹת לְשׁוֹן
 11 רְבִים וְשֵׁם לְשׁוֹן יַחֲדֵי, דְּשְׁמוֹת לְשׁוֹן
 12 רְבִים הֵם הַעֲשֵׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת
 13 בְּמַאֲצִילָן, וְהוּא מֵהַ דְּשִׁיעַר בְּעִצְמוֹ בְּכַח
 14 כֹּל מֵהַ שֶׁתֵּחַד לְהִיּוֹת בְּפוּעֵל, וְשֵׁם הוּא
 15 לְשׁוֹן יַחֲדֵי הוּא מֵהַ דְּאִין מְסַפֵּר
 16 לְסְפִירוֹת', הָרִי שְׁעֵנִין הַשֵּׁם' הוּא
 17 לְמַעְלָה מְעַשֵּׂר סְפִירוֹת הַגְּנוּזוֹת).
 18 וְעַל אַחַת פְּמָה וְכַמָּה בְּנוֹגַע
 19 לְשֵׁם הָאָדָם (רְאוּבֵן שְׁמַעוֹן,
 20 שְׁלֹמֹעַלָה יוֹתֵר מֵהַשֵּׁם חֲכָם
 21 וְחֲסִיד כִּי הַתַּאֲרִים 'חֲכָם' וְ'חֲסִיד'
 22 מֵתִיחָסִים לְתַכּוּנָה מְסוּיֵמֵת שֶׁל הָאָדָם
 23 וְאֵילוֹ שְׁמוֹ 'רְאוּבֵן' אוֹ 'שְׁמַעוֹן' מֵתִיחָס
 24 לְאָדָם עִצְמוֹ), שְׁעַל יָדֵי זֶה
 25 שְׁקוֹרְאִים אֶת הָאָדָם בְּשֵׁמוֹ
 26 מִמְּשִׁיכִים אֶת הָעֵצָם.
 27 וְעַל פִּי זֶה הַמְּבוֹאֵר לְעִיל עַל מַעֲלַת
 28 הַשֵּׁם בִּיחֹס לְאוֹר וְחַיּוֹת מוֹבָן מֵהַ
 29 שְׁהַחֲיּוֹת הָאֱלֹקִית שֶׁל
 30 הַנְּבִרָאִים הוּא (גַּם) בְּכַח הַחֲסִיד
 31 שֵׁם (פְּמִבּוֹאֵר בְּשַׁעַר הַיַּחֲדוּד
 32 וְהָאֱמוּנָה), אֵף שֵׁשׁ הוּא
 33 בְּחִינַת הָעָלָם וְהַחֲיּוֹת הֵיא בְּחִינַת
 34 גִּילּוֹי, פִּי יֵשׁ מְעַלָּה בְּשֵׁם
 35 שְׁאִינָה בְּאוֹר, שְׁהָאוֹר עִם
 36 הִיּוֹתוֹ מְעִין הַמְּאוֹר שׁוֹ אֲכַן
 37 מַעֲלָה גְדוּלָה, אֲבָל מִצַּד שְׁנֵי הָאוֹר
 38 הוּא הָאָרֶה בְּלִבָּד וְלֹא הַעֵצָם, לֹא
 39 הַמְּאוֹר עִצְמוֹ, וּמְכַל שְׁכֵן הַחֲיּוֹת
 40 (דְּבַחֲיַיִת אֹר) שְׁכַבְכָּל
 41 הַנְּבִרָאִים וְנוֹצְרִים וְנַעֲשִׂים, הַנְּבִרָאִים לְסוּגִיָּה, שְׁנוֹסָף לְכָן
- שֶׁהוּא רַק בְּכַח הַחֲסֵד, אֵף שֶׁלְפָנַי
 הָאִין סוּף, הִנֵּה בְּאוֹר הַקָּו גּוֹפָא עִצְמוֹ הוּא רַק הָאָרֶה דְּהָאָרֶה
 דְּהָאָרֶה הָאָרֶה מוֹעֲטָת בִּיּוֹתֵר בְּלִבָּד, וְזוּהִי הַמְּעַלָּה בְּהַחֲסִידוֹת
 דְּבַחֲסִידוֹת שֵׁם, שְׁעֵנִין זֶה מְגִיעַ וְנוֹגַע' וְלֹא הָאָרֶה בְּלִבָּד.
 (ז) וַיֵּשׁ לְקָשֶׁר עֵינָיו זֶה שֶׁל מַעֲלַת
 עֵינֵי הַשֵּׁם גַּם בִּיחֹס לְאוֹר וְחַיּוֹת עִם
 מֵהַ שְׁנַתְּבָאֵר לְעִיל בְּמַעֲלַת
 בִּירוּר הַנִּיצוּצוֹת בְּמַצְרִים
 שְׁהִיוּ בְּתַחֲלִילָה בְּתַכְלִית
 הַהֶעָלָם וְהַחֲסִידוֹת וְהַבִּירוּר עַל יַדֵי
 עֲבוּדוֹתֵם שֶׁל יִשְׂרָאֵל מְבִיא אוֹתָם לְיַדֵי
 גִּילּוֹי, שְׁזָהוּ עַל דְּרָף עֵינָיו
 הַשֵּׁם, שְׁעֵם הִיּוֹתוֹ בְּכַח הַחֲסִידוֹת
 שֵׁם שֶׁהוּא בְּהֶעָלָם לְגַבֵּי הָאוֹר וְהַחֲסִידוֹת
 שֶׁהֵם בְּגִילּוֹי, מְכַל מְקוֹם, יֵשׁ בּוֹ
 בְּעֵינֵי הַשֵּׁם מְעַלָּה לְגַבֵּי אוֹר,
 שְׁעַל יָדוֹ דְּקָא מְגִיעִים
 בְּהֶעָצָם, כְּמִבּוֹאֵר לְעִיל.
 וְזוּהוּ גַם מֵהַ שְׁכַתְּבָא כְּבוֹד
 קְדֻשַׁת אֲדָמוֹר הַצִּמְחָה צֶדֶק
 בְּדַבְּרוֹר הַמְּתַחֲלִיל וְיָהִי בְּשֶׁלַח
 פְּרַעַה אֶת הָעָם⁶⁶, דְּלִכְאוּרָה
 הָיָה לִיָּה לְמִימְרָה הִיא לוֹ לְפַסּוֹק
 לומר וְיָהִי בְּשֶׁלַח פְּרַעַה אֶת
 יִשְׂרָאֵל, וְיָהִי אֶת הָעָם
 (לְשׁוֹן עוֹמְמוֹת⁶⁷ כְּמוֹ "גַּחֲלִים
 עוֹמְמוֹת", גַּחֲלִים כְּבוֹיִים בְּהֵם לֹא
 נִרְאִית הָאֵשׁ, כֵּךְ "עִם" הֵינּוּ אֲנָשִׁים
 שֶׁלֹּא נִרְאִית בְּהֵם הַקֶּשֶׁר עִם הַמֶּלֶךְ),
 וּמְבָאֵר, שְׁעַל יִשְׂרָאֵל בְּגִלוֹת
 מְצִרִים כְּתִיב⁶⁸ בְּנִבּוּאֵת הוֹשֵׁעַ
 וְזִרְעֵתִיָּה לִי בְּאֶרֶץ, וְאֶמְרוּ
 רַז"ל⁶⁹ בְּגִמְרָא כְּלוּם אָדָם
 זוֹרַע סָאָה מִדַּת נֶפֶשׁ אֱלָא כְּדִי
 לְהוֹצִיא פְּמָה כּוֹרִים, כּוֹר הִיא
 מִדַּת נֶפֶשׁ גְּדוּלָה מְסָאָה, וְאָדָם טוֹרָה
 וּמְשִׁקִיעַ זוֹרַע כְּמוֹת מְסוּיֵמֵת שֶׁל
 זוֹרַעִים בְּכוּנוֹהַ שֶׁתַּבּוּאָה שֶׁתַּצְמַח
 תַּחֲיָה בְּכְמוֹת גְּדוּלָה בְּהַרְבָּה מְכְמוֹת
 זוֹרַעִים, וְכֵךְ הִירִידָה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 לְגַלוֹת מְצִרִים הִתְּבִי כְּדִי 'לְהַרוּיָח' עֲלֵיהָ גְּדוּלָה בְּהַרְבָּה. וְהֵינּוּ עַל דְּרָף

(65) ראה ד"ה באתי לגני ה'ש"ת פרק יז. ד"ה באתי לגני תשכ"ז פ"ו (תורת מנחם – ספר המאמרים באתי לגני ח"ב ע' תקעד). (66) אוה"ת פרשתנו ע' שנג. (67) תניא שעהיוה"א רפ"א. (68) הושע ב, כה. (69) פסחים פז, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הַיְדוּעַ⁷⁰ בתורת החסידות בענין שֶׁהַתּוֹרָה וּמִצְוֹת נִקְרְאוֹת בְּשֵׁם
 2 זְרִיעָה, וְהֵינּוּ, שֶׁהַמִּצְוֹת נִזְרְעוּ בְּיִשְׂרָאֵל שֶׁנִּמְשְׁלוּ לֵארוֹץ שֶׁבָּה
 3 זורעים שְׁנֵאמַר⁷¹ בָּהֶם בְּנִבְוֹת מִלֵּאכִי כִּי תִהְיֶה אִתְּם לִי⁷² אֶרֶץ
 4 חֲפִץ [וּכְתוּרַת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב⁷³ עַל פְּסוּק זֶה שֶׁבָּבֶל אָחָד
 5 וְאָחָד מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ אוֹצְרוֹת
 6 נַעֲלִים בְּדוּגְמַת הָאוֹצְרוֹת 1 עַל דֶּרֶךְ הַיְדוּעַ⁷⁰ בְּעֵינַי שֶׁהַתּוֹרָה וּמִצְוֹת נִקְרְאוֹת
 7 שְׁבָאֲרֵץ הַגְּשָׁמִית, וְרַק 2 בְּשֵׁם זְרִיעָה, וְהֵינּוּ, שֶׁהַמִּצְוֹת נִזְרְעוּ בְּיִשְׂרָאֵל
 8 שְׁצָרִיף לְגִלּוֹתָם וְלִהְצִימָהּ 3 שְׁנֵאמַר⁷¹ בָּהֶם כִּי תִהְיֶה אִתְּם לִי⁷² אֶרֶץ חֲפִץ
 9 אוֹתָם], שְׁזֶה קָאֵי מִכוּון עַל 4 [וּכְתוּרַת הַבַּעַל שֵׁם טוֹב⁷³ שְׁבָבֶל אָחָד וְאָחָד
 10 יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁהֵם לְמִטָּה⁷⁴ 5 מִיִּשְׂרָאֵל יֵשׁ אוֹצְרוֹת נַעֲלִים בְּדוּגְמַת הָאוֹצְרוֹת
 11 כְּפִי שִׁירְדוּ נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל לְהַתְּלַבֵּשׁ 6 שְׁבָאֲרֵץ הַגְּשָׁמִית, וְרַק שְׁצָרִיף לְגִלּוֹתָם], שְׁזֶה
 12 בְּנוֹף גִּשְׁמֵי בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְעַל יְדֵי זֶה 7 קָאֵי עַל יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ שֶׁהֵם לְמִטָּה⁷⁴, וְעַל יְדֵי זֶה
 13 עַל יְדֵי הִירִידָה דְּוָקָא נַעֲשֶׂה 8 דְּוָקָא נַעֲשֶׂה הַצְּמִיחָה. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא גַם
 14 הַצְּמִיחָה. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא 9 גַם בְּנוֹגַע לְהַזְרִיעָה דִּישְׂרָאֵל
 15 גַם בְּנוֹגַע לְהַזְרִיעָה דִּישְׂרָאֵל 10 בְּשָׂבִיל הַצְּמִיחָה, הֵינּוּ, בְּשָׂבִיל הַהוֹסְפָה
 16 בְּגִלּוֹת מִצְרִים, שְׁזֶהוּ אִמְנָם 11 שְׁנַעֲשֶׂה בָּהֶם עַל יְדֵי בִירוֹר הַנִּיצוּצוֹת שְׁבַמְצִרִים
 17 יְרִידָה גְדוּלָה, אֲבָל הִיא בְּשָׂבִיל 12 שֶׁהִיוּ בְּתַחִילָה בְּתַכְלִית הַהַעֲלָם וְהַהֶסְתֵּר,
 18 הַצְּמִיחָה, הֵינּוּ, בְּשָׂבִיל 13 שְׁדוּקָא עַל יְדֵי זֶה נִיתוּסָף עֵילוּי גְדוּל יוֹתֵר, וְעַל
 19 הַהוֹסְפָה וְהַעֲלִיּוֹ שְׁנַעֲשֶׂה בָּהֶם 14 דֶּרֶךְ הַמַּעֲלָה שְׁבַשֵּׁם דְּוָקָא לְגַבֵּי אוֹר, כְּפִנְזָר
 20 עַל יְדֵי בִירוֹר הַנִּיצוּצוֹת 15 לְעֵיל.
 21 שְׁבַמְצִרִים שֶׁהִיוּ הַנִּיצוּצוֹת 16 ח) אָמְנָם פִּיּוֹן שְׁעֵנִן הַשֵּׁם הוּא בְּבַחֲנֵינַת
 22 בְּתַחִילָה בְּתַכְלִית הַהַעֲלָם 17 הַעֲלָם, לְכֵן עֵנִין זֶה גּוֹפָא (מַעֲלַת
 23 וְהַהֶסְתֵּר, שְׁדוּקָא עַל יְדֵי זֶה 18 הַשֵּׁם) מִתְגַּלָּה עַל יְדֵי הָאוֹר. וּמִזֶּה מוּבָן גַם
 24 הִירִידָה נִיתוּסָף עֵילוּי גְדוּל 19 בְּנוֹגַע לְהַחֲיוֹת הָאֱלֹקִי שְׁבַבְנִבְרָאִים, שְׁפִיּוֹן
 25 יוֹתֵר, וְעַל דֶּרֶךְ הַמַּעֲלָה 20 שֶׁהַחֲיוֹת הָאֱלֹקִי שְׁבַבְנִבְרָאִים שֵׁם (שְׁבַשְׁמוֹת
 26 שְׁבַשֵּׁם דְּוָקָא לְגַבֵּי אוֹר, 21 הַנְּבִרָאִים) הוּא בְּהַעֲלָם, לְכֵן צָרִיף גַם לְהַחֲיוֹת
 27 כְּפִנְזָר לְעֵיל. 22 שְׁבַבְנִבְרָאִים אוֹר שֶׁהוּא בְּגִילּוּי, וְעַל יְדֵי זֶה מִתְגַּלָּה
 28 ח) אָמְנָם פִּיּוֹן שְׁעֵנִן הַשֵּׁם 23 גַם הַחֲיוֹת שְׁבַבְנִבְרָאִים הַשֵּׁם, וְאִזּוּ יִשְׁנָם שְׁתֵּי
 29 הוּא בְּבַחֲנֵינַת הַעֲלָם, לְכֵן עֵנִין 24 הַמַּעֲלוֹת, שְׁגַם הַעֲצָם (שְׁבַהֲשֵׁם) בָּא בְּגִילּוּי.
 30 זֶה גּוֹפָא עֲצוּמוֹ (מַעֲלַת הַשֵּׁם) 25 וְעַל יְדֵי הָאוֹר שֶׁמִּגִּלָּה
 31 מִתְגַּלָּה עַל יְדֵי הָאוֹר שֶׁמִּגִּלָּה 26 שְׁאֲנִי נִכְתָּב כֶּף אֲנִי נִקְרָא⁷⁵] וְהַפְּסָא
 32 אֵת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַדְּבָרִים. וּמִזֶּה 27 שְׁלָם⁷⁶, בְּיַחַד עִם שְׁלִימוֹת הָעָם, שְׁלִימוֹת הַתּוֹרָה, וּשְׁלִימוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
 33 מוּבָן גַם בְּנוֹגַע לְהַחֲיוֹת 28 שְׁנִקְרָאת בְּשֵׁם אֶרֶץ לְפִי שְׁרָצְתָה לְעֵשׂוֹת רְצוֹן קוֹנָה⁷⁷, וְהָרִי הַפִּירוּשׁ שְׁרָצְתָה
 34 הָאֱלֹקִי שְׁבַבְנִבְרָאִים, שְׁפִיּוֹן 29 לְעֵשׂוֹת כּוֹ' הוּא לֹא רַק מְלִשׁוֹן רְצוֹן, אֲלָא גַם מְלִשׁוֹן רִיצָה⁷⁸, וְהֵינּוּ, דְּעַם
 35 שֶׁהַחֲיוֹת הָאֱלֹקִי שְׁבַבְנִבְרָאִים 30 הִיּוֹת שְׁאֲרֵץ הִיא בְּחֵינַת מְלָכוּת שֶׁהִיא בְּבַחֲנֵינַת הַעֲלָם וְהַסְתֵּר, שְׁלָכֵן צָרִיכִים
 36 שֵׁם (שְׁבַשְׁמוֹת הַנְּבִרָאִים) 31 מִתְגַּלָּה עַל יְדֵי הָאוֹר שֶׁמִּגִּלָּה
 37 הוּא בְּהַעֲלָם, כְּמִבּוֹאֵר לְעֵיל, לְכֵן 32 אֵת הַפְּנִימִיּוֹת שֶׁל הַדְּבָרִים. וּמִזֶּה
 38 לְמִירוֹת שֶׁאֵין יֵשׁ מַעֲלָה וְיִתְרוֹן בְּשֵׁם 33 מוּבָן גַם בְּנוֹגַע לְהַחֲיוֹת
 39 לְגַבֵּי הָאוֹר וְהַחֲיוֹת, בְּכָל זֹאת צָרִיף 34 הָאֱלֹקִי שְׁבַבְנִבְרָאִים, שְׁפִיּוֹן
 40 גַם לְהַחֲיוֹת שְׁבַבְנִבְרָאִים אוֹר 35 שֶׁהַחֲיוֹת הָאֱלֹקִי שְׁבַבְנִבְרָאִים
 36 שֵׁם (שְׁבַשְׁמוֹת הַנְּבִרָאִים)
 37 הוּא בְּהַעֲלָם, כְּמִבּוֹאֵר לְעֵיל, לְכֵן
 38 לְמִירוֹת שֶׁאֵין יֵשׁ מַעֲלָה וְיִתְרוֹן בְּשֵׁם
 39 לְגַבֵּי הָאוֹר וְהַחֲיוֹת, בְּכָל זֹאת צָרִיף
 40 גַם לְהַחֲיוֹת שְׁבַבְנִבְרָאִים אוֹר

(70) תו"א שמות נג, ד. (71) מלאכי ג, יב. (72) כ"ה בתו"א שם. וכ"ה גם שם נד, א. (73) כתר שם טוב (קה"ת, תשס"ד) בהוספות סימן נז. וש"נ. (74) ראה תו"א שם (נג, ד). (75) פסחים נ, א. (76) פרש"י סוף פרשתנו. (77) ב"ר פ"ה, ח. (78) ראה פי' מהר"ו ועץ יוסף לכ"ר שם. תו"א בראשית א, סע"ג.

ביאור בדרך אפשר

7 זוכים להריצה ולא רק הליכה
8 לקראת הגאולה האמיתית
9 והשלימה על ידי משיח
10 צדקנו, בנערנו ובזקנינו גו'
11 בכנינו ובכנותינו⁷⁹, כל העם
12 כולו במהרה בימינו ממש.

ביאור בדרך אפשר

1 להעבודה דקבלת עול, שהיא עבודה של
2 העלם, ללא הבנה והשגה ורגשות
3 בגילוי, מפל מקום הרי זה גם
4 באופן של ריצה מתוך תשוקה
5 וענין לעשות רצון קונו. ועל
6 ידי זה הריצה לעשות את רצון ה' גו' בכנינו ובכנותינו⁷⁹, במהרה בימינו ממש.

(79) כמ"ש ביציאת מצרים – בא י, ט.

אגרות קודש

ב"ה, ג' שבט, תשט"ו
ברוקלין.

הנהלת אגודת חב"ד באה"ק ת"ו
ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבם מח"י טבת עם המוסגר בו. ובטח בינתיים נתקבל גם מכתבי הקודם. ובמה שכותבים בו... ע"ד סמיכות, שישנם מוכשרים אלא שאין הענין נוגע לפועל מפני שנמצא בידי מפלגה. הנה לפלא שלא נודע להם שבאה"ק ת"ו מכהנים במשרות-רבנים כאלה שאין להם שייכות למפלגת מזרחי או הפוה"מ? וכיו"ב ובפרט בהמשרות אשר לא בעירות גדולות. ואע"פ שהעבודה צריכה להתרכז בבנין בתי כנסיות וכפרים חב"דים וכדומה, הנה אינני מבין מה כוונתם בזה - אם באמת זוהי דעתם, שעד שיבנה עוד כפר אחד אין לעשות ולקוות שיהי עוד רב חב"די אחד או עכ"פ בית כנסת חב"די. הנה, מובן, שעל הנחה כזו אין בפי מה להשיב. ואם אין סברתם כך, אלא מפני יופי מליצה וכיו"ב - הנה מובן שגם אז אין כדאי לבוא בתשובה על זה. ומטובם לעיין מזמן לזמן בירחון קול תורה, ששם נדפסים שמות הרבנים החדשים המאושרים רשמית. ונוסף על אלו - ישנם כמה כאלה המנהיגים בפועל אף שלא נתאשרו עדיין...

והנה מתקרב יום ההילולא יו"ד שבט הבע"ל, אשר כידוע בכ"מ, הנה בכל יארציט מתעלית הנשמה לעולם עליון יותר, שבמילא הרי היכולת על זה ניתנה גם לכל השייכים אליו, אלא שפשוט שאין שוללים מהם הבחירה חפשית - שהרי זהו תכונתו של איש הישראלי מפני שמושרש בעצמות, שרק שם אפשרית בחירה חפשית באמת - ולכן אפשר שינצלו את היכולת, או לא. וידוע ג"כ דבריו של בעל ההילולא ואופן חייו, אשר הסיסמא שלו היתה - גדול המעשה. וכפי שנהג בעצמו, להשקיע מרצו וכחות נפשו בפעולות ממשיות, ביסוד מוסדות החזקתם והתפשטותם כו' וכו'. והנה זה כמה שנים שהנני מנסה בכל אופנים של פיתוי בקשה... שחסידי חב"ד באה"ק ת"ו יתחילו לעבוד ולפעול מתאים, עכ"פ במקצת לרצונו של בעל ההילולא בחוגים שונים ובאופנים שונים...

ויה"ר מהשי"ת שזכות בעל ההילולא יעמוד לבעל ההילולא - שיתמלא רצונו בהענינים שעליהם מסר את נפשו, ושחלק מהם נמצאים באה"ק ת"ו... שיפוצו המעיינות חוצה, ותהי יד החסידים על העליונה כפסק ב"יד הידוע (נדפס סוף עמוד קכ"ב בסי' קיצורים והערות לתניא).

כבוד וברכה,

מ. שניאורסאהן

התוועדויות

בס"ד. שיחת מוצש"ק פ' בא, יו"ד שבט, ה'תשל"ג.

בלתי מוגה

1 א. דובר כבר כמ"פ¹ (וגם ביום הש"ק זה²) בנוגע לענין של זכרון אודות מאורע שאירע בשנים
2 שלפנ"ז, שלשמו מתאספים יחד, שכיון שאצל בני" נקבע ש"המעשה הוא העיקר"³, וביחד עם זה יודעים
3 ש"ימים יוצרו ולו אחד בהם"⁴, היינו, שאין יום מיותר בחשבון הימים שניתנו לכל אדם, הרי מובן,
4 שהתאספות והתדברות של כו"כ אנשים לאיזו מטרה שתהי', קשורה בודאי עם ענין של מעשה, כיון
5 שהוא העיקר.

6 ובמיוחד בנוגע לזכרון הקשור עם אדם שיוודעים כיצד היתה השקפתו על חיי האדם בכלל, ועל אסיפה
7 והתוועדות של ריבוי בני אדם ביחד, ולא רק סתם השקפה, אלא גם הוראה שהורה כמ"פ – שאסיפה
8 כזו צריכה להביא תוספת חיות בקבלת החלטות טובות בנוגע למעשה בפועל.

9 ולכן, אפילו לדעת האומרים שלשיטתם מספיקה עשיית זכרון לכבודו, ובכך מעניקים את הכבוד
10 הראוי וההערכה בנוגע לפעולות ואופן החיים של אותו אדם – הנה בנדו"ד, כשמדובר אודות יום הילולא
11 של כ"ק מו"ח אדמו"ר, הרי הוא בעצמו אמר שבזה לא יוצאים י"ח, ואדרבה: אם רוצים להעניק לו
12 כבוד, צריכים בודאי להתחשב עם הוראותיו; והרי ישנה הוראה מיוחדת בנוגע להתוועדות הקשורה עם
13 תורה ויהדות וחסידות במיוחד, שצריכה להתבטא בהחלטות טובות במעשה בפועל.

14 ואע"פ שאין זה מעשה עדיין, אלא רק החלטה שיהי' המעשה – הרי זה תלוי באופן עשיית ההחלטה,
15 שכאשר נעשית בתוקף המתאים, בודאי תבוא לידי פועל.

16 וראי' לדבר – גם מהלכה בפועל – מענין השבועה:

17 גם ענין השבועה אינו עדיין עשיית הדבר בפועל, אלא שכאשר מקבל על עצמו החלטה ומקשר זאת
18 עם ענין של שבועה, הרי זה נותן תוקף להחלטה, שמסייע לו להתגבר על כל הקשיים ולהבטיח
19 שההחלטה תבוא בפועל.

20 ומובן שאין הכוונה לדברים כפשוטם, שקבלת ההחלטות תהי' מתוך שבועה – שהרי צריך להזדעזע
21 ("זיך אַ טרייסל-טאָן") מענין של שבועה (כדברי הגמרא במסכת שבועות⁵), אלא רק להדגיש את התוקף
22 (שבשבועה) שיכול וצריך להיות בקבלת ההחלטה (גם ללא שבועה), באופן שתתקיים בפועל ללא מניעות
23 וללא שקו"ט וכיו"ב.

24 ב. ובנוגע לתוכן ההחלטה – הרי זה קשור עם זכרון הענין שלשמו מתאספים יחד:

25 בהתוועדות הקשורה עם "זכר ליציאת מצרים", צריכה להיות ההחלטה קשורה עם יציאה מהמיצרים
26 וגבולים של ענין הגלות.

27 ועד"ז בנוגע לזכרון הקשור עם הילולא של איש מסויים (כנ"ל) – שההחלטה צריכה להיות קשורה
28 עם הענינים שעליהם מסר את נפשו, שזה מורה שבענינים אלו הי' חי ("אין דערויף האָט ער געלעבט"),
29 ועד שזה הי' יקר אצלו יותר מאשר חייו הגשמיים.

(4) תהלים קלט, טז. וראה לקו"ש חט"ו ע' 273. וש"נ.

(5) לט, רע"א.

(1) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ז ע' 265. וש"נ.

(2) ס"ד (תורת מנחם – התוועדויות חע"א ע' 66).

(3) אבות פ"א מ"ז.

- 1 — רבינו הזקן כותב אמנם באגה"ק⁶ ש"חיי הצדיק אינם חיים בשריים כי אם חיים רוחניים", אבל
 2 ישנו הלבוש החיצוני כפי שמתבטא גם בחיי הגוף;
 3 וכאשר מוסר את נפשו על ענינים מסויימים,
 4 — שהרי אסור ליהודי "זיך וואַרפֿן" עם מסירת־נפש על כל צעד ושעל; יש ציווי בתורה "ונשמרתם
 5 מאד לנפשותיכם"⁷, היינו, שצריך לשמור אפילו ענין של בריאות, ועאכו"כ בנוגע לענין החיים. ובפרט
 6 ע"פ ההלכה הידועה שמביא רבינו הזקן בשו"ע הלכות נזקי גוף⁸, ש"אין לאדם רשות על גופו כלל", כיון
 7 שזהו נכסיו של הקב"ה, ואילו האדם הוא ה"שומר", וצריך להתנהג באופן ש"נכסיו של הקב"ה" יהיו
 8 בשלימות, מלבד במקרה שבו אומר הקב"ה שצריך להתנהג עם "נכסיו" באופן של מסירת־נפש —
 9 הרי מובן שענינים אלו חשובים אצלו עוד יותר מאשר חייו.
 10 ואם הדברים אמורים במשך כל השנה, ובמשך כל השנים — עאכו"כ בקשר ליום ההילולא, יום
 11 ההסתלקות, כמדובר בארוכה ביום הש"ק⁹ שזהו הסך־הכל של כל חייו, כפי שבא בפועל בענינים של
 12 קדושה ורוחניות, ובאופן ש"כל עבודתו אשר עבד בה" במשך כל ימי חייו עולה עד לשורש ומקור כו'
 13 (כמבואר בדרושי ל"ג בעומר¹⁰ ובכ"מ¹¹), הרי זה שעת סגולה ושעת הכושר ביותר, לקבל החלטות
 14 בענינים ונקודות שעליהם מסר נפשו.
 15 ג. ובכללות — הרי זה הענין של הפצת היהדות:
 16 ענין היהדות צריך להיות באופן של "הפצה" — בכל מקום שיש אפשרות להגיע אליו, ובכל זמן,
 17 והיינו, שהיהדות תהי' ניכרת לא רק ג' ימים בשנה, או בכל שבת ויום טוב, אלא גם בימות החול, ובהם
 18 גופא — לא רק בחלק היום שבו עסוקים בענינים נעלים, אלא בכל זמן, גם בחלק החולין של ימות החול,
 19 גם שם צ"ל הפצת היהדות.
 20 וענין זה — ככל עניני החסידות — אינו הוספה ח"ו על התורה,
 21 — שהרי "התורה הזו לא תהי' מוחלפת"¹²; התורה לא התחלפה ולא תתחלף, ולכן יש ציווי "לא
 22 תוסיפו .. ולא תגרעו"¹³ —
 23 אלא שיש ענינים שהם בהעלם בתורה, ומביאים אותם בגלוי.
 24 וע"ד שמצינו בתושבע"פ "מנא הני מילי דאמר קרא", והיינו, שענין זה נאמר בפסוק, אלא שפסוק
 25 הרי זה באופן נסתר, ברמז וכיו"ב, ואילו תושבע"פ מגלה כוונת הרמז ומשמעותו בנוגע למעשה בפועל¹⁴.
 26 וכן בתושבע"פ יש ענינים שנאמרו ברמז או בקיצור נמרץ וצריך לפרשם — ע"ד החילוק בין משנה
 27 לגמרא, כמ"ש הרמב"ם¹⁵ שבדורות של זמן המשנה הי' מספיק קיצור הלשון במשנה כדי לידע כוונת
 28 הדברים בכל הפרטים, ואילו בדורות שלאח"ז הוצרכו פירוש וביאור — שזהו ענין הגמרא.
 29 וכמובא בגמרא¹⁶ מאמרו של אילפא: "אי איכא דשאייל לי במתניתא .. ולא פשטינא לי ממתני";
 30 אלא שענין זה הי' ביכלתו של אילפא, משא"כ אחרים, אפילו בדורו של אילפא, ועאכו"כ בדורות
 31 שלאח"ז.

רפ"ט. הל' מלכים פ"א סה"ג. פיהמ"ש סנהדרין פ' חלק יסוד
 התשיעי.

(13) ואתחנן שם, ב.

(14) ראה גם תניא אגה"ק סכ"ט.

(15) בהקדמתו לפיהמ"ש (ד"ה אח"כ ראה להסתפק). וראה
 גם בהקדמתו לספר הי"ד.

(16) תענית כא, א.

(6) ביאור לסד"ך.

(7) ואתחנן ד, טו. וראה ברכות לב, סע"ב ובחדא"ג מהרש"א.

(8) ס"ד.

(9) ס"א (תורת מנחם שם ע' 64).

(10) סידור (עם דא"ח) שער הל"ג בעומר דש, סע"ב ואילך
 [תמו, א].

(11) תניא אגה"ק סז"ך וכו"ח.

(12) עיקר הט' מ"ג העיקרים. וראה רמב"ם הל' יסוד"ת

- 1 וכן בנוגע לדורות שלאחרי הגמרא וכו', הנה "מפני צוק העיתים", שנעשה קשה יותר להתרכז
 2 ולהתעמק בתושבע"פ – הי' צורך, ולכן "חשף ה' זרוע קדשו"¹⁷ והעמיד גדולי ישראל בכל דור ודור,
 3 שימשיכו מן ההעלם אל הגילוי את הענינים שנאמרו בתושבע"פ ברמז או בנסתר.
- 4 ועד"ז בנוגע לענין של הפצת היהדות בכל זמן ובכל מקום – שאין זה דבר חדש לגמרי; זהו ענין
 5 שנאמר כבר בתורה, אלא שנאמר ברמז ובקיצור, ואח"כ גילו והסבירו זאת ובתוספת חיות – ש"בכל
 6 זמן" פירושו לא רק בכל שנה או בכל חודש, אלא בפרטיות יותר: בכל רגע שבזמן זה.
- 7 ובעצם הרי זה פסוק מפורש וגמרא מפורשת – "איזוהי פרשה קטנה שכל גופי תורה תלוין בה, בכלל¹⁸
 8 דרכיך דעהו"¹⁹:
- 9 הפירוש הפשוט ד"בכל דרכיך דעהו" הוא – שבכל דרכיך, כל מה שאתה עושה ובאיזה זמן שאתה
 10 עושה זאת, צ"ל ניכר בזה הענין ד"דעהו", ידיעת והכרת הקב"ה.
- 11 ובפרט כפי שנתפרש בפרטיות יותר בדברי הרמב"ם בהלכות דעות²⁰ בנוגע להנהגת החכם – ש"החכם
 12 ניכר" לא רק בלימודו ("בחכמתו ובדעותיו") דוקא, אלא גם "במאכלו ובמשקו וכו'", ומונה עשרה
 13 סוגים שבהם נכללים כל עניני האדם²¹.
- 14 אמנם, אפילו בדברי הרמב"ם לא מצינו הדיוק שבכל רגע צ"ל ניכר הענין ד"דעהו".
- 15 אך ענין זה הוא בדיוק יותר בתניא²² – שאפילו כאשר אדם עושה דבר סתם ("שכוונתו אינה לשם
 16 שמים"), הרי גם זה ענין של קליפה, כי כל ענין שעושה צ"ל "לשם שמים"²³, ויתירה מזה – לא זו
 17 בלבד שלאחר זמן יבוא מזה ענין של "שמים", אלא בשעת מעשה הרי זה באופן ש"בכל דרכיך דעהו"²⁴.
- 18 ד. ובענין זה צריכה להיות ההחלטה כאשר נמצאים כולם יחד בהתוועדות, במצב רוח מיוחד של
 19 שמחה וטוב לבב – להיות במעמד ומצב נעלה יותר מכמו שהי' עד עתה, זך, רוחני וקדוש יותר, שהוא
 20 יהודי ("אידישער") יותר, שכן, ענין היהדות מתבטא בהתקשרות עם הקב"ה, כמארז"ל²⁵ "אמאי קרי לי'
 21 יהודי על שום שכפר בעבודה זרה, שכל הכופר בעבודה זרה נקרא יהודי", והיינו, שכל ענין שהוא "זר"
 22 להקב"ה, הרי הוא כופר בו, והיינו, שאין זה שייך אליו, לעולם שלו, כיון שזה "זר" לענין האלקות –
 23 החלטה שתבוא אח"כ בפועל, לא רק בנוגע לקיום ההחלטה, אלא גם שהקיום יהי' בשמחה ובטוב לבב.
- 24 ונוסף על האמור בכללות, בנוגע לכל התוועדות הקשורה עם יום הילולא כזה בכל שנה ושנה, יש
 25 גם דבר חידוש בכל שנה – כמדובר כמ"פ שאין ענין בעולם שחוזר ונשנה באותו אופן, כי, אם זה בדיוק
 26 אותו דבר, הרי זה "דבר לבטלה"²⁶, שהרי כבר הי' לעולמים, ועכצ"ל שכל פעם ניתוסף דבר חידוש, או
 27 ענין מיוחד שלא הי' מעולם.
- 28 וכמבואר באגה"ק²⁷ בנוגע לראש השנה – "מראשית השנה ועד אחרית שנה"²⁸ – ש"בכל שנה ושנה
 29 .. מאיר .. אור חדש ומחודש שלא הי' מאיר עדיין מעולם", והיינו, שאף שלכאורה ישנם אותם ימים
 30 טובים, שבתות וימות החול, מוצאי שבת ויום ראשון בשבוע וכיו"ב, הנה לאמיתו של דבר הרי זה מוצאי
 31 שבת אחר שאף פעם לא הי' כמותו.
- 32 אלא שזהו מה שנותנים מלמעלה; ועבודת האדם היא – לנצל זאת, שיומשך במעשה בפועל.

(23) אבות פ"ב מי"ב.
 (24) ראה לקו"ש ח"י ע' 104. וש"נ.
 (25) מגילה יג, רע"א.
 (26) ראה שבת עז, ב.
 (27) סו"ד.
 (28) עקב יא, יב.

(17) לשון הכתוב – ישעי' נב, יו"ד.
 (18) משלי ג, ו.
 (19) ברכות סג, א.
 (20) רפ"ה.
 (21) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ריש ע' 232.
 וש"נ.
 (22) פ"ז.

1 וכפי שרואים בפועל בנוגע לענין העשירות – שהעובדה שיש לפלוני ריבוי ממון היא רק עשירות
2 בכח, ואילו העשירות בפועל תלוי' בכך שמנצל את הממון בתכלית האפשריות, באופן היותר גדול וטוב
3 שיש ביכלתו לנצל זאת.

4 ובנוגע למעשה בפועל גופא – הרי אינו דומה דור אחד למשנהו, ואפילו בדור זה עצמו – שנה אחת
5 לחברתה.

6 ובנוגע לשנים אלו, ישנו ענין מיוחד שבנוגע אליו יש לקבל החלטה תקיפה לפעול בזה במעשה
7 בפועל, ובשמחה ובטוב לבב – כפי שיתבאר לקמן.

8 ה. וכאשר מקבלים החלטה מפורטת בתוקף המתאים, הרי זה בודאי יומשך בפועל, וכמ"ש²⁹ "וילכו
9 ויעשו בני ישראל", כפי שמביא רש"י ממכילתא: "וכי כבר עשו? .. אלא מכיון שקבלו עליהם, מעלה
10 עליהם הכתוב כאילו עשו".

11 ובפרט כשקבלת ההחלטה היא "ברוב עם"³⁰, באופן ד"כולנו כאחד" – אזי יש ברכה מיוחדת
12 מלמעלה, כהלשון³¹: "ברכנו אבינו וכולנו כאחד", היינו, שהסיבה לכך שמבקשים ודורשים ופועלים את
13 הענין ד"ברכנו אבינו" היא – בגלל ש"כולנו כאחד" רוצים אותו הדבר.

14 ובאופן כזה נמשך הדבר למטה מעשרה טפחים, וכאמור – בשמחה ובטוב לבב, במשך כל השנה.

15 ועד שניכר גם בעיני בשר שזוהי התועדות חדשה, החלטה חדשה ושנה חדשה,

16 ועי"ז זוכים בקרוב ל"שיר חדש" שלא הי' מעולם, כמובא בתוספות במסכת פסחים³² (ממכילתא³³):
17 "כל השירות (החל משירות משה וכל השירות שלאח"ז) לשון נקבה, חוץ משירה דלעתיד דלשון זכר",
18 כמ"ש³⁴ "שירו להוי' שיר חדש", כיון שקשורה עם "גאולה שאין אחרי' גלות" – גאולה האמיתית
19 והשלימה ע"י משיח צדקנו,

20 שאז יקויים היעוד³⁵ "הקיצו ורננו שוכני עפר", והוא בתוכם, בתחיית המתים, ובקרוב ממש.

21 * * *

22 ו. דובר לעיל אודות כללות העבודה בהפצת היהדות, שיכולה להיות באופנים שונים ובדברים שונים
23 – שבכל דור, בכל שנה ובכל תקופה ישנו תפקיד מיוחד שבו צריכה להיות עיקר ההתעסקות.

24 וכיון שנתמעטו הלבבות, ואין זה מצב של מנוחה וריכוז כפי שהי' בעבר שיכולו לבד להתבונן ולהגיע
25 למסקנא במה מתבטא התפקיד המיוחד של תקופה זו – מתחשב הקב"ה במצב הדורות, ש"אכשור דרא"
26 בתמי'³⁶, ונותן כמה סימנים ברורים כדי שיהי' ניכר בוודאות, ללא ספיקות, במה מתבטא התפקיד המיוחד
27 של תקופה מיוחדת זו.

28 זאת ועוד:

29 כיון שזוהו תפקיד מיוחד שיש לו חשיבות גדולה והכרח גדול – הרי מובן שלא רוצים לסמוך על כך
30 שכנראה יתפסו כולם בשכלם מהו התפקיד, ולא נורא אם יהי' מיעוט שלא יתפסו, אלא בגלל חשיבותו
31 של התפקיד המיוחד, באים הסימנים באופן ברור כל כך שלא יהי' ספק לאף אחד במה מתבטא התפקיד
32 המיוחד בתקופה זו.

(33) בשלח טו, א.

(34) ישעי' מב, יו"ד. ועוד.

(35) שם כו, יט.

(36) יבמות לט, ב ובפרש"י. וש"נ.

(29) בא יב, כח.

(30) משלי יד, כח.

(31) ברכת "שים שלום" בתפלת העמידה. וראה תניא פל"ב.

(32) קטז, ב (ד"ה ה"ג ונאמר).

1 ובכן: אחד הסימנים הכי ברורים באופן שאין צורך לחשוב ולהתבונן במה צריכה להתבטא השליחות
2 שלו בהתעסקות ויגיעה בהפצת טוב וקדושה ויהדות – כשבאים אליו ודופקים על הדלת, ודורשים ממנו
3 לעשות זאת, ולא רק פעם אחת, אלא כמה פעמים, ובאופן לבבי וכו', שאז ברור הדבר ללא כל ספק
4 שזהו התפקיד שלו.

5 וע"ד שמצינו בנוגע לצדקה בכלל – שיש בזה כמה דרגות³⁷, ולכן, כשיש לו כספי צדקה צריך לחשוב
6 לאיזה ענין של צדקה ליתן זאת – שכאשר בא עני לביתו ודופק בדלת ואומר שיש לו צורך בזה בשביל
7 חיי נפשו, אזי אין שאלה וספק בדבר שישנו החיוב ד"לא תקפוץ את ירך"³⁸, וצריך ליתן מה שהעני
8 מבקש ממנו³⁹.

9 ז. ובכן, מצב זה רואים בפרט בתקופתנו – בענין החינוך⁴⁰:

10 בזמנים שעברו היו יכולים לחשוב מה לעשות עם כספי ציבור – אם לנצלם עבור רפואת חולים,
11 לבנות בית-רפואה ("אָ שפיטאַל"), או לבנות בית-הכנסת ובית-מדרש נאה וכיו"ב, או ליתנם עבור חינוך,
12 והיו בזה כמה שיטות.

13 אבל בזמנינו זה, בשנים האחרונות ובחדשים האחרונים, יצא הדבר מגדר כל הספיקות – כיון שאלו
14 שזקוקים לחינוך, הנוער, אינם ממתנינים עד שיבואו אליהם ויסבירו להם שהגיע הזמן לחנך אותם וללמד
15 אותם דבר שאינם יודעים עדיין, אלא הם באים בעצמם ומרעישים ("מאַכן אַ גאַנצן טומל"): מדוע לא
16 מתעסקים עם החינוך שלהם?!...

17 אך כיון שהם עומדים עדיין קודם החינוך, לפני שלימדו אותם כללות הדבר, או עכ"פ ללא כל
18 הפרטים – לא יכולה דרישתם להיות באופן ברור, שיאמרו שרצונם שיחנכו אותם ב"אל"ף-בית" של
19 יהדות, ומה"אל"ף-בית" יוסיפו להתעלות עד שיגיעו לתכלית השלימות, ולכן דרישתם היא בבחינת
20 "ניבא ולא ידע מה ניבא", "ביקש ולא ידע מה ביקש": הם רק עומדים ודופקים על כל הדלתות, וזועקים
21 שיש להם חיים ריקים, ודורשים בכל לשון של בקשה והפצרה שיעניקו להם תוכן בחיים.

22 הם לא אומרים בפירוש שכוננתם ליהדות – שהרי לא קיבלו חינוך שיעמיד אותם על דרך הישר
23 והטוב לידע זאת; הם רק יודעים בנוגע לכל מה שהי' עד עתה, שנשאר חלל ריק!

24 הקב"ה נתן לו נשמה וגוף, ונתן לו ימים וכשרונות – אבל הוא לא יודע כיצד לנצל אותם. כל מה
25 שהראו לו עד עתה – לא "לקח" אותו; הוא עשה ענינים מסויימים באופן של "מצות אנשים מלומדה"⁴¹,
26 מצד ההרגל, כיון שכך אמר לו אביו, כך אמרה המשפחה או החברה וכו', אבל הוא נשאר ריק מכל
27 תוכן, ואין לו תוכן בחיים.

28 וכך מסתובבים ותועים, דופקים על כל הדלתות ומנסים בכל מיני דרכים, ונשארת הריקנות כמו
29 מקודם; ולכל היותר ניתוסף עוד ענין של מרירות – כיון שניסה עוד ענין, והקדיש עבורו כמה זמן, מרץ
30 והשתדלות כו', ואעפ"כ נשאר ריק כמו קודם.

31 וכיון שכן, הרי כל אלו שיודעים מהי יהדות – צריכים לקרב את הנוער ליהדות.

32 ח. ובהקדמה:

33 כדי לדעת מהי יהדות – לא צריך להיות דתי, מאמין או אפילו בעל-שכל; די רק לשאול ולבחון כיצד
34 יתכן שהעם היהודי נשאר קיים למרות כל הקשיים, רדיפות וגזירות שעברו עליו במשך שלש וחצי אלפי
35 שנה⁴², ואילו העמים שעשו את הגזירות והרדיפות – החל ממצרים, כפי שקראנו היום בתורה ובהפטרה,

(37) ראה רמב"ם הל' מתנות עניים פ"י. טושו"ע יו"ד סרמ"ט. (41) ישעי' כט, יג. וראה תניא פל"ט (נג, ב). ובכ"מ.

(38) פ' ראה טו, ז. (42) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 268. וש"נ.

(39) ראה גם לקמן סכ"ט. לשלימות הענין – ראה שיחת ש"פ בשלח ס"ט ואילך (תורת

(40) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"ח ס"ע 340 מנחם – התוועדויות חע"א ע' 147 ואילך).

1 וכן כל המלכיות שלאח"ז, אשור, בבל, יון ואדום וכו', ש"נקראו ע"ש מצרים ע"ש שהם מצירות
2 לישראל⁴³, ע"י הגזירות וכו', ועד לגזירה הכי קשה, שבלבלו ומנעו מיהודי מלידע אודות יהדות ולחיות
3 כמו יהודי – לא נשאר מהם שריד ופליט, ורק יהודים, שהיו תמיד "המעט מכל העמים"⁴⁴, נשארו
4 בקיומם⁴⁵.

5 וכיון שכן, הרי בהכרח לומר שהסיבה לכך קשורה עם ענין שמוצאים אותו בכל אלפי השנים מאז
6 שבנ"י נעשו לעם.

7 ולכן⁴⁶:

8 אי אפשר לומר שזהו ענין הלשון והשפה – שהרי אפילו בזמן שביהמ"ק הי' קיים היו כבר יהודים
9 שדיברו שפות אחרות (כמסופר בתנ"ך⁴⁷), אפילו בזמן בית ראשון, ועאכו"כ בזמן בית שני ובגלות בבל
10 שבינתיים, ועאכו"כ לאחרי שבנ"י נפוצו בכל הארצות, שדיברו בחיי היום-יום לפי לשון המדינה –
11 שבעים לשונות; ואעפ"כ נשאר אותו העם היהודי כפי שהי' במתן-תורה, גם לאח"ז, בזמן בית ראשון
12 ובית שני, ולאחרי שנפוצו בכל הארצות.

13 ועד"ז אי אפשר לומר שזהו הענין שנקרא עתה "תרבות" ("קולטור") או מנהגים וכו' – שהרי הי'
14 בזה חילוק ושינוי מן הקצה אל הקצה במשך אותם אלפי שנים.

15 הענין היחידי שלא השתנה אלא נשאר באותו אופן במשך כל אלפי השנים – הרי זה ענין התורה,
16 כאמור לעיל ש"התורה הזו לא תהי' מוחלפת", התורה שניתנה במעמד הר סיני לפני יותר משלש וחצי
17 אלפי שנה⁴², שבה נאמר (מיד בעשה"ד) "זכור (או שמור) את יום השבת"⁴⁸, ועד"ז שאר הציוויים
18 שבתורה, ועד לאכילת כשרות (כמ"ש בפרשה שלאח"ז⁴⁹), והנחת תפילין – כפי שקראנו בפרשת
19 השבוע⁵⁰: "והי' לך לאות על ירך גוי' ולטוטפות בין עיניך" – בענין זה לא הי' שום חילוק.

20 – ביאור ופירוש התורה, נאמר בכל מדינה לפי לשונה, אבל השינוי הוא רק בנוגע ללשון, ואילו
21 בנוגע לתוכן הדברים, נאמר בכל הלשונות הענין ד"שמע ישראל הוי' אלקינו הוי' אחד"⁵¹, "אנכי הוי'
22 אלקיך" ו"לא יהי' לך אלהים אחרים"⁵², יחד עם כל עשרת הדברות, שכוללים כל תרי"ג מצוות (כפי
23 שמביא רש"י בפירושו על התורה⁵³ בשם אזהרות ר' סעדי' גאון, שמזה מובן שגם ילד בן חמש יכול
24 להבין שעשה"ד כוללים כל תרי"ג מצוות).

25 ובענין זה אין שום חילוק: התפילין שהניח משה רבינו מיד לאחרי מ"ת (או גם לפני מ"ת, כהדעות
26 בזה⁵⁴) – הם אותם התפילין שהניחו אח"כ בזמן שביהמ"ק הראשון הי' קיים, בזמן שביהמ"ק השני הי'
27 קיים, ולאחרי שנפוצו בין שבעים אומות העולם, ואותם תפילין מניחים עד היום הזה.

28 ועד"ז הציווי "שמור את יום השבת לקדשו" – שאצל בני' נשאר יום השביעי ליום השבת ללא שום
29 שינויים. ישנם אלו ששינו זאת ליום ראשון או ליום ששי, כמו הנוצרים והמוסלמים; אבל אצל בני' לא
30 נשתנה הדבר מאז ששמעו הציווי "שמור את יום השבת לקדשו" עד לימינו אלו. ועד"ז בשאר הציוויים
31 שבעשה"ד, ובכל תרי"ג מצוות, כמבואר לעיל.

32 ואע"פ שלכאורה יש שינוי שבזמן שביהמ"ק הי' קיים הקריבו קרבנות, משא"כ בזמן הגלות – הרי
33 בנוגע למצוה של הקרבת קרבנות נאמר לכתחילה שמצוה זו היא רק בזמן שישנו המשכן או המקדש;

(49) משפטים כג, יט.

(50) בא יג, ט"ז.

(51) ואתחנן ו, ד.

(52) יתרו שם, ב"ג.

(53) משפטים כד, יב.

(54) ראה בהנסמן בתו"ש במילואים לפ' בא ס"מ (ע' רמט

ואילך), לפ' תשא ס"א (ע' קסט ואילך).

(43) ב"ר פט"ז, ד.

(44) ואתחנן ז, ז.

(45) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ט ס"ע 78 ואילך.

וש"נ.

(46) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חנ"ט ס"ע 386

ואילך. וש"נ.

(47) נחמ"י יג, כד.

(48) יתרו כ, ח (ואתחנן ה, יב).

1 כשם שבנוגע לציורי "שמור את יום השבת לקדשו" נאמר שהזהירות מעשיית מלאכות היא רק ביום
2 השביעי, ולא בששת ימי החול, כמו"כ נאמר בנוגע למצוות התלויות בביהמ"ק, שקיומם הוא רק
3 כשביהמ"ק קיים. ועד"ז בשאר הענינים שהתורה עצמה הוסיפה שקיום מצוה זו הוא בזמן מסויים ובמקום
4 מסויים ובתנאים מסויים;

5 אבל כשאין תנאים מסויים, במצוה שאינה תלויה לא בזמן ולא במקום, מצוה שאין הזמן גרמא ולא
6 המקום גרמא – אין בזה שום שינויים.

7 וע"ד שבקרבות עצמם לא הי' חילוק בין המשכן למקדש ראשון ומקדש שני, מלבד החילוקים שנימנו
8 בגמרא במסכת זבחים⁵⁵ ובשאר המקומות שבהם מדובר אודות החילוקים שבין המשכן למקדש ראשון
9 ומקדש שני.

10 וכאמור, אין זה ענין שקשור עם אמונה; יש צורך רק בשכל הישר (ולא להיות משוחד להצדיק את
11 עצמו ולהיות פורק-עול ח"ו, שלא לעשות את רצונו של הקב"ה), לרצות לראות את המצב כמו שהוא.

12 ונמצא, שאצלנו העבודה קלה יותר מכמו שהיתה בשעת מתן תורה – כיון שאז הי' צורך באמונה,
13 שכאשר ילכו בדרך התורה, אזי יעמדו בכל הקשיים; אבל עכשיו אין צורך בענין של אמונה, לסמוך על
14 סיפור של משהו – שהרי בידו הברירה לעיין בעצמו בדברי ימי בני ישראל, ולראות ש"אלה שמות בני
15 ישראל הבאים מצרימה גו' איש וביתו באו"⁵⁶, ולאחרי כן "יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים"⁵⁷ (כמסופר
16 בפרשה שקראנו ביום הש"ק), ואף אחד לא נשאר במצרים; ועד"ז בדורות שלאח"ז, כפי שנרשם הן אצל
17 יהודים והן אצל אינם יהודים, שהעם היהודי שמר על קיום תרי"ג מצוות ועי"ז נשאר בקיומו עד שנת
18 תשל"ג, ולאחרי זה, עד ביאת משיח צדקנו, וגם לאחרי זה, כיון ש"התורה הזו לא תהי' מוחלפת".

19 ט. אך עדיין יכולים לשאול: הרי ישנם גם יהודים שמאיזה טעם שיהי' אינם אווזים בכך?!

20 ובכן, גם זה לא חידוש:

21 מיד לאחרי מתן תורה היו יהודים שאמרו "ניתנה ראש ונשובה מצרימה"⁵⁸, להתנהג כמו המצריים,
22 ועד – יהודים שעשו בפועל עגל הזהב (לא יעלה ולא יבוא, ולא יזיק זכרון זה לאף אחד).

23 וכאשר מסתכלים לראות מה נעשה מיהודים אלו לאחרי זמן קצר – הרי זה אחד מן השנים: או ששבו
24 בתשובה וחזרו להיות יהודים שומרי תורה ומצוה, או שנאבדו לגמרי ולא נשאר מהם שריד ופליט בעם
25 ישראל⁴⁶.

26 וזוהי גם הוראה, שכאשר מאיזו סיבה שתהי' חסר אצל יהודי בקיום התומ"צ, אין זה מצב שמאפשר
27 לו ח"ו לעזוב את היהדות, אלא כפי שרואים שמיד לאחרי מ"ת היו כבר כאלו שהלכו הצדה כו', אבל
28 לאח"ז עשו תשובה ושבו לעם ישראל ונשארו עמו עד היום הזה – שהרי ישנו דין בהלכה שציבור הוא
29 דבר תמידי, ובלשון הגמרא⁵⁹: "אין הציבור מתים"; אותו ציבור שהי' בזמן משה רבינו – ישנו גם עתה.

30 ולכן, אם נכשל פעם (ואפילו בסמיכות זמן) – יכול גם הוא לשוב בתשובה, וכדברי הרמב"ם⁶⁰ שע"י
31 התשובה נעשה "אהוב ונחמד... לפני הבורא כאילו לא חטא מעולם, ולא עוד אלא ששכרו הרבה...
32 מקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקים גמורין יכולין לעמוד בו", "צועק ונענה מיד, שנאמר⁶¹ והי'
33 טרם יקראו ואני אענה"⁶² (לא כמו צדיק, שצריך להתפלל תחילה, ולאח"ז ממלאים בקשתו).

34 י. ולכן:

35 כשרואים בזמננו שהנוער באים ודופקים בכל הדלתות, ואומרים שיש להם חיים ריקים, ולכן מבקשים

(59) הוריות ו, א. וראה לקו"ש חל"ג ע' 129. וש"נ.

(60) הל' תשובה פ"ז ה"ד.

(61) ישע"י סה, כד.

(62) שם ה"ז.

(55) סא, ב. וש"נ.

(56) ר"פ שמות.

(57) בא יב, מא.

(58) שלח יד, ד.

1 ודורשים שיעניקו להם תוכן בחיים – הנה כל איש ישר הולך, כל מי שרוצה למצוא את האמת, ולהתנהג
 2 לפי מה שגילה, ברור הדבר שהתוכן בחיים צ"ל באותו אופן שחיו יהודים, בתור עם ובתור יחידים,
 3 במשך יותר משלש וחצי אלפי שנים מאז מתן-תורה⁴² – יהדות, תורה ומצוות, שהם "חיינו ואורך
 4 מינו"⁶³, ובפרט מה שניתוסף בזה גופא בתקופה הכי אחרונה, כפי שיתבאר לקמן.

5 וכך נותנים לנוער את התוכן האמיתי בחיים, באופן שהם יהיו מאושרים, ובדרך ממילא יהיו מאושרים
 6 גם הוריהם וזקניהם וקרוביהם, ועאכו"כ אלו שיעמידו אותם על הדרך הנכונה.

7 יא. וכל זה מודגש במיוחד כשמתאספים יחד בקשר ליום הילולא של יהודי שמסר נפשו להפיץ
 8 יהדות בכל זמן ובכל מקום, ובאופן שלמרות היותו במדינה כזו שהיו נגדו מאה ושמונים מליון אנשים⁶⁴,
 9 לא התיירא ולא התחשב בכך, וחיפש ילד או ילדה לספר להם שהם בני אברהם יצחק ויעקב ובנות שרה
 10 רבקה רחל ולא, ולכן צריכים ללמוד ולהתנהג כפי שהתנהגו זקני זקניהם.

11 אלא שבעל ההילולא ה' בכחו לילך לפינה רחוקה, ולמצוא שם את הילד היהודי והילדה היהודי;
 12 ואילו עלינו הקילו את העבודה – שילדי ישראל באים מעצמם לכל אחד ודופקים על כל הדלתות ואומרים
 13 שיש להם חיים ריקים, ומבקשים שיתנו להם תוכן בחיים – הרי זו לא רק מצוה, אלא חוב קדוש,
 14 ובלשונו של בעל ההילולא: עד כדי מסירת-נפש, לתת להם תוכן אמיתי בחייהם, עי"ז שילמדו אותם
 15 דרך התורה והמצוה – לימוד בפשטות, ויתירה מזה – להראות להם דוגמא ח' מחייו האישיים, כפי
 16 שרואים בפועל שבאופן כזה היא ההשפעה הגדולה ביותר.

17 ולכן: מבלי הבט על אופן הנהגתו עד להתוועדות, שזהו "פרק" ו"חשבון" בפני עצמו – הנה מכאן
 18 ולהבא נעשה מפיץ של יהדות, תורה ומצוות, בכל זמן ובכל מקום, עי"ז שמראה דוגמא ח' מחייו,
 19 שמתעסק בהחזקת מוסדות חינוך שמלמדים ומחנכים ומגדלים בדרך התורה והמצוה, ולא נותן מנוח
 20 לכל אלו שיש להם כסף או אפשרויות לפעול בזה, שלא ינחו, ויעשו ככל הדרוש וככל האפשרי, ויותר
 21 מזה, בהפצת היהדות בכלל, ובפרט בנוגע לדור הצעיר שדורשים תוכן בחיים.

22 וכאמור לעיל (ס"ד) – יש לעשות זאת בשמחה ובטוב לבב, דכיון ששמחה פורץ גדר⁶⁵, פועלת
 23 השמחה שהעבודה תהי' קלה יותר, כיון שמתבטלים כל הגדרים וההגבלות, ובודאי יעזור הקב"ה שתהי'
 24 העבודה בהצלחה רבה.

25 וכך ממלאים את השליחות להעמיד על דרך הישר כו"כ מהנוער היהודי, להשיב אותם אל הענין
 26 שהוא ה"עצם" שלהם, ו"בנערינו .. בבנינו ובבנותינו"⁶⁶, יחד עם "זקנינו", הולכים לקבל פני משיח
 27 צדקנו, ובקרוב ממש.

* * *

28 יב. כאשר מדברים אודות חינוך הנוער – יש כאלו שהדברים אינם פועלים עליהם ("זיי דערנעמט
 29 דאָס ניט"), כיון שרגילים בכך, באמרם, שבכל דור ודור ה' חילוק בין אבות ובנים, בין "נערינו"
 30 ו"זקנינו", וא"כ מה החידוש בכך שהנוער מתקומם ומורד וכיו"ב – בסופו של דבר הם ירגעו, ויחזור
 31 להיות "עולם כמנהגו נוהג", ועד להפירוש ד"עולם" מלשון העלם⁶⁷ (והסתר), והיינו, שאין מה להרעיש
 32 אודות העולם וההסתר שהי' אתמול שצריך לבטלו כו', אלא יכול להיות "כמנהגו נוהג", כיון שנמשך
 33 כבר ריבוי שנים וריבוי דורות.

34 וגם כאשר מסבירים לו שאף פעם לא היתה כזו שעת הכושר, שהנוער לא רק מורד, אלא "נערים פני
 35 זקנים ילבינו" ו"בת קמה באמה כלה בחמותה" (כמבואר בסוף מסכתא סוטה בנוגע לסימנים של עקבתא
 36

(66) בא יו"ד, ט.
 (67) ראה לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

(63) נוסח תפלת ערבית. ע"פ לשון הכתוב – ס"פ נצבים.
 (64) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"נ ע' 178.
 (65) ראה סה"מ תרנ"ז ס"ע רכג ואילך. ועוד.

1 דמשיחא⁶⁸, שמביישים את ההורים והזקנים וטוענים נגדם: למה לא הענקתם לנו תוכן בחיים – אין זה
 2 פועל עליו, באמרו, מהיכי תיתי, זהו רק "קנקן חדש", סוג חדש של טענה, אבל טענה זו נובעת מאותה
 3 סיבה – שטבע הנוער שיש לו יותר אנרגי, ולכן צריך להתקומם ולמרוד, ולא נורא ("ס'איז ניט אַזוי
 4 גוואַלדיק").

5 וכאשר מראים לו שבמספר השנים האחרונות נאבדו רח"ל רבים מהנוער היהודי – שאפילו "נפש
 6 אחת מישראל" היא "עולם מלא"⁶⁹, ועאכו"כ כשמדובר לא רק אודות נפש אחת, אלא אודות עשירות
 7 ומאות ואלפים – צריך ליכנס עמו בשקלא-וטריא וויכוח, ואח"כ אומר שאין לו פנאי; הוא אדם גדול,
 8 עסקן ציבורי ומנהיג, וצריך לילך ולהנהיג את כל הדור, המלוכה כולה והעולם כולו, ואין לו פנאי
 9 להתווכח ולהתפלפל בענינים שנחשבים אצלו ל"קטנוניים"!

10 יג. אבל יש נקודה שני, שגם בה מודגשת מסירת נפשו של בעל ההילולא, וגם היא באה לידי ביטוי
 11 במלוא הרעש ("מיט אַ גוואַלדיקן שטורעם") דוקא במספר השנים האחרונות:

12 כשם שבעל ההילולא עסק בלהט בהפצת היהדות בכלל, ובמיוחד ע"י עניני חינוך, לייסד מוסדות
 13 חינוך, ולשלוח מלמדים או מלמדות וכיו"ב, להביא "דבר ה'" זו התורה ומצוותי, ענין היהדות, בכל
 14 מקום שאפשר להגיע אליו, אם רק שמע שנמצא שם יהודי, ילד או זקן או בגיל העמידה וכו' – כך עסק
 15 בלהט גם בענינים של יהודי רוסיא.

16 בכל משך ימי חייו, אפילו⁷⁰ לאחרי שנסע כבר מעבר לגבול, היתה משאת חייו... עד לאופן של
 17 מסירת-נפש... לסייע להם, הן לאלו שנשאר שם, ועאכו"כ לאלו שיצאו משם, בענינים של גשמיות,
 18 ועאכו"כ בענינים של רוחניות – שהרי אצל בני" ישנו הענין דהגברת הצורה על החומר והרוחניות על
 19 הגשמיות, כך, שכאשר מעמידים את הרוחניות שלו, אזי בדרך ממילא נעשית גם הגשמיות בסדר.

20 – לפעמים הגישה היא שצריך להתחיל מהגשמיות, ע"ד המסופר⁷¹ אודות הבעש"ט, שקודם
 21 התגלותו, שאז הפיץ תורה בגלוי, התעסק כבר לשלוח שלוחים לעזור לבני" בפרנסתם (והתעסקות זו
 22 היתה בקנה מדה גדול, וגם עורר כו"כ לעסוק בזה), ועי"ז שהעמיד אותם בגשמיות, העמידו את עצמם
 23 ברוחניות. וענין זה תלוי בתקופה, במקום וזמן וכו'; אבל בכללות, הסדר אצל בני" הוא באופן של
 24 הגברת הרוח על הגשם והצורה על החומר, כך, שע"י הסיוע ברוחניות, נעשית בדרך ממילא העמידה
 25 גם בגשמיות.

26 יד. ובענין זה ניתוסף בימינו אלו דבר שאף אחד לא שיער:

27 יהודים אלו שבמשך יותר מיובל שנים היו מסוגרים מאחורי מחיצה מבלי יכולת לצאת, "אין יוצא
 28 ואין בא"⁷² – נפתח השער והתחילו לצאת משם, ובאופן דמוסיף והולך.

29 וכאשר שואלים אותם מהי סיבת יציאתם משם – אין זה בגלל שמחפשים גשמיות, שפה או תרבות
 30 כו', ככל הענינים שנזכרו לעיל (ס"ח), שאינם שייכים לסוד קיומם של בני" הן בתור עם והן בתור
 31 יחידים; הם חיפשו רק דבר אחד – יהדות!...

32 חלק מהם – יודעים שזוהי משאת נפשם;

33 וגם אלו שאינם יודעים מהי יהדות, כיון שלא ראו זאת במשך יותר מיובל שנים [שנקרא עולם,
 34 כדאיתא במכילתא על הפסוק⁷³ "ועבדו לעולם"],

התוועדיות חס"ד ע' 394. וש"נ.

(72) יהושע ו, א.

(73) משפטים כא, ו. וראה ירושלמי ברכות פ"ד ה"א (עה"פ
 שמואל-א א, כב) "וישב שם עד עולם" שנאמר גבי שמואל):

"עולמו של לוי חמישים שנה".

(68) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות חס"ט ריש ע' 44.

וש"נ.

(69) ב"ב יא, א. וש"נ.

(70) כ"ק אדמו"ר שליט"א דיבר בהתרגשות גדולה ובקול חנוק

מבכי (המו"ק?).

(71) ראה "התמים" ח"ב ע' מד. וראה גם תורת מנחם –

1 – וע"ד האמור לעיל (ס"ז) בנוגע לנוער שאינם יכולים לומר בפירוש שהם מחפשים יהדות, בגלל
 2 שלא קיבלו חינוך המתאים, עד"ז בנוגע להיוצאים מהמיצר ושבי' לחירות (בערך המיצר ושבי' שם),
 3 שלא היתה להם אפשרות (לאחרי כל הרצון הטוב, אפילו ע"י מסירת-נפש) להודע מהי יהדות אמיתית –
 4 הנה גם הם יודעים, שהחיים שהיו להם עד עתה הם רק חיים בחיצוניות, והי' חסר העיקר בחייהם
 5 ובמציאותם.

6 החיים שהיו להם עד עתה יכולים להיות טוב עבור שבעים האומות שנשארו שם, ואולי גם עבורם
 7 אין זה טוב... אבל עכ"פ בנוגע ליעקב, "הן עם לבדד ישכון"⁷⁴, כפי שבנ"י היו תמיד עם בפני עצמו,
 8 בעל הנהגה וסוד-קיום בפני עצמם – הנה כל זמן שאין יהדות, חסר העיקר בחייהם ובמציאותם.

9 וכיון שכן, לא היתה אצלם נתינת-מקום לחשבונות על מה מוותרים ומה משאירים שם כו' – כיון
 10 שהי' ברור להם שחייבים להגיע למקום שבו יוכלו להתהלך בחופשיות ולחפש יהדות, ובאופן שתבוא
 11 אצלם בחיים בפועל, למטה מעשרה טפחים, ובמעשה הוא העיקר.

12 אמנם, לאחרי שיצאו משם, שנתבטלו המיצרים וההגבלות והגזירות כו' – עומדים הם וממתנינים
 13 בהשתוממות גדולה: חושבים אודות הגשמיות שלהם (אם כי לא במדה הדרושה), אבל בנוגע לרוחניות
 14 שלהם – אין פוצה פה ומצפצף!...

15 כל מה שעושים עבורם, אינו בערך לגבי הענין שבשבילו יצאו משם – לא כל הענינים החיצוניים,
 16 אלא רק העובדה שלפתע הרגישו שחסרה אצלם עצם מציאותם, שאין להם אפשרות לבטאותה בגלוי;
 17 ובצאתם לחפשי מכל אותם גזירות, מדידות והגבלות, אין מי שיעזור ויראה להם שזהו האל"ף וזהו
 18 הבי"ת של יהדות, ויעשה זאת מתוך הרגשה ש"ימים יוצרו ולו אחד בהם" (כנ"ל ס"א), שכל רגע
 19 שמפסידים הוא בבחי' עיוות שלא יוכל לתיקון!

20 הם ממתנינים שתהי' מהפיכה ביחס הציבור והיחיד, כשיראו שהנה יצאו משם רבים מבנ"י, כן ירבו,
 21 ועומדים ומבקשים שיתנו להם את הדבר שבגללו השאירו שם את הכל... ויצאו משם למקום שבו יצטרכו
 22 לבנות את חייהם מהתחלה, מאל"ף-בי"ת, מבלי לדעת מה יהי', וכל זה בגלל שהכריע אצלם הצמאון...
 23 ליהדות, ורצונם שישבירו להם ויתנו להם את האפשרות להיות חדורים ביהדות, תורה ומצוותי'.

24 ואעפ"כ, מתעסקים בכל הענינים שבעולם בכלל, וגם בכמה ענינים בנוגע אליהם, שהם אמנם ענינים
 25 חשובים ונחוצים, אבל עדיין אין זה הדבר שבגללו יצאו משם!

26 הם הרסו את כל הבנין הממוסד של סדר החיים שהי' להם שם, כדי לצאת למקום שבו יוכלו להתנהג
 27 כרצונם, ללא מונע ומעכב; אבל הם צריכים משהו שיראה להם את האל"ף ואת הבי"ת, כיון שלא היתה
 28 להם... אפשרות ללכת ל"חדר" של יהדות... ולידע מהי יהדות, וכיצד חיים זאת בפועל, בחיי היום-יום,
 29 בה"מעשה הוא העיקר"³, ותמורת זה, נותנים להם ענינים של מה-בכך, שהיו להם שם באופן טוב וקל
 30 יותר, ללא קשיים, ולא נותנים להם מה שנדרש להם בגלל ש"נפשם"⁷⁵ בהם תתעטף"...

31 וגם כאן אירע רח"ל מה שאירע עם הנוער – שמצד זה שהתעסקו מסביבם בדברים ריקים, או אפילו
 32 דברים חשובים, אבל לא מה שהם חיפשו, יש כבר כו"כ שנאבדו מיהדות, בגלל האכזבה והמרירות על
 33 שלא מצאו את הדבר שחיפשו, ובשבילו עזבו את כל מה שהי' להם שם, אלא שכאמור, בגלל שלא הי'
 34 להם "חדר" של יהדות, אינם יכולים להראות באצבע ולומר: זה מה שאנו רוצים!

35 והרי בענין זה לא שייך הטעם האמור בנוגע לנוער, שההתקוממות והמרידה היא דבר הרגיל, כך,
 36 שאין מה להתפעל מזה, ויכולים להמשיך את סדר חיי היום-יום כרגיל, ובלשון המדינה: "בינועס עו
 37 יוזשועל", זה משחק "גאָלף", זה קורא עיתון, וזה הולך ל"משרד", והעולה על כולנה – הוא מתעסק

1 בהנהגת העולם כולו, להיותו גדול יותר מדי בשביל להתעסק עם "קטנות", כמו לסייע בחינוך, ולסייע
 2 להעמיד על הרגלים הרוחניים עשרות אלפי יהודים שיצאו משם.

3 טו. ויה"ר שעכ"פ מכאן ולהבא יעסקו בזה – ע"פ הוראות בעל ההילולא – עד כדי מסירת-נפש,
 4 ולא מס"נ מתוך כפי'... מדוע צריך למסור נפשו... אלא אדרבה – מתוך שמחה וטוב לבב... בגלל
 5 שהקב"ה הזמין לו שעת הכושר שלא היתה מעולם: בתור יחיד יכול לפעול דבר גדול – להציל ולהחיות
 6 עשרות אלפי יהודים מבוגרים שמבקשים שיצילו אותם, ולעזור להם לעמוד על רגליהם הרוחניים, באופן
 7 שמכאן ולהבא עכ"פ ילכו בדרך החיים, ש"היא חיינו ואורך ימינו"⁶³, ומצד זה עליו להיות בשמחה
 8 ובטוב לבב, שהקב"ה נתן לו את האפשרות להיות השליח שלו לעסוק בענין זה.

9 וברור הדבר, שעיי"ז הנה גם אלו שלפי שעה נאבדו בהגשמיות או בדרכים עקלקלות ברוחניות,
 10 שהסירו אותם רח"ל מהדרך שבשבילה יצאו משם – ישוּבו גם הם וימצאו את דרכם בחיים, דרך המלך,
 11 מלכו של עולם, כך, שיעמידו את כל אחד מהם להיות "צבאות ה'", שזהו רצונם האמיתי.

12 טז. ובענין זה צריכה להיות החלטת כל אחד ואחת – כיון שהנשים יכולות לפעול בענין זה עוד
 13 יותר מאשר האנשים⁷⁶:

14 העמדת הבית בכל מקום היא ע"י האשה, "עקרת הבית"⁷⁷. ועאכו"כ כשבאים למקום חדש, לאחרי
 15 שהרסו את כל סדר החיים שניהלו יותר מיובל שנים, וצריכים להתחיל לבנות הן עניני פרנסה הן עניני
 16 חיים – הנה בעניני פרנסה עוסק בעיקר הבעל, ואילו באשה תלוי' הנהגת הבית;

17 וגם בנוגע להנהגת הבעל – מסבירה האשה, שאע"פ שבהיותם מעבר השני של המחיצה לא היתה
 18 ברירה והוכרחו להסתפק בנוגע ליהדות באופן שאפילו עם מסירת-נפש לא היו יכולים להגיע למעלה
 19 יותר, הנה כשנמצאים עתה במעמד ומצב שהסירו את הגזירות וההגבלות, ביכלתה להעמיד את הבית
 20 באופן שיהי' בית יהודי בכל הפרטים.

21 וכאשר עקרת הבית מחליטה כך – נעשה כן בפועל, וכאמור לעיל (סי"ג), ע"י הרוחניות נמשכת
 22 ברכת ה' גם בגשמיות.

23 יז. ועוד זאת, שענין זה ישפיע מיד גם על אלו שנמצאים עדיין שם:

24 עכשיו אין מחיצה המפסקת, כך, שכל ענין שנעשה בפינה אחת, יודעים אודותיו בכל קצוי תבל.
 25 ובכן: יש יהודים שנמצאים לפי שעה בצד השני של המחיצה, והם שואלים ומבררים מה נעשה עם
 26 קרוביהם וידידיהם ומכריהם שיצאו משם, האם אכן מצאו מה שחיפשו – "הם חיינו ואורך ימינו", האם
 27 עזרו להם בכך, והאם הם הולכים "מחיל אל חיל"⁷⁸ בחינוך עצמם ובחינוך הבנים והבנות.

28 וכיון שכן, צריך להזהר שלא יהי' מקום לומר: מהי טענתכם שאתם מחפשים יהדות – הנה פלוני בן
 29 פלוני שיצא לחירות, ונעשה פחות דתי, רח"ל, מכמו שהי' במוסקבה, לנינגרד, אודסה או קיוב!...
 30 ולאידך גיסא:

31 כאשר תגיע ידיעה למוסקבה או לנינגרד או לפינה נדחת בגרוזיא וכוּכרה, שפלוני בן פלוני, חבר
 32 טוב ומכיר שלו, יצא מן המיצר והשבי', ומיד נעשה אצלו בית יהודי, עם חינוך הבנים והבנות כדבעי
 33 ב"חדר" וב"שיבה", לבנים, בסדר הלימוד שלהם, ולבנות בסדר הלימוד שלהן, ובודאי מתוך שמירת
 34 שבת, אכילת כשרות, טהרת המשפחה ושמירת כל המצוות שחייבים בהם – הרי זה יפעל פתיחת הדלת
 35 עבור אלו שנמצאים שם, ויחזק את טענתם שגם הם צריכים לצאת משם, ויתבטלו שאר מחיצות וגדרים
 36 והגבלות שעדיין נשאר שם.

76 ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ח ס"ע 352. תתעא. ע' תתנח ואילך.
 וש"נ.
 77 ראה ב"ר פע"א, ב. זח"א קנד, א. אוה"ת נ"ך ח"ב ע'
 78 תהלים פד, ח.

1 כשתגיע ידיעה מכל אחד ואחת מאלו ששיחררו משם, שרואים בפועל את התוצאה מזה בחיי יום-יום
2 וב"מעשה הוא העיקר" – הרי זה יוסיף תוקף אצל אלו שעדיין נמצאים שם, שידרשו את היציאה משם
3 בתוקף המתאים, ובודאי יתנו להם היתרי-יציאה לצאת משם,

4 – כפי שרואים בפועל, שכאשר מבקשים מתוך תקיפות, הרי זה עוזר! "הפגנות", לא עזרו בעבר,
5 ולא עוזרים גם עכשיו⁷⁹; הלואי יתבטל ההיזק שגרמו ההפגנות! מה שכן עזר – הרי זה התוקף של
6 אותם יהודים שביקשו לצאת משם, ולא בגלל שמחפשים שפה או תרבות וכל הענינים שבעולם, אלא
7 כפי שאמרו בפשטות: בתור יהודי, רצוני שתהי' לי אפשרות לחיות כמו יהודי! וזה מה שפעל, כיון
8 שראו שמתכוין לכך באמת, ולא יוכלו להיפטר ממנו –

9 ואכן יצאו משם – כלשון הכתוב⁶⁶: "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו" – כיון ששם אין חילוק
10 בין "נערינו" ל"זקנינו" בנוגע ליהדות, כיון שלאף אחד מהם לא היתה הזדמנות לקבל חינוך של "חדר",
11 "ישיבה" או בית-ספר דתי לבנות, וגם מסירת-נפש לא היתה מועילה! – לכל היותר היו יכולים לחנך
12 ביחידות, ב"מרתף"... אבל העילוי שניתוסף ע"י "דיבוק חברים" ו"פלפול התלמידים"⁸⁰ וכו', לא הי' שם
13 במציאות.

14 וזוהי גם נתינת כח עבור העולים חדשים שבאו משם, שטוענים, לשלל לראש צריכים להסתדר
15 בפרנסה גשמית, ולאח"ז יוכלו לחשוב אודות ענין הרוחניות, שהרי הנשמה זקוקה לגוף שעל ידו תוכל
16 לפעול בעולם – בידעו שאין זה רק ענינו הפרטי, שהרי מסתכלים עליו הן אלו שנותנים את היתרי
17 היציאה ממדינה ההיא, והן אלו שצריכים להגיש בקשה להיתר יציאה, למרות שיודעים שבגלל זה יפטר
18 אותם ממישרתם, ויציקו להם, ויצטרכו להשאיר שם את הכל, ולהתחיל לאח"ז חיים חדשים מאל"ף, מן
19 המסד ועד הטפחות.

20 יח. ויה"ר שיתאחדו כולם יחד ע"ז ש"בני ישראל יוצאים ביד רמה"⁸¹, ובדרכי נועם ובדרכי שלום,
21 וכפי שבעל ההילולא הראה את הדרך – שע"י מס"נ מבטלים את חשכת הגלות באופן שלא זקוקים
22 עוד לענין של מס"נ, ויכולים לפעול בדרך הטבע שתהי' דרך המלך, מלכו של עולם, זה הקב"ה – לחיות
23 את חיי היום-יום בדרך התורה והמצוה, ולהכין את עצמו ואת העולם – "לתקן עולם במלכות שדי"⁸².
24 ובקרוב ממש פועלים שיהי' סוף הגלות, אתחלתא דגאולה וגאולה בשלימותה, תיכף ומיד, ובלשון
25 הרמב"ם⁸³: "הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה.. ומיד הן נגאלין", בשמחה ובטוב לבב,
26 ו"ביד רמה".

27 * * *

28 יט. דובר לעיל⁸⁴ שבחיינו של כל אחד מישראל צריך להיות הענין של יציאת מצרים, כמ"ש רבינו
29 הזקן⁸⁵: "בכל יום ויום חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים", היינו, שביום זה צריך
30 לצאת מההגבלות של יום זה, ולהעמיד את עצמו למעלה מהגבלות אלו.

31 וסיפור התורה אודות יצי"מ אצל כל עם ישראל בפעם הראשונה – צריך להשתקף ב"יציאת מצרים"
32 של כל אחד מישראל בחיינו היום-יומיים בכל יום בפני עצמו.

33 וע"ד ש"התורה כללות ופרטות ניתנה"⁸⁶, וכל מצוה כלולה מכל המצוות⁸⁷, ועד שכל תרי"ג מצוות

חע"א ע' 69).

(85) תניא רפמ"ז.

(86) ראה חגיגה ו, סע"א ואילך. וש"נ. וראה גם תורת מנחם

– התוועדויות ח"ע ע' 295. וש"נ.

(87) ראה תורת מנחם – התוועדויות שם ע' 243. וש"נ.

(79) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ז ע' 257. וש"נ.

(80) אבות פ"ו מ"ו.

(81) בשלח יד, ח.

(82) נוסח התפלה – "וע"כ נקוה לך".

(83) הל' תשובה פ"ז ה"ה.

(84) בהתוועדות דיום הש"ק ס"ח (תורת מנחם – התוועדויות

1 כלולים בעשה"ד (כנ"ל מפירוש רש"י⁵³), ויתירה מזה – כמאמר הבעש"ט⁸⁸ שכולם כלולים בדיבור
 2 הראשון – "אנכי ה' אלקיך"⁵² [וכדברי רבינו הזקן⁸⁹ ש"שני דברות הראשונים אנכי ולא יהי' לך הם
 3 כללות כל התורה כולה, כי דיבור אנכי כולל כל רמ"ח מצוות עשה, ולא יהי' לך כולל כל שס"ה מצוות
 4 לא תעשה, ולכן שמענו אנכי ולא יהי' לך לבד מפי הגבורה⁹⁰, מפני שהם כללות התורה כולה"], ועד
 5 שכלולים בתיבה הראשונה שבדיבור הראשון – "אנכי", ועד להתכללות בראש תיבת "אנכי" – באות
 6 אל"ף, שלכן מסרו יהודים נפשם שלימוד אל"ף-בי"ת של ילדי ישראל יתחיל מ"קמץ אל"ף אָ", כיון
 7 שזוהי ההכנה שיהי' אצלם ה"קמץ אל"ף אָ" של "אָנכי הוי' אלקיך"⁹¹.

8 וכיון שמצינו ביצי"מ ש"בני ישראל יוצאים ביד רמה" (כנ"ל סי"ח), הרי מובן, שהקב"ה דורש
 9 מיהודי, ובמילא נותן לו כח, שיגיעתו עם עצמו לצאת מהמצרים וגבולים שלו תהי' בשמחה ובטוב
 10 לבב, ו"ביד רמה".

11 וענין זה בא לידי ביטוי בענין השירה – כפי שרואים שכאשר יצי"מ היתה בשלימותה, בשביעי של
 12 פסח (שהרי עד אז הי' תוקף במצרים, ורק אז נתבטל כל הענין דמצרים באופן ש"אחד מהם לא נותר"⁹²,
 13 ונעשית יצי"מ בשלימותה⁹³), התבטא הדבר בענין השירה – "אז ישיר משה ובני ישראל"³³.

14 והרי על זה איתא בגמרא במסכת סנהדרין⁹⁴: "שר לא נאמר אלא ישיר", לשון עתיד, בתחיית המתים.
 15 ובינתיים, בשעה שישנו אצל יהודי הענין של יצי"מ בכל יום, הרי זה צ"ל באופן שיוצא "ביד רמה",
 16 וכאמור לעיל (סט"ו) שהמס"נ אינה באופן שנאנח על כך שצריך למסור נפשו, אלא אדרבה: בשמחה
 17 ובטוב לבב, ששמח מזה שיש לו הזדמנות למסור נפשו עבור דבר טוב; ולא די שאומר זאת בדיבור,
 18 אלא הדבר צריך להתבטא גם בשירה, שכן, כיצד יודעים שנסתיים הענין דמצרים – כשישנו הענין
 19 ד"ישיר".

20 כ. ובפרטיות יותר:

21 בעל ההילולא מבאר בכמה שיחות⁹⁵, שישנה דרגת הנשמה כפי שהיא כבר מלובשת בשכל, שהוא
 22 מדוד ומוגבל, ויכול לבוא לידי ביטוי באותיות ותיבות, שמצדה יש בכחו לכתוב אודות ענין מסויים,
 23 לדבר ולצעוק, ולשמוח על זה, אבל עדיין אין זה חודר בו לגמרי, כיון שישנה עיקר הנשמה שלמעלה
 24 מהתלבשות בשכל, שלכן אינה יכולה לבוא לידי ביטוי באותיות ותיבות.

25 וזוהי המעלה בענין השירה – שבה מתבטאת כל הנשמה ועיקר הנשמה שאינה יכולה לבוא לידי
 26 ביטוי באותיות ותיבות מוגבלים, ולכן אין לה ברירה אחרת, ומוכרחת לבטא את רגשותי' ע"י שירה.

27 [ובזה יש מעלה אפילו לגבי ענין שבא לידי ביטוי (לא באותיות ותיבות, אלא) במעשה, כמו ע"י
 28 נשיקה או ריקוד – כי, גם כאשר אצלו הרי זה באופן שלמעלה מהתבטאות באותיות ותיבות, הרי כשיש
 29 צורך בהשפעה על הזולת, יתכן שלא תועיל הנשיקה או הריקוד, שהרי יכול להיות שהזולת אינו רואה
 30 זאת, כיון שמביט לצד אחר (ומה גם שיש מציאות שמנשק את עצמו, או שמנשק דבר דומם, כפי שמצינו
 31 כמה סיפורים בתורה – בזהר ובכ"מ⁹⁶); משא"כ בשירה שנשמעת גם אצל הזולת].

32 כא. וזהו שאמרו רז"ל⁹⁷ "אין אומרים שירה אלא על היין", "המשמח אלקים ואנשים"⁹⁸:

(88) ראה בן פורת יוסף כג, ד. וראה גם תורת מנחם –
 התועדויות חס"ב ס"ע 126. וש"נ.
 (89) תניא רפ"כ.
 (90) מכות כד, רע"א. וש"נ.
 (91) ראה גם תורת מנחם – התועדויות ח"ע ע' 117 הערה
 17. וש"נ.
 (92) תהלים קו, יא.
 (93) ראה גם תורת מנחם – התועדויות חס"ח ס"ע 156.
 וש"נ.
 (94) צא, ב. מכילתא ופרש"י עה"פ.
 (95) ראה לקו"ד ח"א קב, א [ע' קצה ואילך] ואילך. סה"ש
 תרצ"ז ע' 221. תש"ב ע' 122. תש"ח ע' 180. תש"ט ע' 299.
 תורת מנחם – התועדויות דלקמן הערה 100. וש"נ.
 (96) ראה – לדוגמא – כתובות קיב, סע"א. רמב"ם הל'
 מלכים פ"ה ה"י. זהר ח"א ד, א. ח"ג קסו, ב. קסח, א. וראה גם
 תורת מנחם – התועדויות חנ"ה ס"ע 155 ואילך. וש"נ.
 (97) ברכות לה, א. וש"נ.
 (98) ס' שופטים ט, יג.

1 בנוגע לענין השמחה – רואים שכאשר אדם נמצא בשמחה, אזי מתגלים אצלו ענינים כאלו שמקודם
 2 לכן לא ידעו שישנם אצלו, כיון שהיו בהעלם.

3 וכיון ש"יין" הוא "המשמח .. אנשים" ומגלה אצלם דברים נעלמים, בהכרח לומר שגם ביין עצמו
 4 ישנו ענין זה (שהרי אין בעולם דבר שהוא במקרה) – כי, יין אינו כמו מים שנמצאים בעולם כפי שהם,
 5 שהרי יין אינו נמצא בעולם כמו שהוא, אלא ישנם ענבים שבתוכם ישנו יין, אבל היין הוא בהעלם [שלכן
 6 דינם של ענבים – בנוגע לברכה וכיו"ב – הוא כמו מאכל, ולא כמו משקה], והיינו, שכל ענין היין הוא
 7 שדבר שבהעלם בא לידי גילוי; ולכן כאשר האדם שותה יין, נעשה גם אצלו כן – שהענינים שבהעלם
 8 באים לידי גילוי.

9 ולכן "אין אומרים שירה אלא על היין" – כי, כל זמן שאין יין שעל ידו מתגלה באדם חלק הנשמה
 10 שאינו בגלוי בשכלו ודיבורו, שזהו החלק הנסתר של הנשמה, שזהו עיקר הנשמה, אין עדיין ענין השירה
 11 (כי אם דיבור מתון); ורק כשישנו ענין היין, שאז מתגלה אצלו ההעלם שבתוכו – הרי זה בא לידי ביטוי
 12 בענין השירה.

13 וזהו מה שמסביר בעל ההילולא, שכל זמן שאדם עומד במעמד ומצב של הגבלה, אינו יכול להגיע
 14 לשירה; ומזה מובן, שכאשר ישנו ענין השירה, הרי זה סימן שהאדם יצא מההגבלות שלו.

15 ועוד זאת:

16 כשם שהיין יש לו השפעה על האדם לגלות מה שנמצא אצלו בהעלם, כן הוא גם בנוגע לענין השירה
 17 – שלאחרי שמתחיל לשיר (בגלל שכבר נתעלה מההגבלות שלו ויצא מ"מצרים"), הנה השירה עצמה
 18 מגלה אצלו חלק נוסף שנשמתו שהי' עד אז בהעלם, שגם הוא יבוא לידי גילוי.

19 כלומר: גם התחלת השירה היא כבר במעמד ומצב נעלה, שהרי אי אפשר להתחיל לשיר כל זמן
 20 שאינו נמצא במצב רוח מרומם, למעלה ממעמדו ומצבו הרגיל בימות החולין; ולאחרי כן, הנה השירה
 21 עצמה פועלת אצלו עילוי גדול גם לגבי המעמד ומצב שהביא אותו לענין השירה.

22 כב. ובפרטיות יותר – יש בשירה גופא כמה אופנים:

23 יש שירה בכלי ויש שירה בפה (כידוע ב' הדעות אם "עיקר שירה בפה" או "עיקר שירה בכלי"⁹⁹),
 24 והיינו, שגם בשירה בכלי בא ההעלם לידי גילוי, אבל רק באופן של מדידה והגבלה, שעל זה מורה ענין
 25 הכלי; ולמעלה מזה – שירה בפה, ללא כלי, למעלה ממדידה והגבלה.

26 ובשירה בפה גופא יש חילוק בין שיר עם תיבות, לניגון ללא תיבות¹⁰⁰.

27 ובהקדמה – שאפילו שירה עם תיבות היא למעלה מאמירת התיבות עצמם ללא ניגון (כמבואר גם
 28 בשיחות של בעל ההילולא⁹⁴).

29 – ולהעיר גם מסיפורי החסידים שכאשר רבינו הזקן הי' עונה על שאלות בענינים שלכאורה הם
 30 במדידה והגבלה, הי' אומר זאת מתוך ניגון¹⁰¹, ועד שיש חסידים שחוזרים את המענה יחד עם הניגון
 31 כפי ששמעו מאבותיהם וזקניהם. –

32 ונוסף לזה, גם בניגון עם תיבות, הנה בין התיבות יש גם תנועות ללא תיבות, וכמו בשיר הלויים
 33 בביהמ"ק, שאף שהיו בו תיבות, הרי בין דיבור לדיבור, בין תיבה לתיבה, היו גם תנועות שאין בהם
 34 תיבות, כי אם שירה בלבד.

35 אך ישנו ניגון נעלה יותר – שלא שייך כלל שתהי' לו אחיזה בתיבות, והיינו, לפי שנמצא במעמד

101) ראה גם שיחת יו"ד שבט תשט"ז ס"ו (תורת מנחם –

99) סוכה נ, ב. וש"נ.

100) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 119. וש"נ. התוועדויות חט"ז ע' 43. וש"נ.

1 ומצב שלמעלה מכל מדידה והגבלה, ולכן אינו יכול לצמצם את עצמו באופן שיבוא לידי ביטוי בכמה
2 תיבות מדודות ומוגבלות.

3 וזהו שמצינו בנוגע לניגונים של רבינו הזקן, שהניגון העיקרי – ניגון ד' הבבות – הוא ניגון ללא
4 תיבות, וכולל כל סדר ההשתלשלות באותו ניגון, שזה מורה על היותו למעלה מכל הניגונים¹⁰².

5 וגם לאחרי שנמצא כבר במעמד ומצב שלמעלה מהגבלות, עד שאינו יכול להתבטא בניגון בדיבור,
6 כי אם בניגון ללא תיבות – הנה הניגון ללא תיבות גופא פועל בו עילוי גדול יותר.

7 והענין בזה – שכיון שהנשמה קשורה עם הקב"ה, שהוא אינ-סוף, יכולה גם הנשמה להתעלות תמיד
8 בעילוי אחר עילוי, ולכן, ככל שתגדל מעלת היציאה מההגבלה בהתחלת הניגון, מעלה אותו הניגון עצמו
9 למעלה יותר.

10 כג. וכל זה נוגע לשליחותו של יהודי מידי יום ביומו לעשות כל התלוי בו לצאת מההגבלות
11 ("מצרים") שלו – שאין לו להסתפק ביציאה מההגבלות סתם, אלא עליו לעשות זאת "ביד רמה"
12 ובשמחה, ובאופן של שלימות, עד שאינו יכול להסתפק בדיבור סתם, אלא באופן של שירה שלמעלה
13 ממדידה והגבלה של חיי היום יום, אפילו ע"י שירה עם תיבות, ומזה מגיע גם לשירה שלמעלה מתיבות
14 (נוסף על האמור לעיל שאפילו בשירה עם תיבות יש תנועות ללא תיבות בין דיבור לדיבור).

15 וענין זה צריך להיות אצל כל אחד מישראל בתור פרט – כמו אצל כלל ישראל, כפי שהי' ביצי"מ:
16 "אז ישיר משה", וכאמור, "שר לא נאמר אלא ישיר", שבשירה זו ישנם כבר "בכח" כל השירות שלאח"ז,
17 עד לשירה שתהי' בגאולה העתידה עלי' נאמר¹⁰³ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות" – "שיר
18 להוי' שיר חדש", כיון שתהי' גאולה שאין אחרי' גלות (כנ"ל ס"ה).

19 וכפי שאומר כל אחד מישראל בהגדה בחג הפסח בכל שנה: "ונודה לך שיר חדש", היינו, שאפילו
20 כשנמצאים בגלות בחושך כפול ומכופל, בכחו של יהודי להעמיד את עצמו במעמד ומצב של "שיר
21 להוי' שיר חדש" בתור פרט, ולאח"ז מצליחו הקב"ה להכריע את עצמו וכל העולם כולו לכף זכות¹⁰⁴,
22 ולהביא את הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, שאז יאמרו כל בני" את ה"שיר חדש" להוי',
23 ובקרוב ממש.

24 כד. (ואח"כ אמר):

25 כיון שדובר אודות היהודים שבאו ממדינה ההיא – ינגנו עתה ניגון שמנגנים שם. (והוסיף): ישנם
26 כאלו שמכירים אותם ניגונים – שינגנו כולם יחד, או שאחד יתחיל וכולם יעזרו לו.

27 [אחד מהעולים מרוסי' התחיל לנגן את הניגון "אי וואַדע מיא ניע פּאַטאַנים כו", ואח"כ ניגן את
28 הניגון "עך טי זימליאַק .. סלוזשבאַ יעווריסקאַצ".]

29 * * *

30 כה. יש להתעכב גם על ענין שאירע ברגע שלפנ"ז, אף שלכאורה הרי זה כאילו אירע במקרה –
31 שהרי ידועה תורת הבעש"ט¹⁰⁵ שכל ענין הוא בהשגחה פרטית, אפילו דבר הקשור עם דומם, ואפילו
32 דבר שאינו קשור עם עצם ענין הדומם, אלא עם תנועה שלו, ואפילו לא עם התנועה עצמה, אלא באיזה
33 אופן תהי' התנועה – גם על פרט זה חלה השגחה פרטית; וכמבואר במק"א¹⁰⁶ שזה קשור עם מחשבה
34 הקדומה דאדם קדמון.

ה"ד.

(105) ראה כש"ט בהוספות סקע"ט ואילך. וש"נ.

(106) לקו"ד ח"א פד, ב [ע' קסא].

(102) ראה לקו"ד שם. אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' רח ואילך. וש"נ.

(103) מיכה ז, טו.

(104) ראה קידושין מ, סע"א ואילך. רמב"ם הל' תשובה פ"ג

1 וכפי שגילה בעל ההילולא¹⁰⁶ עד כמה נוגע ענין זה:

2 בשעה שהלך פעם לטייל עם אביו, הנה בהיותו טרוד להתבונן בענין ששמע מאביו, תלש עלה מאילן
3 – בלכתם במקום של אילנות – ומלל אותו בין אצבעותיו.
4 והעיר לו אביו על כך,

5 – אף שמצינו בגמרא במסכת שבת¹⁰⁷ (בסוגיא דמתן-תורה) בנוגע לאופן ההנהגה מצד הטיירא
6 בגירסא: "ההוא צדוקי דחזי" לרבא דקא מעיין בשמעתא ויתבה אצבעתא דידי' תותי כרעא וקא מייץ
7 בהו וקא מבען אצבעתי' דמא, אמר לי' עמא פזיזא כו" –
8 שאין לתלוש עלה מאילן ולמללו בין האצבעות בלי שימת לב, כיון שזהו פרט בהשגחה פרטית, והרי
9 זה נוגע ביותר כו', כיון שאצל הקב"ה לא שייך לחלק בין ענין ההשגחה לשאר עניניו, כמ"ש רבינו
10 הזקן¹⁰⁸.

11 ולהעיר גם מסיפור בעל ההילולא¹⁰⁹ שהזכרת הענין דהשגחה פרטית נתן לו כח לעמוד בנסיונות...
12 בהיותו במאסר הנורא שהי' קשור עם משפט שפסק-דינו הי' היפך ענין החיים¹¹⁰, כשנזכר בתיבות
13 ספורות אלו ששמע אודות השגחה פרטית על עלה של אילן, ולא רק בנוגע למציאותו של העלה, אלא
14 גם בנוגע לאופן תלישתו מן האילן כו'.

15 ואם הדברים אמורים בנוגע לצומח ודומם וכו' – עאכו"כ ובמש"כ וק"ו בנוגע למאורע הקשור עם
16 יהודי, ובלשון הידוע¹¹¹, שכל דבר שיהודי רואה או שומע יש בו הארה והוראה בנוגע לעבודתו את קונו
17 ואת בוראו.

18 ובהתאם לכך, יש לקשר עם המדובר לעיל גם את הניגון שסיימו לנגן זה עתה, שבו מדובר אודות
19 "סלוזשבאָ יעוורייסקאַיאַ" (עבודה יהודית), כדלקמן.

20 כו. ענין העבודה ("סלוזשבאָ") ישנו בכל העמים כולם, אבל ישנו אופן מיוחד בענין העבודה ששייך
21 רק אצל בניי ("יעוורייסקאַיאַ").

22 ובהקדמה – שכל המציאות של בני אדם היא ענין החירות, להיפך מהמציאות של בעלי-חיים שאצלם
23 אין ענין החירות, כיון שכל ענינם אינו אלא לשמש את בני אדם; ורק אצל בני אדם ישנו ענין החירות,
24 כיון ש"אדם" הוא מלשון "אדמה לעליון"¹¹², והרי ה"עליון" הוא באופן של חירות אמיתית, ולכן יכול
25 להיות ענין החירות גם אצל בן אדם, ועאכו"כ אצל בניי – "אתם קרויין אדם"¹¹³, אמיתית ענין ה"אדם".
26 ובוזה גופא – הנה "אני נבראתי לשמש את קוניי"¹¹⁴, להיות עבדו של הקב"ה, "אנא עבדא דקודשא
27 בריך הוא"¹¹⁵.

28 אך ישנו אופן מיוחד של עבודה שישנו רק אצל בניי:

29 ישנו כלל (שנוגע להלכה) ש"עבדא בהפקירא ניהא לי"¹¹⁶, כך, שענין העבדות הוא היפך טבעו והיפך
30 ענינו, שנעשה רק מצד ההכרח, ומצטער מזה, כיון שהענין ש"ניהא לי" ובו מונח התענוג שלו הו"ע
31 ההפקירות, היפך ענין העבדות.

32 אבל ענין העבודה אצל בניי ("סלוזשבאָ יעוורייסקאַיאַ") הוא להיפך – שלא זו בלבד שהוא "עבדא
33 דקודשא בריך הוא", אלא הוא עושה זאת מתוך רצון ותענוג אמיתי.

(112) ראה של"ה ג, רע"א. ועוד.

(113) יבמות סא, רע"א. וש"נ.

(114) משנה וברייתא קידושין בסופה.

(115) זח"ב רו, א.

(116) גיטין יג, א. וש"נ.

(107) פח, סע"א.

(108) ראה תניא שעהיוה"א פ"ז.

(109) ראה תורת מנחם – רשימת היומן ריש ע' שיב. וש"נ.

(110) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות חס"ד ע' 409. וש"נ.

(111) ראה כש"ט בהוספות סרכ"ג ואילך. וש"נ (נעתק

ב"היום יום" ט אייר).

- 1 וכמבואר בארוכה בהמשך תרס"ו¹¹⁷, שתכלית העילוי בעבד היא – שדוקא מצד זה שאינו מציאות
2 לעצמו, אלא כל מציאותו היא מציאות האדון,
- 3 – וכידוע המבואר בחידושי הרשב"א¹¹⁸ בפירושו "מה שקנה עבד קנה רבו"¹¹⁹, שאין זה באופן
4 שתחילה קונה העבד, ואח"כ נקנה לרבו, אלא מלכתחילה "קנה רבו", כיון שהעבד אינו מציאות לעצמו
5 כלל –
- 6 הנה התענוג שלו הוא תענוג האדון.
- 7 כלומר: אין הכוונה שאצל העבד יש רק ענין העבדות באופן של קבלת-עול, ואין אצלו כח התענוג,
8 כח הרצון וכו', אלא אדרבה: דוקא יש לו רצון ותענוג, כך, שעבודתו היא מתוך תענוג (היפך הענין
9 ד"בהפקירא ניחא לי"), אלא שכל מציאותו היא מציאות האדון, כך שהתענוג שלו הוא תענוג האדון.
- 10 ומובן, שבמצב כזה לא שייך שיעשה חשבון, שכיון ש"בהפקירא ניחא לי", ינסה למצוא תירוץ
11 להתחמק מהעבודה, להעבירה למישהו אחר וכו' וכו' – כי, כאשר תענוג האדון נעשה התענוג שלו, הרי
12 מעצמו מובן שבשמעו שישנו רצון וציווי האדון שיעשה ענין פלוני, הנה לכל לראש עושה זאת;
- 13 ולאחרי כן, הנה כיון שיש לו גם ענין של שכל – שזהו אמנם שכל האדון, אבל הוא צריך להשתמש
14 בשכל זה – רוצה גם להבין זאת. והיינו, שרצונו שגם מצד שכלו תהי' כל מציאותו מציאות האדון, ולכן
15 רצונו שיונח אצלו שכל האדון, שמצדו בא ציווי ופקודת האדון.
- 16 כז. וזהו כללות הענין שנאמר בגמרא במילים קצרות – שבנ"י קיבלו את התורה (שעז"נ¹²⁰ "היום
17 הזה נהיית לעם") ע"י הקדמת "נעשה" ל"נשמע"¹⁰⁷;
- 18 לכל לראש – צריך להיות הענין ד"נעשה".
- 19 וכיון שהתורה היא תורת אמת, הרי מובן שכוונת התורה שהענין ד"נעשה" יהי' באמת – שצריך
20 להיות מונח בזה בכל מציאותו: מתוך קבלת-עול, רגש שבלב, הבנה שבשכל, רצון ותענוג, שבאופן כזה
21 העשי' היא באמת, שהרי לולי זאת, עושה זאת חצי אדם, שליש אדם – רק חלק מסויים מהאדם, ולא
22 כל האדם, ולכן אין זו עשי' אמיתית, כיון שחלק ממנו נשאר מבחוץ.
- 23 ומזה מובן, שכאשר תורת אמת אומרת שהיא ניתנת באופן שבנ"י מקדימים "נעשה" ל"נשמע" – הרי
24 זו עשי' יהודית ("סלוזשבאָ יעווריסקאַיא"), שנעשית בתענוג ובשמחה ובטוב לבב.
- 25 כח. וזהו משנת"ל בארוכה בנוגע לענין המסירות-נפש – אפילו במצב של הרווחה והרחבה – שאין
26 זה באופן שנאנח על זה שצריך למסור נפשו, אלא אדרבה: יש לו תענוג מאין כמוהו, שלא זו בלבד
27 שביכלתו לעבוד את הקב"ה ע"י ה"כלים" של הנשמה, בחלק הנשמה שבא בהתלבשות ובמדידה והגבלה
28 בגוף, אלא הוא מוסר את כל נפשו להקב"ה.
- 29 וכפי שמבאר רבינו הזקן¹²¹ בנוגע לענין העקדה: "וריוותי דאברהם אבינו ע"ה היא העומדת לעד לנו
30 ולבנינו עד עולם",
- 31 וממשיך לבאר: "כי העקדה עצמה אינה נחשבת כ"כ לנסיון גדול לערך מעלת א"א ע"ה, בשגם כי
32 ה' דיבר בו קח נא את בנך כו', והרי כמה וכמה קדושים שמסרו נפשם על קדושת ה' גם כי לא דיבר
33 ה' בס", כך, שבשביל זה אין צורך בהפלאה של אברהם אבינו להזכיר את נסיון העקדה בכל יום ויום,
34 אלא החידוש הוא – "שא"א ע"ה עשה זאת בזריוות נפלאה, להראות שמחתו וחפצו למלאות רצון
35 קונו ולעשות נחת רוח ליוצרו".

117) ע' שט [תי] ואילך.

118) קידושין כג, ב.

119) פסחים פה, ב. קידושין שם.

120) תבוא כז, ט.

121) תניא אגה"ק סכ"א.

1 כלומר: למרות שענין העקדה הי' לא רק היפך טבע האדם שיש לו אהבה עצמית לבנו יחידו, אלא
 2 גם היפך טבעו של אברהם בעבודת ה', שנקרא "אברהם אוהבי"¹²², כיון שעבודתו היתה בענין החסדים:
 3 הכנסת אורחים, גמילות חסדים וכו', הנה גם ענין זה שהי' היפך כל חייו בעבודת ה', לא זו בלבד שקיימו
 4 בפועל, אלא "עשה זאת בזריות נפלאה, להראות שמחתו וכו'" (ככל הלשונות שמבאר שם, שזהו ענין
 5 הדורש ביאור לעצמו¹²³).

6 ומסיים: "וממנו למדו רז"ל לקיום כל המצוות כו'" – שהרי התורה אינה ספר של סיפורים יפים,
 7 אלא ספר של הוראות, כך, שזוהי הוראה והלכה לכל אחד מישראל שקורא ולומד פרשת העקדה –
 8 ללמוד מזה ש"וישכם אברהם בבוקר", "נזדרזו למצוה", "ויחבוש את חמורו", "הוא בעצמו ולא צוה
 9 לאחד מעבדיו"¹²⁴ (אע"פ שהי' זה רק ענין של מכשירי מצוה והכנה למצוה, ככל הגדרים שביריחוק הערך
 10 בין "ויחבוש את חמורו" לקיום הציווי עצמו), בגלל שמחתו וחפצו כו'.

11 כט. וענין זה בא בהמשך להמדובר לעיל (ס"ו) אודות צו השעה – שאין צורך להסתובב ולחשוב
 12 כיצד יכול לעבוד את ה', או באותיות פשוטות יותר: מהו תפקידו היום, במצב ההוה בעולם ואצל בני"
 13 – כיון שחסכו ממנו את כל החקירה ודרישה, שהרי הנוער היהודי בא ומרעיש (מתוך "טומל"
 14 ו"שטורעם") שהם נמצאים ב"חלל ריק", כיון שחינכו אותם ל"ריקנות", והם רוצים תוכן בחיים.

15 וכאמור לעיל (ס"ו) הדוגמא מענין הצדקה – שיש דין בשו"ע¹²⁵ ש"מאד יש לזוהר בה .. אם לא
 16 יתן לו מיד", והיינו, שזהו ענין שאינו סובל דיחוי אפילו לרגע אחד בשביל איזה ענין שיהי'.

17 וכדי לעורר יותר ("ס'זאָל זיין מערער איינגעפרעסט"), מוסיף ומביא בשו"ע גם סיפור – אף שבדרך
 18 כלל הובאו בשו"ע רק דינים, ועד שבכל ריבוי הסימנים שישנם בשו"ע יש רק סיפורים אחדים, וא' מהם
 19 הוא סיפור זה¹²⁶ – "כעובדא דנחום איש גם זו"¹⁶.

20 ולהעיר, שכיון שנחום איש גם זו הי' רבו של רבי עקיבא¹²⁷, ה"כונה" של תורה שבע"פ כולה –
 21 "כולהו אליבא דרבי עקיבא"¹²⁸, הרי מובן, שדחייתו לרגע את נתינת הצדקה לעני ("עד שאפרוק מן
 22 החמור") לא היתה באופן שבאותו רגע הי' במעמד ומצב של הנאת עצמו, או סתם רגע בחיים, אלא
 23 מדובר אודות חייו של נחום איש גם זו, רבו של רבי עקיבא, המקור של כל תורה שבע"פ; ואעפ"כ,
 24 כיון שלא נתן צדקה לעני מיד, אירע רח"ל הסיפור המובא בשו"ע.

25 ודוגמתו בנוגע להמדובר לעיל שהענין הראשון שבו צריך לעסוק בכל מדינה ומדינה ועיר ועיר הוא
 26 חינוך הנוער – שאין זה כמו גבאי צדקה שצריך לחשוב ולחפש היכן נמצא העני, אלא צריך רק לקיים
 27 את הציווי "לא תקפוץ את ירך"³⁸, כיון שה"עני" בא אליו ודופק ומרעיש כו', ועד כדי כך גדלה עניותו,
 28 שאינו יודע במה צריכה להתבטא החיות שלו, וכיצד ימלא את הריקנות שבו!

29 ל. ועד"ז בנוגע לענין השני שדובר אודותיו (סי"ג):

30 ישנם עשרות אלפים יהודים שיצאו מעבר למחיצה של מדינה שבה לא היתה להם אפשרות (אפילו
 31 ע"י מס"נ) לחיות חיים יהודיים (מלבד נקודות ספורות שהיו יכולים לעמוד בהם מתוך מס"נ), ופעלו
 32 על עצמם למסור נפשם ולשבור לגמרי את כל סדר חייהם המסודרים ולהתחיל את החיים מאל"ף, מתוך
 33 תקוה שבצאתם מהמיצר ושבי' יוכלו "למצוא את עצמם" – שזהו מה שהם רוצים, אבל בעצמם אינם
 34 יודעים מהו הצמא והרעב שלהם;

35 ובצאתם משם, עומדים בתמהון גדול על כך שמסביבם מתעסקים בענינים של מה-בכך!

(125) יו"ד רסרמ"ז.

(122) ישעי' מא, ח.

(126) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות חס"ו ע' 227. וש"נ.

(123) ראה גם אג"ק ח"ג ריש ע' קלט. תורת מנחם –

(127) ראה תגיגה יב, סע"א.

התוועדיות חל"ו ע' 50.

(128) סנהדרין פו, רע"א.

(124) וירא כב, ג ובפרש"י.

- 1 אפילו אלו שמסייעים להם – מסייעים רק בענינים טפלים;
- 2 ואפילו אלו שכבר רוצים לעשות משהו בענינים חשובים – מקשרים זאת עם תנאים שונים ומשונים:
- 3 עליו להרשם לארגון פלוני ולמפלגה פלונית, ולקבל על עצמו התחייבויות מסוימות, ואז יעשו לו טובה
- 4 ויתנו לו האפשרות להתנהג כיהודי בחייו במשך כל היום כולו, ולחנך כך את בניו ובנותיו – שבשביל
- 5 זה מסר נפשו לשבור את כל מה שהי' לו שם ובלבד לצאת מן המיצר ושבי'!
- 6 זהו דבר שלא הי' לעולמים! – כשמסבירים מה שקורה כאן, הנה לומר על זה "שומו שמים" הרי
- 7 זה ביטוי מדי חלש!...
- 8 במקום לדאוג ל"חדרים" ו"ישיבות" ובתי-חינוך על יסודי התורה והמצוה לילדות עבור העולים
- 9 החדשים – עורכים אסיפות בכל מקום ומקום, ודנים את מי למנות לחלק את הכסף, ולאח"ז עורכים
- 10 אסיפה חשאית – חדר לפני מחדר, ומזהירים שאף א' לא יספר על זה, כיון שאם יתפרסם הדבר בעיתון
- 11 אזי יתעורר רעש, שהרי זה לא יפה... – לקבוע "תנאים" לנתינת העזר: כיון שלאחר משך זמן יערכו
- 12 "בחירות", הנה מי שיבחר עבורם, יקבל את העזר הדרוש לו!
- 13 [ובמה מתבטא כבר העזר? – בה בשעה שהי' לו כל טוב גשמי בהיותו מעבר השני של המחיצה;
- 14 הוא בא לכאן כדי למצוא יהדות!...].
- 15 אפילו בנוגע לעזר גשמי הרי זה גם דבר מבהיל, וראי' לדבר, שאלו שעורכים את האסיפות מזהירים
- 16 שלא יתפרסם הדבר ברבים ח"ו! – אלא שיש כלל בגמרא¹²⁹ ש"כל מילתא דמתאמרא באפי תלתא לית
- 17 בה משום לישנא בישא" (לשון הרע), ולכן, בו ביום נודע הדבר! ואעפ"כ, לא מנע הדבר שבאסיפה
- 18 השני' יחזרו וידברו באותו נוסח!
- 19 לא. ולאחרי כן ניתוספה צרה חדשה:
- 20 כיון ש"עם חכם ונבון הגוי .. הזה"¹³⁰, כפי שאומרת התורה ש"היא חכמתכם ובינתכם"¹³⁰, הנה
- 21 כשמתחילים לומר: "עשו משהו עבור הנוער", "עשו משהו עבור העולים החדשים", ישנו מיד המענה
- 22 – שלהיותו איש חכם ונבון, ואינו אוחז מהסדר ד"עמא פיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו"¹⁰⁷, הנה לכל
- 23 לראש יש לבחור אנשים חשובים שיערכו "מחקר" (כפי שנקרא כאן בעדינות: "ריסורטש"), וכדי
- 24 שה"מחקר" יהי' באופן טוב ומבוסס, יש צורך בכמה שנים, ובמילא דרוש שבביל זה הון תועפות!
- 25 לכל לראש "מרויחים" מזה – שלוקחים את הכסף שעל ידו היו יכולים להחיות עשירות אלפים
- 26 מהנוער היהודי שיוכלו לשוב לצור מחצבתם, ומשתמשים בו עבור מחקרים שאין בהם כל צורך לגמרי!
- 27 התועלת היחידה שיש ממחקרים אלו היא – שתהי' "פרנסה" עבור אותם אחדים שמתעסקים במחקר
- 28 זה! ...
- 29 וע"פ רוב בוחרים (לא עניים, אלא) כאלו שגם בלאה"כ יש להם פרנסה בהרחבה, אלא ש"מי שיש
- 30 לו מאתיים רוצה ד' מאות"¹³¹ (ולהעיר, שבמארז"ל הנ"ל אינו מפרט יותר מזה; אבל עכשיו, שחיים
- 31 בעולם שיש בו חידושים, אוחזים כבר במצב ש"יש לו ארבע מאות" ו"רוצה שמונה מאות", ועוד מוסיף
- 32 ו"מהדר" לרצות ב"פ ככה, ג' ד' וה' פעמים ככה!),
- 33 ונוסף גם ענין הכבוד ש"חכם יתקרי" ו"רבי יתקרי" – הוא זה שיחרוץ גורלם של עשרות אלפי נפשות,
- 34 אם לאחרי שלש שנים יתנו להם כמה פרוטות כדי להעמיד להם "מלמד" שילמד עמהם "אל"ף-בי"ת"
- 35 בנוגע למציאות שלהם – מהו יהודי ומהי יהדות, או שמסקנת ה"מחקר" תהי' – כפי שכבר אירע בעבר
- 36 – שיש לערוך מחקר נוסף לבדוק ולהחליט אם המחקר הקודם הי' נכון או לא, ואז ידעו איך להתקדם
- 37 וכו' וכו'!

131) ראה קה"ר פ"א, יג. פ"ג, יו"ד. רמב"ן ובחיי ס"פ חיי שרה. ועוד.

129) ב"ב לט, סע"א ואילך.
130) ואתחנן ד, ו.

1 והגע עצמך: יהודים עברו כבר כל מיני צרות, וכל מיני שיטות שנוסו (לא על בעלי-חיים, כנהוג
 2 בחכמת הרפואה, אלא) על יהודים חיים... כל מיני השיטות בחקירה ובפילוסופי, באמונות טפלות
 3 ובכפירה רח"ל – נוסו כבר: פלוני בן פלוני – על בן, פב"פ – על תלמיד, ופב"פ – סתם כך על יהודי;
 4 אלא כיון שיש לו השפעה, עלה בדעתו בקומו היום משנתו, שלפי מעמד ומצב ההוה יש לנסות שיטה
 5 מסויימת שיתכן שהיא אמיתית, ולכן סבור שאין צורך בתורת משה, שניתנה ב"מדבר", כשעדיין לא היו
 6 במציאות כל עניני הגדלות שהמציאו לאחרונה...
 7 ולכן – ממשיך לטעון – לכל לראש עליו לערוך "מחקר" כיצד ליישם שיטה זו בחיים, וכדי
 8 שה"מחקר" יוכל להיות כדבעי, "על מי מנוחות"¹³², הרי זה צריך להיות באופן שיוכל לישב במנוחה
 9 בביתו כו' (כמובן מדברי הגמרא במסכת בכורות¹³³), ובשביל זה צריך ליתן לו הון תועפות; ומה שנעשה
 10 בינתיים בחוץ, ויתירה מזה: מה שנעשה בפנים, עם הבן או הנכד שלו, ילד או ילדה – אין זה ענינו;
 11 הוא עסוק ב"חכמתכם ובינתכם" – עריכת ה"מחקר"!!!
 12 ובכן: זוהי הצרה הכי גדולה – שלאחרי שעברו אלפי שנים ממתן-תורה בהר סיני, מחפשים מחקרים
 13 חדשים!
 14 וכמדובר לעיל (ס"ח), שבשעת מתן-תורה היתה עבודה קשה, כיון שלא ידעו אם זו תהי' "תורת
 15 חיים" ש'היא חיינו ואורך ימינו", או שזהו רק עול קשה של מלכות שמים, והי' צורך בענין של אמונה;
 16 משא"כ לאחרי שעברו אלפי שנים ממתן-תורה.
 17 וכאמור לעיל שכבר ניסו אצל בני" את כל השיטות – החל מ"עגל הזהב" מיד לאחרי מ"ת, וכן העגל
 18 שהי' בזמן הבית בדן ובבאר-שבע,
 19 – שהעמיד אחד שהי' למדן מופלג, כדאיתא בגמרא במסכת סנהדרין¹³⁴ ש"תורתו . . לא הי' בה שום
 20 דופי", כ"שלמה חדשה"¹³⁵ ש"אין בה שום דופי", "ושניהם (הוא ואחי' השילוני) לבדם בשדה"¹³⁵, "שכל
 21 תלמידי חכמים דומין לפניהם כעשבי השדה" –
 22 ועד לימינו אלו, שעושים "ענין" גם מ"עם-הארצות" – שלא לחנך ולחזק ילד בשיטה מסויימת, כדי
 23 שלא להכריחו ולשלול אצלו ענין הבחירה, ורק לאחרי שיגדל הנער וידע "מאוס ברע ובחור בטוב"
 24 (כלשון הכתוב בישעיה'¹³⁶), אזי יספרו לו שישנם כל מיני דתות, וישלחו אותו ללמוד אודות כל מיני
 25 אמונות טפילות (ועד לענינים של אכזריות) שאין להם כל שחר אפילו בשכל הפשוט, ויסמכו עליו שבגיל
 26 שמונה עשרה או עשרים ימצא את דרכו בחיים!
 27 והנקודה שבדבר – שבנוגע ל"מחקר", יש לסמוך על דברי ימי בני" במשך אלפי שנים, שבהם כבר
 28 ערכו את כל סוגי ה"מחקרים", לבחון מהו הענין בחיים שיביא לידי קיומו של יהודי, ומהי השיטה בחיים
 29 שמביאה להיפך הקיום כו'. ובשביל זה אין צורך באריכות זמן של כמה שנים, ואפילו לא חדשים
 30 ושבעות; זהו דבר ברור ומנוסה כבר, כמדובר כמ"פ בארוכה.
 31 לב. וכאמור, אין הענין והכוונה בזה לומר "מוסר", אבל עכ"פ יש צורך ב"קול קורא", וכמובן גם
 32 מהלשון בתנ"ך¹³⁷: "קול קורא במדבר", שמזה גופא מוכח שאפילו כאשר לפי שעה הרי זה בבחינת
 33 "קול קורא במדבר", אין רשות לוותר על ה"קול קורא".
 34 וכמדובר כמ"פ, שהצלחת העבודה שייכת להקב"ה, אבל העבודה של יהודי ("סלוזשבא יעוורייסקאצ'")
 35 היא – לעשות מה שהקב"ה צוה עליו:

135) מלכים-א יא, כט.

136) ז, טו-טז.

137) שם מ, ג.

132) תהלים כג, ב.

133) ט, רע"א ובפרש"י.

134) קב, א.

1 הקב"ה צוה "ואהבת לרעך כמוך"¹³⁸ – עליו לקיים הציווי "ואהבת לרעך כמוך"; הקב"ה צוה "הוכח
2 תוכיח את עמיתך"¹³⁹ – עליו לקיים הציווי "הוכח תוכיח את עמיתך". וגם אם כבר עשה זאת תשעים
3 ותשע פעמים ולא פעל מאומה, "קול קורא במדבר" – צריך לעשות זאת "אפילו מאה פעמים"¹⁴⁰,
4 וכמבואר במפרשים¹⁴¹ שאין הכוונה רק מאה פעמים, ולא מאה ואחת, אלא זהו לשון הרגיל שמורה על
5 ריבוי פעמים ללא הגבלות.

6 וכאשר טוען: חבל על הזמן, שהרי כבר ניסה תשעים ותשע פעמים ולא פעל מאומה – אומרים לו:
7 הענין שלך הוא – לקיים "ואהבת לרעך כמוך", "הוכח תוכיח את עמיתך"; ואילו ההצלחה שבדבר –
8 הרי זה ענין ששייך להקב"ה.

9 אך אין הכוונה שכיון שהתורה אומרת לו "ואהבת לרעך כמוך", "הוכח תוכיח את עמיתך", ו"לא
10 תשנא את אחיך בלבבך"¹³⁹, אזי ילך ויערוך "מחקר" בנוגע לכל פרטי הענינים שבזה שנתבאר במפרשי
11 התורה וכו'; עליו רק לראות מ"ש בענין זה בשולחן-ערוך, ששם נאמר הציווי והענין כפשוטו.

12 ואדרבה: הדרך לבוא להבנת ציווי התורה, "נשמע" שפירושו "נבין"¹⁴² – אף שבעצם הרי זה שלא
13 בערך, שהרי מדובר אודות שכל האדון שהוא אדונו של עולם, שאינו בערך כלל לשכל האדם, ואין זה
14 אלא בגלל ש"בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו", ו"הנותן בעין יפה נותן"¹⁴³ – הרי זה דוקא
15 ע"י הקדמת "נעשה" ל"נשמע".

16 וכאשר עושים זאת מיד, כציווי השו"ע שנתנית הצדקה צריכה להיות מיד (אפילו לא כפי שהי' אצל
17 גדול בישראל כמו נחום איש גם זו), שזוהי גם התנועה של עשיית תשובה מיד – אזי זוכים לגאולה
18 האמיתית והשלימה, שהרי "אין ישראל נגאלין אלא בצדקה"¹⁴⁴, ובקרוב ממש, ובלשון הרמב"ם⁸³:
19 "הבטיחה תורה . . (ש)מיד הן נגאלין".

20 * * *

21 לג. אע"פ שכבר דובר אודות הענין הבא לקמן בהתוועדות של יום הש"ק¹⁴⁵, ולכאורה מהו הענין
22 לחזור עליו פעמיים – הרי כיון שנמצאים כאן כאלו שלא היו ביום הש"ק, והעיקר, שהדברים הנאמרים
23 עתה מגיעים לכמה מדינות ע"י הטלפון, הנה כדי להסיר מכשול, "לאפוקי מאיסורא", ברצוני לחזור
24 עוה"פ עכ"פ נקודת הדברים.

25 ובכן, המדובר הוא אודות מה שאירע בארץ הקודש בנוגע לענין של "אח ואחות":

26 בתחילה – נאטרו האח והאחות ע"י ב' וג' בתי-דינים, שחתמו בשמותיהם פסקי-הדינים ("מסמכים"
27 – כפי שנקראים שם), באמרם – כדברי המשנה במסכת סנהדרין¹⁴⁶ – "איש פלוני אתה זכאי איש פלוני
28 אתה חייב", ובאופן שכאשר הדברים יוצאים לחוץ מספיק לומר שהב"ד פסק כך וכך, ולא לומר "אני
29 מזכה וחבירי מחייבים כו'", ש"על זה נאמר¹⁴⁷ הולך רכיל מגלה סוד", אבל אעפ"כ, יודעים שבין
30 האוסרים היו הרבנים שמכהנים עתה ברבנות באה"ק (באופן שאין פוצה פה ומצפצף), אפילו אלו
31 שאומרים שהפס"ד שלהם נכתב באופן... אינני רוצה לחזור על המילים שאמרו עליהם!

32 ולאחרי כן הי' פס"ד נוסף – להיפך!

33 אך על זה היתה דעה ברורה מגדולי הפוסקים באה"ק ומגדולי הפוסקים בחו"ל, ועד להחלטה של
34 "אגודת הרבנים דארה"ב וקנדה" – שפס"ד זה (וכיו"ב) בטל ומבוטל!

(143) ב"ב נג, רע"א. וש"נ.

(144) רמב"ם הל' מתנות עניים רפ"י.

(145) סי"ב (תורת מנחם – התוועדויות חע"א ע' 73). וש"נ.

(146) כט, א.

(147) משלי יא, יג.

(138) קדושים יט, יח.

(139) שם, יז.

(140) ב"מ לא, א.

(141) ראה לקו"ש חל"ד ע' 87. וש"נ.

(142) ראה לקו"ש חכ"ג ע' 93. וש"נ.

1 ועכשיו באים ומחפשים כל מיני פירושים וענינים של סילוף – כלשון הפסוק¹⁴⁸ "השוחד יעוור עיני
2 חכמים ויסלף דברי צדיקים", ולא די בכך שמסלף דברי עצמו, אלא רוצה לסלף גם דבריו של פלוני,
3 אע"פ שאינו צדיק וכו'.

4 ולכן, החובה והזכות לומר עוה"פ דבר ברור מהי עמדתו בדבר:

5 אע"פ שאין עניני להתעסק עם פסקי הלכות – הרי כיון שזהו דבר ברור לגמרי, כשיודעים מי הם
6 האומרים שפס"ד זה הוא בטל ומבוטל, כך, שברור הדבר שכך קובע השולחן-ערוך באותיות ברורים,
7 ו"התורה הזו לא תהי' מוחלפת", אזי מעצמו מובן שלא יתכן שינוי בדעתי בענין זה – שלא כדעת
8 האומרים אולי הי' שינוי, ואולי אין הענין כ"כ בחריפות, ואולי אינו כ"כ בכירור וכו'.

9 והנני מנצל במיוחד את העובדה שע"י הטלפון יגיעו הדברים לכו"כ מקומות – שאלו שחפצים
10 להתחשב בדעתי, ידעו, שלא הי' בזה שינוי כלל לגבי המדובר בזה כבר כמ"פ,

11 שבשעה שלוקחים שוחד – לא יכולים להיות פוסק בדין זה!

12 אפילו לאחרי עשיית התשובה – הרי זה מועיל רק שיוכל לפסוק דין בענין אחר, אבל לא באותו ענין
13 שעבורו לקח שוחד; וקודם שעשה תשובה – ישנו פס"ד ברור מ"אגודת הרבנים" כאן ומגדולי הפוסקים
14 באה"ק ומגדולי הפוסקים בכל קצוי תבל, שפס"ד זה בטל ומבוטל, ופסקי דיניו בטלים ומבוטלים,
15 כמדובר לעיל.

16 ובזה לא שייך שינוי, לא בעבר ולא בהוה.

17 ואם משהו ירצה לסלף את דברי ולומר, שמחר יהי' בזה איזה שינוי – כבר דובר כמ"פ ש"תורה"
18 אי אפשר לשנות!

19 בנוגע לאדם, איש ישראל – ניתנה בחירה חפשית, כך, שביכלתו לעשות ולומר כדברי התורה, או –
20 רח"ל ח"ו – היפך התורה, אבל לא עי"ז נעשה שינוי בתורה.

21 במילים אחרות: כשמדובר אודות רב, יש לו א' משתי הברירות: או לפסוק ע"פ "דבר הוי' זו
22 הלכה"¹⁴⁹, או (אם רצונו לפסוק באופן אחר, אבל אינו יכול לשנות את ההלכה) להודיע שהוא לא רב!

23 ובנוגע לדבר החדש, שטוענים שבנוגע לפס"ד שכבר נדפס בקונטרס הקודם היסוד של ההיתר, עשו
24 כמה שינויים בענינים עיקריים לגבי מה שנדפס – הנה: בימים אלו קבלתי זאת, ולאחרי העיון כפי
25 האפשרי וכו' – אין זה נוגע ושייך כלל לפסק-דין שניתן מאגודת הרבנים דארה"ב וקנדה, ומהפוסקים
26 בא"י ובכל מדינות תבל; כל האמור שם באריכות, לא דן כלל ב"שטח" שעליו בנוי הפס"ד שקובע
27 שהפס"ד הנ"ל בטל ומבוטל. וכל זה – מלבד הסתירות שיש בהנדפס, אשר, כאמור לעיל אין כאן המקום
28 ואין זה עניני לדבר על זה.

29 לד. ונקודת הדברים – ש"עת צרה היא ליעקב"¹⁵⁰:

30 בתחילה התנכלו ("געריסן שטיקער") לשלימות עם ישראל, ע"י הענין של "מיהו יהודי", ועכשיו
31 הגיע ענין חדש – שמתנכלים ל"דבר הוי' זו הלכה"; מ"ישראל" ל"אורייתא" – תורת ישראל;

32 לאחרי ה"רעש" אודות "מיהו יהודי", התחילו לחשוב ש"צרות אחרונות משכחות את הראשונות"¹⁵¹
33 – לא "מבטלות", שהרי הצרה נשארה בתקפה, אלא שע"ז שיתעסקו עם ענין חדש, אולי ישכחו על
34 "מיהו יהודי"!!!

35 ומכינים כבר "היתר" רח"ל בנוגע לקוב"ה... באמרם שיש להם "יסוד" בדברי הרמב"ם סוף הלכות

150) ירמי' ל, ז.
151) ברכות יג, א.

148) פ' שופטים טז, יט.
149) שבת קלח, ב.

- 1 מלכים¹⁵², ויש כאלו שרוצים להראות דוקא ענין של חסידות ולבסס זאת על יסוד פתגם של הבעש"ט¹⁵³,
2 הי' לא תהי'!
- 3 וכאמור לעיל, "התורה הזו לא תהי' מוחלפת",
- 4 — שזוהו דבר ברור, אחד מי"ג העיקרים¹² (שכמה מהם נרמזים בפיוט "אדון עולם"), ועד שקבעו
5 זאת ב"אני מאמין באמונה שלימה", שבכמה קהילות בישראל אומרים זאת בדיבור, וגם אלו שלא אומרים
6 זאת בדיבור, הרי זה לרוב פשטות הדבר, אבל ישנו במחשבה לא רק פעם אחת ביום אלא כל היום
7 כולו —
- 8 ובמילא, גם עם ישראל ישאר בשלימותו, ע"י אחיזתם ב"דבר הוי' זו הלכה" שהיא "חיינו ואורך
9 ימינו", ועאכו"כ שהאמונה בקוב"ה תשאר בשלימותה,
- 10 מבלי הבט על כל עניני לחץ ושוחד, שיכולים "להועיל" רק לעוור עיני חכמים ולסלף דברי צדיקים,
11 אבל לא לפגוע בעם ישראל, ולא לפגוע בתורה ש"לא תהי' מוחלפת", כיון שאין זה פוגע בשלימות
12 ובפשטות של הקב"ה, שהוא נותן התורה, ש"בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו" — תורת ה',
13 "דבר הוי' זו הלכה".
- 14 ויה"ר שיקויים מ"ש בפרשה שהתחילו לקרוא בתורה⁸¹: "ובני ישראל יוצאים ביד רמה" — שיוצאים
15 מהגלות "ביד רמה", ובלשון התרגום: "בריש גלי", בפשטות, וללא מורא, מבלי הבט על איזה לחץ
16 ושוחד שיהי', אפילו לא הלחץ והשוחד שמצד ה"א-ל זר אשר בקרבך" זה היצה"ר¹⁵⁴.
- 17 ויקויים מ"ש¹⁵⁵ "יערה עלינו רוח ממרום", על כל אחד ואחת בישראל, ואז בודאי תקויים הבטחת
18 התורה — בלשון הרמב"ם⁸³: "הבטיחה תורה" — "סוּפָה יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה . . ומיד הן נגאלין",
19 בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, יבוא ויוליכנו לארצנו קוממיות — כיון שהולכים "ביד
20 רמה" ו"בריש גלי" עם התורה — ובעגלא דידן.
- 21 * * *
- 22 לה. עומדים אנו בזמן שבין פרשת בא (שקראו ולמדו בשבוע שעבר) לפרשת בשלח, שבשניהם
23 מדובר אודות ענין הגאולה, אלא שבענין הגאולה גופא יש הוספה בפרשת בשלח לגבי פרשת בא:
- 24 כללות הענין של היציאה ממצרים — נאמר כבר בפרשת בא; אבל אופן היציאה "ביד רמה", ועד
25 לענין השירה, "אז ישיר משה"³³, וכן נשי ובנות ישראל, כיון ש"ותקח מרים גו' אחות אהרן את התוף
26 בידה ותצאן כל הנשים אחרי' גו'¹⁵⁶ — הרי זה ניתוסף בפרשת בשלח.
- 27 והענין בזה — שעבודת האדם היא באופן שהולך מן הקל אל הגדול יותר, "מעלין בקודש"¹⁵⁷, "ילכו
28 מחיל אל חיל"⁷⁸, שלכן, באותה יציאה ממצרים (שהרי לא מדובר כאן אודות ב' יציאות ממצרים, אלא
29 אודות אותה יציאת) לא מסתפקים בגאולה כפי שהיא בפרשת בא, אלא ניתוסף בה יותר כו'.
- 30 וכשם שבלימוד התורה אודות הגאולה, לומדים תחילה את הפסוקים שבהם מסופר אודות היציאה
31 ממצרים כשלעצמה, ולאח"ז לומדים שהיציאה היתה "ביד רמה", ואח"כ לומדים את הפסוקים שלאח"ז,
32 שהשמידו לגמרי את מצרים באופן ש"לא נשאר בהם עד אחד"¹⁵⁸, ועד ש"וירא ישראל את היד

(154) ראה שבת קה, ב.

(155) ישעי' לב, טו.

(156) בשלח טו, כ.

(157) ברכות כח, א. וש"ג.

(158) שם יד, כח.

(152) כנראה הכוונה למ"ש בספ"א (בהשמטת הצענוור) בנוגע לדברי הנוצרי והישמעאלי ש"אינן אלא לישר דרך למלך המשיח".

(153) כנראה הכוונה לפתגם "שיותר יש תיקון לגוי עו"ז מן האפיקורסים כו'" (ראה כש"ט בהוספות סקס"ג. וש"ג).

- 1 הגדולה¹⁵⁹ (שלא זו בלבד שלומדים אודות "היד הגדולה", אלא רואים זאת בראי' מוחשית בעיני בשר),
 2 ואז באים לענין השירה אצל כל אחד ואחת מישראל – כן הוא גם עתה, "כימי צאתך מארץ מצרים"¹⁰³.
 3 לו. ובפרט במוצאי-שבת – שכולל ב' הענינים:
 4 מחד גיסא – ישנו עדיין ענין השבת שלפניו, כמובן ממ"ש בשו"ע¹⁶⁰ שצריך "ללוות את השבת ..
 5 כדרך שמלוין את המלך", ומובן, שכאשר מלווים את המלך, לא יתכן שהמלך נמצא במקום אחד והמלווה
 6 נמצא במקום אחר, אלא נמצאים ביחד עם המלך – "שבת מלכתא"¹⁶¹;
 7 וביחד עם זה, הרי זה כבר מוצאי שבת, שלכן הענינים דמוצאי שבת הם דוקא לאחרי הבדלה, ואילו
 8 הסעודה שאוכל קודם הבדלה (כאשר הסעודה השלישית נתאחרה ונמשכה לתוך הלילה) אינה סעודת
 9 "מלוה מלכה" של מוצאי שבת, כי אם דוקא לאחרי הבדלה, אלא שההבדלה היא באופן שהשבת נמשכת
 10 ב"מוצאי שבת"¹⁶², וביחד עם זה ש"מלוין את המלך", "שבת מלכתא", עורכים "סעודתא דדוד מלכא
 11 משיחא"¹⁶³, שבה נמצאים יחד עם "דוד מלך ישראל חי וקיים"¹⁶⁴,
 12 ובפרט במוצאי שבת שבו מקדשים את הלבנה ("כשהוא מבושם ובגדיו נאים", כמובא בפוסקים¹⁶⁵
 13 – ממסכתות קטנות¹⁶⁶), שאז מודגש יותר ענין הגאולה – כפי שאומרים בנוסח ברכת קידוש הלבנה:
 14 "שהם עתידים להתחדש כמותה"¹⁶⁷.
 15 וכאשר ממשיכים זאת בענין של פועל, ענין גשמי, כמו ענין הסעודה – סעודת מלוה מלכה, "סעודתא
 16 דדוד מלכא משיחא" – הרי זה חודר גם את גשמיות העולם.
 17 וזהו גם הקשר עם הענין ד"אל תירא עבדי יעקב"¹⁶⁸,
 18 – שאע"פ שבנוסח חב"ד אין אומרים זה¹⁶⁹, הרי נהוג לאמרו בכמה קהילות קדושות, ועד שרבינו
 19 הזקן מבאר בלקו"ת¹⁷⁰ "מה שאומרים במוצאי שבת אל תירא עבדי יעקב", שמזה מובן שענין זה ישנו
 20 בחסידות ואצל חסידים, אע"פ שמאיזה טעם שיהי' אין אומרים זאת בדיבור –
 21 כיון שבענין של "יעקב", שמורה על ענינים גשמיים, באכילה ושתי' גשמיים של הסעודה דמוצאי
 22 שבת, נמשך ענין השבת (שלכן "יסדר אדם שולחנו במוצאי שבת .. כמו בכניסתו"¹⁷¹),
 23 ואח"כ ממשיכים את הענין ד"אל תירא עבדי יעקב" על כל השבוע, באופן שאין זה שבוע של חולין
 24 כפי שהעולם מפרש "חולין", אלא זהו שבוע שנמשך בו ענין השבת – "מיני' מתברכין כולהו יומין"¹⁷².
 25 לז. ועד שבאים לסיום הסדרה – "והי' לאות על ידכה ולטוטפות בין עיניך כי בחוזק יד הוציאנו
 26 הוי' ממצרים"¹⁷³,
 27 וענין זה פועל "והי' בשלח פרעה את העם"¹⁷⁴, כולל גם הפירוש¹⁷⁵ שפרעה שלח ענינים שלו יחד
 28 עם העם, כך, שהוציאו לגאולה גם מעניניו של פרעה,
 29 ואז הגאולה היא "ביד רמה", ועד לאופן ש"אז ישיר משה ובני ישראל (וגם נשי ובנות ישראל, כנ"ל
 30 שגם מרים לקחה "את התוף בידה ותצאן כל הנשים אחרי") את השירה הזאת", ובאופן ד"לאמר"³³,

167) סנהדרין מב, א.

168) ישעי' מד, ב. ועוד.

169) ראה גם תורת מנחם – התוועדויות ח"ע ע' 150. וש"נ.

170) בלק עב, ב.

171) שו"ע אדה"ז או"ח רס"ש. וש"נ.

172) זח"ב סג, ב. פח, א.

173) ס"פ בא.

174) ר"פ בשלח.

175) ראה תו"א בשלח סא, ג. וראה גם פרדר"א רפמ"ב.

159) שם, לא.

160) ראה שו"ע אדה"ז או"ח ס"ש ס"א-ב. וש"נ.

161) ראה שם סרס"ב ס"ד. וש"נ.

162) ראה שהמ"צ להצ"צ מצות מילה פ"ה (דרמ"צ ח, א).

163) סידור האריז"ל בכוננות הבדלה ומוצ"ש. פע"ח שער

השבת פכ"ד.

164) נוסח קידוש לבנה (ר"ה כה, א).

165) טושו"ע או"ח סתכ"ו ס"ב.

166) מס' סופרים רפ"ב.

1 שבכל דור ודור ובכל יום ויום אומרים שירה זו, ועד ש"אז ישיר" – בתחיית המתים (כנ"ל (סי"ט) מדברי
2 הגמרא במסכת סנהדרין).

3 ומתוך שירה וזמרה נכנסים לשבוע חדש – השבוע של פרשת "בשלח", באופן ששולחים עם יהודי
4 כל טוב רוחני וגשמי, ללכת לקראת משיח צדקנו, לקבל פניו "ביד רמה" ו"בריש גלי", בגאולה האמיתית
5 והשלימה, ובקרוב ממש.

6 * * *

7 לח. צוה לנגן ואמר מאמר ד"ה באתי לגני אחותי כלה.

8 * * *

9 לט. כיון שעומדים כבר ב"א שבט – יש להזכיר שבשנה שעברה ב"א ניסן דובר¹⁷⁶ (אודות כמה
10 ענינים, וביניהם גם) אודות ענין שנוגע לחדשים שלאח"ז עד י"א ניסן תשל"ג – הקמת ע"א מוסדות.
11 וכמובן מעצמו – לא על חשבון המוסדות הקיימים (שיחסר בהם דבר-מה), אלא באופן של הוספה;
12 וכיון ש"צדיקים" ("עמך כולם צדיקים"¹⁷⁷) דומין לבוראם¹⁷⁸ – יהי זה באופן של "תוספתו מרובה על
13 העיקר"¹⁷⁹, והיינו, שבמוסדות חדשים תהי' לא רק אותה מדה של חיות כמו במוסדות הקיימים, אלא
14 באופן ש"מרובה על העיקר", ובמילא יהי' הענין ד"קנאת סופרים תרבה חכמה"¹⁸⁰, שאלו שעוסקים
15 במוסדות הקיימים יוסיפו בעבודתם, כדי שלא "לפגר" ("ניט אַפּשטיין") אחר המוסדות החדשים, וכך
16 תהי' ההליכה "מחיל אל חיל"⁷⁸.

17 ובכן: מ"א שבט עד י"א ניסן יש בכל שנה שני חדשים; וכיון שהקב"ה הוא רחמן, הוסיף עוד חודש
18 (שהרי בשנה זו יש אדר ראשון ואדר שני), כך שישנם שלשה חדשים – שזהו ענין של "חזקה" וכו'
19 וכו', ככל הפרטים שישנם בשלשה חדשים, כולל ובמיוחד – תקופה שלימה, דכיון שיש ד' תקופות
20 בשנה, הרי כל ג' חדשים הו"ע של "תקופה".

21 ויהי רצון שינצלו את הזמן של שלושת החדשים שנשארו עד י"א ניסן, למלא את כל ההחלטות
22 טובות שכבר קיבלו, ולהוסיף החלטות טובות כהנה וכהנה, ועד לאופן ד"כהנה וכהנה"¹⁸¹ כפי שנתפרש
23 בגמרא במסכת סנהדרין¹⁸² – ב"פ ככה או ד"פ ככה (ככל פרטי הדעות שבזה), וכל המחמיר בזה הרי
24 זה משובח.

25 וכפי שאמר הרבי בעל ההילולא כמ"פ¹⁸³, וגם ראו זאת במוחש, שכאשר יהודי מחליט לעשות דבר
26 טוב, הנה אע"פ שבשעת מעשה אין לו אפשרות בדרך הטבע למלאות החלטתו, הרי כיון שזוהי החלטה
27 של יהודי, ובתוקף, ובאופן של "בא", שהוא מונח בזה כו'¹⁸⁴, פותחת ההחלטה עצמה צינור חדש, שיוכל
28 אח"כ למלא החלטתו במילואה.

29 וכפי שראו אז בנוגע לפועל אצל אברך שההתקשרות שלו היתה באופן ד"מהיכי תיתי", אבל אותם
30 ענינים שבהם הי' בהתקשרות היו אצלו בפשטות ובאופן שאין להרהר בזה, וכאשר הבטיח שמקבל על
31 עצמו ענין של הדפסה באופן מסויים, שהי' לגמרי שלא בערכו – הנה מיד נפתח צינור, והרויח את
32 הכסף הדרוש שיוכל למלא החלטתו בפועל [אבל כנראה שהי' זה צינור מיוחד רק לקיום החלטתו זו,

181) שמואל-ב יב, ת.

182) כא, א.

183) ראה אג"ק שלו ח"ח ע' תקיג ואילך. וראה גם תורת
מנחם – התוועדויות חס"ה ע' 202. וש"נ.

184) ראה גם בהתוועדות דיום הש"ק ס"ה ואילך (תורת

מנחם – התוועדויות חע"א ע' 67 ואילך).

176) סל"ב ואילך (תורת מנחם – התוועדויות חס"ה ע' 84

ואילך).

177) ישעי' ס, כא. וראה סנהדרין ר"פ חלק.

178) ב"ר פס"ו, ה. רות רבה פ"ד, ג. ועוד.

179) ב"ר פס"א, ד.

180) ב"ב כא, סע"א. כב, רע"א. וראה אוה"ת ויצא ריח, ב

ואילך. וש"נ.

- 1 כיון שלאחרי כמה שבועות התבטל כל הענין...], כידוע להמתווך והמתווכים בזה, ועכשיו לא צריך כבר
2 לעשות מזה "סוד", שהרי "מצוה לפרסם עושי מצוה" 185 וכו'.
- 3 וזוהי גם הוראה לכל אחד ואחת – שצריך רק להחליט אליבא דאמת, ובתוקף, שיעשה ענינים אלו
4 במשך שלושת החדשים [ובכהם גופא – כל המקדים הרי זה משובת, ובמילא יוכל לאח"ז להוסיף "כהנה
5 וכהנה" עד י"א ניסן], ואז, אם יש לו כבר את הצינורות על זה, מה טוב, ואפילו אם יש צורך להשלים
6 משאו – הרי זה יושלם "מידו המלאה הפתוחה הקדושה והרחבה" 186.
- 7 מ. בנוגע לע"א המוסדות דובר במיוחד בנוגע לענין הקשור עם הפצת התורה – שבימינו אלו דבר
8 חשוב לקיים הענין ד"צדקתו עומדת לעד" 187. זה הכותב תורה נביאים וכתובים ומשאלין לאחרים" 188,
9 שהמציאות בזה בדורנו היא ע"י הקמת "ספרי" 189 – מקום שיכולים לבוא ללמוד ולעיין על אתר בספרי
10 תורתנו הקדושה, בנגלה ובחסידות וכו', ובמקום שאפשר – גם להשאל ספרים שכל אחד יוכל לקחתם
11 לביתו על משך זמן, כדי שיוכל ללמוד אפילו באותם שעות שהספרי סגורה, ובשעות שיש לו יותר
12 מנוחה, בריבוי בכמות ובריבוי באיכות.
- 13 ובהמשך להמדובר אודות פרשת "ויהי בשלח", שבה יש ענין השירה, וכן יש ענין השירה בהפטרה
14 (כמבואר בכ"מ" 190), והעיקר, שמנהג ישראל תורה הוא לקרוא שבת זו בשם "שבת שירה" – הנה כדאי
15 שבספריות יהיו גם תקליטים של ניגוני קודש בכלל וניגוני חב"ד בפרט. וגם בזה תהי' השתתפות במדה
16 מסוימת, ע"ד ההשתתפות בעניני הספריות.
- 17 וענין זה ימשיך שמחה והצלחה – ע"י שירה, ועד לשירה בקול רם, שזהו עיקר ענין השירה – הן
18 בכלי והן בפה, ועד לניגון ללא תיבות, כיון שנמצא במעמד ומצב שלמעלה אפילו מתיבות כפי שקשורים
19 עם ניגון (כנ"ל ס"כ).
- 20 מא. כמו"כ נהוג מידי שנה בשנה בהתוועדות יום ההילולא העשירי בשבט לערוך מגבית עבור "קרן
21 תורה" 191 – להתנדב ביד פתוחה ונדיבה, ובאופן ד"נדיב לב", עבור אלו שרוצים ללמוד תורה ללא כוונות
22 צדדיות, אפילו כוונות של קדושה, אלא רק בשביל לימוד התורה מצד אהבת התורה.
- 23 וכל הרוצה – ירום שמו בצירוף שם אמו, להזכירו על הציון של בעל ההילולא.
- 24 וענין זה ימשיך ריבוי ברכה והשפעה והצלחה ממקור הברכות, נותן התורה ומצוה המצוות, בורא
25 העולם ומנהיגו – ממהותו ועצמותו של הקב"ה בעצמו, באופן ש"הריקותי לכם ברכה עד בלי די" 192,
26 "עד שיבלו שפתותיכם מלומר די" 193.
- 27 וברכת ה' תהי' באופן ד"יברכך הוי' וישמרך" 194, והיינו, ש"הקב"ה הוא הנותן הוא השומר" 195 –
28 שהברכה וההצלחה תנוצל באופן טוב לדברים טובים (כמבואר בספרי בארוכה), ועד "וישמך לך שלום" 196,
29 ש"גדול השלום שאין חותם כל הברכות אלא בשלום" (כמ"ש בספרי), והוא כלי מחזיק ברכתו של
30 הקב"ה (כמ"ש בסיום ששה סדרי משנה).
- 31 ועי"ז יומשך גם הענין ד"ונתתי שלום בארץ" 197 – בארץ הקודש, וכן בכל מקום שנמצאים בניי,
32 שגם הוא נעשה בבחי' "ארץ", ש"רצתה לעשות רצון קונה" 198, דכיון שנמצא שם יהודי שרוצה לעשות

התוועדיות שם ע' 161). וש"נ.
192) מלאכי ג, יו"ד.
193) שבת לב, סע"ב.
194) נשא ו, כד.
195) פרש"י עה"פ.
196) שם, כו.
197) בחוקותי כו, ו.
198) ב"ר פ"ה, ת.

185) שו"ת הרשב"א ח"א סתקפ"א. הובא במג"א אר"ח
קנ"ד סק"ג. רמ"א יו"ד סרמ"ט ס"ג.
186) נוסח ברכה הג' דברהמ"ז.
187) תהלים קיב, ט.
188) כתובות נ, סע"א.
189) ראה גם תורת מנחם – התוועדיות ח"ע ע' 276. וש"נ.
190) ראה גם שיחת יו"ד שבט דאשתקד ס"ח ואילך (תורת
מנחם – התוועדיות חס"ז ע' 131 ואילך). וש"נ.
191) ראה גם שיחת יו"ד שבט הנ"ל סמ"ו (תורת מנחם –

1 רצון קונו, וכמאמר רבינו הזקן¹⁹⁹ (שהובא לעיל במאמר²⁰⁰) שיהודי אינו רוצה ואינו יכול להיות נפרד
2 מאלקות, אזי נעשה המקום שבו נמצא בבחי' "ארץ אשר .. עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה גו"²⁸,
3 הנה גם שם יקויים "ונתתי שלום בארץ",

4 ועד ש"כולנו כאחד" נמשיך בקרוב ממש את ה"שר שלום"²⁰¹, משיח צדקנו, שיוליכנו קוממיות
5 לארצנו, "ביד רמה" ו"בריש גלי", ובשמחה ובטוב לבב.

6 * * *

7 מב. בנוגע להקמת ע"א מוסדות – יקחו משקה מהתועדות זו, ועי"ז ימשיכו מהמעמד ומצב
8 שנמצאים בשעת ההתועדות גם לשעת האסיפה שתערך בקשר לזה, שבה יקבלו החלטות טובות על מנת
9 לקיימן בפועל (כמדובר לעיל),

10 ואכן יבואו הדברים בפועל עד י"א ניסן תשל"ג (או לפנ"ז) – מוסדות חדשים במספר ע"א או (ולא
11 "או", אלא בפשיטות וודאות) יותר מזה, מתוך שמחה וטוב לבב ובהצלחה רבה,

12 ועד שכל מוסד וכל מי שמתעסק בו יהיו באופן ד"כמופת הייתי לרבים"²⁰² – לעורר בני" בכל מקום
13 שהם ובכל חוג וענין שהם, שיפעלו בענין ד"יגדיל תורה ויאדיר"²⁰³ – להגדיל תורה ולהאדירה, ובאופן
14 ש"לימוד מביא לידי מעשה"²⁰⁴ – קיום המצוות,

15 ובמילא יומשכו גם הברכות שבאים עי"ז ש"בחוקותי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה", "ואת מצוותי
16 תשמרו ועשיתם אותם", עשיית המצוות²⁰⁵ – "ונתתי גשמיכם בעתם"²⁰⁶, וכל הברכות המנויות בפרשה,
17 ובאופן דמוסיף והולך, בבני חיי ומזוני, ובכולם – באופן דרוויחא,

18 ותהי' שנה שבה יסתיים הגלות שנקרא בשם "עיבור"²⁰⁷, וללא "חבלי לידה" תהי' "חלה גם ילדה
19 ציון את בני" ב"פעם אחת"²⁰⁸, כך, ש"בין רגע" יאמרו שנתמלאה הארץ בבני ובנות ישראל לומדי תורה
20 ועוסקים במצוות, מתוך שמחה והרחבה בבני חיי ומזוני,

21 ועי"ז ישנו את העולם כולו – שיהי' במעמד ומצב (כמ"ש הרמב"ם בסוף הלכות מלכים) ש"כל
22 המעדנים מצויין כעפר, ולא יהי' עסק כל העולם (ובפרט בני") אלא לדעת את ה' בלבד .. וישיגו דעת
23 בוראם כפי כח האדם", ועד לאופן ש"מלאה הארץ דעה את הוי' כמים לים מכסים"²⁰⁹, ובקרוב ממש.

24 [כ"ק אדמו"ר שליט"א שאל מיהו המארגן של האסיפה, ונתן לו קנקן משקה, ואמר: שיהיו בשורות
25 טובות גם מהענינים הפרטיים.

26 אח"כ אמר: נמצאים כאן מכמה מדינות שלא קיבלו משקה ביום הש"ק, ולכן יגשו ויקבלו משקה.

27 אח"כ צוה לנגן ניגון הכנה, ניגון אדמו"ר הזקן בן ד' הבבות (בכא הרביעית – ג"פ), והניגון "ניע
28 זשוריצי כלפצי".

29 אח"כ ניגן כ"ק אדמו"ר שליט"א בעצמו את הניגון "צמאה לך נפשי גו' כן בקודש חזיתך וגו'"²¹⁰.

30 אח"כ התחיל לנגן את הניגון "ופרצת".

(205) ר"פ בחוקותי ובתו"כ ופרש"י.

(206) שם, ד.

(207) ראה תו"א ר"פ וארא. ובכ"מ.

(208) ישע"י סו, ח ובמצו"ד.

(209) שם יא, ט.

(210) יש לציין שהקלטה מניגון זה נכנסה לתקליט ניגוני

חב"ד ש"ל כחלק מע"א מוסדות באישור והוראת כ"ק אדמו"ר

שליט"א (ראה "התקשרות" גליון לז ע' 12) – המו"ל.

(199) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ד ע' שפד (נעתק

ב"היום יום" כה תמוז). שם ע' תקמו (נעתק ב"היום יום" כא
סיון). ועוד.

(200) פ"ב (תורת מנחם – התועודיות חע"א ס"ע 79).

(201) ישע"י ט, ה. וראה פ' השלום, סוף ד"א זוטא. מדרש

מעשה תורה (אות ח).

(202) תהלים עא, ז.

(203) ישע"י מב, כא. וראה חולין סו, ב. וש"נ.

(204) קידושין מ, ב. וש"נ.

לקוטי שיחות

פרשת בא

כך כא, שיחה א

מתורגם ללשון הקודש

24 במשוער, בערך, קרוב לזמן חצות. ויוצא, ש"הדבר
25 מסופק"⁹, ואין יודעים בדיוק את הזמן שבו יתרחש הדבר
26 – והרי כך אי אפשר לומר כלפי הקדוש-ברוך-הוא¹⁰.
27 על כך מביא רש"י שני פירושים: א) המשמעות של
28 "כחצות הלילה" היא "כהחלק הלילה". ולגבי פעולה
29 המשמעות של "כ"ף" היא "כאשר": "כחצות הלילה" –
30 "כאשר יחלק הלילה"¹¹, בדיוק בחצי הלילה. ויוצא, שאין
31 כאן ספק. ב) המשמעות של "כחצות" היא אכן "כמו
32 כבחצות הלילה.. דמשמע סמוך לו", ומשה אמר כך "שמא
33 יטעו...". ואילו הקדוש ברוך הוא אכן אמר "בחצות" – את
34 הזמן המדוייק.

ב.

מהו ההוכחה של רש"י שמדובר כאן על ספק?

35 אך יש להבין:
36 מדוע מוכרחים לומר, שכאשר ה"כ"ף" של "כחצות"
37 היא "כ"ף השיעור" או "יחוייב שיהיה הדבר מסופק"⁹?
38 הרי אפשר לומר, שנאמר "כחצות" לא משום הספק
39 שבדבר, אלא משום שאכן היה זה "סמוך לחצות"¹²?
40 ובמיוחד, כפי ששואל בעל ה"לבוש": גם כאשר אדם
41 מתבטא ב"כ"ף השיעור" אין בכונתו לומר שזהו דוקא
42 "דבר מסופק". אלא שהוא "לא חש" לומר את המספר
43 המדוייק, ולכן הוא מציין באופן כללי, שזה סמוך למספר
44 מעוגל.
45 הטעם הפשוט לכך שאי אפשר לומר זאת¹³ הוא

א.

שני הפירושים של רש"י על "כחצות הלילה"

1 על הפסוק¹ "כה אמר ה' כחצות הלילה אני יוצא בתוך
2 מצרים" מביא רש"י שני פירושים למילים "כחצות
3 הלילה":
4 א) "פשוטו לישבו על אופניו" הוא, שהמשמעות של
5 "כחצות הלילה" היא "כהחלק הלילה", ולפי פירוש זה
6 "אין חצות שם דבר של חצי" – חצי לילה, אלא זוהי
7 פעולה?² (ורש"י מביא לכך מספר דוגמאות).
8 ב) "ורבותינו דרשו³ כמו כבחצות"⁴ הלילה, ואמרו
9 שאמר משה כחצות דמשמע סמוך לו.. שמא יטעו
10 אצטגניני פרעה ויאמרו משה בדאי הוא": משמעות
11 המילה "חצות" כאן היא "שם דבר של חצי" – חצי
12 הלילה, אך משה אמר "כחצות" – "סמוך לו", ולא
13 "בחצות" (בדיוק), משום חששו "שמא יטעו... ויאמרו
14 משה בדאי הוא". ולאחר מכן מסיים רש"י (לפי מספר
15 נוסחאות⁵) ואומר: "אבל הקדוש-ברוך-הוא יודע עתו
16 ורגעיו, אמר בחצות".
17 ה"מזרחי" ומפרשים נוספים מסבירים, שהקושי
18 בפסוק, אשר אותו רוצה רש"י לתרץ על-ידי שני
19 הפירושים הוא בדומה לקושי הגמרא⁶ – "מי איכא ספיקא
20 קמי שמיא" (=וכי יש ספק אצל הקדוש-ברוך-הוא)?
21 אם נאמר ש"חצות" הוא "שם דבר של חצי", יוצא
22 שה"כ"ף" של "כחצות" היא "כ"ף השיעור", כבדוגמאות
23 שמביא רש"י: כעשרת הימים⁷, כאיפה שעורים⁸. כלומר,

ועוד. וראה לקמן הערה 52.
6 ברכות שם.
7 שמואל א כה, לח.
8 רות ב, יז.
9 לשון הרא"ם כאן.
10 ועד"ז אין לומר ע"ד הפשט שהכ"ף הוא כ' הדמיון (כדעת רב
אשי בברכות שם), כמ"ש הרא"ם שם.
11 ראה גם רשב"ם כאן.
12 להעיר מלשון הכתוב (וירא יט, טו) "וכמו השחר עלה".
13 ראה גם בחיי כאן. ועוד.

1 פרשתנו יא, ד.
2 ראה ראב"ע וגו"א כאן (באר הגולה באר השלישי סמוך לסופו).
רא"ם, דקדוקי רש"י (ועוד) כאן.
3 ברכות ג, ב ואילך.
4 כ"ה בדפוסים שלפנינו, אבל בדפוס ראשון ושני ובכמה כתי"י
רש"י שתח"י – "בחצוי", והוא לשון הכתוב לקמן יב, כט (וראה לקמן
סעיף ב).
5 כ"ה בדפוס שני ועוד (אבל בדפוס ראשון ובכמה כתי"י רש"י
שתח"י ליתא). וראה ברכות ותוד"ה ואתא שם. – הלי' "יודע עתו ורגעיו"
נמצא בפסיקתא דר"כ פ' ויהי בחצי הלילה. וראה גם מכילתא על הפסוק
ויהי בחצי הלילה. פס"ר פ' ויהי בחצי הלילה. יל"ש פרשתנו רמז קפו.

27 פשוטו לישבו על אופניו שאין חצות שם דבר של חצי",
 28 כי "אין חצות דבר של חצי" היא הסיבה ל"זהו פשוטו"
 29 – שהרי המילה "חצות" מופיעה פעמיים במקרא¹⁸, ובשני
 30 המקומות "חצות" הוא "שם דבר של חצי"¹⁹,
 31 ומוכרחים לומר, שבאמרו "זהו פשוטו .. שאין חצות
 32 שם דבר של חצי" מתכוון רש"י לומר, שכדי "לישבו על
 33 אופניו" לפי פשוטו, צריך לחדש ולומר, שבבנינו²⁰ "אין
 34 חצות שם דבר של חצי".
 35 וכיון שבמקום שנאמר "חצות" זהו "שם דבר של
 36 חצי", מדוע נאמר, ש"פשוטו" של "כחצות" כאן אינו שם
 37 דבר של חצי, אלא "כהחלק הלילה" אשר אין לו הוכחה
 38 במקרא, והפירוש המסביר שהכוונה היא "סמוך לחצות"
 39 הוא "דרש" בלבד²¹?
 40 ולמרות שלפי זה צריך לומר, שמשא אמר "כחצות"
 41 כדי למנוע "שמה יטעו...", הרי, לכאורה, יש לחשש זה
 42 מקום בדרך הפשט²².
 43 (ב) מהי כוונת רש"י באמרו בפירושו השני "שמה
 44 יטעו... ויאמרו משה בדאי הוא" – מדוע יקבל משה את
 45 החשש של שמה בודאות רבה כל כך (ובמילא כאשר כל
 46 הבכורות ימותו לפי חישוביהם של אצטגניני פרעה "סמוך
 47 לחצות" ולא בדיוק בחצות, יאמרו ש"משה בדאי הוא"²³),
 48 עד כדי כך שהוא משנה עקב זאת את הביטוי בחצות
 49 ואומר כחצות!?
 50 (ג) בסוף דברי רש"י "אבל הקדוש-ברוך-הוא יודע
 51 עתיו ורגעיו"²⁴ אמר בחצות", אין מובן:
 52 כאמור מספר פעמים, גם כאשר מביא רש"י מדרשי
 53 חז"ל, הוא מצטט רק את העניינים המיישבים את דברי
 54 המקרא בדרך הפשט. ויש להבין בענינו: למרות
 55 שהדברים לקוחים מ"רבותינו"²⁵, מדוע הכרחי לומר על

1 שבהמשך נאמר¹⁴ "ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור..."
 2 – שמכת בכורות ארעה בדיוק "בחצי הלילה" ולא "סמוך
 3 לחצות".
 4 אך אין סביר לומר שזוהי הסיבה שבגללה מוכרח רש"י
 5 נאן להסביר אחרת, שהרי אם ההוכחה של רש"י היא רק
 6 מפסוק מאוחר יותר "ויהי בחצי הלילה", צריך היה רש"י
 7 לצטט פסוק זה בפירושו כאן,
 8 כפי שהוסבר מספר פעמים שרש"י בפירושו על התורה
 9 אינו מסתמך על פסוק אשר בן החמש לא למד אותו עדיין.
 10 ובמיוחד כאשר לפני כן, על הפסוק בפרשת לך לך¹⁵
 11 "ויחלק עליהם לילה" מצטט רש"י ממדרש אגדה¹⁶
 12 "שנחלק הלילה .. וחציו השני נשמר .. לחצות לילה של
 13 מצרים". כלומר, ש"חצות לילה של מצרים" אינו דוקא
 14 הרגע של חצות הלילה, אלא "חציו השני" באופן כללי¹⁷.
 15 ובודאי צריך היה רש"י לצטט כאן את הפסוק "ויהי
 16 בחצי הלילה...".
 17 וכיון שרש"י אינו מצטט פסוק זה, ואומר על פירושו
 18 הראשון "זהו פשוטו לישבו על אופניו" מובן,
 19 ש"פשוטו" של פסוק זה, כשלעצמו, מוכרחים לבאר
 20 "כהחלק הלילה".

ג.

שאלות נוספות על דברי רש"י

21 כן יש להבין:
 22 (א) במה קרוב יותר פירושו הראשון של רש"י
 23 ל"פשוטו" מאשר הפירוש השני, אשר רש"י מגדיר אותו
 24 כ"דרש"?
 25 אין לומר, שלפי פשוטו "אין חצות שם דבר של חצי"
 26 [כפי שניתן היה, לכאורה, להבין את דברי רש"י "זהו

(14) פרשתנו יב, כט.

(15) יד, טו.

(16) תיב"ע שם. ב"ר פמ"ג, ג. ועוד.

(17) ולהעיר, שהראב"ע כאן פירש שזהו "כחצות הלילה", בחציו השני, וכן מפרש מ"ש לקמן "בחצי הלילה". ובהנה פרשתנו לו, ב (ופי עץ הדעת טוב כאן) שזהו הפרש בין "כחצות" (שפירושו "כמפלג") ל"בחצי" (כפירושו "בפלגות בתראה"). וראה ש"ך על התורה כאן, שרציאה ("אני יוצא") היתה "כחצות" והמכה ("וה' הכה") "בחצי הלילה".

(18) תהלים קיט, סב. איוב לד, כ. וראה חדא"ג מהרש"א ברכות שם. ולהעיר גם מלשון רש"י לך שם – "לחצות לילה של מצרים", המורה ג"כ ש"חצות" הוא "שם דבר של חצי". אלא שאפשר לחלק בין לשון מקרא ללשון רש"י.

(19) ולהעיר, שבאיוב שם פירש"י דקאי על חצות לילה דמצרים.

(20) להעיר (יתירה מזו) מפירוש הרא"ם בפרשתנו (יא, ב) במ"ש רש"י "אין נא אלא לשון בקשה", דהיינו "אין נא האמור פה אלא כו", והביא כמה ראיות לדבריו.

(21) כקושיית הלבוש.

(22) וע"ד מ"ש רש"י לקמן (פסוק ח) שחלק משה כבוד למלכות, ומשום זה חי' דיבורו באופן המתאים. וראה דברי דוד (ועוד) כאן, שמשא שינה מדברי הקב"ה ע"ד מה ששינה הכתוב מפני השלום (פרש"י וירא יח, ג).

(23) ראה בחיי כאן. שפ"ח כאן. ועוד. ולהעיר מנתיבות עולם (למהר"ל) נתיב האמת פ"ב.

(24) ראה ג"כ פרש"י בראשית ב, ב. וראה לקמן סעיף ח.

(25) נסמן לעיל הערה 5.

28 אפילו במכות "דבר", "ברד" ו"ארבה"²⁷, הרי שבמכות
 29 "דבר"²⁸ ו"ארבה"²⁹ קבע הקדוש ברוך הוא את היום,
 30 "מחר", ולא את השעה ביום³⁰. ובמכת "ברד" שבה אמר
 31 הקדוש ברוך הוא "כעת מחר"³¹, וכפירוש רש"י "כעת
 32 הזאת למחר, שרט לו שריטה בכותל...", יש סיבה מיוחדת
 33 להכרח שבדבר³², כדי לוודא ש"ירא את דבר ה'"³³ ידע
 34 את הזמן כדי להציל את "עבדיו" ו"מקנהו" מן המכה,
 35 ובענייננו אין סיבה כזו.

36 בנוסף לכך – בענייננו לא אמר הקדוש ברוך הוא באיזה
 37 יום תרחש המכה, אלא רק "כחצות הלילה", וממילא אין
 38 פרעה יכול לדעת בודאות את זמנה של המכה!³⁴
 39 הכרחי לומר, שהכוונה במילים "כחצות הלילה" אינה
 40 להודיע את זמנה של המכה, אלא יש חשיבות בדבר לגבי
 41 אופן ואיכות המכה: המילים "כחצות הלילה" מדגישות
 42 ומגלות ש"אני יוצא", שהקדוש ברוך הוא בעצמו יוצא
 43 ומביא את המכה, בדומה לנאמר לפני כן³⁵ "למען תדע כי
 44 אין כה' אלקינו".

45 אך על כך נדרש הסבר: מהי המעלה המיוחדת בזמן
 46 של "כחצות הלילה", בסמוך לחצות, שדוקא בזמן זה
 47 מתבטא היתרון המיוחד של "אני יוצא"?
 48 ואדבר: לאחר שראה פרעה שמכת ברד התרחשה
 49 בזמן המדויק, בדיוק ברגע שאמר הקדוש ברוך הוא
 50 מראש: "כעת מחר .. שתגיע חמה לכאן ירד הברד"³⁶, הרי,
 51 אדרבה, תיחלש ה"נאמנות" של משה באמרו ש"אני יוצא"
 52 יתרחש "כחצות הלילה" (בערך, בסמוך לחצות) !?

ה.

חצות הלילה – זמן; כהחלק הלילה – נקודה בלבד
 53 לפיכך מפרש רש"י, שהמשמעות של "כחצות הלילה"
 54 היא "כהחלק הלילה", ולפי פירוש זה אכן נקבע הזמן

1 דרך הפשט ש"הקדוש ברוך הוא .. אמר בחצות", ומשום
 2 כך יש לומר שמשה שינה את דברי הקדוש ברוך הוא, כפי
 3 שהמפרשים מאריכים בכך. והרי אפשר לומר, שגם
 4 הקדוש ברוך הוא אמר למשה שיאמר לפרעה "כחצות",
 5 מאותו חשש עצמו "שמה יטעו..."²⁶?
 6 (ד מדוע מצטט רש"י מן הפסוק גם את המילה
 7 "הלילה" – והרי, לכאורה, שני הפירושים הם בקשר
 8 למילה "כחצות" ("כהחלק" או "כמו כחצות")?

ד.

הקושי הוא על תוכן המילים "כחצות הלילה"
 9 כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר את הדיוק בלשונו
 10 של רש"י – "זהו פשוטו לישוב על אופניו", שהרי, לכאורה,
 11 ביטוי זה מיותר. רש"י צריך היה לומר כלשונו במקומות
 12 אחרים בפירושו "זהו פשוטו, ורבותינו דרשו...".
 13 אלא, בכך רומז רש"י, שהקושי במילים "כחצות
 14 הלילה", שאותן הוא מצטט, איננו על עצם פירוש המילה
 15 "כחצות", ואפילו לא על הטעם שאי אפשר לבאר כך כלפי
 16 הקדוש ברוך הוא, אלא על תוכן הענין שבפסוקים:
 17 ה"פשוטו" צריך להיות פירוש כזה אשר יישב את הפסוק
 18 "על אופניו", כך שהמילים "כחצות הלילה" יתאימו לתוכן
 19 הכללי של הפסוקים.

20 ההסבר לכך הוא:
 21 בלימוד הפסוק "כה אמר ה' כחצות הלילה אני יוצא
 22 בתוך מצרים" מתעוררת מיד שאלה פשוטה: לשם מה
 23 חשוב לציין שהפעולה "אני יוצא" תארע "כחצות
 24 הלילה"?

25 אין לומר, שהקדוש ברוך הוא רצה להודיע בכך
 26 לפרעה את זמן המכה, כי ברוב המכות לא קבע הקדוש-
 27 ברוך הוא את הזמן המדויק להתרחשות המכה –

(26 בלבוש פירש כן לפי האמת (אלא שרו"ל וגם רש"י ז"ל אחריהם כינו הדברים כלפי משה). וכפי הנראה לא היו תיבות אלה לפניו (ראה לעיל הערה 5). וראה צידה לדרך כאן.
 (27 וגבי צפרדע וערוב אמר משה לפרעה שטיוס המכה יהי "מחר" (וארא ח, ו. ח, כה).
 (28 וארא ט, ה.
 (29 פרשתנו י, ד.
 (30 ועוד: שם י"ל שנאמר הזמן כדי לזרז את פרעה, שאין לו זמן לשהות בהחלטתו אם לשלוח את בניו, ואם אינו מוציאם עד למחר תבוא עליו המכה (ולהעיר מפרש"י וארא ז, כה), משא"כ כאן שלא נאמר באיזה לילה, כדלקמן בפנים.

(31 וארא ט, יח.

(32 ראה בארוכה – לקו"ש ח"א ע' 43. וראה גם אוה"ח וארא ט, ה (גם בנוגע לדבר).

(33 וארא ט, כ.

(34 וכמ"ש הרמב"ן כאן: ולא פירש עתה איזה לילה תהי' המכה הזאת. ומה שביאר, שעיקר הכוונה היא לומר לו שיקום הוא ועבדיו באמצע הלילה, לכאורה אי"ז ביאור מספיק על הדיוק "כחצות הלילה", והי' די שיאמר "בלילה" סתם, כמו: "ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה" (פרשתנו יב, יב); "ויקם פרעה לילה" (שם, ל).

(35 וארא ח, ו – גבי קביעת זמן סיום מכת הצפרדעים.

(36 ל' רש"י וארא ט, יח.

- 1 המדויק ביותר להתרחשות המכה, יותר מאשר ב"כעת
2 מחר"³⁷.
- 3 ההבדל בין שתי הדרכים השונות לבטא את הזמן של
4 "חצי הלילה" – "חצות הלילה" או "כהחלק הלילה" –
5 הוא:
- 6 בביטוי "חצות הלילה" מדובר על זמן מסויים. הביטוי
7 "כהחלק הלילה", שמבטא את התחלקות הלילה לשני
8 חצאים, אינו מתאר זמן, אלא פעולה, אשר איננה מתבצעת
9 בזמן ממושך, אלא בנקודה של "זמן".

- 10 הנקודה המחלקת את הלילה לשני חצאים אינה משך
11 זמן מסויים הניתן למדידה, שהרי אם ניתן למדוד אותה
12 צריכה אף היא להתחלק – חציה לחצי הלילה הראשון,
13 וחציה השני – לחצי הלילה השני.
- 14 וזהו החידוש של "כחצות הלילה אני יוצא..." –
15 הקדוש-ברוך-הוא יוצא בדיוק בנקודה של "כהחלק
16 הלילה"³⁸, כי הוא "יודע עתיו ורגעיו".

ז.

- בפירוש הדרש מדובר על שני נוסחים שונים**
- 17 אך אין מובן: מדוע נאמר "כחצות", אשר לכך יש שתי
18 משמעויות, ואדרבה: הפשט נזקק כאן להוכחות, ואין די
19 בהוכחה אחת, וההוכחות אינן מתאימות בדיוק לענייננו³⁹,
20 כי בשתייהן מדובר על נקודה התחלתית שלאחריה המשך
21 בזמן ממושך (מחוץ לנקודה), ואילו כאן מדובר על נקודה
22 בלבד, כדלעיל – כאשר ניתן לומר בפשטות ממש בחצות,
23 "בי"ת"⁴⁰! לפיכך זקוק רש"י לפירוש שני, למרות שאין
24 הוא חֶלֶק בדרך הפשט, אלא בדרך הדרש, שמשה אמר
25 בתחילה "כה אמר ה'", ומיד שינה ואמר במקום בחצות –
26 בחצות.
- 27 אך גם לפי פירוש רבותינו הרי "הקדוש-ברוך-הוא
28 יודע עתיו ורגעיו (וממילא אין אצלו ספק) אמר בחצות",
29 ובכך מודגש ש"אני יוצא" – בארץ מצרים, אחר הרחיים...
30 שאילולא כן אין טעם לקבוע את הזמן של "חצות לילה",

37 דבר ה' למשה, או רק דבר משה לישראל – אף שניהם היו. וראה פרש"י לפנ"ז – שמות ג, יד.

38 (42) להעיר מתוס' ברכות שם ד"ה ואתא. וראה גם אבי עזר לראב"ע כאן.

39 פרשתנו יא, ה.

40 (44) פרש"י לך טו, ה: אברהם אין לו בן. וראה הערה הבאה.

41 (45) פרש"י שמות א, טז, שם, כב.

42 (46) ראה ברכות ז, א) ויודע דעת עליון.. שהי' יודע לכוין אותה שעה שהקב"ה כו.

(37) וי"ל, שגם מטעם זה מעתיק רש"י תיבת "הלילה", להדגיש, שכאן לא הי' יכול לשרוט שריטה בכותל וכו' ככבוד (שהרי אין חמה בלילה), ואעפ"כ הי' זמן המכה בדיוק ועוד יותר משם.

(38) ראה גם מכילתא פרשתנו יב, כט (ובשאר מקומות שנשמנו בהערה 5). שו"ת הרדב"ז סי' תתי"ד.

(39) ראה גם גו"א (כאן) ובאר הגולה שנשמנו בהערה 2.

(40) שג"ז יש לפרשו פעולה ולא זמן – כי אין משנה בזה האם כתוב בכ"ף או בבית.

(41) וי"ל שהי' גם דברי ה' וע"ד שמצינו בכוכ"כ ענינים שבכתוב מפורש

11 של הזמן שאדם אינו מסוגל להגדירה ולחלקה – אפילו
 12 אצטגנינין ובלעם⁴⁹ אשר יכולים להבחין ברגע של פעולת
 13 ה⁵⁰, אלא רק הקדוש-ברוך-הוא אשר "יודע עתיו ורגעיו"
 14 יכול להבחין בכך.
 15 ולכך רומז רש"י בפרשתנו באמרו "אבל הקדוש-ברוך-
 16 הוא יודע עתיו ורגעיו אמר בחצות":
 17 במילה "בחצות" אין הכוונה סתם לרגע של חצות
 18 אשר גם אדם יכול לכוון אליו, אם כי במאמץ רב, וכלשון
 19 ה"אבן עזרא"⁵¹: "בטורח גדול בכלים גדולים של נחושת",
 20 אלא הכוונה היא ל"חזוט השערה", של חצות⁵², שאליה יכול
 21 לכוון רק "הקדוש-ברוך-הוא (אשר הוא) יודע עתיו
 22 ורגעיו".

(משיחות ש"פ בא וש"פ יתרו תש"מ)

הפעמים טועים, ולכן חשש משה כ"כ שמה יטעו עד כדי לשנות
 ל"בחצות". ואכ"מ.
 (51) פרשתנו כאן.

(52) וכלשון הפסיקתא רבתי (ויל"ש) שבהערה 5: הקב"ה יודע
 עתותיו כו' נכנס בו כחזוט השערה. ובמכילתא (שם) "היודע עותיו ..
 חלקו". וראה תנחומא (באבער) פרשתנו יז: שנחלק הלילה מאליו וחלק
 כחוט השערה.

(*) יש לקשר זה בהא דפחות מכשערה אינו שולט עליו (רש"י וארא ח, יד – משא"כ בסנה' טו, ב) מיכנף וברפשי"י שם, שאינו שייך לכאן).

ה.

בחצות – רק הקדוש-ברוך-הוא יכול לכוון בדיוק

1 ויש לומר, שבאמרו "אבל הקדוש-ברוך-הוא יודע עתיו
 2 ורגעיו אמר בחצות", מתכוין רש"י לרמוז לפירוש קודם
 3 שלו:
 4 על "ויכל אלקים ביום השביעי"⁴⁷ מביא רש"י את
 5 מאמר רבי שמעון "הקדוש-ברוך-הוא שיודע עתיו ורגעיו
 6 נכנס בו כחזוט השערה".
 7 משמעות הדברים היא: בשר ודם יכול לדייק, אם כי
 8 במאמץ רב, אפילו ברגע אחד. אך גם לרגע יש שיעור –
 9 "אחד מחמשת... רגע כמיריה"⁴⁸, הבעת שלוש אותיות.
 10 אך ב"חוט השערה" הכוונה היא לנקודה הקטנה ביותר

(47) בראשית ב, ב.

(48) ברכות שם ובתורה"ה שאלמלי.

(49) ברכות שם.

(50) דלא כדלעיל בנוגע לאצטגנינין. וי"ל דגם מכת בכורות ה"ז זעמו
 וכמה זעמו רגע (ברכות שם) ולא חוט השערה. ועוד י"ל שרק בלעם
 (דוגמא באומות – דמשה, שלא קם נביא בישראל כמשה אבל באומות
 קם וזיהו זה בלעם (ספרי ברכה לד, י)), משא"כ אצטגנינין שהן (בנוגע
 לדיוק בנקודה*) כסומא בארובה (ב"ב יב, ב), אבל כדוגמתו. ברוב

ללומדים ע"פ מחזור הלימוד השבועי,

שיחת פרשת בא - י' שבט מכרך טז הודפסה בפרשת וארא

המשך ביאור למס' בבא קמא ליום שני עמ' ב

8 גמליאל, תיב לשחררו, ושמעון מינה – ושמענו מזה שהמודה
 9 בקנס ואחר כך פאו עדים, תיב, וקשה על רב הונא. אמר ליה –
 10 השיב רב הונא לרב חסדא, שאני – שונה המעשה שהיה עם רבן
 11 גמליאל, כיון דלא בפני בית דין אודי – לא הודה לפני בית דין, ורק
 12 המודה בקנס בפני בית דין פטור. מקשה הגמרא: והא רבי יהושע
 13 אב בית דין תנה, והרי רבן גמליאל הודה בפניו.

1 לתירות. אמר לו רבי יהושע, למה הוא יצא לתירות. אמר ליה רבן
 2 גמליאל, מפני שפמיתי את עיניו. אמר לו רבי יהושע, אין בדברך
 3 אלו פלום לפסוק על פיהם שיצא טבי לתירות, מפני שפבר אין לו
 4 [לך] עדים על כך, אלא מפני אנן יודעים זאת, וכיון שיציאת עבד
 5 בראשי אברים הוא קנס, והמודה בקנס פטור, לפיכך אין העבד
 6 יוצא לתירות על פי הודאתך. מדייק רב חסדא מדברי הברייתא,
 7 הא יש לו עדים – אבל אם באו עדים לאחר שכבר הודה רבן

המשך ביאור למס' בבא קמא ליום שלישי עמ' ב

6 משלמים קרן וכפל. וקשה, מדקא מודה דגנב קרן פעי שלומי –
 7 מאחר והוא מודה שגנב, הוא חייב לשלם את הקרן. ואין העדים
 8 מפסידים לו מאומה בעדותם, מאחר והוא חייב כבר משעה שגנב.
 9 מתרצת הגמרא, אמר רבי אלעזר משמיה דרב, תני – תשנה בדברי
 10 סומכוס

1 פיעי הוא דקא מפייעי ליה ומודה שגנב וטבח ומכר בפניהם,
 2 והודאת בעל דין כמאה עדים, לפיכך סובר סומכוס שעדות כשרה
 3 היא.
 4 הגמרא מקשה על דברי סומכוס: אמר מר בברייתא לעיל בדברי
 5 סומכוס, שהן – העדים שהומו משלמין תשלומי פפל, ומשמע שהם

ילקוט לוי יצחק על התורה

דוקא, שעצם המלה הוא קרקף בגי' דעו"ת. דתפילין של ראש רומז על⁸ המוחין, שהם ד' מוחין חכמה בינה וחסד וגבורה דדעת⁹.

וכל ענין התפילין הוא ע"י הכאה¹⁰ במוח הדעת שבערף

מז - והיה לאות על ידכה ולמוטפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים

קטו

רמזים בגי', הב' אותיות "שין" בתפילין שבראש, וביאור לשון מאחז"ל (ר"ה יז, א) "קרקפתא דלא מנח תפילין"

כתיב! וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך אלו תפילין שבראש כדאיתא במנחות דל"ה ע"ב. והוא השיני"ן דתש"ר שהם מבחוץ להבתים, שהם נראין, שם יהו"ה נקרא ר"ת ש"י"ן, וכמו"ש בפרי עץ חיים שער התפילין פרק ב'²¹.

וי"ל הב' שינין דתפילין של ראש הם לנגד הת"ר אותיות³ דק"כ צרופי אלקים⁴, והב"פ י"ן⁵ שבמילוי אותיות ש"ן, שביחד הם ק"כ, הם לנגד הק"כ צרופים.

ובפרק קמא דראש השנה⁶ פושעי ישראל בגופן מאי ניהו אמר רב קרקפתא דלא מנח תפילין, נקט קרקפתא

(1) דברים כה, י.

(2) וז"ל: ונבאר ענין השיני"ן שיש בתפילין ש"ר, והוא, כי הנה המוחין של קטנות, כאשר באין אלו המוחין גדלות, הם נעשים אליהם בחי בתים אל המוחין גדלות, שהם הפרשיות דתפילין, ולכן הם רמזים בבחי' עור לבד, ולכן צריך שיהיו שחורים, כי הקטנות הם דינין. והנה הקטנות הוא שם אלהי"ם, והנה אלהי"ם במילוי ודין הוא ש'.

וגם המוחין גדלות, שהם הויות, כאשר תחליף שם הויה בשם מצפ"ן בא"ת ב"ש, הוא גימטריא ש'.

וזהו ענין [דברים כה-י] וראו כל עמי הארץ כי "שם" יהו"ה "נקרא עליך, כי ר"ת הוא ש"י"ן, כי מאלו המוחין דקטנות שהוא שם אלהי"ם, שהוא גימטריא ש"י"ן, ונרשם בתפילין כנ"ל, ע"כ ויראו ממך, כי כל היראה משם אלהי"ם הוא.

(3) פירושי: דיש חמשה אותיות בשם "אלקים", ויכולים לעשות מחמשה אותיות קכ צירופים שונים הלוך וחזור של חמשה חמשה אותיות, ומספר קכ פעמים חמשה (5 × 120) = ת"ר, שהוא פעמיים אות ש (2 × 300 = 600), זהו הב' שיני"ן של התפילין של ראש.

(4) ראה גם לעיל סי' קיד.

(5) פירושי: דיש שני פעמים "שין" בשני צידי התפילין של ראש. ואותיות "ש-ש" בגי' ת"ר הוא כנגד הת"ר אותיות כנ"ל, והאותיות הנשאר המילוי "יין+ין" (60 + 60) = ק"כ, נגד הק"כ צירופים עצמם.

(6) ראש השנה יז, א.

(7) קרק"ף בגי' 480, וכן דעו"ת הוא 480.

(8) ראה תניא פרק מא וז"ל: יתבונן איך שאור אין סוף ב"ה הסובב כל עלמין וממלא כל עלמין הוא רצון העליון הוא מלוכב באותיות וחכמת התורה או בציצית ותפילין אלו ובקריאתו או בלבישתו הוא ממשיך אורו ית' עליו דהיינו על חלק אלוה ממעל שבתוך גופו ליכלל וליבטל באורו יתברך.

ודרך פרט בתפילין ליבטל וליכלל בחי' חכמתו ובינתו שבנפשו האלהית בבחי' חכמתו ובינתו של א"ס ב"ה המלוכשות דרך פרט בפרשת קדש והיה כי יביאך דהיינו שלא להשתמש בחכמתו ובינתו שבנפשו בלתי לה' לבדו וכן ליבטל ולכלול בחי' הדעת שבנפשו הכולל חסד וגבורה שהן יראה ואהבה שבלבו בבחי' דעת העליון הכולל חסד וגבורה המלוכב בפרשת שמע והיה אם שמוע והיינו כמו"ש בש"ע לשעבד הלב והמוח כו'.

(9) ונרמז בזה גם הקשר דתפילין של ראש שהוא בחי' לאה הנקראת מד"ת שעומדת לנגד דעת בערף דז"א, כי לא"ה מד"ת גי' קרקף במכוון" (תורת לוי יצחק כאן).

לאה (36) + מדת (444) = 480, כמספר "קרקף". ותפילין של ראש בחי' לאה ראה סי' צו. צו. קטו. קכח.

ובענין "מדת" ראה ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ג' סי' קטז, שהוא כנגד הציור דקשר תפילין של ראש בצורת ד, וד' פעמים אל"ף (4 × 111 =) 444 מספר מד"ת ע"ש.

(10) ראה סידור עם דא"ח ז, א וז"ל: בחי' מוח הדעת שבז"א הוא הכולל חו"ג, וידוע דפ' קדש והי' כי יביאך הן חו"ב ופ' שמע והי' אם שמוע הן חו"ג מפני שהדעת הוא המחלק להחו"ג ונעשים ד' מוחין.

ואמנם בתחילה אין בז"א רק ג' מוחין חב"ד, וסיבת ההתחלקות מן הדעת לחו"ג הוא בא מבחי' קוצי דשערי שנמשך מבחי' מ"ס דא"א ומכה באחורי מוח הדעת דז"א לב' מוחין חו"ג כו'. וזהו מ"ש כאן [זהר פ' ואתחנן דף רסב, א] דמשירותא וממשיכותא דמ"ס כו' אשתכחו ד' מוחי בההוא ז"א כו' וד"ל.

ולהבין ביאור הדברים, הנה עד"מ באדם התחתון שאנו רואין בחוש שכל השפעות שכל שמשפיע האדם לזולתו ימצא בה תוספות דברים פרטים יותר מה שלא הי' נמצא בהיות עדיין השפעה זו במוח המשפיע כי היתה כלולה בקוצר הדברים בלתי פירוד ופיזור לחלקים רבים. והנה אנו רואין בחוש שיש אדם שיוכל להשפיע שכל וסברא לזולתו הקטן ממנו להלביש השכל בכמה לבושים שונים כמו משלים וחידות עד

פ"ד עי"ש. והיינו מה שתיבת קרק"פ גי' דעות¹¹.

וזהו דעו"ת לשון רבי"ם הוא מה שנחלק מוח הדעת לשנים, ב¹² עטרין דחסד וגבורה.

מספר דעו"ת¹³ עם מספר ק"כ – נגד הק"כ צירופים שם אלקים – בגי' ת"ר, הב' שיני"ן דתפילין של ראש.

מתורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד תלד ואילך

וד"ל. עי"ש.

ראה תורת מנחם – תפארת לוי יצחק בראשית סי' נא.

(11) "ועוד זאת לימין המניח הוא המוחין דדעת והי' אם שמוע, שְׁמַע". (תורת לוי יצחק כאן).

(12) התרין "עטרין" (כתרים) דחסד וגבורה שבדעת. ראה לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים עמוד קסה, בביאור הטעם שנק' "עטרין", וז"ל: "חסד וגבורה שבדעת הם בבחי' מקיף על המדות חסד וגבורה עצמן, וזהו מה שחסד וגבורה דדעת נקראין עטרין, עטרא דחסד, עטרא דגבורה, שעטרה הוא בבחי' מקיף, כי הם בבחי' מקיף על המדות דחסד וגבורה עצמן". עכ"ל.

(13) דעו"ת (בגי' 480) + ק"כ (120) = ת"ר, 600.

דז"א, וע"ז נבקע ג"כ מוח הדעת לשנים וכמ"ש בפע"ח שם

שיסביר לו אור אותו השכל על בוריו. ויש אדם שלא יוכל להשפיע אותו השכל שהוא משיגו אע"פ שמשיוגו בכי טוב על בוריו אך להלביש הדברים לזולתו לא יוכל, ולאמר לו הדברים כמו שהוא במוחו לא יבין המקבל וכו'.

והטעם הוא ידוע שזה תלוי בעומק המושג שבאותו השכל שמי שיש לו עומק גדול בהשגה זו יוכל להוריד ולהשפיל בחלקים רבים אותו השכל כמו בלבושים דמשלים וכיוצא, ומי שאין לו עומק כלל בהשגת שכל זה אלא רק שמשיוגו כמו שהוא לא נתפס אצלו רק בדברים כהוייתו ע"כ הגם שמבין לעצמו היטב אבל מפני שנתפס אצלו השכל בקצור הדברים בלתי ימצא בו חלקים רבים כלל אלא רק הדברים כמו שהן ע"כ לא יוכל להוריד ולהלביש הדברים לזולתו בחלקים רבים וצירופים שונים וכו'.

נמצא מובן לפי"ז שסבת הריבוי של התחלקות בדבר שפע השכל בא רק מצד עומק המושג שהוא בא מבחי' כח המוליד כל ההשכלות מלבד זה השכל שמשפיע וכו' והוא הנקרא משכיל והיינו כל מי שהוא חכם ביותר בעמקות השכל יוכל להשפיע גם לתינוק קטן וכל מי שאינו חכם בעומק ההשכלות לא יוכל להשפיע ולחלק השפע לחלקים רבים מפני שנתפס אצלו בקוצר דהיינו בבחי' התכללות ולא דרך פרטות כו'

אגרות קודש

ב"ה, ד' שבט, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

... מ"ש שתמהו עליו בהנוסח של רבותינו הקי' בהנוגע ליי"ט כסלו לכתוב כוח"ט, הרי פלא על בני תורה שיקשו כזה, לאחר המבואר במשנה תחלת ר"ה אשר ארבעה ראשי שנים הם, ובש"ס שם ובמשנה סוף פ"ח גיטין אשר מונים למלכים אפילו למלכי או"ה, ועאכו"כ למלכי ישראל, ובכל שנה ושנה חוגגים את יום ההכתרה, וכיון שגם זה נקרא בתורתנו, אשר כל עניני' מדויקים בתכלית הדיוק, בשם **ראש השנה**, הרי מובן שגם ע"ז קאי הביאור בזה, וכמו שהראש כולל כל האיברים כך יום זה כולל, בענין זה כל הימים שאחריו עד תקופת השנה.

וכיון שכל דבר ישנו מתחילה רק בכתיבה ואח"כ נחתם, וכמובא בש"ס בכמה מקומות, במילא מובן מזה אפילו ע"פ נגלה הענין דיום י"ט כסלו שהוא ר"ה לחסידים המתנהגים ע"פ תורת החסידות שיצאו אז בנצחון.

מובן אשר כ"ז הוא רק ע"פ נגלה (משא"כ פנימיות תוכן הענינים - שמבוארים ע"פ פנימיות התורה), ועי"ד לשונו של רבנו הזקן, מהנגלות לנו ולבנינו (באגה"ק סוף סי' כ"ה) להאמין אמונה שלימה - שנשיאנו הקי' זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אשר קשרו ואחדו נגלה דתורה ונסתר דתורה להיות תורה אחת, ועל פיהם נהגו את עדתם את בניהם ובני בניהם. בודאי שהנהגותיהם מדויקות הן ע"פ נסתר דתורה והן ע"פ נגלה דתורה...

בברכת הצ' בכהנ"ל.

נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

"הסח הדעת" פרושו - למעלה מן הדעת; כלומר, שלאחר שענין זה חודר בדעתו (על ידי המחשבה וההתבוננות וכו'), הרי זה נעשה אצלו באופן של "הסח" ולמעלה מן הדעת.

(ע"פ שיחת ש"פ בלק תנש"א. מתוך "לקראת שבת")

חובה לעסוק בהפצת המעיינות

כל אחד ואחד מבני ישראל הרי מאמין הוא ומקנה לביאת משיח צדקנו במהרה בימינו, אשר, ההקדמה וההכנה לזה - שיפוצו מעינותיו של הבעל שם טוב חוצה. ובמילא - עליהם לנצל כל אפשריות בזמן לקלט תורת הבעל שם טוב, שנתבארה הדק היטב בתורת חסידות ח'כמה ב'נה ד'עת, למען יוכלו לעמוד בראש אלו שיזכו לקבל פני משיח צדקנו בקרוב.

(לקוטי שיחות ח"ו עמ' 227)

הכל מתחיל בתורה

מאחר שהגאולה צריכה להיות בכל העולמות כולם, וכל ענין נפעל על ידי התורה - מובן, שבמימים אלו של סוף הגלות חשוב ביותר שלמוד התורה יחוד כל העולמות כולם, על ידי זה שלומדים את כל ארבעת חלקי פרד"ס בתורה ביחד, שהם פנגד ארבעה העולמות אצילות, בריאה, צירה, עשיה. מובן, אם כן, עד כמה חשוב בימינו אלו ללמוד נגלה דתורה ביחד עם פנימיות התורה.

(ש"פ האוינו תשמ"ג)

לדעת את ה' - בהתעסקות

על ימות המשיח אומר הרמב"ם בסיום וחותם ספרו "ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד" ודייק הלשון 'עסק' דוקא, הינו, לא מעשה ופעולה סתם, כי אם באופן של התעסקות (ראה ב"ח לטור אנח חיים סימן מ"ז דבור המתחיל ונסחא), כולל - שיש בזה גם רוח והוספה כו', כלשון חז"ל (בבא מציעא מ, ב) "זבון וזבין תגרא אגרי" (בתמיה). ופשיטא שנתוסף בזה מיום ליום, הינו, אף על פי שגם ביום שלפני זה הייתה התעסקותו ב'לדעת את ה'", הרי מיום ליום נתוסף בזה באופן נעלה יותר.

(ע"פ ספר השיחות תשמ"ז ח"א ע' 232 הערה 21. מתוך "לקראת שבת")

להקשיב ל"תינוק הבוכה"

כל יהודי הנמצא בגלות, בין אם הוא בוכה בגלוי ובין אם אינו בוכה בגלוי, מצבו הוא בבחינת "תינוק הבוכה": מדוע לא נמצאים במעמד ומצב של הגאולה האמתית והשלמה על ידי משיח צדקנו ושרויים עדין בגלות?!

וכיון שהוא יהודי אמתי, הרי כואב לו, ובאמת, עד שהדבר גורם למצב של "בוכה", - מדוע נמצאים עדין בגלות?!

(משיחת ה' תמוז תש"מ. מתוך "לקראת שבת")

"ימות המשיח", לשון רבים

יש להוסיף בדייק הלשון "להביא לימות המשיח" - "להביא" דוקא, ולא כלשון הרגיל "לרבות", ו"ימות המשיח" לשון רבים - שכאשר החיות דכל אחד ואחד מישראל הוא בענין המשיח הנ"ל, הרי זה מביא (בדרך ממילא) למעמד ומצב ימות המשיח, שהעצם דישראל יהיה בהתגלות בפעל ממש; ובזה גופא "לימות המשיח" לשון רבים, דיש לומר שרומז על שתי התקופות הכלליות שבימות המשיח, ורומז גם על כל דבר העליות שיהיו בימות המשיח באופן של הליכה מחיל אל חיל עד אין קץ.

(ע"פ ש"פ תולדות תנש"ב. מתוך "לקראת שבת")

להתכונן ל"חפה"

ישנם כאלה שטוענים: תורת החסידות אכן משולה לאכנים טובות ומרגליות, אבל - הוא אינו רודף אחרי מרגליות, ודי לו אם לבושו יהיו שלמים.

אף אתה אמר לו: הרי "הנה זה עומד אחר כתלנו", ועלינו אפוא להתכונן לביאת המשיח, שאז נזכה "ללכת אל החפה" עם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. ואם כן צריכים גם מרגליות.

(לקוטי שיחות ח"כ עמ' 871)

למעלה מן הדעת

מאמר חז"ל שפשיח בא "בהסח הדעת" (סנהדרין צז, א) אינו בסתירה חס ושלום למחשבה ולהתבוננות, באופן של דעת, בעניני משיח וגאולה.

חומש יומי

פרשת בא

יום ראשון ד' שבט ~

א ואמר יי למשה עול לות פרעה ארי אנא יקרית ית לכה וית לפא דעבדוהי בדיל לשואה אתי אלין ביניהון:

י (א) ויאמר יהוה אל-משה בא אל-פרעה כִּי-אֲנִי הכבדתי את-לבו ואת-לב עבדיו למען שתי אתתי אלה בקרבן:

כ"ט • ויאמר ה' אל-משה בא אל-פרעה • והתרה בו • שתי • שימי, שאשית אני.

ב ובדיל דתשמעי קדם כרף ובר כרף ית נסין די עבדית במצרים וית אתומי די שוייתי בהון ותדעון ארי אנא יי:

(ב) ולמען תספר באוני כנף ובן-בנד את אשר התעללתי במצרים ואת-אתתי אשר-שמתי בם וידעתם כִּי-אֲנִי יהוה:

גן, הִיָּה לוֹ לְכַתֵּב עוֹלָלְתִּי – כְּמוֹ: (איכה א) "ועולל למו פֶּאֶשֶׁר עוֹלָלְתִּי לִי", "אֲשֶׁר עוֹלָל לִי".

כ"י • התעללתי • שחקתי, כְּמוֹ: (במדבר כב) "כי התעללתי בי", (שמואל א ה) "הלוא פֶּאֶשֶׁר התעלל בהם", האמור במצרים. ואינו לשון פועל ומעללים – שאם

ג ואתא משה ואהרן לות פרעה ואמרו לה כדנן אמר יי אלהא דיהודאי עד אמתי מסרב את לאתפנעא מן קדמי שלח עמי ויפלחון קדמי:

(ג) ויבא משה ואהרן אל-פרעה ויאמרו אליו כֹּה-אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי הָעֲבָדִים עַד-מָתִי מֵאֲנֶתְּ לַעֲנֹת מִפְּנֵי שְׁלַח עַמִּי וַיַּעֲבֹדֵנִי:

כ"י • פתרגומו: לאתפנעא, והוא מגזרת עני, מאנת להיות עני ושפל מפני.

ד ארי אם סריב את לשלחא ית עמי הא אנא מייתי מקר גובא בתחומך:

(ד) כִּי אִם-מָאֵן אַתָּה לְשַׁלַּח אֶת-עַמִּי הַנִּנְי מִבְּיַד מֶחָר אַרְבָּה בְּגִבְלֶךָ:

נקודות משיחות קודש ~

בכל מצב יכולים לשוב בתשובה

שהטעם שמאן פרעה לשלח את בני ישראל הוא מפנין שהקב"ה חזק את לבו, ואס-כן מדוע נענש בארבה מטעם שמאן לשלח, הרי זה לא הנה בבחירתו? ויש לתרץ על-פי מה שכתב רבנו הנזקן נשמתו-עזרן באגרת

בתחלת פרשתנו הובאו דברי משה אל פרעה בשליחותו של הקב"ה "כי אם מאן אתה לשלח את עמי, הנני מביא מקר ארבה בגבלך" (י, ד). וידועה הקושיא, דהרי כתוב לפני זה "אני הכבדתי את לבו",

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(א-ד) בא אל פרעה וגו' מביא מצינו שאמר לו הקדוש-ברוך-הוא לי אם פן במקות אחרונות אמאי מקר. ומשה היאך ידע, ונלא לא מפת הארבה. יש לומר שהיו תקוקות

התשובה' (פרק יא) שאף מי שנאמר עליו "אין מספיקין בידו לעשות תשובה" (יומא פה, ב במשנה), הנה "אם דחק ונתחזק ונתגבר על יצרו ועשה תשובה מקבלין תשובתו". דהינו, דאף מי שמלמעלה מכבידים עליו התשובה, מכל-מקום צדין יש לו משפט הבחירה "להדחק" ולשוב בתשובה.

ועל-דרך-זה יש לומר בנוגע לפרעה, שהפונה בזה ש"הכבדתי את לבו" הוא שמלמעלה הקשו עליו לשוב בתשובה, אבל לא לקחו ממנו את משפט הבחירה, וצדין היה יכול "להדחק"

ולשוב בתשובה ולשלח את בני ישראל, ועל זה הוא נענש. ומזה הוראה נפלאה אלינו, שאם בנוגע לפרעה שהיה רשע גמור, אומרת לנו התורה שהיה בכחו לשוב בתשובה, על-אחת-פמה-וכמה אחד מבני ישראל שיש לו נשמה קדושה ש"אפילו בשעת החטא היטה באמנה אתו יתברך" (תניא סוף פרק כד) שבכל מצב שיהיה, ביכלתו לשוב בתשובה ולהתקרב להקב"ה.

(על-פי 'לקוטי שיחות' כרך ו, עמוד 65 - מתוך 'לקראת שבת')

(ה) וְכִסְּהָ אֶת-עֵין הָאָרֶץ וְלֹא יוּכַל לִרְאוֹת אֶת-הָאָרֶץ וְאָכַל אֶת-יֵיתָר הַפְּלִטָה הַנִּשְׁאָרֶת לָכֶם מִן-הַבֶּרֶד וְאָכַל אֶת-כָּל-הָעֵץ הַצֹּמַח לָכֶם מִן-הַשָּׂדֶה:

ה וְכִסְּהָ ית עין שמשא דארעא ולא יכול למחזי ית ארעא ויכול ית שאר שזבתא דאשתאר לכון מן ברדא ויכול ית כל אילנא דאצמח לכון מן חקלא:

כ"ט • את עין הארץ • את מראה הארץ. ולא יוכל וגו' • הרואה לראות את הארץ, ולשון קצרה דבר.

(ו) וּמָלְאוּ בְּתִיד וּבְתִי וּבְתִי כָל-עֲבָדֶיךָ וּבְתִי כָל-מִצְרַיִם אֲשֶׁר לֹא-רָאוּ אֲבֹתֶיךָ וְאֲבֹת אֲבֹתֶיךָ מִיּוֹם הַיּוֹתָם עַל-הָאָדָמָה עַד הַיּוֹם הַזֶּה וַיִּפֶן וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרַעֲהַ:

ו וימלון בתיך ובתי כל עבדיך ובתי כל מצרים די לא חזו אבותך ואבות אבותך מימא דמהגיהון על ארעא עד יומא הדין ויתפני ויפק מן קדם פרעה:

(ז) וַיֹּאמְרוּ עֲבָדֵי פְרַעֲהַ אֵלָיו עַד-מָתִי יִהְיֶה זֶה לָנוּ לְמוֹקֵשׁ שֶׁלַח אֶת-הָאֲנָשִׁים וַיַּעֲבְדוּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם הַטֶּרֶם תֵּדַע פִּי אֲבָדָה מִצְרַיִם:

ז ויאמרו עבדי פרעה לה עד אמתי יהי דין לנא לתקלא שלח ית גבריא ויפלוחון קדם יי אלההון העד קען לא ידעת ארי אבדת מצרים:

כ"י • הטרם תדע • העוד לא ידעת פי אבדה מצרים?.

(ח) וַיּוֹשֶׁב אֶת-מִשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן אֶל-פְּרַעֲהַ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לָכוּ עֲבְדוּ אֶת-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִי וּמִי הַהֲלֹכִים:

ח ואתומב ית משה וית אהרן לית פרעה ויאמר להון אזילו פלוח קדם יי אלהכון מן ומן דאזליו:

כ"ג • ויושב • הושבו על-ידי שליח ששלחו אחריהם, והשיבום אל פרעה.

(ט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בְּנַעַרְיָנוּ וּבְזַקְנֵינוּ נִלְדָּה בְּבָנֵינוּ וּבְבָנֵיתָנוּ בְּצִאֲנָנוּ וּבְבָקְרָנוּ נִלְדָּה פִּי חַג־יְהוָה לָנוּ:

ט ויאמר משה בעולמנא ובסבנא גזיל בבננא ובבנתנא בעננא ובתורנא גזיל ארי חגא קדם יי לנא:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

במפת הארבה דיואל כתיב (ויאל א) עליה לכניכם ספרו: תורה ה

הוא למשה ולמען תספר, ודרך הוא לספר על מפת הארבה, שהרי גם

הוצרך להודיעו, לכן נראה לי דהבין משה המפה מדאמר לו הקדוש-ברוך-

וַיֹּאמֶר לְהוֹן יְהִי בְּנֵי מִימְרָא דְיִי בְּסַעֲדָכוֹן פִּד
אַשְׁלַח יִתְכוֹן וְיִתְ טַפְלָכוֹן חֲזוֹ אַרְי בִּישָׂא
דְאַתּוֹן סְבִירִין לְמַעַבְדַּ לְקַבֵּל אַפִּיכוֹן
לְאַסְתַּחֲרָא :

(י) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי כֵן יְהוֹה עִמָּכֶם כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח
אֶתְכֶם וְאֶת־טַפְכֶם רְאוּ כִי רָעָה נִגְדַּ פְּנֵיכֶם :

בַּתְּפִלְתוֹ : (לקמן לב) "לְמָה יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בְּרָעָה
הוֹצִיאָם" ? זוּ הִיא שְׁאֵמֶר לָהֶם : "רְאוּ כִי רָעָה נִגְדַּ
פְּנֵיכֶם", מִיָּד : "וַיִּנְחָם ה' עַל הַרְעָה" וְהִפִּיף אֶת הַדָּם
לְדָם מִיֵּלֶה שְׁמַל יְהוֹשֻׁעַ אוֹתָם, וְזֶהוּ שְׁנֵאֲמַר : (יהושע
ה) "הַיּוֹם גִּלּוֹתִי אֶת חֲרַפַּת מִצְרַיִם מֵעַלְיֶיכֶם", שְׁהִיו
אוֹמְרִים לָכֶם : דָּם אָנוּ רוֹאִין עַלְיֶיכֶם בַּמִּדְבָּר .

כִּי"א • כַּאֲשֶׁר אֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְגו' • אִף כִּי אֲשַׁלַּח גַּם
אֶת הַצֶּאֱזָן וְאֶת הַבֶּקֶר, כַּאֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם. רְאוּ כִי רָעָה
נִגְדַּ פְּנֵיכֶם • כְּתַרְגוּמוֹ. וּמִדְרַשׁ אַגְדָּה שְׁמַעְתִּי :
כּוֹכֵב אֶחָד יֵשׁ שְׁשָׁמוֹ 'רָעָה', אָמַר לָהֶם פְּרָעָה : רוֹאָה
אָנִי בְּאֵי־טַגְנִינֹת שְׁלִי, אוֹתוֹ כּוֹכֵב עוֹלָה לְקִרְאֵתְכֶם
בַּמִּדְבָּר, וְהוּא סִימֵן דָּם וְהִרְיָגָה. וּכְשֶׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל
בְּעַגְלָה וּבִקְשׁ הַקְּרוֹשׁ-בְּרוּף-הוּא לְהִרְגָם, אָמַר מֹשֶׁה

יֵא לֹא כֵן אֲזִילוּ כְעַן גְּבִירָא וּפְלַחוּ קְדָם יי
אַרְי יִתֵּה אֲתוֹן בְּעַן וְתִרִיף יִתְהוֹן מִן קְדָם
פְּרָעָה :

(יא) לֹא כֵן לָכוּ נָא הַגְּבִירִים וְעַבְדוּ אֶת־יְהוֹה כִּי אֲתֵה
אֲתֵם מִבְּקָשִׁים וַיִּגְרַשׁ אֲתֵם מֵאֶת פְּנֵי פְרָעָה : ס

לְאַלְהֵינוּ, וְאִין דְרָף הַטָּף לְזַבְחָה. וַיִּגְרַשׁ אֲתֵם • הָרִי
זֶה לְשׁוֹן קִצְרָה, וְלֹא פִרַשׁ מִי הַמְּגִרָה.

כִּי"ב • לֹא כֵן • כַּאֲשֶׁר אֲמַרְתֶּם לְהוֹלִיךְ הַטָּף עִמָּכֶם,
אֲלֹא "לָכוּ הַגְּבִירִים וְעַבְדוּ אֶת ה'". כִּי אֲתֵה אֲתֵם
מִבְּקָשִׁים • (אוֹתָה עֲבוּדָה) בְּקִשְׁתֶּם עַד הַנַּח : נִזְבַּחָה

~ יום שני ה' שבט ~

יב וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה אֲרִים יִדְף עַל אַרְעָא
דְּמִצְרַיִם וְיִתִּי גּוֹבָא וַיִּסַּק עַל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם
וַיִּכּוֹל יִת כָּל עֶסְבָּא דְאַרְעָא יִת כָּל דִּי אֲשָׂאָר
בְּרִדָּא :

(יב) וַיֹּאמֶר יְהוֹה אֶל־מֹשֶׁה נִטְה יִדְף עַל־אֲרִין
מִצְרַיִם בְּאַרְבָּה וַיַּעַל עַל־אֲרִין מִצְרַיִם וַיֹּאכַל אֶת־
כָּל־עֵשֶׂב הָאֲרִין אֶת כָּל־אֲשֶׁר הִשְׂאִיר הַבְּרָד :

כִּי"ג • בְּאַרְבָּה • בְּשִׁבִיל מַפֵּת הָאֲרָבָה.

יג וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה יִת חֲטָרָה עַל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם
וַיִּזְכֵּר רוּחַ קְדוּמָא בְּאַרְעָא כָּל יוֹמָא הַהוּא
וְכָל לִילָא צִפְרָא הָהּ רוּחַ קְדוּמָא נָטַל יִת
גּוֹבָא :

(יג) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־מַפְּהוֹ עַל־אֲרִין מִצְרַיִם וַיְהוֹה נְהַג
רוּחַ־קְדָיִם בְּאֲרִין כָּל־הַיּוֹם הַהוּא וְכָל־הַלֵּלִילָה
הַבֶּקֶר הָיָה רוּחַ הַקְּדָיִם נֹשֵׂא אֶת־הָאֲרָבָה :

כִּי"ד • רוּחַ הַקְּדָיִם • רוּחַ מְזַרְחֵית נֹשֵׂא אֶת הָאֲרָבָה, לְפִי שְׁבָא בְּנִגְדוֹ, שְׁמַצְרַיִם בְּדְרוּמֵית מְעַרְבֵית הַיָּתֵה,
כְּמוֹ שְׁמַפְרָשׁ בְּמָקוֹם אַחֵר.

יד וַיִּסְלֵק גּוֹבָא עַל כָּל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם וּשְׂרָא
בְּכָל תַּחֲוּם מִצְרַיִם תְּקִיף לְחֲדָא קְדַמּוּהִי לֹא
הָהּ כֵן גּוֹבָא דְכֹתוּמָה וּבִתְרוּהִי לֹא יְהִי כֵן :

(יד) וַיַּעַל הָאֲרָבָה עַל כָּל־אֲרִין מִצְרַיִם וַיִּנַּח בְּכָל
גְּבוּל מִצְרַיִם כְּבַד מְאֹד לְפָנָיו לֹא־הָיָה כֵן אֲרָבָה
כְּמֹהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יְהִי־כֵן :

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(יד) וַאֲחֲרָיו. פִּירַשׁ רַש"י, וּבִיּוֹאֵל ב) הָרָבָה. וְקִשְׂיָא, שְׁהָרִי בְּסִפְרֵ תַהֲלִים
ב) פְּתִיב כְּמֹהוּ לֹא נִהְיָה, שְׁהִיו מִיָּנִין (עז מו, קה לד) קָא חֲשִׁיב עַל מַפֵּת אֲרָבָה
מִצְרַיִם יִלַּק וְחִסִּיל, יֵשׁ לוֹמַר דְּמַכְל־
מָקוֹם לֹא הָיוּ כָּל כֶּף מִיָּנִים כְּמוֹ

כ"י • וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה-בֶּן • וְאוֹתוֹ שֶׁהָיָה בִימֵי יוֹאֵל, שְׁנָאֲמַר: (יואל ב) "כִּמְהוּ לֹא נִהְיָה מִן-הָעוֹלָם", לְמַדְנֵנו שֶׁהָיָה בְּכַד מִשָּׁל מִשָּׁה, [כִּי שָׁל יוֹאֵל הָיָה]

טו וְחָפָא ית עין שמִשָּׂא דְכָל אֲרָעָא וְחִשְׁבֵּת אֲרָעָא וְאָכַל ית פֶּל עֲסָבָא דְאֲרָעָא וְיַת פֶּל פִּירֵי אֵילָנָא דִּי אֲשָׂאָר בְּרִדָּא וְלֹא אֲשָׂתָאָר פֶּל יְרוּקָא בְּאֵילָנָא וּבְעֲסָבָא דְחִקְלָא בְּכָל אֲרָעָא דְמִצְרַיִם:

(טו) וַיְכַסֵּם אֶת-עֵינַי פֶּל־הָאָרֶץ וַתַּחֲשֹׁךְ הָאָרֶץ וַיֹּאכַל אֶת־פֶּל־עֵשֶׂב הָאָרֶץ וְאֵת פֶּל־פִּירֵי הָעֵץ אֲשֶׁר הוֹתִיר הַבָּרָד וְלֹא־נֹתַר פֶּל־יִרְק בְּעֵץ וּבְעֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּכָל־אָרֶץ מִצְרַיִם:

כ"י • כָּל יִרְק • עֲלָה יִרְק, וִירְדוּר־א בְּלַע"ז.

טז וַיֹּאחֲזִי פְרַעֲה לְמַקְרֵי לְמִשָּׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חֲבִית חֲבִית קָדָם יִי אֱלֹהֵיכֶם וּלְכֹחֶן:

(טז) וַיִּמְהַר פְּרַעֲה לְקַרְא לְמִשָּׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר חֲטֵאתִי לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וּלְכֶם:

יז וַיַּעַן שְׂבוּק כַּעַן לְחֹבֵי בָרִם זִמְנָא הָדָא וְצִלוּ קָדָם יִי אֱלֹהֵיכֶם וַיַּעֲדֵי מִנִּי לְחֹד ית מוֹתָא הָדִין:

(יז) וְעַתָּה שָׂא נָא חֲטֵאתִי אִךְ הַפֶּעַם וְהַעֲתִירוּ לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם וַיִּסַּר מַעֲלֵי רַק אֶת־הַמּוֹת הַזֶּה:

יח וַיִּפְק מַלְּוֹת פְּרַעֲה וְצִלֵי קָדָם יִי:

(יח) וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרַעֲה וַיַּעֲתַר אֶל־יְהוָה:

יט וַיִּחַפְּדֵי יִי רִוְחָא מִעֲרָבָא תְּקִיף לְחֹדָא וַיִּטַּל ית גּוֹבָא וַרְמַהֵי לְיִמָּא דְסוּף לֹא אֲשָׂתָאָר גּוֹבָא חַד בְּכָל תַּחוּם מִצְרַיִם:

(יט) וַיִּחַפְּדֵי יְהוָה רִוְחִים חֲזָק מְאֹד וַיִּשָּׂא אֶת־הָאֲרָבָה וַיִּתְקַעְהוּ יַמָּה סוּף לֹא נִשְׂאָר אֲרָבָה אֶחָד בְּכָל גְּבוּל מִצְרַיִם:

וְעַד יָם פְּלִשְׁתִּים, מִמְּזֻרְחָ לְמַעֲרָב, שְׁיָם פְּלִשְׁתִּים בְּמַעֲרָב הָיָה, שְׁנָאֲמַר בְּפִלְשְׁתִּים: (צפניה ב) "יֹשְׁבֵי חֶבֶל הַיָּם, גּוֹי בְּרָתִים". לֹא נִשְׂאָר אֲרָבָה אֶחָד • אִךְ הַמְּלֻוְחִים שְׁמָלְחוּ מֵהֶם (שמות רבה).

כ"י • רִוּחַ יָם • רִוּחַ מִעֲרָבִי. יָמָה סוּף • אוֹמֵר אָנִי, שְׁיָם סוּף הָיָה מְקַצְתּוֹ בְּמַעֲרָב כְּנֻגַד כָּל רִוּחַ דְּרוּמִית וְגַם בְּמִזְרְחָהּ שֶׁל אֲרֶץ יִשְׂרָאֵל. לְפִיכָף, רִוּחַ יָם תִּקְעוּ לְאֲרָבָה בְּיָמָה סוּף כְּנֻגַדוֹ. וְכֵן מְצִינּוּ לְעַגְנֵן תַּחֲוּמֵינוּ, שֶׁהוּא פּוֹנֶה לְצַד מְזֻרְחָ, שְׁנָאֲמַר: (לקמן כג) "מֵיָם סוּף

כ וַיִּחַזְק יִי ית לְבָא דְפְרַעֲה וְלֹא שִׁלַּח ית בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

(כ) וַיִּחַזֵּק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרַעֲה וְלֹא שִׁלַּח אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: פ

כא וַיֹּאמֶר יִי לְמִשָּׁה אֲרִים יָדֶךָ עַל צִית שְׂמֵאָא וַיְהִי חֲשׂוּקָא עַל אֲרָעָא דְמִצְרַיִם בְּתַר דִּיעֲדֵי קָבַל לִילִיָּא:

(כא) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מִשָּׁה נְטִיה יָדְךָ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֲשֹׁךְ עַל־אֲרֶץ מִצְרַיִם וַיִּמַּשׁ חֲשֵׁךְ:

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

לְחֹדִיָּה לֹא הָיָה לְעוֹלָם כְּמוֹ שְׂבָא בִימֵי יוֹאֵל, וְכֵן מֵאֲרָבָה לְחֹדִיָּה וְכֵן מְלַל לְחֹדִיָּה: תורה טו

בִּימֵי יוֹאֵל בָּא זֶה אַחַר זֶה בְּדַכְתִּיב (יזאל א ד) יְתַר הַגָּזֵם אֲכַל הָאֲרָבָה. וְהָא דְכַתִּיב (ו) כִּמְהוּ לֹא נִהְיָה, מִגָּזֵם

אִי נָמִי בִימֵי מִשָּׁה בָּאוּ פֶּל הַמִּינִים בְּיַחַד, וְהָא דְקָאֲמַר וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה כֵּן הִינּוּ בְּבַת אַחַת, אֲכַל

וַיִּנְקְלוּס תְּרָגָם לְשׁוֹן הַסְּרָה, כְּמוֹ "לֹא זְמִישׁ", בְּתַר דִּיעְדֵי קָבֵל לִילְיָא, כְּשִׁנְיַע סְמוּךְ לְאוֹר הַיּוֹם, אָבֵל אֵין הַדְּבוּר מְיָשֵׁב עַל הַיְיִו שֶׁל "וַיִּמְשׁ", לְפִי שֶׁהוּא כְּתוּב אַחַר "וַיְהִי חֲשֶׁךְ". וַיִּמְדַּרְשׁ אַגְדָּה פּוֹתְרוֹ, לְשׁוֹן (דְּבָרִים כח) "מִמֶּשֶׁשׁ בְּצַהָרִים", שֶׁהִיא כְּפוּל וּמְכַפֵּל וְעַב עַד שֶׁהִיא בּוֹ מִמֶּשׁ.

כְּשִׁי וַיִּמְשׁ חֲשֶׁךְ • וַיִּחְשִׁיף עֲלֵיהֶם חֲשֶׁךְ יוֹתֵר מִחֲשֻׁכוֹ שֶׁל לַיְלָה, וְחֲשֶׁךְ שֶׁל לַיְלָה יִאֲמִישׁ וַיִּחְשִׁיף עוֹד. וַיִּמְשׁ • כְּמוֹ וַיִּאֲמֹשׁ. יֵשׁ לָנוּ תְּבוּת הַרְבֵּה חֲסוֹת אֲלֵיךְ, לְפִי שֶׁאֵין הַבְּרַת הָאֲלֵיךְ נִכְרַת כְּלִכְף, אֵין הַכְּתוּב מִקְפִּיד עַל חֲסוֹרָנָה, כְּגוֹן: (ישעיה) "לֹא יֵהֵל שֵׁם עַרְבִי" – כְּמוֹ לֹא יֵאָהֵל, – לֹא יִטָּה אָהֵלוֹ, וְכֵן: (שְׁמוּאֵל ב' כב) "וַתִּזְרְנֵי חֵיל", כְּמוֹ וַתִּאֲזַרְנֵי.

כב וַאֲרִים מִשֶּׁה יֵת יְדָה עַל צֵית שְׁמִיא וְהָהָה חֲשׁוֹף קָבֵל כְּכַל אֲרַעָא דְּמַצְרַיִם תְּלַתָּא יוֹמִין:

(כב) וַיִּט מִשֶּׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֲשֶׁךְ־אֶפְלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים:

אֶפְלָה כְּדִי שֶׁלֹּא יִרְאוּ מִצְרַיִם בְּמִפְלַתָם וַיִּאֲמְרוּ: אִף הֵם לוֹקִין כְּמוֹנוֹ. וְעוֹד שֶׁחֲפָשׂוּ יִשְׂרָאֵל וַרְאוּ אֶת כְּלֵיהֶם, וַיִּכְשִׁיצְאוּ וְהָיוּ שׁוֹאֲלִין מִקֵּן וְהָיוּ אוֹמְרִים: אֵין בְּיַדְנוּ כְּלוּם, אוֹמֵר לוֹ: אֲנִי רְאִיתִיו בְּבֵיתְךָ וּבְמִקוּם פְּלוֹנֵי הוּא. שְׁלֹשֶׁת יָמִים • שְׁלוּשׁ שֶׁל יָמִים, טַרְצִינָא בְּלַעֲזָא, וְכֵן "שְׁבַעַת יָמִים" בְּכָל מִקוּם, שְׁטִינָא שֶׁל יָמִים.

כְּשִׁי וַיְהִי חֲשֶׁךְ אֶפְלָה וְגוֹ' שְׁלֹשֶׁת יָמִים • חֲשֶׁךְ שֶׁל אֶפְלָה, שֶׁ"לֹא רְאוּ אִישׁ אֶת אֶחָיו" אוֹתָן ג' יָמִים (בשמות רבה), וְעוֹד שְׁלֹשֶׁת יָמִים אַחֲרֵים חֲשֶׁךְ מְכַפֵּל עַל זֶה שֶׁ"לֹא קָמוּ אִישׁ מִתְּחַתָּיו", יוֹשֵׁב אֵין יָכוֹל לַעֲמֹד, וְעוֹמֵד אֵין יָכוֹל לִישֵׁב (שמות רבה. ע"ש). וְלָמָּה הֵבִיא עֲלֵיהֶם חֲשֶׁךְ? שֶׁהָיוּ בִּישְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר רְשָׁעִים, וְלֹא הָיוּ רוֹצִים לַצֵּאת, וּמִתּוֹ בְּשֹׁלֶשֶׁת יָמֵי

~ נקודות משיחות קודש ~

קיום המצות בדרך הטבע

(ראה מצפה איתן על תוד"ה חטין סנהדרין סט, ב. כלי חמדה פ' ויקהל לה, כו"כח).
וְעַל־פִּי־זֶה גַם הַצּוּוִי ד' וַיִּנְצַלְתֶּם אֶת מִצְרַיִם", הָיוּ צְרִיכִים לְקַנֵּם בְּדֶרֶךְ הַטָּבַע.
וְלָכֵן מִפְּרַשׁ רַש"י שְׁכָדֵי שְׁקִיּוּם הַצּוּוִי לֹא יִהְיֶה בְּדֶרֶךְ גַּס, הַגָּה לֹא רַק עֲצָם קִיּוּם הַמַּצְוָה ("וַיִּנְצַלְתֶּם אֶת מִצְרַיִם") הִיָּה בְּדֶרֶךְ הַטָּבַע, אֲלֵא גַם הַתְּכַנָּה לְקִיּוּם הַמַּצְוָה (חֲפוּשׁ כְּלֵי הַזָּהָב שֶׁל הַמִּצְרַיִים) הִיָּה בְּדֶרֶךְ הַטָּבַע וְלֹא בְּאִפְסָן נִסִּי.

וַיְהִי חֲשֶׁךְ־אֶפְלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם (י, כב) וְלָמָּה הֵבִיא עֲלֵיהֶם חֲשֶׁךְ . . שֶׁחֲפָשׂוּ יִשְׂרָאֵל וַרְאוּ אֶת כְּלֵיהֶם וַיִּכְשִׁיצְאוּ וְהָיוּ שׁוֹאֲלִים מִקֵּן וְהָיוּ אוֹמְרִים אֵין בְּיַדְנוּ כְּלוּם, אוֹמֵר לוֹ אֲנִי רְאִיתִיו בְּבֵיתְךָ וּבְמִקוּם פְּלוֹנֵי הוּא (רש"י).
מִלְשׁוֹן רַש"י "שֶׁחֲפָשׂוּ יִשְׂרָאֵל" מִשְׁמַע שֶׁאֵינוֹ מִפְּרַשׁ כְּפִירוּשׁ שֶׁהוּבָא בְּתַנְחוּמָא (פִּרְשָׁתָנוּ ג') שֶׁ"הִיָּה מֵאִיר לִישְׂרָאֵל וּמִרְאָה לְהֵן כֹּל כְּלֵי כֶסֶף וְזָהָב וְכוּ'", דְּמִפְּרַשׁ שְׁכָנֵי יִשְׂרָאֵל הָיוּ צְרִיכִים לְחַפֵּשׁ אֶת כְּלֵי הַזָּהָב וְכוּ', וְצָרִיךְ בִּיאור טַעַם הַשְּׁנוּי.
וַיֵּשׁ לְבָאֵר זֶה, דְּהַגָּה צוּוִי הַקָּב"ה נִתְּנוּ "לְצַרְף בְּהֵן אֶת הַבְּרִיּוֹת", וְלָכֵן הָרִין שְׁצוּוִי הַקָּב"ה צָרִיף לְקַנֵּם בְּדְבָרִים טַבְעִיִים וְלֹא בְּמַעֲשֵׂה נִסִּים, בְּכָדֵי שֶׁהַמַּצְוֹת יִהְיוּ בְּדְבָרִים שֶׁהֵם מִגְּדֵרֵי הַעוֹלָם

(ע"פ לקו"ש כרך ה עמ' 80 ואילך,

כרך לא עמ' 48 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

כג לֹא חִזּוּ אֲנָשׁ יֵת אַחֲוֵיהִי וְלֹא קָמוּ אֲנָשׁ מִתְּחוֹתָוֵיהִי תְּלַתָּא יוֹמִין וְלָכֵל פְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה נְהוּרָא בְּמוֹתְכֵנְהוֹן:

(כג) לֹא־רְאוּ אִישׁ אֶת־אָחָיו וְלֹא־קָמוּ אִישׁ מִתְּחַתָּיו שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלָכֵל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה אֹר בְּמוֹשְׁבַתָם:

~ יום שלישי ו' שבט ~

כד וַיִּקְרָא פְּרַעָה אֶל־מִשֶּׁה וַיִּאֲמַר לָכוּ עִבְדוּ אֶת־יְהוָה רַק צִאֲנֶכֶם וּבְקִרְבְּכֶם יִצְגוּ גַם־טַפְכֶם יִלְךְ עִמָּכֶם: כְּשִׁי יִצְגוּ • הֵיא מַצְגַּ בְּמִקוּמוֹ.

(כד) וַיִּקְרָא פְּרַעָה אֶל־מִשֶּׁה וַיִּאֲמַר לָכוּ עִבְדוּ אֶת־יְהוָה רַק צִאֲנֶכֶם וּבְקִרְבְּכֶם יִצְגוּ גַם־טַפְכֶם יִלְךְ עִמָּכֶם:

כה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶף אֵת תִּמְסַר בְּיַדְנָא נְכַסְתָּ קַדְשֵׁינוּ וְעַלְזוֹ וְנַעֲבֹד קָדָם יְיָ אֱלֹהֵינוּ:

(כה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם־אֶתְּךָ תִּתֵּן בְּיַדְנוּ זְבָחִים וְעַלְתָּ וְעַשִּׂינוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:

כז"י ◀ גַם אֶתְּךָ תִּתֵּן • לא דַּבֵּר שׁ"מִקִּנְנוּ יַלְדְךָ עִמָּנוּ", אֶלָּא "גַם אֶתְּךָ תִּתֵּן".

כו וַיֹּאף בְּעֵינָיו זֵיל עִמָּנָא לֹא תִשְׁתַּאֲר מִדַּעַם אַרְי מַגֵּה אֲנַחְנָא נְסִכִין לְמַפְלַח קָדָם יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאֲנַחְנָא לִית אֲנַחְנָא דְעֵין מַה נְפַלַח קָדָם יְיָ עַד מִיתְנָא תַּמָּן:

(כו) וְגַם־מִקִּנְנוּ יַלְדְךָ עִמָּנוּ לֹא תִשְׁאֲר פְּרִסָּה בִּי מִמָּנוּ נִקַּח לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֲנַחְנוּ לֹא־נִדַּע מַה נַּעֲבֹד אֶת־יְהוָה עַד־בִּאֲנוּ שָׁמָּה:

כז"י ◀ פְּרִסָּה • פְּרִסְתָּ רַגְלִי, פִּלְנִט"א בְּלַע"ז. לֹא נִדַּע מַה נַּעֲבֹד • כַּמָּה תַּכְבֵּד הַעֲבוּדָה. שָׁמָּה יִשְׁאַל יוֹתֵר מִמָּה שִׁישׁ בְּיַדְנוּ.

כו וַיִּחַזַּק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרַעֲה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם:

(כו) וַיִּחַזַּק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרַעֲה וְלֹא אָבָה לְשַׁלְּחָם:

כח וַיֹּאמֶר לֵה פְרַעֲה אֲזִיל מַעֲלוּי אִסְתַּמַּר לָךְ לֹא תוֹסִיף לְמַחְזִי אִפִּי אַרְי בְּיוֹמָא דְתַחְזִי אִפִּי תַּמוּת:

(כח) וַיֹּאמֶר־לוֹ פְרַעֲה לָךְ מַעֲלוּי הַשְּׁמֹר לָךְ אֶל־תִּסְרָף רְאוֹת פָּנָיו כִּי בְיוֹם רְאוּתְךָ פָּנָיו תַּמוּת:

כט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה יְאוּת מַלְיָתָא לֹא אוֹסִיף עוֹד לְמַחְזִי אִפִּיךָ:

(כט) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֵּן דַּבַּרְתָּ לֹא־אִסַּף עוֹד רְאוֹת פָּנֶיךָ: פ

כז"י ◀ כֵּן דַּבַּרְתָּ • יָפָה דַּבַּרְתָּ, וּבְזַמְנוּ דַּבַּרְתָּ. אָמַת, שְׁלֹא אוֹסִיף עוֹד רְאוֹת פָּנֶיךָ (שְׁמוֹת רַבָּה).

א וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה עוֹד מִקְּטֵשׁ חַד אֲנִיתִי עַל פְּרַעֲה וְעַל מַצְרַיִם בְּתֵר כֵּן יִשְׁלַח יְהוָה מִכָּא כְּשַׁלְּחוֹתָהּ גַּמְיָרָא תִּרְבָּא יְתַרְיָךְ יְהִכּוֹן מִכָּא:

יא (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה עוֹד נִגַּע אַחַד אָבִיָּא עַל־פְּרַעֲה וְעַל־מַצְרַיִם אַחֲרַיִכֶן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה כְּשַׁלְּחוֹ בְּלָה גָרֵשׁ יִגְרַשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה:

כז"י ◀ בְּלָה • "גַּמְיָרָא". "בְּלָה", כְּלִיל. כְּלַכֶּם יִשְׁלַח.

ב מַלְיָל פְּעַן קָדָם עִמָּא וּשְׁאִילוּ גְבַר מִן חֲבַרָה וְאֶתְתָּא מִן חֲבַרְתָּה מְנִין דְּכִסְפָּא וּמְנִין דְּדָהֶב:

(ב) דַּבַּרְנָא בְּאֲזִנֵי הָעַם וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רַעֲהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רַעֲוֹתָהּ כְּלִי־כֶסֶף וְכִלְי זָהָב:

~ נקודות משיחות קודש ~

רכוש גדול כמתנה או כתשלום

וַיִּשׂ לַעֲזָן, דָּאָם הַכּוֹנֵה בִּ"וּיִנְצֵלוּ אֵת מַצְרַיִם" הִתְהַה פְּדִי לְקַיִם הַהַכְּטָה לְאֶבְרָהָם אָבִינוּ בְּכִרִית בֵּין הַבְּתָרִים שׁ"וּצְאֲחֵרִי כֵּן יִצְאוּ בְּרִכּוּשׁ גְּדוֹל", לְמַה עֲשֶׂה הַקָּב"ה שְׁבַנֵי יִשְׂרָאֵל יִקְבְּלוּ אֵת דַּבַּרְנָא בְּאֲזִנֵי הָעַם וַיִּשְׁאַלּוּ אִישׁ מֵאֵת רַעֲהוּ וְגו' . וּבְנִי־יִשְׂרָאֵל עָשׂוּ כַּדָּבָר מֹשֶׁה וַיִּשְׁאַלּוּ מִמַּצְרַיִם כְּלִי־כֶסֶף וְגו' וַיִּנְצֵלוּ אֶת־מַצְרַיִם: (פִּרְשַׁתְנוּ יֵא, ב וְאֵילֶךְ)

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

(א) וַיֹּאמֶר וְגו' עוֹד נִגַּע אָחָד. פִּירוּשׁ, לְפָנָיו פְּרַעֲה נִגַּמַר לוֹ, שְׁחַרְי מִשְׁצִיָּא מִלְּפָנָיו לֹא יִסַּף לְרְאוֹת פָּנָיו עוֹד. וְצָרִיף לּוֹמֵר שֶׁהִגְבִּיהוּ הַקְּדוּשׁ־טוֹמָאֵת גִּילּוּלִים שְׁבַמַּצְרַיִם: תוֹרָה ב

ה"רכוש גדול" על-ידי שאילה ובקשה מהמצרים, דלכאורה הנה מתאים יותר אם המצריים היו נותנים להם את זה בדרך כבוד על-ידי נתינת מתנה וכיצא בזה, ולמה הצרכו בני ישראל לבקש ולשאל את הרכוש מהמצריים?
 ויש לומר על פי מה דאימא בסנהדרין (צא, א) "פעם אחת באו בני מצרים . . . אמרו . . . תנו לנו כסף וזהב שנטלתם ממנו, אמר גביהא בן פסיסא . . . תנו לנו שכר עבודה של ששים רבוא ששעבדתם במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה . . . ולא מצאו תשובה", והינו, שבני ישראל קבלו את הרכוש כתשלום

שכר על שעבודם למצרים.
 ועל-פי-זה אם המצריים היו נותנים להם את זה מצד עצמם, היו יכולים לחשב שנה היה רק בדרך מתנה ולא כתשלום שכר (שתיבים לשלם להם), ולכן עשה הקב"ה שהמצריים יתנו את הרכוש רק כתוצאה מהשאלה וה"תביעה" של בני ישראל (שמגיע להם שכר, מצד הדין) ואז ראו הכל, שנה הגיע לבני ישראל פי היו ראויים ונכאים לזה כתשלום, ולא בדרך מתנה. וק"ל.
 (ע"פ לקו"ש כרך כא עמ' 12 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

כש"כ ◀ דְּבַר-נָא • (ברכות ז)
 אֵין נָא אָלָא לְשׁוֹן בְּקֶשָׁה. בְּבִקְשָׁה מִמֶּךָ, הַזְהִירָם עַל כֵּן, שֶׁלֹּא יֹאמֶר אוֹתוֹ

צדיק, אברהם: "ועבדום וענו אותם" קיים בהם, "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" לא קיים בהם.

(ג) וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת-חַן הָעַם מִצְרַיִם גַּם הָאִישׁ מִשֵּׁה גְדוֹל מְאֹד בְּאַרְצָן מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עַבְדֵי-פְרַעֲהַ וּבְעֵינֵי הָעַם: ם

ג ויהיב יי ית עמא לרחמין בעיני מצרים אף גברא משה רב לחדא בארעא דמצרים בעיני עבדי פרעה ובעיני עמא:

~ יום רביעי ז' שבט ~

(ד) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה בַּחֲצֹת הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם:

ד ויאמר משה כה אמר יי כפלגות ליליא אנא מתגלי בגו מצרים:

כש"כ ◀ וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר ה' • בְּעַמְדוֹ לִפְנֵי פְרַעֲהַ נֶאֱמָרָה לוֹ נְבוּאָה זוּ, שֶׁהָרִי מְשִׁיבָא מִלְּפָנָיו לֹא הוֹסִיף רְאוֹת פָּנָיו. בַּחֲצֹת הַלַּיְלָה • כֶּהֱחַלַק הַלַּיְלָה. בַּחֲצוֹת, כְּמוֹ: (מלכים א יט) "כַּעֲלֹת", (תהלים קכד) "בַּחֲרוֹת אַפִּם בְּנוֹ", זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ, לִישְׁבוֹ עַל אֶפְנָיו, שְׁאִין 'חֲצוֹת' שֵׁם דְּבָר שֶׁל חֲצִי. וּרְבוּתֵינוּ דְּרָשׁוּ: (ברכות ז)

כמו כבחצות הלילה, ואמרו שאמר משה: 'בחצות', דמשמע סמוך לו, או לפניו או לאחריו, ולא אמר בחצות, שמא ישעו אצטגנניי פרעה ויאמרו: משה בדאי הוא, אכל הקדוש-ברוך-הוא יודע עתיו ורנעיו, אמר: 'בחצות'.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

שבהם, וכן מפת בכורות. וכל מה שהביא על המצריים עתיד הקדוש-ברוך-הוא להביא על עפונם, דם כדאמרין (ויאל א ג) ונתתי מופתים וגו', צפרדעים שקולן קשה וכן בעפונם קול שאון מעיר (ישעיה טו ט), צפר מצרים לכנים, פן בעפונם ונהפכו נחליה וגו' (שם לד ט), ערוב דקתיב (שם פסוק יא) וירשוה קאת וקפד וגו', דבר דקתיב (יחזקאל לח ב) ונשפטתי אתו

(ד) בחצות. בטכסיס מלך בשר-ודם הביא המכות על מצרים, מלך בשר-ודם שסרחה עליו מדינה בתחילה סוכר את אמת המים שלהם, פך הקדוש-ברוך-הוא הביא דם ולא יכלו לשתות מן המים. ואחר פן מביא קולנים להריע עליהם בחצויות וקול שופר, פך הצפרדעים. אחר פן יורה להם חיצים, פן הכנים שנגנסיין לתוכן כחץ. אחר פן מביא ברברים,

(ה) וּמַתְּ כָל־בְּכוֹרֹ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פְּרֵעָה
 הַיֹּשֵׁב עַל־פְּסָאוֹ עַד בְּכוֹר הַשְּׂפִיחָה אֲשֶׁר אַחַר
 הַרְחִיחַ וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:

הַיּוֹמֹת כָּל בּוֹכְרָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם
 מִבּוֹכְרָא דְּפְרֵעָה דְּעֵתִיד לְמַתְּבַּעַל פְּרִסִי
 מִלְכוּתָהּ עַד בּוֹכְרָא דְּאַמְתָּא דִּי בְּמַר רִיחִינָא
 וְכָל בּוֹכְרָא דְּבַעִירָא:

כש"י ◀ עַד בְּכוֹר הַשְּׂבִי • לָמָּה לָקוּ הַשְּׂבוּיִים? פְּדִי
 שְׂלֵא יֵאמְרוּ: יִרְאַתֶּם תִּבְעֶה עַל־בִּנְיָם, וְהִבִּיאָה פְּרַעְנוֹת
 עַל מִצְרַיִם. מִבְּכוֹר פְּרֵעָה וְגו' עַד בְּכוֹר הַשְּׂפִיחָה •
 כָּל הַפְּחוּתִים מִבְּכוֹר פְּרֵעָה וְחֻשׁוּבִים מִבְּכוֹר הַשְּׂפִיחָה
 הָיוּ בְּכָלֵל, וְלָמָּה לָקוּ בְּנֵי הַשְּׂפִיחֹת? שְׂאַף הֵם הָיוּ
 מְשַׁעֲבָדִים בְּהֵם וּשְׂמֻחִים בְּצִרְתָּם. וְכָל בְּכוֹר
 בְּהֵמָה • לָפִי שֶׁהָיוּ עוֹבְדִין לָהּ. וּפְשָׁתְהוֹדוּשׁ־בְּרוּךְ־
 הוּא נִפְרַע מִן הָאֵמָה, נִפְרַע מֵאַלְהֵיהֶּ (מִכִּלְתָּא).

(ו) וְהִיתָה צְעָקָה גְדֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר
 כָּמֹהוּ לֹא נְהִיְתָה וְכִמֹּהוּ לֹא תִסָּף:

וְהִיתָה צְוֹחָתָא רַבָּא בְּכָל אַרְעָא דְּמִצְרַיִם
 דְּכֻתָּהּ לֹא הָוּת וְדְכֻתָּהּ לֹא תִסָּף:

(ז) וְלִכְלָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחַרְץ פְּלֶלֶב לְשֹׁנוֹ לְמֵאִישׁ
 וְעַד־בְּהֵמָה לְמַעַן תִּדְרְעוּן אֲשֶׁר יַפְלֶה יְהוָה בֵּין
 מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל:

זוֹלְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְזַק כְּלָבָא לִישְׁנָה
 לְמַנְפַּח לְמֵאנְשָׁא וְעַד בְּעִירָא בְּדִיל תִּדְרְעוּן
 דִּיפְרִישׁ יי בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל:

כש"י ◀ לֹא יִחַרְץ פְּלֶלֶב לְשֹׁנוֹ • אוֹמֵר אֲנִי, שֶׁהוּא לְשׁוֹן
 שְׁנוּן: לֹא יִשְׁנֶן, וְכֵן (וְהוֹשֵׁעַ י') "לֹא חָרַץ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 לְאִישׁ אֶת לְשׁוֹנוֹ", לֹא שָׁנָן. (שְׁמוּאֵל ב' ה') "אֲזַ תִּחַרְץ",
 תִּשְׁתַּנָּן. (ישעיה מא) "לְמוֹדַג חֲרוּץ", שְׁנוּן. (משלי כא)

"מִחֻשְׁבוֹת חֲרוּץ", אָדָם חֲרִיף וְשְׁנוּן, (שְׁמוּאֵל א' י') "וְיָנִד
 חֲרוּצִים תַּעֲשִׂיר", חֲרִיפִים, סוֹחְרִים שְׁנוּנִים. אֲשֶׁר
 יַפְלֶה • יְבַדִּיל.

(ח) וַיִּרְדּוּ כָל־עַבְדֵיךָ אֵלֶיךָ וְהִשְׁתַּחֲוּוּ־לִי לְאֹמֶר
 צֵא אִתָּהּ וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־בְּרַגְלֶיךָ וְאַחֲרֵי־כֵן אֵצֶא
 וַיֵּצֵא מֵעַם־פְּרֵעָה בְּחֲרִי־אָף: ם

ח וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ כָּל עַבְדֵיךָ אֵלַי וְלֹחֲמֵי וַיִּבְעוּן מִנִּי
 לְמִימַר פּוּק אֶת וְכָל עַמָּא דִּי עִמָּךְ וּבְתַר כֵּן
 אִפּוּק וּנְפַק מְלֹת פְּרֵעָה בְּתַקוּף רַגְזוֹ:

כש"י ◀ וַיִּרְדּוּ כָּל עַבְדֵיךָ • חֶלֶק כְּבוֹד לְמַלְכוּת, שֶׁחֲרִי
 בְּסוּף, יָרַד פְּרֵעָה בְּעַצְמוֹ אֵלָיו בְּלִילָה וְאָמַר: "קוֹמוּ
 צֵאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי", וְלֹא אָמַר לוֹ מִשָּׁה מִתְחַלָּה: וַיִּרְדַּת
 אֵלָי וְהִשְׁתַּחֲוִיתָ לִּי (וּבְחִים קב) • אֲשֶׁר בְּרַגְלֶיךָ •
 הַהוֹלְכִים אַחַר עֲצָתְךָ וְהַלּוֹכֶךָ. וְאַחֲרֵי־כֵן אֵצֶא
 עִם כָּל הָעָם מֵאַרְצֶךָ. וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרֵעָה • כְּשֶׁנִּמְר
 דְּבָרָיו, יֵצֵא מִלְּפָנָיו. בְּחֲרִי־אָף. • עַל שְׂאֵמַר לוֹ:
 "אַל תִּסָּף רְאוֹת פְּנִי."

(ט) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֹא־יִשְׁמַע אֵלֵיכֶם פְּרֵעָה
 לְמַעַן רְבוֹת מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

ט וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה לֹא יִקְבַּל מִנְכוּן פְּרֵעָה
 בְּדִיל לֹא־סַגָּא מִפְתֵי בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:

כש"י ◀ לְמַעַן רְבוֹת מוֹפְתֵי • "מוֹפְתֵי" שְׁנִיִּם, "רְבוֹת" שְׁלִשָּׁה: מִפְּת בְּכוֹרוֹת, וּקְרִיעַת יַם־סוּף וְלִנְעַר אֶת מִצְרַיִם.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

בְּדָבָר וְגו', שְׁחִין דְּכְתִיב (זכריה יד יב) (ישעיה לד יא) וְנִטְשָׁה עֲלֶיךָ קוֹ תַהוּ וְאִבְגִּי
 וְזֹאת הַמַּגָּפָה וְגו', פְּרַד דְּכְתִיב וְאִבְגִּי
 אֶלְגִּבִּישׁ (יחזקאל שם), אֶרְבָּה דְּכְתִיב (שם)
 לט יי אָמַר לְצַפּוֹר כָּל כְּנָף וְלִכְלָל חֵית
 הַשְּׂדֵה הַקָּבְצוֹ וְגו', חוֹשֵׁף דְּכְתִיב
 ז) וְלִכְלָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחַרְץ וְגו'.
 ט) תּוֹרַה ה'
 ס) פְּלֶבֶס צוֹעֲקִים מִלְּאֵף הַמְנוֹת בְּאֵ
 לְעִיר, וְאִם כֵּן דִּין הִיא לְצַעַק בְּשַׁעַת
 מִפְּת בְּכוֹרוֹת, אִפְּלִיּוֹ הִכִּי וְלִכְלָל בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל לֹא יִחַרְץ כְּלָב לְשׁוֹנוֹ: תּוֹרַה ח'

י ומֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עֲשׂוּ אֶת־כָּל־הַמּוֹפְתִים הָאֵלֶּה לִפְנֵי
קְדָם פְּרַעַה וְיַחְזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרַעַה וְלֹא־שַׁלַּח אֶת־
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ: יב

י ומֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עֲשׂוּ אֶת־כָּל־הַמּוֹפְתִים הָאֵלֶּה לִפְנֵי
פְּרַעַה וְיַחְזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרַעַה וְלֹא־שַׁלַּח אֶת־
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ: ס

כ"ט • ומֹשֶׁה וְאַהֲרֹן עֲשׂוּ וּגו' • כָּבֹד כָּתֹב לָנוּ זֹאת בְּכָל הַמּוֹפְתִים, וְלֹא שִׁנְאַה כָּאֵל אֶלָּא בְּשִׁבִיל לְסִמְכָה
לַפְרָשָׁה שְׁלֹא־חֲרִיָּה.

א וַיֹּאמֶר יְיָ לְמֹשֶׁה וְלֵאחֲרָיו בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
לְמִימָר:

יב (א) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם לֵאמֹר:

בַּתּוֹךְ הַכֶּרֶף? תִּלְמוּד־לוֹמַר: "כִּצְאִתִּי אֶת הָעִיר
וּגו'", וּמָה תִּפְלָה קָלָה לֹא הִתְפַּלֵּל בַּתּוֹךְ הַכֶּרֶף, לְפִי
שֶׁהִיָּתָה מְלֵאָה עֲבוּדַת פּוֹכְבִים, דְּבַר חֲמוּר כְּזֶה, לֹא
כָּל־שָׂבִיב?

כ"ט • וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן • בְּשִׁבִיל
שְׁאֲהֲרֹן עֲשֵׂה וְטָרַח בְּמוֹפְתִים כְּמֹשֶׁה, חֶלֶק לוֹ כְּבוֹד
זֶה בְּמִצְוֵה רֵאשׁוּנָה, שְׁכַלְלוּ עִם מֹשֶׁה בְּדַבּוּר.
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם • (מְכִילֵת) חוּץ לְכֶרֶף. אוֹ אֵינּוּ אֶלָּא

ב יִרְחָא הַדִּין לְכוּן רִישׁ יִרְחִין קְדַמַּי הוּא
לְכוּן לְיִרְחִי שְׂתָא:

יב (ב) הַחֲדָשׁ הַזֶּה לָכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים רֵאשׁוֹן הוּא לָכֶם
לְחֲדָשֵׁי הַשָּׁנָה:

רְאוּיָה לְקִדְשׁ, וְהִרְאָה לוֹ בְּאֶצְבַּע אֶת הַלְּבָנָה בְּרִקְיעַ
וְאָמַר לוֹ: כְּזֶה רֵאָה וְקִדְשׁ. וְכִיצַד הִרְאָהוּ, וְהֵלֵא לֹא
הָיָה מְדַבֵּר עִמוֹ אֶלָּא בְּיוֹם, שִׁנְאַמֵּר: (לְעִיל ו') "וַיְהִי
בְּיוֹם דְּבַר ה'", (וּיְקָרָא ו') "בְּיוֹם צְוֹתוֹ", (בְּמַדְבַּר טו') "מִן
הַיּוֹם אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְהִלְאָה"? אֶלָּא סְמוּךְ לְשִׁקִּיעַת
הַחֲמָה נֶאֱמָרָה לוֹ פְּרָשָׁה זֹה, וְהִרְאָהוּ עִם חֲשֻׁכָה.

כ"ט • הַחֲדָשׁ הַזֶּה • (מְכִילֵת. שְׁמוֹת רַבָּה) הִרְאָהוּ לְבָנָה
בְּחֲדוּשָׁה, וְאָמַר לוֹ: כְּשֶׁהִיָּרַח מִתְחַדָּשׁ, יְהִיָּה לָךְ
רֵאשׁ חֲדָשׁ. וְאֵין מְקָרָא יוֹצֵא מִיַּד פְּשׁוּטוֹ: עַל חֲדָשׁ
נִיסָן אָמַר לוֹ: זֶה יְהִיָּה רֵאשׁ לְסֵדֶר מִנְּזַן הַחֲדָשִׁים,
שִׁיָּהָא אֵיךְ קְרוּי שְׁנֵי, סִינָן - שְׁלִישִׁי. הַזֶּה • נִתְקַשָּׁה
מֹשֶׁה עַל מוֹלַד הַלְּבָנָה, בְּאִיזוֹ שְׁעוֹר תִּרְאָה וְתִהְיֶה

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

כָּא וְדָן עוֹלָמִי, בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף נִמְלִיכִין
בֵּית דִּין שְׁלֵמִשָּׁה וְעַבְרוּ וְדָחוּ רֵאשׁ
הַשָּׁנָה עַד יוֹם שֵׁל אַחֲרָיו, לְמַחֵר אֵין
הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא דָן אֶת עוֹלָמוֹ,
כָּאֵין מְלֵאכֵי הַשְּׂרַת לְפָנֵי הַקְדוּשׁ־
בְּרוּךְ־הוּא וְאוֹמְרִים לְפָנָיו רְבוּן
הַעוֹלָמִים לֹא כֶּף אֲמַרְתָּ לָנוּ לְמַחֵר אֲנִי
דָן אֶת עוֹלָמִי, וְנִשְׁמוֹט הַדִּין בְּאֶפְסָס,
אוֹמֵר לָהֶם הֲרִי בְּנֵי דוֹחִין אֶת הַדִּין
עַד לְמַחֵר, וְהַדְּבַר מְסוּר בְּיָדָם, שְׂאֵתָם
צְרִיכִין לִילָף אַחֵר קְבִיעוּתָם וְכָל מָה
שֶׁהֶם עוֹשִׂין נַעֲשֶׂה עִמָּהֶם. וְעַל זֶה
אָמַר מֹשֶׁה עֲלִי־הַשְּׁלוֹם (דְּבָרִים ד' ו') כִּי
מִי גוֹי גָדוֹל אֲשֶׁר לוֹ וְגו' בְּכָל קְרָאנּוּ
אֵלָיו קְרִי בִּיה קְרִיאַתֵינוּ אֵלָיו, כְּלוֹמַר
קְרִיאַת הַחֲדָשִׁים וְהַמּוֹעֲדוֹת שְׁלָנוּ
אֵלָיו נְמִי הֵם נִקְרָאִים וְנַעֲשִׂים (תַּנְחומָא
ישן ו'). וְאָמְרוּ תַּנְ"ל (מְנַחֵם כ"ט) שְׁנֵה אַחַד

הִיָּתָה כָּל עִיר יְרוּשָׁלַיִם רְאוּיָה
לְשִׁכְנָהּ, מִשְׁנֹבְחָ יֵצְאוּ שִׁנְאַמֵּר (תַּהֲלִים
קִלְב' יד) זֹאת מְנוּחַתִּי עָדִי עַד. וְעוֹד,
קוֹדֵם שְׁלֹא נִבְחַר אַהֲרֹן הָיָה כָּל
יִשְׂרָאֵל רְאוּיִין לְעַבּוּדָה, מִשְׁנֹבְחָ
יֵצְאוּ שִׁנְאַמֵּר (בְּמַדְבַּר כ"ה יג) וְלִזְרָעוֹ אַחֲרָיו
בְּרִית כְּהֵנָת עוֹלָם. וְעוֹד, קוֹדֵם שְׁלֹא
נִבְחַר דָּוִד הָיָה כָּל יִשְׂרָאֵל רְאוּיִין
לְמַלְכוּת, מִשְׁנֹבְחָ יֵצְאוּ שִׁנְאַמֵּר (מַלְכִים
א' ח טו) וְאַבְחָר בְּדָוִד וְגו' וְקִתִּיב (דְּבָרִי
דְּמִים ב' יג ז) הֵלֵא לָכֶם לְדַעַת וְגו' (תַּנְחומָא
ט: תוֹרָה ב'
(ב) הַחֲדָשׁ הַזֶּה. כְּזֶה רֵאָה וְקִדְשׁ (רִ"ה
כ.). וְהַכֵּל תְּלוּי בְּקִידוּשׁ בֵּית דִּין,
כְּדָאֵמַר רַבִּי אוֹשְׁעִיא כְּשִׁישְׁרָאֵל
מְגִיעִין לְרֵאשׁ־הַשָּׁנָה הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־
הוּא אוֹמֵר לְמַלְאכֵי הַשְּׂרַת הַעֲמִידוֹ
בְּיָמָה וְהוֹצִיאוּ סְפָרִים כִּי לְמַחֵר אֲנִי

(א) בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. חוּץ לְכֶרֶף, שְׁהִרִי
וּמָה תִּפְלָה קָלָה הוֹצִרְךָ לְצֵאת לֹו
דְּכִתִּיב (לְעִיל ט כ"ט) כִּצְאִתִּי אֶת הָעִיר,
דְּבוּר חֲמוּר לֹא כָּל־שָׂבִיב. וּמִיָּהוּ חוּץ
לְכֶרֶף מוֹתֵר, לְפִי שְׁעָדִינן לֹא נִבְחַרְהָ
אַרְץ יִשְׂרָאֵל לְדַבּוּר וְהָיָה כָּל הָאֲרָצוֹת
כְּשֵׁרוֹת לְדַבּוּר, וּמִשְׁנֹבְחָ יֵצְאוּ. וְאִךְ
עַל פִּי שְׁנִגְלָה לִיחְזַקָּאֵל בְּחוּצָה לְאֶרֶץ
שִׁנְאַמֵּר (יִחְזַקָּאֵל ג' כ"ב) קוּם צֵא אֶל
הַבְּקָעָה, בְּזִכּוֹת אֲבוֹת הַיָּה, וּבְמִקוּם
טְהַרָה עַל הַמַּיִם כְּמוֹ נְהַר כְּבֹר. וְכֵן
מְצִינּוּ (יִזְנָה א' א') וַיִּקֶּם יוֹנָה לְכַרְח
תְּרִישִׁיָּה, שְׁבַרְח לְחוּצָה לְאֶרֶץ מִפְּנֵי
הַדַּבּוּר. וְכֵן עַד שְׁלֹא נִבְחַרְהָ יְרוּשָׁלַיִם
הָיָה כָּל הָאֲרָצוֹת כְּשֵׁרוֹת לְמִזְבְּחוֹת,
מִשְׁנֹבְחָ יֵצְאוּ שִׁנְאַמֵּר (דְּבָרִים יב א')
הַשָּׁמַר לָךְ פֶּן תַּעֲלֶה עֲלֵתֶיךָ וְגו'.
וְעוֹד, קוֹדֵם שְׁלֹא נִבְחַר בֵּית עוֹלָמִים

(א) דְּבָרוּ אֶל-כָּל-עַדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שָׂה לְבֵית-אָבֶת שָׂה לְבֵיתוֹ:

גמלילו עם כל כנשתא ד'ישראל למימר בעסרא ל'רחא דיין ו'סבון להון גבר אמר לבית אבא אמר לביתא:

דְּבָרוּ הַיּוֹם, בְּרֵאשׁ חֹדֶשׁ, שַׁיְקָתוּהוּ בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ. הַזֶּה • פֶּסַח מִצְרַיִם מִקְחוּ בְּעֶשֶׂר וְלֹא פֶסַח דּוֹרוֹת (פסחים צו) • שָׂה לְבֵית אָבֶת • (שם) לְמִשְׁפָּחָה אַחַת. הָרִי שֶׁהָיוּ מְרַבִּין, יְכוּל שָׂה אֶחָד לְכֻלָּן? תְּלַמּוּד-לוֹמַר: "שָׂה לְבֵיתוֹ".

דְּבָרוּ אֶל כָּל עַדַת • (מכילתא) וְכִי אֶהְרֵן מְדַבֵּר, וְהָלֹא כְּכֹר נֹאמַר: "אַתָּה תְּדַבֵּר"? – אֲלֹא חוֹלְקִין כְּבוֹד זֶה לְזֶה, וְאוֹמְרִים זֶה לְזֶה: לְמַדְנִי, וְהַדְּבֹר יוֹצֵא מִבֵּין שְׁנֵיהֶם כְּאִלוּ שְׁנֵיהֶם מְדַבְּרִים. דְּבָרוּ אֶל-כָּל-עַדַת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ • (מכילתא)

ד וְאִם יִזְעִיר בֵּיתָא מְלֵאתָמְנָאָה עַל אַמְרָא וְיִסְבַּח הוּא וְשִׁיבְבָה דְקָרִיב לְבֵיתָה בְּמִנְיָן נִפְשָׁתָא גְּבַר לְפָנֵים מִיְכְּלָה תְתַמְנֹן עַל אַמְרָא:

(ד) וְאִם-יִמְעַט הַבַּיִת מֵהֵיוֹת מִשָּׂה וְלָקַח הוּא וְשִׁבְנוּ הַקָּרֵב אֶל-בֵּיתוֹ בְּמִכְסַת נִפְשַׁת אִישׁ לְפִי אָכְלוּ תִכְסּוּ עַל-הַשָּׂה:

וְלִהְתַּמְעַט, "מֵהֵיוֹת מִשָּׂה" יִתְמַעֲטוּ, בְּעוֹד הַשָּׂה קָיָם, בְּהֵיוֹתוֹ בְּחַיִּים, וְלֹא מִשְׁנַשְׁחַט (פסחים טו) • בְּמִכְסַת חֲשֻׁבּוֹן, וְכֵן: (ויקרא כז) "מִכְסַת הָעֶרְכָּד". לְפִי אָכְלוּ • הָרְאוּי לְאֲכִילָה, פָּרַט לְחוּלָה וְזָקֵן שְׂאִינוּ יְכוּל לְאָכַל כְּזֵית (מכילתא) • תְּתַמְנֹן.

וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת מֵהֵיוֹת מִשָּׂה • וְאִם יִהְיוּ מוֹעֲטִין מֵהֵיוֹת מִשָּׂה אֶחָד, שְׂאִין יְכוּלִין לְאָכְלוּ וְיִבֹא לִידֵי נֹתֵר, "וְלָקַח הוּא וְשִׁבְנוּ וְגו'", זֶהוּ מִשְׁמַעוּ לְפִי פְּשׁוּטוֹ. וְעוֹד יֵשׁ בּוֹ מִדְּרָשׁ לְלַמֵּד שְׂאֵחַר שְׁנִמְנוּ עֲלֵיו, יְכוּלִין לְהִתְמַעֵט וְלִמְשֹׁךְ יְדֵיהֶם הֵימְנוּ וְלִהְמוֹת עַל שָׂה אַחַר, אִךְ אִם בָּאוּ לְמִשְׁךְ יְדֵיהֶם

ה אַמְרָא שְׁלִים דְּכַר בַּר שְׁתֵּה יְהִי לְכוּן מִן אַמְרִיא וּמִן עֲזִיא תִסְבוּן:

(ה) שָׂה תָמִים זָכַר בֶּן-שָׁנָה יִהְיֶה לָכֶם מִן-הַכֹּפְשִׁים וּמִן-הָעֵינִים תִּקְחוּ:

וּמִן הָעֵזִים • אוּ מִזָּה אוּ מִזָּה, שְׂאֵף עוֹ קְרוּי שָׂה, שְׁנֵאמַר: (דברים יד) "וְיָשָׂה עֵזִים".

וְאִם יִמְעַט הַבַּיִת מֵהֵיוֹת מִשָּׂה • כָּל שָׁנָה קְרוּי "בֶּן שָׁנָה", כְּלוֹמַר שְׁנוֹלֵד בְּשָׁנָה זֹאת מִן הַכֹּפְשִׁים

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

רְבִי עֲקִיבָא (פס), אִם כֵּן עֶשֶׂר שְׁלוֹשׁ בְּשִׁבְתָּ שְׁלֹשָׁנִי, וְכִשְׂרָאוּ הַמִּצְרַיִים (כ) שְׁלוֹקְחִין הַפְּסָחִים לְשַׁחוּט נִתְקַבְּצוּ עֲלֵיהֶם לְהַרְגֵן, כִּי יֵרָאֵתָן שֶׁל מִצְרַיִם הִזָּה בְּהִמּוֹת, וְעִשָּׂה לָהֶם הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא נִס וְנִיְצוּלוֹ, וְלִכְפֹּר קְרוּי שְׁבַת הַגְּדוּל מִפְּנֵי גְדוּל הַנִּס. וּמֵיְהוּ צְרִיף לִיתֵן טַעַם לָמָּה מִקְחוּ מִבְּעֶשֶׂר. וְאוֹמַר רַש"י שְׁתַּעֲסְקוּ בְּכַרִּית מִלָּה וּבְדָם פֶּסַח אַרְבַּעַה יָמִים. וּמִקְשִׁים אַרְבַּעַה יָמִים לָמָּה, וְאוֹמַר הַרְבֵּי יִצְחָק מֵאִיבְרָא כְּדִי שְׁמִילוּ וְיִשְׁהוּ שְׁלֹשָׁה יָמִים אַחַר הַמִּלָּה קוֹדֵם שְׁיִצְאוּ לְדֶרֶךְ: תוֹרָה ד

פֶּסַח הוּא שְׁיִפְסַח הַמִּקּוֹם עַל בְּתֵי כְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, וְיִהְיֶה בְּמִצְרַיִם בְּכּוֹרֵיהֶם לְפִי שְׂאִינָם רוֹצִים לְשַׁלּוֹחַ יִשְׂרָאֵל, מִיַּד הַלְכוּ הַבְּכוֹרוֹת אֲצֵל הַמִּצְרַיִים וְאָמְרוּ לָהֶם שְׁלַחוּ יִשְׂרָאֵל כִּי אֵתֶם גּוֹרְמִים לָנוּ לְמוֹת, וְלֹא רָצוּ, וְהֵם הִרְגוּ בָהֶם כְּפָה וְכַמָּה. וְהֵיִינוּ דְכַתִּיב (תהלים קלו) לְמַפְּהָ מִצְרַיִם בְּכּוֹרֵיהֶם, בְּכּוֹרֵי מִצְרַיִם לֹא נֹאמַר אֲלֹא מִצְרַיִם בְּכּוֹרֵיהֶם, שֶׁהַבְּכוֹרוֹת הֵן עֲצָמָן (מדרש תהלים קלו). וְעוֹד אֲתַמַּר בְּמִדְרָשׁ כִּי כִּשְׁלֹקְחוּ הַפֶּסַח בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ שְׁבַת הִזָּה, שְׁהָרִי קָיְמָא-לָן דְּפֶסַח מִצְרַיִם בְּתַמִּישִׁי בְּשִׁבְתָּ כְּדַכְתִּיב בְּמִסְכַּת שְׁבַת פָּרָק

מִן הַשְּׁלֹשָׁה דְּבָרִים שְׁנִתְקַשְׁה מִשָּׂה עֲלֵיו-הַשְּׁלוֹם. וְקִשְׂיָא, שְׁהָרִי קִשְׂיָה הִזָּה בְּסוּף הַחֹדֶשׁ כְּמוֹ בְּתַחֲלִיל הַמּוֹלָד, וְאִיף יוֹכַל לְהַבְחִין אִם הִיא מִן הַשָּׁנָה אוּ מִן הַתְּדֻשָּׁה. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּמִכְּלִי-מִקּוֹם יוֹכַל לְהַבְחִין מֵתוֹךְ הַפְּגִימָה, כִּי הִישָׁנָה פְּגִימָתָה לְצַד הַמַּעֲרָב וְהַתְּדֻשָּׁה לְצַד מְזֻרָת. דְּכָר אַחַר, כִּי בְּסוּפָה עוֹמְדָת בְּקֶרֶן דְּרוּמִית מְזֻרָתִית, וּבְחִידוּשָׁה בְּקֶרֶן דְּרוּמִית מְעַרְבִית: תוֹרָה ג

(ג) בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ. פֶּסַח מִצְרַיִם מִקְחוּ בְּעֶשֶׂר הִזָּה, וְכִאֲשֶׁר רָאוּ בְּכּוֹרֵי מִצְרַיִם כְּךָ, אָמְרוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל מַה זֹאת לָכֶם, אָמְרוּ לָהֶם

(ו) וְהָיָה לָכֵם לְמִשְׁמֶרֶת עַד אַרְבַּעַת עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קָהָל עַדְת־יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרָבִים:

כוכבים "וקחו לכם" צאן של מצוה. ושחטו אתו וגו'. וכי בלן שוחטין? אלא מכאן, ששלוחו של אדם כמותו (מכילתא. קידושין מא). קהל עדת ישראל • קהל ועדה וישראל. מכאן אמרו: פסחי צבור נשחטין בשלש כפות, זו אחר זו. נכנסה פת ראשונה, ננעלו דלתות העזרה וכו', פדאיתא ב'פסחים' (דף סד). **בין הערבים • משש שעות ולמעלה קרוי בין הערבים, שהשמש נוטה לבית מבוא לערב, ולשון "בין הערבים" נראה בעיני, אותן שעות שבין עריבת היום לעריבת הלילה. עריבת היום בתחלת שבע שעות מפי ינטו צללי ערב, ועריבת הלילה בתחלת הלילה. 'ערב', לשון נשף וחשך, כמו: (ישעיה כד) "ערכה כל-שמחה".**

כ"י • וְהָיָה לָכֵם לְמִשְׁמֶרֶת • זהו לשון בקור, שטעון בקור ממום ארבעה ימים קדם שחיטה. ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים, מה שלא צוה פן בפסח דורות? הנה רבי מתיא פן חרש אמר: הרי הוא אמר: (יחזקאל טז) "ואעבר עליך ואראך והנה עתף עת דדים", הגיעה שבועה שנשבעתה לאברהם שאגאל את בניו, ולא היו בידם מצות להתעסק בהם כדי שיגאלו, שנאמר: (שם) "ואת ערם ועריה", ונתן להם שתי מצות: דם פסח ודם מילה שמלו באותו הלילה, שנאמר: (שם) "מתבוססת בדםך", בשני דמים, ואומר: (זכריה ט) "גם-את בדם-בריתך שלחתי אסירך מבור אין מים בו", ושהיו שטופים בעבודת-כוכבים, אמר להם: "משכו וקחו לכם", "משכו" ידכם מעבודת-

~ נקודות משיחות קודש ~

יאמרו, הקמו וערכבו פתאום וטרדו דעתו. ואף כאן: מפנין שגבי ישראל היו שטופים בגלילים, לא הנה די בפעלה חר-פעמית כדי לנתק אותם מעבודה זרה, אלא הנה צריך בארבעה ימים של ישוב הדעת לפני פעלה זו. (לקוטי שיהות כרך טז עמ' 114)

ומפני מה הקדים לקיחתו לשחיטתו ארבעה ימים (כ"י יב, ו) ארבעה ימים הם משך הזמן הנדרש לאדם לקבל החלטה מתונה ומתבוננת וישוב הדעת. וכפי שפרש רש"י לגבי העקדה, שהקב"ה הראה לאברהם את הר המוריה רק ביום השלישי למסעו (שהוא היום הרביעי מאז הצווי על העקדה) "כדי שלא

(ז) וְלָקְחוּ מִן־הַדָּם וְנָתְנוּ עַל־שְׂתֵי הַמְּזוּזוֹת וְעַל־הַמַּשְׁקוּף עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר־יֹאכְלוּ אֹתוֹ בַּהֵם:

חבטה, כמו: (ויקרא כח) "קול עלה נדף" טרפא דשקף, "חבורה" משקופי. על הבתים אשר יאכלו אתו בהם • ולא על משקוף ומזוזות שבבית התבן ובבית הסקר, שאין דרין בתוכן.

כ"י • וְלָקְחוּ מִן הַדָּם • זו קבלת הדם. יכול ביד? תלמוד-לומר: "אשר בסף". המזוזות • הם הזקופות אחת מכאן לפתח ואחת מכאן. המשקוף • הוא העליון שהדלת שוקף עליו כשסוגרין אותו, לינט"ל בלע"ז. ולשון שקיפה -

(ח) וְאָכְלוּ אֶת־הַבֶּשֶׂר בַּלֵּילָה הַזֶּה צְלִי־אֵשׁ וּמִצּוֹת עַל־מְרִירִים יֹאכְלֵהוּ:

ח ויכלוין ית בסרא בליליא ההוא טוי נור ופטיר על מררין ובלגה:

כ"י • אֶת הַבֶּשֶׂר • ולא גידים ועצמות (מכילתא. פסחים פג). על מרירים • כל עשב מר נקרא מרור, וצום לאכל מרור, זכר ל'וימררו את חיהם'.

דעת זקנים מבועלי התוספות - עוז והדר

(ח) וְאָכְלוּ אֶת הַבֶּשֶׂר. לכך נהגו זכר לשלש סאין שאמר (בראשית יח ו) מה יבי. ויש אומר זכר לשלשה אבות. והציעתה, זכר לקריעת ים סוף ויגדון מהרי שלש סאים, ופסח הנה (ראה ב"ד

(ט) אֱלֹהֵי־אֱבֹתָיִם מִמֶּנּוּ נָא וּבִשְׁלַל מִבְּשָׁל בְּמַיִם כִּי
 אִם־צָלִי־אֵשׁ רֵאשׁוּ עַל־כְּרַעְיוֹ וְעַל־קַרְבּוֹ:
 ט לא תכלוך מנה כד חי ואף לא בשלא
 מבשל במי אלהן טוי נור רישה על
 כרעויה ועל גנה:

ממנו כי־אם צלי אשׁ. ראשו על כרעיו • צולהו
 פלו פאחד עם ראשו ועם כרעיו ועם קרבו, וכגי
 מעיו נותן לתוכו אחר הדחתן (שם עה). וישון "על
 כרעיו ועל קרבו", פלשון (לקמן יג) "על צבאותם",
 כמו בצבאותם – כמות שהן, אף זה כמות שהוא,
 כל בשרו משלם.

כ"י אַל תִּאֲכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא • שְׂאִינוּ צְלוּי כֹּל צָרְכוֹ,
 קוֹרְאוֹ 'נָא' בְּלִשׁוֹן עֲרָבִי. וּבִשְׁלַל מִבְּשָׁל • כֹּל זֶה
 בְּאֲזָהֳרַת "לֹא תֹאכְלוּ" (שם פא). בְּמַיִם • מִזֵּי־ן לְשֹׁאֵר
 מִשְׁקִין? תִּלְמוּד־לוֹמַר: "וּבִשְׁלַל מִבְּשָׁל", מִכֹּל־מִקּוּם
 (שם). כִּי אִם־צָלִי־אֵשׁ • לְמַעַלָּה, גִּזַּר עָלָיו בְּמִצְוֹת
 עֲשֵׂה, וְכֵאֵן הוֹסִיף עָלָיו 'לֹא תַעֲשֶׂה', "אַל תֹּאכְלוּ

(י) וְלֹא־תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד־בֶּקֶר וְהִנֵּתֶר מִמֶּנּוּ עַד־
 בֶּקֶר בְּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ:
 י ולא תשארו מנה עד צפרא ודישתאר מנה
 עד צפרא בנורא תוקדון:

ועוד מדרש אחר: למד שאינו נשרף ביום טוב
 אלא מןחורת, וכף תדרשנו: והנותר ממנו בבקר
 ראשון, עד בקר שני תעמד ותשרפנו.

כ"י וְהִנֵּתֶר מִמֶּנּוּ עַד בֶּקֶר • מֵה תִּלְמוּד־לוֹמַר
 "עַד בֶּקֶר" פַּעַם שְׁנֵי־הָ, לִיתֵן בֶּקֶר עַל בֶּקֶר, שֶׁהַבֶּקֶר
 מִשְׁמַעוֹ מִשְׁעַת הַגֶּזֶן הַחֲמָה, וְכֵאֵן הַכְּתוּב לְהַקְדִּים
 שְׂאִסוּר בְּאֲכִילָה מִצְלוֹת הַשְּׁחַר, זֶהוּ לְפִי מִשְׁמַעוֹ.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

קטו יא, 'ישועה' לא נאמר אלא
 'ישועות', אחד לימות המשיח ואחד
 לעולם הבא. דבר אחר, כנגד ארבעה
 כוסות שאמר שר המשקים ליוסף
 (בראשית מא יא). דבר אחר, כנגד ארבעה
 כוסות התרעלה שעתיד הקדוש־
 ברוך־הוא להשקות לעכו"ם, שנאמר
 (ירמיה כה טו) קח את כוס היין החמה,
 ונאמר (תהלים עה ט) כי כוס ביד ה', וכן
 כוס זהב ביד ה' דכתיב גבי ככל (ירמיה
 נא ז), ונאמר (תהלים יא ז) ורוח זלעפות
 מנת כוסם (ראה ביר פח ה): תורה ט
 (ט) אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא. פִּירֵשׁ
 רַבִּינוּ אַבְרָהָם בֶּן עֲזַרְיָה, דְּלִפִּי
 שְׂתוּעַבַת מִצְרַיִם תִּזְבְּחוּ, שְׂמֵא תֹאמְרוּ
 לֹא נִצְלַהּוּ כֹּל צָרְכּוֹ פֶּן יִרְגִּישׁוּ בּוֹ
 הַמִּצְרַיִם, תִּלְמוּד לומר אַל תֹּאכְלוּ
 מִמֶּנּוּ נָא. וְשְׂמֵא תֹאמְרוּ נְבִשְׁלוֹנוּ
 וּנְכַסְנוּ בְּקִדְיָהּ, תִּלְמוּד לומר וּבִשְׁלַל
 מִבְּשָׁל. וְשְׂמֵא תֹאמְרוּ לְחַתּוּף הָרֵאשׁ
 וְהַכְּרַעִים וְאַל יִפְרִיז מֵה זֹאת, תִּלְמוּד
 לומר רֵאשׁוּ עַל כְּרַעְיוֹ וְעַל
 קַרְבּוֹ: תורה י

שהוא לבן. וכן תניא בערבי פסחים
 (קטו) תכלין זכר לתבן, חרוסת זכר
 לטיט. שני תבשילין זכר למשה
 ואהרן. דבר אחר, דג כנגד לויתן,
 ביצה כנגד זיו שדי. ובערבי פסחים
 (קיד) מסיק אחד זכר לפסח ואחד זכר
 לחגיגה. ארבע כוסות כנגד ארבע
 גאולות, והוצאתי, והצלתי, וגאלתי,
 ולקחתי (לעיל ו רז). וכוס חמישי דהיינו
 למאן דצריך למשתי(ה), הוא כנגד
 והבאתי (שם פסוק ח) שגם הוא גאולה,
 כדאמרי אינשי מאן דמריה שחרריה
 ומסר (כל דידיה) [פלדיה] בידיה, אי
 לא איתיה לבי דריה מאי אהני ליה.
 פירוש, עבד ששחררו רבו ומסר לו
 גביעו בידו, אם לא הביאו לבית
 דירתו מה מועיל לו כל הטובה. הקא
 נמי אם לא הביא הקדוש־ברוך־הוא
 אותן לארץ ישראל, מה היה מועיל
 להם היציאה של מצרים. דבר אחר,
 ארבעה כוסות כנגד ארבעה ישועות,
 ה' מנת חלקי וכוסי (תהלים טו ז), כוסי
 וריה (שם כג ד), כוס ישועות אשא (שם

שנבקע בפסח. ולברך על הפרוסה
 אכילת מצה, כדאיתא בפסחים (קטו)
 מה דרכו של עני בפרוסה. ושני
 טיבולין, על שתי טבילות ששבלו
 ליד בית ומקנת פסח. דבר אחר,
 כנגד שתי הנאות, אחת על המשקוף
 ואחת על המזוזות. דבר אחר, כנגד
 דם ברית ודם פסח, שנאמר (חזקאל טו
 ו) מתבוססת בדמיה. ובערבי פסחים
 (פסחים קיד) מוכח שהן להיפרא
 דתינוקות, שהיו רגילין לאכול ירקות
 לאתר אכילה לקניוח, והשתא קא
 אכלי קודם סעודה ישאלו מה גשפתה.
 ועוד היכר אחריתי, כי כשיראו בשאר
 ימים טובים שלא ישתו קודם רק כוס
 אחד, ועכשיו מוזגין כוס שני אז
 ישאלו, וכן מסיק התם (קטו) וכאן הבן
 שואל. וחרוסת זכר לטיט (שם), ונותנין
 בו תפוחים זכר לתפוח, כדכתיב
 (לעיל) (שיר השירים ח ה) תחת התפוח
 עוררתיד, ומיני תכלין דומין לתבן
 זכר לתבן, ונאגזים ושקדים שמלבנין
 החרוסת זכר לטיט שעושין מסיד

יא וכדין תיכלון יתה תרציון יהון אסירין
מסניכוון ברנליכוון וחסריוכוון בידיכוון
ותיכלון יתה בבחילו פסחא הוא קדם יי:

(יא) וְכָכָה תֹאכְלוּ אֹתוֹ מִתְנִיכֶם חֲגָרִים נַעֲלִיכֶם
בְּרַגְלֵיכֶם וּמִקְלַכֶּם בְּיַדְכֶם וְאַכְלִתֶם אֹתוֹ בַּחֲפוּזִין
פֶּסַח הוּא לַיהוָה:

ישראל מבין בתי מצרים וקופץ ממצרי למצרי,
וישראל אמצעי נמלט, ואתם עשו כל עבודותיו לשם
שמים. (דבר אחר) דרך דלוג וקפיצה, זכר לשמו
שקרוי פסח, וגם פסק"א לשון פסיעה.

כ"ט • מִתְנִיכֶם חֲגָרִים • מְזַמְנִים לְדָרֶךְ. בַּחֲפוּזִין •
לְשׁוֹן בְּהִלָּה וּמְהִירוֹת, כְּמוֹ: (שמואל א כג) "וַיְהִי דָוִד נֶחְפָז
לָלֶכֶת", (מלכים ב ז) "אֲשֶׁר הִשְׁלִיכוּ אָרֶם בַּחֲפֹזִים". פֶּסַח
הוּא לַה' • הַקְרָבָן הוּא קְרוּי פֶּסַח, עַל שֵׁם
הַדְּלוּג וְהַפְּסִיחָה שֶׁהִקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מְדַלֵּג בְּתֵי

~ נקודות משיחות קודש ~

"נעליכם" – על האדם לעזור ולסיע לאנשים שאתם הוא בא
במגע. ובאפן כללי יותר – להכניס אלקות וקדשה בכל
סביבתו. ענין זה נרמז ב"נעלים", שהרי על-ידי הרגל בא
האדם במגע עם האדמה.
"מקלכם" – אדם חייב להשפיע גם על החלק בעולם שרחוק
ממנו, שאינו מסוגל להגיע אליו, שהרי "חייב אדם לומר
בשביילי נכרא העולם". דבר זה נרמז ב'מקל', שכן אדם
משתמש במקל כדי להגיע לדבר שאינו יכול להגיע אליו בידו.
(מכתב-כילי "א בניסן תשמ"ו - מתוך 'התקשרות')

וככה תאכלו אותו, מִתְנִיכֶם חֲגָרִים, נַעֲלִיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם,
וּמִקְלַכֶּם בְּיַדְכֶם (יב, יא)
חיוי של אדם מתחלקים, בדרך כלל, לשלושה סוגים: האדם
עצמו, קשריו עם סביבתו הקרובה, קשריו עם הסביבה
הרחוקה.
שלושה חלקים אלו נרמזים בשלשת הפרטים האמורים –
"מִתְנִיכֶם", "נַעֲלִיכֶם", "מִקְלַכֶּם":
"מִתְנִיכֶם" – אדם צריך להגיע לחרות בכל הקשור בו-עצמו.
חרות זו נרמזת ב'מִתְנִיכֶם', שכן "המתניח הם דבר המעמיד
את כל הגוף עם הראש הנצב ועומד עליהם".

יב ואתגלי בארעא דמצרים בליליא הדין
ואקטול כל בוכרא בארעא דמצרים
מאנשא ועד בעירא ובכל טעות מצרים
אעבד דינין אנא יי:

(יב) וְעִבְרַתִּי בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם בְּלִילָה זֹהָ וְהִפִּיתִי כָל-
בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאֲדָם וְעַד-בְּהֵמָה וּבְכָל-אֱלֹהֵי
מִצְרַיִם אֲעִשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה:

בבכוריהם". מאדם ועד בהמה • מי שהתחיל
בעברה תחלה, ממנו מתחלת הפרענות. ובכל
אלהי מצרים • של עץ - נרקבת, ושל מתכת -
נמסת ונתכת לארץ. אעשה שפטים אני ה' • אני
בעצמי ולא על-ידי שליח.

כ"ט • וְעִבְרַתִּי • כְּמִלֶּךְ הַעוֹבֵר מִמְּקוֹם לְמְקוֹם,
וּבְהִעָבְרָה אַחַת וּבִרְגַע אֶחָד פֶּלֶן לֹקִיץ (פכילתא). כָּל
בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם • אף בכורות אחרים והם
במצרים. ומניין אף בכורי מצרים שבמקומות
אחרים? תלמוד-לומר: (תהלים קלח) "למפה מצרים

יג ויהי דמא לכוון לאת על בתיא די אתון
תמן ואחזי ית דמא ואיחוס עליכוון ולא יהי
בכוון מותא לחבלא במקטלי בארעא
דמצרים:

(יג) וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת עַל הַבָּתִּים אֲשֶׁר אַתֶּם
שֹׁם וְרֵאִיתִי אֶת-הַדָּם וּפִסַּחְתִּי עֲלֵכֶם וְלֹא-יְהִיֶּה
בְּכֶם נִגְף לְמִשְׁחִית בְּהַפְּתִי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

יג ויהי דמא לכוון לאת על בתיא די אתון
תמן ואחזי ית דמא ואיחוס עליכוון ולא יהי
בכוון מותא לחבלא במקטלי בארעא
דמצרים:

כ"ט • וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת • "לכם לאות" ולא
לאחרים לאות. מפאן, שלא נתנו הדם אלא מבפנים.

דעת זקנים מבועלי התוספות - עוז והדר

(יא) וְאַכְלִתֶם אֹתוֹ בַּחֲפוּזִין. תקנו
חכמים שיהא נאכל על השבע.
השעם מפרש בירושלמי (פסחים פ"ו ה"ד)
משום דכתיב (פסוק מז) וְעַצֶם לֹא
תשברו בו, וכשאדם רעב יש לו
לחוש לשבירת עצם. ובפרק ביצד
צולין (פסחים פ"ה) מסיק, שאין חיוב
שבירת עצם נהג אלא בשעת אכילת
הפסח: תורה יב

עֲסוּקִים בַּמִּצְוֹתַי, וּפֹסֶסֶת אֲנִי עֲלֵיכֶם. וּפִסְחֹתִי • וְחַמְלַתִּי, וְדוֹמָה לּוֹ: (ישעיה לא) "פֹּסֶסֶת וְחַמְלַתִּי". וְאֲנִי אֹמֵר: כָּל 'פִּסְיַחָה', לְשׁוֹן דְּלוּג וְקַפִּיצָה: וּפִסְחֹתִי, מְדַלֵּג הִיא מִבְּתֵי יִשְׂרָאֵל לְבֵתֵי מִצְרַיִם, שֶׁהָיוּ שְׂרוּיִים זֶה בְּתוֹךְ זֶה. וְכֵן: (מלכים א יח) "פִּסְחִים עַל-שְׂתֵי הַסְּעִפִּים", וְכֵן כָּל הַפִּסְחִים הַזֵּהִים כְּקוֹפְצִים, וְכֵן "פֹּסֶסֶת וְחַמְלַתִּי", מְדַלְּגוּ וּמְמַלְטוּ מִבֵּין הַמוֹמְתִים.

וְלֹא-יְהִיָּה בְכֶם נִגְף • אֲבָל הַזֶּה הוּא בְּמִצְרַיִם. (מכילתא). הָרִי שֶׁהָיָה מִצְרֵי בְּבֵיתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, יְכוּל יִמְלֹט? תְּלַמּוּד-לוֹמֵר: "וְלֹא-יְהִיָּה בְכֶם נִגְף", אֲבָל הַזֶּה בְּמִצְרֵי שֶׁבְּבֵתֵיכֶם. הָרִי שֶׁהָיָה יִשְׂרָאֵל בְּבֵיתוֹ שֶׁל מִצְרֵי, שׁוֹמֵעַ אֲנִי יִלְקַח כְּמוֹתוֹ? תְּלַמּוּד-לוֹמֵר: "וְלֹא-יְהִיָּה בְכֶם נִגְף".

(יד) וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְחֻגְתֶּם אֹתוֹ חֵג לַיהוָה לְדַרְתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם תַּחֲגֹהוּ:

יְדוּיָהּ יוֹמָא דְדִין לְכוּן לְדוּכְרָנָא וְתַחֲגוּן תַּחַּה חֻגָא קְדָם יְיָ לְדַרְיִכוּן קָדָם עֲלָם תַּחֲגִּינָה:

"מִמְחַרַּת הַפֶּסַח יֵצְאוּ", הָיָה אֹמֵר יוֹם ט"ו בְּנִיטָן, הוּא שֶׁל יוֹם טוֹב, שֶׁהָרִי לִיל ט"ו אָכְלוּ אֶת הַפֶּסַח וְלִבְקָר יֵצְאוּ (מכילתא). לְדַרְתֵיכֶם וְגו' • שׁוֹמֵעַ אֲנִי, מַעוּט "דוֹרוֹת", שָׁנִים? תְּלַמּוּד-לוֹמֵר: "חֻקַּת עוֹלָם תַּחֲגֹהוּ" (מכילתא) •

כִּי-לְזִכְרוֹן • לְדוֹרוֹת. וְחֻגְתֶּם אֹתוֹ • (מכילתא) יוֹם שֶׁהוּא לֶךְ לְזִכְרוֹן אֶתְּהָ חוּגְגוֹ, וְעַדִּין לֹא שָׁמַעְנוּ אֵי זֶהוּ יוֹם הַזִּכְרוֹן? תְּלַמּוּד-לוֹמֵר: "יְכוּר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יֵצְאֲתֶם", לְמַדְנֵנוּ שִׁיּוֹם הַיֵּצִיאָה הוּא יוֹם שֶׁל זִכְרוֹן. וְאֵיזָה יוֹם יֵצְאוּ? תְּלַמּוּד-לוֹמֵר: (במדבר ג)

~ נקודות משיחות קודש ~

קרוב כל יהודי באשר הוא

ולאחרי המכות שקבלו המצרים, ולאחרי שהזקרו בני ישראל שקבלו זה "לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר" (שם, כב), עדין נמצא הוא בבית של מצרי!
ועם כל זה, "ירד" הקב"ה "בכבודו ובעצמו" (הגדה של פסח, פיסקא ויוציאו), עד לביתו של המצרי, להציל גם יהודי זה ולהוציאו ממצרים, והוא מצד חבתו של הקב"ה לכל אחד מישראל.
ומנה לומדים גם בנוגע אלינו, ש"דין לעבד שיהא קרבו" (ברכות נח, ב. ועוד). דכשם שהקב"ה ירד "בכבודו ובעצמו" עד לביתו של מצרי לקרב בן ישראל לתורתו ועבודתו, בן צריך כל אחד לקרב כל יהודי באשר הוא, לזרכי ועבודת הבורא תברוך, גם אם לזה צריך "לרדת" ממעמדו ומצבו הנעלה.
(על-פי 'לקוטי שחות' כרך לו, עמוד 50 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

בנוגע לרם הפסח שנצטוו ישראל לתת על המשקוף, כתוב בפירשתינו "ולא יהיה בכם נגף למשחית בהכותי בארץ מצרים" (יב, ג). ופרש רש"י "הרי שהיה ישראל בביתו של מצרי, שומע אני ילקח פמותו, תלמוד-לומר ולא יהיה בכם נגף".
וגש ללמד הוראה נפלאה מדברים אלו בדרך קרוב בני ישראל לאביהם שבשמים.
דהנה ישנם האומרים, דאף שהם מוכנים לעסק בקרוב בני ישראל לתורה ומצוות, גם אם הם אנשים פשוטים ביותר, הנה זהו רק אם לכל-הפחות יגיעו לבית המדרש, ואז יתעסקו בקרובם. אף עם אנשים כאלו שאינם מגיעים מצד-עצמם לבית המדרש, אינם רוצים להתעסק. שהרי לזה צריך להפסיק את הלמוד, ו"לרדת" למקומות בהם נמצאים אנשים אלו.
ועל זה באה ההוראה מליל הפסח:
דהנה יהודי שנמצא בבית המצרי בלילה הזה, מעמדו ומצבו ברוחניות נמוך מאוד. דלאחר כל מה שעשו להם המצרים,

טו שבעת יומין פטיר תיכלון כרם כיומא קדמא תבטלון חמיע מבתיכון ארי כל דיכול חמיע וישתאצי אנשא ההוא מישראל כיומא קדמא עד יומא שביעא:

(טו) שבעת ימים מצות תאכלו אף ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם כיו כל-אכל חמין ונכרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשון עד-יום השביעי:

דעת זקנים מבועלי התוספות - עוז והדר

(טו) אף ביום הראשון. פירוש, כבר ביום הראשון, כלומר שתשביתו מנכר ביום ארבעה עשר. ודומה לו דהנהו שיהא השאור מושבת מבתיכם

ויכל אלהים ביום השביעי (בראשית ב טו) כדפרישית בפירשת בראשית: תורה טו

הֲרֵאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ שְׂאֵר • מַעֲרֵב יוֹם טוֹב, וְקְרוּי "רֵאשׁוֹן" לְפִי שֶׁהוּא לִפְנֵי הַשְּׂבָעָה. וּמִצִּינוּ מִקֶּדֶם קְרוּי "רֵאשׁוֹן", כְּמוֹ (איוב טו) "הֲרֵאשׁוֹן אָדָם תִּגְדֹּר"? הַלִּפְנֵי אָדָם נוֹלְדָתָ? אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא רֵאשׁוֹן שֶׁל שְׂבָעָה? תִּלְמוּד-לוֹמֵר: "לֹא-תִשְׁחַט עַל-חֲמִיץ", לֹא תִשְׁחַט הַפֶּסַח וְעֵדִין חֲמִיץ קָנִים (מכילתא) • הַנֶּפֶשׁ הַהוּא • כִּשְׁהִיא בְּנִפְשָׁה וּבְדַעְתָּהּ, פָּרַט לְאַנוּס. מִיִּשְׂרָאֵל • שׁוֹמֵעַ אֲנִי תִכְרַת מִיִּשְׂרָאֵל וְחִלְף לָהּ לְעַם אַחֵר? תִּלְמוּד-לוֹמֵר בְּמִקּוֹם אַחֵר: "מִלְּפָנַי", בְּכָל מִקּוֹם שֶׁהוּא רְשׁוּתִי.

כִּי־יִשְׁבַע יָמִים • שְׁטִינֵי־אֵשׁ יָמִים. שְׂבָעַת יָמִים מִצּוֹת תֹּאכְלוּ • וּבְמִקּוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר: (דברים טז) "שִׁשֶּׁת יָמִים תֹּאכַל מִצּוֹת". (פסחים קכ) לְמַד עַל שְׂבִיעֵי שֶׁל פֶּסַח שֶׁאֵינוֹ חוֹבָה לְאָכַל מִצָּה, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יֵאָכַל חֲמִיץ. מִנֵּיִן אָף שֶׁשָּׂה רְשׁוּת? תִּלְמוּד לוֹמֵר "שְׂבָעַת יָמִים", זֶה מִדָּה בַתּוֹרָה: דָּבָר שֶׁהִיָּה בְּפֶלֶל וְיִצָּא מִן הַפֶּלֶל לְלַמֵּד, לֹא לְלַמֵּד עַל עֲצָמוֹ בְּלִבָּד יִצָּא, אֶלָּא לְלַמֵּד עַל הַפֶּלֶל כְּלוּ יִצָּא: מֵה שְׂבִיעֵי רְשׁוּת, אָף שֶׁשָּׂה רְשׁוּת. יְכוּל אָף לִלְהַ הֲרֵאשׁוֹן רְשׁוּת? תִּלְמוּד-לוֹמֵר: "בְּעֵרֵב תֹּאכְלוּ מִצּוֹת", הַפְּתוּב קָבְעוּ חוֹבָה (שם כח) • אָף בַּיּוֹם

טז וּבִיּוֹמָא קִדְמָאָה מְעַרַע קְדִישׁ וּבִיּוֹמָא שְׂבִיעֵאָה מְעַרַע קְדִישׁ יְהִי לְכוּן פֶּל עֵיבִידָא לֹא יִתְעַבַד בְּהוּן פְּרַם דִּי מִתְאַכַּל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא בְּחִדּוּדֵיהִי יִתְעַבַד לְכוּן:

(טז) וּבִיּוֹם הֲרֵאשׁוֹן מִקְרָא־קֹדֶשׁ וּבִיּוֹם הַשְּׂבִיעִי מִקְרָא־קֹדֶשׁ יְהִיָּה לָכֶם כָּל־מְלֶאכֶה לֹא־יַעֲשֶׂה בָהֶם אֶךְ אֲשֶׁר יֵאָכַל לְכָל־נֶפֶשׁ הוּא לְבָדוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם:

שְׂאֵפְשֵׁר לְעִשׂוֹתָן מַעֲרֵב יוֹם־טוֹב. לְכָל נֶפֶשׁ אֶפְלוּ לְבַהֲמָה. יְכוּל אָף לְפָנְעִים? תִּלְמוּד-לוֹמֵר: "לָכֶם" (נִסְחָה אַחֲרָת: תִּלְמוּד-לוֹמֵר: "אֶךְ", חֵלֶק) • (ביצה כ"ח, ב"ר) •

כִּי־יִשְׁבַע יָמִים מִקְרָא־קֹדֶשׁ • "מִקְרָא", שֵׁם דָּבָר. קָרָא אוֹתוֹ קֹדֶשׁ לְאָכִילָה וּשְׁתִּיָּה וּכְסוּת (מכילתא) • לֹא יַעֲשֶׂה בָהֶם • אֶפְלוּ עַל־יְדֵי אַחֲרִים. הוּא לְבָדוֹ • (יְכוּל אָף לְפָנְעִים? תִּלְמוּד-לוֹמֵר: "הוּא לְבָדוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם", "לָכֶם" וְלֹא לְפָנְעִים), הוּא וְלֹא מְכַשְׂרֵיו,

י' וְתִטְרוּן יֵת פְּטִירָא אַרִי בְּכִרּוֹן יוֹמָא הַדִּין אֶפְיָקִית יֵת חִילִיכוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם וְתִטְרוּן יֵת יוֹמָא הַדִּין לְדִרְיִכוֹן קָנִים עָלֵם:

(י') וּשְׁמֵרְתֶם אֶת־הַמִּצּוֹת כִּי בְּעֵצֶם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת־צְבָאוֹתֵיכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמֵרְתֶם אֶת־הַיּוֹם הַזֶּה לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם:

אוֹתָהּ מִיָּד. וּשְׁמֵרְתֶם אֶת הַיּוֹם הַזֶּה • מְלֶאכֶה. לְדֹרֹתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם • לְפִי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר "דֹּרוֹת" וְ"חֻקַּת עוֹלָם" עַל הַמְּלֶאכֶה, אֶלָּא עַל הַחֲגִיגָה, לְכַף חֲזָר וּשְׁנָאוּ כָּאֵן, שֶׁלֹּא תֵאֵמַר: אֲזַחֲרַת כָּל־מְלֶאכֶה לֹא־יַעֲשֶׂה", לֹא לְדֹרוֹת נֶאֱמָרָה, אֶלָּא לְאוֹתוֹ הַדּוֹר.

כִּי־יִשְׁמְרֶתֶם אֶת הַמִּצּוֹת • שֶׁלֹּא יָבִאוּ לִידֵי חֲמוּץ, מִכָּאֵן אֶמְרוּ: תִּפַּח, תִּלְטַשׁ בְּצוֹנָן. רַבִּי יֵאֵשִׁיָּה אוֹמֵר: אַל תְּהִי קוֹרָא "אֶת הַמִּצּוֹת", אֶלָּא "אֶת הַמִּצּוֹת", כְּדֶרֶךְ שֶׁאֵין מִחְמִיצִין אֶת הַמִּצּוֹת, כִּף אֵין מִחְמִיצִין אֶת הַמִּצּוֹת, אֶלָּא אִם בָּאָה לִידֶךָ, עֲשֶׂה

יח בְּנִיטוֹן בְּאַרְבָּעָא עֶסְרָא יוֹמָא לִירְחָא בְּרַמְשָׂא תִּכְלוּן פְּטִירָא עַד יוֹמָא עֶסְרִין וְחַד לִירְחָא בְּרַמְשָׂא:

(יח) בְּרֵאשׁוֹן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעֵרֵב תֹּאכְלוּ מִצַּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֵשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בְּעֵרֵב:

כִּי־יֵעַד יוֹם הָאֶחָד וְעֵשְׂרִים • לְמָה נֶאֱמַר, וְהֵלֵא כְּבָר נֶאֱמַר: "שְׂבָעַת יָמִים"? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר "יָמִים", לִילוֹת מִנֵּיִן? תִּלְמוּד-לוֹמֵר: "עַד יוֹם הָאֶחָד וְגו'".

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

איסוריה, אָבֵל יוֹם טוֹב לֹא, קָא מְשַׁמַּע לָן: הוּא לְבָדוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם. סִימָן לֹא בְדוֹ פֶּסַח, כְּלוֹמֵר לֹא בְדוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם: תוֹרָה י'

בְּעֵלְמָא הִיא. אֵי נְמִי, עַל יְדֵי אַחֲרִים דְּפִרְשׁ רַשִׁי, רוּצָה לוֹמֵר עַל יְדֵי בְנוֹ וּבְתוֹ הַקְּטָנִים. וְאָף עַל גַּב דְּנַפְק מֵלֵא תַעֲשֶׂה כָּל מְלֶאכֶה אַתָּה וּבְנֶךָ וּבְתֶךָ (להלן כ' ט')

(טז) כָּל מְלֶאכֶה וּגו'. פִּירֵשׁ רַשִׁי אֶפְלוּ עַל יְדֵי אַחֲרִים. וְקָשָׁה לְהִרְבַּ מִשָּׂה, דְּבִשְׁבַת (קכ) אֶמְרִינַן דְּאִמְרִיהּ לְעַכּוּ"ם שְׁבוּת מְדַרְבְּנָן, וְהִכָּא מְשַׁמַּע דְּמִן הַתּוֹרָה. וְיֵשׁ לוֹמֵר דְּאִסְמַקְתָּא

(יט) **שִׁבְעַת יָמִים שָׁאֵר לֹא יִמָּצָא בְּבִתְיֹכֶם כִּי וּבְלֹאֲכֹל מִחֲמֻצַּת וְנִכְרְתָהּ הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעֵרַת יִשְׂרָאֵל בְּגֵר וּבְאֻזְרַח הָאָרֶץ:**

שאינו ראוי לאכילה – לא יעגש עליו. ואם עגש על השאור ולא עגש על החמץ, הייתי אומר: שאור שהוא מחמץ אחרים, עגש עליו, חמץ שאינו מחמץ אחרים, לא יעגש עליו. לכה נאמרו שניהם (מכילתא).
בגר ובאזרח הארץ • לפי שהנס נעשה לישראל, הצריך לרבות את הגרים.

כ"ט • לא ימצא בבתים • מניין לגבולין? תלמוד לומר: "בכל גבולך". מה תלמוד לומר "בבתים"? – מה ביתך ברשותך, אף גבולך שברשותך, יצא חמצו של עובד פוככים שהוא אצל ישראל ולא קבל עליו אחריות. כי כל-אכל מחמצת • לעגש פרת על השאור. והלא כבר עגש על החמץ? אלא שלא תאמר: חמץ שראוי לאכילה – עגש עליו, שאור

(כ) **כָּל־מִחְמֻצַּת לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל מוֹשְׁבֵיתְכֶם תֹּאכְלוּ מִצּוֹת:**

ראויה להאכל בכל מושבתכם, פרט למעשה שני וחלות תודה (מכילתא עין שם) (שאינם ראויים להאכל בכל מושבות, אלא בירושלים).

כ"ט • מחמצת לא תאכלו • אזהרה על אכילת שאור. כל מחמצת • להביא את תערכתו. בכל מושבתכם תאכלו מצות • זה בא ללמד שתהא

~ יום חמישי ח' שבט ~

כא וקרא משה לכל סבי ישראל ואמר להון אתנגידו וסיבו לכון (מן בני) עגא לנרעיתכון וכוסו פסחא:

(כא) **וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִשְׁכּוֹ וּקְחוּ לָכֶם צֹאן לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם וְשַׁחֲטוּ הַפֶּסַח:**

כ"ט • משכו • מי שיש לו צאן, ימשה משלו. וקחו • מי שאין לו, יקח מן השוק. למשפחותיכם • שה לבית אבות.

כב ותסבון אסרת אזובא ותטבלון בדמא דבמנא ותדיון לשקפא ולתרין ספיא מן דמא דבמנא ואתון לא תפקון אנש מתרע ביתה עד צפרא:

(כב) **וּלְקַחְתֶּם אֵזוֹב וּטְבַלְתֶּם בְּדָם אֲשֶׁר־בַּסֶּף וְהִגַּעְתֶּם אֶל־הַמִּשְׁקוֹף וְאֶל־שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת מִן־הַדָּם אֲשֶׁר בַּסֶּף וְאַתֶּם לֹא תֵצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח־בֵּיתוֹ עַד־בֹּקֵר:**

"מן הדם אשר בסף": על כל הגעה, טבילה. ואתם לא תצאו וגו' • מגיד שמאחר שנתנה רשות למשחית לחבל, אינו מבחין בין צדיק לרשע, ולילה רשות למחבלים הוא, שנאמר: (תהלים קד) "בו תרמש כל חיתו יער". (מכילתא).

כ"ט • אזוב • מין גרק שיש לו גבעולין. אגדת אזוב • ג' קלחין קרויין אגדה. אשר בסף • בכלי, כמו ספות בסף. מן הדם אשר בסף • למה תור ושאנאו? שלא תאמר: טבילה אחת לשלש המתנות, לכה נאמר עוד "אשר בסף", שתהא כל נתינה ונתינה

~ נקודות משיחות קודש ~

"ושמונים פילגשים" - שמונים ברייתות (ראה במדב"ר פי"ח).
(אורה-תורה שמות כרך א עמ' שכה - מתוך 'התקשרות')

וטבלתם בדם אשר בסף (יב, כב)
במדרש כאן אמרו, ש'דם' רומז ללמוד התורה.
וסימנך: 'ספ' רומז ל"ששים הטה מלכות", ששים מסכתות,

כג ויתגלי יי לממחי ית מצרים ויחזי ית דמא על שקפא ועל תרין ספיא ויחוס יי על תרעא ולא ישבוק לחבלא למיעל לבתיכון לממחי:

(כג) ועבר יהוה לנגף את מצרים וראה את הדרם על המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח יהוה על הפתח ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגף:

כט"א • ופסח • ויחמל' ויש לפרש 'ודלג'. ולא יתן המשחית • ולא יתן לו יכלת לבא, כמו: (בראשית כא) "ולא נתנו אלהים להרע עמדי".

כד ותשרון ית פתגמא הדין לקים לה ולבנייה עד עלם: (כד) ושמרתם את הדבר הזה לחק לה ולבנייה עד עולם:

כה ויהי ארי תעלון לארעא דיתן יי לבון קמא די מליל ותשרון ית פלחנא הדין: (כה) והיה פיתבאו אל הארץ אשר יתן יהוה לכם באשר דבר ושמרתם את העברה הזאת:

כז"א • והיה פי תבאו • תלה הפתוב מצוה זו בביאתם לארץ, ולא נתחייבו במדבר אלא פסח אחד שפעשו בשנה השנית על פי הדבור. באשר דבר • והיכן דבר? (לעיל 1) "והבאתי אתכם אל הארץ וגו'".

כו ויהי ארי ימרון לבון בניכון מה פלחנא הדין לבון: (כו) והיה פייאמרו אליכם בניכם מה העברה הזאת לכם:

כז ותמרון דבח חיס הוא קדם יי די חס על פתי בני ישראל במצרים פד הנה מחי ית מצראי ונת פתנא שזיב וכרע עמא וסגידו: (כז) ואמרתם זבח פסח הוא ליהוה אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל ויקד העם וישתחוו:

כט"א • ויקד העם • על בשורת הגאולה וביאת הארץ, ובשורת הבנים שיהיו להם.

כח ואזלו ועבדו בני ישראל פמא דפקיד יי ית משה ואהרן בן עבדו: (כח) וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה יהוה את משה ואהרן בן עשו: ם

כט"א • וילכו ויעשו וגו' • וכי כבר עשו? והלא מראש חדש נאמר להם? אלא מפיון שקבלו עליהם, מעלה עליהם הפתוב כאלו עשו (מכילתא). וילכו ויעשו • אף ההליכה מנה הפתוב, ליתן שכר להליכה ושכר לעשיה. באשר צוה ה' את משה ואהרן להגיד שבחן של ישראל, שלא הפילו דבר מכל מצות משה ואהרן. ומהו "בן עשו"? אף משה ואהרן בן עשו.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר
(כג) ולא יתן המשחית. קשה להרב משה, דהא בהגדה פתיב ועברתי בארץ מצרים (פסוק יב) אני ולא מלאך.

~ יום שישי ט' שבט ~

כט וְהָיָה בַּפְּלִגּוֹת לַיְלִיָּא וַיֵּי קָטַל כָּל בּוֹכְרָא
בְּאַרְעָא דְּמַצְרַיִם מִבּוֹכְרָא דְּפָרְעָה דְּעֵתִיד
לְמַתְבַּע עַל פְּרִסֵי מַלְכוּתָהּ עַד בּוֹכְרָא דְּשִׁבְעָא
דִּי בְּבֵית אֲסִירֵי וְכָל בּוֹכְרָא דְּבַעֲבֹרָא :

(כט) וַיְהִי בַּחֲצֵי הַלַּיְלָה וַיְהוּהָ הַבָּה כָּל־בְּכוֹר בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם מִבְּכֹר פְּרַעֲהָ הַיֹּשֵׁב עַל־כֶּסֶאֱוֹ עַד בְּכוֹר
הַשָּׂבִי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:

הַעֲמִדְתִּיךָ, בְּעֵבֹר הַרְאֵתְךָ אֶת־לַחֲיִי, בַּיָּם סוּף. עַד
בְּכוֹר הַשָּׂבִי • שֶׁהָיוּ שְׂמַחֲזִין לְאִידָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְעוֹד,
שֶׁלֹּא יֵאמְרוּ: יִרְאַתְנוּ הַכִּיָּאָה זֹו הַפְּרַעֲנוֹת. וּבְכוֹר
הַשְּׂפָחָה בְּכָל־לַיְלָה, שֶׁהָיָה מְנַה מִן הַחֲשׁוֹב שֶׁבְּכָל־ן עַד
הַפְּחֹת, וּבְכוֹר הַשְּׂפָחָה חֲשׁוֹב מִבְּכוֹר הַשָּׂבִי.

כ"ט • וְה' • כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר וְה', הוּא וּבֵית דִּינֹו,
שֶׁהָיָה לְשׁוֹן תּוֹסֶפֶת הוּא, כְּמוֹ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי. הַבָּה
כָּל בְּכוֹר • אִף שֶׁל אָמָה אַחֲרַת וְהוּא בְּמִצְרַיִם.
מִבְּכוֹר פְּרַעֲהָ • אִף פְּרַעֲהָ בְּכוֹר הָיָה, וְנִשְׁתַּמֵּר מִן
הַבְּכוֹרוֹת, וְעָלְיוֹ הוּא אוֹמֵר: (לעיל ט) "בְּעֵבֹר זֹאת

~ נקודות משיחות קודש ~

לְקַבֵּל הַתּוֹרָה. חֲצִי הַיּוֹם - הַרְגַע הַמוֹאָר בְּיוֹתֵר בְּיָמָה, מְסַמֵּל
מִצְבֵּי שְׂבוֹ הָאָדָם מִקֵּץ הַיּוֹם; וְגַם אָדָם זֶה חַיֵּב לְצִאֵת
מִמִּצְרַיִם' וְלַחֲוֹשׁ שֶׁמִּצְבֹּי הַנוֹכְחֵי נִחְשָׁב כִּימִצְרַיִם' בְּחִס
לְדַרְגּוֹת גְּבוּהוֹת יוֹתֵר.
(שיחות י"א ניסן תשד"ט)

וַיְהִי בַּחֲצֵי הַלַּיְלָה (יב, כט) הַתְּחִלַּת הַגְּאֻלָּה הַיְהוּהָ בַּחֲצֵי הַלַּיְלָה,
וְהַגְּאֻלָּה בְּפֶעֶל הַיְהוּהָ בַּחֲצֵי הַיּוֹם ("בְּעֵצָם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא ה' /
אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם"). חֲצִי הַלַּיְלָה - הַרְגַע הַחֲשׁוּךְ
בְּיוֹתֵר בְּיָמָה, מְסַמֵּל מִצְבֵּי שְׂבוֹ הָאָדָם שֶׁקוֹעַ בְּחֻשְׁכַת הַעוֹלָם;
וְגַם אָדָם זֶה כְּחוֹ 'לְצִאֵת מִמִּצְרַיִם' וְלַעֲלוֹת בְּדֶרֶךְ הַמּוֹכִילָה

לִּקְוֵם פְּרַעֲהָ לַיְלִיָּא הוּא וְכָל עֲבָדָהּ וְכָל
מִצְרַיִם וְהוֹת צוֹחֲתָא רַבְתָּא בְּמִצְרַיִם אֲרִי
לֵית בֵּיתָא דִּי לֵית הָרָה בַּהּ תְּמֵן מִתָּא :

(ל) וַיִּקְוֵם פְּרַעֲהָ לַיְלָה הוּא וְכָל־עַבְדָּיו וְכָל־מִצְרַיִם
וַתְּהִי צִעֲקָה גְּדוֹלָה בְּמִצְרַיִם כִּי־אֵין בֵּית אֲשֶׁר
אֵין־שָׁם מֵת:

בְּכוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים פט) "אִף אֲנִי בְּכוֹר אֶתְנַהוּוֹ". דְּבָר
אַחַר: מִצְרַיִת מְזַנּוֹת תַּחַת בְּעַלְיָהֶם וַיִּוְלְדוֹת מְרוֹקִים
פְּנוּיִים, וְהָיוּ לָהֶם בְּכוֹרוֹת הַרְבֵּה. פְּעָמִים, חֲמִשָּׁה
לְאִשָּׁה אַחַת, כָּל אֶחָד בְּכוֹר לְאָבִיו.

כ"ט • וַיִּקְוֵם פְּרַעֲהָ • מִמִּשְׁתּוֹ. לַיְלָה • וְלֹא כְּדֶרֶךְ
הַמַּלְכִים בְּשִׁלְשׁ שְׁעוֹת בַּיּוֹם. הוּא • תְּחִלָּה, וְאַחֲר־
כֵּן עֲבָדָיו, מְלַמֵּד שֶׁהָיָה הוּא מַחֲזֵר עַל בְּתִי עֲבָדָיו
וּמְעַמִּדָן. כִּי־אֵין בֵּית אֲשֶׁר אֵין־שָׁם מֵת • יֵשׁ
שָׁם בְּכוֹר, מֵת. אֵין שָׁם בְּכוֹר, גְּדוֹל שֶׁבְּבֵית קְרוּי

לֹא וַיִּקְרָא לְמִשָּׁה וְלֹא־הָרִן לַיְלִיָּא וְאָמַר קוֹמוּ
פּוֹקֵד מִגּוֹ עָמִי אִף אֶתְנוֹן אִף כְּנִי יִשְׂרָאֵל
וְאֲזִילֹו פְּלַחוּ קְדָם יְיָ כְּמָא דְּהוּיִתוֹן אֲמִרִין:

(לא) וַיִּקְרָא לְמִשָּׁה וְלֹא־הָרִן לַיְלָה וַיֵּאמֶר קוֹמוּ צְאוּ
מִתּוֹךְ עָמִי גַם־אַתֶּם גַּם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּלְכוּ עַבְדוּ
אֶת־יְהוָה כְּדַבְּרְכֶם:

הַכֵּל, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְתֶּם וְלֹא כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְתִּי אֲנִי, בְּטַל
"לֹא אֲשַׁלַּח", בְּטַל "מִי וְמִי הַהוֹלְכִים", בְּטַל "רַק
צְאוּנְכֶם וּבְקַרְכֶם יֵצֵאוּ".

כ"ט • וַיִּקְרָא לְמִשָּׁה וְלֹא־הָרִן לַיְלָה • מַגִּיד שֶׁהָיָה
מַחֲזֵר עַל פְּתַחֵי הָעִיר, וְצוּעֵק: הֵיכֵן מִשָּׁה שְׂרוּיָה?
הֵיכֵן אֶהְרֵן שְׂרוּיָה? • גַּם אַתֶּם • הַגְּבֹרִים. גַּם־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל • הַטָּף. וּלְכוּ עַבְדוּ אֶת ה' כְּדַבְּרְכֶם •

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

שֶׁהָיוּ שָׁם בְּכוֹרֵיהֶם קְבוּרִים, הָיוּ בְּאִים
עֲבָרִים וְחוֹטְטִים אַחֲרֵיהֶם וּמוֹצִיאִין
אוֹתָם וּמְגַרְרִין אוֹתָם, וְהָיָה קִשָּׁה לָהֶם
מִיּוֹם הַמִּיתָה: תורה לא

בְּכוֹר שֶׁלָּהֶם מֵת הָיוּ עוֹשִׂין אִיקוּנִין שֶׁלוֹ
בְּכַתְיָהֶם, וּבְאוֹתָהּ שְׁעָה הָיָה נִשְׁבֵּר
וְנִתְפָּךְ אֶרְצָה וְהָיָה קִשָּׁה בְּעֵינֵיהֶם כְּיוֹם
הַמּוֹת. וְעוֹד אֲמִרִין הַתֵּם, שֶׁבְּמִקּוֹם

(ל) כִּי אֵין בֵּית. אֲמִרִין בְּסַפְרֵי (ראה
מְכִילְתָא מִס' דְּפִסְחָא א', וְכִי תַעֲלֶה עַל דְּעִתְךָ
שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם בֵּית שְׂאִין שָׁם בְּכוֹר, אֲלֹא
כֵּן הָיָה מְנַהֲגִים שֶׁל מִצְרַיִם, כְּשֶׁהָיָה

גג
(לב) גַּם־צִאֲנֹכֶם גַּם־בְּקִרְכֶם קָחוּ בְּאִשֶּׁר דִּבַּרְתֶּם
ולכו וברכתם גם־אתי:

כז"י ◀ גם צאנכם גם בקרכם קחו • ומהו "באשר וועולות".
דברתם? (לעיל ט) "גם־אתה תתן בידינו זבחים
אמות, שאני בכור (מכילתא) •

לג ותקיפת מצרים על עמא לאוהא
לשלחותהון מן ארעא ארי אמרו פלגא
מיתין:
(לז) ותחזק מצרים על־העם למהר לשלחם מן
הארץ כי אמרו פלגו מתים:

כז"י ◀ פלגו מתים • אמרו: לא כגזרת משה הוא, שהרי אמר: "ומת כל בכור", וכאן אף הפשוטים מתים,
חמשה או עשרה בבית אחד (מכילתא) •

לד ונטל עמא ית לשיהון עד לא חמע
מותר אצותהון צריר בלבשיהון על
פתפיהון:
(לד) וישא העם את־בצקו טרם יחמץ משאתם
צרות בשמלתם על־שכמם:

כז"י ◀ טרם יחמץ • המצרים לא הניחום לשהות
פדי חמוץ. משאתם • שיירי מצה ומרור (מכילתא) •
על שכמם • אף־על־פי שבהמות הרבה הוליכו
עמקם, מתבכים היו את המצות (מכילתא) •

לה ויבני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים
כלי־כסף וכלי זהב ושמלת:
(לה) ובני־ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים
כלי־כסף וכלי זהב ושמלת:

כז"י ◀ כדבר משה • שאמר להם במצרים: (לעיל יא)
"וישאלו איש מאת רעהו". ושמלת • אף הן היו
חשובות להם מן הכסף ומן הזהב, והמאחר בפסוק
- חשוב (מכילתא) •

לו ויהיה נתן את־חן העם בעיני מצרים וישאלום
וינצלו את־מצרים: פ
(לו) ויהיה נתן את־חן העם בעיני מצרים וישאלום
וינצלו את־מצרים: פ

כז"י ◀ וישאלום • אף מה שלא היו שואלים מהם, היו נותנים להם: אתה אומר אחד, טל שנים ולך.
וינצלו • "ורוקינו".

לז ויסעו בני־ישראל מרעמסם ספתה פשי־
מאות אלף רגלי הגברים לבר מן־פ:
(לז) ויסעו בני־ישראל מרעמסם ספתה פשי־
מאות אלף רגלי הגברים לבר מן־פ:

כז"י ◀ מרעמסם ספתה • מאה ועשרים מיל היו, ובאו שם לפי שעה, שנאמר: (לקמן יט) "ואשא אתכם על
כנפי נשרים". הגברים • מן עשרים שנה ומעלה.

לח וגם־ערב רב עלה אתם וצאן ובקר מקנה פבר
מאד:
(לח) וגם־ערב רב עלה אתם וצאן ובקר מקנה פבר
מאד:

כז"י ◀ ערב רב • תערוכות אמות של גרים.

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

לז) ויסעו בני ישראל. מאה
ועשרים מיל היו ובאו שם לפי שעה,
זהו שאמר הכתוב (להלן ט ד) ואשא
אתכם על כנפי נשרים (מכילתא מס' דפסח
יט). שלשה ממי"ן יש באותו פסוק
בסופי תיבות הם מאה ועשרים, וזכר
לדבר 'על כנפי' בגימטריא 'ק"כ
מילין'. מהרב משה: תורה לח

לט ואפו ית לישא די אפיקו ממצרים גריצן
פטרון ארי לא חמע ארי אתרכו ממצרים
ולא יכילו לאתעבבא ונאף זנדין לא עבדו
להון:

וַיֹּאֲפוּ אֶת־הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוּצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֹגַת
מִצּוֹת כִּי לֹא חָמֵץ בִּיגְרִישׁוֹ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יִכְלוּ
לְהַתְמַהֲמְהָה וְגַם־צֹדָה לֹא־עָשׂוּ לָהֶם:

שִׁמְפֵּרֶשׁ בַּקֶּבֶלָה: (ירמיה ב) "זְכַרְתִּי לָךְ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ
אֲהַבֵּת כְּלוּלֵתֶיךָ, לְכַתֵּךְ אַחֲרַי בַּמַּדְבָּר בְּאַרְצָן לֹא
זְרוּעָה". וימה שָׁכַר מִפְּרֵשׁ אַחֲרָיו? "קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לַה'
ג'ו' (מכילתא)

כ"ט◀ עגת מצות • תררה של מצה. בצק שלא
החמיץ קרוי מצה. וגם צדה לא עשו להם •
לדרף. מגיד שבחן של ישראל, שלא אמרו: היאך
נצא למדבר בלא צדה? אלא האמינו והלכנו. הוא

מ ומותב בני ישראל די יתיבו במצרים
ארבע מאה ותלתין שנין:

וּמוֹשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָשְׁבוּ בַּמִּצְרַיִם שְׁלֹשִׁים
שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה:

נבלעים בשנות קהת, והרבה משמונים של משה
נבלעים בשנות עמרם. הרי, שלא תמצא ארבע
מאות לביאת מצרים, והזקקת לומר על-כרחך,
שאף שאר הישיבות נקראו 'גרות', ואפלו בכרחון,
כענן שנאמר: (בראשית לה) "אשר גר שם אברהם
ויצחק", ואומר: (לעיל ו) "את ארץ מגוריהם אשר גרו
בה". לפיכך אתה צריך לומר "כי גר יהיה ורעף",
משהיה לו זרע. וכשתמנה ארבע מאות שנה
משנולד יצחק, תמצא מביאתן למצרים עד יציאתן
מאתים ועשר שנה, וזה אחד מן הדברים ששנו
לתלמי הפלוז.

כ"ט◀ אשר ישבו במצרים • אחר שאר הישיבות
שישבו גרים, "בארץ לא להם". שלשים שנה
וארבע מאות שנה • בין הכל, משנולד יצחק עד
עכשו, היו ארבע מאות שנה. משהיה לו זרע
לאברהם, נתקם: "כי גר יהיה ורעף", ושלשים
שנה היו משנזרה גזרת בין הבתרים עד שנולד
יצחק. ואי-אפשר לומר בארץ מצרים לבדה, שהרי
קהת מן הבאים עם יעקב היה. צא וחשב כל
שנותיו וכל שנות עמרם בנו ושמונים של משה,
לא תמצאם כל-כף. ועל-כרחך הרבה שנים היו
לקהת עד שלא ירד למצרים, והרבה משנות עמרם

מא ונהה מסוף ארבע מאה ותלתין שנין
ונהה בכרן יומא הדין נפקו כל חיליא דני
מארעא דמצרים:

וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה
וַיְהִי בַעֲצֹם הַיּוֹם הַזֶּה יֵצְאוּ כָּל־צִבְאוֹת יְהוָה
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

אצל אברהם לכשרו, בחמשה עשר בניסן נולד
יצחק, ובט"ו בניסן נגזרה גזרת בין הבתרים (מכילתא).

כ"ט◀ ויהי מקץ שלשים שנה וגו', ויהי בעצם
היום הזה • מגיד שפינן שהגיע הקץ, לא עכבן
המקום כהרף עין. בט"ו בניסן באו מלאכי השרת

מב לילי נטיר הוא קדם יי לאפקותהון
מארעא דמצרים הוא ליליא הדין קדם יי
נטירין לכל בני ישראל לדריהון:

לִיל שְׁמַרְיָם הוּא לַיהוָה לְהוּצִיאֵם מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם הוּא־הַלִּילָה הַזֶּה לַיהוָה שְׁמַרְיָם לְכָל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְדַרְתָּם: פ

דעת זקנים מבעלי התוספות - עוז והדר

הנז"ן, וכן וגם, אמנה מצינו וא"ו
יתירה, נרדם ורכב וסוס (תהלים עו), וכן
בהרבה מקומות: תורה מ
חסלת פרשת בא

נצטרכו לאכול מצה כל שבועה, אם בן
מאי בי גורשו. ויש לומר דהכי קאמר,
ויאפו את הבצק מפני חייב מצה, ולפי
שגורשו ממצרים לא יכלו להתמהמה
לבקש צידה לדרף. אכן קשה קצת

(לט) כי לא חמץ. למאן דאמר (פסחים
כה) פסח מצרים לא נהגו אלא יום אחד
ניחא כפשטיה, כי לפי שגורשו
ממצרים לא נתחמצו, אלא למאן דאמר
(תוספתא פסחים כ"ג, פ"ח הכ"א) פסח מצרים נמי

שיעור יומי ליום שישי ט' שבט ושנים מקרא ואחד תרגום - יב - פרשת בא
 כ"ט • ליל שמרים • שהיה הקדוש-ברוך-הוא שומר ומצפה לו לקיים הבטחתו להוציאם מארץ מצרים. הוא הלילה הזה לה' • הוא הלילה שאמר

(מג) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל־בְּנֵי־נֹכַח לֹא־יֹאכְל בּוֹ:

מג וַיֹּאמֶר יי לְמֹשֶׁה וְלֵאחֶרֶץ דָּא גִזִּירַת פֶּסַחָא כָּל בְּרֵי יִשְׂרָאֵל דִּישְׁתַּמְד לָא יִכּוּל בֵּה:

כ"ט • זאת חקת הפסח • ביד בניסן נאמרה להם פְּרֻשָּׁה זוּ. כָּל בְּנֵי־נֹכַח • שְׁנֹתֵינְכֶרּוּ מַעֲשֵׂיו לְאֲבִיו

שְׁבַשְׁמִים, וְאֶחָד עוֹבֵד־כּוֹכְבִים וְאֶחָד יִשְׂרָאֵל מוֹמֵר, בְּמַשְׁמַע (מכילתא) •

(מד) וְכָל־עֶבֶד אִישׁ מִקְּנֹת־כֶּסֶף וּמִלְתָּה אֹתוֹ אֹז יֹאכֵל בּוֹ:

מד וְכָל עֶבֶד גְּבֵר זְכִינִי כֶסֶפָא וְתַגְזֵר יְתֵה בְּכֵן יִכּוּל בֵּה:

כ"ט • ומלתה אתו אז לאכל בו • רבו. (יבמות עא) מגיד שמילת עבדיו מעכבתו מלאכל בפסח, דברי רבי יהושע. רבי אליעזר אומר: אין מילת עבדיו מעכבתו

מְלַאכֵל כֶּסֶפֶס. אִם־כֵּן מַה תְּלַמּוּד־לוֹמֵר: "אֹז יֹאכֵל בּוֹ"? הַעֲבָד.

(מה) תושב ושכיר לא יאכל בו:

מַה תּוֹתְבָא וְאַגִּירָא לָא יִכּוּל בֵּה:

כ"ט • תושב • זה גר תושב. ושכיר • זה העובד-כוכבים. ומה תלמוד-לומר, והלא ערלים הם, ונאמר

"וְכָל עֶרֶל לֹא יֹאכֵל בּוֹ"? אֵלָּא כְּגוֹן עַרְכֵי מַהוּל וְגַבְעוֹנֵי מַהוּל, וְהוּא תוֹשֵׁב אוֹ שְׂכִיר.

(מו) בבית אחד ואכל לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה ועצם לא תשברו בו:

מִן בֵּתְכֹרָא חֲדָא יִתְאַכֵּל לָא תְפִיק מִן בֵּיתָא מִן כֶּסֶרָא לְכָרָא וְגִרְמָא לָא תִתְבְּרוּן בֵּה:

כ"ט • בבית אחד יאכל • (מכילתא) בבכורה אחת, שלא יעשו הנמנין עליו שתי חבורות ויחלקוהו. אתה אומר בבכורה אחת, או אינו אלא "בבית אחד" כמשמעו, וללמד שאם התחילו והיו אוכלים בקוצר וקרדו גשמים שלא יכנסו לבית? תלמוד-לומר: "על הבתים אשר יאכלו אותו בהם", מכאן

שְׁהֹאֹכֵל, אוֹכֵל בְּשֵׁנֵי מְקוֹמוֹת. לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת • מִן הַחֲבוּרָה. וְעֵצָם לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ • הָרְאוּי לְאֲכִילָה, כְּגוֹן שֵׁשׁ עָלְיוּ כְּזֵית בֶּשֶׂר, יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם שְׁבִירַת עֵצָם. אֵין עָלְיוּ כְּזֵית בֶּשֶׂר אוֹ מִחַ, אֵין בּוֹ מִשּׁוּם שְׁבִירַת עֵצָם.

(מז) כל-עדת ישראל יעשו אתו:

מִז כָּל כְּנַשְׁתָּא דִּישְׂרָאֵל יַעֲבֹדוּן יְתֵה:

כ"ט • כל-עדת ישראל יעשו אתו • למה נאמר? לפי שהוא אומר בפסח מצרים: "שה לבית אבות",

שְׁמַנְנוּ עָלְיוּ לְמַשְׁפּוֹחַת, יִכּוּל אִף 'פֶּסַח דּוֹרוֹת' כֵּן? תְּלַמּוּד־לוֹמֵר: "כָּל־עֵדַת יִשְׂרָאֵל יַעֲשׂוּ אוֹתוֹ".

(מח) וכי יגור אתך גר ועשה פסח ליהוה המול לו כל-זכר ואז יקרב לעשתו והיה באזרח הארץ וכל-ערל לא יאכל בו:

מח וְכִי־יִגּוֹר אִתְּךָ גֵר וְעָשָׂה פֶסַח לַיהוָה הַמּוֹל לוֹ כָּל־זָכָר וְאֹז יִקְרַב לַעֲשׂוֹתוֹ וְהָיָה כְּאֹזְרַח הָאָרֶץ וְכָל־עֶרֶל לֹא־יֹאכְל בּוֹ:

כ"ט • ועשה פסח • יכול כל המתגיר יעשה פסח מיד? תלמוד-לומר: "והיה באזרח הארץ". מה אזרח בארבעה עשר, אף גר בארבעה עשר. וכל-ערל

לֹא־יֹאכְל בּוֹ • לְהַבִּיא אֶת שְׁמֵתוֹ אֲחִיו מִחַמַּת מִילָה, שְׂאִינוּ מוֹמֵר לַעֲרֻלוֹת, וְאִינוּ נִלְמַד מִ"כֵּן נִכְר לֹא יֹאכֵל בּוֹ".

(מט) תורה אחת יהיה לאזרח ולגר הגר בתוכם:

מט מִט אוֹרִינְתָא חֲדָא יְהֵא לְיַצִּיבָא וּלְגִיּוֹרָא דִּיתַגְּיָרוּן בִּינֵיכוֹן:

כ"ט תורה אחת וגו' • להשוות גר לאזרח, אף לשאר מצות שבתורה (מכילתא) •

וַיַּעֲבֹדוּ כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּמָא דִּי פְקִיד יְיָ יַתְּ מִשֶּׁה וְיַת אֶהְרֹן בֶּן עֲבָדוֹ:

(ג) וַיַּעֲשׂוּ כָּל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת- מֹשֶׁה וְאֶת-אַהֲרֹן בֶּן עֲשׂוֹ: ם

נא והנה ככנן יומא דדין אפיק יי ית פני ישראל מארעא דמצרים על חיליהון:

(נא) וַיְהִי בַעֲצָם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצִיא יְהוָה אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַל-צְבָאֲתָם: ם

~ שבת קודש י' שבט ~

א ומליל יי עם משה למימר:

יג (א) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

ב אקדש קדמי כל בוכרא פתח כל וקדא בכני ישראל פאנשא ובכעירא דילי הוא:

(ב) קדש-לי כל-בכור פטר כל-רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא:

ג ואמר משה לעמא הוו דכירין ית יומא דדין די נפקתון ממצרים מבית עבדותא ארי בתקוף ודא אפיק יי יתכון מקא ולא יתאבל חמיע:

כ"ט פטר כל-רחם • שפתח את הרחם תחלה, כמו (משלי יז) "פטר מים ראשית מדון", וכן (תהלים כב) "ויאמר משה אל-העם זכור את-היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית עבדים פי בחזק יד הוציא יהוה אתכם מזה ולא יאכל חמין:

כ"ט זכור את היום הזה • למד שמזכירין יציאת מצרים בכל יום.

ד יומא דין אתון נפקין בנרסא דאפיכא:

(ד) היום אתם יצאים בחדש האביב:

ה והיה כייביאך יהוה אל-ארץ הפנעני ותחתי והאמרי ותחתי והיבסי אשר נשבע לאבתך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש ועברת את-העברה היות בחדש הזה:

כ"ט בחדש האביב • וכי לא היינו יודעין באיזה חדש יצאו? אלא כך אמר להם: ראו חסד שגמלקם שהוציא אתכם בחדש שהוא כשר לצאת, לא חמה

ו והיה ארי יעלנך יי לארעא דכנענא ותחתי ואמוראי ותחתי ויבוסאי די קיים לאבדתך למתן לך ארעא עבדא חלב ודבש ותפלח ית פלחנא הדא בנרסא דדין:

ז ויהי ארי יעלנך יי לארעא דכנענא ותחתי ואמוראי ותחתי ויבוסאי די קיים לאבדתך למתן לך ארעא עבדא חלב ודבש ותפלח ית פלחנא הדא בנרסא דדין:

ח ויהי ארי יעלנך יי לארעא דכנענא ותחתי ואמוראי ותחתי ויבוסאי די קיים לאבדתך למתן לך ארעא עבדא חלב ודבש ותפלח ית פלחנא הדא בנרסא דדין:

כ"ט אל ארץ הפנעני וגו' • ואף-על-פי שלא מנה אלא חמשה עממין, כל שבעה גויים במשמע, שפלן בכלל פנעני הם, ואחת ממשפחת כנען היתה שלא נקרא לה שם אלא כנעני (תנחומא) • נשבע

(לעיל יב) "וְהָיָה כִּי יֵאמְרוּ אֲלֵיכֶם בְּנֵיכֶם, מָה הָעֲבֹדָה הַזֹּאת לָכֶם", בְּכֵן רָשַׁע הַפְּתוּב מְדַבֵּר, שֶׁהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַקֶּלֶל. וְכֹאן: "וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ", בְּכֵן שְׂאִינוּ יוֹדְעֵי לְשֹׂאֵל, וְהַפְּתוּחַ מְלַמֵּד שֶׁתַּפְתַּח לוֹ אֶת־הַ בְּדַבְרֵי אַגְדָּה הַמוֹשְׁכִין אֶת הַלֵּב.

זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ • חֶלֶב זָב מִן הָעֵזִים, וְהַדְּבַשׁ זָב מִן הַתְּמָרִים וּמִן הַתְּאֵנִים (מגילה ט). אֶת הָעֲבֹדָה הַזֹּאת • (פסחים טז) שֶׁל פֶּסַח. וְהָלֹא כִּבְרָ נֹאמַר לְמַעַלְהָ: "וְהָיָה כִּי תִבְאוּ אֶל הָאָרֶץ וְגו'", וְלָמָּה תִזְרַח וּשְׂנֵאָה? בְּשִׁבְלֵי דְבַר שְׁנַתְחַדֵּשׁ בָּהּ. בְּפִרְשָׁה רֵאשׁוֹנָה נֹאמַר:

וּשְׂבָעָא יוֹמִין תִּיכּוּל פְּטִירָא וּכְיוּמָא שְׂבִיעָאָה חָגָא קָדָם יְיָ:

(י) שְׂבַעַת יָמִים תֹּאכַל מִצֵּת וּבִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי חָג לַיהוָה:

ז פְּטִיר יתְאָכַל יְת שְׂבַעַת יוֹמִין וְלֹא יתְחַזִּי לָךְ חֲמִיעַ וְלֹא יתְחַזִּי לָךְ חֲמִיר בְּכָל תַּחֲוּמָךְ:

(י) מִצוֹת יֵאָכַל אֶת שְׂבַעַת הַיָּמִים וְלֹא־יִרְאָה לָךְ חֲמִיץ וְלֹא־יִרְאָה לָךְ שָׂאֵר בְּכָל־גְּבֻלָּךְ:

ח וְתַחֲוֵי לְבִנְךָ בְּיוֹמָא הַהוּא לְמִימְרָא בְּדִיל דִּין עֶבֶד יְיָ לִי בְּמִפְקֵי מִמְצָרִים:

(ח) וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעֶבְרֹר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם:

לְכֵן רָשַׁע, לּוֹמֵר: "עָשָׂה ה' לִי" וְלֹא לָךְ, שְׂאֵלוֹ הֵייתָ שָׂם, לֹא הֵייתָ כְּדָאֵי לְהַגָּאֵל (מכילתא).

כ"ט◀ בְּעֶבְרֹר זֶה • בְּעֶבְרֹר שְׂאָקִים מְצוּוֹתֵינוּ, כְּגוֹן: פֶּסַח, מִצָּה וּמְרוֹר הַלֵּלוֹ. עָשָׂה ה' לִי • רְמַז תְּשׁוּבָה

~ נקודות משיחות קודש ~

שְׂהוּא שִׁנְךָ לִיצִיאַת מִצְרַיִם. לְכֵן אֹמַר לוֹ הַפְּתוּב: לוֹ הֵייתָ שָׂם הֵייתָ נִגְאָל (כְּמוֹ שְׂאֵר הַרְשָׁעִים שֶׁחֲטָאוּ בְּדַבְרֵים אַחֲרַיִם, שֶׁצִּיאָו מִמִּצְרַיִם), אֲכָל לֹא הֵייתָ כְּדָאֵי וְרֵאוי לְךָ.

לֹא הֵייתָ כְּדָאֵי לִיגְאֵל (יג, ח) וְאֵלוֹ בְּמִכִּילְתָּא נֹאמַר "לֹא הִנֵּה נִגְאָל". וְיֵשׁ לְכֹאֵר, דְּהַנֵּה רַק הַרְשָׁעִים שֶׁסָּרְכוּ לְצֵאת מִמִּצְרַיִם מִתּוֹ בַעַת מַכַּת חֹשֶׁף וְלֹא נִגְאָלוּ (רש"י לעיל י, כב). מוֹכֵן אֶפְסוּא, שְׂבִין רָשָׁעִי זֶה כֵּן הִנֵּה נִגְאָל, שֶׁהָרִי הוּא מוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַקֶּלֶל רַק לְגַבֵּי קְרָפֶן פֶּסַח (מִצָּה וּמְרוֹר), אֹלָם הוּא מוֹדָה

(לקוטי שיחות כרך כו עמ' 187)

ט וְהִיָּה לָךְ לְאֹת עַל יָדְךָ וְלְדַכְרָנָא בֵּין עֵינֶיךָ בְּדִיל תִּהְיֶה אוֹרִיתָא וְיֵי בְּפוּמְךָ אַרְי בִּידָא תְּקִיפָא אֶפְקֵךְ יְיָ מִמִּצְרַיִם:

(ט) וְהָיָה לָךְ לְאֹת עַל־יָדְךָ וּלְזַכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ לְמַעַן תִּהְיֶה תּוֹרַת יְהוָה בְּפִיךָ כִּי בְּיַד הַזִּקְחָה הוֹצֵאתָ יְהוָה מִמִּצְרַיִם:

יָדְךָ • עַל יַד שְׂמֵאל. לְפִיכָךְ, "יָדְכָה" מְלֵא בְּפִרְשָׁה שְׂנִיָּה (לְקַמֵּן פְּסוּק טז), לְדַרְשׁ בָּהּ, יַד שְׂהִיא בָּהּ (מכילתא). מַנְחוֹת לוֹ

כ"ט◀ וְהִנֵּה לָךְ לְאֹת • יִצִּיאַת מִצְרַיִם תִּהְיֶה לָךְ לְאֹת. עַל־יָדְךָ וּלְזַכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ • רוֹצֵה לּוֹמֵר, שֶׁתַּכְתֵּב פְּרָשִׁיּוֹת הַלֵּלוֹ וְתַקְשְׂרֵם בְּרֵאשׁ וּבְזֵרוּעַ. עַל

י וְתַשְׂרֵת יְת קָנְמָא קְדָא לְזַמְנָה מְזַמֵּן לְזַמֵּן: מִיָּמִים

(י) וְשִׁמְרַתְּ אֶת־הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָה יְמִימָה: פ

כ"ט◀ מִיָּמִים יְמִימָה • מִשְׁנָה לְשָׁנָה (מַנְחוֹת לוֹ)

יא וְהִיָּה אַרְי יַעֲלֶנְךָ יְיָ לְאַרְעָא דְכַנְעַנָאֵי קְמָא דִּי קְזִיִּים לָךְ וְלֹא־בְהִתְמוֹ וְיִתְנַנְּה לָךְ:

(יא) וְהָיָה כִּי־יִבְאֶךָ יְהוָה אֶל־אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְשָׂבַע לָךְ וְלֹא־בְתִיךָ וְנִתְנַנְּה לָךְ:

שְׂקָדְשׁוּ, מְפָרֵשׁ בִּיאָה זֹו לּוֹמֵר: אִם תְּקִימוּהוּ בַּמְדָּבָר, תִּזְכּוּ לְהַכְנִס לְאַרְץ וְתַקִּימוּהוּ שָׂם (מכילתא).

כ"ט◀ וְהָיָה כִּי יִבְאֶךָ • יֵשׁ מְרִבּוֹתֵינוּ שֶׁלְמַדּוֹ מִכָּאן שֶׁלֹּא קָדְשׁוֹ בְּכוֹרוֹת הַנּוֹלָדִים בַּמְדָּבָר. וְהָאֹמַר

תָּהָא בְּעֵינֵיךָ כְּאֵלוֹ נִתְּנָה לָךְ בּוֹ בְּיוֹם, וְאֵל תְּהִי בְּעֵינֵיךָ כִּירְשֵׁת אַבּוֹת.

יב ומעבר כל פתח ולדא גדם יי וכל פתח ולד בעירא די יהי לך דכרין תקדש גדם יי:

אָבֵל זֶה לֹא בָּא אֲלָא לְלַמֵּד עַל הַנֶּפֶל, שְׁהָרִי כָּבֵד כְּתֹב: "כָּל פֶּטֶר רָחֵם". וְאִם תֹּאמֶר: אַף בְּכוֹר בְּהֵמָה טְמֵאָה בְּמִשְׁמַע, בָּא וּפְרַשׁ בְּמָקוֹם אַחֵר: "בְּבִקְרָךְ וּבְצִאנְךָ". לְשׁוֹן אַחֵר, יֵשׁ לְפָרֵשׁ: "וְהַעֲבַרְתָּ כֹּל פֶּטֶר רָחֵם", בְּבִכּוֹר אָדָם - הַכְּתוּב מְדַבֵּר.

יג וכל פתח (בויקרא) דחמרא תפרוק באמרא ואם לא תפרוק ותנקפה וכל בויקרא דאנשא בבניך תפרוק:

לכֹּהֵן, וּפֶטֶר חֲמוֹר מִתֵּר בַּהֲנָאָה, וְהִשָּׂה חֲלִין בְּיַד כֹּהֵן. וְעֲרַפְתּוּ • עוֹרְפוֹ בְּקוֹפִיץ מֵאַחוֹרָיו וְהוֹרְגוּ. הוּא הַפְּסִיד מְמוֹנוֹ שֶׁל כֹּהֵן, לְפִיכָּךְ יִפְסִיד מְמוֹנוֹ וְכֹל בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיָךְ תִּפְדֶּה • חֲמֵשׁ סְלָעִים, פְּדִיאוֹנוֹ קָצוּב בְּמָקוֹם אַחֵר.

יד ויהי ארי ישאלך בנך מחר למימר מא דא ותימר לה בתקוף ידא אפקנא יי ממצרים מבית עבדוהא:

הוּא אוֹמֵר: (דברים ו) "מֵהַ עֲדוֹת וְהַחֲקִים וְהַמִּשְׁפָּטִים וְגו'...", הָרִי זֹאת שְׁאֵלַת בֶּן חָכֵם. דְּבָרָה תּוֹרָה כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה בָּנִים: תָּם, רָשָׁע, וְשְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ לְשֵׁאל, וְהַשׁוֹאֵל דֶּרֶךְ חֲכָמָה.

טו ויהי ארי אקשי פרעה לשלחנה וקטל יי כל בויקרא בארעא דמצרים מבוקרא דאנשא ועד בויקרא דבעירא על פו אנא דבח גדם יי כל פתח ולדא דכרין וכל בויקרא דבני אפרוק:

טז ויהי לאת על ידך ולתפלין בין עיניך ארי בתקוף ידא אפקנא יי ממצרים:

דְּרוֹם, "אַל תִּטְיֹפוּ", לְשׁוֹן דְּבוּר, כְּמוֹ "וּלְזַכְרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ", הָאֲמוּרָה בְּפִרְשָׁה רְאוּשָׁנָה, שְׁהוֹאָה אוֹתָם קְשׁוּרִים בֵּין הָעֵינַיִם, יִזְכֵּר הַגֵּס וַיִּדְבֵּר בּוֹ:

נִשְׁבַּע לָךְ • וְהִכֵּן נִשְׁבַּע לָךְ? (לעיל ו) "וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁאֵתִי וְגו'". וְנִתְּנָה לָךְ • (מכילתא)

(יב) וְהַעֲבַרְתָּ כֹּל פֶּטֶר רָחֵם לַיהוָה וְכֹל פֶּטֶר שֶׁנִּשְׁבַּע לָךְ אֲשֶׁר יִהְיֶה לְךָ הַזְּכוּרִים לַיהוָה:

יג • וְהַעֲבַרְתָּ • אִין "וְהַעֲבַרְתָּ" אֲלָא לְשׁוֹן הַפְּרָשָׁה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "וְהַעֲבַרְתֶּם אֶת נַחֲלֹתוֹ לְבֵיתוֹ". שֶׁנֶּרְוָה בְּהֵמָה • נֶפֶל שֶׁשִּׁגְרָתוֹ אָמוֹ וְשִׁלַּחְתּוֹ בְּלֹא עֵתוֹ, וְלִמְדָךְ הַכְּתוּב שֶׁהוּא קָדוֹשׁ בְּכֹכּוֹדָה לְפֶטֶר אֶת הַבָּא אַחֲרָיו, וְאֵף שְׂאִינוֹ נֶפֶל, קְרוֹי שֶׁנֶּרְוָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּרְוָה אֶלְפִיד,

(יג) וְכֹל פֶּטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְּשֵׁה וְאִם לֹא וְעֲרַפְתּוֹ וְכֹל בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיָךְ תִּפְדֶּה:

יד • פֶּטֶר חֲמוֹר • וְלֹא פֶטֶר שֶׁנֶּרְוָה בְּהֵמָה טְמֵאָה, גִּזְרַת הַכְּתוּב הִיא, לְפִי שֶׁנִּמְשְׁלוּ בְּכוֹרֵי מִצְרַיִם לְחֲמוֹרִים. וְעוֹד, שֶׁסִּיעֵנו אֶת יִשְׂרָאֵל בְּיִצְיַאתָן מִמִּצְרַיִם (שְׂאִין לָךְ אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא נִטַּל הַרְבֵּה חֲמוֹרִים) טְעוּנִים מִפְּסָפָס וּמִדְּהִבָּה שֶׁל מִצְרַיִם. תִּפְדֶּה בְּשֵׁה • נוֹתֵן שֶׁה

(יד) וְהָיָה כִּי יִשְׁאֵלְךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מַה זֹּאת וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:

טו • כִּי יִשְׁאֵלְךָ בְּנֶךָ מָחָר • יֵשׁ מְחַר' שֶׁהוּא עֲכָשׁוֹ וְיֵשׁ מְחַר' שֶׁהוּא לְאַחַר זְמַן, כְּגוֹן זֶה וְכְגוֹן: (יהושע כב) "מָחָר יֵאמְרוּ בְּנֵיכֶם לְבָנֵינוּ" דְּבָנֵי גֵד וּבְנֵי רְאוּבֵן. מֵה זֹאת • זֶה תִּינּוֹק טַפֵּשׁ שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ לְהַעֲמִיק שְׁאֵלָתוֹ, וְסוֹתָם וְשׁוֹאֵל: "מֵה זֹאת". וּבְמָקוֹם אַחֵר

(טו) וְהָיָה כִּי יִשְׁאֵלְךָ פֶּרַעַה לְשַׁלְּחֵנוּ וַיִּתְּרֵךְ יְהוָה כָּל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר אָדָם וְעַד-בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל-פָּנָי אֲנִי זִבַח לַיהוָה כָּל-פֶּטֶר רָחֵם הַזְּכוּרִים וְכֹל-בְּכוֹר בְּנֵי אִפְרָיִם:

(טז) וְהָיָה לְאוֹת עַל-יְדֵיכֶם וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי בְּחֹק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: סָס

יז • וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ • תִּפְלִין, וְעַל שֵׁם שֶׁהֵם אַרְבָּעָה בָּתִּים קְרוּיִין טוֹטְפוֹת, 'טט' בְּכַתְּפֵי שְׂתֵימָם, 'פֶּת' בְּאִפְרָיִקֵי שְׂתֵימָם. וּמִנְחָתָם חֲבָרוּ עִם "וְהִטָּף אֶל

ק"ה פסוקים, ימנ"ה סימן. חסלת פרשת בא

לוח תהלים

יום ראשון, ד' שבט < מפרק כג עד סוף פרק כח

יום שני, ה' שבט < מפרק כט עד פרק לד

יום שלישי, ו' שבט < מפרק לה עד סוף פרק לח

יום רביעי, ז' שבט < מפרק לט עד סוף פרק מג

יום חמישי, ח' שבט < מפרק מד עד סוף פרק מח

יום שישי, ט' שבט < מפרק מט עד סוף פרק נד

שבת קודש, י' שבט < פרק כ. מפרק נה עד סוף פרק נט

ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמעתי מוקני ארץ שבימיהם
היה המנהג שכל אחד היה
אומר בכל יום את הקאפיטל
[פרק] תהלים לפי שנות חייו.
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס
לשנת הכ"א היה אומר פרק
כ"א בתהילים וכן היו אומרים
גם את התהילים לפי שנות בניו
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

תניא יומי

~ יום ראשון ד' שבט ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 44, פרק יז וזוה יובן... עד עמ' כג, מצותיו ותורתו.

אך, כאמור, במוחש אנו רואים: **שְׁאִין "קְרוֹב מְאֹד תְּדַבֵּר" לְהַפֵּךְ לְבוֹ מִתְּאֵוּת עוֹלָם-הַזֶּה לְאַהֲבַת ה' בְּאַמְתָּ, – שֶׁכֵּן, מִטְּבַעו נוֹטֵה הַלֵּב לְתַאוּת, וְכִי לְעוֹרֵר אֶהְבֵּה לְהַקְבִּי, עַל הָאָדָם לְשֵׁנוֹת אֶת הַנְּטִיָּה הַמְצִיאֹתִית שֶׁבֵלָב, מִקִּיצוֹנוֹת אַחַת**

לקיצוניות קוטבית – מתאוות העולם-הזה לאהבה להקב"ה. שתי אלה – תאוות העולם-הזה, ואהבת ה', אינן יכולות, בשום אופן, להיות ביחד. כמאמר ה"חובת הלבבות"² שכשם שאש ומים אינם יכולים "לדורר" ביחד, כך

לא יכולות תאוות העולם-הזה ואהבת ה' להיות ביחד בלב האדם. אנו רואים, אם כן, שלא "קרוב" ולא קל כל-כך לקבוע בלב האדם אהבת ה' ויראת ה'. **וְכִמּוֹ שְׁפָתַיבּ בְּגִמְרָאִי: "אִטּוּ יִרְאֶה מִלְּתָא זּוֹמְרָתִי הִיא" –** וכי היראה (מהקב"ה) היא דבר קטן? על מה שאמר משה רבנו: "מה ה' אלקיך שואל מעמך כִּי-אֵם לִירָאָה", שואלת הגמרא: "אטו יראה מילתא זוטרתא היא?" – "דמזה מוכח – דאדרבה, בכל הדורות ואפילו בדורו של משה – אינו קרוב מאד" (לשון כ"ק רבינו), ואם כך הדבר ביחס ליראה וְכִלְשָׁפֵן אֶהְבַּת. – שכן, קשה יותר להגיע לאהבה מאשר ליראה, שלאהבה בודאי לא כל-כך קל להגיע. הרי, שנוסף לחוש שלנו, יש לנו ראייה גם מהגמרא, שאין הדבר קל כל-כך להגיע ליראת ה' ובמיוחד לאהבת ה'. כיצד, איפוא, אומר הפסוק ש"קרוב מאד" הדבר? **וְגַם אָמְרוּ רַז"ל: "צַדִּיקִים – דִּןָּקָא – לְכֶם בְּרִשׁוֹתֵם".** – לעורר בלבם תמיד אהבת ה' ויראת ה'. ואילו מי שאינו "צדיק" – אין לבו ברשותו, "דמזה מוכח דלא לבד שאינו קרוב כו', אלא אדרבה אינו שייך רק לצדיקים, שמועטין הן וכו'" (לשון הרבי), כיצד, איפוא, אומר הפסוק, שלכל יהודי, "קרוב מאד", לקיים תורה ומצוות "בלבבך", עם הלב, כלומר: שלבו ברשותו, תחת פיקוחו, להפוך את תאוות העולם-הזה לאהבת ה'? והרי התורה לא ניתנה רק לצדיקים? **אָלָא דִּלְעֲשׂוֹתוֹ,** – המלה "לעשותו" יש בה משום הסבר על "קרוב מאד בלבבך" – איזה "בלבבך" קרוב מאד? הרי זה אותו "בלבבך" הנוגע ל"לעשותו" בלבד, לקיים מצוות. שכן, בעצם, קשה הסדר בפסוק: "בפיך ובלבבך לעשותו" רומזים,

פְּרָק יז. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן כיצד צריך להיות סדר עבודתו של "בינוני": על-ידי התבוננות בגדולת הקב"ה, יעורר בהתגלות בלבו אהבת ה' ויראת ה', וזאת כדי לשלוט ביצירה-הרע. היראה תמנע אותו מלעשות עבירה, והאהבה תניע

אותו לקיים מצוות וללמוד תורה; ואם אין בכוחו לעורר, על-ידי ההתבוננות, אהבה ויראה כאלו, שתהינה בהתגלות בלבו, אלא רק מוסתרות במוחו ובלבו – גם אז בכוחו, להחזיק אותו במדרגת ה"בינוני", ולהיות זהיר בכל התורה

והמצוות; כן, עולות גם אז התורה והמצוות שלו למעלה, כאילו למד תורה וקיים מצוות באהבה ויראה שבהתגלות הלב. **וּבְזָה** – במה שלמדנו, שגם מי שאין בכוחו לעורר, על-ידי התבוננות, אהבה ויראה רגשיות בלבו, אלא רק אהבה ויראה המתבטאות בתעלומות מוחו ולבו בלבד – בכל זאת יש בכוחן להביאו לזהירות ולשלמות בכל תרי"ג המצוות, להכניס בהן "חיות" ולהעלותן למעלה, **יוֹבֵן מַה שְׁפָתַיבּ: "כִּי קְרוֹב אֵלֶיךָ תְּדַבֵּר מְאֹד, בְּפִיךָ וּבְלִבְךָ לְעֲשׂוֹתוֹ".** – הפסוק אומר, שקל ליהודי לקיים תורה ומצוות בשלושת לבושו: מחשבה, דיבור ומעשה – "בפיך" – בדיבור, "בלבבך" – במחשבה, "לעשותו" – במעשה. ברם, במוכן פנימי ועמוק יותר, אין משמעותה של המילה "לבבך" למחשבה בלבד, אלא גם על ענינו האמיתי של הלב, והוא: אהבה ויראה. שכן, מקומם של רגשות האהבה והיראה וכדומה, הוא בלב. בהתאם לכך, הרי משמעותו של הפסוק היא: קרוב (קל) הדבר לכל יהודי לקיים תורה ומצוות מתוך רגש פנימי של מורא מהקב"ה, ומתוך רגש של אהבה להקב"ה. על כך שואל רבנו הזקן: **דִּלְבְּאֹרְהָ, הוּא – "בְּלִבְךָ" –** רגשות הלב באהבה ויראה, **נִגְדָה תְּחִישׁ שְׁלֵנוֹ –** לפיו לא כל-כך קל להגיע לאהבה וליראה מהקב"ה, **[וְהַתּוֹרָה הִיא נְצִחִית],** – כל ענין בתורה עומד בתוקפו לנצח ולכל זמן. כלומר: אי אפשר לבוא ולומר שמשה רבנו אמר זאת לבני ישראל שבדור המדבר, שבהיותם דור דעה היה הדבר קל להם להגיע למדרגות אהבה ויראה, ואילו לגבינו אין הדבר קל וקרוב כל כך. אין הדבר כך. שכן, התורה היא נצחית ונאמרה לכל דור, לאו דוקא לדור המדבר,

1. דברים ל, יד. 2. פתיחה לשער האהבה. 3. ברכות לג, ב. מגילה כה, א. 4. דברים י, יב. 5. בראשית רבה לד, י.

הכוונה לאהבה "שבתעלומות לבו ומוחו", שעליה דיבר בפרק הקודם, במדריגות אהבת ה', אין זו נקראת אהבה. רק שביחס לקיום המצוות היא נקראת "אהבה", מפני שבכוחה להביא לקיום המצוות, **שְׁהִיא "רְעוּתָא דְלָבָא"** – רצון הלב,

שְׁבַתְעֵלוּמוֹת לָב, גַּם

כִּי אֵינָה בְּהַתְגַּלוּת לְבוֹ

כְּרִשְׁפֵי אִשׁ. – ובכל

זאת גם היא מביאה אותו

לקיום המצוות. וְדָבָר זֶה

– לעורר בתוכו אהבה כזו

שבתעלומות לבו בלבד,

"קְרוֹב מְאֹד" וְנִקְל לְכַל

אָדָם אֲשֶׁר יֵשׁ לוֹ מַחַ

בְּקִדְקֵדוֹ, כִּי מַחוּ

בְּרִשְׁוֹתוֹ, – גם אם אין

לבו ברשותו, וְיָכוֹל לְהַתְּבוֹנֵן בּוֹ – במוחו, **כְּכֹל אֲשֶׁר**

יַחְפִּין, וּבְשִׁיתְבוֹנֵן בּוֹ בְּגִדְלַת אֵינִסוֹף בְּרוּךְ־הוּא –

מִמִּילָא יוֹלֵד, בְּמַחוּ עַל־כָּל־פְּנִימִים, – אם לא בלבו,

הָאֵהָבָה לַח' לְדַבְּקָה בּוֹ – בהקב"ה, **בְּקִיּוֹם –** על־ידי קיום,

מְצוּוֹתָיו וְתוֹרָתוֹ.

ליקוטי אמרים

המביאה לידי עשיית המצוות בלבד שהיא רעותא דלבא שבתעלומות לב גם כי אינה בהתגלות לבו כרשפי אש ודבר זה קרוב מאד ונקל לכל אדם אשר יש לו מוח בקדקדו כי מוחו ברשותו ויכול להתבונן בו ככל אשר יחפוץ וכשיתבונן בו בגדולת א"ס ב"ה ממילא יוליד במוחו על כל פנים האהבה לה' לדבקה בו בקיום מצותיו ותורתו

כאמור לעיל, על מחשבה, דיבור ומעשה – אך אין הם מסודרים בפסוק, לא לפי הסדר שמלמעלה למטה, ולא לפי הסדר שמלמטה למעלה. אם מתחילים במדריגה העליונה יותר, היה צריך להיות הסדר: "בלבבך" (מחשבה), לאחר מכן

"בפיך" (דיבור), ולאחר

מכן "לעשותו" (מעשה),

כי מחשבה היא למעלה

מדיבור, ודיבור למעלה

ממעשה. ואם מתחילים

במדריגה התחתונה, היה

צריך להיות הסדר:

"לעשותו", לאחר מכן

"בפיך", ולאחר מכן

"בלבבך". מדוע, איפוא,

מתחיל הפסוק ב"בפיך"

– דיבור, וממשיך "בלבבך" – מחשבה, ולאחר מכן "לעשותו"

– מעשה? אלא, המלה "לעשותו" נכתבה מיד אחרי "בלבבך"

מפני שהיא באה להסביר ולפרש, ש"בלבבך" האמור כאן,

הכוונה לאופן כזה שקשור ל"לעשותו", לקיום המצוות. ר' זצ"ל

לומר, הָאֵהָבָה הַמְּבִיָּא לְיָדֵי עֲשִׂית הַמְּצוּוֹת בְּלָבָד, –

~ יום שני ה' שבט ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כג, וזה כל האדם.. עד עמ' כג, ובפי' הרמ"ז ש[ב].

האהבה הבאה לידי ביטוי במוחו בלבד, ודי בה להביא לידי "לעשותו"; אהבה כזו יכול לעורר בתוכו, גם מי שאינו מסוגל לעורר אהבה בהתגלות הלב. אהבה זו במוח, תביא כבר את האדם לקיום התורה והמצוות – כפי שיוסבר להלן: וְהַמַּחַ

שְׁלִיט בְּמַבְעוֹ וְתוֹלְדוֹתוֹ,

עַל חֲלָל הַשְּׂמַאֲלִי

שְׂבַלָב, – מקומה של

הנפש הבהמית והיציר-

הרע, משם עלולות

להתעורר תאוות, ולאחר

מכן – מחשבות רעות,

וְעַל פִּיּוֹ, וְעַל כָּל

הָאֵבָרִים שֶׁהֵם בְּלֵי הַמַּעֲשֵׂה. – המוח שליט עליהם. ומאחר

שבמות, על־כָּל־פְּנִימִים, תהיה לו האהבה והרצון ללמוד תורה

ולקיים מצוות, וכך ישלוט המוח, לאחר מכן, על התאוה

שבלב, ויניע את הפה ואת שאר האברים ללמוד תורה ולקיים

מצוות. לפי זה, גם כאשר לבו אינו ברשותו, כפי שזה

ב"צדיק", הרי כיון שמוחו ברשותו – ביכולתו להשפיע על

הלב ועל שאר האברים,

וְזוֹ – העיקר והתכלית של כָּל הָאָדָם, – לקיים מצוות וללמוד תורה, כִּי "הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם" בְּתֵיבָה, – המצוות ניתנו לעשותן "היום", ש"הַיּוֹם" הוּא עוֹלָם הַמַּעֲשֵׂה דְקוּאָה – "היום" רומז על "עולם המעשה" דוקא, העולם־הזה, האהבה

להקב"ה כשלעצמה

איננה הדבר העיקרי.

העיקר הוא קיומן המעשי

של המצוות. אלא, כדי

לקיים מצוות כראוי,

מתוך רגש נפשי פנימי,

זקוק האדם לאהבת ה'.

אך, עיקרו של ה"היום",

הוא "לעשותם", "וְלִמְחָר" – כלומר לעתיד לבוא, כו', –

יקבלו את השכר, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקוֹם אַחֵר. – דרגתה

האמיתית של אהבת ה', שהיא כשלעצמה יש בה משום קיבול

שכר חלקי, אינה נוגעת כעת, כמו שנוגע עצם המעשה של

תורה ומצוות. ולשם כך מספיקה גם האהבה שבתעלומות

המוח והלב. הרי שהמלה "לעשותו" מסבירה את "ובלבבך":

איזו אהבה "בלבבך" היא "קרוב מאד" לכל אדם – וזהו

ליקוטי אמרים

וזה כל האדם כי היום לעשותם כתיב שהיום הוא עולם המעשה דוקא ולמחר כו' כמ"ש במ"א. והמוח שליט במבועו ותולדתו על חלל השמאלי שבלב ועל פיו ועל כל האברים שהם כלי המעשה

דְּבַרָּה תּוֹרָה בְּמַתִּים – אֱלוֹ שְׁבַחֵיהֶם קְרוּיִם מְתִים. –
 אין התורה – בה נאמר ש"קרויב אליך וגו'" – מדברת
 ב"רשעים" שבחיייהם נקראים מתים. כ"ק רבינו העיר כאן:
 "והנה עפהנ"ל [דהלב בטבעו רוצה גשמיות ולא אהוי"ר אפי'
 לא שבתעלומות כו',
 והרשעים אפי' מוחם
 ברשות לבם] א"כ (1) א"א
 בהם עבודת ה' (2) לעולם
 ח"ו (כי מי יעוררם כו').
 ומבאר (1) דבאמת במצבם
 א"א כו'. אבל (2) בידם
 לשנות מצבם (טבע הלב
 ותוקפו) ע"י שבירת לבם
 כו'. בִּי בְּאַמְתָּ, אִי
 אֶפְשָׁר לְרַשְׁעִים
 לְהִתְחַלֵּל לְעַבֵּד ה' –
 שמשמעה לקיים תורה
 ומצוות מתוך רגש הנפש,
 באהבה ויראה, בְּלִי

שְׁיַעֲשׂוּ תְשׁוּבָה עַל הָעֵבֶר תְּחִלָּה, לְשֹׁפֵר הַקְּלִפּוֹת, שֶׁהֵם
 – הקליפות, שנוצרו מהעבירות שלהם, מִסֵּךְ מְבַדִּיל וּמַחְצֵה
 שֶׁל פְּרִזְלֵי הַמַּפְסֶקֶת בֵּינֵם לְאַבְיָהֵם שְׁבַשְׁמִיִּם, – כיצד, אם
 כך, ובמה, איפוא, שוברים את הקליפות? – עַל־יְדֵי שְׁבִירַת
 לִבּוֹ וּמְרִירַת נַפְשׁוֹ עַל הַמַּאֲוִי, – המרירות ושברון הלב –
 שוברים את הקליפות. כְּמוֹ שְׁפָתוֹב בּוֹהֵר עַל פְּסוּק: "זִבְחֵי
 אֱלֹהִים רוּחַ נְשַׁבְּרָה, לֵב נְשַׁבֵּר וְגו'". – קרבן לשם אלקים,
 הוא "רוח נשברה", כשרוח ה"סטרא אחרא" נשברה. כיצד
 ובמה נשברת רוח ה"סטרא אחרא"? – שְׁעַל־יְדֵי לֵב נְשַׁבֵּר
 – נְשַׁבְּרָה רוּחַ הַטְּמָאָה דְּסִטְרָא־אֲחָרָא [עֵינֵי שֶׁם פְּרִשְׁתָּ
 בֵּינְהֶם דְּהַ רַמ, וּפְרִשְׁתָּ וַיִּקְרָא דְּהַ חַ וְדָה הַ עֲמוּד א, וּבְפִרְוֵשׁ הַרְמ"ז שֶׁם]. – ב"זוהר" שם מדובר, שכל הקרבנות
 נזכרים בתורה בשייכות לשם הוי", כמו שכתוב תמיד
 בקרבנות: "ריח ניחוח להוי'". ואילו בשייכות לשם אלקים –
 אינו נזכר שום קרבן. מה, איפוא, משמש כקרבן לשם אלקים?
 – שבירת רוח ה"סטרא אחרא"; זאת אומר הפסוק: "זבחי
 אלקים – רוח נשברה". הרי, על-כל-פנים, שאכן אין
 ה"רשעים" יכולים להתחיל בעבודת ה', מבלי שישברו תחילה
 את לבם.

אם לא מי שהוא רשע באמת, – לא "בינוני" הנקרא
 "כרשע" (כמוזכר בפרק י"ג), אלא רשע באמת, אצלו אין
 המוח "שליט על הלב", אלא אדרבה, בְּמֵאֲמָר רַן ל"ה
 ש"הַרְשָׁעִים הֵם בְּרִשׁוֹת לָבָם", – אין באפשרותם לשלוט
 על עצמם, כשמתעוררת
 תאוה בלבם, וְאִין לָבָם
 בְּרִשׁוֹתֵם כָּלֵל, – אין
 למוח שום פיקוח
 והשפעה על לבם. כאמור
 לעיל, יוסבר דבר נוסף:
 לכאורה קשה, מצד אחד
 נאמר ש"צדיקים לבם
 ברשותם", כלומר שרק
 ה"צדיק" לבו ברשותו,
 ואילו ה"בינוני", שהוא
 למטה במדרגה מ"צדיק"
 – אין לבו ברשותו; ומצד
 שני נאמר, שדווקא
 רשעים הם "ברשות

לבם". ולפי זה, מי שאינו בכלל של "רשע" – "בינוני" – לבו
 הוא אכן ברשותו? אלא כפי שהסברנו, יובן הדבר: שלשה
 אופנים בדבר: ה"צדיקים" – "לבם ברשותם", ובכל עת שהם
 רוצים להתעורר באהבת ה', הם מתעוררים, מבלי שיעצרכו
 להזדקק לכך שהמוח ישפיע על הלב; ה"רשעים" – לא זו
 בלבד שאין לבם ברשותם, אלא אדרבה: הם ברשות לבם;
 וה"בינונים" – אמנם אין לבם ברשותם, באותה מדה כפי שזה
 ב"צדיק", אך המוח משפיע בהם על הלב. הרי שבמדה
 מסוימת, ב"בינונים", הלב הוא ברשותם, וזאת בכל הקשור
 להשפעה המעשית במחשבה, דיבור ומעשה. לכן, ב"רשעים"
 הוא אומר: "אין לבם ברשותם כלל" – גם באמצעות המוח,
 אין הם יכולים להשפיע על הלב. למדנו שהמוח שליט על הלב
 בטבע מתולדתו של האדם, אך מדוע אין אנו אומרים כך גם
 ביחס ל"רשעים", הרי, לכאורה, גם בהם ישנו אותו טבע
 מתולדתם? – מסביר רבנו הזקן: וְזֶה עֲנִשׁ עַל גְּדִל וְעֲצָם
 עֲזָנָם. – כעונש על עוונותיהם נלקח מהם כוחו של המוח
 לשלוט על הלב. ברם, אם כך, נשאלת השאלה: כיצד אפשר
 לומר בהם שהדבר "קרויב מאד", שגם ל"רשעים" קל הדבר
 לקיים תורה ומצוות ב"בלבבך"? – והתשובה היא: וְלֹא

~ יום שלישי ו' שבט ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כג, והיא בחי' תשובה תתאה... עד עמ' 46, כמ"ש במ"א:

גם כופים עליו לעשות פעולותיו של השואן שבידיו הוא שבו. ואילו הניצוץ האלקי עצמו נמצא רק בגלות – נעדרת השפעתו הראויה להחיות את הנפש, רוח ונשמה, שתורגש בהן, ועל-ידן בכל הגוף, "חיות" אלקית. וכַּשְׁנֶשְׁבֵר לְבוּ פְקַרְפוּ, וְנִשְׁבְּרָה רוּחַ הַטְּמֵאָה וְסִמְרָא

אַחְרָא, וְיִתְפַּרְדּוּ – כוחות הקליפה וה"סטרא אחרא", כו' – היא – האות ה' תתאה של שם הוי', שהיא השכינה, קָמָה מִנְפִילְתָּהּ וְנָם נִצְבָּתָה, כְּמוֹ שְׁנֵתְכֵאָר בְּמָקוֹם אַחֵר: – הרי, שעל-ידי תשובה, משתחררת, כביכול, השכינה מגלותה. הניצוץ האלקי שבאדם מתחיל להשפיע בנפשו ובגופו,

ורק אז, הוא יכול להתחיל בעבודת ה'. כך הדבר ב"רשע". ואילו במי שאינו רשע, מוחו "שליט על הלב", ולכן אומר הפסוק (שמדבר באלה שאינם רשעים): "כי קרוב אליך הדבר מאד" – קל מאד ליהודי לקיים תורה ומצוות, "בלבבך" – באהבת ה' וביראת ה'.

בפרק זה למדנו אודות הענין של "מוח שליט על הלב", ועל-ידי הרצון שהאדם יוצר בתוכו בהשפעת הבנת מוחו, ביכולתו להתגבר על תאוות לבו. – ראוי להוסיף בקשר לאמור:

הרבי מוהרש"ב נשמתו-עדן מליובאוויטש ביקר פעם בוינה אצל רופא, פרופסור מסויים. שאלו הפרופסור: מהי תורת החסידות? הרבי נשמתו-עדן ענה לו: – תורת החסידות היא, שהמוח יסביר ללב מה עליו לרצות, ועל הלב ליישם בחיים את מה שהמוח מבין. שאלו שוב הפרופסור: כיצד עושים זאת, מוח ולב הם הרי שני עולמות שים גדול מפריד ביניהם! ענה לו הרבי: – אכן, בכך מתבטאת עבודת האדם, להקים גשר בין שני חלקי עולם אלה, או לכל-הפחות למתוח חוטי טלפון אלקטרוניים ביניהם, כך שהאור שבמוח יגיע ויאיר בלב.

וְהִיא – שברוך הלב וההתמרמרות על החטאים, שזהו חרטה על העבר, הם בְּחִינַת תְּשׁוּבָה תְּתַאָּה, – תשובה תחתונה. שתי בחינות בתשובה: "תשובה תתאה" ו"תשובה עלילה", הבאות לידי ביטוי במילה "תשובה", "תשוב ה'", החזרת האות ה' משם הוי'; בשם הוי' – שתי ההי"ן: ה' עילאה (העליונה), הה' הראשונה שאחרי הוי"ד – וה' תתאה, הה' שאחרי הו"א"ן. – "תשובה עלילה" היינו: החזרת ה' עילאה לוי"ד של שם הוי'; ו"תשובה תתאה" היינו: החזרת ה' תתאה לוא"ו של שם הוי'.

התשובה אודותה מדובר כאן – היא תשובה תתאה: לְהַעֲלוֹת ה' תְּתַאָּה, – של שם הוי', לְהַקְיִמָּה מִנְפִילְתָּהּ שְׁנִפְלָה אֶל – הקליפות, הנקראות תְּחִיצוּנִים, שְׁהוּא – נפילת ה' תתאה של שם הוי' לידי החיצונים, סוּד גְלוֹת תְּשֻׁכִּינָה, כְּמֵאָמֵר רַ"ל: "גְלוֹ לְאֲדוּם – שְׁכִינָה עִמָּהם", – בתוך הגלות, דְּתִינּוּ – בעבודה הרוחנית של האדם, הכוונה: כְּשֶׁאֲדָם עוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה "אֲדוּם" – נכשל בעבירות רחמנא-ליצלן, מוֹרִיד וּמְמַשֵּׁךְ לְשֵׁם – בתוך הקליפות, בְּחִינַת וְנִיצוּץ אֱלֹהִים הַמְחִיָּה אֶת נַפְשֵׁי רַחוּם נִשְׁמָה שְׁלוֹ, – גלות השכינה – הניצוץ האלקי שבו הוא בגלות; הגלות מתבטאת בכך שהניצוץ האלקי הרי מחיה את נפשו, רוחו ונשמתו, הַמְלַבְּשִׁים בּוֹ בְּנַפְשׁ הַבְּהֵמִית מִהַקְלִיפָה, שְׁבַלְבוּ שְׁבַחְלָל הַשְּׂמָאֵלִי, הַמּוֹלֶכֶת בּוֹ – הנפש הבהמית והקליפה שולטות בו, כְּעוֹדוֹ רִשְׁעוֹ, – לפני שחזר בתשובה, וּמוֹשְׁלֵת כְּפִיעֵר קְטַנָּה" – הגוף, שְׁלוֹ, – הרי שהנפש, רוח ונשמה נמצאות בגלות בתוך הקליפה, ויחד איתן ועל-ידן נמצא בגלות גם הניצוץ האלקי המחיה אותן, וְנַפְשֵׁי רַחוּם נִשְׁמָה כְּבוֹשִׁים בְּגוֹלָה אֲצִלָּה. – הנפש, הרוח והנשמה עצמן, לא זו בלבד שהן נמצאות בגלות, הן גם "כבושות" בגלות – מצב של שבי. השבוי לא רק שמאבד את חירותו לעשות פעולותיו הוא, אלא

ליקוטי אמרים

והיא בחי' תשובה תתאה להעלות ה' תתאה להקימה מגפילתה שנפלה אל החיצוני' שהוא סוד גלות השכינה כמארו"ל גלו לאדום שכינה עמהם דהיינו כשהאדם עושה מעשה אדום מוריד וממשך לשם בחי' וניצוץ אלהות המחיה את נר"ג שלו המלוכבים בו בנפש הבהמית מהקליפה שבלבו שבחלל השמאלי המולכת בו בעודו רשע ומושלת בעיר קטנה שלו ונר"ג כבושי' בגולה אצלה וכשנשבר לבו בקרבו ונשברה רוח הטומאה וס"א ויתפרדו כו' היא קמה מגפילתה וגם נצבה כמ"ש במ"א:

הוא יכול להתחיל בעבודת ה'. כך הדבר ב"רשע". ואילו במי שאינו רשע, מוחו "שליט על הלב", ולכן אומר הפסוק (שמדבר באלה שאינם רשעים): "כי קרוב אליך הדבר מאד" – קל מאד ליהודי לקיים תורה ומצוות, "בלבבך" – באהבת ה' וביראת ה'.

10. ראה מגילה כט, א.

~ יום רביעי ז' שבט ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 46, פרק יח ולתוספת... עד עמ' 46, גם דחילו.

היא, שמאד קרוב וקל לקיים תורה ומצוות "בלבבך", באהבת ה' וביראת ה'. ברם, לפי מה שהסברנו, שמשמעות "קרוב אליך הדבר" היא, שעל-ידי התבוננות בגדולת הקב"ה, ביכולת האדם "ליצור" בתוכו אהבה ויראה, לפחות בכחינת "תבונה" – טעונים עדיין הדברים הסבר. שכן, אם דרושה

לכך התבוננות והתעמקות, הרי שאין זה "קרוב מאד", צריך לידע נאמנה, כי אף מי שדעתו קצרה כצרה ה', – חסרה לו ידיעה והבנה, להתבונן בהן, בגדולתו של הקב"ה, ואין לו לב להבין בגדולת אינסוף ברוך-הוא, –

מאד וכלו אינם מותאמים כפי שצריך לענין ההתבוננות, שיוכל להוליד ממנה – מההתבוננות, דחילו ורחימו – יראה ואהבה, אפילו במחו ותבונתו לבד – לא זו בלבד שאין באפשרותו לעורר בתוכו אהבה ויראה מורגשות בלב, אלא שאין גם באפשרותו לעורר אהבה ויראה שתבאנה לידי ביטוי במחו ובתבונתו בלבד, אף-על-פי-כן קרוב אליו הדבר מאד לשמר – להישמר מלעבור על איזו מצות-לא-תעשה, שכפי שהוסבר לעיל, זקוק האדם לשם כך, ל"מדה" של יראת ה', ולעשות – לקיים, כל מצות התורה, ותלמוד תורה בגודל, – שכן, לשלימות קיומן של מצוות-העשה ולימוד תורה, נדרשת אהבת ה' – הרי שבידו לקיים זאת, בפיו ובלבבו ממש, – כלומר, לא רק לפי פירושה הגלוי של המלה "בלבבך" – מחשבה, אלא גם לפי מושג האמיתי של המלה "בלבבך" – ביראת ה' ובאהבת ה', בלב ממש, מעמקא דלבא, – מעומק הלב, פאמת לאמתו, בדחילו ורחימו, – ביראה ואהבה. לא באהבה שבכחינת "תבונה", שכשלעצמה אין היא במדרגת אהבה אמיתית, ונקראת בשם אהבה רק ביחס ל"לעשותו", לקיומן של המצוות. ואילו האהבה והיראה, עליהן מדובר כאן, הן אהבת ה' ויראת ה' הנחשבות לכאלו במדרגות של אהבה ויראה. אלא – כיצד אפשר לו ליהודי כזה, שאינו שייך להתבוננות, שתהינה לו אהבת ה' ויראת ה' אמיתיות? – אומר על כך רבנו הזקן: **שְׁהִיא אֲהָבָה מִסְתַּרְתָּ שְׁבֹלֵב פְּלִלוֹת יִשְׂרָאֵל, שְׁהִיא יִרְשָׁה לָנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ.** – כל אחד מישראל יש לו בירושה אהבה זו, ואין הוא צריך "ליצור" אותה. אלא, כדי שנבין כיצד אפשר לו לקיים, באהבה זו, תורה ומצוות! במיוחד כשלקיום תורה ומצוות נדרשת גם יראת ה' –

בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן את הפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו", שקרוב הדבר לכל אחד מישראל, לקיים תורה ומצוות, "בלבבך" – באהבת ה' וביראת ה', על-ידי ענין "ההתבוננות", ההתעמקות בגדולת הקב"ה. שכן, ה"מוח" הוא ברשותו של כל אחד מישראל (גם כשלבנו אינו ברשותו, כפי שזה ב"צדיקים" שלבם ברשותם), וביכולתו להתעמק במוחו בכל מה שהוא רוצה. וכשיתעמק במוחו בגדולת הקב"ה – "יוליד" בתוכו אהבה להקב"ה ויראה ממנו. גם אם מחמת סיבות שונות,

אין באפשרותו "ליצור" אהבה ויראה גלויות ומורגשות בלב, אך הוא יכול "ליצור" אותן במוחו ובתעלומות לבו. אהבה ויראה אלו די בהן ל"לעשותו" – להביא אותו לקיום תורה ומצוות. הן גם מתלבשות בתורתו ובמצוותיו, להעלות למעלה – כאילו למד תורה וקיים מצוות מתוך אהבה ויראה גלויות ומורגשות בלב.

ברם, מאחר שאלו הן אהבה ויראה שנוצרו על-ידי "התבוננות" – טעונה המלה "מאד" (שבפסוק: "כי קרוב אליך הדבר מאד") הסבר, כי כדי להתבונן בגדולת הקב"ה, צריך שיהיה לאדם במה להתבונן, צריך שתהיה לו ידיעה בגדולת ה' ולהתבונן בידיעה זו. הוא גם צריך להיות בנוי ומתאים לענין ההתבוננות. כיצד, איפוא, אפשר לומר על כך שזה "קרוב מאד"? – יסביר רבנו הזקן, בפרק שאנו עומדים ללמוד, שגם מי שאין לו ידיעה בגדולת הקב"ה, ואינו שייך לענין ההתבוננות – בכל זאת יכול גם הוא לקיים תורה ומצוות "בלבבך", עם הלב, באהבת ה' וביראת ה'. וזאת, על-ידי ה"אהבה מסותרת" להקב"ה שבלב כל אחד מישראל, שהיא ירושה לכל אחד מישראל מאבותינו. לשם גילוי אהבה זו (הכוללת בתוכה גם יראה) אין האדם זקוק לענין ההתבוננות, אלא – כפי שיסביר להלן – די לו בענין "זכרון", שיזכור שקיימת בו אהבה זו. זכרון זה בלבד יביא אותו לקיום התורה והמצוות. על אהבה זו אפשר כבר לומר "קרוב מאד", כי גם מי שאינו שייך לענין ההתבוננות – אפשר לו, באהבה זו, לקיים תורה ומצוות.

וְלַתּוֹסֵפֶת בְּאוֹר, בְּאֵר הַיִּטֵּב, מֵלֵת "מֵאֵד" שֶׁבְּפִסְוֹק; "כִּי קָרוֹב אֵלֶיךָ הַדָּבָר מֵאֵד וְגו' – משמעות המלה "מאד"

אהבה הנושאת בתוכה כמיהה של "כלות הנפש", שהנפש מחפשת להיכלות ולהיכלל בהקב"ה, וכדומה. מהו, איפוא, ה"מבוקש" של האהבה המסותרת? **וְאִיךָ הִיא יִרְשָׁה לָנוּ**, – כיצד יורשים אהבה? **וְאִיךָ נִכְלָל בָּהּ גַּם דְּחִילוֹ**. – נכללת באהבה זו גם יראה? שכן, כפי שלמדנו, כדי להישמר מעבירות, נדרשת הרי גם "יראה", ומאחר שבאהבה (מסותרת) זו אפשר לקיים את כל התורה והמצוות, הרי שהיא כוללת בתוכה גם יראה – ודבר זה עלינו להבין, איך וכיצד כוללת אהבה זו גם יראה?

ואילו כאן מדובר על אהבה מסותרת בלבד – מסביר רבנו הזקן עניניה של אהבה זו, כדי שנדע איך לעורר אהבה זו ולהביאה לידי ביטוי בשמירת התורה והמצוות, ואיך כוללת אהבה זו גם יראת ה' – **רַק שְׁצַרִּיף לְהַקְדִּים וּלְבָאֵר תְּחִלָּה בְּאֵר הַיַּיִט, שְׂרֵשׁ אַהֲבָה זו – באיזו בחינה, ובאיזה כוח בנפש, מושרשת אהבה זו, וְעֵינֵינוּ, – מה משמעותה של אהבה זו: ישנה אהבה המתבטאת ביצירת לחץ להתאחד עם הקב"ה, שהנשמה כפי שהיא מלוכשת בגוף שלה תתאחד עם הקב"ה; וישנה**

ליקוטי אמרים

מאבותינו רק שצריך להקדי' ולבאר תחלה באר היטב שרש אהבה זו ועניינה ואיך היא ירושה לנו ואיך נכלל בה גם דחילו.

~ יום חמישי ח' שבט ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 46, והענין כי האבות... עד עמ' כד, גלגולים]:

"מלכות" היא הספירה האחרונה בעשר הספירות; וב"מלכות" עצמה, ישנן נפש, רוח ונשמה, והנפש היא האחרונה בין השלוש; ול"קל שבקלים" או ל"פושעי ישראל", נמשכת "נפש" בלבד. כלומר, נפש הבאה מנפש של "מלכות" של עולם העשיה. היינו: אף ה"יחוד" (הזיווג) הנחות ביותר, מקבל, לפחות, נפש מהמדרגה התחתונה ביותר שבקדושה: **שְׁהִיא מְדַרְגָּה תַּתְּחוּנָה שְׁבַקְדֻשָּׁת הָעֲשִׂיָה. וְאִתְּעַלְפִּיבּוּ**, – למרות שנפש זו היא מהמדרגה התחתונה, **מֵאַחַר שְׁהִיא – הַנֶּפֶשׁ, מְעַשֵּׂר סְפִירוֹת קְדוּשׁוֹת**, – קיים הרי "כלל", שכל דבר בקדושה הוא בהתכללות, שכל מדרגה כלולה מכל המדרגות, ולכן **הִיא – גַּם הַמְדְרִיגָה תַּתְּחוּנָה** ביותר בקדושה של עולם העשיה, **כְּלוּלָה מִכָּל**, – מכל שאר המדרגות והספירות של "עשיה", **גַּם מִחֻכְמָה הָעֲשִׂיָה**, – שהיא הספירה העליונה ביותר בעולם העשיה, **שְׁבַתְּוָכָה – ב"חכמה דעשיה"**, **מְלַבֶּשֶׁת חֻכְמָה דְּמַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת**, – שכן, כפי שיוסבר להלן, בפרק נ"ב, ספירת ה"מלכות" של עולם האצילות, מתלבשת ומאירה בעולם העשיה. ומאחר שב"מלכות" דאצילות כלולות כל עשר הספירות, הרי שעשר הספירות של "מלכות" דאצילות, מתלבשות בעשר הספירות של עולם העשיה: "חכמה" של מלכות דאצילות – ב"חכמה" של עולם העשיה, "בינה" של מלכות דאצילות – ב"בינה" של עולם העשיה, וכך הלאה. הרי

וְהַעֲנֵנוּ, – הוא, **כִּי הָאֲבוֹת הֵן הֵן הַמְרַבֶּבָה**, – האבות היו בטלים לגמרי, בכל עצמותם, להקב"ה, כמו "מרכבה" הבטלה ל"רוכב" בה, והיא מונהגת רק לפי רצונו – כך, לא היה לאבות שום רצון אחר מאשר רצונו של הקב"ה, **וְעַל כֵּן – ולכן, זָכוּ לְהַמְשִׁיךְ נְפִשְׁרוּחֵינְשָׁמָה לְבְנֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם עַד עוֹלָם, מְעַשֵּׂר סְפִירוֹת דְּקְדוּשָׁה שְׁבַאֲרַבְעַ עוֹלָמוֹת אֲצִילוֹת דְּבְרִיאַתְיָהוּ עֲשִׂיָה**, – בגלל עבודתם, זכו האבות, אברהם יצחק ויעקב, שכל מי שהוא מזרעם תהיה לו נשמה קדושה, המורכבת משלוש מדרגות: נפש, רוח ונשמה, הנובעות מעשר הספירות שבארבעת העולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה. אך, מאחר שלמעלה, בקדושה עצמה, ישנן כאמור, ארבע מדרגות ועולמות כלליים, ובכל עולם – עשר ספירות, הרי מאיזו מדרגה ומאיזה עולם באות ליהודי הנפש, הרוח והנשמה? הרי זה: **לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מְדַרְגָּתוֹ וְכְפִי מְעַשְׂוֹ**. – "כפי מדרגתו" – כפי רום שורש נשמתו, "כפי מעשיו" – כפי שהוא "עבד" ויזכך את עצמו לאחר מכן, כפי שכתוב ב"זוהר" כשאדם הופך את עצמו ל"טוב" – מעניקים לו מלמעלה מדרגה עליונה יותר של נשמה. **וְעַל־כֵּל־פְּנִינִים, אִפְלוּ לְקַל שְׁבַקְלִים וּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, נִמְשָׁךְ בְּזוּוּגָם נֶפֶשׁ דְּנֶפֶשׁ דְּמַלְכוּת דְּעֲשִׂיָה**, – "מלכות" של עולם העשיה. עולם העשיה הוא הרי העולם התחתון ביותר. ובעולם העשיה עצמו,

שבנפש, הנקראת "ראש" של הנפש, עד למדריגה התחתונה ביותר שבנפש, הנקראת "רגל" של הנפש. **בְּדַכְתִּיבִי:** "הַחֲכֵמָה תַחֲיָה בְעֲלִיָּה" – הנפש נקראת "בעליה", היא בעלת כוח החכמה. [וְלַפְעָמִים מְמַשִּׁיכִים פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל –

לילדיהם, נְשִׁמוֹת גְבוּהוֹת מְאֹד שֶׁהֵיוּ בְעֵמְקֵי הַקְּלִיפּוֹת, – ומפני היות נשמות גבוהות אלו בשבי, ברשות "עמקי הקליפות" – והרי "כלל" בידני, ש"אין הקב"ה בא בטרונני עם בריותיו"⁵ – אין הקב"ה בא בדרישות מופרזות מבריותיו, לא

מוציאים מידי הקליפות, שלא ברצונן, דבר שנפל ברשותן; הקליפות לא היו משחררות את הנשמות הגבוהות שנפלו ברשותן, אלא במקרה של זיווג "פושעי ישראל", כי אז, הן מקוות, שאותה נשמה גבוהה, בתור "ילוד" של "פושעי ישראל", תושפע מה"לבושים" הגסים של ההורים, ותהיה כמותם. ואז יינקו הקליפות חיות במדה מרובה יותר, מהנשמה הגבוהה. ברם, בהיותה נשמה גבוהה – היא "שוברת" ופורצת את הלבוש הגס בו הולבשה על-ידי ההורים, ומתעלה למדריגה של "צדיק". כִּמּוֹ שְׂפָתוֹב כְּסֶפֶר גְּלוּלִים]: הרי, שבמדריגות השונות שבנשמות, קורה שדוקא בהורים "פושעי ישראל", נמשכת נשמה גבוהה כזו.

– שב"חכמה" של עולם העשיה, מתלבשת "חכמה" של "מלכות" דאצילות: **שְׂפָתוֹכָה** – ב"חכמה" של מלכות דאצילות, ישנה חֲכֵמָה דְאֲצִילוֹת, – שכן, עשר הספירות של עולם האצילות, כלולות אחת מהשניה, ממילא כלולה

ב"מלכות" גם "חכמה" של עולם האצילות, שְׂפָה – ב"חכמה" של עולם האצילות, מְאִיר אֹר – אִינְסוֹף בְּרוּךְ־הוּא מְמַשׁ, בְּדַכְתִּיבִי: "ה' בְּחֲכָמָה יִסַּד אֶרֶץ", – "ה' בחכמה" – אור אין־סוף מאיר ב"חכמה"; "בחכמה יסד ארץ" – מאירה

ב"מלכות" הנקראת "ארץ". שכן, "מלכות" כמו "ארץ", כל אחת בענינה, היא המדריגה התחתונה ביותר; ו"בְּלֵם בְּחֲכָמָה עֲשִׂיתִי"³. – מכאן, ש"חכמה" מאירה ב"עשיה". וְנִמְצָא, כִּי אִינְסוֹף בְּרוּךְ־הוּא מְלַבֵּשׁ בְּבַחֲיַת חֲכָמָה שְׂבִנְפֶשׁ הָאָדָם – יְהִי מִי שִׁיחִיָּה מִיִּשְׂרָאֵל, – בנשמתו של כל אחד מישראל, מאיר אור מהאין־סוף ברוך־הוא. מדוע הוא מאיר דוקא בבחינת ה"חכמה" שבנשמה – יסביר ה"תניא" להלן. וּבַחֲיַת הַחֲכָמָה שְׂפָה, – שבנפש, עִם אֹר אִינְסוֹף בְּרוּךְ־הוּא מְלַבֵּשׁ בָּהּ, – ב"חכמה", מִתְפַּשְׁטֵת כָּל בַּחֲיַת הַנֶּפֶשׁ בְּלָהּ, לְתַחֲיוֹתָהּ – בחיות אלוֹקִית, מְבַחֲיַת רֵאשָׁה עַד בַּחֲיַת רַגְלָהּ, – מהמדריגה העליונה ביותר

ליקוטי אמרים

שבה מאיר אור א"ס ב"ה ממש כדכתיב ה' בחכמה יסד ארץ וכולם בחכמה עשית ונמצא כי אין סוף ב"ה מלוּבש בבחי' חכמה שבנפש האדם יהיה מי שיהיה מישראל ובחי' החכמה שבה עם אור א"ס ב"ה המלוּבש בה מתפשטת בכל בחי' הנפש כולה להחיותה מבחי' ראשה עד בחי' רגלה כדכתיב החכמה תחיה בעליה [ולפעמים ממשכיכים פושעי ישראל נשמות גבוהות מאד שהיו בעמקי הקליפות כמו"ש בספר גלגולים]:

~ יום שישי ט' שבט ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כד, הנה החכמה היא... עד עמ' כד, המושג ומובן:

ה"חכמה", לְמַעְלָה מִתְבַּיְנָה שְׁהוּא – ה"בינה", הַבְּנֵת הַשֶּׁכֶל וְהַשְּׂגָתוֹ, וְהַחֲכָמָה הִיא לְמַעְלָה מִתְבַּיְנָה וְהַשְּׂגָתָה, וְהִיא מְקוֹר לְהֵן. וְזֶהוּ לְשׁוֹן – משמעות המלה חֲכָמָה – "בַּח מָה", – "חכמה" היא כוח שממנו נובע ה"שכל", והיא פועלת בתור

"כוח". ויחד עם כך – היא בבחינת "מ"ה" – שהיא לשון שאלה: "מה" היא?, כפי ששואלים על דבר שלא משיגים אותו – שְׁהוּא מָה שְׂאִינוּ מְשִׁג וּמוֹבָן, וְאִינוּ נִתְפָּס בְּהַשְּׂגָה עֲדִיו, וְלִכֵּן אִינְסוֹף בְּרוּךְ־הוּא דְלִית

על-כל-פנים, למדנו, שכל יהודי יש בו נשמה של קדושה, ושבבחינת ה"חכמה" של הנשמה "שורה" אור אין־סוף ברוך־הוא. להלן יוסבר טעמו של דבר, מדוע ההשראה מאור אין־סוף היא דוקא בבחינת "חכמה" של הנפש – כי "חכמה" היא כוח שלמעלה מ"שכל" ומ"הבנה".

הַנֶּה, הַחֲכָמָה הִיא מְקוֹר הַשֶּׁכֶל וְהַתְבַּיְנָה, – ה"שכל" וה"הבנה" נמצאים ב"כוח הבינה", ו"בינה" היא הכוח להבין כל דבר על כל פרטיו. ואילו ה"חכמה" היא מקור ה"שכל" וה"הבנה". וְהִיא –

ליקוטי אמרים

הנה החכמה היא מקור השכל וההבנה והיא למעלה מהבינה שהוא הבנת השכל והשגתו והחכמה היא למעלה מההבנה וההשגה והיא מקור להן וזהו לשון חכמה כ"ח מ"ה שהוא מה שאינו מושג ומובן ואינו נתפס בהשגה עדיין ולכן מתלבש בה אור א"ס ב"ה מְלַבֵּשׁ בָּהּ – ב"חכמה", אֹר אִינְסוֹף בְּרוּךְ־הוּא דְלִית

2. משלי ג, יט. 3. תהלים קד, כד. 4. קהלת ז, יב. 5. עבודה זרה ג, א.

שלמעלה מה"שכל", בְּדַכְתִּיבֵי: "וְאֲנִי בָעַר וְלֹא אֲדַע, בְּהַמּוֹת הַיִּיְתִי עֵמֶךָ, וְאֲנִי תָמִיד עֵמֶךָ וְגו'", כְּלוֹמֵר: שְׂבוּהָ שְׂאֲנִי "בָּעַר" ו"בְּהַמּוֹת" – "אֲנִי תָמִיד עֵמֶךָ". – עַם הַקְּבִ"ה. וְלִבְךָ, אֶפְלוּ קָל שְׂבָכִים וּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, מוֹסְרִים נַפְשָׁם עַל

קִדְשֵׁת ה', עַל הַרְבֵּי, וְסוֹכְלִים עֲנוּיִם קָשִׁים שְׂלֹא לְכַפֵּר בָּהּ אֶחָד. וְאִם אִם הֵם בּוֹרִים וְעַיִת־הָאָרֶץ וְאִין יוֹדְעִים גְּדוּלַת ה', וְגַם בְּמַעַט שְׂיוֹדְעִים – בְּגִדּוּלַת ה', אִין – הֵם, מִתְּבוֹנְנִים כְּלָל, – שִׁיחָה מְקוּם לומר שְׂמִסִּירוֹת נַפְשָׁם נּוֹבַעַת מִהַבְּנֵת בְּגִדּוּלַת הַקְּבִ"ה, וְאִין מוֹסְרִים נַפְשָׁם מִחֻמַּת דַּעַת וְהַתְּבוֹנְנוֹת בָּהּ כְּלָל, אֲלֵא בְּלִי שׁוּם דַּעַת וְהַתְּבוֹנְנוֹת, – הֵם מוֹכֵנִים תָּמִיד לְמַסּוֹר אֶת נַפְשָׁם, כִּי בְּכָל כְּפָאֵל הוּא דְבַר שְׂאִי אֶפְשָׁר כְּלָל לְכַפֵּר בָּהּ

אֶחָד, בְּלִי שׁוּם טַעַם וְיַעֲנֶנָּה וְיַעֲנֶנָּה כְּלָל. בְּלִי שׁוּם מְנִיעַ וְסִיבָה הַגִּיּוּנִים, כִּי כָל דְּבַר שְׂנוּבַע מִן ה"שְׂכָל" הוּא שְׂקוּל וּמְדוּד, וְיִכּוּלָה לְהִיּוֹת סְבֵרָא לְכָאן וְסְבֵרָא לְכָאן, וְאִם הַנְּכוּנוֹת לְמִסִּירוֹת־נַפְשָׁה הִתְּנָה נּוֹבַעַת מִן ה"שְׂכָל" וּמִן ה"טַעַם", הִיא כְּאֵן עַל־כָּל־פְּנִים מְקוּם ל"טַעֲנוֹת וּמַעֲנוֹת" בְּשִׂכּוּל: לְמַסּוֹר אֶת הַנַּפֶּשׁ אוֹ לֹא. אִךְ הָאֲמַת הִיא, שְׂבַמְסַקְנָה הַהַחְלָטִית לְמַסּוֹר אֶת הַנַּפֶּשׁ – אִין שׁוּם שְׂקֵלָא־וֹטְרִיא, אֲלֵא הַהֲנַחָה הַמוּחְלָטָה, שְׂאִי־אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת אַחֲרָת! – דְּבַר זֶה אִינוּ נּוֹבַע מִה"שְׂכָל". וְהִינֵן, – זֶהוּ מַחֲמַת, מְשׁוּם שְׂה' אֶחָד מְאִיר וּמְחַיֶּה כָּל הַנְּפִשׁ, – שֶׁל יְהוּדִי, עַל־יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּכַהֲנִית חֻכְמָה שְׂבָה, – שְׂבַנְפֶּשׁ, שְׂהִיא – כּוֹחַ הַחֻכְמָה, לְמַעַלָּה מִן הַדַּעַת וְהַשְׂכָּל הַמְּשֻׁגַּם וּמוֹכֵן; – לִכֵּן גַּם בְּאֵלָה שְׂאִינֵם שְׂיִיכִים כְּלָל ל"שְׂכָל" וּל"הַבְּנָה", יֵשׁ בְּהֵם הַכּוֹחַ לְמַסּוֹר אֶת נַפְשָׁם עַל קִידוּשׁ הַשֵּׁם. כִּכֵּן, הוֹבַחַר לָנוּ שׁוֹרְשָׁה שֶׁל הָאֲהָבָה הַמְּסוּתֶרֶת: הִיא מוֹשְׂרֶשֶׁת ב"כּוֹחַ הַחֻכְמָה" שֶׁל הַנַּפֶּשׁ, שְׂלֵמַעְלָה מ"שְׂכָל", וְכוּ – ב"כּוֹחַ הַחֻכְמָה" – מְלוּבֵשׁ אֹר אִין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא. מִשֵּׁם נּוֹבַע בְּכָל יְהוּדִי כּוֹחַ הָאֲמוּנָה וּמִסִּירוֹת הַנַּפֶּשׁ.

מִחֻשְׁבָּה תְּפִיסָא בִּיהַ כְּלָל. – שְׂאִין מַחֲשָׁבָה וּשְׂכָל שְׂבַאפְשׁוֹתָם "לְתַפּוּס", לְהַשִּׁיג וּלְהַבִּין אֶת אֹר אִין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא. הַכּוֹחוֹת הַמְּהוּוּיִם אֶת ה"שְׂכָל" וְה"הַבְּנָה" אִינֵם בְּגִדּוֹר שְׂבָהם יִתְּלַבֵּשׁ אֹר אִין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, כִּי "שְׂכָל" ו"הַבְּנָה" אִינֵם יְכוּלִים לְהַשִּׁיג אֶת אֹר אִין־סוֹף שְׂהוּא לְמַעַלָּה מ"הַבְּנָה". וְאִילוּ "כּוֹחַ הַחֻכְמָה", מֵאַחַר שְׂכַאמוֹר, הוּא לְמַעַלָּה מ"שְׂכָל" ו"הַשְּׂגָה" – מִתְּלַבֵּשׁ כּוֹ אֹר אִין־סוֹף. לְשׁוֹן כ"ק רַבִּינוּ: "מִהַהֲמַשְׁךְ וּמִהַלְשׁוֹן מִשְׂמַע (וְאוּלַי גַּם מוֹכַח) דְּמַדְבֵּר בְּמַדְרִי אַחַת. וּמַפְרֵשׁ כ"ח מ"ה – ג"כ עֵינִן אַחַד, – כַּח שְׂאִינוּ מוֹשֵׁג. וְנִקּוּדַת הַבִּיאוֹר – דַּחַכ' הִיא מְקוּר הַשְׂכָּל (וְלִכֵּן מִתְּפַשֵּׁט וּכְשִׁמְתַּגְּלָה פּוֹעֵל אִפִּי בְּמַחְדוּ"מ כְּדַלְעִיל וְכַדְלַקְמֵן) אֲבַל זֶהוּ מְקוּר שְׂאִינוּ נַתְּפֵס וְנִמְצָא לְמַעַ'

לִיקוּנֵי אַמְרִים

דְּלִית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בִּיהַ כְּלָל וְלִכֵּן כָּל יִשְׂרָאֵל אֶפְלוּ הַנְּשִׁימִים וְעַמֵּי הָאָרֶץ הֵם מֵאֲמִינִים בְּה' שְׂהַאֲמוּנָה הִיא לְמַעַלָּה מִן הַדַּעַת וְהַשְּׂגָה' כִּי פְתִי יֵאֱמִין לְכָל דְּבַר וְעֵרוֹם יְבִין וְגו' וְלִגְבֵי הַקְּבִ"ה שְׂהוּא לְמַעַלָּה מִן הַשְׂכָּל וְהַדַּעַת וְלִית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בִּיהַ כְּלָל הַכָּל כְּפִתִּיִם אֲצִלוּ יֵת' כְּדַכְתִּיב וְאֲנִי בָעַר וְלֹא אֲדַע בְּהַמּוֹת הַיִּיְתִי עֵמֶךָ וְאֲנִי תָמִיד עֵמֶךָ וְגו' כְּלוֹמֵר שְׂבוּהָ שְׂאֲנִי בָעַר וּבְהַמּוֹת אֲנִי תָמִיד עֵמֶךָ וְלִכֵּן אִפִּי' קָל שְׂבָכִים וּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל מוֹסְרִים נַפְשָׁם עַל קִדּוּשַׁת ה' עַל הַרּוּב וְסוֹבְלִים עֲנוּיִם קָשִׁים שְׂלֹא לְכַפּוֹר בָּה' אַחַד וְאִם הֵם בּוֹרִים וְעַמֵּי הָאָרֶץ וְאִין יוֹדְעִים גְּדוּלַת ה'. וְגַם בְּמַעַט שְׂיוֹדְעִים אִין מִתְּבוֹנְנִי' כְּלָל וְאִין מוֹסְרִי' נַפְשָׁם מַחֲמַת דַּעַת וְהַתְּבוֹנְנוֹת בְּה' כְּלָל. אֲלֵא בְּלִי שׁוּם דַּעַת וְהַתְּבוֹנְנוֹת רַק כְּאֵלוּ הוּא דְבַר שְׂאִי אֶפְשָׁר כְּלָל לְכַפּוֹר בְּה' אַחַד בְּלִי שׁוּם טַעַם וּמַעֲנָה וּמַעֲנָה כְּלָל וְהִינֵנוּ מְשׁוּם שְׂה' אַחַד מְאִיר וּמְחַיֶּה כָּל הַנַּפֶּשׁ ע"י הַתְּלַבְּשׁוֹתוֹ בְּכַח' חֻכְמָה שְׂבָה שְׂהוּא לְמַעַלָּה מִן הַדַּעַת וְהַשְׂכָּל הַמוֹשֵׁג וּמוֹבֵן:

כַּח וְשְׂאִינוּ מוֹשֵׁג, (וְלִכֵּן אוּ"ס מִתְּלַבֵּשׁ כּו). וְלִכֵּן, כָּל יִשְׂרָאֵל, אֶפְלוּ הַנְּשִׁימִים וְעַמֵּי הָאָרֶץ, – אֵלָה שְׂאִינֵם שְׂיִיכִים ל"שְׂכָל" וּל"הַבְּנָה" בְּגִדּוּלַת הַקְּבִ"ה, הֵם מְאֲמִינִים בָּה', שְׂהַאֲמוּנָה הִיא לְמַעַלָּה מִן הַדַּעַת וְהַשְּׂגָה, – "כּוֹחַ הָאֲמוּנָה" "קוֹלֵט" אֶת מַה שְׂה"שְׂכָל" וְה"הַבְּנָה" אִינֵם יְכוּלִים לְהַשִּׁיג, כִּי "פְתִי יֵאֱמִין לְכָל דְּבַר, וְעֵרוֹם יְבִין וְגו'", – הַפְּתִי תוֹפֵס כָּל דְּבַר עַל־יְדֵי הָאֲמוּנָה בּו. הִרִי, שְׂתַפִּיסְתוּ שֶׁל דְּבַר שְׂלֹא עַל־יְדֵי הַבְּנָתוֹ בְּשְׂכָל, הִיא עַל־יְדֵי אֲמוּנָה. בְּרַם, כְּשִׁמְדוּבֵר עַל דְּבַר שְׂהַשְׂכָּל מְסוּגֵל לְתוֹפְסוֹ, אֲלֵא שְׂהוּא, הַפְּתִי, אִין לוֹ שְׂכָל וְהוּא תוֹפְסוֹ ב"אֲמוּנָה" – יֵשׁ בְּכַךְ מְשׁוּם חֲסֵרוֹן. וְאִילוּ כְּשִׁמְדוּבֵר אֹדוּת אֶלְקוֹת שְׂהוּא לְמַעַלָּה לְגַמְרִי מ"שְׂכָל", אִין כָּל דֶּרֶךְ אַחֲרַת "לְהַשִּׁיגָה", אֲלֵא עַל־יְדֵי אֲמוּנָה בְּלִבְד. וְכֵן אֹמֵר ה"תְּנִיא": "וְלִגְבֵי תְּקוּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, שְׂהוּא לְמַעַלָּה מִן הַשְׂכָּל וְהַדַּעַת, וְלִית מִחֻשְׁבָּה תְּפִיסָא בִּיהַ כְּלָל – אִין שׁוּם מַחֲשָׁבָה וּשְׂכָל הַמְּסוּגֵלִים לְהַשִּׁיגוֹ כְּלָל, תְּכָל בְּפְתִיִים אֲצִלוּ יִתְּבַרְךָ, – כּוֹלְנוּ כְּפִתִּיִם גַּמּוּרִים לְגַבִּיו, שְׂהִרִי ב"שְׂכָל" אִי אֶפְשָׁר לְהַשִּׁיגוֹ, וּמִן הַהֲכֵרַח לְהַשִּׁיגוֹ עַל־יְדֵי אֲמוּנָה

~ שבת קודש י' שבט ~

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' כד, פרק יט ולתוספת... עד עמ' 50, בלב כלל:

מתחת לגלגל הירח. וְאֵף שְׁעָלֵי־יְדֵי־וְהָ – על־ידי היתנתקות האש מהפתילה והיתדבקותה בשורשה למעלה, יִכְבֵּה וְלֹא יֵאִיר כְּלוּם לְמַטָּה, וְגַם לְמַעְלָה בְּשָׂרְשׁוֹ וְתַבְטֵל אֹרֹז בְּמִצְיָאוֹת בְּשָׂרְשׁוֹ, – שכן, "מציאות" הנר היא הרי כדי להאיר, ובשורשו תבטל

מציאות זו. כי, נר רגיל לעומת נר גדול – מאבד את מציאותו ואינו משמש לשום דבר (למשל: נר דלוק באמצע היום), מכל־שכן שהוא מאבד את מציאותו לגמרי לגבי שורשו. הרי, שאין לומר שמישכת הנר לשורשו היא כדי שיהיה שם מציאות נעלה יותר. אדרבה, שם תבטל מציאותו לגמרי. והרי קיים כלל ש"כל דבר חפץ בקיומו", ובהתאם

ל"כלל" זה, לא היתה האש שבנר צריכה להימשך ל"שורש", אֶף־עַל־פִּי־כֵן בְּכֶף הוּא – אור האש, חֲפִיץ בְּמַבְעוֹ. – כלומר, כאילו אור הנר "רוצה" בכך, כמו שאכן אנו רואים ב"נר" שהוא נמשך תמיד לשורשו, כִּדְ נִשְׁמַת הָאָדָם, וְכֵן בְּחִינַת רוּחַ וְנִפְשׁוֹ, – לאו דוקא במי ש"פועלת" בו המדרגה העליונה יותר של "נשמה", אלא גם באלה שנשמתם היא בבחינת התחתונות יותר, של "רוח" או של "נפש", חֲפִצָּה וְחֻשְׁקָה – של הנשמה, בְּמַבְעָה לְפָרֵד וְלִצְאָת מִן הַגּוֹף וְלִדְבֶק בְּשָׂרְשָׁה וּמְקוֹרָה בַּח' חַיִּי הַחַיִּים בְּרוּח־הוּא; – הרי הוא ה"חיים" של הנשמה, שענינה – חיות, והנשמה בטבעה רוצה להינתק מגופה ולהתאחד בשורשה, ב"חיי החיים" – הקב"ה. הַגֵּם שְׂתִּיבָה – שם, אֵינִי וְאֶפְסִי וְתַבְטֵל שָׁם – בשורשה, בְּמִצְיָאוֹת לְגַמְרִי, וְלֹא יֵשָׁאֵר מִמֶּנָּה מְאֻמָּה מִמְהוּתָהּ וְעִצְמוּתָהּ הָרִאשׁוֹן, – אי אפשר לומר שלא ישאר ממנה מאומה, שהרי אדרבה, מהותה האמיתית של הנשמה היא, כשהיא מתאחדת עם שורשה, לכן אומר רבנו הזקן: "ממהותה ועצמותה הראשון", כפי שהיא בהיותה בגופה – נשמה עם כוחות של "שכל" ו"מדות" וכדומה – מזה לא ישאר כלום. כן לא שייך לומר שתשוקת הנשמה היא להתעלות למדרגה עליונה יותר. שכן, תשוקה למדרגה עליונה יותר, שייכת רק כשבהיותה באותה "מהות" היא מגיעה למדרגה עליונה יותר. כמו: חכם

פָּרַק יט. בפרק הקודם הוסבר שלכל יהודי "קרוב מאד" לקיים תורה ומצוות באהבת ה' ובראת ה', וזה נובע מהאהבה המסותרת שבלב כל אחד מהם להקב"ה. אהבה זו באה להם בירושה מהאבות, שעל־ידי עבודתם וביטולם להקב"ה, המשיכו נשמה קדושה לכל יוצאי חלציהם לנצח. בנשמה קדושה זו, בבחינת ה"חכמה" שבה, מלוכב אור אין־סוף ברוך־הוא, ממנו נובעת בכל אחד מישראל אהבה להקב"ה, עד לכדי מסירות נפש על קידוש השם. בכך הוסבר "שורש" אהבה זו, וכיצד היא באה לנו בירושה. אך, עדיין טעון הסבר: א) "ענין" אהבה זו, במה מתבטאת שאיפתה של אהבה זו. ב) כיצד כוללת בתוכה אהבה זו גם יראה, שצורך בה לקיום תורה ומצוות. ענינים אלה, יובהרו בפרק י"ט אותו אנו עומדים ללמוד, לאחר הסבר נרחב אודות האהבה המסותרת.

וְלִתּוֹסַפֵּת פְּאוֹר, – ענין האהבה המסותרת, בשייכות לשני הפרטים האמורים: "ענינה" ו"איך נכלל בה גם דחילו (יראה)", צָרִיף לְבָאֵר הַיֵּטֵב מִה שְׂפָתוֹבֵי: "נֵר ה' נִשְׁמַת אָדָם". פְּרוּשׁ, שֵׁיִשְׂרָאֵל תְּקָרוּם "אָדָם", – כמאמר חכמינו ז"ל²: "אתם קרוים אדם", שבני ישראל הם הנקראים "אדם", נִשְׁמַתָּם הִיא, לְמַשָּׁל, בְּאוֹר הַנֵּר שְׂמַתְנַעֲנַע תְּמִיד לְמַעְלָה בְּמַבְעוֹ, – וכל כך למה? – מִפְּנֵי שְׂאוֹר הָאֵשׁ חֲפִיץ בְּמַבְע לְפָרֵד מִהַפְתִּילָה – בה האש מחזיקה את עצמה, וְלִדְבֶק בְּשָׂרְשׁוֹ לְמַעְלָה בְּיִסוּד הָאֵשׁ הַכִּלְלִי שֶׁתַּחַת גִּלְגַּל תִּירַת, כְּמוֹ שְׂפָתוֹב בְּעֵץ חַיִּים! – האש שבנר נמשכת בטבעה ללמעלה, כדי להתאחד עם שורשה, "יסוד האש", הנמצא למעלה, מתחת לגלגל הלבנה. שכן, ארבעה היסודות: אש, רוח, מים, עפר, מסודרים בצורה כזו, שהיסוד הקל והעדין יותר, מקיף את היסוד הכבד יותר: עפר שהוא היסוד הכבד ביותר – הוא גם התחתון ביותר; מים מבחינת הטבע שלהם, צריכים להיות מעל לעפר ולהקיף את העפר, אלא מחמת חסד ה' בלבד, הרי "לרוקע הארץ על המים"³, נמתח חלק מהעפר מעל למים; רוח היא למעלה מן המים ומקיפה את המים; אש מקיפה את הרוח. כך נמצא יסוד האש הכללי,

1. משלי כ, כז. 2. יבמות סא, א. 3. תהלים קלו, ו.

"ביטול" זה מה"חכמה" – אין זו קדושה. וכך אומר רבנו הזקן ביחס ל"קודש העליון" (חכמה): **הַבְּטָל** – "קודש העליון" (חכמה) בטל **בְּמִצִּיאוֹת בְּאֹר אֵינְסוֹף בְּרוּךְ** הוא **הַמְלַבֵּשׁ בּוֹ, וְאֵינוֹ דֹּכֵר בְּפָנָיו עֲצָמוֹ, בְּנוֹכֵר לְעֵיל, וְלִבְּנֵי נִקְרָא "בַּח מַה".**

– ולכן זה נקרא בשם "חכמה", המורכבת משתי המלים: "כח מה", כוח של מה, של ביטול. הרי שקדושה היא דוקא דבר שיש בו המשכה מ"חכמה" – דבר שבטל להקב"ה ואינו "מציאות" לעצמו כלל, והוא **הַפֶּדָּה מִמַּשׁ מִבְּחִינַת הַקְּלִיפָה וּמִטְרָא אַחֲרָא, שְׂמֻמְנָה נִפְשׁוֹת אֲמוֹת הָעוֹלָם דְּעֵבְדִין לְגַרְמִיחָה, –** העושות רק למען מציאותן האנוכית, **וְאֲמָרוּ: "הַב הַב" –** ואומרות "תן תן" ו"תלעימני", – כמו שאמר עשו: "הלעיטני",

לְהִיֹּת יֵשׁ וְדָכֵר בְּפָנָיו עֲצָמוֹ, – ולא בטל לאלקות, **בְּנוֹכֵר לְעֵיל, –** שקליפה היא בחינת "יש" (מציאות) המנותקת מאלקות, **הַפֶּדָּה בְּחִינַת הַחֲכֵמָה; –** שענינה – ביטול. **וְלִבְּנֵי –** אלה שמצד הקליפה, **נִקְרָאִים "מִתִּים", כִּי "הַחֲכֵמָה תִּתִּיה" –** אך, דבר שהוא היפך ה"חכמה", הוא גם היפך החיים, **וְכַתִּיב: "יָמוּתוּ וְלֹא בְּחֵמָה"; –** מיתה קשורה במה שאין בו ענין ה"חכמה", וזה אמור ביחס לאומות העולם המקבלות חיותן מהקליפות. **וְכֵן הַרְשָׁעִים וּפּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, כִּדְם שְׂפָאוֹ לִידֵי נִסְיוֹן לְקִדּוֹשׁ הַשָּׁם; –** שכן, כשהם באים לידי נסיון של קידוש ה', מתעוררת בהם בחינת ה"חכמה" שבנשמתם, ומחיה אז את נפשם. ואילו שלא בשעת נסיון של קידוש ה', למרות שגם אז קיימת בהם, בחינת ה"חכמה" שבנפש וה"ביטול" להקב"ה, אך זה אצלם בהעלם ובגלות – כפי שיסביר להלן: **כִּי בְּחִינַת הַחֲכֵמָה שְׂבִנְפֵשׁ הָאֱלֹהִית עִם נִיצוּץ אֱלֹהוֹת מְאֹר אֵינְסוֹף בְּרוּךְ־הוּא הַמְלַבֵּשׁ בָּהּ, –** בכוח החכמה, הם **בְּבְחִינַת גְּלוּת בְּנוֹפֵם בְּנִפְשׁ הַבְּהִמִּית, מִצַּד הַקְּלִיפָה שְׂבִחְלָל הַשְּׂמָאֵלִי שְׂבִלְב, הַמּוֹלֶכֶת וּמוֹשֶׁלֶת בְּנוֹפֵם –** בשעה שהנפש הבהמית מושלת בגוף, נמצאים אז, בחינת ה"חכמה" של הנפש האלקית והניצוץ האלקי, בגלות בגוף – **בְּסוֹד**

קטן יכול לשאוף להיעשות חכם גדול. אך היהפך ל"מהות" אחרת – לא מתאימה לכך "תשוקה" – לא שייך הדבר שאדם ישתוקק להיהפך למלאך, כי זו "מהות" אחרת לגמרי. ומכיון שכך – מדוע, איפוא, תרצה הנשמה לצאת מגופה ולהתאחד

בשורשה? – **אֶת־עַל־פִּיִּבֵן זֶה רְצוֹנָה וְחֲפִצָּה בְּטַבְעָה. –** כרם, המושג "טבע" נחשב בדרך כלל לחסרון, אם הדבר הוא לפי הטבע, חסר כאן הדר ה"שכל" – וכאן הרי מה שהנשמה נמשכת אל הקב"ה בטבע, נחשב ל"מעלה" – לכן, מעיר ה"תניא", מיד, שהמלה "טבע" כאן, משמעה, כל ענין שאינו לפי ה"טעם" וה"שכל", גם כשהדבר הוא למעלה מה"שכל", מציינים אותו במלה "טבע". **וְטַבְעֵי זֵה, –** המלה "טבע", הוא **הַמְשָׂאֵל לְכָל דָּכֵר**

שְׂאִינוֹ בְּבְחִינַת טַעַם וְדַעַת. – כל דבר שאינו נעשה מתוך הגיון ושכל, מתואר בשם "טבע", **וְגַם כָּאֵן –** ביחס להמשכת הנשמה לשורשה, **הַכְּוִנָּה, –** בשימוש במלה טבע: **שְׂרָצוֹן וְחֲפִצֵּי זֵה בְּנִפְשׁ –** להיות דבוק בשורשה, **אֵינוֹ בְּבְחִינַת טַעַם וְדַעַת וְשִׁכְל מְשֻׁג וּמוֹבָן, אֲלֵא לְמַעְלָה מִהַדַּעַת וְשִׁכְל הַמְשֻׁג וְהַמוֹבָן, וְהִיא בְּחִינַת חֲכֵמָה שְׂבִנְפֵשׁ –** שלפי מה שהוסבר בפרק הקודם, "חכמה" היא כוח שלמעלה מ"שכל" ו"הבנה", **שְׂפָה –** בחכמה שבנפש, שורה **אֹר אֵינְסוֹף בְּרוּךְ הוּא. –** ומשום כך, נמשכת הנשמה להתאחד בשורשה, המשכה שלמעלה מה"שכל" וה"הבנה". הרי ש"ענין" האהבה המסותרת הוא – רצונה הפנימי של הנשמה להתאחד עם שורשה, עם הקב"ה. להלן יוסבר מדוע נקראת אהבה זו – "אהבה מסותרת". **וְזֶהוּ כָּלֵל בְּכָל סְטָרָא דְקִדְשָׁתָהּ, –** בצד הקדושה: **שְׂאִינוֹ אֲלֵא מַה שְׂנַמְשֵׁף מִחֲכֵמָה, שְׂנִקְרָא "קִדְשׁ הָעֵלְיוֹן", –** המלה קודש רומזת על "חכמה", וקדושה היא המשכה מ"קודש" – המשכה מ"חכמה". מה משמעות המשכה מ"חכמה"? – יוסבר להלן, ש"חכמה" היא ענין ה"ביטול" לאור אין-סוף ברוך-הוא, להקב"ה: "המשכה מחכמה" פירושה – המשכת ביטול זה לאלקות, שאז זה צד הקדושה. אך, כשחסר

4. פרק ו. 5. משלי ל, טו. 6. בראשית כה, ל. 7. ברכות יח, ב. 8. קהלת ז, יב. 9. איוב ד, כא.

בכל הגוף, להחיותם בחיות של קדושה ולשמור עליהם מלעבור עבירה. **אָבֵל שְׂרֵשׁ וְעַקְרָהּ שֶׁל בְּחִינַת חֲכָמָה שֶׁבִּנְפֶשׁ הָאֱלֹהִית הוּא בְּמַחִין, וְאֵינָהּ – ה"עיקר" שבחכמה, אינה מתלבשת בלבוש שק דקלפה שבלב השמאלי**

בְּבְחִינַת גְּלוּת מִמֶּשׁ, –

שלא יוכל להיות לה שום

השפעה, רק **שְׁהִיא –**

בחינת חכמה זו, **בְּבְחִינַת**

שְׁנֵה בְּרָשָׁעִים, – אדם

ישן קיימים בו כל

הכוחות, כמו לאדם ער,

אלא שבשעת השינה

הכוחות

רדומים

ומוסתרים, **וְאֵינָהּ**

פּוֹעֵלַת פְּעוּלָתָהּ בָּהֶם –

שהרי פעולתה צריכה

להיות, שהנפש כולה

תהיה בטלה להקב"ה, **כָּל**

זְמַן שְׁעֵסוּקִים בְּרַעְיָתָם

וּבִינָתָם בְּתַאֲוֹת

הָעוֹלָם. – כל זמן

שה"דעת" וה"בינה",

שהן הכוחות הגלויים

ולמטה מ"חכמה",

שקועות בתאוות –

בחינת ה"חכמה" היא כנרדמת ונתונה בשינה. **אֵךְ בְּשִׁבְאִים**

– הרשעים, **לְיַד נְסִיּוֹן בְּדָבָר אֲמוּנָה, שְׁהִיא לְמַעְלָה**

מִהַדְרַת, וְנִגְעָה עַד הַנֶּפֶשׁ – עד לְבְחִינַת חֲכָמָה שָׁבָה –

שורש האמונה הוא, כאמור, ב"חכמה", **אֵיזֵי הִיא –**

ה"חכמה", **נְעוּרָה מְשֻׁנָּתָה, –** כלומר, היא מתגלה, **וּפּוֹעֵלַת**

פְּעוּלָתָהּ בְּכַח ה' הַמְלַבֵּשׁ בָּהּ, – השפעתה של ה"חכמה"

מתבטאת בכך, שאותו אדם מוכן למסור את נפשו על קידוש

ה', **וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב: "וַיִּקַּח בְּיָשׁוּן ה'", –** הרומז על בחינת

ה"חכמה" שבנפש ואור אין-סוף המלוכב בה, שהיתה קודם

כרדומה, ולא פעלה פעולתה. אך, כשכא האדם לידי נסיון של

קידוש ה' – היא מתעוררת ופועלת פעולתה – **לְעַמּוּד בְּנְסִיּוֹן**

בְּאֵמוּנַת ה' בְּלִי שׁוּם טַעַם וְדַעַת וְשִׁכָּל מִשְׁנֵי לו', – מדוע

עליו למסור את נפשו, **לְהַתְּנַבֵּר עַל הַקְּלִיפּוֹת וְתַאֲוֹת עוֹלָם**

הַזֶּה בְּהִתְּרַם וּבְאִסּוּר שְׁהוֹרֵג בָּהֶם, וְלִמְאֹס בָּהֶם, – כלומר,

בעמדו עתה נכון למסור את נפשו על קידוש ה', לא רק שהוא

מרסן את תאוותיו הפנימיות ומושל עליהן, אלא הן נעשות

מאוסות בעיניו, **וְלִבְחַר לוֹ ה' לְחַלְקוֹ וְלִגְוֹרְלוֹ, –** גם

כחותיו הפנימיים, כ"שכל" ו"מדות", הנקראים "חלק", וגם

גְּלוּת הַשְּׂכִינָה, בְּנוֹכַח לְעִיל¹⁰. וְלִכֵּן נִקְרָאת אֲהָבָה זוֹ בְּנֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית, שְׂרָצוּנָה וְחִפְצָה לְדַבֵּק בַּה' חַיֵּי חַיִּים בְּרוּךְ הוּא, – נקראת אהבה זו, בְּשֵׁם "אֲהָבָה מְסֻתֶרֶת", – לכאורה: "אהבה" היא הרי רגש שבא לידי גילוי, כיצד זה

תואם למה שמתארים

אותה כאן בשם "אהבה

מסותרת"? אלא בהתאם

למה שיוסבר להלן, באה

"הסתרה" זו מעניין אחר

לגמרי. המכסה ומסתיר

על האהבה, והוא לבוש

השק של הקליפה: **כִּי**

הִיא – אהבה זו,

מְסֻתֶרֶת וּמְכַסֶּה בְּלִבוּשׁ

שֶׁק דְקָלִיפָה בְּפוֹשְׁעֵי

יִשְׂרָאֵל, וּמְמַנָּה –

מהקליפה, **נִכְנָס בָּהֶם**

רוּחַ שְׁטוּת לְחַמָּא,

בְּמֵאֵמַר רַ"ל¹¹: אֵין

אָדָם חוֹטֵא כּו'. – אלא

אם כן נכנסה בו רוח

שטות". "רוח שטות" זו

מתבטאת, כמוסבר להלן,

בכך, שנדמה לאדם

החוטא, שלמרות שהוא

חוטא, הוא נשאר אותו

יהודי, ואין הוא מרגיש שהוא נפרד בכך, חלילה, מהקב"ה. לו

היה חש שעל-ידי החטא הוא נפרד וניתק מהקב"ה – לא היה

חוטא, מחמת האהבה הנטועה בלבו להקב"ה, שבגללה הרי

היה מוסר את נפשו כדי שלא להינתק מהקב"ה – אלא "רוח

שטות" זו מטפשת אותו שלא ירגיש בהינתקות מהקב"ה

הנגרמת על-ידי החטא. ברם, אם כך הדבר, הרי שגם בשעת

"נסיון" של קידוש ה', כשרוצים לכפות עליו לכפור בהקב"ה,

לא היה צריך לחוש שעל-ידי-כך הוא ניתק מהקב"ה, וממילא

– לא למסור את נפשו? – מסביר רבנו הזקן, שבאפשרות

הקליפה להסתיר רק על דברים שאינם נוגעים ישירות בבחינת

ה"חכמה" של הנפש האלקית. ואילו – כשמדובר בנסיון של

קידוש ה', הפוגע ישירות ב"כוח החכמה", באמונה הנובעת

מה"חכמה", שם אין הקליפה יכולה לכסות ולהסתיר, ויהודי

מרגיש אז וחש שעל-ידי-כך אכן יינתק מהקב"ה, ולכן הוא

מוסר את נפשו: **אֵלָא שְׁגָלוֹת הַזֶּה לְבְחִינַת חֲכָמָה – אֵינּוּ**

אֵלָא לְבְחִינָה הַמְתַּפְשֵׁמַת מִמֶּנָּה בְּנֶפֶשׁ פְּלָה לְהַחִיּוֹתָהּ,

– בחיות אלקית. התפשטות זו בלבד של "חכמה", אפשר

שתהיה בגלות, ולא יתאפשר לה להתפשט בכל הנפש, וממנה

ליקוטי אמרים

בגופם בסוד גלות השכינה כו"ל. ולכן נקראת אהבה

זו בנפש האלהית שרצונה וחפצה לדבק בה' חיי החיים

ברוך הוא בשם אהבה מסותרת כי היא מסותרת

ומכוסה בלבוש שק דקליפה בפושעי ישראל וממנה

נכנס בהם רוח שטות לחטוא כמאמר רז"ל אין אדם

חוטא כו' אלא שגלות הזה לבחי' חכמה אינו אלא לבחי'

המתפשטת ממנה בנפש כולה להחיותה אבל שרש

ועיקר של בחי' חכמה שבנפש האלהית הוא כמוחין

ואינה מתלבשת בלבוש שק דקליפה שבלב בחלל

השמאלי בבחי' גלות ממש. רק שהיא בבחי' שינה

ברשעים ואינה פועלת פעולתה בהם כל זמן שעסוקים

בדעתם ובינתם בתאות העולם. אך כשבאים לידי

נסיון בדבר אמונה שהיא למעלה מהדעת ונגעה עד

הנפש לבחי' חכמה שבה אזי היא נייעורה משנתה

ופועלת פעולתה בכח ה' המלוכב בה. וכמ"ש ויקץ

כישן ה' לעמוד בנסיון באמונת ה' בלי שום טעם ודעת

ושכל מושג לו להתגבר על הקליפות ותאוות עוה"ז

בהיתר ובאיסור שהורגל בהם ולמאוס בהם ולבחור לו

ה' לחלקו ולגורלו למסור לו נפשו על קדושת שמו ואף

10. פרק יז. 11. סוטה ג, א. 12. תהלים עח, סה.

אִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא הַמְלִכֵּשׁ בְּחֻמְהָ שְׁבִנְפֵשׁ – גְּדוֹל וְעִצּוֹם כַּחוֹ בְּלִפְנֵי לְגִרְשׁ וְלִדְחוֹת הַסְּמִרָא־אֲחֵרָא וְהַקְּלִפּוֹת שְׁלֵא יוֹכְלוּ יַעֲזוּ אֶפְלוּ בְּלִבוֹשָׁיו, – ה'לבושים" שהם שייכים לאור אי־סוף ברוך־הוא, שְׁהֵם מַחֲשֵׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה שֶׁל אַמוּנַת ה'

ליקוטי אמרים

כי הקליפות גברו עליו כל ימיו ולא יכול להם כמארו"ל שהרשעים הם ברשות לבם מ"מ כשבא לידי נסיון בדבר אמונה בה' אחד שיסודתה בהררי קודש היא בחי' חכמה שבנפש האלהית שבה מלוכש אור א"ס ב"ה הרי כל הקליפות בטלים ומבוטלים והיו כלא היו ממש לפני ה' כדכתיב כל הגוים כאין נגדו וגו' וכתיב כי הנה אויבך ה' כי הנה אויבך יאבדו יתפרדו וגו' וכתיב כהמם דונג מפני אש יאבדו וגו' וכתיב הרים כדונג נמסו. והנה אור ה' א"ס ב"ה המלוכש בחכמה שבנפש גדול ועצום כחו כל כך לגרש ולדחות הס"א והקליפות שלא יוכלו יגעו אפי' בלבושיו שהם מחשבה דבור ומעשה של אמונת ה' אחד דהיינו לעמוד בנסיון למסור נפשו אפי' שלא לעשות רק איזה מעשה לכד נגד אמונת ה' אחד כגון להשתחות לעבודה זרה אף שאינו מאמין בה כלל בלבו וכן שלא לדבר תועה ח"ו על אחדות ה' אף שאין פיו ולבו שוין רק לבו שלם באמונת ה' וזה נקרא דחילו הנכלל ברחימו שהיא אהבה הטבעית שבנפש האלהית שבכללות ישראל שחפצה ורצונה בטבעה לידבק בשרשה ומקורה אור א"ס ב"ה שמפני אהבה זו ורצון זה היא יראה ומפחדת בטבעה מנגוע

הכוחות העליוניים יותר, "רצון" ו"תענוג", הנקראים "גורל" – יהיו נתונים כולם להקב"ה – לְמַסֵּד לוֹ נַפְשׁוֹ עַל קִדְשׁוֹ שְׁמוֹ. וְאִם בִּי תִקְלַפּוֹת גָּבְרוּ עָלָיו כָּל יָמָיו וְלֹא יָבֹל לָהֶם, – שהרי, מדובר כאן ביחס ל"פושע ישראל", שגם הוא

מוסר את נפשו על קידוש ה', והקליפות היו בו תמיד על העליונה, כמאמר רן"ל¹³ ש"הרשעים הם פְּרָשׁוֹת לָבָם", – ברשות החלל השמאלי שבלבם, מקומה של הנפש הבהמית והיצר־הרע הקליפה; מְפַל־מְקוֹם בְּשֵׁבֶא לְיָדֵי נִסְיוֹן בְּדָבָר אַמוּנָה בַּה' אֲחֵד, שְׂיִסְוֶדְתָּהּ בְּהַרְרֵי קוֹדֶשׁ, הִיא בַּחֲנִינָה חֻמְהָ שְׁבִנְפֵשׁ הָאֱלֹהִית, – כפי שזכר לעיל, נקראת "חכמה" בשם "קדש", שְׁבֵה – ב"חכמה", מְלִכֵּשׁ אֲוֵר אִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא – אִזּוֹ, הֵרִי כָּל תִּקְלַפּוֹת בְּטִלִּים וּמְבַטְלִים וְהָיוּ בְּלֵא הָיוּ מִמֶּשׁ לִפְנֵי ה',

אֲחֵד; – שלא יהיה בכוח של הקליפות "לנגוע" לא רק באמונה עצמה, אלא גם לא במחשבה, דיבור ומעשה, שעליהם להיות מושלטים מהאמונה ומאחדות ה'. דְּהִינּוּ – אור אי־סוף המלוכש בנפש היהודי, נותן לו הכוח, לְעַמֵּד בְּנִסְיוֹן לְמַסֵּד נַפְשׁוֹ, אֶפְלוּ שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת רַק אִיזָה מַעֲשֵׂה לְכַד נֶגֶד אַמוּנַת ה' אֲחֵד, כְּגוֹן – כשכופים להשתחות לְעַבּוֹדָה זָרָה, אִף שְׂאִינוּ מְאֲמִין בַּה' כָּל־כָּל־בְּלָבוֹ, – ואין זה "נוגע" באמונה עצמה, שכן – בלבו הוא הרי מאמין בהקב"ה, יש בכך רק משום מעשה שבניגוד

לאמונה – ואף על כך הוא מוסר את נפשו; וְכֵן – זה נותן לו הכוח למסור את נפשו, שְׁלֵא לְדָבָר תוֹעָה חֲסִי־שְׁלוֹם עַל אֲחֵדוֹת ה', אִף שְׂאִין פִּי וְלִבּוֹ שׁוֹיִן, רַק לְבוֹ שְׁלֵם בְּאַמוּנַת ה'. – אף־על־פִּי־כֵן ימסור את נפשו, שלא לעשות אותו מעשה ושלא לדבר אותו דיבור. ברם, אין זו ההתבטאות של האהבה המסותרת עצמה. האהבה הטבעית והמשיכה להקב"ה, אינן נפגעות כאן ישירות, כי גם בשעת המעשה או הדיבור נשארת האמונה בתומתה, אלא זו היא ההתבטאות של ה"יראה" הכלולה ב"אהבה" – הוא ירא מלהיות חס־שלוש נפרד מהקב"ה – יראה זו מונעת אותו מלעשות אותו מעשה או מלדבר אותו דיבור. וכל זה – מחמת שנתגלתה בו, בגלל הנסיון של קידוש ה', ה"חכמה" שבנפש. וְזֶה נִקְרָא דְּחִילוֹ הַנִּכְבָּל בְּרַחֲמֵי ה', – יראה הכלולה באהבה, שְׂהִיא אֲהָבָה טִבְעִית שְׁבִנְפֵשׁ הָאֱלֹהִית שֶׁבְּכַלְלוֹת יִשְׂרָאֵל, שְׁחַפְצָה וְרִצּוֹנָה בְּטַבְעָה לְדָבֵק בְּשֵׁרְשָׁהּ וּמְקוֹרָהּ אֲוֵר אִי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, שְׂמִפְנֵי אֲהָבָה זוֹ וְרִצּוֹן זֶה – להידבק בהקב"ה, הִיא – הנפש האלקית, יִרְאָה וּמִפְחַדָּת בְּטַבְעָה מִנְגַע בְּקִצְהָ טַמְאָת

בְּדַכְתִּיב¹⁴: "כָּל הַגּוֹיִם – כּוֹלֵל קְלִיפּוֹת, בְּאֵין גְּדוֹל וְגוֹ", וּכְתִיב¹⁵: "כִּי הִנֵּה אֹיְבֶיךָ ה', – כּוֹלֵל גַּם קְלִיפּוֹת שֶׁהֵן "אֹיְבֵי ה'", כִּי הִנֵּה אֹיְבֶיךָ יֹאבְדוּ, יִתְפָּרְדוּ וְגוֹ", וּכְתִיב¹⁶: "כְּהִמָּם דוֹנֵג מִפְּנֵי אֵשׁ יֹאבְדוּ וְגוֹ", – הרשעים והקליפות יימסו מפני השי"ת, וּכְתִיב¹⁷: "הָרִים – הקליפות שהן בעיני עצמן כהרים, כְּדוֹנֵג נִמְסוּ". – הרי, שכלפי אור אי־סוף ברוך־הוא המלוכש בכחינת "חכמה" שבנפש של יהודי – בטלות ונעלמות כל הקליפות, ואז – כשיהודי עומד לפני נסיון של קידוש ה' – מתעוררת ומתגלה בתוכו בחינת חכמה זו. לכן, למרות שלפני כן היתה לקליפות השליטה המלאה עליו, יש בו עתה הכוח להתגבר עליהן. זאת אומרת: יהודי יש בו תמיד הכוח (הנובע מ"חכמה" – אהבה מסותרת) לשלוט על התאוות, צרכים רק לעורר כוח זה. להלן, יסביר רבנו הזקן, איך כלולה באהבה זו גם יראה. שכן, כאמור, כדי לקיים תורה ומצוות נדרשת גם יראה; ומאחר שאנו אומרים, שלשמירת התורה והמצוות מספיקה האהבה המסותרת בלבד – הרי שהיא כוללת בתוכה גם יראה: וְהִנֵּה, אֲוֵר ה'

13. בראשית רבה לד, יא. 14. ישעי' מ, יז. 15. תהלים צב, י. 16. תהלים סח, ג. 17. שם צז, ה.

ילד יהודי אצל גוי "פריץ", ולא ידע שום דבר מיהדות. כשבגר קצת אותו ילד, החליט ה"פריץ" להמיר את דתו באופן רשמי, והכין לכבוד אותו מאורע סעודה גדולה. בהיותו בטוח שהילד לא יתנגד לכך, הודיע לו ה"פריץ" שביום מסויים ימירו את דתו. הילד החל לשאול למשמעות הדבר. וה"פריץ" ענה לו: כלום, עד עתה קוראים לך פייוויש – וכשימירו את דתך יקראו לך "איוואן".

שאל הילד: מדוע אני נקרא "פייוויש"? נאלץ ה"פריץ" לספר לו, שהוא ילד יהודי. מששמע הילד שהוא ילד יהודי, לא רצה להסכים שימירו את דתו, בטענו: אני נקרא "פייוויש" – אשאר "פייוויש"! ולא הועילו היסורים הרבים שייסר אותו ה"פריץ" על כך. פייוויש מסר את נפשו על קידוש ה'. התבטאה על כך אשה יהודיה: ריבוננו של עולם, אנחנו, אכן, לא טעינו בכך. אך, גם אתה לא טעית בנו. פייוויש, פושע ישראל, מסר את נפשו על קידוש ה'.

עבודת־זרה חס־ושלום, שהיא נגד אמונת ה' אֶחָד, אֵפְלוּ בְּלִבוֹשֵׁיהָ הַחִיצוֹנִים שֶׁהֵם דְּבוּר אוֹ מַעֲשֵׂה, – הקשורים בעבודה־זרה, בְּלִי אֲמוּנָה בְּלֵב כָּלֵל: – בעבודה־זרה זו. גם מזה יראה נשמתו של יהודי, ויראה זו, היא הכלולה באהבה

המסותרת. הרי, שבאהבה מסותרת – הכוללת בתוכה גם יראה – יכול יהודי לקיים תורה ומצוות, כפי שיפורט להלן, על-ידי שעושה חשבון: מאחר שהיה גם

מוסר את נפשו, ובלבד שלא להיות נפרד מהקב"ה, עליו בודאי להימנע מלעבור עבירה, כי על-ידי עבירה נפרדים חס־ושלום מהקב"ה. עליו לקיים מצוות, כי על-ידן מתאחדים עם הקב"ה, וזה הרי רצונו האמיתי – להיות דבוק בהקב"ה.

בהקשר למה שלמדנו בפרק זה ב"תניא", שגם 'פושע ישראל' מוסר את נפשו כשרוצים לכפות עליו לכפור בהקב"ה, מן הראוי להביא סיפור שאירע בזמנו של הבעל-שם-טוב, המובא בספר "תולדות יעקב יוסף": בגלל סיבות שונות, גדל וחונך

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה טבת, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי שתיקתו הארוכה נעם לי לקבל מכתבו מייז טבת.

ובהנוגע למסחרו הנה ידוע מ"ש וברכך ה"א בכל אשר תעשה. ואין מקרא יוצא מידי פשוטו, לעשות כלים טבעיים. וכפי המבואר בכ"מ בדא"ח שכן הוא השפעת עוה"ז, ברובא דרובא, שצ"ל לבוש טבעי, וכנראה ומכמה ידיעות שהנני מקבל הנה מוזנח אצלו זה במדה גדושה, ואף שמבואר שכאו"א מבנ"י הנה כל אוצרות תבל אינם מספיקים לשלם המגיע לו, וכמובא הבנין אב ממה שנפסקה מלוכה ג' דורות בשביל שעשה ג' פסיעות לכבוד השי"ת, הרי לאחכ"ז ואעפ"כ - נאמר בכל אשר תעשה, והובאו כל הביאורים בהנ"ל. וממה שמבואר במקומות הנ"ל, שאין צ"ל לבוש יותר מהמדה, ודוקא וגלחה את ראשה ועשתה את צפרני, הרי מזה עצמו מובן ג"כ שאין צ"ל הלבושים קצרים יותר מדאי. ובפרט כשנוגע לפרנסת ב"ב של אדם - שזהו מצוה מן התורה. מובן שאין כוונתי בצעקה על העבר, אלא נסיון להבין המצב ולעוררו בהנוגע להבא...

בברכה.

לוח היום יום ...

ה'תש"ג	<p>ד שבט</p> <p>יום ראשון</p> <p>שיעורים. חומש: בא, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: כג-כח. תניא: פרק יז. ובוה . . . כג מצותיו ותורתו.</p> <p>מצרים הוא לשון מצר וגבול. גלות מצרים ברוחניות, הוא מה שנפש הבהמית מגבלת ומסתרת על הנפש האלקית, עד שנפש האלקית מתצמצמת כל כך שנעשה בקטנות והעלם. ויציאת מצרים הוא הסרת המצר והגבול. והינו דהשכל שבמת מאיר בלב במדות טובות בפעל ממש.</p>	יום ראשון
--------	--	-----------

ה'תש"ג	<p>ה שבט</p> <p>יום שני</p> <p>שיעורים. חומש: בא, שני עם פירש"י. תהלים: כט-לד. תניא: וזה כל . . . הרמ"ז שם.</p> <p>א מענש דארף מרבה זיין אין זאגען אותיות התורה (זאגען תהלים, חזרן משניות) ווען און וואו ער קען, בכדי צו שטארקען דעם קיום העולם, בכדי מציל צו זיין זיך פון חיבוט הקבר און כף הקלע, און זוכה צו זיין צו אלע העכסטע גילויים.</p>	יום שני
--------	---	---------

תרגום

האדם צריך להרבות באמירת אותיות התורה (לומר תהלים, לשגן משניות) מתי והיכן שיש, כדי לחזק את קיום העולם, בכדי להציל את עצמו מחבוט הקבר וכף הקלע, ולזכות לכל הגלויים הנעלים ביותר.

ה'תש"ג	<p>ו שבט</p> <p>יום שלישי</p> <p>שיעורים. חומש: בא, שלישי עם פירש"י. תהלים: לה-לח. תניא: והיא בחי' . . . כמ"ש במ"א.</p> <p>אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] כותב ששמע בשם רבנו הזקן, שכל המחברים עד ה"ז והש"ך [=ה"טורי זהב" וה"שפתי כהן], באורים על ה"שלקן ערוך", והם בכלל, עשו החבורים שלהם ברוח הקדש. וענין רוח הקדש, איתא בקרבן העדה סוף פרק ג' דשקלים, שזהו שמגלים לו רזי תורה, שזהו מבחינת העלם דחכמה.</p>	יום שלישי
--------	--	-----------

ה'תש"ג	ז שבט	יום רביעי	יום רביעי
		שיעורים. חומש: בא, רביעי עם פירש"י. תהלים: לט-מג. תניא: פרק יח. ולתוספות . . . 46 גם דחילו.	
		בהיות אדמו"ר הזקן בן תשע שנה - למד חכמת ההנדסה והתכונה. בן עשר - סדר לוח על חמש עשרה שנה. בהיותו בן שנים עשר - נודמן שלמד ברבים הלכות קדוש החדש להרמב"ם, ולא מצאו הגאונים, שהיו באותו מעמד, ידיהם ורגליהם בבית המדרש.	

ה'תש"ג	ח שבט	יום חמישי	יום חמישי
		שיעורים. חומש: בא, חמישי עם פירש"י. תהלים: מדרמח. תניא: והענין . . . כד גלגולים.	
		בפרט בזמן הזה אשר בחדדי השם יתברך אנו עומדים על סף הגאולה, עלינו להתאמץ בכל מיני אמוץ, לחזק כל עניני הדת בהדור מצוה, ולשמר את כל המנהגים מבלי לתור אף כל שהוא, ומצוה וחובה על כל רב בישראל, להודיע לקהל עדתו כי הצרות והיסורים חבלי משיח המה, וה' אלקינו דורש מאתנו תשובה לתורה ומצות, שלא נעכב ביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.	

ה'תש"ג	ט שבט	יום ששי	יום ששי
		שיעורים. חומש: בא, ששי עם פירש"י. תהלים: מט-נד. תניא: הנה החכמה . . . ומובן.	
		כשסיים אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] הש"ס בפעם השלישית, אמר מאמר דא"ח, ותכנו - מהו "הדרן". בשנת האבלות אחרי אמו סיים אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] ש"ס משנה לסוף י"א חדש, וליום היארצייט [=יום השנה] - כל הש"ס.	

ה'תש"ג	י שבט	שבת	שבת קודש
		שיעורים. חומש: בא, שביעי עם פירש"י. תהלים: נה-נט. תניא: פרק יט. ולתוספות . . . בלב כלל.	
		תו"א ד"ה למען תהי' סוף סעיף המתחיל אמנם, "לא ישבות יומם מלראות" צ"ל "לא ישבות יומם ולילה מלרצות". אמי זקנתי (הרבנית מרת רבקה נ"ע) בהיותה כבת שמונה עשרה שנה - בשנת תרי"א - חלתה, וציוה הרופא אשר תאכל תיכף בקומה משנתה, אמנם היא לא	

חפצה לטעום קודם התפלה, והיתה מתפללת בהשכמה, ואחר התפלה היתה אוכלת פת שחרית. כשנודע הדבר לחותנה אדמו"ר הצ"צ, אמר לה: א איד דארף זיין געזונד און א בעל כח. אויף מצות שטייט וחי בהם, איז דער טייטש וחי בהם, מען דארף אריינבריינגען א חיות אין מצות. בכדי אז מען זאל קענען אריינבריינגען א חיות אין מצות, מוז מען זיין א בעל כח און זיין בשמחה. וסיים: דו דארפט ניט זיין קיין ניכטערע. בעסער עסען צוליב דאווענען ווי דאווענען צוליב עסען. ובירכה באריכות ימים, – (נולדה בשנת תקצ"ג ונפטרה י' שבט תרע"ד). – מאמר זה אמר אדמו"ר לאחד על יחידות, והוסיף: און מען דארף עס טאן בשמחה.

תרגום

"תורה אור" דבור המתחיל "למען תהיה" סוף סעיף המתחיל "אמנם": "לא ישובות יומם מלראות", צריך להיות "לא ישובות יומם ולילה מלרצות". אמר זקנתי (הרבנית מרת רבקה נשמתה ע"ן), בהיותה כבת שמונה עשרה שנה – בשנת תרי"א – חלתה, וצוה הרופא אשר תאכל תכף בקומה משנתה, אמנם היא לא חפצה לטעם קדם התפלה, והיתה מתפללת בהשכמה, ואחר התפלה היתה אוכלת פת שחרית. כשנודע הדבר לחותנה, אדמו"ר ה"צמח צדק", אמר לה: יהודי צריך להיות בריא ובעל כח. על מצות נאמר "וחי בהם", הפרוש וחי בהם; יש להחזיר חיות במצות. בכדי שיוכלו להכניס חיות במצות, חייבים להיות בעל כח ולהיות בשמחה. וסיים: אינך צריכה להיות 'על בטן ריקה'. עדיף לאכל כדי להתפלל, מלהתפלל כדי לאכל. ובירכה באריכות ימים, – (נולדה בשנת תקצ"ג, ונפטרה י' שבט תרע"ד). – מאמר זה אמר אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] לאחד על יחידות, והוסיף: ויש לעשות זאת בשמחה.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט טבת, תשט"ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

...לפלא שאינו מזכיר משיחותיו והשפעתו על שכניו, וכמו שכתבתי לו ועוררתיו על זה, זה איזה פעמים, ובודאי עושה בזה, והרי חזקה לתעמולה שאינה חוזרת ריקס, ובמילא יהיו בודאי פירות מזה. וגודל הזכות דלהוציא יקר מזולל כבר אמורה בדברי רז"ל בכמה מקומות ואדם אוכל מפירותיהם בעולם הזה בהטבת הבריות ובכלל בהמצטרך הן בגשמיות והן ברוחניות, וכיון שיום ההילולא עשרה שבט ממשמש ובא, בטח ימצא אותיות המתאימות להסביר להשכנים שלו מעבודת הקדש של כ"ק מו"ח אדמו"ר אשר עמל בה בחיים חיותו בעלמא דין, שאחד היסודות שלה היא אהבת ישראל שבמילא הביאה לקירוב בני ישראל מחוגים שונים למקור החיים והטוב הוא ה' אלקינו על פי הדרכים שהורנו בתורתו תורת חיים, והשי"ת יצליחו גם בזה.

בברכה לבשר טוב מהטבת בריאותו בקרוב ממש ובכל הנ"ל.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם

~ יום ראשון ד' שבט ~

בין אונאה למקח שנמצא בו מום

גבוה מדי, הרי גם הקונה מעוניין בו שהרי הוא צריך את החפץ שקנה וגם המוכר רוצה למכור, והיוכוח ביניהם הוא רק על גובה המחיר. וכיון שהעסקה כשלעצמה רצויה והיתה לו אפשרות להראות את החפץ לאדם מבין בדבר ובכל זאת המתין ולא תבע את אונאתו, אמדוהו חז"ל שהוא מוכן לוותר על התוספת במחיר ששילם, כי המעוניין בחפץ מוכן לפעמים להוסיף על המחיר, ולכן אינו יכול לחזור ולתבוע.

אך כשהקונה טוען למקח טעות מחמת מום בחפץ, עיקר תביעתו היא על עצם הקניה ולא על המחיר, כי אף אחד אינו מוכן לקנות דבר פגום, ולכן גם אם שהה זמן רב ולא תבע את כספו מהמוכר, אין זו ראייה שמחל, כי מאחר שתביעתו ברורה ומוחלטת ביכולתו להשהות את תביעתו "אפילו לאחר כמה שנים".

(גליא מסכת, חז"מ סי' י')

הלכות מכירה פרק טו, הלכה ג: וְכֵן הַמוֹכֵר לְחַבְרֵי קַרְקָע... וְנִמְצָא בַּמִּקָּח מוֹם שְׁלֹא יָדַע בּוֹ הַלּוֹקֵחַ - מְחִירָו אֶפְלוּ אַחַר בְּמֵה שָׁנִים, שָׁוָה מִקַּח טְעוּת.

בדיני אונאה, כתב הרמב"ם (לעיל פי"ב הלכות ד"ה) שאם הונה המוכר את הקונה יתר על שתות, יכול הקונה לבטל את המקח וזאת בזמן קצוב, "עד כדי שיראה (את החפץ שקנה) לתגר או לקרובו". ולאחר זמן זה אינו יכול לבטל את המקח, כי כבר "מחל על אונאתו" (רש"י בבא מציעא מט, ב ד"ה עד).

מדוע אם-כן כאן, כשמצא הקונה מום במקח, "מחזירו אפילו לאחר כמה שנים", ולא קבעו זמן בו יוכל לתבוע ולבטל את המקח, כמו באונאת ממון?

יש לחלק בין מקח שנעשתה בו אונאת ממון למקח טעות מחמת מום שמצא הקונה בחפץ:

מקח שיש בו אונאת ממון, גם אם התשלום עבורו היה

~ יום שני ה' שבט ~

קנה חומץ וקיבל יין - האם המכירה חלה?

את כספו, אך בשינוי באותו מין עצמו בין איכות גבוהה לאיכות נמוכה וכדומה, הקנין חל אלא שיש זכות לבטל, וזכות זו נתונה רק לצד המתאנה ולא לצד השני שלא הפסיד אלא הרוויח (ראה רשב"א ב"ב פג, ב. מגיד משנה כאן).

ולפי זה, ב"יין ונמצא חומץ" אפילו אם שני הצדדים רוצים בקיומם המקוח לא חלה המכירה, ואם ברצונם לקיים את העסקה עליהם לעשות קנין חדש (ראה חידושי ר' ברוך בער, ב"ב סי' כז).

ואם הלוקח כבר משך את החפץ ולאחר מכן רוצה לחזור בו, מלשון הרמב"ם "שאיין זה המין שאמר שימכור לו" משמע שמדובר באופן שהיתה אמירה בלבד, אולם אם כבר נעשה קנין אינם יכולים לחזור בהם, אך מלשון ה"טור" (ח"מ סי' רלג) משמע שאף לאחר שקיבל את החפץ לידיו יכול לחזור בו (כנסת הגדולה הגהות הטור שם). ויש שהכריעו שאם בשעת המשיכה ראה שאין זה המין שסיכמו עליו ואעפ"כ משך, אינו יכול לחזור בו, אבל אם ראה זאת לאחר המשיכה יכול לחזור בו מיד, אך אם שתק בתחילה שוב אינו יכול לחזור בו (מטה שמעון על הטור שם).

הלכות מכירה פרק יז, הלכה ב: אֶבֶל הַמוֹכֵר חֲמִים שְׁחִמְמִית וְנִמְצָאת לָכֶנֶה, או לָכֶנֶה וְנִמְצָאת שְׁחִמְמִית... יֵינ וְנִמְצָא חֲמִין, חֲמִין וְנִמְצָא יֵינ - כֹּל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶן יָכוֹל לְחַזֵּר בְּחַבְרֵוֹ, שְׁאִין זֶה חֲמִין שְׁאָמַר שְׁיִמְכֹר לוֹ.

בהלכה הקודמת נאמר שאם סיכמו על מכירת חייטים יפות וקיבל רעות - הלוקח יכול לחזור בו ולא המוכר, כי הלוקח הוא שהתאנה. אולם כאן, לגבי חיטה שנמצאת ממין אחר או יין ונמצא חומץ, כתב הרמב"ם כי שני הצדדים יכולים לחזור בהם.

יש שפירשו את טעם החילוק, כי בשינוי מיין לחומץ האונאה היא כלפי שני הצדדים שהרי הם שני מוצרים שונים שיש בזה מה שאין בזה, ויש מי שצריך דווקא יין ויש שצריך דווקא חומץ, ולכן אף אם סיכמו על חומץ והלוקח קיבל יין (המשובח מחומץ) יכול הלוקח לטעון שהוא מעוניין בחומץ דווקא (רשב"ם ב"ב פג, ב).

אולם הרמב"ם מנמק דין זה בכך "שאיין זה המין שאמר שימכור לו", ומשמע שהקנין לא חל כלל שהרי נעשה על חומץ ולא על יין, ולכן הלוקח יכול להחזיר את היין ולקבל

~ יום שלישי ו' שבט ~

מיהו המוכר?

לצאת ידי שמים.

ואף לדעת הרמב"ם יש מקרה שבו אין חיוב אפילו לצאת ידי שמים, שהרי בפקדון כתב (הל' שאלה ופקדון פ"ה ה"ד) שאם שני בני אדם הפקידו אצל פלוני שלוש מאות זוז שמאה מתוכם שייכים לאחד ומאתיים לשני, וכשבאו לתבוע את הפקדון טען כל אחד שהמאתיים הם שלו, עליו לשלם לכל אחד מאה והשאר יהא מונח אצלו לעולם, ולא כתב שישלם לכל אחד מאתיים כדי לצאת ידי שמים.

ובטעם הדבר מבאר ה'שער המשפט' (ס"ו רכב סק"ב): במקרה יש קצת פשיעה כי היה עליו לזכור מי המוכר, אך בפקדון כיון שנתנו לו שניהם כאחד וסמכו זה על זה אין פשיעה מצדו כלל, ופטור אפילו כדי לצאת ידי שמים.

וה'קצות החושן' (ס"ו ש סק"א) מבאר: בפקדון אין חיוב על השומר להשיבו לבעליו אלא עליו רק לאפשר לבעלים ליטלו, וכאשר אין ידוע מי הבעלים אין עליו חיוב אפילו לצאת ידי שמים, כי מלכתחילה לא מוטלת עליו חובה להשיב את הפקדון. אך הקונה חפץ חייב לשלם, ומאחר שאינו יודע מיהו המוכר, ישלם לכולם כדי לצאת ידי שמים.

הלכות מכירה פרק כ, הלכה ב: הלוקח מקח מאחד מחמשה בני אדם... והוא אינו יודע ממי מהן לקח - מניח דמי המקח ביניהם, ומסתלק... ואם היה חסיד, נותן דמים לכל אחד ואחד כדי לצאת ידי שמים.

דברי הרמב"ם בתחילת ההלכה מבוארים בגמרא (יבמות ק"ח, ב). ומה שכתב שממדת חסידות ישלם לכולם, ביאר הכסף משנה' שהרמב"ם למד זאת מהנאמר בגמרא (ב"מ לו, א) שהאומר לשנים גזלתי מאחד מכם ואיני יודע ממי, או אביו של אחד מכם הפקיד אצלי מנה ואיני יודע מי הוא (וגם הם אינם יודעים) - מעיקר הדין אינו צריך לשלם לשניהם, אך כדי לצאת ידי שמים חייב.

אך לדעת הרמב"ן והרשב"א (ב"מ ס"ו) החיוב לצאת ידי שמים נאמר רק בגזלן שעבר איסור בעצם הגזלה וכן בפקדון שיש פשיעה מצדו ששכח מי המפקיד, ולכן עליו לשלם כדי לצאת ידי שמים. אך במקח אין חיוב אפילו לצאת ידי שמים, כי דרך המוכר לתבוע את התשלום מיד ולא היה על הלוקח להעלות בדעתו שאדם אחר יעזי לשקר ולומר שהוא המוכר, ומאחר שלא היתה פשיעה מצדו אינו חייב לשלם אפילו כדי

~ יום רביעי ז' שבט ~

דבר שלא בא לעולם

אך הריב"ש כתב שהשבועה אינה מועילה כדי שיחול הקנין על דבר שאינו בעולם, כי החיסרון הוא בעצם כוח ההקנאה ולא בגמירות הדעת, ולכן השבועה אינה מועילה. ואת הראיה ממכירת הבכורה הוא דוחה, וכותב כי מכירה זו נעשתה קודם מתן תורה, ויתכן שאז היה ניתן להקנות דבר שלא בא לעולם ועיקר הדין התחדש במתן תורה.

וכן כתב המבי"ט (קריית ספר כאן) שאין אדם מקנה דבר שלא בעולם, משום שבכל דיני הקנינים שמצאנו בתורה משמע שהדבר הנקנה נמצא בשעת המכר, כמו 'וכי תמכרו ממכר לעמיתך', שמשמעו שהדבר הנקנה קיים.

וה'שואל ומשיב' (תניינא ח"ד סי' צז) דן אם המוכר והקונה חשבו שהדבר הנקנה בא לעולם ועשו קנין, והתברר שטעו ובעת הקנין עדיין לא בא לעולם. וכתב שהדבר תלוי בשני הביאורים: אם החיסרון הוא בעצם כוח הקנין, מאחר ולמעשה מתברר שהדבר לא היה בעולם אין המכר חל, אך אם החיסרון הוא מצד גמירות דעת, הרי מאחר וסברו שהדבר קיים בעולם היתה מצידם גמירות דעת והמכר חל.

הלכות מכירה פרק כב, הלכה א: אין אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם.

שני טעמים נאמרו בדבר: א. החיסרון הוא בעצם כוח הקנין, שאינו יכול לחול על דבר שאינו קיים. ב. אין כאן הסכמה גמורה של שני הצדדים לעסקה, כי כאשר הדבר הנקנה אינו בעולם, המוכר אינו גומר בדעתו למכור והלוקח אינו סומך לגמרי על המוכר שיקיים את העסקה כאשר הדבר יבוא לעולם.

ובכך תלוי מה שדנו הראשונים בדין אדם שהקנה דבר שלא בא לעולם ונשבע שלא יחזור בו. הריב"ש (סי' שכח) הביא מדברי הטור בשם הרא"ש שהקנין חל והוכיח ממכירת הבכורה על ידי עשיו ליעקב שאע"פ שעדיין לא היתה בעולם חל הקנין מאחר ועשיו נשבע על כך ליעקב ('ויאמר יעקב השבע לי כיום וישבע לו').

ומבואר מדבריו שהחיסרון בדבר שלא בעולם הוא מצד העדר גמירות דעת לקנין, וכאשר מצטרפת לכך שבועה יש כאן גמירות דעת מוחלטת מצד המוכר, והקונה סמוך ובטוח בקיום הדבר, ולכן הקנין חל.

~ יום חמישי ח' שבט ~

מתני הולכים בממון אחר הרוב ?

לכד חבית (ודעת מיעוט זה ידועה), הרי אם המוכר נותן לקונה כד בטענה שלכך נתכוין באומר 'חבית', אין הקונה יכול לתבוע חבית בנימוק שהרוב קורא לחבית חבית, כי אין זו טענה להוציא ממון מבעליו (ב"ק כו, א).

אמנם, אם בעת המכירה דעת המיעוט לא ידועה - דעת הרוב קובעת, ואף אם יתברר אחר כך שדעת המיעוט שונה, אי אפשר לבטל את המקח בטענת "אין הולכין בממון אחר הרוב", כי אין לומר שדעת המוכר היתה כדעת המיעוט שהרי דעה זו לא היתה ידועה בשעת המקח.

וזהו שהדגיש הרמב"ם (בפרק כח) וכתב שיש ללכת אחר "לשון רוב אנשי המקום הידועים להם", כי כאשר דעת הרוב בלבד ידועה בעת המקח, גם בממון הולכים אחר הרוב.

(נחל יצחק סי' סא, ענף ד.)

הלכות מכירה, פרק כו הלכה ח: וזה עקר גדול בכל דברי משא ומתן: הולכין אחר לשון בני אדם פאותו המקום, ואחר המנהג.

להלן (פכ"ח הט"ו) כתב הרמב"ם שהולכים אפילו "אחר לשון רוב אנשי המקום הידועים להם".

ויש להבין: הרי הלכה היא שאין הולכין בממון אחר הרוב (ב"ב צב, א), וכסהברו של הרשב"ם (שם, ד"ה לשחיטה), שאם אין הולכים אחר הרוב הרי זה כמחצה על מחצה והמוציא מחברו עליו הראיה?

ויש לבאר: הכלל שאין הולכים בממון אחר הרוב, אמור רק כאשר עמדת המיעוט ידועה. ולדוגמה: המוכר לחבירו חבית. מאחר שהרוב קורא לחבית חבית ולכך כד, ורק המיעוט קורא גם

~ יום שישי ט' שבט ~

'זכין לאדם שלא בפניו' - במכירה

הוא לו, אך הרמב"ם כאן מדבר בדברים שאינם של מאכל (קרקע או מטלטלין), ובזה המכירה היא זכות לקונה ואפשר לזכות לו על ידי אחר.

וה'אור שמח' (הל' מכירה פכ"ט הי"א) מחלק:

הקניה היא זכות לקונה כאשר הוא לבדו יכול לחזור בו והמוכר אינו יכול לחזור בו, וזאת רק אם הקונה לא שילם עדיין. ובאופן זה מדבר כאן הרמב"ם שהאדם שזיכה עבור הקונה לא שילם למוכר מכספו של הקונה, והרי זו זכות בשבילו וקנה ואין המוכר יכול לחזור בו.

ואילו בנידון במסכת עירובין (שם), שה'טבח' זיכה לקונה על ידי אחר חלק מבושר הבהמה, מדובר שהקונה כבר שילם עבור חלקו, כמו שכתב רש"י (ד"ה שאין ללוקח) "שנתן לו דינר מבעוד יום בשווה דינר בשר", וכאשר הכסף נמצא בידי המוכר ויכול לעכבו אצלו ולא להחזירו לקונה הרי זה חוב בשבילו, ולכן לא קנה כי אין חבין לאדם אלא בפניו.

הלכות מכירה פרק ל, הלכה א: המוכר שמכר קרקע או מטלטלין, וזכה בהן ללוקח שלא מדעתו - יד הלוקח על העליונה: ואם רצה לקח, אין המוכר יכול לחזור בו.

כאשר המוכר זיכה ללוקח על ידי אדם אחר, מדין זכין לאדם שלא בפניו' (הל' זכיה ומתנה פ"ד ה"ב), יד הלוקח על העליונה ואין המוכר יכול לחזור בו.

והקשה ה'מתנה אפרים' (הל' זכיה ומתנה סי' ו):

נאמר בגמרא (עירובין פא, ב): 'טבח' שזיכה לקונה על ידי אחר חלק מבושר בהמה שעומדת לשחיטה - לא קנה (אף שכבר שילם לו) כיון שחוב הוא לו, כי "אין אדם רוצה להרבות בהוצאה", ואין חבין לאדם שלא בפניו (ורק בזמנים מיוחדים שבהם כל ישראל עושים סעודות, זכות היא לו וקונה כשזיכו לו על ידי אחר). ואם כן, מכירה היא חוב לקונה ולא זכות!

ותירץ: אכן, בדברי מאכל אין אדם רוצה להוציא את כספו, ולכן אין המוכר יכול לזכות לקונה על ידי אחר כי חוב

~ שבת קודש י' שבט ~

מדוע נגזרו דלתות בית המקדש?

האחרון; שהראשון לא עשה בנות הארץ בלום, ותררי הוא כמי שעשה גל אבנים על גב הארץ שאינו קונה, שהרי לא הועיל

הלכות זכיה ומתנה פרק ב, הלכה ט: הפונה פלמוזין גדולים בנכסי הגר, וקא אחר והעמיד להם דלתות - קנה

השערים בארץ הרי בלאר-הכי "מקדש העתיד שאנו מצפיין בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבא משמים" (רש"י סוכה מא, א), ומדוע יצטרכו את שערי בית המקדש השני? והביאור:

העובדה שבית המקדש 'בנוי ומשוכלל' למעלה אינה מועילה לתפקידו ההלכתי כ"בית לה' מוכן להיות מקריבין בו הקרבנות" (הל' בית הבחירה פ"א ה"א) שהרי לעבודת הקרבנות יש צורך שבנין בית המקדש ייקבע בקרקע (ראב"ד שם ה"א). וכיון שקרקע ירושלים מצד עצמה היא הפקר, שכן "ירושלים לא נתחלקה לשבטים" (מגילה כו, א) – באנו לנידון שבהלכה זו שכדי לקבל בעלות על שטח הפקר יש צורך בפעולה ממשית בגוף הקרקע או בהעמדת הדלתות.

והנה, בית המקדש השלישי כפי שהוא בנוי בידי שמים עומד למעלה ולא נעשו לו יסודות בקרקע, ואם-כן זהו בדוגמת מה "שהראשון לא עשה בגוף הארץ כלום... שאינו קונה". לפיכך, יש צורך בפעולת קנין של בית המקדש השלישי. ולכן דלתות בית המקדש השני נגזזו - כדי שבני ישראל יעמידו את הדלתות ותהיה להם אחיזה ובעלות בבית המקדש, כי "העמיד להם דלתות - קנה".

(שיחות קודש תשל"ו ח"ב עמ' 526 ואילך)

בְּנֵדָר זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָחֵב בְּיוֹתֵר וּמְפֹלֵשׁ; וְאֵין צוֹרֵת אוֹתוֹ הַבְּנִין מוֹעֵלֵת לוֹ, עַד שֶׁיַּעֲמִיד דְּלֵתוֹת.

נכסי הגר שמתם הם הפקר, והבונה שם בנין גדול אך לא העמיד את הדלתות, ובא אחר והציב דלתות – השני קנה את השטח. ומה בנוגע לבנין עצמו והרהיטים שהביא הראשון – האם גם אותם קנה השני?

וכתב הרשב"א (הובא במגיד משנה) כי "לא נתבאר בדברי הרמב"ם אם השני קונה גוף הקרקע לבד או כל מה שקנה הראשון" אולם הר"י מיגאש (הובא במ"מ) פסק כי השני קנה גם את הרהיטים והבנין שהביא הראשון, כי בשעה שהראשון הניח את הכלים והבנין בנכסי הגר נעשו הפקר, וכשבא השני והעמיד את הדלתות – זכה בקרקע ובכל מה שבתוכה. ואולם אם הראשון עשה תיקון כלשהו בקרקע עצמה, זכה הוא בנכסי הגר. והוסיף ה'מגיד משנה' שהדברים מדויקים בלשון הרמב"ם, שכתב: "שהראשון לא עשה בגוף הארץ כלום והרי הוא כמי שעשה גל אבנים על הארץ שאינו קונה". הרי שחסרונו של הראשון הוא בכך שלא עשה תיקון בקרקע.

ולפי זה, יש לבאר את דברי חז"ל (במדב"ר טו, יג) "כל כלי המקדש גלו... אבל שערי בית המקדש במקומן נגזזו שנאמר: טבעו בארץ שעריה". ולכאורה אינו מוכן, לאיזה צורך נגזזו

אגרות קודש

ב"ה, י"ט טבת, תשט"ו
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מט"ו טבת. ולפלא שאינו מזכיר דבר ע"ד השתתפותו בהתועדות דיום הבהיר הוא י"ט כסלו יום גאולתנו ופדות נפשנו, שבודאי השתתף בזה וגם בהחלטות הטובות בהנוגע לפועל מ"רה לחסידות על כל השנה.

בנוגע לקריאת שם הנולדים בשעה טובה ומוצלחת, ידועה הנהגת כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע שלא הי' מורה בכגון דא (ומובן ע"פ המבואר בכתבי האריז"ל - שער הגלגולים הקדמה כ"ג, עמק המלך שער א' סוף פרק ד' - אשר השם הוא צנור המשכה לנשמה זו דוקא ונותנים מלמעלה הרעיון בזה להורי הנולד), ואיך שיחליטו הוא וזוגתו שיחיו ביחד, יה"ר שיהי' לאורך ימים ושנים טובות.

בברכה.

שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון ד' שבט ~

הַלְבוֹת מְכִירָה

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

1) נתבארו הצדדין שאין בהם אונאה והדברים שאין במכירתן אונאה, והנמשך אחר זה.

א. הַמְחַלֵּף² פְּלִים בְּכֵלִים אוּ בְהֵמָה בְּהֵמָה, אֶפְלוּ מִחַט פְּשִׁירִים אוּ טְלָה בְּסוֹס - אֵין לוֹ הוֹנָה; שְׁזָה רוּצָה בְּמַחַט יוֹתֵר מִן הַשִּׁירִים. אֲבָל הַמְחַלֵּף פְּרוֹת בְּפְרוֹת³, בֵּין שְׁשָׂמוּ אוֹתָם קָדָם הַמְכִירָה בֵּין שְׁשָׂמוּ אוֹתָם אַחַר מְכִירָה - יֵשׁ לָהֶן הוֹנָה.

2) בבבא מציעא מז. אמר רב אבא בשם רב הונא שאם אמר לו "מכור לי באלו" – אין לו עליו אונאה, לפי שהוא כחליפין ואף רבה לא נחלק עליו אלא מפני שאמר "מכור לי" ולפיכך דינו כמכירה. ובירושלמי שם פרק ד הלכה א אמרו: אמר רבי יוחנן לא שנו אלא שור בפרה או חמור בשור, הא ציבור [פירות] בציבור [פירות] לא קנה". ומפרשה רבינו לעניין אונאה, ועיין ראב"ד. (3) ראה למעלה פרק ה הלכה א שחליפין של "שווה בשווה", ישנם גם בפירות.

ב. הַלוֹקֵחַ בְּדָמִים⁴ אֶכְסְרָה⁵, כְּגוֹן שֶׁחָפֵן מִמְעוֹת⁶ וְאָמַר לוֹ: מְכַר לִי פְּרֹתְךָ בְּאֵלוֹ⁷ - אֵף עַל פִּי שְׁקוּנָה⁸ בְּחַלִּיפִין⁹, קָנָה וּמַחְזִיר הוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנַנְי¹⁰. וְהוּא הַדִּין לְלוֹקֵחַ פְּרוֹת אֶכְסְרָה¹¹ בְּסָלַע אוּ בְּשִׁתִּים, שְׁקָנָה וּמַחְזִיר אוֹנָה. בְּעַל הַבֵּית שְׁמֹכֵר כְּלֵי תְּשִׁמִּישׁוֹ¹² - אֵין לוֹ הוֹנָה; שְׁאֵלֹלֵי לֹא הִרְפוּ לוֹ הַדָּמִים¹³ לֹא הִיא מוֹכֵר לוֹ כְּלֵי תְּשִׁמִּישׁוֹ.

4) בבא מציעא (שם), כרבה בשם רב הונא ולא כרב אבא בשם רב הונא, וכהכרעת הרי"ף. (5) ללא מידה, מניין ומשקל; וראה למעלה פרק ה הלכה ג. ולהלן פרק כא הלכה א והערה ב. (6) שלקח מלוא חפניו מעות ללא הבחנה כמה מספרם. (7) דווקא אם אמר בלשון זה של מכירה, אבל אם אמר בלשון של חליפין אין בו דין אונאה כמו בחליפין (כסף משנה). (8) והזכיר כבר הרמב"ם דין זה לעיל (פרק ח), אבל שם לעניין הקניין, שזה נושא הפרק שלעיל, וכאן לעניין שלפנינו: אונאה. (9) כלומר, לא בחליפין ממש כי אין מטבע עושה חליפין, אלא מעין חליפין שלא הקפיד על כמות המעות – והלחם משנה תיקן: "כחליפין". ובגמרא (שם) הסיקו, שאף על פי, שעקרו חכמים קניין כסף במטלטלין – מכיוון שצורת קנייה זו היא בלתי שכיחה, ושוב לא גזרו בה חכמים, כי כלל הוא שגזירות חכמים ותקנותיהם אינן כוללות אלא דברים

שכיחים. וכן נראה בדברי רבינו למעלה (פרק ה הלכה ג) שאין קניינו מטעם חליפין אלא מדין כסף ומהטעם הנ"ל. (10) לפי דיני אונאה שביאר הרמב"ם בפרק הקודם. (11) נלמד מההלכה הקודמת, אלא ששם הכסף הוא "אכסרה" – והחפץ מסויים, וכאן להיפך: הכסף הוא מסויים: סלע או שתיים, והחפץ אינו מסויים. (12) דווקא כלי תשמישו אבל כלים העומדים לסחורה אף אצל "בעל הבית" יש דין אונאה. (13) טעם זה מובא בגמרא (שם). ורש"י מוסיף על זה: "והוה ליה כמפרש: יודע אני שיש בו דין אונאה, אבל על מנת שאין לך עלי אונאה" (שם בשם שאילתות דרב אחאי). ודווקא אם נתאנה הלוקח, אבל אם נתאנה המוכר, הרי הוא כשאר המוכרים ויש בו דין אונאה (כסף משנה).

ג. הַאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: עַל מְנַת שְׁאֵין לְךָ עָלַי אוֹנָה - יֵשׁ לוֹ עָלָיו הוֹנָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּסֵתָם¹⁴; שְׁאֵין יוֹדֵעַ בְּמָה הוֹנָה יֵשׁ בּוֹ כְּדֵי שְׁיִמְחַל¹⁵. וְאֵין צָרִיף לוֹמַר, אִם אָמַר לוֹ: עַל מְנַת שְׁאֵין בּוֹ הוֹנָה¹⁶; שְׁהָרִי יֵשׁ בּוֹ¹⁷. אֲבָל בְּמִפְרָשׁ¹⁸ - אֵין לוֹ הוֹנָה; שְׁפָל תְּנַאי שְׁבִמְמוֹן - קָנִים¹⁹.

14) חילוק זה העלה רבא (שם) מתוך השוואת שיטת רב עם תוכן ברייתא אחת. (15) [רש"י שם פירש שסבור שאין בו אונאה כלל. אבל רבינו לשיטתו למעלה (פרק יא הלכה טז) שאי אפשר להתחייב או לתת במתנה אלא דבר ידוע וקצוב – והוא הדין שאי אפשר למחול דבר שאינו ידוע. ועיין שולחן-ערוך חושן משפט סימן רלב סעיף ז]. (16) שלא אמר בלשון: "אין לך עלי", אלא "שאינן בו", ולביטוי זה משמעות הפוכה מזה הקודם. (17) כלומר, ביטוי זה לא רק שאינו מכיל מחילת האונאה, אלא להיפך יש בו משום הדגשת התביעה שלא יהיה בו אונאה (רש"י דיבור המתחיל שאין בו אונאה), ומתוך כך, כפי שמציין רש"י, אם יש רק אונאה כל שהיא, הרי זה מקח טעות – שהרי הותנה מפורש על העדר אונאה – והמתאנה יכול לחזור בו. (18) שמתנה במפורש את כמות האונאה, כדלהלן בהלכה ד. (19) כרבי יהודה בבבא מציעא שם. מפני שממון ניתן למחילה (שם).

ד. פִּיעֵד²⁰? מוֹכֵר שְׁאָמַר לְלוֹקֵחַ: חֲפֵץ זֶה שְׁאֵנִי נוֹתֵן בְּמֵאֲתִים, יוֹדֵעַ אֲנִי שְׁאֵינוֹ שְׁוָה אֶלָּא מְנָה, עַל מְנַת שְׁאֵין לְךָ הוֹנָה אֲנִי מוֹכֵר לְךָ - אֵין לוֹ עָלָיו הוֹנָה. וְכֵן לוֹקֵחַ שְׁאָמַר לְמוֹכֵר: חֲפֵץ זֶה שְׁאֵנִי לוֹקֵחַ מִמְּךָ בְּמְנָה, יוֹדֵעַ אֲנִי שְׁשׁוּוֹה מֵאֲתִים, עַל מְנַת שְׁאֵין לְךָ עָלַי הוֹנָה אֲנִי לוֹקֵחַ מִמְּךָ - אֵין לוֹ עָלָיו הוֹנָה.

20) כל ההמשך הוא לשון הברייתא המצוטטת בבבא מציעא שם.

ה. הַנוֹשֵׂא וְהַנוֹתֵן בְּאֲמוּנָה - אֵין לוֹ עָלָיו אוֹנָה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְהַעֲבִידים, וְהַשְּׁטָרוֹת⁴⁵, וְהַהֲקָדְשׁוֹת⁴⁶. אֶפְלוּ מִכֹּר שְׁנֵה אֶלֶף בְּדִינָר⁴⁷ אוֹ שְׁנֵה דִינָר בְּאֶלֶף - אֵין פְּהֵן הוֹנְנָה. שְׁנַאֲמַר: אוֹ קִנְיָה מִיַּד עֲמִיתָךְ - דְּבַר הַנִּקְנָה מִיַּד לִיד⁴⁸. יִצְאוּ הַקְּרָקְעוֹת; וְיִצְאוּ עֲבָדִים, שֶׁהִקְשׁוּ לַקְּרָקְעוֹת⁴⁹; וְיִצְאוּ שְׁטָרוֹת⁵⁰, שְׁאֵין גּוֹפֵן קִנְיֵי אֶלָּא לְרֵאֵיהֶ שְׁבִהֵן⁵¹; 'עֲמִיתָךְ' - וְלֹא הַקְּדָשׁ⁵².

(42) משנה בבבא מציעא נו. (43) שהמאנה אינו יכול לתבוע בחזרה את האונאה. (44) במשנה שם, הסדר: "העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות" (ועיין תוספות יום טוב שם). [ובגמרא כ"ר (בדקדוקי-סופרים שם): "השטרות והקרקעות והעבדים וכו'" וזהו לפי סדר הלימודים מהפסוק: "ממכר ולא שטר", "מיד ולא קרקעות ועבדים", "עמיתך ולא הקדש"]. (45) שמכר את השטר לגבות בו את החוב הכלול בו. (46) כגון, אם הגזבר מכר נכסי הקדש או אפילו אדם פרטי שמכר קרבן שהקדישו להקריב ונפל בו מום. (47) כרבי אמי ולא כרבי יוחנן (שם נד.). שלא רק דין אונאה אין להם, אלא אף ביטול מקח אין בהם, ואפילו אם האונאה היא ביחס מופרז כזה של דינר אחד ולאף דינר - ולא כדעת הירושלמי שיש דין אונאה בקרקעות אם מכר שווה מנה במאתיים. (48) נכסים העוברים מיד ליד, והיינו מטלטלין. (49) שנאמר בהם (ויקרא כה, מו): "והתנחלתם אותם - לרשת אחוזה", כלומר, שדה אחוזה (רש"י שם). (50) בגמרא למדו זאת מהביטוי בתורה: "ממכר". ורבינו לא הזכירו. (51) לעדות ולהוכחה, שיש חוב לגבות. (52) בגמרא מיעטו הקדש מ"אחיו" - "אחיו ולא הקדש". ואם כן, על כורחנו שדין הגוי נלמד מעמיתך - עמיתך ולא גוי (ראה בבכורות יג:), ואילו רבינו הפך את הדרשות הנ"ל. ראה למעלה הלכה ז (לחם משנה).

ט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּמוֹכֵר נִכְסֵי עֲצָמוֹ⁵³; אֶבֶל הַשְּׁלִיחַ שְׁטָעָה⁵⁴ בְּכָל שְׁהוּא⁵⁵, בֵּין בְּמִטְלָטְלִין בֵּין בְּקָרְקְעוֹת - חוֹזְרָה⁵⁶. וְנִרְאָה לִי⁵⁷, שְׁפָן הַדִּין בְּאִפּוֹטְרוֹפּוֹס⁵⁸ שְׁטָעָה בְּכָל שְׁהוּא, בֵּין בְּמִטְלָטְלִין בֵּין בְּקָרְקְעוֹת - חוֹזְרָה⁵⁹. וְאֵינוֹ דוֹמֵה לְבֵית דִּין⁶⁰, מִפְּנֵי שְׁהוּא יִחִיד⁶¹.

(53) ולא על ידי שליח. (54) לדעת רוב המפרשים הכוונה גם לשליח בית דין (מגיד משנה). (55) אפילו פחות משתות, כך מובן מתוך הסוגייה בכתובות ק. ששם הסיקו: "שליח דינו כאלמנה", כלומר, כאלמנה שמכרה אפילו "שווה מנה ודינר במנה, מכרה בטל", וזהו פחות משתות. (56) שהמשלח יכול לטעון: "לתיקוני שדרתיך ולא לעותי" (לתקן שלחתיך ולא לקלקל), ובטלה השליחות. (57) סברת עצמו. (58) ממונה על פי בית הדין לפקח על נכסי יתומים; רש"י (בכמה מקומות) מסביר: "אפוטרור" בלטינית: "אב", ו"פוס" - בן, היינו, אבי הבנים - היתומים. (59) לדעת המפרשים ש"השליח" שלמעלה הוא גם שליח בית-דין, פשוט הוא שאפוטרופוס דינו כשליח. ואף לפי הפירוש, ששם הכוונה לסתם שליח, אבל שליח

בְּיַצֵּד? חֲפֵץ זֶה בְּכָף וְכָף לְקַחְתִּיו, כָּף וְכָף אֲנִי מְשַׁתְּפֵר בּוֹ²¹ - אֵין לוֹ עֲלָיו הוֹנְנָה²².

(21) ודבריו מתאימים למציאות שבאמת קנה בסכום שאמר. (22) לפי שלא סמך משעה ראשונה על שוויו האמיתי של החפץ - אלא על המחיר שקנה זה (מגיד משנה).

ו. וְהַנּוֹשֵׂא וְהַנּוֹתֵן בְּאִמּוֹנָה, אִם לָקַח פְּלִים רַבִּים אוֹ בְּגָדִים בְּמִמְכָּר אֶחָד²³ - לֹא יִחְשַׁב²⁴ אֶת הַרַע בְּאִמּוֹנָה²⁵ וְאֶת הַיָּפֶה בְּשׁוֹרָה²⁶, אֶלָּא זֶה זֶה בְּאִמּוֹנָה²⁷ אוֹ זֶה זֶה בְּשׁוֹרָה²⁸. וַיֵּשׁ לוֹ לְהַעֲלוֹת²⁹ עַל הַמִּקַּח שֹׁכֵר הַכֶּתֶף³⁰, וְשֹׁכֵר הַחֲמֵר³¹, וְשֹׁכֵר פְּנִדָּק³²; אֶבֶל שֹׁכֵר עֲצָמוֹ, מִפְּנֵי שְׁהוּא פְּפוּעֵל³³ - אֵינוֹ מוֹסִיף³⁴ אוֹתוֹ עַל הַמִּקַּח, אֶלָּא מִפְּרֵשׁ³⁵ וְאוֹמֵר לוֹ: כָּף וְכָף אֲנִי מְשַׁתְּפֵר.

(23) בקנייה אחת, היינו שקנה בבת אחת סך מסויים של חפצים, בהם יפס, ששוים יותר, ובהם רעים, ששוים פחות, והלוקח הסכים לתת את המחיר הממוצע, בעד הטובים והרעים בשווה, כגון, שקנה עשרה דברים, חמישה מהם יפים ושוים דינר וחצי כל אחד, וחמישה מהם רעים ושוים כל אחד חצי דינר והלוקח מסכים לתת בממוצע דינר לכל חפץ (פירוש ה"ח, והביאו התוספות שם דיבור המתחיל לא יחשב). (24) אין המוכר יכול לחשוב. (25) כלומר, שישלם בשביל הרעים את הממוצע - היינו דינר, למרות שהם שווים פחות. (26) ובעד היפים ידרוש כפי מחירם האמיתי ולא הממוצע, היינו דינר וחצי. (27) היינו, שישלם מחיר ממוצע כולם, שהרי לא הסכים להעלות על המחיר בשביל הרעים אלא על מנת שגם הטובים ימכור לו במחיר ממוצע זה. (28) מחיר ממוצע לכל היחידות, הטובות והרעות בשווה. (29) על ריווח זה, שהמוכר קבע באמונה שאותו רוצה להרוויח, והלוקח הסכים לו, יכול המוכר עוד להוסיף את ההוצאות דלקמן. (30) הסבל שנשא את הסחורה בכתפו. (31) בעל החמור, שהעביר את הסחורה על חמורו. (32) המלון, שאליו נזדקק המוכר בעת העבירו את סחורתו. (33) שכר טירחתו כפועל. (34) אינו יכול להכניס במסגרת ההוצאות גם שכר טירחתו. (35) והשכר שהוא מתנה עליו, כולל גם את טירחתו. ועיין תוספות (שם דיבור המתחיל לא יחשב).

ז. הַעֲפֹ"ם³⁶ אֵין לוֹ הוֹנְנָה³⁷; שְׁנַאֲמַר: אִישׁ אֶת אַחִיו³⁸. וְעַפּוֹ"ם שְׁהוֹנָה³⁹ אֶת יִשְׂרָאֵל - מִחֲזִיר הוֹנְנָה בְּדִינָן שְׁלָנוֹ⁴⁰; לֹא יִהְיֶה זֶה חֲמוֹר מִיִּשְׂרָאֵל⁴¹.

(36) בכורות יג: (37) אינו יכול לתבוע את האונאה מישראל, שהונה אותו. (38) וגוי אינו אחיו של ישראל. וראה להלן הלכה ח. (39) בגמרא בכורות שם, מפורש שישראל יכול לחזור בו ממקחו שקנה אצל גוי, אם היה מקח טעות והוא הדין לאונאה (מגיד משנה). (40) לפי דיני אונאה בין ישראל לישראל. (41) שישראל מישראל יכול לתבוע אונאה.

ח. אֶלֶף דְּבָרִים⁴² שְׁאֵין לָהֶם הוֹנְנָה⁴³: הַקְּרָקְעוֹת⁴⁴,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יב. הָאֶחָיִן וְהַשְּׁתֵּפִינן שְׁחָלְקוּ הַמְטַלְטְלִין⁷¹ - הָרִי הֵן בְּלִקְוֹחוֹת: פְּחוֹת מְשֻׁתּוֹת - נִקְנָה מְקַח, וְאִין מְחִזֵּיר כְּלוּם; יָתֵר עַל שְׁתוֹת - בְּטַל מְקַח; שְׁתוֹת - קִנְיָה וּמְחִזֵּיר אֲוֹנָאָה. וְאִם הִתְנִי בִּינֵיהֶם שְׁחָלְקוּ בְּשׁוּם הַדִּינִין⁷², וְטַעַו בְּשְׁתוֹת - בְּטַלָּה חֲלָקָה; שְׁהִדְיָנִין שְׁשָׂמוּ וּפְחָתוּ שְׁתוֹת אוֹ הוֹתִירוּ שְׁתוֹת - מְכָרְן בְּטַל.

71) דווקא מטלטלין, כי בקרקע, כאמור, אין דין אונאה כלל. 72) שלחלוקה שלהם יהיה תוקף כמו לשום הדיינים.

יג. הִבְהֵמָה וְהַמְרַגְלִית וְהַסִּיף⁷³ וְסִפְר תוֹרָה - הָרִי הֵן כְּשָׂאֵר מְטַלְטְלִין, וְיֵשׁ בְּהֵן הוֹנְיָה. אִין לָךְ דְּבָר שְׂאִין בּוֹ הוֹנְיָה חוּץ מְאַרְבָּעָה דְּבָרִים שְׁמָנוּ חֲכָמִים; וְהוּא שְׁיִהְיָה מוֹכֵר קוֹנֵה בְּנִכְסֵי עַצְמוֹ, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ.

73) החרב. ודלא כרבי יהודה בן בתירא בברייתא שם נח: שאמר "המוכר סוס וסייף וחטיטים (= מגן) במלחמה אין להם אונאה מפני שיש בהן חיי נפש". ופלא שרבינו לא הזכיר את שאר הדברים, שהוזכרו בברייתא זו.

יד. כְּשֵׁם⁷⁴ שְׂאִין לְקַרְקַעוֹת הוֹנְיָה, כְּפֵן שְׂכִירוֹת קַרְקַע אִין לֹו הוֹנְיָה. אֶפְלוּ שְׂכָר טְרַקְלִין גְּדוֹל בְּדִינָר בְּשָׁנָה⁷⁵, אוֹ רַפְתָּ קִטְנָה בְּדִינָר בְּכָל יוֹם⁷⁶ - אִין לֹו הוֹנְיָה.

74) בגמרא (שם נו:): יש בעייה: אם בשכירות של מטלטלין יש דין אונאה, והסיקו ששכירות היא כמכר ויש בה דין אונאה. ומזה למד רבינו שהוא הדין לגבי הדברים שאין להם דין אונאה, כגון בקרקע, שדין השכירות כדין המכר. 75) שהאונאה היא מופרות, ורבינו לשיטתו, שאף במכר אינו מבחין בשיעור האונאה ואף אונאה מופרות אינה חוזרת (למעלה הלכה ח). 76) גם כאן אונאה מופרות, אלא שכאן השוכר נתאנה.

טו. הַשׁוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לַעֲשׂוֹת עֲמוֹ, בִּין בְּקַרְקַע בִּין בְּמְטַלְטְלִין - אִין לֹו הוֹנְיָה; מִפְּנֵי שְׁהוּא פְּקוּנָה אוֹתוֹ לְזַמֵּן⁷⁷, וְעַבְדִּים אִין בְּהֵן הוֹנְיָה⁷⁸.

77) ודין מכירה לזמן כדין מכירה לעולם. כנ"ל בהלכה יד. 78) למעלה הלכה ח. ואף על פי ששם מדובר בעבדים כנענים וכאן מדובר בעבד ישראל – גם עבד ישראל דינו כקרקע, כמפורש בקידושין כת.

טז. שְׂכָרוֹ⁷⁹ לְזַרְעֵ לֹו קַרְקַע, וְאָמַר: זִרְעֵתִי בְּהַ זְרִיעָה הָרְאוּיָ בְּהַ⁸⁰, וּבְכָאוּ עֵדִים⁸¹ שְׁזָרַע בְּהַ פְּחוֹת מִן הָרְאוּיָ לָהּ - הָרִי זֶה סִפְקָא אִם יֵשׁ לֹו הוֹנְיָה, מִפְּנֵי הַזְרָע⁸², אוֹ אִין לֹו הוֹנְיָה, מִפְּנֵי הַקַּרְקַע⁸³. לְפִיכָךְ⁸⁴ אִין מוֹצִיאִין⁸⁵ מִיַּד נִתְבַּעַ. וְכֵן אִין מְשַׁבְּעִין⁸⁶ אוֹתוֹ אֶלָּא שְׁבוּעַת הַסֵּת⁸⁷, מִפְּנֵי צַד הַקַּרְקַע שְׁיֵשׁ פְּאָן.

79) בעייה בגמרא (שם נו:). והמדובר כששכרו בקבלנות

בית דין דינו כבית דין צריך לומר שאפוטרופוס אין כוחו יפה מסתם שליח (מגיד משנה), מפני ששליח בית דין נשלח על ידי בית הדין באופן מיוחד למכירה זו, ואילו האפוטרופוס לא נשלח על ידי בית הדין אלא לפקח על נכסי היתומים אבל לא מלאו ידו באופן מיוחד למטרת "מכירה זו" (לחם משנה). 60) שאם טעו בפחות משתות, הרי זו מחילה (להלן הלכה י'). 61) בטענה זו נימקו בגמרא (כתובות שם) את השוני בין בית דין לבין שליח.

י. בֵּית דִּין שְׂמָכְרוּ נִכְסֵי תוֹמִים וְטַעַו, בִּין בְּקַרְקַעוֹת בִּין בְּמְטַלְטְלִין: אִם טַעַו בְּפְחוֹת מְשֻׁתּוֹת⁶² - הָרִי זֹו מְחִילָה, כְּהַדְיוּט; טַעַו בְּשְׁתוֹת - בְּטַל הַמְקַח. וְאִם רָצוּ שְׂלֹא לְבַטֵּל הַמְּכָר וְיַחְזִירוּ הַהוֹנְיָה⁶³ - מְחִזִּירִין; לֹא יִהְיֶה פַח הַדְיוּט⁶⁴ חֲמוּר מִהֵן⁶⁵.

62) שהרי במשנה הזכירו: "שתות", משמע שבפחות משתות דינם כשאר בני אדם. 63) יפעלו, שתוחזרו להם האונאה, כלומר יתבעו ההונויה מהלוקח (לחם משנה להלן הלכה יא). 64) שאף על פי שהאונאה יותר משתות ובטל המקח – אם רצה המתאנה לקיים את המקח, אין המאנה יכול לעכב, כמו שכתב רבינו למעלה פרק יב הלכה ד. 65) מדין יתומים ששקדו חכמים על תקנתם, וראה למעלה פרק ט הלכה ג.

יא. נִרְאָה לִי, שְׁבִית דִּין שְׂמָכְרוּ קַרְקַע אוֹ עַבְדִּים⁶⁶ שָׁל תוֹמִים שְׁוָה מְנָה בְּמֵאֲתִים⁶⁷ - אִין הַלּוֹקֵחַ יְכוּל לְחַזֵּר בְּהֵן; לֹא יִהְיֶה פַח הַדְיוּט⁶⁸ חֲמוּר מִפַּח הַתוֹמִים⁶⁹. וְכֵן הַדִּין בְּאֶפּוֹטְרוֹפּוֹס⁷⁰ שְׂמָכְר קַרְקַע וְעַבְדִּים, שְׂאִין הַלּוֹקֵחַ יְכוּל לְחַזֵּר בְּהוֹנְיָה, בְּדִין הַהַדְיוּט.

66) שאין בהם דיני אונאה וביטול מקח. ואילו במטלטלין אין הדין כן. 67) שהלוקח נתאנה. 68) שאינו יכול לחזור באונאת קרקעות ועבדים (למעלה הלכה ח). 69) ששקדו חכמים על תקנתם כדלעיל. והראב"ד סובר, שאף הלוקח יכול לחזור בו, שלא כשאר לוקחים. הוא מסתמך על המשנה שהזכירה מפורש ששני הצדדים יכולים לחזור: "פחתו שתות או הותירו שתות" – במקרה האחרון רק הלוקח מעוניין לחזור, ובגמרא פירשו, שהכוונה במשנה לקרקע, הרי ששניהם: גם בית הדין וגם הלוקח יכולים לחזור בהם, והוא גם מנמק הלכה זו, מפני שסתם מי שקונה על פי בית דין סומך עליהם שהקניין נעשה בצורה מושלמת ללא פגם ואין בדעתו לוותר על שום אונאה קטנה שהיא, ואף בקרקעות שכרגיל אין בהם אונאה. ברם הרמב"ן (מביאו המגיד משנה) מסביר, שבמשנה לא מדובר בלוקח, אלא בבעל חוב שנכנס לשדה הלווה לפי הוראת בית דין (הלכות מלווה ולווה), ואז יכול אף הוא לחזור, שהרי עושה מכוח בית דין, מה שאין כן בלוקח סתם, שעושה מדעתו (עייין מגיד משנה המסלק גם טענות אחרות נגד שיטת רבינו). 70) מדברי הטור (סימן רכז) שמביא בשם רבינו יונה נראה שגם בשליח, הדין כן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְקַחְתִּי בְּסֻלַע, וּבְעֶשֶׂר אֲנִי מוֹכֵר³ - מִתְּרִי⁴. אֲבָל⁵ בֵּית
דִּין חִבְּכִין⁶ לְפֶסֶק הַשְּׁעָרִים⁷ וְלִהְעֵמִיד שׁוֹטְרִין⁸ לְכָךְ.
וְלֹא יִהְיֶה כָּל אֶחָד וְאֶחָד⁹ מִשְׁתַּפֵּר כָּל מֵה שְׂרִיזָה,
אֲלֵא שְׁתוּת בְּלִבְד יִפְסְקוּ¹⁰ לָהֶם בְּשֹׁכְרָם, וְלֹא יִשְׁתַּפֵּר
הַמוֹכֵר¹¹ יְתֵר עַל שְׁתוּת¹².

(2) פ"ג הלכה ה. (3) אף שההבדל בין ערך החפץ והכסף ששולם תמורתו - הוא גדול, אחרי שהוא מודיע על זה ומתנה על זה מראש. (4) שהרי נתרצה הלוקח בכך. (5) בבא-בתרא פט. כרמי בר חמא בשם רב יצחק וכקרא, ש"מעמידים אגרדמין (= ממונים) בין למידות (ראה פ"ח מהלכות גניבה הלכה כ) בין לשערים, מפני הרמאים - "המוכרים ביוקר ואומרים שהוסיפו במידה, או שנתן חיטים יפות למעלה כו' או כל מיני רמאות" (רשב"ם שם). ודלא כברייתא ושמואל שם שאין מעמידין אגרדמין לשערים. וכן פסק הר"י מיגש, והוכיח כן ממה שאמרו (יומא ט.) "שפרהדין (= פקיד המלך) הללו חובטים אותם (= מכים את בעלי החנויות) ואומרים להם מכרו בזול" (ועיין רשב"ם שם). (6) ב"ב שם: "[אבן שלמה וצדק] יהיה לך, מלמד שמעמידין אגרדמין כו'" "שלבית-הדין קא מזהיר להו רחמנא (= מזהירה התורה) שימנו אדם ממונה כו'" (ר"י מיגש). ודרשו כן, מפני שנראה להם לחכמינו שפסוק זה מיותר, שהרי כבר צויה על היחיד ואמר "לא יהיה לך אבן ואבן" (רשב"ם). וכל זה במידות והוא-הדין בשערים. (7) לקבוע המחירים. (8) זהו פירוש ל"אגרדמין" שהובא שם. (9) כלומר, בית-הדין צריך לדאוג לזה. (10) הבית-דין. (11) בבא-בתרא צ. וזוהי אזהרה למוכר עצמו, שאסור לו להשתכר יותר משתות. (12) וכל זה אם שער המחירים עומד בעינו, אבל אם עלו המחירים, מותר גם למוכר לדרוש כפי השער החדש, אף אם זה יהיה כפליים מהמחיר הקודם (הגהות מיימוניות בשם ר"ש, וכ"ה ברשב"ם, ובמ"מ בשם רש"י).

ב. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים¹³? בְּדָבָרִים שֵׁשׁ בָּהֶם חֵי נַפְשׁ, כְּגֹון יֵינֹות שְׁמָנִים וּסְלֹות; אֲבָל הַעֲקָרִין¹⁴, כְּגֹון הַקֶּשֶׁט וְהַלְבוּנָה¹⁵ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - אֵין פּוֹסְקִין לָהֶם שְׁעָר, אֲלֵא יִשְׁתַּפֵּר כָּל מֵה שְׂרִיזָה.

(13) אין לדברים אלה מקור מפורש בדברי חז"ל, אבל למדם רבינו מהברייתא בבא-בתרא צ: "תנו רבנן, אין אוצרין פירות דברים שיש בהן חיי נפש כגון יינות, שמנים וסללות, אבל תבלין כמון ופלפלין מותר". וטעם איסור זה הוא כדי שלא יפקיע את השערים (רשב"ם שם, ורש"י יומא פג.) - הרי שבדברים שאין בהם חיי נפש אין איסור הפקעת שערים (ראה במגיד-משנה). וכן דעת רש"י במנחות עז. ודעת רשב"ם בבא-בתרא צא. (14) שרשים. (15) מיני בשמים.

ג. וְאֵין מִשְׁתַּפְּרִין¹⁶ פְּעָמִים בְּבִיצִים; אֲלֵא הַתֵּגֵר הַרְאֵשׁוֹן הוּא מוֹכֵרֵן בְּשֹׁכֵר, וְהַלּוֹקֵת מִמֶּנּוּ מוֹכֵרֵן בְּקָרָן בְּלִבְד.

והקבלן יש בו דין אונאה במטלטלין (להלן הלכה יח), אבל בשכיר יום כתב רבינו למעלה שאין בו דין אונאה (כסף משנה). (80) שהוא מודה בסכום הזרעים שזרע, אלא שלדעתו היא זריעה מספקת, אבל אם הכניס פחות מכדי זריעה כפי שהותנה, הרי זו טעות במידה, ואז המקח בטל כולו אף בכל שהוא (להלן פרק ט"ו הלכה א). (81) ואין אפשרות לזרוע עוד פעם, מפני שהזריעה השנייה עלולה לקלקל יותר מלתקן, שאם יפול הזרע החדש למקום שנפל הראשון, יתקלקלו שניהם (מגיד משנה בשם הראב"ד). (82) שהוא מטלטלין ויש בו דין אונאה. (83) ובקרקע אין דין אונאה. (84) אחרי שהבעייה לא נפתרה, ונשאר כאן ספק. (85) כדין כל ספק, שבו שולט העיקרון: "המוציא מחבירו עליו הראייה", ואין כאן עניין של מזיק וניזק שהרי הקרקע השביחה אלא שלא השביחה כראוי (כסף משנה). (86) היינו, שבועה מן התורה ("דאורייתא"), שאינה בקרקע, וכאן הרי יש לנו ספק אם זה נחשב כקרקע, וכשם שאין מוציאין ממון מספק, כך אין משיביעין על ספק. (87) כמפורש להלן פרק ה מהלכות טוען ונטען הלכה א שנשבעין שבועת היסט על הקרקע.

יז. הַשׁוֹכֵר אֶת הַפְּלִים או אֶת הַבְּהֵמָה - יֵשׁ לָהֶם אוֹנְיָה; שְׁהַשְׁכִּירוֹת מְכִירָה בַת יוֹמָה הִיא. וְאִם יֵשׁ בָּהּ הוֹנְיָה שְׁתוּת או יוֹתֵר, בֵּין שְׁנֵתְאָנָה שׁוֹכֵר בֵּין שְׁנֵתְאָנָה מְשַׁפֵּיר - הֵרִי זֶה מַחְזִיר הוֹנְיָה⁸⁸, וְאֶפְלוּ לְאַחַר זְמַן מְרַבָּה⁸⁹.

(88) אבל ביטול מקח לא שייך כאן, שהרי אי אפשר להחזיר את המלאכה שכבר נעשתה (סמ"ע סימן רכז, סעיף קטן סד בשם תרומת הדשן, ועיין כסף משנה). (89) שלא נתנו זמן מסויים לתביעת חזרת האונאה (למעלה פרק י"ב הלכה ה), אלא במקח, שדרכו של לוקח להראות מקחו לתגר או לקרובו. אבל בשכירות אין דרכו של שוכר להראות (מגיד משנה).

יח. נִרְאָה לִי, שְׁהַקְבָּלֵן יֵשׁ לוֹ הוֹנְאָה⁹⁰. פִּיצֵד? כְּגֹון שְׁקָבֵל עָלָיו לְאַרְג כְּגֹד זֶה בְּעֶשְׂרָה זוֹזִים, או לְתַפֵּר חֲלוֹק זֶה בְּשָׁנֵי זוֹזִים - הֵרִי זֶה לוֹ הוֹנְיָה; וְכָל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם, בֵּין קָבָלֵן בֵּין פַּעַל הַבְּגָד, חוֹזֵר לְעוֹלָם כְּמוֹכֵר⁹¹.

(90) שרק פועל דינו כעבד (למעלה הלכה טו), אבל קבלן אין דינו כעבד, שהרי הוא עושה מלאכתו בזמן שהוא רוצה. ראה בתוספות לבבא מציעא מח. דיבור המתחיל והא ובתרומת הדשן סימן שיח. (91) שחוזר לעולם (למעלה פרק י"ב הלכה ו).

פָּרֶק אַרְבָּעָה עֶשְׂרִי

(1) נתבארו בו משפטי קציבת השערים והדברים שאסור לעשות מהן סחורה וכיוצא בהן ודיני הונאת דברים, ומצוה זו.

א. כָּבֵר בְּאַרְנוֹ², שֶׁהַנִּשְׂא וְנוֹתֵן בְּאַמוֹנָה, וְאָמַר: כֶּף וְכַף אֲנִי מִשְׁתַּפֵּר - אֵין לוֹ הוֹנְיָה. וְאֶפְלוּ אָמַר: זֶה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לארץ (ראה למעלה הלכה ה). (32) ראה להלן הלכה ח. (33) אף שכמוהו ופולפלין הם מכשירי אוכל נפש יותר משאר העיקרין.

ח. אין מוציאין³⁴ פרות שיש בהן חיי נפש, כגון יינות שמנים וסלתות, מארץ ישראל לחוצה לארץ או לסוריא³⁵, ולא מרשות מלך זה³⁶ לרשות מלך אחר בארץ ישראל.

(34) שם (צ:). (35) סוריא היא מארצות שכבש דוד חוץ לארץ כנען, וירדו ממעלת ארץ ישראל מפני שכבש אותן קודם שיכבוש כל ארץ ישראל (פ"א מהלכות תרומות ה"ג). (36) כן הוא בתוספתא (עבודה זרה פ"ה): "כשם שאין מוציאין לסוריא, כך אין מוציאין מהפרכיא להפרכיא, ורבי יהודה מתיר מהפרכיא להפרכיא" (וכן הנוסחא ברי"ף לפי דברי המגיד-משנה, ועיין בדק"ס בשם רי"ף דפוס קושטא). ופסק רבינו כתנא-קמא. ובגמרא ב"ב שם נוסחא אחרת, ולפי זה פירש רשב"ם שם פירוש אחר, עיין שם.

ט. רשאין³⁷ בגי העיר לקיץ להם שערה³⁸ לכל דבר שירצו, ואפלו בשר ולחם³⁹, ולהתנות ביניהם⁴⁰ לכל מי שיעבר על ענשו אותו כף וכה.

(37) מותרים. ברייתא בבבא-בבא: (38) לקבוע מחירים. (39) שהם מצרכים ראשונים לחיי האדם, בכל זאת יש רשות לבני העיר לקבוע להם מחיר, ואפילו מחיר יקר מכפי הרגיל, אם יש להם צורך בכך. (40) ויתכן שכאן לא צריך אפילו הסכמת חכם העיר, ראה להלן הלכה יא.

י. רשאין⁴¹ אנשי אמניות⁴² לפסק ביניהם, שלא יעשה אחד ביום שיעשה חברו, וכיוצא בזה, וכל מי שיעבר על התנאי יענשו אותו כף וכה.

(41) תוספתא (בבא-מציעא פ"א) וכן הוא בגמרא בבא-בבא: (42) היינו כל בעלי אותה אומנות (מ"מ בשם רמב"ן), שכל האומנים באומנותם הרי הם כבני העיר בעניני העיר, למעלה הלכה ט (ביאור הגר"א לחו"מ סימן רלא, ס"ק יג).

יא. במה דברים אמורים⁴³ במדינה שאין בה חכם חשוב לתקן⁴⁴ מעשה המדינה ולהצליח דרכי יושביה; אבל אם יש בה אדם חכם חשוב - אין התנאי שלהן מועיל פלוג⁴⁵, ואין יכולין לענש ולהפסיד על מי שלא קבל התנאי⁴⁶, אלא אם כן התנה עמהם ועשו מדעת החכם. וכל מי שהפסיד לפי התנאי שאינו מדעת החכם - משלם.

(43) שראים בעלי אומניות לפסוק ביניהם. בבא-בבא: שם. בעובדא בשני טבחים שעשו תנאים מסויימים ביניהם, ורבא שלל את תקפם של תנאים אלו, בשביל שנעשו בלי הסכמת חכם העיר. (44) כלומר לא סתם חכם, אלא חכם ממונה רשמית על תיקון ענין הציבור (מ"מ בשם הר"י מיגש). (45) ממה שהביא רבינו תנאי זה של "אדם חשוב", אחרי

(16) ברייתא שם צא. "אין משתכרים פעמים בביצים". ונחלקו שם רב ושמואל, חד אמר על חד תרי (= מה ששנה דינר למכור בשני דינרים), וחד אמר תגר לתגרא (שלא ימכור סוחר אחד לסוחר שני, שאף הוא ישתכר בהן). ופסק רבינו כדעיה השניה.

ד. אסור¹⁷ לעשות סחורה בארץ ישראל¹⁸ בדברים שיש בהן חיי נפש, אלא זה מביא מגרנו ומוכר, וזה מביא מגרנו ומוכר, פדי שיימכרנו בזול. ובמקום שהשמן מרפה¹⁹, מתר להשתפר בשמן.

(17) שם צא. (18) כן מפורש שם בברייתא: "אין משתכרין בארץ ישראל בדברים שיש בהם חיי נפש". ולפיכך לא כתב רבינו שגם בחוצה לארץ אסור במקום שרובו ישראל (סמ"ע רלא ס"ק מב, וראה להלן הלכה ה הערה כ). (19) שם: אמרו עליו על רבי אלעזר בן עזריה שהיה משתכר בשמן, משום שבמקומו היה השמן מצוי.

ה. אין אוצרין²⁰ פרות שיש בהן חיי נפש בארץ ישראל, וכן בכל מקום שרבו ישראל²¹, שהרי מצינו מדבר זה צער לישראל. במה דברים אמורים? בלוקח מן השוק; אבל המכנים משלו - מתר לעשות לו קבוע²² אוצר.

(20) אוגרים. שם צ: (21) בברייתא שם: "אין אוצרין פירות דברים שיש בהם חיי נפש וכו'" ולא נזכר כאן "ארץ ישראל" (וראה ברי"ף). וכתב שם רשב"ם: "ונראה לי דבעיר שרובה ישראל מיירי". וכן דעת רבינו. וכן נראה בגמרא (ב"ב שם) במעשה של שמואל ואביו שהיו בחוצה לארץ. וראה למעלה הלכה ד והערה יז. (22) מונח תלמודי ידוע, הבא לסמן את המעט שיש לו לאדם משלו, כגון: "רוצה אדם בקב שלו" (בבא-מציעא לה.).

ו. מתר לאצור²³ פרות שלש שנים²⁴: ערב שביעית, ושביעית, ומוצאי שביעית. ובשני²⁵ בצרת²⁶ - אפלו קב חרובין לא יאצור, מפני שמכנים מארה²⁷ בשערים. וכל המפקיע²⁸ שערים, או שאצור פרות בארץ או במקום שרבו ישראל - הרי זה פמלוה ברבית.

(23) בבא-בבא: צ: (24) לאגור בשנה ששית בשביל הששית, השביעית שהיא שנת השמיטה, והשמינית (רשב"ם שם ד"ה לאצור פירות), שהרי בשביעית לא זורעים ואין תבואה נמצאת, והתבואה של השנה השמינית בשלה רק בסוף השנה. (25) שם. (26) רעב גדול. (27) קללה. (28) שם (צ:): נכללו יחד: "אוצרי פירות ומלווי בריבית".

ז. במה דברים אמורים²⁹ בפרות שיש בהן חיי נפש; אבל התבלין³⁰, כגון פמון ופולפלין - מתר לאצור אותן בארץ ישראל³¹, ולהוציא אותן³² ממקום למקום, כשאור העקרין³³.

(29) שם. (30) דברים שמתבלים בהם את הקדירה, ליתן טעם כתבשיל. (31) וכן במקום שרובו ישראל בחוצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עובר בשלשה לאוין⁵⁹. שְׁנָאֵמַר: וְגַר לֹא תוֹנֶה - זֶה הוֹנֵת דְּבָרִים; וְלֹא תִלְחָצְנוּ - זֶה הוֹנֵת מִמּוֹן⁶⁰. הָא לְמִדָּת, שְׁפָל הַמְּאֵנָה אֶת הַגֵּר - עוֹבֵר בְּשִׁלְשָׁה לְאוֹיֵן: מִשּׁוּם לֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ⁶¹, וּמִשּׁוּם אֵל תוֹנוּ אִישׁ אֶת אַחִיו⁶², וּמִשּׁוּם וְגַר לֹא תוֹנֶה⁶³.

(59 שם נט: 60) מכילתא משפטים פרשה יח, הובאה ב'ספר המצוות' ל"ת רנב-רנג. (61) זה אינו מיוחד לגר, אלא מופנה לכל ישראל, אבל כולל גם את הגר (ב"מ שם). (62) זה נאמר על אונאת ממון בכלל ישראל. אבל גם הגר בכלל "אח" ("פ"ט מהלכות גניבה ה"ו). אבל ראה מה שכתב רבינו להלן הלכה יז. ודברי רבינו כאן תמוהים, שהרי בגמרא (ב"מ שם) מנו במקום פסוק זה, שלא נאמר בגר ושלא נאמר באונאת דברים - פסוק הנאמר בגר ובאונאת דברים, והוא מה שנאמר (בויקרא יט, לג) "וכי יגור אתך גר בארצכם לא תונו אותו", וכן מפורש ב'ספרא' קדושים פרק ח הלכה ב, שפסוק זה מדבר באונאת דברים. וכן הביא רבינו ב'ספר המצוות' ל"ת רנב פסוק זה לענין אונאת דברים. וראה במגיד-משנה ובלחם-משנה, ולהלן פרק ח מהלכות עבדים הלכה יא. [אבל דברי רבינו מיוסדים על דברי מכילתא דרשב"י (משפטים כב, כ), הוצאת רי"ג אפשטיין עמוד 210]: "וגר לא תונו שתי אונאות בדבר, אחת אונאת ממון ואחת אונאת דברים. ולא תלחצנו שתי לחיצות בדבר, אחת לחיצת ממון ואחת לחיצת דברים". והדברים מוסברים היטב ע"פ דברי ה"אור שמח" כאן שבגר ישנה גם אונאת דברים כתוצאה מאונאת ממון שמרגיש בנפשו שכל האונאה באה לו רק מפני שהוא גר ונחות דרגא, ובאונאת דברים ישנה גם אונאת ממון שע"י הזלזול בו יבוא לידי הפסד ממון, ואילו באדם מישאל - במקום שיש אונאת ממון אין אונאת דברים, ובמקום שיש אונאת דברים - אין אונאת ממון]. (63) שהוא באונאת דברים (מכילתא משפטים פרשה יח).

טז. וְכֵן אִם לְחָצְנוּ⁶⁴ וְהוֹנְהוּ בְּמִמּוֹן - עוֹבֵר בְּשִׁלְשָׁה לְאוֹיֵן: מִשּׁוּם אֵל תוֹנוּ אִישׁ אֶת אַחִיו, וּמִשּׁוּם לֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ⁶⁵, וּמִשּׁוּם וְלֹא תִלְחָצְנוּ⁶⁶.

(64 שם. 65) בגמרא שם אמרו, שעובר על שלשה לאוין דלהלן: ולא תלחצנו (שמות כב, כ), וגר לא תלחץ (שם כג, ט) ולא תהיה לו כנושה (שם כב, כד), ששני הפסוקים הנ"ל של "לא תלחצנו" "לא תלחץ" נאמרו בגר. (66) שהוא באונאת ממון (מכילתא שם).

יז. וּמִפְּנֵי מָה עוֹבֵר בְּגֵר עַל לֹא שָׁל הוֹנֵת דְּבָרִים אֶף בְּהוֹנֵת מִמּוֹן, וְעַל לֹא שָׁל הוֹנֵת מִמּוֹן אֶף בְּהוֹנֵת דְּבָרִים⁶⁷? מִפְּנֵי שְׁהוֹצִיא הַפְּתוּב אֶת שְׁנֵיהֶם בְּלִשׁוֹן הוֹנֵת סֵתֶם⁶⁸, וְכַפַּל לְאוֹיֵן בְּגֵר בְּשֵׁי הַדְּבָרִים בְּפִרוּשׁ: לֹא תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָץ⁶⁹.

(67) ואם שיש באונאת ממון בגר גם אונאת דברים, ובאונאת דברים יש גם אונאת ממון כנ"ל - למה אינו עובר גם על שני הלאוין שבגר "וגר לא תונו ולא תלחצנו" גם

ההלכה של בעלי אומניות ולא הביאה אחרי ההלכה של בני העיר - נראה שלא נאמר תנאי זה אלא בבעלי אומניות, אבל בני העיר אינם זקוקים להסכמת חכם העיר (מגיד-משנה בשם ריב"ש). (46) כלומר: לא קיים התנאי (וכן העתיק בשו"ע סימן רלא, סעיף כח), אף-על-פי שקיבלו - כיון שלא קיבלו לפני החכם (כסף-משנה).

יב. כְּשֵׁם⁴⁷ שֶׁהוֹנִיה בְּמִקְחָ וּמִמְכָּרָ, כִּף יֵשׁ הוֹנֵיה בְּדְבָרִים⁴⁸; שְׁנָאֵמַר⁴⁹: וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת עַמִּיתוֹ וְיִרְאֵת מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יי⁵⁰ - זֶה הוֹנֵת דְּבָרִים⁵¹.

(47) משנה (בבא-מציעא נח:) ככתבה וכלשונה. (48) לצערו בדברים, כמו שמבאר רבינו להלן הלכה יג. (49) ברייתא (שם). (50) בפסוק: "כי אני ה' אלקיכם", וראה להלן הלכה יח. (51) שאילו הונאת ממון, נאמרה בפסוק שני (ויקרא כה, יד): "וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך אל תונו איש את אחיו", והביאו רבינו למעלה פ"ב ה"א בדין אונאת ממון. ועיין ברייתא ב"מ שם.

יג. כִּי־צַד? הֲיָה בְּעַל תְּשׁוּבָה⁵² - לֹא יֹאמַר לוֹ: זָכַר מַעֲשֶׂיךָ הָרָאשׁוֹנִים! וְאִם הָיָה בֶן גְּרִים - לֹא יֹאמַר לוֹ: זָכַר מַעֲשֶׂיךָ אֲבוֹתֶיךָ⁵³! הֲיָה גֵר וְכָא לְלַמַּד תּוֹרָה - לֹא יֹאמַר לוֹ: פֶּה שְׂאֵל נְבִלּוֹת וְטָרְפוֹת יָבֹא וְיִלְמַד תּוֹרָה שְׁנִתְּנָה מִפִּי הַגְּבוּרָה? הֲיֵי חֲלָאִים וְיִסּוּרִים בְּאֵין עָלָיו, אוּ שְׁהִיה מְקַבֵּר אֶת בְּנָיו - לֹא יֹאמַר לוֹ כִּדְרֵךְ שְׂאֵמְרוֹ חֲבָרָיו לְאִיּוֹב: הֲלֹא יִרְאֵתְךָ כְּסָלְתְךָ⁵⁴, זָכַר-נָא מִי הוּא נָקִי אָבֵד.

(52) ברייתא שם, כלשון רבינו. (53) אף שמגנה אותו לא במעשיו הוא כ"אם במעשי אבותיו, אף זה אסור (תוספות שם ד"ה אם הוא בן גרים). (54) בטחונך (תוספות שם, ד"ה הלא יראתך).

יד. הֲיֵי חֲמָרִין⁵⁵ מְבַקְשִׁין תְּבוּאָה - לֹא יֹאמַר לָהֶם: לָכוּ אֲצַל פְּלוֹנִי! וְהוּא יוֹדֵעַ שְׁלֹא מְכַר תְּבוּאָה⁵⁶ מְעוּלָם. נִשְׂאָלָה שְׂאֵלָה⁵⁷ עַל דְּבַר חֲכָמָה - לֹא יֹאמַר לְמִי שְׂאֵינוֹ יוֹדֵעַ אוֹתָהּ חֲכָמָה: מָה תְּשִׁיב בְּדָבָר זֶה? אוּ: מָה דַּעְתְךָ בְּדָבָר זֶה? וְכֵן כָּל פִּיוּצָא בְּדְבָרִים הַלְלוּ⁵⁸.

(55) מובילי סחורות על חמורים. ברייתא שם. (56) ויש בזה משום בושא לפלוני זה או לחמרים אלו. (57) בבא-בתרא פא: "אמר לו: דבר שהראשונים לא אמרו בו טעם, תשאלני בבית המדרש, כדי לביישני?" (אור שמח). [וכן אמרו בחולין ו. "אם יודע תלמיד ברבו שידוע להחזיר לו טעם - בין (= שאל), ואם לאו - תבין את אשר לפניך" (= תבין מעצמך, "ואל תשאל ותביישנו" - רש"י שם). ועיין במגיד-משנה]. (58) במשנה שם שנינו: שלא לשאול על המקח, אם אין בדעת השואל לקנות, והביאה רבינו ב"ספר המצוות" (ל"ת רנא).

טו. כָּל הַמְּאֵנָה אֶת הַגֵּר, בֵּין בְּמִמּוֹן בֵּין בְּדְבָרִים -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בָּקַל שְׁהוּא³ - חוֹזֵר⁴ לְעוֹלָם⁵; שְׁאִין הוֹנִיָּה⁶ אֶלָּא בְּדָמִים⁷, אֶבֶל בְּחֶשְׁבוֹן - חוֹזֵר⁸.

(2) מימרא של רבא, מצוטטת בכמה מקומות, כגון קידושין מב: ושם נסמן. (3) אף בפחות משתות, בניגוד לאונאה בדמי המקח שפחות משתות הוא מחילה (למעלה פי"ב ה"ג). (4) היינו, שיכול לדרוש את ההפרש, אבל לא לבטל את המקח, ועיין להלן הלכה ב. (5) בניגוד לאונאה בדמים שקבעו זמן להחזרת האונאה (למעלה פי"ב ה"ה), וראה להלן הלכה ב. (6) דיני אונאה, הכוללים גם את הדין שפחות משתות הוא מחילה. (7) ששילם יותר או פחות משוויו האמיתי של המקח, הואיל ואי-אפשר לצמצם בדיוק את המחיר, ודרכו של אדם לוותר על פחות משתות. (8) כי כאן הטעות היא ברורה, ואין מקום לוותר ומחילה.

ב. פִּיצַד? מְכַר לֹו מָאָה אַגְוִזִים בְּדִינָר, וְנִמְצְאוּ מָאָה וְאַחַד⁹ או תְּשֻׁעִים וְתִשְׁעָה¹⁰ - נִקְנָה הַמְּקַח¹¹, וּמְחִזֵּר אֶת הַטְּעוֹת, וְאֶפְלוּ לְאַחַר פְּמָה שְׁנַיִם¹². וְכֵן¹³ אִם נִמְצְאוּ¹⁴ הַמְּעוֹת חֶסֶר או יֵתֵר מִן הַמְּנִין שְׁפִסְקוּ¹⁵ - חוֹזֵר¹⁶. וְאֶפְלוּ לְאַחַר שְׁקָנוּ מִיָּדוּ¹⁷ שְׁלֹא נִשְׁאַר לֹו אֶעֱל חֶבְרוֹ פְּלוּם - חוֹזֵר¹⁸, שְׁקָנָן בְּטְעוֹת הוּא¹⁹. וְכֵן כֹּל פִּיצָא בְּזָה.

(9) ונתאנה המוכר. (10) ונתאנה הלוקח. (11) שהרי אמר רבא (קידושין שם): "כל דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין אפילו פחות מכדי אונאה נמי חוזר", ולא אמר: "אפילו פחות מכדי אונאה בטל מקח" - הרי שלעולם המקח קיים אלא שמחזיר האונאה אפילו בפחות משתות (רשב"א בקידושין שם). וכן דעת ר"י מיגש רבו של רבינו בחידושי בבבא-בתרא צ. שהרי זה כמי שיש לו אצל חברו חוב מנה והחזיר לו פחות דינר - שעליו להשלים לו עד סילוק חובו, שהרי אין כאן טעות בעיקר המקח. ובאופן שאפשר להשלים ולתקן את הטעות, אבל אם לא נתן להשלים, בטל המקח כולו (כסף-משנה בהלכה א). ואם אמר לו שק זה של אגוזים, שיש בו כך וכך אגוזים אני מוכר לך, ונתברר שאין בו סכום זה שאמר לו - הרי זה מקח טעות (ראב"ד לפי סוגיית הגמרא בקידושין ת. ולפי דעת הכסף-משנה גם רבינו מודה לו בזה). (12) שדבר זה דומה להחזרת גזילה שאין לה זמן, ולעולם חייב הוא להחזירה (סמ"ע רלב ס"ק ג). (13) אותו הדין שיש בטעות במקח, הוא גם בטעות בממון. (14) קידושין מז. (15) והיתה הטעות בכדי שהדעת טועה, שאם לא כן - מתנה היא שנתן לחבירו, כמו שכתב רבינו בפ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה י (לחס-משנה). (16) לתבוע החסר לו. (17) זה, שנתברר שהוטעה, קיבל בקנין מחברו מקודם שאין לו על חברו כלום, וכי קיבל ממנו כל מה שהיה צריך לקבל. (18) לתבוע שיחזיר לו הטעות, אבל המקח קיים (ב"ח סי' רלב). (19) אותו קנין שקיבל שאין לו על חברו כלום, אינו קנין - שבטעות הוא. ומקור הדברים בגיטין טו.

ג. וְכֵן הַמוֹכֵר²⁰ לְחֶבְרוֹ קָרְקַע או עֶבֶד²¹ או בְּהֵמָה או שְׂאֵר מִטְּלָטְלִין, וְנִמְצָא בְּמִקְחָ מוּם שְׁלֹא יָדַע²²

באונאת ממון וגם באונאת דברים, שהרי שניהם כוללים שני הדברים יחד, כמבואר במכילתא דרשב"י הנ"ל. ועוד, למה אינו עובר על שני לאוין באונאת דברים "לא תונה" - "ולא תוננו", ועל אונאת ממון "ולא תלחצנו" - "ולא תלחץ". (68) ומתוך זה יש לראות שלא חילקה התורה אותם לשני ענינים נפרדים, ולפיכך אם יש באונאת ממון גם אונאת דברים, עובר גם על לאו של "ולא תוננו". ואם יש באונאת דברים גם אונאת ממון, עובר גם על לאו של "אל תוננו". (69) "לא תוננו" בויקרא יט, לג - "ולא תלחץ" בשמות כג, יט. כלומר אינו עובר על אונאת ממון שיש בה גם אונאת דברים, על לאו ד"לא תונה" - כיון שכתבה התורה באונאת דברים לאו מפורש בשינוי לשון, ומתוך זה אתה למד שאינו עובר על לאו זה אלא באופן שאונאת הדברים היתה באופן ישר ולא בעקיפים כתוצאה מאונאת ממון. והוא-הדין גם באונאת ממון היוצאה מתוך אונאת דברים שאינו עובר עליה על "ולא תלחצנו" - שכיון שכתבה התורה בשינוי לשון, מוכח מזה שאינו עובר על זה אלא באונאת ממון באופן ישיר. ומה שאינו עובר באונאת ממון גם על "לא תונה" וגם על "לא תוננו", הוא מפני שאין זה אלא כפל לשון בלבד. וראה ב"מ קיא.].

יח. גְּדוּלָה⁷⁰ הוֹנִיָּת דְּבָרִים מְהוֹנֵת מִמּוֹן; שְׂזָה נִתָּן לְהַשְׁבוּן⁷¹, וְזָה לֹא נִתָּן לְהַשְׁבוּן⁷², וְזָה בְּמִמוֹנוּ, וְזָה בְּגוּפוֹ⁷³. וְהָרִי הוּא אוֹמֵר⁷⁴ בְּהוֹנֵת דְּבָרִים: וְיִרְאֵת מְאֹלְהִיד, לְפִי שֶׁהַדָּבָר מְסוּר לְלֵב⁷⁵. הָא לְמַדְתָּ⁷⁶: כֹּל דָּבָר שֶׁהוּא מְסוּר לְלֵב, נֶאֱמַר בוֹ: וְיִרְאֵת מְאֹלְהִיד⁷⁷. וְכֹל הַצּוּעֵק מְהוֹנֵת דְּבָרִים - נַעֲנָה מִיָּד⁷⁸; שְׁנַאֲמַר: כִּי אֲנִי יְיָ.

(70) שם נח: (71) אפשר להשיב את האונאה. וזהו הטעם שנתן רבי שמואל בן נחמני (שם). (72) אי-אפשר לתקן את הצער שנגרם לחברו בדיבורו. (73) שם, בשם רבי אלעזר. (74) שם, בשם רבי שמעון בן יוחאי. (75) ברייתא שם. לפי שאין זה נראה לעין אלא סמוי בלב, אם נתכוון לצער או לא, וכל זה נתון להבחנה רק לעין העליונה הצופיה. (76) סיכום שסיכמו בגמרא (שם). (77) "שאינן דיני בני אדם יכולים לעמוד עליו" (פירוש המשניות, שם). אף-על-פי שהמשפט האנושי אינו יכול להשיגך, אבל יש עין רואה, והוא: האלוקים בשמים. (78) מימרא שם נט. "כל השערים ננעלו חוץ משערי אונאה"; השערים פתוחים תמיד, ולכן נענה מיד (מ"מ). מקור חדש לדברי רבינו אלה, מראה הגר"א ("חידושי הגר"א על הרמב"ם"), והוא בבבא-קמא (צג): "אחד הצועק ואחד שאינו צועק, אלא שממהרין לצועק" (כן הוא לפי גירסת התוספות שם ד"ה אחד, בשם היספרי) ומשמעות הביטוי "שממהרין לצועק". היינו, שהצועק, נענה מיד.

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי

(1) נתבארו בו משפטי הטעות שיש במקח וממכר מחמת מום.

א. הַמוֹכֵר לְחֶבְרוֹ בְּמִדָּה², בְּמִשְׁקָל או בְּמִנְיָן, וְטָעָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לו: כל מום שִׁמְצָא בְּמִקְחָ זֶה, הַפּוֹחֵת דְּמִיּוֹ³⁵ עַד כָּךְ וְכָךְ, קִבְּלָתִי אוֹתוֹ. שֶׁהַמּוֹחֵל צָרִיךְ לִידַע הַדָּבָר שִׁמְחַל לוֹ בּוֹ וַיִּפְרַשׂ אוֹתוֹ, כְּמוֹ הַמְּפָרֵשׁ בְּהוֹנֵה³⁶.

(34) למד זאת מדין מקדש את האשה ונמצאו בה מומין שאינה מקודשת (כתובות נז: ורא"ש שם עג:). אלא שמצד חומר איסור אשת איש, הצריך רבינו גט במקרה זה, עיין בפ"ו מהלכות אישות ה"ח ובמ"מ. (35) שהלוקח מקבל עליו כל המומים שהם מפחיתים את המקח עד סכום ידוע. (36) למעלה פרק יג הלכות גד.

ז. המוכר פרה לתברו³⁷, ומנה בה מומין גלויים ומומין שאין נפריין³⁸, ולא הנה בה מאותן המומין הגלויין שמונה, ונמצא בה מום מאותן שאינן נפריין - הרי זה מקח טעות, וחוזר, ואף על פי שפרש המום שנמצא. שהרי הלוקח אומר³⁹: כִּשְׂרָאִיתִי שְׂאִין בְּה אֵלוֹ הַמוּמִין שְׁנֵרְאִין שְׂמֵנָה, אִמְרָתִי: כָּךְ אֵין בְּה אֵלוֹ שְׂאִין נְרָאִין שְׂמֵנָה, וְאֵינוֹ מְפָרֵשׁ מוּמִין אֵלוֹ אֲלָא פְדִי לְהַשְׁבִּיחַ דְּעֵתֵי⁴⁰.

(37) בבא מציעא פ. (38) לפי פירוש הרי"ף, ולרש"י שם - פירוש אחר. (39) מדברי הרי"ף שם. (40) שלא יהיה עליו תרעומת אחר-כך (רש"י שם).

ח. פיצד⁴¹? פרה זו עגרת היא⁴², חגרת היא⁴³, נשכנית היא⁴⁴, רבצנית היא⁴⁵, ונמצאת רבצנית בלבד או נשכנית⁴⁶ - הרי זה מקח טעות⁴⁷; הוי בה כל המומין⁴⁸ שמונה - אין זה מקח טעות. וכן אם היתה חגרת⁴⁹ ונמצאת נשכנית, אף על פי שאינה עגרת - אין זה מקח טעות.

(41) כן הוא בגמרא שם. (42) מום גלוי. (43) צולעת או בעלת רגל אחת, אף היא מן המומים הגלויים. (44) רגילה לנשון בני אדם או בעלי חיים - מום בלתי ניכר. (45) רובצת תמיד תחת משהא (בבא מציעא לג:), ואף זה מן המומים הבלתי-ניכרים. (46) כלומר, היו בה מומים בלתי-גלויים, אבל לא היתה לא עיוורת ולא חגרת. (47) כמו שהסביר רבינו למעלה. (48) בעיא בגמרא (שם) שנפתרה, והחידוש בהלכה זו, שאין הלוקח יכול לטעון, שמכיון שלא הראה לו המומים הגלויים - לא הרגיש בהם כלל, ומתוך זה חשב שאין בה גם מומים שבסתר (ראה בכסף-משנה). (49) היינו, אפילו שיש בה רק אחד מן המומים הגלויים שמנה המוכר, ואין בה כולם.

ט. הראה לו המום⁵⁰ שיש בה, ואמר לו: מום זה יש בה⁵¹ ומום פלוני (ומום פלוני)⁵², אף על פי שאותן המומין שמונה⁵³ נראין, ונמצאו בה פלן או מקצתן - אין זה מקח טעות.

(50) בגמרא שם: "מום זה ומום אחר - אין זה מקח טעות", וכפירוש הרי"ף. (51) "שהוא ניכר ונראה לעיניי" (רי"ף). (52) מלבד מום זה שהראה לו, אמר לו שיש עוד מומים

בו הלוקח - מחזירו אפלו לאחר במה שנים²³; ושה מקח טעות הוא²⁴. והוא שלא ישתמש במקח אחר שידע במום; אבל אם נשתמש בו²⁵ אחר שראה המום - הרי זה מחל, ואינו יכול להתזיר.

(20) כלומר, כשם שטעות במידה ובמשקל ובמנין חוזר לעולם, כמו כן אם נמצא מום במקח - חוזר הוא לעולם (מגיד-משנה). (21) כשאין בהם דין אונאה (למעלה פ"ג ה"ח), אעפ"כ יש בהם דין מקח טעות, אם נמצא בהם מום. (22) שאם ידע, הרי קיבל עליו. (23) וכן כתב הרי"ף (פרק הזהב) בשם רב האי, שבמומין לא קבעו זמן כמו שקבעו באונאת דמים בכדי שיראה לתגר או לקרובו (למעלה פ"ב ה"ה). (24) בבא מציעא פ. (25) כלל זה למד רבינו ממה שאמרו בכתובות עה: "חזקה אין אדם שותה בכוס אלא-אם-כן בודקו". וכן פסק בפכ"ה מהלכות אישות ה"ו, שהבא על אשתו ושהה כמה ימים וטען שמום זה לא נראה לו - אין שומעין לו, חזקה שאין אדם שותה בכוס אלא-אם-כן בודקו יפה, וחזקתו שידע ורצה.

ד. אין מחשבין פחת המום²⁶. אפלו מוכר לו פלי שוה עשרה דינרין, ונמצא בו מום המפחיתו מדמיו אסרו²⁷ - מחזירו את הפלי²⁸, ואינו יכול לומר לו: הילך אסר פחת המום; שהלוקח אומר: בחפץ שלם אני רוצה. וכן אם רצה הלוקח²⁹ לקח פחת המום - הרשות ביד המוכר; שהוא אומר לו: או תקנה אותו כמו שהוא, או טל דמים שלך וך.

(26) שיחזיר לו רק את ההפרש, מה שהחפץ שוה פחות בגלל המום. (27) שהוא אחד מעשרים וארבעה דינר, ונמצא שהאונאה קטנה עד מאד. (28) שהרי זה מקח טעות ואינו מקח (עיין ביצה ז.). (29) אף-על-פי שבאונאה יותר משתות אין למאנה הזכות הזאת (ראה למעלה פרק יב הלכה יד) - כאן שהיתה טעות בעיקר המקח, ולא חלה המכירה כלל, יכולים שניהם לחזור (וראה בתוספות בבא-מציעא נ: ד"ה ואלו).

ה. כל שהספימו עליו בני המדינה³⁰ שהוא מום שמתזיר בו מקח זה - מחזירין; וכל שהספימו עליו שאינו מום - הרי זה אינו מחזיר בו³¹, אלא אם פירש³². שכל הנושא ונותן סתם, על מנהג המדינה הוא סומך³³.

(30) דבר שבהגיון הוא. (31) כן הוא בכתובות עב: "מידי דקפדי בה אינשי - הוה קפידיה קפידא, מידי דלא קפדי בה אינשי - לא הוה קפידיה קפידא". (32) ראה ב'תוספות' שם ד"ה ומידי. (33) כלל מובא בהרבה מקומות בתלמוד, כגון משנה בבא-מציעא פג. ובבא-בתרא ב.

ו. כל הלוקח סתם³⁴, אינו לוקח אלא הדבר השלם מכל מום. ואם פרש המוכר ואמר: על מנת שאין אתה חוזר עלי במום - הרי זה חוזר, עד שיפרש המום שיש בממפרו וימחל הלוקח; או עד שיאמר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שפעמים נראית ופעמים אינה נראית, ובאשה הרי זה מום (פ"ז מהלכות אישות הלכה ז). ואילו שומא שלמעלה במקום השיעור בראש, אין זה מום אפילו באשה (שו"ע אבן-העזר סימן לט סעיף ד). (68) ונעשה המקום צלקת, ובאשה הרי זה מום (הלכות אישות שם). (69) גבי מומי אשה, כתב רבינו (שם): "ריח רע וזיעה וריח הפה". (70) באשה, שכל אלה הם מומים אצלה, כנ"ל.

יג. נמצא בו שחין רע⁷¹ או חלי המתיש את כחו, או שהיה נכפה⁷² או משעמם⁷³ - הרי זה מום, מפני שמבטלו ממלאכתו. וכן אם נמצא בו צרעת וכיוצא בה מדברים אלו המגאלים - הרי זה מום; מפני שנפשו של אדם אוננת מהם, ונמצא שאינו מתעסק לו במלאכת אכילה ושתיה. וכן אם נמצא לסטים מזין⁷⁴ - הרי זה מום המאבד את פלו; מפני שהמלך תופס אותו והורגו. וכן אם נמצא⁷⁵ מקטב למלכות⁷⁶ - הרי זה מום ומחזירו; מפני שהמלך תופשו למלאכתו בכל עת שירצה. אבל אם נמצא גנב⁷⁷ או חוטף או גונב נפשות⁷⁸, או בורח תמיד⁷⁹, או זולל וסובא, וכיוצא בדברים אלו - אינו יכול להחזירו; שכל העבדים בחזקת שיש בהן כל הדעות הרעות. אלא אם כן פירש.

(71) גיטין פו. ושם נמנה בין המומים, שצריך להזכיר בטר המכר, שהם אינם. (72) ברייתא בבבא-מציעא פ. נמנה בין המומים בעבד. (73) משוגע (שם). (74) גזלן עם כלי זיין עליו, בבא-בתרא (צב:). ושם: "ליסטים מזויין או מוכתב למלכות, ואמר לו הרי שלך לפניך", היינו שהלוקח יכול להחזירם למוכר ולומר לו קח את שלך, וכן מפורש בתוספתא (ב"ב פ"ד): "ליסטים מזויין או מוכתב למלכות - הרי זה מקח טעות" (מגיד-משנה). ועיין בהשגות הראב"ד וברש"י כתובות נח. ותוס' שם ד"ה הנהו קלא. (75) שם. (76) נראה מן ההמשך, שהכוונה היא: מוכתב לעשות מלאכה מסוימת למדינה. (77) שם. (78) זה פירושו למילה: "קוביוסטוס" (שם), וכן מפרש רשב"ם (שם ד"ה קוביוסטוס), ויש מפרשים: משחק בקוביא (תוספות ד"ה קוביוסטוס). (79) דוגמאות נוספות של הרמב"ם, שאינם במקור שלפנינו, ודבר שבהגיון הוא.

~ יום שני ה' שבט ~

פרק ששה עשר

(1) נתבאר בו משפטי המקח שיש בו מום ונשתנה ברשות הלוקח, וכל הנמשך אחר זה.

א. המוכר² זרעוני גנה³, שאין עצמן של זרעונים נאכל לחברו, ולא צמחו - חייב באחריותו, ומחזירו לו את הדמים⁴ שלקח ממנו; שחזקתו לזרעה⁵. והוא שלא צמחו מחמת עצמן⁶; אבל אם לקחה הארץ בקרד וכיוצא בו - אינו חייב באחריותו⁷; שמא מחמת הקרד לא צמחו. וכן כל פיוצא בזה.

גלויים, ומלבד זה גם המום הבלתי גלוי. וכן נוסף: "ומום פלוני" בכ"י תימן. (53) כ"ה בדפוס רומי. ובדפוס ווילנא חסרה המילה "אין" בטעות. ואף-על-פי שכבר למדנו, שאם היה בה אפילו מום אחד גלוי, אין זה מקח טעות - כאן כשהראה לו המום הגלוי, יש מקום-טעות לקונה שרק מום זה, שהראה לו, נמצא בה, ולא מום אחר, שלא הראה לו. ומשמיענו שאף-על-פי שהמומים האחרים לא ראה, בכל זאת אין זה מקח טעות, וראה בכסף-משנה.

י. וכן⁵⁴ המוכר שפחה לחברו, ואמר לו: גדת⁵⁵ היא, חגרת היא, סומא היא, שוטה היא, נכפית⁵⁶ היא, ולא היה בה מום מאלו המומין⁵⁷ שמנה, ונמצאת נכפית⁵⁸ - הרי זה מקח טעות. וכן כל פיוצא בזה.

(54) ברייתא שם. (55) בעלת יד אחת. ומום שבגלוי הוא. (56) סובלת מחולי נופל. ומום שבסתר הוא (כתובות עז). (57) הגלויים. (58) מום בלתי גלוי.

יא. מכאן אני אומר⁵⁹, שהמוכר חפץ לחברו במאה דינרין, ואמר לו: חפץ זה אינו שנה אלא זוז אחד, על מנת שאין לך עלי אונאה - הרי זה יש לו עלי אונאה. שהרי אומר: פין שראיתי שאמר שאינו שנה אלא זוז, ידעתי שאינו מתפנן אלא להשביח דעתי. עד שיפרש פדי ההונה שיש במקחו בודאי⁶⁰, או קרוב לה⁶¹ בכדי שהדעת טועה⁶²; שהרי ידע בודאי הדבר שמחל בו. וכה ראו לרדן.

(59) רבינו מדמה דין אונאה לדין מומים, אם כי יש לחלק ביניהם (מגיד-משנה). (60) כגון, אם היה שוה שש, ואמר לו חפץ זה אינו שוה אלא שש - ומכרו בשבע. (61) כגון, שאומר על חפץ שאינו שוה אלא שש: הרי הוא שוה חמש, ומוכרו בשבע. (62) אונאה במידה כזאת, שאפשר לחשוב שהמתאנה התעלם ממנה, ולא ידע. וראה להלן פרק כז הלכה ה.

יב. המוכר עבד⁶³ או שפחה - אין הלוקח יכול להחזירו מפני מומין שאין מבטלין אותו ממלאכתו. והן⁶⁴ הנקראין סמפון. שאם היה זה סמפון גלוי - כבר ראה⁶⁵; ואם אינו נראה⁶⁶, כגון שומא בפשר⁶⁷ או נשיכת פלבי⁶⁸, או ריח הפה או החטם וכיוצא בהן⁶⁹ - הואיל ואינו מבטלו ממלאכתו, אינו מחזירו; שאין העבדים לתשמיש המטה⁷⁰, אלא למלאכה.

(63) קידושין יא. וכתובות נו. (64) כלומר, מומים אלו שאינם מבטלים אותו ממלאכתו. (65) ואם כן אין זה מקח טעות כלל, אפילו אם היה מום המבטלו ממלאכתו. (66) כלומר, לפעמים נראה ולפעמים אינו נראה, ראה להלן. (67) גידול שעל המצח, קרוב למקום השיער שבראש,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הראב"ד יש הבדל בין הדין שבהלכה א, ששם ידע המוכר מראש, שהזרעים יירקבו בקרקע, מה שאין כן כאן. אבל המגיד-משנה כתב שלדעתו, הדין כאן הוא יותר הגיוני מאשר בהלכה א, שהרי שם מפסיד המוכר לגמרי את הזרעים, וכאן כל ההפסד שלו הוא שהוא זקוק למאמץ יתר להחזיר את המקח למקומו. ועוד ייתכן, כי גם כאן צריך המוכר להעלות על הדעת, שצפוי לו הפסד לרגל שיבוש הדרכים וכדומה ("מגדל עזו"). (18) שיש בו מום (כסף-משנה לפירוש ראשון, ולזה הסכים הלחם-משנה). ואם לא הודיעו הרי הוא ברשות לוקח, ראה להלן הלכה ד. (19) [כדין אומן שגמר עבודתו ומודיע על זה לבעל הכלי, ראה בפרק י מהלכות שכירות הלכה ג]. (20) שהרי זה כקונה זרע פשתן ולא הודיעו שקונה אותו לזריעה (למעלה הלכה ב) - אף כאן: לא היה לו להולכיכו למדינה אחרת.

ד. הלוקח מקח ונמצא בו מום, ואחר כך אבד או נגנב - הרי הוא ברשות הלוקח²¹, עד שיחזיר המקח למוכר. ואם התליע ונפסד מחמת ארץ הזמן²² - הרי זה ברשות המוכר. ואם היה לו להודיע למוכר²³ ולא הודיעו - הרי זה ברשות לוקח.

(21) [שבכל מקח טעות דין הלוקח כשוכר, שהרי משתמש בו ומעלה לו שכר למוכר, להלן הלכה ח]. והמדובר כשלא הודיע לו על המום, ואף על פי שלא היה זאת בידו ובכל זאת הוא באחריותו לעניין גניבה ואבידה, ראה למעלה הלכה ג. (22) בכתב-יד תימן: "מחמת הזמן" ובטור (סימן רלב): "מחמת המום". [וכמו שכתב רבינו להלן הלכה ט שאם אבד מחמת המום, הרי המוכר מחזיר לו הדמים]. (23) שאז היה המוכר מציל את המקח.

ה. המוכר²⁴ שור לחברו ונמצא²⁵ נגחן²⁶ - יכול לומר לו: לשחיטה מכרתיו לך²⁷. במה דברים אמורים²⁸? בשניה הלוקח קונה לשחיטה ולחרישה²⁹; אבל אם היה יודע³⁰ שהוא קונה לחרישה בלבד³¹ - הרי זה מקח טעות³², וחוזר. וכן כל פיוצא בזה.

(24) בבא בתרא צב. כשמואל ולא כרב. (25) היינו, שנתברר אחרי המכירה שעוד לפני המכירה היה נגחן. ועיין רשב"ם (שם דיבור המתחיל ונמצא שהיה נגחן). (26) רגיל להתנפל על בעלי חיים ולהכות בהם בקרניו ואינו ראוי אלא לשחיטה. (27) לשון המימרא של שמואל. ואף שרוב האנשים קונים לחרישה - אך כיוון שיש מיעוט אנשים שקונים לשחיטה, יכול המוכר לטעון טענה זו, בהתאם לכלל הידוע של שמואל: "אין הולכים בממון אחר הרוב. ובשוננו של הרשב"ם (דיבור המתחיל יכול לומר לו): "שבממון אין הולכין אחר הרוב, כי אם אחרי טענה טובה", ולהלן (דיבור המתחיל לשחיטה מכרתיו לך), שמכיוון "שאינן הולכים אחרי הרוב, נשאר הרי ספק שקול: מחצה על מחצה, והמוציא מחבירו עליו הראייה" ובגמרא שם שאלו: "ולחזי דמי היכי נינהו" (=נראה כמה דמים נתן, אם נתן כסף בשיעור שוויו של שור לחרישה בוודאי מקח

(2) משנה בבבא בתרא צב. כרבן שמעון בן גמליאל. (3) כגון זרע כרוב וקפלוט (רשב"ם שם). (4) אבל אינו חייב להחזיר את ההוצאות שהוציא הלוקח, כדעת התנא קמא בבביתא (שם צג:); לפי שאינו אלא גרם בנוק ("גרמא בנזיקין") מה שאינו גורר אחריו תגמול משפטי (רשב"ם שם דיבור המתחיל דמי זרע). ולא כדעת יש אומרים (שם שחייב לשלם דמי ההוצאה. ואין המוכר יכול לנכות מן החשבון את הזרעים, שהשתמש בהם הלוקח ונרקבו והלכו לאיבוד - מכיוון שידע מראש מה צפוי להם, לזרעים אלו (סמ"ע סימן רלב, סעיף קטן מו) והלוקח לא הייתה לו כל הנאה מזרעים אלו (רשב"ם שם). (5) שאף שלא התנה במפורש שקונה אותם לזרעים - כיוון שאינם עומדים לאכילה, הרי זה כאילו התנה שהוא קונה לזרעים. (6) שמן הסתם, כל זמן שלא ידועה לנו על סיבה אחרת אנו מניחים שסיבת אי הצמיחה היא בזרעים עצמם (סמ"ע בשם הרא"ש והטור, שם סעיף קטן מז). (7) אינו חייב להחזיר את הדמים.

ב. מכר לו⁸ זרעים הנאכלין⁹, פגון חטים¹⁰ ושעורים, וזרען ולא צמחו - אינו חייב באחריותן¹¹. אפלו היה זרע פשתן, שרב בני אדם¹² קונין אותה לזריעה; הואיל ואוכלין¹³ אותה, אינו חייב באחריות זריעתו. ואם הודיעו שהוא קונה לזרע - חייב באחריותן¹⁴. והוא הדין לדברים הנמכרים לרפואה¹⁵ ולצביעה. וכן כל פיוצא בזה.

(8) משנה בבבא בתרא צב. כדברי תנא קמא. (9) שעומדים במידה שווה לאכילה כמו לזריעה. (10) לשון הטור (רלב): "שעומדים רובם לאכילה". (11) שכיוון שלא התנה במפורש שקנה אותם לזריעה - ודאי נתכוון לאכילה. (12) ואף על פי כן לא מתחשבים עם הרוב, בהתאם לכלל: "אין הולכים בממון אחרי הרוב". (13) כלומר, מקצת בני אדם אוכלים אותו. (14) כמו כל תנאי במקח, שביטולו מביא לביטול המקח. (15) שאם נמכרים רק לרפואה דינם כמו בהלכה א, ואם גם לאכילה וגם לרפואה, דינם כלפנינו.

ג. מפאין¹⁶ אתה למד, שכל הלוקח מחברו מקח, והודיעו שהוא מוליכו למדינה פלוגית למכרו שם, ואחר שהוליכו לשם נמצא בו מום - אינו יכול לומר: החזר לי מקחי לכאן! אלא מחזיר לו את הדמים, והמוכר מטפל¹⁷ להביא ממכרו או למכרו שם. ואפלו אבד או נגנב אחר שהודיעו¹⁸ - הרי הוא ברשות מוכרו¹⁹. אבל אם לא הודיעו שמוליכו למדינה אחרת, והוליכו, ונמצא שם בו מום - הרי זה ברשות לוקח, עד שיחזיר המקח פמומו למוכרו²⁰.

(16) מהנאמר בהלכה ב שאם הודיע למוכר שהוא קונה לזרע ולא צמחו, חייב המוכר להחזיר את הכסף שקיבל, ללא ניכוי הפסד הזרעים, ואין הלוקח אחראי לזה שמתוך פעולת הזריעה הנסיגנית, נרקבו הזרעים בקרקע. (17) לדעת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. קנה⁴⁴ כגד וקראו לעשות ממנו חלוקה⁴⁵, ואחר כך נודע המום מתמת הקריעה⁴⁶ - מחזיר לו את הקריעים⁴⁷. תפרו ואחר כך נודע המום, אם השבית⁴⁸ - נוטל שבת התפירה⁴⁹ מן המוכר. וכן כל פיוצא בזה.

44) גם זה נלמד מראש ההלכה הקודמת (מגיד משנה). 45) כתונת. 46) שהקריעה איפשרה לגלות את המום. 47) אחרי שהבגד עמד לקריעה מלכתחילה, שיש הכרח בקריעה למען התפירה שלאחריה. 48) שלרגל התפירה עלה ערך הבגד. 49) היינו, למשל, שאם שילם בעד המקח עשר ל"י, ולרגל המום הוא שווה רק שמונה, אך בגלל התפירה הוא שווה תשע, מקבל הלוקח בחזרה את העשר לירות שלו, ונוסף לזה עוד לירה אחת שהעלתה התפירה על הבגד (סמ"ע שם סעיף קטן לב).

ח. המוכר קרקע⁵⁰ לחברו, ואכל פרותיה, ולאחר זמן נראה לו פה מום, אם רצה להחזיר לקרקע לבעלים - מחזיר כל הפרות שאכלו⁵¹. ואם היה חציר⁵² ודר בה - צריך להעלות לו שוכר.

50) בבא מציעא (סו"ט) ושם שורה של עובדות ומימרות, שנושאן: "ביטול המקח" והסיכום: אם קרקע חוזרת, אף הפירות חוזרים, שהלוקח צריך להחזיר למוכר את הפירות שאכל שלא כדין. 51) שהרי הלוקח מקבל בחזרה את כספו ונמצא כסף זה דומה להלוואה, והפירות שאכל כריבית (סמ"ע שם סעיף קטן לג) וראה בדברי רבינו בפרק ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ד. 52) משנה שם סו. על נושא דומה.

ט. המוכר⁵³ דבר שיש בו מום שאינו נראה, ואבד המקח מתמת אותו המום⁵⁴ - הרי זה מחזיר את הדמים.

53) נלמד מתוך העובדה המובאת בבבא מציעא מב: והשקלא וטריא מסביב לה. 54) שאחרי שהלוקח לא ידע עליו, לא היה זהיר במידה מספקת, ומתוך כך אבד המקח.

(י). [פניצד⁵⁵?] המוכר שור לחברו שאין לו טוחנת⁵⁶, והניחו הלוקח עם הבקר שלו, והיה מניח המאכל לפני כלן ואוכלין, ולא היה יודע⁵⁷ שזה אינו אוכל, עד שמת ברעב - הרי זה מחזיר לו את הנבלה⁵⁸, ויחזיר זה את הדמים. וכן כל פיוצא בזה.

55) היא תמצית ההלכה, המוסקת על רקע העובדה הנזכרת. 56) שיניים, ועיין פירוש הרמ"א לשולחן ערוך (רלב סעיף יח). 57) ואף על פי שהלוקח חייב היה לבדוק מקודם (כמפורש להלן הלכה יא) - אחרי שהמוכר ידע מן המום (כי מן הסתם אנו אומרים שידע - סמ"ע שם סעיף קטן מ), כל האחריות מוטלת עליו. וראה להלן הלכה יא. 58) וכגון, שמכר מפורש לחרישה, אחרת יוכל המוכר

טעות הוא), ומתוך שהמדובר בזמן ששור לשחיטה שווה לשור העומד לחרישה. ורבינו השמיט כל זה אולי משום שסובר כחכמים למעלה (עו:): שאין הדמים ראייה (ראה להלן פרק כז הלכה ג) ועיין ברשב"ם ותוספות בבא בתרא צב. ובמגיד משנה כאן. 28) שיכול לטעון: "לשחיטה מכרתיו לך". 29) בבא בתרא שם, והיינו שהוא טבח [=צב] ועובר אדמה (רשב"ם שם דיבור המתחיל ומשני בגברא דזבין להכי ולהכי). 30) שהם מכירים זה את זה (רשב"ם שם דיבור המתחיל לנסכתא). 31) שהוא עובד אדמה (רשב"ם שם). 32) כאילו הותנה במפורש שקונה לחרישה.

ו. המוכר³³ בהמה לחברו לטביחה³⁴, ושחטה ונמצאת טרפה³⁵, אם נודע בנדיא³⁶ שהיתה טרפה³⁷ פשלקחה - הרי זה מחזיר לו את השחוטתה, ויחזיר המוכר את הדמים. מפאן אתה למד³⁸, שהמוכר דבר שהיה מום בממקרו, ועשה בו הלוקח מום אחר³⁹ קדם שיודע לו⁴⁰ המום הראשון: אם עשה דבר שדרפו לעשותו, כגון זה ששחט⁴¹ את הטרפה - פטור; ואם שנה ועשה מום אחר קדם⁴² שיודע לו המום [הראשון] - מחזיר המקח לבעליו, ומשלם דמי המום⁴³ שעשה.

33) חולין נ"ג, וכתובות עו: 34) ודווקא שהותנה מפורש לשחיטה, כי אחרת לא היה הלוקח צריך לשחטה, שהרי הוא יכול להשתמש בה לחרישה, ברם הטור השמיט המלה: "לטביחה", ודעתו, כמו שמסביר ה"נתיבות" (סימן רלב, אות ג), שטריפה אינה ראוייה אף לחרישה. 35) כל מיני טריפות, אפילו טריפות של סירכא, אף שהיא דבר שכיח ואפשר היה לומר, שזה לא מקח טעות, שהלוקח חייב היה להעלות על הדעת דבר זה ולהתנות על זה מראש (באר הגולה סימן רלב, יב ועיין נתיבות המשפט שם אות ג). 36) כגון, שהוגדר פי המכה, שאז ברור שהטרפות נולדה כבר שלושה ימים לפני השחיטה, ובאופן שהלוקח קנה תוך שלושת ימים אלו, ראה להלן פרק כ הלכה טו. 37) ואפילו ספק טריפה (רמ"א בשם הר"ן, שם סעיף יב), ואפילו רק חומרות הגאונים (סמ"ע בשם הר"ן, סעיף קטן כח), שהרי ביחס לדיני מקח וממכר, אחרי שאי אפשר לאכול בהמה זו, יהיה מחמת הספק, או מאיזה טעם שהוא, סוף סוף הרי זה מום. 38) מהדין הקודם. 39) כגון כאן, ששחט בהמה, שעל ידי כך אינה ראוייה אף לחרישה שלזה הייתה ראוייה לפני השחיטה, והרי זה הוא כמו מום. 40) אבל אם עשה בו מום לאחר שנודע לו - הרי זה כונשתמש בו (למעלה פרק ט"ו הלכה ג, ראה לחם-משנה). 41) אחרי שעמדה לשחיטה. 42) בדפוס רומי: "אחר" במקום "קודם". וזה סותר למה שכתב למעלה פרק ט"ו הלכה ג? והכסף משנה פירשה בדוחק: "ואם שנה ועשה מום אחר (כלומר קודם שנודע) - אחר שייודע לו מחזיר המקח וכו'." 43) ה"נתיבות" (רלב, סעיף יד סעיף קטן ה) מהסס בדבר, ולדעתו, המוכר שידע את המום למפרע - הוא חייב לשאת באחריות ולא הלוקח.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁהֶאֱכִילוּ לְכָלֵּבִים - יִחַשְׁבַּ עִם הַטֵּבַח עַל דְּמֵי הַטְּרֵפָה⁷³, וַיִּחְזִיר לוֹ הַטֵּבַח אֶת הַמּוֹתָר⁷⁴. וְכֵן פֶּלַי פִּיּוּצָא בְּזַה⁷⁵.

(72) גם זה משנה שם. (73) במשנה שם: "ישלמו דמי הטריפה", היינו, שהלוקח צריך לשלם בעד הבשר הזה רק את המחיר ששווה בשר טריפה, שכרגיל נמכר בזול יותר מבשר כשר (רש"י שם דיבור המתחיל מכרוהו). ורבינו העתיק "יחשב עם הטבח" היינו שיבדוק ויעשה איתו חשבון על זה, שאם מכרו במחיר הרגיל אין המוכר מפסיד כלום (תוספות יום טוב שם). (74) הלוקח יעצור בידו את הדמים שקיבל בעד מכירת הטריפה, ואם יש הפרש בין הדמים שקיבל הוא, ובין הדמים שנתן, יחזיר לו המוכר את ההפרש הזה, אחרי שהטעהו בזה. (75) בדבר שמותר בהנאה, אבל בככור שאסור בהנאה – אף אם מכרו הלוקח לגוי או שהאכילו לכלבים, צריך המוכר להחזיר לו דמיו, שכיוון שאסור הוא בהנאה למוכר, לא הפסידו הלוקח כלום (סמ"ע שם סעיף קטן ו, וראה ברע"ב ותוספות יום טוב שם).

יֵד. הַמוֹכֵר בְּשֵׁר לְחֵבְרוֹ⁷⁶ וְנִמְצָא בְּשֵׁר פְּכוּר, פְּרוֹת וְנִמְצָאוּ טְבָלִים⁷⁷, יֵינן וְנִמְצָא יֵינן נֶסֶד⁷⁸ - מַה שְּׂאֲכָל אָכַל, וַיִּחְזִיר לוֹ אֶת הַדָּמִים. וְכֵן פֶּלַי הַמוֹכֵר דָּבָר שְׂאֲסוֹר לְאָכְלוֹ מִן הַתּוֹרָה פֶּה הוּא דִּינּוֹ⁷⁹, בֵּין שְׁהִיָּה אֶסְרוֹ בְּכֶרֶת⁸⁰ בֵּין שְׁהִיָּה אֶסְרוֹ בְּלֹא בְּלִבְדוֹ⁸¹. אָכַל הַמוֹכֵר דָּבָר לְחֵבְרוֹ שְׂאֲסוֹר אֲכִילָתוֹ מִדְּבָרֵי סוּפְרִים⁸²: אִם הָיוּ הַפְּרוֹת קִיּוּמִין - מִחְזִיר אֶת הַפְּרוֹת, וְנוֹטֵל אֶת דָּמָיו; וְאִם אֲכָלָן - אָכַל, וְאִין הַמוֹכֵר מִחְזִיר לוֹ כְּלוּם⁸³. וְכָל אֶסְרוֹי הִנְיָה, בֵּין מִדְּבָרֵי תּוֹרָה בֵּין מִדְּבָרֵיהֶם⁸⁴ - מִחְזִיר אֶת הַדָּמִים, וְאִין בְּהֵן דִּין מְכִירָה פְּלַל⁸⁵.

(76) ברייתא (בכורות שם) וכתנא קמא. (77) [לפי מה שכתב רבינו בסמוך שאין הלכה זו אלא בדברים האסורים באכילה מן התורה, צריך לומר שכאן מדובר בזמן שאיסור טבל מן התורה (ראה בפרק א מהלכות תרומות הלכה כו) ורבינו לשיטתו (פרק א מהלכות מעשר הלכה ט) שתרומת פירות מן התורה]. (78) ובענין סתם יינם של גויים, ראה להלן. (79) שרק אם הכשיל את חבירו באיסור תורה – קנסוהו. או מפני שאכילת דבר האסור מן התורה אף על פי שהיא בשוגג – אינה מביאה הנאה ללוקח, אלא אדרבה גורמת לו צער (סמ"ע שם סעיף קטן ד). (80) כגון מכר שומן ונמצא חלב. ולמדו רבינו מדין "מכר פירות ונמצאו טבלים", שחייבים עליהם מיתה בידי שמים. [ולא הזכיר רבינו איסור שחייבים עליו מיתה בידי שמים, מפני שאין חיוב כזה אלא בתרומה, בתרומות ומעשרות, בחלה ובביכורים (ראה בפרק י"ט מהלכות סנהדרין הלכה א) ושם יש חיוב תשלומי קרן וחומש על האוכל, ודין זה כתב רבינו בפרק י מהלכות תרומות הלכה י]. (81) כגון, נבילה וטריפה. (82) מקור דברי רבינו הוא מזה שבשורת הדברים המובאים כדוגמאות במשנה ובברייתא, לא הזכירו אלא

לטעון שמכרו לשחיטה, ואולי אף במוכר לשחיטה צריך שהבהמה תחיה ימים מספר (הגהות מיימוניות).

יא. הִיָּה הַמוֹכֵר סְרוּר, שְׁלוֹקַח מְזֵה וּמוֹכֵר לְזֵה וְאִינוּ מְשִׁיָּה הַמְּקַח עִמּוֹ, וְלֹא יָדַע בְּמוֹם זֶה - הָרִי הַסְּרוּר נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת שְׁלֹא יָדַע בְּמוֹם זֶה, וַיִּפְטָר⁵⁹. מִפְּנֵי שְׁהִיָּה עַל הַלּוֹקַח לְבַדֵּק הַשּׁוֹר⁶⁰ בְּפָנָי עֲצָמוֹ וְלֹהֲחִזְרוֹ לוֹ קִדָּם שְׁיָמוּת, וַיְהִיָּה הַסְּרוּר מִחְזִירוֹ עַל הַמוֹכֵר הָרֵאשׁוֹן; הוֹאִיל וְלֹא עָשָׂה⁶¹, הוּא הַלּוֹקַח הַפְּסִיד עַל עֲצָמוֹ⁶². וְכֵן פֶּלַי פִּיּוּצָא בְּזַה.

(59) כן הוא בפירוש רבינו חננאל שם. ויש אומרים שהסרסור חייב להחזיר שאם "אמנם הוא נתאנה, אין לו להונות אחרים" (רמ"א רלב סעיף יח). ודעות אלו תלויות בפירוש הסוגייה. (60) אחרי שהוא יודע שלא היה זמן לסרסור לבדוק. (61) את פעולת הברדיקה. (62) אבל במקום שלא היה על הלוקח לבדוק ולא פשע בדבר כלל, כגון שמכר לו טבעת בחזקה שהיא של זהב ושברו הלוקח ונמצא שהוא של בריל, חייב הסרסור להחזיר ללוקח את הכסף, אף על פי שגם הוא נתאנה (רמ"א שם), ואולי גם רבינו יסכים לזה.

יב. הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר⁶³ וּמְכָרוֹ, וְנוֹדַע לוֹ⁶⁴ שְׁלֹא הָרְאָהוּ⁶⁵ לְמַחְה⁶⁶: מַה שְּׂאֲכָל - אָכַל, וַיִּחְזִיר לוֹ אֶת הַדָּמִים⁶⁷; וְהִנְשֵׂאָר⁶⁸ מִן הַבְּשָׂר בְּיַד הַלְּקוֹחֹת - יִקְבַּל⁶⁹, וַיִּחְזִיר לָהֶם אֶת הַדָּמִים. וְכֵן הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּה וּמְכָרָהּ, וְנוֹדַע שְׁהִיא טְרֵפָה: מַה שְּׂאֲכָל - אָכַל⁷⁰, וַיִּחְזִיר לוֹ אֶת הַדָּמִים; וְמַה שְׁלֹא אָכַל - יִחְזִיר אֶת הַבְּשָׂר לַטֵּבַח⁷¹, וַיִּחְזִיר לוֹ אֶת הַדָּמִים.

(63) ודין הבכור בזמן הזה הוא, שאין אוכלים אותו אפילו הכהן, כל זמן שהוא תם, אלא משהין אותו עד שייפול בו מום, ואז מותר אף לישראל. ברם צריך להראות את המום למומחה (ראה פרק ג מהלכות בכורות). (64) ללוקח. (65) המוכר. (66) ודין הוא שהשוחט את הבכור ואחר כך הראה את מומו אף על פי שהוא מום גלוי – הואיל ונשחט שלא על פי מומחה הרי זה אסור וייקבר כבכור שמת (הלכות בכורות שם הלכה ד כרבי מאיר בבכורות כח). (67) המוכר חייב להחזיר ללוקח את הדמים, אחרי שהאכילו בדבר האסור בהנאה מדרבנן, וראה להלן בהלכה יד. (68) מכאן עד "מה שאכל אכל ויחזיר לו את הדמים" היה חסר בספר שהיה לפני הראב"ד, וראה במגדל עוז. (69) במגיד משנה ובמגדל עוז "ייקבר". וכן העתיק בשולחן ערוך חושן משפט סימן רלד סעיף א וכן הוא במשנה שם. כלומר, הלוקח בעצמו חייב לקבור את בשר הבכור ואסור למוסרו למוכר, שמא ימכרנו לישראל – שזה אסור לו, אבל טריפה שמוותרת בהנאה מותר להחזירה לטבח (להלן בסוף ההלכה) – סמ"ע שם סעיף קטן ב. (70) כלומר, אם בינתיים אכל הלוקח את בשר הבכור – אין הוא מפסיד כלום. (71) והוא ימכרנו לגויים. וראה למעלה בדין בכור.

יג. מְכָר הַלּוֹקַח⁷² בְּשֵׁר זֶה שֶׁל טְרֵפָה לְנִכְרִים, או

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(13 משנה, שם. 14) אדומה, מלשון חמה, המאדימה את הכל (בבא-בתרא פד.). (15) שזה מין אחר לגמרי, והרי זה מקח טעות ממש. (16) היא עץ תאנה מדברית, ונקראת בערבית גמזי (רבינו בפירוש המשניות בבא-בתרא פרק ב משנה יא). (17) אף-על-פי שלענני הפרשת תרומה, פסק רבינו כדעת חכמים, בניגוד לשיטת רבי, שיין וחומץ הם מין אחד, ומותר לתרום מייין על חומץ (פ"ה מהלכות תרומות הלכה כא) – לענין מקח וממכר הם שני מינים שיש רוצה ביין ואינו מעוניין בחומץ, וכן להיפך (גמרא שם פד:). (18) שזה מקח טעות גמור. (19) וכל אחד יכול לטעון: לא למין זה התכוונתי למכור או לקנות. (20) כגון זהב ונמצא כסף (הגהות מיימוניות).

ג. המוכר²¹ יין לחברו, ונתנו הלוקח פנקניו²², וְהִקְמִין מְדָד²³ - אֵינוֹ חַיב בְּאַחֲרֵיתוֹ²⁴. וְאָף עַל פִּי שְׁאֵמֵר לוֹ²⁵: לְתַבְשִׁיל אָנִי צְרִיף לוֹ²⁶. וְאִם יַדְעוּ שְׁיֵינוּ מִתְמִיץ - הֲרֵי זֶה מְקַח טְעוּת²⁸. מָכַר לוֹ יַיִן, וְהֲרֵי הוּא²⁹ פִּנְקְנָיו שֶׁל מוֹכֵר, וְהִתְמִיץ: אִם אָמַר לוֹ³⁰ 'לְמִקְפָּה³¹ אָנִי צְרִיף', וְהִתְמִיץ - מְחֻזְר, וְאֵמֵר לוֹ: הֲרֵי יֵינְךָ וְנִקְנְוֵךָ³²! שְׁאֵנִי לֹא קְנִיתִי לְשְׁתוּתוֹ, אֶלָּא לְכֶשֶׁל מַעֲט מַעֲט. וְאִם לֹא אָמַר 'לְמִקְפָּה הוּא' - אֵינוֹ יִכּוֹל לְהַחְזִיר; שְׁהֲרֵי אוֹמֵר לוֹ: לְמָה לֹא שָׂתִית אֹתוֹ, וְלֹא הִיָּה לְךָ לְשָׁהוּתוֹ עַד שִׁחְמִיץ³³.

(21) משנה בבא-בתרא צז: שאז יכול המוכר לטעון, שהקנינים של הלוקח הם שגורמו לקלקול (שם צז. כדעת רבי יוסי ברבי חנינא). (22) אחרי המכירה, ולכאורה היה אפשר לומר שהיה מקולקל כבר בשעת המכירה. (23) אין המוכר חייב להחזיר את דמי הקנין, כאילו היה זה מקח טעות. (24) יוצא מתוך השקלא-טריא (שם) לא לשותותו בבת אחת. אלא לשומו לאט לאט לתוך התבשיל, שאז רגילים להשהות את היין לזמן ארוך יותר, בכל זאת אין המוכר אחראי יותר, אחרי שהיין הוערה לכליו של הלוקח. (25) במשנה (שם צז:): הנוסח: "ידוע", וכן העתיק בשו"ע (ת"מ סימן רל סעיף ה), כלומר, שידוע ברבים שיינו של מוכר זה דרכו להחמץ, ו"שכן היה בשנים שעברו" (סמ"ע שם ס"ק יא). (26) ודוקא שהלוקח התנה מראש שהוא לוקח את היין להשתמש בו לתבשיל, כלומר, להשהותו לזמן ארוך, אבל אם לא התנה שום דבר ולוקח סתם – יכול המוכר להשתמש מאחוריות ולטעון, שהלוקח לא היה צריך להשהות את היין, כמו שאמרו בגמרא שם צח. (מגיד-משנה). (27) בשו"ע (סי' רל סעיף ו) הנוסח: "ונשאר בקניו", ואולי כוונתו לציין דוקא שנשאר היין באותם הכלים שבהם נמכר יין זה, ולא שהלוקח עירה אותו לכלים אחרים, אף כי אלו האחרונים הם של המוכר (רי"י הביאו מהגיד-משנה). (28) מתוך השקלא-טריא שם. (29) לתבשיל ששמים בו יין מעט מעט. והוא-הדין אם אמר לו מפורש: "לשותות מעט מעט" (מ"מ בשם הרשב"א). (30) שייך שנתלקל היה מראשיתו מקולקל (מ"מ בשם הרשב"א). (31) כרבי יוסי בר חנינא (שם). וכן סובר שמואל שם צז: שייך מתלקל במזלו של בעליו (כלומר

דברים האסורים באכילה מן התורה כמו בכור וטבל או דברים שאסורים בהנאה מדרבנן, שהרי בכלל "יין נסך" גם סתם יינם של גויים שאסור מדרבנן בהנאה, כמו שכתב רבינו בפרק י"א מהלכות מאכלות אסורות הלכה ג (מגיד משנה). (83) לפי שאיסור דרבנן בשוגג אינה עבירה כלל (נתיבות המשפט סימן רלד משפט האורים סעיף קטן ג). (84) ש"יין נסך" שהוזכר כברייתא כולל גם "סתם יינם" (מגיד משנה). (85) כלומר, אין המוכר יכול למכור איסור הנאה, שאינו שלו.

פֶּרֶק שְׁבַעָה עָשָׂר

(1) נתבארו בו משפטי חילוף המכר מחמת איזה דבר או שנתלקל אחר המקח כמוכרין) יין והחילוקין שיש בזה ונתבאר בו הדומה לזה והנמשך בו.

א. ארבע² מדות³ במוכרין⁴: מָכַר לוֹ חֲטָיִם יִפּוֹת וְנִמְצְאוּ רְעוּת - הַלּוֹקֵחַ יְכוֹל לְחַזֵּר בוֹ וְלֹא הַמוֹכֵר⁵. רְעוּת וְנִמְצְאוּ יִפּוֹת? - הַמוֹכֵר⁸ יְכוֹל לְחַזֵּר בוֹ וְלֹא הַלּוֹקֵחַ⁹. רְעוּת וְנִמְצְאוּ רְעוּת¹⁰, יִפּוֹת וְנִמְצְאוּ יִפּוֹת, אָף עַל פִּי¹¹ שְׁאֵינָן יִפּוֹת שְׁאֵינָן לְמַעַלָּה מֵהֵן, וְלֹא רְעוּת שְׁאֵינָן לְמִטָּה מֵהֵן, וְהֲרֵי יֵשׁ שֵׁם הוֹנְנָה שְׁתוּת¹² - אֵין אֶחָד מֵהֶם יְכוֹל לְחַזֵּר בוֹ, אֶלָּא קָנָה וּמְחֻזְר אֹנָאָה.

(2) משנה בבא-בתרא פג: (3) דינים נפרדים. (4) במקח וממכר. (5) ואף-על-פי שבדמים לא היתה כאן אונאה (חושן-משפט סימן רלג סעיף א) – הפרש זה בטיב המקח נקרא אף הוא אונאה. (6) אף שנתייקר המקח, ומתוך כך רוצה המוכר לחזור. שאף-על-פי ש"המוכר חטים שחמתית ונמצאת לבנה – כל אחד מהם יכול לחזור בו" (להלן הלכה ב) – כאן ביפות ורעות אין זה שינוי גמור אלא שינוי קצת, ולפיכך נתנו לזה דין של "אונאה בשתות", שרק המתאנה יכול לחזור בו, כמו שכתב רבינו למעלה פי"ב הלכה ד (רשב"ם ומגיד-משנה). (7) שהלוקח הטעה את המוכר שפירות אלו הם רעות, ונתברר שהם יפות. (8) שהוא המתאנה. (9) שהוא המתאנה. (10) במשנה, שם. (11) זה פירושו של רבינו לבבא זו שבמשנה: "רעות ונמצאו רעות, יפות ונמצאו יפות", שהיא לכאורה מיותרת, שאם אמנם לא היה שום שינוי, מה חידוש הוא שאינם יכולים לחזור בהם? ולפיכך פירשה רבינו שהיפות אינן היפות ביותר, וכן הרעות אינן הרעות ביותר. (12) אף-על-פי שעל-ידי שינוי זה ישנה אונאה עד שתות, אין המקח בטל, ואם יש יותר משתות – המתאנה יכול לחזור בו (למעלה פי"ב ה"ד).

ב. אֶבֶל הַמוֹכֵר חֲטָיִם¹³ שְׁחַמְתִּית¹⁴ וְנִמְצְאוּ לָבְנָה¹⁵, לָבְנָה וְנִמְצְאוּ שְׁחַמְתִּית; עֲצִיּוֹת שֶׁל זֵית וְנִמְצְאוּ שֶׁל שְׁקִמָּה¹⁶, שֶׁל שְׁקִמָּה וְנִמְצְאוּ שֶׁל זֵית; יַיִן וְנִמְצְאוּ חֲמֵץ, חֲמֵץ וְנִמְצְאוּ יַיִן - כֹּל אֶחָד מֵהֵן יְכוֹל לְחַזֵּר בוֹ¹⁷; שְׁאֵין זֶה הַמִּינִין¹⁹ שְׁאֵמֵר שְׁיָמְכֵר לוֹ. וְכָן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָהָה²⁰.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הקונה לגמרי - הדין כן, ולא דוקא ל"מקבל" - הדין כך, שאם התנה שבדעתו למכרו במקום מסויים, והוול לפני שהגיע, שהוא יכול לחזור בו מהמקח.

ו. האומר לחברו⁵¹: זין מבשם⁵² אני מוכר לך - חיב להעמיד לו עד עצרת⁵³. אָמַר לוֹ: זין יִשָּׁן אָנִי מוֹכֵר לְךָ - נותן לו משל שנה שעברה. מִיִּשָּׁן - משל שלש שנים⁵⁴. וְצָרִיךְ שְׂעֵמַד⁵⁵ וְלֹא יִחְמִיץ עַד הַחֲגִגָּה⁵⁶. וּבְמָקוֹם שְׂיֵשׁ מִנְהַג⁵⁷ יִדוּעַ - הפל פמנהג המדינה.

51 משנה בבא-בבא צו: צת. 52 יין טוב, המתקיים זמן ארוך. 53 כלומר: צריך שיהא עומד בבישומו עד חג השבועות, שמאז מתחיל השרב בארץ, ואף יין טוב ומבושם עלול להתקלקל אז. 54 היינו, ביחד עם השנה שעומדים בה (רשב"ם שם). 55 היין המיושן (ר"י מיגאש). 56 חג הסוכות, שהוא זמן הבציר (ברייתא שם צח:). ואז נגמרות שלוש שנים שלמות (רשב"ם שם). 57 הכלל הזה ידוע ונזכר כמה פעמים במשנה.

ז. האומר⁵⁸ לחברו: מרתף⁵⁹ של יין אני מוכר לך למקפה⁶¹, או שמכר לו מרתף של יין סתם⁶² - הרי הלוקח מקבל עליו עשרה קנקנים⁶³ בכל מאה⁶⁴ שלא יהיה יינם טוב אלא פכר התחיל להשתנות⁶⁵; יתר על זה⁶⁶ - לא יקבל⁶⁷.

58 משנה בבא-בבא צג: לפי מסקנת הגמרא שם צה: 59 מקום שמחזיקים בו יין. 60 הביטוי "זה" ממעט את התביעה של הלוקח, ש"זה" משמעו כמו שהוא, בין רע ובין טוב. 61 לתבשיל, שצריך יין טוב שיהא ראוי להתקיים זמן ממושך, והביטוי "למקפה" מעלה את תביעת הלוקח ליינן טוב, ויש על כן בנוסח התנאי, ביטוי אחד: "זה" לרעתו של הלוקח, וביטוי אחד ל"מקפה" לטובתו, ומכאן הדין הממוצע שלהן. 62 בלי התוספת "זה", שזה לטובת הלוקח, אך חסר גם הביטוי "למקפה" שהוא מפורש לטובתו, ושוב דבר אחד לטובת הלוקח, ואחד לרעתו. 63 כדים. 64 ודבר זה היה ידוע לחז"ל, שעל מאה קנקנים רגיל להיות עשרה, שכבר התחילו להשתנות (סמ"ע ס"ק ד'). 65 להחמיץ קצת, וכן כתב רבינו בפירושו למשנה, למה שאמרו שם: "מקבל עליו עשר קוססות למאה" - "קוססות - מחמיצות". ולדעת רשב"ם (ב"ב צה. ד"ה נותן) זהו יין שנמכר בחנות, הנזכר להלן בהלכה ח (ועיין דברינו שם). 66 אם יש יותר מעשר. 67 את אלו היתירים על העשר. [להלן פי"ח הלכה יא, כתב רבינו: "נמצא מהן (מהפסולות שבפירות) יתר על השיעורים - ינפה את הכל ויתן לו פירות מנופים וברורים שאין בהם כלום". ומאחר שדין "עשר קוססות" שנוי במשנה (ב"ב צג:); ביחד עם הדין של "רובע טינופות" ו"עשר מתולעות", נראה שגם בהלכה שלנו - הדין כן, ועיין הגהות מיימוניות כאן ושם].

ח. אָמַר לוֹ: מִרְתֵּף שֶׁל יֵינִי אָנִי מוֹכֵר לְךָ לְמִקְפָּה⁶⁸, או שָׁאֵמַר לוֹ: חֵבִית שֶׁל יֵינִי⁶⁹ אָנִי מוֹכֵר לְךָ - נותן

הלוקח). ואף שמואל מדבר באופן שלא אמר לו "למקפה" (ר"ף).

ד. המוכר³⁴ חבית של שכר לחברו, והחבית של מוכר³⁵, והחמיצה: בתוף שלשה ימים הראשונים³⁶ - הרי זה ברשות המוכר, ומחזיר את הדמים; מכאן ואילף - ברשות הלוקח³⁷.

34 בבא-בבא צו. וכדעת רב. ורב יוסף פסק הלכה למעשה כמותו. 35 אבל אם הוערה לכליו של הלוקח, אין המוכר אחראי יותר (מגיד-משנה). 36 שזהו סימן שהיה מקולקל לפני המכירה. 37 [כשלא אמר לו "למקפה" - כן נראה ברי"ף שם].

ה. המוכר³⁸ חבית של יין לחברו כדי למכרה מעט מעט³⁹, והחמיצה במחציתה⁴⁰ או בשלישה - חוזרת למוכר. ואם שנה⁴¹ הלוקח הנקב שלה⁴², או שהגיע⁴³ יום השוק ושהה ולא מכר - הרי היא ברשות הלוקח. וכן⁴⁴ המקבל⁴⁵ חבית של יין מחברו כדי להוליכה⁴⁶ למקום פלוני למכרה שם, וקדם שהגיע שם הוזל⁴⁷ היין או החמיצה⁴⁸ - הרי זה ברשות המוכר; מפני שהחבית והיין שלו⁴⁹. וכן פל פיוצא בזה⁵⁰.

38 מימרא של רבא (בבא-בבא צח:). 39 והרי זה דומה לתנאי של "למקפה" (למעלה הלכה ג). וכשהיין בחביתו של מוכר, וכנ"ל. 40 אחרי שנשאר מן היין רק מחצית. 41 שם. 42 שעשה נקב אחר להוציא את היין, שאז אפשר לתלות את הקלקול בשינוי זה, שעשה הלוקח. ויש לעיין מדוע הוזכר תנאי זה רק כאן, ולא בהלכה ג. 43 גם כאן הזנחה זו של הלוקח היא גרמה לקלקול. 44 כשם שהמוכר חבית של יין לחבירו כדי למכרה מעט מעט - היא עומדת ברשות המוכר, אם החמיצה, כמו כן אם קיבלה להוליכה למקום פלוני (בבא-בבא שם). 45 "מקבל" נקרא זה שעושה עסק למחצה שכר ולמחצה הפסד, היינו, שהלוקח - הקמעוני, אינו משלם מיד למוכר - הסיטונאי, אלא אחרי שהוא מוכר בקמעונות, הוא מחלק עם הסיטונאי את הרווח מחצה על מחצה. 46 שהתנה המוכר, שהלוקח יכול למכור את היין רק כשיגיע למקום מסויים, אבל לא לפני זה, אפילו אם בינתיים יעלה מחיר היין. 47 בכל המקומות, אף במקום שעליו הותנה ביניהם כמקום למכירה. 48 הכריע כנוסחא האחרונה בגמרא. 49 אף-על-פי שכל "מקבל" נושא באחריות למחצה, - כאן נושא המוכר באחריות כל ההזלה, אחרי שמנע מהמקבל למכור, קודם שהגיע למקום מסויים, אף אם יעלה המחיר, וכשם שהיין ברשותו של המוכר לענין היוקר, היינו, שהוא יכול למנוע מהלוקח למכור את היין קודם שיגיע למקום המסויים, אף אם יתייקר היין - מכיון שבמקום ההוא היין נמכר עוד יותר ביוקר (הדגשת הסמ"ע, ס"י רל, ס"ק טז) - כך הוא ברשותו אם הוול היין, קודם שהגיע הלוקח למקום (רשב"ם ד"ה דינא הוא דמקבל). 50 לדעת רבינו חננאל: אף בלוקח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הבד יש על הלוקח ליטלה, אבל אם אין עליה שם קורת בית הבד - אין לו ללוקח ליטלה". והוא מסתמך שם על הגמרא בנדרים כה. שאמרו שם: "המוכר קורת בית הבד לחבירו, אם גבו טרוף ("שמשווין ומרובעין פניה" - ערוך ע' טרף ה, בשם רב שרירא) אין, ואם לא - לא", היינו שמוכר קורת בית הבד לחבירו אם יש בו תכונה זו של "טרוף", המאפיין את בית הבד, נקרא הוא בית הבד, והמכר קיים. ואם אין בו - אין זה נקרא בית הבד, ואין קיום למכר זה (אברהם האזל. והאור-שמש ציין מעצמו את המקור בגמרא, מבלי שיביא דברי רב האי. ועיין מגיד-משנה וחידושי הגר"א על הרמב"ם). (80) מכשיר בצורה של "קורה", המשמש לעצירת הזיתים. (81) מקום שעוצרים בו זיתים. (82) שיש לה צורה של עריבה.

פָּרָק שְׁמוֹנֵה עֶשְׂרִי

1) נתבארו בו משפטי הרמאות ותערוכת דבר בדבר, רע בטוב או טוב ברע וכל מה שנמשך אחר זה.

א. אָסוּר לְרַמּוֹת² אֶת פְּנֵי אֲדָם³ בְּמִקְחָ וּמִמְכָּרָ אֹו לְגִנְבָּה⁴ אֶת דְּעֵתָם⁵. וְאֶחָד עוֹבֵד פּוֹכְכִים⁶ וְאֶחָד יִשְׂרָאֵל שְׁוִים בְּדָבָר זֶה. הִזְיָה יוֹדֵעַ שְׁיִשׁ בְּמִמְכָּרוֹ מוֹם - יוֹדִיעוֹ לְלוֹקֵחַ. וְאֶפְלוֹ לְגִנְבַּת דְּעַת הַפְּרִיּוֹת בְּדָבָרִים⁷ - אָסוּר.

2) אין הכוונה כאן לרמאות ביחס לשויו של המקח, שזוהי: אונאה, שכבר הזכיר אותה רבינו (למעלה פי"ב ה"א), אלא הכוונה לרמאות שבהעלמת מום במקח - כמו שמסיים רבינו להלן - ואף שאין בזה משום הפרש דמים, ואין בה אונאת ממון (סמ"ע סימן רכ"ח ס"ק ז). ומקור הלכה זו בחולין צד. שאסור לגנוב דעת הבריות. (3) באונאה כתב הרמב"ם (שם פי"ב ה"א): "אסור להונות את חבירו". לפי שאין איסור אונאה אלא בישראל ולא בגוי (פי"ג הלכה ז), אבל כאן שגם גוי בכלל, כמבואר להלן, כתב: "בני אדם" [וראה ב'תוספות' יבמות סא. סוף ד"ה ואין, ש"בני אדם" כולל גם גוים]. (4) חולין שם, מימרא של שמואל. (5) ראה בפרק ב מהלכות דעות ה"ו. (6) כן בדפוס רומי. והיא מימרא של שמואל שם. [ואע"פ שבאונאת ממון אין הגוי בכלל (פי"ג ה"ז), וכן אינו בכלל איסור אונאת דברים (וכן נראה ב'חינוך' מצוה שלה) משום שנאמר בהן "עמיתו" - גניבת דעת הרי היא כגניבת ממון שאסורה גם בגוי (פ"א מהלכות גניבה הלכה א) ורמאות על-ידי העלמה של מום הרי היא כרמאות במשקל, שגם לגוי אסור (פ"ז מהלכות גניבה הלכה ח) שכל שהוא מחסיר אותו הרי הוא בכלל גניבה וגזילה, כמו שכתב המגיד-משנה שם]. (7) "שמראה שעושה בשבילו ואינו עושה" (שו"ע רכ"ח, סעיף ו), היינו, שעושה פעולות ואומר דברים לחבירו לעשות רושם עליו כאילו הוא טורח בשבילו או מתכוון לכבד אותו במיוחד, ולאמיתו של דבר הוא לא מתכוון לזה כלל. ובהלכות דעות (שם) הביא רבינו: "ולא יסרהב (יפציר) בחבירו שיאכל אצלו והוא יודע שאינו אוכל, ולא ירבה לו בתקרובת (מתנה, הגשת מנחה) והוא יודע שאינו מקבל וכו' ואפילו מילה אחת של פיתוי ושל גניבת דעת אסור".

לו יִין שְׁפֵלוֹ יָפֶה וְרֵאוּי לְתַבְשִׁילִי. אָמַר לוֹ: מִרְתָּף זֶה⁷⁰ שֶׁל יִין - נוֹתֵן לוֹ יִין הַנִּמְכָּר בְּחִנּוֹת⁷¹, שְׁהָרִי הוּא⁷² בִּינוֹנִי⁷³, לֹא רַע וְלֹא יָפֶה⁷⁴. אָמַר לוֹ: מִרְתָּף זֶה⁷⁵ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, וְלֹא הַזְכִּיר יִין⁷⁶ - אֶפְלוֹ כְּלוֹ חֶמֶץ, הִגִּיעוּ⁷⁷. וְכֵן פֶּל פִּיּוּצָא בְּזָה⁷⁸.

(68) כאן הכל לטובת הלוקח: העדר הביטוי הממעט: "זה", ולעומתו הביטוי המרבה "למקפה". (69) אפילו לא אמר: "למקפה", אחרי שהחבית היא כלי אחד, אין לחלקה ולומר שבכלי אחד תשעה חלקים ממנו יהיו טובים, וחלק אחד ממנו רע (שם צה.). (70) וכאן הכל לדעת הלוקח: הביטוי הממעט: "זה", ולעומתו העדר הביטוי המרבה "למקפה", ובכל זאת עדיין עדיף מהדין הבא אחריו, אחרי שבכל זאת הוזכר המונח "יין". (71) לשון הברייתא (שם צה.). (72) כלומר, "שהוא". וראה למעלה פרק י הלכה ה, ופרק יב הלכה יג. (73) זה פירושו של רבינו למשפט הקודם, המובא בברייתא. (74) ה'טור' (סימן רל) מפרש שהוא: "יין שמתחיל קצת להחמיץ", ובהגהות מיימוניות כתוב שהוא יין שריחו חומץ וטעמו יין, ולדעת הרשב"ם (שם ד"ה נותן לו) - "קוססות" ו"יין הנמכר בחנות" - היינו הך. ודעת רבינו בזה לא ברורה. ועיין בפירושו למשנה שם. (75) שכאן הכל לדעת הלוקח: שחוז מהביטוי הממעט "זה" והעדר הביטוי "מקפה" - לא הזכיר אפילו "יין", ומכאן התוצאה דלהלן. (76) ואי-הזכרה זו אומרת, שהוא מקבל את המרתף כמו שהוא, אפילו יהיה הנמצא בו - חומץ. (77) ביטוי הנמצא בברייתא, ופירושו: המקח נשאר אצל הלוקח, על אף גריעותו, בלי יכולת לתבוע בחזרה את תמורתו. (78) ואם הזכיר "למקפה", היינו שאמר "מרתף זה למקפה" בלי "יין", יש אומרים שדינו כאילו אמר "מרתף זה של יין למקפה" (הגהות מיימוניות בשם רשב"ם). ואם אמר: "מרתף אני מוכר לך למקפה" (בלא "זה"), דינו כאילו אמר: "מרתף של יין למקפה", שיש בו הכל לטובת הלוקח, והוא מקבל יין שכולו טוב (מגיד-משנה בשם רשב"ם ורמב"ן), ובדברי רבינו אין הכרע בזה (מגיד-משנה).

ט. הָאוּמְרָ⁷⁹ לְחֶבְרוֹ: עֲרֵבָה שֶׁל עֵץ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, אוֹ: קוֹרְתָ⁸⁰ בֵּית הַבַּיִת⁸¹ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ - אֲנִינוּ נוֹתֵן לוֹ עֵץ שְׂרָאוּי לְחֶפֶר בּוֹ עֲרֵבָה, אוֹ קוֹרְתָ שְׂרָאוּי לְקוֹרְתָ בֵּית הַבַּיִת, אֶלָּא עֲרֵבָה בְּצוֹרְתָה⁸² אוֹ קוֹרְתָ בֵּית הַבַּיִת בְּצוֹרְתָם, שְׁפֵל הַרוּאָה אוֹמֵר יוֹ עֲרֵבָה' אוֹ יוֹ קוֹרְתָ בֵּית הַבַּיִת. וְכֵן פֶּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(79) מקור דברי רבינו הוא בדברי רב האי, שכתב בספרו "המקח והממכר" (שער כד אות טר"ז): "במכירת המטלטלין מאיזה מין שימכור מן המטלטלין, אין עליו להביא כ"אם בפחות שבכלים. ובלבד שיקרא אותו השם מאותו המין שהתנה לו, אבל אין עליו אותו השם שהתנה עליו - אין ללוקח ליטול אותו, וכגון שאמר לו קורת בית הבד אני מוכר לך, אם הביא קורה מתוקנת, בזמן שהיא ראויה לקורת בית הבד, וקורין אותה בשם שהיא קורת בית

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ופיחת משער שפשוק⁴², פדי להרבות במקיפין⁴³ ממנו; ואין בגי השוק⁴⁴ כוללן לעכב עליו, ואין פנה גנבת הדעת⁴⁵.

(32) לברור, להוציא את הפסולת מתוך הגריסין, וכן לשון השו"ע (שם ס' ז'): "מותר לברור הפסולת מתוך הגריסין", בפירוש המשניות מביא הרמב"ם פירוש מקורי למונח זה, והוא: בקליפת הפול יש סימן, על פיו אפשר להכיר אם הוא יתבשל מהר או רק אחר מאמץ גדול, ו"לברור", היינו להסיר את הקליפה הזאת שאי אפשר יהיה לעמוד על הסימן. (33) פולין, שטחנו או גרסו אותם ברחיים לשניים. ומותר לעשות כן אף על-פי שעל-ידיהם הם נראים יותר יפים "וזהו דבר הנראה לעין, ויכול הלוקח לראות ולהבין כמה שוים יותר בשביל שהוציא מהם הפסולת" (ס' רכח סעיף ז'). (34) משנה שם, שבוה גם חכמים מודים לאבא שאול – שאסור. (35) רק למעלה על פני השטח – על הפה – ולהשאיר את הפסולת בפנים. (36) אוצר התבואה. (37) שכשאדם רואה שעל פני השטח הכל ברור, נוטה הוא לחשוב, שמן הסתם הוברר הכל, והרי הדבר אינו כן, ויש כאן משום גניבת דעת. (38) גם זה במשנה (שם) וכחכמים, ולא כרבי יהודה. (39) שבולים, שמייבשים אותם בתנור בעודם לחים, והם נעשים מתוקים (רש"י כתובות טו: ד"ה קליות). (40) מילה זו אינה במשנה. (41) מוריד מן המחיר הקבוע בשוק. וכחכמים ולא כתנא-קמא במשנה שם. (42) לוקחין ממנו בהקפה. [שכן דרך החנונים למכור בהקפה, כמו ששינונו במסכת אבות (פ"ג משנה טז): "והחנוני מקיף"]. (43) כלומר, יתר החנונים המוכרים בשוק. (44) בגמרא (בבא-מציעא שם) אמרו בטעם היתר שני הדברים הנ"ל: בחלוקת אגוזים וכו' – "אני מחלק אגוזים, חלק אתה שישקים". ובהורדת השער – שהרי הוא קוצץ ידיהם של מפקיעי שערים ואוצרי פירות. ורבינו השמיט כל זה, מפני שלא נאמרו טעמים אלו אלא לדעת רב הונא (בבא-בתרא כא:): שאמר: בן מבוי שהקים ריחיים, ובא שכנו בן אותו מבוי ורוצה להקים ריחיים על ידו – יכול הראשון לעכב על ידו. אבל לשיטת רב הונא בריה דרב יהושע שאינו מעכב על ידו, וכדעת תנא-קמא של רבן שמעון בן גמליאל (שם) ש"עושה אדם חנות בצד חנותו של חבירו ומרחץ בצד מרחצו של חבירו ואינו יכול למחות בידו מפני שיכול לומר לו אתה עושה בתוך שלך ואני עושה בתוך שלי" (וכן פסק רבינו בפ"ו מהלכות שכנים הלכה ח) – לפי זה, אין צורך באותם הטעמים הנ"ל. ורבינו יצחק אלפסי, שאף הוא פסק בבבא-בתרא שם כרב הונא, ואעפ"כ הביא הטעמים הנ"ל – סובר הוא כדעת ר"ב בן מיגש שם שזה מועיל לבן עיר אחרת, שלולא כן אסור אף לדעת רב הונא]. (45) משנה בבא-מציעא נט"ס.

ה. אין⁴⁶ מערבין פרות בפרות⁴⁷, אפלו חדשים בחדשים, ואין צריך לומר ישנים בחדשים⁴⁸. אפלו הישנים ביקר והחדשים בזול⁴⁹; מפני שהלוקח רוצה לישון. בניין⁵⁰ הוא שהתירו לערב קשה ברה⁵¹, בין הגתות פלבד, מפני שמשיבחה⁵². ואם היה טעמו

ב. אין⁸ מפרסין⁹ את האדם¹⁰ ולא את הבהמה ולא את הכלים הישנים פדי שיראו¹¹ פחדשים; אבל מפרסין החדשים¹², כגון¹³ שישוף¹⁴ ויגהץ¹⁵ ויפפה¹⁶ כל¹⁷ צרכיו¹⁸.

(8) משנה (בבא-מציעא דף ס) וגמרא (שם). (9) יפוי ותיקון (פירוש המשנה). (10) שאם היה שיער זקנו לבן, צובעו כדי שייראה צעיר (מגיד-משנה לפי הגמרא שם). (11) והיינו גניבת דעת. (12) מסקנת השקלא-וטריא (שם). (13) מתוך שורה של עובדות המובאות בגמרא (שם). (14) לשפסף במי סובין (גמרא שם). (15) גמרא שם. יעביר עליו מכבש להשוות את הקמטים. (16) כגון לתלות חוטי משי בכגר (גמרא שם, ועיין רש"י ד"ה למירמי תומי לסרבלא). (17) שהרי הם בלעדי הייפוי חדשים וטובים ('טור') והגיהוץ רק מייפה אותם יותר, ומדת הייפוי שלהם אינה מוגזמת, ואינה עשויה לעורר אשליות. (18) ברייתא (שם).

ג. אין¹⁹ משרבטין²⁰ את האדם²¹ במים²² של חזרין²³ וכיוצא בהן, פדי שיתפח²⁴ ויראו פניו שמנים²⁵, ולא צובעין²⁶ את הפנים בשרק²⁷ וכיוצא בו, ולא נופחים את הקרבים²⁸, ולא שורין את הבשר במים²⁹. וכן כל פיוצא בדברים אלו אסורין. ואין מוכרין³⁰ בשר נבלה לנכרי בכלל שחוטה³¹, אף על פי שהנבלה אצלו פשחוטה.

(19) מלשון "שרביט" שהשיער נזקק כשרביט, ועיין רש"י (ד"ה משרבטין). (20) בגמרא שלפנינו הגירסא: "את הבהמה", אך ברי"ף יש גירסא אחרת: "לא משרבטין לא את האדם ולא את הבהמה". (21) שמשקין את האדם במים. (22) מים של סובין. (23) המים האלו נופחים את בני מעיו של השותה אותם, ונראה בעל גוף יותר וגם שערו נזקף. (24) וזו היא גניבת דעת. (25) בגמרא (שם): מעשה בעבד שצבע את פניו ואת זקנו כדי לרמות את לוקחיו שהוא צעיר. (26) "צבע המאדים את הפנים" (רש"י כתובות יז). ד"ה ולא שרק. (27) בני המעיים הנמכרים באיטליז, שיראו יותר שמנים ורחבים. (28) שהמים מלבינים את הבשר, ואף הכחוש נראה על-ידי זה שמן (רש"י שם ד"ה ואין שורין את הבשר במים). (29) חולין צד. ושם עובדא בשמואל, שהקפיד על שמשו, שעשה כן. (30) שהגוי יחשוב, שהישראל מכבד אותו ואינו מוכר לו אלא דבר שראוי גם לו לאכילה, ומתוך כך מחזיק לו טובה (ועיין רש"י חולין שם ד"ה משום דגונב דעתו) ויש בזה משום גניבת דעת, שהגוי מחזיק לו טובה חינוס. (31) משנה בבא-מציעא ס. וכחכמים ולא כאבא-שאול.

ד. מתר³² לבר³³ את הגריסין³⁴, אבל לא³⁵ על פיו³⁶ המגורה³⁷; שאינו אלא כגונב את העין, וידמה שהוא הפל פרוור³⁸. ומת³⁹ לחנוני לחלק קליות⁴⁰ ואגוזים לתנינות ולשפחות⁴¹, פדי להרגילן לבוא אצלו;

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(שם סעיף יב): "שמא ירמה בו אחרים". (65) משנה, שם. (66) כשיעור שדרכם להטיל (שו"ע שם סעיף יג).

ז. התגר⁶⁷ נוטל מִחֲמַשׁ גְּתוֹת וְנוֹתֵן לְתוֹךְ פִּיטָס⁶⁸ אָחִיד; מִחֲמַשׁ גְּרָנוֹת⁶⁹ וְנוֹתֵן לְתוֹךְ מְגוּרָה⁷⁰ אַחַת; וּבִלְבָד שְׁלֵא יִתְפָּזֵן לְעָרְבֵי⁷¹.

(67) משנה, שם כלשונה (מגיד-משנה). (68) "גיגית גדולה" (פירוש המשניות לרמב"ם). (69) מקומות שדשים וזורים בהם תבואה. (70) מקום שאוצרים בו תבואה, "שהכל יודעים בו שלא גדלו בשדותיו, ומבני אדם הרבה לוקח, ובחזקת כן לוקחין" (רש"י שם). אבל אחר אסור לערב פירות בפירות ויין ביין (למעלה הלכה ה'ו). (71) כלומר "שלא יכוון לקנות הרוב ממקום הטוב כדי שיצא עליו קול שהוא קונה הכל ממקום הטוב, וקונה גם ממקום הרע ומערבו עמו" (שו"ע שם, סעיף טז).

ח. אָסוּר לְעָרֵב שְׁמָרִים, בֵּין בֵּינָן⁷² בֵּין בְּשֶׁמֶן⁷³, וְאֶפְלוּ כָּל שֶׁהוּא⁷⁴. וְאֶפְלוּ שְׁמָרִים שֶׁל אִמְשׁ בְּשֶׁמֶרִים שֶׁל יוֹם⁷⁵ - אָסוּר. אֲבָל אִם עָרַב הֵינָן⁷⁶ מְפָלֵי אֶל כְּלֵי - נוֹתֵן שְׁמָרָיו לְתוֹכָן⁷⁷.

(72) משנה בבא-מציעא ס. (73) [נלמד ממה שאמרו שם במשנה מ. שמקבל עליו לוג ומחצה שמרים לכל מאה לוג (ראה להלן הלכה ט), הרי שרק מקבל עליו, כלומר נותן לו השמרים לחוד, אבל לערב בתוכו אסור אלא אם עירה מכלי אל כלי ונותן שמריו מיד אל תוכו. ראה להלן]. (74) להלן הלכה יג כתב רבינו: "הרי אמרו אסור לערב כל שהוא" ובוודאי מקורו ממה שאמרו בירושלמי (כלאים פ"ב ה"א) אם לערב אפילו כל שהוא אסור לערב, "רבי יעקב בר אחא כו' הבורר צוורות מתוך כיריו (= כרי התבואה שלו) של חברו חייב להעמיד לו חטיין יפות תחתיהן. אמר רבי יוסי, זאת-אומרת שהוא אסור לערב". (75) [כן הנוסח בכתב-יד ה' בבא-מציעא ס. (לפי דקדוקי סופרים שם) וכן הוא בספר "המקח והממכר" לרב האי (שער נט), והיינו שלא יערב שני מיני שמרים אלו על-מנת לתתם בתוך היין, כי אע"פ ששמרים של היום אינם מזיקים כדלהלן, שמרים של אמש המעורבים בתוכם - מזיקים]. (76) [בלשון רבינו שהובא ב'טור' (חושן-משפט סימן רכח) חסרה מילה זו. ולפי"ז גם "שמן" בכלל]. (77) בבא-מציעא שם. ששמרים אלו אינם מזיקים.

ט. הַמוֹכֵר לְחֻבְרוֹ שְׁמֵן מְזֻקָּק⁷⁸ - אֵינוֹ מְקַבֵּל שְׁמָרִים⁷⁹. מְכַר לוֹ שְׁמֵן סְתָם⁸⁰ - מְקַבֵּל לִגְוִי⁸¹ וּמְחַצֵּה שְׁמָרִים לְכָל מְאָה לִגְוִי⁸². וּמְקַבֵּל⁸³ בְּשֶׁאֵר שְׁמָרִים שְׁמֵן עֶכוּר⁸⁴ הַעוֹלָה לְמַעְלָה עַל פְּנֵי הַשְּׁמֵן, יִתֵּר עַל הַשְּׁמָרִים⁸⁵ הַיְדוּעִים בְּאוֹתוֹ מְקוּם⁸⁶.

(78) בלי שמרים. (79) אין הלוקח מקבל הפסד השמרים, היינו, שאין המוכר יכול לפחות לו ללוקח מן המידה שקנה זה תמורת השמרים שלא קבלם. [מקור הדברים במשנה בבא-מציעא מ. וכדעת חכמים של רבי יהודה. וטעמם

נְכַר⁵³ - מִתֵּר לְעָרֵב⁵⁴ בְּכָל מְקוּם⁵⁵; שְׁפַל דְּבַר הַנֶּפֶךְ טַעְמוֹ מְרִגִּישׁ הַלּוֹקֵחַ⁵⁶, וּלְפִיכֵךְ מִתֵּר לְעָרֵב⁵⁷ אוֹתוֹ.

(46) אם מכר לו פירות שדה מסויים, לא יערב בהם פירות של שדה אחר (רש"י ד"ה אין מערבין). והרא"ש שם פירש: "אין מערבין - מעט פירות רעים בהרבה פירות יפים, כדי למכרם בחזקת יפים". וכן הביא בשולחן-ערוך (סימן רכח סעיף י). (47) כן צריך להיות במשנה שם לפי דעת הר"ף (דקדוקי סופרים). ולפי זה יוצא, שחדשים יותר טובים מישנים. אבל במשנה שלפנינו: "ואין צריך לומר חדשים בישנים". ולפי זה יוצא, שישנים יותר טובים, ועיין רש"י שם. (48) כן גירסת הר"ף בגמרא שם. והנוסחא שלפנינו בגמרא, מתאימה לנוסחאנו במשנה שם. (49) משנה, שם. (50) חזק בחלש. (51) מימרא של רב נחמן, שם. גת הוא מקום שדורכים בו הענבים, ובזמן עשיית היין, כל זמן שהוא עוד תוסס, מותר לערב שני המינים יחד, שאחד קולט את הטעם השני ללא פגם הדדי, אבל אחרי תהליך התסיסה שלכל אחד יש כבר טעם משלו, עירוב יין ממין אחר פוגם אותו (רש"י שם ד"ה ובין הגיתות שנו). (52) לדעת רש"י (ד"ה מפני שמשביתו) רק קשה ברוך מותר לערב בזמן הגיתות, אבל רך בקשה לעולם אסור. אך לדעת ה'טור' להיפך: רק קשה ברוך אינו מותר אלא בזמן הגיתות, אבל רך בקשה מותר תמיד לערב לפי שהוא יותר טוב (סמ"ע שם ס"ק יט). (53) היינו שעירבו בו כל-כך הרבה יין, עד שמורגש טעם היין השני (לחם-משנה). (54) כרבי אחא, והדין שלמעלה מדובר כשמערבין מעט יין, שאז לא ניכר הטעם החדש, והלוקח יוצא מרומה. (55) אף שלא בין הגיתות. (56) ויכול היה לטעום אותו. ובשו"ע (סימן רכח סעיף יד): "במקום שנהגו, שכל מי שקונה דבר טועמו תחילה, מותר לערב בו לעולם". (57) [בדפוס רומי: "הלוקח מותר לערב". וכן הוא בכסף-משנה (ד"ו של"ד). ועל זה הקשה הכסף-משנה למה כתב "הלוקח", ובכ"י תימן הנוסחא כלפנינו].

ו. אֵין מְעַרְבִין⁵⁸ מֵים בֵּינָן. וּמִי שֶׁנִּתְעָרַב לוֹ מֵים בֵּינָנוּ - לֹא יִמְרָנוּ⁵⁹ בְּחֻבְרוֹ⁶⁰ אֲלָא אִם פֶּן מוֹדִיעֵנוּ⁶¹, וְלֹא לְתַגְרוֹ⁶² אֶף עַל פִּי שְׁמוֹדִיעֵנוּ⁶³, שְׁמָרְמָה בּוֹ אַחֲרַיִם⁶⁴. וּמְקוּם שְׁנֵהֲגוּ⁶⁵ לְהֵטִיל מֵים בֵּינָן - יִטִּיל⁶⁶, וְהוּא שְׂיֵהֶיָה בֵּין הַגְּתוֹת.

(58) משנה בבא-מציעא ס. "מי שנתערב מים ביינו, לא ימכרנו בחנות כו'" - הרי שהמדובר רק בנתערב, ומכאן שאסור לערב בידים, ועיין מגיד-משנה. (59) הוא עצמו. (60) בכמויות קטנות כדרך הקמעונאים. (61) לקונה היין. (62) חנווני. (63) שהמוכר הודיע לתגר, שעירב מים ביין, כדי שזה האחרון יודיע זאת ללקוחותיו. (64) כן הוא במשנה, שם: "שאינו אלא לרמות בו" משום "שמורה לנפשו היתר כיון שלא נעשה [העירוב] בביתו ולא ראה עירוב המים" (סמ"ע רכח, ס"ק כא). ועצם קנייתו, יין מעורב במים, מוכיחה שדעתו לרמות בה אחרים. ובשו"ע

לצמחה בין החיטים (מדברי הרשב"ם שם צד. ד"ה חיטין מקבל עליו), או להתערב עמהן בגרנות (סמ"ע סי' רכט ס"ק א.). (97) סאה היא בת ששה קבים. (98) ברייתא (שם). (99) קשים שבאים בנושבת הרוח בתוך השעורים, וזו היא הפסולת הרגילה אצלם. (100) עפר וצרוורות, הרגילים להמצא בעדשים שעוקרים אותם בידיים ולא קוצרים אותם (גמרא שם). ונראה מדברי רבינו שבחיטים ושעורים וכיוצא בהם שאין עוקרים אלא שקוצרים אותם ואין עפר וצרוורות מצויים בהם - אינו מקבל עליו עפרוורת. וכדיעה זו הביא הסמ"ע (סי' רכט ס"ק א, ועיי"ש בש"ך ס"ק א.) אבל מסוגיית הגמרא בבבא-בתרא צד. לא נראה כן. ועיין להלן הלכה יג, והערה קיג. (101) משנה, שם צג: (102) תאנים שנמצאים בהם תולעים. (103) היינו עשרה אחוזים, והוא- הדין לפי אחוז זה: אחד לעשרה (רשב"ם שם). (104) משנה, שם. (105) בשו"ע שם: "רובע", והינו רובע הקב. (106) מטונפות בעפר (פירוש המשניות להרמב"ם) וכן נראה להלן הלכה יג: "שהיו בפירות מחצה עפר וכו'". (107) מימרא של רב הונא, שם צד. (108) ראה למעלה פרק יז הלכה ז. (109) אף פחות מרובע. ובגמרא שם: "אמרי לה דינא, ואמרי לה קנסא", כלומר: יש אומרים שזהו על-פי הדין, שיותר מרובע אין אדם מוחל. ויש אומרים שאפילו ביותר מרובע הוא מותר, וזה אינו אלא קנס על שעירב בידיים.

יב. ואין כל אלו הדברים אִמוריים¹¹⁰ אלא במקום שאין להם מנהג; אבל במקום שיש להם מנהג - הכל כמנהג המדינה¹¹¹.

(110) כן כתבו רב האי גאון (ספר המקח והממכר שער נז) והר"ף בפ"ו דבבא-בתרא. (111) עיקרון ידוע, והובא כמה פעמים במסכת בבא-מציעא.

יג. יש מקומות¹¹² שנהגו, שיהיו כל פרות מנקים וברורים מפל דבר, ויהיו היינות והשמים צלולים, ולא ימכרו השמרים פלל¹¹³. ויש מקומות שנהגו: אפלו היו בהן מחצה שמרים, או שהיו בפרות מחצה עפר או תבן או מין אחר - ימכרו פמות שהוא. לפיכך¹¹⁴, הבורר צרור¹¹⁵ מתוך גרנו של חברו - נותן לו דמי חטים פשעור צרור שבבר¹¹⁶; שאלו הניחו - היה נמכר פמדת חטים. ואם תאמר: יחזירנו¹¹⁷! הרי אמרו¹¹⁸: אסור לערב כל שהוא.

(112) מדברי רב האי, שם. (113) אף שמוכר שמן סתם, שמן הדין אם עירה מכלי אל כלי נותן שמריו לתוכן (למעלה הלכה ח). (114) היינו, אחרי שיש מנהג שמותר לערב עפר בתוך התבואה. אבל במקום שאין מנהג, אין מציאות להלכה זו. לפי שדעת רבינו שבחיטים אין הלוקח מקבל שום עפרוורת, ראה למעלה הלכה יא והערה צט. וה'טור' (סימן רכט) השמיט מילת-הקשר "לפיכך". וראה לחס-משנה. (115) אבן או עפר. (116) דעת רשב"ם (ב"ב צד. ד"ה נותן) שחיובו מטעם "דינא דגרמי" (ראה פ"ז מהלכות חובל ומזיק הלכה ז). ויש אומרים, כי זהו מדין

הוסבר שם בגמרא (מ:): שאסור לערב שמרים, כלומר כיון שמכר לו שמן מזוקק אסור לערב לו שמרים אף באופן שעירה מכלי אל כלי, שבמוכר שמן סתם מותר לערב באופן זה (למעלה הלכה ח) - כאן במוכר מזוקק - אסור]. (80) נותן לו שמן מזוקק. (81) מידה של נזולים. (82) משנה (שם). [והטעם בזה הוא משום שבשמן סתם מותר לערב שמרים כשעירה מכלי אל כלי (למעלה הלכה ח) - ולפיכך מכריח המוכר את הלוקח לקבל עליו לוג ומחצה, אע"פ שעכשיו אסור לו לערב השמרים - כיון שאתמול היה מותר לו, אומר לו: אם הייתי רוצה הייתי מערב אתמול, ועכשיו לא תקבלם ממני? ראה בבא-מציעא מ:]. (83) ברייתא שם מ: (84) היינו "פקטים" שבברייתא שם. [וה'טור' (סימן רכח) מביא דברי רבינו בלשון זו: "ומקבל עליו שמן עבור העולה למעלה". ונוסחתנו "ומקבל בשאר שמרים וכו'" - דחוקה. ועיין בסמ"ע שם סעיף-קטן כז. ויתכן כי צריך להגיה "בשאר שמנים", כלומר בשמן סתם, פרט לשמן מזוקק, שכשם שאינו מקבל שמרים, כן אינו מקבל שמן עכור, וכן הנוסחא ברמב"ם כ"י תימן]. (85) היינו, לוג ומחצה הנזכרים. (86) כי השיעור של "לוג ומחצה" שיעור חז"ל לפי מקומם הם, ובכל מקום יש לשער כפי החשבון הידוע באותו מקום. וראה להלן הלכה יב.

י. פמה דבָּרַיִם אִמוריים⁸⁷? כָּשָׁנָתָן לֹא מְעוֹת בְּתַשְׁרִי⁸⁸, שְׁתֵּשְׁמֵן עֶכּוֹר⁸⁹, וְלָקַח הַשָּׂמֶן בְּגִיטָא⁹⁰ כְּמִדַּת תַּשְׁרִי, שֶׁהִיא גְדוֹלָה, מִפְּנֵי אוֹתוֹ הַשָּׂמֶן הַקּוֹפֵה לְמַעֲלָה; אֲבָל אִם לָקַח כְּמִדַּת גִּיסָן, שֶׁהִיא קְטַנָּה, מִפְּנֵי שֶׁכָּבֵד צִלָּל הַשָּׂמֶן⁹¹ - אינו מקבל אלא הַשָּׂמֶרִים⁹² בְּלֶבֶד.

(87) כן הוא בגמרא שם. (88) שאז זמן מסיקת הזיטים. (89) שבעונה זו, השמן הוא עדיין בלתי מזוקק. והמידה גדולה וגדושה מחמת השמן העכור הצף למעלה. (90) שאז, בעונת גיסון, השמן הוא כבר מזוקק, וממילא מידתו פחותה מזו של תשרי. (91) ושוב אינו עכור. (92) אבל לא את השמן העכור, שהרי הוא לקח פחות מהמידה שהזמין.

יא. המזכר⁹³ חטים⁹⁴ לחברו - מקבל עליו רבע קטנית⁹⁶ לכל סאה⁹⁷. שעורים⁹⁸ - מקבל עליו רבע נשובות⁹⁹ לכל סאה. עדשים - מקבל עליו רבע עפרוורת¹⁰⁰ לסאה. תאנים¹⁰¹ - מקבל עליו עשור מתלעות¹⁰² לכל מאה¹⁰³. מבר לז¹⁰⁴ שאר פרות - מקבל עליו רבע¹⁰⁵ טנופות¹⁰⁶ לכל סאה. נמצא מהן¹⁰⁷ יתר על השעורים האלו כל שהוא - ינפה את הפל¹⁰⁸, ויתן לו פרות מגפין וברורין שאין בהן פלום¹⁰⁹.

(93) ברייתא בבבא-בתרא צד. (94) במשנה שם צג: אמרו בצורה כללית: "המוכר פירות הרי זה מקבל עליו רובע טינופת לסאה", אך לא פירשו מה היא טינופת זו. אך בברייתא פירשו מה היא הטינופת הרגילה בכל מין ומין. (95) רובע של קב (רשב"ם במשנה ד"ה מקבל עליו רובע), שהוא אחד מעשרים וארבעה בסאה. (96) שדרך הקטנית

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁאִין לָךְ מוֹם גְּדוֹל מְזָה, שְׁעֵדִין לֹא נִהְנֶה בּוֹ וּבְאֹו
הַתּוֹבְעִין. לְפִיכֶךָ יִבְטֹל הַמִּקְחָ, וְיִחְזֹר הַמּוֹכֵר אֶת
הַדָּמִים, וְיַעֲשֶׂה דִין עִם הַמְעַרְעְרִין. וְאִם נִשְׁתַּמֵּשׁ
בְּהַ הַלּוֹקֵחַ כָּל שְׁהוּא, וְאִפְלוּ דֵשׁ הַמְצַר שְׁלָה
וְעִרְבוּ עִם הָאָרְזִין¹⁰ - אֵינּוּ יֹכֹל לְחַזֵּר בּוֹ, אֶלָּא
עוֹשֶׂה דִין עִם הַמְעַרְעְרִין¹¹. וְאִם הוֹצִיאוּ מִיָּדוֹ
בְּדִין¹² - יִחְזֹר עַל הַמּוֹכֵר, כְּדִין כָּל הַנְּטָרְפִין¹³.

5) כתובות צב: ובבא קמא ח: ובבא מציעא יד. מימרא של אבוי: "ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות – וללשון השנייה: אף באחריות – עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו, ומשהחזיק בה אינו יכול לחזור בו". (6) כסף, שטר וחזקה (למעלה פרק א הלכה ג). (7) אף על פי שבגמרא שם מפורש "עד שלא החזיק בה יכול לחזור, משהחזיק בה אינו יכול לחזור בו" – סובר רבינו שחזקה זו אינה חזקה של קניין, כי כאן המדובר שכבר קנה הקרקע בקניין המועיל (לפי המבואר למעלה בפרק א) וחזקה זו אינה אלא השתמשות של הלוקח בקרקע שקנה, שכיוון שיצאו המערערים לפני שהספיק להשתמש בה – אין לך מום גדול מזה והרי זה מקח טעות, אבל אם כבר השתמש בה ונהנה ממנה, אמרו חז"ל את דעתו כי מותר הוא על ביטול המקח מאחר שכבר נהנה מקרקע זו, והוא מקבל עליו להתדיין עם המערערים. (8) טוענים שהקרקע שלהם. (9) שימוש של הנאה. (10) המצר הוא גדר של עפר שעושים סביב השדה, והמדובר כשלקח שדה סמוך לשדהו ודש עפר זה עד שהשווה את שטח שני השדות, שיהיו כשדה אחד, וזו היא הנאותו שצרף את שני השדות והפכם לשדה אחד, וגם חסך את כל שטח הגדר שיהיה מעתה ראוי לשימוש. (11) אף שקנה באחריות ואם יטרפוהו ממנו, חוזר הוא ותובע המעות מהמוכר, כמו שמסיים רבינו בסוף ההלכה – החובה להתדיין עם המערערים מוטלת על הלוקח, כי כל זמן שלא הוציאו מידי יכול המוכר לטעון לפניו: "אחויי טירפך ואשלם לך" כלומר: הראה לי כתב אישור מבית דין שטרפו (תפסו) ממך את השדה ואשלם לך. (12) אבל אם תפסו שלא כדין, אינו יכול הלוקח לחזור לתבוע את המוכר. (13) וזה דווקא שיש קרקע למוכר, שיכול לשמש מקור כספי ללוקח לגבות ממנו את שלו, אבל אם אין לו קרקע למוכר, יכול הלוקח לתבוע מיד את כספו מבלי לחכות עד שיתפסו המערערים את השדה ממנו, מתוך טענה, שבינתיים יאכל המוכר את כספו, ולא יהיה לו ממה לגבות (כסף משנה).

ג. כָּל הַמּוֹכֵר¹⁴ קָרָע או עָבַד או שְׁאָר מְטַלְטְלִין - הֲרִי זֶה חָיִב בְּאַחֲרֵייתָן¹⁵. בְּיַצֵּד ? אִם הוֹצִיֵא¹⁶ הַמִּקְחָ מִיָּד הַלּוֹקֵחַ מִחֲמַת הַמּוֹכֵר¹⁷ - חֹזֵר הַלּוֹקֵחַ וְנוֹטֵל כָּל הַדָּמִים שֶׁנִּתְּן מִן הַמּוֹכֵר; שְׁהֲרִי נִלְקַח הַמִּקְחָ מִחֲמַתוֹ. כֶּךָ הַדִּין בְּכָל מִמְכָּר, אִף עַל פִּי שְׁלֵא פִּרְשׁ הַלּוֹקֵחַ דְּבָר זֶה, אֶלָּא קָנָה סְתָם. אִפְלוּ מְכַר הַקָּרָע בְּשִׁטְרָה¹⁸, וְלֹא הִזְכִּיר בּוֹ הָאַחֲרֵייתָ - הֲרִי זֶה חָיִב בְּאַחֲרֵייתָן; שְׁאַחֲרֵייתָ¹⁹ שְׁלֵא נִזְכַּר טְעוֹת סוֹפֵר הוּא²⁰.

"גורם לממון" לפי שיטת רבי שמעון, הסובר שגורם לממון הוא כממון (תוספות שם ד"ה נותן בשם ריב"ם). ויתכן שכאן גם חכמים מודים בזה, לפי שזה דומה כאילו גזל החיטים עצמן (תוס' בשם ר"י). (117) יחזיר את הצרור לתוך החטים, ויוצא שלא הפסיד כלום. (118) ירושלמי פ"ב דכלאים הלכה א. וראה למעלה הלכה ח והערה עג.

יד. הַמּוֹכֵר¹¹⁹ קָנְנָנִים¹²⁰ בְּשָׂרוֹן בְּמָקוֹם שְׁאִין מְנַהֵג¹²¹ - מְקַבֵּל לְכָל מְאָה עֲשָׂרָה פִּיטְסוֹת¹²². וְהוּא¹²³ שְׂיִהְיֵי נְאוֹת וְעֲשׂוֹיֹת בְּגַפְרִית¹²⁴.

(119) משנה בבא-בתרא צג: (120) כדים (רשב"ם שם). (121) שבמקום שיש בו מנהג, הכל לפי המנהג, כמו שכתב למעלה הלכה יב. (122) כדים רעים (רשב"ם שם). (123) ברייתא שם צז: (124) ולא שבורות ורעועות ממש, שאז לא יקבל הלוקח אף אחת מהן, אלא שהן נאות כמו שאר הכדים, והיו רעועות ושבורות ותיקנום בגפרית, שסתמה את הנקבים.

~ יום שלישי ו' שבט ~

פֶּרֶק הַשְּׂעָה עֲשָׂרִי

1) נתבאר בו דיני המקח שיש עליו ערעור או שיארע בו דבר אונס או שהוציאוהו מיד הלוקח וחוזר על המוכר מחמת האחריות וכן אם קנהו שלא באחריות.

א. אֶסוֹר לְמוֹכֵר לְמוֹכֵר לְחִבְרוֹ קָרָע או מְטַלְטְלִין שְׁלֵשׁ בְּהַ עוֹרְרִין וְיֵשׁ בְּהַ דִּין², עַד שְׂיִוְדִיעוֹ³. שְׂאָף עַל פִּי שְׁהָאַחֲרֵייתָ עֲלוֹי⁴, אֵין אָדָם רוֹצֶה שְׂיִתֵּן מְעוֹתָיו יוֹרֵד לְדִין וְיִהְיֶה נִתְּבַע מְאַחֲרִים.

2) שהדבר נתון בדין ודורש בירור משפטי. (3) מקור הדברים בשבועות שם: "ואשר לא טוב עשה בתוך עמיו וכו' ושמואל אמר זה הלוקח שדה שיש עליה עסיקין" [=כלומר עוררין. מלשון עסק או עשק כמו: "כי התעשקו עימו" (רש"י שבועות לא. דיבור המתחיל עוררין). שיש מתעשקים ומתעסקים על המקח ותובעים משפט עליו]. – "וכיוון שהלוקח לא טוב עשה, נראה שאסור למוכר למכור אותם בסתם" (מגיד משנה). כלומר, אין לך מום גדול מזה כיוון שללוקח יש עוון בזה (וראה שם בהמשך הפסוק ביחזקאל שהוא מת בעוון זה). ואמרו עוד בבבא מציעא יד. שהמוכר קרקע לחבירו ויצאו עליה עסיקין עד שלא החזיק בה יכול לחזור בו "שאיין לך מום גדול מזה" (להלן הלכה ב). אם כן על אחת כמה וכמה שלכתחילה אסור לרמות אותו. (4) שאם יוציאו מהלוקח יכול זה האחרון לתבוע את שלו בחזרה מהמוכר, וכן נראה מגמרא בבבא מציעא הנ"ל, שהלוקח יכול לחזור בו אפילו אם קנה באחריות, כל זמן שלא החזיק, ראה להלן הלכה ב, ואם כן הרי זה מום, וכנ"ל.

ב. הַמּוֹכֵר⁵ קָרָע לְחִבְרוֹ, וְאַחַר שְׁקָנָה הַלּוֹקֵחַ בְּאַחַד מִן הַדְּרָכִים⁶ שְׁקוֹנִין בְּהֵן⁷, קָדָם שְׂיִשְׁתַּמֵּשׁ בְּהַ, יֵצֵא עֲלוֹי מְעַרְעְרִין⁸ - הֲרִי זֶה יֹכֹל לְחַזֵּר בּוֹ;

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוא" (פרק ה מהלכות גזילה ואבידה הלכה יא) – אין זה אלא משום שיש כוח בידם להפקיע ממון ונמצא שהגוי תפס כחוק, אין לפנינו הוכחה כי הוא צודק בתפיסתו, שהרי הם דנים גם לפי עד אחד או עדים פסולים אחרים ואין זאת תפיסה מחמת המוכר אלא כאונס שקרה ללוקח, שאין המוכר אחראי לה (אור שמח). (24) ויוצא שהוא תופס מחמת המוכר. (25) אבל אם הביא עדי ישראל, שגם בידי ישראל היה זוכה, הרי זו נקראת תפיסה כדין, והמוכר חייב באחריות (סמ"ע סעיף קטן ז).

ה. המוכר קרקע לחברו²⁶, והתנה עמו שכל אגס שיוולד בקרקע זה יהיה חייב לשלם, אפלו בא עפוי"ם וגזלה²⁷ מחמת המוכר²⁸ - חייב לשלם. אכל אם²⁹ נפסק הנהרה³⁰ שיהיה משקה אותה, או שחזר הנהרה³¹ לעבר בתוכה ונעשית ברכה, או שבאה זרעה³² והשחיתה אותה - הרי זה פטור. שאלו וכיוצא בהן אגס שאינו מצוי הוא, ולא עלה על לב המוכר דבר זה הפלא בעת שהתנה³³, וכל אגס שאינו מצוי אינו בכלל התנאי הזה.

(26) זה דבר פשוט בהלכות תנאים, וגם יוצא מתוך השלילה שבהמשך ההלכה. (27) שהרי זה אונס מצוי וכלול בתנאי (מגיד משנה). (28) דווקא כשהאונס בא מחמת המוכר כגון שהגוי טוען שהמוכר גזל את השדה ממנו, ועל סמך זה הוא טורפה מהלוקח. אבל אם בא בטענה אל הלוקח, שהוא גזלה ממנו – כיוון שאין זה מחמת המוכר אין המוכר אחראי לזה שבוודאי לא קיבל עליו אלא אונסים שיש להם קשר איתו (כסף משנה). (29) בגיטין עג. פסק רבא הלכה במעשה שהיה, ושהעתיקה רבינו להלן הלכה זו. שאונס שאינו שכיח אינו נכלל בתנאי, שוודאי לא עלה זאת על דעת המתנה. (30) וכן אמרו בבבא מציעא עז. שיש ופסיקת נהר אינו שכיח. (31) כן הוא בגיטין שם במעשה של רבינא. (32) [בברכות נט. "מאי זוועות אמר רב קטינא גוהא" כלומר, רעידת האדמה. אבל בפרק י מהלכות ברכות הלכה יד הביא רבינו "קול ההברה שתישמע בארץ כמו ריחיים גדולים" וזהו פירוש ל"זוועות" הנ"ל (כסף משנה שם) וכן פירש רבינו במשניות שם, וזהו וודאי כרבנן בברכות שם שמפרשים שהיינו "בועט ברקיע". אבל "זוועה" כאן אין לפרשה אלא רעידת אדמה]. (33) ואילו היו הדברים האלה שכיחים ומצויים היה המוכר אחראי להם, בהתאם לתנאו, ואף על פי שלא באו מחמת המוכר – אך מכיוון שלא באו גם מחמת הלוקח, הרי זה בכלל תנאו (כסף משנה).

ו. והוא הדין לכל תנאי ממוזן: שאומדין דעת המתנה, ואין פוללין באותו התנאי אלא דברים הידועין, שבכללן היה התנאי, והם שהיו בדעת המתנה בפשה שהתנה.

ז. מעשה³⁴ באחד ששכר מלחים³⁵ להביא שמשמן למקום פלוני, והתנה עמיהם שהן חייבין בכל אגס

(14) סיכום הלכות של רבא (בבא מציעא טו:). (15) כן נראה בבבא בתרא מג: שגם בפרה וטלית שהם מטלטלים חייב המוכר באחריות. (16) מערער או בעל-חוב, ראה להלן. (17) בקרקע, כגון שהמערער טוען שהיא שלו או שבא בעל חוב לגבותה ממנו בחובו; בעבד, במערער שהוא שלו, או בעל-חוב ובאופן שעשהו אפותקי לבעל-חובו, כי אחרת אינו גובה ממנו את העבד (פרק י"ח מהלכות מלווה ולווה הלכה ה) ובמטלטלין שאין בעל חוב גובה מהם אפילו אם עשאו אפותקי (רמב"ם שם) אין אפשרות לטרוף מהלוקח אלא אם כן מערער עליהם שהם שלו (ראה להלן הלכה ד בדברי רבינו). ואילו בא וטרף ממנו שלא בטענה אין זה מחמת המוכר ואינו אחראי לגזול הבא לגזול מהלוקח. (18) ובו כל תנאי המכירה, ועם זה לא נזכר הפרט של אחריות, ואפשר היה לראות בהשמטה זו, הוכחה שהלוקח ויתר על האחריות. (19) מימרא של שמואל (בבא מציעא יד. ועוד בכמה מקומות). (20) לפי שאין אדם מפקר את מעותיו, ובוודאי דעתו של הלוקח הייתה, שאם יתפסו את מקחו, שיתבע את מעותיו בחזרה מהמוכר, ולא היה צורך אפילו להתנות על זה, והסופר חייב היה להבין מעצמו ולכתוב אחריות בשטר, אף ללא הוראה מפורשת של הלוקח, ואם לא עשה כן – זוהי טעות מצידו (סמ"ע שם סעיף קטן ד לפי דברי רש"י בבבא מציעא שם).

ד. במה דברים אמורים? בשהוציא המקח מיד הלוקח בבית דין של ישראל. כגון שהיה המקח מטלטלין, והיו גנובין או גזולין²¹, או שהיתה הקרקע גזולה, או שבא בעל חוב של מוכר וטרפה מיד הלוקח, והכל בבית דין של ישראל. אכל אם העובד פוכבים²² הוא שהוציא המקח מן הלוקח, בין בדין המלך בין בערפאות שלהן²³ - אין המוכר חייב באחריותו. ואף על פי שהעובד פוכבים טוען שהמוכר גנב²⁴ חפץ זה או גזלה ממנו, והביא עדי עפוי"ם²⁵ על פך - אין המוכר חייב פלום; שזה אגס הוא, ואין המוכר חייב באחריות אגס.

(21) כי במטלטלין אין אפשרות אחרת של תביעה אלו שבאים לתפוס אותם, שהרי אין בעל חוב גובה מהם, ראה למעלה הלכה ג. (22) כאמימר בבבא בתרא מה. ולא כרב פפא שם, לפי שאמימר היה אחרי רב פפא וכלל הוא בידינו הלכה ככתראי (רשב"ם שם). ובגמרא (שם) נימקו את זה, "שסתם גוי אנס הוא", כלומר, לוקח, שלא כדין, והרי זה אונס, שאין המוכר אשם בו, ואינו נושא באחריותו. (23) מקור דברי רבינו בבבא בתרא שם שלדעת רבא ורב פפא חייב המוכר באחריות גם אם אנסו הגוי והקשו בזה התוספות (שם דיבור המתחיל דינא): הלא גם בישראל אמרו כן ואם כן על אחת כמה אם גוי הוא התופס? ומתוך כך הסיקו שכאן מדובר, כשהגוי תפס על פי דיני הגויים. הרי שלדברי אמימר, שהלכה כמותו, אין אנו סומכים גם על זה, אף שיש לומר, שהם מדייקים יותר (סמ"ע סעיף קטן ו). והוא הדין לדין המלכות. ואף על פי ש"דין המלך – דין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יותר בעניין ויודע לטעון ולסתור טענת המערער (מגיד משנה בשם רמב"ן). (48) כלומר, ומה זה ענייך, הרי אינך בעל דבר כאן. (49) שאף שהתנה מפורש: בלי אחריות, ואין הלוקח יכול לתבוע ממנו מבחינה הלכתית, – אין הוא נקי מבחינה מוסרית. (50) במתנה, אין הנותן יכול לטעון כן, שהרי לא הפסיד המקבל כלום (רמ"א רכו סעיף א).

י. **רְאוּבֵן שֶׁמָכְרוּ שְׂדֵה לְשִׁמְעוֹן שְׁלֵא בְּאֲחֵרִיּוֹת, וְחִזְר וְלָקַחָהּ מִשִּׁמְעוֹן בְּאֲחֵרִיּוֹת, וּבָא בְּעַל חוּב שֶׁל רְאוּבֵן לְטָרֵף אֹתָהּ מִמֶּנּוּ⁵² - אֵינּוּ יָכוֹל לְחַזֵּר עַל שִׁמְעוֹן⁵³; שְׂאֵף עַל פִּי שְׁלֵא קָבַל עָלָיו אֲחֵרִיּוֹת לְשִׁמְעוֹן, אֲחֵרִיּוֹת עֲצָמוּ קָבַל⁵⁴, שְׁלֵא יִהְיֶה הוּא הַמוֹכֵר וְהוּא הַמוֹצִיא⁵⁵ לְעֲצָמוֹ. אָבָל אִם בָּא⁵⁶ בְּעַל חוּב שֶׁל יַעֲקֹב אֲבִיהֶם⁵⁷ וּטְרָפָה מִיַּד רְאוּבֵן - חִזְר בְּכָל הַדְּמִים עַל שִׁמְעוֹן⁵⁸; מִפְּנֵי שִׁמְעוֹן קָבַל לוֹ הָאֲחֵרִיּוֹת⁵⁹, וְרְאוּבֵן לֹא קָבַל לְשִׁמְעוֹן אֲחֵרִיּוֹת שֶׁל אַחֵרִים כָּלֵל.**

(51) כתובות צא-צב. (52) מראובן. (53) כרבא, ולא כרמי בר חמא (שם). (54) כן גירסת הרי"ף שם: "נהי דאחריות דעלמא לא קביל עליה, אחריות דנפשיה מי לא קביל עלוייה". כלומר: "אף על פי שאחריות לאחרים לא קביל עליו ראובן כלפי שמעון – אחריות של עצמו האם לא קביל עליו? – וודאי שכן קביל. (55) כלומר, הוא עצמו מכר לשמעון ועתה כשטרפיה בעל חובו יוציא המעות משמעון ונמצא שמעון מפסיד – וודאי שאחריות כזו קביל ראובן ואם כן צריך להחזיר המעות לשמעון. ולפיכך דין הוא שאינו יכול לחזור ולתבוע משמעון כי "אפוכי מטרתא למה לי", כלומר, למה לתבוע משמעון המעות ושוב להחזיר לו מיד? (56) בהמשך הסוגייה (שם): "ומודה רבא וכו'". (57) "אביו של ראובן" (מגיד משנה). (58) ואין אנו אומרים שבעל חוב של יעקב דינו כבעל חוב של ראובן עצמו. (59) ולכן, הוא צריך להחזיר את דמי הקנייה לראובן אחרי שהתופס לא בא מחמת ראובן עצמו.

פֶּרֶק עֶשְׂרִים¹

(1) נתבארו בו משפטי מחלוקת שיש בין המוכר והלוקח בדמים, והלוקח שאינו יודע (ממי מכר או) ממי לקח, וכן כל מחלוקת שיהיה ביניהם אי זה דבר נקח או נמכר, וכן אם אירע מום במקח ולא נודע אם ברשות מוכר או ברשות לוקח.

א. **הַמְּבַקֵּשׁ לְקַנּוֹת מִחִבְרוֹ מְקַח, מוֹכֵר אוֹמֵר: בְּמֵאֵתִים אָנִי מוֹכֵר לָךְ, וְהַלּוֹקֵחַ אוֹמֵר: אֵינִי קוֹנֶה אֶלָּא בְּמִנְהָ, וְהֵלֵךְ זֶה לְבֵיתוֹ וְזֶה לְבֵיתוֹ, וְאַחַר פָּךְ נִתְקַבְּצוּ וּמִשָּׁף זֶה הַחֲפֵץ סֵתֵם: אִם הַמוֹכֵר הוּא שֹׁתֵבַע הַלּוֹקֵחַ וְנָתַן לוֹ הַחֲפֵץ - אֵינּוּ נוֹתֵן אֶלָּא מִנְהָ; וְאִם הַלּוֹקֵחַ³ הוּא שֹׁבֵא וּמִשָּׁף זֶה הַחֲפֵץ סֵתֵם - חֵבֵב לָתֵן מֵאֵתִים.**

(2) תוספתא (קידושין פ"ב בסוף), ומביאה הרי"ף כצורתה

שִׁיאָרַע לָהֶם עַד שִׁיגִיעוּ הַשְּׂמֻשְׁמִין לְמָקוֹם פְּלוּנִי, וְנִפְסַק³⁶ הַנְּהַר שֶׁהָיוּ מוֹלִיכִין בוֹ; וְאָמְרוּ חֲכָמִים: זֶה אֲנִסְ שִׁאיִנוּ מְצוּי, וְאֵין חֵבִין לְהוֹלִיף שְׂמֻשְׁמִין אֶלּוּ עַל גְּבִי בְּהֵמָה עַד אוֹתוֹ מְקוֹם. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזַה.

(34) גיטין שם. (35) [כנראה שתפקידם היה לא רק ההולכה בנהר, אלא גם ההעברה ביבשה ועליהם היה להביא את השומשמן למקומם המיועד, ולרשותם עמדו גם הספינות וגם בהמות. שאם לא כן, אין מקום לטענות אליהם שיוליכו על גבי בהמה, ורש"י שם פירש שהתנאי היה עם המוכרים ולא עם המלחים]. (36) בגמרא שם מובא שנעשה סכר בתוך הנהר, ועיין רש"י שם דיבור המתחיל איסתכר נהר מלכא.

ח. **הַמוֹכֵר קֶרְקַע³⁷ לְחִבְרוֹ, וְהִתְנָה הַמוֹכֵר³⁸ שְׁלֵא יִהְיֶה עָלָיו אֲחֵרִיּוֹת, אֶפְלוּ נוֹדַע³⁹ בְּיָדָאֵי שְׁזוּ הָאֲרֵץ גְּזוּלָה וְיִצְאָת מִיַּד הַלּוֹקֵחַ - אֵין הַמוֹכֵר חֵיב כָּלּוּם. וְאֵין צָרִיף לומר⁴⁰ אִם בָּא בְּעַל חוּב וּטְרָפָה, שִׁאיִנוּ מְחִזְרִי לוֹ כָּלּוּם. שֶׁכָּל תְּנָאֵי שְׂבִמְמוֹן קָיִם⁴¹.**

(37) בבא בתרא מד: (38) ולולא התנאי, חייב המוכר באחריות, לפי שאחריות טעות סופר היא (למעלה הלכה ג). (39) כרב זביד ולא כרב פפא (בבא בתרא שם), וכן הכריע הרי"ף שם. ובפרק ט"ז מהלכות עדות הלכה ד נראה מדברי רבינו שאם הוציאו המקח מן הלוקח בערעור של גזילה חוזר הוא לתבוע מהמוכר, וכדעת רב פפא. וכבר הרגיש בסתירה זו הכסף-משנה שם. והלחם משנה שם ניסה לפרש בדברי רבינו כאן שככה התנה המוכר: "שלא יהיה עליו אחריות אפילו נודע (כלומר, אפילו ייודע) שזו הארץ גזולה" – ויצאת מיד הלוקח, אין המוכר חייב כלום". ולפי זה אין סתירה בדברי רבינו: הוא פוסק כרב פפא, וכאן – כשהתנה כן מפורש. אבל ראה להלן הלכה ט. (40) שהרי כאן אין הטענה הנוכרת, שמקח טעות הוא ושמוכר לו דבר שאינו שלו. (41) שהרי הלוקח קיבל את התנאי והסכים לו (גמרא שם).

ט. **רְאוּבֵן שֶׁמָכְרוּ⁴² שְׂדֵה לְשִׁמְעוֹן שְׁלֵא בְּאֲחֵרִיּוֹת⁴³, וּבָא לְוִי הוֹצִיאָהּ⁴⁴ מִיַּד שִׁמְעוֹן, אִם רָצָה⁴⁵ רְאוּבֵן לְעֲשׂוֹת דִּין⁴⁶ עִם לְוִי - עוֹשֶׂה⁴⁷, וְאֵין יָכוֹל לְוִי לומר לו: מַה לִּי וְלָךְ? וְהָרִי אֵין עָלֶיךָ אֲחֵרִיּוֹת⁴⁸! שֶׁהָרִי רְאוּבֵן אוֹמֵר לוֹ: אֵין רְצוֹנִי שִׁיְהִיָּה לְשִׁמְעוֹן תְּרַעַמַת עָלָי⁴⁹, שֶׁהָרִי הַפְּסִיד בְּגִלְלִי⁵⁰.**

(42) בבא קמא (ח:), בבא מציעא (יד). וכתובות (צב-צג). (43) כ"איכא דאמרי" שם. וכל שכן אם מכר באחריות. (44) בטענת גזילה. ורבינו לשיטתו למעלה (הלכה ח) שאף באופן זה אין המוכר חייב כלום (וראה למעלה הלכה ח. ובגמרא שם: "ובא בעל חוב וטרפה" ועיין באבן האזל). (45) אבל אינו מחוייב לעשות זאת אלא הלוקח מתדיין עם המערערין, ראה למעלה הלכה ב. (46) להופיע כבעל דבר (ועיין סמ"ע סימן רכו, סעיף קטן א), ולאדם זר, כידוע אין רשות להופיע כבעל דבר, כי אם בהרשאה. (47) והוא בקי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שְׁפַפְרֶתָּ בִּי וְנִשְׁבַּעְתָּ לִּי, וְהוּא אֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ - חֵיב לְשֵׁלֶם לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, מִפְּנֵי שְׁעֵבֶר עֲבָרָה¹².

10) יוצא מתוך השקלא-וטריא בגמרא (בבא קמא קג:).
11) והודה שנשבע על שקר. והוא-הדין אם נודע לב"ד על-ידי אחרים שנשבע לשקר, שגם כן מחייבים אותו לשלם לכל אחד ואחד (ש"ך שם ס"ק ז). 12) כן אמרו בבבא-קמא שם: ". . . דאישתבע - מה לי לקח, מה לי גזל", כלומר אם נשבע לשקר - אין הבדל בין לקח לגזל, שכשם שבגזל קנסוהו חכמים וחיבוהו לשלם לכל אחד ואחד (פ"ד מהלכות גזילה הלכה ט), כן בלקח ונשבע לשקר, קנסוהו חכמים, מפני שעבר עבירה.

ד. נֶאֱמַן¹³ בְּעַל הַמְקָח לֹאמַר: לִזְה מְכַרְתִּי וְלִזְה לֹא מְכַרְתִּי. אֵימְתִי? בְּזִמְן שֶׁהַמְקָח יוֹצֵא מִתַּחַת יָדוֹ¹⁵; אֲבָל אִם אֵין הַמְקָח יוֹצֵא מִתַּחַת יָדוֹ - הֲרִי הוּא עַד אֶחָד בְּלִבְדוֹ. וְדִינוֹ בְּעֵדוּת זוּ פְּדִין פֶּל אָדָם¹⁶, שֶׁהֲרִי אֵינוֹ נוֹגֵעַ בְּעֵדוּתוֹ. לְפִיכָף¹⁷, אִם נָטַל הַדְּמִים מִשְׁנֵימָם, וְנָטַל מֵאֶחָד מִדְּעוֹתָו וּמֵאֶחָד בְּעַל פְּרָחוֹ, וְלֹא יָדַע¹⁸ מִמֵּי נָטַל מִדְּעוֹתָו וּמִמֵּי נָטַל בְּעַל פְּרָחוֹ, בֵּין שֶׁהָיָה הַמְקָח בְּיָדוֹ בֵּין שֶׁהָיָה שְׁנִיחָן תּוֹפְסִין בּוֹ¹⁹ - אֵין פָּאן עֵדוּת פְּלִל, וְכָל אֶחָד מֵהֶן²⁰ נִשְׁבַּע בְּתַקְנַת חֲכָמִים²¹ בְּנִקְיַטת הַפְּזִין²², וְנֹטַל חֲצֵי הַמְקָח וְחֲצֵי דְמִים.

13) קידושין עג"ד מתוספתא בבא-מציעא פרק א.
14) כשיש שנים המעוררים על המקח, וכל אחד טוען שלו נתרצה המוכר למכור. והמדובר כששניהם נתנו לו כסף, אלא שאחד נתן מדעת המוכר ואחד בעל-כרחו, ראה להלן.
15) "ואז הוא נאמן מטעם מגו, דאי בעי אמר (= שאם רוצה אומר) לא מכרתי, אי נמי (=או) חזרתי וקניתי" (רבינו חננאל בתוספות הרא"ש לקידושין שם, וכן הוא ב'תוספות' שם בשם ר"ת). "ואם קיבל המעות מאחד מהם, והוא אומר לא נתרציתי אלא לאחד - מגו במקום עדים הוא, דאנן סהדי (= אנחנו עדים) שלאותו שנתן המעות - נתרצה" (רבינו חננאל ור"ת שם ושם). וכן נראה להלן, שכל ההלכה הזאת עוסקת באופן שקיבל כסף משניהם. 16) כן הוא בתוספתא שם (צוקרמנדל עמוד 37218): "אם אין המקח יוצא מתחת ידו, הרי הוא כאחד מכל אדם", כלומר הרי הוא כעד-אחד אחר. ונאמנות של בעל מקח אין לו, שהרי אין המקח בידו ואין לו מגו, ראה הערה הקודמת, וכן פירשו ה'תוספות' בבבא-מציעא ב: מה שהקשו שם בדין שנים או חזים במקח, זה אומר לי מכר וזה אומר לי מכר - "וליחזי וזוי ממאן נקט" (= נשאל למוכר ממי קיבל כסף) ואע"פ שאין מקחו בידו, יהא נאמן כעד אחד ויחייב את האחד שבועה מן התורה, כדין עד אחד, והשני יפטר משבועה, לפי שהעד מסייעו. ועיין ראב"ד. 17) [כלומר, מכיון שכל הנאמנות היא ביד המוכר: או מטעם מגו (אם מקחו בידו), או מטעם עד אחד (אם אין מקחו בידו), ולכן זה המוכר מעיד עליו לזכותו נוטל חלקו בלי שבועה, והשני נשבע שבועת התורה - מכיון שכן אם אין כאן

(שם פרק ראשון). 3) ראה למעלה (פ"א הלכה ח) שאם עשה מעשה הקנין בפני המוכר, אין צורך שהמוכר יאמר לו: לך עשה קנין.

ב. הַלּוֹקַח מֵאֶחָד⁴ מִחֲמִשָּׁה בְּנֵי אָדָם, וְכָל אֶחָד מֵהֶן תּוֹבֵעַ אוֹתוֹ וְאֹמֵר: אֵנִי הוּא בְּעַל הַמְקָח, וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ מִמֵּי מֵהֶם לָקַח - מִנִּיחַ דְּמֵי הַמְקָח בֵּינֵיהֶם⁵ וּמִסְתַּלֵּק⁶, וְיִהְיֶה הַדְּמִים מִנְּחִין עַד שְׂיֻדּוֹ אוֹ עַד שְׂיָבוֹא אֱלֵיהֶו⁷. וְאִם הוּא חֹסֵד⁸ - נּוֹתֵן דְּמִים לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, פְּדִי לְצֵאת יְדֵי שְׂמִימִים⁹.

4) ביבמות קיח: במשנה נחלקו רבי טרפון ורבי עקיבא בגזל אחד מחמשה ואינו יודע מאיזה גזל, וכל אחד אומר אותי גזל. ודעת רבי עקיבא שחייב להחזיר לכל אחד ואחד מהתובעים, וכן פסק רבינו בפ"ד מהלכות גזילה הלכה ט. והטעם בזה, שקנסוהו חכמים מפני שעבר עבירה וגזל. אבל במכר מודה רבי עקיבא שאינו חייב לשלם לכל אחד ואחד (יבמות שם), שהרי לא עבר עבירה. 5) כלומר: מניחם בבית-הדין לפני בעלי הדין, באופן שלא יוכלו לקחת, כי הלוקח אחראי לכסף לבל יבוא ליד זה שאינו שלו, וזה שהוא שלו יפסיד (מגיד-משנה על-פי הגמרא בבבא-מציעא לז:). ולהלן פ"ה מהלכות שאלה ופקדון הלכה ד, בשנים שהפקידו אצל אחד, כתב רבינו שהכסף יהא מונח אצל הנפקד עד שידורו. ובנידון שלנו, לא מבורר מתוך דברי רבינו אם מניחו אצלו או מניחו בבית הדין. וראה בש"ך סימן רכב ס"ק ה. ודעת רש"י בבבא-מציעא שם שמניחו בידו. 6) כלומר: מסתלק מהמשך הדין, והכסף מונח אצלו (כדעת רש"י) או שמסתלק מכל הענין והכסף מונח בבית-הדין כנ"ל. 7) כי הוא יהיה מברשו של משיח, והוא גם יברר את כל הספקות. 8) העושה לפנים משורת הדין (פ"א מהלכות דעות הלכה ה). 9) היינו מבחינה מוסרית בלבד ולא מבחינה משפטית. ומקור הדברים בבבא-מציעא (לז:): "אמר לשנים גזלתי לאחד מכם מנה ואיני יודע איזה מכם, או אביו של אחד מכם הפקיד אצלי מנה ואיני יודע איזה הוא, נותן לזה מנה ולזה מנה שהודה מפי עצמו". ואמרו שם בגמרא, שהמשנה מדברת בבה לצאת ידי שמים - הרי שלא רק בגזל (כשלא תבעו ממנו) חייב לצאת ידי שמים (ראה בפ"ד מהלכות גזילה הלכה י) אלא אפילו בפקדון, צריך לתת לכל אחד ואחד כדי לצאת ידי שמים (כסף-משנה). ובבבא-קמא קג: אמרו: "מעשה בחסיד אחד שלקח משני בני אדם ולא היה יודע מאיזה מהן לקח, ובא לפני רבי טרפון. אמר לו, הנח דמי מקחך ביניהם והסתלק. בא לפני רבי עקיבא, אמר לו אין לך תקנה עד שתשלם לכל אחד ואחד". ובתוספות שם (קד. ד"ה שכבר) כתבו שפלוגתא זו ב'לצאת ידי שמים" (שהרי לפי הדין הכל מודים שמניח דמי המקח ביניהם ומסתלק) שרבי טרפון פוטר אפילו לצאת ידי שמים, ורבי עקיבא מחייב - והלכה כרבי עקיבא (הגר"א סימן רכב ס"ק ג).

ג. לָקַח מְקָח מֵאֶחָד מִחֲמִשָּׁה¹⁰ בְּנֵי אָדָם, וְכָפַר בּוֹ וְנִשְׁבַּע עַל שְׁקָר, וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה¹¹ וְהֲרִי הוּא רוֹצֵה לְשֵׁלֶם, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד תּוֹבֵעַ אוֹתוֹ וְאֹמֵר: אֵנִי הוּא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. אָמַר לְחַנְּנִי²⁹: תֵּן לִי בְּדִינָךְ פְּרוֹת, וְנָתַן לוֹ³⁰, וְהָרִי הַפְּרוֹת מִנְחִין בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים³¹, וְהַחְנִנִי תוֹבֵעַ אֶת הַדִּינָר³², וַיַּעַל הַבַּיִת אוֹמֵר לוֹ: נָתַתִּי לְךָ הַדְּמַיִם וְהַשְּׁלֶכֶת אוֹתָם לְתוֹךְ כִּסְיֶךָ - הָרִי הַלּוֹקֵחַ נִשְׁבַּע כְּתַקְנַת חֲכָמִים³³ בְּנִקִּיטַת חֲפִין³⁴ וְנוֹטֵל הַפְּרוֹת³⁵, הוֹאִיל וַיִּכְבֵּר וַיֵּצֵא מִרְשׁוֹת הַמוֹכֵר וְהָרִי הֵן בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים. וְאֵלוּ הֵיוּ בְּרִשׁוֹת הַלּוֹקֵחַ, הֵיחָד נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת³⁶ וְנִפְטָר³⁷; וְאֵלוּ הֵיחָה³⁸ עֲדִין בְּרִשׁוֹת הַחְנִנִי³⁹, הֵיחָד נִשְׁבַּע הַסֵּת וַיִּשְׁאָרוּ פְּרוֹתָיו אֲצֵלוֹ.

(29) משנה (שבועות מה). לפי פירוש רבי יהודה בברייתא (מח.א), ובהתאם לגירסת הרי"ף ופירושו, וראה להלן את הפרטים. (30) המוכר נתן את הפירות ללוקח, וזה הגביהם וקנאם, אלא שעדיין לא הספיק להעבירם לרשותו והניחם ברשות הרבים (מגיד-משנה). (31) במשנה לא הוזכר כלל מקום הנחת הפירות, ובברייתא לפי גירסתנו – מביא דברי רבי יהודה: "אימתי, בזמן שהפירות צבורים ומונחים", אבל הרי"ף מוסיף שם: "ברשות הרבים". (32) אבל מודה המשנה הפירות ללוקח, ראה להלן הלכה ב. (33) במשנה שם: "נשבע בעל הבית", ואין לפרשה בשבועת היסט (כמו שפירש"י שם) שהרי היא נתקנה על-ידי חכמי הגמרא (פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ג), ועיין 'תוספות' שם מח. ד"ה נשבע – אלא שבועת המשנה היא ככל יתר הנשבעים ונוטלים (שם במשנה), מפני שהלוקח הוא המוחזק, והחנוני רוצה להוציא ממנו הכסף, וגם הפירות שלו הם, שהרי החנוני עצמו מודה שמכרם ללוקח. ומפני שאין הפירות ברשותו ממש, נשבע הוא ונוטלם. ועיין רש"י שם. (34) כי זהו ההבדל בין שבועת המשנה שהיא כדוגמת שבועה מן התורה, לבין שבועת היסט שהיא קלה ממנו (פ"א מטוען ונטען הלכה ב.). (35) הלוקח, אחרי שנשבע, נוטל את הפירות ממקום שהם מונחים ברשות הרבים, כדין כל "הנשבעים ונוטלים", ומה שלא הכניסה המשנה אף הלכה זו למסגרת של "נשבעים ונוטלים" היא מפני שהלכה זו שונה קצת מן הקודמות, שהרי כאן הלוקח אינו "נוטל" ממש, שהרי אינו לוקח ישר מן החנוני אלא מרשות הרבים, ואין זו נטילה ממש מחבירו (ר"ן), אך הרז"ה מסיק מאי-שלוה הלכה זו במסגרת זאת, שכאן לפנינו נושא רגיל של "נשבעים ולא משלמים", ובהתאם לזה הוא מפרש אחרת את כל הסוגיא. (36) היינו, רק שבועת היסט, שהרי המוכר נחשב "כמוציא מחבירו", ולכן אין כאן לא שבועת התורה ולא שבועת המשנה, אלא שבועת היסט בלבד כדין כל כופר-הכל. (37) ולא צריך לשלם את הדינר ולא להחזיר את הפירות. ברייתא בשבועות מח. וכן הוא בתוספתא (שבועות פרק ו'): "אם היתה יוצאת מתחת יד אחת מהן – המוציא מחבירו עליו הראיה". (38) בדפוס רומי: היו. (39) תוספתא (שם).

ח. נָתַן הַלּוֹקֵחַ⁴⁰ דִּינָר לְחַנְּנִי, וּבָא לְטַל פְּרוֹת הַמְּנַחֲיִין בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, וְאָמַר הַחְנִנִי: דִּינָר זֶה שְׁנַתַּת לִי עֲכָשׁוּ הוּא דְמֵי פְרוֹת שְׁכָבֵר נָתַתִּים לְךָ וְהוֹלַכְתָּם לְתוֹךְ בֵּיתְךָ, אֲבָל פְּרוֹת אֵלוּ הַמְּנַחֲיִין

ערותו של המוכר, כגון שאינו יודע – נשבעים שניהם שבועת המשנה בתקנת חכמים]. (18) כגירסת רבינו חננאל בבבא-מזיעא שם, וכן הוא ב'תוספות' שם. (19) [הרי"ף בבבא-מזיעא שם מפרש שסוגיית הגמרא שם סוברת שבמקח וממכר מדובר כשהמקח עודנו ביד המוכר, ואילו לדעת ר"ח המדובר כשהוא ביד הלוקחים. ורבינו צירף את שתי השיטות]. (20) [אף-על-פי שכן הנוסחא גם בדפוס רומי וגם בכ"י תימן, וכן הועתק בשו"ע חו"מ (סימן רכב ס"א) – נראה שיש להגיה כאן: "...בין שהיו שניהן תופסין בו [ו]אין כאן עדות כלל – (ו)כל אחד מהן נשבע וכו'". שלפ"ז אין הדגשת החידוש במה שאין כאן עדות כלל, שהרי דבר פשוט הוא: אם אינו יודע – אינו עד, אלא עיקר החידוש ששניהם נשבעים כתקנת חכמים, בניגוד לאופן הראשון, כשהמוכר יודע, שהאחד נשבע שבועת התורה והשני נוטל בלי שבועה, ראה למעלה הערה טו]. (21) בפ"ט מהלכות טוען ונטען הלכה ז, לגבי שנים ואחזים בכלי, זה אומר כולו שלו וזה אומר כולו שלו, כתב רבינו ש"כל אחד משניהם נשבע בנקיטת חפץ שאין לו בזה הדבר פחות מחציו ויחלוקו, ושבועה זו תקנת חכמים היא כדי שלא יהיה כל אחד תופס בטליתו של חבירו ונוטל בלא שבועה". (22) שאוחז בספר-תורה או חפץ קדוש אחר בעת השבועה. ואף-על-פי שאין שבועה זו מן התורה, דינה לענין 'נקיטת חפץ' כשבועת התורה כמו שכתב רבינו בפ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ב.

ה. הָרִי שִׁטְעָן²³ עַל חֲבֵרוֹ וְאָמַר 'מְכַרְתָּ לִּי, וְזֶה אוֹמֵר 'לֹא מְכַרְתִּי, או 'מְכַרְתִּי וְלֹא נָתַתִּי לִי דְמַיִם'; או שִׁטְעָן הַלּוֹקֵחַ וְאָמַר שְׁנַתַּת הַדְּמַיִם וְעֲדִין לֹא מְשַׁךְ, או 'מְשַׁכְתִּי וְלֹא רָאִיתִי מוֹם זֶה', וְהַמוֹכֵר אוֹמֵר לוֹ 'הוֹדַעְתִּי לְךָ'; או שִׁטְעָן אֶחָד מֵהֶם 'כֶּף וְכֶף תִּנְאִי הֵיחָד בְּיַנְיָנוּ, וְהָאֶחָד אוֹמֵר 'לֹא הֵיחָד שֵׁם תִּנְאִי פִלְלִי - בְּכָל אֵלוּ הַטְּעָנוֹת וְכִיּוֹצֵא בָהֶן הַמוֹצִיא מִחֲבֵרוֹ²⁴ עָלָיו הָרָאָה.

(23) מלוקט ממקומות שונים בש"ס, ובעיקר במסכת שבועות (פרק שבועות הדיינין), וירושלמי שם פרק כל הנשבעים. (24) כלל ידוע בספרות התלמודית.

ו. לֹא הֵיחָד שֵׁם רָאָה - נִשְׁבַּע הַכּוֹפֵר²⁵ שֶׁמְבַקְשִׁין לְהוֹצִיא מִדָּו, שְׁבוּעַת הַסֵּת²⁶. וְאִם הוֹדָה בְּמִקְצַת הַטְּעָנָה²⁷, או שִׁישַׁע עָלָיו עַד אֶחָד²⁸ - נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה, כִּשְׁאָר הַטְּעָנוֹת פְּלִין.

(25) בכל התביעה, ואינו מודה כלום. (26) ביאור המלה "היסת" – עיין בפ"ב מהלכות אישות הלכה כא הערה צב. ומקור שבועה זו במסכת שבועות (מ:): מימרא של רב נחמן: "ומשביעין אותו (את הכופר-הכל) שבועת היסט", אף-על-פי שמן התורה הוא פטור משבועה. והוא גם נותן טעם לדבר "חזקה אין אדם תובע אלא-אם-כן יש לו". ואין בה נקיטת חפץ (פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה ג.). (27) כגון שטענו ממנו כך וכך דמים או חפצים, והוא הודה בחלק מהם, כתובות יח. ובבא-מזיעא ג. (28) שבועות מ:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בְּנִקִּיטַת חֲפֵץ עַל וְלֹד הַפְּרָה⁶², אֲבָל עַל וְלֹד הַשְּׁפָחָה
אֵינוֹ נִשְׁבַּע אֲלֵא הֶסֶת; שְׁאִין נִשְׁבְּעִין⁶³ בְּנִקִּיטַת חֲפֵץ
עַל הַעֲבָדִים וְלֹא עַל הַקְּרָקְעוֹת, כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאָר
בְּהַלְכוֹת טוֹעֵן וְנִטְעָן⁶⁴.

(50) משנה בבא-מציעא ק. (51) בשו"ע (חומ"מ רכג ס"א):
"המחליף פרה בחמור, ומשך בעל הפרה את החמור, ועדיין
הפרה בביתו וילדה" שכן הוא דין קנין החליפין (למעלה
פ"ה ה"א). ולפיכך יתכן שזה אומר איני יודע וזה אומר איני
יודע (להלן הלכה יא), אבל בקנין משיכה איך יתכן
שהלוקח אינו יודע, הלא משך אותה וראה אם ילדה או לא
ילדה. אולם בשפחה הנקנית בכסף (למעלה פ"ב ה"א בעבר
כנעני, והוא הדין בשפחה כנענית) יתכן דבר זה בקנין כסף,
ראה להלן. (52) הכנענית. וכאן לא כתב "המחליף" לפי
שהיא נקנית בכסף (ראה למעלה) והיא עדיין ברשות
המוכר, ומתוך כך לא ראה הלוקח אם ילדה לפני המכירה
או לאחריה (עיין רש"י שם). (53) לפני שמשך את החמור.
ובשו"ע שם: "וטען בעל הפרה שילדה קודם שמכר
החמור". ובשפחה: "המוכר אומר שילדה קודם שקיבל
המעות". (54) בשו"ע: "ובעל החמור אומר, אחר משיכת
החמור ילדה", ובשפחה - אחרי קבלת המעות, כנ"ל.
(55) כלומר, לא רק כששניהם טוענים "ודאי", או אפילו
כששניהם טוענים "שמא" - המוציא מחבירו עליו הראיה,
כרבנן דסומכוס (בבא-מציעא שם, וכן פסק רבינו בפ"ט
מהלכות נזקי ממון הלכות ב"ג, ו), כיון שהפרה ברשות
המוכר, ומה שאמר (להלן הלכה יא) שאם שניהם, המוכר
והלוקח, טוענים שמא, דנים דין חלוקה, זהו רק כשאינו
ברשות אחד מהם, ואילו כאן מדובר כשהוא ברשות המוכר,
שהרי רק להלן בסמוך כתב "אע"פ שהפרה עומדת באגם
וכו" - משמע שלפני כן, המדובר כשהיא ברשות המוכר
(סמ"ע סימן רכג ס"ק ב) - אלא אפילו אם הלוקח טוען
"ודאי" והמוכר טוען "שמא" - דין הוא שהמוציא מחבירו
עליו הראיה. (56) יוצא מתוך השקלא-וטרוא בגמרא.
(57) מקום מרעה, והכוונה: רשות נייטרלית. (58) קרן זוית
ברשות הרבים, והוא-הדין לרשות הרבים ממש, אלא
שהנהוג הוא לקיים משא ומתן בסימטאות (תוספות' שם
ד"ה וליחזי ברשות דמאן קיימא). (59) שהיא "חזקת מרא
קמא" - כלומר, אף שאינו מוחזק בזה עתה בשעת הדיון
- אנו מתחשבים עם החזקה הקודמת טרם שנוצר הדיון.
(60) כיון ששניהם טוענים "ודאי". ואם טוענים "שמא" -
יחלוק, כדלהלן הלכה יא. (61) ברייתא בבבא-קמא צו:
ולדעת רש"י שם (ד"ה ישבע המוכר), שבועה זו היא
שבועת "מודה במקצת", שהרי המוכר מודה בפרה ללוקח
וכופר בוולד. ומכיון שהפרה עומדת באגם, אין זה "הילך"
שהוא ככופר הכל (להלן פ"א מהלכות טוען ונטען הלכה
ג) - כמו שאמרו בבבא-קמא קה: שאין זה "הילך" (ט"ז
סימן רכג סעיף א). (62) שהיא מטלטלין. (63) ברייתא
(שם) כחכמים, ולא כר"מ. (64) פ"ה הלכה א. ושם מבואר
ששבועת היסט נשבעים עליהם.

יא. זה אומר 'איני יודע', וזה אומר 'איני יודע',

בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים לֹא מְכַרְתִּים לָךְ - הָרִי הַחֲנוּנִי נִשְׁבַּע
בְּנִקִּיטַת חֲפֵץ⁴¹ שְׁכַף הָיָה הַדָּבָר, וּמְחִזִּיר פְּרוֹתָיו
לְחֲנוּנִי⁴²; שֶׁהָרִי לֹא הוֹדָה⁴³ לוֹ שְׁמַכְרָן לוֹ מֵעוֹלָם.
וְאִלוֹ הָיוּ בְּחִנּוּתוֹ, הָיָה נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הֶסֶת, כְּמוֹ
שְׁבָאֲרָנוּ.

(40) המשך המשנה שם, וכרבי יהודה בברייתא, וכפירוש
הרי"ף, ועיין פה"מ לרמב"ם למשנה ד. (41) כדין שבועה
מתקנת חכמים, שצורתה דומה לזו של תורה. (42) אולי
צריך להיות: "לחנותו" (כדלהלן בסוף הלכה ט). כלומר,
החנווני מחזיר לעצמו - לחנותו, את הפירות הנמצאים
ברשות הרבים. (43) אחרי שהמוכר אינו מודה במכירתם,
והם אינם עדיין ברשות הלוקח, הרי זה נחשב כאילו הם
עדיין ברשות החנווני (כסף-משנה). ובנוגע לכסף, הרי
הלוקח הוא התובע ורוצה להוציא מהחנווני, ואם כן טענתו
של החנווני עדיפה יותר, ולכן הוא נשבע ונוטל הפירות
מרשות הרבים.

ט. וְכֵן הַדִּין⁴⁴ בְּנוֹתָן דִּינָר לְשִׁלְחָנִי לְטַל מְעוֹת⁴⁵,
בְּזִמְן שְׁהִמְעוֹת צְבוּרִין⁴⁶ בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים: אִם
הַשִּׁלְחָנִי הוֹדָה שְׁמַכְרָן וְעַדִּין⁴⁷ לֹא נָטַל הַדִּינָר -
נִשְׁבַּע הַלּוֹקֵחַ⁴⁸ בְּנִקִּיטַת חֲפֵץ שְׁנֵתָן וְנוֹטַל הַמְּעוֹת;
וְאִם לֹא הוֹדָה⁴⁹ שְׁמַכְרָן לוֹ, אָף עַל פִּי שְׁמוּדָה
שְׁלָקַח מִמֶּנּוּ דִּינָר עֲתָה. וְטוֹעֵן שְׁדִינָר זֶה דְּמֵי
הַמְּעוֹת שְׁכָבָר הוֹלִיכֵן הַלּוֹקֵחַ לְתוֹף בֵּיתוֹ - הָרִי
הַשִּׁלְחָנִי נִשְׁבַּע בְּנִקִּיטַת חֲפֵץ, וְיִחְזִיר מְעוֹתָיו
לְחִנּוּתוֹ.

(44) המשך המשנה (שם). (45) מטבעות קטנות, שיש מהן
שש בדינר כסף. (46) כלומר, שהשולחני נתן המעות
ללוקח, וזה הגביהם ושמם ברשות הרבים (מגיד-משנה),
ורבינו קיצר בפרטים, שאין כאן אלא חזרה על הדינים
הקודמים. (47) אלא שטוען שעדיין לא נטל את הדינר.
(48) כמו לעיל. ולכאורה יש כאן חזרה על הדין הקודם?
ובגמרא הסבירו כפילות זו שיש בה חידוש. והוא, שאפשר
היה להעלות על הדעת, שרק בפירות אומרים שהלוקח חייב
שבועה, מפני שלפעמים נותן המוכר מיד את הפירות
ללוקח, טרם שקיבל את המעות, מחשש שמא ירקבו
הפירות, אם ישהה אותם בידו, ולכן כופלת המשנה הלכה
זו, להורות לנו, שעיקרון זה קיים אף באופן שיש חשש זה.
(49) וכאן הלוקח הוא התובע, שהוא תובע את הפירות, או
את המעות, המונחים ברשות הרבים.

י. הַמְּחַלֵּף⁵⁰ פְּרָה בְּחִמּוֹר וְיִלְדָה⁵¹, וְכֵן הַמוֹכֵר
שְׁפָחָתוֹ⁵² וְיִלְדָה, זֶה אוֹמֵר 'עַד שְׁלֹא מְכַרְתִּי
יִלְדָה'⁵³, וְזֶה אוֹמֵר 'מִשְׁלָקַחְתִּי יִלְדָה'⁵⁴, אֲפִלּוֹ אִמֵּר
הַמוֹכֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' - עַל הַלּוֹקֵחַ⁵⁵ לְהֵבִיא רְאִיָּה. אָף
עַל פִּי⁵⁶ שֶׁהִפְרָה עוֹמֶדֶת בְּאֵגָם⁵⁷ וְהַשְּׁפָחָה עוֹמֶדֶת
בְּסִמְטָא⁵⁸, הָרִי הֵן בְּחִזְקַת הַמוֹכֵר⁵⁹ עַד שְׁכִיבֵא
הַלּוֹקֵחַ רְאִיָּה⁶⁰. לֹא הֵבִיא רְאִיָּה - יִשְׁבַּע הַמוֹכֵר⁶¹

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַחֲמוֹר אֶת הַפֶּרָה, וְלֹא הִסְפִּיק בְּעַל הַפֶּרָה לְמִשְׁךָ
זֶה הַחֲמוֹר⁷⁹ עַד שְׁמַת הַחֲמוֹר - עַל בְּעַל הַחֲמוֹר
לְהֵבִיא רֵאָה⁸⁰ שֶׁהִיא חֲמוֹרוֹ קָיָם בְּשַׁעַת מְשִׁיכַת
הַפֶּרָה. וְכֵן פֶּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(75) מימרא של שמואל (כתובות עו:), והרי"ף שם הביא יש מי שאומר, שאין הלכה כשמואל. אך, אחרי שקלא-וטריא הוא מסיק שהלכה כמותו. (76) אם יש לקיים את המקח או לבטלו, כגון שנמצא מום במקח, וספק הוא אם נולד לפני הקנין או אחרי הקנין וכיוצא בזה. (77) היינו, שהחפץ שעליו נתעורר הספק – נמצא בביתו, וראה להלן. (78) ואז קונה גם בעל הפרה את החמור, מדין קנין "חליפין", ראה למעלה פרק ה הלכה א. (79) אין הכוונה למשוך לשם קנין, שהרי כבר נקנה לו בקנין חליפין על-ידי-זה שבעל החמור משך את הפרה כנ"ל, אלא הכוונה שלא הספיק להכניסו לביתו, והוא נשאר בבית בעל החמור. (80) מכיון שהיה החמור בביתו בזמן שנולד הספק. ואמנם אם היה החמור בביתו של בעל הפרה, צריך בעל הפרה ראייה. ומקור הלכה זו בכתובות עו: כדעת רמי בר יחזקאל בשם שמואל, שכל שנולד הספק ברשותו – עליו להביא ראייה. ולא כפירוש רש"י שרמי בר יחזקאל חולק על רב יהודה אחיו, שאמר "על בעל החמור להביא ראייה", ואומר שעל בעל הפרה להביא ראייה, לפי שהחמור עתה קנוי לבעל הפרה – אלא כפירוש הרז"ה, שמה שאמר רמי בר יחזקאל: "שנולד הספק ברשותו" היינו בעל החמור, שהחמור נמצא בביתו וברשותו, ולדעת שניהם על בעל החמור להביא ראייה, ואינם חולקים בדין אלא בטעם הדבר, וכן נראה דעת הרי"ף שהביא דברי רב יהודה ובטעמו של רמי (כסף-משנה).

טו. מחט⁸¹ שְׁנַמְצָאת בְּעֵבִי בֵּית הַפּוֹסוֹת⁸² וְנִקְּבָה
אוֹתוֹ נִקְּבָ מִפְּלִשׁ⁸³, אִם נִמְצָא עָלֶיהָ קֶרֶט דָּם⁸⁴ -
בְּיָדוֹעַ שָׂזוּ נְטֻרְפָה⁸⁵ קָדָם שְׁחִיטָהּ. לְפִיכָךְ, אִם
הִגְלִיד⁸⁶ פִּי הַמֶּכָּה - בְּיָדוֹעַ שָׂזוּ נְטֻרְפָה שְׁלֹשָׁה יָמִים
קָדָם שְׁחִיטָהּ⁸⁷. לֹא הִגְלִיד פִּי הַמֶּכָּה - הֵרִי הַדָּבָר
סָפֵק, וְעַל הַטָּבַח לְהֵבִיא רֵאָה שְׁקָדָם לְקִיחָתוֹ
נְטֻרְפָה, שֶׁהֵרִי בְּרִשּׁוֹת⁸⁸ נוֹלַד הַסֶּפֶק; וְאִם לֹא
הֵבִיא⁸⁹ רֵאָה - יִשְׁלַם הַדָּמִים לְמוֹכֵר, פָּמוּ שְׁבָאֲרָנוּ.

(81) ברייתא, בכתובות שם. (82) חלק של הכרס קרוב להמסס. ויש לו צורה של כוס, ומסביב לשפתו, שני כפלים דבוקים זה בזה, ומתוך זה הבשר שם עב, וזהו "עובי בית הכסות". (83) משני הצדדים, מעבר לעבר. אבל אם אין הנקב מפולש – כשרה (חולין ג.). (84) טיפת דם. (85) טיפת הדם מעידה שהנקב נעשה קודם השחיטה, והבהמה נטרפה. (86) עלה קרום דק על המכה. (87) ואם שחט הלוקח תוך שלשה ימים אלו של הקנייה, הדבר ברור שהיא היתה טריפה עוד ברשות המוכר, והוא מקח טעות. (88) כלומר, בביתו ותחת ידו. וכמו שכתב למעלה בהלכה יד. (89) יוצא מתוך השקלא-וטריא (שם).

וְאֵינָם בְּרִשּׁוֹת אֶחָד מֵהֶן⁶⁵ - יִחְלְקוּ. זֶה אוֹמְרִי⁶⁶
'בְּרִשּׁוֹתֵי יְלָדָה', וְהֵאָחֵר שׁוֹתֵק⁶⁷ - זֶכֶה הַטּוֹעֵן בְּנִלְדָה.

(65) בבא-קמא שם בברייתא. ובזה אף חכמים מודים לסומכוס, כיון שאין כאן חזקה בשעת הדין, ושני הצדדים טוענים "שמא". ומה שאמרו בבבא-מציעא שם לדעת חכמים שאף בעומדת באגם אמרו המוציא מחבירו עליו הראיה, הוא לפי מה שחשבו לפרש המשנה בטענת "ברי וברי", אבל בטענת "שמא ושמא" לא אמרו כן (הגר"א רכו סק"ז, וכן דעת המגיד-משנה). וראה למעלה הלכה י. (66) ברייתא בבבא-קמא שם. (67) והשתיקה נחשבת כהודאה ('תוספות' ב"ק שם ד"ה והלה שותק).

יב. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁנֵי עֲבָדִים⁶⁸, קָטָן וְגָדוֹל, או שְׁתֵּי
שְׂדוֹת, אֶחָת גְּדוֹלָה וְאֶחָת קְטָנָה, הַלּוֹקֵחַ אוֹמֵר
'גְּדוֹלָה לְקַחְתִּי', וְהַמוֹכֵר אוֹמֵר 'קְטָנָה הִיא שְׁלַחְתִּי'
- עַל הַלּוֹקֵחַ לְהֵבִיא רֵאָה, או 'שִׁבַּע הַמוֹכֵר הֵסֵת
שְׁלֹשָׁה מָכָר אֶלָּא קָטָן.

(68) משנה, בבא-מציעא ק. (69) ולא שבועת "מודה במקצת" שהיא מן התורה, מפני שאין נשבעים לא על הקרקעות ולא על העבדים, ומפני שזה "הילך", שהרי את הקטן שהוא מודה בו הוא מוסרו ללוקח, ומפני שאינו מודה בזה שתובעו הלוקח והוא בכחינתו: "טענו בחיטים והודה לו בשעורים" (גמרא בבבא-מציעא שם). ומה שאמרו במשנה שם: "ישבע המוכר", ושבועת המשנה אינה יכולה להיות שבועת היסת – פירשו בגמרא שם בכמה אופנים.

יג. אָמַר הַלּוֹקֵחַ⁷⁰ גְּדוֹל לְקַחְתִּי, וְהַמוֹכֵר שׁוֹתֵק -
זֶכֶה הַלּוֹקֵחַ בְּגָדוֹל. וְאִם אָמַר הַמוֹכֵר⁷¹ 'אֵינִי יוֹדֵעַ'⁷²
- עַל הַלּוֹקֵחַ לְהֵבִיא רֵאָה⁷³, או נִשְׁבַּע הַמוֹכֵר הֵסֵת
שְׁאֵינִי יוֹדֵעַ, וְאֵין לִזֶּה אֶלָּא קָטָן⁷⁴.

(70) נלמד מדין שפחה שבהלכה יא. (71) משנה (שם) כנוסחתה ולא כהכרעתה. (72) והלוקח טוען "ברי", וכל-שכן אם גם הלוקח טוען איני יודע (מגיד-משנה). (73) במשנה שם אמרו שבאופן זה זוכה הלוקח, משום שהמשנה מדברת באופן שחייב שבועה דאורייתא (ראה למעלה), וכלל הוא בדינו שכל החייב בשבועה דאורייתא ואינו יודע, שאינו יכול להשבע – משלם. אבל רבינו מדבר באופן שאינו חייב אלא שבועת היסת בלבד, ובשבועת היסת לא אמרו "מתוך שאינו יכול לשבע משלם" (עיין מגיד-משנה, והגר"א סימן רכג ס"ק ט בליקוט). (74) במשנה (שם) שנינו עוד: "זה אומר איני יודע, וזה אומר איני יודע – יחלוקו". ורבינו השמיט זאת, לפי שדין זה שבמשנה אינו אלא לדעת סומכוס, כמו שאמרו בגמרא שם, אבל לדעת חכמים – על הלוקח להביא ראייה, שהרי המוכר מוחזק בלבד, וכמו שפסק רבינו למעלה בתחילת הלכה י. ועיין מגיד-משנה.

יד. כָּל מִי⁷⁵ שְׁנוֹלַד הַסֶּפֶק⁷⁶ בְּרִשּׁוֹת⁷⁷ - עָלָיו לְהֵבִיא
רֵאָה. פִּיּוּצָא? הַמַּחְלִיף פֶּרָה בְּחֲמוֹר⁷⁸, וּמִשְׁךָ בְּעַל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרָק אַחַד וְעֶשְׂרִים¹

11) הסכים לקנייה בצורה סתמית זו. 12) בטחה דעתו. וסמיכות דעת היא היסוד ההכרחי בכל הקנינים. 13) שהוא כאסמכתא שאינה קונה (סנהדרין כד:), והעושה כן עם ישראל הרי הוא כגולן (פ"ו מהלכות גזילה ואבידה הלכה ז, ועיין בכסף-משנה פ"י מהלכות עדות הלכה ד, לענין משחק בקוביא עם הגוי).

1) המוכר דבר ולא ביאר שיעורו] וכן אם [לא] ביאר מהותו או שלא ביאר ערכו והדומה לזה כמי (שלא מכו) [שמכר] מקום לעשות בו אי זה דבר, או שמכר דבר ולא השלים את (מכריו) [מצריו] וכל הנמשך בזה.

א. הַמְקַנְהַ לְחַבְרוֹ דָּבָר שְׁאִינוּ מְסִיָּם²: אִם הָיָה מֵינוּ יְדוּעַ, אָף עַל פִּי שְׁאִין מִדְתּוֹ וּמִשְׁקָלוֹ וּמִנֵּינוּ יְדוּעַ - הָרִי זֶה קָנָה³; וְאִם אִין מֵינוּ יְדוּעַ - לֹא קָנָה⁴.

ד. וְכֵן¹⁴ הַמוֹכֵר לְחַבְרוֹ בַּעֲשָׂרָה דִּינָרִין חֲטִים, וְלֹא פָּסַק בְּמָה סָאָה מְכַר לֹו - נֹתֵן לוֹ פְּשַׁעַר שְׁבַשׁוּק¹⁵ בַּשְּׁעֵת הַמְכִירָהּ. וְכָל הַחוּזָר בּוֹ מֵאַחַר נְתִינַת הַדָּמִים, וְלֹא רָצָה פְּשַׁעַר שְׁהָיָה בַּשְּׁוֹק בַּשְּׁעֵת נְתִינַת הַמְעוֹת - מְקַבֵּל מִי שְׁפָרַע, כְּמוֹ שְׁבַאֲרִנוּ¹⁶.

2) שאין מדתו ומשקלו ומנינו ידוע, כדלהלן. 3) כן כתב רבינו למעלה פ"ג הלכה ב שלוקח פירות אכסרה (=בלי מידה) קנה. וכמה מקורות לכך: א. בבבא-בבא-בבא. במוכר לחבירו מרתף של יין, ודנו בפרטיו: מרתף זה ומרתף סתם, ונראין הדברים, שלא הוגדר מנין הקנקנים במרתף (מגיד-משנה). ב. בבבא-מציעא סד. אמרו: "ההולך לחלוב עזין, ואמר לחבירו: מה שעזי חולבות מכור לך, מותר", כלומר שאין בו חשש ריבית, ודרך אגב מתברר שמקח כזה קיים, למרות שלא ידועה מראש מידת החלב שיתנו העזים (כסף-משנה). ג. במסכת דמאי (פ"ב מ"ה): "רבי יוסי אומר, סלי תאנים וכו', כל זמן שהוא מוכרן אכסרה פטור" (מלעשר דמאי), ודרך אגב אנו רואים שיש קיום לקנין של אכסרה (ועיין מגדול-עוז). 4) "כן כתב רבינו האי ז"ל בספר "מקח וממכר" שלו, ודברי טעם הן, אבל לא מצאתי דבר בגמרא שאוכל ללמוד ממנו כן" (מגיד-משנה).

14) כלומר, כשם שבקניית ערימה של חטים, שאין מידתה ידועה - נקבעה האונאה לפי שער השוק (למעלה הלכה ב), כמו כן במקרה דלהלן שלא קבע לו כלל - נקבע המחיר לפי השער שבשוק. והשו"ע (סימן רט סעיף ג) מביא הלכה זו בלי מילת-החיבור "וכן". 15) בבא-מציעא עב: במשנה "יצא השער פוסקין". ואף-על-פי שהוא לא פסק עמו, הולכין אחר השער שבשוק (הגר"א שם ס"ק ה). 16) למעלה פ"ז הלכה א.

ב. פִּיעַד? עֲרַמָּה⁵ זו שֵׁל חֲטִים אֲנִי מוֹכֵר לָךְ בְּכָף וְכָף, מְרַתְּפָה⁶ זֶה שֵׁל יֵינ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ בְּכָף וְכָף, שֵׁק שֵׁל תְּאָנִים אֲנִי מוֹכֵר לָךְ בְּכָף וְכָף, אָף עַל פִּי שְׁאִין מִדְתַּת הָעֲרַמָּה יְדוּעָה, וְלֹא מִשְׁקַל הַתְּאָנִים וְלֹא מִנֵּין הַקְּנָנִים⁷ יְדוּעַ - הָרִי זֶה מְמַכְרוֹ קַיָּם. אָף עַל פִּי שְׁנַמְצָא חֶסֶר אוֹ יֵתֵר עַל הָאֲמִד שְׁהָיָה בְּדַעְתָּם. וְיֵשׁ לָהֶם הוֹנָה⁸ לְפִי הַשְּׁעַר שְׁבַשׁוּק⁹, כְּמוֹ שְׁבַאֲרִנוּ¹⁰.

ה. הַמוֹכֵר¹⁷ מְקוֹם לְחַבְרוֹ¹⁸ לְעִשׂוֹת בֵּית אוֹ רֶפֶת בְּקָרָו¹⁹, וְכֵן הַמְקַבֵּל מִחַבְרוֹ²⁰ לְעִשׂוֹת לוֹ בֵּית חַתְּנוֹת לְבָנוּ אוֹ בֵּית אֶלְמָנוֹת לְבִתּוֹ²¹ - עוֹשֶׂה לוֹ²² אַרְבַּע אַמּוֹת עַל שְׁשִׁים²³. מְכַר לוֹ מְקוֹם בֵּית גְּדוּל²⁴ - עוֹשֶׂה שְׁמוֹנָה עַל עֶשְׂרִי. מְכַר לוֹ מְקוֹם טְרַקְלִינ²⁵ - עוֹשֶׂה עֶשְׂרִי עַל עֶשְׂרִי. תְּרַבֵּץ²⁶ שָׁל חֶצֶר - שְׁתַּיִם עֶשְׂרִי עַל שְׁתַּיִם עֶשְׂרִי. וְרוֹם²⁷ כָּל בֵּית וּבֵית - פְּחָצִי אֲרַכּוֹ וְחָצִי רְחִבּוֹ²⁸.

17) משנה בבא-בבא צח: וכגירסת הרי"ף שם: "המוכר מקום לחבירו לעשות לו בית, וכן המקבל מחבירו לעשות לו בית חתנות וכו'". וכן הוא במשנה כתב-יד מינכן, שם. 18) ללא הגדרת מידת המקום. 19) משנה, שם: "הרוצה לעשות רפת בקר, בונה ד' אמות על שש", וראה להלן הערה כב. 20) קבלן, שמקבל עליו לבנות על המגרש של חבירו "בית חתנות", ולא הוגדרה מידת הבית. 21) בבן, כתב "בית חתנות", ובבת - "בית אלמנות", לפי שאין הבת הנשואה גרה בבית אביה, מפני שאסרו חכמים על האישי שידור בבית חמיו (גמרא שם, ועיין רמב"ם פכ"א מהלכות איסורי ביאה הט"ו). 22) המקבל צריך לעשות את הבית לפי מידה זו, וכן המוכר מקום צריך לתת לו קרקע במידה זו. 23) כרבי עקיבא (במשנה שם), ולא כרבי ישעמאל שם שהצריך שיעור יותר גדול, ואילו שיעור זה של ארבע אמות על שש, אינו מתאים אלא לרפת בקר בלבד. ולדעת רבי עקיבא "פעמים אדם עושה דירתו כרפת בקר". ומה שאמרו שם במשנה: "הרוצה לעשות רפת בקר, בונה ד' אמות על שש" - רבי עקיבא היא (גמרא שם לפי לשון א'). ואף לפי לשון ב' שם שדברי רבי ישעמאל הם - לא מצאנו שר"ע חולק על זה (מגיד-משנה ודלא כרשב"א). 24) שהזכיר

5) צבור של חפצים מסויימים (ועיין 'ערוך'). 6) מקום שבו מסודרים הביות של יין. 7) כדים או חביות. 8) כלומר, שיש כאן דין אונאה לשניהם, ללוקח ולמוכר, כמו בכל משא ומתן, ומקור דבר זה בבבא-מציעא מו: מז. כרבה בשם רב הונא, שאם אמר לו מכור לי באלו - קנה ויש לו עליו אונאה. וסובר רבינו, שאין הבדל בין אם הדמים אינם ידועים לבין אם מידת הפירות אינה ידועה, וכן כתב למעלה פ"ג הלכה ב. 9) לפי המחיר המקובל בין הסוחרים. 10) בפרק יג הלכה ב.

ג. אֶבֶל הָאוֹמֵר לְחַבְרוֹ: כָּל מַה שֵׁיִשׁ בְּבֵית זֶה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ בְּכָף וְכָף, וְכָל מַה שֵׁיִשׁ בְּחֵבָה זוֹ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ בְּכָף וְכָף, אוֹ פֶּשֶׁק הָיָה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ בְּכָף וְכָף, וְרָצָה הַלּוֹקֵחַ¹¹ וּמִשָּׁף - אִין פְּאֵן קִנְיָן; שְׁלֹא סְמַכָּה¹² יְדַעְתּוֹ שֵׁל לּוֹקֵחַ, שְׁהָרִי אִינוּ יוֹדְעַ מַה שֵׁיִשׁ בּוֹ, אִם תִּבֵּן אוֹ זָהָב, וְאִין זֶה אֵלֶּא כְּמִשְׁחָק בְּקִבְיָא¹³. וְכֵן כָּל פִּיוּצָא בְּזָהָב.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. המוכר⁴⁴ לְחַבְרוּ בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ מְקוֹם⁴⁵ אֲמַת מֵיִם⁴⁶ לְהִשְׁקוֹת בָּהּ בֵּית הַשְּׁלֵחִין⁴⁷ - נוֹתֵן לוֹ בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ אִמָּה שְׂרָחֶבֶה שְׁתֵּי אֲמוֹת⁴⁸, וְאִמָּה מְכָאן וְאִמָּה מְכָאן⁴⁹ לְאֲגַפְיָה⁵⁰. וְאִם מְכָר לוֹ אֲמַת הַמַּיִם לְהִשְׁקוֹת בָּהּ בְּסִילוֹן⁵¹ - נוֹתֵן לוֹ אִמָּה שְׂרָחֶבֶה אִמָּה, וְיַחְצִי אִמָּה מְכָאן וְיַחְצִי אִמָּה מְכָאן לְאֲגַפְיָה.

(44) מימרא של רב יהודה בשם שמואל (בבא-בבא 44:).
(45) שבו יחפור לו הלוקח אמת מים. וראה סמ"ע (ריז, אות א). (46) תעלה שחופרים באדמה וממשיכים בה מים, ונקראת אמה, מפני שעמקה אמה ('תוספות' שם ד"ה נותן לו). (47) "שדה שעומדת בהר וצריך להשקותה, ואם אינו משקה נפסדת" (פירוש המיוחס לרש"י, מועד קטן ב. ד"ה שלחין), כלומר, שדה הזקוקה להרבה מים, וצריך, מלבד הגשמים, להשקותה גם בידיים. (48) תעלה שהרוחב שלה שתי אמות, שהלוקח יחפור לו עד שתי אמות רוחב. (49) מלבד שתי האמות של התעלה, עוד אמה אחת קרקע בשפת התעלה מזה, ואמה מזה, ביחד - ארבע אמות קרקע. (50) כלומר, לגדות הנהר. שצריך לתת לו קרקע משתי גדות הנהר, שאמת המים צריכה כתלים שלא יזיקו המים בקרקע המוכר, ושלא יתפשטו המים לצדדים ויפסידו הלוקח, ולזה נותן לו שתי האמות האלו (כסף-משנה להלן הלכה ח). (51) צינור שמעבירים בו מים להשקות בהמות, או לכביסה, והיא אינה מנצלת הרבה מים, ולפיכך די לה באמה אחת.

ח. אֵלוּ הָאֲגַפִּין פֶּעַל הַשְּׂדֵה נוֹטְעֵן⁵², אֲבָל אֵינוּ זוֹרְעֵן⁵³; וְשִׁהְרָעִים מִחֻלְחָלִין⁵⁴ אֵת הַקְּרָקַע וּמְקַלְקֵלִין אֵת אֲמַת הַמַּיִם. וְאֲמַת הַמַּיִם זֹאת שְׂפָלוּ אֲגַפְיָה⁵⁵ - פֶּעַל הָאִמָּה מִתְקַנֵּן בְּעֶבֶר אוֹתָהּ שְׂדֵה⁵⁶; שְׂעַל מְנַת פֶּן קָבַל עָלָיו הַמוֹכֵר לְהִיּוֹת אֲמַת הַמַּיִם בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ.

(52) נוטע אילנות, שהרי הוא מכר לו רק את הזכות להשתמש בקרקע זו, של גדות האמה, לחיזוק האמה, אבל לא מכר את הקרקע עצמה. (53) כרב נחמן בשם שמואל (בבא-בבא 44:), בניגוד לרב יהודה בשם שמואל, מפני שכלל הוא בתלמוד שהלכה כרב נחמן בידינו ממונות (הגהות מיימוניות). (54) שרשי נטיעות מעמיקים בקרקע, אך שרשי זרעים מתפשטים ברוחב תחת שפת האדמה, וחותרים תחתיה ומקלקלים אותה (רשב"ם ד"ה כ"ש נוטעו); ובשו"ע (סימן ריז סעיף ב) העתיק: "מלחלחין". כלומר, מכניסים וטיבות. (55) שהעפר על גדות האמה נתפזר וכלה. (56) לוקח עפר משאר השדה לתקן את האגפים (רשב"ם).

ט. הַמוֹכֵר⁵⁷ לְחַבְרוּ⁵⁸ דֶּרֶךְ בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ: אִם דֶּרֶךְ יָחִיד מְכָר לוֹ - נוֹתֵן לוֹ שְׁתֵּי⁵⁹ אֲמוֹת וּמְחַצֵּה רַחֵב, כְּדֵי שְׂעִמְדוֹ חֲמוֹר⁶⁰ בְּמִשְׁאוֹ עַל אֲרֶף הַדֶּרֶךְ⁶¹. מְכָר לוֹ דֶּרֶךְ בֵּין עֵיר לְעֵיר⁶² - נוֹתֵן לוֹ רַחֵב שְׂמוֹנֶה אֲמוֹת⁶³ בְּאֲרֶף הַדֶּרֶךְ. מְכָר לוֹ דֶּרֶךְ הַרְבַּיִם⁶⁴ - נוֹתֵן לוֹ רַחֵב שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אֲמָה⁶⁵.

לו מפורש "גדול", משנה שם. ובוזה אפילו ר"ע מודה. אבל אם אומר לו "בית קטן" שהוא כאומר לו "בית סתם", כבר כתב רבינו למעלה שעושה ארבע אמות על שש. ומה שאמרו במשנה שם "בית קטן - שש על ח" - רבי ישמעאל היא (מגיד-משנה על-פי הר"י מיגוש). (25) בית עשוי למושב שרים ולא לתשיש, הלכך צריך להיות מרובע: עשר על עשר (רשב"ם ד"ה טרקלין). (26) ברייתא וגמרא שם: "תרבץ אפדני". והיינו גינה שלידי החצר. וראה רשב"ם שם, וברש"י שם ז. ד"ה תרביצא. (27) משנה שם. (28) כלומר, ביחד. ולפי"ז רפת או בית סתם, ששיעורם ארבע על שש - הרום הוא חמש. שחצי הרוחב הוא שתיים, וחצי האורך - שלש. וב"בית גדול", שמידתו שמונה על עשר, השיעור של הרום הוא - תשע: ארבע - חצי הרוחב, וחמש - חצי האורך.

ו. הַמוֹכֵר²⁹ מְקוֹם לְחַבְרוּ לְעִשׂוֹת לוֹ³⁰ קְבוּרָה³¹, או הַמְּקַבֵּל מִחֻבְרוֹ³² לְעִשׂוֹת לוֹ קְבוּרָה - עוֹשֶׂה מְעָרָה³³, וּפּוֹתֵחַ לְתוֹכָהּ שְׂמוֹנֶה קְבָרִים³⁴: שְׁלֹשָׁה מְכָאן³⁵ וְשְׁלֹשָׁה מְכָאן³⁶ וּשְׁנַיִם מְפַנְגֵּד³⁷ הַנִּכְנָס לְמְעָרָה. מִדַּת הַמְּעָרָה³⁸ - אַרְבַּע אֲמוֹת עַל שֵׁשׁ; וְכָל קְבֵר וְקְבֵר - אַרְבַּע אֲמוֹת אֲרָף³⁹, וְרַחֵב שְׁשֵׁה טְפָחִים⁴⁰, וְרוֹם שְׁבַע⁴¹. נִמְצָא בֵּין כָּל קְבֵר וְקְבֵר שְׁמֵן הַצְּדִיִן אִמָּה וּמְחַצְיָה⁴², וּבֵין הַשְּׁנַיִם הָאֲמֻצְעִיִם שְׁתֵּי אֲמוֹת⁴³.

(29) משנה, שם ק: (30) שהלוקח יבנה לו על מגרש זה. (31) מקום קבורה משפחתי: ש"הם לא היו רגילים ליקבר אחד אחד בפני עצמו, אלא כל בני המשפחה נקברין במערה אחת, כל אחד בכוח בפני עצמו" (רשב"ם שם ד"ה לעשות לו קבר). (32) קבלן שקיבל על עצמו לבנות לחבירו על מגרשו של זה האחרון. (33) חפירה מתחת לקרקע. (34) כחכמים, ולא כרבי שמעון (שם קא.). (35) בכותל האורך בצד אחד. (36) בכותל האורך בצד שכנגד. (37) כותל הרוחב היה מכוון נגד הפתח, שתפס אף הוא את כל הרוחב. (38) כלומר, מידת חללה. כחכמים ולא כרבי שמעון (שם). (39) לדעת הרשב"ם (ד"ה והכוכים ד' אמות): הגוף תופס רק שלש אמות, והאמה הנוספת, היא בשביל הארון. (40) הן: אמה. ואע"פ שאדם בלתי לבוש הוא פחות מאמה רוחב - כאן צריך אמה בשביל הארון ('תוספות' שם קא. ד"ה ורחבן שש). (41) כדי שיוכנס הארון בהרחבה. (42) סידור הקברות היה: קבר אמה רוחב, ואחריה רוח אמה ומחצה, שוב קבר אמה ואחריה רוח אמה ומחצה, ושוב קבר אמה. בסך-הכל שש אמות. וכן בכותל השני של האורך. (43) והיה הסדר: קבר אמה, רוחב שתי אמות. וקבר אמה, ביחד ארבע אמות. ולדעת הראב"ד היה הסידור כדלהלן: בתחילת כותל האורך: חצי אמה רוחב, ואחרי זה קבר אמה. ושוב רוח אמה, קבר אמה, רוח אמה, קבר אמה וחצי אמה רוחב בזוית, בסך-הכל שש אמות. וכן בכותל הרוחב: בתחילה חצי אמה רוחב, קבר אמה רוחב, רוח אמה, קבר אמה, וחצי אמה רוחב בזוית, ביחד ארבע אמות. ועיין מגיד-משנה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

73) ברייתא שם יז: ויוצא גם מתוך דיוק במשנה שם.
יג. המוכר אֶת הַשְּׂדֵה לַחֲבֵרוֹ, וּמָצַר לוֹ⁷⁵ מְצַר אֶחָד אֶרְבֵּי וּמְצַר אֶחָד קְצָר⁷⁶: אִם הָיָה הָאֶרֶץ שֶׁל אִישׁ אֶחָד⁷⁷ - לֹא קָנָה מִן הָאֶרֶץ⁷⁸ אֶלָּא פְּנֵי הַקְצָר⁷⁹; וְאִם הָיָה שֶׁל שְׁנַיִם⁸⁰ - יִקְנֶה פְּנֵי רֵאשׁ תּוֹרָה⁸¹.

74) מימרא של רב, שם סב. (75) כאן יש ציורים - אבל לא כחלק מהאותיות של הביאורים (אלא מסומנים במספרים). וכך יש בעוד מקומות בהמשך. (76) ציין לו את המצרים, הגבולות של השדה, והיינו על-ידי סימון השדות הגובלים עם השדה הזה העומד למכירה. (77) המדובר כאן שסימן לו הגבולות מכל ארבע הרוחות, אלא שאחד מהם קצר (מגיד-משנה). (78) שזה השדה הגובל הארוך הוא של איש אחד, ומתוך כך אנוס היה המוכר לציין כאן גבול ארוך, שאין רגילות לכתוב חצי מצר. (79) כרב, ולא כרב כהנא ורב אסי (בבא-בתרא שם). (80) שאנו אומרים שכוונתו היתה לתת לו רק כנגד הקצר, ומה שציין מצד השני קו ארוך, אין זה אלא מפני שהוא שייך לאיש אחד, כנ"ל בהערה עו. (81) שהשדה הארוך היה שייך לשניים, לראובן ושמעון, והשדה האחד של ראובן הוא כנגד הקצר מצד השני (כסף-משנה).

יד. הִיָּה⁸² מְצַר רְאוּבֵן מְזַרְח וּמְעַרֵב⁸³, וּמְצַר שְׁמַעוֹן⁸⁴ צָפוֹן וְדָרוֹם - צָרִיף שְׂכִיתָב⁸⁵ לוֹ: מְצַר רְאוּבֵן מְשִׁתֵּי רוּחוֹת, וּמְצַר שְׁמַעוֹן מְשִׁתֵּי רוּחוֹת⁸⁶.

82) באלכסון, ובוה אף רב מודה (שם) שלשם כך ציין לו את המצר הארוך, בכדי לציין גם את החלק המקביל לשדה הגבול הזה, ואין פתרון אחר אלא אלכסון. (83) מימרא סתמית (שם). (84) שדה זה העומד למכירה גובל משני צדדין, ממזרח וממערב, עם שדות של ראובן. ואותו היחס בקשר עם הגבולות של צפון ודרום. (85) שאם יכתוב סתם בין שדות ראובן ושמעון, אפשר יהיה לפרש שהוא מתכוון לאלכסון ויקנה רק חצי אחד, בין שדה אחד של ראובן ושדה אחד של שמעון, כזה: כאן יש ציור (86) שאז ברור שהוא מתכוון לכל השטח, שבין שני שדותיו של ראובן ושני שדותיו של שמעון.

טו. מְצַר⁸⁷ לוֹ מְצַר רֵאשׁוֹן וּמְצַר שְׁנֵי וּמְצַר שְׁלִישִׁי, וְלֹא מְצַר מְצַר רְבִיעִי - קָנָה הַשְּׂדֵה פְּלֵה⁸⁸, אֲבָל מְצַר הַרְבִּיעִי⁸⁹ לֹא קָנָה⁹⁰. וְאִם⁹¹ הִיָּה⁹² מְבֻלָּע⁹³ בֵּין הַמְצָרִים, וְאִין⁹⁴ עָלָיו רֶכֶב שֶׁל דְּקָלִים⁹⁵, וְאִין בּוֹ תִשְׁעָה קַבִּין⁹⁶ - קָנָה אֶף הַמְצַר הַרְבִּיעִי⁹⁷. וְאִם לֹא הִיָּה⁹⁸ מְבֻלָּע⁹⁹, וְיֵשׁ עָלָיו רֶכֶב שֶׁל דְּקָלִים¹⁰⁰ אוֹ שְׁיֵשׁ בּוֹ תִשְׁעָה קַבִּין¹⁰¹ - לֹא קָנָה¹⁰². הִיָּה מְבֻלָּע, וְיֵשׁ עָלָיו רֶכֶב דְּקָלִים¹⁰³ אוֹ שְׁיֵשׁ בּוֹ תִשְׁעָה קַבִּין¹⁰⁴; אוֹ שְׁלֹא הִיָּה מְבֻלָּע, וְאִין עָלָיו רֶכֶב דְּקָלִים וְאִין בּוֹ תִשְׁעָה קַבִּין¹⁰⁵ - הִרְיָ¹⁰⁶ הַדְּבָר מְסוּר לְבֵית דִּין¹⁰⁷, כְּפִי מַה שִּׁירָאוּ לְאִיזוֹ דֶּרֶךְ שִׁדְעָתָן נֹטָה¹⁰⁸ יַעֲשֶׂה.

87) שם, כרב ולא כשמואל ורב אסי, וכך הוכרע בסוגיא שם

57) משנה (בבא-בתרא צט:) וברייתא (שם ק.) ומימרת אמוראים. (58) פסקה זו: "המוכר לחבירו דרך בתוך שדהו" היא כעין מבוא להלכה זו, והשאר כעין פירוט האפשרויות השונות. ועיין פרישה (סימן ריז אות ד). (59) כ"אחרים" ודייני גולה, שנפסקה הלכה כמותם בגמרא (שם ק.), ולא ככתוב במשנה (שם צט:) ששיעורו ארבע אמות. ונב"ג מהלכות מתנות עניים הלכה ג, כתב רבינו שדרך היחיד הוא ארבע אמות, וצריך עיון. ועיין להלן הערה ס]. (60) מפני שכן דרך הנכנס לשדה, לעבור בחמור ולא בעגלה (סמ"ע, ריז ס"ק ז). (61) וכתב הרב ר' יוסף מיגש בפירושו (הובא במגיד-משנה) שכל המדובר דוקא כשאין שם מחיצות, שאז אף אם החמור טעון משא רחב, לא יצר לו הדרך, שהמשה יהיה בולט מחוץ לדרך, אבל אם יש מחיצות צריך שיעור יותר גדול [ויתכן כי במקרה זה, שיעורו ארבע אמות, כמו שכתב רבינו בהלכות מתנות עניים. וראה למעלה הערה נח]. (62) ברייתא (שם ק.) והיא דרך מיוחדת לאנשי העיר, ואין אנשי עיירות אחרות נכנסים לשם (רשב"ם, ד"ה דרך מעיר לעיר). (63) שיעור שתי עגלות ברוחב, שאם ייפגשו שתי עגלות, אחת באה מצד זה, ואחת מצד שני, שלא יעכבו אחת את השנייה (רשב"ם שם). (64) משנה (שם צט:). והיא דרך שעוברים בה רבים, ויש לחשוש פן יפגעו בני אדם ועגלות זה בזה. (65) השיעור המקובל לרשות הרבים לענין שבת (פי"ד מהלכות שבת הלכה א).

י. דֶּרֶךְ הַמְּלִיץ⁶⁶ וְדֶרֶךְ הַקְּבָר⁶⁷ - אֵין לָהּ שְׁעוֹר⁶⁸. וְנִרְאֶה לִי, שֶׁזֶה כְּמוֹכָר דְּבָר שְׂאִין מֵינוּ יְדוּע⁶⁹.

66) שם, כלומר שאמר לחבירו מכור לי בשדך דרך כרחבה של דרך המלך. וראה להלן הערה סח. (67) שם, והיא הדרך בה נושאים את המת לקברו. (68) שהמלך פורץ גדרים, בתים ושאר בנינים מלפניו לסלול דרך לעצמו, ללא נטות ימין או שמאל. וכיוצא בו, יש רשות למלווי המת להתפשט על פני שדות התבואה הסמוכים לדרך, משום כבוד המת, אם כי לא באותה המידה כמו מלך, שאין להם רשות לסתור בנינים (רשב"ם שם צט: ד"ה אין לו שיעור). (69) אחרי שאין כל שיעור מסויים לדרך זו, ולפיכך לא קנה, כמו שכתב רבינו למעלה הלכה א.ג. והראב"ד כתב על דברי רבינו: "ואני אומר, שנוטל ממנו המלך כל מה שיצטרך לו" - פירש דברי רבינו במלך (ולא כמו שפירשנו למעלה (הערה סה) שהמדובר באחד שקונה מחבירו "דרך מלך"). וכן נראה מדברי רשב"ם (ב"ב ק: ד"ה שהמלך). ולכן השמיט השו"ע הלכה זו.

יא. מְכַר לוֹ⁷⁰ מְקוֹם לְמַעֲמַד⁷¹ - נוֹתֵן לוֹ בֵּית אֶרְבָּעָה קַבִּים⁷².

70) משנה (שם צט:). (71) מקום סמוך לקבר, שהיו עומדים שם לנחם את האבלים. (72) הם: ארבעים אמה בריבוע בערך (רשב"ם שם ד"ה בית ארבעה קבין).

יב. הָאוֹמֵר⁷³ לַחֲבֵרוֹ: בּוֹר וּכְתֻלְיָה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ - נוֹתֵן לוֹ רֶחֶב הַפֶּתַל שְׁלֹשָׁה טַפָּחִים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בארבע זויות, והשאלה היא: אם התכוון לכל השדה, שהרי אין דרכו של אדם למכור רק קרנות, או שמא מכר לו רק שני תלמים באלכסון כציור הזה: כאן יש ציור 111) אות יונית, דומה לכף שלנו: ך, וכפירושו הרשב"ם שם: שמצר לו קרן דרומית מזרחית וקרן צפונית מערבית. וזהו יותר מ"סיים לו את הזויות". (112) שבכל צד יש שדות לכמה אנשים, והוא ציין בכל צד רק שדה של אחד, וצדדי הספק הם: או "אין אדם מוכר לסיורגין", או שצריך בכל זאת לגזור קטעים בהתאם לגבולות שצויינו. (113) אחרי שלא הוכרעה ההלכה בגמרא. (114) בכ"י תימן: "המצר". וצריך להיות "מה שמצר". וכן הוא בשולחן-ערוך חו"מ (סימן ריט סעיף ד). (115) לכאורה הכוונה ל"שודא דדייני" כמו בהלכה הקודמת. אבל הדבר תמוה, שהרי בגמרא השאירו בעיות אלו ב"תיקון", ובכל ספק בידינו ממון אנו פוסקים להלכה המוציא מחבירו עליו הראיה, ואפשר שבגמרא שהיתה לפני רבינו היתה הנוסחא "שודא דדייני" במקום "תיקון" שלפנינו (כסף-משנה). ויש אומרים כי אין כוונת רבינו ל"שודא דדייני", אלא כוונתו, שאחרי שאין הכרעה, מקבל הלוקח רק את השטח הפחות במסגרת הגבולות המסומנים, וכפי מה שהדיינים יראו, עד כמה מגיע שטח זה, שאחרי שהדברים הם בלתי-ברורים צריך הבחנת הדיינים, אף במסגרת זו של הגבולות הצרים (ש"ך שם ס"ק ב).

יז. המוכר¹¹⁶ בית לחברו בכירה גדולה¹¹⁷, אף על פי שמצר לו מצרים החיצונים¹¹⁸, ואף על פי שיש שם¹¹⁹ מעט¹²⁰ שקוראין לבירה בית - לא קנה אלא הבית בלבד; שהמצרים הוא שהרחיב לו¹²¹, ואלו מכר לו¹²² כל הבירה - הנה פותב לו: ולא הנחתו לפניו במקור זה פלוס¹²³. וכן המוכר שדה בבקעה גדולה¹²⁴, ומצר לו מצרי הבקעה¹²⁵ - מצרים הם שהרחיב לו¹²⁶.

(116) מימרא של רב נחמן בשם רבה בר אבוה (בבא-בתרא סא:). (117) בית גדול, ארמון, ואליו פתוחים הרבה בתים קטנים, והבעיא היא: המוכר והלוקח עומדים באחד הבתים הקטנים, והמוכר אומר ללוקח: בית אני מוכר לך, ונשאלת השאלה: למה היתה כוונתו? אם לבית שעמדו בו, או לכל הבירה כולה. (118) שציין ללוקח את גבולות הבירה, ולא את גבולות הבית הקטן. (119) ויש כאן לכאורה צירוף של שני גורמים: הרחבת המצרים, והיא הוכחה שהכוונה היתה לבירה כולה, וכן מיעוט שקורא לארמון כולו: בית. (120) אבל אם יש רוב הקורא לבירה: בית - קנה כל הבירה (מגיד-משנה). ואף-על-פי שאין הולכים בממון אחר הרוב - כאן ישנה הוכחה נוספת שהרי הרחיב לו המצרים. ואם הכל קוראים לבירה "בית", ולבית קטן אין קוראים "בית" - אלא בשם לווי - אפילו בלי הרחבת המצרים, קנה כל הבירה (רמ"א סימן ריד סעיף ז). (121) מה שרשם מצרי הבית הגדול, ולא רשם לו בצמצום את גבולות הבית שמכר - אינה הוכחה שכוונתו למכור לו הכל. (122) כלומר, שאם באמת התכוון למכור את כל הבירה. (123) משפט זה הוא נוסח רשמי שגור, שמוסיפים בשטר הקניין, למנוע

סב: 88) כל השטח שבמסגרת שלושת המצרים האלו. (89) היינו, התלם של המצר עצמו (רשב"ם שם ד"ה חוץ ממצר ד), ורי"מ יגאש מפרש שמחלקים את השדה לארבעה קטעים, כציור הזה: כאן יש ציור ו"מיצר רביעי", היינו קטע אחד של השדה. (90) מכיון שלא סימן את המצר הרביעי, ופרטי הדברים להלן בהלכה זו. (91) סיכום בגמרא (שם) על רקע שתי נוסחאות של מימרת רבא. (92) הכלל הוא, שאם יש שלשה גורמים לטובת הלוקח, דהיינו מובלע, אין עליו רכב, אין בו תשעה קבין - קנה הלוקח אף את המצר הרביעי בוודאות גמורה. ואם אין לו אלא גורם אחד לטובתו, לא קנה הלוקח. אבל אם ישנם שני גורמים לטובתו - הדבר נשאר בספק. (93) שהמצר הרביעי נמצא בתוך המסגרת של שאר המצרים (רשב"ם). (94) ועוד יתרון שאין עליו וכו'. (95) פירוש: "שורה של דקלים" (רבינו גרושום שם). וזה נותן חשיבות מיוחדת לשדה זה, ועושה אותו ליחידה נפרדת. (96) שיעור מינימלי של שדה (להלן פ"א מהלכות שכנים הלכה ד, וראה להלן הלכה כג) והוא-הדין בדברים אחרים כשיעור שלהם. כגון חצי קב בגינה (להלן פ"א מהלכות שכנים הלכה ד') וכו' (מגיד-משנה). שאם יש בהם שיעור שלם, יש בהם חשיבות ואינם בטלים כלפי השדה. (97) ייש כאן שלשה גורמים לטובת הלוקח, כנ"ל הערה צא. (98) ייש שני גורמים לרעת הלוקח. (99) אלא שהמצר הולך על פני המצרים. (100) ואין בו תשעה קבין - והרי גורם אחד בלבד לטובת הלוקח. (101) ואין עליו רכב של דקלים - ושוב גורם אחד בלבד לטובת הלוקח. (102) שאז, בגלל חשיבותו, הוא נחשב כשדה נפרד, וצריך היה לציינו. (103) ואין בו תשעה קבין, והרי שני גורמים לטובת הלוקח: מובלע, ואין בו תשעה קבין. (104) ואין עליו רכב דקלים. ושוב שני גורמים לטובת הלוקח: מובלע, ואין עליו רכב דקלים. (105) שוב שני גורמים בלבד לטובת הלוקח: אין עליו רכב דקלים, ואין בו תשעה קבין. (106) מסקנת הגמרא בבא-בתרא שם. (107) אף-על-פי שבכל ספק בידינו ממונות, כלל בידינו: "המוציא מחבירו עליו הראיה" - יש מקומות שנראה לחכמינו ד"ל לנקוט בכללים אחרים (תוספות שם, ד"ה איתמר). (108) לפי הכרתם הפנימית, איך היתה דעת הצדדים כאן, ולפיה יכריעו. כך מפרש, כנראה, רבינו, את המונח התלמודי: "שודא דדייני", וכן הוא פירושו של רשב"ם שם. אך ה'תוספות' (שם לה. ד"ה שודא) מפרשים: לפי רצונם החפשי של הדיינים, שיעשו מה שמוצא חן בעיניהם.

טז. סיים¹⁰⁹ לו את הזויות¹¹⁰ בלבד, ולא סיים לו את המצר שלכל רוח, או שסיים לו שני מצרים קמין גא"ם¹¹¹, או שסיים לו חלק¹¹² מכל רוח ורוח - הרי זה לא קנה את פלוס¹¹³; אלא יקנה ממנה כפי מה שמסר¹¹⁴ לו, וכמה שיראו הדיינין¹¹⁵.

(109) בעיות בגמרא (שם). (110) הרבה שדות מקיפים את השדה העומד למכירה, והמוכר ציין לו רק את השדות הגובלים עם הקרנות של השדה הנמכר: ארבעה שדות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מעשה הקרבנות הלכה ח. (141) אם אמר לו בית סתם, ודאי נותן לו את הקטן שבהם, אלא אפילו אמר "בית מבתי" או "שור משורי", שיש במשמעות הלשון: הבית החשוב מבתי, והשור החשוב בשורי (ראה בפט"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ח, ומנחות קח:) - נותן לו הקטן שבהם, מפני שיד בעל השטר על התחונה. כמסקנת הסוגיא במנחות קט. [ומה שאמרו בנדריים נו. בסוף הסוגיא, שנותן לו המעולה שבבתיים (ועי"ש ר"ן שהעיר על הסתירה, וכתב שהלכה כסוגיית הגמרא במנחות שם) - אין זה אלא אליבא דרבי מאיר, שסובר שעלייה אינה בכלל בית, ולפיכך הוכרחו לפרש "מן העלייה" - "מן המעולה שבנכסיו". אבל לרבנן שעלייה בכלל בית - הפירוש פשוט "מן העליה" מן העליה ממש, לפי שהיא גרועה. כן הוא לפי גירסת קצת ספרים ב'תוספות רי"ד' ובישיטה מקובצת בנדריים שם. ולפי זה, אין שום סתירה בין הסוגיות, שגם הסוגיא בנדריים סוברת יד בעל השטר על התחונה, אליבא דרבנן, וגם סוברת ש"בית מבתי" משמע יותר חשיבות מ"בית סתם"]. (142) ברייתא, במנחות קח: (143) שהמוכר, שהוא המחזיק, ידו על העליונה, והוא יכול לומר שהתכוון לפחות בבתיים, וכן הוא יכול לטעון, שהתכוון לזה שמת. (144) כלל ידוע הוא, שהמחזיק - ידו על העליונה. והמוציא - ידו על התחונה. ובעל השטר היינו הלווקח, הוא המוציא.

כ. האומר לחברו: שדה דבי היא 147 **אני מוכר לך, והיה שתי שדות הנקראים בשם זה - אינו קונה אלא הפחות שבהן** 148. **וכן כל פיוצא בהן** 149.

(145) בבא-בתרא סא: (146) בלשון יחיד. (147) נתן לו סימן: השדה הזאת שקנה אותה מחי"א. (148) בבבא-בתרא שם אמרו: "חדא אמר ליה, תרתי לא" (=שדה אחד אמר לו ולא שנים) ושם קעג. נראה שנותן הקטן שבהם, וכן פירש רשב"ם שם סא: (ש"ך סימן ריח ס"ק ג). והטעם: יד בעל השטר על התחונה. כמו שכתב רבינו למעלה הלכה יט (מגיד-משנה). (149) כלומר, שתמיד נותנים ללווקח את הפחות שבמשמעות הלשון.

כא. האומר לחברו: שדה ראובן 151 **אני מוכר לך, וכיין שבא הלווקח להשתמש בה אמר לו המוכר: אינה זו השדה שהיתה של ראובן, אלא כה היא קרויה, ולעולם לא היתה לו, אלא זו** 152 **היא שהיתה של ראובן, ולקחתיה ממנו, והיא שמכרתיה לך - על המוכר להביא ראיה** 153; **ואם לא הביא - זוכה הלווקח בזו שפול העם** 154 **קוראים של ראובן. וכן כל פיוצא בה הלך אחר השם שהוא פשוט בפי הפל.**

(150) הוראה של רב נחמן, בבבא-בתרא ל. (151) והכוונה: שדה שקנה מראובן. (152) הוא מצביע על שדה אחר. (153) צריך להביא ראיה, ששדה זו רק נקראת: שדה ראובן, ולא שנקנית ממנו. וזה מספיק, כי ברור שהביטוי "שדה ראובן" משמעותו, שדה שקנה מראובן, ולא שדה שנקראת:

כל אפשרות של טעות וסיבוכים, אשר לגבולות השטח הנמכר, ושלא לתת למוכר הזדמנות לטעון שהרחיב את הגבולות (גמרא שם). ברם, אף אם כותב לו נוסח זה, צריך בכל זאת שיהיה מיעוט, לפחות, הקורא לבירה - בית, "שאין לשון זו מועילה לכלול במכר, מה שאינו נכלל לשום אדם בעולם" (מגיד-משנה). (124) גמרא שם. והמדובר באופן שלכל שדה גבול משלה (שו"ע חו"מ סימן ריח, סעיף כב). וראה להלן פרק כד הלכה יד, והערה קסו. (125) ויש שם מעט שקוראים לבקעה שדה (שולחן-ערוך שם). (126) ולא קנה כל הבקעה, ואף-על-פי שכל המכר סוג אחד, בניגוד לבירה ובית למעלה, שאין הבירה והבית סוג אחד (גמרא שם).

יח. האומר לחברו 127 **שדות** 128 **אני מוכר לך - מעוט שדות שתים** 129. **אמר לו 'כל שדות** 130 **אפלו שלש וארבע** 131, **חויץ** 132 **מגנות** 133 **ופרדסים** 134. **אמר לו 'נכסים** 135 **- אפלו גנות ופרדסים, חויץ מבתים ועבדים** 136. **ואם אמר לו 'כל נכסי** 137 **- אפלו עבדים ובתים וכל המטלטלין** 138 **הידועים לו, ואפלו תפלין שבראשו** 139 **בכלל המכר.**

(127) סיכום הגמרא (שם). (128) ללא הגדרת הכמות. (129) שיד בעל השטר - הלווקח - על התחונה, והוא מקבל רק את המינימום שיש במשמעות לשון המכירה. (130) שהוסיף מלת הריבוי: "כל". (131) כלומר, כל השדות שישנם: ואפילו הן יותר משנים עד שלש וארבע, והוא-הדין יותר. (132) שביטוי זה "שדות" אינו כולל את אלו. (133) שמגדלים בהם ירקות, ולא תבואה כמו בשדות. (134) שמגדלים בהם פירות, כגון רימונים. (135) בכ"י תימן: "נכסי", וכן במגיד-משנה. וכן ברי"ף ישן שם: "אמר ליה נכסי, אפילו פרדסי ובוסתני לבר מבתי ועבדי" (מגיד-משנה והגהות הב"ח ברי"ף שם). ואע"פ שלהלן (פי"א מהלכות זכיה ומתנה הלכה טו) כתב רבינו שכל המטלטלין והקרקעות והבגדים והעבדים והבהמה וכו' בכלל "נכסי" - שם מדובר במתנה שהנותן נותן בעין יפה (תוספות ב"ב שם ד"ה ואי, ונמוקיי-וסף שם). (136) שדינים כקרקע, אבל אינם כלולים בביטוי "שדות", או נכסים - לדעת רבינו. (137) כן ברי"ף ישן (מגיד-משנה והגהת הב"ח שם). (138) בגמרא שם לפי גירסת הרי"ף "כל נכסי, אפילו בתי ועבדי" (ב"ח שם). ולא נזכר שם שגם מטלטלין וכו' בכלל זה. אבל כן כתב רב האי גאון בספר "המקח והממכר" שער כד. וזה נלמד מדין האומר "נכסי" במתנה (להלן בהלכות זכיה ומתנה שם). (139) שם קנא, (לענין מתנה). וספר-תורה ודאי אינו בכלל, שהרי אסור למכרו (פי"י מהלכות ספר-תורה הלכה ב - אור-שמח).

יט. האומר לחברו 140 **: בית מבתי ושור משורי אני מוכר לך - נותן לו הקטן שבהן** 141. **מת אחד מן השוורים או שנפול אחד מן הבתים - מראה לו זה שמת** 143 **או שנפול; שיד בעל השטר על התחונה** 144.

(140) ואין כן בהקדש (מנחות שם, ורמב"ם פט"ז מהלכות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השדה שיש ל"י. (170) מסקנת הגמרא, שם סג. (171) מכר לו חלק משדה, בלי לפרש את כמותו, וסימן לו גבולות בשני צדדים בלבד: בצד מזרח סוף השדה, ובצד מערב - חלקו הוא, הנשאר לו, בשדה זה, שממנו נחלק החלק שמכר (כסף-משנה). (172) מלשון חלק. (173) לשון חצי. (174) כלומר, אם מצר לו כל גבולות השדה. גם גבולות צפון ודרום (כסף-משנה). (175) מכיון שטרח ומצר לו כל מצריה, ליפות כחו בא, לתת לו חלק הגון בשדה, דהיינו חציה. (176) אלא גבול מזרח ומערב בלבד, כנ"ל הערה קע. (177) "שכל שדה שאין בה כדי זריעת תשעה קבים אינה קרויה שדה" (פ"א מהלכות שכנים הלכה ד).

~ יום רביעי ז' שבט ~

פְּרָק שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים

1) נתבארו בו דיני המוכר דבר שלא בא לעולם או שאינו ברשותו, וכן המקנה למי שאינו בעולם או שאינו בן קנייה, והמוכר דבר שאין בו ממש, ודין ההקדש והעניים בדבר שאינו בעולם.

א. אין² אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. בין במכר, בין במתנה, בין במתנת שכיב מרע³. כיצד? מה שתוציא שדה זו מכור לך, מה שיוציא אילן זה⁴ נתן לך, תנו מה שתלד בהמה זו לפלוני⁵ - לא קנה פלוני⁶. וכן כל פיוצא בזה.

~ נקודות משיחות קודש ~

הכלל בקניינים הוא ש"אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם" ואם מכר פירות דקל לחברו לפני שצמחו הפירות יכול לחזור בו גם לאחר שצמחו, ורק אם הקנה דקל לפירותיו הרי שהגוף מצוי ויכול להקנות את פירותיו.

ובזה ישנו חילוק אם הקנה הפירות להקדש או לעניים או לנדרים, כגון שאמר כל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש, קניינו קניין.

כי אע"פ שאי אפשר שיחול ההקדש על דבר שלא בא לעולם, יש חיוב גברא לקיים מה שנדר (הלכות מכירה פ"ג ה"ב) אבל בסתם קניין אינו יכול להקנות דבר שלא בא לעולם.

ובפנימיות העניינים, התוכן הכללי של עבודת ה' הוא לעשות קניין לקב"ה שהוא "קונה שמים וארץ" היינו למסור לו את כל עניינינו ומעשיו שיהיה ניכר שהכל רכושו של הקב"ה על ידי שהנהגתו במחשבה דיבור ומעשה היא תמיד כפי רצון הקב"ה.

ובזה ישנו חילוק בין גוף ובין פירות, שהגוף הוא האדם עצמו היינו גופו ונשמתו, והפירות הם הפעולות שנעשות על ידיו בעולם.

שדה ראובן (רשב"ם שם ד"ה כיון, ועיין סמ"ע, סימן ריח ס"ק טו, ובאר הגולה שם אות צ). (154) כן בגמרא (שם).

כב. האומר¹⁵⁵ לחברו: חצי שדה אני מוכר לך - שמיין¹⁵⁶ כמה שדה כל השדה, ונותן לו מן הפחוש שבה מה ששנה חצי הדמים של כל השדה. וכן אם אמר לו: חצייה בדרום אני מוכר לך - שמיין דמי כלה¹⁵⁷, ונותן לו בדרומה פחצי כל הדמים. ומקבל עליו הלוקח¹⁵⁸ לעשות בחלקו מקום הגדר¹⁵⁹, ומאחורי הגדר¹⁶⁰ סמוך לגדר חריץ קטן¹⁶¹ רחב שלשה טפחים¹⁶², וחוצה לו¹⁶³ חריץ אחד גדול רחב ששה טפחים, ובין שני החריצין רחב טפח. כל זה¹⁶⁴ כדי שלא תקפץ הנמיה¹⁶⁵ בה וכיוצא בה.

155) משנה בבא-בבא-בבא: קז: ולפי פירושו של רבי יוחנן (בגמרא שם) ובמסקנה הסופית. (156) המוכר נותן ללוקח בחלק הכחוש של השדה, שטח ששוויו כחצי השדה כולה, על השמן ועל הכחוש שבה, וזהו לטובתו של המוכר, שידר על העליונה תמיד, ואדם מעדיף שטח קטן של עידית, על שטח גדול של זיבורית. לפי שאנו אומרים שבבטיי "חצי שדה" לא כיוון לחצי השדה בשטח, שאם כן היה לו ליתן ללוקח חצי השדה מן הכחוש וחצי מן השמן, אלא לחצי השדה בשוויה (ועיין רשב"ם ד"ה לוקח נוטל כחוש). (157) אבל לדעת רבינו חננאל והרשב"ם (שם ד"ה אמאי משמנין ביניהן), שמיין רק את החצי בדרום כמה הוא שוה, ונותן לו כנגד זה שטח כחוש בכל צד שהוא. (158) [במשנה (שם): "ונוטל חצי שדהו וכו'", ונוטל חציה בדרום, והוא מקבל עליו מקום הגדר וכו'". ומכיון שכל המשנה עוסקת בלוקח, ודאי ש"יהוא מקבל" גם כן בלוקח. אבל לפי נוסחת כתב-יד מינכן "ומקבל עליו" (וכן הוא ברשב"ם), אין הכרח שהמדובר בלוקח. ואמנם הרשב"ם פירשה המוכר]. (159) כלומר, חייב להקים את הגדר, וגם לתת את מקומו, היינו להקימו בשטח-הוא. (160) משנה (שם) ופרטיה בברייתא (שם). (161) חפירה קטנה. (162) על פני אורך כל השדה. (163) שהחריץ הקטן הוא יותר קרוב לגדר, והחריץ הגדול מחוצה לו. (164) כלומר, צורך זה בחריץ כפול. (165) היא חיה קטנה ('ערוך' ערך נמיה).

כג. היתה¹⁶⁶ לו חצי שדה¹⁶⁷, ואמר לחברו: חצי שיש לי בשדה מכרתי לך - קנה החצי כלה¹⁶⁸. אמר לו: חצי השדה שיש לי - לא קנה אלא רביע¹⁶⁹. אמר לו¹⁷⁰: מצר¹⁷¹ שדה שממנה [נחלקת¹⁷², או שממנה נפסקת, או שממנה¹⁷³: אם אמר לו 'ואלו מצריה'¹⁷⁴ - קנה חצייה¹⁷⁵; ואם לא מצר לו מצריה¹⁷⁶ - לא קנה אלא בית תשעה קבין¹⁷⁷.

166) מימרא של רבה, בבבא-בבא-בבא: סב: (167) שהיה המוכר שותף בקרקע, והיתה לו החצי של קרקע זו. (168) כלומר, כל מה שיש לו בשדה, שהרי כן אמר: "חצי שיש לי בשדה". (169) היינו, החצי מן החלק שיש לו בשדה, והוא רביע מן השדה כולו, שהרי כן אמר: "חצי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בדברים בלבד, ראוי לו לעמוד בדיבורו, ואם חזר בו הוא ממחוסרי אמנה (למעלה פרק ז הלכה ח) – כל שכן למכירה שלפנינו]. (9 הוריד. גמרא שם. 10) שכל זמן שלא חזרו בהם מן המקת, הוא נשאר קיים, אחרי שלא רצוי הדבר לחזור מן המקת. (11) שלא תקנו "מי שפרע" אלא באופן שקניינו קניין גמור מן התורה, ראה למעלה פרק ז הלכה א ופרק שלישי הלכה א.

ג. אָבַל הַפּוֹסֵק¹² עַל שְׁעַר שְׁבִשׁוּק¹³, וְלֹא הִיָּה אוֹתוֹ הַמֵּין שְׁפֶסֶק עָלָיו בְּרִשׁוֹת מוֹכֵר - חַיֵּב לְקַנּוֹת¹⁴ וְלִתֵּן לְלוֹקֵחַ מֵה שְׁפֶסֶק. וְאִם חָזַר - מְקַבֵּל מִי שְׁפָרַע¹⁵.

(12) כלומר, פסק לו המחיר ונתן לו כסף. (13) דווקא אם יצא השער, כלומר, המחיר הקבוע, אבל אם לא יצא השער אינו חייב לקנות וליתן ללוקח אלא אדרבה אסור לעשות כן מחמת איסור ריבית (להלן פרק ט מהלכות מלווה הלכה א), שהרי נתן לו פירות במחיר של עכשיו כמו שפסק בזמן שעלה מחיר הפירות והרי זה כ"אגר נטר", כלומר, תמורת הכסף שנתן לו עכשיו ושהה אצלו כל הזמן (ש"ך סימן רט סעיף קטן יג). (14) כן כתב הר"ף בפרק ד דבבא בתרא על מה שאמרו שם (ט): "ארעא ודיקלי: חזינן אי אית ליה דקלים יהיב ליה תרי דיקלי. ואי לא, זבין ליה תרי דיקלי" (=המוכר לחבירו שדה ודקלים: אם יש לו דקלים, נתן לו שני דקלים. ואם לאו – קונה ונותן לו שני דקלים) ועל זה כתב הר"ף: "מהא שמעינן דמאן דמזבן ליה לחבריה מידי דשכיח למיזבן אף על גב דליתיה לההיא מידי ברשותיה, מיחייב למיזבן ולמיתן ליה, וקיימא לן נמי פוסקים על שער שבשוק ואף על גב שאין לו (בבא מציעא עב): ותניא נמי בתוספתא (בבא מציעא פרק ד הלכה א) המוכר פירות לחבירו בחזקת שיש לו ונמצא שאין לו, לאו כל הימנו לאבד זכותו של זה" (אלפס ישן בהגהות הב"ח שם, וכן הוא בכמה מקורות נוספים, ראה בתוספות ראשונים שם) [וברור הדבר שחייב זה, לקנות וליתן ללוקח הוא כדי שלא יהא מחוסר אמנה כמו שכתב הרשב"ם (בבבא בתרא שם דיבור המתחיל זבין ליה). וראה להלן]. (15) [כלומר, אם חזר לאחר שקנה, שאז קנה הלוקח כדין כל קונה בכסף בלי משיכה (למעלה פרק ז הלכה א). ואף על פי ש"דבר שאינו ברשותו של מקנה – אינו נקנה, והרי הוא כדבר שלא בא לעולם" (להלן הלכה ה) – אין זה אלא ב"שדה זו לכשאקחנה", אבל האומר לחבירו: "שדה סתם לכשאקחנה קנוייה לך" – הרי זה קנה. לפי שיש כאן סמיכות דעת של קונה, שוודאי ימצא המוכר לקנות, מאחר שאותו המין נמצא בשוק, ומחירו קבוע. וראה להלן פרק כד הלכה יג בדין "קרקע ודקלים אני מוכר לך" שרבינו נטה שם מדברי הר"ף שהובאו למעלה, לפי שהדקלים, שסביב קרקע זו שמכר לו, דינם כשדה זו, שהלוקח לא סמך דעתו שיוכל לקנותם].

ד. מִי שְׁפֶסֶק עַל שְׁעַר שְׁבִשׁוּק שִׁיתֵּן אַרְבַּע סְּאִין בְּסֻלַּע, אִם הָיוּ שְׁבִלִים¹⁶ - הָרִי זֶה קִנְיָה לְקַבֵּל מִי שְׁפָרַע. וְהוּא שִׁיבְרָא¹⁷ לֹא בִגְרָן, אוֹ שִׁיאֲמַר לוֹ בְּשׁוּק יְהִינִי סוֹמֵךְ עָלָיָךְ. אָבַל אִם לֹא נִרְאָה בִּגְרָן וְלֹא

והנה, כשמקנה יהודי את גופו לקב"ה והרי הוא בדרגת צדיק שגופו קנוי לה' כי הכניע מידותיו ויצרו עד כדי כך שאינם קיימים בו עוד (לכן נקראו הצדיקים עבדי ה' על-שם שכל גופם שייך לקב"ה) אזי הפירות שלו – המחשבה דיבור ומעשה קנויים לקב"ה בדרך ממילא, ואינו צריך לעשות מלחמה שלא לעשות פעולה שהיא נגד רצון ה'.

אבל צריך האדם לדעת שאם אין בכוחו ואינו בדרגה להקנות כל גופו לה' אלא רק את פעולותיו – פירותיו – יכול להקנות רק מה שמקיים עכשיו, כי אינו יכול להיות בטוח שינצח בעתיד במלחמה התמידית עם היצר.

אף-על-פי-כן גם במצב שאינו יכול לפעול קניין הגוף ולשנות לגמרי את המדות שבלב והרצון במוח שיהיו קנויים לה', ישנה העצה שיקנה את הגוף לפירותיו, כלומר שיעורר בשעת התפילה את אהבת ה' בהתגלות בלבו וזה פועל שהרע שבלבו יהיה כאדם שישן (תניא פרק י"ג) ואז, גם אם אינו יכול לשנות את עצם המדות שבלבו, הרי בכל זאת יש בכוחו לפעול כפייה על מדותיו ואז גם פירותיו – מחשבה דיבור ומעשה שלו – קנויים לה'.

(לקו"ש חלק כז עמ' 183 ואילך
מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

(2) הנושא הזה אם אדם מקנה לחבירו דבר שלא בא לעולם או לא, העסיק כמה דורות של תנאים ואמוראים, ובשני מקומות בתלמוד (יבמות צג. וקידושין סב): מנו שורה של תנאים ואמוראים, שכולם ב"שיטה" אחת, שאדם מקנה לחבירו דבר שלא בעולם, וכלל הלכתי בידינו: "אין הלכה כשיטה" (מגיד משנה). (3) למתנת שכיב מרע ישנו רק יתרון אחד, שאינה זקוקה לקניין, אבל באופן שהקניין לא חל, אין עדיפות כל שהיא לשכיב מרע, ומקור הלכה זו בבבא בתרא קמז: ועיין שם ברשב"ם דיבור המתחיל אמר רב נחמן. (4) ייתכן, שבכוונה הביא רבינו את הדוגמא של מכירה – בשדה, ואת זו של מתנה – באילן, משום שהשדה מוציא הרבה, והאילן באופן יחסי מעט, ומתאים יותר להדגים מכר בשדה, ומתנה באילן (סמ"ע, סימן רט, סעיף קטן ח). (5) זוהי מתנת שכיב מרע. (6) אפילו לאחר שבאו הדברים לעולם, ראה להלן הלכה ב.

ב. הַמוֹכֵר פְּרוֹת דִּקְלָי לְחִבְרוֹ - וְכוּל לְחִזְר בּוֹ⁸ אָף לְאַחַר שְׁבָאוּ הַפְּרוֹת לְעוֹלָם. וְאִם שְׁמַט⁹ הַלוֹקֵחַ וְאָבַל - אֵין מוֹצִיאִין מִדְּיוֹ¹⁰. וְכָל הַחִזְזוֹר בּוֹ מְשַׁנְיָהֶם - אֵין חַיֵּב לְקַבֵּל מִי שְׁפָרַע¹¹.

(7) לפני שבאו לעולם. וכבר נחמן (בבא מציעא סו:) שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, כנ"ל. (8) אבל מבחינה מוסרית ראוי לו שלא יחזור בו (תוספות בבא מציעא סו: דיבור המתחיל התם) נוקל וחומר הוא: אם הנושא ונותן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וְיִמְכְרוּ - יִשְׁתַּחֲוֶה הַמֵּת וְיִתְבַּזֶּה, תִּקְנוּ חֲכָמִים, שְׁאֵם מְכָר וְאָמַר: מַה שְׁאִירֶשׁ מֵאָבִי הַיּוֹם מְכוּר לָךְ - מִמְכְּרוּ קָנָם. וְכֵן צִיָּד עֲנִי שְׁאִין לֹא מַה שְׁיֵאכַל, שְׁאָמַר: מַה שְׁתַּעֲלֶה מִן הַיָּם מִצֹּדְתֵי הַיּוֹם מְכוּר לָךְ - מִמְכְּרוּ קָנָם, מִשּׁוֹם פְּדֵי חַיִּי³⁰.

24) אביו או מוריש אחר. ואף על פי שבגמרא שם אמרו: "מה שאירש מן אבא היום מכור לך" - סובר רבינו שאביו לאו דווקא, שהרי הטעם הוא משום כבוד המת. 25) ר"ף שם בשם ירושלמי. 26) של מוריש. 27) ואם אינו מוצא למכור בשיעור מצומצם, יכול למכור אף יותר מכפי הצורך (מגיד משנה). 28) בירושלמי שם, נזכרו צרכי תכריכין, ולדעת הרא"ש (הביאו הסמ"ע, סימן ריא סעיף קטן ג) אף האבן ששמים על הקבר, הוא בכלל צרכי קבורה. 29) שאם יש לו משלו, לא תיקנו חכמים שתהא מכירתו מכירה (סמ"ע שם סעיף קטן ד) [לפי שהלכה היא שאם אין לאב ויש לבן, כופין את הבן לזון את אביו (פרק ו מהלכות ממרים הלכה ג) והוא הדין שכופין אותו לכבדו אחר מותו]. 30) לדעת רב האי תיקנו כן רק לכדי חיי יום, אך מסתימות לשון רבינו שלא הזכיר פרט זה, מדויק הסמ"ע (שם סעיף קטן ו) שיכול למכור מה שתעלה מצודתו מן הים ביום אחד, אף על פי שיהיה בו חיי ימים הרבה.

ז. הַבֵּן³¹ שְׁמַכְר בְּנִכְסֵי אָבִיו בְּחַיֵּי אָבִיו, וּמַת הַבֵּן בְּחַיֵּי הָאָב וְאֶחָד קָנָה מֵהָאָב - בֵּן הַבֵּן מוֹצִיא³² מִיַּד הַלְקוּחוֹת; שְׁהָרִי אָבִיו מְכָר דְּבָר שְׁלֵא בָּא עֲדִין לְרִשּׁוֹתוֹ, וְנִמְצְאוּ הַנְּכָסִים בְּרִשּׁוֹת הָאָב, וְזֶה יוֹרֵשׁ אָבִי אָבִיו³³. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

31) בבא בתרא קנט. 32) גם הבן עצמו יכול לבטל את המכירה. שהרי הוא דבר שלא בא לעולם, אלא שאם הוא עצמו מבטלה, חייב להחזיר את הדמים שקיבל, ואילו בן-הבן אין לו כל זיקה לחוב אביו, לפי שהוא בא מכוח אביו-אביו (מגיד משנה בשם הרשב"א). ובשולחן ערוך (חושן משפט סימן ריא סעיף ג) מביא הלכה זו כהמשך של ההלכה הקודמת, היינו, שהבן מכר כשאביו היה גוסס, ועל כן אם היה הבן קיים לא היה יכול להוציא אף את הקרקע, שהרי אז יש תוקף, מטעם תקנת חכמים לקנין זה, מה שאין כן בן-הבן. אבל אם מת הבן בחיי האב לא חלה המכירה ולא תיקנו בה חכמים משום כבוד המת, שהרי אף לאמא דאמר "אדם מקנה דבר שלא בא לעולם" - אין זו מכירה באופן שמת הבן בחיי האב (ב"ח שם). 33) כך הגדירו את זכות הירושה, שכן הבן יורש באופן בלתי-אמצעי את אבי אביו, והוא עומד במקום הבן - אביו, ולכן הוא אינו חייב אף להחזיר את הדמים, אם לא השתמשו בהן לצרכי קבורת אבי אביו (סמ"ע שם סעיף קטן ז).

ח. מִי שֶׁנָּתַן קַרְקַע³⁴ מִתְּנָה לְחֵבְרוֹ, וְנָתַן לֹא עַל גְּבֻהָ³⁵ מֵאָה דִּינָרִין: אִם הָיָה דִּינָרִין מְצוּיִין בְּרִשּׁוֹתוֹ - פִּינֵן שְׂזָבָה בְּשָׂדֶה זָכָה בְּדִינָרִין³⁶; וְאִם אֵין לֹא דִינָר - אֵין מְחַיְבִין אֶת הַנּוֹתֵן לְתֵן לֹא מֵאָה דִּינָרִין, עַד

אָמַר לֹא הִרְיֵנִי סוּמְךָ עָלַיךְ' - לֹא סִמְכָה דַעְתּוֹ¹⁸ שֶׁל מוֹכֵר, וְאִינוּ מְקַבְּל מִי שְׁפָרַע; שְׁהָרִי הוּא אוֹמְרִי¹⁹: שְׁמָא פָּסַק עִם אַחֲרָי²⁰, וְאֵין צָרִיךְ לְחַטִּים אֵלּוּ.

16) כן פירש רבינו מה שאמרו בגמרא שם "תערא חריפא", כלומר שער מוקדם לפני הקציר, כשהתבואה בשיבוליה. 17) כלומר, מה שאמרנו למעלה (הלכה ג) שהפוסק על שער שבשוק, חייב לקנות וליתן ואם חזר אחר כך מקבל מי שפרע - אינו אלא לאחר הקציר, שאז סמכה דעתם של הלוקח ושל המוכר, אבל כשהתבואה עודה בשיבוליה אין המוכר סומך דעתו אלא בתנאים דלהלן. 18) וסמיכות דעת היא הבסיס לכל קניין, והיעדרה גורם לביטול הקניין. 19) המוכר אומר בלבו. 20) כן אמרו שם: "מאן דיהיב זווזי אתרעא חריפא, לבי תרי תלתא יהיב", כלומר, מי שנותן כסף על שער חריף, לשניים או לשלושה הוא נותן, שאם לא תצליח התבואה אצל זה ייקח אצל שני ואין כאן סמיכות דעת מצד המוכר.

ה. דְּבָר שְׁאִין בְּרִשּׁוֹתוֹ שֶׁל מְקַנָּה - אֵינוּ נְקָנָה, וְהָרִי הוּא כְּדָבָר שְׁלֵא בָּא לְעוֹלָם²¹. פְּיָצַד? מַה שְׁאִירֶשׁ²² מֵאָבָא מְכוּר לָךְ, מַה שְׁתַּעֲלֶה מִצֹּדְתֵי מִן הַיָּם נָתַן לָךְ, שְׂדֵה זוֹ לְכִשְׂאִקְתָּנָה²³ קְנוּיָה לָךְ - לֹא קָנָה כָּלּוּם. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

21) בבא מציעא טז: 22) תוספתא בנדרים סוף פרק ו והובאה בבבא מציעא שם. 23) שם בבבא מציעא מימרא של רב שקנה, מפני שסובר כרבי מאיר: "אדם מקנה דבר שלא בא לעולם" ואין הלכה כמותו. ונראה מדברי רבינו, שרק אם אמר לו: "שדה זו", לא קנה, אבל אם אמר לו: "שדה סתם, כלומר, איזו שהיא, לכשאקחנה קנוייה לך" - קנה, שיש כאן סמיכות הדעת מצד הקונה, שוודאי יעלה בידו של מוכר לקנות איזו שדה שהיא. וראה למעלה הלכה ג. ומה שאמר רבא בבבא מציעא שם: "האלוקים אמרו רב אפילו בשדה זו, מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיא כרבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כו'", שנראה מזה שגם בשדה סתם אינה קנוייה אלא לדעת רבי מאיר (ועיין מהר"ם והגהות הג"ר צבי הירש חיות שם) - דעת רבינו שבשדה סתם קנה אפילו לדעת חכמים החולקים על רבי מאיר, ומה שאמר "מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיא כרבי מאיר". אין זה מכוח הלכה זו, אלא מכוח מה שאמר למעלה (שם טז): בדין "חזר ולקחה מבעלים הראשונים" וסובר רבא שכל זה מפני שסובר כרבי מאיר שאדם מקנה דבר שלא בא לעולם ולא כסוגיית הגמרא שם, ומה שאמרו שם טז. "אמר רבא הכא סמכא דעתיה" - בכתב יד רומי הנוסחא שם "אמר רבה" (דקדוקי סופרים שם) ומה שאמרו שם "אמר רבא זו צריכה לפנים" הנוסחא בכתב יד "אמר אביי".

ו. מִי שֶׁהָיָה מוֹרִישׁ²⁴ גּוֹסֵס²⁵ וְנָטוּי לְמוֹת, וְרָצָה לְמַכְר מִנְכָסָיו²⁶ מְעַט²⁷ פְּדֵי לְהוֹצִיא הַדְּמִים בְּצָרְכֵי קְבוּרָה²⁸, הוֹאִיל וְהָבֵן עֲנִי²⁹, וְאִם יִמְתִּין עַד שְׁמִימוֹת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אלא באופן שיש חיסרון אחד בלבד: דבר שלא בא לעולם, או אמירה, אבל כשישנם שני החסרונות: גם דבר שלא בא לעולם וגם אמירה בלבד - לא קנה. ועיין בהלכות זכייה ומתנה שם].

יא. האומר לאשתו: נכסי לפנים שתלדי ממני - הרי אלו לא יקנו פלום; שפיון שלא נתעברה בהן בשעת המתנה, עדין לא באו פדי להיות דעתו קרובה להם.

יב. המקנה למין ממני חיה - לא הקנה פלום. הקנה קצת נכסיו לבהמה או למי שלא בא לעולם, וחיזר ואמר לחברו: קנה בבהמה זו, או קעבר זה - לא קנה פלום⁴⁵. אומר לו: קנה את ובהמה זו, או את ועבר זה - קנה מחצה⁴⁶.

(45) כשם שהבהמה או העובר לא קנו. (46) שם כרב נחמן. שכיוון שאמר "את ובהמה", וודאי כוונתו שהבהמה תקנה חצי והאדם יקנה חצי, ומכיוון שלא תלה קניית האדם בקניית הבהמה - קנה האדם חצי.

יג. אין אדם מקנה לא במכר ולא במתנה אלא דבר שיש בו ממש⁴⁷; אבל דבר שאין בו ממש - אינו נקנה.

(47) גוף, עצם.

יד. פיצד? אין אדם מקנה ריח התפוח הזה, או טעם הדבש הזה, או עין⁴⁸ הבדלח⁴⁹ הזה. וכן כל פיוצא בזה. לפיכך⁵⁰, המקנה לחברו אכילת פרות דקל זה⁵¹, או דירת בית זה⁵² - לא קנה; עד שיקנה לו גוף הפית לדור בו, וגוף האילן לאכל פרותיו⁵³, כמו שיתבאר.

(48) צבע, מראה. (49) אבן טובה. (50) בבא בתרא קמז: ואף על פי שהזכירו שם שכיב מרע - הרי בארו שם: "מה שאין בבריא אין בשכיב מרע", כלומר, אין לשכיב מרע אלא יתרון אחד: שאינו זקוק לקניין. אבל אם בבריא לא מועיל הקניין - אין כוח גם במתנת שכיב מרע, שאינה עדיפה ממתנת בריא. (51) ואכילה עצמה היא דבר שאין בו ממש, אם כי הפירות הם דבר שיש בו ממש. ואף על פי שהם בעולם (סמ"ע סימן ריב סעיף קטן א) וראה ברשב"ם שם דיבור המתחיל אמר רב נחמן, שנראה מדבריו שהמדובר שהפירות אינם בעולם. (52) כלומר, הדיוור בבית זה. שהדיוור אין בו ממש. (53) וכל שכן אם מוכר הפירות עצמם - כיוון שהם בעולם.

טו. דין ההקדש⁵⁴ ודין העניים ודין הנדרים אינו כדין ההדיוט בקנותו. שאילו אמר אדם: כל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש⁵⁵ לבדק הפית⁵⁶, או יהיה אסור עלי, או אהננו לצדקה - אף על פי שאינו מתקדש לפי שאינו בעולם, הרי זה חייב לקיים דברו⁵⁷; שנאמר: ככל היצא מפיו יעשה⁵⁸.

שיכיא הזוכה³⁷ ראיה שהיה לזה דינרין בעת המתנה. והוא הדין לשאר מטלטלין שמקנה אדם אותם על קרקע: אם אינם ברשות המוכר או הנותן - לא קנה; שאין אדם מקנה דבר שאינו ברשות³⁸.

(34) שלא שאלו בקידושין (כ"ז) אלא אם צריך "צבורים" בקניין אגב או אין צריך (ראה למעלה פרק ג הלכה ט) - אבל לא נסתפקו כלל אם צריך שיהיו בעין וברשותו, עיין מגיד משנה. (35) כלומר, אמר לו: "קנה אותם על גבי קרקע זו" (ראה למעלה שם). (36) בקניין אגב. (37) לפי הכלל הידוע: "המוציא מחבירו עליו הראייה" (מגיד משנה). (38) בבבא קמא ט: אמרו שאין אדם מקדיש דבר שאינו ברשותו. ופשוט שהוא הדין שאינו מקנה דבר שאינו ברשותו. וראה להלן.

ט. מי שהיה לו פקדון³⁹ ביד אחר - הרי זה מקנה⁴⁰ בין במכר בין במתנה; לפי שהפקדון ברשות בעליו הוא⁴¹, והרי הוא פקודת שהוא קים. ואם פפר בו⁴² זה שהפקד אצלו - אינו יכול להקנותו; שזה פמי שאינו ברשות⁴³. אכל המלוה, הואיל ולהוצאה נתנה, אינה בעולם, ואין אדם יכול להקנותה אלא במעמד שלשתן. והוא דבר שאין לו טעם, כמו שבארנו. ואם הייתה מלוה בשטר - מקנה את השטר בכתיבה ומסירה; שהרי יש פאן דבר הנמסר לקנות שעבוד שבו.

(39) מקור הלכה זו: עובדה של רב פפא שהקנה לרב שמואל בר אבא פיקדון שהיה לו ביד אחרים (בבא בתרא עז: "הו ליה תריסר אלפי זוזי". ולא כנוסחת הספרים בבבא קמא קד: "הווה מסיק תריסר אלפי זוזי" שמשמע שהמדובר בהלוואה, ראה להלן). (40) בקניין אגב קרקע, ראה למעלה פרק ו הלכה ז. (41) אף שאינו בביתו ממש. (42) שמעתה הרי הוא כגולן, ראה להלן. (43) כן אמרו בבבא קמא סח: "אמר רבי יוחנן גול ולא נתיאשו הבעלים שניהם אינן יכולין להקדישו זה (=הגולן) לפי שאינו שלו, וזה (=הנגזל) לפי שאינו ברשותו" והוא הדין שאינו יכול להקנות מאותו הטעם (מגיד משנה).

י. פשם שאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, כן אין אדם מקנה למי שלא בא לעולם. ואפלו עבר הרי הוא פמי שלא בא לעולם, והמזופה לעבר - לא קנה. ואם היה פנו, הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל פנו - קנה⁴⁴.

(44) גמרא שם. ונראה מסתימת לשון רבינו שאין הבדל בזה בין בריא לבין שכיב מרע, ועיין במגיד משנה שיש מחלקים בזה. [ודווקא מזכה בקניין, אבל באמירה בלבד - לא קנה. ואף על פי שסברא זו ש"דעתו של אדם קרובה אצל בנו", מועילה אף באמירה בלבד (פרק כ"ג מהלכות אישות הלכה י"ג"ד) - אין זה אלא בדבר שלא בא לעולם (פרק ו מהלכות זכייה ומתנה הלכה יז), שאין סברא זו מועילה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

או מכרו", הוקשה מכירה לטביחה: "מה טביחה שאינה חוזרת, אף מכירה שאינה חוזרת" - הרי שלולא זה הרי היא מכירה גמורה (ביאור הגר"א לחושן-משפט סימן ריב ס"ק ט). (36) כלומר, חוץ ממה שאוכל הפירות, זוכה הוא גם בגוף עצמו לכל תשמשינו, וראה להלן הלכה ו.

ו. ומה הפרש יש בין המוכר קרקע לזמן קצוב ובין המקנה אותה לפרותיה? ³⁷ ששהקונה לפירות - אינו יכול לשנות צורת הקרקע, ולא יבנה ולא יחרס ³⁸; אכל הקונה לזמן קצוב ³⁹ - הוא בונה והורס ⁴⁰, ועושה בכל זמנו הקצוב כמו שעושה הקונה קנין עולם לעולם.

(37) כלומר, אף-על-פי שלכאורה אין הפרש ביניהם, וגם בגמרא (גיטין מח). השוו מכירה לזמן קצוב - דהיינו, מכירת קרקע בזמן שהיובל נוהג שאינה אלא עד היובל - להמוכר שדהו לפירות, שבשניהם אין ללוקח אלא קנין פירות בלבד, ועם כל זה יש הפרש בין קנין פירות למוכר הגוף לזמן קצוב, ומהו ההפרש? (ביאור הגר"א שם ס"ק יא). (38) שהרי אין לו זכות בגוף עצמו, אלא לפירות היוצאים ממנו ולא יותר. וכן מפורש בבבא-בבא-בבא נ: שאין לבעל רשות לחפור בורות שיחין ומערות בנכסי מלוג של אשתו, אע"פ שקנויים לו לפירות (ביאור הגר"א שם ס"ק יב). (39) שכאן יש לו זכות בגוף עצמו, אם כי לזמן מוגבל בלבד. (40) מקור דבריו ממה שאמרו בירושלמי סוף פ"ד דגיטין: "קנה שדה ביובל (פירוש: בזמן שהיובל נוהג - כן נראה ברשב"א לגיטין מז). רבי אילא אמר, קנה קרקע (פירוש: קונה קרקע לזמן קצוב), אבא בר ממל אמר, לא קנה קרקע (פירוש: לא קנה גוף הקרקע, כנ"ל, אלא יש לו בה קנין פירות בלבד). מתיב רבי אבא בר ממל לרבי אילא, על דעתך דאת אמר קנה קרקע, יחפור בה בורות שיחין ומערות. אמר לו: התורה אמרה ושב לאחוזתו - בעייננו. הרי שלולא הפסוק הזה, רשאי הקונה קרקע לזמן קצוב שיש לו בה קנין הגוף - לחפור בה בורות שיחין ומערות (וראה בראב"ד ומגיד-משנה כאן, ובמשנה-למלך פ"א מהלכות שמיטה ויובל הלכה א ובאבן-האזל כאן). וראה ברש"י ערכין כט: ד"ה וחדא (ביאור הגר"א לחו"מ סימן ריב ס"ק ג).

ז. ומה הפרש יש בין המוכר שדה זו לפרותיה ובין המוכר פירות שדה זו לחברו? ⁴¹ ששהמוכר פירות השדה - אין ללוקח להשתמש בשדה זו כלל, אפלו להקנס, אלא בשעת הוצאת הפירות ⁴², ויש לבעל השדה להשתמש בה כחפצו; אכל המוכר שדה לפרותיה - אין בעל השדה יכול להקנס בה אלא מדעת הלוקח ⁴³, ויש ללוקח להשתמש בה כחפצו ⁴⁴.

(41) הכסף-משנה תמה על זה: הרי הפרש גדול יש ביניהם, שמוכר שדה לפירות קנה, ומוכר פירות שדה לא קנה. וה"טור' שם כתב: "פירוש: אחר שבאו (הפירות) לעולם" (ועיי' משנה-למלך). [אבל בדפוס רומי כתוב: "ומה הפרש

ג. מוכר עבדו להקנס ¹⁹, שאם יגח ²⁰ וימות ²¹ יהיה קנס של לוקח - הרי זה ספק ²². לפיכך ²³ לא קנה; ואם תפש ²⁴ הקנס - אין מוציאין מידו.

(18) בגיטין (מב-מג), היא בעיא שלא נפתרה. (19) רק לענין קנס, אבל לא לענינים אחרים. (20) שאם שור של אדם שלישי יגח את העבד. (21) העבד ימות מן הנגיחה, שאז משלם בעל השור קנס לבעל העבד: שלשים שקלים, כמפורש בפסוק (שמות כא, לב). (22) אחרי שהבעיא נשארה תלויה ללא פתרון, וצדדי הספק הם: שמא זה דומה ל"אילן לפירותיו" (למעלה הלכה א-ב), או שמא אינו דומה לשם, שהרי הפירות רגילים לבוא, והם יוצאים מגוף האילן, ואילו הקנס אינו יוצא מגוף העבד. וגם אין זה ברור שיבוא, כי שמא בכלל לא יקרה מקרה הנגיחה, ואף אם יקרה, שמא יודה בעל השור ויפטור מקנס כדין "מודה בקנס" (גמרא גיטין שם, ו'תוספות' שם מה: ד"ה עבד). (23) כדין כל ספק משפטי, שאנו דנים בו: "המוציא מחבירו עליו הראיה". (24) רבינו לשיטתו, שבכל ספק משפטי יש תוקף לתפיסה.

ד. מוכר ²⁵ אילן לזה ופירותיו לאחר ²⁶ - לא שיר מקום הפירות ²⁷, ואין לאחר פלוס ²⁸. אכל ²⁹ אם מוכר אילן ושיר פירותיו לעצמו - הרי שיר מקום הפירות ³⁰. אף על פי שלא פרש ³¹, לגבי עצמו בעינין יפה משייר ³².

(25) בעיא בבבא-בבא-בבא קמת. (כפירוש ה'תוספות' שם ד"ה איבעיא להו) ונפתרה שם בצורת "אם תמצו לומר". (26) פירותיו של האילן - ולא גוף האילן לפירותיו, וזהו דבר שלא בא לעולם. (27) כלומר, אין אנו אומרים שהמוכר התכוון להשאיר לשני מקום באילן לפירות, כמו "דקל לפירותיו", כיון שלא הביע זאת במפורש. (28) ולא בירר רבינו, למי שייכים הפירות? הרשב"א כתב מפורש שהם ללוקח ראשון (מגיד-משנה). וכן פסק בשולחן-ערוך (חושן-משפט סימן רט סעיף ט) "וראשון קנה דקל ופירותיו". (29) שם, בעיא שנפתרה. (30) היינו, הענפים, מקום שבו גדלים הפירות (רשב"ם, ו'תוספות' שם) ושוב אינם נחשבים כדבר שלא בא לעולם. (31) שלא אמר מפורש שהוא משאיר לעצמו גם את מקום הפירות. (32) ולכן, אף שלא הזכיר את השויר בגוף האילן, אנו אומדים את דעתו, שבוודאי השאיר.

ה. המוכר גוף הקרקע ³³ לזמן קצוב ³⁴ - הרי זה מכירה ³⁵; ומשתמש הלוקח בגוף כחפצו ³⁶ ואוכל הפירות כל זמן המכירה, ובסוף תחזור לבעליה.

(33) כלומר, לא רק לפירותיו, אלא את גוף הקרקע עצמו מכר לכל תשמשינו, ברם לא לצמיתות. (34) לתאריך מוגבל. (35) יש תוקף משפטי למכירה זו, והלוקח קונה את הגוף כמו שהוא, אף שאינו אלא לזמן מוגבל. ומקור הדבר בבבא-קמא סח. שנמעטה מכירה לשלשים יום מתשלומי ארבעה וחמשה בעינין גנב משום שנאמר "וטבחו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

או בהמה לוולדותיה" (ראה משנה-למלך). [ואפשר שלא כתב כן רבינו שם, אלא באופן שבעל השדה נמצא בשדה, שכן כתב שם: "אבל בקרקע או בספינה, שהרי בעלה עמה, אין אומר כן (=אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר), אבל אם אין בעל השדה עמה - אין השוכר רשאי להשכיר, כמו במטלטלין].

ט. המוכר פירות שובך⁵¹ ופירות פורת לחברו - קנה. ואין זה מוכר דבר שלא בא לעולם, לפי שאינו מוכר יונים שיוולדו או דבש שיכבא לפורת, אלא הוא מוכר שובך לפרותיו או פורת לדבשה⁵²; שהרי הוא פשוט⁵³ אמת המים לחברו⁵⁴, שהוא נהנה בכל מה שיצוד בה⁵⁵, כך זה הקנה שובך זה לפרותיו, כמו שמוכר אילן לפרותיו. ודין פלם פדין השוכר בית⁵⁶ מחברו, כמו שאמרנו⁵⁷, שהוא נהנה בכל הנאות שיש בו. וכן כל פיוצא כזה.

(51) משנה בבא-בבא פ. ושם: "הלוקח פירות שובך. . . פירות כוורת". "שובך" הוא קן של יונים. ו"כוורת הם הבתים שעושים הדבורים מן השעווה ויצניעו בהם הדבש" (רבינו בפירוש המשנה שם). ומכאן שקונה פירות שובך וכוורת - קנה, ואין זה דבר שלא בא לעולם. (52) הראב"ד חולק על זה, וכתב: "דוקא שאמר לו כך". כלומר, דוקא אם אמר לו במפורש "שובך לפירותיו" ו"כוורת לדבשה". ודעת רבינו, ששובך וכוורת עצמן אינן חשובות כלל, והן טפילות לגבי היונים והדבורים, ולפיכך אע"פ שאמר פירות שובך ופירות כוורת, הרי זה כאילו אמר מפורש: שובך לפירותיו וכוורת לדבשה (סמ"ע סימן ריג ס"ק א בשם בית יוסף). (53) בשו"ע חו"מ סימן ריג סעיף א הביא: "שהרי הוא כמוכר". (54) לפי נוסחתנו "השוכר", צ"ל "מחבירו". (55) רוצה לומר, שכשם שבאמת המים קנה הדגים, אף-על-פי שאינם צומחים מהמים, כמו-כן קנה היונים והדבורים בשובך וכוורת, אע"פ שפירותיהם באים מן החוץ (סמ"ע שם, ס"ק א). (56) [אף-על-פי שלמעלה הלכה ה, כתב רבינו שיש הפרש בין קונה שדה לפירות לבין שוכר שדה, בענינו אין הפרש ביניהם, שהרי לענין קנין היונים, הדבש והדגים, שבשובך שבכוורת ובאמת המים, אין הפרש בין שוכר לקונה, וכל ההפרש אינו אלא בזה שהקונה שדה יכול לשנות ולהנות בה כחפצו. וכמו-כן לענין "אין השוכר רשאי להשכיר", אין כאן הפרש שהרי בקרקעות אין קפידא בזה (ראה למעלה הערה ח) והשובך והכוורת ואמת המים הרי דינם כקרקע שבעלם עמהם ולא כמטלטלין שאין בעלם עמהם]. (57) למעלה הלכה א, וראה שם הערה ח.

י. הפיצים⁵⁸ והאפרוחין עצמן שיש בשובך - לא קנה אותם בעל שובך⁵⁹ כל זמן שלא פרחו⁶⁰. ודבר זה גזרת חכמים היא, ומשום 'לא תקח האם על הפנים' נגעו בה⁶¹. לפיכך, הרוצה להקנות אפרוחים ופיצים אלו לחברו - מטפח⁶² על השובך שיפרחו האמהות ויגבהו מעל הארץ, ואחר כך קנה אותן

יש בין המוכר שדה לפירותיה ובין המוכר פירות שדה זו לחבירו שלא קנה כמו שביארנו" וכן הוא בכ"י תימן. ולפי"ז מתפרשים דברי רבינו בפשטות, שזה עצמו הוא שואל: מה הפרש בין זה לזה, שבזה קנה ובוזה לא קנה. והוא מסביר כי במוכר שדה לפירות יש לו ללוקח להשתמש בשדה כחפצו, ובעל השדה אינו יכול להכנס בה אלא מדעת הלוקח, ואם-כן זהו קנין הגוף. ואילו המוכר פירות השדה, אף-על-פי שעדיין לא חזר בו המוכר, והלוקח אוכל פירותיה (ראה למעלה פכ"ב הלכה ב) - אין ללוקח להשתמש בשדה כלל, אפילו להכנס, לא בשעת הוצאת הפירות, ובעל השדה משתמש בה כחפצו, ואם-כן אין זה קנין הגוף, אלא קנין פירות בלבד, ולפיכך אינו קונה הפירות שאינם בעולם]. (42) [כל זמן שלא חזר בו המוכר, כנ"ל]. (43) שהרי יש לו לנטעה או לזרעה כל זמן שירצה או להובירה (להלן הלכה ח). וב'תוספות' בבא-בבא כז. ד"ה לא, כתבו שיכול לשטוח בקרקע זו פירות לייבש, עיי"ש. וכן נראה מדברי רבינו להלן. ולכן אין בעל השדה יכול להכנס בה אלא מדעת הלוקח. (44) וכנראה שיכול להפיק ממנה כל ההנאות, כמו שכתבו ה'תוספות' בבא-בבא בתרא שם, ובלבד שלא ישנה צורת הקרקע ולא יבנה ולא יהרוס, כמו שכתב למעלה הלכה ו.

ח. ומה הפרש יש בין הקונה שדה זו לפירותיה ובין השוכר שדה מחברו? שהקונה שדה לפירותיה - יש לו לנטעה או לזרעה⁴⁵ כל זמן שירצה⁴⁶ או להובירה⁴⁷; והשוכר אינו כן⁴⁸, כמו שיתבאר פענן שפירות⁴⁹. ואין השוכר רשאי להשכיר⁵⁰; אכל הקונה מקנה לאחרים כל מה שקנה.

(45) למרות שהבעלים שזרעה בשנה שעברה, היו מעוניינים אולי להובירה השנה. (46) שהלוקח נעשה בעל הבית לתקופת המכירה, ואין הוא חייב לדאוג ולהביא בחשבון מה שיהיה אחריו. (47) להשאירה ריקה, בלתי חרושה וזרועה, - ועושים כן כדי שלא תנוצל הקרקע יותר מדי - ואף שהבעלים הובירו אותה בשנה הקודמת, והיו אולי מעוניינים שהיא תזרע השנה, שלא תעמוד שממה יותר מדי. ומקור הדברים נראה מכתובות פ: "בעל שמכר קרקע לפירות לא עשה ולא כלום - שמא תכסיף", ופירש"י שם: "שלא יחוש הלוקח לזבלה ולטייבה (=לחרשה) וכו'". הרי שמותר לו לעשות כן (ביאור הגר"א שם ס"ק יח). (48) שאם נוהגים הבעלים לזרעה שנה ולהובירה שנה, אין השוכר רשאי לשנות (סמ"ע, שם ס"ק טז), שהשוכר אין לו אלא זכות נאנה בלבד ולא בעלות, ולפיכך הוא חייב להזהר בשמירת החפץ ולדאוג גם לעתידו. (49) פ"ח הלכות ג, ו, ח, שאין החוכר (=השוכר) יכול לעשות בה כרצונו. (50) (גיטין כט. ופ"א מהלכות שכירות הלכה ד). לפי שאין לו בעלות על החפץ, רק זכות הנאה אישית. ואף-על-פי שבפ"ה מהלכות שכירות הלכה ה כתב רבינו שלא אמרו חכמים אין השוכר רשאי להשכיר אלא במטלטלין ולא בקרקע (ראה כסף-משנה) - יתכן כי כוונת רבינו כאן למטלטלין. שאף הם הוזכרו למעלה הלכה ב: "רחל לגיזתה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ונקבה (סמ"ע שם). ואותן, כלומר האמהות והבנות - לא מכר, כי הן הן השוכב, והרי מכר רק פירות השוכב ולא השוכב עצמו (סמ"ע שם). (75) כל זוג נקרא בריכה. (76) זו שנולדה להן עתה. (77) כלומר, אלו שהיו בעת המכירה, כי לדעת רבינו צריכה האם שני זוגות לחברה: האחד שהיה בעת המכירה, ועוד אחד נוסף שמשאיר הקונה, ואין כן דעת רשב"ם. (78) כשם שהאמהות צריכות צוות של שתי בריכות שנולדו להן, כן צריכות הבנות צוות של שתי בריכות, שנולדו להן. (79) כי אין הבנות מוצאות צוות בחברת אמותיהן, אלא דוקא בחברת ילדיהן הן (גמרא שם). (80) באופן שצריך להשאיר חמשה זוגות: א. זוג האמהות. ב. זוג הבנות (ושניהם היו בעת המכירה). ג. זוג נוסף שילדו האמהות. ד.ה. שני זוגות שילדו הבנות שהיו בעת המכירה. (81) ולא הזכיר רבינו מה דין הבריכות שיוולדו לבריכה הראשונה (=שילדו האמהות אחר המכירה), והבריכות שיוולדו לשתי הבריכות שנולדו לבנות, אם הן של הלוקח או הן של המוכר, ועיין סמ"ע שם.

יג. הַלּוֹקֵחַ⁸² פְּרוֹת⁸³ מִחֲבָרוֹ - נוֹטֵל שְׁלִשָּׁה נְחִילִים⁸⁴ זֶה אַחַר זֶה⁸⁵; מִפָּאן וְאֵילָף⁸⁶ - נוֹטֵל נְחִיל וּמִנִּיחַ נְחִיל, פְּדֵי לְיֵשֶׁב⁸⁷ אֶת הַפְּנֹת.

(82) משנה בבא-בבא פ. ולפי פירושה בברייתא, בניגוד לפירושים אחרים של האמוראים, וכפירוש זה הכריעו גם ה"רי"ף והרשב"ם. (83) דוקא שקנה את הפירות ולא את הכוורת. ולכן צריך להשאיר כדי קיום הכוורת. (84) חבורה של דבורים. (85) הדבורים מולידים כל תשעה עשרה ימים נחיל של דבורים. (86) טיב הדבורים הנולדים הולך ופוחת, והוא לוקח את שלושת הראשונים המשוכחים, ומכאן ואילך רק לסירוגין. (87) שהכוורת תהיה מיושבת, מאוכלסת ולא תחרב, והיינו, שיהיה לאמהות צוותא בוולדותיהן, שהרי קנה רק פירות ולא את הכוורת, ולפיכך חייב הוא להשאיר את הכוורת על האמהות, שהן יסוד הכוורת, ואף כמה נחילים של דבורים, שיהיו צוותא לאמותיהם, שלא תכרחה.

יד. הַלּוֹקֵחַ⁸⁸ חֲלוֹת דְּבַשׁ מִחֲבָרוֹ - מְנִיחַ בַּפְּנֹת שְׁתֵּי חֲלוֹת⁸⁹, פְּדֵי שְׁלָא יִפְרָחוּ⁹⁰ הַדְּבוּרִים וְיִלְכוּ לְהָן⁹¹.

(88) משנה (שם). (89) הדבורים מייצרים חלות של שעוה, ובתוכן הדבש. (90) מחוסר מזון, כי החלות מיועדות למזון הדבורים בימות החורף שאין עושים בהם דבש. (91) והלוקח קנה רק את החלות, ולא את הכוורת, ולפיכך חייב הוא להשאיר כדי קיום הכוורת.

טו. הַלּוֹקֵחַ⁹² זֵיתִים מִחֲבָרוֹ לִקְצֵן⁹³ - מְנִיחַ הָאֵילָן⁹⁴ סְמוּךְ לְאֶרֶץ שְׁתֵּי גְרוּפִיּוֹת⁹⁵ וְקוֹצֵץ. לִקַּח בְּתוּלַת שְׂקָמָה⁹⁶ - מְגַבֵּיהַ שְׁלִשָּׁה טְפָחִים וְקוֹצֵץ. סָדֵן שֵׁל שְׂקָמָה⁹⁷ - שְׁנֵי טְפָחִים⁹⁸. וּבִשְׂאָר אֵילָנוֹת - טְפַח וְקוֹצֵץ. בְּקִנְיָם וּבְגִפְנִים - מִן הַפְּקָק⁹⁹ וְלִמְעָלָה. בְּדָקְלִים וְאַרְזִים - חוֹפֵר וּמְשַׁרְשֵׁשׁ¹⁰⁰, לְפִי שְׂאֵין גִּזְעוֹ מִחֲלִיף¹⁰¹.

לְחֲבָרוֹ⁶³ בְּקִנְיָן⁶⁴, אוֹ עַל גַּבֵּי קְרָקַע⁶⁵, אוֹ בִשְׂאָר דְּבָרִים שֶׁהַמַּטְלֵטֵלִין נִקְנִין בְּהֵן⁶⁶.

(58) חולין קמא: קמב. (59) וממילא אינו יכול להקנות לאחרים. (60) "שם היו אפרוחים מפריחים, שאינן צריכין לאמן, - אינו חייב לשלח" (פי"ג מהלכות שחיטה הלכה ט) - סמ"ע סימן ריג ס"ק ב, ועיין מגיד-משנה וכסף-משנה. (61) כלומר, גזרו חכמים איסור על לקיחת הביצים והאפרוחים כל זמן שהאם רובצת עליהם, משום שמא יקח את האם. כי דעת רבינו שדין שילוח הקן, מן התורה, אינו אלא בלקיחת האם מעל הבנים. כמו שנאמר "לא תקח האם על הבנים", אבל לקיחת הבנים מן האם אינה אסורה מן התורה, אבל דעת הראב"ד ב'שיטה מקובצת' לבבא-מציעא קב. שאף זה אסור מן התורה, משום שנאמר "שלח תשלח את האם", ואחר-כך "והבנים תקח לך". וכן נראה בגמרא שם. (62) מכה בטפחו, כלומר בידו (חולין קמא:). (63) ואז, אפילו אם חוזרת האם אינו חייב לשלחה עוד, כי דין שלוח הקן אינו אלא בקן של הפקר ולא במזומן, כמו שדרשו חכמים (בבא-מציעא קב). "כי יקרא קן צפור, כי יקרא - פרט למזומן", וכיון שזכה בקן, כלומר בביצים או באפרוחים, שהם הם ה"קן" (רש"י שם) - שוב אין עליו איסור בלקיחת האם (סמ"ע, שם ס"ק ד). (64) חליפין. (65) בקנין "אגב". (66) כלומר במשיכה או בהגבהה. [ואינו קונה מטעם חצר, מפני שהשוכב אינו אלא כמושכר לו, כמו שכתב למעלה הלכה ט, ודעת רבינו שחצר המושכרת אינה קונה לשוכר אלא למשכיר, כמו שכתב בפ"ו מהלכות שכירות הלכה ה. וראה למעלה פ"ג הלכה ו (ועיין שם הערה כט) - אור-שמח].

יא. הַלּוֹקֵחַ⁶⁷ פְּרוֹת שׁוֹבֵף מִחֲבָרוֹ - אֵינוֹ יוֹכֵל לִטֵּל כָּל הַגּוֹזְלוֹת שֶׁיּוֹלְדוּ בּוֹ מֵעַתָּה⁶⁸, מִפְּנֵי שֶׁהָאִמָּהוֹת⁶⁹ בּוֹרְחוֹת⁷⁰, נִמְצָא שֶׁהַחֲרִיב כָּל הַשׁוֹבֵף; אֲלָא מְנִיחַ מֵהֵן⁷¹ פְּדֵי לְיֵשֶׁב הַשׁוֹבֵף.

(67) משנה בבא-בבא פ. (68) אחרי המכירה. (69) ואת האמהות לא קנה, שהרי הוא קנה פירות שוכב ולא את השוכב. והאמהות הם יסוד השוכב. (70) מתוך ברירות והעדר חברה. (71) מהגוזלות שנולדו.

יב. וְכִמָּה מְנִיחַ? אִם הָיוּ בּוֹ⁷² אִמָּהוֹת⁷³ וּבָנוֹת⁷⁴ בְּעַת מְכִירַת הַפְּרוֹת - מְנִיחַ בְּרִיכָה⁷⁵ רֵאשׁוֹנָה שֶׁיּוֹלְדוּ הָאִמָּהוֹת, פְּדֵי שֶׁיִצְטָטְוּ הָאִמָּהוֹת עִם הַבְּרִיכָה הָרֵאשׁוֹנָה⁷⁶ וְעִם הַבָּנוֹת שֶׁעִמָּהֶם⁷⁷; וּמְנִיחַ מִמָּה שֶׁיּוֹלְדוּ הַבָּנוֹת שְׁתֵּי בְרִיכוֹת⁷⁸, פְּדֵי שֶׁיִצְטָטְוּ הַבָּנוֹת⁷⁹ עִם שְׁתֵּי הַבְּרִיכוֹת שֶׁהוֹלִידוּ⁸⁰; וְכָל הַנּוֹלָד מֵאַחַר שְׁתֵּי בְרִיכוֹת שֵׁל בָּנוֹת וְהַבְּרִיכָה הָרֵאשׁוֹנָה שֵׁל אִמָּהוֹת⁸¹ - הָרִי אֵלוֹ שֵׁלוֹ.

(72) לפי גירסת ה"רי"ף שם. ועיין סמ"ע (סימן רכ ס"ק כז) הדין בפרוטרוט על הגירסאות האלו, ופירוש הסוגיא לפי הגירסאות. (73) היינו הזוג, זכר ונקבה ביחד, נקרא "אמהות" (סמ"ע שם ס"ק כו). (74) אף הן זוג, - זכר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קנה קרקע - וכמה יהיו רחוקים זה מזה ממשע עשרה לבית סאה". ובבבא-בבא עב. "הקדיש שלשה אילנות ממשע עשרה לבית סאה (כלומר, נטיעות קטנות שהן ממשע עשר לבית סאה, ואילו אילנות גדולים הם ממשע שלשה לבית סאה, רשב"ם שם. וכן כתבו ה'תוספות' בערכין יד. ד"ה הקדיש) - הרי הקדיש את הקרקע ואת האילנות שביניהם. הרי שדין נטיעות כדין אילנות לענין הקדיש ולענין מכירה. ועיין רמב"ם פ"ד מהלכות ערכין וחרמין הלכה יז, לפי נוסחת המגיה שם בלחם-משנה]. (7 בגמרא (שם פג.) "בעי רב ירמיה, מכר לו שלשה בדי אילן, מהו" ופירש רשב"ם שמכר לו אילן אחד שיש לו שלשה בדים מרוחקים זה מזה ארבע אמות (ראה להלן הלכה ג), והעלה הקרקע שירטון ונראים הבדים כאילו הם שלשה אילנות נפרדים. וצד הספק שבדבר הוא: כיון שהם יונקים מגוף האילן - הם אילן אחד, או כיון שכל אחד מהם מושרש בקרקע - הם שלשה אילנות. ונחלקו הראשונים בביאור מסקנת הגמרא: לדעת רשב"ם הם שלשה אילנות, ולדעת ר"י בן מיגש הם אילן אחד (מגיד-משנה) ודעת רבינו כדעת רשב"ם. [ולפני בעל המגיד-משנה היתה, כנראה, נוסחא אחרת בדברי רבינו: "שלשה בדי אילנות" וכ"ה אמנם בכ"י תימן, והכוונה למוכר שלשה בדים משלשה אילנות, ואם כן אין זו בעיית רב ירמיה בגמרא (שהרי שם מפורש "שלשה בדי אילן" וראה ברשב"ם שם), והכריע המגיד-משנה כנוסחא שלפנינו "שלשה בדי אילן", לפי שע"פ הנוסחא הנ"ל צריך-עיון למה השמיט רבינו את בעיית הגמרא, וראה להלן הלכה ו והערה עז]. (8 שגוש של שלשה אילנות נקרא שדה אילן (סמ"ע סימן רטז, ס"ק טז), ולפיכך אף-על-פי שלא התנה במפורש שיקנה את הקרקע - קנה אותה, כי כל הקרקע הראוי להם, היינו כל השדה מסביבם, נחשב לשטח המחיה שלהם. (9 כל השטח מסביב לאילנות, הדרוש לשם הטיפול בהם, וראה להלן הלכה ב. (10 כתוצאה מזה, שהקרקע היא של הלוקח. (11 משנה (שם פא.) (12 ברייתא (שם פג.) (13 ויכול לטעת אחרים במקומם. (14 ברייתא (שם פג.) (15 הרשב"ם (שם, ד"ה ואת האילנות) מוסיף: "קטנים", וכן הביא ה'טור' (סימן רטז). וכתב ה'בית יוסף' שהדבר הוא פשוט, שאין זה הגיוני שאילנות גדולים יהיו בטלים אגב שלושת האילנות שקנה. (16 [נראה שהמדובר כשיש בין כל אחד ואחד משלושת האילנות שקנה - רווח של שש עשרה אמה (ראה להלן הלכה ג) באופן שאילנות אלו, שביניהם, אינם עושים אותם רצופים, אבל אם אין בין שלושת האילנות אלא רווח מצומצם של ארבע אמות - הם נעשים רצופים על-ידי האילנות שביניהם, ומקורבים זה לזה פחות מארבע אמות ואין לו קרקע, כדלהלן הלכה ד. ועיין 'תוספות' ב"ב עב. ד"ה ואת האילנות].

ב. וְכַמֵּה¹⁷ הִיא הַקְּרָקַע הַרְּאוּי לָהֶם? תַּחְתֵּיהֶם¹⁸ וּבִינֵיהֶם¹⁹ וְחוּצָה לָהֶם²⁰ פְּמֵלָא הָאוּרָה וְסֵלִי²¹. וְזֵה²² הַמְּקוֹם שֶׁהוּא מְלֵא הָאוּרָה וְסֵלִי²³ אֵין אֶחָד²⁴ מְשַׁנְיָהֶם יָכוֹל לְזַרְעוֹ אֶלָּא מְדַעַת חֲבָרִי²⁵.

(17) בעיא בגמרא (פב.) בלשון זה. (18) תחת האילנות

(92) משנה, שם. (93) כלומר, לא מכרו אלא לקוץ אותו, אבל לא לכלותו לגמרי, ולפיכך חייב להשאיר מהגזע שלו בכדי שיוכל לצמוח שוב אחרי שיקוץ אותו, אלא שבכל אילן ואילן יש מדה אחרת, הכל לפי טבעו. (94) בדפוס רומי: "מן האילן", וכעין זה בשולחן-ערוך (חושן-משפט סימן רט, סעיף יד). (95) כלומר, שני אגרופים (כסף-משנה). וכן כתב רבינו בפירושו המשנה שם: "ושתי גרופיות, שיעור שני טפחים על הארץ". ולא עירבם יחד עם סדן של שקמה שאף בו השיעור שני טפחים - מפני שבשקמה יש הבדל בין סדן לבתולה (כסף-משנה, ועיין מגיד-משנה). (96) גמרא שם פ: "ובתולת השקמה" היא שקמה שלא קצצו אותה מעולם, ולכן זקוקה היא לשירור גדול, בכדי שתוכל לצמוח מחדש. "שקמה" הוא עץ שמגדל תאנים מדבריות. (97) שקמה שכבר קצצה פעם אחת ושוב גדלה - נקראת "סדן השקמה". (98) כיון ששכבר נקצצה פעם - די לה בשירור שני טפחים. (99) הקשר שבאילן, היינו הקשר התחתון, ואת הקשר עצמו, ומלמטה ממנו יש להשאיר למוכר (סמ"ע סימן רטז, ס"ק מב). (100) קוצץ אותו עם השרשים. (101) אחרי שקצצו אותו מראשו, אף אם ישאירו סמוך לשרשים, לא יצמח יותר, ולכן אין תועלת להשאיר בו, שהרי בין כך לא יצמח מחדש. בגמרא שם העלו שאין כל הארזים שווים בזה, וישנם כאלה שגזעם מחליף, ומובן מאליהם שאלו דינם כשאר אילנות, ויש להשאיר בהם כדי שיחזרו ויצמיחו.

פֶּרֶק אֶרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים

(1) נתבאר משפטי הקונה אילן או אילנות מה דינו עם המוכר, וכן המוכר קרקע ומשייר אילנות וכן אם מכר קרקע ואילנות כיצד צריך לכתוב לו והנמשך אחר זה רוצה לומר אם מאיכות הכתיבה אם כמשייר אי זה דבר, ונסתיים הפרק בביאור דבר שנמכר ללוקח וחוזר המוכר מפני פגם משפחה.

א. הַמוֹכֵר² שְׁלֵשָׁה³ אֵילָנוֹת בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ⁴, וְאֶפְלוּ הָיוּ שְׁלֹשׁ נְטִיעוֹת⁵ קְטַנּוֹת⁶ או שְׁלֵשָׁה בְּדֵי אֵילָן⁷ - הָרִי יֵשׁ⁸ לְלוֹקֵחַ קְרָקַע הָרְאוּי לָהֶם⁹. וְאֶפְלוּ¹⁰ יִכְשָׁו¹¹ הָאֵילָנוֹת או נִקְצָצוּ¹². - יֵשׁ לוֹ¹³ קְרָקַע הָרְאוּי לָהֶם, וְקָנָה¹⁴ כָּל הָאֵילָנוֹת¹⁵ שְׁבִינֵיהֶם¹⁶.

(2) משנה בבבא-בבא עבא פא. (3) כשהם עומדים כחצובה, כדלהלן הלכה ג, הם מהווים גוש חשוב. (4) בתוך שדה שיש למוכר. (5) [לענין שמיטה, כתב רבינו (פ"ג מהלכות שמיטה הלכה ו): "אי זו היא נטיעה, זה האילן הקטן כל זמן שקוראין לו נטיעה"]. (6) שהרי שנינו "אילנות" סתם, ובין גדולים ובין קטנים במשמע (מגיד-משנה). [וכן נראה ממה ששאל רב ירמיה (שם פג.) "מכר לו שלשה בדי אילן, מהו" ועל כרחונו שכוונתו בדים צעירים, כנטיעות, שאילו בבדים זקנים יש לו קרקע, כמפורש למעלה (שם פב.) "דילמא מסקא ארעא שרטון (=שמא יתכסו ענפי האילן בעפר) ואמרית לי תלתא זבינת לי, ואית לי ארעא" (וראה ביאור הגר"א סימן רטז ס"ק יג). וכן מבואר בתוספתא בבבא-בבא עבא (פ"ד, הוצאת צוקמן. עמ' 403): "קנה שלשה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

זָה⁴⁶, או⁴⁷ שְׁמַכְר לֹ שְׁנַיִם בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ וְאָחַד עַל
הַמְצָר⁴⁸, או שְׁנַיִם בְּתוֹךְ שָׂלוּ וְאָחַד בְּתוֹךְ שָׁל
חֲבֵרוֹ⁴⁹, או שֶׁהִפְסִיק בּוֹרֵר⁵⁰ או אֲמַת הַמַּיִם⁵¹ או
רְשׁוֹת הָרְבִיבִים⁵² בִּינְיָהִם - הָרִי זֶה⁵³ אֵין לוֹ קַרְקַע⁵⁴.
לְפִיכֶךָ לֹא קָנָה⁵⁵ הָאֵילָנוֹת שְׁבִינְיָהִם; וְאִם⁵⁶ יָבֵשׁ
הָאֵילָן או נִקְצָץ⁵⁷ - לֵלֶךְ לוֹ⁵⁸.

(38) בעיית רב ירמיה בגמרא (שם פג.). (39) "מקום יציאת האילן מן הארץ" (טור). (40) בגמרא (שם) פתרו את הבעיא ממשנה בכלאים, ושם שמודדים לענין כלאים מ"העיקר השני", ופירשו ה'תוספות' (שם ד"ה הרכובה בגפן) שהראייה היא מהמילה "העיקר", כלומר, שמודדים מן העיקר, היינו מן המקום הסמוך לקרקע, שהוא רחב, ולא מגובה הגזע שהוא קצר (כסף-משנה). (41) שם פג. (42) אלא שהם עומדים בשורה אחת, מה שמאפשר הזריעה ביניהם, ואין להניח מן הסתם שהמוכר ויתר על הקרקע לטובת לוקח האילנות. (43) ברייתא שם. וראה למעלה הערה לה. (44) מכאן שאם אין אלא שש עשרה אמה בדיק - קנה קרקע, וראה למעלה הערה לו. (45) שאז אין צירוף ביניהם. (46) ברייתא שם פג. שהרי בשעה שקנה את השנים הראשונים לא קנה קרקע, וכי יקנה את הקרקע עכשיו, שהוא קונה רק אילן יחיד? (47) מכאן ועד "רשות הרבים ביניהם" - בעיית בגמרא (שם) שלא נפתרו ונשארו בסימן שאלה ("תיקו"), וכתב הרי"ף: "וקיימא-לן דכל תיק דממונא, חומרא לתובע וקולא לנתבע", היינו, שכל ספק בעניני ממון מחמירים ביחס לתובע המוציא, ומקילים ביחס לנתבע המוחזק, ולפיכך בספקות אלו שלפנינו אין הלוקח יכול להוציא את הקרקע מהמוכר. (48) גבול השדה, שכיון שהוא על הגבול ולא בתוך השדה, אינו מצטרף עם שאר האילנות. (49) שקנה המוכר אילן בשדה חבירו עם הקרקע סביבו, ומכיון שאין כל שלושת האילנות בשדהו - אינם מצטרפים. (50) מלא מים, וזה חשוב כהפסק בין האילנות ומונע הצטרפותם. (51) נחל או תעלה, וכאן המים צפים למעלה, וההפסק בולט עוד יותר. (52) דרך שיש רשות לרבים לעבור בו. ואע"פ שסתם רשות הרבים רחבה שש עשרה אמה - אינה מפסיקה אלא מצד היותה רשות הרבים, אבל שטח שאינו רשות הרבים ורחב שש עשרה אמה, אינו מפסיק לדעת רבינו, ראה למעלה הערה לו והערה מג. אבל הרשב"ם וה'תוספות' שם פירשו ברשות הרבים שהיא פחות משש-עשרה אמה. (53) בגמרא הוסיפו כאן עוד בעיא: "ריכבא דדיקלא" - רכב דקלים, היינו גוש גדול של הרבה דקלים ביחד, אם זה חשוב הפסק? והשמיטה רבינו והרי"ף. [ונראה שהם סוברים שלפי הגמרא בבבא-בתרא סב: שמצר המובלע ויש עליו רכב דקלים, דנים בו שודא דדיינא (ראה למעלה הלכה טו) - יש לדון כן גם כאן, שהרי רכב הדקלים מובלע בתוך האילנות, והדבר מסור לבית-דין לדון שקנה אותו הלוקח, ואם כן אינו הפסק]. (54) וכאן לא מועילה תפיסה כמו בכל ספק ממון, לפי שקרקע בחזקת בעליה עומדת (מגיד-משנה). (55) שהרי את האילנות הוא קונה רק כחלק מן הקרקע, וכאן לא קנה הקרקע עצמה,

וגופי האילנות. ברייתא (שם) ומימרא של רבי חייא בר אבא בשם רבי יוחנן, ושלא כהתקפת רבי אלעזר. (19) השטח המגולה בין גופי אילן זה לגופי אילן זה (רשב"ם). (20) סביב האילנות, ממקום שכלים נופותיהן ולחוץ (רשב"ם). (21) שטח הדרוש לעמידת מלקט הפירות והסל בידו. [ושיעורו שתי אמות - ר"ש שירליאו בשביעית פ"א מ"ב]. "אורה" הוא מלקט התאנים. "בוצר" - מלקט הענבים. "קוצר" - בתבואה, "גודר" - בתמרים ו"מוסק" - בזיתים (רשב"ם, שם ד"ה כמלוא אורה וסלו). (22) ברייתא שם, וכמסקנת אביי והנמקתו, ולא כרב יוסף. (23) אבל השטח שתחת האילנות ובין האילנות - כולו של הלוקח והוא זורעם (רשב"ם ומגיד-משנה). (24) בעל השדה אינו זורע, לפי שהעפר נעשה רך ורטוב על-ידי החרישה, הזריעה ומי הגשמים, ואם יפלו שם פירות האילנות - יטנפו ויפסדו, והרי השטח משועבד ללוקח לשם לקיטת הפירות. והלוקח אינו זורע, שהרי אין המקום שלו, ואין לו בעלות עליו, והוא קיבל רק זכות להשתמש בו לשם לקיטת הפירות. (25) בהסכמתו ורשותו.

ג. בְּמֶה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ²⁶ פְּשָׁהוּ ²⁷ שְׁלֹשָׁה הָאֵילָנוֹת
עוֹמְדִין ²⁸ כְּמוֹ שְׁלֹשָׁה פְּטָפוּטִין ²⁹ כִּיכָה ³⁰ שְׁשׁוּפְתִין ³¹
עֲלֵיהֶן אֶת הַקְּדָרָה, שְׁהָרִי הֵן ³² שְׁנַיִם זֶה פְּנֵדָה ³³
וְהַשְּׁלִישִׁי מְכוּן בִּינְיָהֶן וּמְרַחֵק מֵהֶן ³⁴. וְהוּא ³⁵ שְׁהָיָה
בֵּין כָּל אֵילָן וְאֵילָן מְאַרְבַּע אַמּוֹת ³⁶ וְעַד שֵׁשׁ
עֶשְׂרֵה ³⁷.

(26) שקנה קרקע. (27) כשמואל - ולפי גירסת הרי"ף כרבי יוחנן - ולא כרב (בבא-בתרא פג:), וכן הכריע הרי"ף. (28) ביחס זה לזה. (29) רגלי. (30) שהיא בעלת שלש רגלים. זה פירושו של רבינו למילה: "חצובא", המובאת בגמרא שם. (31) מעמידים. (32) זה נתינת טעם להלכה זו (סמ"ע, סי' רטז ס"ק כג.), כלומר, מכיון שהם עומדים בצורה זו, אין אפשרות להעביר את המחרישה בין האילנות, ולפיכך אין הקרקע ראויה לזריעה, ומן הסתם מכר אותה ללוקח אגב האילנות (ועיין רשב"ם שם ד"ה כל-שכן כחצובא, וסמ"ע שם). (33) בשורה אחת. (34) היינו כנגד המקום הפנוי שביניהן, וזהו הצירור: (35) ברייתא והכרעת הלכה של רבא (שם פג.). (36) שזו מדת-השטח הדרושה להעביר המחרישה לטובת האילנות (רשב"ם פב: ד"ה מארבע אמות), או שזהו השטח הדרוש ליניקתם (סמ"ע, סימן רטז, ס"ק כד), ואם אין ביניהם ארבע אמות, הרי כאילו האילנות עומדים להעקר (רשב"ם שם ד"ה וכמה יהא ביניהם, וסמ"ע שם). (37) ושש עשרה בכלל, כמו שמוכח מההלכה הבאה (מגיד-משנה). וכן היא דעת ה'תוספות' (שם, ד"ה כמה), ולדעת הרשב"ם (שם פב: ד"ה ועד ט"ז, ופג. ד"ה שש עשרה אמות). עד ולא עד בכלל.

ד. וּמַהֵיכָן ³⁸ הוּא מוֹדֵד? מִן הָעֵקֶר ³⁹ הַרְחֵב ⁴⁰ שֶׁל
אֵילָנוֹת. אֲבָל אִם לֹא הָיָה ⁴¹ עוֹמְדִין בְּצוּרָה הַזֹּאת ⁴²,
או שְׁהָיָה מְקַרְבִּים פְּחוֹת ⁴³ מְאַרְבַּע אַמּוֹת או מְרַחֵקִין
יֹתֵר ⁴⁴ מִשֵּׁשׁ עֶשְׂרֵה ⁴⁵ אַמָּה, או שְׁלֶקְחָן זֶה אֲחֵר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(שם פב.), ומה שאמרו במשנה (שם פא.) "הגדילו לא ישפה", היינו שהם של לוקח, אבל חייב הוא לקוץ אותם מפני הטעם המבואר להלן (רשב"ם שם ומגיד-משנה בשם ר"י בן מיגש). (76) כלומר, יתכסו בעפר, ויצמחו בארץ, ובעבור זמן רב יתהווה מרחק רב בינם ובין האילן כשיעור ארבע אמות ויותר, ויראו כאילן חדש, ויטעון הלוקח שקנה לכתחילה שלשה אילנות. (77) ואף-על-פי שאפשר להסיר את העפר, ולראות כי קיים המשך בין הענף ובין האילן - אם היה כן בשעת המכירה, יש לו ללוקח קרקע, כמו שכתב רבינו למעלה (הלכה א): "שלשה בדי אילן", וכפירוש רשב"ם שם, עיין שם הערה ו. וראה מגיד-משנה כאן.

ז. פל העצים⁷⁸ שקוצץ בעל שני האילנות מהן: העולה מן הגזעים, והוא הרואה פני החמה⁷⁹ - הרי הוא של בעל האילנות⁸⁰; והעולה מן השרשים, והוא שאינו רואה פני החמה⁸¹ - הרי הוא של בעל השדה⁸². ובדקלים⁸³ - אין לבעל הדקל⁸⁴ מן העולה פלום, לפי שאין לו גזע⁸⁶.

(78) משנה, שם פא. ופירושה בגמרא, שם פב. (79) והיינו כל האילן, מלבד מה שממנו מתחת לקרקע (רשב"ם פב. ד"ה כל שרואה פני החמה). (80) שהרי האילנות הם שלו, והוא-הדין לכל מה שיוצא מהם. (81) והיינו, כל מה שגדל מתחת לקרקע. (82) שאף-על-פי שהוא מסתעף מן האילן של הלוקח, - מכיון שצומח מתחת לקרקע, והקרקע היא למוכר, אף הענפים היוצאים מן הקרקע הם למוכר (וראה סמ"ע שם ס"ק לד). (83) עצי תמרים. אם מכר לחבירו דקל אחד או שני דקלים שלא קנה קרקע, כנ"ל בהלכה ו. (84) מימרת רב נחמן (שם פב.) וכפי פירושו של רב פפא. (85) מן הענפים העולים מן הדקל. (86) היינו, שאין הגזע של עץ הדקל מוציא ענפים אלא הם יוצאים מהשרשים, ואלו אינם לבעל האילן, כמבואר למעלה (מגיד-משנה).

ח. המוכר⁸⁷ קרקע ושיר⁸⁸ אילנות⁸⁹ - הרי יש לו חצי הקרקע⁹⁰ פלה⁹¹; ושאלו⁹² לא שיר בקרקע, הרי אומר⁹³ לו הלוקח יעקר אילנך⁹⁴. וכן אם שיר שני האילנות בלבד - יש לו⁹⁵ קרקע הראוי להם⁹⁶; ושאלו⁹⁷ לא שיר הקרקע, הרי הלוקח אומר לו יעקר אילנך וליך⁹⁸.

(87) בבא בתרא לו. (88) לעצמו. (89) שלשה אילנות, לכל הפחות. (90) בגמרא שם נאמר סתם: "יש לו קרקע" ולא הוגדרה הכמות, אך כנראה שרבינו למד דבר זה מהדין המובא בגמרא לפניו, והוא זה שרבינו מביאו בסוף ההלכה הבאה (=מכר קרקע לאחד ואילנות לאחר), שהרי טעם אחד לשני הדינים האלו (מגיד-משנה) והם מובאים בגמרא זה ליד זה, ומן הסתם להורות שתוכן אחד להם (ביאור הגר"א, סימן רטז ס"ק כו.). וחצי הקרקע שכתב רבינו, היינו חצי הקרקע הצריך לאילנות, כמו שכתב ר"י בן מיגש, והמדובר הוא כשהאילנות זקוקים לכל הקרקע (אבן-האזל). (91) היינו, מכל הקרקע הראויה לאילנות כנ"ל. (92) והוא הטעם שנתן בגמרא להלכה זו. (93) ויש להניח שיאמר לו

וראה שם (פג.) בברייתא. (56) היינו, עד השורש, ומדובר במין אילן שאין גזעו מחליף, אבל במין שגזעו מחליף - כשחוזר וצומח מחדש מאותו הגזע עצמו, אין זה אילן חדש ונחשב לאילן הקודם (רמ"א בסימן רטז, סעיף ז בשם ה"טור). (57) היינו שהזקין ונקצץ עד השורש כמו ביבש, וגם כאן בשאין גזעו מחליף (הרא"ש בפרק המוכר את הספינה בשם רבינו יונה). (58) שהלוקח לא קנה אפילו את מקום האילנות, ואינו יכול לטעת אילנות חדשים באותו המקום.

ה. פל מי שקונה שלשה אילנות ויש לו קרקע⁵⁹, אם⁶⁰ הגדילו⁶¹ והוציאו חטר⁶² - יקץ, פדי שלא ימעט הדרך על בעל השדה⁶³. וכל השריגיגין⁶⁴ והאמירים⁶⁵ היוצאים מהם, ואפלו מן השרשים⁶⁶ - הרי הן של בעל האילנות, שהרי יש לו קרקע⁶⁷.

(59) שקנה אותם באופן שיש לו גם קרקע. (60) משנה, שם פא. (61) התפשטו. (62) [הוא ענף היוצא מן הגזע, מלשון הכתוב (ישעיה יא, א): "ויצא חטר מגזע ישי". וראה להלן]. (63) [שאף-על-פי שבעל האילנות קנה גם את הקרקע שמחוץ לאילנות (למעלה הלכה א) - סובר רבינו שיש לבעל השדה דרך בה, אבל בקרקע שתחתיהם, שבעל האילנות יכול לזרעה (למעלה הערה כא), ודאי שאין לבעל השדה דרך בה. ועכשיו שהגדילו האילנות והוציאו חוטר מגזעם, יטען הלוקח ששיעור השטח שתחתיהם הוא מהחוסר שבגזע וירחיב את גבול שטחו לזריעה ובוה ימעט הדרך לבעל השדה. וכן יש לפרש בלשון רבינו, בפירוש המשנה שכתב: "הגדילו ישפה, לפי שיאמר לו המוכר - למה תניח הענפים שמתפשטים וממלאים שאר קרקע". וראה בכסף-משנה ובסמ"ע סימן רטז ס"ק כו.]. (64) ענפים של עצי גפן. (65) ענפים שבראש האילנות. (66) שהם תחת הקרקע. וראה להלן הלכה ז. (67) ולפיכך אף הענפים שיוצאים מן הקרקע הם שלו, משא"כ בקונה שני אילנות, שאין לו קרקע, ולפיכך אין לו ענפים שיוצאים מן השורש, אלא רק מה שיוצא למעלה מן האדמה (להלן הלכה ז).

ו. הקונה⁶⁸ שני אילנות בתוך שדה חברו - אין לו קרקע⁶⁹. לפיכך⁷⁰, אם מת⁷¹ האילן או נקצץ⁷² - אין לו פלום⁷³. הגדילו שני אילנות והוציאו שריגיגין⁷⁴ והאמירים⁷⁵ - יקץ⁷⁶; ושמה יצמחו בארץ⁷⁶, ויאמר למוכר: שלשה אילנות⁷⁷ מכרת לי ויש לי קרקע.

(68) משנה בבא-בתרא פא. (69) קנין גמור. אבל יש לו זכות בקרקע (שתחתיהם וביניהם וחוצה להם, כמלוא האורה וסלו) לעמוד שם וללקוט את הפירות (הרמ"א סימן רטז, סעיף ט). (70) כלשון הברייתא (שם פג.). (71) לשון המשנה, ופירושה: יבש. וכן בברייתא: "יבש האילן". והיינו שאין גזעו מחליף, כי אחרת אין זה אילן חדש, אלא נחשב עולה מן הגזע (ראה למעלה הערה נה). (72) ברייתא שם. (73) לטעת אילן אחר במקומו, שהרי אף המקום שתחת האילנות אינן של הלוקח. (74) העולים מן הגזע ושייכים לבעל האילנות, כדהלן הלכה ז. (75) מסקנת רב נחמן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִנְתָּן פֶּן חֲלָקוּ¹⁰⁸. וְאִין צְרִיף לְפָרֵשׁ דְּבָר זֶה, מִפְּנֵי שְׁהוּא דְּבָר יָדוּעַ.

104) ברייתא בבבא-בתרא ז. (105) סתם פרדס הוא של רימונים (ראה להלן הלכה יד והערה קנה). ובברייתא שם הנוסחא "שדה כרם". וברי"ף: "שדה פרדס". (106) שדה תבואה. (107) שטח הדרוש לעבודת הכרם (רש"י שם ד"ה ארבע אמות). (108) ולפיכך, אף שלא הותנה על זה מראש – כאילו הותנה.

יֵא. הַמוֹכֵר¹⁰⁹ שְׂדֵה לְחֶבְרוֹ, וְהָיוּ בֵּה דְקָלִים¹¹⁰, וְאָמַר לוֹ 'חֹוֶץ¹¹¹ מִדְּקָל פְּלוֹנִי': אִם דְּקָל טוֹב¹¹² וּמְשֻׁבָּח¹¹³ הוּא - אוֹתוֹ הַדְּקָל לְבָדוֹ הוּא שְׁשִׁיר¹¹⁴, וְהַשְּׂאֵר לְלוֹקַח¹¹⁵; וְאִם דְּקָל רַע¹¹⁶ הוּא שְׁשִׁיר - לֹא קָנָה¹¹⁷ מִן הַדְּקָלִים¹¹⁸ בְּלוֹם¹¹⁹.

109) בבא-בתרא ט: (110) טובים ורעים. (111) שאם לא אמר לו "חוץ", היה הלוקח קונה השדה על כל הדקלים שבה, אף שלא הזכירו במפורש (להלן פרק כו הלכה ב. וראה להלן בפרק זה הלכה יד). (112) "לא הטוב שבכולן אלא מן הטובים" (מגיד-משנה בשם ר"י בן מיגש). (113) ולא בינוני (ודלא כהרשב"ם שם), אלא מן המשובחים. (114) שכיון שהוא טוב ומשובח, מסתבר שלא נתכוין לשיר אלא אותו בלבד. (115) כנראה שאף הטובים ממנו בכלל, שלא הוציא אלא דקל זה בלבד. וכן נראה מדברי הרשב"ם שם. (116) היינו, שאינו טוען קב תמרים, רשב"ם שם. ואינו רע שבכולן אלא מן הרעים (מגיד-משנה בשם ר"י בן מיגש). (117) שאנו אומרים שכוונתו היתה לא להוציא רק דקל זה אלא כל האילנות, וכאילו אמר: "אפילו זה הרע אני משאיר לי", שאחרת למה באמת השאיר לו לעצמו את הרע דוקא (רשב"ם שם). (118) כנראה שבא לציין שרק הדקלים לא קנה, אבל שאר האילנות שלא שיר – קנה. וכדעת הי"א שמביא הרמ"א (רטז סעיף ג). (119) לדעת הרשב"ם (שם ד"ה כ"ש) לא קנה את הטובים ממנו, אבל קנה את הרעים ממנו, אם ישנם כאלו, שהרי אז אין ה"כל-שכן" הזה. אך ממילת "כלום" שהדגיש רבינו, נראה שלא קנה אף את הגרועים ממנו (מגיד-משנה וכסף-משנה). שכיון שאינו יכול ליהנות מדקל זה – ודאי כוונתו היתה להשאיר אף את הגרועים ביותר, אלא שלא שם לב לציין במפורש את הרעים שברעים (סמ"ע שם ס"ק ד).

יב. מְכַר¹²⁰ לוֹ שְׂדֵה, וְאָמַר לוֹ 'חֹוֶץ מִן הָאֵילָנוֹת'¹²¹; אִם יֵשׁ בוֹ דְקָלִים בְּלִבְד¹²² - שְׁשִׁיר הַדְּקָלִים; וְאִם יֵשׁ בוֹ גְפָנִים בְּלִבְד - שְׁשִׁיר הַגְּפָנִים. וְכֵן שְׂאֵר הָאֵילָנוֹת¹²³. הָיוּ בֵּה גְפָנִים וְדְקָלִים - לֹא שְׁשִׁיר אֲלָא הַגְּפָנִים¹²⁴; אֵילָנוֹת וּגְפָנִים - לֹא שְׁשִׁיר אֲלָא אֵילָנוֹת וְדְקָלִים - שְׁשִׁיר אֵילָנוֹת¹²⁵; שְׁהַמוֹכֵר - בְּעֵין יָפָה הוּא מוֹכֵר¹²⁶. וְאִם¹²⁷ הַדְּקָלִים שְׁשִׁיר¹²⁸ - לֹא שְׁשִׁיר¹²⁹ אֲלָא פֶל דְּקָל גְּבוּהָ שְׁעוּלִים¹³⁰ לוֹ בְּחֶבְלוֹ¹³¹; וְהַשְּׂאֵר¹³² הָרִי הוּא שֵׁל לוֹקַח¹³³. וְאִם¹³⁴ שְׂאֵר הָאֵילָנוֹת¹³⁵ הוּא שְׁשִׁיר¹³⁶ - לֹא שְׁשִׁיר בֵּהֶם אֲלָא פֶל שְׂאִין הָעֵל¹³⁷ פּוֹכְשִׁיר¹³⁸; וְכֵל שְׁהָעֵל

כן, מכיון שהאילנות מקלקלים את האדמה (גמרא שם), על-ידי השרשים, או שהם מעכבים את המחרישה (רשב"ם שם ד"ה דקא מכחשי). (94) אפילו כשהאילן עודנו טוען פירות. שרק המוכר שני אילנות אינו יכול לומר לו כן כל זמן שהאילן חי (ראה למעלה הלכה ו), לפי שהזכיר לו במכירתו "אילנות" ולא "עצים", אבל כאן לא הזכיר בשיורו "אילנות" (רמב"ן). ואם כן כששיר, כוונתו לכל הקרקע השייך לאילנות, וזה אי-אפשר שהרי מכר הקרקע ללוקח. ולפיכך חולקים בקרקע: זה נוטל חצי זה נוטל חצי (אבן-האזל). (95) בבא-בתרא עא. מימרא של רב הונא. (96) [כלומר, לא רק בשיר לו שלשה אילנות יש לו הקרקע הראוי להם (אלא שכיון שמכר ללוקח את הקרקע, יש גם ללוקח – ויחלוקו, כנ"ל), אלא גם בשני אילנות, שאע"פ שאם מכר אין ללוקח קרקע, אם מתו האילנות (למעלה הלכה ו) – בשיר, יש לו קרקע הראוי להם, אבל מאחר שגם ללוקח יש קרקע, שהרי מכר לו הקרקע, – הם חולקים גם כאן כמו למעלה: זה נוטל חצי, זה נוטל חצי]. (97) גמרא שם. (98) אפילו כשהאילנות עודם נושאים פירות, כנ"ל הערה צג.

ט. הַמוֹכֵר⁹⁹ אֶת הָאֵילָנוֹת¹⁰⁰ וְשִׁיר אֶת הַקְּרָע - יֵשׁ לְבַעַל הָאֵילָנוֹת קְרָע הָרְאוּי לָהֶם, כְּמוֹ שְׂבִאֲרָנוּ¹⁰¹. מְכַר¹⁰² אֶת הַקְּרָע לְאֶחָד וְאֶת הָאֵילָנוֹת לְאֶחָד, וְהַחֲזִיק זֶה בְּאֵילָנוֹת וְהַחֲזִיק זֶה בְּקְרָע - זֶה קָנָה הָאֵילָנוֹת עִם חֲצֵי הַקְּרָע¹⁰³, וְזֶה שְׁהַחֲזִיק בְּקְרָע קָנָה חֲצֵי הַקְּרָע בְּלִבְד.

99) בבא-בתרא לו: מחלוקת רבי עקיבא ורבנן, והלכה כרבי עקיבא. (100) שלשה אילנות. (101) למעלה הלכה ב. והשמיענו בזה, שלא רק המוכר שלשה אילנות מתוך שדה אילנות, שכיון שהשאיר גם לו אילנות, ודאי מכר לו גם קרקע, שכשם שדאג לעצמו כן דאג ללוקח (ובזה לא נחלקו ר"ע וחכמים), אלא אפילו אם לא היו לו אלא שלשה אילנות, ומכרם ללוקח והשאיר לעצמו רק את הקרקע, באופן שלעצמו אין כאן שיור עבור אילנות (ובזה נחלקו ר"ע וחכמים) – יש לו ללוקח קרקע הראוי לאילנות לפי שהלכה כרבי עקיבא (אור-שמה, ועיין 'תוספות' ב"ב שם ד"ה מוכר). (102) שם לו. כרב פפא. (103) אף כאן מדובר כשכל הקרקע צריך לאילנות כנ"ל בהערה פט. [נמה שכתב רבינו בפ"ב מהלכות טוען ונטען הלכה יז, שאם "החזיק אחד באילנות, ואחד החזיק בקרקע, זה שהחזיק באילנות – יש לו האילנות וקרקע שצריכין לו והוא כמלוא האורה וסלו חוצה לכל אילן ואילן, וזה שהחזיק בקרקע יש לו שאר הקרקע" – שם מדובר כשאין כל הקרקע צריך לאילנות, ולפיכך אין לבעל האילנות בשאר הקרקע כלום. ולפי שיש שם קרקע חוץ מזה שלצורך האילנות, לא קנה המחזיק בקרקע בשטח שצריך לאילנות, אלא במה שחוץ מזה. ועיין במגיד-משנה כאן, ובלחם-משנה שם].

י. הָאֲחִין¹⁰⁴ שִׁחְלוּ, אֶחָד נָטַל פְּרִדָּס¹⁰⁵ וְאֶחָד נָטַל שְׂדֵה לְכֶן¹⁰⁶ - יֵשׁ לְבַעַל הַפְּרִדָּס אַרְבַּע אֲמוֹת¹⁰⁷ בְּתוֹךְ שְׂדֵה לְכֶן סְמוּכוֹת לְסוֹף הָאֵילָנוֹת שֶׁל פְּרִדָּס; שְׁעַל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יכול לומר לו: אני לוקח אלא קרקע שיש בו דקלים. ואם אמר¹⁴⁷: קרקע בדקלים¹⁴⁸ אני מוכר לך, אם היו בו¹⁴⁹ שני דקלים - קנה; ואם לאו - מקח טעות הוא, והזור¹⁵⁰. ואם¹⁵¹ אמר לו: קרקע של דקלים אני מוכר לך - אין לו דקלים; שאין בלשון הזה¹⁵² אלא קרקע הראוי לדקלים¹⁵³.

(142 בבא-בתרא ט: 143) לא באותו הקרקע ולא מחוצה לו. (144) ראה להלן בהערה קמו. (145) שסתם "דקלים" אינו פחות משנים. (146) כנוסחא שלפנינו ברי"ף (פ"ד דבבא-בתרא). אבל בנוסחת רי"ף ישן, כתוב שחייב לקנות לו שני דקלים. והעיר על זה הראב"ד כאן, וכתב: "הרב חייב לקנות שני דקלים". (וברור הדבר שאין כוונת רבינו כאן לומר שאין המוכר חייב לקנות לו ממקום אחר, אלא שכאן מדובר באופן שהלוקח מביע התנגדות למוכר, ואינו רוצה שיקנו לו ממקום אחר, בטענה כי לא התכוון אלא לקרקע שיש דקלים בתוכו, ובזה השמיע לנו רבינו שאין שומעים לו, אלא אם רצה המוכר לדחותו יכול לדחותו ולקנות לו שני דקלים ממקום אחר. אבל אם לא התנגד הלוקח, ומסכים שיקנה לו ממקום אחר - בוודאי חייב המוכר לקנות לו ממקום אחר, וכמו שכתב למעלה שם. וכדעת הרי"ף בנוסחא ישנה, וכמו שכתב רבינו עצמו למעלה פרק כב הלכה ב. ועיין שם בהערה יד]. (147) שם. (148) וביטוי זה, בניגוד לביטוי הקודם: "קרקע ודקלים", משמעו, שהדקלים נמצאים בקרקע עצמה. (149) בקרקע עצמו, ולא מחוצה לו. (150) המקח מתבטל, ושניהם - המוכר והלוקח, יכולים לחזור בהם. ואע"פ שאין דין אונאה בקרקע (למעלה פ"ג הלכה ח) - יש בו דין של מקח טעות (למעלה פרק טו הלכה ג). (151) גם זה שם. (152) "קרקע של דקלים". (153) ואפילו אם יש בו דקלים, אין הלוקח מקבלם. ואין כן דעת הרשב"ם (שם ד"ה ארעא ביה דיקלי), ועיין מגיד-משנה.

יד. המוכר¹⁵⁴ פרה¹⁵⁵ לחברו, צריך¹⁵⁶ שיתבב לו: קנה לך דקלים ותמרים¹⁵⁷ והוציין¹⁵⁸. ואף על פי שקנה פל אלו אף על פי שלא פירש אותם¹⁵⁹, נזי השטר הם¹⁶⁰. וכן¹⁶¹ המוכר¹⁶² קרקע¹⁶³ לחברו, צריך¹⁶⁴ לכתב לו: ולא הנחתי¹⁶⁵ לפני במוכר זה פלום¹⁶⁶; פדי להסתלק מן הדינין והטענות¹⁶⁷.

(154) שם ט: (155) בגמרא וברי"ף שם: "קרקע", ולא פרס. ואולי הביא רבינו "פרדס" להשמיענו, שאף שפרדס כולל אילנות, בכל זאת רצוי לכתוב מפורש שקונה את האילנות, וכל-שכן אם לו שדה סתם, שוודאי צריך לציין אותם במפורש, אע"פ שגם בשדה אם לא כתב - קנה האילנות, כמפורש להלן פרק כו הלכה ב (סמ"ע סימן רטז, ס"ק א) [להלן פרק כח הלכה יד, נראה שסתם פרדס הוא מרימונים, וכן נראה מן הפסוק בשיר השירים (ד, יג) "שלחך פרדס רמונים", וכן כתב רבינו יהונתן בבבא-מציעא קד. (הובא ב'שיטה מקובצת' שם) ודברי רבינו שהביא פרדס מתמרים, צריכים עיין]. (156) כן בגמרא

פובש¹³⁹ - הרי הוא של לוקח¹⁴⁰, ובכלל השדה¹⁴¹ נחשב.

(120) שם ס"ט-ע. (121) ואם לא אמר כן, מכר את כל האילנות בכלל השדה, ראה להלן הערה קנט. (122) ["אילנות" הוא שם כולל. ומשתמשים בביטוי זה כשישנם בשדה כמה מיני אילנות. אבל אם יש רק מין אחד או אפילו שני מינים - קוראים בשמם: "דקלים" ו"גפנים". ואעפ"כ אם אמר "חוץ מן האילנות" ואין כאן אלא דקלים - ודאי כוונתו עליהם, אע"פ שלא הזכירם בשמם. והוא הטעם לגפנים שבסמוך שאם אין בשדה אלא גפנים - הם בכלל אילנות]. (123) [כגון שיש "זיתים" לבד או "תפוחים" לבד וכו', ואמר: "חוץ מן האילנות" הם בכלל זה אע"פ שלא הזכירם בשמם, כנ"ל. וראה בסמ"ע סימן רטז ס"ק ח]. (124) טעם הדבר כמו שמבאר רבינו, ראה להלן. (125) [המוקף, חסר בדפוס רומי ובכתב-יד תימן, וכן הנוסחא בגמרא (ב"ב שם) לפי כ"י מינכן. ועיין בדקדוקי סופרים. וקצת חסר גם בכ"י רומי עיי"ש. וראה להלן בהערה הסמוכה]. (126) [ושייר לעצמו הגרוע. כי דקלים משובחים יותר מגפנים, לפי שאין בטיפולם הוצאה מרובה כמו שיש בגפנים (ראה כתובות עט. וב'תוספות' שם ד"ה אילני), אע"פ שבנוגע לפירות - הגפנים טובים יותר (בבא-קמא צב). ועיין בהשגת הראב"ד ובמגיד-משנה]. (127) מימרא של רב, ולפי סיכום הגמרא (שם ס"ט-ע). (128) כגון שאמר מפורש: "חוץ מן הדקלים". (129) לעצמו. (130) שזה הוא קנה-המידה לגובהו של הדקל. (131) שהוא כל כך גבוה, שצריך חבל בכדי לעלות עליו ללקוט את הפירות הנמצאים בראשו. (132) היינו, כל הדקלים הנמוכים משיעור זה. לפי שסתם דקל הוא גבוה, ואם אינו כן - אינו בכלל השיור, שהרי אמר: "חוץ מן הדקלים". (133) ואם אין שם אלא דקלים נמוכים, שייר אותם לעצמו (מ"מ בשם ר"י בן מיגש, ורמ"א בשם ה'טורי), כשם שאם אמר "אילנות" ואין שם אלא "דקלים" (בן מיגש), שמכיוון שאין אחרים לא יכול היה להתכוון אלא לאלו (וכן כתב רמ"ה שם). (134) מימרא של דייני גולה, ולפי סיכום הגמרא (שם ע). (135) ובהם לא שייך השיעור של "עולים לו בחבל", שהרי יש להם ענפים הרבה, ואפשר לעלות עליו בלי חבל. (136) כגון שאמר מפורש: "חוץ מן האילנות". (137) עץ מסביב לצואר הבהמה, ובו מוסרות למשוך בהם את הבהמה. (138) כופפו. כלומר, אין השור והמחרישה כופפים אותו ועוברים עליו. ואז נחשב ל"אילן". (139) שהוא קטן ודק, והעול כופף אותו, והשור עובר עליו בלי הפרעה. (140) אבל אם אין אלא דקים, שייר את הדקים האלו (רמ"א בשם ה'טורי, שם רטז, סעיף ז) הואיל ואין אחרים ולא יכול היה להתכוון אלא אליהם (כמו בדקלים, למעלה הערת קלג). (141) ואינם נחשבים כאילנות נפרדים, שיהיו בכלל תנאו: "חוץ מן האילנות".

יג. האומר¹⁴² לחברו: קרקע ודקלים אני מוכר לך, אפלו לא היו לו¹⁴³ דקלים, אם רצה¹⁴⁴ לקנות לו שני¹⁴⁵ דקלים - הרי זה קנה המקח¹⁴⁶, ואין הלוקח

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המוכר לחפור מחוץ לבית ולהמשיך בחפירה מתחת לאדמה עד שיגיע למטה מן הבית, בתנאי שלא יגרום נזק לבית עצמו על-ידי ערעור אשיותיו (רשב"ם שם, ולדעת ר"י בן מיגאש אינו יכול לחפור בקרקע מחשש שמא יזיק). ואילו הלוקח אינו רשאי לעשות כן, ואם חפר בורות, הם של מוכר (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש). (178) אף שכתב עומק ורום, כל זמן שלא כתב "מקרקע התהום וכו' עד רום רקיע". (179) בדפוס רומי: "הבמות". וצריך להיות: "הבניות" או "הבנינות". ובשו"ע (חו"מ סימן ריד, סעיף ג): "הבנינים". (180) בעומק האדמה, היינו בור ודות, דלהלן. (181) היינו המחילות שלמעלה, דלהלן. (182) אף שלא כתב לו "עומק ורום" - שמשפט זה עצמו משמעותו גם עומק ורום, וגם הבנינים שלמטה ושלמעלה (מגיד-משנה). (183) "חפירה בקרקע" (פירוש המשניות), ומים מכוסים בו (רשב"ם ד"ה היינו בור והיינו דות). (184) "בנוי על הקרקע" (פירוש המשניות), וראה להלן פרק כה הלכה ב והערה כד. (185) שתשמישם נפרד מן הבית, שאינו עשוי אלא לשאוב ממנו מים (רשב"ם ד"ה אע"פ שכתב לו עומקא ורומא), ולפיכך לא קנה אלא אם כתב בנוסח זה, ולא מספיק אם כתב לו "עומק ורום" בלבד. (186) התקרות. בכ"י תימן חסירה מילה זו. (187) חפירות, כגון מקואות (ראה ב'תוספות' שם ד"ה אהני). (188) כלומר, מחילות שעל פני התקרה, ולא אלו שמתחת לתקרה בכיוון לפני הבית. וסובר רבינו כדעת ה'תוספות' שם. אבל דעת רשב"ם, שמה שכתב "רום רקיע" אינו מוסיף כלום והוא מיותר. ודינו של גג, שיש לו מעקה עשרה טפחים, לדעת רבינו - להלן פכ"ה הלכה ב.

טז. המוכר¹⁸⁹ בית לחברו על מנת¹⁹⁰ שדיוטא¹⁹¹ עליונה שליו¹⁹² - הרי זו שליו¹⁹³. ואם רצה להוציא בה¹⁹⁴ זידין¹⁹⁵ - מוציא¹⁹⁶. ואם¹⁹⁷ נפלה¹⁹⁸ - חוזר ובונה אותה¹⁹⁹. ואם רצה לבנות על גבה²⁰⁰ - פונה פשהיה מקדם²⁰¹.

(189) מימרא של ריש לקיש (ב"ב סג.). (190) שהוסיף את התנאי דלהלן. והוא-הדין אם אמר "חוק", וגמרא ערוכה היא בבבא-בבא קמח: (רשב"ם שם סג. ד"ה אמר ר"ל). (191) הרשב"ם (ד"ה אמר ר"ל זאת אומרת) מפרש: גג שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים. וכיוצא בזה מפרש במגיד-משנה. (192) ויש כאן יתור לשון, שהרי בין כך היא שלו, כמפורש להלן (פכ"ה הלכה ב) שהמוכר את הבית לא מכר את הגג שיש לו מעקה גבוה עשרה טפחים, ולפיכך אנו אומרים שכוונתו ביתור-לשון זה להשאיר לו זכויות שונות בקשר לגג זה. (193) לדעת הרשב"ם (שם סג. ד"ה שאם רצה) - הרי זו שלו ולא ליורשיו, כיון שלמדים דבר זה רק מיתור לשון. וכמו שאמרו שם סג. בבן לוי שמכר שדה לישראל, ואמר לו על-מנת שהמעשר שלו, שהרי הוא שלו ולא ליורשיו, וכ"ה בדברי רבינו בפ"ו מהלכות מעשר הלכה יט. ועיין משנה-למלך כאן בשם הריב"ש. (194) מהדיוטא לחצר. ובלעדי התנאי היה נטול רשות זאת (רשב"ם שם). והמדובר באופן שמכר החצר ללוקח. ויש מפרשים להיפך:

שם. ופירושו "רצוי", וב'טור' הביא: "טוב לו". (157) הם הפירות (ביאור הגר"א שם ס"ק א.). (158) הם הלולבים (ביאור הגר"א שם, וכן נראה ב'ערוך' ערך הן). ובגמרא יש עוד מילה אחת: "ציצין", ורבינו השמיטה, ואינה גם ברי"ף. (159) שם בגמרא. וכן נראה במשנה (שם סח): שלא מיעטו מכלל שדה אלא חרוב המורכב וסדן השקמה. וראה למעלה הערה קא. ולהלן פרק כו הלכה ב ובהערות לב-מו שם. (160) בלשון הגמרא שם: "שופרא דשטרא". (161) הוא הדין. (162) מימרא של אביי (שם סא:). (163) בגמרא שם: "מיד" (=דבר) והוא שם כולל לכל דבר הנמכר. אבל מכיון שמדובר כאן בשטר, על כרחנו שאין זה אלא בקרקע, שהרי מטלטלין לאו בני שטרא ניהו (בבא-קמא עט:). (164) רצוי. (165) = ולא השארתי. (166) כדי שלא תתעורר שאלת הגבולות והמצרים, ושלא יטעון המוכר, שמצרים הרחיב לו ללוקח, כלומר, שרשם מצרים רחבים, ובאמת מכר לו פחות מתחום זה (ראה למעלה פכ"א הי"ז), ואף שמן הדין, אין מקום לטענה זו, שהרי המוכר לחבירו שדה, קנה אותה כולה אפילו היא גדולה הרבה (חו"מ סימן ריט, סעיף א), אלא-אם-כן היא חלוקה באמצע וגדורה לכמה שדות (ראה למעלה פכ"א הלכה יז, והערה קג). (167) ושמה יבוא לפני בית-דין טועים, ויפסקו לו שדה בת תשעה קבין בלבד (כמינימום של שדה) - סמ"ע סימן רטז ס"ק ג.

טו. המוכר¹⁶⁸ בית לחברו, אף על פי שכתב לו 'והקניתי לך עמקו ורומו'¹⁶⁹, צריך לכתב לו¹⁷⁰ קנה לך מקרקע¹⁷¹ התהום¹⁷² עד רום רקיע¹⁷³. ש'העמק והרום אינו נקנה בסתם¹⁷⁴; וכיון ש'קנה' העמק והרום - קנה הרום שהוא האויר בלבד¹⁷⁶, והעמק שהוא עבי הארץ¹⁷⁷, אבל לא קנה¹⁷⁸ הבנינות¹⁷⁹ ש'במעמקים'¹⁸⁰ וש'באויר'¹⁸¹; וכיון שכתב לו 'מקרקע התהום עד רום הרקיע'¹⁸² - קנה הבור¹⁸³ והדות¹⁸⁴ ש'בעבי הקרקע'¹⁸⁵, והמעזיבות¹⁸⁶ והמחילות¹⁸⁷ ש'בין המעזיבות למעלה'¹⁸⁸.

(168) מימרא של רב דימי, בבבא-בבא סג: (169) ותוספת לשון זו, באה לרבות את תחום המכירה. (170) בשטר המכירה. אם מתכוון להקנות לו גם בנינים יתרים, שמתחת לבית ושעל גבו, כמבואר להלן. (171) צ"ל: "מקרקע", וכן הוא בכ"י תימן ובשו"ע (סי' ריד, סעיף ג). (172) שכתב הקרקע האחרונה שבמעמקי האדמה. כלומר, עד הסוף, והיינו: כל העומק. (173) שהוא, סוף הרום, והיינו, כל הרום. (174) כלומר, אם לא כתב מפורש עומק ורום (גמרא שם). (175) אחרי שכתב לו מפורש "עומק ורום". (176) שתהא רשות ללוקח להגביה ולבנות באויר שעל הבית, ולשלול זכות זו מאת המוכר, ואם לא כתב לו יכול המוכר לבנות למעלה מהבית על גבי עמודים (כי הרי על כתלי הבית ממש אסור לו לבנות שאותם מכר ויצאו מרשותו), ואילו ללוקח אין רשות זו (מגיד-משנה). (177) לענין זה שיכול הלוקח לחפור בורות תחת קרקע הבית, ולשלול זכות זו מאת המוכר. ואם לא כתב לו, יכול

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התְּשַׁמֵּשׁוּ, אָלָא אִם פֶּן פֶּרְשׁ³. בְּיַצֵּד? מְכָר אֶת הַבֵּית⁵ - לֹא מְכָר אֶת הַיְצִיעַ שֶׁסְּבִיבוֹת הַבֵּית⁶, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא פְּתוּחַ⁷ לְתוֹכוֹ. בְּמָה⁸ דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה רַחֵב הַיְצִיעַ אַרְבַּע אַמּוֹת אוֹ יִתְרִי⁹; אֲכַל פְּחוֹת מְזֵה¹⁰ - הָרִי הוּא בְּכָלֵל הַבֵּית. וְכֵן¹¹ הַעֲלִיָּה שְׁעַל גְּבֵי הַבֵּית הַפְּתוּחָה לְתוֹכוֹ בְּאַרְבַּע בְּמַעֲזִיבַת הַבֵּית¹² - הָרִי הוּא בְּכָלֵל הַבֵּית¹³.

(2) דברים המשמשים לסיפוק צרכים מסויימים, הקשורים עם הדבר המסויים שמכר. (3) שהתנה מפורש, שמוכר את הדבר ואת תשמישיו. (4) משנה בבבא בתרא סא. (5) סתם (רבינו גרשום ורשב"ם) ולא פירש כלום בדבר תשמישי הבית. (6) כפירושו של רב יוסף שם. "והוא כמו חדר שעושים סביבות כתלי הבית מבחוץ כמו שהיה במקדש ... ויש שעושים כן בתוך עוביו של כותל" (רי"ף). וכן פירש רבינו במשנה שם: "יציע הוא חלל בין שני כותלים". וכל זה דווקא אם הוא מבחוץ או בעובי הכותל, אבל אם הוא בפנים הבית - נמכר בכלל הבית (כסף משנה). ויש שם פירוש אחר בגמרא שצ"ע הוא "אפתח" כלומר עלייה שעל גבי הבית (רי"ף), ואין להלכה כן. (7) "שאיין לה פתח אחר, אלא מן הבית נכנסים לתוכו" (סמ"ע, ריד, סעיף קטן ב), ועם זה אינה בטילה לגבי הבית (משנה שם), הואיל וחשוב הוא (גמרא שם). (8) מימרא של מר זוטרא (שם). (9) שאז הוא חשוב וקובע מקום לעצמו. (10) שאינו חשוב. (11) לפירוש האחר בגמרא שם זהו "יציע" שבמשנה ואם כן אינה מכורה בכל הבית, אף על פי שהיא פתוחה לתוכו - אם רחבה ארבע אמות. אבל הרי"ף ורבינו פסקו להלכה כרב יוסף, ולפי זה עלייה זו אינה "יציע" והיא בכלל הבית אם פתוחה לתוכו אף על פי שרחבה ארבע אמות. (12) "שהיא קרקעיתה של אותה העלייה וממנו נכנס ויוצא. וזה הוא פיתחה" (רי"ף). (13) אף על פי שרחבה ארבע אמות. לפי שהיא חלק מן הבית.

ב. המוכר את הבית - לא מכר את החדר¹⁴ שְׁלִפְנֵי מִמְנו¹⁵, אף על פי שִׁמְצָר¹⁶ מְצָרִים הַחִיצוֹנִים¹⁷; וְלֹא אֶת הַגֵּג¹⁸, בְּזִמְן שֵׁישׁ לוֹ מְצָקָה עֲשָׂה¹⁹ טְפָחִים וְיֵשׁ בוֹ רַחֵב אַרְבַּע אַמּוֹת, וְלֹא²⁰ אֶת הַבּוֹר²¹ הַחֲפוּר בְּקִרְקָע²², וְלֹא אֶת הַדּוֹת הַבְּנוּי בְּבוֹר²³, אף על פי שְׁמֵכָר לוֹ²⁴ הַעֲמֵק וְהָרוֹם, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ.

(14) רגילין היו לבנות חדר לפנים מהבית להצניע שם ממונם וכליהם, ואין תשמישן לדור בו כתשמיש הבית והיציע" (סמ"ע סימן ריד סעיף קטן ו, מדברי הרשב"ם דיבור המתחיל ולא את החדר). (15) מסתימת לשון רבינו נראה שהמדובר גם בחדר שאינו רחב ארבע אמות (מגיד משנה) וגם באופן שהוא פתוח לבית (כמו שכתב הרשב"ם שם), מכיוון שאין תשמישו כשל הבית. (16) ציין לו את הגבולות של הבית. (17) כלומר, מחוץ לחדר, באופן שהגבולות כוללים אף את ה"חדר" בתוכם, אף על פי כן אין הוא כלול במכירת הבית, לפי שאנו אומרים: "מצרים הרחב לו", כלומר, הרחב אותם למעלה מהמידה (וראה

להוציא זיזים מהחצר של המוכר, אל הדיוטא (מגיד-משנה, וכ"ה ב'תוספות' שם). (195) לוחות או מוטות. (196) כדעת רב זביר שם, וכן פסק הרי"ף. (197) כדעת רב פפא, וכמסקנת הגמרא (שם סד). (198) הדיוטא הזאת. (199) את הדיוטא, שבלעדי התנאי לא היה יכול להקימה מחדש (רשב"ם ד"ה רב פפא אמר). (200) כלומר, לבנות על גבי הדיוטא. (201) כלומר, באותה מדת-בנין שהיתה על גבי הדיוטא ולא יותר. ועיין ראב"ד. ולמד כן רבינו ממה שאמרו בגמרא (ב"ב סד). שמה שאמר רב פפא "שאם רצה לבנות על גבה - בונה" - היינו אם נפלה. ומפרש רבינו שנפלה, היינו בשני אופנים: א' שנפלה הדיוטא עצמה וחוזר ובונה אותה. ב' אם היה בנין על גבי הדיוטא ונפל, חוזר ובונה אותו. שכן מורה פשטות לשון רב פפא: "שאם רצה לבנות על גבה" - שהכוונה לבנות על גבי הדיוטא, והיינו כשהיה בנין מקודם ונפל. ועיין ביאור הגר"א סימן ריד ס"ק לח.

יז. המוכר²⁰² קְבָרוֹ²⁰³, או דָּרָךְ קְבָרוֹ²⁰⁴, או מְקוֹם מַעֲמָדוֹ²⁰⁵, או בֵּית הַסְּפָדוֹ²⁰⁶ - בְּאֵין גְּבֵי מְשַׁפְּחָה²⁰⁷ וְקוֹבְרִים שָׁם²⁰⁸ בְּעַל פְּרָחָה²⁰⁹, מְשׁוּם פְּגָם מְשַׁפְּחָה²¹⁰, וְנוֹתְנֵין דְּמֵי הַקְּבָר שֶׁקְּבְרוּ בוֹ לְלוֹקְחָהּ²¹¹, אף על פי שְׁלֹא פֶּרְשֵׁי²¹².

(202) ברייתא בכתובות פד. (203) כלומר, בית קברות משפחתי שלו. (204) הדרך המובילה לקבר. (205) היו מקומות שנהגו לעשות "מעמד" בבית הקברות אחר הקבורה, וכן היו עושים: עם שובם מקבורת המת, עומדים ויושבים שבע פעמים ואומרים לפני הקרובים דברי קינות וכיוצא בהן (ראה פי"ב מהלכות אבל ה"ד). (206) מקום שהיו מספידים שם את את המת. (207) של המוכר. (208) את המוכר שמת, או את בני משפחתו. (209) של הלוקח. (210) שגנאי הוא להם שיהיו אחרים נקברים עמהם, והם ייקברו בקבורת אחרים (רש"י בכתובות שם). (211) כתובות שם. ורק בעד מקום הקבר צריך לשלם ללוקח, מפני שהקבר אסור בהנאה - ולא יוכל הלוקח שוב להשתמש במקום זה לשום דבר והרי הפסיד הכל, ולפיכך מסלקים אותו ונותנים לו בחזרה את כספו, אבל עבור הדרך ומקום המעמד ובית ההספד, שאינם נאסרים בהנאה, אין צורך לשלם ללוקח, שהרי אין צורך להוציאם מידו, אלא שירשה לבני המשפחה להשתמש במקום לצרכי המת ואחר-כך ישתמש בהם כחפצו (סמ"ע סימן ריז ס"ק טו). (212) כלומר, מכר לו בסתמא ולא פירש שמוכר לו על-מנת שיחזור וימכור למשפחתו, כשימות הוא, כדי שיקברוהו בקבר משפחתו.

~ יום חמישי ח' שבט ~

פֶּרֶק חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים

(1) נתבארו בו הדברים הנכללים במכירת הבית (בשאינן [ושאינן] נכללין, וכן במכירת החצר ובית הבד והמרחץ.

א. המוכר דבר שיש לו תְּשַׁמֵּשׁוּ² - לא מכר את

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מפני שמוכר בעין יפה הוא מוכר - כאן שמכר את שניהם לשניים, כשם שעינו טובה לזה, כך היא טובה לזה, ומה שהוא עין יפה לזה, הוא עין רעה לזה, ולפיכך אין להם דרך זה על זה. ואמנם אם לא מכר לשניהם כאחד, אלא מקודם מכר את הפנימי והשאר את החיצוני לעצמו, כיוון שזכה הפנימי בדרך על המוכר - אין זכות זו מסתלקת אף כשמכר אחר כך גם את החיצוני לשני (מגיד משנה בשם ר"י בן מיגאש).³⁷ שוודאי אין לו לפנימי דרך על החיצון, שהרי הנותן, נותן בעין יפה יותר מהמוכר, כמו שמסיק מיד אחרי זה.³⁸ מסקנת הגמרא שם. (39) לפנימי. (40) על החיצון. (41) שהרי אף החכמים הסבורים, שמוכר בעין רעה מוכר, מודים שנותן בעין יפה נותן, הרי שיש עדיפות למקבל מתנה על הקונה, ביחס לטובה מבעל הבית. (42) ודווקא שמכר ונתן כאחד, אבל אם מכר את החיצון תחילה ואחרי כן נתן את הפנימי, לא זכה הפנימי בדרך, שהרי תיכף שמכר את החיצון והשאר לעצמו את הפנימי - אבד את הדרך על החיצון, שהרי מוכר בעין יפה מוכר, ואם כן כשנתן אחרי זה את הפנימי לשני, לא יכול לתת לו אלא מה שבידו, והיינו בלי דרך על החיצון (מגיד משנה בשם ר"י בן מיגאש).

ה. המוכר⁴³ את הבית - מוכר⁴⁴ את התנור⁴⁵ ואת הפינים⁴⁶, ואת מלבונות⁴⁷ הפתחים המחברין בטיט⁴⁸, ואת הדלת⁴⁹ ואת הנגר⁵⁰ ואת המנעול⁵¹, אבל לא המפתח⁵². ומכר⁵³ את המכתשת⁵⁴ הקבועה⁵⁵, אבל לא את המטלטלת⁵⁶. ומכר את האצטרביל⁵⁷, אבל לא את הפלי שהקמח יורד לתוכו, שהוא כמו כפיפה⁵⁸ של עץ⁵⁹. ולא מכר⁶⁰ את מלבונות⁶¹ פריע⁶² המטה, ולא⁶³ את מלבונות החלונות⁶⁴, אף על פי שהן מחברין בטיט⁶⁵, מפני שהן לנוי⁶⁶. ובזמן⁶⁷ שאמר 'הוא וכל מה שבתוכו' - הרי כלן⁶⁸ מכורין.

(43) משנה שם סה. (44) ברשב"ם שם דיבור המתחיל מכר, נתן כלל קבוע לכל ההלכות הבאות: "כל תשמישי בית הקבועים מכורים בכלל בית, והמטלטלין אינם מכורים" וכן הוא בשולחן ערוך סימן ריד סעיף יא. (45) המחובר לקרקע (רשב"ם). וכן כתב המגיד משנה, ועיין (להלן). (46) אף הם מחוברים לקרקע (רשב"ם ומגיד משנה) ויש בהם שני חללים מלמעלה לשפיתת שתי קדרות. ואף על פי שבמשנה שלפנינו הנוסחא "ולא את התנור ולא את הכיריים" - הרי בכי"מ הנוסחא: "מכר תנור, מכר כיריים" וכן הוא ברשב"ם, ברי"ף ובספר המקח והממכר לרב האי שער כ. וכתב שם הרשב"ם שלפי נוסחא זו המדובר במחברים לקרקע, שבתלושים בוודאי לא קנה. (47) עמודים של עץ מסביב למוזות הבית מלמטה ולמעלה בצורת מרובע, והדלת שוקף עליהן (בבא בתרא סט.). (48) בגמרא (שם) הסיקו שאם הם מחוברים בטיט, הם בוודאי בכלל הבית. והסתפקו שם באופן שהם מחוברים רק ביתירות. והרמב"ם הדגיש "בטיט", שב"יתירות" הרי זה ספק, ובכל ספק בממונות אנו פוסקים לקולא לנתבע, היינו

למעלה פרק כא הלכה יז) כן היא מסקנת הגמרא שם סא: (18) משנה שם. (19) שאז הוא מקום חשוב, ואינו בטל כלפי הבית. (20) משנה שם סד. (21) עשוי לאגירת מים, והוא תשמיש נפרד מזה של הבית עצמו. (22) קרקע קשה, שמחזיקה את המים. (23) אם קרקע הבור היא מעפר תיחוח, שאינו מחזיק את המים, בונים בו כותל של אבנים להחזקת המים, ומפירוש המשניות לרמב"ם נראה קצת שהבניין בולט מעל לבור על פני הקרקע, שכן הם דבריו (שם): "בור הוא חפירה בקרקע, והדות בנוי על הקרקע". וראה למעלה פרק כד הלכה טו. (24) וכתב כך מפורש בשטר המכירה.

ג. וצריך²⁵ המוכר לקנות לו דרך מן הלוקח, כדי להפנס בבור זה או לדות ששיר²⁶; שכל המוכר - בעין יפה²⁷ מוכר. ואם אמר²⁸ לו: מכרתי לך הבית חוץ מן הבור או הדות - אין צריך²⁹ לקנות לו דרך. וכן המוכר בור או דות בלבד³⁰ - אין הלוקח צריך לקנות לו דרך³¹, אלא נכנס לתוך ביתו של מוכר עד הדות³² וממלא³³.

(25) גם זה במשנה שם ורכיבי עקיבא ופסקו בגמרא (שם סה.) הלכה כמותו. (26) ייתכן, כי כוונת רבינו להדגיש שמה שאמרו "צריך ליקח לו דרך", אין זה אלא "בור ודות", אבל לו ב"חדר" ו"גג", המובאים לפני זה בהלכה א. וגם להלן פרק כו הלכה ד דקדק רבינו לכתוב כן. (27) ואינו מוכר בצמצום, ולא שייר לעצמו חלק בשטח שמכר. כן מסקנת הגמרא (שם סה): בטעם דברי רבי עקיבא. (28) כן הוא במשנה שם, שבוה מודה גם רבי עקיבא. (29) שתנאי זה היה מיותר, שהרי בין כך ה"בור ודות" הם שלו, ולא היה צריך להתנות על זה, ובהתאם לכלל המקובל, שכל "לשון יתירה באה לרבות" אנו אומרים שהתכוון בריבוי דברים זה להתנות להשאר לעצמו גם את הדרך. (30) ועיכב את הבית לעצמו. (31) שם במשנה כרכי עקיבא. ומאותו הטעם האמור, שמוכר בעין יפה מוכר, ומכר לו גם את הדרך. (32) בכתב-יד תימן: "הבור". (33) מים מן הבור או הדות.

ד. שני³⁴ בתים זה לפנים³⁵ מזה, מכר שניהם לשנים או נתן שניהם לשנים - אין להם דרך זה על זה³⁶; ואין צריך לומר אם נתן החיצון³⁷ ומכר הפנימי. אבל³⁸ אם מכר החיצון ונתן הפנימי - יש לו³⁹ דרך⁴⁰; שכל הנותן - בעין יפה נותן יותר⁴¹ מן המוכר⁴².

(34) ברייתא שם סה. (35) ואי אפשר לפנימי לצאת החוצה כי אם דרך החיצונה (סמ"ע, ריד סעיף קטן לז). (36) כלומר, כשם שאין לחיצון דריסה לפנימי, כך אין לפנימי זכות לעבור דרך החיצוני והייב הוא לפיכך את החיצון, שיתן לו דרך לעבור. ואף על פי שאם מכר רק את הפנימי והשאר לעצמו את החיצוני, היה לפנימי דרך עליו,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

**הַרִי פִּלְזָן מְכוּרֵינִי. בֵּין פֶּךָ וּבֵין פֶּךָ - לֹא מְכַר אֶת
הַמְּרַחֵץ⁸¹ וְלֹא בֵּית הַבַּד⁸² שֶׁבְּתוֹכָהּ⁸⁴.**

(69) משנה וברייתא שם סז. (70) שיח הוא בור ארוך וצר (רש"י בבא קמא נ: דיבור המתחיל חריצין ונעיצין). (71) בורות מרובעים ומכוסים בתקרה (רש"י שם). (72) בניגוד למוכר בית שלא מכר בור ודות (למעלה הלכה ב) - מכר חצר, מכר אותם מפני שדרך החצרות להיות בהן בורות ואין דרך הבית בכך (ר"י בן מיגאש). (73) ברייתא שם. (74) הנמצאים בשפת החצר, אבל פתוחים אליו (רש"י שם דיבור המתחיל החיצונים). (75) בפנים החצר, אף שאין להם פתח לחצר והכניסה והיציאה הן דרך הבית החיצון (סמ"ע סימן רטו סעיף קטן ב בשם הר"ן). (76) לתעשיית הזכוכית (רש"י שם בשם ר"ח). (77) שאין מוכרים אלא לבני חצר זו (רש"י שם). (78) אלא לרשות הרבים. (79) לתוכה ולרשות הרבים. (80) היינו, תשמישי הבית הבלתי-קבועים, אותם שאינם נמכרים עם הבית (למעלה הלכה ה) - אינם נמכרים גם עם החצר, וכל שכן מטלטלין סתם שאינם תשמישי הבית (רש"י שם). (81) כל התשמישים המטלטלים. (82) שאינו בכלל חצר (רש"י שם דיבור המתחיל לא את המרחץ), ויש לו שם בפני עצמו ואינו מצוי בכל חצר (סמ"ע שם סעיף קטן א). (83) בית שבו עוצרים שמן מהזיתים. (84) מפני אותו הטעם שיש במרחץ.

**ז. הַמּוֹכֵר⁸⁵ אֶת בֵּית הַבַּד⁸⁶ - מְכַר⁸⁷ אֶת הָאֶבֶן⁸⁸
הַגְּדוֹלָה הַבְּנוּיָה בְּאֶרֶץ⁸⁹ שְׁטוּחִים עָלֶיהָ זֵיתִים, וְאֶת
הַפְּלוֹנְסָאוֹת⁹⁰ שֶׁל אֶרֶץ שְׁפוּמְכִין בְּהֵן בְּעַת טְחִינַת
הַזֵּיתִים, וְאֶת הַיְקָבִים⁹¹, וְאֶת הַפְּלִים⁹² שֶׁנּוֹתְנִין בְּהֵן
אֶת הַזֵּיתִים הַבְּתוּשִׁין, וְהֵם הַמְּפָרְכוֹת; אֲבָל לֹא מְכַר
אֶת הַרְחִים הַעֲלִיּוֹנָה⁹³. וּבִזְמַן שְׁאֵמֵר הוּא וְכָל מֵה
שֶׁבְּתוֹכוֹ - הַרִי פִּלְזָן מְכוּרֵינִי. בֵּין פֶּךָ וּבֵין פֶּךָ - לֹא
מְכַר⁹⁴ אֶת הַפּוֹבְשִׁין⁹⁵ שֶׁמְכַבְּשִׁין בְּהֵן הַזֵּיתִים⁹⁶, וְלֹא
אֶת הַגְּלָגֶל⁹⁷, וְלֹא אֶת הַקּוֹרָה, וְלֹא אֶת הַשְּׂקִין⁹⁸, וְלֹא
אֶת הַמְּרַצוּפִין⁹⁹.**

(85) משנה וברייתא שם סז: (86) תהליך עצירת השמן היה (כפי שנמצא במשנה במסכת מנחות פו.) כך: בתחילה היו כותשים את הזיתים במכתשת, או טוחנים אותם בריחיים (לפי דעה אחרת), אחר כך שמים אותם בסל, והם היו זבים מאליהם, ושמן זה הוא שמן ראשון. אחרי כן היו טוענים על הזיתים קורה, והשמן הנסחט על ידה הוא השמן השני, ואחרי כן היו טוחנים אותם בריחיים, וטוענים עליהם את הקורה, וזה היה שמן שלישי. (87) אף בעניין זה מביא הרשב"ם (שם) את הכלל של הלכה זו: תשמישים קבועים, הם בכלל בית הבד, ושאינם קבועים אינם בכלל. (88) זה פירושו של רבינו למלה "ים" שבמשנה, שעליה אמרו בגמרא שהיא "טלפחא" (=עדשה), וכן כתב בפירוש המשניות: "ים-האבן שטוחנים בתוכו הזיתים". (89) כן כתב גם ר"י מיגאש. (90) כן פירשו בגמרא את המלה

למוכר. (49) משנה שם. (50) ברייתא (שם סה:). והוא בריח הקבוע בכותל (סמ"ע סעיף קטן מב), ונקרא כך על שנגרר מקצה הכותל לקצהו (ערוך, ערך נגר א). (51) לנעול בו את הבית (ברייתא שם). והוא קבוע (רש"י שם). (52) אף על פי שהוא קבוע בדלת (גמרא שם) - כיוון שקל מאוד להוציאו מן הדלת, היינו שאין מזיזין אותו מן הפותחת ולטלטלו (רש"י שם דיבור המתחיל והוא מפתח). (53) משנה וברייתא (שם סה:). (54) "כלי ששוחקים וכותשים בו הדברים הגסים כגון מכתשת אבן" (רבינו בפירוש המשניות). (55) בקרקע (רש"י שם). (56) שאינה קבועה בקרקע ומטלטלין אותה לפעמים ממקום למקום. (57) בסיס של עץ שעליו מעמידים הריחיים (רבינו בפירוש המשניות). והוא קבוע בקרקע (רבינו גרשום). (58) סל. (59) והוא פירוש המלה "קלת" שהובאה במשנה. וכן הוא בפירוש המשניות שלו: "עגול מעץ שעושים סביב הריחיים, כדי שלא יתפזר כלום מן הקמח". (60) זה שמכר את הבית (ר"י בן מיגאש, ודעת רש"י ראה להלן). (61) חתיכות עץ המחוברות לקרקע, שנותנים תחת המיטה, שלא תדבק בקרקע, והסתפקו בגמרא (בבא בתרא סט.) אם הם בכלל הבית (ואילו המחברים למטה - בוודאי אינם בכלל בית, גמרא שם). והשאירו זאת בתיקו, ולפיכך דינו ככל ספק בדיני ממונות: לקולא לנתבע. ולדעת הרשב"ם שם המדובר במוכר מיטה, והסתפקו במלבנות שאינם מחוברים למיטה, ואילו המחברים לה - בוודאי מוכרים איתה. (62) רגלי. (63) אף זו בעייה בגמרא (שם) שלא נפתרה. (64) עמודים מסביב החלונות בצורה רבועית. (65) כך נראה בגמרא שם, שהבעייה היא במחורין בטיט. ומאחר שלא נפתרה, דן בה רבינו ככלל ספק בממון: לטובת הנתבע. ורש"י שם, פירש שהבעייה היא במחורין ביתידות, אבל המחבורות בטיט - בוודאי קנה. ודעתו שגם הבעייה (במחבורות ביתידות) - נפתרה בדרך "אם תמצי לומר" - שקנה. (66) ואינם כל כך בכלל תשמישי הבית (גמרא שם). (67) משנה וברייתא (שם). (68) כל אלו ששלל אותם לעיל ושהם שנויים במשנה וברייתא הנ"ל ואף המלבנות שלא נזכרו לא במשנה ולא בברייתא, ואם כן אין מקור מפורש שגם הם נמכרים בכלל הבית, אם אמר: "הוא וכל מה שבתוכו" - סובר רבינו שאינם גרועים, בעניין זה, מכל יתר הדברים השנויים במשנה (מגיד משנה). ודעת רש"י שם (שם) שרק תשמישים המיוחדים לבית זה - נכללים בזה.

**ו. הַמּוֹכֵר⁶⁹ אֶת הַחֲצֵר - מְכַר בּוֹרוֹת שִׁיחִין⁷⁰
וּמְעָרוֹת⁷¹ שֶׁבְּתוֹכָהּ⁷², וְכָל הַבְּתִים⁷³ הַחֲצוּנִים⁷⁴
וְהַפְּנִימִים⁷⁵, וּבְתִים שֵׁישׁ בְּהֵן הַחוֹל⁷⁶, וְהַחֲנִיּוֹת
הַפְּתוּחוֹת לְתוֹכָהּ⁷⁷; אֲבָל שְׁאֵינָן פְּתוּחוֹת לְתוֹכָהּ⁷⁸
- אֵינָן נִמְכְּרוֹת עִמָּה. הֵיוּ פְּתוּחוֹת לְכָאן וּלְכָאן⁷⁹:
אִם רַב תְּשַׁמֵּישָׁן לְתוֹכָהּ - נִמְכְּרוֹת עִמָּה; וְאִם לְאוֹ
- אֵינָן נִמְכְּרוֹת עִמָּה. וְלֹא מְכַר אֶת הַמְּטַלְטְלִין⁸⁰
שֶׁבְּתוֹכָהּ. וּבִזְמַן שְׁאֵמֵר הוּא וְכָל מֵה שֶׁבְּתוֹכָהּ -**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אָבְלָת¹²² לֹא מְכַר אֶת הַנְּסָרִים עֲצָמָן, וְאֵת הַיְקָמִים עֲצָמָן, וְלֹא אֶת הַסַּפְסָלִין עֲצָמָן, וְלֹא אֶת הַהִילָאוֹת עֲצָמָן. וּבִזְמַן שֶׁאָמַר לוֹ 'הוּא וְכָל מַה שֶּׁבְתוֹכוֹ' - הָרִי פֶלֶן מְכוּרֵי. בֵּין פֶּךָ וּבֵין פֶּךָ¹²³ - לֹא מְכַר הַבְּרֵכּוֹת הַמְסַפְקוֹת לוֹ מִיָּם בֵּין בֵּימֹת הַחֲמָה¹²⁴ בֵּין בֵּימֹת הַגְּשָׁמִים, וְלֹא בֵּית פְּנוּס הַעֲצִים¹²⁵. וְאִם אָמַר¹²⁶ לוֹ: מְרַחֵץ וְכָל תְּשֻׁמִּישׁוֹ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ - הָרִי הֵן פֶּלֶן מְכוּרֵין, אֶף עַל פִּי שֶׁהֵן חוּצָה לוֹ¹²⁷.

(114) משנה וברייתא שם סז: (115) בית העשוי לרחוץ בו, והוא מורכב משלושה חדרים: פנימי לרחיצה, בינוני להלבשה, וחיצוני שעומדים בו לבושים. ומפורש בתוספתא בבא בתרא פרק ג': "המוכר את המרחץ מכר את הבתים הפנימיים ובתים החיצוניים". (116) בית שמצניעים בו לוחות עץ. (117) בפירוש המשניות שלו הביא רבינו: "לוחות ששמים עליהם הבגדים". (118) מקום שמחזיקים בו את היקמים, הם ספסלאות של עץ שמשמשים בהם בבית המרחץ ונותנים בהם מים לפני כל אחד ואחד (מגיד משנה בשם ר"י בן מיגאש). (119) מקום שמחזיקים בו הספסלים. וכן כתב רבינו בפירוש המשניות: "כיסאות", וכ"אית דגרסי" ברשב"ם בברייתא. ובר"ף הביא כן גם במשנה כגירסת רבינו "ספסלים". (120) מקום שמחזיקים בו הוילאות. וכגירסת הרי"ף. אבל לפנינו במשנה: "בלניות". (121) שסופגים בהם את המים מהגוף אחרי הרחיצה, ובפירוש המשניות כתב רבינו: "יריעות או סיגרים לכסות את הערוה". (122) משנה וברייתא (שם). בהתאם לכלל שרק התשמישים הקבועים ומחוכרים הם בכלל הנכסים דלא נידי, אבל לא התשמישים המטלטלין. (123) כלומר, אף אם אמר: "כל מה שבתוכו". (124) שאז המים הם מועטים ואפשר היה להעלות על הדעת שהם בטלים אגב המרחץ (רשב"ם שם סח. דיבור המתחיל בין בימות החמה). (125) כן בברייתא (ובמשנה "ולא את אוצרות של עצים"). היינו, שלא מכר, לא את העצים ולא את הבית. וכך מפורש בתוספתא: "לא מכר לא את הבית ולא את העצים", מפני שאין זה תשמיש מיוחד למרחץ כל כך, שהרי בעצים אפשר להשתמש גם לעניינים אחרים (סמ"ע סעיף קטן יח). (126) בברייתא שם סח. (127) מחוץ למרחץ. ואף על פי שלא מצר לו מצרים חיצונים (ראה למעלה הלכה ח). ומה שהצריכו בגמרא שם להרחיב לו המצרים - שם מדובר בבית הבר, ולא במרחץ. [ומה שאמרו שם "תנינא אם אמר בית המרחץ וכל תשמישיו" - גירסת הרי"ף ורא"ש שם "בית הבר" וכן הוא בכ"מ]. ודעת הרשב"ם שם שאין הבדל בין בית הבר לבית המרחץ (הגהות מיימוני).

פֶּרֶק שֵׁשָׁה וְעֶשְׂרִים¹

1) נתבארו בו הדברים הנכללין במכירת העיר ושאינן נכללין, וכן במכירת שדות, ומשפט חילוף המתנה מן המכר כמה שנזכר בפרק כה ובפרק זה ודין מנהג המקומות.

א. המוכר² את העיר - מכר בתים³, ובזרות⁴ שיהיין

"בתולות" שבמשנה, והם עמודים שנועצים אותם בראש הגת להעמיד בהם את הקורה, וכן הוא בפירוש המשניות. (91) ברייתא שם. והם בורות או נקבים בקרקע, שהשמן יורד לתוכם (רשב"ם ומגיד משנה). והתוספות (דיבור המתחיל ים-טלפחה) בשם הערוך, מפרשים שאלו הם סלים שמביאים בהם הזיתים. ואף שאינם מחוכרים הם בכלל הבר. ולא הזכירו את היקב-הגת עצמה, מפני שזה עיקרו של הבר, ופשוט הוא שנמכר עימו. (92) המחוכרים בקרקע. וייתכן כי אף אם הם תלושים, - בטלים הם אגב בית הבר, וראה למעלה. (93) אבל הריחיים התחתונה - מכורה. והיא "האבן הגדולה" שלמעלה. (94) במשנה שם מפורש שאם אמר לו "הוא וכל מה שבתוכו" - גם העבירים (= הכובשים) והגלגל והקורה מכורים. ורבינו פסק כברייתא שם. ואולי גרס כן גם במשנה (מגיד משנה וסוף משנה). (95) זה פירוש הגמרא למלה "עבירין" שבמשנה. (96) בפירוש המשנה כתב רבינו: "שמכבדים אותן על האמתחות, ששמים בהם הזיתים הכתושים, ועליהם נתלית האבן וכובשין". (97) שמגלגל האבן ומגביה אותה ומכביד על הזיתים הכתושים, והשמן יוצא" (פירוש המשניות). (98) ברייתא שם. ובמשנה לא הוזכרו. (99) אף זה בברייתא ולא במשנה. והם שקים לשאת בהם את הזיתים, אלא שהשקים הם מנוצה של עיזים, והמרצופין מעור.

ח. אָמַר לוֹ¹⁰⁰: בֵּית הַבַּד וְכָל תְּשֻׁמִּישׁוֹ¹⁰¹ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ - פֶּלֶן¹⁰² מְכוּרֵין. הָיוּ¹⁰³ חוּצָה לָהּ¹⁰⁴ תְּנִינֹת¹⁰⁵ שִׁשׁוּטְחִים¹⁰⁶ בְּהֵן הַזֵּיתִים אוֹ תְּשֻׁמִּישׁוֹ¹⁰⁷: אִם¹⁰⁸ מְצַר¹⁰⁹ לוֹ מְצָרִים¹¹⁰ חִיצוֹנִים¹¹¹ שֶׁלֶּהֵן - קָנָה הַכֹּל; וְאִם לֹאוֹ¹¹² - לֹא קָנָה אֲלָא מַה שֶּׁבְתוֹכָהּ¹¹³.

(100) ברייתא שם סח. בעניין מרחץ, אבל בשקלא וטריא (שם) השוו בית הבר למרחץ בעניין זה. (101) משמע אפילו תשמיש כל דהו. (102) כל המנויים למעלה בהלכה הקודמת ואף שקים ומרצופין בכלל (סמ"ע סימן רטו סעיף קטן יב). (103) בגמרא (שם) העלו הלכה זו על כל פרטיה, על רקע של עובדה מסוימת. (104) מחוץ לבית הבר. (105) שמוכרין בהם גם צרכי מאכל כגון פת ויין, ולכן נקראים חנויות (סמ"ע שם, סעיף קטן יג). (106) לייבשם ולהכינם על ידי כך להוציא שמנם בבית הבר. (107) "שומשום" בעברית, והוא מין זרעונים, שעוצרים מהן שמן. (108) נוסף על התנאי: "וכל תשמישיו" (סמ"ע שם סעיף קטן יד). (109) ציין לו. (110) גבולות. (111) מחוץ לחנויות, באופן שגם הן כלולות בתוך הגבולות. (112) שלא מצר לו המצרים או לא התנה מפורש: "וכל תשמישיו". (113) אבל לא את החנויות שמחוצה לה.

ט. הַמוֹכֵר¹¹⁴ אֶת הַמְּרַחֵץ¹¹⁵ - מְכַר אֶת בֵּית הַנְּסָרִים¹¹⁶ שִׁישׁוּבֵין עֲלֵיהֶן¹¹⁷ כֶּשֶׁהן עֲרָמִים, וְאֵת בֵּית הַיְקָמִים¹¹⁸ שֶׁנוֹטְלִין בְּהֵן הַמִּים, וְאֵת בֵּית הַסַּפְסָלִין¹¹⁹ שִׁישׁוּבֵין עֲלֵיהֶן בְּחֶצֶר הַמְּרַחֵץ כֶּשֶׁהן לְבוּשִׁים, וְאֵת בֵּית הַהִילָאוֹת¹²⁰ שֶׁמְסַתְּפִין¹²¹ בְּהֵן;

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הסמוכים לה (רשב"ם ד"ה ולא בנותיה). (20) הרחוקים ממנה. (21) אי בים, הנושא את שם העיר ושייך לעיר. (22) היינו, חלק של העיר הנמצא רחוק ומופלג מן העיר, ונושא את שם העיר (רשב"ם). [ונכונסחת כ"י מינכן שם: "היה לה חלק אחד בים וחלק אחד ביבשה - אין נמכרין עמה". וכ"ה ביד רמ"ה]. (23) כלומר, שאין פתחם כנגד העיר, אלא הצד החיצון.

ב. המוכר²⁴ את השדה²⁵ - מכר את האבנים²⁶ הסדורות לגדר²⁷, ואת האבנים שמנחות על העמרים²⁸, מפני שהן לצרפה²⁹. ומכר את הקנים³⁰ החלקים³¹ המנחין תחת הגפנים³² כדי להעמיד את הפרם³³, מפני שהן לצרפה³⁴. ומכר את התבואה המחפרת לקרקע, אף על פי שהגיע להקצרה³⁵. ומכר את מחיצת הקנים³⁶ שהיא פחותה מבית רבע³⁷, אף על פי שהקנים שלה עבים ורחוקים³⁸. ומכר את השומרה³⁹ העשויה⁴⁰ פטיש⁴¹, אף על פי שאינה קבועה⁴². ומכר⁴³ את החרוב⁴⁴ שאינו מרפב⁴⁵ ואת בתולת השקמה⁴⁶, אף על פי שהן עבים⁴⁷. ומכר⁴⁸ כל הדקלים שפה. אכל לא מכר את האבנים שאינן סדורות לגדר, ולא את האבנים שאינן מנחות על גבי העמרים, אף על פי שהן מוכנות⁵⁰ לקף; ולא את הקנים שפפרם שאינן מנחין⁵¹ תחת הגפנים, אף על פי שהן משפין וחלקים⁵² ומוכנים לקף; ולא את התבואה העקורה⁵³ מן הקרקע, אף על פי שהיא צריכה⁵⁵ לשדה. ובזמן⁵⁶ שאמר לו 'היא וכל מה שבתוכה' - הרי כלן מכורין.

(24) משנה בבא-ביתא סח: (25) ובה יש קנה-מידה מיוחד ביחס לתשמישים, והוא שאף תשמישים שאינם קבועים בקרקע, אבל הם מיוחדים לשדה זה ואין מזוים אותם ממקומם, אף הם בכלל השדה (רשב"ם ד"ה האבנים שהן לצרפה, וסמ"ע סי' רטו ס"ק כו). (26) כך הוא במשנה. ובגמרא יש שני פירושים, אשר לטיבם של האבנים האלו, ורבינו הביא שניהם להלכה, שלענין הדין שניהם אמת (מגיד-משנה). (27) המסדורות בתוך השדה לעשות מהן גדר לשדה. אבל אם אינן סדורות, אע"פ שהן צבורות, אינן נמכרות עם השדה (גמרא שם סט). (28) אחרי קצירת העמרים, שוטחים אותם על פני השדה, ושמים עליהם אבנים שלא יתפרו על-ידי הרוח (רשב"ם שם סט). והנה בגמרא שם אמרו שלדעת רבנן החולקים על רבי מאיר 'הוא דמחתן', ולדעת רשב"ם היינו שהן מונחות בתוך השדה. ולדעת ה'תוספות' (שם ד"ה והוא) צריך שיהיו מונחות פעם אחת על העמרים. והזמנה גרידא אינה מספיקה לענין זה (סמ"ע שם ס"ק כט). ומדברי רבינו נראה שגם עכשיו בעת הקנייה, הן מונחות על העמרים. (29) לצורך קבוע של השדה. ואף-על-פי שאינם מחוברים לה. (30) משנה, שם סח: (31) המפוצלים (רשב"ם ד"ה קנים המחולקין) או שהוסרו קליפותיהם, שלא יתלעו ('תוספות' ד"ה מחולקין, בשם ה'ערוך'). (32) כלומר, העומדים תחת הגפנים. וראה

ומערות, ומרחצאות, ושוככות⁵, ובית הפדים, ובית השלחין שבה⁶ והסמוכין לה⁷, ואת החרשין⁸ המקפין⁹ לה, ואת השדות הידועות לה¹⁰, ואת הפיכרין¹¹ של תיה ועופות ודגים שפניהם¹² פנגדה¹³, אף על פי שהן רחוקים¹⁴ ממנה; אכל לא מכר המטלטלין¹⁵ שבתוכה. ובזמן שאמר לו 'היא וכל מה שבתוכה אני מוכר לה' - הרי כלן מכורין. וביין קף וביין קף¹⁷ - לא מכר לא את שיריה¹⁸, ולא את בנותיה¹⁹, ולא החרשין המקפין ממנה²⁰, ולא את החלק שיש לה פים²¹, ולא את החלק שיש לה פיכשה²², ולא את פיכרי תיה ועופות ודגים שאין פניהם פנגדה²³.

(2) משנה וברייתא, בבא-ביתא סח. (3) ולא ראו צורך להזכיר חצרות, שהם עיקר העיר (רשב"ם שם ד"ה מכר את הבתים). (4) אף שאינם בכלל בית (למעלה פכ"ה ה"ב) - הרי הם בכלל עיר. וכן כל הרשומים להלן. (5) מקום מושבם של יונים. (6) הן הגינות שבתוך העיר (וכמאן דאמר דבית השלחין היינו גינונייתא, ועיין רשב"ם שם - הגר"א סימן רטו ס"ק ז). (7) אף הם גינות, וכן כתב הרשב"ם שם: "גינונייתא, גינות הסמוכין לעיר ושבתוך העיר". (8) יערות (ברייתא שם). ובכ"י תימן: "החורשין". (9) הסמוכים. כן מסקנת הגמרא שם, על רקע של סתירה בין שתי ברייתות, שיש הבדל בין 'מוקצין לה', היינו סמוכים לה - לפי דעת רבינו, לבין 'מוקצין ממנה', היינו רחוקים ממנה. ועיין רשב"ם שם ד"ה המוקצין לה. (10) שידועים שהן שייכות לעיר (ערוך-השלחן). פרט ל'פסקי באגי' שאינן ידועות ששייכות לעיר - אינן מכורות. ועיין ב"ח שם. והיינו כמאן-דאמר דבית השלחין היינו "באגי", וכן מסקנת הגמרא שם שרק "פסקי באגי" אינם מכורים, אבל באגי (= השדות הסמוכות לעיר) - מכורים (הגר"א סימן רטו, ס"ק ו). (11) מקום גדור מיוחד להחזיק בו בעלי חיים שונים. [ולדעת רבינו נתן אב הישיבה בפירושו למשנה (שבת פ"ג) היא מלה מורכבת "בי-בר", כמו בית-בר בית-מקום לחיות בר. וראה מש"כ שם עמוד 56 הערה 2]. (12) כלומר, הפתח שלהם (שם סח: וברשב"ם ד"ה דנגיח קאיהי לגאון). (13) כנגד העיר. (14) בגמרא לא הוזכר פרט זה, אבל למדו רבינו מתוך זה שביחס לחורשות, חילקו בגמרא בין סמוכים לרחוקים. ואילו ביחס לביכרין, לא חילקו אלא בין פתחיהם כנגד העיר לבין אם אינם פתוחים כנגדה, הרי שבהם אין חילוק בין סמוך לרחוק. (15) היינו, אף העשויים לשימוש אלא שאינם קבועים ומחוברים, וכל-שכן סתם מטלטלין שאינם תשמישים, כגון אוצרות של תבואה שבוודאי אינם מכורים (רשב"ם ד"ה אבל לא את המטלטלין). (16) כלשון התוספתא (ב"ב פ"ג, הוצאת צוק"מ עמ' 402). ובמשנה מפורש: "אפילו היו בה בהמה ועבדים". (17) תוספתא שם. (18) הם "פסקי באגי" (גמרא שם). ולדעת רשב"ם, הם קטעי בקעה שסלע מפסיק בינם לבין העיר. ולדעת רבינו, הם פסקי שדות שאינם ידועים ששייכים לעיר (ב"ח סימן רטו). (19) כפרים

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למעלה הערה כז בדין אבנים. 33) כלומר, לסמוך את הגפנים. ומכאן שהמוכר לחבירו "שדה" - הגפנים בכלל (רשב"ם שם). וראה למעלה פכ"ד הי"ד והערה קנט. ולהלן הערה מז. 34) לצורך השדה (= הגפנים שבתוכה). 35) שהיא בשלה, עד שראויה לקצירה. כן הוא במשנה ובגמרא שם. 36) זה לשון רבינו בפירוש המשנה: "ומחיצת הקנים, מקום שנטועים בו הקנים בלבד". ולפנינו במשנה: "חיצת הקנים". ופירשה הרשב"ם: "קנים הרבה הגדילים בקלח אחד" (ועיין 'תוספות יום טוב' וסמ"ע ס"ק ל). 37) רובע סאה. ולפיכך היא נטולת חשיבות ובטילה אגב השדה (משנה שם). 38) ועם זה בטלים אגב השדה (גמרא שם ט. 39) הסוכה של שומרי הכרם. 40) כגירסת רבינו חננאל והרי"ף (ובמשנה שלפנינו: "שאינה עשויה בטיט", וראה להלן). 41) שכיון שהיא טוחה סביב בטיט - היא נחשבת קבועה ועומדת בשדה (סמ"ע, ס"ק לא). ודעת רשב"ם בהיפך: כיון שאינה טוחה בטיט - אינה חשובה, והיא בטלה לגבי השדה. 42) כן הוא בגמרא. 43) משנה, שם. 44) אילן המגדל חרובים. 45) כשהחרוב מזדקן ונעשה חזק, מרכיבים אותו באילנות אחרים. וזה שהוא צעיר עדיין אינו חשוב, ובטל הוא אגב השדה. 46) אילן שעושה מין תאנים. וכשעודנו צעיר ולפני שחתכו ענפיו, הוא נקרא: "בתולת השקמה". והוא בטל לגבי השדה. 47) שענפיה עבים. כן הוא בגמרא שם. 48) אין זה מפורש במשנה, ולמדה רבינו מהא דלעיל, שהמוכר את השדה מכר את הגפנים שבה (עיי"ש הערה לב), ומהא דלהלן שלא מיעטו אלא חרוב המורכב וסדן השקמה - הרי שאילנות אחרים הם בכלל השדה. וכן מפורש בתוספתא פ"ג דבבא-בתרא (הוצאת צוק"מ עמ' 14, 402). וראה עוד למעלה פרק כד הלכה יב והערה קכא, ושם הי"ד והערה קנט. 49) אף שהן צבורות לצרכי הגדר, וכחכמים ולא כרבי מאיר (שם ט. 50) עומדות מזומנות לתשיש זה. ואף כאן כחכמים ולא כרבי מאיר (שם). 51) שאינם עומדים. ראה למעלה הערה לא. 52) זה פירוש המילה "משופין", ואף זה כחכמים ולא כרבי מאיר (שם). 53) התלושה. 54) כן הוא בגמרא (שם). 55) לשוטחה על פני השדה לייבשה (רשב"ם שם). 56) משנה (שם סח):

נחשבים כשדה בפני עצמם ואינם נכללים במשפט: "כל מה שבתוכו", שהוא מכר לו שדה אחת ולא שתי שדות (רשב"ם שם ד"ה לא את חיצם הקנים, ומגיד-משנה כאן). 59) שאז היא נחשבת כשדה נפרד. 60) גמרא, שם ט. 61) מימרא של רבי יוחנן, שם. 62) גינה בצורת מלבן מרובע. כלשון רבינו בפירוש המשנה (כלאים פ"ג מ"א): "עושים בגינות ערוגות מרובעות כדי לזרוע בהם הירקות", ו"לשון עברי הוא מערוגת מטעה" (יחזקאל יז, ז) - 'תוספות יום טוב' שם. 63) ואין בה בית רובע (רשב"ם שם). 64) לדעת הרשב"ם (שם), הוא-הדין לכל שדה שיש לה שם בפני עצמו, אלא ששדה של בשמים הדרך לקרוא לה שם מיוחד (ד"ה לא את חיצת הקנים בלבד). 65) פירוש רב פפא, למימרת רבי יוחנן (שם). 66) בית הוורד. 67) כגירסת הר"ח והרי"ף. והטעם, שכיון שאינה טוחה מסביבה בטיט, הרי היא כדבר המטלטל ואינה בטלה לשדה (ובמשניות שלפנינו, הגירסא להיפך: "שהיא עשויה בטיט". לפי שאז היא חשובה ואינה בטלה אגב השדה, וזוהי דעת רשב"ם. וראה למעלה הערות לט"מ). 68) שמרכיבים את החרוב אחרי שהוא מזדקן, ואז יש לו חשיבות מיוחדת ונחשב כשדה בפני עצמו. 69) גזע העץ, כשהשקמה מזקינה, קוצצים את עובה, ואחרים באים במקומם ואז נקראת בשם "סדן", ונעשית חשובה ביותר, ואינה בטילה אגב השדה. 70) כלומר, החרוב והסדן הם דקים (גמרא שם). 71) מפני שכל אלו והמנויים להלן, הם דברים נפרדים ובלתי כלולים בתוך השדה, משנה שם עא. 72) בור של מים בתוך השדה להשקות את השדה. 73) מקום שדורכים בו ענבים. 74) מושבם של יונים. וכל אלו אינם נמכרים בכלל השדה, אע"פ שאמר לו: "כל מה שבתוכה" (רשב"ם שם). 75) מלשון חורבן שאין מים בבור ואין יונים בשוכו וכו'. 76) כלומר, מיושבים.

ד. וְצָרִיף⁷⁷ הַמוֹכֵר לְקִנּוֹת לוֹ דָּרְף⁷⁸ מִן הַלּוֹקֵחַ, פְּדִי שְׂוֵלֶף בְּהַ עַד אוֹתוֹ הַבּוֹר אוֹ אוֹתוֹ הַדּוֹת אוֹ אוֹתוֹ הַגַּת אוֹ אוֹתוֹ הַשּׁוֹבֵף⁷⁹ שֶׁנֶּשְׂאָרוֹ לוֹ בְּתוֹךְ הַשְּׂדֵה. וְאִם⁸⁰ פָּרַשׁ וְאָמַר 'חֹזֵן מְאֹלוֹ' - אֵינוֹ צָרִיף לְקַח לוֹ [דָּרְף]⁸¹.

77) משנה, שם. כרבי עקיבא ולא כחכמים. 78) שהמוכר, בעין יפה הוא מוכר, ואנו מניחים שלא השאיר לעצמו דרך בתוך השדה שמכר, אף שהוא צריך לה לשם הליכה אל הדברים שהשאירם בשדה. 79) דקדק לכתוב רק אלו, שרק להם צריך לקנות דרך ולא לאחרים הנזכרים בהלכה זו, וכן נראה ברשב"ם שם ד"ה במוכר (הגר"א סימן רטו ס"ק יז). וראה במגיד-משנה, ולמעלה פרק כה הלכה ג ובהערה כט. 80) משנה, שם. ובזה אף רבי עקיבא מודה (שם). 81) לפי שהתנאי מיותר, שהרי בין כך היא שלו, ולפיכך אנו אומרים, שבא להוסיף בענין דרך.

ה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים⁸²? בְּמוֹכֵר; מְפַנֵּי⁸³ שְׂהִיָּה לוֹ לְלוֹקֵחַ⁸⁴ לְפָרֵשׁ⁸⁵ וְלֹא פָּרֵשׁ⁸⁶, אֵין לוֹ⁸⁷ אֶת אֵלוֹ⁸⁸. אֲבָל הַנּוֹתֵן מִתְּנֵה - קָנָה⁸⁹ אֶת פְּלוֹן⁹⁰; בֵּין בְּשֵׂדֵה, בֵּין בְּבֵית, בֵּין בְּחָצֵר, בֵּין בְּבֵית הַבַּד⁹¹. פְּלָלוּ שָׁל דָּבָר:

ג. בֵּין כֶּף⁵⁷ וּבֵין כֶּף - לֹא מְכָר⁵⁸ מְחִיצַת הַקְּנִים שְׂהִיָּה בֵית רַבְעֵה⁵⁹, אֵף עַל פִּי⁶⁰ שְׂהֵקְנִים שְׂבָה דְקִים וְקִטְנִים. וְלֹא⁶¹ מְכָר עֲרוּגָה⁶² קִטְנֵה⁶³ שָׁל בְּשָׂמִים⁶⁴ שִׂישׁ לָהּ שֵׁם בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, כְּגוֹן⁶⁵ שְׁקוּרִין לָהּ בֵּי וְרָא⁶⁶ שָׁל פְּלוֹנִי. וְלֹא אֶת הַשּׁוֹמְרָה בְּזִמְן שְׂאִינָה עֲשׂוּיָה בְּטִיט⁶⁷, אֵף עַל פִּי שְׂהִיָּה קְבוּעָה בְּאֶרֶץ. וְלֹא מְכָר אֶת הַחֲרוּב הַמְּרַכֵּב⁶⁸ וְלֹא סִדָּן⁶⁹ שָׁל שְׂקָמָה, וְאֶפְלוּ הֵן דְקִים⁷⁰. וְלֹא מְכָר⁷¹ אֶת הַבּוֹר⁷² שְׂבָה, וְלֹא אֶת הַגַּת⁷³, וְלֹא אֶת הַשּׁוֹבֵף⁷⁴, בֵּין חֲרָבִים⁷⁵ בֵּין שְׂלָמִים⁷⁶.

57) משנה, שם. 58) מפני שכל המנויים להלן: מחיצת הקנים שהיא בית רובע, ערוגת בשמים, חרוב המורכב וכו',

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(מגיד-משנה בשם ר"י בן מיגאש). [וראה למעלה הערה צ].
95) הנותן, מה הוא מוציא מכלל המתנה.

הנותן קרקע⁹² במתנה - קנה המקבל פל המהפך⁹³
לה⁹⁴, עד שיפגש⁹⁵.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אבל הנותן מתנה - קנה את פלו".

ההבדל שבין מתנה למכר וירושה הוא, שבמכר וירושה צריכה להיות שייכות ואחיזה ללוקח או ליורש, שהרי הירושה היא דווקא בקרובו של המוריש, ומכירה היא לזה ששילם מנכסיו תמורת הדבר הנמכר. מה שאין כן במתנה אפשר שלא יהיה למקבל שום שייכות ואחיזה למתנה הניתנת לו רק מצד חסדו וטובו של הנותן, ולכן הוא הדין שאם נתן במתנה גם אם לא פירש המקבל קנה הכל, כיון שאין לו שום אחיזה ושייכות למתנה ואינו יכול לפרש דבר.

ומבואר בהמשך "וככה" פרק עא, שהגם שבעניין התורה הלשון הוא "נותן התורה" ו"אשר נתן לנו", מכל-מקום יש בנתינת התורה את כל שלושת העניינים ירושה, מכר ומתנה (עיי"ש).

(לקו"ש י"ג ע' 115 הע' 23)

מתוך רמב"ם "פרדס המלך")

ו. וכן⁹⁶ האחין⁹⁷ שחלקו⁹⁸, וזכה אחד מהן⁹⁹ בשדה -
- זכה בכלן¹⁰⁰. והמחזיק¹⁰¹ בנכסי הגר¹⁰², החזיק
- בשדה - זכה בכלן¹⁰³. והמקדיש¹⁰⁴ את השדה -
הקדיש פלו.

96) מילת ההשוואה מתוספת הרמב"ם היא. 97) משנה, שם. 98) שמכיון שבאו לחלוק, רוצים להסתלק אחד מהשני לגמרי (סמ"ע סימן רטו ס"ק מא). 99) כלומר, כל אחד מהן. ובמשנה שם: "וזכו בשדה". 100) כלומר, "בכל שהוא קבוע ועומד בשדה" (סמ"ע שם). 101) עשה קנין חזקה (משנה שם). 102) שהם הפקר, וכל הקודם ועושה בהם קנין זכה. 103) אף בהרוב המורכב וכיוצא בו, אע"פ שהוא כשדה אחר, והמחזיק בשדה אינו קונה את השדה השניה הסמוכה לה, אם יש מיצר ביניהם (ראה להלן פ"א מהלכות זכיה ומתנה הלכה ז) - כאן נקנה החרוב, שהרי אין מיצר בינו ובין שאר השדה (רשב"ם שם ד"ה החזיק בכלה, וסמ"ע ס"ק מב). 104) שהמקדיש מקדיש בעין יפה באותה המידה של מתנה, ואף כאן לא היה למקבל ההקדש, כלומר הגזבר, לפרש - כמו מקבל מתנה (למעלה הערה צ).

ז. אף במוכר ולוקח אין פל אלו הדברים וכיוצא בהן מעניינים¹⁰⁵ אמורים אלא במקום שאין שם מנהג, ולא שמות ידועים¹⁰⁶ לכל דבר ודבר בפני עצמו; אבל במקום שנהגו שהמוכר פה מוכר פה - הרי זה מוכר, וסומכין על המנהג¹⁰⁷. וכן מקום שאין קורין אלא בית¹⁰⁸ לבית לבדו, או שקורין בית לבית וכל סביבותיו ולכל שעל גפיו - הולכין אחר לשון אנשי המקום. וכן הדין במוכר חצר או שדה או עיר או מטלטלין - בפל הולכין אחר השמות הערוכות בפי הפל.

105) בכ"י תימן: "מעניינים". 106) שמות ידועים לנושאי המכירה, כלומר, מה כלול בכלל הבית או השדה. 107) כן הוא בתוספתא פ"ד דבבא-בתרא (הוצאת צוק"מ עמ' 24, 403) וכן כתב רב האי בספר "המקח והממכר" שער כ בסופו. וראה למעלה פרק יז הלכה ו, ולהלן פכ"ז הי"א, וכפ"ח הט"ו. 108) מקור הדברים בבבא-בתרא סא: ובבא-קמא כז.

ח. וזה עקר גדול: בכל דברי משא ומתן הולכין אחר לשון בני אדם באותו המקום ואחר המנהג. אבל מקום שאין ידוע בו מנהג ולא שמות מיוחדין, אלא יש קורין פה ויש שקורין פה - עושים כמו שפגשו חכמים בפסקים אלו.

פָּרָק שְׁבַעַה וְעֶשְׂרִים¹

1) נתבארו בו הדברים הנכללין במכירת הספינה ושאינן

82) [שישנם כמה דברים שאינם מכורים בכלל שדה, בית, חצר ובית-הבד, אפילו אם אמר לו "דבר זה וזה וכל מה שבתוכו" וראה להלן]. 83) כדבריו של יהודה בן נקוסא (שם). 84) כן כתב גם בפירוש המשניות, וכ"ה ברשב"ם שם בשם ר"ת. 85) שהרי הוא נותן מעות, ואינו מתבייש לעמוד על המקח ולפרש ברורות מה כלול במכר. 86) והוא לא עשה כן ולא פירש. 87) הפסיד בגלל ההזנחה שלו. 88) שאע"פ שאמרו: המוכר בעין יפה הוא מוכר - היינו לענין זה שמה שמכר מפורש מכר הכל ולא עיכב לעצמו כלום, אבל לא עד כדי כך שיכלול במכירתו יותר ממה שפירש (רשב"ם ד"ה במכר). 89) המקבל, שהוא מתבייש לומר לנותן שיפרט לו בדיוק את פרטי המתנה (פירוש המשניות). 90) היינו, כל אלה שאינם בכלל המכר, וגם אלה שאינם אפילו בכלל "כל מה שבתוכה", כגון חרוב המורכב (רשב"ם שם ד"ה אבל בנותן מתנה, ורמב"ן בשם ר"י מיגאש), בכל זאת הם בכלל המתנה. 91) [נראה שאף מרחץ בכלל זה, אע"פ שהשמיטו רבינו. אבל עיר אינה בכלל זה. שהרי לדעת רבינו אין לכלול במתנה אלא "דבר המחובר לה", פרט למטלטלין ופרט לדבר המחובר שהוא מחוצה לה. ואילו בעיר אין לך דבר לכלול במתנתו אלא מטלטלין או דברים שהם מחוצה לה]. 92) כי דוקא בקרקע קיים הפרש זה בין מכר ומתנה, אבל לא במטלטלין כגון ספינה (מגיד-משנה). 93) פרט לתלוש. ואפילו תבואה התלושה הצריכה לקרקע (ולדעת הרשב"ם, אם צריכה לקרקע, הרי היא בכלל). 94) דוקא מה שבתוך הדבר הניתן, כגון בור ודות וחרוב. אבל לא במה שנמצא חוצה לו, כגון יציע וחדר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דגים. ומה שאמר רבא ש"ביצית היינו דוגית", רוצה לומר שהמדובר כאן באותה הספינה הקטנה, אלא משתמשים בה לצרכים שונים, וכתוצאה מזה העלו לה שמות שונים במקומות שונים (כסף-משנה). (16) העובדים בספינות (משנה, שם). (17) שקים גדולים שבהם משימים הסחורה שבספינה (רשב"ם שם עז:). (18) פירושו של רב פפא (שם עז:): למלה "אנתיקי" שבמשנה, ולכאורה זה מיותר, אחרי שגם השקים, הקבועים יותר בספינה, אינם נמכרים אתה, ואולי לא הובא זה אלא להשמיענו, שאף הסחורה כלולה בביטוי: "היא וכל מה שבתוכה" (כן כתבו ה'תוספות' שם עג. ד"ה ולא את האנתיקי). (19) משנה (שם עז:).

ב. המוכר²⁰ את הקרוין²¹ - לא מכר את הפרדות²², בזמן²³ שאינן קשורות עמו²⁴; מכר את הפרדות - לא²⁵ מכר את הקרוין. מכר את הצמד²⁶ - לא מכר²⁷ את הבקר; מכר את הבקר - לא מכר את הצמד, ואפלו²⁸ במקום שקורין מקצתן²⁹ לצמד³⁰ בקר.

(20) "מין מן העגלות" (פירוש המשניות). (21) בפירוש המשניות (שם) הביא רבינו שני פירושים, וזה לשונו: "ופרדות עצים הנפרדים ממנו, שמושכות אותו. ויש מפרשים - קיבוץ פרדה. כלומר, הבהמות שמושכות את הקרון". (22) גמרא שם. על רקע של סתירה בין הברייתא והמשנה. (23) בשעת מכירה, ואם קשורות עם הקרון בשעת מכירה - נמכרות הן עמו (מגיד-משנה). ויש אומרים, שכל זה אינו אלא במוכר, אבל במשכיר, שאין דרך לשכור פרדות מאחר וקרון מאחר - נמכרות הן עם הקרון אע"פ שאינן קשורות עמו (נמוקי-יוסף). (24) כנראה, מסתימת הלשון, שאף אם הקרון והפרדות קשורים - אין הקרון נמכר עמהן. וכן הביא הרמ"א (סי' רב סעיף ב) בשם ה'טור'. והטעם, שהפרדות אפשר לרכוב עליהן בלי הקרון, ולא כן בקרון בלי הפרדות, ולפיכך אין הפרדות קשורות כל-כך בקרון כמו שהקרון קשור בהן (סמ"ע, שם ס"ק ז). (25) "העול שבצוארי השוורים, המחבר אותם" (פירוש המשניות). (26) ולא הזכיר את הפרט של "קשורות", ולדעת ר"י בן מיגאש והרמב"ן דין צמד ובקר לענין קשורות, כדין קרון ופרדות (מגיד-משנה). [וכן יש ללמוד מדברי התוספתא (בבא-בתרא תחלת פ"ד): "מכר את הצמד מכר את הבקר, מכר את הבקר לא מכר את הצמד". וזהו בניגוד למשנה: "מכר את הצמד לא מכר את הבקר". ועל-כרחי שהתוספתא עוסקת באופן שהם קשורים, בדומה לתירוץ הגמרא בענין קרון ופרדות]. אבל דעת הרשב"ם שבצמד ובקר לא קנה אפילו אם הם קשורים, והוכיח כן ממה שאמרו בגמרא (ע"ח): "תנא, מילי מילי קתני", ואין ללמוד דבר מדבר. והרמ"א (רב סעיף ד) פסק כדעת ר"י בן מיגאש, וראה להלן הלכה ג והערה לא. (27) יוצא מתוך השקלא-וטריא (שם עז:). (28) אבל אם כולם קוראים כך, הם נמכרים יחד (בסוגיא שם). וראה להלן פרק כה הלכה טו והערה קכד. (29) כלומר, לצמד עם בקר ביחד, קוראים "בקר". וזה מוסב על "מכר את הבקר, לא מכר את הצמד" (ועיין סמ"ע שם ס"ק י). (30) הראב"ד ציין כאן את

נכללין, וכן בכל שאר המטלטלין אם בהמות ואם עבדים ואם שאר הדברים.

א. המוכר² את הספינה - מכר את התרוין³, ואת הנס⁴, ואת העגנים⁵ שלה, ואת כל המ'שטיין⁶ המנהיגין⁷ אותה⁸, ואת הפכש⁹ והאספלה שעולין בהן לספינה ויורדין עליה, ואת בית המים¹⁰ שבתוכה; אבל לא מכר¹¹ את הפצית¹², והיא הספינה הקטנה¹³ שהולכים בה על המים הקרובים ליבשה¹⁴; ולא מכר הדוגית¹⁵, והיא הספינה הקטנה שצדין¹⁶ בה המלחים את הדגים; ולא מכר את העבדים העושים בהן¹⁷, ולא את המרצופין¹⁸, ולא את הסחורה¹⁹ שבתוכה. ובזמן שאמר לו 'היא וכל מה שבתוכה אני מוכר' - הרי כלן מכוירין.

(2) משנה בכבא-בתרא עג. וברייתא שם. (3) עמוד גבוה, שעליו תולין את הנס (ראה להלן). (4) הוילון או המפרש שפורסין על התרון, להוליך את הספינה ברוח. (5) ברזלים כעין מזלגות של ברזל הקשורים בשלשלאות, שמשליכים לתוך הים, לעגן את הספינה ולהעמידה. (6) כן הוא בגמרא, בפירוש למילה "מנהיגין" שבמשנה. והם עצים שבהם משוטטים ומושכים את הספינה (יד רמ"ה). ויש מפרשים "החבלים שבהם מושכים את הספינה ומכניסים אותה לנמל" (מגיד-משנה בשם ר"י מיגאש). (7) משוטטים אלו, מנהיגים ומושכים את הספינה בים. (8) בנוסח הגמרא שלנו, חסרה מילה זו לגמרי. ו"אסכלא" שבברייתא (שהובאה בסמוך) היא ה"כבש של הספינה שעולים בו" (רשב"ם בשם רב האי ור"ח), אבל יש מפרשים שהיו שם שני סולמות: האחד שבו עולים מהיבשה אל הספינה, והשני שבו יורדים מפתח הספינה אל קרקעית הספינה. לאחד קראו "כבש", ולשני - "אסכלא" (סמ"ע סימן רב ס"ק ד). וזהו מה שכתב רבינו "שעולין - ויורדין עליה". (9) מקום בספינה, שאוצרים בו מים מתוקים, כיון שמי הים הם מלוחים ובלתי ראויים לשתיה. (10) שכל אלו המנויים להלן, אף שהם עשויים לצרכי הספינה, אין שם הספינה עליהם, ואפשר להשתמש בהם גם לצרכים אחרים. (11) כתנא-קמא, ולא כרבי נתן (שם). (12) הקשורה לגדולה, ועוברים מן הגדולה עליה סמוך ליבשה. (13) לפי שאין הספינה הגדולה יכולה להתקרב אל היבשה, מפני שאין שם נמל-מים-עמוק, ולפיכך עוברים ממנה לספינה קטנה ועל-ידיה יורדים אל היבשה. (14) כתנא-קמא, ולא כסומכוס (שם). (15) בגמרא (שם) אמר רבא "ביצית היינו דוגית", והפרש השמות תלוי רק במוצא הגיאוגרפי של התנאים: רבי נתן הוא בבלי, ובמקומו קראו לספינה קטנה: ביצית. וסומכוס הוא מארץ-ישראל, ושם קראו לה: דוגית. אבל דעת רבינו שיש ששינוי השם כרוך גם בשינוי המהות, והוא: שבבבל השימים והנהרות לא היו עמוקים אצל שפתם, ולפיכך היה צריך לעבור בהם מהספינה הגדולה לקטנה והיא הביצית. ואולי על שם הביצה שעל שפת היאורות הבבליים. ובא"י היו המים שעל שפת הים עמוקים, לא היו משתמשים בספינות הקטנות האלו אלא לשם צידת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בכלל (כדעת תנא-קמא של נחום המדי במשנה שם), וכך יוצא מתוך המימרא של עולא. (41) "כעין אוכף (= כר) שמניחים על החמור כל היום כולו כדי שיתחמם" (רמ"א, רב סעיף ז). (42) כעין "כלי עץ נתון על המרדעת לרכיבה או כדי למנוע חיכוך המשאות" (רמ"א שם). (43) זו היא דעת ר"י בן מיגאש, והוא מוכיח כן מתוך זה שנסתפקו בגמרא, אם פלוגתת התנאים בכלי המשא היא כשאניס עליו, או בעודם עליו. ואילו בכלי רכיבה, שעליהם אמר עולא שלדברי הכל הם מכורים – בהם לא ציין שהמדובר בעודם עליו, הרי שבהם אין הבדל זה קיים. אך ראשונים אחרים סוברים, שדבר זה תלוי בפתרון הבעיא: אם בכלי משא מדובר כשאניס עליו, ברור שכלי רכיבה אף אם אינם עליו – הם בכלל. אבל אם בכלי משא מדובר בעודם עליו, מסתבר שגם בכלי רכיבה לא קנה אלא אם עודן עליו. ומכיון שהבעיא לא נפתרה, אין מוציאין מידי הנתבע, היינו, מידי המוכר. יוצא במסקנא, שכלי משא אינם מכורים אף בעודן עליו, וכלי רכיבה מכורים רק אם עודם עליו (מגיד-משנה). (44) כתנא-קמא ולא נכחום המדי, במשנה שם. (45) העשוי לשים בתוכו משא. (46) שזה גם כן כעין כלי משא, שהאשה אינה רוכבת כגבר, אלא יושבת כמשא. [כן הוא ברשב"ם שם ובסמ"ע (סי' רב ס"ק יב)]. וראה בפסחים ג. ולהלן פ"ד מהלכות שכירות הלכה ה. (47) דבר זה הוא, כאמור, בעיא בגמרא שלא נפתרה, ולפיכך פסק שלא קנה, לפי שהמוציא מחבירו עליו הראיה, וכן כתב הר"ף. (48) בברייתא שם אמרו: "שאם אמר הוא וכל מה שעליה – כולן מכורין", והביאו הרמ"א בסימן רב סעיף ז. ופלא שרבינו השמיטו.

ה. וְאִין⁴⁹ הַדְּמִים רְאִיָּה⁵⁰. שְׁאֵם⁵¹ טְעָה⁵² בְּכַדִּי שֶׁהֲדַעַת⁵³ טוּעָה - יֵשׁ לֹא⁵⁴ אֲוֹנָא⁵⁵ אוּ בְטוּל מְקַח⁵⁶, כְּדִין כָּל הַמוֹכֵר וְלוֹקֵחַ⁵⁷; וְאֵם⁵⁸ טְעָה בְּכַדִּי שְׁאִין⁵⁹ הַדַּעַת טוּעָה - לֹא⁶⁰ בְּטַל הַמְּקַח, שְׁזָה⁶¹ מִתְּנָה⁶² נִתַּן לוֹ, וְאִין לֹא אֶלְא⁶³ הַחֲמוֹר⁶⁴ בְּלֹא שְׂקִים⁶⁵. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא⁶⁶ בְּזָה אֵין מְבִיאִין בּוּ רְאִיָּה מִן הַדְּמִים.

(49) משנה, שם עז: כחכמים ולא כרבי יהודה. (50) היינו, שאם נתן הלוקח דמים, שסכומם עולה על ערך נושא המכירה, אין אומרים שזה ראייה שהתכוון לכלול במכירה זו עוד דברים, כגון אם קנה צמד, ונתן מאה זהובים, אין אומרים: כיון שבעד צמד לבדו לא היה נתן סכום גדול כזה, אלא ודאי התכוון גם לצירוף הבקר (סמ"ע שם ס"ק טו). (51) כלומר, ודינו של העודף כדלהלן. (52) היינו, הטעות היא, שהוסיף דמים יותר ממשוה מחיר נושא המכירה. (53) שהטעות אינה מופרזת, רק שאפשר להניח שהלוקח טעה, ונתן יותר מכפי שצריך, מתוך אי-הבנה. (54) אין אנו אומרים שהתוספת בדמים באה לכלול תוספת בחפצים, אלא שהתכוון באמת רק לנושא המכירה, ואשר לעודף דמים שנתן – היה זה מחמת טעות. וזה כלול במסגרת "אונאה", ולכן הדין הוא כמו בכל אונאה. (55) אם הפרש הוא ב"שתות". (56) אם הפרש הוא ביותר מ"שתות". (57) ראה למעלה פרק יב. (58) כלשון

המקור בתוספתא, ואמנם נמצאת הלכה זו שם (בבא-בבא בתחילת פ"ד), אלא שלשונה קטוע כדלהלן: "מכר את העול, מכר את הפרות, לא מכר את העול". אבל בספר "המקח והממכר" לרב האי, שער כ הביא הלכה זו במלואה, ונראה שמקורו בתוספתא זו. וזה לשונו: "דגרסי" מכר את העול מכר את הפרה, מכר את הפרה לא מכר את העול" (תוספות ראשונים).

ג. הַמוֹכֵר³¹ אֶת הָעֹל³² - מְכַר אֶת הַפְּרָה³³; מְכַר אֶת הַפְּרָה - לֹא מְכַר אֶת הָעֹל. מְכַר אֶת הָעֹל³⁴ - מְכַר אֶת הַפְּקָר³⁵; מְכַר אֶת הַפְּקָר - לֹא מְכַר אֶת הָעֹל. וְאִין הַדְּמִים רְאִיָּה³⁶ כָּל אֵלוֹ הַדְּבָרִים וְכִיּוּצָא בְּהֵן³⁷.

(31) במסכת כלים (פי"ד משנה ד) פירש רבינו, עול של עגלה שהוא "העץ הנמשך בין שתי הבהמות, אשר יוליכו העגלה יקרא עול". וכיוצא בזה צריך לפרש עול של פרה, שהוא העץ ששמים על צוארי הפרה למשוך אותה בו. (32) לכאורה, הצמד זהה עם העול, ויש כאן סתירה להלכה הקודמת, שהמוכר את הצמד לא מכר את הבקר, ורמזו על זה המגיד-משנה. וגם עצם הלכה זו תמוה, האיך תימכר הפרה אגב העול ('טור' סימן רב). ואמנם הראב"ד השיג בזה על רבינו, בטענה, ש"אע"פ שהוא כן בתוספתא אין סומכין עליה, שאין הטעם שלה ברור". אבל הסמ"ע (שם ס"ק יא) כתב שכאן בעול, מדובר שהוא קשור עם הפרה, ובאופן זה גם בצמד נמכר הבקר עמו, ראה למעלה שם הערה כה. (33) אף כאן ישנה סתירה למה שכתוב בהלכה הקודמת "המוכר את הקרון לא מכר את הפרדות" (ראה במגיד-משנה וכסף-משנה). ולדעת הסמ"ע (שם ס"ק יא) אף כאן מדובר כשהבקר קשור לעגלה, ובאופן זה גם בקרון ופרדות – קנה הפרדות. (34) כנראה מהראב"ד, שאף כאן המקור הוא התוספתא. וכן ציין ב"באר הגולה" (סימן רב אות י), וכן הוא בספר "המקח והממכר" שם: "דגרסי" כו' מכר את העגלה מכר את הפרה, מכר את הפרה לא מכר את העגלה". אבל לפנינו בתוספתא ליתא. (35) משנה (שם עז:): כחכמים, ולא כרבי יהודה. (36) שאף שנתן הלוקח סכום כסף גדול, המתאים לקנין שני הדברים, ועולה הרבה יותר על ערך האחד, אין זה משמש הוכחה לטיב הקנין, ועיין להלן הלכה ה. ושם כל פרטי הדין ואף הנמקתו. (37) שהלשון המקובלת נוגדת לראיית הדמים.

ד. וְכֵן³⁸ הַמוֹכֵר³⁹ אֶת הַחֲמוֹר - מְכַר⁴⁰ אֶת הַמְּרַדְעַת⁴¹ וְאֶת הָאֶפְקָר⁴², אֵף עַל פִּי שְׁאִין עָלָיו⁴³; אֶבְל לֹא מְכַר⁴⁴ אֶת הַשֶּׁק⁴⁵ וְלֹא מְרַבֵּת הַנְּשִׂים⁴⁶, וְאֶפְלָר⁴⁷ הִיּוּ עָלָיו⁴⁸ בְּשַׁעַת הַמְּכָר.

(38) מילת ההשוואה שהוסיף רבינו, מכוונת, כנראה, למה שנאמר בהלכה ה, שגם בענינים אלה אין הדמים ראייה. (39) משנה בבא-בבא עח. בהתאם לפירושו של עולא בגמרא שם. (40) הכלל בזה הוא כדלהלן: כלי הרכיבה הם בכלל מכירת החמור (ואין בזה שום מחלוקת תנאים), שסתם חמור עומד לרכיבה, אבל כלי המשא שלו אינם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ראשונים). (78) מפני שיד הלוקח על העליונה, והמוכר יכול לומר שהתכוון במילה "מניקה", שיוכל הלוקח להשתמש בחלב הפרה, ולנצל את השפחה בתור מינקת לבנו של הלוקח, אבל לא התכוון למכור את הוולד של הפרה או של השפחה (סמ"ע שם ס"ק כ). (79) משנה שם, לפי פירושו של רב פפא שם. (80) חמור קטן. ובגמרא (שם) דרשו את המילה מלשון סיחה נאה, שחמור קטן הולך אחרי קריאה אליו, הנאמרת בנחת, ולא כן חמור זקן הזקוק לרסן ולמרדעת (ועיין שם רשב"ם ד"ה שמהלך אחרי סיחה נאה). (81) הוא הטעם שנתן בגמרא. (82) "שידוע שחלב האתון לא יצלה לכל, אם כן לאיזה תועלת אמר חמור מניקה, אלא כדי שימכור הסיח עמה" (רבינו בפירוש המשנה).

ח. האומר⁸³ לחברו: ראש⁸⁴ עבד זה או ראש חמור זה אני מוכר לך - הרי זה מוכר חציו⁸⁵. וכן הדין בכל איבר שהנשמה⁸⁶ תלויה בו⁸⁷. אמר לו: יד⁸⁸ עבד זה או יד חמור זה אני מוכר לך - משמנין⁸⁹ ביניהם. וכן הדין בכל איבר שאין הנשמה תלויה בו. אמר לו: ראש פרה זו אני מוכר לך - לא מוכר אלא הראש בלבד⁹⁰; שהרי⁹¹ ראשה נמפרת⁹² תמיד במטבחים⁹³.

(83) ערכין ד: וירושלמי בבא-קמא פ"ה הלכה א. וראה עוד להלן. (84) והוא אבר שהנשמה תלויה בו. ראה להלן. (85) של העבד או של החמור. מאחר שהוא אבר שהחיות תלויה בו, רואים אותו כחצי הגוף. בערכין ד: אמר: "ראש עבד זה הקדש, הוא והקדש שותפין בו. ראש עבד מכור לך, משמנין ביניהם. ראש חמור זה הקדש, הוא והקדש שותפין בו. ראש עבד מכור לך, משמנין ביניהם. ראש חמור זה הקדש, הוא והקדש שותפין בו. ראש חמור מכור לך, משמנין ביניהם." ונראה שרבינו גרס שם: "ראש עבד מכור לך, הוא וחבירו שותפים. יד עבד זה מכור לך, משמנין ביניהם" (לחם-משנה בפ"ה מהלכות ערכין הלכה יז, ועיין ביאור הגר"א סימן רכ, ס"ק טז). וראה להלן שיש סמך לנוסחא זו בירושלמי. (86) החיות. (87) הרי זה מכר חציו. כן מפרש בירושלמי (בבא-קמא פ"ה הלכה א) "רגלה מכורה לך, מכר חציה". וחסרון רגל בבהמה עושה אותה טריפה, אם נחתכה מן הארכובה ולמעלה (פ"ח מהלכות שחיטה הלכה יא). וראה בתמורה יא. שדבר שעושה אותה טריפה, הוא אבר שהנשמה תלויה בו (אור שמח). ועיין בראב"ד ובמגיד-משנה. (88) והוא אבר שאין הנשמה תלויה בו, ודין זה לא הוזכר לא בברייתא בערכין שם ולא בירושלמי שם, אבל יש ללמדו ממה שהזכירו שם ראש ורגל, מכלל שאם מכר אבר שאין הנשמה תלויה בו - לא מכר חציו. ולדעת הלחם-משנה (בהלכות ערכין שם) גרס רבינו כן בערכין שם. (89) "לשון שומא. כלומר, שישומו אותו אבר שמכר לאיזה מלאכה הוא ראוי, ולפי שוויו יטול" (סימן רכ, סעיף יב) וראה למעלה פרק כא הלכה כב. (90) ברייתא שם. (91) כדברי רב פפא, בגמרא שם. (92) שרגילים למכור את הראש של פרה לחוד, מכיון שהוא

האחרון בגמרא, וכפי הנמקת הרשב"ם (ד"ה בכדי שהדעת טועה) שהתשובה הראשונה היא דוחק. (59) שההפרש הוא מוגזם, ואין להניח היתה כאן טעות, שאין אדם טועה עד כדי כך. (60) אף כאן, אין אנו אומרים, שהתכוון בתוספת דמים זו לתוספת דברים. ולא עוד אלא שכאן אף אין דנים דין אונאה, ואין המוכר יכול לתבוע את העודף, שבו נתאנה. (61) העודף הזה. (62) שמכיון שלא יתכן שאדם טועה בשיעור כזה, אנו אומרים שהתכוון לתת לו אונאה, שאם האונאה היא מופרזת, בכדי שאין הדעת טועה - אין בה דין אונאה, והיא נחשבת כמתנה. וראה בפ"ד מהלכות מלוה ולוה הלכה י. (63) כלומר, אינו מקבל את דמיו שנתן יותר משויו של נושא המכירה בחזרה, וכן אינו מקבל תוספת דברים על זה שכרגיל. (64) רבינו נותן דוגמא מההלכה האחרונה שעסק בה. (65) היינו, כלי המשא. (66) בכל השטחים, שאפשר היה כאילו להניח, שהדמים ישמשו הוכחה להכליל יותר דברים בנושא המכירה.

ו. המוכר⁶⁷ את השפחה - מוכר פלים⁶⁸ שעליה, אפלו הם מאה; אבל לא⁶⁹ מוכר השירים⁷⁰ ולא הנזמים⁷¹ ולא השבעות ולא את הקטלאות⁷² שבצוארה. ואם⁷³ אמר לו 'שפחה וכל מה שעליה' - הרי פלן מכורין, אף על פי שיש עליה פלים של מאה מנה.

(67) תוספתא בבא-בתרא פ"ד, והביאה הרי"ף פרק המוכר את הספינה. (68) בגדים. (69) והכלל הוא: מכר את הבגדים ולא את התכשיטים שעליה, כי כל אלו שהוא מונה להלן ושמוציאם מכלל המכירה - אינם מלבושים אלא תכשיטים. (70) אצעדות. (71) טבעות ששמים באף או באוזן (ועיין שבת נט: ורמב"ם פ"ט מהלכות שבת הלכה ז). (72) תכשיט של אשה הנתון בצואר בדוחק, והאשה חונקת עצמה בה כאילו היא קוטלת את עצמה, כדי שתראה בעלת בשר, וכך הם דברי רבינו בפירוש המשניות (פרק במה אשה, שבת נז:). "וקטלא - חונקת, והיא חוטיין שעורכין בה גרגרי זהב וקושרין אותה על הצואר בדוחק כאדם החונק את עצמו" (וראה בשו"ע חו"מ סימן רכ, סעיף ט). (73) כן בתוספתא שם.

ז. האומר⁷⁴ לחברו: שפחה מעפרת אני מוכר לך, פרה מעפרת אני מוכר לך - מוכר לו את הולד⁷⁵. שפחה מניקה⁷⁶ אני מוכר לך, פרה מניקה⁷⁷ אני מוכר לך - לא מוכר לו את הולד⁷⁸. חמורה⁷⁹ מניקה אני מוכר לך - מוכר לו את הסיח⁸⁰; שאין⁸¹ אדם קונה חמורה לחלבה⁸².

(74) תוספתא פ"ד דבבא-בתרא (הוצאת צוקמ. עמ' 3, 403). (75) שהרי אמר לו: "מעוברת". (76) תוספתא שם. (77) משנה בבא-בתרא עח: (לפי פירושו של רב פפא). וכן הוא בתוספתא שם (לפי כ"י ויין ודפוס ראשון - תוספות

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

~ יום שישי ט' שבט ~

פֶּרֶק שְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים¹

1) נתבארו בו משפטי הקרקע אי זה דבר נמדד עימו וכן כל המשפטים התלויים בעניין המדידה והשיעור כשהזכירו הלוקח או המוכר (מודה) [מידה], וכל הנמשך אחר זה.

א. האומר לחברו²: בית פור³ עפר⁴ אני מוכר לך, והיו בתוך השדות גאיות קטנים⁵ עמקים עשירה טפחים⁶, אף על פי שאין בהן מים⁸, או סלעים גבוהים עשירה טפחים - אין נמדדין⁹ בכלל הבית פור; שאין אדם רוצה לתן מעותיו במקום אחד, ונראין פשנים או שלשה מקומות¹⁰. ולוקח אלו הגאיות והסלעים בכלל הבית פור בלא דמים¹¹. היו¹² פחות מכאן - נמדדין עמה¹³.

2) משנה בבבא בתרא קב: (3) שטח שראוי לזרוע בו שלושים סאה. והנה, מידת סאה על סאה, היא חמישים על חמישים (=אלפיים וחמש מאות בסך הכל), ואם כן כור, שהוא שלושים סאה הוא שבעים וחמש אלף אמה. וכן כתב רבינו בפירושו המשנה שם. (4) היינו, שהוא ראוי לזריעה, ויש דין ודברים בין הרשב"ם ותוספות (שם) אם זה פרט הכרחי בקביעת הלכה זו, שאם אמר בית כור סתם, לדעת הרשב"ם, שמה התכוון הלוקח לשימוש בקרקע זו לצרכים אחרים ולא לזריעה, שאז מצב השדה המתואר לקמן אינו מפריע לתכניתו, וידו על התחנתו. (5) תרגום עברי למלה ארמית "נקעים" שבמשנה. (6) לדעת רשב"ם (דיבור המתחיל אין נמדדין עמה) המדובר כשרחבם ארבעה טפחים, שאז הם מהווים רשות נפרדת בדיני שבת. ראה בפרק י"ד מהלכות שבת הלכה א. (7) מסקנת הגמרא (שם קג.). (8) והרי אפשר לזרוע בהם. (9) לא מצטרפים, גאיות או סלעים אלו, למידת השטח, שנקבע בין הצדדים במכר. (10) שהרי גאיות וסלעים אלו הם רשות בפני עצמם. (11) ייתכן כי למד זאת רבינו מלשון המשנה "אין נמדדין עימה" - אין נמדדין עם השדה, אבל נכללים בה ונמכרים איתה. וסובר רבינו כי הם דומים לכל הנמכרים בכלל שדה, בית, עיר ומרחץ (למעלה פרק כה ופרק כו). והמגיד משנה הביא דברי ר"י בן מיגאש שהפודה שדה מהקדש לוקח הסלעים והגאיות בלי פדיון והוא הדין לקונה שדה, שהם שלו בלא דמים. (12) משנה שם. (13) שאינם רשות בפני עצמם.

ב. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים¹⁴? פְּשֵׁלָא הִיָּה בְּהֵן¹⁵ אֵלָא בֵּית אַרְבָּעָה קַבִּין¹⁶, וְהִי¹⁷ הָאֲרָבָעָה קַבִּין מְכַלְעִין בְּתוֹךְ תְּמִשְׁתָּה¹⁸ קַבִּין¹⁹, וּמְכַלְעִין בְּתוֹךְ רַבָּה²⁰ שֶׁל שָׂדֶה; אֲבָל הִיָּתָה יָתֵר עַל אַרְבָּעָה קַבִּין, או שְׁהִי מִפְּזָרִין הַרְבֵּה²¹, או אֵינֶן מְכַלְעִין²², אף על פי שאין בְּהֵן עֲשָׂרָה - אֵינֶן נְמַדְדִּין עִמָּה. הִיּוּ נְכַלְעִין רַבָּן²³

ראוי לאכילה, אבל ראש העבד או ראש החמור, שאינם לאכילה, אין דרך למכרם לחוד, וכוונתו היתה למכור חציים. (93) מקום ששוחטים הבהמות.

ט. מְכַר אֶת הָרֵאשׁ⁹⁴ בְּהֵמָה גִּסְהָ⁹⁵ - לֹא⁹⁶ מְכַר אֶת הָרֵגְלִים; מְכַר אֶת הָרֵגְלִים - לֹא מְכַר אֶת הָרֵאשׁ. מְכַר אֶת הַקֶּנֶה⁹⁷ - לֹא מְכַר אֶת הַפֶּבֶד; מְכַר אֶת הַפֶּבֶד - לֹא מְכַר אֶת הַקֶּנֶה. אֲבָל בְּהֵמָה דָּקָה: מְכַר אֶת הָרֵאשׁ - מְכַר אֶת הָרֵגְלִים; מְכַר אֶת הָרֵגְלִים - לֹא מְכַר אֶת הָרֵאשׁ. מְכַר אֶת הַקֶּנֶה - מְכַר אֶת הַפֶּבֶד; מְכַר אֶת הַפֶּבֶד - לֹא מְכַר אֶת הַקֶּנֶה.

(94) משנה בבבא בתרא פג: (95) בקר (פירוש המשניות, שם). (96) כך היו, כנראה, שימושי הלשון המקובלים באותה התקופה. (97) הריאה, ונקראת על שם הקנה שלה (רשב"ם), כלומר, הקנה בצירוף הריאה. וב'תוספות' (שם ד"ה מכר) הוסיפו גם לב.

י. הַמּוֹכֵר⁹⁸ אֶת הַבּוֹר⁹⁹ - לֹא מְכַר אֶת מִימְיוֹ¹⁰⁰. מְכַר אֶת הָאֲשָׁפָה¹⁰¹ - מְכַר אֶת זְבֻלָּהּ¹⁰². מְכַר פְּזֵרֶת¹⁰³ - מְכַר דְּבוּרִים. מְכַר שׁוּבָה¹⁰⁴ - מְכַר אֶת הַיּוֹנִים.

(98) כנתא-קמא כברייטא (ב"ב עט:); ולא כרבי נתן (שם). (99) שמכונסים בו מים לשתיה. (100) במשנה (שם עח:); נאמר שהמוכר בו מכר את מימיו. אך בגמרא (שם עט:); אמרו שמשנה זו היא דעת יחיד, הוא רבי נתן. וכן פסק הרי"ף שאין הלכה כמשנה. ואע"פ שכלל בדינו: "סתם במשנה, ומחלוקת כברייטא, הלכה כמשנה" - כיון שאמרו בגמרא שהמשנה היא יחידאה, אין הלכה כמותה (כסף-משנה). ויש פוסקים הלכה כמשנה (רשב"ם). (101) מקום מיוחד, שמחזיקין בו זבל. (102) שבטל אגב האשפה. (103) מקום שמגדלים בו דבורים. (104) מקום שמחזיקים בו יונים.

יא. אֵל¹⁰⁵ יְלוּז¹⁰⁶ מְעִינִיף הַעֶקֶר הַגָּדוֹל בְּדָבָרִים אֵלוּ, שֶׁהוּא מְנַהֵג הַמְדִינָה¹⁰⁷ וְהַשְּׂמוֹת¹⁰⁸ הַיְדוּעִים בְּיַחַד לְכָל דָּבָר וְדָבָר. וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין מְנַהֵג וְלֹא שֵׁם שֶׁהִפְלֹ אוֹמְרִים לוֹ בְּיַחַד וְלֹא שְׂתוּף¹⁰⁹ - הוֹלְכִין אַחֵר אֵלוּ הַקְּלָלוֹת שֶׁפָּאָרוּ חֲכָמִים, כְּמוֹ שֶׁפָּאָרְנֵנוּ¹¹⁰.

(105) חזרה על הסיכום, שנאמר בסוף הפרק הקודם, וכן נמצא גם במקומות אחרים. וריבוי החזרות נראה מזור קצת. (106) יסור, מלשון הכתוב (משלי ג, כא): "בני אל ילזו מעיניך". (107) העיקר הזה, תכנו הוא: מנהג המדינה. שבכל עניני מקח וממכר - הולכים לפי הנהג המקומי. (108) שבכל דיון על קביעת נושאי המכירה, קובעים השמות, שהנהג הוא לתת במקום המכר לנושאים אלו. (109) היינו, ששם זה מיוחד רק לנושא זה, ואיננו שם שיתופי לנושאים הרבה. (110) פרק כו הלכה ח.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הלוקח כבר שילם מוכרה הוא לקבל את הקרקע כמו שהיא. (34) אף היא בעייה בגמרא (שם קג:), שהובאה בשם רב אשי (אחרי שהובאה שם הברייתא בעניין סלע יחיד, ושלכן פירשה הרשב"ם ור"י מיגאש שהיא מוסבת על הברייתא הנ"ל). (35) היינו, סלעים גבוהים עשרה. (36) כלומר, ואפשר במידת מה לזרוע בעפר זה, אם כי היניקה מופרעת על ידי הסלע שתחתיו (סמ"ע שם, סעיף קטן כ), וזרעים מסויימים אפשר לזרוע בעפר זה (ר"ן). (37) מפני שאם הסלע הוא רק למעלה, אפשר בנקל לעקור אותו ולזרוע בעפר שתחתיו (סמ"ע שם, סעיף קטן כא). (38) אף זו היא בעייה שלא נפתרה (שם).

ג. הִיָּהָה בְּהָ סָלַע יְחִידִי, אֶפְלוּ בֵּית רִבְעָה לְכוּר - אֵין נִמְדָד עֲמָה. וְאִם הִיָּהָה אֵין סָמוּךְ לְמִצְרָה,⁴² אֶפְלוּ פֶלֶא שְׁהוּא⁴³ - אֵין זֶה נִמְדָד עֲמָה⁴⁴. הַפְּסִיק⁴⁵ עֶפְר בֵּין סָלַע לְמִצְרָה⁴⁶ - הֲרִי זֶה סָפֵק⁴⁷.

(39) ברייתא שם. (40) לפי גירסת רב האי ורבינו תם, ולפנינו בגמרא: "אפילו כל שהוא". והמדובר בסלעים שאינם גבוהים עשרה טפחים, שנמדדים עימה אם אינם אלא ארבעה קבים, ועל זה אמר שאם הייתה אבן גדולה אחת - אפילו אינה אלא כשיעור בית רובע הקב לכור - אינה נמדדת עימה (רשב"א - מגיד משנה). (41) שם. (42) ליד גבול השדה. (43) אפילו רק אבן קטנה אחת. (44) שרק הסלעים שבתוך השדה בטלים לגבי השדה, אבל אלה הנמצאים בסופה, קרוב לגבול, אינם בטלים לגבה. (45) שם, בעייה של רב פפא. (46) אם נשאר שטח קטן של עפר בין הסלע לגבול, שאז היא בעייה (שם), אם סלע זה נחשב עוד לקרוב למיצר, או לא. (47) הבעייה לא נפתרה בגמרא.

ד. אָמַר⁴⁸ לוֹ: כְּבִית כּוּר עֶפְר אָנִי מוֹכֵר לָךְ, אֶפְלוּ הֵיוּ בְּהָ גְאִיּוֹת עֲמָקוֹת עֲשָׂרָה טַפְחִים אוֹ יוֹתֵר, אוֹ סָלַעִים גְּבוּהִים עֲשָׂרָה טַפְחִים אוֹ יוֹתֵר - הֲרִי אֵלוּ נִמְדָדִין עֲמָה⁴⁹.

(48) משנה שם קב: (49) מפני שלא אמר לו "בית כור עפר", אלא "כבית כור עפר" - "משמע כמות שהוא בין סלעים בין עפר [ובין גאיות] - כבית כור עפר ולא בית כור עפר ממש" (רשב"ם) שם דיבור המתחיל כבית כור, ומגיד משנה). ומכיוון שלא חילק רבינו כאן בין אם יש בהם ארבעת קבים או יותר מזה, כמו שחילק בהלכה ב - נראה שאין חילוק בזה מאחר שאמר "כבית כור עפר". ומה שאמר רבי יצחק (שם קג). "טרשים שאמרו בית ארבעת קבין" זה מוסב רק על הרישא של המשנה כשאמר "בית כור עפר", וכן נראה מזה שמימרא זו של רבי יצחק נקבעה אחרי הפיסקא של המשנה "פחות מכאן נמדדין עימה", שהיא מהרישא של המשנה. ודעת רשב"ם שמימרת רבי יצחק מוסבת גם על הסיפא של "כבית כור" - וזה מתאים לנוסחת ספרים אחרים שלא גרסו שם את הפיסקא מהמשנה.

בְּמַעוֹטָה²⁴ אוֹ מַעוֹטָן²⁵ בְּרַבָּה, אוֹ שְׁהִיוּ מְחֻלְקִין²⁶ כְּמוֹ חוּט²⁷ שְׁוָה אוֹ כְּמוֹ עֲגוּל²⁸ אוֹ כְּמוֹ מְשֻׁלָּשׁ²⁹, אוֹ שְׁהִיוּ בְּצַדֵּינָן³⁰, אוֹ שְׁהִיוּ דְרָךְ עֲקָלְתוֹן³¹ - כֵּל אֵלוּ סָפֵק³², וְהַמוֹצִיא³³ מִחִבְרוֹ עָלָיו הֲרָאָהּ. וְכֵן³⁴ אִם הִיוּ³⁵ עֶפְר מְלַמְעָה³⁶ וְסָלַע מְלַמְטָה, אוֹ³⁷ סָלַע מְלַמְעָה וְעֶפְר מְלַמְטָה - הֲרִי זֶה סָפֵק³⁸.

(14) שגאיות וסלעים פחותים מעשרה טפחים - נמדדים עם השדה. מימרא של רבי יצחק שם קג. (15) בכל הגאיות או הסלעים יחד. (16) היינו, לכור, ולפי ערך זה למידות-שטח אחרות (רשב"ם דיבור המתחיל טרשין, וסמ"ע שם סעיף קטן ח) - היינו חלק אחד מארבעים וחמישה, שהרי הכור הוא מאה ושמונים קבים - שאין אדם מוותר על יותר מזה. (17) הסתייגות, שהוסיף רב עוקבא בר חמא (שם). (18) לפני הכסף-משנה הייתה הגירסה: "עשרת" וכן הוא בדפוס רומי. (19) ולא בפחות מזה, שאז נחשב כסלע יחיד (להלן הלכה ג). ולא ביותר מזה, שנמצא מקלקל לו את כל השדה (סמ"ע שם סעיף קטן יב). (20) מימרא של רב חייה בר אבא בשם רבי יוחנן, שם. וכפי נוסחת כתב יד מינכן שם: "אמר רב חייה בר אבא" (ולא "רב חייה בר אבא אמר", כלפנינו) ולפי זה לא בא רב חייה בר אבא לחלוק אלא להוסיף. וכן גירסת הרי"ף והרא"ש. וצריך שיהיו רצועה צרה וארוכה המובלעת ברובה של שדה, דהיינו, שישה עשר סאה לבית כור, כשאין בה אלא ארבעה קבים, ועוד קב אחד בר זריעה ביניהם, ביחד חמישה קבים, ראה בסמ"ע שם סעיף קטן י. (21) יותר מחמישה קבים. (22) לא בחמישה קבים אלא בפחות מזה, ולא ברובה של שדה. (23) בעייה בגמרא (שם קג). (24) היינו, שרוב השטח של ארבעת קבים אלו מפוזר בתוך מיעוט של השדה ורק חלק קטן ממנו מפוזר בתוך הרוב, כגון, שהייתה הרצועה רחבה במיעוט של השדה וצרה ברוב השדה. והשאלה אם זה נחשב כמפוזר בתוך רוב השדה, אחרי שכללות השטח נמצאת בו, או מכיוון שרוב השטח הוא רק במיעוט של השדה הרי זה כאילו לא נתמלא התנאי של מובלעין בתוך רובה של השדה. (25) כן הוא בדפוס רומי ובכתב יד תימן. אבל המגיד משנה כתב שהנוסחה המדוייקת היא "ומיעוטן" וכן כתב רשב"ם שם: "והכי גרסינן רובן במיעוטו ומיעוטן ברובה, מהו "תיקו". וחדא בעייה היא. (26) שורה של בעיות בגמרא (שם קג: קג:). ועניין הבעייה, שאם הסלעים יש להם צורות אלו זה מכביד להעביר את המחרשה בשטח שביניהם, ומפסיד, על כן, את השימוש אף ביתר השדה. (27) בגמרא: "כשורה". (28) בגמרא "כשיר". (29) מלה זו אינה בגירסתנו בגמרא, אבל כגירסת רב האי שם: "כחצובה" (מגיד-משנה), והיינו, שלוש רגלים. (30) בגמרא שם: "איצטדין", והיינו, שקרניים יוצאים מהסלעים לצדדים אחרים של השדה. (31) הסלעים מפוזרים בצורה של קו מעוקם. (32) שכל הבעיות האלו לא נפתרו בגמרא. (33) נאמר על כל אחד מהצדדים כמו שמפרש הטור (ריח). שאם הלוקח לא שילם עדיין, אין המוכר יכול להוציא ממנו את כסף התמורה, ואם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הַרְבַּעִים פֶּלֶן עִם הַיָּתֵר מִן הַקְּרָע, וְנוֹתְנוּ לוֹ⁷² מִדָּה בְּחֶבְלֵי⁵¹, אִם פָּחַת כָּל שְׁהוּא - מִנְפָּה⁵² לוֹ מִן הַדָּמִים⁵³; וְאִם הוֹתִיר⁵⁴ כָּל שְׁהוּא - יִחְזִיר לוֹ⁵⁵.

(65) הלוקח למוכר, במקרה שיש יתרון על המידה, האם בדמים או בקרקע? (משנה קג:). (66) מידת שטח קרקעי הראוייה להיקרא: "שדה" (בבא בתרא יא.). (67) היינו, אם הייתה בזול בשעת המכירה והוקרה אחר כך - נותן לו לפי הזול (ראה להלן בתחילת הלכה ח). ומקור הדברים שם קד. ולא ייפו כוחו של מוכר, להכריח את הלוקח שיקנה ביוקר, שהרי הלוקח אומר לו: אני איני רוצה לקנות קרקע שלך, ואם אתה רוצה להכריחני לפי תקנת חכמים, תן לי אותה בשער הזול (ר"י בן מיגאש)) ומה שאמר רבינו "לייפות כוח המוכר" - אינו אלא לומר שאם רצה, לוקח הקרקע כדלהלן. (68) שאם רצה - מחזיר לו הלוקח את הקרקע, כי בעצם היה צריך לקבל את הקרקע שלו בחזרה, אלא שייפו חכמים את כוחו לקבל דמים, כיוון שהיתרון הוא פחות מלהיות שדה, והוא נטול ערך בשבילו. (69) שאז היא ראוייה להיקרא שדה (שם יא.), ואין המוכר מפסיד כלום, אם הוא מקבל את הקרקע שלו בחזרה. (70) אין נותנים ללוקח, אלא מחשבין ומנכים מן התוספת את החלק שהיה ראוי להיות שייך ללוקח, ורק את היתר מצרפים לתשעה קבים. (71) מקור דברי רבינו שם קד: "ואי איכא מילתא יתירא לתשעת קבין הדרי" וכפירוש ה"ש מפרשים" שברשב"ם: "שצריך ט' קבין יותר לבר כל הרבעים כולם". אבל הדברים צריכים עיון שהרי כל דבר ראוי למוכר - כשיש שדה בת תשעה קבין ביחד עם הרבעים - למה לא יתן לו הלוקח קרקע ולמה נכריח את הלוקח לתת לו דמים עד שיהיה תשעה קבין חוץ מהרבעים (מגיד משנה). (72) בכתב יד תימן: "ונונתה לו". (כלומר, אם המוכר משאירה ביד הלוקח, וראה להלן). (73) כלומר, כשער הזול (כדלהלן תחילת הלכה ח). [וקל וחומר הוא ממה שאמרו למעלה בפחות מתשעה קבין שהלוקח מחזיר הדמים, לפי תקנת חכמים שתיקנו לטובת המוכר, ואף על פי כן לא כפו את הלוקח לקנות כשער של עכשיו אלא כשער הזול - ביותר מתשעה קבין שלא תיקנו חכמים שיחזיר הלוקח הדמים, אלא הלוקח מכריח את המוכר לקבל בחזרה את הקרקע - על אחת כמה וכמה שאין המוכר יכול להכריח את הלוקח לקנותה כשער היוקר].

ח. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים⁷⁴? פְּשֵׁיָא בְּזוּל בְּשַׁעַת מִמְכָּר וְהוֹקִירָה בְּשַׁעַת הַחֲזֵרַת הַיָּתֵר⁷⁵; אֲבָל אִם הֵיחָה בְּיָקָר וְהוֹזְלָה⁷⁶ - אוֹמְרִין לְלוֹקְחָהּ: אִם רָצִיתָ לָתֵן לוֹ דָּמֵי הַתּוֹסֶפֶת כְּלָהּ⁷⁷ - תֵּן לוֹ דָּמִים כְּפִי הַמִּמְכָּר⁷⁸, וְאִם רָצִיתָ לָתֵן לוֹ קְרָע - תֵּן לוֹ כְּמוֹ שְׁשֵׁנָה עֶכְשָׁיו⁷⁹.

(74) שייפו חכמים כוחו של לוקח שמחזיר לו דמים כשער הזול. בין בתשעה קבין ובין בפחות, כנ"ל. (75) והמוכר רוצה להכריח את הלוקח לקבלה כשער היוקר. בבא בתרא שם: "כשהוא נותן לו (=מוכר ללוקח) נותן לו כשער שלקח ממנו - דהווה זולא מעיקרא ויקרא לה השתא".

ה. הָאוֹמֵר⁵⁰ לְחַבְרוֹ: בֵּית כּוֹר עֶפְרָ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, מִדָּה בְּחֶבְלֵי⁵¹, אִם פָּחַת כָּל שְׁהוּא - מִנְפָּה⁵² לוֹ מִן הַדָּמִים⁵³; וְאִם הוֹתִיר⁵⁴ כָּל שְׁהוּא - יִחְזִיר לוֹ⁵⁵.

(50) משנה שם קג: (51) "כלומר, בצמצום - כמו שמודדים במידת החבל לא פחות ולא יותר" (רשב"ם שם). ורבינו בפירוש המשניות כתב: "ומידה בחבל מורה על הקפדה על מידת אותה קרקע". שמעלה לכתחילה את ההנחה משיעור הבית כור. (52) בערך הפחת. (53) אף על פי שאין אונאה בקרקעות (למעלה פרק י"ג הלכה ח) - זו אינה אונאה, אלא טעות, וטעות לעולם חוזרת, בהתאם לכלל הידוע של רבא: "כל דבר שבמידה ושכמשקל ושכמניין, אפילו פחות מכדי אונאה חזור (בבא בתרא ז.צ). וראה למעלה פרק ט"ו הלכה ב, שדעת רבינו שבמקרה זה "נקנה המקח ומחזיר את הטעות". וראה במגיד משנה. (54) שיש יותר מבית כור. (55) למוכר.

ו. אָמַר⁵⁶: בֵּית כּוֹר עֶפְרָ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ⁵⁷ - הֲרִי⁵⁸ זֶה כְּמִי שֶׁפָּרַשׁ וְאָמַר⁵⁹: בֵּית כּוֹר עֶפְרָ, בֵּין חֶסֶר בֵּין יִתְרָה⁶⁰. וְאִם פָּחַת מִן הַמִּדָּה אֶחָד מֵאַרְבָּעָה וְעֶשְׂרִים, שְׁהוּא רִבְעָה⁶¹ לְכָל סָאָה⁶², אוֹ הוֹתִיר כָּף רִבְעָה לְכָל סָאָה - הִגִּיעוּ⁶³. יִתֵּר עַל פֶּן - יִחְשַׁב עִמּוֹ עַל כָּל הַרְבַּעִים פֶּלֶן⁶⁴ שֶׁחֶסְרוֹ אוֹ הוֹסִיפוֹ; וְכָל שֶׁפָּחַת מִבֵּית כּוֹר - יִנְפָּה לוֹ מִן הַדָּמִים, וְכָל שֶׁהוֹסִיף עַל בֵּית כּוֹר - יִחְזִיר לוֹ.

(56) משנה שם קג: וגמרא שם קד. (57) ולא הוסיף דבריו, לא "מידה בחבל" ולא "בין חסר ובין יתר", וזהו "בית כור סתם", המהווה בעייה בגמרא, אם דינו כראשון או כשני. (58) מסקנת הגמרא (שם קד). (59) זה הובא במשנה שם. (60) היינו, בערך בית כור, ובלשונו של רבינו בפירוש המשניות: "שנתפייסו שניהם בקרוב המידה". ולפיכך אין הקפדה אם קצת פחות או יותר, אבל לא במידה מופרזת, שהרי סוף סוף הזכיר "בית כור". (61) רבע הקב. (62) היא שישה קבים, ורבע הקב הוא אחד מארבעה ועשרים בסאה. ובבית כור, זהו שלושים רבעי הקב שהם שבעה קבים ומחצית הקב. (63) קיבל מה שקיבל, היינו, שהמקח קיים כמו שהוא, ואין אחד יכול לתבוע מהשני, לא את הפחת ולא את היתרון. (64) היינו, שאם יש חיסרון או יתרון יותר על המידה הראוייה, חייבים לעשות חשבון לא רק במה שיותר על המידה, אלא על כל מה שחסר או יתר (גמרא שם קד:).

ז. וְמָה הוּא מַחְזִיר לוֹ⁶⁵? אִם הֵיחָה הַתּוֹסֶפֶת פָּחוֹתָה מִתְשַׁעָה קְבִינִין⁶⁶ - מַחְזִיר לוֹ דָּמִים פְּשַׁעַת הַמְּכִירָה⁶⁷, לְיַפּוֹת כֹּחַ הַמוֹכֵר⁶⁸; וְאִם הֵיחָה הַתּוֹסֶפֶת סְמוּכָה לְשִׁדָּה אֶחָת שֶׁל מוֹכֵר - מַחְזִיר לוֹ אוֹתָהּ הַתּוֹסֶפֶת קְרָע; וְשִׁהְרֵי סוּמָף אוֹתָהּ לְשִׁאָר שְׂדוֹתָיו וְאִינוּ מִפְּסִיד כְּלוּם. הֵיחָה הַתּוֹסֶפֶת יִתְרָה עַל תְּשַׁעָה קְבִינִין⁶⁹ - נוֹתְנִין⁷⁰ רִבְעָה לְכָל סָאָה וּסְאָה, וְהַנְּשִׂאָר⁷¹ יִתֵּר עַל הַרְבַּעִים, אִם יֵשׁ בּוֹ תְשַׁעָה קְבִינִין - נוֹתֵן לוֹ כָּל

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהמוכר יש לו "חזקת מרא קמא" וכדעת רב נחמן בבבא מציעא קב: וראה בפרק ז מהלכות שכירות הלכה ב. וכן מפורש בדברי רבינו בפירוש המשניות. ראה למעלה.

יב. מְכַר לֹו בֵּית כּוֹר, וְאָמַר לוֹ: בְּסִימָנִי וּבְמִצָּרִים⁹⁶, פָּחַת שְׁתוֹת אוֹ הוֹתִיר שְׁתוֹת - הִגִּיעוּ⁹⁷; פָּחַת יִתֵּר עַל שְׁתוֹת - יִנְקֶה לוֹ מִן הַדָּמִים; הוֹסִיף⁹⁸ לוֹ יִתֵּר עַל שְׁתוֹת - יִתֵּן לוֹ דָּמִים אוֹ קָרְקַע, הַכֹּל לְפִי הַשִּׁיּוֹר. אִם הִנְשָׂאָר בְּשִׂדָּה פָּחוּת מִתְשַׁעָּה קִבְּבִין, וּבִגְנֵה פָּחוּת מִחֲצֵי קֶבֶב, וְלֹא הִיָּה סְמוּךְ לְשִׂדָּה הַמּוֹכֵר - מִחְזִיר לוֹ הַדָּמִים⁹⁹.

96 גבולות, שהגדיר לו את הסימנים והגבולות של הקרקע העומדת למכירה. 97 כלומר, הרי זו מחילה, שאין הלוקח יכול לתבוע נכיו אם חסר, ולא המוכר לתבוע חזרה אם יתר. ואף על פי שאם אמר לו "בית כור" סתם, או אמר לו "בית כור הן חסר הן יתר" אין שם מחילה אלא אם פחת או הותיר חלק אחד מעשרים וארבעה (למעלה הלכה ו) - כאן שסימן לו המצרים, הרי זה כאומר לו "שדה מכורה לך, בין שהיא גדולה, בין שהיא קטנה" ומה שאמר לו בתחילת דבריו "בית כור" מועיל שאם פחת או הותיר יותר משתות שאין זו מחילה (רשב"ם שם). 98 מסקנת הרמב"ם עצמו, המשווה דין זה עם אלו הקודמים, וכנראה אף לעניין זה, שאם יש יותר משתות שחייב להחזיר אף את השתות, וכן בחיסרון, שלכל עניין הם שווים (כסף משנה, והמגיד משנה העלה את הדבר בצריך-עיון). 99 כמו שכתב רבינו למעלה הלכה ז-ט.

יג. הַמּוֹכֵר לַחֲבֵרוֹ שִׂדָּה שֶׁהַלּוֹקֵחַ יוֹדֵעַ אוֹתָהּ וְאֵת מִצְרֵיהָ וְכִבֵּר הִרְגֵּל בָּהּ, אֶפְלוּ אָמַר לוֹ 'יֵשׁ בְּמִשְׁיַחְתָּהּ¹⁰⁰ מֵאֲתִים¹⁰¹, וְנִמְצְאָתָּ מֵאָה וְחֲמִשִּׁים - הִגִּיעַתוֹ, שֶׁהָרִי יִדְעָה וְקִבֵּל עָלָיו. וְזֶה שֶׁהַזְכִּיר לוֹ הַחֲשׁוֹבֹן - פְּלוֹמֵר, שֶׁהוּא יָכֵה כְּמוֹ שִׂדָּה אַחֶרֶת שֵׁישׁ בְּמִשְׁיַחְתָּהּ מֵאֲתִים¹⁰².

100 במידתה. 101 בגמרא יש: "עשרים, וחמש עשרה" במקום "מאתיים, ומאה וחמישים" אבל היחס הוא זהותי, והיינו, שההפרש הוא ברבע. וכתב המגיד משנה שיש אומרים שאף עד למחצית קיים המקח. 102 ולהשביח מקחו התכוון, אף על פי שלאמיתו של דבר אינה שווה כן (רשב"ם. וכן נראה מדברי רבינו - ב"ח שם).

יד. הַאֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: בֵּית כּוֹר פְּלוֹנִי¹⁰³ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, אֵף עַל פִּי שְׂאִין בְּמִשְׁיַחְתּוֹ אֵלָא לְתֵיךְ¹⁰⁴ - הִגִּיעוּ; שְׂלֹא מְכַר לוֹ אֵלָא מְקוֹם הַנִּקְרָא בֵּית פּוֹר. לְפִיכָף צָרִיךְ הַמּוֹכֵר¹⁰⁵ לְהִבְיֵא רְאִיָּה שֶׁהוּא נִקְרָא בֵּית פּוֹר. וְכֵן הַאֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: כֶּרֶם שְׁלִי בְּמְקוֹם פְּלוֹנִי¹⁰⁶ אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, אֵף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ גְּפָנִים¹⁰⁷ - הִגִּיעוּ; וְהוּא שֶׁיְהִי קוֹרֵין אוֹתוֹ כֶּרֶם. וְכֵן הַאֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: פְּרָדֵס זֶה אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, אֶפְלוּ אֵין בּוֹ רְמוֹנִים¹⁰⁸ - הִגִּיעוּ; וְהוּא שֶׁיִּקְרָא פְּרָדֵס. וְכֵן פֶּל פִּיּוּצָא בְּהָן.

76) והלוקח רוצה להכריח את המוכר למכרה לו בזול. 77) בין אם הייתה התוספת תשעה קבין שצריך להחזירה למוכר ובין אם הייתה פחות מזה שאם רצה המוכר מקבל דמיה, כדלעיל. 78) ואינך יכול להכריח את המוכר למכרה לך כשער הזול של עכשיו. 79) כלומר, אין המוכר יכול לסרב לקבל את הקרקע שלו בחזרה אף על פי שהזולה בהיותה בידי הלוקח.

ט. וְדִין חֲצֵי קֶבֶב בְּגֵנֶה - כְּדִין תְּשַׁעָּה קִבְּבִין בְּשִׂדָּה: שְׂאֵם הוֹתִיר בְּגֵנֶה פָּחוּת מִחֲצֵי קֶבֶב עַל הַרְבָּעִים - אֵינוֹ מִחְזִיר לוֹ אֵלָא דָּמִים⁸⁰; הוֹתִיר חֲצֵי קֶבֶב⁸¹ - מִחְזִיר לוֹ אֵת כָּל הַרְבָּעִים עִם הַיִּתֵּר בְּדָמִים⁸² אוֹ קָרְקַע כְּשַׁעַת הַזּוֹל שֶׁל עַת הַחֲזִירָה⁸³.

80) ואינו יכול להכריחו לקבל הקרקע. אבל משלם לו כשער הזול של שעת המכירה, כנ"ל בהלכה ז. 81) חוץ מהרבעים, כנ"ל. 82) ואם הייתה ביוקר והזולה, מקבלה הלוקח ביוקר, ואינו יכול להכריח את המוכר למכרה לו בזול, כנ"ל הלכה ח. 83) ואין המוכר יכול לסרב לקבלה, לאחר שהזולה ביד הלוקח, כנ"ל בהלכה ח.

י. מְכַר שִׂדָּה⁸⁴ וְנִעְשִׂיתָ גֵּנֶה⁸⁵ בְּיַד לּוֹקֵחַ, אוֹ גֵּנֶה וְנִעְשִׂיתָ שִׂדָּה⁸⁶ - הָרִי זֶה סָפֵק⁸⁷ אִם מִחְשָׁב לוֹ כְּדִין שְׁהִיתָה בַּעַת הַמּוֹכֵר אוֹ כְּדִין שֶׁהוּא עֲתָה⁸⁸.

84) שאם אין בה תשעה קבין מחזיר לו הלוקח דמים. 85) כגון, שנתגלו בה מים. וכפי שהיא עתה, אין לכוף את הלוקח להחזיר לו דמים, כיוון שיש בה חצי קב. 86) כגון, שייבש בו המעיין. 87) שהבעייה שם לא נפתרה. 88) ולא פירש רבינו מהו דינו של ספק זה. ונראה שאין כופין את הלוקח, שהמוציא מחבירו עליו הראייה. ועיין במגיד משנה.

יא. הַאֹמֵר⁸⁹ לַחֲבֵרוֹ: בֵּית כּוֹר עֶפֶר אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, מִדָּה בְּחֶבְלִים⁹⁰, בֵּין חֶסֶר בֵּין יִתֵּר⁹¹, אֵי אָמַר: בֵּית פּוֹר אֲנִי מוֹכֵר לָךְ, בֵּין חֶסֶר בֵּין יִתֵּר, מִדָּה בְּחֶבְלִים - הִלָּךְ⁹² אַחֵר הַפָּחוּת שֶׁבְּלִשׁוֹנוֹת⁹⁴, וְאֵין לוֹ אֵלָא כְּדִין⁹⁵, אִם חֶסֶר אִם יִתֵּר.

89) כחכמים בגמרא שם קה. 90) שלפי זה מנכה או מחזיר אפילו כל שהוא (למעלה הלכה ה). 91) שלפי זה אם חסר או יתר אחד מעשרים וארבעה הרי זו מחילה (למעלה הלכה ו), והרי סתירה בדבריו. 92) כלומר, שאין הפרש איזו לשון נאמרה בראשונה ואיזו באחרונה, בניגוד לשיטת בן ננס שהולכים אחרי הלשון האחרונה. 93) לשון הגמרא, שם קה. והטעם, שספק לנו איזו לשון היא עיקר, ולפיכך הולכין אחרי הפחות שבלשונות. 94) בפירוש המשנה שם כתב רבינו: "ואין הלכה כבן ננס, אבל יקח הלוקח וכו' הפחות שבשעורין, וזהו שאמר וכו' הפחות שבלשונות". הרי דעתו כדעת רשב"ם. ראה להלן. 95) "כלומר: כדין המוציא מחבירו, שעליו הראייה" (ב"ח סימן ריח). ודעת רשב"ם שהלוקח הוא המוציא מחבירו לפי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

**בְּמַטְלָטְלִין לֹא יִתְקַיְמוּ מַעֲשָׂיו עַד שְׁבוּדְקִין¹⁴ אוֹתוֹ
בְּדִיקוֹת רְבוֹת¹⁵ וּמְתִישְׁבִין בְּדָבָר.**

10) משנה, בגיטין נט. "חרש רומז ונרמז, וכן בתירא אומר קופץ ונקפץ במטלטלין". (11) והוא החרש ש"דיברו בו חכמים בכל מקום" (תרומות פ"א משנה ב). (12) כתנא-קמא ולא ככן בתירא במשנה שם. (13) סובר רבינו, שמה שנאמר במשנה שם "במטלטלין" - אינו לבן-בתירא בלבד אלא גם לתנא-קמא. והראב"ד חולק על זה (מאירי גיטין שם עמוד 234, ועיין מגיד-משנה). ומה שאמרו במשנה שם: "חרש" - גם חרש שמדבר ואינו שומע בכלל. ומה שאמרו (בתרומות שם) שחרש שדיברו בו חכמים בכל מקום, הוא חרש שאינו שומע ואינו מדבר - אין זה אלא חרש הנמנה ביחד עם שוטה וקטן, אבל אם נאמר חרש לחוד, בלי סמיכות לשוטה וקטן, - אף חרש שמדבר ואינו שומע בכלל. וזהו מה שאמרו בגיטין עא. "מדבר ואינו שומע - זהו חרש", שלכאורה אין הלכה מיוחדת לחרש זה, אבל הכוונה למשנה בגיטין הנ"ל, שחרש רומז ונרמז, ועל זה אמרו שגם מדבר ואינו שומע זהו חרש לענין זה (הגר"א בחושן-משפט סימן רלה ס"ק נד, ונתיבות-המשפט ב'משפט האורים' שם ס"ק כ). [ומה שאמרו בגיטין שם: "מדבר ואינו שומע זהו חרש, שומע ואינו מדבר זהו אלם, וזהו זה הרי הן כפקחין לכל דבריהם" - אין הכוונה ב"זה וזה" גם למדבר ואינו שומע, אלא "זה וזה" היינו גם "שומע ואינו מדבר" וגם "אלם" שדיבר ושוב נשתתק, ועל זה אמר ששניהם כפקחין (אלא שבתוספתא פ"א דתרומות, הנוסחא להיפך: "שומע ואינו מדבר זהו אילם, מדבר ואינו שומע זה הוא חרש, וזה וזה הרי הוא כפיקח לכל דבר". וראה ב'דריש' סימן רלה, ס"ק יט בסופו). וכן נראה שפירש המאירי שם (עמוד 251 ד"ה אע"פ שבפקח), אבל מדבר ואינו שומע אינו כפקח לכל דבריו. ואינו מוכר בקרקעות, לפי שבקרקעות צריך חריפות יתירה, שהרי גם בן יג שנה אינו יכול למכור קרקעות, עד שיהא יודע בטיב משא ומתן, כמו שכתב רבינו להלן הלכה יב (נתיבות' שם). וראה במגיד-משנה וכסף-משנה]. (14) כמו שבודקין לגיטין. וראה להלן הלכה ג שבודקין מי שנשתתק. (15) יותר ממה שבודקים את מי שנשתתק, שאין דעתו צלולה כל-כך (סמ"ע שם ס"ק מח).

**טו. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּוּ - בְּמָקוֹם שְׂאִין שֶׁם מְנַהֵג,
כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ; אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מְנַהֵג - הֵלֵךְ אַחַר
הַמְּנַהֵג, וְאַחַר לְשׁוֹן רַב אֲנָשֵׁי הַמָּקוֹם¹⁰⁹ הַיְדוּעִים
לְהֵן.**

109) אף על פי שאין הולכים בממון אחר הרוב (למעלה פרק כו הלכה ה) - בעניין הלשון, הכל מודים שהולכים אחר הרוב, שהוא קובע הלשון לכל העולם, וגם המיעוט יודע שזוהי הלשון המקובלת, וראה למעלה פרק כו הלכה ב (אבן האזל).

פֶּרֶק הַשְּׂעָה וְעֵשְׂרִים

1) נתבארו בו דיני החרש והשוטה והקטן והשיכור וכל פרטיהן במקח וממכר.

**א. שְׁלֹשָׁה אֵינָן מְקַחֵן³ מְקַח וְאֵין מְמַכְרֵן⁴ מְמַכְרֵן⁵,
דִּין תּוֹרָה: הַחֲרָשׁ, הַשׁוֹטָה וְהַקָּטָן. אֲבָל⁶ תְּכַמִּים
תְּקַנּוּ שְׂפִיחָהּ הַחֲרָשׁ וְהַקָּטָן⁷ נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן וּמַעֲשָׂיו
קְיָמִין, מִשּׁוֹם⁸ כְּדֵי חַיּוּם⁹.**

2) כמו שמפורש בהרבה מקומות בש"ס, ולדוגמא במשנה (גיטין נט): שמציאת חרש שוטה וקטן אין בה איסור גזל מן התורה, אלא חכמים אסרוה מפני דרכי שלום (וראה פי"ח מהלכות גזילה ואבידה הלכה ב) - הרי שאין קנינם קנין מן התורה. (3) כשהם קונים. (4) כשהם מוכרים. (5) לא הזכיר רבינו אלא מקח וממכר, שאנו זקוקים להקנאתם של אלו: להקנות את המקח (כשהם המוכרים) ולהקנות את הדמים (כשהם הקונים), אבל מתנה לא הזכיר. ונראה שהוא סובר שבמתנה יש להם קנין מן התורה, מפני שדעת אחרת מקנה להם. וכן נראה בפ"ח מהלכות לולב הלכה י, ועיין שם בהערה עב. וראה בפ"ד מהלכות זכייה ומתנה הלכה ז. (6) משנה וגמרא, גיטין נט. (7) אבל בשוטה לא תיקנו (להלן הלכה ד). (8) שם, אצל קטן, והוא-הדין לחרש (מגדל עז). (9) ראה להלן הלכה ו, שכל זה במטלטלין אבל לא בקרקע.

**ב. הַחֲרָשׁ¹⁰ פִּיצֵד נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן? חֲרָשׁ שְׂאִינוֹ שׁוֹמֵעַ
וְלֹא מְדַבֵּר¹¹, אוֹ מְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ פְּלוֹם - מוֹכֵר
וְלוֹקֵחַ הַמַּטְלָטְלִין בְּרַמְזָה¹², אֲבָל לֹא בְּקַרְקָע¹³. וְאֵף**

**ג. אֵלֶם¹⁶ שְׁשׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר, אוֹ מִי שֶׁנִּשְׁתַּתְּק¹⁷ -
מְקַח¹⁸ מְקַח וּמְמַכְרֵן מְמַכְרֵן וּמְתַנּוּתָיו קְיָמִים בְּפֶלֶל,
בֵּין בְּמַטְלָטְלִין בֵּין בְּקַרְקָע¹⁹. וְהוּא שְׂפִיחָהּ פְּדִירָף
שְׁבוּדְקִין לְגִטִּין²⁰, אוֹ יִכְתֹּב בְּכֹתֵב יָדוֹ²¹.**

16) גיטין עא. (17) אחרי שמקודם ידע לדבר, בניגוד לשומע ואינו מדבר - שאינו יכול לדבר מיום הוולדו. (18) ברייתא, גיטין שם: "כשם שבודקין אותו (=את הנשתתק - רש"י) לגיטין, כך בודקין אותו למשאות ולמתנות (=למשא ומתן)". (19) שהרי אף לגיטין הוא כפיקח ממש. (20) ראה פ"ב מהלכות גירושין הלכה טז. (21) ראה בהלכות גירושין, שם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

44) מימרא של רפרס, בכתובות ע. (45) שאז אין כאן חשש יותר משום כדי חייו. (46) בין במקח וממכר ובין במתנה, כמו שכתב להלן, ובניגוד לדעת הר"ח שהובאה בהגהות מיימוניות כאן, וביחוספות' כתובות שם ד"ה אבל, שבמתנה אפילו אם היה לו אפוטרופוס - מתנתו מתנה. (47) ולא בקרקע.

ח. בודקין⁴⁸ את הקטן אם יודע בטיב משא ומתן⁴⁹ או אינו יודע; לפי שיש קטן חכם ונבון, שהוא יודע והוא בן שבע⁵⁰, ויש אחר, שאפילו בן שלש עשרה אינו יודע בטיב משא ומתן. קטן היודע בטיב משא ומתן שאין לו אפוטרופוס, שנשא ונתן במטלטלין וטעה - דינו פדין הגדול: פחות משתות - מחילה⁵¹, שתות - מחזיר ההונאה, יתר על שתות - בטל מקח, כמו שבארנו⁵². ואני אומר⁵³, שאין מקח הקטן וממכרו במטלטלין קימין אלא בשמשך או המשיך⁵⁴; אבל אם נתן מעות על המקח וחזרו בו - אינו מקבל מי שפרע, ואחרים שחזרו בו - מקבלין מי שפרע.

48) גיטין נט. שהכל תלוי בחריפותו של הקטן. (49) פירוש: במטלטלין (מגיד-משנה). (50) היינו בתחילת השנה השביעית, ראה למעלה הלכה ו והערה לב. (51) גיטין שם: "עד שתות כגדול" כלומר עד שתות - מחילה. והראב"ד תמה על זה, על-פי הכלל הידוע: "יתומים אינם בני מחילה", וכנראה שפירש "עד שתות כגדול" - מלמעלה, כלומר עד שתות בטל מקח, ואילו בפחות משתות לא דיברו (מאירי). ולדעת רבינו צריך לומר, שדין מחילה ביתומים אינו חמור יותר מגוף הדין של מקח וממכר, שאע"פ שאינם בני משא ומתן - תיקנו להם חכמים את אלו, משום כדי חייהם, כמו כן תיקנו להם גם דיני אונאה, מאותו הטעם. (52) לעיל פי"ב ה"בד. (53) למד כן ממה שאמרו גיטין נב. (ופסקה רבינו למעלה פ"ט ה"ד ואילך) בנכסי יתומים שיש להם אפוטרופוס, שאין קונים מהם בכסף, ולמד מזה גם לקטן עצמו (מגיד-משנה). (54) וגם נתנו לו מעות. אבל במשיכה לחוד לא קונים מהם, ואם רצו חוזרים בהם (למעלה שם ה"ג). (55) שגם גדול אינו קונה בכסף, אלא שחייב ב"מי שפרע", וראה למעלה בפרק ט.

ט. וכן⁵⁶ אם קנו⁵⁷ מיד הקטן או השפיר מקום⁵⁸ המטלטלין, וחזרו בו - לא קנה הלוקח; שאין מוציאין מידי הקטן פדיון⁵⁹, ואין קננין מיד הקטן כלום⁶⁰; שהקננין בשטר⁶¹, ואין העדים חותמין אלא על שטר של אדם גדול⁶².

56) נמשך אחרי "ואני אומר" שבהלכה הקודמת. (57) בקנין חליפין. (58) אחד מדרכי הקנין, שהלוקח קונה או שוכר את המקום בו נמצאים מטלטלין מסויימים העומדים למכירה, ואחרי שקנה את המקום, קונה את המטלטלין שעליו בתורת קנין "חצר", ולא צריך קנין אחר.

ד. השוטה²² - אין²³ מקחו מקח ואין ממכרו ממכר ואין מתנותיו קימות. ובית דין²⁴ מעמידים אפוטרופוס לשוטים, בדרך שמעמידין לקטנים.

22) ראה הגדרתו בחגיגה ג: ובפ"ט מהלכות עדות הלכה ט. (23) בהרבה מקומות בספרות התלמודית, מהם: כתובות כ. ובבא-בטרא קנה: (24) נלמד ממימרא של מר עוקבא בכתובות מח. וראה בפ"א מהלכות נחלות הלכה יא.

ה. מי²⁵ שהוא עת שוטה ועת שפוי²⁶, כגון אלו הנכפין²⁷ - בעת שהוא שפוי כל מעשיו קימין, וזוהי לעצמו ולאחרים ככל בן דעת. וצריך לומר העדים לחקר הדבר היטב, שמא בסוף שטותו²⁸ או בתחלתו²⁹ שטותו עשה מה שעשה³⁰.

25) כתובות כ. וראש השנה כח. (26) בדעה צלולה. (27) חולי נופל. (28) היינו, שעדיין לא עברה שטותו לגמרי. (29) שכבר התחילה השטות, וראה בסמ"ע סימן רל"ה ס"ק נב. (30) שאז אין מעשיו כלום.

ו. קטן³¹ עד שש שנים - אין הקנינתו לאחרים כלום³²; ומשש שנים³³ עד שיגדיל³⁴, אם יודע³⁵ בטיב³⁶ משא ומתן - מקחו מקח, וממכרו ממכר, ומתנתו³⁷ קימת³⁸. בין³⁹ בדבר מרבה⁴⁰, בין בדבר מועט; בין במתנת בריא, בין במתנת שכיב מרע⁴¹. ודבר זה מדברי חכמים, כמו שבארנו, פדי שלא יבטל, ולא ימצא מי שימכר לו, ולא יקח ממנו. והכל במטלטלין⁴²; אבל בקרקע - אינו מוכר ולא נותן⁴³ עד שיגדיל.

31) גיטין נט. משנה וגמרא. וראה בפ"ד מהלכות אישות הלכה ז. (32) אבל לעצמו זוכה לפני זה, כמו שיוצא מהמימרא של רבא בגיטין סה. וראה במגיד-משנה ובסמ"ע סימן רלה ס"ק ב. (33) היינו שגמרו שש שנים, והוא נכנס בתחילת השנה השביעית (מאירי שם עמוד 235). וראה להלן הלכה ח והערה מט. (34) שיהיה גדול - בן שלש-עשרה שנים ויום אחד. (35) יוצא מתוך השקלא-וטריא בגיטין שם. וראה להלן הלכה ח. (36) ענין (סמ"ע ס"ק ד), או טבע ('ערוך' ערך טיב). (37) שם, כמו בר רב אשי. (38) וגם כאן משום כדי חייו, שכל נותן מתנה לחבירו - בוודאי קיבל ממנו איזו טובת הנאה מקודם. (39) שם. (40) שבוודאי עשה לו המקבל טובה מרובה. (41) שזה רק בדיבור. (42) משנה, שם. וראה למעלה הערה יב. (43) דקדק לכתוב "אינו מוכר ולא נותן" להורות שלקנות הוא יכול, כמו שהסביר להלן הלכה יא.

ז. במה⁴⁴ דברים אמורים? בקטן שאין לו אפוטרופוס; אבל אם היה⁴⁵ לו אפוטרופוס - אין מעשיו כלום⁴⁶, אפילו במטלטלין, אלא מדעת האפוטרופוס; שאם רצה לקיים מקחו וממכרו ומתנתו במטלטלין⁴⁷ - קיים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִמְכְּרוֹ בְּקָרְקַע פְּלוֹם⁷⁶; שֶׁהִקְטַן כְּמִי שְׂאִינוֹ בְּפָנָיו הוּא, וְזָכִין לְאָדָם שְׂלֵא בְּפָנָיו⁷⁷, וְאִין חָבִין לוֹ אֶלָּא בְּפָנָיו⁷⁸.

75) דוקא אם נתן דמים והחזיק, אבל אם לא נתן דמים – דרך הקטן לחזור בו, שקרובה דעתו לגבי הדמים (סמ"ע ס"ק כט.). 76) למעלה הלכה ו. – בכל זאת קנינו קנין, כמו שמבאר. ולפי זה, צריך לפרש מה שישנו במשנה (גיטין נט.) "הפעוטות מקחן מקח וממכרן ממכר במטלטלין" – שתיבת "במטלטלין" איננה אלא על "ממכרן ממכר", אבל "במקחן מקח" – אפילו בקרקע. 77) קידושין מב. ושם מדובר גם בקטנים. [ואין קנין זה מן התורה, שהרי "זכין לאדם" אינו אלא על-ידי אחר (ראה להלן פ"ד מהלכות זכיה הלכה ב, וב'קצות החושן' סימן רלה, תחילת ס"ק ד), אלא תקנת חכמים היא כאן. ולא תיקנו אלא בחזקה, שהיא כמשיכה, שהביא הקרקע לרשותו, אבל בקנין אחר לא תיקנו. ולפיכך גם מטלטלין לא קנה בקנין סודר (למעלה ה"י) וראה ברבב"ד ובמגיד-משנה]. 78) משנה, בגיטין יא:

יב. קָטָן שֶׁהִגְדִּיל, וְהִבִּיא הַזָּכֵר שְׂתֵי שְׁעָרוֹת אַחַר שְׁלֹשׁ עָשָׂרָה שָׁנָה⁷⁹ וְהִבִּית אַחַר שְׂתֵים עָשָׂרָה⁸⁰, אָף עַל פִּי שְׂאִינוֹ יוֹדֵעַ בְּטִיב מִשָּׂא וּמִתָּן - מְקָחוֹ מְקָח וּמְמַכְרוֹ מְמַכֵּר וּמִתְּנָתוֹ מִתְּנָה בְּמִטְלָטְלִין⁸¹; אֲבָל בְּקָרְקַע - אִין מַעֲשִׂי קְיָמִין עַד שְׂתִיהֵיהּ יוֹדֵעַ בְּטִיב מִשָּׂא וּמִתָּן אַחַר שֶׁהִגְדִּיל⁸².

79) ראה פ"ב מהלכות אישות הלכה י. 80) שם הלכה א. 81) היינו, אף מן התורה, עיין בבבא-בבא-בבא קנה: ". . . מטלטלי דזביניה זביני" (בן יג שנה שאינו יודע בטיב משא ומתן, ועיין רשב"ם שם). 82) כן דעת הר"י⁸³, שמעשה של רבא שם היה כמוכר בנכסיו, וגרס שם "ההוא פחות מבן עשרים דאזל זבין נכסי, אתא לקמיה דרבא כו' אמר להו זביניה לאו זביני" (מפני שלא ידע בטיב משא ומתן, ולא גרסינן "דאזל זבין נכסי אבוה") וכן שם מה ששלח גידל בר מנשיא בחינוקת בת ארבע-עשרה שנה ויום אחד, ואמרו לו אם יודעת בטיב משא ומתן מקחה מקח, – הכל מדובר במוכר נכסיו ולא נכסיו אביו.

יג. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקָרְקַע שְׂלוֹ⁸³; אֲבָל קָרְקַע שְׁנִירָשׁ⁸⁴ מֵאֲבוֹתָיו אוֹ מִשָּׂאָר מוֹרִישׁוֹ⁸⁵ - אִין מְמַכְרוֹ מְמַכֵּר עַד שְׂתִיהֵיהּ בֵּין עָשָׂרִים שָׁנָה⁸⁶, אָף עַל פִּי שֶׁהִבִּיא שְׂתֵי שְׁעָרוֹת יוֹדֵעַ בְּטִיב מִשָּׂא וּמִתָּן⁸⁷; שְׂמָא יִמְכֵר בְּזוּל, מִפְּנֵי שֶׁדַּעְתּוֹ נוֹטָה אַחַר הַמְּעוֹת⁸⁸, וְעֵדִין לֹא נְתִישְׁבָה דַּעְתּוֹ בְּדָרְכֵי הַעוֹלָם.

83) שקנה אחר שהגדיל, וידע בטיב משא ומתן (למעלה ה"ב), או אפילו כשהיה קטן (למעלה ה"א). 84) מימרא של שמואל, בבבא-בבא-בבא קנו. ושל רבא, בגיטין סה. 85) אע"פ שבגמרא (שם ושם) לא נזכרו אלא "נכסי אביו" – סובר רבינו שאין הבדל ביניהם, שכיון שלא טרח בנכסים

59) שבקנין כסף או בקנין חליפין, נשארים המטלטלין ברשות היתומים, מה-שאיין-כן בקנין משיכה, שהלוקח מושכם לרשותו. וגם בדין השכיר מקום המטלטלין, אע"פ שלהלכה הם עומדים ברשות הקונה, כיון ששכר את מקומם – למעשה הם עומדים בבית הקטן, וצריך להוציאם מהם בדין. והראב"ד נתן בזה טעם אחר: שכירות הרי היא כמכר (בבא-מציעא נו:): וכשם שאינו יכול למכור קרקעות (למעלה הלכה ו), כן אינו יכול להשכירם. 60) אפילו באופן שאין המטלטלין ברשותו של הקטן, ואין צריך להוציאם מידו (סמ"ע שם ס"ק כה). 61) בכ"י תימן "כשטר", וכ"ה בשו"ע שם סעיף ה. כלומר, כל קנין עומד להכתב, כמו שאמרו כמה פעמים בגמרא (ומהם: גיטין נא. ובבא-בבא-בבא מ.ו.), וסובר רבינו שצריך שיהיה הקנין ראוי לכתובה. 62) בבא-בבא-בבא קנה.

י. וְכִן⁶³ קָטָן שֶׁקָּנָה מִטְלָטְלִין, וְקָנָה מִיָּדוֹ, וְשָׂכָר⁶⁴ מֵהֶם הַמְּקוֹם - לֹא קָנָה עַד שְׂתִימְשָׁן, לְפִי שְׂאִינוֹ זוֹכֵה בְּדָרְכִים שְׂזוֹכִין בֵּין הַגְּדוּלִים⁶⁵. וְאִיהּ לְדָבָר: שְׂאִין חֲצָר⁶⁶ שֶׁל קָטָן וְלֹא אַרְבַּע אַמּוֹת⁶⁷ שֶׁלוֹ קוֹנִין⁶⁸, מִפְּנֵי שֶׁנִּתְרַבּוּ מִדִּין שְׁלִיחוֹת⁶⁹ וְלֹא מִדִּין יָדוֹ, כְּמוֹ שְׂתִימְפָאָר⁷⁰, וְלֹא יְהִיהּ הַקָּנִין⁷¹ אוֹ שְׂכִירוֹת הַמְּקוֹם גְּדוּל מִחֲצָרוֹ⁷². אֲבָל הַקָּטָנָה, שֶׁנִּתְרַבְּתָה חֲצָרָהּ מִיָּדָה⁷³ - תִּקְנָה הַמִּטְלָטְלִין מֵאֲחֵרִים אִם קָנָה מִיָּדָה⁷⁴ אוֹ בְּשְׂכִירוֹת מְקוֹם.

63) גם זה המשך למה שכתב למעלה (הלכה ח), "ואני אומר". 64) בכ"י תימן: "וקנו ממון (צ"ל "מהון") או שכר". וכ"ה ב'טורי': "וקנה מידם או שכר". "וקנה", היינו קנין סודר. 65) כלומר, לא תיקנו לו חכמים לקטן אלא קנין משיכה ולא קנין סודר. 66) כלל הוא, שחצרו – היינו כל רשותו הפרטית של האדם, קונה לו כל מה שנמצא בתוכו. 67) תקנת חכמים, שכל אדם קונה כל מה שנמצא מונח בלי בעלים בארבע אמות סביבו, למנוע מחלוקת והתנצחות (בבא-מציעא י:). 68) שם י: ויא. ודעת הראב"ד (להלן ה"א) שלא אמרו קטן אין לו חצר אלא במציאה, אבל במקח וממכר שדעת אחרת מקנה לו – יש לו חצר. 69) ואין הקטן קונה בקנין חצר, מפני שאין קטן יכול לעשות שליח (בבא-מציעא שם). 70) [צריך לומר "שנתבאר", והוא בפרק יז מהלכות גזילה ואבדה הלכה יז]. 71) קנין סודר. 72) באופן שלא תיקנו חכמים בקטן אלא קנין משיכה בלבד ולא קניינים אחרים. 73) "שכשם שהיא מתגרשת בגט המגיע לידה, כך מתגרשת בגט המגיע לחצרה, וכשם שיש לה חצר לענין גט, כך יש לה לענין מציאה" (פ"י מהלכות גזילה שם). ומקור הדברים מבבא-מציעא יא. ויב. 74) בכ"י תימן: "קנו מידן", וב'טורי': "קנתה מידן". שמכיון שמצאנו בקטנה שחצרה כידה (מה-שאיין-כן בקטן) – הרחיבו גם חכמים את קניניה, ועיין ש"ך סימן רלה ס"ק ג.

יא. יִרְאֶה לִי, שֶׁקָּטָן שֶׁקָּנָה קָרְקַע וְנָתַן דָּמִים וְהִחֲזִיק⁷⁵ בְּקָרְקַע - תַּעֲמֹד בְּיָדוֹ, אָף עַל פִּי שְׂאִין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

**הַעֲדִים חוֹתְמִין עַל הַשְּׂטֵר אֲלָא אִם פֶּן יִדְעוּ פּוֹדָא
שְׁהַמּוֹכֵר גְּדוּלָּה¹⁰⁴.**

99) ברייתא שם קנה. מעשה שבא לפני רבי עקיבא. 100) ואין ממכרו ממכר (למעלה הלכה טו). 101) אם היו בו סימני גדלות. 102) [במסכת שמחות (פ"ד הי"ב) הובא אותו מעשה שהובא בבבא-בבא בתרא שם בלשון זה: "אל יבדק, מאחר שנסתם הגולל אין מזיזין את המת ממקומו". וכן הוא בשו"ע יורה-דעה (סוף סימן שסג). ואע"פ שאיסור ניוול המת הוא אפילו לפני הקבורה, כמפורש בחולין יא: - אין זה אלא בבדיקת איבריו הפנימיים, אם אינו טריפה, אבל לבדוק מבחוץ אם יש לו שתי שערות, אין זה ניוול. ועיין בהגהות 'בית הלל' ליוורה-דעה שם]. 103) גם נימוק זה שם. כלומר, שאע"פ שלא נמצאו הסימנים לאחר מיתה, יתכן שהיו מחיים ונשתנו לאחר מיתה. 104) שם קנה. וראה למעלה הלכה ט.

**יז. פְּחוֹת מִפֶּן עֲשָׂרִים שְׁמֵכֵר קִרְקַע אֲבִיו¹⁰⁵ -
חוֹרָה¹⁰⁶ וּמוֹצִיא מִיַּד הַלּוֹקֵחַ, בֵּין קֵדָם עֲשָׂרִים בֵּין
אַחַר עֲשָׂרִים. וּמוֹצִיא מִן הַלּוֹקֵחַ כָּל הַפְּרוֹת
שְׁאֵכָל¹⁰⁷. וְאִם הוֹצִיא הוֹצֵאת אוֹ שֶׁנִּשְׁטַע וְזָרַע -
שְׁמִין לוֹ¹⁰⁸ וּמַחְזִיר אֶת הַשָּׂאֵר. פְּדִין הַזֶּה הוֹרוּ
רְבוּתִי. וְאֵנִי אוֹמֵר, שְׁאֵפְלוּ קִטָּן שְׁמֵכֵר קִרְקַע מִנְכָּסִי
אֲבִי, וְכִשְׁנַעֲשֶׂה בֶן עֲשָׂרִים לֹא מָחָה - אֵינִי יוֹכֵל
לְחַזְרוֹ¹⁰⁹; שְׁפִינֵן שְׁלָקַח הַמַּעוֹת וְנִשְׁתַּמֵּשׁ הַלּוֹקֵחַ
בְּקִרְקַע זֶה לְפָנָיו כְּשֶׁהוּא בֶן עֲשָׂרִים וְלֹא מָחָה -
נִתְקַיְמָה בְּיַד הַלּוֹקֵחַ, שְׁהִירֵי רָצָה בְּמִמְכָּרוֹ.**

105) [ובנכסי עצמו, אם אינו יודע בטיב משא ומתן, אע"פ שגוף הקרקע אינו מכור - אינו מוציא הפירות, שהרי מטלטלין הם ובמטלטלין מכירתו מכירה (למעלה הלכה יב, אבל בנכסי אביו אף במטלטלין אין מכירתו מכירה (ראה למעלה הלכה יג והערה פז) ועיין סמ"ע סימן רלה ס"ק יד]. 106) שמכירתו אינה מכירה (למעלה הלכה יג). 107) שהרי שלא בדין אכל. 108) כדין אריס, למחצה לשליש ולרביע, שאע"פ שלכאורה דינו כיורד שלא ברשות, כיון שלא נתיישבה עוד דעתו של המוכר (למעלה הי"ג) ויורד שלא ברשות בשדה שאינה עשויה ליטע, שמין לו וידו על התחונה (פ"י מהלכות גזילה ואבידה ה"ד) ואינו מקבל כאריס - כאן תיקנו חכמים שיקבל כאריס, שאם לא כן יפסיד את השדה כיון שיודע שבכל שעה אפשר להוציאה מידו, וכמו שמצאנו בבעל בנכסי אשתו קטנה (כתובות פ. - הגר"א שם ס"ק מה, והסמ"ע שם ס"ק מא נסתפק בזה). 109) כמו שמצאנו בקטנה שנתקדשה, שאם גדלה שעה אחת ושתקה, שזוקקה לגט, ואינה יוצאה במיאון (פ"א מהלכות גירושין הלכה ו). וכמו כן בקטן שנתגייר ע"י ב"ד ולא מיחה כשנתגדל, ששוב אינו יכול לחזור בו (פ"י מהלכות מלכים הלכה ג). ועיין עוד בפ"כ מהלכות אישות הלכה יג (מגיד-משנה והגר"א ס"ק מו).

יח. הַשְּׂכוּר¹¹⁰ - מְקַחוּ מְקָח, וּמִמְכָּרוּ מִמְכָּר,

אלו - עלול הוא למכרם מתוך קלות דעת (הגר"א סימן רלה, ס"ק כו). והרשב"א חולק וסובר ש"נכסי אביו" דוקא, שלא תיקנו חכמים אלא בדבר המצוי, וזה אינו אלא ירושה מאב (מגיד-משנה). 86) כרבא בגיטין שם, וכרב הונא בר חיננא בשם רב נחמן, ולא כרבא בשמו (ב"ב קנה). ובאופן זה ממכרו ממכר אפילו אם אינו יודע בטיב משא ומתן (מגיד-משנה בשם ר"י בן מיגאש). 87) שאם אינו יודע בטיב משא ומתן - אינו יכול למכור אפילו בנכסיו. ואם כן, מה שאמרו "בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים" - הכוונה אפילו באופן שיודע בטיב משא ומתן. 88) בבא-בבא בתרא קנו. "זימנין דמקרקשי ליה זוזי. אבל נכסים שקנה כיון שטרח בהם, אין דעתו קלה למכרם (הגר"א, הובא למעלה הערה פד). [ודין מטלטלין שירש, לא נזכר כאן, ובשו"ע סימן רלה סעיף ט כתב: "וכשהוא בן עשרים שנה שלימות והביא שתי שערות, מוכר בין במטלטלין בין בקרקעות, בין שלו בין של אביו". והעיד הגר"א (שם ס"ק לג) ש"בין במטלטלין" מיותר, שהרי במטלטלין מוכר אפילו בפחות מבן כ'. ואם נניח כי בשל אביו אינו מוכר אפילו במטלטלין כל זמן שאינו בן כ' - הדברים מיושבים, וראה להלן הלכה יז והערה קד].

**יד. מִתְּנַת⁸⁹ כְּשֶׁהוּא פְּחוֹת⁹⁰ מִפֶּן עֲשָׂרִים, בֵּין⁹¹
מִתְּנַת בְּרִיא בֵּין מִתְּנַת שְׂכִיב מְרַע - הָרִי זֶה קְיָמָה;
שְׁאֵלוֹ⁹² לֹא הִגִּיעַ לוֹ הַנִּיחָה גְּדוּלָּה - לֹא נָתַן, וְהוּא
דָּבָר שְׂאִינוּ מְצוּי תְּמִיד⁹³, וְאִמְרוּ חֲכָמִים: הַתְּקִימִם
מִתְּנַת⁹⁴, פְּדִי שְׂיָהִיו דְּבָרָיו נְשַׁמְעִין⁹⁵.**

89) שם קנה: מימרא של אמימר. 90) אבל הוא יותר מבן שלש-עשרה (מגיד-משנה). 91) נלמד מפעוטות למעלה הלכה ו (מגיד-משנה). 92) שם קנו. 93) ועל דבר שאינו מצוי לא גזרו חכמים, כמפורש בכמה מקומות בתלמוד, ועיין מגיד-משנה הלכה יג (הובא למעלה הערה פד). 94) אפילו בנכסי אבותיו, ואפילו אינו יודע בטיב משא ומתן (מגיד-משנה בשם ר"י בן מיגאש). 95) גמרא בבא-בבא בתרא שם.

**טו. בְּמָה⁹⁶ דְּבָרִים אֲמוּרִים שֶׁהוּא מוֹכֵר קִרְקַע אֲבִיו
כְּשֶׁהוּא בֶן עֲשָׂרִים? כְּשֶׁהִבִּיא שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת אוֹ
כְּשֶׁנּוֹלְדוּ לוֹ סִמְנֵי סָרִיס⁹⁷; אֲבָל אִם לֹא הִבִּיא שְׁתֵּי
שְׁעָרוֹת וְלֹא נַעֲשֶׂה סָרִיס - קִטָּן הוּא, וְאֵין מִמְכָּרוֹ
בְּקִרְקַע מִמְכָּר, וְאֵפְלוּ בְּנִכְסָיו, עַד שְׁיִגְדִיל לְרֹב
שְׁנוֹתָיו⁹⁸.**

96) שם קנה: 97) שאינו ראוי להוליד, וסימניו מפורשים בפ"ב מהלכות אישות הלכה יג. 98) היינו שלשים וחמש שנה ויום אחד (הלכות אישות שם, הלכה יא).

**טז. מִי⁹⁹ שְׁמֵכֵר בֵּין בְּנִכְסָיו בֵּין בְּנִכְסֵי אֲבִיו וְנָתַת,
וּבָאוּ קְרוֹבָיו וְעָרְעְרוּ שְׁהִירֵי קִטָּן בְּשַׁעַת הַמְּכָרוֹ¹⁰⁰,
וּבִקְשׁוּ לְבִדְקוֹ¹⁰¹ - אֵין שׁוֹמְעִין לָהֶם לְגוּלָּה¹⁰². וְעוֹד,
שְׁהִסְמִינִים מִשְׁתַּנֵּין בְּמִיתָה¹⁰³. וְחֻזְקָה הִיא, שְׂאֵין**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מַעֲשֵׂיו - הָרִי אֵלּוּ קִימִין¹⁶, וְאִם לֹא רָצָה - בְּטָלוּ
כָּל מַעֲשֵׂיו¹⁷. וּבְדָבָרִים בְּלֶבֶד הוּא שֶׁמֶקְנִים הָאָדוֹן אוֹ
מְבַטֵּל, וְאִינוֹ צָרִיךְ לְקַנּוֹת מִמֶּנּוּ כְּלוּם.

13) ספר "המקח והמכר" שם. וזהו בהתאם לכלל הידוע
בספרות התלמודית: מה שקנה עבד קנה רבו (קידושין כג:
ולהלן פ"ג מהלכות זכיה ומתנה הלכה יב). [כעין זה
מצאנו בתוספתא פ"ט דבבא-בבא (הוצאת צוקמ. עמ'
41019): "המוכר שדה חבירו במעמד חבירו לא עשה כלום,
כתב מקיימני אחריו דבריו קיימין". הרי שהסכמתו אח"כ
משווה לקנין מעמד משפטי (אור שמח). וכן הוא בקידושין
נב: במי שקידש אשה בדבר שאינו שלו, ובא בעל הדבר
ונתן הסכמתו, שהרי אלו קידושין. והוא-הדין לתורם פירות
חבירו ובא בעל הפירות והסכים, שהרי זו תרומה, וראה
בדברי רבינו בפ"ד מהלכות תרומות הלכה ג]. 15) הסכים
והודיע על כך מיד. 16) ואין צורך בפעולת קנין חדשה
של האדון. 17) "שמה שאמרו שיד העבד כיד רבו -
לזכות בעבורו, ולא לחייב כלל, אפילו במה שהוא בזכות"
(כגון שקנה בוול גדול, או מכר ביוקר גדול - נתיבות
המשפט' סימן רלה, משה"א ס"ק לד) - מגיד-משנה.
והמוכר צריך להחזיר את דמי המקח לאדון (מגיד-משנה
בשם רב האי). ואין העבד קונה המתנה לפי שאין לו קנין
בלי רבו, ועיין אור-שמח ואבן-האזל.

ג. וְכֵן¹⁸ הָאִשָּׁה שֶׁמְכָרָה אוֹ נִתְּנָה מִתְּנָה, בֵּין בְּנִכְסֵי
בְּעֻלָּה בֵּין בְּנִכְסֵי צֵאן בְּרִזְלוֹ¹⁹ שֶׁהַכְּנִיסָה לוֹ, בֵּין
בְּדָבָרִים שְׂיָחֵד²⁰ לָהּ בְּכִתְבָתָהּ בֵּין בְּנִכְסֵי מְלוּגָה²¹, בֵּין
בְּקַרְקָעוֹת בֵּין בְּמִטְלָטְלִין, וְכֵן אִם לָקְחָה אוֹ נִתְּנָה
[לָהּ מִתְּנָה] - יָד הַבַּעַל עַל הָעֲלִיזָה; וְאִם רָצָה
לְקַיֵּם²² - יִקְנֶם²³, אִם רָצָה לְבַטֵּל - יִבְטֵל²⁴ הַכֹּל.
אֲבָל²⁵ הַבַּעַל שֶׁמְכָר אוֹ נָתַן, בֵּין קָרְקַע שֶׁהַכְּנִיסָה²⁶
לוֹ אֲשֶׁתוֹ בְּכִתְבָתָהּ אוֹ קָרְקַע שֶׁהַכְּנִיסָה לָהּ שׁוּם²⁷
מִשְׁלוֹ²⁸ בֵּין קָרְקַע שְׂיָחֵד לָהּ בְּכִתְבָתָהּ, אָף עַל פִּי
שְׁקָנוֹ²⁹ מִיָּד הָאִשָּׁה אַחַר שֶׁקִּימָה מַעֲשֵׂיו - הָרִי כָּל
מָה שֶׁעָשָׂה בְּטָלוּ³⁰; מִפְּנֵי³¹ שֶׁהִיא אוֹמְרָת³²: נִתְּנָה רוּחַ
עֲשִׂיתִי לְבַעְלִי³³.

18) מקור דברי רבינו, בספר "המקח והמכר" שער ד.
19) נכסים שהאשה מכניסה לבעלה, והוא זוכה אף בגופם
של אלו, אלא שהוא נושא באחריות במקרה של אבדון או
כליון, ומכאן המונח "ברזל", שהאשה יכולה לבטוח בהם
בבטחון של ברזל. 20) כל נכסי הבעל משועבדים לכתובת
האשה, ועם זה יש שהוא מייחד שדה מסויים לגביית
הכתובה, ואז אין הבעל יכול למכור שדה זה בלי הסכמתה.
21) נכסים שהאשה מכניסה לבעלה, והבעל אינו זוכה
בגופם אלא בפירותיהם, אבל אינו נושא באחריות להם ואם
אבדו או כלו, אבדו לאשה. ו"מלוג" היינו מריטה ותלישה,
כמורט השערות ומניח הראש, כן הוא אוכל הפירות ומניח
הקרן ('ערוך' ערך מלג, וראה בפט"ז מהלכות אישות הלכה
א והערה ט). 22) בנכסים שלו הטעם פשוט: יד האשה

וּמִתְּנֻתָיו קִימִין. וְאִם¹¹ הִגִּיעַ לְשִׁכְרוֹתוֹ שֶׁל לוֹט, וְהוּא הַשְּׂכוֹר שֶׁעוֹשֶׂה וְאִינוֹ יוֹדֵעַ מָה עוֹשֶׂה¹² - אֵין
מַעֲשֵׂיו כְּלוּם, וְהָרִי הוּא כְּשׁוֹטָה¹³ אוֹ כְּקָטָן פְּחוֹת
מִבֶּן שָׁשׁ¹⁴.

110) תוספתא תרומות פ"ג, ובבלי עירובין סה.
111) מימרא של רבי חנינא בעירובין שם. 112) כמו
שנאמר (בראשית יט, לג): "ולא ידע בשכבה ובקומה".
וראה בפ"ד מהלכות אישות הלכה יח. 113) למעלה
הלכה ד. 114) למעלה הלכה ו.

פָּרֶק שְׁלֹשִׁים

1) נתבארו בו משפטי המוכר דבר לאחר שלא מדעתו, וכן
דין העבד עם אדון, ודין האשה עם הבעל, ודין
האפוטרופוסין בנכסי יתומים. ונסתיים הפרק בדין המוכר
או הנותן ביום שבת קודש, ונסתיימו ההלכות.

א. הַמוֹכֵר שֶׁמְכָר קָרְקַע אוֹ מִטְלָטְלִין, וְזָכָה בְּהֵן
הַלוֹקָח שֶׁלֹא מִדַּעְתּוֹ² - יָד הַלוֹקָח עַל הָעֲלִיזָה³;
וְאִם רָצָה לוֹקָח - אֵין הַמוֹכֵר יוֹכֵל לְחַזֵּר בּוֹ⁴, וְאִם
לֹא רָצָה⁵ - תִּחְזוֹר לְבַעְלֵיהָ⁶. לְפִיכֵף⁷ פּוֹתְבִין⁸ שֶׁטָּר
לְמוֹכֵר אָף עַל פִּי שְׂאִין הַלוֹקָח עִמּוֹ. וְלַעוֹלָם⁹
הַלוֹקָח¹⁰ נוֹתֵן שֶׁכֶר הַסּוֹפֵר¹¹, וְאִפְלוּ מְכָר שְׂדֵהוּ
מִפְּנֵי רַעְתָּהּ¹².

2) כגון שזיכה לו המוכר על-ידי אחר (ראה להלן פ"ד
מהלכות זכיה ומתנה הלכה ב). 3) כדי שתהיה זאת זכות
גמורה. בהתאם לכלל הידוע: "זכין לו לאדם, שלא בפניו,
ואין חבין לו אלא בפניו" (הלכות זכיה ומתנה שם).
4) לפי שקנאה הלוקח. כן הוא בקידושין ז. שאם אמר
לחבירו הילך מנה ותהא שדך מכורה לפלוני, קנה אותו
פלוני השרה, מדין עבד כנעני. וכן בבבא-קמא קב: שאם
קנה מישהו שדה בשביל ראש הגולה, קנה האחרון (ביאור
הגר"א סימן רלה ס"ק סד). 5) כששמע שמכרו לו הקרקע
או המטלטלין - התנגד מיד ולא רצה לקבל (להלן פ"ד שם
הל' ב-ג). 6) "שזכות היא שתנתן לו מתנה [או מקח], אם
ירצה. אבל אם לא ירצה, אין נותנין מתנה לאדם בעל-
כרחו" (שם הלכה ב). ומקור הדברים בבבא-בבא קלז:
קלח. 7) אחרי שאין כל חשש הפסד ללוקח, שתמיד יכול
לחזור, אם המוכר מזכה לו בלי ידיעתו. 8) משנה
בבא-בבא קסז: 9) היינו, אפילו במקרה המפורט לקמן.
10) משנה, שם. 11) שכותב את שטר המכירה. שכן תיקנו
חכמים, שמי שנשכר יתן שכר הסופר (מלאכת שלמה בשם
רשב"א). [נורמו לדבר, מה שנאמר בירמיה (לב, מד): "שדות
בכסף יקנו, וכתוב בספר וחתום" - הרי שהקונה הוא
הכותב]. 12) גמרא שם, קסח. "כדאמרי אינשי זבנית
קנית, זבנית אוביד" (= פתגם עממי אומר: קנית - נשכרת,
מכרת - הפסדת) - ר"י בן מיגאש ורמ"ה, מהגמרא
בבא-מציצא נא.

ב. וְכֵן¹³ הַעֶבֶד שֶׁקָּנָה¹⁴ אוֹ מְכָר, אוֹ נָתַן מִתְּנָה אוֹ
נִתְּנָה לוֹ - יָד הָאָדוֹן עַל הָעֲלִיזָה; אִם רָצָה¹⁵ לְקַיֵּם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לקרקע, שנשארת תמיד קיימת, והאשה שמה את בטחונה עליה, משא"כ במטלטלין, שאין דעתה סומכת עליהם, שהרי בנכסי צאן ברזל הוא יכול בלעדי זה לכלות אותם עד גמירא (מגיד-משנה בשם הרשב"א), ובין כך ובין כך הרי הוא נושא באחריות והיא תקבל את התמורה, אף אם הוא מוכר (חלקת מחוקק שם). (47) כתובות פא: ושם מובא הדבר כפשוטו ביותר ומובן מאליו. (48) במקרה של גירושין או אלמנות. (49) לגבות את כתובתה מקרקע זו שמכר הבעל, ושהיתה, כמו כל נכסי הבעל, מוועבדת לכתובתה. (50) כתובות צה. (51) שדין ודברים אין לה עם לוקח זה. (52) היינו קודם שמכר הבעל, אבל לאחר שמכר הבעל, יכולה היא לטעון: "נחת רוח עשיתי לבעלי", שם. (53) בקנין חליפין, גם זה שם.

ו. הָאִשָּׁה⁵⁴ שֶׁמְכָרָה או נְתָה נְכָסֵי צֶאֱן בְּרָזֶל לְבַעֲלָהּ - לֹא קָנָה⁵⁵, וְיִשֵּׁשׁ⁵⁶ לָהּ לְחֹזֵר וְלְהוֹצִיא מִיָּדוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהַלְכוֹת אִישׁוֹת⁵⁷. בֵּית⁵⁸ דִּין שֶׁמְכָרוּ⁵⁹ או לְקָחוּ בְּנְכָסֵי יְתוּמִים, בֵּין בְּקָרְקַע בֵּין בְּמַטְלָטְלִין, וְכֵן⁶⁰ הָאֹפּוֹטְרוֹפּוֹסִין⁶¹, בֵּין⁶² שֶׁמְנוּ אוֹתָם בֵּית דִּין בֵּין שֶׁמְנָה אוֹתָן אֲבֵי יְתוּמִים - מְקַחֵן מְקַח וּמְמַכְרֵן מְמַכֵּר⁶³, אֲבָל⁶⁴ מִתְּנָתָם אֵינָה פְּלוּם; שְׂאִין אָדָם נֹתֵן דְּבָר שְׂאִינוֹ שְׁלוֹ.

(54) בבא-בבא נ. (55) שיכולה היא לטעון: "נחת רוח עשיתי לבעלי". אבל בנכסי מלוג, אינה יכולה לטעון כן. וראה למעלה הלכה ד והערה לו, ובפכ"ב מהלכות אישות הלכה יז. (56) שהאשה יכולה לתבוע במקרה של גירושין ואלמנות את נכסי צאן הברזל כמו שהם - אם הם קיימים. (57) פכ"ב הלכה יח. (58) סמיכות ההלכות האלו, הנראות רחוקות אלו מאלו, היא בזה, שהן דנות בהגבלות המוטלות על בא-כח בנכסים. (59) שהם אינם גרועים מאפוטרופוס המתמנה על-ידים (ראה להלן), והם נקראים "אביהן של יתומים" (וראה ביאור הגר"א חושן-משפט סימן רלה, ס"ק סח). (60) תוספתא תרומות פ"א, והובאה בגיטין נב. (61) מילה מורכבת משתי מילים רומיות: "פטר" (= אב), ו"פוס" (= בן): מפקח. (62) גיטין שם. (63) וראה פריים בפ"א מהלכות נחלות. (64) כמו שמנמק הרמב"ם בסמוך, ויוצא מתוך התוספתא הנ"ל, שאין האופטרופוס רשאי לתת אפילו צדקה בשביל היתומים, וגם במקח וממכר הם נתונים להגבלות, ויש הרבה דברים שאינם רשאים לעשות (מגיד-משנה).

ז. הַמּוֹכֵר⁶⁵ או הַנּוֹתֵן בְּשֵׁבֶת, וְאֵין צָרִיף לֹמַר בְּיוֹם טוֹב, אֵף עַל פִּי שֶׁמְכִין אוֹתוֹ⁶⁶ - מְעַשְׂיוּ קְזִימִין. וְכֵן כָּל מִי שֶׁקָּנָהוּ⁶⁷ מִיָּדוֹ בְּשֵׁבֶת - הַקָּנֵן קָנָם, וְכוֹתְבִין לְאַחַר הַשֵּׁבֶת וְנוֹתְנִין.

(65) מקור הלכה זו בתוספתא ביצה פ"ד (הוצאת צוקמ. עמ' 207): "אין דנין וכו' ולא מקדשין ולא מעריכין (ואיסורם משום מקח וממכר - ביצה לז). וכו' וכולן שעשאן בין אנוסין ובין שוגגין ובין מזידין ובין מוטעין - מה שעשה עשוי [בשבת, ואין צריך לומר ביום טוב] -

כיד בעלה, ואם הוא מקיים הרי שפעולת האשה נחשבת כפעולתו, ובנכסים המשותפים כגון נכסי צאן ברזל ומלוג, צריך בעצם הסכמת שניהם, והרי בזה שהיא הקדימה למכור, יש גם משום הסכמתה. (23) משנה, בגיטין נה: (24) שהאשה יכולה רק לעשות פעולות לזכות בעלה, ולא לחובתו כמו בעבד, ובנכסים המשותפים בכל אופן הרי צריך גם הסכמתו. (25) משנה בגיטין שם. ולפי ההסתייגות של האמוראים בבבא-בבא מט: וראה בפכ"ב מהלכות אישות הלכה יח. (26) והיינו נכסי צאן ברזל (וראה לחם-משנה בהלכות אישות שם). (27) שהבעל כותב לה שדה נגד הנדוניא שהיא הכניסה לו. (28) כן גירסת ה'תוספות' שם בניגוד לגירסת הרשב"ם. (29) ולכאורה יש הסכמת שניהם. (30) המגיד-משנה מפרש שהמקח בטל על אתו, אך רבינו בפירוש המשניות בגיטין, אומר מפורש: "ויכולה להוציא מידי הלוקח כשתגבה כתובתה", הרי שעד אותו הזמן המקח קיים. (31) וטענה זו ישנה רק בנכסים אלו המנויים, שהיא בוטחת עליהם במיוחד ואינה להוטה למכרם. (32) היינו אם היא באמת אומרת כך, וראה 'בית שמואל', אבן-העזר סימן צ ס"ק נח. (33) אבל לא הסכימה לכך בלב שלם.

ד. מְכָר או נְתָן נְכָסֵי מְלֹג, בֵּין בְּקָרְקַעוֹת בֵּין בְּמַטְלָטְלִין - יָד הָאִשָּׁה עַל הָעֲלוּנָה; רְצָתָהּ³⁴ לְבַטֵּל - מְבַטְלָהּ³⁵, וְאִם³⁶ קָיְמָה³⁷ מְעַשְׂיוּ³⁸ - קָנָה הַלְקוּחוֹת³⁹.

(34) שבנכסים שלה צריך הסכמת שניהם, של הבעל ושל האשה. (35) ובטל המכר אף לפירות, שהם לגמרי ברשות הבעל, כתובות צ: (36) בבא-בבא ג. (37) שבנכסי מלוג, אין היא יכולה לטעון טענת "נחת רוח עשיתי לבעלי", מכיון שהם כולם שלה, ואין כאן חשש לעורר איבת הבעל, אם לא תסכים. וראה להלן הלכה ו והערה נה. (38) בכ"י תימן: מעשיו. (39) בקנין הבעל, ואין צורך בפעולת-קנין שלה.

ה. בַּעַל שֶׁמְכָר מְטַלְטְלִין שֶׁל נְכָסֵי צֶאֱן בְּרָזֶל או מְטַלְטְלִין שֶׁנָּתַן⁴⁰ לָהּ מְשֻׁלוֹ⁴¹, אֵף עַל פִּי⁴² שְׂאִינוֹ⁴³ רְשָׁאִי⁴⁴, אִם עֵבֵר וּמְכָר או נְתָן - קָנָה⁴⁵ הַלְקוּחוֹת, וְאֵין⁴⁶ הָאִשָּׁה יְכוֹלָה לְהוֹצִיא מִיָּדָם. וְכֵן⁴⁷ יֵשׁ לוֹ לְבַעַל לְמַכֵּר כָּל נְכָסָיו, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן תַּחַת יָד שְׁעָבוֹד הַפְּתוּבָה. וְאִם תְּבוּאָה⁴⁸ לְטָרֵף⁴⁹ - טוֹרְפָת; אֲלֵא אִם בֵּין⁵⁰ פְּתָבָה⁵¹ לְלוֹקֵחַ תְּחִלָּה⁵² וְקָנָה⁵³ מִיָּדָה.

(40) בכ"י תימן ובדפוס רומי: שנתן לה. וכ"ה בשו"ע אבן-העזר סימן צ סעיף טו. (41) שאז דינם כדין נכסי צאן ברזל. ועיין שם בחלקת מחוקק ס"ק מט, וב'בית שמואל' ס"ק נב. (42) בבלי יבמות סו: ומגיד-משנה בשם ירושלמי, כתובות פרק מציאת האשה. (43) כל ההמשך, לשון הירושלמי. (44) מביטוי זה למד רבינו, כנראה, שאינו רשאי לכתחילה, אבל בדיעבד - הקנין קיים. (45) זו היא גם דעת רב האי ב"מקח וממכר", שער ו. וראשונים אחרים, ביניהם הרשב"א, חולקים עליו. (46) ואין זה דומה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

תִּהְיֶה יָעוֹף שֶׁבִּיבְרִים, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא בִּיבְרֵי גְדוֹל
וְהוּא מְחַסֵּר צִידָה - הֲרִי זֶה שֶׁל פְּעַל הַבִּיבְרִים¹²,
וְהִצֵּד מִשָּׁם - הֲרִי זֶה גְזֵלָן¹³.

(7) כלומר, הימים הגדולים. פרט לימה של טבריא, שיש לו דינים מיוחדים לעניין זה, ראה בפרק ה מהלכות נזקי ממון הלכה ג. (8) במדברות וביעירות שהם הפקר, כנ"ל. (9) לפי שאין לו להיכנס לשדה חבירו שלא ברשותו. ורק להציל את נחיל הדבורים שלו, שברח, התירו לו להתהלך בשדה חבירו (בבא קמא קיד.). (10) אם עשה קניין. והמדובר בשדה שאינה משתמרת, ובעל השדה אינו עומד בצד שדהו, ולפיכך לא זכה מטעם קניין חצר, - שאין חצרו של אדם קונה לו אלא אם היא משתמרת, או אם עומד בצידה (בבא מציעא יא.). וראה להלן הלכה ד. (11) [ביבר הוא כלי להחזקת חיות-בר ודגים]. (12) שהרי הם משתמרים בבירים, וחצר המשתמרת קונה לו לאדם אפילו שלא מדעתו (בבא מציעא שם). (13) כלומר, עובר על "לא תגזול" מן התורה, ואפשר להוציאה בדיינים כמו שמפרש הראב"ד בהלכה ג (לחם משנה שם).

ג. אָבֵל¹⁴ הַלֹּקֵחַ דְּגִים מִתּוֹךְ מְצוֹדָתוֹ¹⁵ שֶׁל חֲבֵרוֹ
כְּשֶׁהוּא¹⁶ בְּתוֹךְ הַיָּם¹⁷, או שֶׁלֶקַח תִּהְיֶה מִמְצוֹדָתוֹ¹⁸
כְּשֶׁהִיא פְּרוֹסָה בְּמַדְבָּר - הֲרִי זֶה אֶסוּר¹⁹ מִדְּבָרֵי
סוּפְרִים²⁰. וְאִם²¹ הִנֵּה²² הַמְצוֹדָה פְּלִיטָה²³, וְלֶקַח מִתּוֹךְ
הַמְצוֹדָה - הֲרִי זֶה גְזֵלָן²⁴.

(14) משנה בגיטין נט: וכתנא קמא. (15) מצודה זו היא: חוט ארוך ובו כמה מחטים שעל ידם ניצודים הדגים. (16) בכתב יד תימן: "כשהיא". (17) בניגוד לביברים, שלמעלה. (18) גם מצודה זו היא על ידי חוט ובה מחטים לתפיסת החיות. (19) אבל אין בו משום גזל ממש, שיהא אפשר להוציאו בדיינים, "מפני שעדיין לא הגיעו ליד הזוכה בהן" (לשון רבינו בפרק ו מהלכות גזילה הלכה יב), לפי שאין בית קיבול למצודות אלו, וראה להלן. (20) "מפני דרכי שלום" (משנה שם). (21) גיטין ס: וסא. (22) בכתב יד תימן: "הייתה". (23) שיש לה בית קיבול. (24) ואפשר להוציאו בדיינים (ראב"ד). שכליו של אדם קונים לו (גיטין שם, שבזה אין פלוגתא בין תנא קמא ורבי יוסי).

ד. הַפּוֹרֵס מְצוֹדָה²⁵ בַּשָּׂדֶה חֲבֵרוֹ יִצֵּד בָּהּ תִּהְיֶה אוֹ
עוֹף, אָף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ רְשׁוּת לַעֲשׂוֹת דְּבָר זֶה²⁶ -
קָנָה²⁷. וְאִם הִנֵּה²⁸ עוֹמֵד בְּעַל הַשָּׂדֶה בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ²⁹
וְאָמַר³⁰: זָכָתָה לִי שְׂדֵי - קָנָה בְּעַל הַשָּׂדֶה³¹, וְאֵין
לְבַעַל הַמְצוֹדָה פְּלוּם.

(25) מצודה סתם היא חוט ארוך ובה מחט, כמבואר למעלה בהלכה ג, וראה להלן. (26) כמו שכתב למעלה בהלכה ב. (27) מדברי סופרים, משום דרכי שלום, כמו שכתב למעלה בהלכה ג. (28) בבא מציעא יא. (29) המדובר בשדה שאינה משתמרת שהרי במשתמרת אינו צריך לעמוד בצד שדהו (פרק י"ז מהלכות גזילה ואבידה הלכה ח).

דפוס ראשון]] והובאה בר"ף פ"ה דביצה בשם ירושלמי. ולומד משם לדין קנין בשבת וביום טוב. (66) מכת מרדות, "על שעבר על דברי חכמים" (ש"ע, סימן רלה סעיף כח). (67) קנין חליפין, שאף זה אסור בשבת.

סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת מְכִירָה בְּסִיעָתָא דְשַׁמְיָא

~ שבת קודש י' שבט ~

הַלְכוֹת זְכִיָּה וּמִתְנָה

עֲנֵן אֱלוֹ הַהֲלָכוֹת לִידַע דִּין זֹכָה מִן הַהֶפְקָר הֵיאָף
יְקָנָה וּבִמָּה יִקָּנָה. וְדִין נוֹתֵן מִתְנָה וּמְקַבֵּל מִתְנָה.
וְאֵי זֶה מִתְנָה חוֹזֶרֶת וְאֵי זֶה אֵינָה חוֹזֶרֶת.
וּבְאִוָּר פֶּל הַדִּינִין אֱלוֹ בְּפָרְקִים אֱלוֹ:

פָּרֵק רִאשׁוֹן

(1) נתבארו בו אלו דברים הם העיקר שכל המחזיק בהם זכה בהם, ומה משפטי המחזיק בהם, במה קנה בחזקתו, ודין גוי עם ישראל בקנייתו שיש צד שהנכסים הם כהפקר.

א. הַהֶפְקָר, פֶּל הַמְחֻזָּק בו - זָכָה². וְכֵן הַמְדַבְּרוֹת
וְהַנְהַרְוֹת וְהַנְחָלִים⁴, פֶּל שְׁבִהָן⁵ - הַהֶפְקָר, וְכֵן הַקּוֹדֵם
בְּהֵן - זָכָה. כְּגוֹן הַעֲשָׂבִים וְהַעֲצִים וְהַפְּרוֹת שֶׁל
אֵילָנוֹת שֶׁל יַעֲרֵ⁶ וּכְיוֹצֵא בְּהֵן.

(2) נדרים מג. ומקומות רבים אחרים בתלמוד. וראה בפרק ב מהלכות נדרים הלכה יד שכתב רבינו: "ומה הוא ההפקר, הוא שיאמר אדם נכסים אלו הפקר לכל, בין במטלטלין בין בקרקעות. וכיצד דין ההפקר, כל הקודם וזכה בו קנהו לעצמו ונעשה שלו". (3) היינו, צורה שנייה של הפקר, דברים שהם מופקרים ועומדים, שאף פעם לא היו שייכים לאיש. וראה בבא קמא יג: (4) מלשון הכתוב (דברים ח, ז) "ארץ נחלי מים". וראה בפרק ג מהלכות מתנות עניים הלכה ב ובפרק ט מהלכות רוצח הלכה ב. (5) מה שמוצאים בהם, כמו שמפרש רבינו בסמוך. (6) יער הוא הפקר וכן נראה במכות ז: "יער רשות לניזק ולמזיק ליכנס לשם" (מגדל עוז). ומה שכתב רבינו "של יער" - מוסב על כל הנ"ל, היינו על עשבים ועצים ופירות. ונמסתימת לשון רבינו נראה, שהכוונה גם לתלושים וגם למחוברים ולא כרבי שמעון בן אלעזר בתוספתא בבא קמא פרק ח שאמר: "תלושין שבמדבר (בבבלי בבא קמא פא: "תלושין שבהרים") הרי הן של כל השבטים, ומחוברין הרי הן של אותו השבט", שלדעת רבינו דעת יחיד היא ואין חכמים מודים לו. והראב"ד בהשגה שכתב: "דווקא לאותו השבט" כוונתו לפסוק כרבי שמעון בן אלעזר הנ"ל, וראה מגיד משנה ולחם משנה ואבן האזל].

ב. הִצֵּד דְּגִים מִן הַיָּמִים⁷ וּמִן הַנְּהַרְוֹת, או שִׁצֵּד עוֹפּוֹת או מִיְנֵי חַיֹּת⁸ - הוֹאֵיל וְאֵין לָהֶם בְּעָלִים,
זָכָה. וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִצֵּד בַּשָּׂדֶה חֲבֵרוֹ⁹. וְאִם צֵד שָׁם -
קָנָה¹⁰. וְאִם הָיוּ הַדְּגִים בְּבִיבְרִים¹¹ שֶׁל פְּעָלִים, וְכֵן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

30) לאחר שהחיה והעוף כבר היו ניצודים במצודה. 31) ובטל קניינו של בעל המצודה, ואין כאן משום "דרכי שלום", שלא תיקנו תקנה זו אלא בפורס מצודה בשדה הפקר, אבל לא לפורס בשדה חבירו שלא ברשות, ובייחוד כשבעל השדה עומד וצווח שהוא עצמו רוצה לזכות בזה, ראה מגיד משנה. ולא חילק רבינו בין אם החכה רצה כדרכה לבין אם הייתה רגלה שבורה כמו שחילק בהלכות גזילה (שם הלכה יא) - שהרי כאן המדובר כשכבר היו ניצודים במצודה, ודינם כצבי שבור וכגוזלות שלא פרחו שנקנים לבעל השדה (אף על פי שאינה משתמרת, אם עומד בצד שדהו) וראה בראב"ד ובמגיד משנה, כסף משנה ולחם משנה.

ה. דגים³² שֶקֶפְצו לְתוֹף הַסְפִינָה - קָנָה בַעַל הַסְפִינָה; שָׂזוּ פְחָצֵר הַמְשַׁתְמֶרֶת הִיא³³. וְאִינָה חָצֵר הַמְהַלְכֶת³⁴, שֶׁהַמִּים הֵן שְׁמֹלֵיכִין אוֹתָהּ, וְאִינָה הוֹלֶכֶת מִחֶמֶת עֲצָמָה³⁵.

32) בבא מציעא ט: (33) וקונה, כאמור, בלי עמידת בעל החצר בחצרו ובלי אמירתו. (34) שאינה קונה (למעלה פרק ג מהלכות מכירה הלכה יג). (35) כן בגמרא שם.

ו. גר³⁶ שָׁמַת וְלֹא הוֹלִיד יִשְׂרָאֵל אַחַר שְׁנַתְגִּיר³⁷ - אִין לוֹ יוֹרְשִׁין, אֲלֵא כֹל הַקּוֹדֵם וְהַחֲזִיק בְּנִכְסֵיו - זָכָה. וְאִין בַּעַל הַמְצָרָה³⁸ יְכוֹל לְסַלְקוֹ³⁹ בְּדַמִּים, שָׂזוּ כְּמַתְנָה⁴⁰ הִיא⁴¹.

36) משנה בבבא בתרא מב. וגמרא שם נג. ועוד. 37) היינו, שלא הוליד אחרי שנתגיר, אף על פי שלידתו הייתה בקדושה, אחר שנתגיר, כיוון שהולידו טרם שנתגיר (מגיד משנה). ובלשון השולחן ערוך (רעב סעיף א): "ולא הניח בן, שהורתו ולידתו בקדושה". וראה קידושין יז: יח. ותוספות שם דיבור המתחיל כאן שהורתו, ובבא בתרא קמט. בעובדא דאיסור גיורא. (38) בעל השדה, הגובל עם שדה הגר. (39) כדין בעל מצרא (פרק י"ב מהלכות שכנים הלכה ה). (40) ובמתנה אין דין בעל מצרא (פרק י"ג שם הלכה א). (41) שכשם שבמתנה, אין בעל המצר יכול לטעון, - כמו שהוא טוען במכר - "קנה לך במקום אחר ואל תיכנס בגבול", שרק זה רצה לתת לו מתנה ורק במקום זה ולא במקום אחר - אף בהפקר הדבר כן, שהרי אינו יכול למצוא נכסי הפקר במקום אחר, ראה בלחם משנה.

ז. שתי⁴² שְׂדוֹת בְּנִכְסֵי הַגֵּר וּמְצָר⁴³ אֶחָד בְּיַגְיָהּ: הַחֲזִיק בְּאַחַת מֵהֶן לְקַנְתָּהּ - קָנָהּ⁴⁴. הַחֲזִיק בְּהַ לְקַנְתָּ אוֹתָהּ וְאֵת חֲבֵרְתָּהּ - זוֹ שֶׁהַחֲזִיק בְּהַ קָנָהּ, אֲבָל חֲבֵרְתָּהּ לֹא קָנָהּ⁴⁵. הַחֲזִיק בְּהַ פְּדִי⁴⁶ לְקַנְתָּ אֵת חֲבֵרְתָּהּ - לֹא קָנָה אֶחָת מֵהֶן; חֲבֵרְתָּהּ - מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הַחֲזִיק בְּהַ, וְאוֹתָהּ - מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הַחֲזִיק בְּהַ פְּדִי לְקַנְתָּהּ. הַחֲזִיק⁴⁷ בְּהַ פְּדִי לְקַנְתָּהּ וְלְקַנְתָּ אֵת חֲבֵרְתָּהּ וְאֵת הַמְצָר שְׁבִינֵיהֶן⁴⁸, אוֹ שֶׁהַחֲזִיק בְּמְצָר לְקַנְתָּ שְׁתֵּיהֶן⁴⁹ - הָרִי זֶה סְפִיקוֹ⁵⁰; וְאִם בָּא אֶחָד וְהַחֲזִיק בְּהַ פְּדִי לְקַנְתָּהּ - זָכָה הָאֲחֵרוֹן⁵¹.

ח. וכן⁵² שְׁנֵי בְּתִים זֶה לְפָנִים מִזֶּה⁵³, שֶׁהַחֲזִיק בְּאֶחָד מֵהֶן⁵⁴ לְקַנְתוֹ וְלְקַנְתָּ אֵת הַשְּׁנִי - לֹא קָנָה אֲלֵא זֶה שֶׁהַחֲזִיק בּוֹ בְּלִבְדוֹ. הַחֲזִיק בְּאֶחָד מֵהֶן פְּדִי לְקַנְתָּ אֵת הַשְּׁנִי - אֵף זֶה שֶׁהַחֲזִיק בּוֹ לֹא קָנָה.

52) בבא בתרא שם, מימרא של רב נחמן בשם רבה בר אבהו. (53) אחד פנימי ואחד חיצוני, שמן הפנימי עוברים אל החיצוני. (54) בין בפנימי, בין בחיצוני, כן הוא לפי גירסת הרי"ף. בניגוד לגירסת רשב"ם, שלפיה, אם החזיק בפנימי קנה אף החיצון שמשועבד לפנימי.

ט. הַמְּחַזִּיק⁵⁵ בְּשִׁטְרָה⁵⁶ מִנְכְּסֵי הַגֵּר פְּדִי לְקַנְתָּ אֵת הַקְּרָקַע הַתְּנוּבָה בְּאוֹתוֹ שִׁטְרָה - לֹא קָנָהּ⁵⁷ אֲלֵא הַשִּׁטְרָה בְּלִבְדוֹ, לְצַר⁵⁸ עַל פִּי צְלוּחִיתוֹ⁵⁹ וְכִיּוּצָא⁶⁰ בְּזֶה.

55) בבא קמא מט: (56) שטר קניין, או שטר מתנה של הגר, ולא שטר חוב כפירוש רש"י שם. (57) שהרי לא עשה בה קניין, כן הובא בגמרא שם: "המחזיק בשטרותיו של גר וכו' אדעתא דארעא הוא דמחזיק [בשטר] ובארעא הא לא אחזיק" - הרי שפשוט הדבר שלא קנה הקרקע בהגבחה השטר. (58) שימוש אפשרי של הנייר. (59) בגמרא שם הסתפקו באופן שהחזיק בשטר בסתם, אם כוונתו לקרקע ולא קנה השטר או שנתכוון גם לשטר, ולא נפשטה הבעיית. ואילו באופן שנתכוון בוודאי לקנות הקרקע, לא הסתפקו כלל, שוודאי לא קנה השטר. ואם כן דברי רבינו תמוהים משני צדדים, שהוא כתב שהמחזיק כדי לקנות את הקרקע, קנה השטר. אבל יש אומרים שסוגיא זו אינה סוברת שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו (בבא מציעא יא.) - אבל לפי מה שאנו פוסקים להלכה, שחצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו (פרק י"ז מהלכות גזילה הלכה ח), אין ספק שאפילו אם לא נתכוון כלל לקנות השטר - קנה השטר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מפסיקים לפאה (מגיד משנה). (77) הלכות שבת שם. (78) כלומר, אפילו כרמלית שאינה מפסקת ברשויות שבת (הלכות שבת שם) - מפסקת כאן, שהרי גם החצב שאינו אלא "מקום פטור" (רשב"ם בבא בתרא נו. דיבור המתחיל רבא אמר) חוצץ כאן (למעלה הלכה י), וכל שכן שהכרמלית מפסיקה, שהרי הכרמלית חשובה יותר כרשות בפני עצמה מאשר מקום פטור (ראה בפרק י"ד מהלכות שבת הלכה יא), ועיין לחם משנה. (79) היינו, אפילו מקום פטור, עיין ברשב"ם שם. וראה להלן. (80) היינו, שאם השאיל הבעל מקום בחצירו לאשתו, על מנת לזרוק שמה הגט, וזרק ונפל בעמוד העומד על יד המקום המושאל, נחשב עמוד זה כרשות אחרת, ואינו כלול במקום המושאל, ואם השאיל לה מקום אחד, לא השאיל לה שני מקומות. וכמה דברים חולקים שם רשות בעניין גיטין: א. מקום שיש בו ארבע אמות על ארבע אמות. ב. מקום שגבוה עשרה טפחים אף על פי שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות. ג. מקום שיש לו שם לווי אף על פי שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות ואינו גבוה עשרה טפחים (פרק ה מהלכות גירושין הלכה ט). הרי שגם מקום פטור חולק רשות לעניין גיטין, והוא הדין לנכסי הגר. וראייה לזה ממה שאמר רבא (בבא בתרא נו.): "רשות שבת כרשות גיטין", הרי שהשווה שניהם, ואם רצו לומר שלעניין נכסי הגר המצר והחצב מפסיקין ולעניין שבת אינם מפסיקין (שם נו:), הוא הדין שבנכסי הגר יותר מפסיק מלעניין גיטין.

יב. כַּל דְּבָרֵי הַמַּפְסִיק לְטַמְאָה - מַפְסִיק בְּנִכְסֵי הַגֵּר. פִּיצֵד? פְּגוֹן שְׁנֹכְנֵס אֲדָם לְבִקְעָה זו, וְטַמְאָה בְּבִקְעָה בְּצִדָּה אַחֲרָתָּה,⁸¹ וְאֵינוּ יוֹדֵעַ אִם הִגִּיעַ לְמִקוֹם הַטַּמְאָה⁸² אִם לֹא - כֵּל מְקוֹם שְׂמִחָתָּהּ וְאֵינוּ יוֹדֵעַ אִם הִגִּיעַ לְמִקוֹם הַטַּמְאָה,⁸³ וְאֵינוּ יוֹדֵעַ אִם הִגִּיעַ לְמִקוֹם הַטַּמְאָה,⁸⁴ אִם לֹא - כֵּל מְקוֹם שְׂמִחָתָּהּ וְאֵינוּ יוֹדֵעַ אִם הִגִּיעַ לְמִקוֹם הַטַּמְאָה,⁸⁵ גְּדוּלָּה שֵׁשׁ בָּה שְׁדוֹת רְבוֹת, וְכֵלָן שֶׁל גֵּר אֶחָד, וְלֹא הִיָּה בִּינֵיהֶן⁸⁶ לֹא מִצָּר וְלֹא חֲצֵב וְלֹא דָּבָר מְדַבְּרִים הַמַּפְסִיקִין, וְכֵן אֶחָד וְהַחֲצִיק בְּמִקְצֵת הַבִּקְעָה לְקִנּוֹת אֶת פְּלֵה - כֵּל הַנִּקְרָא עַל שֵׁם אוֹתוֹ הַגֵּר קוֹנֶה אוֹתוֹ.

(81) משנה טהרות פרק ו משנה ה ומובאה בבבא בתרא נו: (82) שהרי (שם נו.) רצו לומר שהמצר והחצב שמפסיקין בנכסי הגר אינם מפסיקין לעניין טומאה, ואם כן אלו שמפסיקין לעניין טומאה כל שכן שמפסיקין בנכסי הגר. (83) כלומר, בבקעה אחרת, שאף על פי שהנכנס לבקעה שיש בה כמה שדות וטומאה באחת מהן ואינו יודע לאיזה שדה נכנס, הרי הוא טמא וכדעת חכמים ולא כרבי אליעזר בבבא בתרא שם (פרק כ מהלכות אבות הטומאה הלכה ט) - כאן שהוא מסופק אם נכנס לבקעה זו, גם לחכמים דרבי אליעזר, הוא טהור (לחם משנה). (84) כלומר, אותה הבקעה שבה נמצאת אותה השדה הטמאה..

יג. בְּקִיעָה⁸⁵ גְּדוּלָּה שֵׁשׁ בָּה שְׁדוֹת רְבוֹת, וְכֵלָן שֶׁל גֵּר אֶחָד, וְלֹא הִיָּה בִּינֵיהֶן⁸⁶ לֹא מִצָּר וְלֹא חֲצֵב וְלֹא דָּבָר מְדַבְּרִים הַמַּפְסִיקִין, וְכֵן אֶחָד וְהַחֲצִיק בְּמִקְצֵת הַבִּקְעָה לְקִנּוֹת אֶת פְּלֵה - כֵּל הַנִּקְרָא עַל שֵׁם אוֹתוֹ הַגֵּר קוֹנֶה אוֹתוֹ.

(85) בבא בתרא נו. מימרא של רבי מרינוס. (86) [ביניהם, כלומר, בין השדות לא היה מצר ולא שום דבר המפסיק, אבל מסביב הייתה כל הבקעה מסויימת במצריה, שאם לא

(ש"ך סימן ערה סעיף קטן ג, ועיין תוספות בבא בתרא נד. דיבור המתחיל אדעתא). (60) שימושים דומים של הנייר.

ל. שְׂדֵה⁶¹ הַמַּצִּינָת⁶² בַּמַּצְרִיָּה - בֵּינוֹן שְׂהֵפִישׁ⁶³ בָּה מִפּוֹשׁ אֶחָד⁶⁴ - קָנָה אֶת פְּלֵה; וְאִם⁶⁵ אֵינָה מַצִּינָת בַּמַּצְרִיָּה - קוֹנֶה מִמֶּנָּה בְּאוֹתוֹ מִפּוֹשׁ⁶⁶ כְּדֵי שְׂאֵלָף הַצֶּמֶד⁶⁷ בְּשַׁעַת חֲרִישָׁה וְיַחֲזוֹר⁶⁸. הַמַּצְרִי⁶⁹ וְהַחֲצֵב⁷⁰ שְׂמִחָתָּהּ בּוֹ תַּחֲוִימִין⁷¹ מַפְסִיקִין בְּנִכְסֵי הַגֵּר, וְכֵל הַמַּחֲזִיק בְּשְׂדֵה - לֹא קָנָה אֶלָּא עַד הַמַּצְר אוֹ עַד הַחֲצֵב.

(61) בבא בתרא נד. כרב נגד שמואל מפני שרב נחמן עשה מעשה כמותו (מגיד משנה). (62) גבולותיה בולטים וגלויים (רבינו גרשום שם דיבור המתחיל המסויימת). והמדובר בנכסי הגר, שאילו במכירה ונתן דמים קונה במכוש אחד כמה שדות (פרק א מהלכות מכירה הלכה יט וראה למעלה הלכה ז). (63) היכה, חפר. (64) חפירה אחת. (65) גמרא שם. (66) כן מפרש רבינו מה שאמרו שם: "אינה מסויימת במצריה, עד כמה? אמר רב פפא כדאזיל תיירא דתורי והדר", כלומר, עד כמה הוא קונה במכוש אחד. ורשב"ם מפרש אחרת, ועיין תוספות שם. (67) שני שוורים החורשים יחד. (68) שהצמד עושה תלם אחד באורך מסויים של השדה, - לא כל האורך - וחוזר. ושיעור אורך זה הוא קונה במכוש אחד. (69) = הגבול. שם נה. מימרא של רב אסי בשם רבי יוחנן. (70) צמח שיש לו שרשים יורדים בעומק הארץ - אינם נוטים לכאן ולכאן, ובו תיחם יהושע חלקי השבטים (בבא בתרא נו.) ועל כן נקרא חצוב (פירוש המשניות לרבינו בפרק א מכלאים משנה ח). (71) שעושים תחומין.

יא. כֵּל הַמַּפְסִיק לְפִאָה⁷² - מַפְסִיק בְּנִכְסֵי הַגֵּר. פִּיצֵד? הִיָּה שֵׁם נַחַל אוֹ אֲמַת הַמַּיִם וְכִיּוֹצֵא בָּה⁷⁴ - לֹא קָנָה אֶלָּא עַד הַנַּחַל אוֹ עַד הָאֲמָה. וְכֵל הַמַּפְסִיק בְּרִשׁוֹת שְׂפָתָהּ⁷⁵ - מַפְסִיק בְּנִכְסֵי הַגֵּר⁷⁶, פְּגוֹן שְׂהֵיָה בֵּין שְׁתֵּי הַשְּׂדוֹת רִשׁוֹת הַיַּחֲדוּד⁷⁷ אוֹ בְּרַמְלִית⁷⁸, אֶפְלוּ הִיָּה בִּינֵיהֶם רִשׁוֹת⁷⁹ שְׂחוּלָקֶת לְגִטִּין⁸⁰.

(72) היינו, שהפסקה זו מהווה גבול בין השדות, וצריך לתת פאה לכל שדה לחוד, שאין מניחין את הפאה משדה על חברתה, ראה בפרק ג מהלכות מתנות עניים הלכה א. (73) אין דבר זה מפורש בתלמוד, אבל למדו רבינו בקל וחומר מפאה, שכן אמרו בבבא בתרא נה. "המצר והחצב מפסיקין בנכסי הגר, אבל לעניין פאה וטומאה לא" - ואם כן דברים המפסיקים בפאה בוודאי מפסיקים בנכסי הגר (מגיד משנה). (74) שמפסיקים לפאה, פאה פרק ב משנה א, ורבינו שם הלכה ב. (75) לעניין הוציא חצי שיעור לרשות אחת וחצי שיעור לרשות אחרת ויש הפסק ביניהן, שאין חצאי השיעור מצטרפים (פרק י"ח מהלכות שבת הלכה כד). (76) אף זה אינו מפורש וגם זה נלמד בקל וחומר משבת שכן אמרו שם נה: "אבל לשבת לא", כלומר המצר והחצב שהם מפסיקים בנכסי הגר, אינם מפסיקים לשבת, ואם כן דברים המפסיקים לשבת, בוודאי שהם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בבבא בתרא פרק ג סימן (סה). (98) כלומר, הפקר. ראה למעלה הלכה א.

טו. בַּמָּה דְּבָרִים אָמורים? בַּמָּקוֹם שָׁאִין מִשְׁפֵּט יָדוּע לְמַלְךְ; אָבֵל⁹⁹ אִם דִּין אוֹתוֹ הַמֶּלֶךְ וּמִשְׁפֵּטוֹ שְׂלֵא יִזְכֶּה בַּקֶּרֶע אֲלֵא מִי שְׁפֹתֵב בְּשֵׁטֶר אוֹ הַנּוֹתֵן דְּמִים וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים אֵלּוּ - עוֹשִׂין כְּפִי מִשְׁפֵּט הַמֶּלֶךְ; שְׁכָל¹⁰⁰ דִּינֵי הַמֶּלֶךְ בַּמּוֹזוֹן¹⁰¹ עַל פִּיהֶן דְּיָנִין.

(99) בבא בתרא שם. (100) בהתאם לכלל הידוע של שמואל: "דינא דמלכותא דינא" בבא בתרא שם, ועוד. (101) דווקא בממון, אבל לא באיסורים, וכן הוא במשנה גיטין י: שכל השטרות של גויים כשרים משום "דינא דמלכותא דינא", חוץ מגיטי נשים.

פָּרֶק שְׁנַיִ

(1) נתבאר בו אי זו חזקה קונה בנכסי הפקר ומהות החזקה, וכל הנמשך אחר זה.

א. נִכְסֵי גֵר שָׁאִין לוֹ יוֹרְשִׁים², וְנִכְסֵי הַהֶפְקֵר, וְשִׁדָּה שְׁמִקְרָה הַעֲבוּיִם לְיִשְׂרָאֵל וְעַדִּין לֹא הַחֲזִיק בָּהּ³ - פְּלִים דִּינָם שְׁוֵה⁴: פֶּל הַמַּחְזִיק בָּהֶם בְּדֶרֶךְ מְדַרְכֵי הַחֲזָקָה, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת מְכִיכָה⁵ - קָנָה⁶, חוֹץ מֵאֲכִילַת הַפְּרוֹת⁷.

(2) ראה למעלה פרק א הלכה ו. (3) שם הלכה יד. (4) לפי שכולם הפקר. (5) פ"א הלכה ח. (6) משנה בבא-בתרא מב. (7) בבא-בתרא נז. ונד. שאינו קונה אלא כשעושה דבר לטובת השדה, כדלהלן.

ב. בִּיּוֹצֵר? הַלּוֹקֵחַ קֶרֶע מִחֲבָרוֹ, וְהַחֲזִיק בָּהּ בְּאֲכִילַת פְּרוֹתֶיהָ - קָנָה, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ⁸; אָבֵל בְּנִכְסֵי הַפְּקֵר אוֹ נִכְסֵי הַגֵּר, אֲפֹלוֹ אָבֵל פְּרוֹת הָאֵילָן בְּמָה שְׁנַיִם - לֹא קָנָה גּוֹף הָאֵילָן וְלֹא גּוֹף הַקֶּרֶע, עַד שְׂמַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה בְּגוֹף הָאֵרֶץ אוֹ יַעֲבֹד עֲבוֹדָה בְּאֵילָן. וּמַעֲשֶׂה⁹ בְּאִשָּׁה אַחַת, שְׂאֲכָלָה פְּרוֹת דָּקָל¹⁰ שְׁלֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה, וּבֶאֱחָד וְהַחֲזִיק בְּאֵילָן בְּעֲבוֹדָה שְׂעָבֵד בְּגוֹף הָאֵילָן¹¹; וּבֶאֱ מַעֲשֶׂה לְפָנֵי חֲכָמִים, וְאָמְרוּ: זֶה הָאֲחֵרוֹן קָנָה.

(8) בפ"א מהלכות מכירה הלכה טו-טז. והראב"ד חולק על דברי רבינו, כאן ושם. (9) שם נד. (10) של הפקר. (11) בגמרא שם: "רפיק תותיה פורתא (= חרש תחתיו מעט)".

ג. יֵשׁ¹² דְּבָרִים רַבִּים, שְׂאֵם הַחֲזִיק בָּהֶן הַלּוֹקֵחַ¹³ - לֹא קָנָה עַדִּין, וְאִם הַחֲזִיק בְּאֲחָד מֵהֶן בְּנִכְסֵי הַגֵּר אוֹ בְּנִכְסֵי הַפְּקֵר - קָנָה. בִּיּוֹצֵר? הַמּוֹצֵא¹⁴ פְּלִטְרִים¹⁵ גְּדוֹלִים¹⁶ בְּנוֹיִין בְּנִכְסֵי הַגֵּר אוֹ בְּנִכְסֵי הַפְּקֵר, וְסִידֵי¹⁷ בָּהֶן סִידֵי אֲחָד אוֹ פְּלִי¹⁸ בָּהֶן פִּיּוֹר אֲחָד, בְּגוֹן אֲמָה אוֹ יוֹתֵר¹⁹ בְּנִגְדֵי²⁰ הַפֶּתַח - קָנָה.

(12) שם נז. ושם מנו את ההבדלים, שבין נכסי הגר לבין

כן לא קנה אלא "כדי שילך הצמד בשעת חרישה ויחזור" (למעלה הלכה י). ועיין מגיד משנה מה שהאריך בדברי רבינו, ולפי הנ"ל הכל מבורר.

יד. עֲבוּיִם שְׁמִכֵר מִטְּלָטְלִין לְיִשְׂרָאֵל, אוֹ קָנָה מִטְּלָטְלִין מִיִּשְׂרָאֵל - קָנָה בְּמִשְׁכָּה⁸⁷ וּמִקָּנָה בְּמִשְׁכָּה אוֹ בְּדָמִים⁸⁸. אָבֵל הַקֶּרֶע - אִינוֹ קָנָה אוֹתוֹ מִיִּשְׂרָאֵל אֲלֵא בְּשֵׁטֶר⁸⁹, וְאִינוֹ מִקָּנָה אוֹתוֹ לְיִשְׂרָאֵל אֲלֵא בְּשֵׁטֶר⁹⁰; שָׁאִין דְּעַתּוֹ⁹¹ סוּמְכַת אֲלֵא עַל הַשֵּׁטֶר⁹². לְפִיכָף⁹³, יִשְׂרָאֵל שְׁלָקָה שְׂדֵה מִן הַעֲבוּיִם וְנָתַן הַדָּמִים⁹⁴, וְקָדַם⁹⁵ שְׂמִחְזִיק בָּהּ בֶּא יִשְׂרָאֵל אַחֵר וְהַחֲזִיק בָּהּ בְּדֶרֶךְ שְׂמִחְזִיקִין בְּנִכְסֵי הַגֵּר⁹⁶ - זָכָה אַחֲרוֹן, וְנוֹתֵן לְרֵאשׁוֹן אֶת הַדָּמִים⁹⁷. מִפְּנֵי שְׂהַעֲבוּיִם מַעַת שְׁלָקָה הַדָּמִים סֵלֶק רְשׁוֹתוֹ, וְיִשְׂרָאֵל לֹא קָנָה עַד שְׂמַעֲשֶׂה הַשֵּׁטֶר לְיָדוֹ, וְנִמְצָאוּ נִכְסִים אֵלּוּ פְּנִכְסֵי מְדַרְכֵי⁹⁸, שְׁכָל הַמַּחְזִיק בָּהֶן - זָכָה.

(87) כאמירם ולא כרב אשי, עבודה-זרה עא. (88) כלומר, קונה ומקנה במשיכה וקונה ומקנה בדמים (מגיד משנה וכסף משנה), כמו שנראה בעבודה-זרה שם. בניגוד למה שנאמר בבכורות יג. שאין הגוי קונה אלא או בדמים או במשיכה. ועיין תוספות עבודה-זרה שם דיבור המתחיל שקילו ומגיד משנה וכסף משנה. (89) עם נתינת הכסף (למעלה פרק א מהלכות מכירה הלכה יז). מקור הדברים בבבא בתרא לה: מימרא של רב יהודה בשם רב: "גוי אין לו חזקה אלא בשטר" ומפרשה רבינו לענין חזקת קניין ולא לענין חזקת שלוש שנים, ועיין רשב"ם שם. וטעם הדבר: שאם יקנה בחזקה יבוא להחזיק באלימות (מגיד משנה שם). (90) שם במימרא של רב: "ישראל הבא מחמת גוי הרי הוא כגוי - אין לו חזקה אלא בשטר" ופירשה כנ"ל בחזקת קניין. וישראל הבא מחמת גוי היינו הקונה מן הגוי (כסף משנה שם). ועוד שם נד: מימרא של שמואל. (91) של ישראל הקונה מן הגוי (משנה למלך, וראה מגיד משנה וכסף משנה שם). (92) שמה יחזור וייקחנו הגוי ממנו באלימות. והיינו, אפילו במקום שאין כותבין את השטר, שהרי במקום שכותבים, אף ישראל מישראל אינו קונה אלא בשטר (למעלה פרק א שם הלכה ד - לחם משנה). (93) שם נד: מימרא של רב יהודה בשם שמואל, וכן שם עובדא, שרב נחמן עשה בה כשמואל. (94) שנסתלק הגוי מן הקרקע (כדלהלן בדברי רבינו), שהרי אצלו נגמר הקניין על ידי קבלת הכסף, אלא שהישראל אינו קונה בזה מאחר שלא סמכה דעתו על הגוי בלי שטר (גמרא שם). (95) אבל קדם הראשון והחזיק בה - קנה הוא מן ההפקר, שהחזקה שלו אינה גרועה מזו של השני, ויש חולקים על רבינו בזה (מגיד משנה). (96) מפני שחזקה בנכסי הגר שונה מזו הרגילה, כמו שיבואר להלן בפרק ב הלכה א"ב. (97) כן כתב רב האי בספר המקח והממכר שער יד. לפי שקרקע זה כמשכון ביד הלוקח הראשון, על מעותיו שנתן לגוי, והרי זה דומה למשכון הגר ביד ישראל ובא ישראל אחר והחזיק בו, שלוקח ממנו הראשון כנגד מעותיו, כמו שכתב רבינו להלן פרק ב הלכה טו (רא"ש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הדגיש בסייד וצר צורה וכו' שדווקא בנכסי הגר קונה, ואילו בפ"א מהלכות מכירה כתב רבינו שגרה וזרעה (הלכה טז) ופתח לה מים (הלכה יב) - קונה. ולפירושו של רבינו יהושע הנגיד (למעלה הערה יא) שכוונת רבינו כאן להוציא חזקת שלש שנים ולא חזקת קנין - הכל ברור ופשוט. (28) חותך, שם נד. מימרא של שמואל. (29) ענפי. (30) שהוא מגלה אותה ע"י מעשיו, כלהלן בהלכה הבאה. (31) שמתכוון לעשות תיקון באילן, על-ידי חיתוך הענפים המיותרים. (32) שתיקון באילן הוא מדרכי החזקה. (33) שזו היא אכילת פירות, שאינה קונה בנר. ואף-על-פי שממילא נתקן האילן, כיון שאינו מכוון לתקן, אינו קונה (הגהות מיימוניות).

ה. פיצד? ³⁴ היתה ³⁵ פורת מפאן ומפאן ³⁶ - הרי חזקתו שנתפנו לעבודת האילן; היתה פורת מרוח אחת - אינו מתפנו אלא לעצים. וכן ³⁷ המלקט עצים ועשבים ואבנים מן השדה: אם דעתו לתמן הארץ ³⁸ - קנה ³⁹; ואם לעצים ⁴⁰ - לא קנה ⁴¹.

(34) כלומר, איך אנו יודעים אם דעתו לאילן או להאכיל העצים לבהמה. (35) שם נד. (36) כלומר, מכל צדי האילן. (37) שם, מימרא שניה של שמואל. (38) לנקותה ולהכשירה לחרישה. (39) שזה תיקון בגוף הקרקע. (40) להכין לו עצים או עשבים או אבנים, לתשמישו. (41) שזו היא אכילת פירות.

ו. פיצד? לקט ⁴² הגס ⁴³ והדק ⁴⁴ - הרי זו בחזקת שנתפנו לתמן את הארץ; לקט הגס ולא הדק - הרי זה בחזקת שנתפנו לעצים ⁴⁵. וכן המשנה ⁴⁶ פני הארץ: אם דעתו לתמן הארץ - קנה; ואם דעתו להשוות מקום שיעמיד ⁴⁷ בו גרן ⁴⁸ - לא קנה ⁴⁹.

(42) שם. (43) עצים גדולים. (44) עצים קטנים. (45) שרק הגדולים ראויים לשימוש. (46) שם. (47) שזו היא הנאת שימוש, ולא תיקון, הואיל והקרקע עומדת לחרישה. (48) לדוש שם תבואה. (49) לדעת רשב"ם שם אין זה אלא בגורן שאינו קבוע, שכיון שאחרי הדישה יחרוש מקומו, אין זה תיקון לשדה. אבל אם עשהו גורן קבוע - קנה, שזהו תיקון לשדה.

ז. פיצד? היתה ⁵⁰ לוקח עפר ממקום גבוה ונותנו למקום הנמוך - הרי זה מתמן הארץ; ראניוהו שאינו מקפיד על זה, אלא משליך העפר והצורות בכל מקום בלא הקפדה - הרי זה בחזקת שאינו מתפנו אלא להשוות מקום לדש. וכן הפותח ⁵¹ מים לתוך הארץ: אם לתמן הארץ - קנה; ואם לצוד ⁵² הדגים לא קנה.

(50) שם. (51) שם. (52) אף זו הנאת שימוש.

ח. פיצד? עשה מקום שיפנסו בו המים בלבד ⁵³ - הרי זה מתפנו לתמן ⁵⁴ הארץ; עשה שני פתחים,

נכסי חבירו. (13) לא כתב רבינו "הלוקח מחבירו" (כמו שכתב למעלה בתחילת הלכה ב) לפי שכאן לא מדובר בחזקת קנין אלא בחזקת שלש שנים, שבזה אינו קונה אם נרה או היטיבה בדברים אחרים, אלא-אם-כן אכל פירותיה, כמפורש בפ"ב מהלכות טוען ונטען הלכה ט. כן פירש רבינו יהושע הנגיד, נכדו של רבינו (הובא בכסף-משנה), ואילו בלוקח שדה מחבירו - קנה בכל פעולה שעושה לטובת השדה אע"פ שלא אכל פירותיה, וכן מפורש בפ"א מהלכות מכירה הלכה יב, שאם חיבר המים לשדה כיון שהועיל לה קנה, ואם כן פשוט שהוא-הדין לנרה ויוצא בה. וראה להלן הערה כה. (14) שם נג: (15) ארמונות. (16) כן הוא בגמרא שם (והרשב"ם מוחק גירסא זו) - וכוונתו להדגיש, כנראה, שאף בארמונות גדולים קונים בציור קטן. (17) טח. (18) צייר, והיינו, ציורים פעוטים כגון פרחים וצעצועים, בניגוד לצורה (להלן הלכה ד) שהיא צורה של בעל-חי. (19) וברורה שיטת רבינו, שאף ביותר מאמה צריך שיהיה נגד הפתח (שלא כדעת רשב"ם). ועיין מגיד-משנה ולחם-משנה. (20) בכותל מול הכניסה, ששם נראה יותר ויש לו חשיבות מיוחדת.

ד. הצריך ²¹ צורה ²² בנכסי הגר - קנה. והמציע ²³ מציעות ²⁴ בנכסי הגר - קנה ²⁵. הנר ²⁶ את השדה בנכסי הגר - קנה ²⁷. המפצל ²⁸ זמורות הגפן או שריגי ²⁹ אילנות וכפות תמרים בנכסי הגר: אם דעתו ³⁰ לעבד ³¹ האילן - קנה ³²; ואם דעתו להאכיל העצים לבהמה - לא קנה ³³.

(21) מימרא של רב, שם נד. (22) של חיה ושל עוף (רשב"ם). וכיון שהיא חשובה ביותר, אין צריך שיעור אמה כמו בכיור, שלמעלה הלכה ג (רשב"ם). ודרך אגב למדנו מכאן, שאין איסור בעשיית צורות של חיה ושל עוף (הגהות מיימוניות אות ב). (23) שם נג: מימרא של רב ששת, המסתמך על ברייתא אחת. (24) מחצלאות לשכיבה. (25) כיון שייפה הקרקע בהצעתו (מגיד-משנה בשם ר"י מיגש). ויש מפרשים שאע"פ שלא ייפה הקרקע, קנה. ואינו דומה לאכילת פירות, כיון שנהנה מגוף הקרקע. ומקור הדברים מהפסוק "ושבו בעריכם אשר תפשתם" (ירמיה מ, י) - במה תפשתם בישיבה (רשב"ם, וכן הוא בקיצור במגיד-משנה). [אבל בדברי רבינו אי-אפשר לפרש כן, שבאופן זה קונה גם בלוקח מחבירו. וקל-וחומר הוא: אם אכילת פירות קונה - זה שנהנה מגוף הקרקע, בוודאי שקונה. וכן כתב רבינו בפ"א מהלכות מכירה הט"ו שאם שטח בה פירות או העמיד בה בהמה - קנה]. (26) חרש, שם נז. (27) לכאורה נראה מכאן שבמכר לא קנה בניר. ובפ"א מהלכות מכירה הלכה טז כתב רבינו: המוכר שדה לחבירו ונכנס בה הלוקח וזרעה או נרה - הרי זה קנה. ואע"פ שבדפוס רומי וכ"י אברבנאל חסרה כאן בבא זו (של "הגר את השדה בנכסי הגר - קנה") - ברור שנשמטה בדילוג. וחוף מזה, בלי בבא זו ישנה סתירה בדברי רבינו, שכאן נראה בדבריו שבלוקח שדה מחבירו אינו קונה אלא באכילת פירות, ולא בפעולה שעשה לטובת השדה, ולפיכך

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש י' שבט - ספר קנין - הלכות זכיה ומתנה קפט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יב. הַמְחִיזִיק⁶⁹ בְּנִכְסֵי הַגֵּר וּבִהְפָקֵר וְהוּא אֵין דַּעְתּוֹ לְקַנְתָּ, אָף עַל פִּי שְׂבִיבָה וְגָדֵר - לֹא קָנָה⁷⁰.

(69) נלמד מן ההלכה הבאה, וראה שם ציון המקור. (70) יש אומרים, שכל זה אינו אלא בהפקר או בנכסי הגר, אבל במתנה - קנה, כיון שדעת אחרת מקנה אותו (קצות-החושן סימן רעה, ס"ק ד).

יג. הַעוֹדֵר⁷¹ בְּנִכְסֵי הַגֵּר וּכְסָבוֹר⁷² שֶׁהֵן שָׁלוֹ - לֹא קָנָה. עוֹדֵר⁷³ בְּנִכְסֵי גֵר זֶה וּכְסָבוֹר שֶׁל גֵּר אַחֵר - הוּאִיל וְנִתְּפוֹן בְּמַעֲשָׂיו אֵלּוֹ לְזִכּוֹת מִן הַהֶפְקֵר, הֲרִי זֶה קָנָה.

(71) החורש. יבמות נב: מימרא של רב יוסף. (72) כגון שהוא שכן, ונכסיו גובלין עם נכסי הגר. (73) שם, מימרא של אביי.

יד. הִיָּה⁷⁴ מְשֻׁכּוֹן⁷⁵ וְיִשְׂרָאֵל בְּיַד הַגֵּר, וּכְשִׁמַּת הַגֵּר בָּא יִשְׂרָאֵל וְהִחֲזִיק בְּמִשְׁכּוֹן זֶה - מוֹצִיאִין⁷⁶ אוֹתוֹ מִיָּדוֹ; שֶׁפִּינֵן שְׁמַת הַגֵּר בְּטַל שְׁעֵבוֹדוֹ⁷⁷.

(74) בבא-קמא מט: מימרא של רבה. (75) אפילו משכנו שלא בשעת הלוואתו (מגיד-משנה, וראה בש"ך סימן רעה, ס"ק ז). (76) שאין בו לגר (= הבעל-חוב) במשכון זה, אלא שעבוד להלוואתו, ומה שאמרו: "בעל-חוב קונה משכון" (בבא-מציעא פב.) - אינו אלא להתחייב באחריות שמירתו (פ"י מהלכות שכירות הלכה א), אבל אינו זוכה בו להיות כשלו, שהרי הלוה יכול תמיד לפדותו בדמים (ראה 'תוספות' שם ד"ה משכוננו של ישראל). (77) וזוכה בו הלוה, מיד עם מיתת הגר.

טו. הִיָּה⁷⁸ מְשֻׁכּוֹן הַגֵּר בְּיַד יִשְׂרָאֵל, וּבָא יִשְׂרָאֵל אַחֵר וְהִחֲזִיק בּוֹ⁷⁹ - לּוֹקֵחַ מִמֶּנּוּ הָרֵאשׁוֹן כְּגָדֵד מַעוֹתָיו⁸⁰, וְהֵאחֲרוֹן קָנָה אֶת הַשְּׂאָר.

(78) בבא-קמא שם, המשך המימרא של רבה. (79) אם לא הקדימו בעל החוב, כדלהלן הלכה טז. (80) שהשעבוד שחל על נכסי הגר אינו נפקע מנכסיו, אף שמת הגר, ולא דוקא שיש משכון בידי המלוה, אלא אף אם יש לו על הגר מלוה בשטר או בעדים (מגיד-משנה בהלכה טז).

טז. בְּפָה דְּבָרִים אֲמוּרָיִם⁸¹ בְּשֵׁלֹא הִיָּה הַמְשֻׁכּוֹן בְּחֶצֶר הָרֵאשׁוֹן; אֲבָל אִם הִיָּה בְּחֶצֶר - חֶצֶרוֹ קוֹנָה לוֹ שֵׁלֹא מִדַּעְתּוֹ⁸², כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בַּעֲנֵן מְצִיאָה⁸³, וְאֵין לְזֶה הֵאחֲרוֹן פְּלוּם.

(81) מסקנות הגמרא שם. (82) ואף-על-פי שאינו עומד בצד חצרו. כלל ידוע של רבי יוסי בר חנינא, בבבא-מציעא יא. וכל זה אינו אלא בחצר המשתמרת, אבל אם אינה משתמרת, אינה קונה אלא אם עומד על ידה, וראה לעיל פ"א הלכה ד. (83) פ"ז מהלכות גזילה ואבידה ה"ח.

יז. גֵּר⁸⁴ שְׁמַת, וּבְזָבוֹ יִשְׂרָאֵל אֶת נִכְסָיו⁸⁵, וְהָיוּ בְּהֵן עֹבְדִים גְּדוּלִים - קָנּוּ⁸⁶ עֲצָמָן בְּנֵי חוֹרִין; אֲבָל

אֶחָד לְהַכְנִיס וְאֶחָד לְהוֹצִיא - הֲרִי זֶה מִתְּפוֹן לְצוּד דָּגִים.

(53) בלי שער יציאה. (54) שיתעכבו המים במקום וישקו את השדה.

ט. הַבוֹנֵה⁵⁵ פְּלִטְרִין גְּדוּלִים בְּנִכְסֵי הַגֵּר, וּבָא אַחֵר וְהֵעֲמִיד לָהֶם דְּלִתוֹת⁵⁶ - קָנָה הֵאחֲרוֹן⁵⁷; שֶׁהָרֵאשׁוֹן לֹא עָשָׂה בְּגוֹף הָאָרֶץ כְּלוּם⁵⁸, וְהֲרִי⁵⁹ הוּא כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה גַל אֲבָנִים עַל הָאָרֶץ שְׂאִינוֹ קוֹנָה, שֶׁהֲרִי לֹא הוֹעִיל בְּגָדֵר⁶⁰ זֶה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָחֵב בְּיוֹתֵר וּמְפֹלֵשׁ, וְאֵין צוּרַת אוֹתוֹ הַבְּנֵן מוֹעֵלֵת⁶¹ לוֹ עַד שִׁיעֲמִיד דְּלִתוֹת.

(55) שם נג: מימרא של רב נחמן בשם רבה בר אבוה. (56) יש מפרשים, שהעמיד הדלתות ונעלן, שאם לא נעל, גם הוא לא עשה כלום, כמו הראשון, ואע"פ שבמכירה קונה בנעילת דלת לחוד (פ"א מהלכות מכירה הלכה י, ועיין שם בכסף-משנה) - בגר שאין דעת אחרת מקנה צריכים גם העמדה (לחם-משנה). ויש מפרשים, שגם בלא נעל - קנה, שכיון שעל-ידי העמדת הדלתות ישנה אפשרות לנעול, הרי זו עשייה גמורה וקנה, ראה בהגהות מיימוניות. (57) נראה מדברי ר"י בן מיגש, שגם מה שבנה הראשון הוא הפקר וזכה בו השני (מגיד-משנה). (58) כיוון בזה לדברי רבו ר"י בן מיגש, שכתב: "שלא חפר הראשון יסודות, שחפירות הקרקע ליסודות - כבר את השדה, שמתקנה לזריעה ואע"פ שלא זרעה - קנה" (ועיין מגיד-משנה וכסף-משנה בשם הר"ן). (59) שם. (60) כלומר, אין לומר שבנין זה יהווה תיקון מבחינת היותו גדר. (61) כלומר, אין עדיין כל תועלת בבנין שהוא בלי דלתות, שאי-אפשר עדיין להנות ממנו ולגור בו כמו שהוא. ומכאן שאם יש תועלת, כגון שעשה מקום לזבל או לדיר בהמות - קנה (מגיד-משנה וכסף-משנה).

י. הַמְפִּיץ⁶² הַזְרַע⁶³ לְתוֹף הַתְּלָמִים⁶⁴ - לֹא קָנָה; שְׂבִיעַת שְׁהַשְׁלִיף הַזְרַע לֹא הִשְׁבִּיחַ כְּלוּם⁶⁵, וּבִיעַת שְׂצִמַח וְהִשְׁבִּיחַ - שְׂבַח הַבָּא מֵאֱלֹו הוּא, וְאֵינוֹ קוֹנָה.

(62) שם נג: נד. מימרא של רב יהודה. (63) אמנם בגמרא שם הוזכר זרע מסויים - "לפת". (64) חריצים, שהיו כבר לפניו. והוא לא כיסה את הזרע (רשב"ם שם). (65) אחרי שלא כיסה את הזרע.

יא. הִיתָה⁶⁶ מְחִיצָה בְּנִכְסֵי הַגֵּר, וּבָא זֶה וְעָשָׂה מְחִיצָה אַחֲרַת עַל גְּבֵה - לֹא קָנָה⁶⁷, וְאִפְלוּ⁶⁸ נִבְלָעָה מְחִיצָה הַפְּחִתוֹנָה וְהֲרִי הָעֲלִיוֹנָה קִיָּמָת; שְׂבִיעַת שְׂבִיבָה לֹא הוֹעִיל, וּבִיעַת שְׁהוֹעִיל - מֵאֱלֹו בָּא הַמַּעֲשָׂה.

(66) עירובין כה. מימרא של רב חסדא. (67) לפי שהיא מיותרת ואין בה כל תועלת. (68) בגמרא שם הוסקה הלכה זו מתוך השוואה למימרא המשמשת מקור להלכה הקודמת.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּרָק שְׁלִישִׁי

(1) נתבאר בו שווי המתנה למכר בעניינן ותנאיהם ומהות המקבלים כגון גוי ועבד ואשה.

א. הנותן מתנה לחברו - אין המקבל זוכה בה אלא באחד מן הדרכים שהקונה זוכה בהן במקחו²: אם מטלטלין רוצה לתן לו - עד שיגביה, או שימשך דבר שאין דרכו להגביה³, או יקנה באחד משאר הדברים שהמטלטלין נקנין בהן⁴; ואם קרקע או עבדים נתן לו - עד שיחזיקו פדירה שמחזיק הלוקח⁵, או עד שיגיע שטר מתנה לידו⁶. אבל בדברים לא זכה המקבל, אלא כל אחד מהן עדין יכול לחזור בו⁷.

(2) בבא בתרא קנא. מעשה באמו של רב עמרם חסידא, שרצתה לתת מתנה, ועל זה שואלת שם הגמרא: "והא לא משך (המקבל)?" וכן יש בכמה מקומות בגמרא (מגיד-משנה). (3) ראה פ"ג מהלכות מכירה, הלכה א"ב. (4) קנין חצר (שם הלכה ז). קנין אגב קרקע (שם הלכה ח) וקנין סודר (שם פ"ה הלכה ה). (5) חזקת קנין בקרקע בפ"א מהלכות מכירה הלכה ג"ח, וחזקת קנין בעבדים שם פ"ב הלכה א"ב. (6) ראה שם פ"א הלכה ג"ז, ופ"ב הלכה א. (7) ואין בזה אפילו משום מחוסר אמנה, חוץ ממתנה מועטת (פ"ז מהלכות מכירה, הלכה ט).

ב. מחל⁸ לחברו חוב שיש לו עליו, או נתן לו הפקדון שהיה מפקד אצלו - הרי זו מתנה הנקנית בדברים בלבד, ואין צריף דבר אחר, כמו שבארנו¹⁰.

(8) קידושין טז. ועוד מקומות אחרים, ראה בתוספות' סנהדרין ו. ד"ה צריכה קנין. (9) מכאן שבפקדון כיון שהוא בעין, צריך לשון מתנה דוקא ולא מועילה לשון מחילה (לחם-משנה ומשנה-למלך). (10) פ"ה מהלכות מכירה הלכה יא, וראה במגיד-משנה שם.

ג. וכן האומר לחברו: מנה שיש לי בידך תנהו לנה - קנה¹¹, ואין אחד¹² מהן יכול לחזור בו. בין שנתן המנה בחוב שיש לו אצלו¹³, בין שנתנו לו מתנה; בין שהיה חוב אצלו¹⁴, בין שהיה פקדון אצלו, כמו שבארנו¹⁵.

(11) והוא דין מעמד שלשתן (גיטין יג.). (12) מכל השלשה. (13) כלומר, הנותן פרע למקבל חוב שהיה חייב לו. ראה בשו"ע חושן-משפט סימן קכו, סעיף א. ומקור הדברים לפי גירסת הר"ף בגיטין יד. "הנהו גינאי וכו' היבינהו ניהליה למרי ארעא בטסקא" (הגר"א שם). (14) אצל הנפקד. (15) פ"ו מהלכות מכירה, הלכה ח.

ד. פשם שאין צריכים עדים לענין מקח וממכר אלא לגלות הדבר בלבד אם היתה שם טענה וכפירה¹⁶, כף במחילות ומתנות אין צריכין עדים אלא מפני המשקרים¹⁷.

העבדים הקטנים - הרי הן כבהמה, וכל המחזיק בהן⁸⁷ - זכה בהם. וכבר בארנו⁸⁸ דרכי החזקה שיקנו בהם את העבדים.

(84) גיטין לט. (85) כלומר, תפסו נכסיו וזכו בהם מן ההפקר, כדין גר שמת ואין לו יורשין שנכסיו הפקר, ראה למעלה הלכה א. (86) שהם קודמים לאחרים, לזכות בעצמם. (87) בקטנים שאין להן יד לזכות בעצמם (וראה 'תוספות' שם ד"ה קטנים). כאבא שאול ולא כחכמים, שכן הכריע רבי יהושע בן לוי (גיטין שם). וראה 'תוספות' קידושין כג. ד"ה ואיכא דאמרי. (88) בפ"ב מהלכות מכירה, הלכה א-ד.

יח. גר⁸⁹ שמת, ובזבזו ישראל את נכסיו, ושמעו שעדין לא מת, או שיש לו בן, או שאשתו מעברת⁹⁰ - בלן חביבין להחזיר. החזירו בלן, ואחר כך שמעו ששמועה ראשונה אמת היתה וכראשונה מת, או מת בנו מקדם⁹¹, או הפילה אשתו⁹², כל המחזיק בשוניה⁹³ - קנה, וכראשונה⁹⁴ - לא קנה⁹⁵.

(89) בבא בתרא קמב. בברייתא. וכתב הגר"א (סימן רעה, ס"ק כט) שרבינו גרס במסקנת הגמרא שם: "איכא בינייהו (בין אביי שאמר שלפיכך לא קנו בחזקה הראשונה, מפני ששם מדובר באופן שנתבר שבזמן החזקה הראשונה היה העובר קיים ויש לו זכות בירושה הבאה מאליה, לבין רבא שאף הוא מודה שיש לעובר זכות בירושה (ועיין באבן האזול), אלא שכאן מדובר אף באופן שנתבר לבסוף שבזמן החזקה הראשונה כבר מת הבן או כבר הפילה, ואעפ"כ לא קנה, מפני שרפוי הדבר בידי המחזיקים ולא נתכוונו לקנות, והא ראייה שמיד שמעו שיש לו בן החזירו הנכסים) ששמעו בו שמת, ולא מת, ומת" (וכ"ה בתוספות רי"ד - אור שמח). וזהו פירושו: שמעו בו, כלומר בגר עצמו, שמת (ואז החזיקו בנכסיו). ולא מת, כלומר שוב שמעו בו שלא מת והחזירו הנכסים. ומת, כלומר, שוב שמעו ששמועה ראשונה אמת. לאביי, כיון שנתבר שמת לפני החזקה - קנו. ולרבא, לא קנו - כיון שגם כאן היה הדבר רפוי בידם. ופסק רבינו כרבא. (90) שאעפ" שהמוכה לעובר לא קנה (פ"ב מהלכות מכירה הלכה י), בירושה הבאה מאליה - יש לו לעובר זכות, כאביי שם. ואף רבא לא חלק עליו, אלא שחירץ באופן אחר. ראה למעלה הערה פז. (91) לפני שהחזיקו בראשונה. שאם מת אחר-כך אין כל חידוש של קנו בראשונה, שהרי הנכסים של העובר. ראה למעלה. (92) גם כאן מדובר כשהפילה אשתו מקדם, שאם לא כן, אין שום חידוש בזה כנ"ל. (93) בפעם השניה, אחרי שהראשונים החזירו את הנכסים. (94) אלה שהחזיקו הראשונים בנכסים אלו. (95) שבוה שהחזירו, גילו דעתם שלכתחילה היה הקנין רופף בידם, ולא נתכוונו לקנין של ממש, וזהו הפירוש בדברי רבא: "ורפויי רפיא בידיהם".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

32) בפ"ו מהלכות אישות, הלכה א"ב. 33) התנאי החיובי. 34) גיטין עה: דברי רבא. 35) בבבא-מציעא צד. במשנה וגיטין עה. והיינו שהתנה לפני שעשה הקונה מעשה הקנין (שם הלכה ד). ולדעת הראב"ד (שם הלכה א) צריך שדיבור התנאי יקדים לדיבור על המעשה. 36) כרבי יהודה בן תימא (בבבא-מציעא שם), ולא כחכמים החולקים עליו. וטעם כל אלו, לפי שדיני תנאי נלמדו מתנאי בני גד ובני ראובן, ושם היו כל ארבעה דברים אלו. קידושין סא. גיטין עה. ופד. ו'תוספות' שם ד"ה על-מנת. 37) על יתר משפטי התנאי שלא הזכירם רבינו, ראה מגיד-משנה בפ"ו מהלכות אישות, הלכה א. 38) כן כתב גם בהלכות אישות שם, הלכה ב.

ח. וְכַל הָאוֹמֵר 'עַל מְנַת' - כְּאוֹמֵר 'מַעֲכָשׁוֹ דְּמִי³⁹, וְאִינוּ צָרִיךְ לְכַפֵּל הַתְּנָאִים⁴⁰. כִּף הוֹרוּ מְקַצֵּת הַגְּאוּנִים⁴¹, וְלִזְוֵה דַעְתֵּי נוֹטָה. וְרַבְתִּי⁴² הוֹרוּ, שְׂאִין צָרִיךְ לְכַפֵּל הַתְּנָאִי וְלִהְיֶדֶם הֵן לְלֹאוּ אֶלָּא בְּגִטִּין וּבְקִדּוּשִׁין בְּלִבְד⁴³. וְאִין לְדָבָר זֶה רְאִינָה⁴⁴.

39) גיטין עד. ושם מימרא של רב הונא בשם רבי (וכן הוא בהלכות אישות שם, הלכה יז. ובפ"ח מהלכות גירושין, הלכה א). כלומר, כשם שבאומר "מעכשיו" נתקיים המעשה למפרע, לכשיתקיים התנאי, כמו באומר "על מנת". 40) והוא-הדין ליתר משפטי התנאי, חוץ מתנאי שאי-אפשר לקיימו, ראה בהלכות אישות שם. והטעם בזה הוא: שרק בתנאי של "אם" שאין המעשה מתקיים מיד אלא עם קיום התנאי, ונמצא התנאי מבטל המעשה, שהרי אילו לא התנאי היה המעשה מתקיים מיד. אבל בתנאי של "מעכשיו" או של "על מנת", שהוא כמו "מעכשיו", שהמעשה מתקיים למפרע ואין התנאי בא לבטל לגמרי את המעשה - בזה אין צורך לשלשה ממשפטי התנאי: תנאי כפול, הן קודם ללא ותנאי קודם למעשה (הלכות אישות שם, הערה נז בשם הראב"ד, וראה במשנה-למלך כאן). 41) רב האי גאון, הובא ברא"ש גיטין פ"ו אות ט (הלכות אישות שם, הערה ג). 42) ובהלכות אישות שם הלכה יד, כתב: "יש מקצת גאונים אחרונים", והם הרי"ף ורבינו שמואל בן חפני הכהן (שם הערה מד). 43) ולא בדיני ממון: כי אין הלכה כרבי מאיר (קידושין סא). ש"כ תנאי שאינו כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי", ורק בגיטין וקידושין החמירו (מגיד-משנה בהלכות אישות שם, הערה מה שם). 44) ובהלכות אישות שם מביא רבינו גם ראייה לדעתו, וכתב: "ואין ראוי לסמוך על דבר זה, שכל שכפילת התנאי עם שאר הארבעה דברים וכו' למדו אותם חכמים אם יעברו וכו' ותנאי זה לא היה בגיטין ולא בקידושין, ובוה הורו גדולי הגאונים הראשונים (= השאילתות ובה"ג - שם הערה מו), וכן ראוי לעשות". ועיין ראב"ד כאן שקיים דעת רב האי, ודחה הראייה מבני גד ובני ראובן.

ט. הַנּוֹתֵן⁴⁵ מִתְּנָה עַל מְנַת לְהַחְזִיר - הָרִי זֹו מִתְּנָה⁴⁶. בֵּין שֶׁהִתְּנָה לְהַחְזִיר מִיָּד, בֵּין שֶׁהִתְּנָה לְהַחְזִירָהּ לְזִמְן קָצוּב, אוּ פֶלַי חֲזִיו חֲזִיו שֶׁל אֶחָד מֵהֶם⁴⁸, אוּ פֶלַי חֲזִיו חֲזִיו שֶׁל פְּלוֹנִי - הָרִי זֹו מִתְּנָה, בֵּין

16) קידושין סה: "לא איברו סהדי אלא לשקרי (= לא נבראו עדים אלא כנגד השקרנים)". 17) כן כתב בפ"ה מהלכות מכירה, הלכה ט.

ה. כְּשֶׁם שְׂמוּכָר צָרִיךְ לְסַיֵּם¹⁸ הַמּוּכָר, כְּמוֹ שְׂבִאֲרֵנוּ¹⁹, כִּף הַנּוֹתֵן. כִּי־צֵד? הַפּוֹתֵב לְחַבְרוֹ 'קָרַקַע מְנַכְסִים²⁰ נְתוּנָה לָךְ', אוּ אִינוּ שְׂקֵתֵב לוֹ 'כֶּל נַכְסֵי קְנוּיִין לָךְ חוּץ מִמְקַצֵּתֶן²² - הוֹאִיל וְלֹא סַיֵּם הַדָּבָר שֶׁנָּתַן לוֹ²³ וְאִינוּ יָדוּעַ, לֹא קָנָה פְּלוֹנִי; וְאִינוּ יָכוֹל לִזְמַר לוֹ 'תֵּן לִי פְּחוֹת שְׂבִיכְסִיךָ', עַד שֶׁסַּיֵּם לוֹ הַמְּקוֹם שֶׁנָּתַן לוֹ. אֶבְל²⁴ אִם אָמַר לוֹ 'חֲלַק כִּף וְכִף בְּשִׁדָּה פְּלוֹנִית' - הוֹאִיל וְסַיֵּם הַשִּׁדָּה, אָף עַל פִּי שְׂלֵא סַיֵּם הַחֲלַק, נוֹטֵל אוֹתוֹ חֲלַק מִן הַפְּחוֹת שְׂבִאֲוֹתָהּ שִׁדָּה²⁵.

18) להגדיר את נושא המכירה, מהותו ומקומו. 19) בפרק כא מהלכות מכירה, הלכה א"ג. 20) יוצא מתוך הפסקא הבאה. 21) פאה פ"ג משנה ח. הובאה בגיטין ח: -ט. כפי שהובנה ע"י הרי"ף והר"ם מיגש (הובאו דבריהם במגיד-משנה). 22) ולא הגדיר מה הם מקצת הנכסים שלא נתן לו. 23) ש"נכסים" ו"קרקע" הם שמות כוללים לכל הסוגים: שדות וכרמים, גנות ופרדסים, יערות, הרים וגבעות וכו' וכו' שהכל נקרא "נכסים" ו"קרקע". אבל אם סיים לו סוג מיוחד, כגון אם אמר לו בית מבתי אני מוכר לך - מכירתו מכירה, ונותן לו הקטן שבהם (פכ"א מהלכות מכירה, הלכה יט). וכמו כן אם אמר לו חלק כך וכך בשדה פלונית, כדלהלן (מגדל עז). 24) בבא-בתרא קז: במשנה. וראה בפכ"א מהלכות מכירה, הלכה כב. 25) שיד הלוקח על התחנתה.

ו. כֶּל הַנּוֹתֵן²⁶ מִתְּנָה עַל תְּנָאִי, בֵּין שֶׁהִתְּנָה נוֹתֵן בֵּין שֶׁהִתְּנָה הַמְּקַבֵּל²⁷, וְהַחְזִיק הַמְּקַבֵּל וְזָכָה בָּהּ: אִם נִתְּקִים הַתְּנָאִי - נִתְּקִים²⁸ הַמִּתְּנָה²⁹; וְאִם לֹא נִתְּקִים הַתְּנָאִי - בְּטֻלָּה הַמִּתְּנָה, וְיַחְזִיר פְּרוֹת שְׂאֶכְל³⁰. וְהוּא שְׂיִהִיָּה הַתְּנָאִי כְּרִאִיוֹנִי³¹.

26) נזכר בכמה מקומות בתלמוד. ומקור הדברים בתנאם של בני גד ובני ראובן, שמשא רבינו כשנתן להם את עבר הירדן, התנה עמם על-מנת שיעברו את הירדן (במדבר לב). 27) קידושין מט: במשנה "וכן היא (= האשה מקבלת את הקידושין) שהטעתו (= שהתנתה עמו ולא נתקיים תנאה - לא נתקיימו הקידושין)". 28) במשנה-למלך ובשו"ע (רמא, סעיף ט) "נתקיימה". 29) היינו, מעת קיום התנאי ואילך (פ"ו מהלכות אישות, הלכה טו). 30) בבא-מציעא סה: וכ"כ רבינו בפ"א מהל' מכירה, הלכה יא. 31) ראה להלן בהלכה ז.

ז. כִּפּוֹר בְּאֲרֵנוּ³², שְׂכַל תְּנָאִין שְׂיֵשׁ בְּמִתְּנוֹת אוּ בְּמִקְח וּמְכָר צָרִיךְ שְׂיִהִיָּה תְּנָאִי כְּפּוֹל, וְהֵן³³ קוֹדֵם לְלֹאוּ³⁴, וְתְּנָאִי קוֹדֵם לְמַעֲשֵׂה³⁵, וְיִהִיָּה תְּנָאִי שְׂאֶפְשֵׁר לְקַיְמוֹ³⁶. וְאִם חָסַר אֶחָד מֵאלוֹ - הַתְּנָאִי³⁷ בְּטֻל, וְכֹאֵלוּ אִין שָׁם תְּנָאִי³⁸.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למכור. וראה 'תוספות' שם ד"ה ורבי מאיר. (62) שם כ. וסה. כלומר, ומשום כך חייב הוא למכור לו, על-כל-פנים.

יב. הנותן מתנה לעבד או לאשה - קנה הבעל והאדון⁶³; אלא שהאדון קונה לגוף⁶⁴, והבעל קונה אותה לפירות⁶⁵.

(63) קידושין כג: לדברי הכל, גם לרבי מאיר וגם לרבנן, גם לרב ששת וגם לרבי אלעזר. (64) כפי שיוצא מסתימת הלשון: "אין קנין לעבד בלא רבו" (ראה 'תוספות' שם ד"ה ורבי אלעזר). (65) כן כתב גם בפ"ז מהלכות נדרים הלכה יז, ומקור הדברים בירושלמי, כתובות פ"ו שאמרו: "אע"ג דלרבי מאיר עביד יד העבד כיד רבו, זכתה האשה זכה בעלה, - מודה שאין עליה אלא אכילת פירות בלבד". וראה 'תוספות' שם.

יג. נתן מתנה לאשה על מנת שאין לבעלה רשות בה, ולעבד על מנת שאין לרבו רשות בו - קנה האדון וקנה הבעל⁶⁶. אכל⁶⁷ הנותן מתנה לאשה או לעבד, והתנה עמהן הנותן בגופה של מתנה שתהיה לקף וכף⁶⁸ - לא קנה האדון ולא קנה הבעל.

(66) קידושין שם כרב ששת ולפי דברי רבי מאיר, או כרבי אלעזר ולפי דברי הכל, ונדרים פח. כרב ושמואל. (67) נדרים שם כשמואל, וראה להלן הלכה יד. (68) כלומר, חוץ מהתנאי השלילי שהתנה, שלא יזכה האדון או הבעל, אלא התנה גם תנאי חיובי, שהעבד או האשה יזכו בחפץ לשימושים מסויימים, וממילא אין הבעל יכול לקנות, שאף שלאשה ולעבד עצמם אין בו קנין, אלא לדבר זה, אין בו שום קנין לאדון או לבעל.

יד. פיצד? הנותן מתנה לאשה ואמר לה: הרי המעות האלו נתונים לך במתנה על מנת שתלפשי בהן, או על מנת שתשתי בהם, ותעשי מה שתרצי⁶⁹ בלא רשות הבעל⁷⁰ - לא קנה הבעל. וכן אם אמר לעבד⁷¹: על מנת שתאכל בהן ותשתה בהן, על מנת שתצא⁷² בהם לחרות, או על מנת שתעשה בהם כל מה שתרצה בלא רשות אדון שלך - לא קנה האדון. וכן כל פיוצא בזה.

(69) כלומר: "או תעשי מה שתרצי וכו'". וכן כתב להלן בעבד (משנה למלך). ודלא כרב (נדרים שם) שאמר: צריך לפרט, אבל אם אמר לה: "מה שתרצי תעשי", קנה אותה בעלה - אלא כשמואל (שם) שאף באופן זה לא קנה הבעל (מגיד-משנה). (70) שצריך שני תנאים: השלילי, - "ע"מ שאין וכו', והחיובי, התנאי בגוף החפץ (מגיד-משנה). (71) דעת רבינו שדין העבד והאשה שוים בתחום זה, וראה הגהות מיימוניות אות ג. (72) קידושין שם, כרבי אלעזר לדעת חכמים. וכאן אין צריך להוסיף "בלא רשות אדון" - כיון שאמר לו: "שתצא בהם לחירות". וכן נראה מדברי רבינו בפ"ה מהלכות עבדים ה"א, וכן אמנם לא נזכר זאת בגמרא קידושין שם (לחם-משנה).

במטלטלין⁴⁹ בין בקרקע⁵⁰. ואוכל⁵¹ פרות פל זמן המתנה.

(45) בבא-בבא קלו: מימרא של רבא. (46) אם קיים תנאו וחזר לבסוף (פ"ח מהלכות לולב הלכה י, ושו"ע חושן-משפט סימן רמא, סעיף ו). ואם אמר כל ימי חייו של מקבל, כדלהלן, יחזירו יורשיו. ואם אמר כל ימי חיי הנותן, יחזיר המקבל ליורשי הנותן. (47) כגון אתרוג לצאת בו (בבא-בבא שם). (48) בעובדא של האשה ורב ביבי בר אבבי (בבא-בבא שם), מדובר בנתן לכל ימי חיי המקבל. וסובר רבינו שהא-הדין בנותן לכל ימי חיי הנותן. (49) כגון אתרוג ושו"ר. שם. (50) בעובדא הנזכרת ברב ביבי בר אבבי (שם). (51) כמו בעובדא הנ"ל שהאשה נתנה האילן במתנה על-מנת להחזיר, לרב ביבי בר אבבי, והוא אכל פירותיו.

י. האומר⁵² לחברו: שור זה אני נותן לך במתנה על מנת שתחזירנה, הקדישו והחזירו - הרי זה מקדש⁵³ ומחזרו⁵⁴. אמר לו: על מנת שתחזירנה לי⁵⁵ - אינו קדוש⁵⁶; שלא התנה עליו אלא שתחזיר דבר הראוי לו. וכן כל פיוצא בזה⁵⁷.

(52) בבא-בבא שם, מימרא של רבא בשם רב נחמן, וכפירושו של רב אשי. (53) שכל זמן שהוא זוכה במתנה, היא כולה שלו ויכול לעשות בה הכל. (54) שהגוף מוחזר בעין, ובוזה נתמלא התנאי, ואף שהמצב החוקי של החפץ נשתנה בינתיים, הרי סוף-סוף התנאי היה על החזרת אותו החפץ, והוא הוחזר. (55) ומילה מיותרת זו באה להדגיש: דבר הראוי לי, שאוכל להשתמש בו, וההנמקה שם בגמרא, בדברי רב אשי. (56) שמכיון שבטל תנאי, בטלה המתנה, ואין בידי המקבל להקדישה. (57) אם החזירו באופן שאינו ראוי לנותן.

יא. אסור⁵⁸ לישאאל לתן לעכו"ם מתנת חנם; אכל נותן הוא לגר תושב⁵⁹. שגאמר: לגר אשר בשעריך⁶⁰ התננה ואכלה, או מכר לנכרי - במקירה ולא במתנה; אכל לגר תושב - בין במקירה בין בנתינה⁶¹, מפני שאמה מצוה להחיותו⁶², שגאמר: גר ותושב וחי עמך.

(58) עבודה זרה כ. כרבי יהודה ש"דברים ככתבם" ולא כרבי מאיר. (59) גוי שקיבל עליו שבע מצוות בני נח, ואז מותר לנו להושיבו בנינו, ולכן נקרא "גר תושב". ואין מקבלים אותו אלא בזמן שהיובל נהג (פ"ד מהלכות איסורי ביאה, הלכה זח. וראה עוד בפ"י מהלכות עבודה זרה הלכה ו, בפ"כ מהלכות שבת הלכה יד, ובפ"ח מהלכות מלכים הלכה י"א). (60) בגמרא עבודה זרה שם, הביאו גם הפוסק: "לא תחנם", וגם בפ"י מהלכות ע"ז הלכה ד הביא רבינו רק פסוק זה: "לגר אשר בשעריך וגו'". ועיין ב'ספר המצוות' (ל"ג נ) וב'מנחת חינוך' (מצוה תכו). (61) כלומר, לא הכריחתו התורה לתת לו במתנה, אלא רשות בידו לתת, אבל יכול גם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עצמו שהוא כקרקע. (76) ההנמקה של רב אשי בגיטין ט. ושל רב נחמן בבבא-בבא קנ: (77) גט אשה - צריך שיהיה כורת לגמרי היחסים בין הבעל והאשה, לפי שנאמר "ספר כריתות", וכמו-כן גט חירות של עבד, שנלמד בגזירה שוה "לה לה" מאשה, צריך שיכרות היחסים שבין האדון והעבד. (78) בשטר השחרור. ואף-על-פי שאמר לו: עצמך וכל נכסיי קנויים לך וכו' חוץ מטלית פלונית - אין כורת והגט בטל (להלן פ"ז מהלכות עבדים ה"א) וראה מגיד-משנה ולחם-משנה.

טו. הנותן⁷³ פל נכסיו לעבדו - קנה, ויצא בן חורין, וקנה שאר הנכסים. ואם⁷⁴ שיר כל שהוא, אפלו מטלטלין⁷⁵ - לא קנה פלוס; שאין⁷⁶ זה גט חרות גמור, שהרי שיר⁷⁷ בו בגט⁷⁸, ומתוך שלא נשתחרר לא קנה פלוס.

(73) פאה פ"ג מ"ח, והובאה בגיטין ח: ובבא-בבא קמט: (74) שם. (75) בבא-בבא קנ. מימרא של רב דימי בר יוסף בשם רבי אלעזר. ולאו דוקא אם שייר קרקע, שבזה בוודאי לא יצא לחירות, שאפשר לפרשו שהכוונה לשייר העבד

שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

~ יום ראשון ד' שבט ~ הלכות איסורי ביאה

פרק שמיני

אסורה לשמש בכל עונת הוסת: אם וסתה ביום - אסורה לשמש כל אותו היום, ואם וסתה בלילה - אסורה לשמש כל אותו הלילה. ומתחלת⁷ יום הוסת תספור ימי נדתה וימי זיבתה לעולם⁸.

(5) למעלה פ"ד הט"ז. (6) שם, הלכות יבי"ג. (7) בדפוס רומי: וכשמתחיל. (8) שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה, וכן חוזר לעולם. כמבואר למעלה פ"ז.

ד. לפיכך צריכות הנשים להזהר בנסות, עד שתדע היום והשעה שנקבעה בה וסתה. הנה דרבה לראות ביום עשרים, ובא יום עשרים ולא ראתה, ובא יום שלשה ועשרים וראתה - הרי יום עשרים ויום שלשה ועשרים שניהן אסורין⁹. וכן אם ראתה פעם שניה ביום שלשה ועשרים, ולא ראתה ביום עשרים - עדין שניהן אסורין. ראתה פעם שלישית ביום שלשה ועשרים, ולא ראתה ביום עשרים - טהר יום עשרים, ונעקר הוסת ליום שלשה ועשרים. שאין האשה קובעת וסת עד שתקבענו שלש פעמים, ואינה מטהרת מן הוסת עד שתעקר ממנה שלש פעמים.

(9) שם סג, ב. יום העשרים אסור שלא נעקר הווסת שלש פעמים, ויום השלושה-ועשרים - מכיון שלא ראתה ביום העשרים, חוששים שמא התחיל הווסת לעבור ליום השלושה ועשרים, וכן בפעם השניה.

ה. כל וסת¹⁰ שנקבע מחמת אנס, אפלו ראתה בו כמה פעמים - אינו וסת; שמפני האנס ראתה. קפצה וראתה, קפצה וראתה¹¹ - קבעה לה וסת לימים בלא קפיצות. כיצד? קפצה באחד בשבת וראתה דם, ולאחר עשרים יום קפצה באחד בשבת וראתה דם, ולאחר תשעה עשר קפצה ביום השבת

(1) יבאר שיש אשה שיש לה וסת ויש אשה שאין לה; וסת שנקבע מחמת אונס אם הוא וסת; אם האשה קובעת וסת בתוך ימי נדתה או בימי זיבתה; קפצה; וסתות לדילוגין; ודין אשה שלא בדקה עצמה משעת וסתה ולאחר ימים בדקה ומצאה טמאה; ודין אשה שטעתה ולא ידעה עת וסתה וכיצד היא עושה לתקן וסתה.

א. יש אשה שיש לה וסת, ויש אשה שאין לה וסת, אלא לא תרגיש בעצמה עד שיצא הדם, ואין לה יום קבוע לראתה. וזו² שיש לה וסת, היא שיש לה יום קבוע, או מעשרים יום לעשרים יום, או מארבעה ועשרים יום לארבעה ועשרים יום, או פחות או יותר.

(2) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: וזו.

ב. וקדם שיבוא הדם תרגיש בעצמה: מפקקת³ ומתעטשת וחוששת פי פרסה ופולי מעיה, ויסתמר שערת בשרה או יחם בשרה, וכיוצא במארעות אלו⁴. ויבואו לה וסתות אלו או אחד מהן בשעה הקבועה לה מיום וסתה.

(3) נדה סג, א. (4) ראשה כבד עליה ורותת, שם. "כמו שנמצא מהן מי שימצא היפוך האצטומכא לבד, ואחרת כאב הראש, ואחרת התנודדות והיפוך נפש, ואחרת דפוקת הלב" (פירוש המשניות לרבינו שם).

ג. כבר בארנו⁵, שכל אשה שאין לה וסת - אסורה לשמש עד שתבדק עצמה תחלה; ויש לה וסת -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(23) כל זמן שלא נעקר שלש פעמים.

ט. אין האשה קובעת לה וסת בתוך ימי נדתה²⁴ שראתה בהן; כיון שראתה יום אחד - אינה קובעת לה וסת בכל השבועה. וכן אין האשה קובעת וסת בימי זיבתה²⁵, שהן אחד עשר²⁶ יום. אבל קובעת היא וסת בימי נדתה שאינה רואה בהן²⁷. ואם נקבע לה וסת בימי זיבתה - הרי זו חוששת לוסתה²⁸. וכל וסת שקבעה בימי זיבתה²⁹, אם נעקרה אפילו פעם אחת - נעקרה, ואינה צריכה להעקר שלש פעמים, שחזקת דמים מסלקין³⁰ הן ימים אלו.

(24) שם לט, ב. (25) שם. (26) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: האחד עשר. (27) כגון שראתה בראש חודש ניסן, ובראש חודש אייר, ובעשרים וחמשה באייר, ובסוף חודש סיון קבעה לה וסת בראש-חודש, מכיון ששתי הראיות הראשונות היו בימי נדותה שלא ראתה בהם. ואף-על-פי שראיה שלישית היתה בימי נדה שהתחילו בעשרים וחמשה באייר. (28) כמבואר בהלכה הסמוכה. (29) אפילו קבעה שלש פעמים. (30) ולפיכך אין האשה קובעת וסתה בימי זיבתה, כמבואר למעלה.

י. כיצד חוששת³¹ לוסת? אם ראתה דם בוסת³² זו אפילו יום אחד - תשב לנדתה מספק³³, ונסורה לשמש באותו היום³⁴, ואפילו לא ראתה בשאר ימי הוסתות. ואם ראתה שלשה ימים³⁵ - הרי זו זכה.

(31) הנזכר בהלכה הקודמת. (32) אחרי שראתה שלש פעמים בימי זיבתה. (33) אף-על-פי שבימי זיבה אינו נקבע הוסת, מכל-מקום חוששת לוסתה. כלומר, אנו נותנין עליה שתי החומרות, חומר נדה, שהיא טמאה שבעה אפילו בראיה אחת, וחומר זיבה שצריכה שבעה נקיים אם ראתה שלשה ימים. (34) אפילו לא ראתה, כדין עונה סמוך לוסתה. (35) אנו נותנים לה חומר זבה, מאחר שלפי הוסת הראשון עומדת היא בימי זיבה, והיא זבה.

יא. כל אשה שמרבה לבדק עצמה תמיד - הרי זו משבחת³⁶, ואף על פי שיש לה וסת קבועה; שאפשר שיבוא דם בלא שעת הוסת. וכל אחד עשר יום של ימי זיבתה - הרי היא בהן בחזקת טהרה³⁷, ואינה צריכה בדיקה³⁸; אבל אחר ימי זיבתה³⁹ - צריכה לבדק.

(36) שם יג, א. (37) שחזקת דמים מסולקים, כמבואר למעלה ה"ט. (38) שם לט, א. (39) ששוב מתחילים ימי נדה.

יב. שכחה⁴⁰ ולא בדיקה, בין פאגס בין פרצון - הרי זו בחזקת טהרה⁴¹, עד שתבדק ותמצא טמאה.

(40) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: ישבה, וכן הגירסא במשנה. (41) שם.

יג. האשה שלא בדיקה עצמה בשעת וסתה, ולאחר

ולא ראתה דם, ולאחר שפת ראתה בלא קפיצה - הרי נקבע אחד בשבת אחר עשרים; שהרי נודע שהיום גרם לה לראות ולא הקפיצה¹², וכבר נקבע יום זה שלש פעמים. וכן כל פיוצא בזה.

(10) שם יא, א. (11) [בכל הספרים, הגירסא שתי פעמים "קפצה וראתה", ואף-על-פי-כן נראה שבטעות הושמטו המלים "קפצה ולא ראתה", או יותר נכון "קפצה וראתה" בשלישית. כלומר, לא ראתה בו ביום אלא למחרת. ראה 'מגיד משה' שגם הוא גורס רק פעמיים]. (12) שם. מפני שביום האחד בשבת האחרון, ראתה בלא קפיצה, וביום השבת שלפני-זה קפצה ולא ראתה, הוכח שהווסת נקבע לא מחמת אונס, ורק היום גרם לה לראות.

ו. ראתה יום חמשה עשר בחדש זה, ויום ששה עשר בחדש של אחריו, ויום שבועה עשר בחדש של אחריו, ויום שמונה עשר בחדש של אחריו¹³ - הרי קבעה לה וסת לדלוג¹⁴. פא חדש רביעי וראתה ביום שבועה עשר¹⁵ - עדין לא נקבע לה וסת¹⁶, וכל יום שראתה בו חוששת לו להבא¹⁷. כיון שניגע אותו היום ולא תראה - טהר אותו היום מן הוסת; שאין צריך עקירת שלש פעמים אלא יום שנקבע שלש פעמים.

(13) שם סד, א. (14) כלומר, שיש לחשוש ליום תשעה-עשר מן החודש הבא. (15) אותו היום שראתה בו בפעם השלישית. (16) כי לדילוג אין עוד שילוש, וגם יום יז ראתה רק שתי פעמים. (17) ליום השבעה-עשר אולי תראה בו פעם שלישית ויקבע הווסת, אבל ימי שתי הראיות הראשונות נעקרו על-ידי האחרונות.

ז. היה דרבה להיות רואה יום חמשה עשר, ושנתה לששה עשר - שניהם אסורין¹⁸. שנתה לשבעה עשר - התר ששה עשר¹⁹ ונאסר שבועה עשר, וחמשה עשר באסור עומד²⁰. שנתה לשמונה עשר²¹ - נאסר שמונה עשר²², והתרו פלם.

(18) כמו למעלה ה"ד, ובהערה ח. (19) שהרי ראתה רק פעם אחת, ואין צריך עקירת שלש פעמים אלא יום שנקבע שלש פעמים, כמבואר בהלכה הקודמת. (20) מפני שהיה קבוע, ולא נעקר רק שתי פעמים. (21) הרי קבעה לה וסת לדילוג, ונעקר הוסת מיום טו. (22) אף-על-פי שקבעה לה וסת לדילוג, ובחודש הבא תהיה אסורה ביום יט, אסורה היא גם ביום יח שמה תחזור לראות בו, עד שיעקר פעם אחת (כסף-משנה).

ח. היה דרבה לראות יום עשרים, ושנתה ליום שנים ועשרים - שניהם אסורין. הגיע יום עשרים ולא ראתה, שנים ועשרים וראתה - עדין שניהן אסורין. הגיע יום עשרים וראתה - טהר יום שנים ועשרים; שהרי חזרה לוסתה הקבועה²³, ונעקר שנים ועשרים מפני שלא נקבע שלש פעמים.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אם רָאֵתָה אֲרֻבָּעָה - שְׁמָא שְׁנַיִם קִדְּם הַנְּדָה, וְשְׁנַיִם מִתְחַלֵּת הַנְּדָה. וְיִוֹשְׁבֵת תְּמַשָּׁה תְּשֻׁלוֹם יָמֵי נְדָה⁶¹, וְאַחַד עֶשֶׂר יָמֵי זִיבָה⁶² אַחַר הַתְּמַשָּׁה.

61) מספק שמא באו ימי נדתה אחרי ראייה אחת או שתיים והיא נדה, לכן משלימה חמשה ימים לנדתה. (62) ורווח הזמן משפסק הדם עד ימי הנדה - טז יום.

יט. וְכֵן אִם רָאֵתָה תְּשַׁעָה יָמִים - הָרִי זֹו סִפַּק זָבָה; שְׁמָא שְׁנַיִם קִדְּם יָמֵי נְדָה, וְשִׁבְעָה שָׁל נְדָה. וּמִתְחַלֵּת לְמִנּוֹת אַחַד עֶשֶׂר יוֹם מֵאַחַר הַתְּשַׁעָה שְׁפִסַּק הַדָּם⁶³. וְכֵן אִם רָאֵתָה אַחַד עֶשֶׂר יוֹם - הָרִי זֹו סִפַּק זָבָה; שְׁמָא שְׁנַיִם קִדְּם הַנְּדָה, וְשִׁבְעָה שָׁל נְדָה, וְשְׁנַיִם שָׁל אַחַר הַנְּדָה. וְנִשְׁאָר לָהּ מִיָּמֵי זִיבָתָה תְּשַׁעָה.

63) שכבר השלימה שבעה לנדתה מתוך התשעה.

כ. רָאֵתָה שְׁנַיִם עֶשֶׂר יוֹם - הָרִי זֹו זָבָה וְנִדְאִית. שְׁאִפְלוּ הָיוּ מִהֵן שְׁנַיִם לְפָנֵי הַנְּדָה וְשִׁבְעָה שָׁל נְדָה - הָרִי שְׁלֹשָׁה לְאַחַר הַנְּדָה. וְיִשְׁאָר לָהּ מִיָּמֵי זִיבָתָה שְׁמוֹנָה. וְכֵן אִם רָאֵתָה שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר יוֹם - יִשְׁאָר לָהּ מִיָּמֵי זִיבָתָה שְׁבַעָה, וְהֵן יָמֵי הַסְּפִירָה⁶⁴.

64) ואחר-כך מתחילים ימי נדתה.

כא. מְשַׁכָּה בְּרֵאִית הַדָּם, אִפְלוּ רָאֵתָה אֶלֶף יוֹם - כְּשִׁיפְסַק הַדָּם סוּפְרַת שְׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים, וְאַחַר הַשְּׁבַעָה יִתְחַלְלוּ יָמֵי הַנְּדָה לְזוֹ שְׁטַעְתָּה⁶⁵.

65) שאחרי שבעה נקיים, מתחיל המנין החדש.

כב. הִנֵּה לְמִדְתָּ, שְׁכָל הַטּוּעָה - אֵינָה מוֹנֶה מְשִׁיפְסַק הַדָּם פְּחוֹת מְשִׁבְעָה⁶⁶ וְלֹא יוֹתֵר עַל שְׁבַעָה עֶשֶׂר⁶⁷, וְיִבּוֹאוּ יָמֵי נְדָתָה. כִּיצַד? רָאֵתָה יוֹם אֶחָד וּפְסַק הַדָּם - מוֹנֶה שְׁבַעָה עֶשֶׂר: שֶׁשָּׁה לְתֻשֻׁלוֹם נְדָתָה, וְאַחַד עֶשֶׂר יָמֵי זִיבָתָה, וְיִבּוֹאוּ יָמֵי נְדָתָה. וְאִם רָאֵתָה שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר אוֹ יוֹתֵר - מוֹנֶה שְׁבַעָה⁶⁸ מְשִׁיפְסַק הַדָּם וְיִבּוֹאוּ יָמֵי נְדָתָה, כְּמוֹ שְׁבַעָרְנוּ.

66) שאפילו ראתה יום אחד או שנים, שמא נדה היא ומשלמת שבעה, כמבואר למעלה. (67) שאם ראתה יום אחד ופסק הדם, מונה שבעה-עשר יום, ששה לתשלום שבעה של נדה, ואחד-עשר ימי זיבה. נמצא רווח זמן בין נדה לנדה בטועה שבעה-עשר יום, ואם ראתה יותר ימים, אז באים ימי נדתה בפחות משבעה-עשר יום, לפי החשבון. (68) נקיים, כמבואר בה"כ.

~ יום שני ה' שבט ~

פְּרָק הַשִּׁיעוּי

1) יבאר הרואה כתם דם על בשרה או על בגדה ולא הרגישה בו; ודין הרואה דם בלא עת וסתה או בוסתה אם מתטמאה למפרע; ודין מעוברת ומניקה בתולה וזקנה אם

יָמִים בְּדָקָה וּמְצָאָה טָמְאָה, אָף עַל פִּי שְׁהִיא טָמְאָה לְמַפְרַע עַד שְׁעַת וּסְתָה, כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאֵר⁴² בְּעִנְיַן טָמְאָה וְטָהֳרָה - הָרִי זֹו אֵינָה מְטַמְאָה אֶת בּוֹעֲלָהּ לְמַפְרַע⁴³. וְאֵינָה מוֹנֶה אֶלָּא מְשַׁעָה שְׁרָאֵתָה דָם⁴⁴. וְאִם מְצָאָה עֲצָמָה טְהוּרָה - הָרִי זֹו בְּחֻזְקַת טְהוּרָה⁴⁵.

42) פ"ג מהל' משכב ומושב ה"ה. (43) שם ו, א. כלומר, שיטמא שבעה כנדה, שהבועל את הנדה טמא שבעה - כאן הקילו, מפני שווסתות דרבנן. (44) שם. (45) שם טז, א.

יד. וְכֵן אִשָּׁה שְׁרָאֵתָה דָם מִחֻמַּת מִכָּה שִׁישׁ לָהּ בְּמִקּוּר, אָף עַל פִּי שְׁרָאֵתָה בְּשַׁעַת וּסְתָה - הִיא טְהוּרָה⁴⁶, וְהַדָּם טְהוּר⁴⁷. שְׁהוּסְתוֹת מִדְּבָרֵיהֶם⁴⁸, כְּמוֹ שְׁיִתְבָּאֵר בְּהַלְכוֹת מְטַמְאֵי מְשַׁכָּב וּמוֹשָׁב⁴⁹.

46) דתלינן במכה. (47) שאינו דם נדה ואינו מטמא. (48) כלומר, מה שהיא צריכה בדיקה מפני שהוחזקה לראות ביום וסתה, מדרבנן הוא, אבל מן התורה אין חוששים לווסת, ולפיכך אם לא בדקה - טהורה. וכן כשיש לה מכה, תולים בה ואינה טמאה. (49) פ"ג ה"ט.

טו. הַסּוּמָא - בּוֹדְקַת עֲצָמָה וּמְרָאָה לְחִבְרָתָה⁵⁰. אֶבֶל הַחֲרָשֶׁת⁵¹ וְהַשּׁוֹטָה - צְרִיכוֹת פְּקָחוֹת לְבִדָּק אוֹתָן⁵² וְלִקְבַע לָהֶן וְסְתוֹת, וְאַחַר כֵּן יִהְיוּ מְפֹרָוֹת לְבַעֲלֵיהֶן.

50) נדה יג, ב. (51) שאינה מדברת ואינה שומעת, שדינה כשוטה. (52) שם.

טז. כָּל אִשָּׁה שְׁטַעְתָּה וְלֹא יָדְעָה עַת וּסְתָה, וְרָאֵתָה דָם - חוֹשְׁשֶׁת לְזִיבוֹת⁵³. לְפִיכֵן, אִם רָאֵתָה יוֹם אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם - יוֹשְׁבֵת תְּשֻׁלוֹם שְׁבַעָה, שְׁמָא דָם זֶה בִּימֵי נְדָתָה הִיא; וְאִם רָאֵתָה שְׁלֹשָׁה יָמִים - סוּפְרַת שְׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים, שְׁמָא בִּימֵי זִיבָתָה הִיא עוֹמְדָת.

53) מספק וגם לנדות.

יז. וְכִיצַד הִיא עוֹשָׂה לְתַנְּן וּסְתָה⁵⁴, וְלִידַע אִם הִיא זָבָה וְנִדְאִית⁵⁵ אוֹ סִפַּק זָבָה⁵⁶, וְלִידַע יָמֵי זִיבָתָה⁵⁷? הַכֹּל לְפִי יָמִים שְׁתִּרְאָה בָּהֶן. כִּיצַד? רָאֵתָה יוֹם אֶחָד⁵⁸ אוֹ שְׁנַיִם - מְשַׁלְּמַת עֲלֵיהֶן הַשְּׁבַעָה⁵⁹, וְתִתְחַלֵּל לְמִנּוֹת⁶⁰ הָאֶחָד עֶשֶׂר יוֹם מֵאַחַר הַשְּׁבַעָה.

54) שממנו יתחיל המחזור של שמונה-עשר יום, שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה. (55) מבואר לקמן ה"כ. (56) יבואר בהלכה הסמוכה. (57) להבא. (58) גמרא ערכין ה, א. (59) שמא דם זה בימי נדתה היא, כמבואר למעלה ה"ז. (60) באשה טועה שלא תשאר מקולקלת למניינה, דנו אותה חכמים כמי שעוקרת וסתה, וקובעת בהתחלת הוסת השני (מגיד-משנה). ומאז מתחיל המנין החדש.

יח. רָאֵתָה שְׁלֹשָׁה יָמִים - הָרִי זֹו סִפַּק זָבָה; שְׁמָא יוֹם אֶחָד מִהֵן קִדְּם הַנְּדָה, וְשְׁנַיִם בְּתִחַלֵּת הַנְּדָה. וְכֵן

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שחזקה אורח [דם הנדות] בזמנו בא, בשעת וסתה הקבוע ולא ראתה דם קודם. (8) ואפילו אם לא בדקה קודם, שנשים אלו הדמים מסולקים מהן ולפיכך הדמים מסתלקים ממנה ודייה שעתה. (9) אבל אחר עשרים וארבעה חודש אף על פי שהיא מניקה והולכת הרי זו טמאה למפרע ככל הנשים". (10) "שאיין הטעם תלוי בניקת הוולד אלא מתוך צער לידה אבריה מתפרקין ודמה מסתלק ואינו חוזר עד כ"ד חודש, הילכך לא שנא מת לא שנא חי".

ה. בתולה¹¹ - כל שלא ראתה דם מימיה, אף על פי שראתה מחמת נשואין או מחמת לדה. זקנה - כל שעברו עליה תשעים יום¹² סמוך לזקנתה. ואי זו היא זקנה? כל שקוראין לה זקנה ואינה מקפדת. מעברת ומניקה זקנה - כתמן פראיתן, ואינו מטמא למפרע. בתולה שלא ראתה דם מימיה ועדין היא קטנה - כתמה טהור, עד שתראה דם שלש וסתות.

(11) בלשון התלמוד: "בתולת דם", כלומר, במובן זה, בראיית דם היא עדיין בתולה אף על פי שנבעלה. (12) והוא שלושה וסתות. שעונה בינונית - הווסת הרגיל באשה - שלושים יום בין ראייה לראייה.

ו. מה בין כתם הנמצא על בשרה לכתם הנמצא על בגדה? שהכתם הנמצא על בשרה - אין לו שעור¹³, והנמצא על הבגד - אינו מטמא עד שיהיה כגריס הקילקילי¹⁴, שהוא¹⁵ מרובע שלש בו פדי תשע עדשות, שלש על שלש. היה פחות משעור זה - טהור. נמצא טפין טפין - אין מצטרפות¹⁶; הנה ארף¹⁷ - הרי זה מצטרף.

(13) "הרואה כתם על בשרה, ספק טמא ספק טהור, טמא. על חלוקה, ספק טמא ספק טהור, טהור". וסובר רבינו, שבבגדים, כשהכתם הוא פחות מכגריס, הוא ספק, אם זה דם מאכולת (כנה) ולכן ספיקו טהור, אבל בבשרה, שכל הגוף כבדוק הוא אצל דם מאכולת, אפילו בפחות מהשיעור של כגריס הוא טמא. (14) "והוא חצי פול ואמרו שזה הפול מהמקום הנקרא קילקי". ודעת רבינו שכגריס האמור בטומאת כתם גם כן פירושו גריס הקילקי. (15) כלומר, לא שהגריס הקילקי הוא מרובע, אלא מוסיפין עליו הריבוע ולא צריך שהכתם יהיה בצורה מרובעת, אלא שכל שטח הכתם יוכל להצטרף לכגריס מרובע. וזה שכתב רבינו: ארוך מצטרף. (16) בכתם שנמצא על בגדיה, שכתם הנמצא על בשרה אין צריך שיעור. (17) כרצועה, אבל שיעורו בין הכל - כגריס הקילקי.

ז. כתם שנמצא על דבר שאינו מקבל טמאה - טהור, ואינה חוששת לו. כיצד? יושבה על פלי אבנים, פלי אדמה וכלי גללים, או על עור הדג, או על פלי חרש מגב¹⁸, או על בגד שאין בו שלש אצבעות על שלש¹⁹ אצבעות, ונמצא עליהן דם - טהורה. אפילו בדקה הקרקע ויושבה עליה, ונמצא

דיין שעתן; וכל דיני כתמים; ואם [כתמים] עושין נדה או זבה; כל שיכולה לתלות כתמה בדבר טהור; ודין השאילה חלוקה; שלוש נשים שלבשו חלוק זו אחר זו ונמצא עליו כתם; שלוש נשים שעלו דרך מרגלות המטה וישנו ונמצא דם תחת האמצעות; כתם שנסתפק אם הוא צבע אדום מה יעשו להכירו.

א. אין האשה מטמאה מן התורה בנדה או בזיבה עד שתרגיש ותראה דם ויצא בבשרה², כמו שבארנו³. ותהיה טמאה מעת שתראה ולהבא בלבד. ואם לא הרגיש, ובדקה ומצאה הדם לפנים בפרודור - הרי זה בחזקת שבא בהרגשה, כמו שבארנו⁴.

(2) ואפילו לא יצא לחוץ. (3) למעלה פרק ה הלכה ב "שאם נעקר מן הרחם ולא שחת הואיל ויצא מבין השיניים הרי זו טמאה". (4) למעלה שם הלכה ה "ודם הנמצא בפרודור אם נמצא מן הלול ולפנים הרי זה טמא שחזקתו מן המקור". והרי זו בחזקת שבא בהרגשה מן החדר.

ב. ומדברי סופרים: שכל הרואה כתם דם על בשרה או על בגדיה, אף על פי שלא הרגיש, אף על פי שבדקה עצמה ולא מצאה דם - הרי זו טמאה, וכאלו מצאה דם לפנים בבשרה. וטמאה זו בספק, שמה כתם זה מדם החדר בא.

ג. וכן מדברי סופרים: שכל הרואה דם בלא עת וסתה, וכל הרואה כתם - טמאה למפרע עד עשרים וארבע שעות. ואם בדקה בתוך זמן זה ומצאה טהור - טמאה למפרע עד זמן בדיקה⁵. ואף על פי שהיא טמאה למפרע מדבריהם - אינה מטמאה את בועלה למפרע, כמו שבארנו. ואינה מונה לנדתה או לכתמה אלא מעת שתראה הדם או שמצאה הכתם. וכל הרואה כתם - הרי זו מקלקלת (למנינה), שמה מן החדר בא ונתקלקלה וסתה⁶.

(5) "מעט לעת ממעט על יד מפקידה לפקידה, ומפקידה לפקידה ממעט על יד מעט לעת". פקידה משמעוהא בדיקה. לפיכך טמאה למפרע רק עד זמן בדיקה, כשבדקה תוך מעט לעת. (6) שאינה יודעת יום ראייתה ואינה יודעת אם היא בתוך אחד עשר יום שבין נדה לנדה והרי היא טועה.

ד. הרואה דם בשעת וסתה - אינה מטמאה למפרע, אלא בשעתה בלבד⁷. וכן מעברת ומניקה, בתולה וזקנה - דין שעת⁸, ואינן מטמאות למפרע. איזו היא מעברת? משיפר עברה, והוא שלשה חדשים. מניקה - כל ארבעה ועשרים חדש⁹. אפלו מת בנה או גמלתו או נתנתו למניקה¹⁰.

(7) ואינה מטמאת כ"ד שעות למפרע כאשר אין לה וסת,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

28) אפילו אם אינו מגיע אלא בזמן שהיא שוחה.
29) שאנו חוששין שמא שחתה ונגעה בבית התורפה.

יא. היתה פושטת ומתכספה בו בלילה³⁰ - כל מקום שיימצא בו דם טמאה. וכן האזור שלשה - כל מקום שיימצא בו הדם טמאה³¹.

30) ואפילו לא כסתה בו אלא ראשה. (31) מפני שעשוי להסתובב אילך ואילך ואולי נהתפך ונגע שם.

יב. היתה לובשת חלוק אֶחָד, וְשָׁהָה עֲלֶיהָ שְׁלֹשָׁה יָמִים או יתר בלא עת נדתה³², ובדקה ומצאה עליו שלשה פתמים, או פתם אחד גדול שיש בו שעור שלשה פתמים³³ - הרי זו ספק זבה; שמא פתם נטף ממנה בכל יום. וכן אם לבשה שלשה בגדים בדוקים³⁴, ושהו עליה שלשה ימים בימי זיבתה, ומצאה פתם בכל אחד מהן, אף על פי שזה כנגד זה³⁵ - הרי זו ספק זבה.

32) בימי זיבתה. (33) כלומר, כשלושה גריסי קילקי.
34) ואפילו אם לבשה אותם כבת אחת. (35) ואפשר לומר שהכל כתם אחד הוא והדם חדר דרך שלושת הבגדים.

יג. מצאה פתם אחד שאין בו כדי שלשה פתמים³⁶: אם בדקה עצמה כל³⁷ בין השמשות של יום ראשון ומצאה טהור, ולא בדקה חלוקה, וביום השלישי מצאה זה הפתם שאינו פשלושה פתמים - אינה חוששת לזיבות; ואם לא בדקה עצמה כל בין השמשות, הואיל ולא בדקה חלוקה ושהה עליה שלשה ימים בימי זיבתה - חוששת לזיבות, ואף על פי שאין הפתם כדי שלשה פתמים.

36) כשלושה גריסי קילקי. (37) כלומר, שכל הזמן של בין השמשות לא סילקה ידה מהבדיקה.

יד. מצאה פתם על חלוקה היום, וראתה דם אחר כך שני ימים זה אחר זה; או שראתה שני ימים, וביום השלישי ראתה פתם - הרי זו ספק זבה.

טו. הרואה פתם ואחר כך ראתה דם - תולה פתמה בראיתה כל מעת לעת³⁸, בין שבדקה עצמה בעת שמצאה הפתם ומצאה טהור בין שלא בדקה. אבל הרואה פתם אחר פתם בתוך עשרים וארבע שעות - אינה תולה פתם בכתם, אלא אם כן בדקה ביניהם; שאם הפסיקה טהרה בין הפתמים - אין מצטרפין למנן זיבות.

38) אם ראתה דם בתוך כ"ד שעות, תולים שהכתם בא מהדם ואינה טמאה למפרע.

טז. כיצד? ראתה פתם ערב שבת בשעה ראשונה מן היום, אף על פי שלא בדקה עצמה ולא ידעה

פתם על הקרקע פשעמדה - הרי זו טהורה. שכל שאינו מקבל טמאה - לא גזרו על פתם שיימצא בו. ולא במקבל טמאה²⁰, אלא אם כן היה לבן; אבל כלי צבעונין - אין חוששין לכתם הנמצא בהן. לפיכך תקנו חכמים, שתלבש האשה בגדי צבעונין, כדי להצילה מדין הפתמים.

18) שאין כלי חרס מטמא מגבו. (19) שאינו ראוי לשום איש אפילו לעני ואינו מקבל טמאה. (20) כלומר, ואפילו בדבר שמקבל טמאה.

ח. לא בכל מקום שנמצא הדם על בשרה הטמא משום פתם, עד שיימצא כנגד בית התרפה²¹. כיצד? נמצא על עקבה - טמאה, שמא נגע בבית תרפה בעת ישיבתה. וכן אם נמצא על שוקה או על פרסותיה מבפנים, והם המקומות הנדבקות זו בזו בעת שתעמד ותדבק רגל לרגל ושוק לשוק - הרי זו טמאה. נמצא על ראש גודל רגלה - טמאה, שמא נטף מן החדר על רגלה בעת שהלכה. וכן כל מקום שאפשר שיגזזו עליו דם נדתה פשתהלך, ונמצא שם דם - טמאה. וכן אם נמצא הדם על ידיה, אפלו על קשריה²² אצבעות ידיה - טמאה; שהידיים עסקניות הן²³. אבל אם נמצא הדם על שוקה ועל פרסותיה מבחוץ או מן הצדדין²⁴, ואין צריך לומר אם נמצא מן הירכיים ולמעלה - הרי זו טהורה²⁵; שאין זה אלא דם שנתנו עליה ממקום אחר.

21) בית הערוה. (22) גב היד. (23) ונגעו שלא בכונה בבית התורפה. (24) "מה שיטה אל הפנים או מה שיטה אל השדרה". (25) שאין דם זה בא מגופה.

ט. הפתם הנמצא על בשרה שהוא ארוך פרוצה או עגל, או שהיו טפין טפין, או שהיה ארוך הפתם על רחב רכה, או שהיה נראה כאלו הוא ממטה למעלה²⁶, הואיל והוא כנגד בית תרפה - הרי זו טמאה; ואין אומרים: אלו נטף מן הגוף - לא היה פתה. שכל דם הנמצא במקומות אלו - מתמירין בו אף על פי שהוא ספק²⁷.

26) כלומר, נראה כאילו מתחיל למטה ונמשך למעלה ואפשר לומר, שאילו בא מאותו מקום היה יורד למטה אף על פי כן החמירו חכמים. (27) "על בשרה ספק טמא ספק טהור, טמא".

י. הפתם הנמצא על החלוק שלשה: מתגורה ולמטה - טמאה, מתגורה ולמעלה - טהורה. נמצא על בית יד שלשה: אם מגיע²⁸ כנגד בית תרפה - טמאה²⁹, ואם לאו - טהורה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(41) שהוא כנגד בית התורפה. (42) "כגון דאזדקרא", "זקפה עצמה לאחוריה".

כב. היתה בה מפה, אף על פי שחיתה, אם יכולה להתגלע ולהוציא דם, ונמצא דם על בשרה - תולה במפה⁴³. וכן כל פיוצא בזה.

(43) ודווקא שיש אפשרות שנטף הדם מן המכה עצמה על מקום הכתם.

כג. נמצא הכתם על בגדיה ובשרה פאחד - תולה בכל שיש לה לתלות⁴⁴. ותולה במאכלת⁴⁵, שמא בעת שישבה נהרגה מאכלת, ודם זה דם מאכלת הוא. ועד כמה? עד פגרים. אבל אם מצאה הכתם יתר מפגרים - אינה תולה במאכלת. ואפלו היתה מאכלת רצוצה בכתם, הואיל והוא יתר מפגרים - אינה תולה במאכלת.

(44) כמו שהיה נמצא על הבגד לבד, דווקא אם נמצא על בשרה לבד, אזי ספקו טמא, מפני שאם הדם הוא ממקום אחר, היה צריך להימצא על בגדה ולא על בשרה לבד, אבל כשנמצא על בשרה ועל בגדה אנו תולים בכל מה שיש לתלות. (45) ואף על פי שלא ראינו שהרגה.

כד. וכן תולה בבנה ובבעלה. אם היו עסוקין בדם, או שהיו ידיהן מלכלכות, או שהיתה בהן מפה - תולה בהן ואומרת: הן נגעו בה והיא לא ידעה, ודם זה מתמתן הוא.

כה. אין מחזיקין דם ממקום למקום לתלות בו. פיצד? היתה לה מפה בכתפה, ונמצא כתם על שוקה - אין אומרים: שמא בגדיה נגעו במפה ונגעו במקום זה. וכן כל פיוצא בזה - אין תולין בו, בין בגופה בין בחלוקה.

כו. שתי נשים שנתעסקו בצפור אחד, ואין בו אלא כסלע דם, ונמצא על כל אחת משתייהן כתם כסלע - שתייהן טמאות⁴⁶. נתעסקה⁴⁷ בדם שאי אפשר שיהיה ממנו כתם אלא בפגרים, ונמצא עליה כתם לשני גריסין - הרי זו תולה בפגרים בדם שנתעסקה בו, וכגריס במאכלת⁴⁸. נמצא הכתם יתר מפשני גריסין - טמאה⁴⁹.

(46) שאי אפשר לתלות בדם ציפור שהרי בציפור יש דם רק כסלע ועל שתייהן נמצא כשני סלעים, ולתלות באחת מהן בדם ציפור, מה ראית לתלות בזו? תולה בשנייה. (47) אשה אחת. (48) שבכגריס אנו תולים במאכולת. (49) שאין במה לתלות.

כז. נתעסקה באדם - אין תולה בו שחור. נתעסקה בעוף שיש בו מיני דם הרבה, ונמצא עליה מראה אחד מהן - תולה בו. היתה לובשת שלשה

אם טהורה היא אם טמאה, וראתה דם אחר פך עד שעה ראשונה מיום השבת - אינה מונה לכתם, אלא תולה הכתם בראיה. ואם ראתה באחד בשבת ובשני בשבת - תהיה זכה. ראתה דם ביום שבת בשעה שניה - הרי זו טמאה שני ימים: ערב שבת שמצאה בו הכתם, ובשבת שראתה הדם; שהרי אין שניהם בתוך מעת לעת. ואם ראתה הדם באחד בשבת - חוששת לזיבות.

זו. לא ראתה דם בשבת, אבל ראתה כתם אחר בשעה ראשונה מיום השבת: אם בדיקה עצמה בערב שבת ומצאה טהור - אינה מונה אלא לכתם אחד, שהוא ביום השבת, הואיל ושניהם בתוך מעת לעת; ואם לא בדיקה, ולא ידעה אם הפסיקה טהרה ביניהן אם לא הפסיקה - הרי זו מונה לערב שבת, ואם ראתה באחד בשבת - חוששת לזיבות.

יח. ראתה הכתם השני בשעה שניה מיום שבת, בין בדיקה בין לא בדיקה - הרי זו טמאה שני ימים, שהרי אין שניהם בתוך מעת לעת, ואם ראתה באחד בשבת אחר מעת לעת - חוששת לזיבות. ראתה בשעה ראשונה מיום אחד בשבת כתם שלישי: אם הפסיקה טהרה ביניהן - אין מצטרפין, ואינה חוששת לזיבות; ואם לא בדיקה - חוששת לזיבות.

יט. כל כתם שאמרנו שהיא טמאה בגללו, אם יש לה דבר לתלות בו ולומר: שמא כתם זה מדבר פלוני הוא - אם נמצא על הבגד - הרי זו טהורה; שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר, אלא להקל. ואם נמצא על בשרה - ספקו טמא³⁹, ואינה תולה בו. ואם היה לה לתלות בבשרה⁴⁰ יתר מחלוקה - אף על בשרה תולה, וספקו טהור.

(39) "על בשרה ספק טמא ספק טהור, טמא; על חלוקה ספק טמא ספק טהור, טהור". (40) כגון שהייתה בה מכה.

כ. פיצד? שחטה בהמה או חיה או עוף, או שנתעסקה בכתמים, או שישבה בצד העוסקין בהן, או שעברה בשוק של טבחים, ונמצא דם על חלוקה - טהורה, ותולה בדברים אלו שמהן בא הכתם.

כא. נמצא הכתם על בשרה בלבד, אם הכתם מחגור ולמטה⁴¹ - טמאה. ואם נתהפכה וקפצה⁴² - אפלו מחגור ולמעלה טמאה. שאילו היה דם זה מן השחיטה או מן השוק - היה לה שימצא גם על בגדיה; והואיל ונמצא על בשרה ולא בבגדה - טמאה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פְּאֲחַת⁶³ וְנִמְצָא דָם תַּחַת אַחַת מֵהֶן - כְּלָן טְמֵאוֹת. וְאִם בְּדָקָה אַחַת מֵהֶן עֲצָמָה מִיָּד וּמִצָּאָה עֲצָמָה טְמֵאָה - הֲרִי הַשְּׂפִתִים טְהוֹרוֹת⁶⁴.

(63) צפופות ודבוקות יחד. בגמרא: "משולבות". (64) ואף בחלוק אם אחת מהן בדקה ומצאה טמאה השתיים האחרות טהורות.

לג. בְּדָקוּ כְּלָן וּמִצָּאוּ עֲצָמֵן טְהוֹרוֹת - תּוֹלָה מִי שְׂאֵינָה רְאוּיָה לְרֵאוֹת דָּם בְּמִי שֶׁהִיא רְאוּיָה, וְתִהְיֶה שְׂאֵינָה רְאוּיָה טְהוֹרָה, וְהָרְאוּיָה טְמֵאָה. פִּיּוּצָד? הִיָּתָה אַחַת מֵעֵבְרֹת וְאַחַת אֵינָה מֵעֵבְרֹת - הַמְעַבְרֹת טְהוֹרָה, וְשְׂאֵינָה מֵעֵבְרֹת טְמֵאָה. מְנִיקָה וְשְׂאֵינָה מְנִיקָה - הַמְנִיקָה טְהוֹרָה. זְקֵנָה וְשְׂאֵינָה זְקֵנָה - הַזְקֵנָה טְהוֹרָה. בְּתוֹלָה וְשְׂאֵינָה בְּתוֹלָה - הַבְּתוֹלָה טְהוֹרָה. הֵיוּ כְּלָן מֵעֵבְרֹת, כְּלָן זְקֵנוֹת, כְּלָן מְנִיקוֹת, כְּלָן בְּתוֹלוֹת - הֲרִי כְּלָן טְמֵאוֹת.

לד. שְׁלֹשׁ נְשִׁים שֶׁעָלוּ דֶרֶךְ מְרָגְלוֹת הַמָּטָה וַיִּשְׁנּוּ כְּלָן, וְנִמְצָא דָם תַּחַת הָאֲמֻצְעִית - שְׁלֹשְׁתֵּן טְמֵאוֹת. תַּחַת הַפְּנִימִית⁶⁵ - הִיא וְשִׁבְצָדָה טְמֵאוֹת, וְהַחִיצוֹנָה⁶⁶ טְהוֹרָה. תַּחַת הַחִיצוֹנָה - הִיא וְשִׁבְצָדָה טְמֵאוֹת, וְהַפְּנִימִית טְהוֹרָה. וְאִם לֹא עָלוּ דֶרֶךְ מְרָגְלוֹת הַמָּטָה, שֶׁהֲרִי אֵין לָהֶם סֹדֵר, וְנִמְצָא דָם תַּחַת אַחַת מֵהֶן - כְּלָן טְמֵאוֹת.

(65) שאצל הקיר. (66) לצד החדר.

לה. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁבְּדָקוּ כְּלָן וּמִצָּאוּ טְהוֹר, וְלֹא תוּכַל אַחַת מֵהֶן לְתַלּוֹת בְּחִבְרָתָהּ, כְּמוֹ שִׁבְצָרְנוּ; אֲבָל אִם בְּדָקָה אַחַת וּמִצָּאָה עֲצָמָה טְהוֹרָה, וְחִבְרָתָהּ לֹא בְּדָקָה - תּוֹלָה הַטְּהוֹרָה בְּזוֹ שֶׁלֹּא בְּדָקָה, וְהֲרִי זוֹ שֶׁלֹּא בְּדָקָה טְמֵאָה.

לו. כָּל כְּתָם שֶׁנִּמְצָא עַל הַבְּגָד שָׂאֵין לוֹ בְּמָה יִתְּלָה - אֵינּוּ מְטֵמָא עַד שִׁיִּדְעַע שֶׁהוּא דָם. וְאִם נִסְתַּפֵּק לָהֶם שְׂמָא הוּא דָם אוֹ צֶבַע אֲדָם - מַעֲבִירִין עָלָיו שִׁבְעָה סְמָיִן אֵלּוּ עַל הַסֹּדֵר: אִם עֵבֵר אוֹ פָּה עֵינּוּ - הֲרִי זֶה כְּתָם דָּם וְטְמֵאָה; וְאִם עֵמֵד כְּמוֹת שֶׁהוּא - הֲרִי זֶה צֶבַע וְטְהוֹרָה⁶⁷.

(67) גם לבעלה.

לז. וְאֵלּוּ הֵן הַשְּׂבָעָה סְמָנִים עַל סֹדְרֵן: רַק תְּפַל, וְלַעֲסַת גְּרִיסִין שֶׁל פּוֹל, וּמִי רִגְלִים שֶׁהַחֲמִיצוֹ, וּבְרִית, וְנִתְר, וְקִימוּנָא, וְאַשְׁלָג. וְצָרִיף לְכַסְפּוֹס⁶⁸ שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים עַל כָּל סֵם וְסֵם, וּמוֹלִיף וּמְכִיב אֲבָל כָּכָל כַּסְפּוֹס. הַעֲבִירִין שֶׁלֹּא עַל הַסֹּדֵר, אוֹ שֶׁהַעֲבִירִין פֶּאֶחָד - לֹא עֲשֵׂה כְּלוּם. הַקָּדִים הָאֲחֵרוֹנִים לְרֵאשׁוֹנִים - אֵלּוּ שֶׁהַעֲבִיר בְּאֲחֵרוֹנָה, שֶׁהֵן הָרֵאשׁוֹנִים, עָלוּ לוֹ,

חֲלוּקוֹת⁵⁰: אִם יִכּוֹלָה לְתַלּוֹת - תּוֹלָה אֶף בְּתַחְתּוֹן, וְאִם אֵינָה יִכּוֹלָה לְתַלּוֹת⁵¹ - אֵינָה תּוֹלָה אֶף בְּעֵלְיוֹן. פִּיּוּצָד? עֵבְרָה בְּשׁוּק שֶׁל טְבָחִים, אֶף עַל פִּי שֶׁנִּמְצָא הַכְּתָם עַל הַתַּחְתּוֹן לְבָדוֹ - תּוֹלָה בְּדָם הַטְּבָחִים; לֹא עֵבְרָה בְּשׁוּק הַטְּבָחִים וְכִיּוּצָא בּוֹ, אֶף עַל פִּי שֶׁנִּמְצָא הַכְּתָם בְּעֵלְיוֹן לְבָדוֹ - הֲרִי זוֹ טְמֵאָה. סִפֵּק עֵבְרָה⁵² - סִפֵּק לֹא עֵבְרָה, סִפֵּק נִתְעַסְקָה סִפֵּק לֹא נִתְעַסְקָה - אֵינָה תּוֹלָה.

(50) זה על גבי זה. (51) שהדם בא ממקום אחר. (52) סופק אם יש לתלות או לא.

כח. עִיר שֶׁיֵּשׁ בָּהּ חֲזִירִים⁵³, אוֹ שֶׁהֵם בָּאִין לָהּ תְּמִיד - אֵין חוֹשְׁשִׁין⁵⁴ לְכַתְּמֶיהָ הַנִּמְצָאִין בְּחִלּוּקָהּ.

(53) חזירים אוכלים שקצים ומתיזים דם. (54) כי אומרים שזה בא מהחזירים.

כט. הָאִשָּׁה שֶׁהִשְׂאִילָה חֲלוּקָה לְנִדָּה, בֵּין עוֹבְדַת פּוֹכְכִים וּמְזוֹלוֹת בֵּין יִשְׂרָאֵלִית, וְחֲזָרָה וּלְבִשָּׂה אוֹתוֹ קֶדֶם בְּדִיקָה⁵⁵, וּמִצָּאָה עָלָיו כְּתָם - הֲרִי זוֹ תּוֹלָה בְּנִדָּה שֶׁלְּבִשָּׂה אוֹתוֹ. הַשְׂאִילָה אוֹתוֹ לְזִבָּה קְטָנָה בְּיוֹם הַטְּמָא שְׁלֶהָ⁵⁶, אוֹ לְיוֹשֶׁבֶת עַל דָּם טְהוֹר, אוֹ לְבְּתוּלָה שְׂדֵמִיָּה טְהוֹרִין⁵⁷ - הֲרִי זוֹ תּוֹלָה בָּהּ. אֲבָל אִם הַשְׂאִילָה אוֹתוֹ לְזִבָּה קְטָנָה בְּיוֹם הַשְּׂמֹרָה⁵⁸, אוֹ לְזִבָּה גְּדוֹלָה בְּשִׁבְעָה יָמִים נְקִיָּים, וְחֲזָרָה וּלְבִשָּׂה אוֹתוֹ קֶדֶם בְּדִיקָה, וְנִמְצָא עָלָיו כְּתָם - שְׂפִתֶיהָ מְקַלְקָלוֹת⁵⁹: הַשּׂוֹאֵלֹת וְהַמְשַׁאֲלֹת אוֹתָהּ, שְׂמָא מְזוֹ שְׂמָא מְזוֹ. הַשְׂאִילָה אוֹתוֹ לְיוֹשֶׁבֶת עַל הַכְּתָם - אֵינָה תּוֹלָה בָּהּ; שְׂאִין תּוֹלִין כְּתָם בְּכַתְּמָם.

(55) כלומר, אחרי שהשואלת החזירה את החלוק לא בדקה אותו, אבל בזמן השאלה היה בחזקת בדוק. (56) ביום ראיתיה. (57) דם בתולים. (58) בשני לראיתיה. (59) כלומר, שאינה תולה בשואלת לבד.

ל. בְּדָקָה חֲלוּקָה וּבְדָקָה עֲצָמָה וּמִצָּאָה טְהוֹר, וְהַשְׂאִילָה הַחֲלוּקָה לְחִבְרָתָהּ וּלְבִשָּׂתוֹ, וְנִמְצָא עָלָיו כְּתָם פְּשֵׁה־חֲזִירוֹתוֹ לָהּ - הַשּׂוֹאֵלֹת טְמֵאָה; וְאֵינָה תּוֹלָה בְּבַעֲלַת הַחֲלוּקָה, שֶׁהֲרִי בְּדָקָה אוֹתוֹ קֶדֶם שֶׁתְּשַׂאִילָהּ לָהּ.

לא. אֲרַכָּה שֶׁלְּבִשָּׂה חֲלוּקָה שֶׁל קְצָרָה וְנִמְצָא בּוֹ כְּתָם: אִם מְגִיעַ כְּנָגֵד בֵּית הַתְּרַפָּה⁶⁰ - טְמֵאָה⁶¹, וְאִם לֹאוֹ - טְהוֹרָה⁶²; שִׁפְתָם זֶה שֶׁל קְצָרָה הוּא.

(60) של ארוכה. (61) כלומר, שתיהן טמאות, שמא מזו ושמא מזו. (62) הארוכה.

לב. שְׁלֹשׁ נְשִׁים שֶׁלְּבִשׁוּ חֲלוּקָה אֶחָד זוֹ אַחַר זוֹ וְאַחַר כֶּן נִמְצָא עָלָיו כְּתָם, וְכֵן אִם יִשְׁנוֹת בְּמָטָה אַחַת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ב. והמפלת פתוף ארבעים יום - אינה טמאה לדה. אפלו ביום ארבעים. הפילה ביום ארבעים ואחד מאחר הפשמיש⁸ - הרי זו ספק⁹ יולדת, ותשב לזכר ולנקבה ולגדה¹⁰. היתה צורת האדם דקה ביותר ואינה נפרת בעליל¹¹ - הרי זו תשב לזכר ולנקבה. וזהו הנקרא שפיר מרקם¹².

7 שם. 8 הראשון אחרי טבילתה. 9 אולי נתעברה מהבעילה הראשונה שלאחר טבילתה, ובארבעים יום כבר נגמרה צורת הולד, ויולדת היא וטמאה. 10 שם. כלומר, נותנין עליה חומר של יולדת נקבה שהיא טמאה שבועיים, וחומר של יולדת זכר. שאם ראתה בימים 44 עד 47 הרי דם זה ספק דם נידות, ספק זיבות. וכן אם ראתה בימים 62-65, אבל אם ראתה בימים 40-43 טמאה כנדה אפילו בלי חומרת זכר, כי אלה הם ימי נדה. וגם חומר של נדה, שאם ראתה תוך ארבעים היא טמאה כנדה, ואין לה ימי טוהר כילולת. ראה להלן הכ"א. 11 נגלה ומפורסם (פירוש המשנה לרבינו, ראש השנה פ"א). כלומר, לא ניכר אם זה זכר או נקבה. 12 נדה כד, ב.

ג. אי זה הוא שפיר מרקם? תחלת פרייתו של אדם - גופו¹⁴ בעדשה, שתי עיניו כשתי טפי זבוב¹⁵ מרחקות זו מזו, שני חטמיו כשתי טפי זבוב מקרבות זו לזו, פיו פתוח פחוט השערה, וחתוף ידים ורגלים אין לו. נחפאה צורתו יתר מזה, ועדין אינו נפר בין זכר לנקבה - אין בודקין אותו במים¹⁶ אלא בשמן, שהשמן מצחצחו. ומביא קיסם שראשו חלק ומנענע באותו מקום¹⁷ מלמעלה למטה, אם מסכסך¹⁸ - בידוע שהוא זכר. ואם ראה אותו מקום כשעורה סדוקה - הרי זו נקבה, ואינה צריכה בדיקה. וכל אלו הרקמות של נפלים - אין נותנין להן ימי טוהר עד שישעיר¹⁹ הולד.

13 שם כה, א. 14 שם. 15 ו"גויתו כעדשה", ודעת רבינו שגויתו, פירושו: גופו. וראה שם ברש"י וב'תוספות יום טוב' (נגעים פ"ו מ"ז). 15 שם. כלומר, "עיני זבוב" (רש"י). "ויש מפרשים, כשתי טיפין שמשליך הזבוב" (ר' אברהם בן הגר"א, תוספתא נדה פ"ד, ה"ד). 16 שם. "שהמים עזים וטורדין אותו". כלומר, הם ממחים את השפיר. 17 של אברי המין. 18 "שיש דבר המעכב, והיינו גיד" (רש"י). 19 שם: "עד שיהא לו שערות בראשו" (רש"י).

ד. הפילה חתיכה לבנה²⁰, אם נקרעה ונמצא בה עצם - הרי זו טמאה לדה. הפילה שפיר מלא מים²¹, מלא דם, מלא גנונים²², מלא בשר, הואיל ואינו מרקם - אינה חוששת לולד.

20 שם כא, ב. 21 שם כד, ב. 22 "מין התולעת כאילו הוא בשר חתוך, בתבנית התולעת" (פירוש המשנה לרבינו שם).

והזר ומעביר אחריהם אחרונים שהקדים, עד שיעברו השבעה על הסדר.

68 לשפשף שלוש פעמים "בין שתי ידיו כדרך כיבוס בגדים שכופל צידו עם צידו ומשפשף ומוליך ומביא".

לח. אי זהו רק תפל? שלא טעם פלום מתחלת הלילה, והיה ישן מחצי הלילה האחרון, למחר קדם שיאכל נקרא רק תפל. והוא שלא יצא רב דבורו עד שלש שעות ביום. ואם השפים ושנה פרקו קדם שלש שעות - אין זה רק תפל, שהדבור מבטל חזק הרק ומחזירו כמים. ואי זו היא לעיסת גריסין? הוא שילעס הגריסין עד שיתערב עם הפול רק הרבה מפיו. ואי זהו מי רגלים שהחמיצו? אחר שלשה ימים או יתר.

לט. פל אשה שהיא טמאה משום פתם, אם מצאה הפתם בימי נדתה - הרי זו ספק נדה, ויושבת עליו שבעה ימים, וטובלת בליל שמיני, ואחר כך תהיה מתרת לבעלה. ואם מצאה אותו בימי זיבתה - הרי זו ספק זבה גדולה או קטנה, כמו שנתבאר בפרק זה, ויושבת יום אחד, אם היתה קטנה, או שבעת ימים נקיים, אם היתה גדולה מספק. והכל מדברי סופרים, כמו שבארנו. לפיכך, הבא עליה בזדון - מפין אותו מפת מרדות⁶⁹, ופטרין מקרבן⁷⁰.

69 שעבר על דברי סופרים. 70 אם בא עליה בשוגג.

~ יום שלישי ו' שבט ~

פרק עשירי¹

1 יבאר שאין צורה לולד פחות מארבעים יום ואם הפילה ביום ארבעים; המפלת צורת אדם דקה ביותר ואינה ניכרת; ודין יוצא דופן או נחתך הולד במעיה אם טמאה לידה; ודין המפלת כמין בהמה חיה ועוף ופניו כצורת אדם; ודין המפלת דמות נחש או בעין אחת וירד אחת; ודין הפילה זכר וסנדל עמו; או הפילה שלייה ואח"כ ולד של קיימא; ודין הפילה ואינה יודעת מה; ודין כל מקום שאמרו תשב לזכר ולנקבה - כיצד.

א. כל יולדת - טמאה פגודה, ואף על פי שלא ראתה דם². ואחד היולדת חי או מת³ או אפלו נפל⁵. אם זכר - יושבת לזכר, ואם נקבה יושבת לנקבה. והוא שתגמר צורתו. ואין צורת הולד נגמרת לפחות מארבעים יום, אחד הזכר ואחד הנקבה⁶.

2 דאפשר לפתיחת הרחם בלא דם (נדה כא.). 3 'ספרא' תוריע, פרשה י "זכר, לרבות את המת". 4 בדפוס רומי, ובכתיב תימן: ואפילו. 5 'ספרא' שם: "וילדה. . . כל שתלד". ואין זה דומה למפלת חתיכה אדומה שאין עמה דם, שפסק רבינו למעלה פ"ה הי"ג שהיא טהורה, כי שם מדובר בחתיכה שאין לה צורת ולד. 6 נדה ל, א.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פָּנָיו פְּצוּרַת פְּנֵי הָאָדָם, אָף עַל פִּי שֶׁשָּׂאָר הַגּוּף גּוּף אָדָם שְׁלֵם³⁷, וְיָדָיו וְרַגְלָיו יָדֵי וְרַגְלָיו³⁸ אָדָם, וְהָרִי הוּא זָכָר אוֹ נִקְבָּה - אֵינוֹ וְלָד, וְאֵין אָמוֹ טְמֵאָה לָּדָה.

(36 שם כא, א. 37 שם כג, ב. 38) בכת"י תימן: ידי אדם ורגליו.

ט. אִי זֶה הִיא צוּרַת פְּנֵי הָאָדָם? שְׂהִיָּה הַמְצָח וְהַגְּבִינִין וְהַעֵינַיִם וְהַלְּסָתוֹת וְגִבּוֹת הַזְּקָן פְּצוּרַת הָאָדָם³⁹; אָבֵל הִפָּה וְהָאֲזִינִים וְהָאָף, אָף עַל פִּי שֶׁהֵן כְּשֶׁל בְּהֵמָה וְחִיָּה - הָרִי זֶה וְלָד.

(39 שם. אבל אם דבר אחד מהם הוא כצורת בהמה, אינה טמאה לידה, וכן אם אחד מחלקי הפנים הזוגיים שנמנו הוא בצורת בהמה.

י. הַמְּפֹלֶת דְּמוֹת נֶחֱשׁ - אָמוֹ טְמֵאָה לָּדָה, מִפְּנֵי שְׂגֻלָּה עֵינָיו עֲגָל כְּשֶׁל אָדָם⁴⁰. הַמְּפֹלֶת דְּמוֹת אָדָם שֵׁשׁ לוֹ כְּפָנִים שֶׁל בְּשׂוֹר⁴¹ - אָמוֹ טְמֵאָה לָּדָה. נִבְרָא בְּעֵין אַחַת וְיָרָף אַחַת⁴²: אִם הָיוּ מִן הַצֶּדֶד⁴³ - הָרִי הוּא פְּחָצִי אָדָם, וְאָמוֹ⁴⁴ טְמֵאָה לָּדָה⁴⁵; וְאִם הָיוּ בְּאֲמָצַע - אָמוֹ טְהוֹרָה, שֶׁהָרִי זֶה בְּרִיָּה אַחֶרֶת.

(40 שם כד, ב. דעת רבינו, שהמפלת דמות נחש, מכיון שגלגל עין של נחש דומה לשל אדם יותר מעיניהם של בהמה חיה ועוף, חשוב ולד. מה-שאינ-כן שאר בהמה חיה ועוף שאין בהם שום אבר הדומה לשל אדם, אינו ולד עד שתהא כל הצורה כפני אדם, כמבואר למעלה בהלכה ח"ט (כסף-משנה). ראה 'השגת הראב"ד' ובי' מגיד משנה'. (41 שם. 42) שם כג, ב. 43) בכת"י תימן: שהרי. 44) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: אמו. 45) "ולא יסופק בשכלך שהוא נמנע מצד הטבע שילד אדם כל מה שזכרתי, אבל זה אפשר, וכבר העידו יותר מזה. וכתבו הפילוסופים מה שהוא זר יותר מכל אלה, הענינים הטבעיים, כולם הולכים על הרוב ויפול בהם הזרות והפליאה" (פירוש המשנה, נדה פ"ג).

יא. נִבְרָא וְשֵׁט שֶׁלוֹ אָטוּם⁴⁶, אוֹ שְׂהִיָּה חֶסֶר מִטְּבוּר⁴⁷ וְלִמְטָה⁴⁸ וְהָרִי הוּא אָטוּם, אוֹ שְׂהִיָּתָה גְּלִגְלוֹתוֹ אָטוּמָה⁴⁹, אוֹ שְׂהִיָּה פְּנֵי טוּחוֹת⁵⁰ וְאֵין בֵּהֶן חֶסֶר פְּנִים, אוֹ שֵׁשׁ לוֹ שְׁנֵי גְּבִין וְשְׁתֵּי שְׂדָרוֹת⁵¹, אוֹ שְׂהִיָּתָה בְּרִית רֵאשׁ שְׂאִינוֹ חֲתוּף⁵², אוֹ יָד שְׂאִינוֹ חֲתוּף⁵³ - כֵּל נִפְלֵ מֵאֵלוֹ אֵינוֹ וְלָד, וְאֵין אָמוֹ טְמֵאָה לָּדָה. אָבֵל אִם הַפִּיָּלָה יָד חֲתוּכָה וְרַגְלָה חֲתוּכָה⁵⁴ - הָרִי חֲזָקָתָה מְוָלָד שְׁלֵם, וּמִצְטָרְפִין לְרַב אִיבְרִיו⁵⁵.

(46 שם, כלומר, סתום. 47) שרר, השקוע בעור הבטן ככפתור. 48) שם כד, א. אבל אם חפר מלמטה מטבורו, כגון נקביו או כל הארכובה, הרי זה נקרא ולד וטמאה לידה. [דעת רבינו, שיוולדת טריפה אמו טמאה לידה, אף-על-פי שטריפה אינה חיה, רק במקרה שהוולד אינו ראוי לקבלת

ה. יוֹצֵא דִפְוֹן²³ - אֵין אָמוֹ טְמֵאָה לָּדָה, וְאֵין לָהּ יָמֵי טְמֵאָה וְיָמֵי טְהוֹרָה; שְׂנֵאָמַר: אֵשֶׁה פִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר - עַד שֶׁתֵּלַד מִמְּקוֹם שֶׁמִּזְרַעַת. הַמְּקַשֶּׁה וְיִלְדָה וְלָד דֶּרֶךְ הַדִּפְוֹן - הָרִי דָם הַקָּשִׁי הַבָּא דֶּרֶךְ הַרְחֵם²⁴ זִיבוֹת²⁵ אוֹ נִדָּה²⁶. וְדָם הַיּוֹצֵא דֶּרֶךְ הַדִּפְוֹן - טְמֵא²⁷. וְאִם לֹא יוֹצֵא דָם דֶּרֶךְ הַרְחֵם - הָרִי הָאֵשֶׁה טְהוֹרָה, אָף עַל פִּי שֶׁהָדָם שֶׁיוֹצֵא מִדְּפְנֵי טְמֵא²⁸; שְׂאֵין הָאֵשֶׁה טְמֵאָה עַד שֶׁיוֹצֵא מְדוּה דֶּרֶךְ עֲרוֹתָה²⁹.

(23 שם מ, א: "והוא שישוסע חלצי האשה אם תקשה עליה הלידה ויצא העובר משם" (פירוש המשנה שם). 24) שם מא, א. 25) שם: "הרי זו יולדת בזוב". כלומר, זבה היא וטמאה, כי מה שטיהרה התורה דם הקושי מטומאת זיבה - אינו אלא בלידה, אבל דרך דופן לא נקראת לידה (רש"י שם). 26) אם בימי נדה. 27) שהדם גופו טמא, ואם אחד נגע בו נטמא טומאת ערב. 28) שם: "שמקור מקומו טמא". ואף-על-פי שראיית דם דרך דופן אינה מטמאה את האשה בטומאת נדה, אכל הדם עצמו מטמא במגע, מפני שזה נגע במקור, ומקור מקומו טמא (רש"י שם). 29) שם. "שנאמר ואיש אשר ישכב את אשה דוה, וגלה את ערותה (ויקרא כ, יח) מלמד שאין אשה טמאה עד שיצא מדוה דרך ערותה".

ו. נִחְתַּף הַוָּלָד בְּמַעִיָּה וְיוֹצֵא אָבֵר אָבֵר, בֵּין שְׂעִיָּא עַל סֵדֶר הָאִיבְרִים, כְּגוֹן שְׂעִיָּא הַרְגֵל וְאַחֲרֵיהָ הַשּׁוֹק וְאַחֲרֵיהָ הַיָּרֵךְ, בֵּין שְׂעִיָּא שְׁלֵא עַל הַסְּדֵר³⁰ - אֵינָה טְמֵאָה לָּדָה עַד שֶׁיוֹצֵא רַבּוֹ. וְאִם יוֹצֵא רֵאשׁוֹ כְּלָו³¹ כְּאֶחָד - הָרִי זֶה כְּרַבּוֹ. וְאִם לֹא נִחְתַּף וְיוֹצֵא כְּדִרְכּוֹ - מִשְׁתַּעֵּא רַבּוֹ³² פְּדִחְתוֹ³³ הָרִי זֶה כְּלָוִד, אָף עַל פִּי שֶׁנִּחְתַּף אַחֶר כָּף.

(30 שם כח, א. 31) שם כט, א. ודעת רבינו, שאם הוולד יצא מחותך, לא אמרינן: רוב הראש ככולו, וצריכין כל הראש (מגיד-משנה). 32) שם כח, א. "יצא כדרכו עד שיצא רוב ראשו, ואיזהו רוב ראשו, משיצא פדחתו". ורבינו מפרש: ש"רוב" השנוי במשנה, מכוון גם על פדחתו, כלומר רוב פדחתו (כסף-משנה). 33) מצחו (פירוש המשנה, שם).

ז. הַיּוֹצֵא הַעֶבֶר אֶת יָדוֹ וְהַחֲזִירָה - אָמוֹ טְמֵאָה לָּדָה מִדְּבָרֵי סוּפְרִים³⁴. וְאֵין לָהּ יָמֵי טְהוֹרָה עַד שֶׁיוֹצֵא הַוָּלָד כְּלָו אוֹ רַבּוֹ, כְּמוֹ שְׂאֵמְרָנוּ³⁵.

(34 שם. ומדין התורה, אינה חשובה לידה אלא עד שיצא רוב הולד. 35) בהלכה הקודמת.

ח. הַמְּפֹלֶת כְּמִין בְּהֵמָה חִיָּה אוֹ עוֹף: אִם הָיוּ פְּנֵי פְּנֵי אָדָם³⁶ - הָרִי זֶה וְלָד. אִם זָכָר - תִּשָּׁב לְזָכָר; וְאִם נִקְבָּה תִּשָּׁב לְנִקְבָּה; וְאִם אֵינוֹ נָכָר בֵּין זָכָר לְנִקְבָּה - תִּשָּׁב לְזָכָר וְלִנְקָבָה. אָף עַל פִּי שֶׁשָּׂאָר הַגּוּף דּוֹמָה לְבְּהֵמָה אוֹ לְחִיָּה אוֹ לְעוֹף. וְאִם אֵין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נָפַל וְאַחַר כֶּן הִפִּילָהּ שְׁלֵיָא - חוֹשְׁשִׁין לְשְׁלֵיָא וְהָרִי
הוּא פְּוֹלַד אַחַר. וְאִין אוֹמְרִין: זֶה שְׁלֵיַת הַנֶּפֶל; שְׁאִין
תּוֹלִין אֶת הַשְּׁלֵיָא אֲלָא פְּוֹלַד שֶׁל קְנִמָא⁶⁶. לְפִיכָךְ,
אִם יִלְדָה וְלֹד שֶׁל קְנִמָא וְהִפִּילָהּ שְׁלֵיָא, אֶפְלוּ אַחַר
שְׁלֵשָׁה וְעֶשְׂרִים יוֹם⁶⁷ - תּוֹלִין אוֹתוֹ⁶⁸ פְּוֹלַד, וְאִין
חוֹשְׁשִׁין לְוֹלַד אַחַר; שֶׁהוֹלֵד קָרַע הַשְּׁלֵיָא וְנִצָּא.

(64 שם כד, ב. 65 שם כו, א. 66 שם, ב. 67 שם כז, א: "מעשה ותלו את השליא כולה עד עשרים ושלושה ימים". וכוונת רבינו, עשרים ושלושה חוץ מיום יציאת השליא, שיצאה אחר עשרים ושלושה ימים ללידת הולד (ב"ח סי' קצד). ראה 'כסף משנה' וב'בית יוסף' סי' קצד. 'ובספר' תפארת למשה' כתב בשם מהרש"ק, דהאי אחר שכתב הרמב"ם צריך לקראו אַחַר, בצירה תחת האלף ופתח תחת החית, ורצה לומר, שנתעכבה השליא אחר הולד עשרים ושלושה יום, ומעתה יש לומר שאלה העשרים ושלושה ימים, עם יום יציאת השליא הם" (סדרי טהרה) סי' קצד ס"ק טו). 68 בכת"י תימן: אותה.

טו. הִפִּילָהּ שְׁלֵיָא תְּחִלָּה וְאַחַר כֶּן יִלְדָה וְלֹד שֶׁל
קְנִמָא - חוֹשְׁשִׁין לְשְׁלֵיָא שֶׁהִיא וְלֹד אַחַר, וְאִין תּוֹלִין
אוֹתָהּ פְּוֹלַד הַבָּא אַחֲרֶיהָ⁶⁹; שְׁאִין דְּרַפָּה שֶׁל שְׁלֵיָא
לְצֵאת לְפָנֵי הַנֶּלֶד. וְצֵאת מִקְצַת הַשְּׁלֵיָא בַּיּוֹם
הָרִאשׁוֹן⁷⁰ וּמְקַצְתָּהּ בְּשָׁנֵי - מוֹנִיין⁷¹ לָהּ מִיּוֹם
הָרִאשׁוֹן⁷², וְאִין נוֹתְנִין לָהּ יְמֵי טְהָרָה אֲלָא מִיּוֹם
שָׁנֵי, לְהַחְמִיר⁷³.

(69 שם. 70 בדפוס רומי, ובכת"י תימן: ראשון. 71 בבא-קמא יא, א. מפני שאין מקצת שליא בלא ולד, ושמא רוב מיחוי הולד יצא באותו מקצת, וחוששין להחמיר לטמא טהרות שנגעה ביום ראשון. 72 בדפוס רומי, ובכת"י תימן: ראשון. 73 אבל לא להקל, ונותנים לה רק ל"ט ימי טוהר.

טז. הִפִּילָהּ דְמוֹת בְּהֵמָה חַיָּה וְעוֹף, וְשְׁלֵיָא קְשׁוּרָה
בוּ - אִין חוֹשְׁשִׁין לְוֹלַד⁷⁴. וְאִם אֵינָה קְשׁוּרָה בוּ -
מְטִילִין⁷⁵ עָלֶיהָ חֲמֵר שְׁתִּי⁷⁶ וְלִדוֹת. שְׁאִנִּי אוֹמֵר:
שְׁמָא נְמוֹחַ שְׁפִיר מְרָקִם שְׁהִיָּה בְּשְׁלֵיָא זֶה, וְשְׁמָא
נְמוֹחָה הַשְּׁלֵיָא שֶׁל שְׁפִיר זֶה שְׁהוּא דְמוֹת בְּהֵמָה
וְחַיָּה.

(74 נדה כו, ב. 75 שם כו, ב. ודף כז, א: "מטיל עליהן חומר שני ולדות". ורבינו גורס "שתי ולדות" (כן הוא ברוב הספרים, וראה בהערה הסמוכה) וכן היא גירסת רש"י (חולין עז:). והכוונה: שתי לידות. כלומר, לידה האחת של דמות בהמה חיה ועוף, שאינו ולד כמבואר למעלה (הלכה ח). ואין לה דין יולדת ואין לה ימי טוהר, ואנו חוששין גם ללידה שניה, שבתוך השליא היה ולד ואולי נקבה, לכן מטילין עליה חומר שתי הלידות, חומר של לידת נקבה וטמאה ארבעה-עשר יום, וחומר של לידת דמות בהמה שאין לה ימי טוהר כלל. ראה רש"י חולין עז, ב. 76 בדפוס רומי, ובכת"י תימן: שני.

חיות כלל אינה טמאה, לכן פסק כאן שאפילו חסר למעלה מן הארכובה שהוא טריפה, אמו טמאה, ומטהר רק כשהסר מטבורו. אולם בסוגיה שם משמע שלא כדבריו]. ראה 'כסף משנה' (49 שם. כלומר, שלמוח אין קשר עם חוט השדרה. ראה שם ברש"י. 50 שם. "שאינן צורה ניכרת בהן לגמרי" (רש"י). 51 שם. 52 שם כד, ב: "שאינו ניכר החיתוך כתיקונו" ('זר זהב', פירוש לתוספתא נדה פ"ד ה"ז). כלומר, צורת פנים יש בו, רק החיתוך שבאברי הראש אינו ניכר כתיקונו, וכשאינן לו צורת הפנים, מבואר למעלה (הלכה ח) שאמו אינה טמאה לידה. 53 תוספתא נדה פ"ד ה"ז: "יד אטומה . . . אינו ולד", שאנו אומרים מגוף אטום באה היד. 54 נדה יח, א: "מחוטכת כצורתה בחיתוך אצבעות" (רש"י שם). 55 כלומר, "שיצאו כבר רוב אברים עם היד הזאת שמשלמת לרוב (הנחשבת ללידה גמורה), ומתוך שהיא חתוכה, אין חוששין לגוף אטום" ('חכמת בצלאל' - פתחי נדה רובי בצלאל רנשבורג, נדה כח.). רבינו מפרש מה שאמרו שם: המפלת יד חתוכה, אמו טמאה לידה, הכוונה שיצאו לפני-כן חלקי גוף אחרים, וביחד עם יד זו יהיה רוב אברים. ראה 'מגיד משנה'.

יב. פְּעֻמִּים יִקְפָּה מִשְׁאָר הַדְּמִים שֶׁנוֹצֵר מֵהֶם הָאֵדָם
חֲתִיכָה כְּמוֹ לְשׁוֹן הַשּׁוֹר⁵⁶, וְתִהְיֶה כְּרוֹכָה עַל מְקַצַּת
הַוֹלֵד. וְהִיא הַנִּקְרָאת סַנְדֵּל. וְלַעוֹלָם לֹא יַעֲשֶׂה סַנְדֵּל
זֶה אֲלָא עִם וְלֹד⁵⁷. אֲבָל חֲתִיכָה שֶׁנוֹצֵרָה לְבִדָּה בְּלֹא
וְלֹד - אֵינָה נִקְרָאת סַנְדֵּל. וְרַב הַעֲפָרִים לֹא יִהְיֶה
עִמָּהֶם סַנְדֵּל. וּפְעֻמִּים יִפָּה הַמְעַבְרַת דְּבָר עַל בְּטָנָה,
וְיִפְסַד הַעֲבָר וְיַעֲשֶׂה כְּסַנְדֵּל זֶה. וּפְעֻמִּים יִשְׁאָר בוּ
הַכֹּר פְּנִים, וּפְעֻמִּים יִיבֵשׁ הַוֹלֵד וְיִשְׁתַּנָּה, וְיִקְפָּאוּ
עָלָיו הַדְּמִים, עַד שֶׁלֹּא יִשְׁאָר בוּ הַכֹּר פְּנִים. לְפִיכָךְ,
הַמְּפֹלֵת זָכָר וְסַנְדֵּל עֵמוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁאִין הַכֹּר פְּנִים
לְסַנְדֵּל - הָרִי זֶה תִּשָּׁב לְזָכָר וְלִנְקֵבָה, שְׁמָא סַנְדֵּל זֶה
נִקְבָה הָיָה⁵⁸. וְחֲמֵרָא הַחֲמִירוּ בוּ לְטַמְאָה בוּ מִשּׁוֹם
וְלֹד אֵף עַל פִּי שְׁאִין בוּ צוּרַת פְּנִים⁵⁹, הוֹאִיל וְהִיא
טַמְאָה לְדָה מִפְּנֵי הַוֹלֵד שְׁעֵמוֹ.

(56 שם כה, ב. 57 שם. 58 שם. 59 שם.

יג. הַחֹתְלֵת⁶⁰ הַעֲבָה, שֶׁהִיא כְּמוֹ חֲמַת⁶¹, שְׁבִתוּכָה
נוֹצֵר הַוֹלֵד, וְהִיא מְקַפֶּת אוֹתוֹ וְאֶת הַסַּנְדֵּל, אִם הָיָה
עֵמוֹ סַנְדֵּל, וְכַשְׁנִינֵעַ זְמַנּוֹ לְצֵאת קוֹרַע אוֹתָהּ וְיוֹצֵא
- הִיא הַנִּקְרָאת שְׁלֵיָא. וְתַחֲלַת בְּרִיתָהּ דּוֹמָה לְחוֹט
שֶׁל עֶרְב⁶², וְחִלּוּלָהּ כַּחצוּצָרָת, וְעֲבָה כְּקַרְקָב⁶³
הַתְּרַנְגּוּלִים. וְאִין שְׁלֵיָא פְּחוּתָה מְטַפֵּחַ.

(60 העוטפת וכורכת את העובר, לשון המקרא (איוב לח, ט) וערפל חתלתו. 61 נאד של מים. 62 שם כ, א. פירוש: דקה כחוט הרחוב של אריג. 63 "שהרקין יוצאין ממנה". גמרא שם.

יד. הַמְּפֹלֵת שְׁלֵיָא - תִּשָּׁב לְזָכָר וְלִנְקֵבָה⁶⁴. לֹא
שֶׁהַשְּׁלֵיָא וְלֹד, אֲלָא שְׁאִין שְׁלֵיָא בְּלֹא וְלֹד⁶⁵. הִפִּילָהּ

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

90) מפני הספק, שמא ילדה זכר. 91) וספק דם טוהר, שמא ילדה נקבה. 92) ואם ראתה שלש פעמים, הרי היא ספק זבה גדולה, ודינה נתבאר למעלה פ"ו הכ"ג. 93) כגון שראתה אחר הארבעים יום, ולאחר שבעת ימי הנדה חזרה וראתה, הרי זה ספק דם זיבה, ספק דם טוהר, אבל ספק נדות אין כאן, שהרי אם ילדה זכר היא עומדת כבר בתקופת הזיבה. 94) למעלה שם ה"ה. לפי חשבון המחזור של שמונה-עשר יום, שבעה ימי נדה ואחד-עשר ימי זיבה. 95) וכך היא הגירסה בכל הדפוסים, ובכתה"י שהגיעו לידנו. אבל אין שום אפשרות לקיים גירסה זו, שהרי גם אם ילדה זכר, היא ודאי נדה בראיה ראשונה שאחר הלידה, לדעת רבינו למעלה בפ"ו ה"ו ופ"ז ה"ב, ולמה כתב כאן "ספק נדה". . . שמא נקבה ילדה? ונראה שטעות-סופר לפנינו, ויש למחוק כאן את התיבה "בלבד", ולהעבירה להלכה כא (ראה הערה צב*). ודין זה הוא המשך הדין שלמעלה במקרה שראתה פעם אחת אחר מ' יום, ושוב ראתה ביום פ"א. ומשמיענו רבינו שאע"פ שראתה כבר פעם אחת, ולפי חשבון המחזור חל יום פ"א בימי זיבה, הרי זה ספק נדה, כמנומק בסוף ההלכה "שמא נקבה ילדה", כי אם זכר ילדה - אינה נדה אלא שומרת יום כנגד יום. 96) למעלה פ"ו שם. שהלידה מפסקת המנין, ואחר מלאת היא תחילת נדתה, ושמא נקבה ילדה, ולכן היא נדה מספק.

כא. פל מקום שנאמר: תשב לזכר ולנקבה ולנדה - פיצד דינה? תהיה אסורה לבעלה ארבעה עשר יום - פיוולדת נקבה⁹⁷. ואם ראתה דם ביום אחד ושמונים⁹⁸ - הרי זה ספק נדה⁹⁹. וכן אם ראתה ביום ארבעה ושבעים וביום אחד ושמונים - הרי זה ספק נדה¹⁰⁰. וכן אם ראתה ביום אחד וארבעים, אף על פי שראתה ביום ארבעה ושלושים - הרי זה ספק נדה¹⁰¹, ואסורה לבעלה עד ליל שמונה וארבעים - פיוולדת זכר. ואין נותנין לה ימי טהר כלל - פנדה¹⁰², והרי היא כמי שלא ילדה. וכל דם שתראה מיום שהפילה עד שמונים יום: אם בא בימי נדתה¹⁰³ - הרי זה ספק נדה מאחר השבעה¹⁰⁴ מיום שהפילה, ואם בא בימי זיבתה¹⁰⁵ - הרי זה ספק זבה; שכל מי מלאת אין בהן וסת. וכן אם ראתה ביום אחד ושמונים - עדין היא מקלקלת, ותהיה ספק נדה, כמו שבארנו¹⁰⁶, אף על פי שלא ראתה אלא יום אחד. וכשקבע לה הוסת¹⁰⁷ אחר השמונים - יסור קלקוליה, ותחזור להיות נדה ודאית¹⁰⁸ או זבה ודאית¹⁰⁹. וכן מיום שהפילה עד שבעה ימים ותהיה¹¹⁰ נדה ודאית¹¹¹, אם הפילה בתוך ימי נדתה, כמו שבארנו¹¹².

97) שמא הפילה נקבה. 98) כאן יש להוסיף את המלה "בלבד", שנעקרה בטעות ממקומה ונשתרבה להלכה כ (ראה הערה צ*). ולמה "ספק" ולא ודאי נדה? מפני

יז. פל אלו שהוששין לשליא - אין נותנין להן ימי טהר⁷⁷. וכל מי שהפילה דבר שאינו ולד, או שפיר בתוך ארבעים יום שעדין לא נגמרה צורתו: אם יצא עמו דם - הרי זה נדה או זבה, ואם יצא יבש בלא דם⁷⁸ - הרי זה טהורה⁷⁹.

77) ספק הוא, שמא לא ילדה ואין לה דין יולדת. 78) שאפשר לפתיחת הרחם בלי דם, כמבואר למעלה (ה"א). 79) מכיוון שאין זו לידה אינה טמאה.

יח. מי שילדה זכר ונקבה תאומים - תשב לנקבה⁸⁰. ילדה טמטום או אנדרוגינוס - תשב לזכר ולנקבה⁸¹. ילדה תאומים, אחד זכר והשני טמטום או אנדרוגינוס - תשב לזכר ולנקבה. האחת נקבה והשני טמטום או אנדרוגינוס - תשב לנקבה בלבד⁸². שהטמטום והאנדרוגינוס ספק הן, שמא זכר הן שמא נקבה.

80) ואין נותנים לה חומרת זכר כמו בה"ב. 81) שם כח, א. כמבואר בסוף ההלכה "שהטמטום והאנדרוגינוס ספק הם, שמא זכר הם, שמא נקבה". 82) שם. שאפילו אם הטמטום או האנדרוגינוס הוא זכר, הרי ילדה זכר ונקבה תאומים, ותשב לנקבה בלבד, כמבואר בתחילת ההלכה.

יט. האשה שהחזקה מעברת וילדה, ואין ידוע מה ילדה, כגון שעברה בנהר⁸³ והפילה שם, או שהפילה לבור, או שהפילה וגררתו חיה - הרי זה בחזקת שהפילה ולד⁸⁴, ותשב לזכר ולנקבה. אבל אם לא החזקה מעברת, והפילה, ואין ידוע מה הפילה - הרי זה ספק יולדת⁸⁵, ותשב לזכר ולנקבה ולנדה⁸⁶.

83) בכת"י תימן: בנהר. 84) שם כט, א. מפני שרוב נשים המפילות, ולדות שלמים הן מפילות. 85) כי שמא רוח הפילה או דמות בהמה חיה ועוף, והמדובר ביצא ממנה דם. 86) שם, כמבואר להלן הכ"א.

כ. פל מקום שנאמר: תשב לזכר ולנקבה - פיצד דינה? תהיה אסורה לבעלה ארבעה עשר יום - פיוולדת נקבה. שבעה הראשונים ודאי⁸⁷, והשבעה האחרונים⁸⁸ ספק⁸⁹. ואין נותנין לה ימי טהר אלא עד ארבעים יום - פיוולדת זכר⁹⁰. ואם ראתה דם אחר הארבעים עד שמונים - אינו דם טהר, אלא ספק דם נדה⁹¹ או ספק דם זיבות⁹², אם בא בימי הזיבה⁹³, כמו שבארנו⁹⁴. וכן אם ראתה דם יום אחד ושמונים בלבד⁹⁵ - הרי זה ספק נדה, ותשב שבעת ימי הנדה; שמא נקבה ילדה, שאין לה וסת נדות עד אחר מלאת, כמו שבארנו⁹⁶.

87) טמאה, שהרי גם יולדת זכר טמאה שבעת ימים. 88) בכת"י תימן: השניים. 89) שמא ילדה נקבה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואין זה נמצא בלשון עברי נמשך (רבינו) אחר דברי החכמים בלשון הערבי" (ר' שמואל אבן תיבון בפתחתו ל'מורה נבוכים'). וראה פ"א מהל' יסודי התורה ה"א, וב'כסף משנה' שם. (5 לחכמים. 6) במראות הדמים. (7) כלומר, בדיני נדה וזבה. (8) החכמים מעלים את הספק לבית-דין הגדול. (9) סנהדרין פו, א. (10) כלומר, שהתורה הסתמכה ונשענה על הוראותיהן, שכל ההוראות היוצאות מבית-דין הגדול נחשבות לגופי תורה. "בית-דין הגדול שבירושלים הם עיקרי תורה שבעל-פה, והם עמודי ההוראה, ומהם חוק ומשפט יוצא לכל ישראל, ועליהן הבטיחה תורה, שנאמר (דברים יז, יא) על פי התורה אשר יורוך, זו מצות-עשה, וכל המאמין במשה רבינו ובתורתו, חייב לסמוך מעשה הדת עליהם ולישען עליהם" (פ"א מהל' ממרים ה"א). (11) כשבית-דין הגדול היה קיים. (12) מדם נדה ודם זיבה. (13) כלומר, בדייקנות ובקביעות. (14) כל מחזור של שמונה-עשר יום.

ב. וְטַרְחַ גְּדוֹל יֵשׁ בְּמִנְיַן הַיָּמִים, וּפְעָמִים רַבּוֹת יָבוֹאוּ לְיַד סֶפֶק. וְאֶפְלוּ רֵאשִׁית הַבַּיִת דָּם בְּיוֹם הַלְּדָה - מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם מִתְחִילִין לְמַנּוֹת לָהּ יָמֵי נְדָה וְיָמֵי זִיבָה, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ¹⁵. וְלִפְיָךְ לֹא תִטְמָא הַבַּיִת בְּזִיבָה אֲלֵא בַּת עֶשְׂרֵה יָמִים. וְשָׂאם רֵאשִׁית בְּיוֹם שְׁנוֹלְדָה¹⁶ - הָרִי זֹו נְדָה שְׁבַעַת יָמִים; וְשָׁלֶשֶׁת יָמִים סְמוּךְ לְנְדָתָהּ - הָרִי עֶשְׂרֵה יָמִים. הַגָּה לְמַדְתָּ, שֶׁמִּתְחַלֵּת רֵאשִׁית מִתְחַלֵּת לְמַנּוֹת יָמֵי נְדָה וְיָמֵי זִיבָה כֹּל יָמֵיהָ¹⁷, וְאֶפְלוּ רֵאשִׁית הַבַּיִת וְהִיא קְטָנָה.

(15) למעלה פ"ד ה"ד. (16) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: שתולד. וגירסה זו היא הנכונה. (17) אחרי שבעת ימי נדה, אחד עשר ימי זיבה, כמבורק למעלה פרק ו הלכה ו.

ג. וּבִימֵי¹⁸ חֻכְמֵי הַגְּמָרָא¹⁹ נִסְתַּפֵּק הַדְּבָר הַרְבֵּה בְּרֵאשִׁית²⁰ הַדְּמִים וְנִתְקַלְקְלוּ הַחֻסְתּוֹת²¹, לְפִי שְׁלֹא הָיָה כַּחַ בְּכָל הַנְּשִׂים לְמַנּוֹת יָמֵי נְדָה וְיָמֵי זִיבָה. לְפִיכָךְ הִתְקַמְרוּ חֻכְמֵים²² בְּדָבָר זֶה, וְגִזְרוּ: שֶׁיְהִי כֹּל יָמֵי הָאִשָּׁה כִּימֵי זִיבָתָהּ, וְהָיָה כֹּל דָּם שֶׁתִּרְאֶה סֶפֶק דָּם זִיבוֹת.

(18) נדה כ: (19) בדפוס רומי ובכת"י תימן: התלמוד. (20) במראות הדמים. (21) הרי"ף (שבועות, פ"ב, הלכות נדה) "וכיון דאימעוט (נתמעטו) רבנן דהוה (שהיו) בקיאי . . . ולא הוו יכלי (ולא היו יכולים) לאפרושי (להבדיל) בין דם טמא לדם טהור . . . וחזו נמי (וראו גם) דלא ידעי נשי (שהנשים אינן יודעות) תיקון וסתות (חשבון הוסתות) . . . חשו רבנן למילתא (חששו רבנן לדבר) ואצריכו למיתב (והצריכו לישב) שבעה נקיים על כל דם". (22) נדה סו, א.

ד. וְעוֹד הִתְקַמְרוּ²³ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל עַל עֶצְמָן חֲמָרָא יִתְרָה עַל זֶה, וְנִהְגּוּ כָּלָם בְּכָל מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ יִשְׂרָאֵל: שֶׁכָּל בַּת יִשְׂרָאֵל שְׂרוּאָה דָּם, אֶפְלוּ לֹא רֵאשִׁית אֲלֵא טַפָּה בַּחֲרָדֵל בְּלֶבֶד וּפְסַק הַדָּם - סוֹפְרֹת לָהּ שְׁבַעַת

שאפשר שלא ילדה כלל, ודם נדות ראתה לפני פ"א. ויוצא לפי חשבון המחזור שיום פ"א נופל בתקופת הזיבה (ארבע פעמים יח הם שבעים ושנים ימים, ולאחריהם שבעה ימי נדה הרי שבעים ותשעה, ואחריהם מתחילה תקופת הזיבה) והיא טמאה רק יום אחד ככל זבה קטנה]. (99) כלומר, ספק נדה ספק זבה קטנה, שהרי אם אין לה דין יולדת כלל, אלא נדה היתה, נמצא שהיא עומדת בימי זיבה לפי חשבון המחזור. (100) כלומר, אין אנו אומרים ביום ע"ד התחילו ימי נידות, ונשלמו ביום פ'. ואם כן ביום פ"א מתחילים ימי זיבה, ודינה כשומרת יום כנגד יום. (101) שמא ילדה זכר, וביום השלושים וארבעה היתה בתוך מלאה, ויום הארבעים ואחד תחילת נדתה. ואין אנו אומרים שהיא שומרת יום כנגד יום אחרי שהיתה טמאה כספק נדה שבעת ימים. (102) שמא לא ילדה כלל. (103) לפי חשבון המחזור של שמונה-עשר יום. (104) שבתוך השבעה היא טמאה ודאי, או כיוולדת או כנדה. (105) לפי חשבון המחזור. (106) למעלה הלכה כט, שמא אין כאן לידה כלל אלא נידות. ואם כן יום פ"א הוא בימי זיבה, והרי היא שומרת יום כנגד יום וטמאה רק יום אחד. (107) שלש פעמים. (108) אם תראה בתוך שבעה ימים אחרי הוסת. (109) כשתראה אחרי שבעה ימי הנדה, עד שמונה-עשר. (110) בכת"י תימן: תהיה. (111) היא טמאה ודאית, או משום יולדת או משום נדה. (112) למעלה הלכה כ.

~ יום רביעי ז' שבט ~

פְּרָק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) יבאר הכרת הדמים על יד בית דין הגדול; שגורו שכל דם שתראה האשה תהיה ספק זבה; ודין מה שהחמירו בנות ישראל על עצמן; ודין דם שראתה בימי טהור אחר ספירה וטבילה; ודין דם בתולים ודם חימוד; ואם היה בה מכה היה דם שותת ממנה; ודין מי שלא ראתה דם אלא יום אחד (אם צריך) [צריכה] שבעה נקיים מלבד הראשון] (נים); אם האשה עולה מטומאתה עד שתטבול; המלאכות שהנדה עושה לבעלה.

א. כֹּל שֶׁאֲמַרְנוּ² בְּנְדָה וְזִיבָה וְיוֹלְדָת - הוּא דִין תּוֹרָה³. וּכְמִשְׁפָּטִים אֵלוֹ הָיוּ עוֹשִׂין כְּשֶׁהָיוּ בֵּית דִין הַגְּדוֹל מְצוּיִין, וְהָיוּ שָׂם⁴ חֻכְמֵים גְּדוֹלִים שֶׁמִּפְּרִים הַדְּמִים, וְאִם נוֹלַד לָהֶם⁵ סֶפֶק בְּרֵאשִׁית⁶ אוּ בִימֵי נְדָה וְזִיבָה⁷ - יַעֲלוּ⁸ לְבֵית דִין וְיִשְׁאַלוּ. כְּמוֹ שֶׁהִבְטִיחָה תּוֹרָה עֲלֵיהֶן¹⁰, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי יִפְּלֵא מִמֶּךָ דָּבָר לְמִשְׁפָּט בֵּין דָּם לְדָם בֵּין דִין לְדִין - בֵּין דָּם נְדָה לְדָם זִיבָה. וּבְאֹתָן הַיָּמִים¹¹ הָיוּ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל נִזְהָרוֹת מִדְּבָר זֶה¹², וּמִשְׁמֵרוֹת וְסִתּוֹתֵיהֶן¹³, וְסוֹפְרוֹת תְּמִיד יָמֵי הַנְּדָה וְיָמֵי הַזִּיבָה¹⁴.

(2) בפרקים הקודמים. (3) כלומר, דין התורה המקורי, קודם שהחמירו החכמים, כמבואר להלן (הלכות ג'ו). (4) "כשירצו החכמים לומר שיש בעולם או בנמצא דבר אחד, יאמרו שיש שם . . . רומזים במלה שם אל המציאות,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ז' שבט - ספר קדושה - הל' איסורי ביאה רה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

37) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: תלמוד. (38) למעלה פ"ז ה"ז.

ז. ושמענו, שבפצרת בועלים על דם טהר פדין הגמרא³⁹ עד היום⁴⁰, אחר ספירה וטבילה מטמאת יולדת בזוב. ודבר זה תלוי במנהג.

39) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: התלמוד. (40) שלא קבלו עליהם חומרת הגאונים.

ח. וכן⁴¹ דין דם בתולים בזמן הזה: שאפילו היתה קטנה שלא הגיע זמנה לראות⁴² ולא ראתה דם מימיה - בועל בעילת מצוה ופורש. וכל זמן שתראה הדם מחמת המכה⁴³ - הרי היא טמאה. ואחר שפסק הדם - סופרת שבעת ימים נקיים.

41) נאסר בימי הגאונים. ראה 'כסף משנה' (למעלה פ"ה ה"ח). (42) שמדינא דגמרא - אפילו אם ראתה כבר בבית אביה - מותרת לבעלה עד שתחיה המכה (למעלה פ"ה ה"ח), והגאונים החמירו לפרוש אחר הבעילה. ובהגיע זמנה לראות - וראתה בבית אביה - היא טמאה מדינה דגמרא, ואם עדיין לא ראתה, מותרת היא לבעלה עד ארבעה ימים אפילו הדם שותת (שם, ה"ט). (43) של השרת הבתולים.

ט. יתר⁴⁴ על זה: כל פת שתבעוה להנשא ורצתה - שוה⁴⁵ שבעת ימים נקיים מאחר שרצתה, ואחר כך תהיה מתרת להבעל⁴⁶; שמא מחמודה לאיש ראתה דם טפה אחת ולא הרגישה בה. בין שהיתה האשה גדולה בין שהיתה קטנה⁴⁷ - צריכה לישב שבעה נקיים מאחר שרצתה, ואחר כך תטבל ותבעל.

44) עוד יותר החמירו. (45) נדה סו, א. (46) אחר טבילה, כמבואר בסוף ההלכה. (47) שם.

י. וכל הדברים האלו חמרא יתרה שנהגו בה בנות ישראל מימי חכמי הגמרא⁴⁸, ואין לסור ממנה לעולם. לפיכך⁴⁹, כל⁵⁰ אשה שרצתה כשתבעוה להנשא - לא תנשא עד שתספור ותטבל. ואם נשאת לתלמיד חכם - מתרת להנשא⁵¹ מיד, ותספור⁵² מאחר שנשאתו ותטבל; שתלמיד חכם יודע שהיא אסורה, ונזהר מזה, ולא יקרב⁵³ לה⁵⁴ עד שתטבל.

48) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: תלמוד. (49) כלומר, מפני שחומרא זו נתקבלה בכל תפוצות ישראל. (50) מאיזו ארץ שהיא. (51) יבמות לו, ב. (52) שבעה נקיים. (53) כוונת רבינו, שיוהר אפילו מלהתייחד עמה (כסף-משנה). ראה השגת הראב"ד. (54) אליה.

יא. דין הפתמים בזמן הזה - כמו שבארנו⁵⁵, ואין בדבר חדוש⁵⁶ ולא מנהג. אלא כל פתם שאמרנו שהיא טהורה - הרי היא טהורה; וכל פתם שאמרנו טמאה: (אם⁵⁷ אין בפתם שעור פדי לחוש לזיבות)

ימים נקיים. ואפילו ראתה בעת נדתה, בין שראתה יום אחד או שנים או השבעה פלן או יתר - משפסק הדם סופרת שבעת ימים נקיים כזכה גדולה²⁴. וטובלת בלילה²⁵ שמיני, אף על פי שהיא ספק זכה²⁶, או ביום שמיני, אם היה שם דחק, כמו שאמרנו²⁷, ואחר כך תהיה מתרת לבעלה.

23) שם. "ומפני מה החמירו בנות ישראל כך, ולא הספיק להן בתקנתן של חכמים, כדי שיהיו בכל זמן מונות מנין אחד, ולא שתנהג מנהגן בין ראה אחת לשלשה ימים, הרי שראתה שלשה (ימים) ונעשית זבה, התחילה וספרה עד ששה נקיים, וראתה בשביעי טיפה כחדל, ודאי צריכה לישב עליהן (שוב) שבעה נקיים, שהרי סתרה כל המנין. ויש שאינן בקיאות בין תחילת ראה לסתירת הספירה ויבוא הדבר לכלל טעות" (מגיד-משנה בשם הרמב"ן). (24) שמן התורה היא צריכה לספור שבעה נקיים. (25) שם סז, ב. (26) וזבה הרי יכולה לטבול גם ביום השביעי, כמבואר למעלה פ"ו ה"א, אלא שחכמים אסרו לטבול ביום השביעי "שמא תשמש בו ביום, ותראה מיד לאחר תשמיש, ונמצאת סותרת כל מה שלפניה, וטבילתה פסולה" (רש"י שם). (27) למעלה פ"ד ה"ח.

ה. וכן כל היולדת בזמן הזה - הרי היא פיולת בזוב²⁸, וצריכה שבעת ימים נקיים, כמו שבארנו²⁹. ומנהג פשוט³⁰ בשנער³¹ ובארץ הצבי³² ובספרד ובמערב³³: שאם ראתה דם בתוך ימי מלאת³⁴, אף על פי שראתה אחר שספרה שבעת ימים נקיים וטבלה - הרי זו סופרת שבעת ימים נקיים אחר שפסק הדם. ואין נותנין לה ימי טהר פלל; אלא כל דם שתראה האשה, בין דם קשי בין דם טהר - הפל טמא, וסופרת שבעת ימים נקיים אחר שפסק הדם.

28) שאנו חוששין שמא ראתה טיפת דם בפתחת הרחם ונעשית זבה, לפי החומרא שקיבלו עליהן, והלידה אחר-כך היא יולדת בזוב (ראה רש"י נדה לח. דיבור-המתחיל קמ"ל דאפשר). (29) למעלה פ"ז ה"ה. (30) כלומר, שנתפשט. (31) בבל. (32) ארץ ישראל. (33) מרוקו וכל צפון אפריקה. (34) הארבעים יום לזכר והשמונים לנקבה - נקראים ימי מלאת, לשון המקרא "ובמלאת ימי טהרה" (ויקרא יב, ו).

ו. ודין זה³⁵ בימי הגאונים נתחדש, והם גזרו³⁶ שלא יהיה שם דם טהר פלל. שזה שהחמירו על עצמן בימי חכמי הגמרא³⁷ - אינו אלא ברוצה דם שהוא טמא, שיושבת עליו שבעה נקיים; אבל דם שתראה בימי טהר אחר ספירה וטבילה - אין לחוש לו, שאין ימי טהר ראויין לא לנדה ולא לזיבה, כמו שבארנו³⁸.

35) כלומר, הדין שאפילו בתוך ימי מלאת היא טמאה וצריכה שבעה נקיים. (36) בכת"י תימן: שגורו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(70) כדין נדה.

טו. וכן זה שתמצא במקצת מקומות, ותמצא תשובות למקצת הגאונים, שיולדת זכר לא תשמש מטתה עד סוף ארבעים, ויולדת נקבה אחר שמונים, ואף על פי שלא ראתה דם אלא בתוך השבעה - אין זה מנהג, אלא טעות הוא באותן התשובות, ודרך אפיקורסות⁷¹ באותן המקומות⁷², ומן הצדוקין למדו דבר זה. ומצוה לכוּפֵן כְּדֵי לְהוֹצִיא מִלִּבָּן, וְלִהְיוֹתֵיךְ לְדַבְרֵי חֲכָמִים שֶׁתִּסְפֹּר שְׁבַעַת יָמִים נְקִיִּים בְּלִבָּד, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(71) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: מינות. (72) שנוהגים מנהג זה.

טז. אין האשה עולה מטמאתה⁷³ ויוצא מידי ערוה עד שתטבל במי מקוה פֶּשֶׁר, ולא יהיה דבר חוצץ בין בשרה ובין המים. ובהלכות מקואות יתבאר המקוה הפֶּשֶׁר והפסול, ודרך הטבילה, ומשפטי החציצה. אבל אם רחצה במרחץ, אפלו נפלו עליה כל מימות שבעולם - הרי היא אחר הרחיצה פְּמוֹת שְׁהִיְתָה קֹדֶם הֶרְחִיצָה בְּכֹרֶת. שאין לה דבר שמעלה מטמאה לטהרה אלא טבילה במי מקוה או במעין או במים שהם כמעין, כמו שיתבאר בהלכות מקואות.

(73) כמבואר למעלה פ"ד ה"ג.

יז. כל שבעת ימים נקיים שבוזמן הזה, אף על פי שהן ספק, אם טבילה בהן - פאלו לא טבילה⁷⁴. ואם טבילה בשביעי, אף על פי שאסור לעשות כן לכתחלה שֶׁמָּא יבוא לבעל בשביעי אחר הטבילה, הואיל וטבילה בזמנה אפלו היתה זכה ודאית - הרי זו עלתה לה טבילה⁷⁵.

(74) שהרי נדה וזבה אם טבלו בתוך שבעת הימים אין טבילתן טבילה. (75) שאם היא זבה - הרי טבילה כדין, שזבה יכולה לטבול ביום השביעי לספירתה. ואם היא נדה, הרי יום זה אצלה, כיום השמיני או יותר, שנדה אינה צריכה לספור אלא שבעה ימים בין טמאים בין טהורים, והיא הלא ספרה שבעה ימים נקיים מלבד הטמאים, ולכן עלתה לה טבילתה.

יח. ואסור לאדם שידיבק באשתו בשבעת ימים נקיים אלו, ואף על פי שהיא בכסותה⁷⁶ והוא בכסותו, ולא יקרבה לה⁷⁷ ולא יגע בה אפלו באצבע קטנה⁷⁸, ולא יאכל עמה בקערה אחת⁷⁹. פללו של דבר: ינהג עמה בימי ספירה כמו שינהג בימי נדה; שעדין היא בכרת עד שתטבל, כמו שבארנו⁸⁰.

(76) שבת יג, ב. (77) כלומר, לא יתקרב אליה. (78) שם. (79) שם. ראה השגת הראב"ד. (80) למעלה ה"ט"ו.

- סוּפְּרַת שְׁבַעַת יָמִים⁵⁸ מִיּוֹם שֶׁנִּמְצָא בּוֹ הַפֶּתֶם⁵⁹; וְאִם הָיָה שְׁעוֹר הַפֶּתֶם כְּדֵי לְחֹשֶׁשׁ לְזִיבוֹת⁶⁰ - סוּפְּרַת שְׁבַעַת יָמִים⁶¹ מֵאַחֲרֵי יוֹם שֶׁנִּמְצָא בּוֹ הַפֶּתֶם. שְׂאִין הַרְוָאָה דָּם כְּרוּאָה כֶּתֶם⁶³.

(55) למעלה פ"ט. (56) כלומר, לא נתחדשה כל חומרא על הכתמים, לא מתקנת חכמי התלמוד ולא מגזירת הגאונים, וגם לא על-ידי קבלה; שבנות ישראל קיבלו עליהן (כמבואר למעלה הלכה ג-ה). (57) המוקף בסוגריים, לא נמצא בדפוס רומי ובכת"י תימן. (58) ורק ששה מהם צריכים להיות נקיים. (59) נדה טו, א: "ראתה יום אחד, תשב ששה והוא", ודעת רבינו, שבמציאת כתם נשארה תקנה זו, ואינה צריכה הפסק טהרה, ויום מציאת הכתם נחשב בכלל השבעה ימים. ראה השגת הראב"ד. (60) כשיעור שלשה כתמים, והוא כגודל שלשה גריסין, ולבשה הבגד שלשה ימים, כמבואר למעלה פ"ט ה"ב. (61) נקיים כדין זבה. (62) ממחרת היום. (63) שברואה דם אפילו טיפה כחרדל, קיבלו עליהן בנות ישראל לשבת שבעה נקיים, אבל הרואה כתם אינה צריכה רק ששה נקיים, כתקנת רבי, שאינה צריכה הפסק טהרה, שעל הכתמים לא היתה הקבלה.

יב. וכן כל מה שאמרנו ביולדת שאמו טהורה - הרי היא טהורה בזמן הזה⁶⁴. וכן האשה שראתה לבן או דם ירק⁶⁵ או שהשליכה חתיכה אדמה⁶⁶ שאין עמה דם⁶⁷ - הרי היא טהורה אף בזמן הזה; שלא החמירו אלא ברואה דם טמא, ואין זה דם טמא⁶⁸.

(64) ואין לא חומרת קבלת נשים ולא חומרת הגאונים. (65) בין ירוק ככרתי בין ירוק כזהב (מגיד-משנה). (66) כלומר, אף-על-פי שהיא אדומה (למעלה פ"ה ה"ג). (67) שדעת רבינו, שאפשר לפתיחת הרחם בלא דם. ראה בהשגת הראב"ד וב'מגיד משנה'. (68) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: ואין זו רואה דם טמא.

יג. וכן אם היתה בה מכה והיה הדם שותת ממנה, או שבא הדם עם מימי רגלים - הרי זה טהורה. ולא נתחדש דבר⁶⁹, אלא ספירת שבעת ימים נקיים לכל רואה דם טמא, כמו שאמרנו, ושיהיו כל מראה דמים טמאים.

(69) שום חומרא אחרת.

יד. זה שתמצא במקצת המקומות, שהנדה יושבת שבעת ימים בנדתה אף על פי שלא ראתה דם אלא יום אחד, ואחר השבעה תשב שבעת ימים נקיים - אין זה מנהג, אלא טעות הוא ממי שהורה להם כך, ואין ראוי לפנות לדבר זה כלל. אלא אם ראתה יום אחד - סופרת אחריו שבעה (נקיים), וטובלת ליל שמיני⁷⁰, שהוא ליל שני שלאחר נדתה, ומתרת לבעלה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

10 "ונחמיה מאי טעמא לא איקרי ספרא על שמיה", אין אנו יודעים מתי ועל ידי מי נתחלק ספר עזרא לשניים.

ב. ולא אסרה תורה אלא דרך חתנות; אבל הבא על הפותית דרך זנות - מפני אותו מפת מדרות⁸ מדברי סופרים. גזרה שמה יבא להתחתן. ואם יחדה לו בזנות⁹ - חיב עליה משום נדה¹⁰, ומשום שפחה, ומשום פותית, ומשום זונה¹¹. ואם לא יחדה לו, אלא נקראת מקרה - אינו חיב אלא משום פותית. וכל חיובין אלו מדברייהן.

8 "ולמה קורין אותן מכת מדרות? שמרד בדברי תורה ובדברי סופרים". ולא קבעו חכמים מספר המכות ונמסר לבית דין להחליט בכל מקרה ומקרה לפי שיקול דעתם. 9 "בית-דין של חשמונאי גזרו: ישראל הבא על גוייה חיב משום נשגז" (נדה, שפחה, גוייה, זונה). ומסקנת הגמרא שם - לפי גירסת רבינו - "התם דמיידחד לה". כלומר, שהגוייה של החשמונאים הייתה רק אם זה באופן קבוע. 10 "וישראל הרגיל בכך הואיל ובא עליה בנדחה, אתי (יבוא) למבעל נמי (גם) נדה ישראלית, ואתי למנסב (לקחת) שפחה ועבר משום לא יהיה קדש ואתי למנסכה לגוייה ועבר על לא תתחתן". 11 אם הוא ישראל, אבל כהן לוקה מן התורה.

ג. במה דברים אמורים? פשהה הבעל ישראל; אבל כהן הבא על הפותית - לוקה מן התורה משום זונה. ואחד זונה פותית ואחד זונה ישראלית. ובבעילה¹² בלבד לוקה, שהרי אינה פת קדושיין.

12 בגוייה, אבל כהן הבא על זונה ישראלית דרך זנות אינו לוקה משום זונה אלא עד שיקח (פירוש, שיקדש) ויבעול. אמנם הוא לוקה משום לא תהיה קדשה דלא גרע מישראל.

ד. כל הבעל פותית, בין דרך חתנות בין דרך זנות, אם בעלה בפסהיא¹³, והוא שיבעל לעיני עשרה מישראל או יתר, אם פגעו בו קנאין והרגוהו - הרי אלו משפחין וזריזין. ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא. ראיה לדבר זה: מעשה פינחס בזמרי.

~ נקודות משיחות קודש ~

"והוא שיבעל לעיני עשרה מישראל או יתר".

ולכאורה קשה א: המילים "או יתר" מיותרות. ב: המשך ההלכה "ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא, וראיה לדבר מעשה פנחס בזמרי", הרי גדרה של הלכה למשה מסיני הוא שאין לה רמז בכתוב, והלא כאן נכתב הדבר בפרשה שלמה. ג: לשם מה צריך הלכה למשה מסיני, והלא מעשה פנחס הוא מעשה רב.

והביאור בזה: ההלכה למשה מסיני היא על הבעל בפני עשרה מישראל, ועל זה אין מעשה רב, כי בפנחס היו

יט. כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה - נדה עושה לבעלה, חוץ מהרחצת פניו ודין ורגלי¹⁴, ומזיגת הכוס¹⁵, והצעת המטה בפניו. גזרה שמה יבוא לדבר עברה. ומפני זה לא תאכל עמו בקערה אחת, ולא יגע בכשרה, מפני הרגל עברה. וכן בשבעת ימים נקיים לא תעשה לו שלש מלאכות אלו. ומתרי¹⁶ לאשה להתקשט בימי נדתה, כדי שלא תתגנה על בעלה.

81 אפילו אינה נוגעת בו, שהוא רוחץ והיא מצתקת מים (מגיד-משנה, פכ"א מהל' אישות ה"ח). 82 של יין, אבל של מים מותר (מגיד-משנה). 83 שבת סד, ב.

~ יום חמישי ח' שבט ~

פְּרָק שְׁנַיִם עֶשְׂרִי

1 יבאר הבא על הגוייה דרך אישות או זנות; הבא על הגוייה שקנאין פוגעים בו - כיצד; הבעל שהרג את הקנאי; וגדול עוון בועל גוייה אע"פ שאינו כתוב בתורה; עבדים שהטבילו אותם לשם עבדות והבא על השפחה; ולד ישראל שנתערב עם ולד שפחה; דין שבעה עממין ושאר האומות כשתיגירו.

א. ישראל שבעל עובדת פוככים ומזלות² משאר האמות³ דרך אישות, או ישראלית שנבעלה לעובד פוככים ומזלות דרך אישות - הרי אלו לוקין⁴ מן התורה; שצאמר: לא תתחתן עם⁵, בתוך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנה. אחד שבעה עממין ואחד כל אמות באסור זה⁶. וכן מפרש על ידי עזרא⁷: ואשר לא נתן בנתינו לעמי הארץ, ואת בנתיהם לא נקח לבנינו.

2 בפרקים הקודמים מדובר באיסורי ביאה בגברים ונשים מישראל ופרק זה עוסק באומות האחרות. 3 כן הוא מדרכי הלשון, כשיש חלק יוצא מן הכלל, מכונה הכלל - ואף אם הוא החלק היותר גדול - בשם "שאר", "בשאר מדינות המלך מה עשו"; "איני כשאר כל אדם איסטניס אני". [דעת רבינו שאיסור חיתון נוהג בכל האומות ולפני גיור. ורבים חלקו עליו וסוברים, שרק שבע האומות שישבו בארץ בזמן כיבושה על ידי יהושע נאסרו בחיתון כשנתגיירו, אבל לפני גיור לא שייך כלל חיתון, כי אין קידושין תופסים בהם. ומתוך כך יוצא, שבשאר אומות לא שייך איסור חיתון כלל, כי אחרי שנתגיירו הם כישאל לכל דבר]. 4 אם התרו בהם. 5 רבינו מפרש פסוק זה בגיותן ולא בגירותן ובדרך אישות, ולכן מביא רבינו גם את סוף הפסוק: "בתך לא תיתן לבנו ובתו לא תקח לבנך". שזה כביאור ל"לא תתחתן עם". 6 עבודה זרה לו: "כי יסיר לרבות כל המסירין". 7 למרות שהפסוק הוא בספר נחמיה כתב רבינו "עזרא", כי ספר עזרא כולל גם את ספר נחמיה, ובהלכות ספר תורה פרק ז' הלכה ט"ו לא הזכיר רבינו כלל את ספר נחמיה בין 24 ספרי התנ"ך. וכן אמרו:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נפטר מעונש אחר. (24) בספרי נביאים הנקראים דברי קבלה. (25) "חריף להבין ולהורות בין החכמים".

ז. עוֹן זֶה, אָף עַל פִּי שְׂאֵין בּוֹ מִיתַת בַּיִת דִּין, אֵל יְהִי קֵל בְּעֵינֶיךָ; אֵלֶּא יֵשׁ בּוֹ הַפֶּסֶד²⁶ שְׂאֵין בְּכָל הָעֲרִיּוֹת כְּמוֹתוֹ. שֶׁהֵבֵן מִן הָעֲרִיָּה - בְּנוֹ הוּא לְכָל דָּבָר, וּבְכָלֵל יִשְׂרָאֵל נִחְשָׁב, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מְמַזְרֵר; וְהֵבֵן מִן הַפּוֹתִית - אֵינּוּ בְּנוֹ, שֶׁנֶּאֱמָר: כִּי יִסִּיר אֶת בְּנֵךְ מֵאַחֲרַי - מִסִּיר אוֹתוֹ מִלְּהִיּוֹת אַחֲרַי יֵי.

(26) לעם ישראל כולו.

ח. וְדָבָר זֶה גּוֹרֵם לְהִדְבֵּק בְּעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת, שֶׁהִבְדִּילָנוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵהֶם, וְלָשׁוּב מֵאַחֲרַי יֵי וְלִמְעַל בּוֹ.

ט. עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת הֵבֵא עַל פֶּת יִשְׂרָאֵל: אִם אִשֶׁת אִישׁ הִיא - נִהְרַג עֲלֶיהָ; וְאִם פְּנוּיָה הִיא - אֵינּוּ נִהְרָג.

י. אֲבָל יִשְׂרָאֵל הֵבֵא עַל הַפּוֹתִית, בֵּין קְטָנָה בֵּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אַחַד²⁷ בֵּין גְּדוּלָּה, בֵּין פְּנוּיָה בֵּין אִשֶׁת אִישׁ, וְאֶפְלוּ הִיָּה קָטָן בֵּין תִּשְׁעֵי שָׁנִים וְיוֹם אַחַד²⁸, בֵּין שָׁבָא עַל הַפּוֹתִית בְּדוּרָן²⁹ - הִרִי זֹו נִהְרַגְתָּ³⁰, מִפְּנֵי שָׁבָא לְיִשְׂרָאֵל תְּהִלָּה עַל יְדֵיהָ, כַּבְּהֵמָה. וְדָבָר זֶה מִפְּרֵשׁ בַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמָר: הֵן הִנֵּה הָיוּ לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר בְּלָעָם, וְכָל אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר הִרְגוּ.

(27) שהיא ראוייה לביאה. (28) שביאתו ביאה. (29) דבשווג אין תקלה. "והשוכב עם הבהמה בשגגה... אין הבהמה נסקלת." (30) והוא - הבעול - נהרג על ידי קנאים שפוגעין בו, בשעת מעשה. או שעונשו כרת.

יא. הָעֹבְדִים שֶׁהִטְבִּילוּ אוֹתָם לְשֵׁם עֲבֻדוֹת, וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶם מִצּוֹת שֶׁהָעֹבְדִים חִיבִים בָּהֶם³¹ - יִצְאוּ מִכָּל הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת, וְלִכְלָל יִשְׂרָאֵל לֹא בָּאוּ. לְפִיכֵךְ הַשְּׁפָחָה³² אֲסוּרָה³³ לְבֶן חוּרִין, אַחַד שֶׁפָּחְתוּ וְאַחַד שֶׁפָּחְתָּ חֲבֵרוֹ³⁴. וְהֵבֵא עַל הַשְּׁפָחָה - מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרָדוֹת מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים. שֶׁהִרִי מִפְּרֵשׁ בַּתּוֹרָה שֶׁהָאָדוֹן נוֹתֵן שְׁפָחָה פְּנֻעִינִית לְעַבְדוֹ הָעֹבְרִי וְהִיא מִתְרַת לוֹ³⁵, שֶׁנֶּאֱמָר: אִם אָדֹנָיו יִתֵּן לוֹ אִשָּׁה.

(31) היינו המצוות שהאשה חייבת. (32) כנענית. (33) מדרבנן. (34) "לישא שפחה אי אפשר שכבר חציו בן חורין". (35) שאם הייתה אסורה לעבד עברי מן התורה, איך נותן לו האדון שפחה כנענית לאשה.

יב. וְלֹא גָזְרוּ חֻקִּים בְּדָבָר זֶה³⁶. וְלֹא חִיבָה תּוֹרָה מְלָקוֹת בְּשֶׁפָּחָה, אֵלֶּא אִם בֶּן הִיָּה נִהְרַפֵּת לְאִישׁ³⁷, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

יותר מעשרה, ולכן כתב "עשרה או יתר" כי על עשרה צריך הלל"מ, ועל יתר מעשרה יש מעשה רב. ועוד, שמה שמזכיר "ראיה לדבר מעשה פנחס בזמרי" הוא גם ביאור להלכה שאח"כ "ואין הקנאי רשאי לפגוע בהן אלא בשעת מעשה כבזמרי".

לקוטי שיחות חלק י"ג עמוד 245
מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

(13) "אין פרהסיא פחותה מעשרה בני אדם וכולהו ישראל".

ה. וְאֵין הַקְּנָאֵי רִשְׁאֵי לְפָגַע בְּהֵן אֵלֶּא בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה, כְּזִמְרִי; שֶׁנֶּאֱמָר: וְאֵת הָאִשָּׁה אֶל קִבְּתָהּ. אֲבָל אִם פִּרְשׁ¹⁴ - אֵין הוֹרְגִין אוֹתוֹ¹⁵; וְאִם הִרְגוּ - נִהְרַג עֲלֵיו¹⁶. וְאִם בָּא הַקְּנָאֵי לְטַל רְשׁוּת מִבֵּית דִּין לְהִרְגוֹ - אֵין מוֹרִין לוֹ¹⁷, וְאָף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה. וְלֹא עוֹד, אֵלֶּא אִם בָּא הַקְּנָאֵי לְהִרְגוֹ אֶת הַבוֹעֵל, וְנִשְׁמַט¹⁸ הַבוֹעֵל וְהִרְגוֹ הַקְּנָאֵי כְּדִי לְהַצִּיל עַצְמוֹ מִיָּדוֹ - אֵין הַבוֹעֵל נִהְרַג עֲלָיו¹⁹. וְהֵבֵא עַל פֶּת גֵּר תּוֹשָׁב²⁰ - אֵין הַקְּנָאֵין פּוֹגְעִים בּוֹ; אֲבָל מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מְרָדוֹת²¹.

(14) מן האשה. (15) "שלא נאמרה הלכה זו אלא בשעת מעשה". (16) אם התרו בו, כרוצח. (17) "שלא ניתנה רשות אלא למקנא מעצמו, דעושה מעשה על-ידי עצמו, אבל על-ידי שליח לא, והאי כי אתי (וזה שבא) ומימלך (ושואל), אי אמרינן ליה (אם נאמר לו) זיל קטול (לך והרוג) הוה להו שלוחן" (נמצא שהוא שליח שלהם). (18) אף על פי שלא פירש. (19) "נהפך זמרי והרגו לפינחס אין נהרג עליו". דפינחס רודף הוזה, שהרי אין מצוה להרגו [=לזמרין] אלא רשות בעלמא הוא, שהרי אין מורין לו [=לפינחס]. וכשם שניתן רשות לפינחס להרוג לזמרי, כך ניתנה רשות לזמרי להציל את עצמו בנפשו של פינחס". (20) "איזהו גר תושב? זה גוי שקיבל עליו שלא יעבוד עבודה זרה עם שאר המצוות של בני נח ולא מל ולא טבל... ולמה נקרא שמו תושב? לפי שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל". וכת גר תושב, פירוש, שהיא בעצמה קיבלה לא לעבוד עבודה זרה. (21) שכל הבא ביאה אסורה בית דין מכין אותו מכת מרדות.

ו. לֹא פָּגַעוּ בּוֹ קְנָאִים²², וְלֹא הִלְקוּהוּ בֵּית דִּין²³ - הִרִי עֲנָשׁוֹ מִפְּרֵשׁ בְּדְבָרֵי קְבֻלָּה²⁴ שֶׁהוּא בְּכַרְת. שֶׁנֶּאֱמָר: כִּי חִלַּל יְהוּדָה קֹדֶשׁ יֵי אִשָּׁר אֶהֱב וּבְעַל בֵּת אֵל נָכָר, יִכְרַת יֵי לְאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂנָה עֵר וְעוֹנָה. אִם יִשְׂרָאֵל הוּא - לֹא הִיָּה לוֹ עֲרֵי²⁵ בְּחֻקִּים וְלֹא עוֹנָה בְּמִלְמִידִים; וְאִם פֶּהֵן הוּא - לֹא הִיָּה לוֹ מַגִּישׁ מִנְחָה לֵי צְבָאוֹת. הִנֵּה לְמִדָּת, שֶׁהַבוֹעֵל פּוֹתִית - כְּאֵלוֹ נִתְחַתֵּן לְעִבּוֹדַת כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת; שֶׁנֶּאֱמָר: וּבְעַל בֵּת אֵל נָכָר. וְנִקְרָא מִחִלָּל קֹדֶשׁ ה'.

(22) בשעת מעשה. (23) מכת מרדות. אבל אם הלקוהו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והוא⁴⁸ שישא הגר או המשחרר פת ישראל, וישא הישראלי גיורת ומשחררת. חוץ מארבעה עממין בלבד, והם: עמון ומואב ומצרים ואדם; שהאמות האלו, פשיתגרי אחד מהן - הרי הוא פישראל לכל דבר, אלא⁴⁹ לענין ביאה בקהל.

(47) עבד לא צריך לקבל המצוות כששתחרר, "שכבר הודיעוהו כשטבל לשם עבדות". (48) היינו. (49) חוץ.

יח. וכיצד הינן? עמון ומואב - אסורין אסור עולם. זכרים ולא נקבות. שגאמר: לא יבא עמוני ומואבי בקהל יי וגומר. הלכה למשה מסיני, שהעמוני הזכר והמואבי הזכר⁵⁰ הוא שאסור לעולם לשא פת ישראל, אפלו בן בנו, עד סוף העולם; אבל עמונית ומואבית מתרת מיד פשאר האמות.

(50) "כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי: עמוני ולא עמונית, מואבי ולא מואבית".

יט. מצרי ואדומי, אחד זכרים ואחד נקבות: דור ראשון ודור שני - אסורין לבא פישראל, ודור שלישי - מתר; שגאמר: בנים אשר יולדו להם וגומר.

כ. מצרית מעברת שנתגירה - בנה שני מצרי שני שגשא מצרית ראשונה, או מצרי ראשון שגשא מצרית שניה - הולד שני. שגאמר: בנים אשר יולדו להם - הכתוב תלאן בלדה⁵¹.

(51) כרב דימי בשם ר' יוחנן שם. ואף על פי שהוא אמר רק במצרי שני שנשא מצרית ראשונה, סובר רבינו, שהוא הדין במצרי ראשון שנשא שנייה, ומפרש מה שאמרו שם "הכתוב תלאן בלידה" הכוונה: אי אפשר ללידה בלא אב ואם, וכל שאינו שלישי לשניהם אסור לבוא בקהל.

כא. גר עמוני שגשא מצרית - הולד עמוני⁵². גר מצרי שגשא עמונית - הולד מצרי⁵³. זה הפלל: באמות - הלף אחר הזכר⁵⁴; נתגירו - הלף אחר הפחות.

(52) ואם הוולד הוא זכר, איסורו - לבוא בקהל - איסור עולם, אבל אם נקבה היא, דינה כמצרית ואסורה עד דור שלישי, שלעולם הולכים להחמיר. (53) ואסור עד דור שלישי, כיוון שהזכר הוא הפגום. (54) אם גוי עמוני בא על גוייה מאומה אחרת והוליד בן, דינו כעמוני וכשתיגייר אסור לבוא בקהל, גוי מאומה אחרת שבא על גוייה עמונית והוליד בן, אינו עמוני, וכשתיגייר מותר לבוא בקהל.

כב. מי שנתגיר משבעה עממין - אינן אסורין מן התורה לבוא בקהל. והדבר ידוע, שלא נתגירו מהן אלא הגבעונים, ויהושע גזר עליהם שיהיו אסורים לבא בקהל, אחד זכרים ואחד נקבות. ולא אסר

(36) בעבד עברי. (37) חצייה שפחה וחצייה בת חורין המקודשת לעבד עברי.

יג. אל יהי עון זה קל בעיניך מפני שאין בו מלקות מן התורה, שגם זה גורם לבן לסור מאחרי יי. שהבן מן השפחה הוא עבד ואינו מישראל, ונמצא גורם לזרע הקדש להתחלל ולהיותם עבדים. הרי אנקלוס³⁸ המתרגם פלל בעילת עבד ושפחה בכלל לא יהיה קדש ולא תהיה קדשה.

(38) אמנם רבינו אינו מסכים לדעתו של אונקלוס - שהלא "לא יהיה קדש ולא תהיה קדשה" כולל בעילת עבד ושפחה - ולדעתו, זו רק גזירת חכמים, אולם רבינו מסתמך על אונקלוס - בזה - שמבאר המלים: "קדש" ו"קדשה" עבד ושפחה, כהוכחה שישאל המוליד עבד או שפחה "גורם לזרע הקודש להתחלל".

יד. הבא על שפחה ואפלו בפרהסיא ובשעת עברה - אין הקנאין פוגעין בו³⁹. וכן אם לקח שפחה דרך חתנות - אינו לוקה מן התורה. שמעט שטבלה וקבלה מצות יצתה מפלל העובדי פוככים ומזלות.

(39) שלא נאמרה ההלכה אלא בבוועל ארמית (גוייה) וזו יצאה מכלל הגויים.

טו. נתערב ולד ישראלית בולד שפחה - הרי שניהן ספק, וכל אחד מהן ספק עבד; וכופין⁴⁰ בעל השפחה ומשחרר את שניהם. ואם הייה הבן שהוא בן האדון⁴¹ של עבד - פשיגדלו⁴² ישחררו זה את זה, ויהיו מתרין לבא בקהל.

(40) מפני ביטול מצות פריה ורביה, שאינם יכולים לישא לא שפחה ולא בת חורין, כמו בחצי עבד וחצי בן חורין. (41) כלומר, שבעל השפחה מת והניח בן, ונתערב עם בן השפחה, ונמצא שאחד משני הוולדות הוא האדון של השני. (42) אבל בהיותם קטנים אינם יכולים לשחרר, שקטן אינו יכול לשחרר.

טז. היו התערבות בנות - הרי שתיהן ספק שפחות⁴³, והבא על כל אחת מהן - הולד ספק עבד. וכן אם נתערב ולד עובדת פוככים ומזלות בולד ישראלית⁴⁴ - מטבילים את שניהן⁴⁵ לשם גרות, וכל אחת מהן ספק גיורת⁴⁶.

(43) ואין כופין את האדון שישחרר את שתיהן, שהאשה אינה מצווה על פריה ורביה, ודינן כדין חצייה שפחה וחצייה בת חורין שאין כופין את האדון לשחררה. (44) והן בנות. (45) שני הוולדות. (46) ואסורה לכהן.

יז. פל העובדי פוככים פלם פשיתגירו ויקבלו עליהן פל המצות שבתורה, והעבדים פשישתחררו⁴⁷ - הרי הן פישראל לכל דבר; שגאמר: הקהל קחה אחת יהיה לכם. ומתרין להפגס בקהל יי מיד.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

4) רבינו מבאר, שכל השלושה דברים סידרו בני ישראל לפני מתן-תורה. כלומר, לפני שנכנסו לברית. (5) ואיך אכלו במצרים את הפסח? ומוכח, שעוד בהיותם במצרים נימולו. (6) כלומר, על-ידי משה רבינו ובפקודתו. (7) 'שמות רבה' פרשה יט, ה: "לא ביקשו ישראל למול במצרים, אלא כולם ביטלו את המילה במצרים חוץ משבטו של לוי, שנאמר (דברים לג, ט) "וללוי אמר תומיך ואוריך", למה? "כי שמרו אמרתך ובריתך ינצורו" - במצרים. והיה הקדוש-ברוך-הוא מבקש לגאלן ולא היה להם זכות, מה עשה הקב"ה? קרא למשה ואמר לו: לך ומהול אותם." (8) ובני שבט לוי היו המוהלים, שאין לומר שמשח רבינו לברו מל אותם, כי איך אפשר שמהל יחידי ימול כמליון איש בזמן קצר, וכל ישראל שביטלו את המילה - פסולים היו לימול, "שמומר לערלות, דינו כגוי" (י"ד סי' רסד, ס"א, ברמ"א).

ג. וטבילה היתה במדבר קדם מתן תורה, שנאמר: וקדשתיכם היום וקמחר וכבסו שמלתכם⁹. וקרפן, שנאמר: וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלת. על ידי כל ישראל¹⁰ הקריבוים.

9) יבמות מו, ב: "ומה במקום שאין טעון (שאינו צריך) כיבוס ("בעל קרי . . . דכתיב ורחץ במים, ולא כתב יכבס בגדיו". רש"י) טעון טבילה, מקום שטעון כיבוס (בקיבול תורה, דכתיב וכבסו שמלותם. רש"י), אינו דין שטעון טבילה. (10) שלוחי כל ישראל.

ד. וכן לדורות, כשיצאה העובד פוכבים ומזלות להכנס לברית ולהסתופף תחת פנפי השכינה ויקבל עָלָיו על תורה¹¹ - צריך¹² מילה וטבילה והרצאת קרפן. ואם נקבה¹³ היא¹⁴ - טבילה וקרפן. שנאמר: ככם פגור. מה אתם - במילה וטבילה והרצאת קרפן, אף הגר לדורות - במילה¹⁵ וטבילה והרצאת קרפן.

11) כמבואר להלן הי"ד. (12) כריתות ט, א. (13) יבמות מו, ב. (14) בכת"י תימן: צריכה. (15) מילה קודמת לטבילה.

ה. ומהו קרפן הגר? עולת בהמה¹⁶, או שתי תורים או שני בני יונה¹⁷, ושניהם עולה¹⁸. ובזמן הזה שאין שם קרפן - צריך מילה וטבילה, וכשיבנה¹⁹ בית המקדש יביא קרפן²⁰.

16) כריתות ח, ב. (17) שם. (18) שם. (19) שם ט, א. (20) בכת"י תימן: קרבנו.

ו. גר שמל ולא טבל או טבל ולא מל - אינו גר, עד שימול ויטבל²¹. וצריך לטבל בפני שלשה²². והואיל והדבר צריך בית דין²³ - אין מטבילין אותו בשפת ולא ביום טוב²⁴ ולא בלילה²⁵. ואם הטבילה²⁶ - הרי זה גר²⁷.

21) יבמות מו, א. (22) שם מו, ב: "גר צריך שלשה,

אותם אלא בזמן שיש מקדש; שנאמר: וחתבי עצים ושאבי מים לבית אלהי - תלה הרחקתם במקדש.

כג. והם הנקראים נתינים, לפי שנתנם לעבודת המקדש. בא דוד וגזר עליהם שלא יכנסו בקהל לעולם, ואפלו בזמן שאין מקדש. וכן מפרש בעזרא: ומן הנתינים שנתן דוד והשירים לעבודת הלויים. הא למדת, שלא תלה אותם במקדש.

כד. ולמה גזר עליהם הוא ובית דינו? לפי שראה עזות ואכזריות שהיתה בהם בעת שבקשו שבעת בני שאול בחרו ה' לתלותם, והרגום ולא רחמו עליהם⁵⁵.

55) והני (ואלו) גבעונים כיוון דלא מרחמי אינן ראיין לידבק בהן, מיד גזר עליהן דוד".

כה. כשעלה סנחריב מלך אשור, בלבל כל האמות וערכם זה בזה, והגלה אותם ממקומם. ואלו המצרים שבארץ מצרים עתה - אנשים אחרים הם⁵⁶, וכן האדומים שבשדה אדום. והואיל ונתעברו ארבע אמות האסורים בכל אמות העולם שהן מתרים - התר הכל; שקל הפורש מהן להתגורר - חזקתו שפרש מן הרב. לפיכך, כשיתגור הגר בזמן הזה בכל מקום, בין אדומי בין מצרי, בין עמוני בין מואבי, בין כושי בין שאר האמות, אחד הזכרים ואחד הנקבות - מתרין לבא בקהל מיד.

56) "אמר לו ר' עקיבא בנימין טעית, הלכה, משעלה סנחריב ובלבל את כל האומות, לא עמונים ולא מואבין במקומן ולא מצרי ואדומי במקומן".

~ יום שישי ט' שבט ~

פרק שלשה עשר

1) יבאר שהגר צריך מילה וטבילה והרצאת דמים; גר קטן על דעת מי מטבילין אותו; ומעוברת שנתגיירה וטבילה; ודין מי שבא ואמר נתגיירתי בבית דין פלוני; אם מלין ומטבילין העבדים הנלקחים מן הגויים; ואם צריך שיטבול העבד בבית דין; וכשישתחרר אם צריך טבילה; וששלמה המלך ושמשון גיירו הנשים שנשאו.

א. בשלשה דברים² נכנסו ישראל לברית³: במילה וטבילה וקרפן.

2) כריתות ט, א. (3) "בברית המקום וליכדל משאר אומות" (תוספות' שם).

ב. מילה⁴ היתה במצרים, שנאמר: וכל ערל לא יאכל בו⁵. מל אותם משה⁶ רבנו. שפלם בטלו ברית מילה במצרים, חוץ משבט לוי⁸. ועל זה נאמר: ובריתך ינצרו.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מְשִׁיאיִן אוֹתָם עַד שְׂיבִיאוּ עֵדִים אוֹ עַד שְׂיטְבִלוּ לְפָנֵינוּ; הוֹאִיל וְהִחְזָקוּ עוֹבְדֵי פוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת.

שם מה, ב: "מי לא טבלה לנידותה", "מי לא טבל לקריו". רבינו פירט שני דברים: טבילה לנדוטה ותרומת חלה מעיסתה, כי יתר המצוות שהיא מקיימת אינן מוכיחות שהיא ישראלית, שאולי היא שומרת אותן כגויה וכאינה מצווה ועושה. אבל בטבילת נדוטה, שאם היא נשאת בגיותה, הלא הטבילה אינה מועילה כלום בגויים, כי מן התורה "הגוים אין מטמאין לא בזיבה ולא בנידות ולא בלידות" (פ"ב מהל' מטמאי משכב ומושב ה"י) "ואין חייבים עליהם משום נדה ולא משום זבה ולא משום יולדת" (למעלה פ"ד ה"ד), ומדברנן הן טמאות אפילו אם לא ראו "וחכמים גזרו על כל הגוים הזכרים והנקבות שיהיו כזבים תמיד, בין ראו בין לא ראו" (שם), והטבילה לגוים אינה כלום; וכשהיא זהירה בטבילה, הרי זו הוכחה שנתגיירה, ואותו הדבר בהפרשת תרומת חלה מעיסתה, שעיסת גוי פטורה מחלה "גוי שהפריש חלה . . . אינה חלה" (פ"ו מהל' ביכורים ה"י). והוא-הדין בגר, "שכבת זרעו של גוי טהורה" (פ"ב מהל' מטמאי משכב ומושב ה"י). וטבילתו הוכחה גמורה שנתגייר (לפי 'חמדת שלמה' יו"ד סי' כט).

י. אֶבֶל מִי שָׂבָא וְאָמַר³⁸ שֶׁהִיא עוֹבֵד פוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת וְנִתְגַּיֵר בְּבֵית דִּין - נֶאֱמַר; שֶׁהִפָּה שְׂאֶסְרִי³⁹ הוּא הִפָּה שֶׁהִתִּיר⁴⁰. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל⁴¹ וּבְאֹתָן הֵימָּיִם⁴², שֶׁחֲזָקַת הַפֶּל שֶׁם בְּחֻזְקַת יִשְׂרָאֵל⁴³; אֶבֶל בְּחוּצָה לְאַרְצֵי - צָרִיךְ לְהִבְיֵא רְאִיָּה וְאַחַר כֵּן יִשָּׂא יִשְׂרָאֵלִית. וְאִנִּי אוֹמֵר: שְׂזוּ⁴⁴ מַעֲלָה בְּיוֹחֲסִין⁴⁵.

38 כלומר, שמעולם לא היה מוחזק כגוי. 39 שאמר: גוי הייתי. 40 שאמר: נתגיירתי. 41 "חביבה ארץ ישראל שמכשרת גרים, האומר בארץ ישראל גר אני - מקבלין אותו מיד, ובחוצה לארץ אין מקבלין אותו אלא-אם-כן עדי עמו" (מסכת גרים, פ"ד). 42 שיד ישראל תקיפה, ש"אסור לנו להניח גוי עובד-זרה בינינו" (פ"י מהל' עבודה-זרה ה"ו). דכל שבא סתם הוא בחזקת ישראל ('מרכבת המשנה'). 43 וכן דעת בעל 'הלכות גדולות' ('מגדל עוז'). 44 בדפוס רומי: מעלה עשו ביוחסין. 45 שמן הדין גם בחוצה לארץ נאמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר.

יא. כְּשֶׁם⁴⁶ שְׂמָלִין וּמְטַבִּילִין אֶת הַגֵּרִים, כֶּף מְלִין וּמְטַבִּילִין אֶת הָעֹבְדִים הַנְּלָקְחִים מִן הָעוֹבְדֵי פוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת לְשֵׁם עֲבֹדוֹת. הַלּוֹקֵחַ⁴⁷ עֶבֶד מִן הָעוֹבְדֵי פוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת, וְקָדַם⁴⁸ הָעֶבֶד וְטָבַל לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין - קָנָה עֲצֻמוֹ⁴⁹; וְהוּא⁵⁰ שְׂלִיאֵר מַעַת טַבִּילָה: הֲרִינִי טוֹבֵל בְּפִינִיכֶם לְשֵׁם גֵּרוֹת. וְאִם טָבַל בְּפִי רְבוּ - אִינִי צָרִיךְ לְפָרְשִׁי⁵¹, אֲלֵא פִּיּוֹן שְׂטָבֵל נִשְׁתַּחֲרַר. לְפִיכֶךְ צָרִיךְ רְבוּ לְתַקְפוֹ⁵² בְּמֵים עַד שְׂעִעֲלָה וְהוּא תַחַת שְׂעִבּוֹדוֹ, וּמוֹדִיעוֹ בְּפִי הַדִּינָין שְׁלִשָׁם עֲבֹדוֹת

משפט כתיב ביה" (משפט אחד יהיה לכם ולגר" (במדבר טו, טז) ואין משפט פחות משלשה (רש"י). 23) והרי זה דין. 24) שם. ש"אין דנין בשבת" (פ"ג מהל' שבת הי"ד) "כל שאסור בשבת . . . אסור ביום-טוב" (פ"א מהל' יום-טוב הי"ז). ראה ט"ז (יו"ד סי' רסח, אות יא). 25) "שאין מתחילין את הדינין בלילה" (פ"ג מהל' סנהדרין ה"ג). 26) בלילה. 27) "דטבילה בדיעבד כגמר דין דמי, כיון שכבר קיבל (המצוות) ומל" (רשב"א מס' יבמות). "ובדיני ממונות אם התחילו ביום, מותר לגמור הדין בלילה" (הל' סנהדרין ה"ד).

ז. גֵר קָטָן - מְטַבִּילִין אוֹתוֹ עַל דַּעַת בֵּית דִּין, שְׂזָכוֹת הִיא לִי²⁸. מְעַבְרַת שְׂנִתְגַּיְרָה וְטַבְּלָה - אִין בְּנָה צָרִיךְ טַבִּילָה²⁹. טָבַל³⁰ בִּינו לְבִין עֲצָמוֹ וְנִתְגַּיֵר³¹ בִּינו לְבִין עֲצָמוֹ, וְאֶפְלוּ בְּפִי שְׁנַיִם³² - אִינוּ גֵר. בָּא וְאָמַר: נִתְגַּיְרִיתִי בְּבֵית דִּינוּ שֶׁל פְּלוֹנִי וְהִטְבִּילוּנִי - אִינוּ נֶאֱמַר לְבָא בְּקֹהֶל עַד שְׂיבִיֵא עֵדִים³³.

28 כתובות יא, א. וזכין לאדם שלא בפניו ושלא מדעתו. 29 יבמות עח, א. שטבילת האם עולה לו. 30 שם מז, א. 31 כלומר, שני הדברים - גם הטבילה וגם הגירות, היינו קבלת עול מצוות - היו בינו לבין עצמו, "דכיון שהיו הטבילה וקבלת המצוות בינו לבין עצמו או בפני שנים - לא הוי גר . . . דאם לא היה רק אחד מהן בלא בית-דין מהני (מועיל) בדיעבד; דטבילה (בפני שלשה) לחוד - מהני, כמבואר להלן (ה"ז), דטבילה הוי ממילא קבלת המצוות, כיון שטבל לשם גירות. וכן אם נתגייר בפני בית-דין, דהיינו קבלת המצוות, מהני גם כן בדיעבד, אף אם לא היתה הטבילה בבית-דין" ('חמדת שלמה', יו"ד סי' כט). 32 ש"שנים שדנו, אין דיניהם דין" (פ"ב מהל' סנהדרין ה"י). 33 שם. הואיל והוחזק לגוי, כמבואר להלן (ה"ט).

ח. הִיָּה נְשׂוּי לְיִשְׂרָאֵלִית אוֹ לְגִיּוֹרֶת וְיֵשׁ לוֹ פְּנִים, וְאָמַר: נִתְגַּיְרִיתִי בִּינִי לְבִין עֲצָמִי - נֶאֱמַר לְפֶסֶל אֶת עֲצָמוֹ³⁴, וְאִינוּ נֶאֱמַר לְפֶסֶל אֶת הַפְּנִים³⁵. וְחוּזֵר וְטוֹבֵל בְּבֵית דִּין³⁶.

34 שם מז, א. ואסור לו לדור עם האשה הישראלית, שבהודאתה אסרה על עצמו. 35 מכיון שהוחזק כשרים. 36 שם. מכיון שלפי דבריו לא היו הגירות והטבילה בפני שלשה, וכמבואר בהלכה הקודמת. אבל הטפת דם ברית אינו צריך, שמילה אינה צריכה שלשה. ראה בכ"ח יו"ד סי' רסח.

ט. גִּיּוֹרֶת שְׂרַאֲיוֹנָה נוֹהֶגֶת בְּדַרְכֵי יִשְׂרָאֵל תְּמִיד, כְּגוֹן שְׂתַטְבֵּל לְנִדְתָּה³⁷ וְתַפְרִישׁ תְּרוּמָה מְעַסְתָּה וּכְפִיּוּצָה בְּזָה; וְכֵן גֵר שְׂנוֹהֵג בְּדַרְכֵי יִשְׂרָאֵל, שְׂטוֹבֵל לְקָרְיוֹ וְעוֹשֶׂה כָּל הַמְצֻוֹת - הֲרִי אֵלּוּ בְּחֻזְקַת גְּרִי צָדֵק, וְאִף עַל פִּי שְׂאִין שֶׁם עֵדִים שְׂמַעֲיֵדִין לְפָנֵי מִי שְׂנִתְגַּיֵר. וְאִף עַל פִּי כֵן, אִם בָּאוּ לְהַתְעַרֵב בְּיִשְׂרָאֵל - אִין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טו. לפיכך לא קבלו⁶⁵ בית דין גרים פל' ימי דוד ושלמה. בימי דוד - שָׁמָא מן הפחד חזרו; ובימי שלמה - שָׁמָא בשביל המלכות והטובה והגדלה שהיו בה ישראל חזרו. שָׁפַל החזרו מן עבודת פוכבים ומזלות בשביל דבר מהבלי העולם - אינו מגרי הצדק⁶⁶. ואף על פי כן היו גרים הרבה⁶⁷ מתגירים בימי דוד ושלמה בפני הדייטות⁶⁸. והיו בית דין הגדול חוששין להם, לא דוחין אותן אחר שטבלו מִקְּבֵל מְקוֹם⁶⁹, ולא מקרבין אותן עד שתראה אחריתם.

(65) שם כד, ב. (66) אלא גרים גרורים. ראה שם ב'תוספות' דיבור-המתחיל בימי דוד. (67) שם עט, א. (68) שלא ידעו ההלכה, שאין מקבלים גרים בימים אלו. (69) בכל אופן, והרי הם גרים.

טז. ולפי שגיר שלמה נשים ונשאן, וכן שמשון גיר ונשא, והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל דבר, ולא על פי בית דין⁷⁰ גירום - חשכן הפתוב⁷¹ כאלו הן עובדות פוכבים ומזלות ובאסורן עומדין. ועוד, שהוכיח סופן על תחלתן⁷², שהן עובדות פוכבים ומזלות שלהן, וכגון להן במות. והעלה עליו הפתוב כאלו הוא⁷³ בנאן, שנאמר: אז יבנה שלמה במה.

(70) שבית-דין הגדול חוששין להם, כמבואר בהלכה הקודמת. (71) שופטים יד, ג; מלכים-א, יא, ד. (72) נראה אחריתן. (73) שבת נו, ב.

יז. גר שלא בִּדְקוּ אַחֲרָיו, או שלא הודיעוהו המצות וענין, ומל וטבל בפני שלשה דייטות - הרי זה גר. אפלו נודע שבשביל דבר הוא מתגר, הואיל ומל וטבל - יצא מִקְּבֵל העובדי פוכבים ומזלות, וחוששין⁷⁴ לו עד שיתבאר צדקותו. ואפלו חזר ועבד פוכבים ומזלות - הרי הוא פִּישְׂרָאֵל מומר⁷⁵, שקדושי קדושי⁷⁶ ומצוה להחזיר אבדתו⁷⁷. מאחר שטבל - נעשה פִּישְׂרָאֵל. ולפיכך קימו שמשון ושלמה נשותיהן⁷⁸, ואף על פי שנגלה סודן⁷⁹.

(74) לא דוחים אותו ולא מקרבים אותו עד שתראה אחריתו, כמבואר בהט"ז. (75) [זה נמשך למה שכתב למעלה "הואיל ומל וטבל, יצא מכלל הגוים" (כסף-משנה). אמנם מלשונו של ה'מגיד משנה' משמע שהמדובר בחזר לסורו ועבד עבודה-זרה, אבל עלינו לדחוק וליישב דבריו, שהתכוון לחזור לסורו, אבל לא עבד עבודה-זרה, כי אם עבד - הרי לא עדיף מגוי שגם הוא עובד מחמת רגילותו. ואפשר גם ליישב דברי ה'מגיד משנה' באופן אחר, ואין כאן המקום להאריך]. (76) יבמות מז, ב. (77) עבודה זרה כו, ב. (78) מפני שמן הדין הן ישראליות גמורות. (79) יתכן שצריך להכתב "סורן", וכן בדפוס אמשטרדם. כלומר,

מטבילו. ואין העבד טובל אלא בפני שלשה וביום, כגר; שִׁמְקָצַת גְרוֹת הוּא⁵³.

(46) יבמות מח, א. (47) הקונה. (48) כלומר, לפני שהטבילו הכהן לשם עבודתו. (49) שם מה, ב. שהמוכר עצמו אין לו קנין בגופו של גוי אחר, ואין בכוחו להקנות לישראל הקונה יותר ממה שיש לו, היינו השעבוד לעבודה, ומכיון שהעבד הקדים עצמו וטבל לשם בן חורין, הוציא עצמו משעבודו של הישראל שקנאו. (50) שם מו, א. (51) שם. כיון דרבו עומד אצלו, ומיהר לטבול לפני שרבו יטבלנו, הוי כאילו פירש שהוא טובל לשם גירות. (52) שם. "לתת עליו עול מלאכה במים, כדי שתהא נראית כטבילת עבודת" (רש"י שם). (53) שהעבד חייב במצוות כאשה.

יב. פִּישְׂרָאֵל הַעֶבֶד - צָרִיף טְבִילָה אַחֲרָיו⁵⁴ בפני שלשה ביום, שָׁבָה⁵⁵ תגמר גרותו ויהיה פִּישְׂרָאֵל. ואין צָרִיף לְקַבֵּל עָלָיו מְצוֹת וְלִהְדִיעֵו עֲקָרֵי הַדָּת, שִׁפְכָר הוֹדִיעוּהוּ כְּשִׁטְבַל לְשֵׁם עֶבְדוֹת.

(54) מדרבנן (מגיד-משנה). (55) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: שבה, כלומר בטבילה.

יג. ובמקוה הפֶּשֶׁר לטבילת נדה - שם⁵⁶ מטבילין את הגרים ואת העבדים ואת המשחררים. וכל דבר שחוצץ בנדה - חוצץ⁵⁷ בגרים ובעבדים ובמשחררים.

(56) שם מז, ב. (57) שם.

יד. אל יעלה על דעתך, שמשון המושיע את ישראל או שלמה מלך ישראל שנקרא⁵⁸ ידיד יוני⁵⁹ נשאו נשים נכריות בגייתן. אלא סוד⁶⁰ הדבר כך הוא: שהמצוה הנכונה, פשיבא הגר או הגיורת להתגר - בודקין אחריו שָׁמָא בגלל ממון שיטל או בשביל שררה שיזכה לה או מפני הפחד בִּאֵל הַכְּנָס לְדָת. ואם איש הוא - בודקין אחריו שָׁמָא עֵינֵי נֶמֶן בְּאִשָּׁה יְהוּדִית; ואם אשה היא - בודקין שָׁמָא עֵינֵיהָ נְתָנָה בְּכַחוֹר מִבְּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל⁶¹. אם לא נמצא להם עלה⁶² - מודיעין אותן⁶³ כִּבְדַּעַל הַתּוֹרָה וְטִרְחַ שִׁישׁ בְּעִשְׂתֵּיהֶן עַל עַמֵּי הָאֲרָצוֹת, כְּדִי שִׁיפְרְשׁוּ. אם קבלו ולא פֶּרְשׁוּ, וְרָאוּ אוֹתָן שְׁחֹזְרוּ מֵאֲהָבָה - מְקַבְּלִים אוֹתָן⁶⁴; שְׁנַאֲמַר: וְתָרָא כִּי מֵתְאֲמַצַּת הִיא לְלֶכֶת אִתָּהּ וְתַחֲדַל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ.

(58) בדפוס רומי, קושטא, שונצין וויניצא, ובכת"י תימן: חסרה המלה "שנקרא". (59) בדפוסים אחרים, הגירסא: ידידי ה', כלומר, שניהם שמשון ושלמה. בדפוס רומי ובכת"י תימן הגירסה: ידידיה, "ויקרא את שמו ידידיה" (שמואל-ב יב, כה). (60) ענין הדבר, השווה פי"א מהל' קידוש החודש ה"ד, "סוד העיבור". (61) יבמות כד, ב. (62) שום סיבה במה לתלות רצון הגירות. (63) שם מז, א. (64) שם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בו אמנת הייחוד. (8) "כשקוצר ומאלם לא ילקט השבלים הנושרות בשעת הקציר אלא יניחם לעניים, שנאמר (ויקרא כג, כב) ולקט קצירך לא תלקט... לעני ולגר תעזוב אותם" (פ"א מהל' מתנות עניים ה"ד). (9) "המעמר ושכח אלומה אחת בשדה, הרי זה לא יקחנה, שנאמר (דברים כד, יט) ושכחת עומר בשדה, לא תשוב לקחתו" (שם ה"ה). (10) "הקוצר את שדהו, לא יקצור את כל השדה כולה אלא יניח מעט קמה לעניים בסוף השדה, שנאמר (ויקרא כג, כב) לא תכלה פאת שדך בקוצרך" (שם ה"א). רבינו סידר "לקט שכחה ופאה", וכן הוא בגמרא (שם). סדר זה נמצא שנוי במשנה (פאה פ"ד, מ"ו) "מן הלקט ומן השכחה ומן הפאה". "נקטינהו (אחזם וסדרם) בסדר שרגיל להיות, שכן בתחילת הקצירה, אפשר ושכח להיות נושר, אבל שכחת עומר או קמה אינו רגיל שישכח בתחילת הקצירה, והדר (ואחר-כך) תנא (למד) פאה, שמקומה בסוף השדה" (תוספות יום-טוב, שם). (11) כנראה, טעות-סופר כאן, ויש להגיגה מעשר "עני". וכן הגירסא בגמרא (שם) ובכת"י תימן. "בשלישית ובשישית מן השבוע (בשנה השלישית והששית מן השמיטה) אחר שמפרישים מעשר ראשון, מפריש מן השאר מעשר אחר ונותנו לעניים, והוא הנקרא מעשר עני" (פ"ז מהל' מתנות עניים ה"ד). רבינו פירט רק מתנות עניים אלו (וכן בגמרא), ולא חשב תרומות ומעשר ראשון גם לא מצות צדקה, מפני שמתנות אלו שונות מתרומות ומעשר ראשון וצדקה. מתנות כהונה ולויה הם של בעלים ליתנן לכל כהן שירצו, שנאמר (במדבר ה, י) ואיש את קדשיו לו יהיו" (פ"ב מהל' תרומות ט"ו), וכן בצדקה, "עני שהוא קרובו קודם לכל אדם" (פ"ז מהל' מתנות עניים ה"ג). לא כן במתנות עניים: "כל מתנת עניים

אף-על-פי שחזרו לסורן (מנהגן הרע) ועבדו עבודה-זרה, נחשבות הן כישראליות.

יח. ומפני זה אמרו חכמים: קשים להם גרים לישראל פנגע צרעת⁸⁰. שרפן חוזרין בשביל דבר⁸¹, ומטעין את ישראל, וקשה הדבר לפרש מהם אחר שנתגירו. צא ולמד מה ארע במדבר במעשה העגל ובקברות התאווה, וכן רב הנסיגנות⁸² האספסוף⁸³ היו בהן תחלה.

(80) יבמות מז, ב. (81) איזה מקרה שהוא. (82) ככתוב: וינסו אותי זה עשר פעמים (במדבר יד, כב). (83) ערב רב.

~ שבת קודש י' שבט ~

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עֶשְׂרִי

1) יבאר כיצד מקבלין גרי הצדק; ואי זה הוא גר תושב ואם מקבלין אותו [בזמן הזה]; עבד שנלקח מן הגויים אומרים לו מה ראית שבאתה; גר שנתגייר כקטן שנולד דמי; וכיצד דין הגרים בעריות ובשניות.

א. פיצד מקבלין גרי הצדק? פשיבוא אחד² להתגיר מן העובדי פוכבים ומזלות, ויבדקו³ אחריו ולא ימצאו עלה - אומרים לו: מה ראית שבאת להתגיר? אי אתה יודע שישאל פזמן הזה דוויים ודחופים ומסחפין⁵ ומטרפין ויסורין באין עליהן? אם אמר: אני יודע ואיני פדאי⁶ - מקבלין אותו מיד.

2) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: "אחד" ליתא. (3) כמבואר למעלה פ"ג הי"ד. (4) יבמות מז, א. (5) "שפלים וכפויין" (רש"י). (6) "ואיני ראוי להשתתף בצרתם, ומי יתן ואזכה לכך" (רש"י).

ב. ומודיעין אותו עקרי הדת, שהוא יחוד השם ואסור עבודת פוכבים ומזלות, ומאריכין⁷ בדבר הזה. ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות, ואין מאריכין בדבר זה. ומודיעין אותו עון לקט⁸ שכחה⁹ ופאה¹⁰ ומעשר שני¹¹.

ומודיעין אותו ענין של מצות. פיצד? אומרים לו: הוי יודע, שעד שלא באת לדת זו, אם אכלת חלב - אי אתה ענוש פרת, אם חללת שבת - אי אתה ענוש סקילה; ועכשוי אחר שתתגיר, אם אכלת חלב - אתה ענוש פרת, אם חללת שבת - אתה ענוש סקילה. ואין מרפין עליו¹², ואין מדקדקין¹³ עליו, שמא יגרם לטרדו ולהטותו מדרך טובה לדרך רעה. שבתתחלה אין מושכין את האדם אלא בדברי רצון ורפים¹⁴. וכן הוא אומר: בחבלי אדם אמשכם, ואחר כך בעבותות אהבה.

(7) להסביר לו בהרחבה, כדי שידע להכיר את ה' ותשתרש

(15) שם. (16) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: "שם", כלומר במציאות. ראה ביאורנו למעלה (פרק יא, אות ג). (17) "וכל העושה כל הכתוב בה (בתורה) ויודעו דעה גמורה נכונה, זוכה בה לחיי העולם הבא" (פ"ט מהל' תשובה ה"א).

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נִקְרָא שְׁמוֹ תוֹשֵׁב? לְפִי שְׁמֹתָר לָנוּ לְהוֹשִׁיבוּ בְּיַמֵּינוּ
בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים
וּמְזֻלוֹת.³³

(32) עבודה זרה סד, ב. (33) פ"י ה"ו.

ח. וְאִין מְקַבְּלִין גַּר תוֹשֵׁב אֶלָּא בְּזִמְן שְׁהֵיבֵל
נוהג³⁴; אֲבָל בְּזִמְן הַזֶּה, אֲפִלוּ קָבֵל עָלָיו כָּל הַתּוֹרָה
כְּלָה חוּץ מִדְּקָדוּק אֶהָד - אִין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ.³⁵

(34) ערכין כט, א. ראה השגת הראב"ד. "ולדעת רבינו נראה
לומר . . . שאם מעצמו קיבל עליו שבע מצוות שאינן
מונעין אותו משיבת הארץ, ולא בא לומר אלא שאין
בית-דין מקבלין אותו" (כסף-משנה, פ"י מהל' עבודה-זרה
ה"ו). (35) בכורות ל, ב: "נכרי שבא לקבל דברי תורה חוץ
מדבר אחד . . . אין מקבלין אותו . . . ואפילו דקדוק אחד".
ודעת רבינו, שהגמרא מדברת בנכרי הרוצה להשאר בגיותו
ולהיות גר תושב, ובזמן שאין היובל נוהג, לכן אין מקבלין
אותו.

ט. הַעֲבֹד הַגְּלָקָח מִן הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת³⁶ - אִין
אוֹמְרִין לוֹ: מָה רְאִיתָ שֶׁבָּאתָ? אֶלָּא אוֹמְרִים לוֹ:
רְצוֹנָךְ שֶׁתִּפְגַּס לְכָלֵּל עַבְדֵי יִשְׂרָאֵל וְתִהְיֶה מִן
הַכְּשָׁרִים אוֹ לֹא? אִם רָצָה³⁷ - מוֹדִיעֵין לוֹ³⁸ עַקְרֵי
הַדָּת, וּמְקַצֵּת מִצְוֹת קְלוֹת וְחִמּוּרוֹת, וְעֲנִשָׁן וְשִׁכְרָן,
כְּמוֹ שְׁמוֹדִיעֵין אֶת הַגֵּר. וּמְטַבְּלִין אוֹתוֹ כְּגֵר,
וּמוֹדִיעֵין אוֹתוֹ כְּשֶׁהוּא בְּמִים. וְאִם לֹא רָצָה לְקַבֵּל -
מְגַלְּגְלִין עָלָיו³⁹ כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֳדָשׁ⁴⁰ וּמוֹכְרוֹ
לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת, וְאִסּוּר לְקַיְמוֹ יוֹתֵר עַל כֵּן⁴¹.
וְאִם הִתְנַה עָלָיו מִתְחִלָּה שֶׁלֹּא יִמּוֹל וְלֹא יִטַּבֵּל אֶלָּא
יִהְיֶה גַר תוֹשֵׁב⁴² - מִתָּר לְקַיְמוֹ בְּעַבְדוֹתוֹ כְּשֶׁהוּא גַר
תוֹשֵׁב. וְאִין מְקַיְמִין עֲבֹד כְּזֶה אֶלָּא בְּזִמְן הַיּוֹבֵל⁴³.

(36) שהרי לא בא מאליה מהתעוררות עצמית. (37) יבמות
מח, א. (38) בדפוס רומי, ובכת"י תימן: "אותו". (39) יש
להגיה "עמו", וכן בגמרא ובכת"י תימן, ובהל' עבדים (פ"ח
ה"ב). (40) שם, ב. (41) שם. (42) אם מקבל עליו שבע
מצוות בני נח, ואז מותר לקיימו (מגיד-משנה).
(43) כמבואר בהלכה הקודמת.

י. הַעֲבֹדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת⁴⁴ אִין אִסּוּרִים עָלֵיהֶם
מִשּׁוּם עֲרֹה אֶלָּא אִמּוֹ⁴⁵, וְאִשֵּׁת אַבִּיו, וְאִחּוֹתוֹ
מֵאִמּוֹ, וְאִשֵּׁת אִישׁ, וְזָכָר, וּבְהֵמָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאָר
בְּהִלְכוֹת מְלָכִים וּמְלַחְמוֹתֵיהֶן⁴⁶; אֲבָל שְׂאֵר עֲרִיּוֹת -
מִתְרִין לָהֶן.

(44) להבין דברי רבינו בהלכות י"טו, ניתן הקדמה קצרה.
העריות האסורות לישראל נחלקות לארבע דרגות: א) שאינן
מצד קורבה כלל, והן ארבע: (1) אשת איש. (2) נדה. (3)
זכור. (4) בהמה. כל אלו אסורות גם לגויים, חוץ מנדה. ב)
קרובות מצד עצמו, והן שבע: (1) בתו. (2) בת בתו. (3)
בת בנו. (4) אמו. (5) אחותו. (6) אחות אביו. (7) אחות

ד. וְאוֹמְרִים לוֹ: הֲיִי¹⁸ יוֹדֵעַ, שֶׁהַעוֹלָם הֵבֵא אִינוּ
צְפוּנִים¹⁹ אֶלָּא לְעַדִּיקִים, וְהֵם יִשְׂרָאֵל. וְזֶה שֶׁתִּרְאֶה
יִשְׂרָאֵל בְּצַעַר בְּעוֹלָם הַזֶּה - טוֹכָה הִיא צְפוּנָה לָהֶם,
שְׂאִינָן יְכוּלִין לְקַבֵּל רַב טוֹכָה בְּעוֹלָם הַזֶּה²⁰ כְּאִמּוֹת,
שְׂמָא יְרוּם לָבָם וְיִתְעוּ וְיִפְסִידוּ שִׁכְרַי הַעוֹלָם הֵבֵא,
כְּעִנְיָן שְׂנֵאֲמַר: וַיִּשְׁמַן יִשְׂרָאֵן וַיִּבְעֹט.

(18) שם. (19) גנוז, שמור, כלומר מקומם בעולם הבא
מובטח, כמו שמבאר, שהצער שיש לישראל בעולם הזה,
הוא בכדי שרוב הטובה לא יסיר לבם מה' ותורתו, ויפסידו
שכרם בעולם הבא. אכן זה רק לישראל, אבל הגויים,
אף-על-פי ש"חסידי אומות העולם יש להם חלק לעולם
הבא" (פ"ג מהל' תשובה ה"ה) - חלקם אינו שמור וגנוז,
ההשגחה העליונה אינה שומרת עליהם שלא יבעטו ושלא
יפסידו שכר עולם הבא. ראה בהגהות רבי צבי חיות, שם.
(20) שם.

ה. וְאִין הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְבִיא עָלֵיהֶן רַב
פְּרָעוֹנוֹת²¹, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאָכְדוּ; אֶלָּא כָּל הָעוֹבְדֵי
כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת כְּלִין, וְהֵן עוֹמְדִין²². וּמְאָרִיכִין בְּדָבָר
הַזֶּה, כְּדִי לְחַבְּקֵן. אִם חִזַּר בּוֹ וְלֹא רָצָה לְקַבֵּל -
הוֹלֵךְ לְדַרְכוֹ²³; וְאִם קָבֵל - אִין מְשִׁהִין אוֹתוֹ, אֶלָּא
מְלִין אוֹתוֹ מִיָּד²⁴. וְאִם יִהְיֶה מְהוּל - מְטִיפִין מִמֶּנּוּ
דָם בְּרִית²⁵. וּמְשִׁהִים אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּתְרַפָּא רְפוּאָה
שְׁלֵמָה²⁶, וְאַחַר כֵּן מְטַבְּלִין אוֹתוֹ.

(21) שם. (22) 'נתחומא' פרשת נצבים: "אבל ישראל
נופלין ועומדין". (23) מסכת גרים פ"א, ב. (24) יבמות
מז, ב: "שהויי מצוה לא משהינן" (אין מעכבים עשיית
מצוה). (25) שבת קלה, א. ראה 'כסף משנה' פ"א מהל'
מילה ה"ז. (26) יבמות, שם: "נתרפא מטבלין אותו".
שהמים "מכבידין את חולי המכה" (רש"י).

ו. וְשִׁלְשָׁה²⁷ עוֹמְדִין עַל גְּבִיו וּמוֹדִיעֵין אוֹתוֹ מְקַצֵּת
מִצְוֹת קְלוֹת וּמְקַצֵּת מִצְוֹת חִמּוּרוֹת פְּעַם שְׁנֵי²⁸,
וְהוּא עוֹמֵד בְּמִים. וְאִם הִיָּתָה אִשָּׁה²⁹ - נְשִׁים
מוֹשִׁיבוֹת אוֹתָהּ בְּמִים³⁰ עַד צְוֹאָרְהָ, וְהַדִּיעִין מִבַּחֲוִין,
וּמוֹדִיעֵין אוֹתָהּ מְקַצֵּת מִצְוֹת קְלוֹת וְחִמּוּרוֹת, וְהִיא
יוֹשֶׁבֶת³¹ בְּמִים. וְאַחַר כֵּן טוֹבֵלֶת בַּפְּנִיָּהֶם. וְהֵן
מַחְזִירִין פְּנֵיהֶן וְיוֹצִאִין, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵרְאוּ אוֹתָהּ
כְּשֶׁתַּעֲלֶה מִן הַמַּיִם.

(27) שם. (28) שם. "על-ידי טבילה הוא נכנס לכלל גירות,
הילכך בשעת טבילת מצוה - צריך לקבל עליו עול מצוות"
(רש"י שם). (29) שם. (30) שגופה לא ייראה.
(31) כלומר, היא נשאת יושבת במים עד צוארה.

ז. אִי זֶה הוּא גַר תוֹשֵׁב? זֶה עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת
שֶׁקָּבֵל³² עָלָיו שֶׁלֹּא יַעֲבֹד כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת עִם שְׂאֵר
הַמִּצְוֹת שֶׁנִּצְטוּוּ בְּנֵי נַח, וְלֹא מִלְּוֹלָה טַבֵּל - הֲרִי זֶה
מְקַבְּלִין אוֹתוֹ, וְהוּא מְחַסִּידֵי אֲמוֹת הַעוֹלָם. וְלָמָּה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לְאָחוֹתֶיךָ⁵⁷ וְנִתְגַּיְרוּ - מִפְּרִישֵׁיךָ אוֹתָן, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָיִם⁵⁸; וְאִם הָיָה נָשׁוּי לְשָׂאֵר עֲרִיּוֹת⁵⁹ וְנִתְגַּיַר הוּא וְאִשְׁתּוֹ - אֵין מִפְּרִישֵׁיךָ אוֹתָן⁶⁰. גַּר אֶסוּר בְּשָׂאֵר הָאֵם אַחֵר שֶׁנִּתְגַּיַר מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, וּמִתֵּר בְּשָׂאֵר הָאָבִי⁶¹. אָף עַל פִּי שְׂיֹדֵעַ בּוֹדְאֵי שְׂנֵי שָׂאֵר מֵאֲבִיו, כְּגוֹן תְּאוּמִים⁶², שֶׁדָּבָר בְּרוּר שֶׁאֲבִיו שָׁל זֶה הוּא אֲבִיו שָׁל זֶה, אָף עַל פִּי כֵן לֹא גָזְרוּ עַל שָׂאֵר אֲבִיו. לְפִיכֵף נוֹשֵׂא הַגֵּר אֵשֶׁת אַחֵיו מֵאֲבִיו, וְאֵשֶׁת אַחֵי אֲבִיו, וְאֵשֶׁת אֲבִיו, וְאֵשֶׁת בְּנוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁנְאָת לְאֲחֵיו אוֹ לְאֲבִיו אוֹ לְאֲחֵי אֲבִיו אוֹ לְבָנוֹ אַחֵר שֶׁנִּתְגַּיְרוּ. וְכֵן אַחוֹת אִמּוֹ מֵאֲבִיָּהּ, וְאַחוֹתוֹ מֵאֲבִיו, וּבִתּוֹ שֶׁנִּתְגַּיְרָה - מִתְּתָר לוֹ. אֲבָל אֵינוֹ נוֹשֵׂא לֹא אַחוֹתוֹ מֵאִמּוֹ, וְלֹא אַחוֹת אִמּוֹ מֵאִמָּהּ, וְלֹא אֵשֶׁת אַחֵיו מֵאִמּוֹ שֶׁנִּשְׁנְאָה אַחֵיו מֵאִמּוֹ אַחֵר שֶׁנִּתְגַּיַר; אֲבָל אִם נִשְׁנְאָה אַחֵיו כְּשֶׁהוּא עוֹבֵד פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת⁶³ - הֲרֵי זֶה מִתְּתָר לוֹ.

(57) מאמו שהיתה ערוה עליו עוד בגיותו (כמבואר בה"י). (58) בהלכה הקודמת, שאסורות לגר, שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה. (59) אלו שפירטנו למעלה (באות מג). (60) ואינן דומין לאמו ואחותו מאמו, ששם הטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, לכן מפרישים אותם, אבל בשאר עריות אין לחוש לזה, שהרי רואים שלא קלה הקדושה, שאמו ואחותו מאמו כן אסורות, אלא יאמרו שאחרי שקיבלו התורה נתחדשה אצלם ההלכה (כסף-משנה). (61) אפילו באשת אביו שהיתה אסורה עליו בגיותו. שרק בעריות שאין בו צד אב, אנו חוששין שיבואו לטעות ולהתיר בישראל, אבל בקורבת האב לא יבואו לטעות, שכולם יודעים שבגוים אין יחס לזרע האב ('תוספות' יבמות כב). (62) שם צח, א. שחכמים לא אסרו אלא מן האם לבד, אבל לא מן האב ומן האם, מפני שהן נקראות על שם האב, ולא יבואו לטעות ולהתיר גם בישראל. (63) שם.

יד. שני אחים תאומים שהיתה הורתן שלא בקדושה⁶⁴ ולדתן בקדושה⁶⁵ - תיבין משום אשת אח⁶⁶.

(64) לפני הגירות. (65) לאחר שנתגיירו ההורים. (66) שם צז, א. כאשר אח מן האם "שהרי היא כישראלית שילדה בנים" (רש"י שם).

טו. הנושא⁶⁷ גיורת ובתה הגיורת⁶⁸, או שתי אחיות מן האם - יושב עם אחת מהן, ומגרש השניה⁶⁹. נשא גיורת ומתה - הרי זה מתר לשא אמה או בתה; שלא גזרו אלא בתייהן⁷⁰. ומתר לאדם לשא שתי אחיות גיורות מן האב; שלא גזרו בשאר האב, כמו שבארנאי⁷¹.

(67) ואפילו זה שנשאן הוא ישראל. (68) לאחר שנתגיירו. (69) שם צח, ב. שהקידושין תופסים בשתייהן, שגר שנתגייר כקטן שנולד, אבל מדרבנן אסור לו לקיים שתייהן, שלא

אמו. והן מותרות לגוים חוץ מאמו ואחותו מאמו. ג) קרובות מצד אשתו, ושבע הן: (1) בתה. (2) בת בתה. (3) בת בנה. (4) אמה. (5) אם אמה. (6) אם אביה. (7) אחותה. וכולן מותרות לבני נח. ד) נשי קרובים, והן ארבע: (1) אשת אביו. (2) אשת אחי אביו. (3) אשת בנו. (4) אשת אחיו. וכולן מותרות לגוים חוץ מאשת אביו. העריות האסורות לישראל, מדין התורה הן עשרים ושנים. ורק שש מהן אסורות לגוים: שלש מדרגה א, שתיים מדרגה ב, ואחת מדרגה ג. ובגרים: כל הארבע מדרגה א, אסורות לגר מן התורה ואף נדה. יתר העריות משלש הדרגות, אלו שיש בהן צד אב מותרות לגרים אפילו מדרבנן. אפילו הערוה שהיתה אסורה עליו בהיותו בגיותו, כגון אשת אביו, ובוזה הוא קל מגוי, והעריות שיש בהן רק צד אם: אלו שהיו אסורין עליו גם בגיותו, כמו אמו ואחותו מאמו, אסורות לו מדרבנן, מהטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, ואפילו אם נשא אותן באיסור בגיותו, כשמתגייר מפרישין אותם. והעריות שהיו מותרות לו בגיותו, אסורות לו מדרבנן, מהטעם שלא יבואו לטעות ולומר, שגם ישראל מותר באלו העריות, ועל הקרובות שמצד האב, לא גזרו רבנן, כי לא יאמרו כבר שבאו מקדושה חמורה לקדושה קלה, מאחר שקרובות מצד האם כן אסורות, וגם לא יבואו להתיר בישראל, כי ידוע הכלל, שהתורה אפקריה לזרע של הגויים. העריות האסורות לגר מדרבנן, הן תשע: שתיים מהטעם שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה, אמו ואחותו מאמו. ושבע מהטעם שלא יטעו ויחשבו שגם לישראל מותרות, והן: (1) בת אשתו הגויה. (2) בת בתה. (3) אמה. (4) אם אמה. (5) אחותה מן האם. (6) אחות אמו מן האם. (7) אשת אחיו מאמו. (45) סנהדרין נח, ב. (46) פ"ט ה"ה.

יא. עובד פוכבים ומזלות שנתגייר⁴⁷ ועבד שושפתחרר⁴⁸ - הרי הוא פקטן שנוגד, וכל שאר בשר שהיו לו כשהוא עובד פוכבים ומזלות או כשהוא עבד - אינן שאר בשר, ואם נתגייר הוא והם - אינו תיבין⁴⁹ על אחת מהם משום ערוה כלל.

(47) יבמות כב, א. (48) שם צז, ב. (49) מן התורה.

יב. דין תורה⁵⁰, שמתר לעובד פוכבים ומזלות⁵¹ שישא אמו או אחותו מאמו שנתגיירו; אבל חכמים אסרו⁵² דבר זה, כדי שלא יאמרו: באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה; שאמש⁵³ היתה לו זו אסורה⁵⁴, והיום⁵⁵ מתרת. וכן גר שבא על אמו או אחותו והיא בגיורתה - הרי זה כבא על הנכרית⁵⁶.

(50) שם כב, א. (51) בכת"י תימן: "לגר", וכן הוא לשון השולחן ערוך' יו"ד סי' רסט ס"א. (52) שם. (53) כלומר, לפני שנתגיירו. (54) כמבואר למעלה ה"י. (55) משנתגיירו. (56) שאסורה לישראל מדרבנן.

יג. כיצד דין הגרים בעריות של שאר בשר? אם היתה נשוי כשהוא עובד פוכבים ומזלות לאמו או

מתוך מהדורת חזק

הנרבעת. לא כגוי הבא על הבהמה שהוא לברו נהרג ואין הורגים את הבהמה (פ"ט מהל' מלכים ה"ו). ראה 'אור שמח'; חידושים ומקורות מבעל ה'מנחת חינוך'. (81) וכן הם אסורים באשת איש של ישראל ובנדה אפילו שפחה שאיסורן אינן משום קורבה (ה'חינוך' ומגיד-משנה).

יט. עֲבָדִים שֶׁנִּשְׁתַּחֲרָרוּ - הָרִי הֵן כְּגֵרִים. פֶּלַע שְׁאֲסוּר לְגֵרִים - אֲסוּר לְהֵן, וְכָל הַמֵּתָר לְגֵרִים - מֵתָר לְהֵן. נֹתֵן⁸² אָדָם שֶׁפָּחַתוֹ לְעֶבְדוֹ אוֹ לְעֶבֶד חֶבְרוֹ, וּמוֹסֵר שֶׁפָּחַח אַחַת לְשָׁנֵי עֲבָדִים לְכַתְּחָלָה⁸³, וְאֵינֶן צְרִיכִין שׁוּם דְּבָר, אֲלָא הָרִי הֵן כְּבִהְמוֹת. וְשֶׁפָּחַח שֶׁהִיא מִיְחַדָּת לְעֶבֶד אוֹ שְׁאֵינָה מִיְחַדָּת - אַחַת הִיא; לְפִי שְׁאֵין אִישׁוֹת⁸⁴ אֲלָא לְיִשְׂרָאֵל⁸⁵ אוֹ לְעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת⁸⁶ עַל הַעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת⁸⁷, אֲבָל לֹא לְעֲבָדִים⁸⁸ עַל הַעֲבָדִים⁸⁹ וְלֹא לְעֲבָדִים⁹⁰ עַל יִשְׂרָאֵל⁹¹.

(82) נדה מז, א. (83) מכילתא דרשב"י (שמות כא, ד) "יכול לא יתן לעבדיו הכנעניים שפחה אחת לשנים? תלמוד-לומר (בעבד עברי) אדוניו יתן לו אשה, לו אינו נותן שפחה אחת לשנים, נותן הוא לעבדיו הכנעניים שפחה אחת לשנים". ראה פ"ג מהל' עבדים ה"ה. (84) שתקרא אשת איש לחייב מי שבא עליה. (85) אשת איש של ישראל, וכל מי שבא עליה, בין ישראל, בין גוי ובין עבד - חייב. (86) אשת איש של גוי. (87) שגוי הבא עליה חייב. אבל ישראל הבא על אשת גוי, פטור משום אשת איש "אשת רעהו, פרט לאשת אחרים" (סנהדרין נב:). ועבד הבא על אשת גוי - גם כן פטור, שיצא מכלל גוי כמבואר למעלה (ה"י"ו). (88) אשת עבד. (89) לחייב את העבד הבא עליה. (90) אשת עבד. (91) שישראל הבא על אשת עבד - פטור. אבל גוי הבא על אשת עבד - חייב. ראה 'מנחת חינוך' מצוה לה, ד"ה ועכו"ם.

יבואו להחליף ולהתיר גם בישראל. (70) שם: "כולי האי לא גזרו" (עד כדי כך לא גזרו). (71) בה"ג.

טז. הַשְּׁנִיאוֹת⁷² כֶּלֶן - לֹא גָזְרוּ עֲלֵיהֶן כְּגֵרִים⁷³. לְפִיכֶן מֵתָר הַגֵּר לְשֵׂא אִם אִמּוֹ. וְנוֹשֵׂא אָדָם גִּירָת וְאִם⁷⁴ אִמָּה אוֹ בַת בַּת בְּתָהּ. וְכֵן בְּשֵׂאֵר הַשְּׁנִיאוֹת.

(72) "האסורות מפי הקבלה ואיסורן מדברי סופרים, והן הנקראות שניות מפני שהן שניות לעריות" (פ"א מהל' אישות ה"ו). (73) שם כב, א. (74) יש להגיה "ואם אם אמה", שהיא שניה (פ"א מהל' אישות ה"ו), שאילו "אם אמה" היא ערוה מן התורה (למעלה פ"ב ה"ז - ש"ך י"ד סי' רסט ס"ק יב). וכן הגירסא בכת"י תימן.

יז. הָעֶבֶד מֵתָר לְשֵׂא אִמּוֹ כִּשְׁהוּא עֶבֶד, וְאֵין צְרִיךְ לֹמַר בְּתוֹ וְאֶחָתוֹ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן. שֶׁכֶּבֶר יֵצֵא מִכֶּלֶל עוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת⁷⁵, וְאֵין הָעֲרִיּוֹת⁷⁶ הָאֲסוּרוֹת עַל הָעוֹבְדֵי כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת אֲסוּרוֹת עֲלָיו; וְלֹא כֹּא לְכֶלֶל יִשְׂרָאֵל⁷⁷, כִּדִּי שְׁוִיֵּאֲסוּרוֹ עֲלָיו עֲרִיּוֹת⁷⁸ הָאֲסוּרוֹת⁷⁹ עַל הַגֵּרִים.

(75) סנהדרין נח, ב. (76) כל העריות האסורות משום קורבה. (77) כשמל וטבל לשם עבדות. (78) האסורות משום קורבה, המפורטות למעלה (ה"י). (79) מדרבנן, כגר שגזרו עליו. או משום שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה (אמו ואחותו מאמו), או שלא יבואו לטעות ולהתיר גם בישראל (בת אשתו, בת בתה, אמה, אם אמה, אחותה מן האם, אחות אמו מן האם, אשת אחיו מאמו), בעבד לא גזרו.

יח. וַיִּרְאֶה לִי, שְׂאֵם כֹּא הָעֶבֶד עַל הַזְּכוּר וּבִהְמָה - יִהְיֶה⁸⁰; שְׂאֲסוּר שְׁתֵּי עֲרִיּוֹת אֵלוֹ שְׁוֶה בְּכָל הָאָדָם⁸¹.

(80) שניהם, כלומר גם העבד - הרובע, וגם הבהמה

שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

מְאֻלְהָיִךְ" (ויקרא כה). אָמְרוּ (בבא מציעא נח:): זֹאת אוֹנָאת דְּבָרִים. וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת בהר שם): "כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת-עַמִּיתוֹ" — הָרִי אוֹנָאת דְּבָרִים אֲמוּרָה. כִּיצַד? אִם הִיָּה בְּעַל תְּשׁוּבָה לֹא יֵאמֵר לוֹ: זְכוּר מַעֲשֵׂיךָ הָרָאשׁוֹנִים וְגו', הִיָּו חֲלָאִים וְכוּ' (→ צרות באים עליו — ומצדיק עליו את הדין בהזכירו חטאיו) רָאָה חֲמָרִים (סוחרים המחפשים לקנות ומפנה אותם למקום שאינו שייך כלל) וְכוּ', לֹא יֵאמֵר לוֹ כְּכֹמָה חֲפִץ זֶה (שואלו על מחירו — ואינו חפץ לרכשו) וְגו'". וְאָמְרוּ (בבא מציעא שם): "גְּדוּלָה אוֹנָאת דְּבָרִים מְאוֹנָאת מְמוֹן, שְׁבִאוֹנָאת דְּבָרִים

~ יום ראשון ד' שבט ~

מצוות לא תעשה רנא.

הַמְצָוָה הָרְנ"א — הָאֲזָהָרָה שֶׁהִזְהִינוּ מִלְּהוֹנוֹת זֶה-אֶת-זֶה בְּדָבָרִים, וְהוּא שְׁנֵאמַר לוֹ דְּבָרִים הַמְצָעִים אוֹתוֹ וּמַעֲלִיבִים אוֹתוֹ וְלֹא יוֹכֵל לְעֲמוֹד מִפְּנֵי שִׁתְּפִישׁ מִקָּה, כְּגוֹן שֶׁקָּדְמוֹ לוֹ מַעֲשֵׂי נְעוּרִים וְשֵׁב מִקָּה, וְנֵאמַר לוֹ: תוֹדָה לַה' שֶׁהֵעִיבֶךָ מִדְּרָךְ פְּלוֹנִית אֶל דְּרָךְ טוֹבָה זֹאת, וְכִיּוֹצֵא בְּכָף מְאֻמְרָה פּוֹגַעַת שֶׁל מוֹמִים מְכַאֲבִים, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלָּה: "וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת-עַמִּיתוֹ וְיִרְאֶת

מתוך מהדורת חזק

בְּבֹא מְצִיעָא (כט) שְׁהִמְאַנָּה אֶת-הַגֵּר — עוֹבֵר מִשּׁוּם "לא תונו איש את-אחיו", ומשום "וְגַר לֹא-תוֹנֶה" (שם). וְכֵן הַלּוֹחֲצוֹ — עוֹבֵר מִשּׁוּם "[וְ]לֹא תִלְחָצְנֻהוּ" (שם), נוֹסֵף עַל הֶלְאוּ (לא תעשה רו) הַכּוֹלְלוֹ עִם כָּל-יִשְׂרָאֵל, כְּלוֹמֵר: אוֹנָאת מְמוֹן.

הוא אומר: 'וְיִרְאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ'". וְכֵבֶר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּפִרְקָא ד' מִבְּבֹא מְצִיעָא.

~ יום שני ה' שבט ~

מצות לא תעשה רנא.

הַמִּצְוָה הֶרְנ"א — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהוֹנוֹת זָה-אֶת-זֶה בְּדָבָרִים, וְהוּא שְׁנֵאמַר לוֹ דְּבָרִים הַמְצַעְצֵרִים אוֹתוֹ וּמַעֲלִיבִים אוֹתוֹ וְלֹא יוֹכֵל לַעֲמוֹד מִפְּנֵי שִׂיתְבַּיִשׁ מִהֶם, כְּגוֹן שֶׁקָּדְמוּ לוֹ מַעֲשֵׂי נְעוּרִים וְשֵׁב מִהֶם, וְנֵאמַר לוֹ: תוֹדָה לַה' שֶׁהֶעֱבִירךָ מִדְּרַךְ פְּלוֹנִית אֶל דְּרַךְ טוֹבָה זוֹ, וְכִי־יֵצֵא בְּכַף מֵאֲמִידָה פּוֹגַעַת שֶׁל מוֹמִים מְכֹאֲבִים, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אִישׁ אֶת-עַמִּיתוֹ וְיִרְאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ" (ויקרא כה). אָמְרוּ (בבא מציעא נח): זוּ אוֹנָאת דְּבָרִים. וְלִשׁוֹן סִפְרָא (פרשת בהר שם): "כִּשְׁהוּא אוֹמֵר "וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אִישׁ אֶת-עַמִּיתוֹ" — הֲרֵי אוֹנָאת דְּבָרִים אֲמוּנָה. כִּי־צַד? אִם הִיָּה בְּעַל תְּשׁוּבָה לֹא יֵאמֵר לוֹ: זְכוֹר מַעֲשֶׂיךָ הֶרְאֵשׁוֹנִים וְגוֹ', הִיּוּ תְלָאִים וְכוּ' (— צרות באים עליו — ומצדיק עליו את הדין בהזכירו חטאיו) רָאָה חֲמָרִים (סוחרים המחפשים לקנות ומפנה אותם למקום שאינו שייך כּלל) וְכוּ', לֹא יֵאמֵר לוֹ בְּכִמְהָ חֲפֵץ זֶה (שואלו על מחירו — ואינו חפץ לרכשו) וְגוֹ'". וְאָמְרוּ (בבא מציעא שם): "גְּדוּלָה אוֹנָאת דְּבָרִים מְאוֹנָאת מְמוֹן, שְׁבֹאוֹנָאת דְּבָרִים הוּא אוֹמֵר: 'וְיִרְאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ'". וְכֵבֶר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוּ בְּפִרְקָא ד' מִבְּבֹא מְצִיעָא.

~ יום חמישי ח' שבט ~

מצות לא תעשה רנב.

הַמִּצְוָה הֶרְנ"ב — הָאֲזַהְרָה שֶׁגַּם הִזְהַרְנוּ מִלְּהוֹנוֹת אֶת-הַגֵּר בְּדָבָרִים, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְגַר לֹא-תוֹנֶה" (שם) וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת משפטים שם): "וְגַר לֹא-תוֹנֶה" — בְּדָבָרִים. וְנִכְפַּל הֶלְאוּ וְאָמְרוּ: "לא תונו אתו" (ויקרא יט, לג). וְכִסְפָּרָא (פרשת קדושים): "שְׁלֵא תֵאמֵר לוֹ: אָמַשׁ הִיִּיתָ עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה וְעָשָׂו נִכְנַסְתָּ תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׂכִינָה".

~ יום שישי ט' שבט ~

מצות לא תעשה רנב.

הַמִּצְוָה הֶרְנ"ב — הָאֲזַהְרָה שֶׁגַּם הִזְהַרְנוּ מִלְּהוֹנוֹת אֶת-הַגֵּר בְּדָבָרִים, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְגַר לֹא-תוֹנֶה" (שם) וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת משפטים שם): "וְגַר לֹא-תוֹנֶה" — בְּדָבָרִים. וְנִכְפַּל הֶלְאוּ וְאָמְרוּ: "לא תונו אתו" (ויקרא יט, לג). וְכִסְפָּרָא (פרשת קדושים): "שְׁלֵא תֵאמֵר לוֹ: אָמַשׁ הִיִּיתָ עוֹבֵד עֲבוּדָה זָרָה וְעָשָׂו נִכְנַסְתָּ תַּחַת כַּנְפֵי הַשְּׂכִינָה".

~ שבת קודש י' שבט ~

מצות עשה רמה.

הַמִּצְוָה הֶרְמ"ה — הַצּוּוֵי שֶׁנִּצְטוּיֵנוּ בְּדִין מִקַּח וּמִמְכָר, כְּלוֹמֵר: הַדְּרָכִים שֶׁבִּהְיוֹן מִתְקַבְּלִים הַמִּקַּח וְהַמְּכָר בֵּין הַמּוֹכְרִים וְהַקּוֹנִים, וְכֵבֶר לְמַדּוּ עַל אִפְסוֹ (קנין) זֶה מִפֶּה-שֶׁאָמַר יִתְעַלֶּה: "וְכִי-תִמְכְּרוּ מִמְכָר לְעַמִּיתְךָ וְגוֹ'" (ויקרא כה, יד), אָמְרוּ (בבא מציעא מז): "דְּבָרַי הַנִּקְנָה מִיַּד לְיָד, כְּלוֹמֵר הַמְּשִׁיכָה". וְכֵבֶר נִתְבָּרַר, שֶׁדְּבַר תוֹרָה מְעוֹת קוֹנוֹת, וְאִין הַמְּשִׁיכָה בַּמְּשִׁלְטִין אֶלֶּא תַקְנַת חֲכָמִים: וְכֵן הַמְּסִירָה וְהַהֲגַבָּה. וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ (שם צט): כְּדִרְךָ שֶׁתִּקְנֶנּוּ מְשִׁיכָה בְּלוֹקְחִין כֶּף תִּקְנֶנּוּ מְשִׁיכָה בְּשׁוֹמְרִין (שה"משיכה" לרשותן מטילה עליהן חיובי השומרים). הִנֵּה נִתְבָּאֲרוּ לָךְ, שְׁנֵה שֶׁהִתְנוּ מְשִׁיכָה בְּמִקַּח וּמִמְכָר — תַּקְנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֲרוּ בְּמִקְוֵמוֹ: אֲכַל שְׂאֵר הַדְּרָכִים שֶׁבִּהְיוֹן נִקְנוֹת הַקְּרָקְעוֹת וְזוּלָתָן. כְּלוֹמֵר שֶׁטֶר וְחֻזְקָה — הַסְּמִיכוֹן לְפִסּוּקִים. וְכֵבֶר נִתְבָּאֲרוּ מִשְׁפָּטֵי דִין זֶה, כְּלוֹמֵר: יִדְעַת הַדְּרָכִים שֶׁבִּהְיוֹן מִתְקַבְּלִים הַמִּקַּח בְּכַל-סוּג וְסוּג, בְּפִרְקָא א' מְקוּדוּשֵׁין וּפְרָקָא ד' וּפְרָקָא ח' (מבבא) מְצִיעָא וּפְרָקָא ג' וּפְרָקָא ד' וּפְרָקָא ה' וּפְרָקָא ו' וּפְרָקָא ז' (מבבא) בְּתָרָא.

~ יום שלישי ו' שבט ~

מצות לא תעשה רנג.

הַמִּצְוָה הֶרְנ"ג — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהוֹנוֹת גֵּר אֶצְרֵק וּמִלְּהִזְיָקוֹ בְּמִקְחוֹ וּמִמְכָרוֹ וְהוּא אָמְרוּ: "וְלֹא תִלְחָצְנֻהוּ" (שמות כב, כ) וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת משפטים שם): "וְלֹא תִלְחָצְנֻהוּ — בְּמִמּוֹן" וְכֵבֶר נִתְבָּאֲרוּ בְּמִקְרָא בְּבֹא מְצִיעָא (כט) שְׁהִמְאַנָּה אֶת-הַגֵּר — עוֹבֵר מִשּׁוּם "לא תונו איש את-אחיו", ומשום "וְגַר לֹא-תוֹנֶה" (שם). וְכֵן הַלּוֹחֲצוֹ — עוֹבֵר מִשּׁוּם "[וְ]לֹא תִלְחָצְנֻהוּ" (שם), נוֹסֵף עַל הֶלְאוּ (לא תעשה רו) הַכּוֹלְלוֹ עִם כָּל-יִשְׂרָאֵל, כְּלוֹמֵר: אוֹנָאת מְמוֹן.

~ יום רביעי ז' שבט ~

מצות לא תעשה רנג.

הַמִּצְוָה הֶרְנ"ג — הָאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהוֹנוֹת גֵּר אֶצְרֵק וּמִלְּהִזְיָקוֹ בְּמִקְחוֹ וּמִמְכָרוֹ וְהוּא אָמְרוּ: "וְלֹא תִלְחָצְנֻהוּ" (שמות כב, כ) וְלִשׁוֹן הַמְּכַלְתָּא (פרשת משפטים שם): "וְלֹא תִלְחָצְנֻהוּ — בְּמִמּוֹן" וְכֵבֶר נִתְבָּאֲרוּ בְּמִקְרָא

נביאים

יחזקאל פרק מג י"טו

י אַתָּה בֶּן־אָדָם הִגַּד אֶת־בֵּית־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַפֶּיַת וַיְכַלְמוּ מַעֲוֹנוֹתֵיהֶם וּמְדַדוּ אֶת־תַּכְנִיַּת: יא וְאִם־נִכְלְמוּ מִכָּל־אֲשֶׁר־עָשׂוּ צוּרַת הַפֶּיַת וּתְכוּנָתָו וּמוֹצְאָיו וּמוֹבְאָיו וְכָל־צוּרָתוֹ וְאֶת־פְּלִחְקָתוֹ וְכָל־צוּרָתוֹ (צוּרָתוֹ) וְכָל־תּוֹרָתוֹ הוֹדַע אוֹתָם וְכָתַב לְעֵינֵיהֶם וַיִּשְׁמְרוּ אֶת־פְּלִחְקָתוֹ וְאֶת־פְּלִחְקָתוֹ וְעָשׂוּ אוֹתָם: יב זֹאת תּוֹרַת הַפֶּיַת עַל־רֹאשׁ הָהָר כָּל־גְּבֻלָּו סָבִיב | סָבִיב קִדְשׁ קִדְשִׁים הִנְהִיזָאת תּוֹרַת הַפֶּיַת: יג וְאַלֶּה מִדֹּת הַמִּזְבֵּחַ בְּאַמּוֹת אִמָּה וּמִפָּח וְחִיק הָאִמָּה וְאִמְה־רַחֵב וּגְבוּלָה אֶל־שַׁפְתָּה סָבִיב

רש"י

כשעלו מן הגולה לגאולת עולם אלא שגרם החטא שלא היתה תשובתם הוגנת על מנת שלא לחטוא ויצאו ברשות כורש ובנו לעצמן ויש אומרים בבבל נשלח בנכריות: (יג) ואלה מדות המזבח. שמפרש למטה ארבע עשרה אורך בארבע עשרה רוחב: באמות אמה אמה וטופח. באמה בת ששה שהיא אמה וטופח באמה בת חמשה: וחיק האמה. אבל היסוד שלא נמדד באמה של חול שהיא בת ה' חיק לשון חיקוי קביעות והיא היסוד האמה אמת חול ולא אמה וטופח שהיא אמה בת ששה וכן שנינו במנחות שהיסוד והסוכב והקרנות נמדיין באמה בת חמשה: וחיק האמה. זה היסוד: ואמה רוחב. זה הסוכב: וגבולה אל שפתה סביב ורת האחד. אלו הקרנות ורת אחד מאמצעיתו מדדו ורת

(י) אתה בן אדם הגד את בית ישראל את הבית ויכלמו מעוונותיהם. בהראותי למו חסדי שאיני מואסם בעונם, מצאתי: ומדדו את תכנית. ומדדו על ידיך שאתה מורה את תוכן חשבון הבנין: (יא) ואם נכלמו. שיתביישו ויכבשו פניהם מכל אשר עשו אז הודע אותם את מה שאני עתיד לעשות להם: צורת הבית. וגבול הבנין היאך הוא מלפניו ועד אחריו סדורים לארבע רוחותיו: ותכונתו. חשבון תאיו ולשכותיו: וכל צורותיו. כרובים ותמורי' ואילי' ואילמים, מצאתי: וכל צורותיו. בתרא לא פורש: וישמרו. ילמדו ענייני המדות מפיך שידעו לעשותם לעת קץ, מצאתי, ראוייה היתה ביאה שנייה של עזרא כביאה ראשונה של יהושע לבא בזרוע ובנס כדררשינן עד יעבור, ובנין זה מאז היה ראוי להם

מצודת ציון

(י) תכנית. מל' הכנה ומתוקן: (יג) וחיק. מל' חקוי וקביעות תהו היסוד כן ארז"ל (מנחות צ): וגבולה. הם הקרנות שהם בגבול המזבח ולתוספת ביאור אמר אל שפתה: ורת. היא חצי האמה וכן ורת ארכו (שמות כח): גב. שטח הגובה וכן ותבני לך גב (לעיל י): (יד) העזרה. דפוס בנין המזבח קורא בשם עזרה:

הראשון הנחרב בעוונם יכלמו מכל המעשים הרעים אשר עשו אז צורת הבית וכו' הודע אותם ואם חזקו פניהם מסלע והכלם לא ידעו אל תוסף דבר עוד בזה: צורת הבית. זהו הצורה בכללו כאילו תאמר שיהיה בה היכל ואולם מבית קה"ק וחצירות ולשכות וצלעות ותאים: ותכונתו. מכון עמידת כל אחד כאילו תאמר בית קה"ק במערב ואחריו ההיכל וכו' והלשכות והצלעות מזה ומזה וכדומה: ומוצאיו ומובאיו. מדת הפתחים שיוצאים ובאים דרך בהן: וכל צורותיו. צורת כל חדר וחדר: ואת כל חקיותיו. מה שראוי להשתמש בכל חדר וחדר: וכל צורותיו. צורת הפתוחים שעל הקירות והם התמורים והכרובים: וכל תורותיו. מקום עמידת הכהנים והעם: וכתוב לעיניהם. כל הדברים האלה כתוב לעיניהם למען ילמדו בו: וישמרו. והם ישמרו בלבם כל צורת הבית בכללו ואת כל חוקותיו מה שראוי להשתמש בכל חדר ואז יזכו לעמוד בתחיה ויעשו אותם לעתיד: (יב) זאת תורת הבית. ר"ל מה שזכר במקרא שלפניו זאת הוא ענין לימוד הבית: על ראש ההר. ר"ל וזהו הבנין העומד על ראש ההר וכל גבולו מסביב הוא קדש הקדשים ועל הר הבית יאמר כי כל אחוזת הכהנים והלוים יקרא קדש כמ"ש והיתה תרומת הקדש (לקמן מה) והר הבית יקרא למול קודש קדשים וכאשר יקרא הדביר ק"ק למול כל בנייני המקדש: הנה זאת תורת הבית. זאת היא לימוד הבית לדעת שמקום הר הבית היא ק"ק למול אחוזת הכהנים והלוים: (יג) ואלה מדות המזבח. זהו מזבח העולה שהראהו לו: באמות אמה וטופח. ר"ל באמות גדולות שבכל אמה יש אמה אחת של חול שהיא בת חמשה

מצודת דוד

(י) את הבית. את סיפור בנין הבית שראית: ויכלמו מעוונותיהם. למען יהיה להם כלימה על העוונות שעשו כי בעת תספר להם בנין בית העתיד יזכרו בבנין הראשון שנחרב בעוונם ויכלמו בזה: ומדדו את תכנית. ר"ל יחשבו בלבם מדידת הבנין המוכן ומתוקן: (יא) ואם נכלמו וגו'. ר"ל בתחילת הסיפור ראה בפניהם אם בעת ההוא כשיזכרו בבנין

זֶרֶת הָאֵחָד וְזֶה גַב הַמְּזֻבָּח: יד וּמַחִיק הָאָרֶץ עַד־הָעֶזְרָה הַתַּחְתּוֹנָה שְׁתֵּים אֲמוֹת וְרַחֵב אִמָּה אַחַת וּמַהֲעֹזְרָה הַקְּטָנָה עַד־הָעֶזְרָה הַגְּדוּלָּה אַרְבַּע אֲמוֹת וְרַחֵב הָאִמָּה: טו וְהַהֲרָאֵל אַרְבַּע אֲמוֹת (ומהאראיל) וּמַהֲאֲרִיאֵל וְלַמַּעֲלָה הַקְּרָנוֹת אַרְבַּע: טז (והאראיל) וְהַאֲרִיאֵל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲרָךְ בְּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה רַחֵב רְבֹוע אֵל אַרְבַּעַת רְבָעִיו:

רש"י

ומהעזרה הקטנה עד העזרה הגדולה ארבע אמות. מגג מלבן התחתון עד גג מלבן שעליו ארבע אמות גובה: ורחב האמה. הוא כניסת הסוכב עלה ארבעה וכנס אמה זה סוכב והתחתון קורא קטנה לפי שאין גובהו אלא שתי' והעליון גובהו ארבע: (טו) וההראל. הוא גובה גג המזבח מן הסוכב ולמעלה ובבית עולמים לא היה אלא שלש וי"ת אף הוא ומדבחה ארבע אמינ': (טז) והאריאל שתיים עשרה אורך. מקום המערכה היה עשרים וארבע על עשרים וארבע וזהו י"ב בי"ב: אל ארבעת רבעיו. שמאמצעיתו הוא מודד י"ב לכל רוח הרי כ"ד על כ"ד כך מפורש בזבחים וכן שנינו במסכת מדות המזבח היה ל"ב על ל"ב עלה אמה וכנס אמה זה היסוד נמצא ל' על ל' עלה חמש וכנס אמה זה הסוכב נמצא כ"ח על כ"ח מקום הקרנות אמה מזה ואמה מזה נמצא עשרים ושש על עשרים ושש מקום הלוך רגלי הכהנים אמה מזה ואמה מזה נמצא כ"ד על כ"ד מקום המערכה:

לכל רוח הרי אמה על אמה: וזה גב המזבח. ובאמה זו היה נמדד גב מזבח הזהב אמה ארכו ואמה רחבו רבוע כך מפורש בעירובין ובמנחות (דף צד) מפורש יותר לפי החשבון חיק האמה בגובהה עלה אמה ואמה רוחב כנסה כניסת הסוכב אמה בת חמשה אבל עלייתו ששנינו עלה ה' וכנס אמה אינו באמה בת חמשה. וגבולה אל שפתה. הקרנות בין לרחבן בין לגבהן באמה בת חמשה: (יד) ומחיק הארץ. מן היסוד מקרקע הארץ: עד העזרה התחתונה. עד גב מלבן הראשון: שתיים אמות. ולא היה כן בבית עולמים ששם שנינו מביא מלבן של ל"ב על ל"ב וגובהו אמה וכאן גובהו שתיים: ורחב אמה אחת. כשהניח מלבן השני עליו היה מלבן השני שלשים על שלשים נמצא כניסה לו סביב סביב רחב אמה והוא היסוד הרי עלה שתיים וכנס אמה והוא היסוד י"ת עזרה מסמתא לשון רצפה שהיה ממלא את המלבן חלוקי אבנים מזפת וסיד וקוניא וממחה ושופך ומחליקו למעלה והרי הוא כמיין רצפה:

מצודת ציון

(טו) וההראל. הוא כמו האריאל ובאה הה"א במקום האלף ונשמטה היו"ד וכן יקרא שם המזבח כמו והיתה לי כאריאל (ישעיה כט) ונקרא כן ע"ש שירד עליו האש מהאל מן השמים ורבעה עליו כארי: (טז) רבוע. מרובע: רבעיו. צדדיו וכן על ארבעת רבעיהם (לעיל א) והוא מל' רבע כי כל צד הוא רבע כי ארבע צדדים יש:

ה' (והטפחים החסרים היו עודפים במדת מקום המערכה ולא דק): וזה גב המזבח. בהאמה הזה הפשוטה בת ה' טפחים מדר שטח מזבח הזהב שהיה אמה על אמה כן דרשו רז"ל (פנחות צו): (יד) ומחיק הארץ. מהתחלת היסוד שכלפי הקרקע עד כלות גובה הדפוס התחתונה ההיא העשוי להיסוד היה שתיים אמות: ורחב. ר"ל הניח רוחב אמה מסביב להכניס לפנים את הדפוס שעליה וזהו כניסת היסוד: מהעזרה הקטנה. מגג דפוס הראשון הקטנה כי לא היתה כ"א בגובה שתי אמות ומגגה עד גג הדפוס הגדולה היה ארבע אמות הוא הסוכב: ורוחב האמה. הניח מסביב רוחב האמה הפשוטה בת ה' טפחים להכניס לפנים את הדפוס שעליה וזהו כניסת הסוכב: (טו) וההראל. הוא גובה גג המזבח מן הסוכב ולמעלה: ארבע אמות. ארז"ל בפרק איזהו מקומן דרשות קרנות ארבע קאמר ר"ל הדמים הנתנין בקרנות המזבח רשותיהוה הוה מגג המזבח ולמטה ד' אמות והוא עד כלות אמה עליונה מהסוכב כי עד שם נקרא למעלה כי בכלות ד' מהגג היה חוט הסיקרא שהוא באמצע המזבח כי הקרנות א' והגג שלשה והאמה העליונה מהסוכב הרי חמש וכן שלשה הנשארים מהסוכב ושנים של היסוד הם חמש: ומהאריאל ולמעלה. למעלה מגג המזבח היו ד' קרנות בארבעת המקצועות: (טז) והאריאל. שטח המזבח הוא מקום המערכה היה י"ב אמות על י"ב וזהו מאמצעיתו לכל רוח והיה א"כ כ"ד על כ"ד: רבוע. היה מרובע בארבעת צדדיו:

מצודת דוד

טפחים ועוד טפח אחד: וחיק האמה. אבל גובה עליית היסוד היה במדת האמה הפשוטה של חול בת ה' טפחים (וב' הטפחים החסרים היו עודפים במדת גובה הסוכב והגג ועל שלא היו אמה לא חשבים): ואמה רחב. וכן האמה מרוחב כניסת הסוכב היה באמה ה' (וטפח החסר היה עודף במדת רוחב הגג ולא דק) וכן הקרנות שהיו בגבולה מסביב בארבעת המקצועות שהיו זרת אחד מאמצעיתם לכל רוח והיו א"כ אמה על אמה היו ג"כ באמת

כתובים

דברי הימים ב פרק יז

ו ויקדש שלמה את־תוך החצר אשר לפני בית־יהוה פיעשה שם העלות ואת חלבי השלמים פרימזבח הנחשת אשר עשה שלמה לא יכול להכיל את־העלה ואת־המנחה ואת־החלבים: ה ויעש שלמה את־החג בעת ההיא שבעת ימים וכל־ישראל עמו קהל גדול מאד מלבוא חמת עדי־נחל מצרים: ט ויעשו ביום השמיני עצרת פי | חנפת המזבח עשו שבעת ימים והחג שבעת ימים: י וביום עשרים ושלשה לחדש השביעי שלח את־העם לאהליהם שמחים וטובי לב על־הטובה אשר עשה יהוה לדויד ולשלמה ולישראל עמו: יא ויכל שלמה את־בית יהוה ואת־בית המלך ואת כל־הבא על־לב שלמה לעשות בבית־יהוה ובביתו הצליח: (פ) יב וירא יהוה אל־שלמה בלילה ויאמר לו שמעתי את־תפלתך ובחרתי במקום הנה לי לבית זבח:

רש"י

ליסע ולילך באותו היום באותו התחום ולמחר שלח כל העם כולו ובכ"ר מפרש נטלו רשות ממנו והמתניו עוד שם יום אחד וחזרו ונטלו רשות עוד למחר פעם שניה לכך נאמר ביום כ"ג בחדש: שמחים וטובי לב וגו'. לדויד ולשלמה. כי מה שדבר בפיו (לעיל כ"ח) בנך שלמה הוא יבנה בית לשמי מלא בידו שנתן לו בן יושב על כסאו שבנה הבית לשם ה' ובכ"ר מפרש א"ר לוי כתיב כי חנוכת וגו' שמחים מוסב על אשר אמר ה' לדוד שקיים מה שנדר לשלמה שבחר בו מכל אחיו כי חכם הוא: ולישראל עמו. כדכתיב במלכים (א' ח') לא נפל דבר אחד וגו', ע"א ולישראל עמו שהיה להם מושל שהיו יושבין בבטחון ובהשקט כדכתיב וישב יהודה וישראל וגו' (שם ה'): (יב) וירא ה' אל שלמה בלילה. בחזיון לילה: שמעתי את תפלתך. בלשון שאמר שלמה ושמעת השיב הקב"ה שמעתי תפלתך הוא התפלל בהעצר השמים השיב הקב"ה הן אעצור, הוא התפלל רעב וארבה והקב"ה משיבו והן אצוה על חגב, הוא התפלל על דבר והקב"ה משיבו ואם אשלח דבר בעמי: ויכנעו עמו. במה שיתפללו ויבקשו פני וישובו מדרכיהם הרעים הרי ג' כנגד ג':

מצודת ציון

(ז) להכיל. להחזיק:

ז ויקדש שלמה את תוך החצר. רצפת חצר הכהנים קדש בקדושת המזבח כי עשה וכו': מזבח הנחושת. ר"ל מזבח אבנים תחת מזבח נחשת שעשה משה במדבר: לא יכול להכיל את. מרבית הקרבנות: (ח) ויעש וכו'. ר"ל מלבד ימי החנוך הרבו עוד להביא קרבנות בימי החג בעבור חנוכת הבית: מלבוא חמת. מן המקום שבאים בה לחמת והיא בפאת הצפוני עד נחל מצרים שהיא בפאת הדרומי: (ט) כי חנוכת המזבח. ר"ל כאשר השלימו לעשות שבעת ימי חנוכה ושבעת ימי החג עשו עצרת כמשפט התורה: (י) וביום עשרים ושלשה. הוא יום המחרת מן יום שמיני העצרת: לדויד. שקיים לו הבטחתו אשר בנו היושב על כסאו בנה הבית: ולישראל עמו. על כי ראו אשר שרתה השכינה בבית הבנוי: (יא) ואת כל הבא וכו'. את כל מה שחשב לעשות עשה והצליח: (יב) לבית זבח. להיות לי בית זבח:

מצודת דוד

(ז) את תוך החצר. רצפת חצר הכהנים קדש בקדושת המזבח כי עשה וכו': מזבח הנחושת. ר"ל מזבח אבנים תחת מזבח נחשת שעשה משה במדבר: לא יכול להכיל את. מרבית הקרבנות: (ח) ויעש וכו'. ר"ל מלבד ימי החנוך הרבו עוד להביא קרבנות בימי החג בעבור חנוכת הבית: מלבוא חמת. מן המקום שבאים בה לחמת והיא בפאת הצפוני עד נחל מצרים שהיא בפאת הדרומי: (ט) כי חנוכת המזבח. ר"ל כאשר השלימו לעשות שבעת ימי חנוכה ושבעת ימי החג עשו עצרת כמשפט התורה: (י) וביום עשרים ושלשה. הוא יום המחרת מן יום שמיני העצרת: לדויד. שקיים לו הבטחתו אשר בנו היושב על כסאו בנה הבית: ולישראל עמו. על כי ראו אשר שרתה השכינה בבית הבנוי: (יא) ואת כל הבא וכו'. את כל מה שחשב לעשות עשה והצליח: (יב) לבית זבח. להיות לי בית זבח:

משניות מסכת כתובות

ח לא פתב לה: אם תשקבאי אפרקניך ואותבניך לי לאנתו; ובפנהת: אהרניך למדינתך – חיב, שהוא תנאי בית דין.
ט גשפית – חיב לפדותה. ואם אמר: הרי גטה וכתבתה, תפדה את עצמה – אינו רשאי. לקתה – חיב לרפאתה. אמר: הרי גטה וכתבתה, תרפא את עצמה – רשאי.
י לא פתב לה: בגין דכרין דיהוון ליכי מנאי, אגון ירתון כסף כתבתך יתר על חולקהון דעם אחיהון – חיב, שהוא תנאי בית דין.

פירוש ברטנורא

ח ובכנת. שאינו יכול לקיימה משנשכית, שאשת כהן אסורה לבעלה משנאנסה, כותב לה אפרקניך ואהרניך למדינתך. וחייב לתת לה כתובה. ואע"פ שבעל כרחו צריך לגרשה:

ט אינו רשאי. שכבר נתחייב בפרקנה משנשכית: **חייב לרפאותה.** שהרפואה כמוזנות: **רשאי.** שאין חייב לזון גרושתו: **י יתר על חולקהון דעם אחיהון.** אם תמותי בחיי ואירשך יטלו בניך כתובתיך אחרי מותי כשיבואו לחלוק בנכסי עם בנים שיהיו לי מאשה אחרת. ונפקא מינה, כגון שכתובה של זו מרובה משל אחרת או שבני האשה אחרת מרובים מכניה של זאת וטוב לאלו שיטלו כתובת אמן ואפילו הכתובות שוות. ואין כתובת בני דכרין נגבית אפילו בזמן הזה אלא ממקרקעי אבל לא מממלמלי. ודוקא כשהניח האב שיעור שתי הכתובות ודינן יותר, או יורשן הבנים כתובת בני דכרין, הואיל ונשאר מקום לירושה של תורה, שאחר שיטול כל אחד מהבנים כתובת אמו נשאר דינן לחלוק ולירש בנכסי אביהן, אבל אם לא הניח האב אלא כשיעור ב' הכתובות או פחות מזה חולקים הנכסים בשוה ואין כתובת בני דכרין נוהגת בהם:

משניות מבוארות – קהתי

תחת מעשה ידיה הן. והרי קיבלה כנגד מעשה ידיה; אבל אינו רשאי לומר, שתקבל את גיטה ותפדה את עצמה, שפרקנה תחת פירות, והרי לא קיבלה תשלום בעד הפירות שאכל עד עכשיו (כתובות נב. ב. דיבור המתחיל "אמר"). הרמב"ם ס' כתוב: "האשה שחלתה, חייב לרפאות אותה עד שתבריא. ראה שהחולי ארוך ויפסיד ממון הרבה לרפואה, ואמר לה: הרי כתובתיך מונחת, או רפאי עצמך מכתובתיך, או הריני מגרשך ונותן כתובה והולך – שומעין לו. ואין ראוי לעשות כן מפני דרך ארץ" (ה"ל אישות יד, יז). לדעת הראב"ד מדובר במשנתנו כשהאשה אינה מוטלת על המטה, אבל אם היא מוטלת על המטה, אין בעלה רשאי לומר "הרי גיטה וכתבתה, תרפא את עצמה". והביא ראיה לדרביו ממה ששנו בספרי על הפסוק "ושלחתה נפשה" (דברים כא, יד) – "מלמד שאם היתה חולה ממתין לה עד שתבריא, והרי זה קל וחומר לבנות ישראל", שאם האשה מוטלת על המיטה שאינו יכול לגרשה, אלא ודאי משנתנו כגון שאינה מוטלת על המטה (עיין "מגיד משנה" ו"כסף מונחה" עז הרמב"ם הל' אישות טס).

~ יום שני ~

באור משנה י

הלכה היא, שהבעל יורש את אשתו. לפיכך אם מתה האשה בחיי בעלה, הרי הבעל זוכה כירושה בכל סכומי כתובתה, לרבות הנדוניה שהכניסה לו מבית אביה. מכאן, חששו חכמים, שהאב יינעם מליתן נדוניה יפה לבתו, שמא תמות בתו בחיי בעלה, ונמצאת הנדוניה עוברת לרשות הבעל, ולאחר מותו תפול בירושה למשפחה שאינה שלו. הלכך תיקנו חכמים בתנאי הכתובה – "כדי שיקפוצן אדם ויתן לבתו כבנו" – שהבנים יירשו את כתובת אבם (כמו ששנינו לעיל משנה ו). כלומר שאם תמות האשה בחיי בעלה, הרי לאחר מותו יירשו בניה הזכרים, שתלד לו, את כתובתה ואת הנדוניה שהכניסה לו. מעתה יודע האב, שהנדוניה שהוא נותן לבתו תעבור בירושה לידי נכדיו, ומתוך כך הוא נותן לה נדוניה בעין יפה, ונמצאו על ידי זה קופצים על הבת. תקנה זו נקראת: "כתובת בני דכרין" – כתובת בנים זכרים. משנתנו באה, איפוא, ללמד, שחייב "כתובת בני דכרין" הוא תנאי בית דין, ואף אם לא נכתב בכתובה, חייב הבעל בקיומה.

לא פתב לה – הבעל לאשתו בכתובה: בגין דכרין דיהוון ליכי מנאי (בנים זכרים שיהיו לך ממני) **אגון ירתון כסף כתבתך** (הם יירשו כסף כתובתך) **יתר על חולקהון דעם אחיהון** (יתיר על חלקם שעם אחיהם, כלומר מלבד חלקם בירושת שאר הנכסים, שיקבלו שווה בשווה עם האחים מאם אחרת, כפי שיבואר בפרוטרוט להלן פרק י, א) **אף שלא כתב לה תנאי זה בכתובה. חיב – הבעל לקיימו,**

~ יום ראשון ~

באור משנה ח

מתנאי הכתובה שאם אשתו תהא נשכית לבין הגויים, חייב הבעל לפדותה, אלא שאם בעלה ישראל, הריהו משיבה לביתו כאשתו, אבל אם בעלה כהן, הרי הוא מחזירה לבית אביה, שכן משנשכחה נאסרה עליו (כמו ששנינו לעיל ב, ט). משנתנו מוסיפה ללמד, שאף החיוב הזה של פדיון אשתו כשנשכית הוא תנאי בית דין, ואפילו לא כתב הבעל תנאי זה בכתובה, הריהו חייב בו.

לא פתב לה – לא כתב הבעל לאשתו בכתובה: אם תשקבאי אפרקניך (אם תהי נשכית, אפרך) **ואותבניך לי לאנתו** (ואשיבך לי לאשה); **ובפנהת – ובאשת כהן שאסורה לו משנשכית, ולכן הוא כותב לה: אהרניך למדינתך – אם תשתבאי אפרקניך** ו**אהרניך למדינתך** (אם תהי נשכית אפרך ואחזיקך למדינתך, היינו לבית אביך), וזה לא כתב לה בכתובה את הפיסקה הזאת, **חיב – הבעל לקיים את התנאי הזה, ששהוא תנאי בית דין – ונתחייב בו הבעל אף אם לא נכתב בכתובה.**

באור משנה ט

לאחר שלמדנו במשנה הקודמת, שהבעל חייב בפדיון אשתו שנשכחה, באה משנתנו להשמיע, שיש הבדל בין חיוב זה לחיובו של הבעל בריפוי אשתו שחלתה. **גשפית – האשה, חיב – הבעל, לפדותה – כמו ששנינו במשנה הקודמת. ואם אמר – הבעל: הרי גטה וכתבתה – הריני נותן גט לאשתי השכוחה ומשלם לה את כסף כתובתה, תפדה את עצמה – בכסף הכתובה שתקבל ממני, אינו רשאי – לפטור עצמו מפדיונה, שכבר נתחייב בפדיונה משעה שנשכחה. לקתה – חלתה האשה, חיב – בעלה, לרפאתה – שהריפוי בכלל מוזנות שהוא חייב בהם. אמר – הבעל: הרי גטה וכתבתה – הריני מגרשה ומשלם לה כסף כתובתה, תרפא את עצמה – בכסף הכתובה שתקבל, רשאי – שהואיל וחייבו בריפוי אשתו הוא בכלל חיובו במוזנותיה, הרי כל שעה, בעודה אשתו, חייב אמנם בריפוייה כבמוזנותיה, אבל משגרשה הריהו פטור מחיוב זה, שאין אדם חייב לזון את גרושתו.**

בתוספות מבואר הטעם של משנתנו, לפי שרפואה היא בכלל מוזנות, ומוזנות

יא פֶּנָן נִקְבָּן דִּיהוֹנָן לִיכִי מִנְאִי, יְהוֹנָן יִתְבֵּן בְּבֵיתִי וּמִתּוֹנָן מִנְכֶסִי עַד דִּיתְנַסְכָּן לְגַבְרִין – חֵיב, שֶׁהוּא תְנַאי בֵּית דִּין.

יב אֵת תְּהָא יִתְבָּא בְּבֵיתִי וּמִתּוֹנָא מִנְכֶסִי, כָּל יָמֵי מַגְד אֲלֻמְנוּתֵךְ בְּבֵיתִי – חֵיב, שֶׁהוּא תְנַאי בֵּית דִּין. כִּד הוּוּ אֲנִשֵּׁי יְרוּשָׁלַיִם פּוֹתְבִין. אֲנִשֵּׁי גְלִיל הוּוּ פּוֹתְבִין כְּאֲנִשֵּׁי יְרוּשָׁלַיִם. אֲנִשֵּׁי יְהוּדָה הוּוּ פּוֹתְבִין: עַד שְׁרִיצוּ הַיּוֹרְשִׁין לְתַן לֵיד פְּתוּבְתֵיךְ; אִם רָצוּ הַיּוֹרְשִׁין, נּוֹתְנִין לָהּ פְּתַבְתָּהּ, וּפּוֹמְרִין אוֹתָהּ.

פ ר ק ח מ י ש י

א אָף עַל פִּי שְׁאֲמָרוּ: בְּתוּלָה גּוֹבָה מְאֵתִים וְאֲלֻמְנָה מְנָה, אִם רָצָה לְהוֹסִיף אֶפְלוּ מְאָה מְנָה – יוֹסִיף. נִתְאַרְמְלָהּ, אוּ נִתְגַּרְשָׁהּ, בֵּין מִן הָאֲרוּסִין בֵּין מִן הַנְּשׂוּאִין – גּוֹבָה אֵת הַכֶּלֶל. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: מִן הַנְּשׂוּאִין – גּוֹבָה אֵת הַכֶּלֶל; מִן הָאֲרוּסִין – בְּתוּלָה גּוֹבָה מְאֵתִים וְאֲלֻמְנָה מְנָה, שְׁלֹא פְתַב לָהּ אֶלָּא עַל מְנַת לְכַנְסָהּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם רָצָה פּוֹתֵב לְבִתּוּלָה שְׁטַר שֶׁל מְאֵתִים, וְהוּא פּוֹתְבָת: הִתְקַבְּלָתִי מִמֶּךָ מְנָה; וְלֹאֲלֻמְנָה מְנָה.

פירוש ברטנורא

יא עַד דִּיתְנַסְכָּן, עַד שִׁיתְאַרְסוּ. וְאִם בִּגְרוּ אֵע"פ שֶׁלֹּא נִתְאַרְסוּ אִין לְחַם מִזוּנָת, דְּקִימָא לֵן בְּגוּרָת אִין לָהּ מִזוּנָת: יב מִיגַד אֲלֻמְנוּתֵיךְ, מִשְׁךְ אֲלֻמְנוּתֵיךְ: אֲנִשֵּׁי יְהוּדָה פּוֹתְבִין כּוּ. וְאִין הִלְכָה כְּאֲנִשֵּׁי יְהוּדָה, אֲלָא כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִשְׁאֵת וְשֶׁלֹּא תִבְעָה כְּתוּבָתָה בְּבֵית דִּין נְיוּנָת מִשֶׁל כְּעֵלָה וְדָרָה בְּבֵית שְׁהִיתָה דָרָה כְּחַי כְּעֵלָה וּמִשְׁתַּמֶּשֶׁת בְּכָל הַכֶּלִים שְׁהִיתָה מִשְׁתַּמֶּשֶׁת בְּהוֹן כְּחַי כְּעֵלָה: דא אָף עַל פִּי, אִם רָצָה לְהוֹסִיף אֶפְלוּ מְאָה מְנָה יוֹסִיף. וְלֹא אֲמַרִינן שְׁאִינוּ רְשָׁא כְּדִי שֶׁלֹּא לְבִישׁ אֵת מוּ שְׁאִין לוֹ: שֶׁלֹּא כְּתַב לָהּ. תּוֹסַפְת מְדַרְעוּ, אֲלָא עַל מְנַת לְכוֹסָה: וְהוּא כּוֹתְבָת. אֵע"פ שֶׁלֹּא תִקְבְּלָה מוֹחֶלֶת וְכוּתְבַת שֶׁנִּתְקַבְּלָה: ר' מֵאִיר אוֹמֵר כּוּ. וְהִלְכָה כּוּ"מ בְּגוּרָתוֹת:

משניות מבוארות – קהתי

מפני שֶׁהוּא תְנַאי בֵּית דִּין – כְּמוֹ שֶׁבָּאֵרוֹנוֹ עֵלִיל. כְּתַנְאֵי הַכְּתוּבָה. בִּירוּשָׁלַיִם אָמְרוּ: "אֲנִשֵּׁי הַגְּלִיל חָסוּ עַל כְּבוֹדָם וְלֹא עַל מְמוֹנָם; אֲנִשֵּׁי יְהוּדָה חָסוּ עַל מְמוֹנָם וְלֹא חָסוּ עַל כְּבוֹדָם". וְהִלְכָה כְּאֲנִשֵּׁי יְרוּשָׁלַיִם וְהַגְּלִיל.

באור משנה יא

כבר שנינו (לעיל משנה ו בפרקנו), שמתנאי הכתובה הוא, שהתיינה הבנות (שטרם בגרו) ניוונות מנכסי אביהן לאחר מותו עד שיתארסו. – משנתנו מוסיפה ללמד, שאף תנאי זה הוא תנאי בית דין.

לא כתב הבעל בכתובה לאשתו: **פֶּנָן נִקְבָּן דִּיהוֹנָן לִיכִי מִנְאִי** (בנות נקבות שיהיו לך ממני) **יְהוֹנָן יִתְבֵּן בְּבֵיתִי** (יהיו יושבות בביתי) **וּמִתּוֹנָן מִנְכֶסִי** (וניוונות מנכסי) **עַד דִּיתְנַסְכָּן לְגַבְרִין** (עד שירצו לקחו לאנשים), כלומר עד שיתארסו (גמזא), **חֵיב** – הבעל לקיים תנאי זה, מפני שֶׁהוּא תְנַאי בֵּית דִּין – חיוב שנקבע על ידי בית דין, ואפילו לא נכתב בכתובה, הבעל חייב בו.

~ יום שלישי ~

באור משנה יב

מתנאי הכתובה, שחא האלמנה ניוונת מנכסי בעלה כל זמן אלמנותה (עד שתיטול כתובתה). – משנתנו מוסיפה ללמד, שאף חיוב זה תנאי בית דין הוא.

לא כתב לה: **אֵת תְּהָא יִתְבָּא בְּבֵיתִי** (את תהי יושבת בביתי) **וּמִתּוֹנָא מִנְכֶסִי** (וניוונות מנכסי), **כָּל יָמֵי מַגְד אֲלֻמְנוּתֵיךְ בְּבֵיתִי** (כל ימי משך אלמנותך בביתי), **חֵיב** – בתנאי זה, מפני שֶׁהוּא תְנַאי בֵּית דִּין – ונתחייב בו הבעל אף אם לא נכתב בכתובה. **כִּד הוּוּ אֲנִשֵּׁי יְרוּשָׁלַיִם פּוֹתְבִין** – בכתובה, כפי הנוסח שלמעלה: "את תהא יתבא בביתי ומיתונא מנכסי כל ימי מגד אלמנותיך". וכן **אֲנִשֵּׁי גְלִיל הוּוּ פּוֹתְבִין כְּאֲנִשֵּׁי יְרוּשָׁלַיִם** – ולפי נוסח זה משמע, שאם האלמנה אינה רוצה ליטול כתובתה, אין היורשים יכולים לומר לה שתיטול כתובתה, כדי לפטור עצמם ממוזנותיה. אבל **אֲנִשֵּׁי יְהוּדָה הוּוּ פּוֹתְבִין** "את תהי יושבת בביתי וניוונת מנכסי עד שירצו היורשין לתן ליד פתובתיך" (לתת לך כסף כתובתך); **לְפִיכֶךָ אִם רָצוּ הַיּוֹרְשִׁין, נּוֹתְנִין לָהּ פְּתַבְתָּהּ, וּפּוֹמְרִין אוֹתָהּ** – כלומר שלפי נוסח אנשי יהודה הרשות בידי היורשים לשלם לאלמנת אביהם את כתובתה, אף שלא ברצונה, כדי לפטור עצמם ממוזנותיה, מה שאין כן לפי נוסח אנשי ירושלים והגליל, שכל זמן שהאלמנה לא תבעה את כתובתה בבית דין ולא נישאה, הרי היא ניוונת מנכסי בעלה,

באור משנה א

משנה זו דנה במי שרוצה להוסיף על עיקר הכתובה או לפחות ממנה.

אָף עַל פִּי שְׁאֲמָרוּ – חכמים: **בְּתוּלָה גּוֹבָה מְאֵתִים** – דינר, כסף ככתובה, **וְאֲלֻמְנָה** – שנישאה, גובה מְנָה – מאה דינר, כמו ששנינו לעיל (ד, ז), **אִם רָצָה** – הבעל, **לְהוֹסִיף** – לאשתו על הכתובה הקצובה, **אֶפְלוּ מְאָה מְנָה** – עשרת אלפים דינר, **יוֹסִיף** – רשאי הוא להוסיף. בגמרא מבואר, שמשנתנו באה להשמיע, שאין אומרים: קיצבה עשו חכמים בכתובה כדי שלא לבייש את מי שאין לו, אלא רשאי כל בעל להוסיף כמה שירצה; וזו היא הנקראת "תוספת כתובה". יש למדים ממשנתנו, שרשאי המוסיף לכלול את עיקר הכתובה ואת התוספת בסכום אחד (הר"ן; "תפארת ישראל"). ויש סוברים, שאין זה נכון לעשות כן, שלשון "מורה" הנוצר בנוסח הכתובה נאמר על עיקר הכתובה בלבד, ומכאן, אף כוונת משנתנו היא, שהמוסיף כותב את התוספת לחד; ומכל מקום צריכה המשנה להשמיענו שכל הרוצה לכתוב לאשתו תוספת כתובה, אפילו מאה מנה, רשאי הוא, ואין חוששים שמא זה יבייש את מי שאין לו (המאירי; המדכחי; ועיין רמ"א באבן העזר טו, ז). **נִתְאַרְמְלָהּ** – נתאלמנה – **אוּ נִתְגַּרְשָׁהּ, בֵּין מִן הָאֲרוּסִין בֵּין מִן הַנְּשׂוּאִין** – וכגון שכתב לה את הכתובה בשעת האירוסין, **גּוֹבָה אֵת הַכֶּלֶל** – אף את התוספת שהוסיף לה. **רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: מִן הַנְּשׂוּאִין** – אם נתאלמנה או נתגרשה מן הנישואין, **גּוֹבָה אֵת הַכֶּלֶל** – כדברי תנא קמא; **אֲבָל מִן הָאֲרוּסִין** – אם נתאלמנה או נתגרשה מן האירוסין, **בְּתוּלָה גּוֹבָה מְאֵתִים וְאֲלֻמְנָה מְנָה** – עיקר הכתובה בלבד, אבל לא את התוספת שהוסיף לה, **שְׁלֹא פְתַב לָהּ** – את התוספת, **אֶלָּא עַל מְנַת לְכַנְסָהּ** – לישא אותה, וכיון שלא נשאה אין לה תוספת. והלכה כרבי אלעזר בן עזריה. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם רָצָה** – הבעל לפחות מסכום הכתובה, **פּוֹתֵב לְבִתּוּלָה שְׁטַר שֶׁל מְאֵתִים** – כתובת מאתיים כתקנת חכמים, שאמנם אסור לפחות ממנה, **וְהוּא פּוֹתְבָת** – ואשתו כותבת לו: **הִתְקַבְּלָתִי מִמֶּךָ מְנָה** – כלומר שרשאית היא למחול

והיא פותחת: התקבלתי מִמֶּךָ חֲמִשִּׁים זָוֹ. רַבִּי מְאִיר אָמַר: כָּל הַפּוֹחֶת לְבִתּוּלָה מִמָּאִתִּים, וְלֹאֲלֻמָּנָה מִמָּנָה – הָרִי זֶה פְּעִילַת זְנוּת.
ב נֹתְנִין לְבִתּוּלָה שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשִׁים, מִשְׁתַּבְּעָה הַבַּעַל, לִפְרִינָם אֶת עֲצָמָהּ. וְכֵשֶׁם שְׁנֹתֵינִי לְאִשָּׁה, כִּדְּנִי נֹתְנִין לְאִישׁ לִפְרִינָם אֶת עֲצָמוֹ. וְלֹאֲלֻמָּנָה – שְׁלֹשִׁים יוֹם. הַנֵּיץ זְמַן וְלֹא נִשְׁאוֹ – אוֹכְלוֹת מִשְׁלוֹ וְאוֹכְלוֹת בְּתָרוּמָה. רַבִּי טַרְפוֹן אָמַר: נֹתְנִין לָהּ הַכֹּל תְּרוּמָה. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: מִחֻצָּה חֲלוּץ וּמִחֻצָּה תְּרוּמָה.
ג הֵיבֶם אֵינִי מְאִכִּיל בְּתָרוּמָה. עֲשֵׂתָה שְׁשֵׁה חֲדָשִׁים בְּפָנַי הַבַּעַל וְשִׁשָּׁה חֲדָשִׁים בְּפָנַי הֵיבֶם, וְאִפְלוּ בְּלֵן בְּפָנַי הַבַּעַל, חֶסֶר יוֹם אֶחָד בְּפָנַי הַבַּעַל – אֵינָה אוֹכְלַת בְּתָרוּמָה. זֶה

פירוש ברטנורא

ב נֹתְנִין לְבִתּוּלָה. זמן לכנסה לחופה מיום שתבעה הבעל לאחר שקדשה להחזירה על עסקי חופה להכין תכשיטיה: לפרנס עצמה. בתכשיטיה י"ב חודש, דכתיב (בראשית כ"ד) חשב הנערה אתנו ימים, ומאי ימים, שנה, דכתיב (ויקרא כ"ד) ימים תהיה גאלתו: לפרנס עצמו. בצרכי סעודה וחופה: ולא למנה שלשים יום. שאינה טורחת כ"כ בתכשיטיה שכבר יש בידה: ולא נשאו. שהבעלים מעבכים. ואידי דתנא רישא בריריה תנא סיפא נמי בריריה: ואוכלת בתרומה. ואם כהן הוא והיא ישראלית שמשעה שקדשה אוכלת בתרומה מן התורה, דכתיב (שם כ"ב) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו, והאי קנין כספו הוא, אלא דרבנן גזור על בת ישראל המאורסת לכהן שלא תאכל בתרומה גזירה שמא ימונו לה כוס בבית אביה ותשקה לאחיה ולאחותיה, וכשהגיע הזמן ולא נישאת שאוכלת משלו אינה אוכלת בבית אביה אלא בעלה כהן מיוחד לה מקום ומאכילה שם וליבא למגור תו שמא תשקה מכוס של תרומה לאחיה ולאחותיה: נותנים לה הכל תרומה. אם רצה. וכשיגיעו ימי טומאתה תמכרנה ותקח חולין: ר' עקיבא אומר מחצה חולין. לאכול בימי טומאתה:
ג הֵיבֶם אֵינִי מְאִכִּיל בְּתָרוּמָה. בעודה שומרת יבם, דכתיב (ויקרא כ"ב) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו, והאי קנין אחיו הוא: עשתה ששה חדשים בפני הבעל. מהך י"ב חודש הקבועים לה משתבעה הבעל: או אפילו כולן בפני הבעל ואחד בפני היבם. אף על גב דרובא בפני הבעל, סוף סוף לא נתחייב

משניות מבוארות – קהתי

זמן של שלושים יום, שאין עליה טירחה מרובה בהכנת צרכי הנישואין, שכבר מצויים הם בידה מנישואיה הראשונים. הַגֵּיזַע זְמַן – הנישואין, וְלֹא נִשְׁאוֹ – בגמרא מבואר: מחמת הארוס, שהוא מעכב את הנישואין, אוֹכְלוֹת מִשְׁלוֹ – שהוא חייב במזונותיה, וְאוֹכְלוֹת בְּתָרוּמָה – אם הארוס כהן, מותרת היא לאכול בתרומה. בגמרא מבואר, שהואיל והיא אוכלת משלו, אינה אוכלת בבית אביה, אלא הארוס מיוחד לה מקום שתאכל שם לבדה, ושוכן אין גזירה שמא תשקה מכוס של תרומה לאחיה ולאחותה. ולדעת הסובר שאין ארוסה אוכלת בתרומה מחשש שמא ימצא בה מום, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, והואיל והגיע זמן הנישואין ונתחייב במזונותיה, הריהו בודק אותה על ידי קרובותיו (גמרא), רַבִּי טַרְפוֹן אָמַר: נֹתְנִין לָהּ הַכֹּל תְּרוּמָה – אם הארוס רוצה, נותן לה כל מזונותיה מן התרומה, ובימי טומאתה, שאסורה היא בתרומה, תמכור את התרומה ותקנה בדמיה חולין; מה שאין כן באשת כהן לאחר הנישואין, שבעלה חייב לספק לה חולין בימי טומאתה. רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: מִחֻצָּה חֲלוּץ – נותנים לה מחצה חולין לאכלם בימי טומאתה, וּמִחֻצָּה תְּרוּמָה – לשאר הימים, כדן הנישואה.

באור משנה ג

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא דנה בארוסה לכהן שנתנו לה שנים עשר חודש להכין עצמה לנישואין, ומת הארוס שלה בתוך אותו הזמן, ונזקקה לייבום.
הֵיבֶם – שהוא כהן, אֵינִי מְאִכִּיל בְּתָרוּמָה – את בת ישראל שנפלה לפניו לייבום, כל זמן שלא ייבמה, שנאמר (ויקרא כב, יא): "וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו", וזו אינה קניין כספו אלא קניינו של אחיו (גמרא). ברם, משייבמה הרי היא כאשתו לכל דבר. עֲשֵׂתָה שְׁשֵׁה חֲדָשִׁים בְּפָנַי הַבַּעַל וְשִׁשָּׁה חֲדָשִׁים בְּפָנַי הֵיבֶם – ארוסת כהן שנתנו לה שנים עשר חודש לפרנס את עצמה, כמו ששינוי במשנה הקודמת, ולאחר ששה חדשים מת הארוס, ושהתה עוד ששה חדשים בפני היבם, וְאִפְלוּ בְּלֵן בְּפָנַי הַבַּעַל, חֶסֶר יוֹם אֶחָד בְּפָנַי הֵיבֶם – ואפילו שהתה בפני הארוס כל שנים עשר חודש פחות יום אחד, ומת הארוס, ושהתה יום אחד בפני היבם, או בְּלֵן בְּפָנַי הֵיבֶם, חֶסֶר יוֹם אֶחָד בְּפָנַי הַבַּעַל – כלומר: ואין צריך לומר אם עשתה כולן בפני היבם וחסר יום אחד בפני הבעל. היינו שלא

לו על חלק מכתובתה, ומתוך כך היא יכולה לכתוב לו, שקיבלה מקצת הכתובה, כגון מנה, אף על פי שלא קיבלה; וְלֹאֲלֻמָּנָה – וכן לא למנה, כותב הבעל מְנָה – כותבת מאה זוז, כתקנת חכמים, וְהִיא פּוֹתֶחֶת: הַתְּקַבְּלִיתִי מִמֶּךָ חֲמִשִּׁים זָוֹ – כמו שבארנו לעיל בבתולה, וכך פוחת הוא מעיקר הכתובה. רַבִּי מְאִיר אָמַר: אין עיקר הכתובה ניתן להפחתה בדרך כל שהיא, ואף לא על ידי "התקבלתי", שכן כָּל הַפּוֹחֶת לְבִתּוּלָה מִמָּאִתִּים, וְלֹאֲלֻמָּנָה מִמָּנָה – אף על פי שתנאו בטל ויש לה כתובתה, מכל מקום הואיל ואשתו סוברת שתנאו קיים, הָרִי זֶה פְּעִילַת זְנוּת – שסובר רבי מאיר: "אסור לאדם שישעה את אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה", ואין כתובתה כתובה כשהיא פחותה ממאתיים לבתולה וממנה לא למנה. והלכה כרבי מאיר.

~ יום רביעי ~

באור משנה ב

כבר הוזכרו בתחילת מסכתנו, שלפנים לא היו עושים (כמו בימינו) קידושין ונישואין בבת אחת, אלא תחילה היה האיש מקדש את האשה ועושה אותה ארוסתו, ולאחר פרק זמן היו מקיימים את הנישואין. במשך אותו הזמן שבין האירוסין לנישואין יושבת הארוסה בבית אביה, ואין הארוס חייב במזונותיה. ואם היא בת ישראל שנתארסה לכהן, אינה אוכלת בתרומה; ואף על פי שמן התורה בת ישראל שנתקדשה לכהן מותרת בתרומה, שנאמר (ויקרא כב, יא): "וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו". והרי הארוסה קניין כספו היא, שנקנתה לו כספן הקידושין, מכל מקום הואיל והיא יושבת בבית אביה אסור עליה חכמים לאכול בתרומה, גזירה "שמא ימונו לה כוס של תרומה בבית אביה ותשקה לאחיה ולאחותה". ויש אומרים הטעם: "משום סופון". כלומר שמא ימצא בה מום, והרי קידושה קידושי טעות, ונמצאת זרה אוכלת בתרומה. משנתנו דנה במי שקידש את האשה ולא התנה קביעת זמן לנישואין, כיצד קובעים אחר כך את זמן הנישואין, ומה דינה של הארוסה כשהגיע הזמן ולא נשאה.

נֹתְנִין לְבִתּוּלָה – שנתארסה, שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֲדָשִׁים – זמן של שנים עשר חודש עד לנישואין, מִשְׁתַּבְּעָה הַבַּעַל – מיום שתבעה הארוס להינשא, כדי שיהא זמן לארוסה לִפְרִינָם אֶת עֲצָמָהּ – להכין לה בגדים ותכשיטים לנישואיה. וְכֵשֶׁם שְׁנֹתֵינִי לְאִשָּׁה – זמן של שנים עשר חודש לפרנס את עצמה, כִּדְּנִי נֹתְנִין לְאִישׁ – שנים עשר חודש משתבעה אותו ארוסתו לנישואין, לִפְרִינָם אֶת עֲצָמוֹ – כדי להכין צרכי חופה וסעודה. וְלֹאֲלֻמָּנָה – שנתארסה, שְׁלֹשִׁים יוֹם – נותנים

מִשְׁנֵה רֵאשׁוֹנָה. בֵּית דִּין שֶׁל אַחֲרֵיהֶן אָמְרוּ: אִין הָאִשָּׁה אוֹכֵלַת בְּתֻרוּמָהּ, עַד שֶׁתִּפְּנֶס לְחָפָה.
ד הַמְקַדֵּשׁ מַעֲשֵׂה יָדֵי אִשְׁתּוֹ – הָרִי זֶה עוֹשֶׂה וְאוֹכֵלַת. הַמּוֹתֵר – רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר: הֶקְדָּשׁ. רַבִּי יוֹחָנָן הַסְּנֵדְלָר
אֹמֵר: חֲלִין.

פירוש ברטנורא

במזונותיה בחייו. והוא הדין נמי אם נתחייב בחייו לא אכלה משמת, וקנין כספו פקע, אלא דאי כולם בפני הבעל הוא אכלה מוחא בחייו: או כולן בפני היבם. ואצל אם היו כולן בפני היבם: זו משנה ראשונה. דמשהגיע זמן אוכלת בתרומה: אין האשה אוכלת. דחיישין שמא ימצא בה מום ונמצאת זרה למפרע שהיה מקחו מקח טעות. ולמשנה ראשונה שמא ימצא בה מום לא חיישין, ולכא למיחש נמי שמא תשקה לאחיה ולאחותיה דהא מיוחד לה דוכתא, הליכך שרי לה לאכול בתרומה משהגיע זמן:

ד הרי זו עושה ואוכלת. שרקנו מזונות תחת מעשה ידיה, לפיכך עושה ואוכלת לדברי הכל: המותר. הקדיש את מותר מעשה ידי אשתו מה שהיא עושה יותר על הראוי למזונותיה, ולא הקדיש מעשה ידיה עצמן: ר' מאיר אומר הקדיש. דסבר אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. ואין כן הלכה, אלא הלכה כר' יוחנן בן הסנדלר דאמר חלין, שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם:

משניות מבוארות – קהתי

עֲשֵׂתָה שֶׁשָׂה חֲדָשִׁים בִּפְנֵי הַבַּעַל וְשֵׁשָׁה חֲדָשִׁים בִּפְנֵי הַיָּבֵם, וְאִפְּלוּ כֻלָּן בִּפְנֵי הַבַּעַל חֹסֵר יוֹם אֶחָד בִּפְנֵי הַיָּבֵם... אֵינָה אוֹכֵלַת בְּתֻרוּמָהּ, וּמִשְׁמַע מַלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה, שֶׁאִם אִמְנַם שֶׁהָתָה כֹּל שָׁנִים עֶשְׂרֵי חֹדֶשׁ בְּחַיֵּי הָאָרוּס, וְאִלְמָה תְּרוּמָה בְּחַיֵּיו, הִרְיֵהי אוֹכֵלַת אֶף לְאַחַר מוֹתוֹ כִּשְׁהָיָה שׁוֹמֵרַת יָבֵם. מִכָּל מְקוֹם דִּין מִשְׁתַּנּוּ אִינוֹ – לְשִׁיטַת רַבְנּוֹ תָם – אֵלָּא מִדְּרַבָּנָן, אֲבָל מִן הַתּוֹרָה כֹּל שׁוֹמֵרַת יָבֵם אוֹכֵלַת בְּתֻרוּמָה מִשׁוֹם זִיקַת הַיָּיבוֹם לְכַהֵן, וְמָה שֶׁדְּרָשׁוּ בַּגְמָרָא: "קִנְיִין כִּסְפוֹ" אִמְרָה תּוֹרָה, וְשׁוֹמֵרַת יָבֵם קִנְיִנוֹ שֶׁל אַחֲיוֹ הוּא – דְּרָשׁהּ זֶה אֵינָה אֵלָּא אִסְמַכְתָּא בְּלַבָּד. בְּרַם, "זוֹ מִשְׁנֵה רֵאשׁוֹנָה" – כְּלוֹמֵר: מָה שֶׁשִּׁנְיָנוּ בְּמִשְׁנֵה הַקְּדוּמָה וּבְמִשְׁנֵנוּ, שֶׁמִּשְׁהִיגֵי הַזְּמָן וְלֹא נִישְׂאוּ אוֹכֵלֹת בְּתֻרוּמָה, וְאִפְּלוּ מֵת הָאָרוּס וְנוֹקְקָה לַיָּיבוֹם, מֵאַחַר שֶׁכָּבַר אֲכֵלָה בְּתֻרוּמָה בְּחַיֵּי בַעֲלָהּ, הָרִי הִיא מוֹסִיפָה לְאֹכֹל אֶף מִשׁוֹם זִיקַת הַיָּיבוֹם – כֹּל זֶה נִישְׂנָה בְּמִשְׁנַת רֵאשׁוֹנִים. "אֲבָל בֵּית דִּין שֶׁל אַחֲרֵיהֶן אָמְרוּ: אִין הָאִשָּׁה אוֹכֵלַת בְּתֻרוּמָה עַד שֶׁתִּיכְנַס לְחוּפָה", וְהוּא הִדִּין שֶׁאִין הַיָּבֵמָה אוֹכֵלַת בְּתֻרוּמָה עַד שֶׁתִּתְיַבֵּם, וְאִפְּלוּ אֲכֵלָה בְּחַיֵּי אַחֲיוֹ. וְכֵן שֶׁנֹּה בְּתוֹסַפְתָּא: "זוֹ מִשְׁנֵה רֵאשׁוֹנָה. אֲבָל רַבּוּתֵינוּ אָמְרוּ: אִין הָאִשָּׁה אוֹכֵלַת בְּתֻרוּמָה עַד שֶׁתִּיכְנַס לְחוּפָה וְלֹא הַיָּבֵמָה עַד שֶׁתִּיכְנַס לְחוּפָה" (תוֹסֵפוֹת כְּתוּבוֹת נ"ו. א. דִּיבּוּר הַתְּחִיל "וְאִפְּלוּ"; וְעֵינִי "תוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב"; שִׁישָׁה מְקוּבָצֹת).

בְּסִיכּוֹם הַדְּבָרִים: שְׁתֵּי שִׁטּוֹת הֵן בְּפִירוּשׁ מִשְׁתַּנּוּ: שִׁיטַת רִש"י וְשִׁיטַת רַבְנּוֹ תָם. לְשִׁיטַת רִש"י בֵּין לְמִשְׁנֵה רֵאשׁוֹנָה בֵּין לְמִשְׁנֵה אַחֲרוֹנָה אִין הַיָּבֵם מֵאֲכִיל בְּתֻרוּמָה, וְאִפְּלוּ אֲכֵלָה בְּחַיֵּי בַעֲלָהּ. לְשִׁיטַת רַבְנּוֹ תָם יֵשׁ הַבְּדֵל בֵּין מִשְׁנֵה רֵאשׁוֹנָה לְמִשְׁנֵה אַחֲרוֹנָה לֹא רַק לְגַבֵּי הָאָרוּס אֵלָּא אֶף לְגַבֵּי הַיָּבֵם, שֶׁלְפִי מִשְׁנֵה רֵאשׁוֹנָה שׁוֹמֵרַת יָבֵם שֶׁאֲכֵלָה בְּתֻרוּמָה בְּחַיֵּי בַעֲלָהּ אֶף הַיָּיבוֹם מֵאֲכִילָה בְּתֻרוּמָה, וְרַק לְפִי מִשְׁנֵה אַחֲרוֹנָה אִין הַיָּבֵם מֵאֲכִילָה בְּתֻרוּמָה, אֶף עַל פִּי שֶׁאֲכֵלָה בְּחַיֵּי בַעֲלָהּ, עַד שֶׁיִּכְנַס אֵת יָבֵמָתוֹ.

~ יום המישי ~

באור משנה ד

חיוב הבעל במזונות אשתו וזכותו במעשה ידיה נתקנו זה תמורת זה. ונחלקו הדיעות אם המזונות עיקר ותיקנו מעשה ידיה תחת מזונות, או שמעשה ידיה עיקר ותיקנו מזונות תחת מעשה ידיה. אבל ההלכה היא שהמזונות עיקר, ואף נלמדים הם ממה שנאמר בתורה: "שארה כסותה וענתה לא יגרע", שדרשו: שארה אלו מזונות, ומכאן שחכמים תיקנו מעשה ידיה תחת מזונות, כלומר ששכר מלאכתה של האשה הוא לבעלה תמורת המזונות שהוא נותן לה (עיין ברטנורא ו'תוספות יום טוב'). וקצבו חכמים (להלן משנה ט): מה היא עושה? משקל חמשת סלעים וכו'. ומה שהאשה עושה יתיר על הראוי למזונותיה הרי זה מותר מעשה ידיה; ואף המותר הוא לבעלה תמורת מנה כסף שהוא נותן לה לצרכיה כל שבוע (להלן משנה ט). – על יסוד האמור, שהמזונות עיקר, וחכמים תיקנו מעשה ידיה תחת מזונות, יכולה אשה לומר: "איני ניונת ואיני עושה", כלומר שרשאית היא לוותר לבעלה על מזונותיה, ומעשה ידיה הוא שלה.

הַמְקַדֵּשׁ מַעֲשֵׂה יָדֵי אִשְׁתּוֹ – שאמר הבעל: מעשה ידי אשתי היא קודש למקדש, **הָרִי זֶה עוֹשֶׂה וְאוֹכֵלַת** – בגמרא מבואר, שאם אמרה אשתו: "איני ניונת ואיני עושה", הרי היא עושה לעצמה – ואוכלת משלה, ואין מעשה ידיה ברשות הבעל להקדישו. **הַמּוֹתֵר** – בגמרא מבואר, שמשנתנו עוסקת "במעלה לה מזונות ואינו מעלה לה מנה כסף לצרכיה". שבכגון זה מותר מעשה ידיה הוא שלה ולא של

שהתה בפני הארוס אלא יום אחד ומת (גמרא), **אֵינָה אוֹכֵלַת בְּתֻרוּמָה** – שלא נתחייב הארוס במזונותיה, ולא התורה בחייו לאכול בתרומה. ואמנם הוא הדין כשהתה כל שנים עשר חודש בפני הארוס, שאף על פי שכבר נתתיב הארוס במזונותיה ואכלה בתרומה בחייו, כמו ששינו במשנה הקודמת: "הגיע זמן ולא נישא, אוכלות משלו ואוכלות בתרומה", מכל מקום כשמת הארוס ונוקקה לייבוֹם, אסורה היא בעודה שומרת יבם, לאכול בתרומה, מהטעם שהבאנו לעיל, שאינה "קניין כספו" אלא קניינו של אחיו (כמו ששינו במסכת יבמות ז, ד); אלא שמשנתנו באה להשיע בכגון שאינה אוכלת כלל בתרומה, לא בחיי הארוס ולא לאחר מותו, שאלו שהתה כל שנים עשר חודש בפני הארוס, הרי על כל פנים היתה אוכלת בתרומה בחיי הארוס (רש"י). **זוֹ מִשְׁנֵה רֵאשׁוֹנָה** – מה ששינו במשנה הקודמת: "הגיע זמן ולא נישא, אוכלות בתרומה". משנת ראשונים היא; אבל **בֵּית דִּין שֶׁל אַחֲרֵיהֶן אָמְרוּ: אִין הָאִשָּׁה אוֹכֵלַת בְּתֻרוּמָה** – ואפילו הגיע זמן ולא נישא, בגמרא מבואר הטעם שחוששים שמא ימצא בה מום ויברר שמקחו מקח טעות ונמצאת זרה אוכלת בתרומה. ברם, לפי משנה ראשונה לא חששו חכמים שמא ימצא בה מום, ולא גזרו על ארוסה שלא תאכל בתרומה אלא בעודה בבית אביה, מפני שחששו שמא תאכיל מן התרומה לאחיה ולאחותה; אבל משהגיע זמן הנישואין ולא נישא, הואיל והארוס נתחייב במזונותיה הרי הוא מיוחד לה מקום שתאכל שם לבדה, ושוב אין לחשוש שמא תאכיל מן התרומה לאחיה ולאחותה, הלכך אמרו: "משהגיע זמן ולא נישא אוכלות בתרומה" כמו שבארנו כבר במשנה הקודמת. וכבר הבאנו (שם), שיש דעה אחרת בגמרא, שאף לפי משנה ראשונה הטעם שגזרו על ארוסה שלא תאכל בתרומה, משום שחוששים שמא ימצא בה מום, אלא שלמשנה ראשונה אם הגיע הזמן ולא נישא, הואיל ונתחייב במזונותיה, הריהו בודקה על ידי קרובותיו, ולכן מותרת היא לאכול בתרומה; אבל משנה אחרונה סוברת, שהבדיקה על ידי קרובותיו אינה מספיקה, לפי שבדיקה חיצונית היא, ועדיין יש חשש שמא לאחר שיישאנה הוא ימצא בה מום פנימי, שלא היה נראה לקרובותיו, והרי מקחו מקח טעות, ונמצאת זרה אוכלת בתרומה (גמרא).

בארנו משנתנו לפי רש"י. וכן פירשה הרב מברטנורא. אבל רבנו תם מקשה על פירושו של רש"י, שאין הלשון במשנתנו משמע כפירושו זה. ולפיכך מפרש רבנו תם, שלפי משנה ראשונה, אם הגיע זמן ולא נישא, הריהי אוכלת בתרומה אפילו לאחר שמת הארוס ונוקקה לייבוֹם, הואיל ואכלה כבר בחיי הארוס. ברם, אם לא אכלה עדיין בפני בעלה, אין היבם מאכילה בתרומה. והוא ששינו כאן: היבם אינו מאכיל – כלומר אשה שנתאלמנה מן הארוסין ועדיין לא אכלה בתרומה, אין היבם מאכיל אותה בתרומה, כל זמן שלא ייבמה, שהיאיל וזיקת הייבוֹם באה מכוח אחיו. הרי מאחר שלא אכלה מחמת אחיו, אף מחמתו אינה אוכלת. והנה המשנה מוסיפה לפרש את הרישא:

ה אלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה: טוהנת, ואופה, ומכבסת; מבשלת, ומניקה את בנה; מצעת לו המטה, ועושה בצמר. הכניסה לו שפחה אחת – לא טוהנת, ולא אופה, ולא מכבסת; שתיים – אינה מבשלת, ואינה מניקה את בנה; שלש – אינה מצעת לו המטה, ואינה עושה בצמר; ארבע – יושבת בפתדרא. רבי אליעזר אומר: אפלו הכניסה לו מאה שפחות – בופה לעשות בצמר, שהבטלה מביאה לידי זמה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף המדיר את אשתו מלעשות מלאכה – יוציא ויתן כתבתה, שהבטלה מביאה לידי שעמום. ו המדיר את אשתו מתשמיש המטה – בית שמאי אומרים: שתי שפחות; ובית הלל אומרים: שבת אחת. התלמידים יוציאו לתלמוד תורה שלא ברשות – שלשים יום; הפועלים – שבת אחת. העונה האמורה בתורה:

פירוש ברטנורא

ה טוהנת. ברחים של יד שהם קטנים. ואם רחיים גדולים הם, מכינה כל צרכי המחנה, כגון נותנתו באפרכתס וקולמת הקמה: הכניסה לו שפחה אחת. מעות או נכסים כדי לקנות בהם שפחה אחת: יושבת בפתדרא. על כסא מנוחה ואינה הולכת בשליחותו לכאן ולכאן ואעפ"כ מונחת לו את הכוס ומצעת לו את המטה ורוחצת לו פניו ידיו ורגליו שמלאכות אלו אין משתמשים בהם באשה אלא באשתו בכבר: שעמום. בהלה. תרנום וכתמהון לכב (דרים כ"ח) ובשעמומו לבא. ופלונתיהו דר' אליעזר רבן שמעון בן גמליאל היו באשה שאינה כמלה אלא משחקת במיני הצחוק דלדידי זמה איכא, לירי שעמום ליכא, שאין שעמום אלא ביושב ותוהה ובטל לגמרי. והלכה כר' אליעזר:

ו המדיר את אשתו מתשמיש המטה. כגון שאמר יאסר הנאת תשמישך עלי. אבל הנאת תשמישי אסור עליך, לא מתסרא, דהא משועבד לה, דכתיב (שמות כ"א) ועונתה לא יגרע; **ב"ש אומרים שתי שבתות.** אם הדירה שתי שבתות תמתין, שכן מצונו ביולדת נקבה שטמאה שבועים: **וב"ה אומרים שבת אחת.** שכן מצונו בנדה שטמאה שבעה. וגמרינן מירי דשכיח, הכעס שכועס אדם על אשתו ומדירה דהוא מדי דשכיח, מנדה שהוא מירי דשכיח. לאפוקי לירה דלא שכיח כולי הא. וב"ש סברי גמרינן מירי דהוא גרם לה, נדר האיש שהוא גרם לה לשהות, מלירה שעל ידו באה לה. לאפוקי נדה דממילא קאתי לה. ויותר על שבת אחת לבית הלל או שתי שבתות לבית שמאי יוציא ויתן כתובה, ואפילו היה גמל שעונתו לשלשים יום או ספן שעונתו לנשה חדשים: **תלמידים וכו' שלשים יום.** ומתנתין ר' אליעזר היא. ופליגי רבנן עליה ואומרים אפילו שתיים ושלוש שנים, והלכה כחכמים: **הטוילים.** שאין להם

משניות מבוארות – קהתי

בפתדרא – במושב שדרך נשים חשובות לישב בו, כלומר שאף מלאכות קטנות אינה עושה. בגמרא מבואר, שאף על פי כן ישנן מלאכות שכל אשה עושה לבעלה משום חיבה, כגון למוזג לו את הכוס וכדומה (כתובות טא. א). **רבי אליעזר אומר:** אפלו הכניסה לו מאה שפחות, בופה לעשות בצמר – שהיא מלאכה המיוחדת לנשים, שלא תשב בטל, **שהבטלה מביאה לידי זמה** – לידי פריצות. **רבן שמעון בן גמליאל אומר:** אף המדיר את אשתו מלעשות מלאכה – האוסר על עצמו בנדר שלא ליהנות מאשתו אם תעשה מלאכה, **יוציא ויתן כתבתה** – חייב הוא לגרשה וליתן לה כסף כתובתה, **שהבטלה מביאה לידי שעמום** – לידי שיגעון (רש"י).

בעלה, ואם אמר הבעל: מותר מעשה ידי אשתי יהא קודש, אמנם בחייה אין המותר קודש על פיו, שהרי אינו ברשותו; אבל לאחר שאשתו מתה, והבעל יורש את נכסיה, ואף את מותר מעשה ידיה, **רבי מאיר אומר:** הקדש – המותר שנפל לו בירושה מאשתו, הרי הוא הקדש על פי דבריו הקדומים, שרבי מאיר סובר: אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, כלומר אף על פי שבשעה שהקדיש הבעל מותר מעשה ידיה של אשתו, היה זה דבר שלא בא לעולם, מכל מקום חל עליו שם הקדש. **רבי יוחנן הסנדלר אומר:** חלין – המותר שנפל לו בירושה הוא חולין ולא הקדש, שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם. משנתנו נקטה מחלוקת רבי מאיר ורבי יוחנן הסנדלר ב"מותר" לרבותא, שאפילו במותר סובר רבי מאיר שהוא הקדש; והוא הדין במקדיש מעשה ידיה, שנחלקו בו רבי מאיר ורבי יוחנן הסנדלר. והלכה כרבי יוחנן הסנדלר.

~ יום שישי ~

באור משנה ו

אגב המשנה הקודמת, שנישנה בה דין "המדיר את אשתו מלעשות מלאכה", באה משנתנו ללמד דין "המדיר את אשתו מתשמיש המטה", ומוסיפה לדון במצוות "עונה" בכלל. **המדיר את אשתו מתשמיש המטה** – שאסר על עצמו בנדר הנאת תשמישה של אשתו, כגון שאמר: הנאת תשמישך תהא אסורה עלי; אבל אם אסר על אשתו הנאת תשמישו, אין האיסור חל עליה, שהרי הוא משועבד לה, שנאמר (שמות כא. י): "ועונתה לא יגרע"; **בית שמאי אומרים:** שתי שפחות – תמתין לו שתי שבועות, ולאחר מכן אם הוא עומד בנדרו, יגרשנה ויתן לה כתובתה; **ובית הלל אומרים:** שבת אחת – שבוע אחד תמתין לו, ולאחר מכן חייב לגרשה (המאירי). ויש מפרשים: בית שמאי אומרים: שתי שבתות – אם הדירה שתי שבתות, תמתין; ואם יותר, יוציא ויתן כתובה (רש"י). טעם המחלוקת של בית שמאי ובית הלל מבואר בגמרא, שבית שמאי למדים מיולדת נקבה, שטמאה שבועיים, ובית הלל למדים מגידה, שטומאתה (מן התורה) שבעה ימים (כתובות טא. ב). **התלמידים** – תלמידים נשואים ההולכים ללמוד תורה, יוציאו לתלמוד תורה – לעיר אחרת, שלא ברשות – נשיהם, לתקופה של שלשים יום – אף על פי שמבטלים בזה עונתן; **הפועלים** – יוצאים לעבודה

באור משנה ה

לאחר שלמדנו שמעשה ידיה של האשה הוא לבעלה, באה משנתנו לפרוט את המלאכות שחייבת האשה לעשות לבעלה. ומבואר במפרשים, שמשנתנו מונה שבע מלאכות גדולות, אבל מלאכות קטנות, כמוזגת הכוס וכדומה, אין המשנה צריכה להשמיננו (שיטה מקובצת). **אלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה** – לצרכי הבית: **טוהנת** – בריחיים של יד שהם קטנים, או מכינה כל צרכי הטחינה לריחיים גדולים, **ואופה** – פת, **ומכבסת** – את הבגדים; **מבשלת** – את התבשילים, **ומניקה את בנה** – אבל לא בנו מאשה אחרת (הראש; הר"ן); **מצעת לו המטה** – בכרים ובכסתות, **ועושה בצמר** – בשיעור המבואר להלן (משנה ט). **הכניסה לו** – אשתו, מבית אביה, **שפחה אחת** – או נדוניה כדי לקנות שפחה אחת, **לא טוהנת, ולא אופה, ולא מכבסת** – אין האשה עושה את המלאכות הללו שטוחתן מרובה אלא שפחתה עושה אותן; **שתיים** – הכניסה לו שתי שפחות, **אינה מבשלת, ואינה מניקה את בנה** – נוסף על המלאכות הקודמות שאינה עושה; **שלש** – הכניסה לו שלש שפחות, **אינה מצעת לו המטה, ואינה עושה בצמר** – כלומר אינה עושה אף אחת משבע המלאכות שנימנו במשנה, אבל עושה היא מלאכות קטנות שבבית; **ארבע** – הכניסה לו ארבע שפחות, **יושבת**

הַמְיָלִין – בְּכָל יוֹם; הַפּוֹעֲלִים – שְׁתַּיִם בַּשַּׁבָּת; הַחֲמָרִים – אַחַת בַּשַּׁבָּת; הַגְּמָלִים – אַחַת לְשָׁלְשִׁים יוֹם; הַסַּפְּנִים – אַחַת לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים; דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר.

ז המורדת על בעלה – פוֹחֲתִין לָהּ מִפְתַּחְתָּהּ שְׁבַעָה דִּינָרִין בַּשַּׁבָּת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁבַעָה טְרַפְעִיקוֹן. עַד מָתִי הוּא פּוֹחֲתָה? עַד כְּנֶגֶד כְּתַבְתָּהּ. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: לְעוֹלָם הוּא פּוֹחֲתָה וְהוֹלֵךְ, שְׁמָא תַפְּלָ לָהּ יִרְשָׁה מִמָּקוֹם אַחֵר, גּוֹבֵה הַיִּמְנָה. וְכֵן הַמּוֹרֵד עַל אִשְׁתּוֹ – מוֹסִיפִין לָהּ עַל כְּתַבְתָּהּ שְׁלֹשָׁה דִּינָרִין בַּשַּׁבָּת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה טְרַפְעִיקוֹן.

ח המַשְׁרָה אֶת אִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי שְׁלִישׁ – לֹא יַפְחֹת לָהּ מִשְׁנֵי קֶבֶין חֲמִין, אוֹ מֵאַרְבָּעָה קֶבֶין שְׁעוּרִים. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: לֹא פָסַק לָהּ שְׁעוּרִים אֶלָּא רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, שֶׁהָיָה סָמוּךְ לְאָדוֹם. וְנֹתֵן לָהּ חֲצִי קֶבֶט קֶטְנִית, וְחֲצִי לֶגַּ שְׁמֹן,

פירוש ברטנורא

מלאכה ולא סחורה: החמרים. שיוצאים לכפרים להביא תבואה: הגמלים. מביאין חבילות על הגמלים ממקום רחוק: הספנים. המפרשים לים הגדול. ומי שהיה בתחלתו בעל אומנות שענותו קרובה ובקש ליעשות כעל אומנות שענותו רחוקה אשתו מעבדת עליו, חוץ מתלמוד תורה, שאין האשה יכולה לעבב על בעלה שהיה טייל או פועל שלא ייעשה תלמוד חכם:

ז המורדת. מתשמיש. אבל ממלאכה כופין אותה לעשות מלאכה ולא דיניגין לה כמורדת: טרפעיקון. כל טרפעיק הוא משקל ארבעים ושמונה שעורות של כסף צרוף, כמשקל שלשה דרכמונים שקרוין בערבי דראה"ם שכל דרכמון שש עשרה שעורות בנינויות של כסף: עד כנגד כתובתה. ואח"כ נותן לה גט ויוצאה בלא כתובה. אבל אינו משהה אותה כדי לפחות על הנכסים שנפלו לה מבית אביה ולהפסידים ממנה: מוסיפין על כתובתה שלשה דינרים. משום דצערא הגברא קשה כשהוא נמנע מן התשמיש יותר מצערא דאתתא, לפיכך כשהיא מורדת ומצערתו פוחתין לה שבעה דינרין, וכשהוא מורד ומצערה אין מוסיפין לה אלא ג' דינרים. והיכא מורדת אמרינן כנגמרא חזרו ונמנו שהיו מכריזין עליה ארבע שבתות זו אחר זו בבתי כנסיות ובתי מדרשות ואומר פלונית מרדה בבעלה ושולחין לה מבית דין היו יודעת שאפילו כתובתך מאה מנה הפסדת את כולך, אחת ארוסה ואחת נשואה ואפילו נדה ואפילו חולה ואפילו שומרת יבם. וקודם הכרזה מודיעים לה שרוצים להכריז עליה, ואחר הכרזה מודיעין אותה שכבר שלמה ההכרזה, ואם עמדה במרדה תצא בלא כתובה:

ח המַשְׁרָה אֶת אִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי שְׁלִישׁ. שנותן מזונותיה על ידי אפורופוס ואינה אוכלת עמו. תרגום ויכרה להם כרה גדולה (מלכים ב' ו'), שירותא: לא יפחות לה. בשבוע: לא פסק לה שעורים. כפלים מן החטים, אלא ר' ישמעאל שהיה סמוך לאדום. ששם השעורים רעות ביותר: דבילה. תאנים דרוסות

משניות מבוארות – קהתי

את הבעל להוסיף על כתובתה, כל שבוע שעומד במרדו, שלושה דינרים; ואם היא רוצה בגט, כופים אותו לגרשה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁלֹשָׁה טְרַפְעִיקוֹן – מוֹסִיפִים לָהּ דִּינָר חֲצִי לְשָׁבֻעַ. בַּגְּמָרָא מְבֹאֵר, שִׁצְעֵרוֹ שֶׁל הַבַּעַל כִּשְׁהוּא נִמְנַע מִתְשַׁמֵּשׁ, מְרֻבָּה מִצְעֵרָה שֶׁל הָאִשָּׁה, לְפִיכָךְ עֹנֶשֶׁה שֶׁל הַמּוֹרֵדֵת גְּדוֹל מִעֹנֶשׁוֹ שֶׁל הַמּוֹרֵד. כֵּן מֻבָּא בַּגְּמָרָא: "רְבוּחֵינוּ חֲזָרוּ וְנִמְנָנו, שִׁיהוּ מְכַרְזִין עֲלֶיהָ אַרְבַּע שַׁבָּתוֹת זֶה אַחֵר זֶה: פְּלוֹנִית מְרָדָה בְּבַעְלָהּ, וְשׁוֹלְחִים לָהּ מִבֵּית הַדִּין: הִי יוֹדַעַת שֶׁאִפְּלוּ כְּתוּבָתְךָ מֵאֵה מְנָה הַפְּסַדְתָּ אֶת כּוֹלְךָ." וּמוֹדִיעִים לָהּ קוֹדֵם הַהֲכָרָזָה שְׁעוֹמְדִים לְהַכְרִיז עֲלֶיהָ, וְאַחֲרֵי הַהֲכָרָזָה מוֹדִיעִים לָהּ שֶׁכָּבַר נִשְׁלְמָה הַהֲכָרָזָה, וְאִם עֹמְדָה בַּמְרָדָה, תִּצָּא בְּלֹא כְּתוּבָה (גְּמָרָא כְּתוּבוֹת טו, ב).

~ שבת קודש ~

ב א ו ר מ ש נ ה

הַמְשַׁרְהָ – הַמְאֲכִיל, כְּלוֹמֵר הַמְפָּרֵס – אֶת אִשְׁתּוֹ עַל יְדֵי שְׁלִישׁ – שְׁאִין הַבַּעַל אוֹכֵל עִמָּה, אֲלֵא נֹתֵן לָהּ מְזוֹנוֹתֶיהָ וְצָרִכֶיהָ כְּסוּתָה עַל יְדֵי אַחֵר, וְכַגּוֹן שֶׁהִיא הַסְּכִימָה לָכֶּךָ (חֲמַאדִי). לֹא יַפְחֹת לָהּ – לְכָל שָׁבֻעַ, מִשְׁנֵי קֶבֶין חֲמִין – כְּמִידַת נֶפֶשׁ שֶׁל אַרְבַּעִים וְשִׁמּוֹנֵה בִּיצִים (הֶקֶב הוּא 24 בִּיצִים. כ"ד לִיטְרִים). שֶׁהֵם כְּדֵי שֶׁשׁ עֶשְׂרֵה סְעוּדוֹת לְשָׁבֻעַ, שְׁתֵּי סְעוּדוֹת לְכָל יוֹם לְצָרְכָהּ, וְהַשָּׂר לְצוּרֵךְ אוֹרְחִים וְעֵנִים, אוֹ מֵאַרְבָּעָה קֶבֶין שְׁעוּרִים – כְּפִלִּים כְּמִידַת הַחֵיטִים. אָמַר רַבִּי יוֹסִי: לֹא פָסַק לָהּ שְׁעוּרִים – בְּמִידָה כְּפֹלָה מַחִיטִים (גְּמָרָא), אֶלָּא רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, שֶׁהָיָה סָמוּךְ לְאָדוֹם – לְאַרְץ אֲדוֹם, שֶׁשֶּׁם הַשְּׁעוּרִים רְעוּת בִּיּוֹתֵר; אֲבָל בְּשָׂר מִקּוֹמוֹת שְׁאִין הַשְּׁעוּרִים רְעוּת כֹּךְ, אֵינּוּ נֹתֵן לָהּ כְּפִלִּים אֲלֵא כְּפִי רְאוּת בֵּית הַדִּין. וְנֹתֵן לָהּ חֲצִי קֶבֶט קֶטְנִית – כַּגּוֹן פּוֹלִים וְאַפּוֹנִים, וְחֲצִי לֶגַּ שְׁמֹן – לְאֲכִילָה וְלְהַדְלָקָה, וְקֶבֶט גְּרוֹגְרוֹת – תַּאֲנִים יְכֻשׁוֹת, אוֹ מְנָה – מִשְׁקַל מֵאָה דִּינָר (כ-400 גֶרָם בְּעֵרֶךְ) – דְּבִלְיָה – תַּאֲנִים דְּרוֹסוֹת, הַנִּמְכָּרוֹת בְּמִשְׁקַל; וְאִם אֵין לָהּ – גְּרוֹגְרוֹת אוֹ דְּבִלָּה, פּוֹסֵק לְעִמְתָּן פְּרוֹת מִמָּקוֹם

לעיר אחרת שלא ברשות נשיהם, למשך שַׁבָּת אַחַת – שבוע אחד בלבד. הַעֹנֶה הַאֲמֹרָה בַּתּוֹרָה – מִצְוֹת עֹנֵה הָאֲמֹרָה בַּתּוֹרָה (שְׁמוֹת כ"א, י): "וְעֹנֵתָהּ לֹא יִגְרַע." זְמַנָּה כְּדִלְהֵן: הַמְיָלִין – בְּנֵי אָדָם הַבְּטָלִים מִמְּלָאכָה, וְהֵם בְּרִיאִים וּמְעוֹנְגִים (רַמְבַּ"ם). בְּכָל יוֹם – עֹנֵתִים; הַפּוֹעֲלִים – הַעוֹסְקִים בְּמִלְאכָה בְּעִיר, שְׁתַּיִם בַּשַּׁבָּת – פְּעִמִּים בְּשָׁבֻעַ; הַחֲמָרִים – הַמּוֹלִיכִים סְחוּרָה בַּחֲמורִיהֶם לְמִקּוֹמוֹת הַסְּמוּכִים, אַחַת בַּשַּׁבָּת – פֶּעַם בְּשָׁבֻעַ; הַגְּמָלִים – הַהוֹלְכִים עִם גְּמִלְיָהּ לְמִקּוֹמוֹת רְחוֹקִים, אַחַת לְשָׁלְשִׁים יוֹם – פֶּעַם בַּחֹדֶשׁ; הַסַּפְּנִים – הַשׁוֹהֵים מִחוּץ לְבֵתֵיהֶם זְמַן רַב, אַחַת לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים – פֶּעַם לְחֲצִי שָׁנָה; דְּבָרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר – וְהִלְכָה כְּדַבְּרֵי בּוֹמְנֵי הָעֹנֵה; בָּרַם, בַּעֲנִין הַתְּלַמִּידִים חוֹלְקִים עֲלֵיו חֲכָמִים וְסוֹבְרִים, שִׁיּוּצִאִים הֵם לְתַלְמוּד תּוֹרָה שֶׁלֹּא בְּרִשׁוֹת נְשִׂיָהם אִפְּלוּ לְשַׁנְתֵּיִם וּלְשֹׁלֹשׁ שָׁנִים, וְכֵן הִלְכָה (רַמְבַּ"ם ה' אִישׁוֹת י"ב, ב).

ב א ו ר מ ש נ ה

הַמּוֹרֵדֵת עַל בַּעְלָהּ – שְׁמוּנַתָּה אֶת בַּעְלָהּ מִתְשַׁמֵּשׁ, פּוֹחֲתִין לָהּ מִפְתַּחְתָּהּ שְׁבַעָה דִּינָרִין בַּשַּׁבָּת – כֹּל שָׁבֻעַ שְׁעוֹמְדָת בַּמְרָדָה, מִנְכִּים לָהּ מִכְּתוּבָתָה שְׁבַעָה דִּינָרִים. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: שְׁבַעָה טְרַפְעִיקוֹן – טְרַפְעִיק הוּא חֲצִי דִינָר. עַד מָתִי הוּא פּוֹחֲתָה – עַד מָתִי הוּא מְשַׁהָה אוֹתָהּ וּפּוֹחֲתָה לָהּ מִכְּתוּבָתָה? עַד כְּנֶגֶד כְּתַבְתָּהּ – עַד שֶׁלֹּא יִישָׂא לָהּ מִכְּתוּבָתָה כְּלוּם, וְאִזּוּ יִגְרַשְׁנָה וְתִצָּא בְּלֹא כְּתוּבָה. אֲבָל אֵינּוּ מְשַׁהָה אוֹתָהּ כְּדֵי לְפַחֲוֹת לָהּ מִנְכָּסֶיהָ שֶׁנִּפְּלוּ לָהּ מִבֵּית אֲבִיהָ. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר: לְעוֹלָם הוּא פּוֹחֲתָה וְהוֹלֵךְ – רִשְׁאֵי הַבַּעַל לְהַשְׁתוּתָה וְלֹא לְגִרְשָׁה, וְהוּא פּוֹחֲתָה לָהּ, כֹּל זְמַן שֶׁהִיא עוֹמְדָת בַּמְרָדָה, אִפְּלוּ מִנְכָּסֶיהָ, שְׁמָא תַפְּלָ לָהּ יִרְשָׁה מִמָּקוֹם אַחֵר – שֶׁאִם גַּם יִפְּלוּ לָהּ נִכְסִים בִּירוּשָׁה לְאַחַר שְׁמִרְדָּהּ, גּוֹבֵה הַיִּמְנָה – כִּשְׁעוּר הָאֲמוֹר לְמַעַל. וְכֵן הַמּוֹרֵד עַל אִשְׁתּוֹ – שְׁאֵינוּ רּוֹצֵה לְקַיֵּם מִצְוֹת עֹנֵה, מוֹסִיפִין לָהּ עַל כְּתַבְתָּהּ שְׁלֹשָׁה דִּינָרִין בַּשַּׁבָּת – מִחֵיבִים

וקב גְרוּגְרוֹת או מְנָה דְבִלְהָ; וְאִם אֵין לוֹ – פּוֹסֵק לְעֻמְתָּן פְּרוֹת מִמָּקוֹם אַחַר. וְנוֹתֵן לָהּ מִטָּה, מִפֶּיַּן, וּמְחַצְלָת. וְנוֹתֵן לָהּ כֶּפֶה לְרֵאשִׁיָּהּ, וְחֹגוֹר לְמִתְנִיָּהּ, וּמְנַעְלִים מִמוּעֵד לְמוּעֵד, וְכִלְיִם שֶׁל חֲמוּשִׁים זֶוּ מִשְׁנָה לְשָׁנָה. וְאֵין נוֹתֵנִין לָהּ, לֹא חֲדָשִׁים בִּימֹת הַחֲמָה, וְלֹא שְׁחָקִים בִּימֹת הַגִּשְׁמִים, אֶלָּא נוֹתֵן לָהּ כִּלְיִם שֶׁל חֲמוּשִׁים זֶוּ בִּימֹת הַגִּשְׁמִים, וְהִיא מִתְכַּסֶּה בְּכִלְאוֹתֶיהֶן בִּימֹת הַחֲמָה, וְהִשְׁחָקִים שְׁלָהּ.

זוֹ נוֹתֵן לָהּ מְעָה כֶּסֶף לְצִרְפָּה, וְאוֹכֶלֶת עִמּוֹ מִלִּילַי שֶׁבֶת לְלִילַי שֶׁבֶת. וְאִם אֵין נוֹתֵן לָהּ מְעָה כֶּסֶף לְצִרְפָּה – מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שְׁלָהּ. וְהִיא עוֹשֶׂה לוֹ? מִשְׁקַל חֲמֵשׁ סְלָעִים שְׁתֵּי בִיהוּדָה, שְׁהֵן עֶשֶׂר סְלָעִים בְּגִלְגִּיל; אוֹ מִשְׁקַל עֶשֶׂר סְלָעִים עֶרֶב בִּיהוּדָה, שְׁהֵן עֶשְׂרִים סְלָעִים בְּגִלְגִּיל. וְאִם הִיתָה מִיִּנְיָקָה – פּוֹחֲתִים לָהּ מִמַּעֲשֵׂה יָדֶיהָ, וּמוֹסִיפִין לָהּ עַל מְזוֹנוֹתֶיהָ. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים? בְּעֵנֵי שְׂפִישְׁרָאֵל, אֶבֶל בְּמִכְבָּד – הִפֵּל לְפִי כְּבוֹדוֹ.

פירוש ברטנורא

בעינול ונמכרות במשקל ולא במדה: מפני. רך מנחצלת: כיפה. ענין אחד: ומנעלים ממועד למועד. מנעלים חדשים לכל שלש הגלים: חדשים. קשים לה בימות החמה לפי שהם חמים, ויפס לה בימות הגשמים: והשחקים שלה. אף כשיקנה לה חדשים, מפני שמתכסה בהן בימי נדחה: ט נותן לה מעה כסף. בכל שבת לצורך דברים קטנים: ואוכלת עמו לילי שבת. אע"ג דככל שאר הימים יכול לתת מזונותיה על ידי שלישי אם ירצה, בליל שבת שהוא ליל עונה חייב לאכול עמה: מעשה ידיה. מותר מעשה ידיה כלומר מה שעושה יותר על מזונותיה: שתי. קשה למוות כפלים כשל ערב. ומשקל של יהודה כפלים כשל גליל: הכל לפי כבודו. וכפי מנהג המדינה נמו:

משניות מבוארות – קהתי

אֶחָד – קוֹצֵץ לָהּ כִּנְגוּד פִּירוֹת מִמִּין אַחַר. וְנוֹתֵן לָהּ מִטָּה, מִפֶּיַּן – מִצַּע שֶׁל גּוּמָא, וּמְחַצְלָת – שֶׁל קִנִּים; כֹּל אֱלוֹ לְצִרְכֵי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב. וְנוֹתֵן לָהּ כֶּפֶה לְרֵאשִׁיָּהּ – צַעֲיָה, וְחֹגוֹר לְמִתְנִיָּהּ – לְחֹגוֹר בּוֹ בִּשְׁעַת מִלְאכְתָּהּ, וּמְנַעְלִים מִמוּעֵד לְמוּעֵד – וּמוֹנְעִים חֲדָשִׁים בְּכָל רֹגֶל מִשְׁלֶשֶׁת הָרְגֵלִים, וְכִלְיִים – בְּגָדִים חֲדָשִׁים, בְּשׂוּוֹי שֶׁל חֲמוּשִׁים זֶוּ מִשְׁנָה לְשָׁנָה – כֹּל שֶׁנָּה. וְאֵין נוֹתֵנִין לָהּ, לֹא חֲדָשִׁים בִּימֹת הַחֲמָה – לֹא בְּגָדִים חֲדָשִׁים בִּימֹת הַקִּיץ, לְפִי שֶׁמִּחֲמָמִים הִרְבָּה, וְחֲמָמִים מִחֲמָמִים לְמַדִּי, אֶלָּא נוֹתֵן לָהּ כִּלְיִם שֶׁל הַגִּשְׁמִים זֶוּ בִּימֹת הַגִּשְׁמִים – אֶלָּא נוֹתֵן לָהּ כִּלְיִם שֶׁל חֲמוּשִׁים זֶוּ בִּימֹת הַחֲמָה, וְהִיא מִתְכַּסֶּה בְּכִלְאוֹתֶיהֶן – כְּבַגְדִּיהָ שֶׁכֹּל בִּימֹת הַחֲמָה, וְהִשְׁחָקִים שְׁלָהּ – אֵף כִּשְׁנוֹתָן לָהּ בְּגָדִים חֲדָשִׁים בִּימֹת הַגִּשְׁמִים, אֵין הִיא מִחְזִירָה לוֹ אֶת הַשְּׁחָקִים, הֵינּוּ בְּגָדִים הַיִּשְׁנִים שֶׁנִּשְׁחָקוּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִתְכַּסֶּה בָּהֶם בִּימֵי טוֹמְאָתָהּ.

ב א ו ר מ ש נ ה ט

משנתנו מוסיפה ללמד בסיפוק צרכי האשה על ידי הבעל. נותן לה – הבעל לאשתו, בכל שבוע, מעה כסף – שישיית הדינר, לצרפה – להוצאות קטנות; ואוכלת עמו מלילי שבת ללילי שבת – אף המשרה את אשתו על ידי שלישי, כפי ששינו במשנה הקודמת, חייב לאכול עמה בכל ליל שבת. בגמרא מובאת ברייתא: "רבן שמעון בן גמליאל אומר: אוכלת עמו בלילי שבת ושבת". ואם

אֵין נוֹתֵן לָהּ מְעָה כֶּסֶף לְצִרְפָּה – כְּגוֹן שֶׁשִׁתְּקָה אִשְׁתּוֹ וְלֹא תִבְעָה מִמֶּנּוּ אֶת הַמְעָה, שֶׁאִם לֹא כֵן אֵין הַרְשׁוֹת בִּידוֹ שֶׁלֹּא לִתֵּת לָהּ (תּוֹסֵפוֹת יוֹם טוֹב). מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שְׁלָהּ – כְּלוֹמֵר מוֹתֵר מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ הוּא שֶׁלֹּה (כְּמוֹ שְׁבָאֲרוֹ בַּמִּשְׁנָה ד' ב' פ' ר' ט' ו'). שֶׁכֵּן חֲכָמִים תִּיקְנוּ מוֹתֵר מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ לְבַעֲלָהּ תַּמּוּרַת מְעָה כֶּסֶף שֶׁהוּא נוֹתֵן לָהּ. וְהִיא הִיא עוֹשֶׂה לוֹ – מָהוּ הַשִּׁיעוֹר שֶׁל מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, כְּדִי שֶׁנִּדְרַע מָהוּ מוֹתֵר מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ? מִשְׁקַל חֲמֵשׁ סְלָעִים שְׁתֵּי בִיהוּדָה – כִּשְׁהִיא טוּוּה בְּצִמּוֹר אֶת הַחֲרוּטִים הַדְּקִים שֶׁל הָאוֹרֶךְ, הַנִּקְרָאִים "שְׁתִּי", שִׁיעוֹר מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ הוּא שֶׁמִּשְׁקַל חֲמֵשׁ סְלָעִים בִּיהוּדָה, הֵיוּ כְּפִלְיִים כֶּשֶׁל גִּלְגִּיל; אוֹ מִשְׁקַל עֶשֶׂר סְלָעִים עֶרֶב בִּיהוּדָה, שְׁהֵן עֶשְׂרִים סְלָעִים בְּגִלְגִּיל – אֵין כִּשְׁהִיא טוּוּה אֶת חוּטֵי הָרוֹחֵב, הַנִּקְרָאִים "עֶרֶב", שֶׁהֵם עֲבִים, וְטוּרַח טוּוּיִיתָם מִחֲצִית מִשֶׁל שְׁתֵּי, שִׁיעוֹר מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ הוּא מִשְׁקַל עֶשֶׂר סְלָעִים בִּיהוּדָה שֶׁהֵן עֶשְׂרִים סְלָעִים בְּגִלְגִּיל. שִׁיעוֹר זֶה הוּא לְכֹל שִׁבּוּעַ (תַּפְאֵרֶת יִשְׂרָאֵל). וְאִם הִיתָה מִיִּנְיָקָה – בּוֹמֵן שֶׁהָאִשָּׁה מִיִּנְיָקָה, פּוֹחֲתִים לָהּ מִמַּעֲשֵׂה יָדֶיהָ – שֶׁאֵין הִיא חַיִּבַת לַעֲשׂוֹת כְּשִׁיעוֹר הָאִמּוֹר לְמַעֲלָה, וּמוֹסִיפִין לָהּ עַל מְזוֹנוֹתֶיהָ – וּבַעֲלָהּ חַיִּב לְהוֹסִיף לָהּ מְזוֹנוֹת עַל הַשִּׁיעוֹר הַקְּצוּב בַּמִּשְׁנָה הַקּוֹדֶמֶת. בְּמָה דְבָרִים אֲמוּרִים – שֶׁאֵין נוֹתֵנִים לָאִשָּׁה אֱלֹא הַשִּׁיעוֹרִים הַקְּצוּבִים לְעִיל? בְּעֵנֵי שְׂפִישְׁרָאֵל – כִּשְׁהַבַּעַל הוּא עֵנִי, אֶבֶל בְּמִכְבָּד – בַּעַל שֶׁפְּרַנְסָתּוֹ בְּעוֹשֵׂר וּבְכַבּוֹד, הִפֵּל לְפִי כְּבוֹדוֹ – שִׁיעוֹרֵי מְזוֹנוֹת אִשְׁתּוֹ וְכֹל שֶׁאֵין צָרְכִיהָ הֵם לְפִי עֲשׂוֹר וּכְבוֹדוֹ, שֶׁכֵּן הָאִשָּׁה עוֹלָה עִם בַּעֲלָהּ, כְּמוֹ שְׁבָאֲרוֹ (לְעִיל ד', ד').

המשך ביאור למס' בבא קמא ליום רביעי עמ' א

12 ארבעה וחמשה.
13 תירוץ נוסף בשם רבי יוחנן: כי אִתָּא רבין מארץ ישראל, אָמַר בשם
14 רבי יוחנן לתרוץ, שכאן מדובר בְּשׂוֹחֵט תְּמִימִים בְּפָנִים שְׂלֵא לְשֵׁם
15 בְּעֵלִים – שֶׁשֶׁחַט אֶת הַקֹּדְשִׁים בְּתוֹךְ הָעוֹזֵרָה כְּדִינָם, אֵךְ לֹא שֶׁחֲטַם
16 לְשֵׁם הַבְּעֵלִים, וְאִמְנָם הַקֹּרְבָן כֶּשֶׁר וּמוֹתֵר בְּאִכְלִיָּהּ, אֵךְ לֹא עֲלָה
17 לְבַעֲלִים לְשֵׁם חוֹבָתָם, וְכַמְבֹּאֵר בַּמִּשְׁנָה (זְבָחִים ב.). 'שְׂכַל הוֹבָחִים
18 שְׁנוּבָחוּ שֶׁלֹּא לְשִׁמּוֹן כֶּשֶׁרִים אֱלֹא שֶׁלֹּא עֲלוּ לְבַעֲלִים לְשֵׁם חוֹבָתָן,
19 וְלִכְךָ שְׁחִיטָה עַל תִּירוֹץ זֶה: וְהָרִי כִּשְׁחָטָה בְּאוֹפֵן זֶה, חוֹרָה הַשְּׁחִיטָה,
20 וְלֹא נִדְרַק עַל הַמּוֹזָב כְּדִינּוֹ, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא עֲלָה הַקֹּרְבָן לְבַעֲלִים לְשֵׁם
21 חוֹבָתָם, וְלֹא חוֹרָה הַגְּנִיבָה אֲלֵיהֶם, וְלִכְךָ צָרִיךְ הַגְּנֵב לְשַׁלֵּם. וּמִכֹּל
מָקוֹם כִּיּוֹן שְׁחִיטָה הַשְּׁחִיטָה כְּדִין שְׁחִיטָה רְאוּיָה הִיא, וְחַיִּיב עֲלֶיהָ

1 בְּעֵלִים – שֶׁשֶׁחַט הַגְּנֵב אֶת הַבְּהֵמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא תְּמִימָה בְּלֹא מוֹם,
2 בְּתוֹךְ הָעוֹזֵרָה לְשֵׁם הַבְּעֵלִים, וְהֵינּוּ שֶׁהַקֹּרְבָן הוֹקֵרֵב כְּדִין וְשְׁחִיטָה
3 רְאוּיָה הִיא, וְלִכְךָ מִחְיִיב רַבִּי שֶׁמַּעֲוֵן עַל שְׁחִיטָה זֶה.
4 הַגְּמָרָא מְקַשֶּׁה עַל תִּירוֹץ זֶה: וְהָרִי כִּשְׁחָטָה בְּאוֹפֵן זֶה, חוֹרָה הַקֹּרְבָן
5 לְבַעֲלִים – הָרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁהַחֹזֵר אֶת הַגְּנִיבָה לְבַעֲלָהּ, שְׂכִינִן
6 שֶׁהַקֹּרְבָּה הַגְּנֵב לְשִׁמּוֹן, הָרִי זֶה כְּמוֹ שֶׁהַחֹזֵר לָהֶם, וְגַבֵּי שֶׁהַחֹזֵר
7 אֶת הַגְּנִיבָה לְפָנֵי שְׂבָאוּ עֲדִים אֵינּוּ מִשְׁלֵם כֶּפֶל וְאַרְבַּעַה וְחַמְשָׁה.
8 אָמַר רַבִּי יִצְחָק בְּרַ אֲבִי, כֹּאֵן מְדוּבָר שֶׁנִּשְׁפָּחֵד הָרִים אַחֲרֵי הַשְּׁחִיטָה,
9 וְלֹא נִדְרַק עַל הַמּוֹזָב כְּדִינּוֹ, וְנִמְצָא שֶׁלֹּא עֲלָה הַקֹּרְבָן לְבַעֲלִים לְשֵׁם
10 חוֹבָתָם, וְלֹא חוֹרָה הַגְּנִיבָה אֲלֵיהֶם, וְלִכְךָ צָרִיךְ הַגְּנֵב לְשַׁלֵּם. וּמִכֹּל
11 מָקוֹם כִּיּוֹן שְׁחִיטָה הַשְּׁחִיטָה כְּדִין שְׁחִיטָה רְאוּיָה הִיא, וְחַיִּיב עֲלֶיהָ

עין יעקב - מסכת ברכות

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

חלל רשע. על צדקיהו הוא אומר ועדיין בימי יחזקאל חי היה וקורחו חלל: לקריתא. להתעסק בעבודת אהוזתם: אייקר תלמודייהו. אשתכח תלמודם מגרסתם. אייקר הוכבד עליהם מחמת שכחה: צערא דידהו. צער גופם ממש כגון עקיצת הרימה: שתי רוחות. של

דף יח עמוד א. המשך דברי רבי חייא בביאור הפסוק שהבאנו לעיל: ומה שנאמר 'וְהַמַּתִּים אֵינָם יוֹדְעִים מְאוּמָה', אֵלּוּ הַרְשָׁעִים שֶׁפְּתִיחַתָּן קְרוּיִין מַתִּים, וְאֵינָם יוֹדְעִים מְאוּמָה, הֵינּוּ שֶׁהֵם עוֹשִׂים אֶת עֲצָמָם כְּאִילוֹ אֵינָם יוֹדְעִים מִיּוֹם הַמִּיתָה וְחוּטָאִים. וְהַרְאִיה שֶׁהַרְשָׁעִים נִקְרָאִים מַתִּים גַּם בְּחַיֵּיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר בְּנִבְוֹת יִחְזָקָאל עַל צִדְקִיהוּ (יִחְזָקָאל כֹּא ל') 'וְאַתָּה חָלַל רִשָּׁע נָשִׂיא יִשְׂרָאֵל', וְאֵף שֶׁהַתְּנַבָּא עַל צִדְקִיהוּ בְּעוֹדוֹ בְּחַיִּים קְרָאוּ 'חִלְל' [מַת], וְהֵינּוּ לְפִי שֶׁהַרְשָׁעִים בְּחַיֵּיהֶם קְרוּיִים מַתִּים. וְאִי בְּעֵית אֵימָא - וְאִם תְּרַצָּה תוֹכִיחַ שֶׁנִּקְרָאִים מַתִּים גַּם בְּחַיֵּיהֶם, מִּהְכָּא - מִפְּסוּק זֶה, שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים יז ו') 'עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אִו (עַל פִּי) שְׁלֹשָׁה עֵדִים יוֹמַת הַמַּת', וּמְדוּעַ נֶאֱמַר יוֹמַת 'הַמַּת', הֲרֵי עֵתָה עֵדִינן חַי הוּא, אֲלָא יוֹמַת הַמַּת מְעִיקָרָא - זֶה שֶׁהִיא מַת כְּבַר מִתְחִילָה, כְּלוּמַר, כִּיּוֹן שֶׁהוּא רִשָּׁע הֲרֵי הוּא כְּבַר חָשׁוּב כְּמַת.

הַגְּמָרָא מְבִיאָה שְׁגָם בְּנֵי רַבִּי חַיִּיא נִחְלָקוּ אִם הַמַּתִּים יוֹדְעִים מִהֲנַעֲשֶׂה בֵּין הַחַיִּים: בְּנֵי רַבִּי חַיִּיא נְפִיק לְקַרְיָתָא - יֵצְאוּ לְכַפְרִים לְהַתְּעַסֵּק בְּשׂוֹדוֹתֵיהֶם, אֵיִיקָר לְהוּ תְּלַמּוּדֵיהוּ - נִשְׁכַּח מֵהֶם תְּלַמּוּדִים, הָווּ קָא מְצַעְרֵי לְאַדְבּוּרִיָּה - הֵיוּ מְצַעְרִים אֶת עֲצָמָם לְהִזְכֹּר בּוֹ. אָמַר לִיהַ חַד מְבַנֵּי רַבִּי חַיִּיא לְחִבְרִיָּה [לְאַחִיו], יָדַע אֲבוֹן בְּהַאי צַעְרָא - הָאֵם יוֹדַע עֵתָה אֲבִינוּ בְּצַעַר זֶה שִׁישׁ לָנוּ. אָמַר לִיהַ אֵידָךְ - הִשִּׁיב לוֹ הָאֲחֵר, מָנָא יָדַע - מֵהִיכֵן יָדַע, וְהָא כְּתִיב [וְהָרִי נֹאמַר] (אִיּוֹב יד כֹּא) 'יִכְבְּדוּ כְּנִי וְלֹא יָדַע', שְׁגָם אִם יֵהִיוּ בְּנֵי שֶׁל הַמַּת מְכּוּבָדִים, לֹא יָדַע מְכַךְ, מִשְׁמַע שֶׁאִין הַמַּתִּים יוֹדְעִים מִהֲנַעֲשֶׂה בֵּין הַחַיִּים. אָמַר לִיהַ אֵידָךְ - הִשִּׁיבוּ הָאֲחֵר [דְּהֵינּוּ הָאֲחֵר הָרַאשׁוֹן], וְהָאֵם אֲכַן לֹא יָדַע בְּצַעְרָנוּ, וְהָא כְּתִיב - וְהָרִי נֹאמַר עַל הַמַּת (שֵׁם יד כב) 'אֵן בְּשָׂרוֹ עָלָיו יִכְאֵב וְנִפְשׁוֹ עָלָיו תֵּאָבֵל', וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק בְּבִיאור פְּסוּק זֶה, קָשָׁה רַמָּה [תּוֹלַעַת הָאוֹכֵלֶת בְּבָשָׂר] לְמַת פְּמַחַט הַדּוֹקֶרֶת בְּבָשָׂר חַי, שֶׁהַמַּת חֹשׁ בְּנַעֲשֶׂה בְּגוֹפּוֹ, מִשְׁמַע שֶׁהַמַּת יוֹדַע מֵה נַעֲשֶׂה בְּעוֹלָם. אָמְרֵי - אֲמָרוּ בְּנֵי הִשִּׁיבָה לְדוֹחַת רֵאִיָּה זֶה, בְּצַעְרָא דִּידְהוּ יָדַעֵי - בְּצַעַר גּוֹפָם, כְּגוֹן עִקִּיצַת הַרִימָה, יוֹדְעִים הַמַּתִּים, אֲבָל בְּצַעְרָא דְאַחֲרֵינָא לֹא יָדַעֵי - בְּצַעְרָם שֶׁל אַחֲרִים אֵינָם יוֹדְעִים.

הַגְּמָרָא מְמַשִּׁיכָה לְעוֹסֵק בְּנִידוֹן הָאֵם הַמַּתִּים יוֹדְעִים אֶת הַנַּעֲשֶׂה בֵּין הַחַיִּים, וְדָנָה בְּכַמְהָ רֵאִיוֹת שֶׁמֵּהֵן נִרְאֶה שֶׁהֵם יוֹדְעִים אֶת הַנַּעֲשֶׂה. שׂוֹאלַת הַגְּמָרָא: וְלֹא יוֹדְעִים הַמַּתִּים מֵה נַעֲשֶׂה בֵּין הַחַיִּים, וְהַתְּנָיָא בְּבִרְיָתָא, מְעַשֶׂה בְּחִסְדֵי אַחֲרֵי שְׁנַתָּן דִּינָר לְעֵנִי בְּעָרֵב רֵאֵשׁ הַשְּׁנָה בְּשָׁנֵי בְּצוּרַת [שְׁנַיִם שְׁלֹא יִרְדּוּ בְּהֵן גְּשָׁמִים וְהַתְּבֹאָה וְהַמְזוּן בִּיּוֹקָר], וְהַקְּנִיטָתוֹ [וְהַכְּעִיסָתוֹ וְצִיעָרָתוֹ] אֲשֶׁתּוֹ עַל כֵּךְ, שֶׁלֹּא הִיָּה לוֹ לְתַת לְעֵנִי סְכוּם כּוֹה בְּשָׁנִים קְשׁוֹת כֹּאֵלּוּ, וְהַלֵּךְ מִבֵּיתוֹ מִפְּנֵי כֵךְ, וְלֵן בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, וְשָׁמַע שְׁתֵּי רִחוֹת שֶׁל שְׁתֵּי יְלָדוֹת מְתוֹת שְׁמִם פְּרוֹת זֶה לְזֶה [שֶׁמִּדְּבָרוֹת יַחַד]. אָמְרָה חֲדָא [אַחַת] לְחִבְרָתָהּ, חִבְרָתִי בּוֹאִי וְנִשְׁמַע בְּעוֹלָם וְנִשְׁמַע מֵאַחֲרֵי הַפְּרָגוֹד [הַמְּחִיצָה שֶׁבֵּין הַשְּׂכִינָה לְצַבָּא מְרוּם] מֵה פּוֹרְעָנוֹת גּוֹרוֹ הַיּוֹם שִׁיְהִיָּה בָּא לְעוֹלָם. אָמְרָה לָהּ חִבְרָתָהּ, אֵינִי יִכְוֹלָה לְבוֹא עִמָּךְ, מִשּׁוֹם שֶׁאֵינִי קְבוּרָה בְּמַחְצֵלַת שֶׁל קְנִים, אֲלָא לְבֵי אֶת, וְמֵה שְׂאֵת שׂוֹמְעַת אֲמְרֵי לִי. הַלֵּכָה הִיא וְשִׁטָּה וְכֹאָה, וְאָמְרָה לָהּ חִבְרָתָהּ, חִבְרָתִי, מֵה שְׁמַעַת מֵאַחֲרֵי הַפְּרָגוֹד. אָמְרָה לָהּ, שְׁמַעַתִּי שְׁפָל הַזּוֹרַע בְּרִבְעֵיהָ רֵאִשׁוֹנָה - בּוֹמֵן הַגֶּשֶׁם הָרַאשׁוֹן, בְּרָד שְׁעֵתִיד לְרַדַּת מִיַּד אַחֲרַי כֵךְ, מְלָקָה [מְקַלְקֵל] אוֹתוֹ, שְׁמָה שְׁכַבְרָה נּוֹרַע הֲרֵי הוּא מִתְקַשֶׁה וְהַבְּרַד שׁוֹבְרוֹ. הַלֵּךְ הוּא וְזָרַע בְּרִבְעֵיהָ שְׁנִיָּה - בּוֹמֵן הַגֶּשֶׁם הַשֵּׁנִי, וְאוֹ כֹּאשֶׁר יִרַד הַבְּרַד, הַזּוֹרַע שָׁל פֶּל הַעוֹלָם פּוֹלֵז לָקָה, לְפִי שְׁכַבְרָה נִתְקַשֶׁה וְהַבְּרַד שֶׁבַר אוֹתוֹ, וְאֵילוֹ הַזּוֹרַע שְׁלֹו לֹא לָקָה, לְפִי שֶׁהִיא עֵדִינן רַךְ. לְשָׁנָה הָאַחֲרַת הַלֵּךְ שׁוֹב אוֹתוֹ חֲסִיד וְלֵן בְּבֵית הַקְּבָרוֹת, וְשָׁמַע אוֹתָן שְׁתֵּי רִחוֹת

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

רש"י

שתי ילדות מתות: ונשמע. ונדע מה גזרו היום פורענות בעולם שהעולם נדון בר"ה: הפרגוד. מחיצה המבדלת בין מקום השכינה: ברביעה ראשונה. יורה שלש רביעיות הן בכירה שניה ושלישית ראשונה בי"ז במרחשון שניה בכ"ג שלישית בר"ח כסליו:

שְׁמִסְפֹּרוֹת זו עם זו. אִמְרָה הָדָא [אחת] לְחִבְרָתָהּ, בּוֹאֵי וְנִשְׁוִמְ בְּעוֹלָם וְנִשְׁמַע מֵאַחֲרֵי הַפְּרָגוֹד מֵה פּוֹרְעָנוֹת בָּא לְעוֹלָם. אִמְרָה לָהּ, חִבְרָתִי, לֹא כָּךְ אִמְרָתִי לָהּ, אֵינִי יְכוּלָה, שְׂאֵנִי קְבוּרָה בְּמַחְצָלַת שֶׁל קָנִים, אֲלֵא לְכִי אֵת, וּמָה שְׂאֵת שׁוֹמַעַת בּוֹאֵי וְאִמְרֵי לִי. הִלָּכָה וְשָׁטְהָ וּבָאָה, וְאִמְרָה לָהּ חִבְרָתָהּ, חִבְרָתִי, מֵה שְׁמַעַת מֵאַחֲרֵי הַפְּרָגוֹד. אִמְרָה לָהּ, שְׁמַעְתִּי שְׁכָל הַזּוֹרַע בְּרַבִּיעָה שְׁנֵי, שְׂדֵפּוֹן שְׂעֵתִיד לְבּוֹא לְאַחַר מִכֵּן מִלְקָה אוֹתוֹ, שֶׁהִשְׁדַּפּוֹן מִלְקָה אֵת

הרך שנזרע זה מקרוב ברביעה הסמוכה. הַלֵּךְ הוּא זֹרַע בְּרַבִּיעָה רִאשׁוֹנָה, לְעוֹמֵת שֶׁאֵר הָאֲנָשִׁים שׁוֹרְעוּ בְּרַבִּיעָה שְׁנִיָּה בִּלְבַד, וְאֵז כֹּאשֶׁר בֹּא הַשְׁדַּפּוֹן, הֹזַרַע שֶׁל כָּל הָעוֹלָם בּוֹלוֹ נִשְׂדַּף, לְפִי שֶׁהִיָּה רַךְ, וְהֹזַרַע שֶׁלּוֹ לֹא נִשְׂדַּף, לְפִי שֶׁכֵּבֵר נִתְקַשְׁהָ. אִמְרָה לּוֹ אֲשֶׁתּוֹ, מִפְּנֵי מָה אֲשַׁתְּכֶךָ - בִּשְׁנָה שֶׁעֲבָרָה הֹזַרַע שֶׁל כָּל הָעוֹלָם בּוֹלוֹ לְקָה בְּכַרְד וְהֹזַרַע שֶׁלֵּךְ לֹא לְקָה בּוֹ, וְעַכְשָׁיו הֹזַרַע שֶׁל כָּל הָעוֹלָם בּוֹלוֹ נִשְׂדַּף וְהֹזַרַע שֶׁלֵּךְ לֹא נִשְׂדַּף. סָח לָהּ אֵת כָּל הַדְּבָרִים הַלְלוֹ, שֶׁשָּׁמַע מֵאוֹתָן שְׁתֵּי רוּחוֹת מֵה שֶׁנִּגְזַר לְאוֹתָהּ שְׁנָה וְשַׁעַל פִּי דְבַרְיָהָן זֹרַע וְלֹא נִיּוּק. אִמְרוּ [סִיפְרוּ שׁוּה הִיָּה הַמִּשְׁךְ הַמַּעֲשֶׂה], לֹא הָיוּ יָמִים מוֹעָטִים - לֹא חִלַּף אֲפִילוֹ זְמַן מוֹעֵט, עַד שֶׁנִּשְׁפְּלָה קִטְמָה בֵּין אֲשֶׁתּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ חֶסֶד וּבֵין אִמָּה שֶׁל אוֹתָהּ רִיבָה - יִלְדָה שְׁמַתָּה שֶׁשָּׁמַע הַחֲסִיד אֵת דְּבַרְיָהּ בְּבֵית הַקְּבֻרוֹת, וְאֵז אִמְרָה לָהּ אֲשֶׁתּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ חֲסִיד לְאוֹתָהּ אֵם, לְכִי וְאַרְאֶךָ אֵת בֵּיתְךָ שֶׁהִיא קְבוּרָה בְּמַחְצָלַת שֶׁל קָנִים. לְשִׁנָּה הָאֲחֵרֶת שׁוֹב הַלֵּךְ אוֹתוֹ חֲסִיד וְלֵן בְּבֵית הַקְּבֻרוֹת, וְשָׁמַע אוֹתָן שְׁתֵּי רוּחוֹת שְׁמִסְפֹּרוֹת זו עם זו. אִמְרָה לָהּ הָאֲחֵת לְחִבְרָתָהּ, חִבְרָתִי, בּוֹאֵי וְנִשְׁוִמְ בְּעוֹלָם וְנִשְׁמַע מֵאַחֲרֵי הַפְּרָגוֹד מֵה פּוֹרְעָנוֹת בָּא לְעוֹלָם. אִמְרָה לָהּ, חִבְרָתִי, הַנִּיחָנִי, דְּבָרִים שֶׁדִּבְרַנּוּ בֵּינִי לְבֵינְךָ כִּבְרָ נִשְׁמַעוּ בֵּין הַחַיִּים. מְסִימָת הַגְּמָרָא: אֲלֵמָא יְדַעִי - מוֹכַח שֶׁהַמְתִּים יוֹדְעִים מֵהַדְּבָרִים הַנֶּאֱמָרִים בֵּין הַחַיִּים. דּוּחָה הַגְּמָרָא: דִּילְמָא אֵינִישׁ אַחֲרֵינָא שְׂכִיב וְאוּיֵל וְאִמַר לָהּ - שְׁמָא אָדָם אַחַר מֵת, וְסִיפַר לָהּ מֵה שֶׁשָּׁמַע בַּחַיִּי.

המשך ביאור למס' בבא קמא ליום שבת קודש עמ' ב

16 שבבהמות שרוצה לשחוט לצורך הרגל או המשתה, וכגון שקנה
 17 בהמות נוספות פחות משלשים יום קודם לכן, במשך שלשים יום,
 18 אלא ישחטנה עד הרגל בלבד.
 19 מבארת הגמרא: מדוע הברייתא צריכה לומר שלא ישהה את
 20 האחרונה במשך שלושים יום, דְּסִלְקָא דְּעֵתָךְ אֲמִינָא - שהיית
 21 מעלה בדעתך לומר, דָּאֵי נִפְקֵי לִיה רְגֵל - שאם עבר הרגל, וּמִכֵּי
 22 וְכִנְהָ עַד הַשְׁתָּא - אבל מעת שקנה את הבהמה עד עתה אֲפֵתִי לֹא
 23 מְלוֹ לִיה תְּלַתִּין יוֹמִין - עדיין לא עברו שלשים יום, יוכל לשחוט
 24 את הבהמות שקנה מוקדם יותר, ואת הבהמות שקנה מאוחר יותר
 25 לא ישחוט עד שימלאו שלשים יום לקנייתן, לכן משמיעה
 26 הברייתא שלא נִימָא - לא נאמר תְּלַתִּין מִשְׁרָא שְׂרִי לִיה לְשַׁחֲוֵי -
 27 שעד שלשים יום מקנייתה מותר לו להשהותה, אֲלֵא כֹל הַהִיתֵר
 28 הוּא רַק לְצוּרֵךְ הַרְגֵל, וּבִיּוֹן דְּנִפְקֵי לִיה רְגֵל לֹא מִכְּעִי לִיה לְשַׁחֲוֵי -
 29 וכיון שעבר הרגל, אין לו להשהותה.

1 כְּמִדְּבַר שְׂבִיחָהּ, וּכְמִדְּבַר שְׂכִיבָהּ - בגבול עֲבוֹ, שאינם מקומות
 2 ישוב. וְאֵף עַל פִּי שְׂאִמְרוּ חֲכָמִים שְׂאִין מְגַדְלִין בְּהֵמָה דְּקָה, אֲכָל
 3 מְגַדְלִין בְּהֵמָה גְּסָה - בקר, ואף שיש לחשוש שמא יפסידו את
 4 הישוב על ידי אכילת הזרעים בשדות, לְפִי שְׂאִין גּוֹזְרִין גּוֹרָה עַל
 5 הַצְּבוּר, אֲלֵא אֵם כֵּן רֹב הַצְּבוּר וְכוּלִין לְעִמּוּד בָּהּ, ולכן בְּהֵמָה דְּקָה
 6 שְׂצִיבִים אוֹתָהּ בְּעִיקָר לְאִכִּילַת בְּשָׂרָה, אִסְרוּ לְגַדְלָהּ בְּאַרְץ
 7 יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא אֲפִשְׁר לְהִבִּיא אוֹתָהּ מִחוּצָה לְאַרְץ וְלִשְׁחַטָּהּ, אִבֵּל
 8 בְּהֵמָה גְּסָה שְׂצִיבִים אוֹתָהּ לְהוֹלֵכַת מִשְׁאוֹת עַל גְּבַהּ וְלִחְרִישַׁת
 9 הַשְּׂדוֹת, אִי אֲפִשְׁר לְהִבִּיא אוֹתָהּ לְצוּרֵךְ זֶה מִחוּצָה לְאַרְץ לְאַרְץ
 10 יִשְׂרָאֵל, ולכן לא אִסְרוּ חֲכָמִים לְגַדְלָהּ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל. וְאֵף עַל פִּי
 11 שְׂאִמְרוּ שְׂאִין מְגַדְלִין בְּהֵמָה דְּקָה, אֲכָל יֵשׁ זְמַנִּים שְׁמוֹתָר לְגַדֵּל בָּהֶם
 12 בַּהֲמָה דְּקָה, דְּהֵינּוּ, הַעוֹלָה לְרַגֵּל וְצִרִיךְ צֹאן לְקַרְבֵּן, מִשְׁתָּה הוּא -
 13 מוֹתֵר לוֹ לְקַנּוֹת בַּהֲמָה דְּקָה קוֹדֵם לְרַגֵּל שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְכֵן הַמְשִׂיא אֵת
 14 בְּנוֹ וְצִרִיךְ צֹאן לְסַעוֹדַת הַנִּישׁוּאִין, מוֹתֵר לוֹ לְקַנּוֹת בַּהֲמָה דְּקָה
 15 קוֹדֵם מִשְׁתָּה בְּנוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם. וּבְלִבְדֵי שְׂלֵא יִשְׁתָּה אֵת הָאֲחֵרוֹנָה

54 לחייבו על הטביחה. והעדים משלמים כפל כדן עדים זוממים,
 55 והגנב פטור לגמרי. ואם הזמנו רק על הטביחה, הוא - הגנב משלם
 56 תשלומי כפל, שהרי העידו שגנב, והן - העדים משלמין תשלומי
 57 שלשה, שהרי רצו לחייבו על הטביחה תשלומי ג', והזומ. אמר רבי
 58 יוסי, כמה דברים אמורים שכשהזומו על הטביחה לא נתבטלה
 59 עדות הגניבה, זהו רק כשהעידו על הגניבה והטביחה בשתי עדות,
 60 אבל כשהעידו עליהן בעדות אחת, אזי עדות שפמלה מקצתה
 61 בטלה בולה, וכשהזומו על חלק העדות של הטביחה בטל גם חלק
 62 העדות של הגניבה, ופטור הגנב.
 63 מבררת הגמרא: מאי כוונת רבי יוסי באמרו 'בשתי עדות', ומאי
 64 כוונתו 'בעדות אחת'. אילימא 'בשתי עדות' הכוונה בשתי עדות
 65 ממש, דהיינו בשתי בנות עדים, ושני עדים העידו על הגניבה
 66 ושני עדים אחרים העידו על הטביחה, ו'בעדות אחת' הכוונה בבת
 67 אחת שהעידה בזה אחר זה - שהעידה היום שגנב באחד בשבת,
 68 ולמחר שהעידה שטבח בשני בשבת, ועל זה אמר רבי יוסי שבעדות
 69 אחת, כלומר בבת אחת של עדים שהעידה בזה אחר זה, דהיינו כי
 70 מסקרי אנניבה וחדר מסקרי אמניכה - כאשר מעידים על הגניבה
 71 ואחר כך על הטביחה, אזי כי מתומו - כאשר יזומו אמניכה יהיה
 72 הדין שערות שפמלה מקצתה בטלה בולה, ואיתזמו להו אנניכה -
 73 ותתבטל עדות הגניבה ויפטור הגנב. זה לא יתכן, שכן מתיבא תיתי
 74 תך - מנין לו לרבי יוסי דין זה, שבתלה גם עדות הגניבה, הרי אלו
 75 שתי עדות נפרדות. אלא לאו כוונתו באמרו 'בשתי עדות' היא
 76 בעדות אחת כעין שתי עדות, ומאי ניהו - וכיצד הוא זה, בבת
 77 אחת שהעידה בזה אחר זה על הגניבה ועל הטביחה, והזומה על
 78 הטביחה, שעדות הגניבה לא נתבטלה, אבל 'בעדות אחת', כלומר
 79 בבת אחת שהעידה בבת אחת על הגניבה והטביחה, ואחר כך
 80 הזומה רק על הטביחה, נפטלה גם עדות הגניבה ולא משלם הגנב
 81 כפל, משום שבשעה שהזומה על הטביחה נפטלה למפרע משעה
 82 שהעידה, ומכיון שהעידה על הגניבה והטביחה יחד, נמצא שהיא
 83 עדות אחת ובאותה שעה פסולים היו. אך רבנן סוברים, שאף
 84 באופן זה משלם הגנב כפל.
 85 מבררת הגמרא במה נחלקו: וסברי - סברה הגמרא לומר דבולי
 86 עלמא סוברים שתוף כרי דיבור כריבור דמי, ולכן העדות על
 87 הגניבה והעדות על הטביחה הן עדות אחת, ומאי לא ביה
 88 קמיפליגי, דריבון סברי, עד זומם מאן וליחבא - רק מזמן שהזומ הוא
 89 נפסל, וכיון דרק מהתיא שעתא שהזומה הם קא מיתומי - נפסלים,
 90 ולא למפרע משעה שהעידו, אם כן אמניכה דקא מיתומי איתום,
 91 אנניכה דלא מיתומי לא איתום - על הטביחה שהזומה נתבטלה
 92 עדותם, אך על הגניבה שלא הזומה לא נתבטלה עדותם. ורבי יוסי
 93 סבר, עד זומם למפרע - משעה שהעיד הוא נפסל, וכיון דמידי כי
 94 אסקרידו על הטביחה הוא דמיפסלי, שהרי לבסוף הזומה על עדות
 95 זו, ונפסלים למפרע, אזי כי איתזמו להו אמניכה, איתזמו להו נמי
 96 אנניכה - כשהזומה על הטביחה נפטלה גם עדותם על הגניבה,
 97 שהרי העדות על הגניבה ועל הטביחה היא עדות אחת, דקא תוף
 98 כרי דיבור כריבור דמי. נמצא שנחלקו במחלוקת אביי ורבא, ואביי
 99 סובר כרבי יוסי, שעד זומם למפרע הוא נפסל, ורבא סובר כרבנן,
 100 שמכאן ולהבא הוא נפסל.
 101 דוחה הגמרא: אמר, אי היו סוברים רבנן ורבי יוסי שתוף כרי דיבור
 102 כריבור דמי, והעדות על הגניבה והטביחה היא עדות אחת, אזי
 103 דבולי עלמא סוברים שעד זומם למפרע הוא נפסל, וכשהזומה על
 104 הטביחה בטלה גם עדות הגניבה. אלא קמא, רבנן ורבי יוסי כדן
 105 'תוף כרי דיבור כריבור דמי' קא מיפליגי, שריבון סברי, תוף כרי
 106 דיבור

1 משום פסקיה דלקוחות - הפסד של לקוחות, שקנו קרקעות
 2 והחתימו עדים אלו על שטרי המקח, ולא ידעו שהעדים העידו
 3 שקר, ולכשיזומו אותם אם הם יפסלו למפרע נמצא שבתלו
 4 שטרות אלו ויפסידו הלקוחות. לכן אין פוסלים אותם למפרע, כדי
 5 שלא יפסלו השטרות שחתמו עליהם בינתיים.
 6 שואלת הגמרא: מאי בנייהו - איזה חילוק למעשה יש בין שתי
 7 הלשונות בטעמו של רבא. משיבה הגמרא: יש חילוק באופן
 8 דאסקרידו ביה תרי לתר ותרי לתר - שהעידו שני עדים על אחד
 9 מהעדים המזומים שעממה היה באותו היום, ושני עדים אחרים
 10 הזימו את השני, ונמצא שכנגד כל אחד מהמזומים יש שני מזימים,
 11 ואין חידוש שמקבלים עדותם של המזימים. אי נמי - חילוק נוסף,
 12 דפסקלינהו את העדים הראשונים בגולתיהו - שלא אמרו לעדים
 13 הראשונים 'עמנו הייתם', אלא העידו שהם גולנים ופסולים
 14 לעדות, ובוז אף חידוש שנאמנים האחרונים יותר מהראשונים,
 15 שכן אינם מכחישים את עדותם, אלא מעידים על העדים עצמם
 16 שהם גולנים. נמצא שלתף לישנא - הלשון הראשון בדעת רבא,
 17 דאמרת שטעמו שלא נפסלים למפרע הוא משום שדין עדים
 18 זוממים הוא חידוש, ליכא בשני אופנים אלו חידוש, כפי שנתבאר,
 19 וגם רבא יודה שנפסלים למפרע. ואילו לתף לישנא - הלשון השני
 20 דאמרת שטעמו משום פסקיה דלקוחות, איכא גם באופנים אלו
 21 הפסד לקוחות, ולכן נפסלים מכאן ולהבא.
 22 הגמרא מבררת כמי האלכה: אמר רבי ירמיה מדפתי, עבד רב פפא
 23 עובדא בנותיה דרבא, והכשיר עדותם של עדים שהעידו וחתמו
 24 לפני שהזומו. רב אשי אמר, הלכתא בנותיה דאביי, שנפסל למפרע.
 25 פוסקת הגמרא: והלכתא בנותיה דאביי בע"ל קמ" - ראשי תיבות
 26 של דינים שנחלקו בהם אביי ורבא. ואות ע' הוא 'עד זומם'
 27 שנחלקו אם נפסל למפרע או מכאן ולהבא. ואם כן, הלכה כאביי.
 28 הגמרא מקשה ממשנתנו על שיטת אביי: תנן (לעיל עב'): 'גנב על
 29 פי שנים, ומנב ומכר על פיהם, ונמצאו זוממין, משלמין את הכל'.
 30 מאי לאו - מסתבר שמדובר שהעידו על הגניבה, וקרוו והעידו על
 31 הטביחה, ואחר כך הזימו על הגניבה, וקרוו והזימו על הטביחה, ואי
 32 סלקא דעתך כדברי אביי, שעד זומם למפרע - משעה שהעיד הוא
 33 נפסל, אם כן הני - העדים המזומים, כיון דאיתזמו להו אנניכה -
 34 שהזומה על עדות הגניבה, איגלא מילתא למפרע דכי אסקרידו
 35 אמניכה - התגלה למפרע, שכשהעידו על הטביחה פסולין לעדות
 36 הו, ואם כן אמאי משלמין אמניכה שהזומה עליה, שהרי כשהעידו
 37 זאת היו פסולים לעדות. מתרצת הגמרא: אמרי, דקא במאי עסקינן,
 38 מדובר כגון שהזומה על הטביחה תחילה, לפני שהזומה על הגניבה
 39 ונפסלו לעדות, ולכן נתחייבו.
 40 מקשה הגמרא עוד: אמרי, סוף סוף, כי חדרי מיתומי אנניכה -
 41 כשזומה על הגניבה, איגלא מילתא דכי אסקרידו אמניכה,
 42 פסולין הו, שהרי נפסלו למפרע משעה שהעידו על הגניבה, ואם
 43 כן אמאי משלמין אמניכה. מתרצת הגמרא: והלכתא, מדובר באופן
 44 שהעידו בבת אחת - בתוך כדי דיבור לעדות הגניבה העידו גם על
 45 הטביחה, ואחר כך הזימו עליה, ואף שנפסלים למפרע, מכל מקום
 46 בשעת עדות הטביחה היו כשרים, שכן הם נפסלים רק מלאחר
 47 העדות ואילך.
 48 הגמרא מבררת האם כבר נחלקו תנאים במחלוקת אביי ורבא:
 49 ליכא שמחלוקת אביי ורבא היא בתנאי, ששינוי בברייתא, היו
 50 שנים מעידין אותו - עליו שגנב שור וחייב בכפל, והן - אותם עדים
 51 עצמם מעידין אותו שפמב ומחויב גם בתשלומי ג' והזומה העדים
 52 על הגניבה, אזי עדות שפמלה מקצתה בטלה בולה - כיון שבתלה
 53 עדות הגניבה בטלה אף עדות הטביחה, שמאחר שלא גנב אין

בבא קמא. פרק שביעי - מרובה - דף עג עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רלא

תוספות

רש"י

1 **משום** פסידא דלקוחות. י"מ דקא דחיישין לפסידא דלקוחות היינו דקא דקא דאיכא
2 עדי מסידה דידעי שהשטר אמת ואין נראה דאיכא איכא בנייהו טובא דאיכא דאין
3 עדים אלא החתומים על השטר: **דאסיהירו** ביה תרי בחד ותרתי בחד. משמע לפי שיש שני
4 מזימים על כל אחד ואחד לא הוי חידוש ותימה מה בכך דתרי בחד במוא הוא ונראה לפרש
5 דאסיהירו ביה תרי בחד כגון שאין החתומים מסייע
6 אחד לחבירו שאין האחד יודע כלום בערותו של
7 חבירו שראה אחד מחלוף זה ואחד מחלוף זה או
8 בהודאה אתר הודאה ואלו שנים מזימים את
9 שניהם שכך שוים אלו כמו אחרים ולא נקט האי
10 לישנא אלא משום דמשמע מניה שאין המזומן
11 מסייעו זה את זה:

12 **אי** נמי דפסלימו בגלגלומא. תא דאמרי' דפרק
13 זה בורר (סנהדרין דף כו) דלהיא מתנה דהו
14 חתים עליה תרי גולגין סבר רב כפא בר שמואל
15 לאבשריה משום דקא לא אכרינא עליהו
16 ומסיק דגולן דאורייתא לא בעי הכרזה ולא
17 חיישין לפסידא דמקבל מתנה אע"ג דפסידא
18 דלקוחות לאו דוקא דה"ה דש לחוש לפסידא
19 דמקבל מתנה מ"מ פסולין להיא מתנה דמיירי
20 שכבר העידו עליהן בב"ד קודם שקתמו בשטר
21 מתנה או לא נראית הויה שטר מתנה עד אחר
22 שנודע פסולין בב"ד ואע"ג דמנה קודם יש לחוש
23 שפאו הקרימו בדפרישית לעיל ומינה הויה
24 ענבא דפרק זה בורר (דף סח כו) דחד אמר
25 קמאי דידי גנב כו' לדני נפשות פשיטא שיש
26 לפסולו למפרע ותו מצי למימר איכא בנייהו
27 לענין דיני נפשות או לאסור אשה לבעלה ולענין
28 גישין וקדושים ועדות החוש דלעקמא דחידוש
29 אין לפוסלן למפרע ולטעמא דפסידא דלקוחות
30 פוסלין למפרע לכל אלו אלא דחדיק לאבשוהי
31 דאיכא בנייהו לענין ממו:

32 **והזומו** על הגניבה וזוהו החזמו על הטביחה.
33 וא"ת אפי' למאן דאמר מבאן ולהבא
34 הוא נפסל תקשה דמקל מקום און אין גניבה אין
35 טביחה ומכירה ובחזרו החזמו על הטביחה
36 אמאי משלמין ו"ל משום דקסבר הכחשה תחילת
37 תקומה היא:

38 **שהעידו** בבת אחת וחזמו. דכין שהעידו בבת
39 אחת ליכא למימר בשעת עדות
40 טביחה פסולין הוי אע"ג דלמפרע הוא נפסל דכין
41 שהעידו בבת אחת כשרים הוי כשהעידו על
42 הטביחה כיון שהיו יכולין לחזור בהן על העדות
43 של גניבה דתוך כדי דיבור הנה ועל מה שפירש
44 בקונטרס דלא גרסינן החזמו בבת אחת דבקהמ
45 לא איכפת לן אי בבת אחת אי בזה אחר זה הנה
46 ובבלב דחזמו על הטביחה תחילה קשה לר"י
47 דמה מריח בקונט' בהמת טביחה תחילה דאי
48 משום שאם החזמו על הגניבה תחילה הו
49 מובחשים על הטביחה ואנן אליה דאבי משינן
50 דס"ל לקמן דהקשה לא תחילת תקומה היא איכ
51 גם כשהחזמו על הטביחה תחילה הו מובחשים על

52 הגניבה מאחר שהעידו בבת אחת ותוך כדי דיבור כדיבור דמי ואם
53 באנו ליישב תירוץ זה לטברת אביי דלקמן דסבר הכחשה לאו תחילת תקומה היא צריך לגרס החזמו בבת אחת אגל אין לחוש שאין הגמרא חושש עתה ליישב דברי אביי אלא במה שאמר
54 למפרע הוא נפסל והולך ומתוך לפי שיטת המקשה הסובר דהכחשה תחילת תקומה היא בדפרישית לעיל וכן לקמן כי משני מתני' לאביי אהא דאמר הכחשה לאו תחילת תקומה היא ומגוץ
55 לה כשהחזמו תחילה על הטביחה אין חושש לתרוץ למאי דאמר אביי למפרע הוא נפסל כי לפי זה הנה צריך להעמידה כגון שהעידו בבת אחת אלא דדרך הגמרא הוא שאין חושש לתרוץ
56 אלא הקושיא שמקשה לו:

1 **פסידא** דלקוחות. שנתמורה על שטר מכירה ביתנים: **מאי** בנייהו. בין תרי תרתי לישנא
2 דרבא: תרי לחד. עמנו הייתם ותרתי אחריו לחד דליכא חידושי: **בגלגלומא**. שלא היומורה
3 אלא העידו שנים על אלו שנתן גולגין והבא ליכא למימר סמוך אהני דקא מילתא
4 אורייתא היא: **ע"ל** ק"ג"ס. סימני שמורות הן הו אחד מהן עד זומם: **פסולין** הוי. ואין עדותן

5 עדות: **אמאי**. משלמי על הטביחה: **כי** הדר'
6 **מיתושי** אמריבא. כשהזומין וניזומין על הגניבה
7 איגלאי מילתא כו: ה"ו והלכתא שהעידו בבת
8 אחת והזומו. ולא גרסינן והזומו בבת אחת דכין
9 דהעידו בבת אחת ליכא למימר בשעת עדות
10 טביחה פסולין הוי ואפילו אי אמרינן למפרע
11 נפסל דקא תוך כדי דיבור הנה והזומה לא
12 איכפת לן אי בבת אחת אי בזה אחר זה ובבלב
13 שזימו על הטביחה תחילה: הוי שנים מעידים
14 אותו שגנב והו. עצמם מעידים אותו ששבת
15 בקלה כולה. ומשלמי כפל והוא פטור דכין דלא
16 גנב לא טבא ואפילו חזרו והזומו על הטביחה
17 שטרתי: חזמו על הטביחה. ולא על הגניבה: **במה**
18 **דברים** אמריב. והוא משלם כפל ולא כטל
19 עדות גניבה בשתי עדות: **בבת** אחת בזה אחר
20 זה. שהעידו היום על הגניבה ואמרו באחד
21 בשבת גנב ולמחר על הטביחה ואמרו בשני
22 בשבת טבא: וא"ר יוסי. דכי אמרי להו סהדי
23 עמנו הייתם ביזם שני הזומו אף על הגניבה
24 שביזם ראשון מתיכא תיתי האי ומאי נינהו כו'
25 אבל בעדות אחת בבת אחת. שהעידו על
26 שתינן זו בתוך כדי דיבור של זו ואמרו באחד
27 בשבת גנב ובשני בשבת טבא והזומו על שני
28 בשבת ואע"ג דאאחד בשבת לא איתומו מיהו
29 איגלאי מילתא דכי אסודו פסולין הו דסבר ר'
30 יוסי למפרע הוא נפסל ובטלה כל עדות אותה
31 שענה שכולה עדות אחת היא: כ"י דיבור. לקמן
32 מפרש: **מכאן** והלכא. מיום שהחזמו ולא מיום
33 שהעידו: אמריב דלא מיתומו לא איתומו. ואע"ג
34 דבהדרי אסודו ליה אלא לא אתחילו פסוליהו
35 מהיהא שענת דנימא אע"ג דאחד בשבת לא
36 איתומו מיהו שעת עדותן שעת פסלות היתה
37 דאיתומו להו (נמי) אמריב. האי דאיתומו לאו
38 תקומה דוקא (נקט) לשלם ממון אלא איפסלו להו
39 אנגיבה משום פסול עדות:
40 **לאו**

41 **אָלָא** לאו בשתי עדות בעדות אחת פעין שתי עדות ומאי נינהו פת אחת בזה אחר זה
42 **אָבָל** בעדות אחת בבת אחת לא וסבריה דכולי עלמא תוך כדי דיבור כדיבור דמי מאי
43 לאו ביהא קמפילגי דרבנן סברי מבאן ולהבא הוא נפסל וכיון דמהיהא שענתא קא מיתומו
44 אמריבא דקא מיתומו איתומו אנגיבה דלא מיתומו לא איתומו ר' יוסי סבר למפרע הוא
45 נפסל וכיון דמייד פי אסודו הוא דמפסלי פי איתומו להו אמריבא איתומו להו נמי אנגיבה
46 דקא תוך כדי דיבור כדיבור דמי אמרי אי תוך כדי דיבור כדיבור דמי דכולי עלמא למפרע
47 הוא נפסל אלא הכא בתוך כדי דיבור כדיבור דמי קא מופילגי רבנן סברי תוך כדי דיבור
48 לא

1 הריי' זו המורת עולה דברי ר"מ. פ"ב דחזקים (ר"ל. ושם) אמר' הריי' זו המורת עולה
2 ושלמים מהו אמר אביי בהא ודאי מודה ר"מ וטעמא דאביי כדמפרש בפ' ביצה
3 מערימין (ממורה ד' כו. ושם) דטעמא דר"מ משום דהריי' כמו תחילתו או ואח"כ תחילתו או
4 מדהיה ליה למימר המורת עולה ושלמים ואמר המורת עולה המורת שלמים אבל רבא

1 לאו כדביביר דמי. ותו ליה שני עדיות ומשום קדא לא אתכחש איך דמשעת דיבור
2 אחרון נפסלו ולא משעת דיבור ראשון : כדביביר דמי. וכחד עדות דמי והריי' פסולין היו
3 באותה שעה: ה"ג הריי' זו המורת עולה המורת שלמים ולא גרסינן והמורת שלמים: הריי'
4 זו המורת עולה דברי ר"מ. דאית ליה לר"מ תפוס לשון ראשון דקריין קיימין. ותרעה עד

5 שתסתאב ותמכר וקביא בדמי חצייה עולה
6 ובדמי חצייה שלמים: שהוכחשו ולבסוף הווינו
7 גהרגין. וכשנגמר הדין על פיהם קודם שהוכחשו
8 אמרה רבא שאם לא נגמר הדין עדיין אפילו
9 הווינו מתחילה אין נהרגין שאין העדים זוממין
10 נהרגין עד שימיר הדין והכי מתוקמא בספיא
11 דשמעתין כגון דאתו בי תרי ואמרי הכי ופסקתה
12 לדניא אפומייהו: שהוכחשו. שנים אומרים הריי'
13 ושנים אומרים לא הריי': ולבסוף הווינו. שבת
14 בת שלישית ואמרה עמנו הייתם נהרגין: שפיא
15 את עין עבדו. וקצא לחירות ואח"כ הפיל את
16 שינו וחיב ליתן לו דמי שינו: שהרי הרב אמר
17 כן: כלומר ודקיא ליה לרב בסהודתא דהני
18 ולקמן מפרש מאי נידוחתא: ש"מ הכהשה תחילת
19 הדין. דאי לא תחילת הדין הווינו מותר
20 שבטלה עדותן מאי אתי בהו דין הדין: אמר ליה
21 אביי לא. אי דהוכחו על ידי בת ראשונה שוב
22 אין בת שלישית מוזיקין והקא כשאין שם בת
23 ראשונה אלא הם דוקשאין לך דמי עבד לרב בעי
24 לשלומי הקא כגון שבת שניה אפכניהו ואומניהו
25 שאמרו להם אותו היום שאתם אומרים עמנו
26 הייתם במקום פלוני אבל ביום אחר הווינו ואיכא
27 הווינו דממה נפשך עבד נפיק לחירות והו משלמין
28 לרב דמי עין שרצו להפסידו ותיקא ליה לרב
29 דניפוק בעינו ויתן לו דמי שינו ואי קשיא והואיל
30 וראשונים הם מאי הוי מפסדי ליה האי לחירות
31 הווי מפסי ליה ואכתי דמי עבד לרב בעי לשלומי
32 לקפיה פריך ליה ומזיקמין לה בשעמד בדין.
מריסא

1 לאו כדביביר דמי ורבי יוסי סבר תוף כדי דיבור כדביביר
2 דמי וסבר ר' יוסי תוף כדי דיבור כדביביר דמי והתנן
3 הריי' זו המורת עולה המורת שלמים הריי' זו המורת
4 עולה דברי ר"מ ר' יוסי אומר אם לכך נתפסו
5 מתחילה והואיל ואי אפשר לקרות שני שמות באחד
6 דקריין קיימין ואם אמר המורת עולה ונמלך ואמר
7 המורת שלמים הריי' זו המורת עולה והווינו פה נמלך
8 פשיטא ואמר רב פפא נמלך בתוף כדי דיבור קאמרינן
9 אמרי תרי תוף כדי דיבור הווינו חד כדי שאילת תלמיד
10 לרב וחד כדי שאילת הרב לתלמיד פי לית ליה לרבי
11 יוסי כדי שאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי ומורי
12 דנפיש כדי שאילת הרב לתלמיד שלום עליך אית
13 ליה: אמר רבא עדים שהוכחשו ולבסוף הווינו נהרגין
14 דהכשה תחילת הדין היא אלא שלא נגמרה אמר
15 רבא מנא אמניא לה דתניא מעדיני באיש פלוני
16 שפיא את עין עבדו והפיל את שינו שהרי הרב
17 אומר כן ונמצאו זוממין משלמין דמי עין לעבד הכי
18 דמי אילימא בדתני דליפא בת אחרינא משלמין דמי
19 עין לעבד בתר דמפקי ליה לחירות דמי עינו קבעי
20 שלומי ועוד דמי פוליה עבד לרב בעי לשלומי ועוד
21 שהרי הרב אומר כן הרב מי ניהא ליה אלא כגון
22 דאתו בי תרי ואמרי הפיל את שינו סימא את עינו
23 דבעי מיתבי ליה הרב דמי עינו ואתו בי תרי מצינאי
24 ואמרי עינו והדר שינו דלא בעי למיתבי ליה אלא דמי
25 והיינו שהרי הרב אומר כן דיהא ליה במאי דקאמרי וקתני ונמצאו זוממין מצינאי משלמין
26 דמי עין לעבד שמע מיהו הכהשה תחילת הדין היא אמר אביי לא דאפכניהו ואומניהו ממואי
מריסא

1 ואמרי עינו והדר שינו דלא בעי למיתבי ליה אלא דמי שינו דקא מוכחי ליה קמאי למצינאי
2 והיינו שהרי הרב אומר כן דיהא ליה במאי דקאמרי וקתני ונמצאו זוממין מצינאי משלמין
3 דמי עין לעבד שמע מיהו הכהשה תחילת הדין היא אמר אביי לא דאפכניהו ואומניהו ממואי
מריסא

1 כדי דיבור דמי ורבי יוסי סבר תוף כדי דיבור כדביביר
2 דמי וסבר ר' יוסי תוף כדי דיבור כדביביר דמי והתנן
3 הריי' זו המורת עולה המורת שלמים הריי' זו המורת
4 עולה דברי ר"מ ר' יוסי אומר אם לכך נתפסו
5 מתחילה והואיל ואי אפשר לקרות שני שמות באחד
6 דקריין קיימין ואם אמר המורת עולה ונמלך ואמר
7 המורת שלמים הריי' זו המורת עולה והווינו פה נמלך
8 פשיטא ואמר רב פפא נמלך בתוף כדי דיבור קאמרינן
9 אמרי תרי תוף כדי דיבור הווינו חד כדי שאילת תלמיד
10 לרב וחד כדי שאילת הרב לתלמיד פי לית ליה לרבי
11 יוסי כדי שאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי ומורי
12 דנפיש כדי שאילת הרב לתלמיד שלום עליך אית
13 ליה: אמר רבא עדים שהוכחשו ולבסוף הווינו נגמרה אמר
14 רבא מנא אמניא לה דתניא מעדיני באיש פלוני
15 שפיא את עין עבדו והפיל את שינו שהרי הרב
16 אומר כן ונמצאו זוממין משלמין דמי עין לעבד הכי
17 דמי אילימא בדתני דליפא בת אחרינא משלמין דמי
18 עין לעבד בתר דמפקי ליה לחירות דמי עינו קבעי
19 שלומי ועוד דמי פוליה עבד לרב בעי לשלומי ועוד
20 שהרי הרב אומר כן הרב מי ניהא ליה אלא כגון
21 דאתו בי תרי ואמרי הפיל את שינו סימא את עינו
22 דבעי מיתבי ליה הרב דמי עינו ואתו בי תרי מצינאי
23 ואמרי עינו והדר שינו דלא בעי למיתבי ליה אלא דמי
24 והיינו שהרי הרב אומר כן דיהא ליה במאי דקאמרי וקתני ונמצאו זוממין מצינאי משלמין
25 דמי עין לעבד שמע מיהו הכהשה תחילת הדין היא אמר אביי לא דאפכניהו ואומניהו ממואי
26 מריסא

1 דיבור קטן ר' יוסי נמי בתלמיד לרב מודי דלאו כדביביר דמי ור"ל דסבר לה כברייתא דמי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני נזיר דף כא. ושם) וכן הלכתא דתוף כדי
2 דיבור כדביביר דמי והכי פסקין הלכתא בגדרים בפרק בתרא (דף פו.) דתוף כדי דיבור כדביביר דמי חוץ ממגדף ועובד ע"ז ומקדש ומגדף ואפי' בכדי שאילת תלמיד לרב כריש
3 לקיש וכרב אקא דמכות (דף ו.) ודשבועת העדות (שבועות דף לב.) ושיער כדי שאילת שלום תלמיד לרב מפרש ר"ת דהיינו טעמא דקשאדם מעיד עדות או עוסק במקום וממכר
4 וחיבירו ונתן לו שלום או רבו ע"כ ש' להשיב ולהפסיק כדאמר ברכות (ר' ה.) הנותן שלום לחבירו ואין מחזיר נגרא וזולן שנאמר גזילת העני בבתיכם ולכך תיקנו חכמים שלא
5 יהיה זה חשוב הפסק וכן מוכח בגי' (ר' כ.) דקאמר טוב לא שבקת רוחא לתלמיד ומיהו בפ' בתרא דנדרים (ר' פו.) אין מתיישב טעם זה לענין קריעה דכסבור שמת וקרה ואח"כ
6 מת אם מת תוף כדי דיבור קצא יד' קריעה ואם לאו לא קצא יד' קריעה והתם מאי שרף שיעור זה ונשקא לענין קריעה הקילה: אמר' ליה אביי לא דאפכניהו ואומניהו ממואי
7 מדיספא כו'. נראה לר"י דכל סוגיא זו כפי מ"ד ה"ש השתא דדיוקא דרבא הוי מרישא אבל לפי האמת מסקנא דדיוקא דרבא מסיפא ולא אמר אביי זה מעולם אלא בני השיבה
8 הווי מתרצים כן אליביה דאביי לפי מה שהווי סבורים דדיוקא דרבא מרישא אבל לפי המסקנא דאמר אביי דרישא בשלש כחות כדאוקמא רבא בלא מיפר והוקמה ובסיפא בשתים
9 במיפר ובתוקמה ולא דוקא נקט אביי אפכניהו תחילה דאם כן איתכחשו להו אלא מעיקרא אומניהו והדר אפכניהו א"נ מעיקרא אפכניהו ואומניהו תוף כדי דיבור ונראה לר"י
10 דאביי מוקי לה בג' כחות כדמוכח לקמן דקאמר ואביי אמר לך בשלמא רישא לא סגי בלא ג' כחות דקתני שהרי הרב אומר כן ואיירי דמצינאי נמי אפכניהו ואומניהו לקמאי
11 הדשתא לא איתכחשו מצינאי כולל וליכא למידק מיהו דהכשה תחילת הדין היא דמשלמי וכי קתני נמצאו זוממין מצינאי משלמין דמי עין לעבד ה"ה דמי עין לקמאי שהרי
12 הווי מתייבא אותם דמי עין לרב משום כפרש זמם אלא לפי שלא הוכחו ראשונים כברייתא לא קש למיתני ומיהו אין אנו צריכין כלל להיפוך בתרניא למצינאי דכדון דהווינו
13 ממילא קיימא עדות קמאי ובקת' פי' דאביי מוקי רישא בג' כחות כמו סיפא ונש ליישב הא דקתני שהרי הרב אומר כן דמעינא דרבי דלא דיעין דאפכניהו והיה קשה לן ממי
14 שדקב אומר כן אבל השתא דאפכניהו שמהו הרב בעדותן של אלו שאין מחייבים אותו כ"א דמי עין לפי שידוע שחבירו אותו דמי עין ולפי זה איכא לאוקמי כל
15 סוגיא זו לפי האמת דרבא לא הביא דרישא אלא להקדק הימנה דיספא איירי בשלש כחות כמו רישא ואביי מודי ליה דוק לאיך גיטא מדיספא סגי בג' כחות ובמיפר והוקמה
16 רישא נמי סגי בג' כחות ואין לך קריעה מסיפא מוכח רישא דאיכא לאוקמי פוליה בג' כחות והא דקאמר לקמן בשלמא רישא לא סגי בלא שלש כחות ד"ק אי נמי לא תתיישב
17 לך שהרי הרב אומר כן אי לאו מוקמת לה בשלש כחות מקום סיפא איירי בג' כחות ואם תאמר אי בג' כחות מוקמת לה לרישא אפואי משלמי דמי עין לעבד הקשה ליה
כדפריכין

55 שאמרו מעדיני - מעידים אנו באיש פלוני, שסימא את עין עקדו,
 56 ויצא העבד לחירות, ואחר כך הפיל האדון את שיניו של העבד,
 57 והתחייב בדמי השן כדן החובל בנן חורין, שהרי הרב אומר בן -
 58 והאדון חפץ בעדותם וכפי שיתבאר להלן, ונמצא העדים זוממין,
 59 שהזימו עדים אחרים, אזי משלמין הזוממים דמי עין לעבד. מברר
 60 רבא: היכי דמי - באיזה אופן מדובר. אלימא שמדובר בקרקתני -
 61 ככתוב בברייתא, דליבא פת עדים אחרניא (אחרת) שכבר
 62 העידה תחילה, אלא רק על פי עדות הזוממים נפסק הדין שיצא
 63 העבד לחרות, זה לא יתכן, משום שאם כן, מדוע משלמין הזוממים
 64 דמי עין לעבד, וכי פתר דמפנין ליה לחירות, דמי עינו קפעי שלומי
 65 - הרי על פי עדותם יוצא העבד לחירות, ואין האדון מחויב לשלם
 66 לו עוד בעד העין, ואם כן, אף כשהזימו העדים אין לחייבם בדמי
 67 העין. ועוד קשה, שלא נזכר כלל בברייתא שדמי בוליה עבד לרב
 68 פני לשלומי - את כל דמי העבד חייבים הזוממים לשלם לאדון,
 69 שהרי בעדותם רצו להוציא ממנו את העבד לחירות. ועוד קשה
 70 הלשון 'שהרי הרב אומר בן' - שהאדון חפץ בעדותם, וכי הרב מי
 71 ניתא ליה בעדותם, הרי הם מוציאים את עבדו לחירות בשקר.
 72 לכן מבאר רבא בברייתא: אלא לאו שמדובר בגזון דאחרי בי תרי
 73 ואפרי - שתחילה באו שני עדים והעידו שהאדון הפיל את שיניו
 74 ואחר כך סיפא את עינו, דלפי דבריהם פני מיתבי ליה - צריך
 75 לשלם הרב לעבד דמי עינו, שכן בהפלת שיניו יצא העבד לחירות,
 76 וכשימא האדון את עינו נתחייב לו דמי עינו, ואחרי בי תרי מציעאי
 77 - עדים אמצעים ואפרי שהיה המעשה אחרת, שתחילה סימא
 78 האדון את עינו, ויצא לחירות, וחדד - ואחר כך הפיל את שיניו,
 79 דלפי דבריהם, לא פני האדון למיתב ליה לעבד אלא דמי שיניו.
 80 ובאופן זה נמצא דקא מכחשי ליה קמאי למציעאי - שהעדים
 81 הראשונים (שמחייבים האדון בדמי עין) מכחישים את האמצעים
 82 ושחייבוהו רק בדמי שן. ולפי זה מובן, שהיינו שנקשה בברייתא
 83 לגבי עדות האמצעים 'שהרי הרב אומר בן', שמשמע דניתא ליה
 84 לאדון פמא דקאפרי עדים אלו, שכן כבר על פי עדות הראשונים
 85 יוצא העבד לחירות, אלא שלפי עדותם הוא חייב אף לשלם דמי
 86 עין, ואילו על פי האמצעים הוא חייב רק בדמי שן, שהם פחותים
 87 מדמי עין. ולכן נוח לו בעדות האמצעים יותר מעדות הראשונים.
 88 מסיים רבא את ההוכחה: וקתני ברייתא, ונמצא זוממין מציעאי
 89 - שכשהזימו האמצעים משלמין דמי עין לעבד, שהרי העידו
 90 שהאדון חייב לעבד רק דמי שן, ורצו להפסיד את העבד את דמי
 91 עינו שבאמת חייב לו. נמצא שמשלמים האמצעים מדן מציעאי
 92 זמם, אף שהוכחו מעדות הראשונים לפני שהזימו. שפני מניה,
 93 הקהשה תחילת הוקח היא, שאם לא כן, אזי מאחר שבטלה עדות
 94 האמצעים כשהוכחה, לא היו נעשים זוממים.
 95 דוחה הגמרא: אמר אביי, לא כך הדין, אלא עדים שהוכחו ואחר
 96 כך הזימו, אינם נעשים זוממים. ואין מדובר בברייתא שהיתה
 97 בתחילה כת נוספת, אלא היו רק שתי כיתות והכת שהעידה סימא
 98 והפיל, והכת המזימה, ומה שאין הזוממים משלמים לאדון דמי
 99 כל העבד, זהו משום שמדובר באופן דאפריהו ואומינהו -
 100 שהזוממים הוסיפו ואמרו שביום אחר היה מעשה הפוך, שהפיל
 101 האדון את שיניו ואחר כך סימא את עינו, ולכן אין הזוממים
 102 משלמים לאדון דמי כל העבד, שכן העבד יוצא לחירות גם לפי
 103 עדות האחרונים, אלא שלפי עדותם חייב האדון בדמי עין ולא רק
 104 בדמי שן. וכיון שידע האדון שיבואו עדים לחייבו בדמי עין, לכן
 105 היה נוח לו בעדות הראשונים, שלדבריהם חייב לעבד רק דמי שן.
 106 ולכן משלמים הזוממים לעבד דמי עינו שרצו להפסידו.
 107 מבאר אביי: פמאי - מנן לי להעמיד כך את הברייתא, שכן

1 לאו קדיבור דמי, ולכן עדות הגניבה ועדות הטביחה אינן עדות
 2 אחת אלא שתי עדיות נפרדות, ולכן אף שנתבטלה עדות הטביחה,
 3 לא נתבטלה עדות הגניבה, והגנב חייב ככל. ורבי יוסי סבר, תוך
 4 כרי דבור קדיבור דמי, ולכן נחשבת העדות על הגניבה והטביחה
 5 לעדות אחת, ומכיון שהזימו על הטביחה ונפסלים למפרע, נמצא
 6 שבשעה שהעידו על הגניבה פסולים היו, ואין הגנב חייב ככל.
 7 מקשה הגמרא: והאם אמנם בבת חולין אצל בהמת עולה ובהמת
 8 דמי, והתנן, המעמיד פסול חולין אצל בהמת עולה ובהמת
 9 שלמים, ואמר 'הרי בהמת חולין זו, תמורת עולה תמורת שלמים',
 10 הרי בהמת החולין הוא נהיית תמורת עולה, דברי רבי מאיר. שכן
 11 כשאדם בא להחיל שני דינים על חפץ מסוים, דעתו היא שאם
 12 אפשר שיחולו שניהם, מוטב, ואם לא, תפוס לשון ראשון, ולכן
 13 חלה עליה קדושת עולה, ואין קדושת שלמים יכולה לחול על
 14 קדושת עולה. רבי יוסי אומר, אם לכה נתפונן מתחילה באמירתו
 15 שתהיה הבהמה תמורת שתייהן, אזי הואיל ואי אפשר לקרות שני
 16 שמות פארי, והוכרח לומר אותם בזה אחר זה, דברי קמחי
 17 והבהמה חציה קדושה בקדושת עולה וחציה בקדושת שלמים,
 18 ותרעה עד שיפול בה מום, ואז תמכר ויביא בדמי חציה עולה
 19 ובדמי חציה שלמים. אך ואם מתחילה אמר 'תמורת עולה' ואז
 20 נמלך ואמר 'תמורת שלמים', הרי בהמה זו תמורת עולה. והיון פה
 21 - דנו בני הישיבה בדברי רבי יוסי. אם אכן נמלך, אזי פשיטא
 22 שאינו יכול לחזור בו והרי הוא עולה ולא שלמים, ואין כל חידוש
 23 בדברי רבי יוסי. ואמר רב פפא, מה שאמר רבי יוסי שנמלך, נמלך
 24 בתוך כרי דבור קאמרין, שבזה מחדש רבי יוסי שאינו יכול לחזור
 25 בו אפילו תוך כרי דבור, משום שתוך כרי דבור לאו כדיבור דמי.
 26 נמצא ששיטת רבי יוסי היא שתוך כרי דבור לאו כדיבור דמי, ולא
 27 כפי שביארה הגמרא לעיל שרבי יוסי סובר שתוך כרי דבור
 28 כדיבור דמי.
 29 מתירב הגמרא: אמרי תרי - שני שיעורים של תוך כרי דבור היו
 30 - ישנם, הרי כרי משך זמן של שאילת שלום של תלמיד לרב, וחד,
 31 כרי משך זמן של שאילת שלום של הרב לתלמיד. כי לית ליה לרבי
 32 יוסי שתוך כרי דבור כדיבור דמי, והו בשיעור של כרי שאילת
 33 תלמיד לרב שהוא שלום עילך רבי וזוהי, דנפיש - שהוא ארוך,
 34 אבל את השיעור של כרי שאילת הרב לתלמיד, שהוא רק שלום
 35 עילך וקצר הוא, אית ליה שתוך כרי דבור כדיבור דמי. ולכן מה
 36 שסובר רבי יוסי לגבי תמורה, שתוך כרי דבור לאו כדיבור דמי,
 37 הכוונה לשאילת שלום של תלמיד לרב שהוא ארוך, ומה שסובר
 38 לגבי צירוף עדיות, שכדיבור דמי, היינו בשאילת שלום של רב
 39 לתלמיד שהוא קצר.
 40 החילוק בין הכחשת עדות להזמת עדות הוא, שהכחשה היא
 41 בעדות, כגון שהעידו עדים שפלוני רצח, ובאו אחרים והעידו
 42 שפלוני לא רצח. אך ההזמה היא בעדים עצמם, כגון שאמרו להם,
 43 יתכן שהוא אכן רצח ביום פלוני בירושלים כדברייכם, אלא אנו
 44 מעידים שאתם עצמכם הייתם עמנו ביום זה בבבל. ובאופן זה
 45 מענישים אותם (דברים יט) 'כאשר זמן לעשות לאחיו'.
 46 אמר רבא, עדים שהוקשו ולכסוף הזימו - עדים שהעידו שפלוני
 47 הרג, ונגמר הדין על פיהם, ובאו עדים אחרים והכחישו, ובאה
 48 כת שלישית והזימה את הראשונים, אזי הראשונים נהרין מדין
 49 'כאשר זמם', אף שהוכחו ונפסלה עדותם לפני שהזימו, שכן אין
 50 ההכחשה מפסקת בין העדות להזמה, משום דהקשה תחילת
 51 הוקח היא, אלא שלא נמרה ההזמה עד שבאים עדים ואומרים
 52 'עמנו הייתם'. נמצא שער תחילת ההזמה ואף לאחר שהוכחו
 53 דיתה עדות הזוממים כשרה, ולכן מתחייבים כ'כאשר זמם'.
 54 מביא רבא מקור לדבריו: אמר רבא, מנא אמין לא, דתניא, עדים

56 הגמרא מקשה על ראיית רבא: אָמַר לִיה רַב אֶהָא גְרִיב דְרַב אֶקָא
57 לְרַב אֲשֵׁי, דְזִקְנָא דְרַבָּא - דיוקן של רבא, שהכחשה תחילת הומה
58 היא, מְהִיבָא - מאיזה חלק בברייתא דייק כן. אֵילִימָא שְׂדִיִּיק
59 מְהִירִישָׁא, וכמו שהעמידה רבא לעיל (עג): בַּג' כִּיתוּת עֵדִים,
60 שהראשונה ושאמרה שינו ועינו) מכחישה את השניה (שאמרה
61 עינו ושינו), ואחר כך הוימה כת שלישית את השניה, וחיבת
62 השניה בתשלומי דמי עין לעבד, ומוכח שכשהוכחו ואחר כך
63 הוזמו חייבים, אם כן קשה על הוכחתו, רִישָׁא מִי קָא מְתַבְחָשִׁי
64 מְצִיעָא - וכי ברישא הכת השניה הוכחשה ובטלה עדותם, הרי
65 כִּיּוֹן דָּאֵי לֹא מְתַבְחָשִׁי - אם לא היו מוזמים, הרי אף שהוכחו
66 סְהִירָתָא כְּוֹתִיהוּ קָא קִימָא - עדותם קיימת, משום דְדִינָא
67 כְּוֹתִיהוּ פְּסִיקוֹן - שהדין היה נפסק כדבריהם. שמשלם האדון רק
68 דמי שן, משום דְיֹשׁ בְּכֻלָּא מֵאֲתִים מִנָּה, כלומר שדמי העין שחיבה
69 את האדון הכת הראשונה הם יותר מדמי השן שחיבה את האדון
70 הכת השניה, ובסכום של דמי שן הכל מודים שחיבי, הֶלְבֵּה, קָמָא
71 הוּא דְקָא מְתַבְחָשִׁי - רק הראשונים (שחיבו בדמי עין) הוכחו
72 ודבריהם בטלו, אבל מְצִיעָא (שחיבו בדמי שן) לֹא מְתַבְחָשִׁי מִיָּד,
73 ולכן כשהוזמו חייבים לשלם, ואיך הוכיח מכאן רבא שהכחשה
74 תחילת הומה היא. הרי באופן ששני עדים אומרים שפלוני הרג
75 ושנים אומרים שלא הרג, שבטלה עדות הראשונים, יתכן שאין
76 בהם תורת הומה, ואם הוזמו אינם נהרגים.
77 מתצתת הגמרא: אָמַר לִיה רַב אֲשֵׁי לְרַב אַחָא, אכן דיוקן של רבא
78 אינו מהירשא. אלא שְׂדִיִּיק קָבַר שְׂמִכִּין דְבִרִישָׁא מדובר בְּשֻׁלָּשׁ
79 כִּיתוּת, אזי בסיפא נִמְי' מדובר בְּשֻׁלָּשׁ כִּיתוּת, וְדִיִּיק רַבא את
80 הוכחתו מְהִירִישָׁא, ששינו 'מעידנו וכו' שהפיל וכו' וסימא וכו',
81 שהרי העבד אומר כן, ונמצאו זוממין, משלמים דמי עין לרב, ו
82 מפרש רבא שמדובר בְּנִינ' דָּאֵתוּ בִּי תְרִי וְאָמְרִי - שבאו שני עדים,
83 והעידו שהפיל את שינו וסיפא עִינוּ, שלדבריהם חייב האדון בדמי
84 עינו, ופְּסִיקוֹנִיהָ לְדִינָא אֶפְסוּיְהוּ - ופסקו בית הדין על פיהם, ולאחר
85 מכן אָתוּ בִּי תְרִי אַחְרִינִי - אחריים, וְאָמְרִי שְׂסִיפָא את עִינוּ וְהֶפִּיל
86 אֶת שִׁינוּ, ולדבריהם חייב רק בדמי שן שהוא סכום מועט מדמי
87 עין, ונמצא דְקָא מְתַבְחָשִׁי לְהוּ לְהִנֵּי קָמָא - שמכחישים הם את
88 הראשונים, ומעתה אין האדון צריך לשלם את ההפרש בין דמי
89 עין לדמי שן, ונמצא שעדות הראשונים בטלה, ואחר כך נִמְצָאוּ
90 זֻמְמִין קָמָא - הראשונים, שהוימום כת שלישית, ופסקה
91 הברייתא שהזוממים מְשַׁלְּמִין את ההפרש שבין דמי שן לְדִמֵי עִין
92 לְרַב, כפי שזממו להפסידו. וְאֵי סִלְקָא דְעִתְקָה שְׂתַבְחָשָׁה לְאוּ תְחִילַת
93 הַזְמָה היא, אם כן אִמָּאֵי מְשַׁלְּמֵי הַזּוּמְמִים, הָא אֶתְבְּחָשׁוּ לְהוּ
94 מְצִיעָא - הרי הוכחו בתחילה על ידי השניים. אֶלָּא שְׂמַע מִינָּה
95 שְׂתַבְחָשָׁה תְחִילַת הַזְמָה היא.
96 מבארת הגמרא כיצד, לפי ביאור זה, ידחה אביי את הראיה: וְאֶבְיִ
97 אָמַר לָךְ, אין הכרח לפרש את הסיפא בג' כיתות כמו הרישא, שכן
98 בְּשֻׁלָּמָא בְּרִישָׁא לֹא כְּנִי - אי אפשר לְדָאֵל לפרש בְּשֻׁלָּשׁ כִּיתוּת, שְׂתְרִי
99 קֶתְנִי ברישא 'הרב אומר בן', שנוח לרב בעדותם, ולכן צריך
100 לדחוק שהיתה עדות קודמת שחיבתו בדמי עין, ועדיף לו בעדות
101 זו שאינה מחייבתו אלא בדמי שן. אֶלָּא סִיפָא, לְמָה לִי לדחוק
102 ולהעמידה בְּשֻׁלָּשׁ כִּיתוּת, ואם משום שכתוב בסיפא שְׂתְרִי הָעֵבֶד
103 אֹמְרִי בְּנִי, יש לדחות שאין זה משום שהיתה כאן עדות קודמת
104 פחות טובה לו, אלא משום שְׂעֵבֶד, כֵּל דְהוּ - בכל עדות שהיא
105 מִיָּד אָמַר דְנִיחָא לִיה - שרוצה בה, כדי דְנִיפּוּק - שיצא לחירות.
106 ואם כן אפשר להעמיד את הסיפא בשתי כיתות ומיפך והומה,
107 כמבואר לעיל, ואין ממנה ראייה שהכחשה תחילת הומה היא.
108 מקשה הגמרא, מנין שהחובל בשני איברי עבדו, משלם לו את דמי
109 האיבר השני: מְתַקְוָה לָהּ רַבִּי וְיָרָא, אִימָא - אולי נאמר שאם סִיפָא
110 אֶת עִינוּ,

1 מוכיח דְבִסִּיפָא של הברייתא על כרחך מדובר בְּמִיפְּדִי וְהוּמָה -
2 באופן שהעדים הוימו את הראשונים וגם העידו הפוך מדבריהם
3 (כפי שיבאר אביי להלן), לכן את הרישא נִמְי' יש להעמיד בְּמִיפְּדִי
4 וְהוּמָה.
5 מבאר אביי מדוע בסיפא צריך לפרש במיפך והומה: דְקֶתְנִי בְּסִיפָא
6 של אותה ברייתא, שאם אמרו עדים, מְצִיעֵנו אֶת - (על איש פְּלוֹנִי,
7 שְׂהִפִּיל אֶת שְׁנֵי עֵבְדָיו ועל ידי זה יצא העבד לחירות, וְאָחַר כֵּן סִיפָא
8 אֶת עִינוּ והתחייב בדמי עינו כדן החובל בחורין, שְׂתְרִי הָעֵבֶד
9 אֹמְרִי בֶן - ונוח לו לעבד בעדותם, שמשחרר ומקבל דמי עין,
10 וְנִמְצָאוּ העדים זֻמְמִין, מְשַׁלְּמִין דְמֵי עִין לְרַב - לאדון. שואל אביי:
11 היכי דְמֵי - כיצד מדובר, אי מדובר באופן דְלָא קָא מוּדוּ לְהוּ בְּתִרְאִי
12 בְּכֻלָּא כְּלָל - שהעדים האחרונים, המזוממים, אינם מודים כלל
13 שהאדון חבל בעבד, אלא רק מזימים את הראשונים, זה לא יתכן,
14 משום שאם כן מדוע הראשונים משלמים לאדון רק דמי עין, הרי
15 דְמֵי כְּוִלִּיהָ עֵבֶד, לְרַב כְּעֵי שְׁלוּמֵי לִיה - את כל דמי העבד צריכים
16 הם לשלם לרב, שרצו להפסידו ולשחרר עבדו בשקר. לכן מבאר
17 אביי: אִילָּא שְׂסִיפָא שמדובר דְקָא מוּדוּ כְּוִלִּיהָ בְּכֻלָּא - שגם העדים
18 האחרונים מודים שהאדון חבל בעבד, ויצא לחירות וולכן אין
19 הראשונים משלמים לאדון את דמי כל העבדו. וְדָקָא אֶפְסוּיְנִי
20 וְאָמְרִינֵיהּ - והאחרונים, שהוימו את הראשונים, הוסיפו והעידו
21 שביום אחר היה מעשה הפוך, שסימא עינו ואחר כך הפיל שינו,
22 ולכן מתחייבים הראשונים לשלם לאדון רק דמי עין, שרצו
23 להפסידו וישלם דמי עין במקום דמי שן שבאמת חייב לעבד.
24 ואם כן, גם ברישא מדובר בשתי כיתות ומיפך והומה, ולא כדברי
25 רבא שהעמיד בג' כיתות והוכחו האמצעים (ובגין עדות
26 הראשונים). אם כן אין ראייה מהברייתא לדברי רבא, שהכחשה
27 תחילת הומה.
28 מבארת הגמרא את הברייתא: וְהִיבֵי דְמֵי - כיצד מדובר לפי שיטת
29 אביי, שבין ברישא ובין בסיפא היה רק שתי כיתי עדים. אי דְקָא
30 מְאֲחִירֵי הִנֵּי בְּתִרְאִי - אם הכת השניה העידה מאוחר יותר,
31 כגון שהראשונים העידו שביום ראשון היה המעשה, והשניים
32 העידו שביום שני היה המעשה והפוך היה, זה לא יתכן, שאם כן
33 אֶפְתִּי דְמֵי עֵבֶד לְרַב כְּעֵי שְׁלוּמֵי - עדיין הראשונים יצטרכו לשלם
34 לאדון דמי כל העבד, משום דְכִי מְתַיִבִי לִיה לְנִבְרָא, אֶפְתִּי נִבְרָא
35 לְאוּ פֵר הַיּוֹבָא הוּא - שכשהעידו שביום א' נתחייב לשחררו,
36 חייבוהו בדבר שעוד לא נתחייב בו או, שהרי רק ביום ב' נתחייב,
37 ונמצא שזממו לשחרר עבדו בשקר, וחיובם לשלם דמי כל העבד.
38 מבארת הגמרא: אֶלָּא ודאי מדובר דְקָא מְקַדְמֵי קְדוּמֵי הִנֵּי בְּתִרְאִי
39 - שהשניים מודים שחבל בו עוד לפני שהעידו הראשונים.
40 ממשיכה הגמרא לבאר: וְאֵי מדובר דְקוּדַם שהעידו הראשונים לא
41 עָמַד העבד עם האדון בְּדִין לתובעו שישחררנו, זה לא יתכן, משום
42 שאם כן אֶפְתִּי דְמֵי כְּוִלִּיהָ עֵבֶד לְרַב כְּעֵי שְׁלוּמֵי לִיה, שכן רצו לחייבו
43 בשחרור העבד בזמן דְאֶפְתִּי נִבְרָא לֹא מְתַיִב - שעדיין לא נתחייב
44 האדון לשחררו, שהרי יציאת עבד לחירות בשן ועין היא קַנְסָא,
45 ומודה בקַנְסָא פטור, ואם כן יכול היה האדון לבוא לבית דין,
46 להודות ולהפטר. אֶלָּא ודאי מדובר דְעָמַד האדון בְּדִין, והיב
47 לשחררו ולשלם לו, ומכאן ואילך לא יכול היה האדון להודות
48 ולהיפטר, אלא שברח האדון עם העבד, ותבעו העבד בבית דין
49 אחר, שישחררו וישלם לו דמי עינו כפי שנפסק, והביא עדים והם
50 הראשונים בברייתא שהעידו שכך נפסק דינו, ובאו עדים אחרים
51 והם האחרונים בברייתא והזימום, והעידו עוד שביום אחר, קודם
52 שבאו המזוממים להעיד, כבר נפסק דינו להשתחרר ולקבל דמי
53 שינו. לכן אין המזוממים משלמים לאדון דמי העבד, שכן כבר
54 שוחרר, והאדון החזיק בו שלא כדין, אך את דמי העין שרצו
55 להפסיד לאדון, משלמים.

בבא קמא. פרק שביעי - מרובה - דף עד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רלה

תוספות

רש"י

1 כדפרכינן לעיל בתר דמפקי ליה לחירות דמי עין בעי לשלומי ליה ויכולין לומר לטובתו
2 באנו בדאמר בפ' היו דווקא (סנהדרין מא.) דיכולין לומר לאוסרה על בעלה באנו וי"ל
3 דלמאי דמוקי לה השתא במיפך והוקמה פסקין דאייירי בשעמד כבר בדין מותקמא כבר
4 נחפרסם הדבר שיזא העבד לחירות והרב בעצמו מודה בדקתני שהרב אומר כן שעמד
5 בדין וכל עיקר שבאין לדון עכשיו לפי שהעבד
6 תובע דמי עינו ומזמין את הרב לדון ורבו מודה
7 לו דמי שינו לכך בי אנתו סהדי לא אנתו אלא
8 לגרע כחו של עבד שאם יבאו עדים על דמי עינו
9 לא יזיקה ממש בדבריהם ויודעים הם שבאנו
10 עדים אכל מעיקרא לא הוה ידעינן דמיירי
11 בשעמד בדין אפי' הרב מודה בקוה פגימני צריך
12 העבד לעדים דמודה בקנט פטור משום הכי פריך
13 שפיר בתר דמפקי ליה לחירות כו' וא"ת למה
14 דחק אביי לאוקמי לסיפא במיפך והוקמה ביון
15 דבעמד בדין מוקמין לה יאמר שהעבד תובע
16 דמי עינו והרב מודה לו דמי שינו והביא עבד
17 עדים דהפיל את שינו וסימא את עינו וכו' עדים
18 והוימסו וי"ל דודאי ד"ה כן שהו אלא מיפך הוה
19 ע"י הודאת הרב כמו על פי עדים אלא אורקא
20 דמלקתא נקט שאין רגילות הרב להודות כלל
21 אלא כשש עדים בדבר
22 **דאכתי** נבא לא מחייב אין הטעם משום דאי
23 הוה בעי הוה אתי לביד מודה ומיפטר
24 דאפי' לשמואל דאמר לקמן (דף עה.) מודה בקנט
25 ואח"כ באו עדים חייב הקא ביון דלא עמד בדין
26 לא חשיבין לגבאי בר חיובא לענין קנט
27 כדפרישית בסוף המניח (לעיל לו. ושם ד"ה איכא)
28 בשעמעתין דהוחלט השור
29 **ונמצאו** וזממם קמאי. בתר סיפא והוצרך
30 לומר שהעדים שהוצרכו בבירייתא
31 שהזומם הם היו ראשונים משום דצריך לומר
32 דפסקין לדינא אפמיניהו דאין העדים וזממם
33 משלמים עד שיגמר הדין על פיהם ואם לאו שבו
34 תחילה לא די' למפסק דינא אפמיניהו אכל
35 ברישא אע"פ שבאו לסוף פסקין דינא אפמיניהו
36 **עבד** כל דוד מימר אמר. דהרב יש לתמוה אמאי
37 קאמר כל דודו דלגמי קאין לסייעיה
38 הוה

1 **מדסיפא** בשתי ביותו להכי תלי רישא בסיפא דרישא לא ניהא לן לאוקמה בשתי ביותו
2 אלא בג' משום דקתני שהרי הרב אומר כן ואי דלא אתאי בת אחרייתו מקמי דידרו ואמרו
3 איפכא לא הוה ניהא ליה כהני דמפקי ליה לעבד לחירות אלא מדסיפא מיתוקמא בשתי
4 ביותו וע"כ במיפך והוקמה מוקמית ליה הלכך רישא נמי אוקי במיפך והוקמה שהרי העבד
5 **אימר** כן. דניהא ליה דמפקי ליה לחירות והכי
6 לה דמי עין: **בתראי**. אותן שמוזמין: **אילימא** דלא
7 קמודי. הך בתראי בחבלא דעבד כלל אלא
8 דקאמרי עמנו הייתם ותו לא מיד: **בוליה** עבד.
9 בעי קמאי לשלומי: **ואמנינו**. ואהנו ליה לרב
10 לפטרו מדמי עין שהו מרובין מדמי שן ומרי
11 עבד נפיק לחירות: **ואמנינו**. והבא ליכא למימר
12 כדאמר רבא ברישא דאתאי בת אחרייתו מקמי
13 דידרו ואמרי איפכא סימא את עינו והפיל את
14 שינו דאי אתאי בת אחרייתו ברישא והדר אמרי
15 הני הפיל את שינו וסימא את עינו כיון דלא
16 אפמיניהו פסקין דינא אלא בראשונים
17 שמוקמין את הרב לדמי שן שישנו בכלל דמי
18 עין של אחרונים אפילו נמצאו וזממין אלו
19 האחרונים לא הו' מחייבין דאין עדים וזממם
20 מתחייבים עד שיגמר הדין על פיהם הלכך הך
21 סיפא מוכחא לפוס ריהקא בשתי ביותו ומיפך
22 והוקמה והכי דמי. בין רישא ובין סיפא ביון
23 דהשתא מוקמית לה במיפך והוקמה ובשתי ביותו
24 עדים היכי דמי: **אי דמאחרי אחורי** הני בתראי.
25 בגון דאמרי קמאי יום ראשון הוה מעשהו ואתו
26 בתראי ואמרי יום שני הוה מעשהו ואיפכא הוה
27 אבתי בוליה עבד בעי לשלומי לרב. דכי מחייבי
28 ליה מום ראשון להוציא עבדו לחירות אבתי
29 לא הוה בר חיובא דהא ביום שני הוה מעשה
30 ואבתי בוליה עבד בעי לשלומי לרב דכי אתו
31 לאסחדי לחיוביה לרב אבתי לאו בר חיובא
32 הוה: **דקתני** אדריש הני בתראי. שהם מורים
33 דקודם שקאת בת ראשונה להעיד נעשה
34 מעשה: **ואי דלא תעמידו**. העבד לרבו בדין קודם
35 שבאת בת ראשונה להעיד אבתי בוליה דמי עבד
36 בעי שלומי דהא בוליה בעי אפסודיה מינה
37 דאכתי נבא לא מייחייב דאי הוה בעי הוה אתא
38 לבי דינא ומודה ומפטר דמודה בקנט פטור
39 וחירות דשן ועין קנטא הוה: **בשעמד** בדין. על
40 החבילות הללו ע"י עדים אחרים כביד אחר
41 וחיובו להעיד העבד וברך דהשתא אי קאתי
42 בעלים קמן הא לא מהניא ליה הודאה וקתבע
43 ליה האי עבד הפלת את שינו וסימית את עינו
44 והעמדתיך בדין והתחייבת לי דמי עינו והביא עדים אלו על פך ואתו סהדי אחריני ואפמיניהו ואמרו לא חייביניהו ביד דמי שן ואמניניהו הלכך בין רישא ובין סיפא אדמי עבד לא
45 מחייבי דהא מביד קמאי נפק עבד לחירות אלא שוה היה מחוייב בו אכל דמי עין משלמי לעבד בבבא דרישא דהא ממונא דעין אית ליה נביה מבית דין קמאי וקבעו הני למיפטריה
46 ובסיפא משלמי דמי עין לרב דקא מחייבי ליה אשקרא וע"כ כדאפמיניהו מוקמת ליה דאי לאו הכי ביון דליכא סהדי אבי דינא קמאי בוליה עבד בעי שלומי: **דינא** דרבא. דהבכחשה
47 תחילת הוקמה היא מתיכא: **אילימא** ברישא. דמוקי לה בשלש ביותו סוף סוף מי קא אינתבחושו דתיקו עדותן בטילה בהבכחשה דקמאי הא אי לאו מיתומי דינא כותייהו פסקין ויהיב
48 דמי שן וישנו בכלל עדות הראשונים ומשום הכי מתינא בתן תורת הוקמה אכל גבי שנים אומרים הרג ושנים אומרים לא הרג דאינתבחושו קמאי ולא קטלינן ליה ולעולם אימא לך ביון
49 דבטיל סהדותיהו לא מהניא בהו תורת הוקמה: **כדרישא**. מוכחא בשלש ביותו דקתני שהרי הרב אומר כן אלא דאתו בת אחרייתו ברישא דהוה מחייב ליה דמי עין: **סיפא** נמי בשלש.
50 ביותו והו' דלא אפשר דתקוה בת אחרייתו קודמת דאי' דקמאי אמרי סימא והדר הפיל והני אמרי הפיל והדר סימא לא מיגמר דינא אפמיניהו למיתן דמי עינא אלא דמי שן והו'
51 בכלל דתרוניהו ובין דלא נגמר הדין על פיהם לא מחייבי הני מציעאי בהוקמה דבת שלישית מיהו הכי מוקי לה דאתו הני בי תרי ברישא ואמרי הפיל והדר סימא ופסקין לדינא
52 אפמיניהו כו': **דקא פכחי** לקמאי. ובטלה עדותן דלא הויב דמים היתירין וקתני דכי נמצאו וזממם על ידי בת שלישית משלמין: **אלא** סיפא למה לי. לאוקמה בדחקה בשלש ביותו
53 הא בתרי סגיא ובדאפמיניהו ואמניניהו ורישא כדמשמע בשלשה ודלא כדאפמיניהו ומיהו מינה ליכא למימד מיד:

בתר הרב אומר כן אלא סיפא למה לי שלש ביותו שהרי העבד אומר כן עבד כל דהו מימר אמר דניהא ליה דינפוק לחירות מתקופ לה ר' זורא אימא סימא את עינו נפוק

העמדתיך בדין והתחייבת לי דמי עינו והביא עדים אלו על פך ואתו סהדי אחריני ואפמיניהו ואמרו לא חייביניהו ביד דמי שן ואמניניהו הלכך בין רישא ובין סיפא אדמי עבד לא מחייבי דהא מביד קמאי נפק עבד לחירות אלא שוה היה מחוייב בו אכל דמי עין משלמי לעבד בבבא דרישא דהא ממונא דעין אית ליה נביה מבית דין קמאי וקבעו הני למיפטריה ובסיפא משלמי דמי עין לרב דקא מחייבי ליה אשקרא וע"כ כדאפמיניהו מוקמת ליה דאי לאו הכי ביון דליכא סהדי אבי דינא קמאי בוליה עבד בעי שלומי: דינא דרבא. דהבכחשה תחילת הוקמה היא מתיכא: אילימא ברישא. דמוקי לה בשלש ביותו סוף סוף מי קא אינתבחושו דתיקו עדותן בטילה בהבכחשה דקמאי הא אי לאו מיתומי דינא כותייהו פסקין ויהיב דמי שן וישנו בכלל עדות הראשונים ומשום הכי מתינא בתן תורת הוקמה אכל גבי שנים אומרים הרג ושנים אומרים לא הרג דאינתבחושו קמאי ולא קטלינן ליה ולעולם אימא לך ביון דבטיל סהדותיהו לא מהניא בהו תורת הוקמה: כדרישא. מוכחא בשלש ביותו דקתני שהרי הרב אומר כן אלא דאתו בת אחרייתו ברישא דהוה מחייב ליה דמי עין: סיפא נמי בשלש. ביותו והו' דלא אפשר דתקוה בת אחרייתו קודמת דאי' דקמאי אמרי סימא והדר הפיל והני אמרי הפיל והדר סימא לא מיגמר דינא אפמיניהו למיתן דמי עינא אלא דמי שן והו' בכלל דתרוניהו ובין דלא נגמר הדין על פיהם לא מחייבי הני מציעאי בהוקמה דבת שלישית מיהו הכי מוקי לה דאתו הני בי תרי ברישא ואמרי הפיל והדר סימא ופסקין לדינא אפמיניהו כו': דקא פכחי לקמאי. ובטלה עדותן דלא הויב דמים היתירין וקתני דכי נמצאו וזממם על ידי בת שלישית משלמין: אלא סיפא למה לי. לאוקמה בדחקה בשלש ביותו הא בתרי סגיא ובדאפמיניהו ואמניניהו ורישא כדמשמע בשלשה ודלא כדאפמיניהו ומיהו מינה ליכא למימד מיד:

ניפוק

הַתְּהִי ליה לא שניתן לאהרת מיתת ב"ד. אבל אי אין נהרגין לא חשיב לאו שניתן לאהרת מיתת ב"ד ותימה לר"י דבכל גמרא משמע אפי' התרו בו למלקות ולא למיתה דאע"ג שלעולם לא יבא לידי חיוב מיתה בין שלא התרו בו למיתה חשיב לאו שניתן לאהרת מיתת ב"ד ובפרק מי שהחשיר (שבת דף קנד. ושם ד"ה בלאו) אמר דאין לוקין על לאו דחמור

משום דהיי לא שניתן לאהרת מיתת ב"ד לשאר מלאכות אע"ג דבמחמר אין בו חיוב מיתה ובפ"ק דעירובין (דף יז) אמר דאין לוקין בתחומין דהיי אהרהר נמי להוצאה ואפי' מאן דפליגי נמי לא קאמר אלא משום דמי תתיב אל יוציא אל יצא כתיב א"ע"פ שאין מיתה בתחומין אפילו למ"ד דאורחא ותי' ר"י דשאני לאו דלא תענה דגלי ביה קרא דלקי מוהיה אם בו הבות הרשע כדאמרין בריש מכות (דף כו) ושם ובפ"ק דסנהדרין (דף י) ושם וכיון דגלי קרא מומקמין ליה לקרא במקום שאין יכול לבא לידי חיוב מיתה פי' ההיא דהתם דמעידין שהוא בן גרושה או בן חלוצה או כמו עדים שהוכחשו בנפש למ"ד אין נהרגין כשהזנום לבסוף אבל למ"ד נהרגין אין סקרא לתעמיד בו הפסוק ביון שיקול לבא לידי חיוב מיתה וכי פריך התם דת"ל מלא תענה פי' ולמ"ל קרא דהיה אם בו הבות הרשע ומשני משום דה"ל לאו שאין בו מעשה הוה מצד לשוני דהוה לאו שניתן לאהרת מיתת ב"ד כה"ג בעלמא לא לקי אלא דבעי לשניי לכ"ע אפי' אליבא דר"מ דנפקא ליה אהרהר לעדים וזוממין מקרא אחריאי בפ"ק דמכות (דף יא) והשתא דמשני משום דה"ל לאו שאין בו מעשה לא אתי אליבא דר"י דהוה דאמר (שם) לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ור"ל דחייק טפי לשניי כר"מ משום דאידין התם (שם) כסיפא גבי מאתים וזו נגבי מלקות משמע דבין גרושה או בן חלוצה מודה א"נ אתי ההוא שניתא כרבי יהודה דהא טעמא דרבי יהודה דאמר לאו שאין בו מעשה לוקין עליו משום דגמיר ממוציא ש"ר ומעידים וזוממין בבנין אב ואי לאו דגלי בעדים וזוממין מוהיה אם בו הבות הרשע הוה אמר"י בכל דוכתי דלאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו ור"א דההיא שניתא היכי אתי אליבא דר"מ והא לר"מ בלא וזהה אם בין הבות הרשע דיעקן דלקי עדים וזוממין א"ע"פ שאין בו מעשה דגמירין ממוציא ש"ר פי' היכי דגמיר בפ"ק דמכות (שם) ממוציא ש"ר דעדים וזוממין לוקין ומשלמין וי"ל דאע"ג דגמיר ממוציא ש"ר היינו דוקא לענין שלוקין ומשלמין משום דאיכא לאוקמי כ"ד רשעתו לררשא אחריתי כדאיכא כאלו נערת (כתובות דף לג.) אבל לענין לאו שאין בו מעשה דילפקין מלעשות כאלו הן הלוקין (מכות ד' יג) דבעיקר לאו שיש בו מעשה לא הוה גמירין ממוציא ש"ר אי לאו דגלי קרא בהדיא ועוד י"ל דמוציא ש"ר גופיה לא נפקא לן דלקי אלא מוהיה אם בו הבות הרשע כדאמר בכתובות פרק נערה (דף מו.) דגמיר וחסרו מוסיפו בו והא דאמר בפ"ק דמכות (דף רב) ורגון האי לא תענה מאי דרשי ביה ההוא מקבעי ליה לאהרת עדים וזוממין פי' ולהכי לא לקי אלא ארבעים במעידים על פלוני שחייב מלקות לא בעי למימר דלא לקי אלא תענה משום דהיי לאו שניתן לאהרת מיתת ב"ד דהא במעידים עליו שהוא בן גרושה אמרי רבון דלקי ובמעידים שחייב לפלוני מאתים וזו אי לאו כ"ד רשעתו הוה ומשלמין אלא ה"פ ההוא מקבעי ליה לאהרת עדים וזוממין דמשום באשר זמם לא לקי בשמעידים על פלוני שחייב מלקות אלא משום לא תענה דלא ענש הכתוב א"כ הוהיה הלכך אלא לאו תענה לא לקי שמונים פי' שילקו משום עזרת שקר שהעידו ומשום באשר זמם ותרזיחו משום לאו אחד אכל במעידים שחייב מאן או דכלאו קרא דלא תענה הוה מתתיב לשלם משום באשר זמם דמיון לא בעי אהרהר התם ודאי אי לאו כ"ד רשעתו הוה לקי מלא תענה וכן במעידים שהוא בן גרושה או בן חלוצה י"ל דלאו אחד מצטרף בתורה. למ"ד סנהדרין (דף ל) אין עזרתו מצטרפת עד שיעידו שניהם כאחד הוה הכא השני מצטרף בהדיא היינו שיעידו שניהם בב"ד.

בבא קמא. פרק שביעי - מרובה - דף עד עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)"

גיפוק בעינו ובשינו. ולעולם דמי לא ניתב ליה. מאי לאו שהעידו על הנגיבה. שגבב באחד בשבת: וקרוי והעידו. ששכב בשני בשבת והזנו בו יום ראשון בשלישי בשבת: וקרוי והזנו. כרביעי בשבת על יום שני וקתני משלמין ד' וה' וכו' אע"ג דמשלמי בשבת היו מוכפשים על השביחה דכיון דלא גנב לא טבוח על השביחה תחילה. ונתחייבו בתשלומי

שלשה ועדיין עזרת גניבה קיימת וכשהזנו ונתחייבו בכפל הרי חמשה: ובפלוניתא. דאבי ודבא פליגי נמי ר' יוחנן ור' אבהו: דאמר ר"א עדים שהוכחשו בנפש. ולא הזנו: לוקין. משום מלא תענה ואע"ג דלאו שאין בו מעשה הוא לא מיתיב בהדיא במס' מכות (דף כ) דמלקות בעדים וזוממין כתיב מוהצדיק ואתו הוצדיק (ויג' יא) כ"ל. לר"א אם הזנו מאתים או בן נהרגין פי' לא הזנו אמאי לוקין: הנה ליה לאו שניתן לאהרת מיתת ב"ד. שלא יעשה כן שלא ימיתוהו בית דין: ואין לוקין עליו. דמיתת ב"ד הוא עתשו של לאו מאי חיות דסקבת בו. בשלמא הוה חידוש גזירת אהרונם הוא אכל הפקשה לאו חידוש (בשפתר) גופה של עזרת הוא דכתביה רחמנא: כבא הרוג ברנליו. אותו שאמר עליו שהוא נהרג בא חי ברנליו לפניה: מתנני' משלם תשלומי כפל. דאיכא סתרי אגביה: ואינו משלם ד' וה'. על הודאת עצמו דמודה בקנס פטור. ונגב וטבח בשבת. פטור אטביחה דהיי מתתיב בנפשו: ובת אביו. והוא יורשו ולא הוה טביחה כולה באיסורא: ונגב והקריש. פי' קא טבח דהקדש טבח ולא דבעלים: ר"ש אומר בו. בגמרא מפ' אהיא: גמ' ע"פ עד אחד פשיטא. בשלמא ע"פ עצמו אשטרף לאשמעוהו דמודה בקנס פטור אלא ע"פ עד אחד למה ליה פי' אתי עד אחד מצטרף. דהלכה כר' יהושע בן קורח דאמר סנהדרין (דף ל) שומעין דבריו של זה היום וכשכבא בחירו למחר שומעין את דבריו: פי' אתו עדים מתיב וכי אמרי' דמודה בקנס פטור חיבא דלא כאו עדים אחרים כן כפי. שם התעבר: וקתני שמה. לפי שעבר כשר הוה והוה מתאזהר לשחררו אלא שהמותר עברו עובר בעשה. שפכר אין לך עדים. ועל פי עצמך לא תשלם קנס. הא יש לו עדים. ואתו בטר הודאה חייב. שלא

באחריותם פטור: גמ' על פי עד אחד פשיטא אמרי' הא קמ"ל ע"פ עצמו דומיא דע"פ עד אחד מה ע"פ [עד] אחד פי' אתי עד אחד מצטרף בהדיא מתיב ע"פ עצמו נמי פי' אתו עדים מתיב לאפקי מדרב הונא אמר רב דאמר רב הונא אמר רב מודה בקנס ואה"כ באו עדים פטור: גופא אמר רב הונא אמר רב מודה בקנס ואה"כ באו עדים פטור: איתביה רב חסדא לרב הונא מעשה בר' שסימא את עין טבי עבדו והוה שמה שמחה גדולה מצאו לר' יהושע אמר לו אי אתה יודע ששכבי עבדי יצא לחירות אמר לו למה א"ל שסמיתו את עינו אמר לו אין בדברך פלוס שפכר אין לו עדים הא יש לו עדים תיב ושמעונו מיהא מודה בקנס ואה"כ באו עדים חייב א"ל שאני ר"ג דלא כפני ב"ד אודי והא ר' יהושע אב בית דין הוה שלא

משום

56 אָמַר אַבְיָי, רבי אלעזר מדבר באופן שלא הוכחשו העדים על ידי
57 עדים אחרים, אלא כְּבֵא הָרִיג בְּרִנְיָו - שהאדם שהעידו עליו
58 שנהרג, בא לפנינו חי, ואם כן ברור שהעידו שקר, ולוקים.

משנה

59 משנתינו מבארת אופנים שגגב חייב כפל, ופטור מארבעה וחמשה:
60 גָּב שור או שה על פי שְׁנַיִם - ששנים העידו על כך, וְיָבֵחַ וְיָכַר עַל
61 פִּי עַד אַחֵד, ועד אחד אינו מחייב ממון, אִי שהודה על פִּי עֲצָמוֹ
62 שטבח או מכר, ותשלומי ארבעה וחמשה הן קנס ומודה בקנס
63 פטור, מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל על הגניבה, שהשי שנים העידו על כך,
64 וְאִינוּ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה על הטביחה ומכירה. וכן, גָּב
65 וְיָבֵחַ כְּשֶׁבֶת במזיד, והשוחרט בשבת חייב מיתה, או שֶׁגָּב וְיָבֵחַ
66 לְעִבְרָה זָרָה, והטובח לעבודה זרה חייב מיתה, וכל מי שמתחייב
67 מיתה מחמת מעשה אינו חייב בתשלומים החלים באותה שעה. או
68 שֶׁגָּב מִשָּׁל אַבְיָי, וְמַת אַבְיָי, וְאַחַר כֵּן - לאחר שירש את אביו עם
69 אחיו מִבַּח וְיָכַר, ונמצא שלא טבח את כולו באיסור שהרי גם לו
70 יש חלק בו. או שֶׁגָּב וְהִקְדִּישׁ לקרבן באופן שהקדש חל וכגון
71 שהקדש לאחר יאוש הבעלים, שיש כאן עם ההקדש יאוש ושני
72 רשותו, וְאַחַר כֵּן מָכַח וְיָכַר את מה שהקדש, שאין חיוב תשלומי
73 כפל וארבעה וחמשה נוהג בהקדש. בכל אלו, מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל
74 וְאִינוּ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה, מהטעמים שהתבאר.
75 רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, מה שאמרו החכמים במקום אחר, שהגונב בהמת
76 הקדש מבית הבעלים פטור מתשלומי כפל וארבעה וחמשה, אינו
77 כן, אלא קְדָשִׁים שְׁחִיבֵי בְּאַחֲרֵיהֶם - שאם נגנבו או נאבדו מידה, אינו
78 הבעלים להפריש אחר תחתיהם, וכגון שאמר 'הרי עלי קרבן',
79 מְשַׁלֵּם הגנב תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וְחֲמִשָּׁה אם טבח אותם. וְשֵׁאִין חַיִּיב
80 בְּאַחֲרֵיהֶם - אבל קדשים שאין הבעלים חייבים להפריש אחר
81 תחתיהם כשנאבדו או נגנבו, וכגון שאמר 'הרי זו קרבן', פְּטוּר
82 הגנב מתשלומי ארבעה וחמשה:

גמרא

83 מקשה הגמרא: הדין ששנינו במשנה, שאם טבח או מכר על פי עד
84 אַחֵד אינו משלם ארבעה וחמשה, הרי הוא פְּשִׁימָא - דין פשוט,
85 ולמה הוצרך התנא לשנותו. מתרצת הגמרא: אַמְרֵי - אמרו בני
86 הישיבה, הָא הָא מְשַׁמְעֵ לָן - כששנה דין זה השמיענו התנא,
87 שהמודה על פִּי עֲצָמוֹ שפטור מלשלם הוא דוּמְיָא וְדוּמְיָא דְעַל פִּי
88 עַד אַחֵד - באותו אופן שפטור מי שעד אחד מעיד בו, כִּי אֲתֵי עַד
89 [עַד] אַחֵד - כשם שהפטור באופן שעד אחד מעיד בו, כִּי אֲתֵי עַד
90 אַחֵד - כאשר יבוא עד נוסף אחר כך, הוא מְצַטְרֵף בְּהֵדִיָּה - עם העד
91 הראשון ומיחייב - ומתחייב הגנב לשלם, כך כאשר מודה על פִּי
92 עֲצָמוֹ ופטור מלשלם נְמִי כִּי אֲתֵי עֲדִים מִיחֵיב - גם גן כאשר יבואו
93 עדים אחר כך, יתחייב לשלם על פיהם. וכונת המשנה בזה,
94 לְאַפְסוּקֵי מְדַרְבּ הוּנָא אָמַר רב - להוציא מדינו של רב הונא בשם רב,
95 שאינו סובר כך, דְאָמַר רב הוּנָא אָמַר רב המוֹדֵה בְּקִנְסֵי וְאַחַר כֵּן
96 כָּאוּ עֲדִים פְּטוּר:
97 הגמרא דנה בדברי רב, שהמודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור:
98 גוּפָא, אָמַר רב הוּנָא אָמַר רב, מוֹדֵה בְּקִנְסֵי וְאַחַר כֵּן כָּאוּ עֲדִים,
99 פְּטוּר: אִיתִיבֵיהּ - הקשה רב חֲסָדָא לְרב הוּנָא, שנינו בברייתא,
100 מְעַשֶׂה בְּרָבִן גְּמִלְיָאֵל שְׁפִימָא אֵת עֵין מְכִי וְשֵׁם הַעֲבָדוּ עֲבָדוּ הַכְּנַעֲנִי,
101 וְהָיָה רַבִּן גְּמִלְיָאֵל שְׁמַחַת שְׂמִחָה גְּדוּלָה, לפי שחפץ לשתרו מֵאֲחַר
102 ועבד כשר היה, ונמנע מכך משום שהמשחרר עבדו עובר בעשה
103 (ויקרא כה מו) לְעַלְמֵם בְּהֵם תַּעֲבֹדוּ, ועכשיו שסימא את עינו יצא
104 טבי לחירות כדין עבד היוצא בראשי אבריים. מְצָאוּ - פגש רבן
105 גמליאל לְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, אָמַר לוֹ אִי - האינן אֲתֵיהּ יוֹדַע שְׁמֵכִי עֲבָדִי יָצָא

1 נִיפּוּק - ייצא העבד לחירות כְּעֵינוּ, ואם הפיל אֵת שֵׁינוּ, נִיפּוּק
2 בְּשֵׁינוּ, ובאופן שפִּימָא אֵת עֵינוּ ולא עמד עדיין בדין ואחר כך הפיל
3 אֵת שֵׁינוּ, נִיפּוּק לחירות כְּעֵינוּ וְשֵׁינוּ, ולא יתחייב האדון לשלם
4 כלל. מתרצת הגמרא: אָמַר אַבְיָי עֲלֵיךְ - על שאלתך, לבל נאמר
5 כך, אָמַר קְרָא (שמות כא כו) אֲתַחַת עֵינוּ, ללמד שעל השחתת עינו
6 בלבד משתחרר, וְלֹא אֲתַחַת עֵינוּ וְשֵׁינוּ, ולכן כשחבל בעינו ושנינו,
7 יוצא בעינו ונטול דמי שינו. וכן אמר הכתוב (שם כא כז) אֲתַחַת
8 שֵׁינוּ, ללמד שעל שנינו בלבד משתחרר, וְלֹא אֲתַחַת עֵינוּ וְשֵׁינוּ, ולכן
9 כשחבל בשנינו ועינו, יוצא בשנינו ונטול דמי עינו.

10 הגמרא מביאה ראייה ממשנתינו שהכחשה תחילת הוזהרה היא:
11 אָמַר רב אידי בר אביו, אָף אֲנִי נְמִי תִּנְיָא - [שנינו] כדברי רבא,
12 שהכחשה תחילת הוזהרה היא, ששנינו (עב) גָּב עַל פִּי שְׁנַיִם וְיָבֵחַ
13 וְיָכַר עַל פִּיהֶם - שנים שהעידו על פלוני שגגב שור או שה, וחזרו
14 והעידו שטבח או מכרו, וְנִמְצָאוּ וְזִמְמוּ, מְשַׁלְּמִין לוֹ אֵת הַכֶּל
15 -תְּשֻׁלוּמֵי כֶּפֶל וְד' שוממו לחייבו. ואומר רב אידי, מָאֵל לֹא -
16 לכאורה מדובר דְּהָעֵידוּ ביום ראשון על הַגְּנֵיכָה, וְהָרִיג ביום שני
17 וְהָעֵידוּ עַל הַטְּבִיחָה, וְהוּמָו ביום שלישי עַל הַגְּנֵיכָה, וְהָרִיג ביום
18 רביעי והוּמָו עַל הַטְּבִיחָה. ממשך רב אידי, וְהָא בֵּינָן שְׁהוּמָו ביום
19 שלישי עַל הַגְּנֵיכָה, נמצא שְׁלֵגֵי עדותם על הַטְּבִיחָה, הָיָה לָהּ
20 מוֹכְשֵׁין כבר אז, עוד לפני שהוּמָו למחרת, שהרי אם לא היתה
21 גניבה לא שייך לחייב על טביחה, ואף שערות הטביחה הוכחשה,
22 קִתְּנֵי שכשהוּמָו על הטביחה מְשַׁלְּמִין לוֹ אֵת הַכֶּל, דהיינו ד' וד'
23 על הטביחה, וְאִי סִלְקָא דְעֵתָךְ, ואם תאמר שהַכְּשָׁה לֹא תִחִילַת
24 הַקְּמָה הִיא, ועדים שהוכחו ולבסוף הוּמָו אינם חייבים לשלם
25 כאשר זממו משום שערותם נפסלה לפני ההוזהרה, אם כן אֲמַכְיָה
26 - על הטביחה אֲמָאֵי מְשַׁלְּמִין, הרי עדותם על הטביחה הוכחשה
27 לפני שהוּמָו, אֲלֵא לֹא שְׁמַע מִיָּה שהַכְּשָׁה תִחִילַת הַקְּמָה הִיא.
28 דוחה הגמרא את הראייה: אָמַר, הָא מְאִי עֲסָקִינָן, מדובר גְּזוּן
29 שְׁהוּמָו עַל הַטְּבִיחָה תִחִילַת לפני שהיא הוכחשה, ואו תנחייבו
30 בתשלומי שנים ושלושה על הטביחה, ורק אחר כך הוּמָו על
31 הגניבה ונתחייבו גם בתשלומי הכפל, ולכן משלמים ד' וד'.

32 מביאה הגמרא שבמחלוקת רבא ואבבי נחלקו עוד אמוראים:
33 וּבְפִלוּנְתָא - באותה מחלוקת, נחלקו גם רבי יוחנן ורבי אלעזר.
34 שכך נאמר, עֲדִים שהעידו שפלוני הרג, שְׁהוּבְכָשׁוּ על ידי עדים
35 אחרים שהעידו שפלוני לא הרג, וְלִבְסוּף הוּמָו על ידי עדים
36 אחרים שהעידו על הראשונים 'עמנו הייתם באותה שעה במקום
37 אחר', נחלקו רבי יוחנן ורבי אֲלֵעָזָר מה דין המוּמָוים, הִד אָמַר תְּהָרִין
38 כפי שזממו, וְהָר אָמַר אִין תְּהָרִין.
39 מבארת הגמרא: תִּסְתִּיבֵים - תפשוט דְרַבִּי אֲלֵעָזָר הוּא דְאָמַר אִין
40 תְּהָרִין, שהרי מצינו דְאָמַר רבי אֲלֵעָזָר, עֲדִים שְׁהוּבְכָשׁוּ בְּנַפְשָׁ -
41 שהעידו שפלוני חייב מיתה, ולא הוּמָו אלא רק הוכחשו, לִזְקִין,
42 שכן עברו על (שמות כ יג) לֹא תַעֲנֶה בְרַעַף עַד שֶׁקֶר. וְאִי סִלְקָא
43 דְעֵתָךְ - ואם תאמר שרַבִּי אֲלֵעָזָר הוּא דְאָמַר שאם הוּמָו אחר כך
44 תְּהָרִין, אם כן אֲמָאֵי הם לִזְקִין על עדות זו, הרי הוּא לִיָּה לֹא שְׁנִיתֵן
45 לְאַחֲרַת מִיתַת בֵּית דִּין - על עדות זו יכולים להותחייב מיתה,
46 אם יבואו עדים ויזימום, וְכֵל לֹא שְׁנִיתֵן לְאַחֲרַת מִיתַת בֵּית דִּין -
47 שהזהירה התורה שלא לעשותו כדי שלא ימיתוהו בית דין, אִין
48 לִזְקִין עֲלֵיו, שמיתה בלבד היא עונשו של הלאו. אֲלֵא לֹא שְׁמַע
49 מִיָּה שְׁרַבִּי אֲלֵעָזָר הוּא דְאָמַר שעדים שהוכחו ולבסוף הוּמָו אִין
50 תְּהָרִין. מסיקה הגמרא: אִבְן תִּסְתִּיבֵים כך.

51 הגמרא שואלת על דברי רבי אלעזר, שעדים שהוכחו בנפש
52 לוקים: היתכן שהם לִזְקִין, הרי תְּרִי וְתִרִי נִינְהוּ - הם שנים מול
53 שנים, העדים המעידים שפלוני הרג, מול העדים המעידים שלא
54 הרג, ואם כן מָאֵי הִיָּת דְקָסְמַת אֲהֵי - מה ראית להאמין
55 למכחישים, כְּמוֹךְ אֲהֵי - על המעידים שהרג. משיבה הגמרא:

57 דְּקָאֵי כְּפוּיָי - שסובר כמוני, אם כן אָנָּא דְּאָמְרִי - אני שאמרתי
 58 שאם באו עדים לאחר שהודה הוא חייב, כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן
 59 אמרתי כך.
 60 הגמרא מבררת כיצד יפרש רב את המחלוקת בברייתא: לְשִׁמּוּאֵל,
 61 בְּרַבָּא תַנְיָא הֵיא - נחלקו תנא קמא ורבי אלעזר ברבי שמעון בדין
 62 זה, שלדעת תנא קמא המודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור,
 63 ולדעת רבי אלעזר ברבי שמעון חייב. אבל לְרַב מִי לִימָא - האם
 64 נאמר תַנְיָא הֵיא - שנחלקו התנאים בדין זה, או שנחלקו בענין אחר
 65 ואילו המודה בקנס ואחר כך באו עדים לפי כולם הוא פטור.
 66 משיבה הגמרא: אָמַר לָךְ רַב, אָנָּא דְּאָמְרִי שהמודה בקנס ואחר כך
 67 באו עדים פטור, אֶפִּילוּ לְשִׁיטָא רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אמרתי כן.
 68 הואיל ועד כָּאֵן לֹא קָאָמַר - לא נחלק רבי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הַתָּם
 69 - בברייתא שאף לאחר שהודה הגבגב יבואו עדים ויעידו, אֶלָּא
 70 משום דְּקָא מוֹדֵי מַחְמַת בִּיעֲתוּתָא דְעֵדִים - שהגבגב הודה רק מחששו
 71 מהעדים, שקרבו לבית דין להעיד עליו, והודאה זו אינה פוטרת.
 72 אֶבַל הָבֵא - באופן שדבר רב, דְּמוּדָה מַעְצָמוּ וְלֹא מַחְמַת הַעֲדִים,
 73 אֶפִּילוּ רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן מוֹדָה שאפילו באו עדים אחר כך
 74 פטור.
 75 רב המנונא מגביל את שיטת רב: אָמַר רַב הַמְנוּנָא, מִסְתַּבְרָא
 76 מִלְּתִיחָא דְרַב - מסתבר שדברי רב נאמרו רק כגבגב שאומר נְנַבְתִּי
 77 וְכָאֵו עֵדִים שָׁנְנָב, ואז הוא פטור, שְׁהָרִי בהודאה זו הוא חייב את
 78 עֲצָמוּ בְּקֶרֶן וְשֶׁהַמּוּדָה בַּמִּמּוֹן חֵיב, לפיכך הוא פטור מן הכפל. אֶבַל
 79 אם אָמַר לֹא נְנַבְתִּי, וְכָאֵו עֵדִים שָׁנְנָב וְחִיבוּהוּ פֶטוּר מִכַּפְל, וְחִיזֵי הַגְּנֵב
 80 וְאָמַר מְבַחְתִּי וּמְכִירָתִי, וְכָאֵו עֵדִים שָׁמְכָב וּמְכָר, באופן זה הוא חייב
 81 על הטביחה ומכירה, שְׁהָרִי בהודאתו הוא פטור את עֲצָמוּ מְכָלוּם -
 82 מכל תשלום, ולא התכוון להתחייב ושכן ידע שהמודה בקנס
 83 פטור, לפיכך אם באו עדים אחר כך חייב.
 84 רבא דוחא את דברי רב המנונא: אָמַר לוּ רַבָּא לֹרַב הַמְנוּנָא,
 85 וְקַפְחִתִּי קַפְחִתָּ - ציערת לְסַבִּי דְבִי רַב - את תלמידי בית המדרש
 86 בכך שאמרת בדת רב דבר שאינו נכון, שכן מרב הונא שידע
 87 דברי רב והיה גדול ממך, מוכח שלא כדבריו. דְּהָא - שהרי רַבִּין
 88 גְּמַלְיָאֵל שהודה שסימא את עין טבי עבדו, הוֹטֵר עֲצָמוּ מְכָלוּם הָיָה
 89 - פטר את עצמו לגמרי ושהרי המסמא את עין עבדו אינו חייב
 90 אלא קנס בלבד, וְקָאָמַר לִיה - ואף על פי כן הקשה רב חֲסִדָּא לְרַב
 91 הוֹנָא - שמדברי רבי יהושע 'שהרי אין לך עדים', משמע שאם באו
 92 עדים אחר כך חייב, וְלֹא קָא מְשַׁנֵּי לִיה - ולא תירץ רב הונא לרב
 93 חסדא שאין הודאתו זו פוטרת לפי שפטור את עצמו מהכל. ומוכח,
 94 שגם בכזה אופן הוא פטור לדעת רב.
 95 הגמרא מביאה ראיות לדברי רב המנונא: אִיתְּמַר נְמוּ, אָמַר רַבִּי
 96 חֵיָא רַב אָבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, גַּב שֶׁהוּדָה וְאִמַר נְנַבְתִּי, וְכָאֵו אַחַר
 97 כֵּךְ עֵדִים שָׁנְנָב, פְּטוּר מִכַּפְל, שְׁהָרִי חֵיב הַגְּנֵב אֶת עֲצָמוּ בְּקֶרֶן,
 98 לְפִיכֵךְ מוֹעִילָה הוּדָתוֹ לְפִטְרוֹ מִכַּפְל. אֶבַל אם אָמַר שֶׁהוּא לֹא נְנַבְתִּי,
 99 וְכָאֵו עֵדִים שָׁנְנָב, וְחִזֵּר הַגְּנֵב וְאָמַר מְבַחְתִּי וּמְכִירָתִי, וְכָאֵו עֵדִים שָׁמְכָב
 100 וּמְכָר, חֵיב אֵף בְּתִשְׁלוּמֵי אַרְבַּעָה חֲמִשָּׁה, שְׁהָרִי כִּשְׁהוּדָה הוּא
 101 פְּטוּר אֶת עֲצָמוּ מְכָלוּם, והודאה כזו אינה פוטרת. אָמַר רַב אֲשֵׁי,
 102 מְתִנְתִּין וּבְרִייתָא נְמוּ דִּיקָא - אף מהם יש לדייק כדברי רב המנונא.
 103 מְתִנְתִּין דְּתַנּוּ, נָבַב עַל פִּי עֲדוֹת שְׁנַיִם, וְנִבְחָ וּמְכָר עַל פִּי עַד אֶחָד או
 104 עַל פִּי עֲצָמוּ - שהודה בעצמו, מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי כַּפְל עַל הַגְּנִיבָה
 105 שהרי יש על כך שני עדים, וְאִינוּ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי אַרְבַּעָה וְחֲמִשָּׁה
 106 עַל הַטְּבִיחָה וּמְכִירָה לְפִי שֶׁאֵין עַל כֵּךְ שְׁנֵי עֵדִים, והמודה בקנס
 107 פטור. ויש לדייק בדברי המשנה, מאחר ורצה התנא ללמדנו
 108 שהמודה בקנס פטור לְמַה לִּי דְּתַנּוּ - מדוע שנה נָבַב עַל פִּי שְׁנַיִם
 109 והשמיענו את דין הודאה בקנס רק בטביחה ומכירה, לִיתַנִּי -
 110 שישנה נָבַב וְנִבְחָ (וּמְכָר) עַל פִּי עַד אֶחָד או עַל פִּי עֲצָמוּ אִינוּ מְשַׁלֵּם
 111 קנס אֶלָּא אֶת הַקֶּרֶן, שגם בגנבה הודה הגבגב ופטור אף מכפל.

1 מתרצת הגמרא: שְׁלֹא כְּפִיט דִּין הָיָה קָאֵי - רבי יהושע לא היה
 2 בבית הדין בשעה שרבן גמליאל הודה לפניו, ורק המודה בבית דין
 3 פטור.
 4 הגמרא מקשה מברייתא אחרת, ממנה משמע שהברייתא
 5 הראשונה חולקת על רב הונא: וְהַתְּנָא, שכך השיב רבי יהושע
 6 לרבן גמליאל, וְאָמַר לוּ, אֵין בְּדַבְרֵיךָ שאמרת שטבי יצא לחירות
 7 בלום מפני שְׁכַבְרֵי הוֹדִיָּת, והמודה בקנס פטור. משמע שלאחר
 8 שהודה כבר אי אפשר שוב לחייבו וּאֶפִּילוּ יבואו עדים. מֵאִי לֹא
 9 תַנְיָא הֵיא - מסתבר שנחלקו הברייתות בדין המודה בקנס ואחר
 10 כך באו עדים. הֵיא תַנְיָא - התנא בברייתא הראשונה, דְּאָמַר שרבי
 11 יהושע השיב אין בדבריך כלום מפני שְׁכַבְרֵי אֵין לָךְ עֵדִים, ומשמע
 12 שאם באו עדים לאחר שהודה חייב, כְּכַר מוֹדָה בְּקֶנֶס וְאַחַר כֵּךְ כָּאֵו
 13 עֵדִים חֵיב. וְהֵיא תַנְיָא שבברייתא השניה, ומשמע שרבי יהושע השיב
 14 אין בדבריך כלום מפני שְׁכַבְרֵי הוֹדִיָּת, ומשמע שאפילו יבואו עדים
 15 הוא פטור, כְּכַר מוֹדָה בְּקֶנֶס וְאַחַר כֵּךְ כָּאֵו עֵדִים פְּטוּר.
 16 משיבה הגמרא: לֹא בְּדִין זֶה נִחְלַק, אלא דְּכֹוֹלֵי עֲלָמָא - שתי
 17 הברייתות סוברות מוֹדָה בְּקֶנֶס וְאַחַר כֵּךְ כָּאֵו עֵדִים פְּטוּר, וְכֵהָא
 18 קְמִיפְלִי - ובוזה נחלקו, הֵיא תַנְיָא שבברייתא הראשונה דְּאָמַר
 19 שְׁכַבְרֵי אֵין לָךְ עֵדִים, כְּכַר שרבי יהושע חוֹזֵן לְבֵית דִּין הָיָה בשעה
 20 שהודה רבן גמליאל, ואין הודאתו מועילה, לפיכך אם יבואו עדים
 21 אחר כך היא חייב. וְהָא תַנְיָא שבברייתא השניה דְּאָמַר שְׁכַבְרֵי הוֹדִיָּת,
 22 כְּכַר שרבי יהושע כְּפִיט דִּין הָיָה באותה שעה, והועילה הודאתו,
 23 לפיכך אפילו יבואו עדים אחר כך פטור.
 24 הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדין מודה בקנס ואחר כך באו
 25 עדים: אִיתְּמַר, הַמּוֹדָה בְּקֶנֶס וְאַחַר כֵּךְ כָּאֵו עֵדִים, רַב אָמַר פְּטוּר,
 26 וְשִׁמּוּאֵל אָמַר חֵיב. אָמַר רַבָּא רַב אֲחֵילָא, מֵאִי מַעְמָא דְרַב - מה
 27 טעמו של רב, משום שנאמר בענין חיוב כפל ושהוא קנסו (שמות
 28 כב ג) 'אם הִמְצָא תִּמְצָא בְּיָדוֹ הַגְּנֵבָה וגו' שְׁנַיִם וְשֶׁלֶם', ודרש רב
 29 'אם הִמְצָא' - אם הוֹטֵר הַדְּבַר בְּעֵדִים, או 'תִּמְצָא' בְּדֵינִין - הדיינים
 30 יחייבו אותו כפל, פֶּטֶר לְמַרְשִׁיעַ אֶת עֲצָמוּ - למעט מאופן שהדבר
 31 הוברר על ידי שהודה הגבגב והרשיע את עצמו. אלא שיש
 32 להקשות, לְמַה לִּי לדרוש כן מהפסוק 'הִמְצָא תִּמְצָא', והרי מֵאֲשֶׁר
 33 יִרְשָׁעוּ אֱלֹהִים וְשֶׁלֶם שְׁנַיִם לְרַעְוָה (שם כב ח) נִפְקָא - נלמד דין
 34 זה, שכן משמע רק כאשר הורשע הגבגב על ידי הדיינים והדיינו על
 35 פי העדים) הוא חייב כפל, אבל המרשיע את עצמו מקודם פטור.
 36 אֶלָּא ממה שאמרנו שני פסוקים בענין, שְׁמַע מִיָּה - אתה למד
 37 לומר שאף המודה בְּקֶנֶס וְאַחַר כֵּךְ כָּאֵו עֵדִים פְּטוּר, וְשִׁמּוּאֵל הסובר
 38 שהמודה בקנס ואחר כך באו עדים פטור, אָמַר לָךְ, הַהוּא - הפסוק
 39 'הִמְצָא תִּמְצָא', מְכַעֵי לִיה - נצרך לדעתו, ללמד לְגַבֵּב עֲצָמוּ שחייב
 40 כפל על כל דבר שגבגב, וּבְדַתְנָא דְבִי חֻזְקָה שדרש כן (לעיל סג):
 41 מַפְסוֹק זֶה. ורק מהפסוק 'אֲשֶׁר יִרְשָׁעוּ אֱלֹהִים' אנו למדים לפטור
 42 את המודה בקנס, לפיכך אינו פטור כשלא באו עדים אחר כך.
 43 אִיתִיבִיהָ רַב לְשִׁמּוּאֵל, שנינו בברייתא, אם רָאָה הַגְּנֵב עֵדִים
 44 שְׁמַמְשָׁמְשִׁים וְכָאִים - מתקרבים לבית דין להעיד עליו, וקדם וְאָמַר
 45 לבית דין, אכן נְנַבְתִּי, אֶבַל לֹא מְבַחְתִּי וְלֹא מְכִירָתִי, אִינוּ מְשַׁלֵּם אֶלָּא
 46 קֶרֶן בַּלְבַד, לפי שהמודה בקנס פטור אף על פי שהודה מחמת
 47 העדים. ומשמע, שאפילו באו אחר כך העדים שגבגב, הוא פטור.
 48 אָמַר לִיה - השיב שמואל לרב, הָבֵא - בברייתא זו פְּטוּר עַסְקִינֵן -
 49 מדובר, בְּגוֹן שְׁחוּזֵי עֵדִים לְאֲחֻזְרֵיהֶם ולא באו להעיד, ולכן הוא
 50 פטור, אבל אם באו והעידו הוא חייב. חוזר רב ומקשה, וְהָא מוֹדְתֵי
 51 סִיפָא - מזה ששנינו בסוף הברייתא, רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי וְ-בֵן רַבִּין
 52 שְׁמַעוֹן חוֹלַק וְאֹמְרִי, אף לאחר שהודה הגבגב ונפטר יבואו העדים
 53 וְיַעֲדוּ וְיַחֲבִיבוּהוּ, מְכַלְל - מתוך דבריו אתה למד דְּתַנְיָא קָאָמַר כְּכַר
 54 שְׁלֹא יבואו העדים להעיד אחר שהודה הגבגב, לפי שהמודה בקנס
 55 פטור. אָמַר לִיה - השיב שמואל לרב, אכן תנא קמא אינו סובר
 56 כמוני, אבל לֹא אִיקָא - וכי אין את שיטת רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן

1 מִשׁוּם ביעתותא דעדים קא מודה. והא דאמר בפרק שבעת העדות (שבווער ר' לג)
2 דלרבי אלעזר בר' שמעון לא משכחת לה דמודה מפי עצמו דפטור אלא היבא
3 דליבא עדים כגל היינו אליבא דשמואל. אָמַר ליה רבא קפוחת לטבי דבי רב. פי'
4 בקונטרס עיצרת תלמידים שבבית המדרש שאמר דבר שאינו דהא רב הוה יודע מילתיה

1 שלא בבית דין מנה. לא הוי בית דין וישבין ולא מקום ישיבת ביד הוה אלא בשוק הוה
2 לו: שפבר הודית. משמע אפילו אתו עדים בתר הכי פטור: תמצא בדינין פרט למרשיע
3 את עצמו. והאי קרא למי' מאשר ורשיעון אלהים נפקא פרט למרשיע את עצמו אלא
4 לאו שמע מינה חד למודה בקנס ולא בעדים וחד למודה בקנס ואחריו כן באו עדים: מיציע

5 דרב גדול ממך אין לו זה החילוק וקשה דבכל
6 דוכתי הוי קפוח לשון ניצוח כמו לקפחני
7 בבחלות הן כאין בפ' שני דקדושין (ר' נב) דהוה
8 (ר' מט) וכמו קפוחו לתקתא רבן סמיכי
9 ביעותא גיטין (ר' בט) ורשב"ם פי' דל"ג אמר
10 ליה רבא אלא אמר רבא קפחתי לטבי דבי רב
11 פירוש נצחתי את רב המנונא שהוה קבי דבי רב
12 והוכחתי לו מכה דברי רב הוה שיהיה יודע דברי
13 רב יותר מפני שאין לחלק כמו שחילק והביא
14 ראיה מפ"ס דסתהדרין (ר' זי) ושם דאמר הָתָם
15 אמרי' בי רב רב הוהא ופרקי והאמר רב הוהא
16 אמרי' בי רב ומשני אלא אימא רב המנונא ולהכי
17 קרי ליה קבי דבי רב וקשה תדא שמוחא כאן
18 בספרים אמר ליה ועוד דאין דרך לומר איתמר
19 נמי אתרי שסתר את דבריו ועוד דבכותיה דרב
20 המנונא דיק מתינו וברייתא דאמר בסמוך ולרב
21 הוהא מפקא מתני' מדברי רב ונראה לפרש אמר
22 ליה רבא קפוחת לטבי דבי רב כלומר אמר ליה
23 רבא לרב המנונא נצחתי את רב הוהא שהוא קבי
24 דבי רב שהוא לא ידע לחלק כאשר חלקת
25 ובסתהדרין מפרש ר'ת אימא רב המנונא פירוש
26 לא תימא אמר רב הוהא אמרי' בי רב אלא אמר
27 רב המנונא אמרי' בי רב וכן משמע דלפי האמת
28 נמי הוי אמרי' בי רב הוהא דבהג"ר (יבמות ר'
29 פג) ושם קאמרי' בי רב מני רב הוהא ורב הוהא אין
30 הלכה קאמר ובקונטרס דחק שם לפרש דהא דאמר
31 בסתהדרין אימא רב המנונא וקאם היבא דמוכח
32 דהוינו היבא דאיבא אמר רב הוהא אמרי' בי רב
33 הָתָם הוי רב המנונא וקשה דא"כ פי' קאמר
34 בסתהדרין שלחו מתם רבי יוסי רב הוהא ורבא
35 עליה במערבא ר' אלעזר ופרקי הא שלחו מתם
36 לרבי יוסי רב הוהא מוצא בו ומשני אלא איפוך
37 ה"ל לשני היבא דמוכח שאני ועוד דלא יתכן
38 כלל שיאמר רב הוהא משום רב המנונא שהיה
39 תלמיד תלמידו דבמשמע בריש הדר (עירובין ד'
40 טו) ואין להאריך באן בזה:
ברייתא

5 שְׁלֵא בְּבֵית דִּין הָוֵה קְאֵי וְהִתְנַיָּא אָמַר לוֹ אֵין בְּדַבְרֵיךָ
6 כְּלוּם שִׁפְכֵר הוֹדִיתָ מֵאֵי לֹאוּ תִּנְאֵי הֵיא הֵיא תִּנְאֵי
7 דְאָמַר שִׁפְכֵר אֵין לָךְ עֵדִים סַבֵּר מוֹדָה בְּקִנְסֵי וְאַחַר כֵּךְ
8 בָּאוּ עֵדִים חֲיִיב וְהֵיא תִּנְאֵי דְאָמַר שִׁפְכֵר הוֹדִיתָ סַבֵּר
9 מוֹדָה בְּקִנְסֵי וְאַח"כַּ בָּאוּ עֵדִים פְּטוֹר לֹא דִכ"ע מוֹדָה
10 בְּקִנְסֵי וְאַח"כַּ בָּאוּ עֵדִים פְּטוֹר וּבְהֵא קַמְפְּלִיגֵי הֵיא
11 תִּנְאֵי דְאָמַר שִׁפְכֵר אֵין לָךְ עֵדִים סַבֵּר חוּץ לְב"ד הָוֵה
12 וְהֵךְ תִּנְאֵי דְאָמַר שִׁפְכֵר הוֹדִיתָ סַבֵּר בְּבֵית דִּין הָוֵה:
13 אִיתְמַר מוֹדָה בְּקִנְסֵי וְאַח"כַּ בָּאוּ עֵדִים רַב אָמַר פְּטוֹר
14 וְשִׁמּוּאֵל אָמַר חֲיִיב אָמַר רַבָּא בְּרַ אֶהוּלָאֵי מֵאֵי טַעֲמֵא
15 דְרַב אַם הַמְצֵא בְּעֵדִים תַּמְצֵא בְּדִינָן פִּרְט לְמַרְשִׁיעַ
16 אֶת עֲצָמוֹ לָמָּה לִּי מְאַשֵּׁר וְרִישִׁיעוֹן נִפְקָא אֶלָּא ש"מ
17 מוֹדָה בְּקִנְסֵי וְאַח"כַּ בָּאוּ עֵדִים פְּטוֹר וְשִׁמּוּאֵל אָמַר
18 לָךְ הֵוֹהוּ מַכְעֵי לִּיהֵ לְגַבְּ עֲצָמוֹ כְּדִתְנֵא דְבֵי חוּקְיָה
19 אִיתִיבֵיהֵ רַב לְשִׁמּוּאֵל רָחָה עֵדִים שְׁמִמְשִׁמֵּשִׁים וְכֵאִים
20 וְאַמְרֵי גִּבְנֵתֵי אַבְל לֹא מַכְחָתֵי וְלֹא מַכְרָתֵי אֵינוֹ מִשְׁלָם
21 אֶלָּא קְרָן אָמַר לִיהֵ הֵכָּא בְּמֵאֵי עֲסֻקִינָן בְּגוֹן שְׁחוּרֵי
22 עֵדִים לְאַחֲרֵיהֵם וְהָא מִדְתַּנִּי סִיפָא רַבִּי אֶלְעֶזֶר בְּר'
23 שְׁמַעוֹן אוֹמַר יוֹבֵאוּ עֵדִים וְעִירוֹ מִכְּלַל דִּתְנֵא קְמֵא
24 סַבֵּר לֹא אָמַר לִיהֵ שְׁמוּאֵל לֹאוּ אִיבָא ר' אֶלְעֶזֶר
25 בְּר' שְׁמַעוֹן דְקֵאָּ בְּוֹתֵי אָנָּא דְאִמְרֵי בְּר' אֶלְעֶזֶר בְּר'
26 שְׁמַעוֹן לְשִׁמּוּאֵל וְדֵאֵי תִּנְאֵי הֵיא לְרַב מִי לִימָא תִּנְאֵי
27 הֵיא אָמַר לָךְ רַב אָנָּא דְאִמְרֵי אַפִּי לְרַבִּי אֶלְעֶזֶר בְּר'
28 הָתָם אֶלָּא מִשׁוּם דְקָא מוֹדֵי מַחְמַת בְּיעִתוּתָא דְעֵדִים
29 אַבְל הֵכָּא דְמוֹדָה מְעַצְמוֹ אַפִּי ר' אֶלְעֶזֶר בְּר' שְׁמַעוֹן
30 מוֹדָה אָמַר רַב הַמְנוּנָא מִסְתַּבְּרָא מִילְתֵיהֵ דְרַב בְּאוֹמַר
31 גִּבְנֵתֵי וּבְאוּ עֵדִים שְׁגַנְבַּ פְּטוֹר שְׁהֵרֵי חֲיִיב עֲצָמוֹ בְּקִרָן
32 אַבְל אָמַר לֹא גִּבְנֵתֵי וּבְאוּ עֵדִים שְׁגַנְבַּ וְחוּר וְאַמְרֵי
33 מַכְחָתֵי וּמַכְרָתֵי וּבְאוּ עֵדִים שְׁפָטְבַּ וּמַכֵּר חֲיִיב שְׁהֵרֵי
34 לְסָבִי דְבֵי רַב דִּתְנֵא רַבָּן גְּמְלִיאֵל פוֹטֵר עֲצָמוֹ מִכְּלוּם הָוֵה וְקֵאֵמַר לִיהֵ רַב חֲסָדָא לְרַב הוֹנָא
35 וְלֹא קָא מִשְׁנֵי לִיהֵ אִיתְמַר נִמִּי אָמַר ר' חֵיִיא בְּרַ אָבָּא אָמַר ר' יוֹחָנָן גִּבְנֵתֵי וּבְאוּ עֵדִים
36 שְׁגַנְבַּ פְּטוֹר שְׁהֵרֵי חֲיִיב עֲצָמוֹ בְּקִרָן אַבְל אָמַר לֹא גַבַּ וּבְאוּ עֵדִים שְׁגַנְבַּ וְחוּר וְאַמְרֵי מַכְחָתֵי
37 וּמַכְרָתֵי וּבְאוּ עֵדִים שְׁפָטְבַּ וּמַכֵּר חֲיִיב פְּטוֹר עֲצָמוֹ מִכְּלוּם הָוֵה רַב אִשִּׁי מַתְנִיתִין
38 וּבְרִייתָא נִמִּי דִיקָא מַתְנִיתִין דִּתְנֵן גַּבַּ עַל פִּי שְׁנֵים וּמַכֵּר וּמַכֵּר ע"פ עַד אָחַד אוֹ עַל פִּי
39 עֲצָמוֹ מִשְׁלָם תְּשַׁלְּמוּי כְּפַל וְאֵינוֹ מִשְׁלָם תְּשַׁלְּמוּי אַרְבְּעָה וְחִמְשָׁה לָמָּה לִּי דִתְנֵי גַבַּ עַל פִּי
40 שְׁנֵים לִיתְנֵי גַבַּ וּמַכֵּר (וּמַכֵּר) עַל פִּי עַד אָחַד אוֹ עַל פִּי עֲצָמוֹ אֵינוֹ מִשְׁלָם אֶלָּא תְּקַרָן
41 מִשְׁלָם אֵלָּא קְרָן אֶלָּא לֹאוּ ש"מ לֹהֲכֵי לֹא נָטָ

1 פְּטוֹר עֲצָמוֹ מִכְּלוּם אָמַר רַבָּא (קַפְחָתִין)
2 הוֹנָא לְרַב חֲסָדָא לִיהֵ רַב חֲסָדָא לְרַב הוֹנָא
3 וְלֹא קָא מִשְׁנֵי לִיהֵ אִיתְמַר נִמִּי אָמַר ר' חֵיִיא בְּרַ אָבָּא אָמַר ר' יוֹחָנָן גִּבְנֵתֵי וּבְאוּ עֵדִים
4 שְׁגַנְבַּ פְּטוֹר שְׁהֵרֵי חֲיִיב עֲצָמוֹ בְּקִרָן אַבְל אָמַר לֹא גַבַּ וּבְאוּ עֵדִים שְׁגַנְבַּ וְחוּר וְאַמְרֵי מַכְחָתֵי
5 וּמַכְרָתֵי וּבְאוּ עֵדִים שְׁפָטְבַּ וּמַכֵּר חֲיִיב פְּטוֹר עֲצָמוֹ מִכְּלוּם הָוֵה רַב אִשִּׁי מַתְנִיתִין
6 וּבְרִייתָא נִמִּי דִיקָא מַתְנִיתִין דִּתְנֵן גַּבַּ עַל פִּי שְׁנֵים וּמַכֵּר וּמַכֵּר ע"פ עַד אָחַד אוֹ עַל פִּי
7 עֲצָמוֹ מִשְׁלָם תְּשַׁלְּמוּי כְּפַל וְאֵינוֹ מִשְׁלָם תְּשַׁלְּמוּי אַרְבְּעָה וְחִמְשָׁה לָמָּה לִּי דִתְנֵי גַבַּ עַל פִּי
8 שְׁנֵים לִיתְנֵי גַבַּ וּמַכֵּר (וּמַכֵּר) עַל פִּי עַד אָחַד אוֹ עַל פִּי עֲצָמוֹ אֵינוֹ מִשְׁלָם אֶלָּא תְּקַרָן
9 אֵלָּא
10 הוֹדָה גַּבַּ קְרָן וּכְפַל דְבַעֵי לְמִיתְנֵי ע"פ עֲצָמוֹ דְהוּמָא דְעַד אָחַד הוּמָא דְעַד אָחַד דְעַד אָחַד דְעַד אָחַד
11 אָתוּ עֵדִים פְּטוֹר אַבְל הִשְׁתָּא דְלֹא אוּדִי בְקִרָן דִּשְׁנֵי עֵדִים שְׁהַעִידוּ עַל הַגִּבְנִיהַ חִיבוּהוּ מַחְיִים אַךְ בְּאַרְבְּעָה וְחִמְשָׁה לְכִי אָתוּ סְקִידֵי בְר' יוֹחָנָן:
12 ה"ג

ה"ג אלא לאו הא קמ"ל גב על פי שנים וטבח ומכר ע"פ עצמו או ע"פ אחר דלא חייב עצמו בקרן הוא דאמרין ע"פ עצמו כו'. כלומר בכי האי גוונא הוא דאמר דומיא דעד אחר לחייבהו פי הדר אתו סהדי אבל היכא דנגיבה עצמו מודה לא אמרין דומיא דעד אחר. נתיני גבתי או שאמר טבחה ומכרת. פטור מתשלומי ד' וד' ושמעינן מניה תרתי דאע"ג דלא הוה אלא אטביחה ופטור עצמו מכלום הוה הודאה אלא מדלא הני הכי ש"מ טעמא דאמר גבתי כו': ל"מא כתנאי. הודאה דטביחה אי הודאה הוה בלא הודאה דנגיבה דלא מחייב עצמו בקרן לפטורו אם באו עדים או לא: כגלה כולה. דכיון דלא גבב לא טבח והראשונים משלמין כפל והוא פטור והאחרונים פטורין הווננו עדי טביחה. ולא עדי נגיבה. והן משלמין תשלומי שלשה. לגבב א"ל"מא אר"שאו.

בריייתא דתניא ראה עדים כו'. תימה דאמאי לא הביא מתניתין דפרק בתרא דשבועות (דף קט. ושם) דלעיל ודאי ניקא שמביא ברייתא לפי שצריך לדקדק מסיפא דר"א בר' שמעון דלא מתניא במתני' דשבועות אבל הקא אין צריך לדקדק כלל מסיפא דר"ל דמתני' דשבועות ידע שפיר דאיכא לדחויי דהיא גופה קמ"ל בדקאמר בסמוך אבל ברייתא שמוספת על המשנה סבור דקמ"ל הודאה דטביחה לאו הודאה היא:

תשלום

ולא מכרתי נתיני או גבתי או טבחתה ומכרתי אלא הא קמ"ל טעמא דאמר גבתי הוא דחייב עצמו בקרן דפטור אבל אמר לא גבתי ובאו עדים שגבב והורו ואמר טבחתה ומכרתי ובאו עדים שטבח ומכר דלא חייב עצמו בקרן חייב אלמא הודאה דטביחה לאו הודאה היא אמרי לא היא גופה קמ"ל דכיון דאמר גבתי אע"ג דאמר לא טבחתה ולא מכרתי ובאו עדים שטבח ומכר פטור מאי טעמא תשלומי (ארבע) חמשה אמר רחמנא ולא תשלומי ארבעה ולא תשלומי שלשה לימא כתנאי הוי שנים מעידין שגבב והוי שנים מעידים אותו שטבח ומכר הווננו עדי נגיבה עדות שפטלה מקצתה בטלה פולה הווננו עדי טביחה הוא משלם תשלומי כפל והן משלמין תשלומי שלשה משום סומכוס אמרו הן משלמין תשלומי כפל והוא משלם תשלומי שלשה לפי שנים לאילי אהייא קאי סומכוס א"ל"מא אר"שאו לית ליה לסומכוס עדות שפטלה מקצתה בטלה פולה ואלא אסיפא שפיר קאמרי רבנן הוא משלם תשלומי כפל והם משלמין תשלומי שלשה אלא מילתא אחריתי איכא בינייהו בגוון דאתו פי תרי אמרי ליה גבתי אמר להו אין גבתי וטבחתה ומכרתי מיהו לא בפניכם גבתי ואייתי סהדי ואומניהו דלא באפיהו גבב ואייתי בעל הבית סהדי ואסחידו ביה דגבב וטבח ומכר ובהודאת טביחה קמפילגי דרבנן סברי אע"ג דהודאה דנגיבה מחמת עדים הוא דקא מודה הודאה דטביחה הודאה היא ופטור וסומכוס סבר פיון דהודאה דנגיבה מחמת עדים הוא דקא מודה דטביחה לאו הודאה והנה עדים קמאי דאומניהו משלמין תשלומי כפל והוא משלם שלשה לפי שנים לאיל אמר רב אחא בריה דרב איקא לא דכולי עלמא הודאה דטביחה לאו הודאה היא אלא בעדות שאר אתה יכול להזימה קמפילגי בגוון דאתו סהדי ואמרי ליה גבתי ואמר להו גבתי וטבחתה ומכרתי מיהו לא בפניכם גבתי אלא בפני פלוני ופלוני ואייתי סהדי ואומניהו דלא באפיהו גבב ואתו פלוני ופלוני ואסחידו ביה דגבב וטבח ומכר ובהא קמפילגי דרבנן סברי הויא לה עדות שאר אתה יכול להזימה וכל עדות שאר אתה יכול להזימה לא הויא עדות וסומכוס סבר עדות שאר אתה יכול להזימה הויא עדות והא ק"וימא לן דעדות שאר אתה יכול להזימה לא הויא עדות הני מילי היכא דלא ידעי באיזה יום באיזה שעה דליפא לעדות כולל אבל הקא סייגי הוא דקא מסייעי ליה אמר מר הן משלמין תשלומי כפל מדקא מודה דגבב קרן בעי שלומי אמר רבי אלעזר משמיה דרב הני תשלום

משלמין תשלומי כפל לבעלים במקום גבב והוא משלם שלשה לפי סהדי דטבח ומכר: הני מילי. דלא הוה עדות: היכא דאמרי לא ידעין באיזו יום באיזו שעה. דאיכא למימר דלהכי עבדי דמסתמו דלא ליתו סהדי דלומניהו והלא באותה שעה עמנו הייתם ועדים שקרנים הם: אבל הקא. דהא דאין אתה יכול להזימה היינו משום דקושטא קא מסהדי מכל שכן דעדותן דרסיעי קא מסייעי ליה הלכך הך ראשונים שהווננו משלמים כפל והוא משלם שלשה לתשלומי חמשה דפר ושנים לאיל דעדות איכא והודאה ליכא דהודאה דנגיבה מחמת ביערותא דקמאי אודי והודאה דטביחה פטור עצמו מכלום הוה: תהו תשלומי כפל. אמר סומכוס בכי האי גוונא דקמאי משלמין כפל דמשמע קרן וכפל ואופאי כיון דקא מודה ואמר גבתי אידו קרן קא בעי לשלומי דבשלמא קמא דכפל הוה קא בעי לאפסודי בעדות שר דידהו דאפתי לא עמד ברין ואיכא למימר דמודה ומיפטר אלא קרן הוא מחוייב וקאי ולא מפסדי ליה מידי:

משלמין תשלומי כפל לבעלים במקום גבב והוא משלם שלשה לפי סהדי דטבח ומכר: הני מילי. דלא הוה עדות: היכא דאמרי לא ידעין באיזו יום באיזו שעה. דאיכא למימר דלהכי עבדי דמסתמו דלא ליתו סהדי דלומניהו והלא באותה שעה עמנו הייתם ועדים שקרנים הם: אבל הקא. דהא דאין אתה יכול להזימה היינו משום דקושטא קא מסהדי מכל שכן דעדותן דרסיעי קא מסייעי ליה הלכך הך ראשונים שהווננו משלמים כפל והוא משלם שלשה לתשלומי חמשה דפר ושנים לאיל דעדות איכא והודאה ליכא דהודאה דנגיבה מחמת ביערותא דקמאי אודי והודאה דטביחה פטור עצמו מכלום הוה: תהו תשלומי כפל. אמר סומכוס בכי האי גוונא דקמאי משלמין כפל דמשמע קרן וכפל ואופאי כיון דקא מודה ואמר גבתי אידו קרן קא בעי לשלומי דבשלמא קמא דכפל הוה קא בעי לאפסודי בעדות שר דידהו דאפתי לא עמד ברין ואיכא למימר דמודה ומיפטר אלא קרן הוא מחוייב וקאי ולא מפסדי ליה מידי:

1 ואומר שאם החזמו עדי הגניבה חייב הגנב על הטביחה כיון שלא
 2 החזמו עדי הטביחה, וכי לית ליה לסומכוס שעדות שפמלה מקצתה
 3 בפלה בולה, והרי אם לא גנב אף לא טבח ומכר. ואלא תאמר
 4 שסומכוס דבר אסיפא, שהחזמו עדי הטביחה, הרי שפיר קאמרי
 5 רבנן שהוא - הגנב משלם תשלומי כפל על פי עדי הגניבה, והם -
 6 עדי הטביחה משלמין לגנב תשלומי שלשה שרצו לחיבור.
 7 אלא בודאי מילתא אחריתי איכא בינייהו - דבר נוסף אמרו חכמים
 8 שלא נאמר בברייתא, ועליו חלק סומכוס. וכגון דאתו בי תרי -
 9 שבאו שני עדים ואמרי ליה לגנב נגבתי, ואמר ליה הגנב אין - כן,
 10 נגבתי, ואף טבחתה ומכרתה אותו, מיהו - אבל לא בפניכם נגבתי.
 11 ואייתי סהדי ואומיניהו - והביא הגנב עדים שהזימו את עדי הגניבה,
 12 והעידו דלא באפיהו נגב - שלא בפניהם גנב, אלא הם היו במקום
 13 אחר באותה שעה. ואייתי פלע הפית סהדי - וחזר בעל השור והביא
 14 עדים אחרים, ואסחידו ביה - והעידו בו דנגב וטבח ומכר, ובהודאת
 15 מביחה קמיפלגי חכמים וסומכוס, האם ההודאה על הטביחה
 16 נחשבת כדי לפטרו מתשלומי ארבעה וחמשה. דרבנן קברי, אף על
 17 גב ההודאה דגניבה מחמת עדים הוא דקא מודה ואינה פוטרת אותו
 18 מכפל, מכל מקום ההודאה דמביחה ההודאה היא שהרי אינו מודה
 19 מחמת העדים, ופטור מארבעה וחמשה אף על פי שלא חייב עצמו
 20 בכלום. לפיכך העדים הראשונים משלמים כפל לגנב כפי שרצו
 21 לחייבו, והגנב נותן אותם לבעלים ופטור מארבעה וחמשה.
 22 וסומכוס סבר, כיון שהודאה דגניבה מחמת עדים הוא דקא מודה
 23 ואינה פוטרת, דמביחה לאו הודאה - גם ההודאה על הטביחה אינה
 24 נחשבת שהרי אינו מחייב את עצמו כלום, וכשיבואו עדים אחר
 25 כך יחייבוהו. ולפיכך, הנך עדים קמאי דאומיניהו - עדי הגניבה
 26 שהחזמו, משלמין תשלומי כפל, והוא - הגנב, משלם שלשה לפי
 27 ושנים לאל על הטביחה, ומשלם לתשלומי ארבעה וחמשה.
 28 נמצא שנחלקו בדין מודה בקנס שפטר עצמו מכלום ובאו עדים
 29 אחר כך, שלחכמים הוא פטור וזכר הונא, ולסומכוס הוא חייב
 30 כרבי יוחנן.
 31 דוחה הגמרא: אמר רב אחא בריה דרב איקא, לא בענין זה נחלקו
 32 חכמים וסומכוס, אלא דכולי עלמא - הכל מודים שהודאה דמביחה
 33 לאו הודאה היא לפי שלא חייב עצמו בכלום, וכרבי יוחנן. אלא בדין
 34 עדות שאי - שאין אותה יכול להזימה - לקיים בה דין הומה קמיפלגי.
 35 וכגון דאתו סהדי ואמרי ליה - לגנב נגבתי, ואמר ליה הגנב אכן נגבתי
 36 וטבחתה ומכרתה, מיהו - אבל לא בפניכם נגבתי אלא בפני פלוני
 37 ופלוני. ואייתי סהדי - והביא הגנב עדים, ואומיניהו דלא באפיהו נגב
 38 - והזימו את עדי הגניבה שלא בפניהם גנב אלא הם היו במקום
 39 אחר באותה שעה. ואתו - ובאו אותם פלוני ופלוני שאמר הגנב,
 40 ואסחידו ביה - והעידו על הגנב דנגב וטבח ומכר. ובהא קמיפלגי -
 41 ובה נחלקו חכמים וסומכוס. דרבנן שפטרו מתשלומי ארבעה
 42 וחמשה כברי, מכיון שהודאה הגנב תחילה בעדותם של האחרונים
 43 הניא ליה עדות האחרונים עדות שאי אתה יכול להזימה, שהרי הגנב
 44 מודה שגנב וטבח ומכר בפניהם, וכל עדות שאי אתה יכול להזימה
 45 לא הניא עדות, לפיכך הוא פטור לגמרי בדיון מודה בקנס. וסומכוס
 46 סבר עדות שאי אתה יכול להזימה הניא עדות, לפיכך העדים
 47 הראשונים שהחזמו משלמים כפל לבעלים ובעבור הגנב, והוא
 48 משלם לארבעה וחמשה על פי עדות האחרונים.
 49 מקשה הגמרא: והא קמיא לן - הלכה בידינו עדות שאי אתה יכול
 50 להזימה לא הניא עדות, וכיצד חולק סומכוס על כך. מתרצת
 51 הגמרא: הני מילי - שאינה עדות, הניא - רק כאשר הסיבה שאי
 52 אפשר להזימה היא משום דלא ריעי העדים באיזה יום ובאיזה שעה
 53 היתה הגניבה, דליכא - אין קיום לעדות כלל, ויש לחשוש שמא
 54 שקרו ונמנעו מלומר את הדיום והשעה כדי שלא יוכלו להזימם.
 55 אבל הניא, הסיבה שאי אפשר להזימה היא משום שהגנב עצמו

1 אלא לאו - בודאי, הא קא משמע לן - דין זה למדתנו המושנה, שרק
 2 אם נגב על פי שנים, וטבח על פי עד אחד או על פי עצמו, שבאופן
 3 זה הוא דלא מחייב את עצמו בקרן, שהרי כבר העידו עליו שגנב,
 4 הוא דאמרינן - אז אנו אומרים שכשהודה על פי עצמו הוא דומיא
 5 דינו דומה דעל פי עד אחד - לזה שעד אחד מחייבו, ולכן מה -
 6 כשם שהמתחייב על פי עד אחד כי אתי - כשיבוא עד אחד נוסף
 7 ומצטרף בהיה - עם העד הראשון, מחייב - מתחייב הגנב לשלם
 8 ארבעה וחמשה על פי עדותם, כך על פי עצמו נמי כי אתו עדים
 9 מחייב ואף על פי שכבר הודה, כיון שלא חייב עצמו בכלום. אבל
 10 אם נגב וטבח ומכר על פי עד אחד או על פי עצמו, שגם על הגנבה
 11 אין שני עדים, דחייב הגנב את עצמו בקרן, לא אמרינן שכשהודה
 12 על פי עצמו הוא דומיא דעל פי עד אחד. אלא הואיל וחייב את
 13 עצמו, אפילו יבואו עדים אחר כך נפטר, ואילו בעד אחד אם
 14 יצטרף אליו אחר חייב.
 15 רב אשי מבאר את הראיה לרבי יוחנן מהברייתא. דתניא, אם ראה
 16 הגנב עדים שמשמעין - מתקרבים ובאין להעיד עליו, וקדם ואמר
 17 לבית דין נגבתי, אבל לא טבחתה ולא מכרתה, אינו משלם אלא קרן,
 18 שהמודה בקנס פטור אפילו באו עדים אחר כך. וקשה, למה לי
 19 למיתנא - מדוע שונה התנא ואמר נגבתי אבל לא טבחתה ולא
 20 מכרתה, כלומר שהודה רק בגנבה ולא בטביחה ומכירה, ניתני -
 21 שישנה אכן נגבתי או טבחתה ומכרתה, דהיינו כיון שהודה רק על
 22 הגנבה ובין שהודה רק על הטביחה ומכירה הוא פטור מהקנס.
 23 אלא לכן לא שנה התנא אף, כי הא קא משמע לן - את דינו של רבי
 24 יוחנן הוא בא להשמיענו. לפיכך, מעמא דאמר נגבתי, שבהודאה זו
 25 הוא דחייב עצמו בקרן, אז הוא דפטור מכפל כיון שהודה בקנס. אבל
 26 אם אמר לא נגבתי, ובאו עדים שנגבתי וחייבוהו לשלם קרן וכפל, וחרו
 27 הגנב ואמר טבחתה ומכרתה, ובאו עדים שטבח ומכר, דלא חייב עצמו
 28 בהודאתו בקרן, שהרי העדים הראשונים כבר חייבוהו על כך, חייב
 29 ארבעה וחמשה, ואינו נפטר משום מודה בקנס. אלא - מוכח
 30 מנאן כרבי יוחנן, שהודאה דמביחה לחוד לאו הודאה היא - אינה
 31 נחשבת הודאה לפטרו, לפי שלא חייב את עצמו כלום.
 32 הגמרא דוחה את ראת רב אשי מהברייתא: אמרי בני הישיבה, לא
 33 את דברי רבי יוחנן כוונת הברייתא להשמיענו, אלא היא נגפה -
 34 דין זה עצמו האמור בה קא משמע לן, דבין דאמר הגנב נגבתי
 35 ונפטר מכפל, אף על גב דאמר לא טבחתה ולא מכרתה ואחר כך באו
 36 עדים שטבח ומכר, פטור אף על הטביחה ומכירה. מאי מעמא,
 37 משום תשלומי (ארבע) [המשה אמר רחמנא - חייבה
 38 התורה לשלם, ולא תשלומי ארבעה ולא תשלומי שלשה. וזה שהודה
 39 ונפטר מכפל לא ישלם אלא ארבעה או שלשה, לפיכך הוא פטור
 40 לגמרי.
 41 לימא כתנאי - נאמר שנחלקו תנאים בדיון זה שאמר רבי יוחנן. שכן
 42 שנינו בברייתא, אם היו שנים מעידין על אחד שנגב שור או שה,
 43 והיו שנים אחרים מעידים אותו - עליו שטבח ומכר אותם, והחזמו
 44 עדי הגניבה, כיון שבטלה עדות הגניבה הרי עדות שפמלה מקצתה
 45 בפלה בולה ובטלה גם עדות הטביחה ומכירה שהרי אם לא גנב
 46 אף לא טבח ומכר, ועדי הגניבה משלמים לגנב כפל והוא פטור
 47 לגמרי. ואם החזמו רק עדי הטביחה, הוא - הגנב משלם לבעלים
 48 תשלומי כפל על פי עדי הגניבה, והן - עדי הטביחה משלמין
 49 תשלומי שלשה לגנב, כיון שרצו לחייבו על הטביחה. משום - בשם
 50 סומכוס אמרו, שהן - עדי הגניבה משלמין לגנב תשלומי כפל, והוא
 51 - הגנב משלם לבעלים תשלומי שלשה לפי ותשלומי שנים לאל על
 52 הטביחה.
 53 הגמרא מבאר תחילה את דברי סומכוס, ומוכיחה את מחלוקת
 54 התנאים בדברי רבי יוחנן: אהניא קאי סומכוס - על איזה דין
 55 בברייתא חלק סומכוס. אילימא - אם נאמר שהוא חולק ארישא,

56 תוֹרָא דְרַאבוּן - שורו של ראובן, כלומר הגגב שהקדישו, וְהִשְׁתָּא
 57 - לאחר שמכרו, נקרא השור תוֹרָא דְרַאבוּן - שורו של שמעון
 58 הלוקח, וכיון שנשתנה שמו הרי זה מכירה גמורה וחיוב ארבעה
 59 וחמישה, אך בְּמִקְרוֹ לְשִׁמּוֹ - כלומר בשקדישו, לא נשתנה שם
 60 השור בכך, שכן מְעִינָא - קודם ההקדש היה נקרא תוֹרָא
 61 דְרַאבוּן, וְהִשְׁתָּא - ואף עתה לאחר ההקדש עדיין נקרא תוֹרָא
 62 דְרַאבוּן, אלא שנקרא 'עולת ראובן', ומכל מקום אינו נקרא 'שור
 63 של הקדש', ולכך אין ההקדש כמכירה גמורה שיוצאת מרשותו
 64 לגמרי, ואינו חייב על ההקדש ארבעה וחמשה:
 65 שנינו במשנה: רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר וְכוּ' קדשים שחייב באחריותם
 66 משלם תשלומי ארבעה וחמישה, ושאינו חייב באחריותם פטור:
 67 ומבינה הגמרא שאין כוונת רבי שמעון שבקדשים שחייב
 68 באחריותן חייב על הטביחה, שהרי מכל מקום יצא השור מרשות
 69 הבעלים הראשונים, ואינו טובח את שור הבעלים להתחייב עליו,
 70 אלא שסובר רבי שמעון שעל עצם ההקדש יש לחייבו ארבעה
 71 וחמשה, לפי שההקדש חשוב כמכירה. ועל ביאור זה אָמְרִי -
 72 הקשו בני הישיבה, נְהִי - אף אם נאמר, דְּפָרַר רַבִּי שְׁמַעוֹן מֵהָ לִי
 73 מְקָרוֹ לְהִדְיוֹט מֵהָ לִי מְקָרוֹ לְשִׁמּוֹ, ולכך חייב על עצם ההקדש,
 74 עדיין אִיפְסָא מִבְּעֵי לִיה - היה לו לומר הדין להיפך, שְׁקָדְשִׁים
 75 שְׁחֵיב בְּאַחֲרֵייתוֹן פְּטוֹר מתשלומי ארבעה וחמישה, משום דְּאָפְתִי
 76 לֹא נִפְקַ מִרְשׁוּתֵיהּ - שלא יצאה הבהמה מרשותו, לפי שגורם
 77 לממון הוא, אך בְּקִדְשֵׁי שְׂאִינוֹ חֵיב בְּאַחֲרֵייתוֹן חֵיב, משום דְּפָפְקִי
 78 לִיה מִרְשׁוּתֵיהּ - שבקדש זה יצאה לגמרי מרשות הבעלים, שכן
 79 אף אינו 'גורם לממון', ואילו במשנה אמר רבי שמעון להיפך.
 80 אָמְרִי - תירצו בני הישיבה, אכן באופן המבואר ברישא שהגגב
 81 הקדיש את השור, סובר רבי שמעון שאין לחייבו כלל על עצם
 82 ההקדש ואף בקדשים שאינו חייב באחריותם, וכמו שנתבאר לעיל
 83 שעדיין שם הבעלים על ההקדש. ורַבִּי שְׁמַעוֹן אִמְלִיתָא אַחֲרֵייתִי קָאִי
 84 - מדבר על אופן אחר שנתכב במשנה לעיל, וְהָיִי קִתְּנִי, ששינינו
 85 לעיל (סב). אִין הַגִּזְבִּי אַחַר הַגִּזְבִּי מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי ד' וְה' - הגגב שור
 86 ובא אחר וגגבו ממנו וטבח או מכר, אינו משלם תשלומי ארבעה
 87 וחמשה, וְכֵן מתבאר מדין זה, שאף הַגִּזְבִּי בהמת הַקֶּדֶשׁ מְבִית
 88 הַבְּעָלִים שהקדישוה ולאחר מכן טבח או מכר, אף הוא פְּטוֹר על
 89 הטביחה והמכירה, וּמֵאִי מְעַמָּא, לפי שנאמר (שמות כב ו) לענין
 90 תשלומי כפל וְגִזְבִּי מְבִית הָאִישׁ אם יִמְצָא הַגִּזְבִּי שְׁלֵם שְׁנָיִם, ויש
 91 לדרוש שרק כשגגב 'מבית האיש' כלומר הבעלים, משלם תשלומי
 92 כפל, וְלֹא כשגגב מְבִית הַקֶּדֶשׁ, וכיון שאינו חייב בכפל אינו חייב
 93 אף על טביחה ומכירה, שבמקום שאין כפל אין חיוב ארבעה
 94 וחמשה. ועל אופן זה נאמר כאן, רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, יש לחלק בדין
 95 זה של גגב בהמת הקדש מהבעלים, שְׁקָדְשֵׁים שְׁחֵיב בְּאַחֲרֵייתוֹן,
 96 חֵיב הגגב תשלומי כפל וארבעה וחמשה, וּמֵאִי מְעַמָּא, משום
 97 שעדיין קָרִינָא בֵּיה - בקדשים אלו וְגִזְבִּי מְבִית הָאִישׁ, משום שהם
 98 'גורם לממון' וחשובים כממון הבעלים. וְקָדְשֵׁים שְׂאִינוֹ חֵיב
 99 בְּאַחֲרֵייתוֹן, פְּטוֹר מכלל וארבעה וחמשה, משום דְּלֹא קָרִינָא בֵּיה
 100 בקדשים אלו וְגִזְבִּי מְבִית הָאִישׁ, אלא 'מבית הקדש', שהרי אינם
 101 אף 'גורם לממון' לבעלים.
 102 הגמרא מקשה על ביאור זה: מְקָדִי - הרי שְׁמַעוֹן לִיה לְרַבִּי שְׁמַעוֹן
 103 דְּאָמַר לגבי גגב ששחט בהמה ונמצאת טריפה (לעיל ע). שפטור
 104 עליה מתשלומי ארבעה וחמישה, משום שְׁחֵיבָהּ שְׂאִינָה רְאוּיָה
 105 לאכילה לֹא שְׁמָה שְׁחֵיבָהּ, ואם כן קָדְשֵׁים נְפִי - אף גגב שטבח
 106 קדשים, הרי שְׁחֵיבָהּ שְׂאִינָה רְאוּיָה לאכילה הִיא, שהרי קדשים
 107 שנשחטו חוץ למקומם, דהיינו חוץ לעזרה, אסורים באכילה, ומדוע
 108 מחייב כאן על טביחת קדשים שחייב באחריותם.
 109 מתרצת הגמרא: כִּי אִתָּא - כשבא רב דִּימֵי מארץ ישראל, אָמַר
 110 בשם רַבִּי יוֹזֶנָן, לתרץ, שכאן מדובר בְּשׁוֹחֵט תְּמִימִים מְפָפְנִים לְשֵׁם

1 תְּשֻׁלוֹם דְּכָפָל - תשלום הכפל בלבד הם משלמים, אבל את הקרן
 2 משלם הגגב.
 3 שנינו במשנה: וְגִזְבִּי וְהִקְדִּישׁ וְאַחַר כֵּן טָבַח וּמְכַר כו', ואינו משלם
 4 תשלומי ארבעה וחמשה:
 5 אָמְרִי - הקשו בני הישיבה, בְּשִׁלְמָא אִמְבִּיחָה מוּבֵן שְׁלֹא מְחֵיב
 6 לשלם, משום דְּכִי קָא טָבַח דְּהִקְדִּישׁ קָא טָבַח וְלֹא דְּמִרְיָה קָא טָבַח
 7 - שבשעה שטבח היה השור של הקדש, ונמצא שלא טבח שור של
 8 הבעלים, ופטור משלם על הטביחה, אָמַר יקשה, אִתָּא אִתְּקַדֵּשׁ לִיחֵיב
 9 - על עצם מה שהקדיש את השור והוציא מרשות הבעלים
 10 לרשות הקדש, יש לו להתחייב ארבעה וחמשה כמו אם היה
 11 מוכר השור לאדם אחר, ומה לִי אם מְקָרוֹ לְהִדְיוֹט ומה לִי אם מְקָרוֹ
 12 לְשִׁמּוֹ - להקדש, הלא בשניהם הוא מכירה המחייבת בארבעה
 13 וחמשה.
 14 מתרצת הגמרא: הָא מְנִי - משנה זו מי שנה אותה, רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא,
 15 דְּאָמַר קְדָשִׁים שְׁחֵיב בְּאַחֲרֵייתוֹן בְּרְשׁוּתֵיהּ דְּמִרְיָה קְיָיְמִי - שקדשים
 16 שחייבים עליהם הבעלים אחריות, הרי הם כממונו משום שהם
 17 'גורם לממון', שהרי אם נגנבה הבהמה היו חייבים להביא אחרת
 18 ועתה שלא נגנבה ובהמה זו קרבה נפטרו מלהביא בהמה אחרת,
 19 וסובר רבי שמעון שכל דבר ה'גורם לממון' הרי הוא כממונו, ולכך
 20 שור זה שגגבו הגגב והקדישו לנדרו, לא יצא מרשות הבעלים
 21 לרשות הקדש, ואינו כמכירה גמורה להתחייב עליה ארבעה
 22 וחמשה.
 23 הגמרא מקשה על תירוץ זה: הָא מְדִסְפָא - הרי ממה שהסיפא של
 24 המשנה רַבִּי שְׁמַעוֹן הָוִי, שהרי שנינו בסיפא רַבִּי שְׁמַעוֹן אומר
 25 קדשים שחייב באחריותם משלם תשלומי ארבעה וחמישה ושאינו
 26 חייב באחריותם פטור, ומבואר שהרִשָּׁא לֹא רַבִּי שְׁמַעוֹן הִיא אלא
 27 כדעת רבנן הסבורים שאף קדשים שחייב באחריותם אינם ממון
 28 הבעלים, ושוב יקשה מדוע אין הגגב משלם ארבעה וחמשה על
 29 עצם ההקדש שהוא כמכירה.
 30 הגמרא מתרצת באופן אחר: אִילָא, הָכָא בְּמֵאִי עֲסָקִינוּ, בְּקִדְשֵׁים
 31 קְלִים - באופן שהגגב הקדיש את השור לקדשים קלים, כגון לקרבן
 32 שלמים, וְאִילָבָא דְּרַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי - והמשנה כדעת רבי יוסי
 33 הגלילי היא, דְּאָמַר קְדָשִׁים קְלִים מְמֹון בְּעָלִים הוּא לכל דבר, ואף
 34 לקדש בה אשה, עד שתשחט, ולכך בְּרְשׁוּתֵיהּ קְיָיְמִי - אף הגגב
 35 שהקדיש השור לקדשים קלים, לא יצא מרשות הבעלים בכך, ואין
 36 הקדש זה כמכירה להתחייב עליו ארבעה וחמשה.
 37 מקשה הגמרא: אָמַר אם אכן הקדישה לְקִדְשֵׁי קְדָשִׁים וכגון לעולה,
 38 מֵאִי יִהְיֶה דִּינוֹ, משמע שְׁמִשְׁלֵם תְּשֻׁלוּמֵי ד' וְהִקְדִּישׁ על עצם
 39 ההקדש, שאף לרבי יוסי הגלילי קדשי קדשים ממון גבוה הם, ואם
 40 כן יקשה, אִתְּנִי רִישָׁא - עד ששינינו במשנה לעיל, שאם וְגִזְבִּי וְטָבַח
 41 וְאַחַר כֵּן הִקְדִּישׁ מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי ד' וְה' על הטביחה, משום שכבר
 42 נתחייב על הטביחה לפני שהקדישו, מדוע הוצרכה המשנה לחלק
 43 בין אם היתה הטביחה לפני ההקדש או לאחריה, לִיפְלוּג וְלִיתְנִי
 44 בְּרִידָה - היתה יכולה לחלק אף באופן זה של הסיפא שהטביחה
 45 היתה לאחר ההקדש, ולחלק כך, כְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים שאם טבח
 46 לאחר ההקדש אינו משלם ארבעה וחמישה, בְּקִדְשֵׁים קְלִים, וכרבי
 47 יוסי הגלילי שממון בעלים הם, אָבַל בְּקִדְשֵׁי קְדָשִׁים, מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוּמֵי
 48 אֲרִבְעָה וְחִמְשָׁה, וממה שלא חילקה כן, משמע שבכל אופן אינו
 49 חייב על ההקדש ואף בקדשי קדשים, ושוב יקשה מדוע אכן אינו
 50 חייב.
 51 הגמרא חוזרת בה ומתרצת באופן אחר: אִילָא לְעוֹלָם לֹא שְׁנָא קְדָשִׁי
 52 קְדָשִׁים וְלֹא שְׁנָא קְדָשִׁים קְלִים אינו חייב ארבעה וחמישה על עצם
 53 ההקדש, וְדִקְשָׁא לָךְ מדוע אינו נחשב כמכירה, שהרי מה לִי אם
 54 מְקָרוֹ לְהִדְיוֹט ומה לִי אם מְקָרוֹ לְשִׁמּוֹ, יש לחלק ביניהם, שכן
 55 בְּמִקְרוֹ לְהִדְיוֹט, מְעִינָא - מתחילה קודם שמכרו היה השור נקרא

1 תשלום דכפל. משלמין את הכפל והוא משלם שלשה לבר הקרוי. כי קא טבח דהקדש
2 קא טבח. דהא בלאחר יאוש קיימין דאי לפני יאוש לא קדשה ובין דאי יאוש קניה
3 הקדש ביאוש ושינוי רשות הלך לאו דמריה קטבת ר"ש היא. ובגון שאמר הרי עלי
4 עולה והפריש גביה זו ולנדרו דבין דחייב באחריותו ודבר הגורם לממון הוא כממון דמי
5 ולא מכירה היא ומיהו לענין טביחה פטור
6 דאע"ג דברשות גב קיימא דאם אבדו חייב
7 באחריותם להקדש חל עליה מיהא שם הקדש
8 לאפוקי מרשות מרה קמא ולא דמריה קא טבת
9 בקדשים קלים. שהקדשו לשלמם. דר' יוסי
10 הגלילי. בפ"ק (ר"ב) הלך לאו מכירה היא
11 ומיהו מרשות מרה קמא אפקינהו שם הקדש ובי
12 קא טבח לאו דמריה קא טבח לא טביחה משום
13 הכי לא מחייב דבשעת טביחה דהקדש נידרו
14 דאמר בפ"ק דבי אמר רבי יוסי הגלילי ממון
15 בעלים מחיים אבל לאחר טביחה לא אלא
16 משלחו גבהו קא וכו' ולא נהירא לי דבכי האי
17 שחיטה לא אמר ר' יוסי הגלילי דמשלחו גבהו
18 קא וכו' אלא במקדש בחלקו שחלקו בקדשים
19 והניא הקם שחיטה ותיקיה והקטרת קלבים
20 אבל בשעת טביחה אבתי ממון בעלים הם:
21 אדתי רישא כו'. דמשמע דלא מצי למיתני
22 חיובא בטר דאקדשו: לפלוג וליתני. בספא
23 ולאשמועינן חיובא אפילו היכא דאקדש קודם
24 טביחה. מכוון להדיח מעיקרא תורא דראובן.
25 קודם שמכרו קרוי השור על שמו של גב
26 ומשכרו קרוי על שם לוקח אבל מכרו לשמים
27 עדיין שם המקדשו עליו שקרוי עולתו של
28 פלוגי: אמרי נתי דקבר רבי שמעון כו'. דקא
29 סלקא דעתך משום טביחה לא מחייב ליה ר"ש
30 דאפילו הירשו לשם נדר המוטל עליו אחריות
31 נפק מרשות מריה קמא ונעשה זה שומר להקדש
32 וכי טבח לאו דמריה קא טבח וכי מחייב ליה
33 ר"ש אשעתא דהקדש קמחייב ליה דהניא
34 מכירה הלך מיבעי ליה למימר איפקא: דאבתי
35 לא נפיק מרשותיה. הלך לאו מכירה היא
36 ואטביחה נמי לא מחייב דמרשות מריה קמא
37 נפיק שאין חייב באחריותו חייב. אשעת הקדש
38 דאבתי לא אשעתא דהקדש קמחייב ליה דהניא
39 דאקדשו גב נבין דלנדר בין לנדבה לא מחייב ליה
40 ר"ש לא אשעתא דהקדש משום דעדיין שמו
41 עליו נדבתו של פלוגי ולא אטביחה דהא
42 מרשות מריה קמא נפק אלא אגוב הקדש
43 שהקדשו בעלים קאי דבין דחייב בעלים
44 באחריותו כי קא טבח דמריה קא טבח דבך
45 הגורם לממון כממון דמי שמעיו ליה לרבי
46 שמעון. דמתינו דפטר אטביחת טריפה: קדשים
47 נמי שחיטה שאינה ראיה היא. דקדשים
48 דמשחטין בחוץ פסולין ומאי טעמא דרבי שמעון
49 דאמר קדשים שחייב באחריותן חייב דמשמע
50 שאם גב קדשים וטבתו דחייב בתשלומי ד' וה' וברי חזרה קרן לבעל חבית. הואיל ולשם
51 בעלים נבונה: שנשפך חנם. ומיהו בשעת שחיטה ראיה היא: שלא לשם בעליה. דשחיטה
52 ראיה היא דקיימא לן (בבא) ד' כל הובחים שנבחו שלא לשמן בשרים וקרן לא חזרה
53 לבעלים דקיימא לן שלא עלו לבעלים לשם חובכה.

1 תשלום דכפל. ולעיל (דף סח) דמוקי ריש לקיש מתני' דגב והקדשו ואח"כ טבח
2 משלם תשלומי כפל כשהקדש בעלים ביד גב צריך לומר נמי תשלום
3 דכפל: אלא אהקדש ליחייב. כולה הך סוגיא כר' יוחנן ודלא כרש לקיש דמוקי לה לעיל
4 (דף סח) כשהקדשו בעלים ביד גב

וְהַשְׁלֹמֹה תורא דשמעון. והא דאמר לקמן גב

1 וְהַקְדִישׁ חַיִּיב ד' ה' דְּנָדוּ כְּמֹכּוּר
2 לְהַדְרִישׁ הֵינּוּ בְּקָדְשֵׁי בְּדָק הַבַּיִת דְּלֹא מִקְרֹה עַל
3 שֵׁם בְּעֵלִים וְקָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ אֹמֵר ר"י אֵי"ג דְּמִיקְרֹ
4 עַל שֵׁם בְּעֵלִים וְלֹא הוּי הַקְדֵשׁ כְּמִכְרֵה מ"מ
5 לְמִיד יֵאוֹשׁ לֹא קָנִי חַיִּיב בִּיאֹשׁ וְשִׁנּוּי רֶשֶׁת
6 לְעֵנָן דָּחַל הַקְדֵשׁ אַחֵר יֵאוֹשׁ כְּדֹשְׁמַע לְעֵיל
7 (דף סו) דְּבַעֲי לְאוֹכַחֵי אֲבֵי לְרַבָּה דִּיאֹשׁ לֹא
8 קָנִי מִקְרָבָה וְלֹא הִגְזוּל וְאִפְּלוּ חַיִּיב אֲמַר שֵׁם
9 דָּחַל הַקְדֵשׁ אֵי"ג דְּאֲבֵתִי לֹא אִסְקִי אֲדַעְתִּיהּ
10 דְּהָיִי יֵאוֹשׁ וְשִׁנּוּי הַשֵּׁם אֵלֹא מִשּׁוּם דְּהָיִי יֵאוֹשׁ
11 וְשִׁנּוּי רֶשֶׁת:

וְרַבִּי שמעון הא אמר שחיטה שאינה ראיה

1 לא שמה שחיטה. הא לא איצטרך אלא
2 משום מ"ד אין לשחיטה אלא לבסוף דלמיר
3 דנשנה לשחיטה מתחילה ועד סוף מצי למפרך
4 שחיטה סבר ר"ש שחיטה שאינה ראיה שמה
5 מבי שחיטה אמאי חייב שחיטתו חוץ ד' וה' מבי
6 שחט ביה פורתא אסרה ואידך לאו דמריה קטבת
7 שחיטה שאינה ראיה היא ולא שמה שחיטה.
8 לגבי ארבעה תמימה דגמר מוטבח טבח והכן בר
9 מלגבי לאו דשחטו חוץ דבכהי חייב התקמא וא"ת
10 ואמאי חייב ליה שחיטה שאינה ראיה הא יכול
11 לפדות בשעת פירכוס דבר העמדה והעברה היא
12 כדאמרין בפ"ב דחולין (דף ל) ואין לה מום גדול
13 יותר משחיטה ואין כרבה לומר דלפי שפסלי
14 שוב אין לו פדיון בדשלקמא פסול שהוא בשריפה
15 כגון פיגול אין לו פדיון משום דמנחה לשורפו
16 כדאמרין בפרק כל בעה (פסחים ד' כה) כל
17 שבקדש פסול באש ישרף אבל שחטתו חוץ אינה
18 בשריפה אלא כקבורה כדאמרין בפרק עד כמה
19 (בכורות דף כח) מי שאינו מומחה ורָאָה את
20 הכבור ונשחט על פני הרי זה יקבר ומיהו לדברי
21 המפרש ולא חשיב המפרסת בתיה אלא כגון
22 ישראל בטמאה ונקרי בטוהרה דלאו שחיטה
23 היא דההיא דשחט בה שנים או רוב שנים ועדיין
24 מפרסת הרי היא כותה דבפ"ב דחולין יו"ל.
25 ושם אין משנה בשום מקום אלא היינו היא
26 דתעור והרוטב (שם ד' בבא) דשנים ישראל
27 בטמאה כו' אבל היכא דשחטה בתיקוה לא
28 חשיב מפרסת כתייה מתיישב כאן דשחטתו חוץ
29 לאו בת פדיוה היא כיון דשחטה גמורה היא
30 להוציא מידי נבילה וגם להתירה באכילה אם
31 היה לה פדיון דהכא אילכא דר"ש קיימי דבין
32 רבי יוחנן ובין ר"ל מודו דקדש מנחם לר"ש היו
33 ככלל העמדה והעברה כדאמרין בפרק בתרא דתמורה יו"ל (בא) פלוגי אלא אילכא
34 ורובן אבל מ"מ קשה לריש לקיש אילכא ורובן דקדש מנחם לא הוי ככלל העמדה
35 והעברה כדאמר הקם דלא משתמיט בשום מקום לשום תנא שיהיו נפדיון וזוחק לומר
36 דמדרבנן הוא דאין נפדיון לפי פשעה מום זה בידים פשאר מטיל מום שאין נשחט ויקטר
37 על ידי אותו מום י"ל דמום שהוא מתיים חשיב מום לפדות על ידו אבל מום דלאחר
38 מיתה לא חשיב מום כדתיקא בסוף תמורה (לג) בהדניא מתו תמימים יקברו בעלי מומים
39 ויהוה דלא בעי העמדה והעברה ואפילו הכי תמימים יקברו: שלא לשם בעליהן. ויהי' שלא לשם בעליהן משום שלא עלו לבעלים לשם
40 חובכה ונראה לו דוחק להעמיד כן בפרק חטאת דהוה חטאת דמפסלי שלא לשמן:

ור"ל

1 וְהַקְדִישׁ חַיִּיב ד' ה' דְּנָדוּ כְּמֹכּוּר
2 לְהַדְרִישׁ הֵינּוּ בְּקָדְשֵׁי בְּדָק הַבַּיִת דְּלֹא מִקְרֹה עַל
3 שֵׁם בְּעֵלִים וְקָדְשֵׁי מִזְבֵּחַ אֹמֵר ר"י אֵי"ג דְּמִיקְרֹ
4 עַל שֵׁם בְּעֵלִים וְלֹא הוּי הַקְדֵשׁ כְּמִכְרֵה מ"מ
5 לְמִיד יֵאוֹשׁ לֹא קָנִי חַיִּיב בִּיאֹשׁ וְשִׁנּוּי רֶשֶׁת
6 לְעֵנָן דָּחַל הַקְדֵשׁ אַחֵר יֵאוֹשׁ כְּדֹשְׁמַע לְעֵיל
7 (דף סו) דְּבַעֲי לְאוֹכַחֵי אֲבֵי לְרַבָּה דִּיאֹשׁ לֹא
8 קָנִי מִקְרָבָה וְלֹא הִגְזוּל וְאִפְּלוּ חַיִּיב אֲמַר שֵׁם
9 דָּחַל הַקְדֵשׁ אֵי"ג דְּאֲבֵתִי לֹא אִסְקִי אֲדַעְתִּיהּ
10 דְּהָיִי יֵאוֹשׁ וְשִׁנּוּי הַשֵּׁם אֵלֹא מִשּׁוּם דְּהָיִי יֵאוֹשׁ
11 וְשִׁנּוּי רֶשֶׁת:

ור"ל

1 **וְר"ל** אמר כו. ריש לקיש לא קאי אסוגיא דידן דלדידה לא צריך למימר דרבי שמעון
2 קאי אמילתא אחריתי אלא לפי דבריו דמוקי מתניתין לעיל (ו' סה) כשהקדישו
3 בעלים ביד גבגב מוקי לה בשוחט בעלי מומין בחוץ. **בשוחט** בעלי מומין בחוץ. פי
4 בקנטרס דבעלי מומין מעיקרא עסקין דאי בשקדים הקדישו למומן ותו לא חזו לפרוין
5 משנשחטו דשמעין ליה לר"ל אליבא דרבי
6 שמעון בשמעמא בתרייתא דתמורה (ו' לב) **וְר"ל**
7 דקדשי מזבח היו בכלל העמדה והערכה
8 ומשנשחטה אין יכולה לעמוד ובעל מום
9 מעיקרו מודה ורבינו תם מקדש דבשעת פירוס
10 בעדן יוכלין לעמוד בני העמדה והערכה ניהו
11 כדאמרין בפ' דחולין (ו' י. ו) ושם ומיהו לאותן
12 המקדשים דבשחיטה מותרה אין מועיל פירוס
13 כמו שפירשתי לעיל (עמוד א צריך לאוקמי
14 כבעל מום מעיקרו כמו שפי' בקנטרס. **וְהֵלֵךְ**
15 וְר"ה מתרת. למאן דמוקי לה בשעפר הדם פריך
16 דאי למאן דאמר שלא לשם בעליה פיון דנעשט
17 ונתקב בהכשר שחיטה ראיה היא בלא טעם כל
18 העומד לזרוק כזרוק דמי ואף על גב דבפרק אותו
19 ואת בנו (חולין י' פ. ו) ושם בעי למימר דכל שחיטת
20 קדשים שחיטה שאין ראיה היא לא קיימא
21 משקלא הכי אלא במסקנא משמע דבזרוק
22 הדם לבסוף שחיטה ראיה היא אע"פ שלא היה
23 עומד לזרוק כגון באותו ואת בנו דהוי מחוסר זמן
24 ולא אמרין לרבי שמעון כזרוק דמי אלא
25 במקום שמעודה לזרוק כדאמר בפרק המנחות
26 והנזכים (מנחות דף קא: ושם) בשלמא פרה
27 עומדת לפדותה פירוש דאם מצא נאה מננה
28 מצאה לפדותה אלא הני מנחות אין מצאה
29 לפדותה ובכריתות בפ' אשם תלוי (ד' כז) אמר
30 כהניא אימור דאמר רבי שמעון במידי דעומד לזרוק והכי אימא הקירא בספרים אלא אמר רבא ה"ק רב המננא אין מלקות אותו ואת בנו נהג בקדשים דכיון דכל ביהא דזרוק דם
31 לא משתיק בשר בעידנא דקא שחית הויא התראת ספק ולא שמייה התראא ולא לקי משמע למאן דאמר שמה התראא לקי אם כן שחיטה ראיה היא היכא דנזרק לבסוף ובקנטרס פי
32 התם דגריס אין מלקות אותו ואת בנו בקדשים ולא יותר ולא משום דהוה התראת ספק אלא משום דמחוסר זמן הוא דשחיטה שאינה ראיה היא וקשה לרי"א אי חשיב מחוסר זמן ואסור
33 לחטוהו משום אותו ואת בנו אם כן הוא לוקה משום לא חתשנו בין דאמר רחמנא אותו ואת בנו נהג בקדשים וא"א אלא בשחיטה שאין ראיה בעל כרחך וזוית הכתוב כפ' היא שהיא
34 בשחיטה הראיה להתחייב עליה מידי דהוה אשחוט חוץ ואע"ג דלמידי אחרניא חשיב שחיטה שאינה ראיה לענין שחוט חוץ מיהא מתייב בין שאין האיסור מחמת דבר אחר הי"ז
35 באותו ואת בנו אי"ת ואמאי צריך בפרק בתרא דזבחים (דף ק"ג) למעוטי רובע ונרבע דלא מתייב משום שחוט חוץ מדכתוב ואל פתח אתה כו' תיפוק ליה דשחיטה שאין ראיה היא
36 מחמת איסור אחר ודוחק לומר דלרבנן איצטרך קרא ולא לרבי שמעון ויש שהיו רוצים לתרץ דאע"ג דבעלמא ילפינן מוטבח טבח והכין בשחוט חוץ גופיה סברא הוא דילפינן מגופיהו
37 ואין נראה לרי"א דאם כן שוחט טריפת חולין בעורה אמאי מותר רבי שמעון בהנאה בספס' דקדושין (דף נח. ושם) ובכיסוי הדם (חולין דף פה. ושם) משום דהויא שחיטה שאינה ראיה נילף
38 מוגפה דלעולם שחיטת חולין בעורה שחיטה שאין ראיה היא דקסבר רבי שמעון חולין שנשחטו בעורה דאורייתא אלא משום דאפילו הכי בעינן שלא יהא בה פסול אחר. **וְהֵלֵךְ**
39 פרייה מתרת. תימה מה פריך דלמא בשפופית איירי שחרי יכול לפדות אחר שחיטה לפי' הקנטרס דאיירי בבעל מום מעיקרו וכו' ודלכוסף נפדה הויא שחיטה ראיה כדמובח בחולין (דף פ.
40 ושם) ומיהו לפי"ת דמיירי בהקדישו קודם למומו אע"ג דבשעת פירוס היה יכול לפדותו סתמא דמילתא דגבגב אין נודע לו שהוא דקדשים עד אחר זמן שבקר אין מפרסם אבל לפירוש
41 הקנטרס קשה מיהו לפירושו נמי מצי למימר דסתם גביה שחיטה וכל מעשיה בפתר ומיני אחר שחיטה רגילין לאוכלה וסתמא דמילתא לא נודע לו שהיא דהקדש עד שנאכלה דתו
42 לא מיפרא: **כָּל** העומד לזרוק כזרוק דמי. תימה דבפרק אותו ואת בנו (חולין דף פ. ושם) אמר רבי אושעיא בולה מתניתין דלא כרבי שמעון כו' עד קדשים בפנים מכדי שמעין ליה לרבי
43 שמעון דאמר שחיטה שאינה ראיה לא שמה שחיטה קדשים נמי שחיטה שאינה ראיה היא דכל ביהא דלא זרק הדם לא משתיק בשר שני אמאי סופג את הארבעים ופסול כלומר
44 דחשיבין ליה לקמא באילו קטליה ורזה ליה כשי שני גמור ואמאי חשיב ליה שחיטה שאין ראיה נהי דלא משתיק בשר אלא בזריקת הדם הלא משעת שחיטה הוי כזרוק דכל העומד
45 לזרוק כזרוק דמי ומפרש רבינו תם דרבי אושעיא לית ליה כל העומד לזרוק כזרוק דמי אלא סבירא ליה כתנא קמא דמתניתין דהתם (ו' פא) דתנן השוחט ונמצאת טריפה השוחט פרת
46 חסאת רבי שמעון פוטר דלא מתייב משום אותו ואת בנו דשחיטה שאין ראיה היא וזוית ליה כל העומד לפדות כפדוי דמי והתם כמנרא פריך עלה מדהיא דפרה מטמא טומאת אוכלין
47 ומשי פרת חסאת אינה משנה אבל ר' אושעיא סבר דאדרבה מתניתין דהתם עיקר והוא דפרה ליתא ועוד י"ל דקסבר ר' אושעיא כיון דלא אמרין כזרוק דמי עד שיתקבל בבוס
48 כדמשמע בפ' דפסחים (דף יג. ושם) דמצוה הוא להתמין מלזרוק עד שתקבל כל דם הנפש הלזק בגמ' השחיטה שעדיין לא נתקבל כל הדם לא אמרין כזרוק דמי וע"ל דקסבר ר'
49 אושעיא דאפילו הוי כזרוק בשעת שחיטה בין דבשחיטה לחדה לא משתיק בשר אלא מחמת דהוי כזרוק לא הוי דומיא דטבח טבח והכין ושחיטה שאין ראיה היא וא"ש דבריש
50 הפנחות והנזכים (מנחות דף קא: ושם) פריך ליה לר' אושעיא מכדי שמעין ליה לר' שמעון כל העומד לזרוק כזרוק דמי כו' ומיהו סוגיא דשמעין חשיב ליה שפיר שחיטה ראיה וכן
51 במסקנא דהתם וכו' היכי דפריך התם ארב המננא הוי מצי למפרך לר' אושעיא וכו' היכי דמתרץ לרב המננא הוי מצי לתרץ לרבי אושעיא דהא דלא מוקי מתניתין כרבי שמעון משום
52 דלרבי שמעון שני אין סופג את הארבעים דה"ל התראת ספק ור"ת לא גריס ושני אמאי סופג את הארבעים ופסול דשני כבר נפסל דשחיטה ראשונה שחיטה ראיה היא בין דנזרק הדם
53 בהכשר והוי שני מחוסר זמן אלא גריסין אמאי סופג את הארבעים ותו לא ומן השני דייק דשחיטה שאינה ראיה היא ואמאי סופג את הארבעים הא ה"ל התראת ספק דשמא לא יזרוק
54 וכזרוק לא הוי בין דאין מצוה לזרוקו ופריך פשיטא דהכי אימא דהיאך ילקה דהא התראת ספק היא ועוד דאסור לזרוק הדם ופשיטא דלא נתגמ' השחיטה ומשני קדשים כו' והתקא
55 ארבי אושעיא לא מצי פריך דמי אלא לרב המננא:

פרה

פרה

פרה

29 קודם שנורק דמו על המזבח ביום, הרי הוא איסור הנאה שאינו
 30 מְטַמָּא טוּמְאָת אֹכְלִין, אך אם נאסר בלינה' לְאַחַר זְרִיקָה, הרי זה
 31 מְטַמָּא טוּמְאָת אֹכְלִין, שכיון שנורק דמו והיה מותר באכילה, ירד
 32 עליו תורת אוכל באותה שעה, ואף שנאסר לאחר מכן אינו עולה
 33 ממנו. וְנִזְנָמָא לֵן - ומקובל בידינו בביאור הברייתא, שְׂמַאי לֵן לְפָנֵי
 34 זְרִיקָה, אין הכוונה שלן לפני זריקת הדם על המזבח ממש, אלא
 35 קודם שְׂנִירָא לְזִרְקָה - קודם שהיתה אפשרות כלל לזרוק את
 36 הדם, שדווקא באופן זה אינו מטמא טומאת אוכלין, וכן מה שאמר
 37 לֵן לְאַחַר זְרִיקָה, לאו דווקא אם אכן נורק הדם על המזבח, אלא
 38 אף אם לֵן לְאַחַר שְׂנִירָא לְזִרְקָה - לאחר שהיתה אפשרות לזרוק
 39 את הדם, אף אם בפועל לא נורק הדם, די בכך בכדי שיטמא
 40 טומאת אוכלין.
 41 ומבארת הגמרא: קודם שְׂנִירָא לְזִרְקָה לֵן, מַאי הִיא - מהו אופן זה,
 42 דְלֹא הָיָא שְׁהוּת בְּיוֹם לְמִזְרְקֵיהּ - שלא היה די זמן ביום שבו נשחט
 43 הקרבן להספיק לזרוק את הדם, משום דְשְׁחִיטָה - ששחטו כְּמוֹךְ
 44 לְשְׂקִיעַת הַחֶמֶה, ולכך אִינוּ מְטַמָּא טוּמְאָת אֹכְלִין. ומה שאמר שאם
 45 לְאַחַר שְׂנִירָא לְזִרְקָה לֵן הרי הוא מטמא בטומאת אוכלין, היינו
 46 באופן דְהָיָא שְׁהוּת בְּיוֹם לְמִזְרְקֵיהּ - שהיתה שהות ביום שנשחט
 47 להספיק לזרוק את הדם, וכגון שלא נשחט כל כך סמוך לשקיעת
 48 החמה, ולכך מְטַמָּא טוּמְאָת אֹכְלִין, אף אם בסופו של דבר לא
 49 נורק הדם באותו יום ומשום כך נאסר הבשר, שכיון שהיה ראוי
 50 לזרוק את הדם והיה מותר באכילה, ירדה עליו בכך תורת אוכל.
 51 אֲלֵמָּא מְבוּאָר מְבָאן, שסובר רבי שמעון כֹּל הַעוֹמֵד לְזִרוּק כְּזִרוּק
 52 דְמִי, ולכך נחשב הבשר כמו שכבר נורק עליו הדם וראוי לאכילה,
 53 אף שבפועל לא נורק עליו ולא הותר באכילה.
 54 וְכֵן הַעוֹמֵד לְפָדוּת כְּפָדוּי דְמִי, יש ללמוד מִדְּתַנָּא, רַבִּי שְׁמַעוֹן
 55 אָמַר,

1 תירוץ נוסף מדוע אין השחיטה 'שחיטה שאינה ראויה': וְרִישׁ לְקִישׁ
 2 אָמַר, כאן מדובר בְּשׁוֹחֵט פְּעֻלֵי טוּמְאִין כְּחוּץ - בבהמה בעלת מום
 3 ששחטה הגנב מחוץ לעזרה כדנינה, ולכך שחיטה ראויה היא וחיוב
 4 עליה ארבעה וחמישה.
 5 רבי אלעזר מקשה על התירוץ שהחכרו לעיל: תְּהֵי קָה - דייק
 6 בתירוץ אלן רַבִּי אֶלְעָזָר וְהַקְשָׁה, לְרַבִּין בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן קְשָׁה, וכי
 7 שְׁחִיטָה לְבַדָּה מְתַרְתָּת הַקְרָבָן בְּאֹכְלִיָה, וְהֵלֵא זְרִיקָה שֶׁל הַדָּם כְּדִין,
 8 הִיא זו שְׂמִתְרָת, ולפני הזריקה אסור עדיין לאכול מבשר הקרבן,
 9 ואם כן בשעת השחיטה עדיין שחיטה שאינה ראויה היא. וְלְרִישׁ
 10 לְקִישׁ קְשָׁה, וכי הַשְׁחִיטָה מְתַרְתָּת, וְהֵלֵא הַפְּדִיָּה הִיא זו שְׂמִתְרָת,
 11 ובשעת השחיטה קודם שפדו את הקרבן, עדיין שחיטה שאינה
 12 ראויה היא.
 13 מתרצת הגמרא: אִישְׁתְּמִיטְתִּיהּ - נשמט מרבי אלעזר הַא דְרַבִּי
 14 שְׁמַעוֹן - מה שאמר רבי שמעון, 'כֹּל הַעוֹמֵד לְזִרוּק כְּזִרוּק דְמִי' - כל
 15 דם העומד להיזרק, דינו כאילו כבר נורק, וְכֹל הַעוֹמֵד לְפָדוּת
 16 כְּפָדוּי דְמִי' - וכל בהמה העומדת להיפדות, דינה כאילו כבר
 17 נפדתה. ולכך אף שעדיין לא נורק הדם ולא נפדתה הבהמה,
 18 שחיטה ראויה היא.
 19 הגמרא מביאה היכן מצאנו שאמר רבי שמעון כן: 'כֹּל הַעוֹמֵד
 20 לְזִרוּק כְּזִרוּק דְמִי', יש ללמוד ממה דְתַנָּא לגבי טומאת אוכלים, רַבִּי
 21 שְׁמַעוֹן אָמַר, 'יֵשׁ נוֹתֵר שְׁהוּא מְטַמָּא טוּמְאָת אֹכְלִין - אותם קרבנות
 22 הנפטלים באכילה ובהנאה אחר שערב עליהם לילה אחת, יש
 23 פעמים שאף שנאסר הבשר מכל מקום הוא מטמא בטומאת
 24 אוכלין, שאם יגע בו שרץ יהיה טמא ואם יגע בו אחר כך אוכל
 25 אחר יטמא. וְיֵשׁ נוֹתֵר שְׂכִיבִין שְׁנֹאסְרָה בְּהֵנָּה אִינוּ מְטַמָּא טוּמְאָת
 26 אֹכְלִין, כְּדִין אִיסוּרֵי הֵנָּה לְדַעַת רַבִּי שְׁמַעוֹן שְׂאִינֵם חֲשׁוּבִים
 27 אוכל.
 28 ומבארת הברייתא: בְּצִדָּה, אִם לֵן לְפָנֵי זְרִיקָה - אם נאסר בלינה'

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה טבת, תשט"ו
 ברוקלין.
 שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיי"ז טבת, בו כותב שאיננו מבין מה שכתבתי במכתבי הקודם כיון שהעצבות בא לפי דעתו מהלימוד בספר דרך חיים וכו', הנה יעויין בזה בתניא פרק כ"ו ול"א ובהיום יום לכ"ג סיון, וירבה בעבודה בפועל בעצמו ובהשפעה על זולתו ובפרט בחבריו בישיבת נשיאינו הקי' זצוקלה"ה נבגי"מ זי"ע, והשי"ת יצליחו להוסיף אור גם בהנוגע לעצמו.

המחכה לבשו"ט ע"ד הענינים שכותב במכתבו.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מוזכר

5 שלאחר שנשחטה היתה שעה שהיתה יכולה להיות מותרת
6 באכילה, ירדה לה באותה שעה תורת אוכל, ושוב אינה עולה
7 ממנה אף עתה שאינה יכולה להיות מותרת.

1 פרה אדומה מטמא מטמאת אופלין, ואם יגע בה שרץ נטמאת
2 בטומאת אוכלין, ואם אחר כך יגע בה אוכל יטמא. ואף שהפרה
3 אטורה בהנאה, ולדעת רבי שמעון איסורי הנאה אינם חשובים
4 כאוכל לענין טומאת אוכלין, והואיל והיתה לה שעת הכושר - כיון

המשך ביאור למס' בבא קמא ליום שישי עמ' 1

42 ונמצא שלא טבח את כל מה שגנב, ולכך פטור.
43 הגמרא מביאה כמה ספיקות בענין זה:
44 פני רבי ירמיה, הגונב בהמה ומכרה חוץ משלשים יום - ששיר
45 לעצמו שלושים יום לעשות בה מלאכה, ולאחריהם יקבלה
46 הלוקח, או שמכרה חוץ ממלאכתה - שאם ירצה הלוקח יוכל
47 לשחטה, אך אם יעשה בה מלאכה תהיה המלאכה שייכת למוכר,
48 או שמכרה חוץ מעובדה - שאם תלד יהיה העובר שייך למוכר,
49 מהו, האם נחשב הדבר שלא מכרו כולו ופטור, או שאין זה ששיר
50 וחייב.
51 הגמרא מבארת את הספק האחרון, שמכרה חוץ מעובדה: אליבא
52 דמאן דאמר 'עובר ירך אמו הוא' - שהעובר נחשב כאחד מאיברי
53 אמו, לא תבעי לך - אין להסתפק אם נחשב העובר לששיר או לא,
54 דהא ששיר בה - שהרי ששיר בבהמה עצמה, שהעובר הוא כאבר
55 שלה. כי תבעי לה, אליבא דמאן דאמר דעובר לאו ירך אמו, אלא
56 נחשב כבהמה בפני עצמה, והם שני גופים, ולדעתו יש להסתפק
57 מאי מימר אמרינן - האם יש לומר בין דמחוזר בה - העובר באמו,
58 הרי הוא כבהמה אחת, ואם ששיר את העובר הו' ששיר במכירת
59 האם ופטור, או דלמא, בין דלמפרש מינה קאי - כיון שהעובר
60 עומד לפרוש מאמו, אינו נחשב כבהמה אחת וכששירו במכירה
61 לא הו' ששיר וחייב על מכירת האם.
62 איבא דאמרי - יש שביארו הספק בדרך אחרת, האם נאמר בין
63 דלא ירך אמו הוא, לא הו' ששיר, שהרי העובר כגוף בפני עצמו,
64 או דלמא, בין דצריך לאשתרוי בהדה בשחיטה - כיון שהעובר
65 צריך להיות נותר עם אמו בשחיטתה, ואם מתה בלא שחיטה
66 ונמצא בבטנה אף הוא נאסר באכילה, נמצא ששחיטת האם
67 מועילה לולד והרי הוא נותר בשחיטתה, וכששירו במכירה
68 כמאן דששיר בגופה דמי - הרי זה כמו ששיר בגוף הבהמה דבר
69 הניתר עמה בשחיטתה, ופטור. תיקו:
70 ספק נוסף, פני רב פפא, ננקה לבהמה שלימה, ולאחר מכן קטעה
71 לרגלה, ומכרה, מהו, האם חייב ארבעה וחמשה על מכירה זו או
72 לא. וצדדי הספק, מי אמרינן, מאי דננב הא לא זבין - הרי לא מכר
73 את כל מה שגנב, שהרי גנב בהמה שלימה ומכרה ללא רגלה, ואין
74 זה 'ומכרו כולו' ופטור, או דלמא, מה דזבין הא לא ששיר - הרי לא
75 ששיר כלום במכירה ומכר את כל מה שהיה בידו בשעת המכירה,
76 ונחשב 'ומכרו' כולו וחייב. תיקו:
77 הגמרא מביאה ברייתא באופנים הנכללים בכלל 'טביחה' או
78 'מכירה' להתחייב עליהם ארבעה וחמשה: תנו רבנן, ננב בהמה,
79 ונתן אותה לאחר כדי שיטבח אותה, ונכח אותו אדם את הבהמה,
80 או שגנב ונתן לאחר כדי שימכור אותה, ונכח אותו אדם את
81 הבהמה,

1 תשלומי ארבעה וחמשה, אך אם ששיר קרניה וניזותיה, ולא צריכי
2 מביה - שאינם זקוקים לשחיטה, לא הו' ששיר במכירה, ומשלם
3 ארבעה וחמשה.
4 מקשה הגמרא: קשיא דרבי שמעון בן אלעזר אדרבי שמעון בן אלעזר
5 - קשה מדברי רבי שמעון בן אלעזר בברייתא הראשונה על דברי
6 רבי שמעון בן אלעזר בברייתא השניה. כלומר שהברייתות
7 סותרות זו את זו. מתרצת הגמרא. תרי תנאי ואליבא דרבי שמעון
8 בן אלעזר - אכן שני תנאים הם שנחלקו בדבריו.
9 הגמרא מביאה ברייתא בענין 'וטבחו' כולו: תנו רבנן, הגונב את
10 הקיטעת - בהמה שנקטעה ידה או רגלה, ואת החיורת - או אם גנב
11 בהמה צולעת בידה או ברגלה, ואת הפוסא - או אם גנב בהמה
12 עיוורת, וכן הגונב בהמת השותפין, וטבח או מכר, בכל אלו חייב
13 ארבעה וחמשה, לפי שמכר את כל מה שגנב בלא ששיר. ושותפים
14 שגנבו יחדיו, וטבחו או מכרו, פטורים.
15 שואלת הגמרא: והתניא בברייתא אחרת, שותפין שגנבו וטבחו או
16 מכרו, תיבין ארבעה וחמשה. ושלא כדברי הברייתא כאן
17 שפטורים. משיבה הגמרא, אמר רב נחמן, לא קשיא, כאן - מה
18 ששינו בברייתא כאן שפטורים, מדובר בשותף שגנב מחבירו -
19 שהגנב הוא זה שהיה שותף בבהמה, וגנב את חלקו של חבירו,
20 וכיון ללא היתה כל הטביחה והמכירה בגניבה אלא בחלקו של
21 חבירו בלבד פטור. וכאן - מה ששינו בברייתא השנייה שחייבים,
22 מדובר בשותף שגנב מעלמא - בשני שותפים שגנבו יחדיו בהמה
23 של אדם אחר, ונעשו שותפים בגניבה, ולכך חייבים שהרי כל
24 הטביחה והמכירה בגניבה.
25 רבא מקשה על תירוץ זה: איתיביה רבא לרב נחמן, ממה ששינו
26 בברייתא, יבול - שמא נאמר ששותף שגנב מחבירו את חלקו, וכן
27 שותפין שגנבו יחדיו בהמה שאינה שלהם, וטבחו או מכרו והו'
28 תיבין, תלמוד לומר 'ומכחו' ומשמע פולו בעינן - שצריך שתהא
29 הטביחה והמכירה כולה בגניבה, וליבא - ובשני אופנים אלו אינו
30 כן, שהשותף שגנב מחבירו טובח או מוכר בגניבה רק את חלק
31 חבירו, ושנים שגנבו יחדיו מאדם אחר כל אחד מהם טובח רק חצי
32 מהבהמה. ומבואר שאף שותפים שטבחו או מכרו פטורים ושלא
33 כתירוצו של רב נחמן.
34 רב נחמן חוזר ומתירץ באופן אחר: אלא אמר רב נחמן, לא קשיא,
35 כאן - מה ששינו בברייתא השנייה שחייבים, מדובר בשותף שגנב
36 לדעת חבירו - שאחר שגנבו השותפים את הבהמה, טבח אחד מהם
37 את כל הבהמה בהסכמת הגנב השני, ונעשה שליח לטבח את
38 חלקו, ולכך הרי זה כמו שטבחו יחדיו את כל הבהמה וחייבים
39 לשלם ארבעה וחמשה. ואילו כאן - מה ששינו בברייתא כאן
40 ששותפים שטבחו פטורים, מדובר בשותף שגנב שלא לדעת חבירו
41 - שאחד משהשותפים שגנבו טבח שלא בהסכמת הגנב השני,

בבא קמא. פרק שביעי - מרובה - דף עז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רמז

רש"י

תוספות

1 **פְּרָה** מטמא טומאת אוכלין כו'. תימה דמדקאמר הואיל והיתיה לה שעת הבושר מכלל והשתא לאו בת פרייה היא ואמאי היא את ליה לר"ש בשבועות (דף יא: ושם) דפרה קדשי בדק
 2 הבית היא ולר"ש את ליה דקדשי בך הבית לא היה בכלל העמדה והערכה בהחיה שמעתא גופא ונראה לפרש דהא דקתני הואיל והיתיה לה שעת הבושר מיירי לאחר חזקה
 3 דאין סבירא שתתא בת פרייה אתר שזוהיה דמה ואפי' מטמא טומאת אוכלין הואיל והיתיה לה שעת הבושר קודם הנזקה וא"ת ותא כל העומד להזות כמזוה דמי וי"ל דקודם קבלה לאו
 4 כמזוה דמי כדפרישית לעיל הקשה רבינו שמואל בר חיים למיה לי דהיתיה לה שעת הבושר תיפוק ליה דחיבת הקדש מכשרתו ומשניא לה אוכלא כדדרשין בפ"ב דחולין (דף לו: ושם)
 5 והקשר לרבות עצים ולבונה וכו' דפרה לר"ש
 6 כיון דקדשי בדק הבית היא לא שייך בה חבת חיה
 7 הקדש דאפילו בקדשי מזבח לא מהני חבת
 8 הקדש אלא כשקדשו קדושת הגוף כבלי שרת
 9 כדמובח בריש המנחות והנכסים (מנחות דף קב:)
 10 ובפ' כל הפסולין (ובחסים דף לז:). דהא ע"כ שייך
 11 בפרה חבת הקדש אפילו לר"ש דבריש המנחות

פְּרָה מִטְמָא טוֹמְאָת אוֹכְלִין הוּאִיל וְהִיתָה לָהּ שְׁעַת הַבוֹשֵׁר

ואמר

ואמר

1 והנכסים פריך לר"ש נותר ופרה אמאי מטמא טומאת אוכלין עפ"א בעלמא הוא דכל העומד לשרוף כשרוף דמי ומשני חבת הקדש מכשרתו והיינו טעמא דאע"ג דאין בה קידוש כלי
 2 כיון דקדשי בדק הבית היא מימ' שייך ביה חבת הקדש כיון דחטאת קרייה רחמנא וכל עניניה בעין עבודת הגוף שיש בה חזקה ופסולה שלא לשמה ותירץ ר"י דאין חבת הקדש מועלת
 3 אלא לשויה שאין אוכל כפאכל כגון נותר ופרה שכן חטוים בעפ"א ונעצים ולבונה אכל דבר שהוא אוכל אלא שאין מקבל טומאה לר"ש משום אוכל שאין אהיה יכול להאכילו לאחרים
 4 לא יזעיל חבת הקדש לעשות האיסור כמותר והא דמשמע בריש כל הפסולין דאוכל בשר שנטמא לפני וריקה ה"א דלא על ידי דרשה דכל שאין נותר לטוהרים אין חייבו עליו
 5 משום טומאה אי לאו משום דמרבין מודהקשר כמו עצים ולבונה התם כיון דלא בעי פטר ליה אלא משום דבעי למילף מטומאת הגוף ליה לנו לרבות מוהקשר מקו"ד עצים ולבונה וא"ת
 6 אמאי לא אמר דכל קדשים יקבלו טומאה מהיים כיון דמקוה לשרותן ונימא כל העומד לשרותן כשחוט דמי וי"ל דאפילו שחוט לא שחוט ודבריו ימי' עד שיקבל בבשר כשעדיין
 7 לא נשחט ומיהו שעירי המשלח קשה לר"י שישמא מהיים טומאת אוכלין לר"ש למי' (ומא 10) ושרו איביו בנזקה בכיון שעומד לדחות בדחיו דמי וי"ל דכל העומד לעשות לא אמר
 8 דבעשוי דמי אלא באוכל האסור להיות כמותר וקריין ביה אוכל שאהיה יכול להאכילו לאחרים אכל לא מהני לשאין אוכל כמו ב"ח ליחשב כפאכל אע"ג דהוה מהני על האוכל כגון
 9 נותר ופרה ליחשב בעפ"א אי לאו דמשר לאו חבת הקדש מידי דהוה אבן פקועה ודגים שכן מותרין בלא שחיטה ואפי' חיותן מותרתן לרובן דפלגיני אתר יוסי' ההלילי בפ' בהמה
 10 המקשה (חולין דף עה:). **פְּרָה** מטמא טומאת אוכלין. הקשה בקטורס בפ' אותו ואת בנו (חולין דף פא: ושם) למיה לי קבלת טומאה תיפוק ליה דהיא גופה מטמאה אדם ונגידים ותירץ
 11 דבבב"ג מפרש בכריתות בפ' דם שחיטה (דף קא:) כגון שחיטה פחות מבכיצה בצק אי משויה לה אוכל מצטרף בהדי' בצק ומקבל האי בצק טומאה אם יגע בטומאה ומטמא שאר אוכלים
 12 ואי לאו אוכל הוא לא מקבל האי בצק טומאה דלית ביה שיעורא וכי נגעו ביה אוכלין אחרים ומותרין לו שאין נוגעין בנבילה אלא בצק בעל' ומה שהוכריז נבילה משום דעלה דכריתות
 13 קאמר ומה שאמר ומקבל האי בצק טומאה אם יגע בטומאה נראה לר"י דלא דק דהיא דחפיהו בצק דכריתות מיירי כשיש כוית מן הנבילה ונראה ששמה הצק מן הנבילה ע"י צרופו
 14 לכביצה כמו ששימטא ממקום אחר שחכות; יכול להיות מטמא ומצטרף ונראה שחזו בו משטתו שהיה רגיל לפרש בכל מקום דאוכל פחות מבכיצה מקבל טומאה מן התורה שחרי
 15 פירש בהדיא דלא מקבל האי בצק טומאה דלית ביה שיעורא ואין לתרץ קשייתא הקטורס בדלא צירוף בצק צריך הוא לטעם של שעת הבושר משום דלא מצינו ששטמאה אלא
 16 מתעסקין בדרגת כמס' פרה (פ"ח מ"ג) השורה פרה ופרים והמשלח את השעיר מטמא בגדים והן עצמם אין מטמא בגדים הרי זה אומר ומטמאהו (אין זה סימאנוי ואת טמאתי דמי' מטמאה
 17 היא אוכלין ומשקין מאחר שסופה לטמא טומאה חמורה את מתעסקין ולא בעי לא הכשר מים ולא הכשר שרץ בדתני דבי ר' ישמעאל בפ' גא' סו'ן (בהה דף גא: ושם) מה נזעים שאין
 18 סופן לטמא טומאה חמורה צריכין הכשר בו ור"י מתרץ דמה שסופה לטמא טומאה חמורה לא מהני אלא לענין זה דחשבין ליה כאלו הוכשר במים וכאלו נגע בשרץ אכל אין מועיל
 19 לעשות שאין אוכל כפאכל הלכך לר"ש דבעי אוכל שאהיה יכול להאכילו לאחרים מה שסופה לטמא טומאה חמורה לא יעשהו (ובאכול) להאכילו לאחרים ולכך לא מטמא אלא משום
 20 שיהיה לה שעת הבושר וכן מובח בנכחים ס"פ טבול יום (דף קה:) דת"ר השורף הפרה ופרים והמשלח השעיר מטמא בגדים והם (ולעצמם) אינם מטמא בגדים אלא מטמא אוכל ומשקה
 21 דברי ר"מ וחכמים אומרים פרה ופרים מטמא אוכלין ומשקין אכל לא שעירי המשלח מפני שהוא חי ופריך בשלמא ר"מ כדתני דבי ר' ישמעאל מה נזעים בו אלא לרובן אי
 22 אית להו דתנא דבי ר' ישמעאל אפילו שעיר המשלח נמי ואי לית להו פרה ופרים מנליה ומשני אין צריכין הכשר טומאה ממקום אחר פי' נהי דהיא דסופה לטמא טומאה חמורה אין
 23 צריכין הכשר טומאה אכל הכשר אוכל בעי ומש"ה שעירי המשלח דלא חיו לאכילה שהוא חי לא מטמא והשתא פלגי' דר"מ סבר דמה שסופה לטמא טומאה חמורה מועיל לישב
 24 אכילה ורובן סברי דפרה ופרים דוקא מטמא ולא שעירי המשלח משום דאינו מועיל ליחשב אוכל ור"ש סבר דוקא פרה הואיל והיתיה לה שעת הבושר קריין ביה אוכל שאהיה יכול
 25 להאכילו לאחרים ולא פרים ושעירי המשלח שלא היתה להן שעת הבושר וכן מובח בתוספתא דפרה דבחר מילתיהו דר"מ ורובן קתני ר"ש אומר פרה מטמא טומאת אוכלין הואיל
 26 והיתה לה שעת הבושר פרים הנשרפין ושעירי המשלח אין מטמאין טומאת אוכלין הואיל ולא היתה להן שעת הבושר ועוד מייני ר"י ראיהו בדכחה דוחי' קתני צריכין מחשבה ואין
 27 צריכין הכשר בפ' דם שחיטה (כריתות דף כא:) גבי נבלת בהמה טמאה בכל מקום ונבלת העוף בכפרים ובפ' גא' סו'ן (בהה דף ג:) גבי נזילת עוף טהור
 28 דאע"פ שאין צריכין הכשר לפי שסופה לטמא טומאה חמורה צריכין מחשבה דלגבי האי ולשויה אכול לא מהני מה שסופה לטמא טומאה חמורה ותימה אי פלגי' ר"מ אכל הנה ועוד דבפ'
 29 ג"ה (וחולין דף קב:) ובפ' טבול יום (ובחים ד' קה:) בעי למידך דהויה דצריכה מחשבה ואין צריכה הכשר דטהרות אנתא כר"מ מדסיפא ר"מ דקתני שחיטה ומליקה מעטרת טריפתה
 30 מטומאתה ומשני מידי אריא סיפא ר"מ ורישא רבנן והיכי הוה בעי לאוכותי' הא ע"כ צריכה מחשבה אנתא דלא כר"מ ועוד דבהעור והרוטב (וחולין ד' קבת: ושם) גבי חתך בשר מן אבר
 31 מן החי תחבו ואח"כ חישב עליו טהור ואח"כ תחבו טמא ומקמינן לה התם כר"מ ופריך התם למאן דמוקי לה כשהוכשר ליל הוכשר הרי מטמא טומאה חמורה אגב אביו
 32 משמע אע"ג דמוקינן לה כר"מ ניהא ליה מה שמועיל לטמא טומאה חמורה אגב אביו לענין דלא בעי הכשר ולענין מחשבה לא מהני ואורי' דיש לחלק בין שעירי המשלח דמילא
 33 אם היתה נשחט חיו חיו לאכילה בלא מחשבה מה שאין נבלת עוף טהור ובאבר מן החי שאין סופה לעשות אוכל מודה ר"מ דבעינן מחשבה וגרסינן פרה מטמא ול"ג מיטמאה דלמאי
 34 נ"מ קבלת טומאה שלה אי לטמא אחרים כיון שיהיה לה שעת הבושר תורת אוכל יש לה ובלא קבלת טומאה היא מטמא אחרים משום מחשבה ומליקה מעטרת טריפתה
 35 מובח דגרסינן מטמא ולא מיטמאה דקתני מטמא אוכלין ומשקין ואי גרסינן מיטמא צ"ל כמו שתיירן רש"י כשיצירפה פחות מבכיצה בצק שאי אפשר לפרה לטמא בצק שאין מועיל מה
 36 שסופה לטמא טומאה חמורה אלא דהוי כגונג בשרץ ואילו נגע בשרץ לא היה מטמא את הצק כיון כששר פרה הוא פחות מבכיצה לכך צריך קבלת טומאה ממקום אחר כדי שישמא
 37 הצק וקשה דלמאי נ"מ כמה שצטרף לפחות מבכיצה הא בלא"ה אוכל מקבל טומאה בכל שהוא ואי לענין קבלת טומאה דאורייתא לשרוף עליו את הקדשים ותימא אי חבת הקדש
 38 דפרה דאורייתא אע"פ אין קידוש כלי אכל אם מדרבנן ע"כ לא מקבלי טומאה הני אוכלין אלא מדרבנן דמדאורייתא כשרוף דמי ועפ"א בעלמא ניהו ועוד מפרש ר"י מה ששימטא
 39 ע"י קבלת טומאה מן השרץ (ו) ונפסלת בכר' אי לאו דהיתה לה שעת הבושר לא היתה מקבלת טומאה ולא היתה נפסלת דאע"ג דקדשי רחמנא בעוסקין בה שיהיו טוהרים לאו משום
 40 דהנה מטמא לה אלא משום גזירת תהנות הוא דאפילו בעוסקין בה כגנה או בפשוטי כלי ע"צ בעינן שיהיו טוהרין וא"ת דאי לאפסולי והיא עצמה גם האפר יתיה נפסל כנגיעת טומאה
 41 כדאמר בפרק חומר בקדש (הגיהגיה דף כב: ושם) לא יזא אדם אפר חטאת ומי חטאת ויעבדים בספינה משום מעשה שהיה וי"ל דאי חשיבא אוכל מקבל טומאה משני ומשלישי ואי לא
 42 לא ואין לומר דנ"מ מה ששימטא טומאת אוכלין דמאתר שנפסל ואין עליו עוד טומאה חמורה אבתי אשתירי בה טומאת אוכלין אי נמי הכי קאמר אתר שנפסקה אם נגע בה שרץ
 43 מיטמא טומאת אוכלין הואיל והיתה לה שעת הבושר דמה שכבר טמא טומאה חמורה אין מועיל לו מאחר דהשתא מיתה אין עוד סופה לטמא טומאה חמורה וראיה מפרק בהמה
 44 המקשה (וחולין דף עב:) ואין להאריך באן בזה דלא יתכן לפרש כאן קלל מדפריין במנחות (דף קב:) כיון דכל העומד לשרוף כשרוף דמי נותר ופרה אמאי מטמא טומאת אוכלין ומאי
 45 קושיא והא לאתר שקבלה הפרה טומאה אין עומדת לשרוף דנפסלה ונשתייר בה נגע טומאה ואפילו לא נגע בה שרץ אלא פעם אחת מקבל מקום בתחילתו נגיעה כבר נפסקה הפרה
 46 ובסוף נגיעה מטמאה טומאת אוכלין דאן עומדת לשרוף;

אומר

היה ר"ש פרה נפדיה כו'. נרא' שר"ל דאפילו מדרבנן מותר לפדותה דבספ' דשבועות (דף יא) דייק אמתיקא (תוספתא פ"א) דמסכת פרה דתקני שחטה על גב מערקה אין לה פדייה עולמית דלא אתי בר"ש דלר"ש נפדיה היא כדאשכחן הכא ותימה דע"כ מה שאין נפדיה לרבנן אין זה מן התורה דהא בת העמדה והערכה היא כל

ואמר ר"ש לקיש. איזו שעת הבושר היתה לה דאומר היה ר"ש פרה נפדיה אפילו נחשקה על המערכה כמשפט אם מקצא אחרת ופה מנחה וזהו שעת הבושר שלה ואע"פ דלא נפדיה אפילו הכי משוי לה אוכלא הואיל וראויה לפדות: אפילו בתפיסין וכ"ש בבבלי מומין בחוץ דשינויא דחיקא הוא: לא הניא מבירה. דאין קדשים תמימים יוצאים לחולין

הלך בבבלי מומין עסקין דאיתנהו בתריןיהו ואזו לטעמיהו. דאיפליגי בה אי בעינן תריןיהו אי לא: לדברי ר"ש. שפוט על טביחתה: גב כלאים. מבכשה ותיש בא ואע"ג דכתיב גבי טביחה שה ואמר רבא לקמן כל מקום שנאמר שה אין כלאים במשמע הכא מחייב דאיתרי בהדיא ברללקון: מאי לאו ר"ש היא. מדרגט בעירייה בטביחה ולא נקט טביחה: דתנא טריפה כהדא. דלא מצי לערובי כלאים וטריפה ולמינהו טביחה ומכירה בתריןיהו בהדיא ואצריך למינהו טריפה כהדא בטביחה ולא בטביחה: תנא נמי כלאים כהדא. ואף על גב דאיתיה בתריןיהו ונקט ביה טביחה דפתח ביה קרא ברשא: או. שור או שה דאמר בפ' דלעיל (דף סו) שור דסיפא ושה דרישא מיתר הלך או נמי מיתרי: פרט לכלאים. דפסול לקרבן: נדחה. דאינו דומה לאביו ולא לאמו שבא מאיל ורחל ודומה לעז: גבי גניבה דכתיב שור או שה. דאי לא הוה כתיב או לרבות לא משתמע כלאים מנייהו שחרי אין מתעברין זה מזה שאין עוברין שור דבהמה גסה וילדת לתשעה ורק להמשה הלך או לרביי אתא ולא להוציא דהא כלאו הכי לא אתי כלאים במשמעות דקרא: להוציא

לרבנן נמי תנא מכירה והוא תדון לטביחה ורבי יוחנן אמר לך האי מאי אי אמרת בשלמא ר"ש אידי דתנא טריפה כהדא תנא כלאים כהדא אלא אי אמרת רבנן נעריבניהו וניתניהו גב כלאים וטריפה כתיבין ומכרן משלם תשלומי ארבעה וחמשה קשיא כלאים שה כתיב ואמר רבא זה גנה אב כל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא את הפלאים שאני הקא דאמר רבא או לרבות את הפלאים וכל או לרבות הוא והתניא שור או כשב פרט לכלאים או עז פרט לדרמה אמר רבא הקא מענייניה דקרא והכא מענייניה דקרא כהא גבי גניבה דכתיב שור או שה שאי אתה יכול להוציא פלאים מביניהם או לרבות כלאים גבי קדשים דכתיב כשב ועז שאתה יכול להוציא פלאים מביניהם או למעט הוא והא

מההא קרא ותי גבין אב דרבא ונראה לר"י דבגין אב דרבא הוי משה דפסח דכתיב (שמות יב) שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם תרע דהא מסקוין כי איתמר דרבא לעגן פטר חמור איתמר דתנא אין פודין בו ובספ' דבכורות ר"י. ובספ' דבכורות קרי ליה ג"ש דקאמר נאמר כאן שה נאמר להלן שה ועוד מ"ש דנקט רבא כלאים טפי מעגל ותיק טריפה ושחטה דכל הני נפקא לן דאין פודין פטר חמור משה דפסח דקאמר התם מה להלן פרט לכל השמות הללו ועוד אמאי לא פריך טריפה שה כתיב כי היבא דפריך כלאים שה כתיב ועוד דלרבי אליעזר דשרי לפדות בכלאים פטר חמור אמאי לא שרי בשחטה וטריפה פון דמוקי לה בגין אב לטמא שנולד בו כדאמרינן דרבא לרבי אליעזר ועוד כי בעי לקמן לרבי אליעזר בגין אב דרבא לטמא: הלכא לימון למעוטי אחרני: אתא דאין פודין וכ"ו טריפה ושחטה ממשמעותיה דשה נפקא כמו עגל ותיק דהא אמר בפרק הוציא לו (יומא ד' מט: ושם) דפר אפילו שחוט קרוי פר וכן שה דפסח א לאו דכתיב מהויה משה מחזיתה דשה ונראה לר"י דבגין אב דרבא וג"ש דבכורות לאו תנא מילתא הדיא תריןיהו נפקי משה דפסח ובגין אב דרבא אתי מיתרין דכשבים ומו העוים תקחו דמשמע עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה ולגופיה לא איצטרך דמשאר קדשים נפקא דתניא בסמוך שור או כשב או עז פרט לכלאים אלא ללמוד בעלמא אתי דכל מקום שנאמר שה אינו אלא להוציא כלאים ואי לאו בגין אב מגזירה שוה דשה שה לא הוה ממשטין כלאים משום דהא תפדה תפדה ריבה כי היכי דלא ממשטין התם שאינו זכר תמים וכן שנה מג"ש משום תפדה תפדה ריבה וסבירא הוא למעט כולה מגזירה שוה דשה טפי מכלאים ודאיתו נמי מקרי שורו ומשה רבי אליעזר דמוקי בגין אב דרבא לטמא שנולד בו: שרי בכלאים ולקמן דקאמר אי לקדשים כהדא כתיב בהו משמע דאי לא הוה כתיב כהדא הוה אתי ליה שפיר אע"ג דעיקר בגין אב לא הוה מיתר: בפסח אלא משום דבפסח גופיה לא איצטרך דמקדשים נפקא בן דרך הגמרא שעושה כאילו קים ליה ממקום אחר ותיק אי לקדשים ותאמר דמקרא אחרתא נפקא לן בפסח למעוטי כלאים בו: וכענין זה יש בריש קדושין (דף יט: ושם) ובפרק נערה (כתובות דף מו:) גבי קידוש הבת לאביה דקאמר וכ"ו נילף מבושת ופגם אע"ג דבושת ופגם גופיה לא קים לן דאבהו הוא אלא מקדושין בס"פ אלו נערוה (שם דף מ: ושם):

גבי גניבה דכתיב שור או שה שאין אתה יכול להוציא כלאים מביניהם. ואם תאמר בלאו הכי נמי המ"ל גבי גניבה דכתיב שה למעט כלאים כדכרך אתי או לרביי ויל דמילתא דרבא לא איתמר אלא היבא דכתיב שה לחדו אגל הקא כתיב נמי שור.

וטבחה/ וכי בלאים במקבחה איתא במקבחה ליתא - וכי רק על
 טביחת הכלאים חייב ואילו על מכירתה פטור, והרי הדין אינו כן
 אלא חייב עליה אף על מכירתה. אלא בהכרח לומר שתנא מקבחה
 והוא הדין למכירה - שאמנם שנה התנא שחייב על הטביחה, אך
 הוא הדין שחייב על המכירה, אם כן איתא לתנא נמי - תאמר כך
 אף לדעת רבנן, שלענין גניבת הטריפה תנא מקבחה והוא הדין
 למכירה - אף ששנה התנא בברייתא שחייב על מכירתה, הוא הדין
 שחייב על טביחתה.
 ורבי יוחנן שהקשה מברייתא זו, אמר לה, האי מאי - מה הוכחה
 היא זו, אי אמרת בשלמא שאכן הברייתא רבי שמעון היא, מובן
 מדוע לענין הכלאים נקטה הברייתא רק שחייב על טביחתה,
 שאידי דתנא טריפה פתחא - שכיון שבטריפה הוצרך לשנות רק
 אופן אחד, שהרי אינו חייב על הטביחה אלא על המכירה, לכך
 אף תנא בלאים פתחא, ואף שאכן חייב בה גם על המכירה. אלא
 אי אמרת שהברייתא רבנן היא, נמצא שלדעתם חייב בין בכלאים
 ובין בטריפה הן על המכירה והן על הטביחה, ומדוע חילקה
 הברייתא וכתבה אופן אחד לכלאים ואופן אחד לטריפה, נעריבניהו
 ונתניניהו - היתה צריכה לערב את שניהם ולכתוב יחד, נגב בלאים
 וטריפה, ומקחן ומכרן, משלם תשלומי ארבעה וחמישה. ובהכרח
 הברייתא רבי שמעון היא, ומבואר שאף לדעתו חייב על המכירה,
 כדעת רבי יוחנן. ואכן קשיא - הברייתא קשה על ריש לקיש.
 הגמרא דנה במה שחייבה הברייתא לעיל לגונב כלאים בתשלומי
 ארבעה וחמישה. מקשה הגמרא: בלאים - וכי נתן לחייב ארבעה
 וחמישה על הכלאים, והרי ששה קתיב לגבי ארבעה וחמישה, וכמו
 שנאמר (שמות כא לו) כי יגב איש שור או שוה וטבח או מכו, ו
 ואמר רבא, שממה שנאמר בפסוק (דברים יד ד) זאת הבקמה
 אשר תאכלו שור שש קשבים ושה עזים, והיה יכול לכתוב ששה
 קשבים ועזים אלא שלכך חילקה התורה שש לכבשים בפני עצמו
 ולעזים בפני עצמו, לומר שרק אם אביו ואמו של השש שווים,
 ששניהם או מכבשים או מעזים, נקרא הנוול מהם ששה, אך בהמת
 כלאים שנוולדה מכבש ועז אינה נקראת ששה, וזה קנה אב לכל
 מקום שנאמר ששה, שאינו בא אלא להוציא - למעט את הכלאים.
 ואף בטביחה ומכירה שנאמר ששה יש למעט כלאים.
 מתרצת הגמרא: שאני הקא בטביחה ומכירה, משום דאמר קרא
 או מיותרת, שור או ששה לרבות את הכלאים.
 מקשה הגמרא: וכי כל מקום שנאמר או, לרבות הוא בא, והתניא,
 נאמר בפסוק (ויקרא כב כז) שור או קשב או עז וכו' ירצה לקרבן
 אשר לה, וממה שנאמר פעמיים או, יש לדרוש, שור או קשב/
 קרבן לכלאים - למעט כלאים שפטולים לקרבן, או עז פקח לנדבה
 - למעט בהמה שאינה דומה לאביה ולאמה, כגון שנוולדה מאיל
 ורחל כדרכה אך דומה לעז, שפטולה לקרבן. הרי שדורשים מה
 שנאמר או למעט כלאים, ומנין לדרוש לגבי טביחה ומכירה שבא
 לרבות.
 מתרצת הגמרא: אמר רבא, אכן יש לדרוש הן לרבות והן למעט,
 והקא מענייניה דקרא והקא מענייניה דקרא - בכל מקום הולכים
 לפי ענינו של הפסוק. הקא לגבי גניבה, דכתיב שור או ששה, שהם
 שני מינים שאי אפשר להם להוציא בלאים מפניהם, לפי שאינם
 מתעברים זה מזה, ואף אם היה נאמר בפסוק שור ושה בלבד היה
 משמעותו כל אחד לבד ולא כלאים, בהכרח מה שכוונו
 התורה או, לרבות בלאים הוא בא ולא למעט. אך לגבי קדשים,
 דכתיב קשב ועז, שאי אפשר להוציא בלאים מפניהם, לכך לולא
 שכתבה התורה או היה מקום לומר שאף בהמת כלאים שמעורב
 בה מכבש ועז יחד אף היא בכלל וכשרה לקרבן, ובהכרח מה
 שכתבה התורה או, למעט הוא בא ולא לרבות.

ואמר ריש לקיש בבאור מה שאמר רבי שמעון שהיתה לפרה
 אדומה שעת הכושר, משום שאמר היה רבי שמעון, פרה אדומה
 שמצאו בית דין פרה אחרת נאה ממנה, נפיתה - מצוה לפדותה
 ותצא לחולין, ויקחו תחתיה את הנאה, ואף שהראשונה כבר על
 גבי מערבקה - נשחטה כדינה על גבי מערכה של עצים.
 ומבואר שכיון שהיה יכול לפדותה, בכך ירד עליה תורת אוכל
 ואף שלא פדה, אלא מוכח מאן, שכל העומד לפדות פדוי דמי.
 הגמרא חוזרת לתירוצי רבי יוחנן וריש לקיש (לעיל עו.) מדוע אין
 שחיטת הקדשים שנגנבו מבית הבעלים אינה שחיטה שאינה
 ראויה, שתיירץ רבי יוחנן שמדובר בקדשים תמימים ששחט אותם
 בעזרה כדין, וריש לקיש תירץ (עו.) שמדובר בקרבנות בעלי
 מומין ששחטם מחוץ לעזרה. ומבררת הגמרא: בשלמא מה שרבי
 יוחנן לא אמר פרבי שמעון הן לקיש שמדובר בעלי מומין, משום
 דקא פני לאוקמה למתניתין - לפי שרצה להעמיד המשנה אפילו
 בתמימין ששחטם כדינם בפנים, ולא להעמיד בעלי מומין שזהו
 תירוץ דחוק, אמנם ודאי מודה שאף בעלי מומין הדין כן. אלא
 ריש לקיש, מאי טעמא לא אמר פרבי יוחנן שמדובר אף בקרבנות
 תמימים ושחטם בפנים כדינם.
 מבארת הגמרא: אמר לה ריש לקיש, אין להעמיד בשחט תמימים
 בפנים, שלכך נאמר בסמיכות (שמות כא לו) וזכרו/ להקישם
 זה לזה ולומר, שכל היקא דאיתיה במקבחה איתיה
 במקבחה - בכל מקום שחייב בו האופן של מכירה, שאם ימכור
 יתחייב ארבעה וחמישה, חייבים בו אף על הטביחה, וכל היקא
 דאיתיה במקבחה - ובכל מקום שאין שייך בו האופן של מכירה,
 ליתיה במקבחה - אין חייבים בו אף על הטביחה, והני קדשים שהם
 תמימים, הואיל דכי מפיין קדשים - כיון שאם ימכור אותם לא הוי
 מקבחה - אין המכירה חלה, שהרי קדשים תמימים אינם יוצאים
 לחולין, ליתניהו אף במקבחה, ולכך אם היה מדובר בקדשים
 תמימים לא היה חייב בהם על הטביחה, ורק בעלי מומים שחלה
 בהם המכירה, חייב בהם אף על הטביחה. ולדעת רבי יוחנן אין
 מקישים את הטביחה למכירה, וחייבים על הטביחה אף במקום
 שאין חייבים על המכירה.
 ומבארת הגמרא: ואודו למענייהו - רבי יוחנן וריש לקיש הולכים
 במחלוקת זו לשיטתם, שכן נחלקו במקום אחר. דאמר, גב
 המוכר טריפה, לדברי רבי שמעון הפוסט על טביחת טריפה (לעיל
 ע.) משום שחיטה שאינה ראויה/ רבי יוחנן אמר חייב על המכירה,
 וריש לקיש אמר, פטור על המכירה. רבי יוחנן אמר חייב, שאף על
 גב דליתיה במקבחה, מכל מקום איתיה במקבחה, שאין הטביחה
 והמכירה תלוים זה בזה. וריש לקיש אמר פטור, שכיין דליתיה
 במקבחה, ליתיה אף במקבחה.
 איתיה רבי יוחנן רבי שמעון הן לקיש, ממה ששינוי בברייתא,
 נגב בהמה של בלאים - שנוולדה מכבשה ותיש, ומקבחה, או שגב
 טריפה, ומקבחה, משלם תשלומי ארבעה וחמישה. מאי לאו - האם
 לא ברייתא זו רבי שמעון היא, ולכך הוזכר בגניבת הטריפה
 טביחה לפי שפטור עליה לדעתו, ומכל מקום מבואר שחייב על
 המכירה, אלא שאף על גב דליתיה במקבחה איתיה במקבחה, ושלא
 כדברי ריש לקיש.
 אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן, לא - הברייתא אינה כרבי שמעון,
 אלא כרבנן המדויקים בטריפה אף על הטביחה ולכך חייב אף על
 המכירה, אך לרבי שמעון פטור אף על המכירה.
 מקשה הגמרא: אי הברייתא כרבנן, יקשה וכי טריפה במקבחה
 איתא מקבחה ליתא - וכי רק על מכירתה חייב ואילו על טביחתה
 פטור, ומדוע נקטה הברייתא בטריפה רק האופן של מכירה בלבד.
 הגמרא מתרצת בשאלה, ואלא מאי תאמר, שהברייתא כרבי
 שמעון, והרי עדיין יקשה על דברי הברייתא בתחילה יגב כלאים

42 (ויקרא כז לב) 'כל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט', ומאחר שבמעשר
 43 נתמעטו כלאים בגזירה שוה מקדשים כמו שנתבאר לעיל, אף
 44 לענין בכור נתמעטו. 'אי נמי מכאן נלמד למעט כלאים בבכור,
 45 שאם הנדמה הקל מכלאים אֲמַרְתָּ לָא – שאינו קדוש בקדושת
 46 בכור, וכמו דְּקָרִיב לגבי בכור (במדבר יח יז) 'אֵךְ בְּכוֹר שׁוֹר', ויש
 47 לדרוש עַד שֶׁיִּהְיֶה הוּא במראה של שׁוֹר, וּבְכוֹרוֹ במראה של שׁוֹר,
 48 ולא שיהיה הוא במראה אחד ובכורו במראה אחר, כְּלָאִים החמור
 49 מנדמה, מִפְּעֵי שֵׁינֵי קְדוּשָׁה.
 50 אֵלָּא, כִּי אֵימָר הַבְּנִין אֵב דְּרָבָא, לְעֵינֵי פֶטֶר חָמוֹר, שצריך לפדותו
 51 בשה ולתתו לכהן, וממה שנאמר בו 'שה' יש למעט כלאים, וכמו
 52 שנאמר (שמות יב יג) 'כָּל פֶּטֶר חָמוֹר תִּפְדֶּה בְּשֶׁה'. וְדָתְנָן, אִין
 53 פִּוְרִין פֶּטֶר חָמוֹר לָא כְּעֵגֶל, משום שנאמר 'שה' וְלָא כְּחֵית, כגון צבי
 54 ואיל, וְלָא כְּשִׁחוּמָה ואף הם הוא שׁוֹה, משום שלאחר שנשחט אינו
 55 נקרא 'שה', וְלָא כְּמִרְפָּה – שיש בה מכה שסופה למות ממנה, וְלָא
 56 כְּכִלְאִים – שגולדה משני מיני בהמות, כגון מתיש הבא על רחל,
 57 ואף ששני המינים הם 'שה' וְלָא כְּבֹי – כלאים שגולד מבהמה
 58 וזחיה, כגון מתיש וצביה, והוא ספק חיה ספק בהמה.
 59 שואלת הגמרא: וְלִרְבִּי אֶלְעָזָר דְּמַתִּיר לְפִדוּת פֶּטֶר חָמוֹר כְּכִלְאִים,
 60 וכמו דְּתַנָּן במשנה שם, רְבִּי אֶלְעָזָר מַתִּיר כְּכִלְאִים מִפְּנֵי שֶׁהוּא שׁוֹה
 61 – כיון ששני המינים שגולד מהם נקראים שׁוֹה. אם כן לדעתו לְמַאי
 62 הִלְכְתָּא – לגבי מה נאמר הבנין אב של רבא, שכל פסוק שנאמר
 63 בו 'שה' בא למעט כלאים.
 64 אֵמָר לָךְ רְבִּי אֶלְעָזָר, כִּי אֵימָר דְּרָבָא, לְמַטָּא שְׁנוּלָד מִן הַחֹדֶר
 65 וְעִיבּוּרֵי מִן הַטָּמֵא, וכגון סוס שגולד מפרה ואביו סוס, שדינו
 66 כבהמה טמאה ואסור באכילה, שכיון שנאמר (דברים יד ד) 'זאת
 67 הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ שׁוֹר שֶׁהָ כְּשִׁבִים וְשֶׁהָ עֲזִים', יש ללמוד
 68 מה'שה' למעט אופן זה שנתעברה מטמא וילדה טמא, שאסורה
 69 באכילה. וְלִימּוּד זה הוא וְלָא דְּעַת רְבִּי יְהוֹשֻׁעַ, דְּאִי כְּרִבִּי יְהוֹשֻׁעַ,
 70 מִ'שֶׁהָ כְּשִׁבִים וְשֶׁהָ עֲזִים' נִפְקָא לִיה דְּבַר זה, ממה שנאמר 'כבשים'
 71 'עזים' בלשון רבים, ומשמע עַד שֶׁיִּהְיֶה אֲבִיו כְּבֵשׁ וְאִמוֹ כְּבֵשָׁה –
 72 כלומר מין טהור, אך בהמה זו שאביה טמא אסורה באכילה,
 73 ולדבריו אין לומדים כן מ'שה'.
 74 מקשה הגמרא: וְהוֹרָה מִמַּמְאָה מִי מֵעֵפְרָא – וכי בהמה טהורה
 75 יכולה להתעבר מבהמה טמאה, שהוצרכו רבי אלעזר ורבי יהושע
 76 ללמד שאסורה באכילה. מתרצת הגמרא, אִין – אכן, יש אופן
 77 שבהמה טהורה התעברה מבהמה הנקראת 'טמאה', ואת הולד
 78 שלה צריך למעט. שכן נחלקו רבי שמעון ורבי יהושע (בכורות ז.)
 79 בבהמה שגולדה לבט ואם טהורה, אלא שאין לה סימני טהרה,
 80 שפרסותיה קלוטות, ולדעת רבי שמעון אסורה באכילה, ולרבי
 81 יהושע כיון שיש לה סימן אחד של טהרה מותרת באכילה, ובוזה
 82 מדובר כאן, כגון דְּתַנִּימָא לָן

1 מקשה הגמרא: וְהָא תַּחֲלִיל הַפֶּסֶק האמור לְנִפְי קְדָשִׁים, נְמִי
 2 נֶאֱמַר 'שׁוֹר אוֹ כְּשִׁב', שהם מינים שאין אֲתָה יָכוֹל לְהוֹצִיא כְּלָאִים
 3 מִפְּנֵיהֶם, וְנִרְפִי מֵהֵאֱוֹר האמור שם כלאים, וכמו שנתבאר לגבי
 4 גניבה.
 5 מתרצת הגמרא: מִדְּסִיפָא לְמַעַט – כיון שה'או' האמור לגבי כְּשִׁב
 6 או עז, בהכרח בא למעט, וכמו שנתבאר, רִישָׁא נְמִי – אף ה'או'
 7 האמור ברישא בא לְמַעַט כלאים ולא לרבות.
 8 מקשה הגמרא: אֲדָרְבָּה, מִדְּרִישָׁא לְרִבּוּת – נאמר שכיון שה'או'
 9 האמור לגבי 'שׁוֹר אוֹ כְּשִׁב' בהכרח לרבות הוא בא, סִיפָא נְמִי –
 10 אף ה'או' האמור בסיפא בא לְרִבּוּת ולא למעט. מתרצת הגמרא,
 11 הָאִי מֵאִי – מה קושיה היא זו, אִי אֲמַרְתָּ בְּשִׁלְמָא, שבשניהם בא
 12 ה'או' לְמַעַט, הוּא דְּאֵיצְטְרִיךְ תְּרֵי מֵעוּזֵי – מובן שלכך צריך לשני
 13 מיעוטים, דָּאף עַל גַּב דְּאֵימַעַט כְּלָאִים – שאף לאחר שנתמעטו
 14 כלאים עדיין אֵיצְטְרִיךְ לְמַעוּזֵי – צריך מיעוט נוסף למעט את
 15 הַנְּדָמָה. אֵלָּא אִי אֲמַרְתָּ שבשניהם בא ה'או' לְרִבּוּת, יש להקשות,
 16 תְּרֵי רִבּוּזֵי לְמָה, הלא הִשְׁתָּא אף כְּלָאִים אֲדָרְבִּי לִיה שכשרים
 17 לקרבן, נְדָמָה מִפְּעֵי – האם צריך עוד לרבות את נדמה, הרי יש
 18 ללמוד להכשירו מקל וחומר. ובהכרח שה'או' בא למעט ולא
 19 לרבות.
 20 הגמרא חוזרת לדון בדברי רבא לעיל. מקשה הגמרא: אֵלָּא הָא
 21 דְּאֵמַר רְבָא זֶה כְּנָה אֵב, כָּל מְקוּם שֶׁנֶאֱמַר 'שׁוֹה' אִינוּ אֵלָּא לְהוֹצִיא
 22 אֵת הַכְּלָאִים. לְמַאי הִלְכְתָּא – לגבי איזה דבר נאמר בנין אב זה. אִי
 23 לְעֵינֵי הַקְּרִבַת קְדָשִׁים, שיש למעט בהם כלאים מ'שה', וכמו
 24 שנאמר (במדבר טו יא) 'אוֹ לְשֶׁה בְּכִבְשִׁים אוֹ בְּעֲזִים', אין צורך
 25 בכך שהרי כְּדָרְבָּא דְּתַנִּיב כְּהוּ – בפירושו נאמר בהם למעט כלאים,
 26 וכמו שנדרש לעיל 'שׁוֹר אוֹ כְּשִׁב' פֶּרֶט לְכִלְאִים.
 27 וְאִי נֶאֱמַר בְּנִין אֵב זֶה לְעֵינֵי מַעֲשֶׂר בַּהֲמָה, ללמד שבהמת כלאים
 28 פטורה ממעשר, וכן אינה נספרת למעשר עם שאר הבהמות
 29 להשלימם למנין עשרה, ויש ללמוד כן ממה שנאמר (ויקרא כז
 30 לב) 'כָּל מַעֲשֶׂר בְּקָר וְצֹאן כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט הַעֲשִׂירִי
 31 יִהְיֶה קָדֵשׁ לַה', וְצֹאן' וְצֹאן' וְצֹאן' וְצֹאן' וְצֹאן' וְצֹאן' וְצֹאן' וְצֹאן'
 32 'תַּחַת' וְתַּחַת' לִיה מִקְדָּשִׁים – כל דיני מעשר למדים בגזירה שוה
 33 'תַּחַת תַּחַת' מקדשים, שבמעשר נאמר (שם) 'כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת
 34 הַשֶּׁבֶט', ובקדשים נאמר (ויקרא כב כז) 'וְהָיָה שְׂבַעַת יָמִים תַּחַת
 35 אֲמוֹ', ומאחר שבקדשים נתמעטו כלאים מ'שׁוֹר אוֹ כְּשִׁב' כמו
 36 שנתבאר לעיל, אף לענין מעשר נתמעטו.
 37 וְאִי נֶאֱמַר שֶׁהַבְּנִין אֵב נִצְרָךְ לְגַבִּי כְּבֹז, ללמוד מ'שה' האמור
 38 בבכור למעט כלאים, וכמו שנאמר (ויקרא כז כו) 'אִם שׁוֹר אִם שֶׁהָ
 39 לָה' הוּא, אף כאן אין צורך בכך, שהרי 'תַּעֲבָרָה' וְלִיה
 40 מִמַּעֲשֶׂר – כל דיני בכור למדים בגזירה שוה ממעשר, שבבכור
 41 נאמר (שמות יג יב) 'וְהַעֲבַרְתָּ כָּל פֶּטֶר רְחֵם לַה', ובמעשר נאמר

אגרות קודש

בי"ח טבת, תשס"ו
 ברוקלין.

הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר זאב שי

שלום וברכה!

... נתעכב שילוח מ'ז' זה. ובינתיים נתקבל מכתב זה מהר"ד שי' וכותב א) שההשקה היא כמח, ויעץ לעשות חור ההולך ישר ולא בדרך מלמעלמ"ט. ומסכים הנני לדעתו. ב) שהתיר והורה להם לעשות שטאפער מגומי. ואין דעתי כן, ע"פ הוראת כ"ק אדמו"ר מהרש"ב נ"ע – נדפסה בסו"ס טהרת מים ובס' של הנ"ל טהרת יו"ט ח"י' בהקדמה - וצריך לעשותה מעץ.

בבא קמא. פרק שביעי - מרובה - דף עח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רנא

תוספות

רש"י

1 להוציא בלאים מביניהם. אין בלאים באים משניהם: מדיסיא למעט. או דיסיא דקרא
2 כשב או עז ודאי למעט אָתא אָתא שְׁהָי בלאים באים מהם וממילא משתמע לרבות לא
3 איצטריך ואי לרבות נדמה כל שכן דלא איצטריך דכיון דמרישא הוא מתרבי בלאים כל
4 שכן נדמה דקיל: אי לְקַדְשִׁים. למימרא דפסול לקרבן דכתיב בהו שה בנדבות בפרשת
5 נסכים (במדבר טו) או לשה בכבשים וגו': הא
6 הָרִיָּא כתיב בהו. מרבוּא דא כשב פרט
7 לכלאים דפסול: אי למעשר בהקפה. ואע"ג דלא
8 כתיב ביה שה אלא נאן קאמר רבא דפסול הא
9 אמרין בבכורות לענן מילי טובא דגמר תחת
10 השבט מתחת אמו הלךך להא מלתא: לוף נמי
11 ופסול: העברה העברה. והעברת כל פטר רחם
12 לה' (שמות יג) וכל אשר יעבור ויוריא בהו: לענן
13 פרוין פטר חמור. דכתיב שה וקא אשמעין רבא
14 טעמא דמתני' דקתני אין פודין בכלאים מקבא
15 הוא: ולא בחיה. צבי ואיל: ולא פשה שחופה.
16 דלאו שה קרנא בה: בלאים. משני מיני בהמות:
17 כו'. מבהמה ודחה: לטמא שגולד מן השחור. פרה
18 שילדה סוס ואביו סוס או רחל שילדה חזיר
19 ואביו חזיר דאסור באכילה דכתיב זאת הבהמה
20 אשר תאכלו שור שה כבשים ורעים (ד) וכיון
21 דכתיב שה פרט לכלאים בה"ג הוא: דר' יהושע.
22 בפרק קמא דבכורות (דף טו.) ומהורה פופמאה מי
23 מיעברא. דאיצטריך למעוטי תא קיימא לן בפ"ק
24 דבכורות (דף טו.) לעולם אין מתעברת לא טמאה
25 מן השחור ולא טהורה מן הטמאה: דאיעבר
18 בכלאים מפני שהוא שה למאי הלכתא אמר לך ר"א כי איתמר דרבא לטמא שגולד
19 מן השחור ועיבורו מן הטמא ודלא פרבי יהושע דאי ר' יהושע משה כשבים ושה עוים
20 נפקא ליה עד שיהא אביו כבש ואמו כבשה וטהורה מטמאה מי מעברא אין דקיי"ל
דאיעבר

מגו' שה העברה העברה מבכור דכתיב ביה שה ויוריא (כ) אם שור אם שה ובקונטרס פ' דבמעשר כתיב צאן דהו כמו שה ואין נראה ועוד בפרק בתרא ובכורות (דף טו.) פריך אי גמר מעשר תחת תחת מקדשים אפי' הך נמי פ' יוצא דופן ומחוסר זמן ותוס' לא יכנסו לדיר להעשר ואי לא גמר מקדשים בשלמא טריפה כל אשר יעבור פרט לטריפה אלא בלאים מגיל ומאי קושא לימא ליה דמבנין אב דרבא נפקא ליה בלאים כיון דבמעשר כתיב (וצאן) כדפירש בקונטרס הכא ולפי מה שפירשתי דאשה דבכור סמיק א"ש דלא מצי לממיר התם דילוף מעשר מבכור דמעט ביה בלאים דאם כן יוצא דופן נמי נמעט במעשר דגילף מבכור:

עד שיהא הוא שור ובכור שור. אומר ר"י דבפרק קמא דבכורות (דף ה:) מוקי לה דוקא בשאין דומה כלל אכל דומה במקצת סימנין לוף התם מאך דקדיש בבכור וצריך למעט נדמה בקדשים ובכור דאי לא כתיב אלא בקדשים הוה לפינן בכור מקדשים והוה ממעטין בבכורות אפילו יש בו מקצת סימן ואי הוה כתיב ריבוי לחודיה בבכורות לרבות נדמה שיש בו מקצת סימן הוה מרבינן ליה נמי בקדשים דילפינן מהדרי בגי' וכן אי לא הוה כתיב בקדשים כלל אלא בבכור מיעוט וריבוי הוה ילפינן קדשים מבכור אכל השתא דכתיב בקדשים וכתיב נמי מיעוט וריבוי בבכור ליפא למילף קדשים מבכור דאם כן לישתוק קרא ממיעוט דקדשים:

לטמא שגולד מן השחור ועיבורו מן הטמא ודלא בר' יהושע. פ' בקונטרס דר' יהושע פליג אדר"ש ושרי גמל הכא מן הפרה שעבירתו משור כסיון אחד של שהרה מעלה גרה או מפריס פרסה ודריש את זה לא תאכלו את הגמל וגמל אי אתה אוכל בסימן אחד אבל אתה אוכל בסימן אחד ואיזה זה זה טמא שגולד מן השחור ועיבורו מן השחור: יכול אפי' עיבורו מן הטמא כלומר כשם שאני מכשיר בו כך אני מכשיר בנתו אב נתעברה הימנו פרה ת"ל שה כשבים כו' ועיבורו מן הטמא לאו דוקא דלידידה הוי טהור אלא דומה לטמא וכולה סוגיא דבכורות (דף ו.) ואם לא משתמע בפירושו אלא משמע דמודה ר' יהושע לר"ש דגמל גמור הולך מפרה ומשור שהוא אסור ואם יש בו סימן אחד שדומה מקצת לפרה מותר ולא קאי כלל אסימנים דקרא ממעלה גרה או ממפריסי פרסה ודכתיב ודלא בר' יהושע לר"ש דגמל גמור הולך מין רחל שילדה מין רחל פטורה ואם יש בו מקצת סימנין חייבת ר"ש אומר עד שיהא ראשו רובו דומה לאמו ועלה דההיא מבקעא ליה לר"ש בנגרין בן פרה מי בעי שיהא ראשו רובו דומה לאמו להחירו באכילה או אפי' במקצת ובעי למפשט מדר' יהושע דסבר בר"ש מוקרי לה טמא וקאמר אבל אתה אוכל בסימן אחד כו' אלקמא לא בעי ראשו רובו להחירו באכילה ודחוי ודלקמא סבר לה בר"ש בתרין ופליג עליה בתרין אסור ועוד משמע התם דטעמא דר' יהושע משום דקסבר זה וזה גורם אסור ולפי זה אפי' טהור שגולד מן השחור ועיבורו מן הטמא אסור והך דשמעתין דמוקי רבא לטמא שגולד מן השחור ועיבורו מן הטמא מייירי נמי שדומה קצת לאמו בההיא דרבי יהושע שאם היה דומה לגמרי לגמל אפילו עיבורו מן השחור היה אסור דהא ס"ל בר"ש כדאוקמא דאיעבר מלגולו ובר"ש וד"ה דה"מ למנטק טהור שגולד מן השחור ועיבורו מן הטמא דאסור כיון דשה להוציא בלאים ואסור משום זה וזה גורם אלא משום דנקט במילתיה דר' יהושע טמא שגולד נקט נמי הכי במילתיה דרבא ובמילתיה דר' יהושע נקט משום דרישא קתני אבל אתה אוכל בסימן אחד טמא שגולד מן השחור ועיבורו מן הטמא אסור וכולה טמא שגולד מן השחור ועיבורו מן הטמא וד"ה אפילו טהור שגולד מן השחור ועיבורו מן הטמא דאסור משום זה וזה גורם והא דקאמר הכא ודלא בר' יהושע כ"ש דהוה דלא בר"א בר פלוגתיה דשרי ליה לגמרי וד"ה ר' אלעזר ולא ר' אלעזר:

52 ופטור. וכן תנא כמתניתא - בבביתא, שאם מכר חוץ מגזיותיה
53 פטור.
54 הגמרא מקשה מברייתא על דעת רב: מיתבי, הגונב בהמה אם
55 מקרה חוץ מידה, או חוץ מרגלה, חוץ מקנה, חוץ מגזיותיה, אינו
56 משלם תשלומי ארבעה וחמשה. רבי אומר, דבר המעכב בשחיטה -
57 חלק מהבהמה המעכב בשחיטה, שאם היתה חסרה חלק זה בחיה
58 לא היתה ניתרת בשחיטה לפי שללא חלק זה הרי היא נבילה
59 ואין השחיטה מתירתה, אינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. וחלק
60 שאינו מעכב את שחיטה, שאף אם היתה חסרה חלק זה בחיה
61 היתה ניתרת בשחיטה, אין זה שיוך ומשלם תשלומי ארבעה
62 וחמשה. רבי שמעון בן אלעזר אומר, מכרה חוץ מקנה אינו משלם
63 תשלומי ארבעה וחמשה, אך אם מכרה חוץ מגזיותיה אין זה שיוך
64 ומשלם תשלומי ארבעה וחמשה.
65 ומבואר שנחלקו תנאים בדבר זה, ובשלמא לוי לא יקשה
66 מהברייתא, שכן יש לומר שהוא סובר בתנא קמא, שאף אם מכרה
67 חוץ מקנה או גזיותיה הרי זה שיוך ופטור, אלא לרב שאינו פטור
68 אלא אם שייך דבר הניתר עמה בשחיטה, כמאן - כמי מהתנאים
69 המבוארים בבביתא הוא סובר, הרי לתנא קמא אף אם שייך חוץ
70 מגזיותיה הוא שיוך, ולרבי אף אם שייך את ידה שהוא ניתר
71 בשחיטה אינו שיוך עד שישיר בדבר המעכב בשחיטה, ולרבי
72 שמעון בן אלעזר אף קנה הוא שיוך, ואילו לרב אינו שיוך.
73 מתרצת הגמרא: אמרי, רב דאמר כי האי תנא - סובר כמו בבביתא
74 ששנאה תנא אחר, שמביא דברי רבי שמעון בן אלעזר באופן
75 אחר, וכמו דתניא, רבי שמעון בן אלעזר אומר, גנב בהמה ומכרה
76 חוץ מידה וחיוץ - או חוץ מרגלה, אינו משלם תשלומי ארבעה
77 וחמשה, משום שהם דברים הניתרים עמה בשחיטה, אך אם מכרה
78 חוץ מקנה, חוץ מגזיותיה, משלם תשלומי ארבעה וחמשה, משום
79 שאינם ניתרים עם הבהמה בשחיטה, ואינם שיוך.
80 הגמרא מבארת טעם דעות אלו. מבררת הגמרא, כמאי קמיפלגי -
81 מה טעם מחלוקתם. מבארת הגמרא, תנא קמא קבר, כיון שנאמר
82 'ומכרו' משמע שפולו בעיני - שצריך שיטבח את כל השור, ורק אז
83 חייב, וכן כיון שנאמר 'ומכרו' משמע שפולו בעיני - שצריך
84 שימכור את כל השור, ורק אז חייב, ולכך כל דבר ששייר בו פטור
85 אף שאינו ניתר בשחיטה.
86 ורבי קבר, שיש לדרוש הפסוק כך, 'ומכרו' מידי דהוי כמכירתה -
87 דווקא אותם איברים שבהם שייך שחיטה, שלולא הם לא היתה
88 שחיטת הבהמה מתירתה, בהם נאמר דין המכירה, שצריך
89 שימכור כל איברים אלו אך אם שייך מהם אינה מכירה, ולא פליגי
90 מידי דלא הויא כמכירה - למעט אותם האיברים שאין שייך בהם
91 שחיטה, שאף אם היתה הבהמה חסרה איברים אלו היתה
92 השחיטה מתירה את הבהמה, שבהם לא נאמר דין המכירה, ואם
93 מכר את כל הבהמה חוץ מאיברים אלו אין זה שיוך. שכיון שנאמר
94 לאחר 'וטבח' 'ומכרו', משמע שהמכירה צריכה שתהיה דוקא
95 דמכירה - באותם הגדרים של טביחה.
96 ורבי שמעון בן אלעזר קבר שאין לדרוש 'ומכרו' דומיא דטביחה,
97 ולכך קרנא דלא למינא קנינא - קרנה של הבהמה שאינה עומדת
98 להיגזו, הרי היא כחלק ממנה, והוי שיוך במכירה, ואינו משלם
99 תשלום ארבעה וחמשה. אך גזיותיה דלמינא קנינא - צמרה של
100 הבהמה שעומד להיגזו, אינו נחשב חלק ממנה, ואם שייך בו לא
101 הוי שיוך במכירה, ומשלם תשלום ארבעה וחמשה. ואידך תנא דבי
102 רבי שמעון בן אלעזר - והתנא של הברייתא השניה המביאה דברי
103 רבי שמעון בן אלעזר באופן אחר, טעמו משום שסבר, שדיו ורגליו
104 שהם איברים דצריכי כמכירה - שצריכים שחיטה. שאינם ניתרים
105 באכילה אלא אחר שחיטת הבהמה, הוי שיוך במכירה, ולא משלם

1 דאיכא מקלות - שידוע שאמה של בהמה זו היתה טהורה אלא
2 שנתעברה מקלות, שפרטותיו של אביה היו שלמות כבהמה
3 טמאה, ולא סדוקות כבהמה טהורה, ולא היה לו אלא סימן אחד
4 משני סימני הטהרה שבהמה, שהיה מעלה גרה. ובהמה זו
5 שגולדה מקלות לומדים רבי אלעזר ורבי יהושע לאוסרה באכילה.
6 ומה שנקרא הקלות 'טמאה' היינו רבי שמעון שאוסרה באכילה.
7 הגמרא מביאה ספק בגונב בהמת הקדש: פני רבא, הנודר ואומר
8 'הרי עלי עולה, והפריש שור לנדרו, וכאן אחר ונגב את השור, מי
9 פטר נגב נפשיה - האם יכול לפטור הגנב עצמו מחובתו כלפי
10 הבעלים כקבש - על ידי שיחזיר כבש, לדעת רבנן, או פעולת העוף
11 - תור או בן יונה, לדעת רבי אלעזר בן עזריה, שזהו המין הפחות
12 שיכולים הבעלים להביא לנדרם, וכמו דתני, הנודר ואומר 'הרי
13 עלי עולה, וביא לפחות קבש לעולה, ואינו יכול להביא עוף. רבי
14 אלעזר בן עזריה אומר, וביא אפילו תור או בן יונה, ואף כאן יש
15 להסתפק, מאי, מי אמרינן שם 'עולה' קביל עילויה - הבעלים קיבלו
16 על עצמם להביא קרבן הנקרא 'עולה', ויכול הגנב לומר לבעלים,
17 עולה התחייבת ועולה החזרתי לך, ואף אם אחזיר לך כבש או עוף
18 לא הפסדתיך דבר, שהרי יוצא הנך ידי חובת נדרך בהם, או דלמא,
19 מצי אמר ליה - יכולים הבעלים לומר לגנב, אמא מצוה מן המוכר
20 בעינא למיכר - אני רוצה לעשות מצוה מובהרת, ולהביא לנדרי
21 שור המוכר מכבש או עוף, וצריך הגנב לשלם לבעלים שור.
22 בתר דאיבעיא הדר פשט - אחר שנסתפק רבא בדיו זה, חזר ופשט
23 והכריע, שאכן נגב פטר - יכול לפטור עצמו כקבש לרבנן או
24 פעולת העוף לרבי אלעזר בן עזריה, שכיון שכל חיובו הוא כלפי
25 הבעלים, נפטר הוא במה שיביא הכבש או העוף, שבכך הוציאם
26 ידי חובת נדרם, ועל מה שהקדש נפסד אינו חייב לשלם, שהרי
27 נאמר (שמות כב ו) ונגב מבית האישי, ולא מבית הקדש, וכמו
28 שדרשו לעיל (עו.).

29 רב אקא פריה דרב אקא מתני לה פהדיא - היה שונה את דברי
30 רבא בפרוש ולא בלשון ספק, אמר רבא, האומר הרי עלי עולה,
31 והפריש שור, וכאן אחר ונגבו, פטר עצמו כקבש לרבנן, ופעולת
32 העוף לרבי אלעזר בן עזריה:

משנה

34 הגונב שור, ומכרו חוץ מחלק אחר ממאה שבו, ששייר שור
35 שאותו לא מכר, או שגנב שור שהיתה לו בו שותפות עוד קודם
36 הגניבה, וטבחו או מכרו, ונמצא שלא טבח ומכר באיסור את כל
37 השור, בשני אופנים אלו אינו משלם ארבעה וחמשה, משום שלא
38 מכר את כל השור. וכן תשוחב בהמה שגנב ונתגבלה - מתה
39 הבהמה בדי תוך כדי השחיטה, והשוחב - שקרעו מנחיריו עד ליבו,
40 והמקער - שעקר את סימניו, בכל אלו משלם תשלומי קפל על
41 הגניבה ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמשה על הטביחה
42 והמכירה, שאין אופנים אלו נקראים טביחה:

גמרא

44 מבררת הגמרא: מאי חוץ מחלק ממאה שבו - איזה חלק מהבהמה
45 אם שיירו נחשב שיוך לענין שלא מכר את כל השור להתחייב
46 ארבעה וחמשה.
47 מבארת הגמרא: אמר רב, חוץ מקרב הניתר עמו בשחיטה - דווקא
48 אם שייך חלק הניתר באכילה על ידי שחיטת הבהמה, כגון חלק
49 מבשרה. אך אם שייך מעור הבהמה או מקרינה או מצמרה, שלא
50 השחיטה מתירה אותם באכילה, אינו נפטר. ולי אמר, אף אם מכר
51 כל הבהמה חוץ מגזיותיה - ששייר מצמרה, הוי זה שיוך במכירה

51 שעשו הכהן או הבעל חוב או השומר, משום שהם שלוחיו לגנוב
52 את הבהמה:

גמרא

53 הגמרא מסתפקת בדיני שומרים, ומביאה ראייה ממשנתנו לנידון
54 זה: **בְּעֵי** - הסתפק **אֲמִיר**, האם חכמים תיקנו קנין **מְשִׁיבָה בְּשׂוֹמְרִים**,
55 והשומר מתחייב בשמירה רק משעה שמושר, או לא תיקנו
56 משיכה, והשומר מתחייב בשמירה משעה שקיבל עליו לשומרו.
57 רב יימר פושט את הספק ממשנתנו: **אָמַר רב יימר, הָא שְׂמַע,**
58 ששינינו במשנה, **נָתַנוּ** הגב את השור לכהן **לְכַבּוּרוֹת בְּנוֹ** - לפדיון
59 בנו הבכור, או **לְבַעַל חוֹבוֹ**, או **לְשׂוֹמֵר חָנָם**, ו**לְשׂוֹאֵל**, **לְנוֹשֵׂא שְׂכָר**
60 **וְלְשׂוֹכֵר**, וְהָיָה הַכֹּהֵן או הבעל חוב או השומר **מוֹשְׁבֵוֹ** את השור
61 ו**יוֹצֵא** מרשות הבעלים, ו**מֵת** השור **בְּרִשׁוֹת הַבְּעָלִים** קודם שזכה בו,
62 **פְּטוּר**. ומדייק רב יימר, **מֵאֵי לָאוּ** - האם לא מדובר שהשומר פטור
63 והגב חייב, ו**שְׂמַע מִיָּנָה** שתיקנו **מְשִׁיבָה בְּשׂוֹמְרֵינוּ**, שהרי אם השומר
64 היה חייב באחריות החפץ מיד כשקיבל לשומרו, היה הגב
65 מתחייב גם אם השומר עדיין לא משר. אממר דוחה את הראיה:
66 **אָמַר לֵיהּ** אממר לרב יימר, **לָאוּ** - אין ראייה מהמשנה, משום שיש
67 לפרש שהגב פטור, כלומר שהמשנה דיברה באופן שבעל
68 הבהמה נתן רשות לכהן או לבעל חוב או לשומר ליטול את
69 בהמתו, ובא אחר וגב את הבהמה משם ומשרך אותה, ואם מתה
70 הבהמה ברשות הבעלים, הגב פטור כיון שלא עשה קנין בגניבה,
71 ולא מדובר כלל שהשומר משרך.

72 מקשה רב יימר לאממר: איך אתה מעמיד שהגב משן, **הָא תַּנָּא**
73 **לֵיהּ** - הלא התנא שנה ברישא את דינו של הגונב מבית הבעלים,
74 ומדוע נצרך התנא לשנות דין זה שוב. מתרך אממר לרב יימר:
75 שני דינים שונים הם, **תַּנָּא** - שנה התנא ברישא את דין **הַגָּב שְׂנֵיב**
76 **מִבֵּית הַבְּעָלִים**, שחייב כפל, ו**תַּנָּא** - ושנה התנא כסיפא דין נוסף
77 **שְׂנֵיב שְׂנֵיב מִבֵּית הַשׂוֹמֵר** גם הוא חייב כפל.
78 **אָמַר לֵיהּ רב אשי** לאממר, **לָאוּ תַּדְחִינָהּ** - אין דבריה דחיה לדברי,
79 שכן **מָה לִּי** - מה ההבדל אם מדובר ב**גָּב בְּנֵיב שְׂנֵיב מִבֵּית הַשׂוֹמֵר**, ו**מָה**
80 **לִי** אם מדובר ב**גָּב בְּנֵיב מִבֵּית הַבְּעָלִים**, הרי בשניהם הדין שונה
81 שחייב כפל בין אם גב מבית הבעלים או מבית השומר, וחוזרת
82 הקושיא מדוע התנא כפל דין זה. **אָלָא לָאוּ** - מוכרחים לבאר
83 שמדובר במשנה שהשומר הוציא את הבהמה בשליחות הגב,
84 והשומר פטור והגב חייב, ו**שְׂמַע מִיָּנָה** שתיקנו **מְשִׁיבָה בְּשׂוֹמְרֵינוּ**,
85 שהרי הגב מתחייב בתשלומים רק מחמת משיכת השומר, ולא
86 מיד כשהשומר קיבל על עצמו את השמירה. מסיימת הגמרא: אכן
87 **שְׂמַע מִיָּנָה**.

88 הגמרא מביאה מקורות נוספים לדין זה: **אִתְמַר נְמִי** - כך גם שינינו,
89 **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר**, **כְּדָרְךָ שְׂתִיקְנוּ מְשִׁיבָה בְּלִקְוֹחוֹת**, וקודם המשיכה
90 הלוקח אינו קונה את החפץ, **כֶּף תִּיקְנוּ מְשִׁיבָה בְּשׂוֹמְרֵינוּ**, וקודם
91 המשיכה השומר אינו מתחייב באחריות הפיקדון. ו**תַּנָּא נְמִי הָבִי**
92 - כך שינינו גם בבבביתא, **כְּדָרְךָ שְׂתִיקְנוּ מְשִׁיבָה בְּלִקְוֹחוֹת** **כֶּף תִּיקְנוּ**
93 **מְשִׁיבָה בְּשׂוֹמְרֵינוּ**. ו**כֶּשֶׁם שְׂחַפְרָנְךָ נְקִית בְּכֶסֶף** שהלוקח נתן
94 למוכר, או **בְּשִׁמְרָה** שהמוכר כותב ללוקח, ו**בְּחֻקָּה** - שהלוקח עושה,
95 כבעילת דלת או גזירה או פריצה, **כֶּף גַּם שְׂכִירוֹת נְקִית בְּכֶסֶף**
96 **בְּשִׁמְרָה וּבְחֻקָּה**.

97 הגמרא מבררת את דברי הבבביתא שהשכירות נקנית בכסף בשטר
98 ובחוקה, **שְׂכִירוֹת דְּמָא** - איזו שכירות נקנית כך, **אֵילִמָּא** - אם
99 נאמר

1 וכן אם **נָנַב וְהִקְדִּישׁ** את הבהמה, או **שְׂנֵיב וְהִקְיָה** - מכרה בהקפה
2 ובאשראי, שלא קיבל תמורתה מעות בשעת המכירה, או **שְׂנֵיב**
3 **וְהִחְלִיף** את הבהמה בחפץ אחר, או **שְׂנֵיב וְנָתַן** את הבהמה **בְּמִתְנָה**,
4 או **שְׂנֵיב וְפָרַע** בה את חובו, או **שְׂנֵיב וְפָרַע בְּהִקְיָהּ** - שמכרו לו
5 סחורה בהקפה, ונתנה בפירעון ההקפה, או **שְׂנֵיב וְשָׁלַח** את
6 הבהמה כ**כְּפִלּוֹנוֹת בְּבֵית חֵמִיו** - מתנות שדרך החתן לשלוח
7 לארסתו, בכל אלו **מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי אֲרֻכָּהּ** ו**חִמְשָׁה** כמכירה.
8 שואלת הגמרא: **מֵאֵי קָא מְשַׁמַּע לָן הַבְּרִייתָא** באופנים אלו. מבארת

9 הגמרא, **אֲשַׁמְעִינוּ רִישָׁא** - הרישא מחדשת **שְׂנֵיב וְנָתַן לְאָחֵר וְיִטְבַּח**
10 חייב משום **דִּישׁ שְׁלִיחַ לְרַבֵּר עֲבִירָה** - שלענין מכירה או טביחה
11 חייב אף אם לא טבח הוא עצמו אלא שלח שליח שיעשה כן, ו**אִף**
12 **עַל גַּב הַבְּבָל הַתּוֹרָה בּוֹלָה אֵין שְׁלִיחַ לְרַבֵּר עֲבִירָה** - השולח את
13 חברו לעבור על אחת ממצוות התורה, אין המשלח חייב על
14 מעשה העבירה שעשה השליח בשליחותו, אלא השליח הוא
15 שחייב על העבירה שעשה, מכל מקום **הָכָא** - לענין טביחה
16 ומכירה **יֵשׁ שְׁלִיחַ לְרַבֵּר עֲבִירָה**, וחייב המשלח. ו**מֵאֵי מְעָמָא**, משום
17 שנאמר (שמות כא לו) **וְיִטְבַּחְוּ וְיִמְכְּרוּ**, ויש להקיש את הטביחה
18 למכירה, **מָה בְּכִירָה דְּלֵא אֲפִשְׁרֵי דְּלֵאוּ** על ידי אחר - כשם
19 שהמכירה אי אפשר שתיעשה אלא בצירוף אחר שקונה את
20 הבהמה, **אִף מְכִירָה עַל יְדֵי אָחֵר מְחִיב** - כך בטביחה חייבה התורה
21 אף באופן שנעשית בצירוף אחר, והיינו ששלח שליח לטבח את
22 הבהמה.

23 **וְאֲשַׁמְעִינוּ סִיפָא** - והסיפא מחדשת **שְׂנֵיב וְהִקְדִּישׁ** חייב, והטעם
24 משום ש**מָה לִּי** אם **מְכָרוֹ לְחֵדוּשׁ** ו**מָה לִּי** אם **מְכָרוֹ לְשִׁמּוּם**, בשניהם
25 מוציא הגב החפץ מרשותו לרשות אחרת וחייב עליה:

משנה

26 אין הגב חייב בתשלומי כפל וד' וה' עד שיעשה קנין בחפץ הנגב.
27 המשנה מבארת אופנים שלא קנה את הגניבה והוא פטור, ואופנים
28 שקנה את הגניבה והוא חייב: **נָנַב** שור או שה **בְּרִשׁוֹת** ו- **מרשות**
29 **הַבְּעָלִים**, ו**יִטְבַּח וְיִמְכַר** אותו לאחר שהוציאו חוץ **מְרִשְׁוֹתָם** של
30 הבעלים, ובשעה שהוציאו ומשכו נעשה עליו גב וקנה את
31 הגניבה, או **שְׂנֵיב** שור או שה בקנין משיכה כשהיו חוץ **מְרִשְׁוֹתָם**
32 של הבעלים, ו**יִטְבַּח וְיִמְכַר** אותו **בְּרִשְׁוֹתָם** של הבעלים. או **שְׂנֵיב** שור
33 או שה ו**יִטְבַּח וְיִמְכַר** אותו חוץ **מְרִשְׁוֹתָם** של הבעלים. בכל אופנים
34 אלו, **מְשַׁלֵּם תְּשֻׁלוֹמֵי אֲרֻכָּהּ** ו**חִמְשָׁה** על הטביחה והמכירה. **אֲבָל**
35 **אם נָנַב וְיִטְבַּח וְיִמְכַר בְּרִשְׁוֹתָם** של הבעלים, **פְּטוּר** מכפל וד' וה' מפני
36 שהבהמה נשארה ברשות הבעלים, ולא עשה בה קנין.

37 המשנה מבארת אופנים נוספים שהגב נפטור מכפל: הָיָה הגב
38 **מוֹשְׁבֵוֹ** את השור ו**יוֹצֵא** מרשות הבעלים, ו**מֵת** השור **בְּרִשְׁוֹת**
39 **הַבְּעָלִים** קודם שהספיק לקנותו במשיכה, **פְּטוּר** לגמרי. אבל אם
40 **הִנְבִּיחוּ** ברשות הבעלים, או **הוֹצִיאוּ מְרִשְׁוֹת הַבְּעָלִים**, ו**מֵת** השור,
41 חָיִיב כפל, שהרי עשה קנין בשור ונעשה עליו גב. וכן אם **נָתַנוּ**
42 הגב את השור או את השה לכהן ובעודו ברשות הבעלים
43 **לְכַבּוּרוֹת בְּנוֹ** - לצורך פדיון בנו הבכור, או **לְבַעַל חוֹב** לפריעת
44 חובו, או **לְשׂוֹמֵר חָנָם**, או **לְשׂוֹאֵל**, או **לְנוֹשֵׂא שְׂכָר** ו- לשומר שכר
45 **וְלְשׂוֹכֵר**, וְהָיָה הכהן או הבעל חוב או השומר **מוֹשְׁבֵוֹ** - מושך את
46 הבהמה, ו**מֵת** השור או השה **בְּרִשְׁוֹת הַבְּעָלִים** קודם שזכו בו, **פְּטוּר**
47 הגב מתשלומין, שהרי עדיין לא נעשה קנין בגניבה. אבל אם
48 הכהן או הבעל חוב או השומר **הִנְבִּיחוּ** או **שְׂחִיצוּ** את השור
49 **מְרִשְׁוֹת הַבְּעָלִים**, ו**מֵת** השור, חָיִיב הגב בתשלומין על ידי הקנין
50

בבא קמא. פרק שביעי - מרובה - דף עט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" רנה

תוספות

רש"י

1 והקוף. מכר באמנה ואשראי ולא קיבל דמים: **גַּב וּפְרַע בְּהִקְפּוּי**. שהקפוי חבירו פרקמטאי
2 באשראי ופרע לו בהמה זו: **מִתְנָה'** וּמְכָרוּ חוּץ מִרְשׁוֹתָיו. כשהוציא מרשותו נעשה
3 עֲלָיו גַּב (לרב הודיה) וקָנָא: או שֶׁגַּב חוּץ מִרְשׁוֹתָיו. קָנָא במשיכה מיד ונעשה גַּב עליו
4 אָבֵל גַּב וְטָבַח וּמָכַר בְּרִשׁוֹתָיו פְּטוּר דְּלֹא נִעְשָׂה עָלָיו גַּב: הֵיךְ. גַּב מוֹשְׁכוֹ יוֹצֵא פְּטוּר
5 מִכְּלוּם: הִגְבִּיתוּ. אָפִי בְּרִשׁוֹת בְּעָלִים שֶׁהָיָה
6 הַגְּבִיחָה קוּנָה כָּכֵל מִקּוּם בְּמִסְכַּת קְדוּשֵׁיךָ (בה פה):
7 נִתְּנוּ. בְּעָלָיו לְכַבּוּרוֹת בְּנוֹ לְכַתּוּב בְּה' סְלָעִים שֶׁל
8 פְּדִיּוֹן הַבֵּן ל"א נִתְּנוּ גַב לְכַבּוּרוֹת בְּנוֹ וְנִתְּנוּ לוֹ
9 שֶׁם בְּמִקּוּם שֶׁגָּבּוּ לְשׁוֹמֵר תָּמָּם וְלִשְׂאֵל: הֵיךְ
10 מוֹשְׁכוֹ. הַכְּתוּב אוֹ בַעַל חוֹב אוֹ הַשּׁוֹמֵר וּמֵת
11 בְּרִשׁוֹת בְּעָלִים: פְּטוּר. הַגַּב מִכְּלוּם וְלִשׁוֹן
12 אֲחֵרִינָא עֵינָךְ הָאִי חַיִּיב אֲגַבְּךָ קָאִי דְמַחֲיִיב גַּב
13 בְּקַנְיָן שְׁלוּחֵי דָאִי נִבְטָחוּ בְּעָלָיו מֵאִי חַיִּיב נָהִי
14 דְשׂוֹאֵל מִצִּי מְלִימָר חַיִּיב בְּאוֹתוֹסן אֵלָא שֶׁאֵר
15 שׁוֹמְרִים מִי חַיִּיבֵי בְּמִתְּנָה כְּדָרְכָהּ עוֹדוּ לְגַבֵּי כְּתוּב
16 וּבַעַל חוֹב מֵאִי חַיִּיב וּפְטוּר אִיכָא בְּפִסְדֵי וְלֹא
17 הַפְּסִיד מְבַעֵי לִיה: **גַּב'** תִּיקְנֵנוּ מְשִׁיכָה בְּשׁוֹמְרִים.
18 שֶׁלֹּא יִתְחַיֵּב שׁוֹמֵר בְּשִׁמְרִיחָה עַד שִׁמְשׁוּרָה: מֵאִי
19 לֹאִי. הֵיךְ מוֹשְׁכוֹ שׁוֹמֵר וּמֵת חַיִּיב גַּב בְּמִשְׁכִּת
20 שׁוֹמֵר: לֹא גַב. הֵיכִי קָאֲמַר נָתַן בַּעַל הַבֵּית
21 לְכַבּוּרוֹת בְּנוֹ כִּי וְכָא גַב לְגוֹבְנָה מִשֶׁם הֵיךְ
22 מוֹשְׁכוֹ יוֹצֵא כּוֹ:
שְׂכִירוֹת
16 אוֹ לְבַעַל חוֹב לְשׁוֹמֵר חָנָם לְשׂוֹאֵל לְנוֹשֵׂא שְׂכָר וְלִשְׂכֹּר וְהֵיךְ מוֹשְׁכוֹ וּמֵת בְּרִשׁוֹת הַבְּעָלִים
17 פְּטוּר הַגְּבִיחָה אוֹ שְׂהוּצִיאוֹ מִרְשׁוֹת הַבְּעָלִים וּמֵת חַיִּיב: **גַּב'** עָנִי אֲמִימָר תִּיקְנֵנוּ מְשִׁיכָה
18 בְּשׁוֹמְרִים אוֹ לֹא אָמַר רַב יִימָר ת"ש נִתְּנוּ לְכַבּוּרוֹת בְּנוֹ אוֹ לְבַעַל חוֹב לְשׁוֹמֵר חָנָם וְלִשְׂוֹאֵל
19 לְנוֹשֵׂא שְׂכָר וְלִשְׂכֹּר הֵיךְ מוֹשְׁכוֹ יוֹצֵא וּמֵת בְּרִשׁוֹת הַבְּעָלִים פְּטוּר מֵאִי לֹא שׁוֹמֵר וְש"מ
20 תִּיקְנֵנוּ מְשִׁיכָה בְּשׁוֹמְרֵינָא אָמַר לִיה לֹא גַב הָא תִּנָּא לִיה רִישָׁא תִּנָּא גַב שֶׁגָּבּוּ מִבֵּית הַבְּעָלִים
21 וְתִנָּא גַב שֶׁגָּבּוּ מִבֵּית שׁוֹמְרֵינָא אָמַר לִיה רַב אִישִׁי לֹא תִדְרַחֲיִיה מֵה לִי גַב שֶׁגָּבּוּ מִבֵּית שׁוֹמְרֵי
22 מֵה לִי גַב שֶׁגָּבּוּ מִבֵּית בְּעָלִים אֵלָא לֹא שׁוֹמֵר וְש"מ תִּיקְנֵנוּ מְשִׁיכָה בְּשׁוֹמְרֵינָא ש"מ אִיתְמַר
23 נִמְי אָמַר ר' אֶלְעָזָר בְּרַדְרָךְ שְׁתִּיקְנֵנוּ מְשִׁיכָה בְּלִקְוֹחוֹת פֶּד תִּיקְנֵנוּ מְשִׁיכָה בְּשׁוֹמְרֵינָא תִּנָּא נִמְי הֵיכִי
24 בְּרַדְרָךְ שְׁתִּיקְנֵנוּ מְשִׁיכָה בְּלִקְוֹחוֹת פֶּד תִּיקְנֵנוּ מְשִׁיכָה בְּשׁוֹמְרֵינָא וְכִשֶׁם שְׁתַּקְרַעַק עֲנִיָּת בְּכֶסֶף
25 בְּשֹׁטֵר וּבְחֻזְקָה פֶּד שְׂכִירוֹת נִקְנִית בְּכֶסֶף בְּשֹׁטֵר וּבְחֻזְקָה שְׂכִירוֹת דְּמֵאִי אוּלְיָמָא
שְׂכִירוֹת
הַסְפִּינָה (שֶׁם) מִשְׁמַע שְׂהָם עֵינָךְ וְלֹא שִׁיךְ כֹּאן כֵּל הֵיכָא דְּפִלְגִי רַב אַחָא וְרִבְיָא הִלְכָה כְּרִבְנָא לְקוּלָא:
נִתְּנוּ לְכַבּוּרוֹת בְּנוֹ אוֹ לְבֵית. אוֹתוֹ לִשׁוֹן שְׂפִירָשׁ בְּקוֹנְטָס דְּאֲבַעְלִים קָאִי רְחוּק מֵאֵד חֵדָא שְׂרִיךְ לְפֹרֵשׁ לְאוֹתוֹ לִשׁוֹן שְׁמַת בְּפִשְׁיֵיהּ וְלֹא כִי אִרְחִיחָה וְעוֹד לְשׁוֹן חַיִּיב וּפְטוּר לֹא שִׁיךְ אֲבַבְרוֹת
בְּנוֹ וּבִיחַ הָרִיךְ לְחִדּוֹת דְּמִשׁוֹם אֲחֵרִינָא נָקַט חַיִּיב וּפְטוּר וְעוֹד דְּבַחוּסְפָּתָא (פ"ו) קִנְיֵי הַגְּבִיחוֹת אוֹ נִתְּנוּ לְכַבּוּרוֹת בְּנוֹ מִשְׁמַע דְּאֲגַבְּךָ קָאִי דָאִי אֲבַעְלִים מֵה צְרִיךְ הַגְּבִיחָה וְהָא בִּידִידָהּ הוּא
וְעוֹד דְּרָאִיָּה דְּמִייתֵי מִמְתַּנֵּי בְּקַמְרָא אֲבַעְיָא דְּתַקְנֵנוּ מְשִׁיכָה בְּשׁוֹמְרִים אִי אֲפִשֵׁר לִישְׁבָּה לְהֹאִי לִישְׁבָּה לִפִּי מֵה שְׁמַפְרֵשׁ בְּגַמְי וְלֹא שְׂפִירָשׁ בְּקוֹנְטָס נִתְּנוּ לְכַבּוּרוֹת בְּנוֹ הוּא עֵינָךְ
דְּמַתְחַיֵּב הַגַּב בְּמִשְׁכִּת הֵיךְ וְאִי אֲמֵאִי מַתְחַיֵּב בְּמִשְׁכִּת וְהָא אֵין שְׁלִיחַ לְדַבְרֵי עֲבִירָה וְי"ל דְּהַנְהוּ לֹא יִדְעֵי דְאֵתִי לְיָדִיהּ בְּאִיסְרָא אֵלָא סְבוּרִין שְׁתֵּיהּ שֶׁלוֹ וּבִין לְלִישְׁנָא דְּמַפְרֵשׁ בְּפִיק
דְּבָבָא מְצִיעֵי (ה' ו') (שם) טַעְמָא דְאֵין שְׁלִיחַ לְדַבְרֵי עֲבִירָה מִשׁוֹם דְּשְׁלִיחַ רַב חֵיבָא הוּא וְדַבְרֵי הָרַב וְדַבְרֵי הַתְּלַמִּיד דְּבָרֵי מִי שׁוֹמְעִין וּבִין לְלִישְׁנָא דָאִי בְּעֵי מַעֲיָד אִי בְּעֵי לֹא עֲבִיד אֵין שִׁיךְ
לְכֹאֵן דְּהִתְקַם אִי יוֹדַע שֶׁהַשְׁלִיחַ יַעֲבֹר אָבֵל כֹּאן יוֹדַע הוּא שִׁיקָח מֵאִתְרֵי שְׂהוּא סְבוּר שְׂהוּא אֵין שְׁלִיחַ ע"י אֲחֵר אִי סְבִיחָה כִּי דְלִמָּא דְּוָקַב כְּשִׁבְבוֹר שְׂהוּא שֶׁלוֹ כִּינָא דְלִיכָא יוֹתֵר:
וְעִינֵין תּוֹס קְדוּשֵׁינָא מִב: ד"ה אֲמֵאִי:
הִתְקַנְנוּ מְשִׁיכָה בְּשׁוֹמְרֵינָא אוֹ לֹא. הָא לֹא מְבַעֵי לִיה אִי מִשְׁמַע מְשִׁיכָה וְאוֹ מִשְׁמַע מִלְּאָבְהָ וּמִתְחַיִּיבֵים כֵּל חוֹד חוֹד כְּרִינָה שׁוֹמֵר חָנָם בְּפִשְׁיֵיהּ וְשׁוֹמֵר שְׂכָר בְּגִיבָה וְאֲבִידָהּ וְשׂוֹאֵל בְּאוֹסְנֵין
דְּפִשְׁטָא דְּמִשְׁמַע מְשִׁיכָה מִתְחַיִּיבֵים דָּאִם לֹא כֵן מֵאִימְתֵי דְּבַחְשׂוֹאֵל (כ"מ ד' צח: ושם) תָּנַן אִם אָמַר לוֹ הַשׂוֹאֵל שְׁלַח וְשִׁלְחָה וּמֵתָהּ חַיִּיב וּמִגְּבָרָא אָמַר פְּרַה בְּמִשְׁכִּיחָה וּבְשִׁמְעִיתָן
דְּשׂוֹאֵל קְדוּשָׁתָא (שם צט.) אָמַר אִי תְּאוּנְסִים מִי פֶּרַה דְּמִשְׁמַע שְׂאֵלָה אֵלָא אוּרִי' דְּמַבְעִי לִיה בְּשׂוֹאֵל וְשׁוֹכֵר אִי מְצִי מִשְׂאֵל מוֹסְפִיר לְמִיחָדֵי בִיה אָפִי מִשְׁךְ עַד שִׁתְּחַיִּיל בְּמִלְּאָבָה אוֹ
לֹא דְאִיכָא לְמִד' דֵּב שׂוֹאֵל קוֹרְדוּם מַחְבִּירוֹ בִּיקַע בּוֹ קָנָא לֹא בִיקַע בּוֹ לֹא אֲבִיקַע בּוֹ לֹא בְּקֶרֶה עַד שִׁיעֵשָׁה בְּהַ מִלְּאָבָה וּפְשִׁיט לִיה מִמְתַּיִתוֹן דְּנִתְּנָה לְכַבּוּרוֹת בְּנוֹ דְקִנְיֵי
הַגְּבִיחָה אוֹ שְׂהוּצִיאוֹ מִרְשׁוֹת בְּעָלִים וּמֵת חַיִּיב מֵאִי לֹא שׁוֹמֵר וּמִדְּמַתְחַיֵּב גַּב אֲמַשְׁכִּית שׁוֹמֵר ש"מ דְּמִשְׁכִּיחָה גְּמוּרָה הוּא שְׂאֵין יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ שְׂאֵם הֵיךְ יָכוֹל לְחַזֵּר בּוֹ לֹא הֵיךְ מַתְחַיֵּב
בְּמִשְׁכִּיחָה וְשִׁנֵּי לֹא גַב שֶׁהֵיךְ גַּב מוֹשְׁכָה מִבֵּית שׁוֹמְרִים וְתָנָא גַב שֶׁגָּבּוּ מִבֵּית שׁוֹמְרִים וּמִיִּירֵי שֶׁלֹּא נָתַן לְכַבּוּרוֹת בְּנוֹ וּלְבַעַל חוֹב לְגַמְרֵי דֹאִיכִי הוּוּ בְּעָלִים וְלֹא שׁוֹמֵר אֵלָא אֲפוּתִיק
בְּעִלְמָא עֵשָׂה לְהֵם שְׂאֵם לֹא יִפְרַע עוֹד יִפְלוּנֵי שִׁיחָא קְנוֹ לְהֵם רַב וְהוּנָא דְאָמַר בְּפֶרֶק הַשׂוֹאֵל דְלֹא בִיקַע בּוֹ מְצִי מִשְׂאֵל הָרַב בִּיה הָרַב חַיִּיב וְלֹא חִישַׁל לְפִרְכָא דְבִקְסוּמָךְ מֵה לִי גַב
מִרְשׁוֹת שׁוֹמֵר מֵה לִי גַב מִרְשׁוֹת בְּעָלִים וּבְהֵאֲשִׁר מְקַדֵּשׁ (קְדוּשֵׁין ר' חז: ושם) אִיכָא תָנָא פְּרַה הוּנָא דְאָפִי: בְּמִלְּחָה יָכוֹל לְחַזֵּר לִי לְמֵן שְׂאֵל הַשׂוֹאֵל כִּיֵּשׁ שְׂאֵלָה וְגו' מִקְּלוּטוֹת בְּדָבָר דְלִרְבִּי
הוּנָא לֹא תַקְנֵנוּ מְשִׁיכָה בְּשׁוֹמְרֵינָא וְלֹא תַקְנֵנוּ בְּרַקְאָמַר הַתָּם וּפְלִיגָא דְר' אֶלְעָזָר נִמְי דְּמֵאֲרוּחִיתָא יָכוֹל לְחַזֵּר אֵלָא שְׁתַּחֲבִיבֵים תַּקְנֵנוּ דְלֹא מְצִי הָרַב בִּיה מִשְׁמַע מְשִׁיכָה וְעוֹד קָאֲמַר שְׂהוּ
וּפְלִיגָא אֲרַדְרֵי אֲמֵי דְאָמַר ר' אֲמֵי הַמְשַׁלֵּל קוֹרְדוּם שֶׁל הַקְּדֵשׁ לְחַבִּירוֹ מַעַל וְחַבִּירוֹ מוֹתָר לְבַקַּע בּוֹ לְכַתְּחִילָה מִשְׁמַע דְּסָבַר דְקַנְהָ מֵאֲרוּחִיתָא דָאִי מוֹרְדָנָן וּמַעַל מִשׁוֹם דְּמַדְרָגָנָן אֵין יָכוֹל
לְחַזֵּר כִּמְנוֹ נִתְּנָה לְכָל בְּפֶרֶק הַזֶּה (כ"מ ד' מה: ושם) אִיכִי הָרַב חֵיבָא חֵיבָא דְאֵתִי לִידֵי קוּלָא דְחַבִּירוֹ מוֹתָר לְבַקַּע בּוֹ לְכַתְּחִילָה:
הוֹסְטָמָן

1 **שְׁהֶמְיִן** בחורשין. פי' הטמין עצמו וסיד' שהלך בחשאי וקטב בהקמה במקום שהוא
2 ומשה' פריך וזא לא משך:

3 **כִּיּוֹן** דראוהו גזלן הוא. כלומר שעשה במקום גלוי ולא דמי לגונב בבית או בחצר. **וְרַבִּי**
4 יוחנן הוא דמטמר כו'. למיד' בהבוסה (לעיל דף נו. וסג) דר' יוחנן לטטים מזויזין כיון

5 דמטמר מאניש' גנב הוא אצטריך להאי טעמא
6 דלמיד' דגזלן הוא לר' יוחנן לא צריך להאי
7 טעמא כלל:

8 **מַפְנֵי** מה החמירה תורה כו'. בטוען טענת גנב
9 וטענת גזלן לא שייך האי טעמא כלל:

10 **אִין** מגדלין בהמה דקה. אפי' בבית קאמר
11 דלרעות אפי' בהמה גסה אסור בדאמרין

12 קזה בורר (טסורין דף כה) רועה שאמרו אחר
13 רועה בהמה גסה ואחר רועה בהמה דקה ואי'

14 והא דמסקי התם דרבא מגדלין אייתמר דמגדלין
15 בהמה דקה בארץ ישראל פסולין בחוצה לארץ

16 כשרים מגדלי' בהמה גסה אפי' בא"י כשרים מאי
17 קמשמע לן דהא דבבב' כשרים מתני' היא

18 דאפי' בסוריא שרי כ"ש בחו"ל ויש לומר דרדאי
19 לא אצטריך אלא אידי' דאמר דבא"י פסולין

20 קמסוים דבבב' כשרים ומגדלי' בהמה גסה
21 דאפי' בא"י כשרים אצטריך לאשמעוין דאי

22 ממונתוין והא אמנא דאפי' גסה אסור והא
23 דנקט דקה לאשמעוין דאפי' דקה שרי בסוריא

24 ונראה דקה דאמרין בפ"ק דב"מ (דף ה) דרועה
25 בהמות של אחרים כשר דאין אדם חוטא ולא לו

26 היינו דוקא גסה שמוחר לגדל אבל דקה בא"י או
27 בבבל לרב אין נראה לחלק בין מגדל שלו לשל

28 אחרים דהא אפי' קשורה בכרעי המשה אסור
29 ולא בדברי המפרש לקמן דסבר רב הונא שמוחר

30 למסור לאשתו כמו שמוחר לרועה ולכך היתה
31 מנשרת להו וחבה דהא כיון בבבל בא"י לבהמה

32 דקה אין לו לחלק בין על ידי עצמו בין ע"י
33 אחרים ונתנו עיני דאכלי ודשלי' בהדרעא

34 בחוקת הבתים (כ"ב דף לו.) וקאמר שאני עיני
35 דמסירי לרועה אף על גב דנהדרעא היא בכל

36 שמא לא היו כל פך ונחרים על דברי רב שאמר
37 בכל בא"י לבהמה דקה שגם רב הונא לא החמיר

38 וכן משמע דאפי' ע"י אחרים אסור מדלא מסר
39 ההוא חסיד בהמה לרועה וכן בעלי בתים

40 שגבלו מסתמא לא היו מרעין בעצמן את צאנן
41 ורועה שעשה תשובה מי לא עסקין שמוצא

42 אחרים שרעו לו ואפי' הוי קאמר ימכור על יד'
והטבת

שכירות דמטלטלין מטלטלי' בני שטרוא ניהו אמר
רב חסדא שכירות דקרקע: אמר ר' אלעזר ראוהו

שהטמין בחורשין וטבח ומכר משלם תשלומי ארבעה
ותמישה אמאי הוא לא משך א"ר חסדא שהכנישה

במקל אמרי וכיון דראוהו גזלן הוא כיון דקא מטמרי
מנייהו גנב הוא ואלא גזלן הכי דמי אמר ר' אבהו

בגזן בנייהו בן יהודע שנאמר ויגול את החנית מיד
המזרי ויהרגהו בחניתו ר' יוחנן אמר בגזן פעלי שכס

שנאמר וישימו לו בעלי שכס מארבים על ראשי
ההרים ויגולו [את] כל אשר יעבר עליהם בדרך

ור' אבהו מאי טעמא לא אמר מהאי אמר לך כיון
דמטמרי איטמורי לא גזלני ניהו ור' יוחנן הוא דקא

מטמרי דלא ניהויהו אינשי ויערקו מנייהו שאלו
תלמודיו את רבן יוחנן בן זכאי מפני מה החמירה

תורה בגנב יותר מגזלן אמר להו זה השוה כבוד עבד
לכבוד קונו וזה לא השוה כבוד עבד לכבוד קונו

בביבול עשה עין של מטה פאילו אינה רואה ואוון
של מטה פאילו אינה שומעת שנאמר הוי הפעמקים

מה' לסתור עצה והיה במחשך מעשיהם וגו' וכתיב
ויאמרו לא יראה יה' ולא יבין אלהי יעקב וכתיב

כי [אמר] עוב ה' את הארץ ואין ה' רואה (תנא)
אמר ר' מאיר משלו משל משהו רבן גמליאל למה

דחבר דומה לשני בני אדם שהיו בעיר ועשו מזשה
אחד זימן את בני העיר ולא זימן את בני המלך

ואחד לא זימן את בני העיר ולא זימן את בני המלך
איזה מהו עונשו מרובה הוי אומר זה שזימן את

בני העיר ולא זימן את בני המלך אמר רבי מאיר
בא וראה כמה גדול פח של מלאכה שור שביטלו

ממלאכתו חמשה שה שלא ביטלו ממלאכתו ארבעה
אמר רבן יוחנן בן זכאי בא וראה כמה גדול כבוד

הבריות שור שהלך ברגליו חמשה שה שהרכיבו על
ברגליו ובמדרות של ארץ ישראל אין מגדליו תרנגולין בירושלים מפני הקדשים ולא בהנים

בארץ ישראל מפני הטהרות אין מגדליו חזירין בכל מקום לא יגדל אדם את הכלב אלא אם כן היה קשור בשלשלת אין

פורסין נישוכים לזונים אלא אם כן היה רחוק מן הישוב ל' רים: **גמ'** ת"ר אין מגדליו בהמה דקה בא"י אבל מגדליו

בחורשין שבארץ ישראל בסוריא אפילו גישוב ואין צריך לומר בחוצה לארץ תנאי אידך אין מגדליו בהמה דקה בארץ ישראל

אבל מגדליו במדבר שביחודה ובמדבר שבספר עכו ואף על פי שאמרו אין מגדליו בהמה דקה אבל מגדליו בהמה גסה

לפי שאין גזרין גזרה על הצפור אלא אם כן רוב צבור יכולין לעמוד בה בהמה דקה אפשר להביא מחוצה לארץ בהמה גסה

גסה אי אפשר להביא מחוצה לארץ ואף על פי שאמרו אין מגדליו בהמה דקה אבל משהה הוא קודם לרגל שלשים יום

וקודם משהה בנו ל' יום ובבלבד שלא ישעה את האחרונה שלשים יום דסד"א דאי נפק ליה רגל ומכי ובנה עד השתא

אפתי לא מלו ליה תלתין יומין לא נימא תלתין משרא שרי ליה לשהויי אלא כיון דנפק ליה רגל לא מפעי ליה לשהויי

והטבת

1 שכירות דמטלטלי. שהשכיר לו בליה בני שטרוא ניהו. בתמיה הא לא מקנו מטלטלין

2 אלא במשיכה בדאמרין בקדושין (דף כו.) ונהי נמי דמקנו בכספא לענין קבולי מי שפרע

3 מיהו בשטר לא מיקנו מידי דדברים בעלמא ניהו בדאמרין בהקוב (כ"מ דף מט.) דברים

4 אין בהם משום מחוסרי אמנה: שהטמין בחורשין. שנטמן בעיר לגונב בהמות הרעות שם:

5 וכוון דראוהו גזלן הוא. ולא דומה לגנב בפני

6 שנים דהתם אע"ג דחוון ליה שאר אינשי לא

7 מיסתפי מנייהו דמימרי אמר לא מנייהו

8 שקילנא מידי אבל חורשין מרעה לכל היא ולא

9 נדע דמנא ניהו דה בהמה וכיון דלא מיסתפי

10 מבולי עלמא גזלן הוא: החמירה תורה. לשלם

11 כפל ארבעה וחמשה: השוה כבוד עבד. לא ירא

12 מפני אדם בדרך שלא ירא מהקביה אבל גנב לא

13 השוה עבד לקונו אלא כיבוד העבד יותר מקונו

14 שהוא ירא מפני אדם ומעין של מעלה לא נוקה:

15 לפתרי עצה. כמו להסתיר יועץ במסתרים לגונב

16 להרע: שה שהרכיבו. הגבגב על כתיפו וזלזל את

17 עצמו בו לפיכך היקל הקביה עליו בתשלומין:

18 **מתני'** אין מגדליו בהמה דקה בארץ ישראל.

19 משום ישוב א"י שמכער את השדות וכל שדות

20 א"י נתמן דישאל: אבל מגדליו בסוריא: ארם

21 עובד דודו כפישה וקסבר דלא שמה כיבוש

22 והואי בחוצה לארץ ובחוצה לארץ מותר לגדל

23 דלא חישינן לישוב ואם יסירו שדות אחרים

24 ישלמנה: אין מגדליו תרנגולין בירושלים: אפי'

25 ישראל: מפני הקדשים. שישאל אובלים שם

26 בשר שלמים ותודה ומעשר בהמה ודרך

27 תרנגולים לנכר באשפה שמא יביאו עצם

28 כעגשה מן חורשן ויטמאו את הקדשים: ולא

29 יגדלו בהנים תרנגולין. בכל א"י מפני הטהרות.

30 שהבהנים אובלין תרומה הן צריכין להודיר

31 בטהרות: חזירין. טעמא מפרש בגמרא: את

32 הכלב מפני שנשוך ומנבח ומפלת אשה

33 מיראתו: נישוכים. חמים שלא ילכדו כהן זיני בני

34 דישוכו: שלשים רים. ארבע מילין: **גמ'**

35 בחורשין. ביערות כדמתרגמינן בעיר חורשין:

36 בהמה גסה. צריכה בישוב למשאו ולחרישה:

37 שלא ישעה האחרונה שבתו שלשים יום. לקח

38 בהמות קודם לרגל שלשים יום וקמור לרגל לא

39 יאמר הרני שחט את המוקדמות ומאחר את

40 האחרונות אף לאחר הרגל עד מלאת שלשים

41 יום למקחו:

והטבת

56 הגמרא מביאה משל לכאר את ההבדל שבין גגב לגולן: (תניא) 57
 58 אָמַר רַבִּי מֵאִיר, מְשָׁלוּ מְשָׁלוּ מְשׁוּם [ו- בשם] רַבִּין מְמִילָא, לְמַה הַדְּבָר
 59 דְּיָמָה, לְשׂוּנֵי בְּנֵי אֲרָם שְׁהָיוּ פְעִיר וְעָשׂוּ מְשִׁתָּה, אֶחָד מֵהֶם וַיִּמְנֹן אֶת
 60 בְּנֵי הָעִיר לְמִשְׁתָּה וְלֹא וַיִּמְנֹן אֶת בְּנֵי הַמְּלָךְ, וְאַחֵר - הַשְּׂנִי לֹא וַיִּמְנֹן
 61 אֶת בְּנֵי הָעִיר וְלֹא וַיִּמְנֹן אֶת בְּנֵי הַמְּלָךְ, אֵיזָה מִתְּנוּ עֲוֹנוֹ מִרְבָּה, הָיוּ
 62 אוֹמְרִים, שְׁוֹה שְׂוִימָן אֶת בְּנֵי הָעִיר וְלֹא וַיִּמְנֹן אֶת בְּנֵי הַמְּלָךְ עֲוֹנוֹ
 63 מִרְבּוֹה מִמֵּי שְׁלֹא וַיִּמְנֹן אַף אַחֵר, מִפְּנֵי שְׁהָיוּ אֲדָם וְלֹא מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
 64 יוֹתֵר מִבְּנֵי הַמְּלָךְ. וְכַמוֹן כֵּן גִּבְּגַב שִׁירָא מִבְּנֵי אֲדָם וְלֹא מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
 65 הוּא, עֲוֹנוֹ שְׁמוֹר יוֹתֵר מִגּוֹלָן שְׁלֹא יֵרָא לֹא מִבְּנֵי אֲדָם וְלֹא
 66 מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.
 67 הגמרא מבארת מדוע הטוב שור משלם חמישה והטוב שר
 68 משלם ארבעה: אָמַר רַבִּי מֵאִיר, כֹּא וַיָּרָא בְּפָה גְדוֹל כֹּא שְׁל
 69 מְלָאכְתָּה, שְׁהִטּוּב או מוכר שור, שְׁבִיבִילוּ אֶת בַּעַל הַשׁוֹר
 70 מְמִילָאכְתָּה, מְשָׁלוּ מְשָׁלוּ, אַבַּל הַטּוֹב או מוכר שור, שְׁלֹא בִיבִילוּ
 71 אֶת בַּעַל הַשָּׂה מְמִילָאכְתָּה, שְׁהָרִי אֵין דָּרְךְ לַעֲבוֹד עִם שָׂה, מְשָׁלוּ
 72 רַק אֲרֵבְקָה. טַעַם נוֹסֵף לַחֲלֹק בֵּין שׁוֹר לַשָּׂה: אָמַר רַבִּין יוֹהֲנָן בְּן זְבַדִּי,
 73 כֹּא וַיָּרָא בְּפָה גְדוֹל כְּבוֹד הַכְּרוֹתִים, שְׁשׁוֹר שְׁהָלֵךְ בְּרַגְלָיו וְהִגְבַּח לֹא
 74 הַתְּבוּהָ לְנוֹשֵׂא עַל כַּתְּפֵיו, אִם טַבְּחוּ או מוכרו משלם חֲמִשָּׁה, אַבַּל
 75 בְּשָׂה שְׁהַגְבַּח הַכְּרוֹתֵינוּ עַל כַּתְּפֵינוּ וְזוֹלוּ בַּעֲצָמוֹ, אִם טַבְּחוּ או מוכרו
 76 משלם רק אֲרֵבְקָה.

משנה

76 אחרי ששינוי דיני נזיקין של בהמה מדאורייתא, המשנה אומרת
 77 דינים דרבנן הנוגעים לבהמות: אֵין מְגַדְלִין בְּהֵמָה דְּקָה - צֹאן בְּאֶרֶץ
 78 יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שְׁהִיא אוֹכֵלֵת אֶת הַזֵּרְעִים שְׁבִשְׁדוֹת, וּמִפְּסִידָה אֶת
 79 שְׁדוּתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֶבֶל מְגַדְלִין פְּסוּרִיא - אִרְם צוּבָה שְׁכַבְשָׁה
 80 דוֹד, שְׁאֵין בָּהּ מְשׁוּם יִשׁוּב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבְמִקְדוּשׁוֹת שְׁל אֶרֶץ
 81 יִשְׂרָאֵל, שְׁאֵין בָּהֶם יִשׁוּב כֹּלָל.
 82 דִּין נוֹסֵף: אֵין מְגַדְלִין תְּרַנְגוּלִין בִּירוּשָׁלַיִם, וּאִפִּילוּ אִם הַמְּגַדֵּל הוּא
 83 יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי הַקְּדוּשָׁה שְׁאוֹכְלִים בָּהּ, כִּיּוֹן שִׁרְךָ הַתְּרַנְגוּלִים לִנְקֵר
 84 בַּאֲשָׁפָה, וְחוֹשְׁשִׁים שְׁמֹא יִכְיָאוּ בִּשְׂרָף בְּשִׁיעוּר עֲרִשָׁה וְיִטְמְאוּ
 85 אֶת הַקְּדוּשִׁים, וְלֹא בְּהֵנִים - וְהַכְּהֵנִים לֹא יִגְדְּלוּ תְּרַנְגוּלִים כְּכֹל אֶרֶץ
 86 יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי הַקְּדוּשָׁה - הַתְּרוּמָה שְׁהֶם אוֹכְלִים.
 87 דינים נוספים: אֵין מְגַדְלִין חִזְרִין בְּכָל מְקוֹם וְאֵף בַּחוּץ לְאֶרֶץ, מְשׁוּם
 88 מַעֲשֵׂה שְׁהִיָּה. וְכֵן לֹא יִגְדֵּל אֲדָם אֶת הַכֶּלֶב בְּכָל מְקוֹם, מִפְּנֵי שְׁעַלּוֹל
 89 לְנוֹשֵׁךְ או לנבוח ולהבהיל אדם ועל ידי כך להזיקו, אֵלֶּא אִם כֵּן
 90 הָיָה הַכֶּלֶב קְשׁוֹר בְּשַׁלְשֵׁלָתוֹ, שְׁאוֹ אֲנָשִׁים יִכּוֹלִים לְהִזְוֹר מִלַּעֲבוֹר
 91 בְּקִירְבָּתוֹ.
 92 אַגַּב הַאיִסוּרִים הַקְּדוּמִים, מִבֵּאֵרֵת הַמִּשְׁנָה אִיסוּר נוֹסֵף: אֵין פּוֹרְסִין
 93 נִישׁוּכִים [ו- רשׁתוֹת מִלְּכּוֹדוֹת] לִיּוֹנִים לְשֵׁם לְכִידָתָם, שְׁמֹא הַיּוֹנִים
 94 שְׁיִיכִים לְבְנֵי הַיִּשׁוּב הַסְמוּךְ לְמִקּוֹם הַלְכִידָה, אֵלֶּא אִם כֵּן הָיָה
 95 הַמְּקוֹם רְחוֹק מִן הַיִּשׁוּב שְׁלֹשִׁים רִים שְׁהֶם אֲרַבְעָה מִילִין, כִּיּוֹן
 96 שְׁיּוֹתֵר מִמֶּרְחָק זֶה אֵין הַיּוֹנִים מִתְּרַחֲקִים מִמְּקוֹמָם, וְאֵין לַחֲשׁוֹשׁ
 97 שְׁמֹא יִצּוֹד אֶת יוֹנֵי בְּנֵי הַיִּשׁוּב.

גמרא

98 הגמרא מביאה ברייתא בענין גידול בהמה דקה: הָנוּ רַבְּנָן, אֵין
 99 מְגַדְלִין בְּהֵמָה דְּקָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שְׁאוֹכֵלֵת אֶת הַזֵּרְעִים
 100 שְׁבִשְׁדוֹת, וּמִפְּסִידָה אֶת יִשׁוּב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֶבֶל מְגַדְלִין אוֹתָהּ
 101 בְּחוּרְשֵׁין [ו- יערות] שְׁבִבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שְׁאֵינֶם מְקוּמוֹת יִשׁוּב, וְאֵין
 102 בָּהֶם חֲשֵׁשׁ הַפְּסֵד הַיִּשׁוּב. וְכֵן בְּפוּרְיָא וּבְאִפִּילוּ בִישׁוּב שְׁבָה, מְשׁוּם
 103 שְׁאֵין בִישׁוּבָה מְשׁוּם יִשׁוּב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאֵין צְרִיךְ לוֹמַר שְׁמַגְדִּלִים
 104 אוֹתָהּ בְּחוּצָה לְאֶרֶץ מְמִשׁ, שְׁאֵין חוֹשְׁשִׁים שֶׁם לַהֲפִסֵּד אֶת הַיִּשׁוּב.
 105 הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין זה: תְּנִיא אֲרֵבְקָה - שְׂנֵי
 106 בְּרִייתָא אַחֲרָת, אֵין מְגַדְלִין בְּהֵמָה דְּקָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֶבֶל מְגַדְלִין

1 שְׁכִירוֹת דְּמְשָׁלְמָלִין, כְּגוֹן כְּלִים, יִקְשָׁה, מְשָׁלְמָלִי בְּנֵי שְׁמָרָא נִינְהוּ -
 2 וְכִי מִיטְלְטְלִין נְקִינִים בְּשִׁטְר, הֵלֵא הֶם נְקִינִים רַק בְּמִשְׁכִּיכָה. מְשִׁיבָה
 3 הַגְּמָרָא: אָמַר רַב הַקְּדָא, כּוּוֹנֵת הַבְּרִייתָא לְשְׁכִירוֹת דְּפְרָקְעָה,
 4 שְׁהַשְׁכִּירוֹת חֵלָה עַל יְדֵי שְׁהַשׁוֹכֵר נוֹתֵן לְמַשְׁכִּיר כֶּסֶף, או
 5 שְׁהַמְשִׁכִּיר כּוֹתֵב וּמוֹסֵר לְשׁוֹכֵר שִׁטְר 'בִּיתִי מוֹשְׁכֵךְ לְךָ', או
 6 שְׁהַשׁוֹכֵר מַחוּזֵק בְּבֵיתוֹ, וְאִז אֵינֶם יִכּוֹלִים לְחוֹזֵר בָּהֶם.
 7 הַגְּמָרָא מְבֹאֵרֵת אֶת אוֹפְנֵי הַמְּשִׁיכָה בְּגַבְּגָב, וְאֵת הַהַבְדֵּל בֵּין גִּבְּגָב
 8 לְגוֹלָן: אָמַר רַבִּי אֱלֵעָזָר, רְאוּהוּ עֲדִים אֶת הַגִּבְּגָב שְׁהָטְמִין - שְׁהַחֲתוּבָא
 9 בְּחוּרְשֵׁין - בְּיעִיר לְגַנוּב אֶת הַבְּהֵמוֹת הַרוּעוֹת שֶׁם, וְאַחֵר כֵּךְ בְּכָה
 10 וּמְכַר אֶת הַבְּהֵמָה, מְשָׁלוּ תְּשִׁלוּמֵי אֲרֵבְקָה וְחִמְשָׁה. שְׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא:
 11 אֵפֹא - מְדוּעַ מְשָׁלוּ ד' וְה' וְהָא - הָרִי לֹא מְשָׁף אֶת הַבְּהֵמָה.
 12 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי הַקְּדָא, מְדוּבַר שְׁהַפִּישָׁה - הַכָּה אֶת
 13 הַבְּהֵמָה בְּמִקְלָה, וְכַשְׁעִקְרָה הַבְּהֵמָה יָד וְרַגֵּל מִחֲמַת מַכְתּוֹ זֶה נַחֲשָׁב
 14 מְשִׁיכָה. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: אָמַר, וְכִיּוֹן דְּרָאוּהוּ בְּנֵי אֲדָם הַנְּמַצְאִים
 15 בְּיעִיר, מְגַלְּן הוּא וְלֹא גִבְּגָב, וּמְדוּעַ מִתְּחַיִּיב בְּד' וְה'. מִתְּרַצֵּת הַגְּמָרָא:
 16 כִּיּוֹן דְּקָא מְטַמְרֵי מְנִיּוּהוּ - כִּיּוֹן שְׁהוּא מִסְתַּתֵּר מֵהֶם, גִּבְּגָב הוּא.
 17 שְׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: וְאֵלֶּא אִם כֵּן מְגַלְּן חִיבֵי דְמֵי - בְּאִיזָה אוֹפֵן נַחֲשָׁב
 18 גוֹלָן וְלֹא גִבְּגָב, שְׁהָרִי אֵף אִם רְאוּהוּ הוּא נַחֲשָׁב גִּבְּגָב. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא:
 19 אָמַר רַבִּי אֱבָהָה, גוֹלָן הוּא כְּגוֹן כְּנִיּוּהוּ בְּן יוֹהֲרֵיעַ, שְׁנֵאֲמַר עֲלוּ
 20 (שְׁמוּאֵל ב' כג כא) וַיְגַזֵּל אֶת הַתְּנִית מִיַּד הַמְּצִירִי וַיְהַרְגוּהוּ בְּתַנְיָתוֹ/
 21 וּמְבוּאֵר שְׁלֹשׁוֹן 'גוֹלָה' נֵאמַר עַל הַחוּטָף מִיַּד חִבְּירוֹ. הַגְּמָרָא
 22 מְבִיאָה מְקוֹר נוֹסֵף שֶׁגוֹלָן הוּא הַחוּטָף מִחִבְּירוֹ: רַבִּי יוֹהֲנָן אָמַר, כְּגוֹן
 23 בְּעֵלֵי שְׁכָם שְׁמַרְדּוּ בְּאַבִּימֶלֶךְ, שְׁנֵאֲמַר (שׁוֹפְטִים טז דה) וַיִּשְׁמְרוּ לוֹ
 24 בְּעֵלֵי שְׁכָם מְאָרְבִים עַל רְאִשֵׁי הַתְּהִיִּים וַיְגַזְּלוּ [אֵת] כָּל אִשְׁרָיִם עֲבַד
 25 עֲלֵיהֶם בְּדָרְךְ, וּמְבוּאֵר שְׁלֹשׁוֹן 'גוֹלָה' נֵאמַר עַל הַחוּטָף מִיַּד חִבְּירוֹ.
 26 מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא: וְרַבִּי אֱבָהוּ מֵאֵי מְעַמָּא לֹא אָמַר מְהָא - מְדוּעַ לֹא
 27 לְמוֹד מִבְּעַלֵי שְׁכָם. מִתְּרַצֵּת הַגְּמָרָא: אָמַר לְךָ רַבִּי אַבְּהוּ, כִּיּוֹן דְּבַעֲלֵי
 28 שְׁכָם מְטַמְרֵי אִיפְמוּרֵי - הַסְתַּתְּרוּ, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר וַיִּשְׁמְרוּ לוֹ בְּעֵלֵי
 29 וַיִּבְּקוּ מְאָרְבִים, לֹא מְגַלְּנֵי נִינְהוּ - אֵינֶם נַחֲשָׁבִים גּוֹלָנִים, אֵלֶּא גִבְּבִים.
 30 וְרַבִּי יוֹהֲנָן הַלּוֹמֵד מִבְּעַלֵי שְׁכָם טַבַּר שְׁאֵינֶם גִּבְּבִים, מְשׁוּם דְּרָאָה דְּקָא
 31 מְטַמְרֵי - שְׁהַטַּעַם שֶׁהֶם הַסְתַּתְּרוּ הוּא מִפְּנֵי שְׁאִמְרוּ, עֲדִיף לֵנוּ
 32 לְהַתְּחַבְּאוֹת דְּלֹא נִתְּחַבְּוּהוּ אֵינְשֵׁי - כְּדִי שְׁלֹא יִרְאוּנוּ אֲנָשִׁים וַיַּעֲרְקוּ
 33 מְנִיּוּהוּ - וַיִּבְרַחוּ מֵאֵיתָנוּ, אַבַּל לֹא הַסְתַּתְּרוּ מִחֲמַת שְׁפַחְדוֹ לְגוֹזֵל,
 34 וְלָכֵן אֵינֶם נַחֲשָׁבִים גִּבְּבִים.
 35 הַגְּמָרָא מְבֹאֵרֵת אֶת טַעַם הַחִילּוּק שְׁבִין תְּשִׁלוּמֵי גִבְּגָב לְתִשְׁלוּמֵי
 36 גוֹלָן: שְׁאֵלוּ תְּלִמְדֵי אֶת רַבִּין יוֹהֲנָן בְּן זְבַדִּי, מִפְּנֵי מַה הַחִמְיָה הַתּוֹרָה
 37 בְּגַבְּגָב שְׁמַשְׁלֵם כְּכַל ד' וְה', יוֹתֵר מְגַלְּנֵי שְׁמַשְׁלֵם רַק קָרוֹן. אָמַר לְהוֹן
 38 רַבִּין יוֹחָן בֵּן זְכוּאִי, וְה' - גוֹלָן הַשְּׁוֹה כְּבוֹד עֲבַד [ו- בן אֲדָם] לְכְבוֹד קוֹנֵי
 39 [ו- הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא], שְׁאֵינֵנו יֵרָא לֹא מִבְּנֵי אֲדָם וְלֹא מִהַקְדוּשׁ
 40 בְּרוּךְ הוּא. וְה' - גִּבְּגָב לֹא הַשְּׁוֹה כְּבוֹד עֲבַד לְכְבוֹד קוֹנֵי, שְׁהוּא נַחֲבָא
 41 וְיֵרָא מִבְּנֵי אֲדָם וְאֵינֵנו יֵרָא מִהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְנִמְצָא שְׁהוּא מְכַבֵּד
 42 אֶת הָאֲדָם יוֹתֵר מִמָּה שְׁהוּא מְכַבֵּד אֶת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּכִיּוֹבֵל
 43 עֲשָׂה עֵין שְׁל מְשָׁה בְּאִילוּ אֵינָה רוּאָה, וְאוֹזֵן שְׁל מְשָׁה בְּאִילוּ אֵינָה
 44 שׁוּמְעָת. וּמְבִיאָה הַגְּמָרָא פְּסוּקִים עַל הַרְשָׁעִים הַכּוֹפְרִים בְּהַשְׁגַּחַת
 45 ה', שְׁנֵאֲמַר דְּבַרְבֵּי יִשְׁעִיהוּ הַמְּתוּאָנִין עַל הַעַם הַחוֹשְׁשִׁים לְהַסְתִּיר
 46 עַצְתָּם הַרְעָה מִה' (יִשְׁעִיהוּ כט טו), 'הוּי הַמְּעַמִּיקִים מִה' לְקַתִּיר עֲצָה
 47 וְהָיָה בְּמַחְשָׁף מְעַשִׂיהֶם וַיִּאֲמְרוּ מִי רֵאנוּ וּמִי יוֹדְעֵנוּ' וְגו', כְּלוּמַר,
 48 שְׁהַרְשָׁעִים מְעַמִּיקִים בְּמַחְשַׁבְתָּם לְהַסְתִּיר אֶת עַצְתָּם הַרְעָה מִה';
 49 כִּי הֶם חוֹשְׁשִׁים שְׁה' אֵינֵנו מְשִׁיגִים בְּעֵינֵינוּ הָאֶרֶץ, וְכִּאִילוּ הֶם עוֹשִׂים
 50 אֶת מַעֲשִׂיהֶם בְּחוּשׁ כְּלָפֵי מַעֲלָה. וְכַתִּיב (תְּהִלִּים צד ז) וַיִּאֲמְרוּ לֹא
 51 רְאוּהָ הָיָה וְלֹא יָבִין אֱלֹהֵי יַעֲקֹב, כְּלוּמַר, שְׁהַרְשָׁעִים עוֹשִׂים אֶת
 52 מַעֲשִׂיהֶם הַרְעִים, וְאוֹמְרִים שְׁה' אֵינֵנו רוֹאֵה וְאֵינֵנו שׁוֹמֵעַ מַעֲשֵׂי בְנֵי
 53 אֲדָם. וְכַתִּיב (יחזקאל ט ט) 'כִּי [אֲמָרוּ] עֲזֹב ה' אֶת הָאֶרֶץ וְאֵין ה'
 54 רְאוּהָ, כְּלוּמַר, שְׁהַרְשָׁעִים אוֹמְרִים שְׁה' אֵינֵנו רוֹאֵה מָה שְׁנַעֲשֵׂה
 55 בְּאֶרֶץ, וְכּוֹפְרִים בְּשִׁכְרָה וְעוֹשֵׂה.

מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצייונים - הלכות שבת ~

י לא הצריכו להניח על המת דבר המתיר במלטול אלא במת ערום, או שהוא לבוש בתכריכים, שהן במלין אצלו, ואסורים במלטול כמוהו. אבל מת שהוא לבוש בבגדו שהיה לבוש בו מחיים - אין צריך להניח עליו פלום, שבגד זה הוא מתיר במלטול, שאינו בטל אצלו, מפני שעתידים להפשיטו מעליו ולהלבישו בתכריכים מהו:

חלק ב סימן שיא, דין מת בשבת ושאר טלטול מן הצד, סעיף י:

ביאורי הלכה

מה] ולהלבישו תכריכים – המיטה שהמת עליה אינה נחשבת כידבר המותר המתיר הטלטול⁴³.

צייונים והוספות

(43) הנחת כיכר או תינוק מועילה לתקן הטלטול כשמטלטל שניהם כאחד (והקילו במת לומר שהעיקר הוא הדבר המותר, והדבר האסור טפל אליו אף שאוחז בדבר האסור וכוונתו אליו), אבל בנשיאת המת על ידי המיטה

[כדרכו] אינו מטלטל שניהם כאחד אלא מטלטל את המת על ידי המיטה כ"יד ארוכה", והתרת טלטול זה כמוה כהתרת הטלטול לגמרי שהתירו בלא-הכי כשאין לו כיכר או תינוק.

~ שולחן ערוך רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות ראש-השנה ~

הקצור בין בצד הרחב שהיה קצר מתחלה לא יצא שנאמר והעברת שופר וגו' כדרך העברתו שהאיל מעבירו בראשו מחיים פרט להפך ועיין בס' תק"צ:

יג היה ארוך וקצרו אם נשאר בו שיעור שופר כשר.

וכמה שיעור שופר טפח כדי שיאחזנו התוקע בידו דהיינו בד' אצבעותיו בינונים ויראה השופר מכאן ומכאן שהטפח הוא ד' אצבעות גודלן כדי שלא יאמרו לתוך ידו הוא תוקע ואפילו אם התוקע הוא אדם גדול ואין השופר נראה מתוך ידו אף על פי כן אין צריך יותר מטפח של אדם בינוני דהיינו ד' גודלן ומודדן במקום הרחב של הגודל כמ"ש בס' י"א וכן הדין בכל אצבעות שבתורה:

יד גרדו בין מבפנים בין מבחוץ עד שעשאו דק מאוד כמו גלד כשר ואע"פ שאינו כדרך שהאיל מעבירו בראשו ממש מכל מקום כיון שהוא כדרך צמיחתו בראש האיל נקרא כדרך העברתו ולא מיעטו אלא אם הפכו ששינה אותו מדרך צמיחתו בראש האיל:

~ יום ראשון ~

חלק ד סימן תקפו דיני שופר של ראש השנה:

י דיבק שבדי שופר זה עם זה ועשה מהם שופר אחד שלם פסול לפי שאין זה קרוי שופר ואפילו יש בשבר שכנגד פיו שיעור שופר שלם מכל צדדיו אע"כ הוא נפסל מחמת השברים הנוספים על שבר זה שהקול יוצא דרך שם והתורה אמרה קול היוצא משופר אחד ולא היוצא משני שופרות:

יא וכן מטעם זה אם הוסיף כל שהוא על אורך השופר שלם בענין שהקול יוצא דרך התוספת ההיא בין שהתוספת ממין השופר בין שאינו ממין השופר בין שהוסיף בצד הקצר בין שהוסיף בצד הרחב פסול מטעם שנתבאר:

יב הפכו ותקע בו לא יצא בין שהפכו כדרך שהופכין חלוק שהחזיר פנימיות השופר להיות חיצוניותו וחיצוניותו להיות פנימיותו בין שהניחו כמות שהיה אלא שהרחיב את צד הקצר שלו וקיצר את הרחב ברוחבין ותקע בין בצד

ולא קול שני שופרות:

כא כל דבר הפוסל ביום ראשון בשופר פוסל גם ביום שני אע"פ שאינו אלא מדבריהם:

כב שופר של ראש השנה אין מחללין עליו יו"ט מפני שיו"ט הוא עשה ולא תעשה כמ"ש בס' תצ"ח ואין עשה דשופר דוחה את לא תעשה ועשה ואפילו בדבר שאיסורו אינו אלא מדרבנן אין מחללין עליו לפי שהממים השוו את דבריהם לשל תורה והעמידו דבריהם לבטל דברי תורה בשב ואל תעשה:

כג כיצד היה השופר בראש האילן או מעבר הנהר ואין לו שופר אחר אלא הוא אינו עולה באילן ואינו שט על פני המים כדי להביאו ואם נפל עליו גל של אבנים אסור למלטל האבנים כדי ליטלו ואין לילך חוץ לתחום כדי לשמוע קול שופר ואין צריך לומר שאין מביאין אותו מחוץ לתחום:

~ יום רביעי ~

כד במה דברים אמורים ע"י ישראל אבל ע"י נכרי מותר לעשות כל דבר שאיסורו אינו אלא מדברי סופרים כגון לעלות באילן ולהביאו מחוץ לתחום וכל כיוצא בזה אבל אסור לומר לנכרי לעשות מלאכה גמורה בשבילו.

ומכל מקום אם הנכרי עשה מעצמו מלאכה גמורה כגון שעשה שופר ביו"ט מותר לתקוע בו ואע"פ שעשה בשביל ישראל ואין חוששין שמא יאמר הישראל לנכרי לעשותו אין חוששין לזה אלא כדבר שיש הנאה לגוף אדם אבל המצות שלא ניתנו להנאת הגוף אין חוששין שיעבור עבירה כדי לקיים המצוה:

כה במה דברים אמורים כשעשה הנכרי השופר מקרן שלו דאין בו משום איסור גולד ביו"ט כיון שבין השמשות היה הקרן ביד הנכרי והנכרי לא הקצה דעתו מלעשות ממנו שופר שהרי בידו וברשותו הוא לעשות ממנו מה שירצה.

אבל אם עשה נכרי שופר ביו"ט מקרן של ישראל כיון שבין השמשות לא היה הקרן עומד לעשות ממנו שופר שהרי לא היה ברשותו של נכרי א"כ זה השופר הוא גולד ביו"ט ואסור הישראל למלטלו כדי לתקוע בו שאין דוחין שבות מפני תקיעת שופר.

ומכל מקום אם אין שם שופר אחר אלא הוא מותר לתקוע בו ויש לסמוך על המתירין גולד ביום טוב כדי שלא לבטל מצות עשה של תורה:

כו אם נכרי הביא שופר ביום טוב מחוץ לתחום בשביל ישראל אפילו הביאו מחוץ לי"ב מיל מותר לתקוע בו אף הישראל שהובא בשבילו אפילו להאומרים דחין לי"ב מיל יש איסור תחומין מן התורה שהרי דבר הבא מחוץ לתחום מותר בטלטול ואינו אסור אלא באכילה או בהנאה דהיינו להשתמש בו כמ"ש בס' תקט"ז וזה שתוקע בו תקיעה של מצוה אין זו חשוכה הנאה כלל כמו שנתבאר למעלה.

~ יום שני ~

מז אם הוציא הזכרות מן הקרן ועשה ממנו שופר כגון שניקב בו פסול לפי שאין נקרא שופר אלא דבר שהוא חלול בטבעו ששופר הוא לשון שפופרת והזכרות כיון שאינו חלול בטבעו אינו נקרא שופר אבל אם לא הוציא הזכרות מן הקרן אלא נקב בו נקב כשר ואפילו לכתחלה מותר לעשות כן ואפילו הזכרות מפסיק בין הקול להדבר החלול בטבעו שנקרא שופר אין בכך כלום דמין במינו אינו חוצץ והרי הוא כמו שלא היה שם זכרות כלל:

מז צריך שלא יהא שום הפסק בין פי התוקע להשופר לפיכך אם ציפהו זהב במקום הנחת הפה כדי לנאותו אפילו אם הציפוי הוא באורך השופר אם הוא מיד סמוך לראשו בצד הקצר פסול לפי שהתוקע מכניס קצתו בפיו ושפתו מכסה עליו ונמצא הוהב חוצץ בין שפתו לשופר אבל אם הציפוי הוא רחוק מפי התוקע כשר במה דברים אמורים כשלא נשתנה קולו מחמת הציפוי או שאינו יודע אם נשתנה דמן הסתם לא נשתנה קולו בשביל ציפוי כל שהוא אבל אם יודע שנשתנה הקול מחמת הציפוי ואע"פ שהשינוי הוא מעט פסול לפי שאין קול שופר לבד אלא קול שופר וקול דבר אחר דהיינו הציפוי:

יז במה דברים אמורים כשהציפוי הוא הוספה על עובי השופר או על רחבו אבל אם הוא הוספה על ארכו אפילו בצד הרחב שלו אם נתן שם זהב משהו על עובי השופר כענין שנתארך השופר משהו פסול אע"פ שלא נשתנה קולו כלל מטעם שנתבאר למעלה:

יח המציירים בשופר צורות כדי לנאותו לא יפה הן עושין אע"פ שאין כולו מצופה במיני הציורין לפעמים הקול משתנה אבל מותר לחקוק בשופר עצמו צורות כדי לנאותו שאפילו אם ישתנה קולו על ידי כן אין בכך כלום שאין כאן קול מן דבר אחר אלא קול השופר לבד וכל הקולות כשרים בשופר:

~ יום שלישי ~

יט הרחיק את השופר מעט מפיו ונפח בו ותקע לא יצא ידי חובתו כיון שיש הפסק מעט בין פיו לשופר:

כ נתן שופר בתוך שופר אם שמע קול פנימי לבד כגון שבצד הקצר הוא בולט יותר מן החיצון ונתן הפנימי בפיו ותקע ובצד הרחב אין החיצון בולט יותר מן הפנימי אלא הפנימי בולט יותר או ששניהם שווין דנמצא שאין בתקיעה זו שום תערובות קול מן החיצון אלא מן הפנימי לבד לפיכך יצא ידי חובתו שאין כאן אלא קול שופר אחד והוא שלא נשתנה קולו מחמת שהוא נתון בתוך החיצון אבל אם נשתנה קולו או שהחיצון בצד הרחב שלו בולט יותר מן הפנימי או שבצד הקצר שלו הם שווים דאז אי אפשר שלא שמע אלא קול שניהם לא יצא דקול שופר אחד אמרה תורה

אחר אור היום וכן האומר למו שמתעסק בתקיעות בלא כוונה להוציא שום אדם בתקיעתו ובאמצע התקיעה אמר לו כוון להוציאני ותקע ומשך בה שיעור תקיעה כל אלו כיון שמקצת התקיעה הוא שלא כתקנה אע"פ שבמקצתה שהיא כתקנה יש בה שיעור תקיעה שיתבאר בסימן תק"צ לא יצא ידי חובתו לפי שכל תקיעה צריכה שתהא בכשרות מתחילתה ועד סופה אפילו היא ארוכה הרבה:

ה התוקע בבית הכנסת ויש עומדים בחוץ רחוק קצת מבית הכנסת אם אין ברור להם ששמעו קול שופר צריכים לשמוע התקיעות שנית לפי שאפשר ששמעו קול הברה אבל אם נראה להם ברור שקול שופר שמעו אינם צריכים להחמיר על עצמן ולשמוע שנית:

חלק ד סימן תקפח זמן תקיעת שופר:

א זמן תקיעת שופר ביום שנאמר יום תרועה וגו' ביום ולא בלילה וכל היום כשר לתקיעת שופר מעלות השחר עד צאת הכוכבים אלא שהכמים הצריכו להמתין עד שתניץ החמה שיצא מכלל ספק לילה שאין הכל בקיאין בעמוד השחר ומכל מקום אם עבר ותקע משעלה עמוד השחר קודם הנץ החמה יצא ואין צריך לתקוע שנית:

ב אם שמע מקצת תקיעה קודם עמוד השחר ומקצתה אחר עמוד השחר נתבאר בסימן תקפ"ו:

ג שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום או מתשע בני אדם שתקעו כאחד נתבאר בסימן תק"צ:

ד יו"ט של ראש השנה שחל להיות בשבת אין תוקעין בשופר אע"פ שהתקיעה בשופר אינה מלאכה ואינה אסורה בשבת ויו"ט אלא מדברי סופרים משום עובדין דחול ולמה אין דוחין איסור קל כזה מפני מצות עשה של תורה כמו שדוחין אותו בכל יו"ט של ראש השנה הואיל ואין בו שבות גמור לפי שהכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאין בתקיעת שופר גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירו ד' אמות ברשות הרבים:

~ שבת קודש ~

ה ודין מטלול השופר בשבת זו כדון מטלולו בכל שבתות השנה שאין מטלמין אותו כי אם לצורך מקומו או לצורך גופו דהיינו לסמוך בו את הקערה וכיוצא בזה. כמה דברים אמורים בשבת אבל אם חל בחול אע"פ שמותר למטלול אפילו שלא לצורך גופו ומקומו כיון שתוקעין בו ביום ודינו ככלי שמלאכתו להיות שנתבאר בסימן ש"ה מכל מקום אסור להשתמש בו וליהנות ממנו בו ביום כגון לסמוך בו את הקערה וכיוצא בזה שהרי הוקצה למצותו וכמו שיתבאר בסימן תרס"ה ע"ש:

ו קטן התוקע בשבת זו בית דין מצווין להפרישו אע"פ שלא הגיע לחינוך כמו"ש בסי' שמו"ג ע"ש.

ומכל מקום צריך לזהר שלא יטלמנו חוץ לד' אמות ועל דרך שנתבאר בסי' תקט"ו ועיין שם בסוף הסימן:

בז יכול ליתן בתוכו מים או יין כדי לצחצחו ואין זה כמתקן כלי ביו"ט אבל מי רגלים אף בחול אסור מפני הכבוד:

~ יום חמישי ~

חלק ד סימן תקפז דין התוקע לתוך הבור:

א שמיעת קול שופר צריכה להיות בלא ערבוב קול אחר כלל אבל אם שמע הקול בערבוביא לא יצא לפיכך העומד בתוך הבית גדולה או בבור או ברות דהיינו בנין שרובו תחת הקרקע (אבל אם רובו למעלה מן הקרקע אע"פ שמקצתו בתוך הקרקע דינו כבית) וכן העומד בתוך המערה ותוקע ושמעו אחרים מבחוץ אם ברור להם ששמעו קול שופר יצאו ואם לאו לא יצאו לפי שהקול מתבלבל בהבל הבור והרות קודם שיצא לחוץ ואפשר שלא שמעו אלא קול הברה וטוב להחמיר שאף שברור לו שקול שופר שמע לא יסמוך על בקיאותו ויחזור וישמע שנית התקיעות שלא מן התוקע בבור אבל לא יברך שנית אלא אם כן ברור לו ששמע קול הברה דספק ברכות להקל:

ב כמה דברים אמורים באותם העומדים חוץ לבור אבל התוקע עצמו וכן אותם העומדים עמו בבור יצאו שבדאי קול שופר שמעו. כמה דברים אמורים בבור ודות ומערה אבל בחבית גדולה שהברתה גדולה אף התוקע והעומדים עמו בתוכה אפשר שישמעו קול הברה לפיכך אם ברור להם ששמעו קול שופר יצאו ואם לאו לא יצאו:

ג אם התחיל לתקוע בבור ועלה חוץ לבור וגמר את התקיעה שהתחיל בבור יצא ידי חובתו שכל מה ששמע בין כשהיה בפנים בין כשהיה בחוץ היה בודאי קול שופר ואם כשעלה מהבור הוציא אזניו חוץ לבור קודם שהוציא השופר לחוץ לא יצא אלא אם כן ברור לו שברגע ההיא שמע קול שופר ולפי שאי אפשר לצמצם שיוציא האזנים והשופר כאחד לכן טוב שיוציא השופר תחלה קודם לאזנים דאו בודאי ישמע קול שופר כיון שהשופר הוא בחוץ במקום שאין שם קול הברה.

ואותם שהיו עומדים עמו בבור בשעה שהתחיל לתקוע שם אף על פי שלא יצאו עמו מהבור אף על פי כן הם יוצאים בתקיעות דכשארם בבור והשופר חוץ לבור בודאי שומע קול השופר ולא קול הברה כמו שנתבאר:

~ יום שישי ~

ד השומע מקצת תקיעת קול שופר ומקצת קול הברה כגון שהיה עומד חוץ לבור והתוקע התחיל לתקוע בבור ובאמצע התקיעה יצא חוץ לבור וגמרה שם וכן השומע מקצת תקיעה שלא בחיוב דהיינו קודם אור היום ומקצתה

שנה וסלקוהו מפני שחששו לדברי האומר דסומא פטור מכל המצות האמורות בתורה אם אין בקי בתקיעה כמוהו וחזירותו למינויו אבל לכתחלה אין לסלקו אע"פ שנמצא בקי כמוהו לפי שהעיקר אצלינו דסומא חייב בכל המצות האמורות בתורה:

מ טומטום ואנדרוגיניוס אין חייבין אלא מספק שמא הן זכרים לפיכך אינן מוציאין את אחרים שחייבים בודאי אבל מוציא הוא האנדרוגיניוס את האנדרוגיניוס כמוהו שאינו חייב אלא מספק אבל אינו מוציא את הטומטום ואפילו טומטום כמוהו אינו מוציא אף על פי ששניהם ספק דשמא לכשיקרע טומטום זה ימצא זכר ולכשתקרע זו תמצא נקבה:

אע"פ שעיקר מצות שמיעת שופר היא שמיעת קולו בלבד מכל מקום) אם התוקע הוא פטור ממצוה זו אינו מוציא אחרים ידי חובתן בתקיעתו ואלו הן הפטורים נשים ועבדים מפני שהיא מצות עשה שהזמן גרמא וחרש ושוטה וקטן אע"פ שהגיע לחינוך אינו מוציא את הגדולים ידי חובתן שחייבים מן התורה:

ז חרש השומע ואינו מדבר הרי הוא כפיקח וחייב בתקיעת שופר ולפיכך הוא מוציא אחרים ידי חובתן ואחד מהשומעין מברך והוא תוקע אבל המדבר ואינו שומע אינו מוציא דכיון דאינו שומע לאו בר חיובא הוא דאין המצוה בתקיעה אלא בשמיעה:

ח סומא חייב בתקיעת שופר ואם היה מוחזק לתקוע בכל

~ 'תורה אור' פרשת בא - הפרשה החסידית ~

בעצם היום הזה

חכם, חסיד, רחמן כו' וכיצא בהן. כי הוא יתברך מרום ונשגב ומובדל מכל גדרים אלו. שהחכמה, שהיא המעלה הראשונה בנבראים היא נחשבת פעושה גשמית לגבי מהותו ועצמותו יתברך; ומכל שכן בחינת הפדות, וכמאמר: "דלאו מפל אלין מדות איהו כלל", וכנודע.

ואף על פי כן, יש מציאות ענין התוארים הללו, שבאו בתנ"ך ובדברי חז"ל. דהיינו על דרך מאמר רז"ל: "במקום שאתה מוציא גדולתו כו' שם אתה מוציא ענותנותו", שהוא יתברך משפיל את עצמו להיות מתלבש בעשר כלים דאצילות, שהן בחינת חסד וגבורה כו', וג' ראשונות - חפ"ד, ואז שייך לקרותו בתוארים - שנקרא 'חכם' מצד התלבשותו בחכמה.

וכמאמר אליהו: "אנת חכים", פירושו: שמשפר בענותנותו, שמשפיל את עצמו להתלבש בבחינת כלי החכמה, עם היות שהחכמה אין ערוך אליו כלל כנ"ל. וכן משפיל את עצמו להתלבש בבחינת חסד ונקרא אז 'הגדול', או 'חסיד'.

וזהו שהגדולה היא "ענותנותו", שעל ידי ענה והשפלה שהשפיל את עצמו להתלבש במדת חסד, אז דייקא שייך לקרותו גדול. מה שאין כן מהותו ועצמותו מרום מנדר זה כנ"ל.

"בעצם! היום הזה יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים" (שמות יב, מא):

הנה אמרו רז"ל על חנה (ברכות לא, ב): מיום שבבא הקדוש ברוך הוא את עולמו לא היה אדם שקראו להקדוש ברוך הוא צבאות עד שבאת חנה כו'.

דהיינו שהיא פתחה תחלה לקרות הקדוש ברוך הוא - "הוי"ה צבאות" (שמואל א' א, יא).

ואמר הקדוש ברוך הוא: עתיד בן שלך לפתוח בנבואה בשם זה, כמו שכתוב (שמואל א' טו, א-ב): "ויאמר שמואל: [. . .] כה אמר ה' צבאות פקדתי כו'. והנביאים האחרונים נבאו בשם זה, ובפרט חני, זכריה ומלאכי יותר מכולן. וקיימא לן (סוף פרק ד' דשבעות) ד'צבאות' הוא מן השמות שאינן נמחקין.

והנה מתחלה יש להקדים ענין השמות מהו? גם מעלת שם המיוחד שם הוי"ה על שאר השמות. ואחר כך יתבאר אם ירצה השם, ענין שם צבאות.

הנה ידוע, שמהותו ועצמותו של האין-סוף ברוך הוא, הוא פשוט בתכלית הפשימות, ולא שייך כלל במהותו ועצמותו ענין התוארים שנמצאו, שבינו לו יתברך בתורה, ובדברי הנביאים, ובדברי רז"ל, כמו:

1. (צמר ביום שבת בא, בסעודת שחרית, ו' שבט תקס"ה).

לפי שהמשיך התלבשות אור אינסוף בכלים דין"א. ומשם נמשך התורה כנ"ל.

(ומשם היתה נבואתו. פי עיקר נבואתו היתה מאצילות, רק דרך מעבר נמשך על ידי הבריאה. כמו שכתב בשער הקדושה להרמ"ו, חלק ג', שער ו').

אבל לא המשיך שיהיה גם כן התלבשות אור אינסוף בבי"ע – על דרך שהוא מתייחד עם פלים דאצילות כד היתה מתייחד עם פלים דבי"ע – זה לא המשיך משה, ולא הוצרך לזה. פי המשכת התורה המשיך מבחינת אצילות ממש, ושם מתייחד אור אינסוף עם הפלים עד ד"איהו וגרמוהי חד"כנ"ל. מה שאין כן בבי"ע, אין הגילוי כלל בהפלים. ("ולאו איהו וגרמוהי חד בהון", פנודע).

אבל הנביאים שאחריו המשיכו את אור אינסוף ברוך הוא שיתלבש גם כן בכלים דבי"ע, מה שלא היה כן בימי משה רבנו עליוהשלום.

והיינו שחנה פתחה תחלה בשם צבאות, ואחריה נמשכו כל הנביאים: שענין שם זה, הוא מורה על ענין התלבשות אור אינסוף בכלים דבי"ע להיות מייחד עמהם גם כן. וכמו שיתבאר אם ירצה השם.

והוצרכו לזה, פי בימי משה רבנו עליוהשלום, שהיתה נבואתו מאצילות, על כן המשיך להם למטה התורה משם, מבחינת אצילות, והוא היה דבר ה' בפי משה, וקיימו ישראל התורה כו'.

אבל בימי הנביאים שאחריו, שלא היו ישראל עושין רצונו של מקום, והוצרכו הנביאים להוכיחם,

– וענין ההפך בין תוכחה שאומר הנביא לשאר מוכיח הוא: פי בהנביא, הנה התוכחה היא דבר ה' המתלבש בדבורו של הנביא, ונמצא הוא יתברך הוא המוכיח –

ולזאת הוכרח להיות המשכת התורה מאצילות לבי"ע כדי שיקיימו ישראל התורה, פי בהיותה באצילות כבימי משה לא היו מקיימים אותה ישראל שבימי הנביאים אחר דורו של משה, מצד שגשגבה מהם, והיתה התורה בפני עצמה והאדם בפני עצמו;

ולכך היה צריך להיות התלבשות התורה מאצילות לבריאה, ונמשך שם דבר ה' בפירוש הנביא להזהיר את ישראל שיקיימו התורה כו', והגיע להם על ידי זה התוכחה מדבר ה' ממש המתלבש בכלים דבי"ע, ומשם בפי הנביא כו'.

והנה, "שמותיו של הקדוש ברוך הוא" הם הפלים דעשר ספירות דאצילות, שמתלבש בהן אור אינסוף ברוך הוא, ומתייחד עמהן בתכלית היחוד על דרך ד"איהו וגרמוהי חד". היינו, שם אג הוא מבחינת פלי החסד, ושם אלקים – מבחינת פלי הגבורה, ושם אדנ"י – מבחינת מלכות.

אמנם שם הוי"ה הוא הפנימיות של כל השמות שהם הפלים. פי הוא מבחינת האורות המתלבשים בתוך הפלים. דהיינו, מבחינת אל שהוא השם שבכלי החסד, הנה מבחינת האור הנמשך מאינסוף ברוך הוא להתלבש בו, הוא בחינת שם הוי"ה. וכן גם מבחינת שם אלקים שבכלי הגבורה, מתלבש בתוכו שם הוי"ה שהוא מבחינת האור מאינסוף המתלבש בתוך הפלים הנ"ל.

ועל דרך זה בכל השמות שאינן נמחקין – שהם מבחינת הפלים, ושם הוי"ה הוא מבחינת האורות המתלבשים בהן. ולכך שם הוי"ה מצטרף עם כל השמות, כמו שכתוב (בראשית ג, ה): "ביום עשות הוי"ה אלקים ארץ ושמים כו'", וכתוב: "הוי"ה צבאות כו'", מפני שבחינת שם הוי"ה הוא הממשיך את האור אינסוף להתלבש בשמות אלקים וצבאות, שהם הפלים כו', שהוא הממוצע בין אורות וכלים. ולכך הוא המחבר האורות עם הפלים:

והנה פתיב (שמות ג, טו): "זה שמי לעלם וזה זכרי כו'": ופירש בתקוני זהר: "שמי" עם ו"ה – שס"ה לאתעשה. "זכרי" עם ו"ה – רמ"ח מצותעשה. והיינו, שכללות התורה – רמ"ח מצותעשה ושם"ה לאתעשה – הם מושרשים בשם הוי"ה, שהוא בחינת ז"א דאצילות:

רמ"ח מצותעשה נמשכים מבחינת החסדים שבין"א, ושם"ה לאתעשה מבחינת הגבורות שבין"א. ובהם נכללים כל פרטי הדינים דאסור והיתר; כשר ופסול; חייב ופאי כו'. שההיתר והפך נמשך מבחינת החסד דין"א, והעובר אלאתעשה ממשיך עליו מבחינת הגבורות להיות נענש כו'. ואור אינסוף ברוך הוא, הוא מלוכב בפלים דין"א, עד ד"איהו וגרמוהי חד"כדלעיל. וזהו בחינת שם הוי"ה.

ובזה יובן מה שבכל התורה לא נזכר שם צבאות, רק שם הוי"ה לבדו, רק חנה אמרה: "ה' צבאות": פי משה רבנו עליוהשלום שזכה שתנתן התורה על ידו, היינו

ישראל בשם זה. כי מבחינת זו שבכריאה נמשך הנבואה להנביא – דבר ה' ממש הוא המוכיח את ישראל. ולא דמי כלל לשאר מוכיח כו' – שהיא תוכחת הנבואה, וזהו תוכחת הנבואה יתברך ממש.

והכח להמשכה זו, שיהיה אור אינסוף מתלבש בבי"ע על דרך הנ"ל כבאצילות, המשיכו הנביאים מבחינת העיגול וה"סובב כל עלמין", אשר שם "בהשכה פאורה"² – שוין, "השוה ומשוה קטן וגדול" שהוא דוקא יכול לישפל את עצמו למטה מטה גם בבי"ע, כי קמיה יתברך כולם שוים, וכמו שפיתוב (דברים ג, כו): "ומתחת זרועות עולם".

(ובזה יובן מה שפיתוב בנהגה (שמאל א' א, ריא): "ותתפלל על ה' כו', ותאמר הו"ה צבאות", שפדי להמשיך בחינת צבאות הוצרך להמשיך מבחינת "על הו"ה", היינו למעלה משם הו"ה. כמבואר הפירוש בזה במקום אחר – עיין בפרשת משפטים על פסוק "לא תהיה משפלה ועקרה כו'" (לקחו עמ, א-ב).):

וזהו שפיתוב: "בעצם היום הזה יצאו כל צבאות וגו'": פירושו: "צבאות הו"ה" הוא לשון סמוך, שהצבאות נשפלה לשם הו"ה, אבל אינו לשון שם התואר כמו "הו"ה צבאות".

והיינו, בחינת הנצוצים שנתבררו בגלות דמצרים ונתעלו ליפלה בשם הו"ה, הם הנקראים "צבאות הו"ה". כי רפ"ח נצוצים נפלו בשבירת הכלים, ומזה נתברר בגלות מצרים ר"ב נצוצים ועל זה נאמר (שמות יב, ט): "וינצלו את מצרים". וזהו שפיתוב (שם, לח): "וגם ערב רב עלה אתם". ובתיב (דברים ג, כו): "רב לך כו'".

ופירוש וענין שנקראו "צבאות הו"ה" – בחינת טפלה וסמוך לשם הו"ה, הענין: כי מספר רפ"ח נצוצים הם מבחינת שמות ע"ב, ס"ג, מ"ה, כ"ן כו'. וכאשר נתבררו מבי"ע לחזור לשרשם, אז אינם נקראים בשמות אלו כלל, מפני שנתכללו במקורם בתכלית היחוד לכך אינם עולים בשם כלל.

והמשל בזה: כשהארץ משביל בגדולת ה' בהתבוננות והשגה, אזי נרגשת ההשגה בבחינת יש ודבר. אבל כשנתפטר ממציאות לגמרי אז אינו מרגיש ההשגה והפסול בבחינת יש ודבר מה, כי אם הוא פטול לגמרי בתכלית הפסול בלי הרגשה כלל.

והנה הגם ש"אין נביא רשאי לחדש דבר", אך אין זה חדוש ותוספת על תורת משה רבנו עליו השלום. רק המשכת התורה בלי תוספת וגרעון מאצילות לבריאה. וזהו ענין שם צבאות שנוכר בנביאים:

כי צבאות הוא לשון חיילות. והם גדודי נשמות ומלאכים דבריאה אשר "אין מספר לגדודיו", והם נבראים ומחודשים מאין ליש ממש. ואינן אלהות כלל כמו אצילות שהוא בחינת אלהות ממש.

ואף על פי כן הנביאים המשיכו שיתלבש בהם אור אינסוף ברודי הוא בתכלית היחוד כמו שנתלבש בפלים דאצילות, עד ד"איהו וגרמוהי חד", עד שיהיה נקרא האור אינסוף המלוכש בהם בשם צבאות, שהוא שם התואר, שהוא עצמו הוא בחינת הצבאות ממש;

פענין "איהו וגרמוהי חד" שבאצילות, שהוא עצמו "הוא הדעה כו'", כך מתייחד בפלים דבי"ע עד שהוא עצמו הוא הצבאות כו'. ולא שהם נפרדים בפני עצמם רק שבטלים אליו, אלא שמתייחד עמהן ממש.

וכמשל יחוד וחבור הנשמה עם הגוף: שהגם שהגוף הוא תכלי והעיקר היא הנשמה, עם כל זה מתאחדת עם הגוף; שנקרא "אדם" – הנשמה שבגוף, ואין להגוף שם בפני עצמו כו'. ו"כהרין קמצא דלבושיה מיניה וביה".

וכמו שקורין לאדם שלמד חכמה בשם "חכם", הנה החכמה קודם שלמדה, היא מהות בפני עצמה, וזלת האדם שלמדה, והאדם מהות בפני עצמו. וכשקנה החכמה נקרא חכם, על שם החכמה שהוא שם התואר;

כך על דרך משל למעלה: עם היות הכלים דבי"ע הם מהות בפני עצמו – בחינת נשמות ומלאכים נבראים, רק שבטלים אליו יתברך, אך עם כל זה על ידי שהמשיכו הנביאים להיות גלוי אור אינסוף ברודי הוא בהם על דרך יחודו באצילות, אז נקרא הוא יתברך "הו"ה צבאות" שהוא שם התואר – שהוא יתברך הוא אחד עם הצבאות הנ"ל ואינן נפרדים כו'. ולכן שם הו"ה מצטרף לשם צבאות, כי שם הו"ה הוא באצילות, והוא המשכת אור אינסוף בפלים דאצילות. ואם כן, כדי שיתמשך אור אינסוף בבי"ע הוא על ידי שם הו"ה בתחלה, וזהו "הו"ה צבאות".

ולאחר שהמשיכו הנביאים בחינה זו, אזי הוכיחו את

2. (תהלים קלז, יב).

אָז "צבאות הַיְי"ה" – שְׁהֵם מַפְלִים וּסְמוּכִים וְנִכְלָלִים בְּשֵׁם הַיְי"ה.
 ופירושו "הוציא ה' את בני ישראל [.] על צבאתם"
 (שמות יב, נא) – הַיְינּוּ שְׁנֵשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל הֵן לְמַעַנְהָ מִכַּחֲמֵת
 יְצִוְצִין הַיְי"ה. :

כִּף עַל דְּרֹךְ מִזְשֵׁל הַנְּצוּצִים דְּתַחוּ שְׁנַפְלוּ בְּשִׁבְרָה יֵשׁ
 לְהֵן שְׁמוֹת, שְׁזָה מוֹרָה בְּחֵינֵת יֵשׁ וְדִבְרֵי; עַל דְּרֹךְ שְׁנִקְרָא
 בְּשֵׁם, שְׁזָהוּ הַגִּילּוּי לְזוּלְתוֹ; כְּמוֹ הָאֵדָם, שְׁבַפְנֵי עֲצָמוֹ
 אֵינוֹ צְרִיד לְשֵׁם, רַק שְׁחִבְרוּ קוֹרְאוֹ בְּשֵׁם.
 וְכִיּוֹן שְׁנַתְּבַרְרוּ וְחִזְרוּ לְמִקְוֶם בְּתַכְלִית הַבְּטוּל
 לְהַתְּכַלֵּל בְּאֵלְקוּת, אֲזִי אֵין לְהֵם שְׁמוֹת כְּלָל. וְלִכֵּן נִקְרָאוּ

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

~ תורת חיים ~

ויהי כל הארץ שפה אחת

לדרגין אחרני' ונתבדר לסטרי עלמא וירד ה' לראות כו' לאשגחא עלייהו כדינא כו' ובגין דהאי מלה מטא לעילא אשגחת' דלעילא הוה בה בקדמיתא כמ"ש וירד ה' לראות כו' אשר בנו בני האדם בנינא ודאי אמרו ובעי למיבני לעילא ע"כ (ושם ע"ב) ויהי בנסע' מקדם אתנטילו מעילא לתתא אמרי הא הכא אתר למדבק ונעשה לנו שם כו' ויתרבק סיוע דלתת' באתר דא בגין דכד דינא אתא לאשראה בעלמא הא אתר דא לקבלי' ומהכי יתהני עלמא ויתון דהא לעילא דחיקא איהו לאתונא מני' ויא' ה' הן עם א' כו' כולחו כחדא ביחודא עבדין ויצלחון יתבדרון דרגין כל חד לסטרי' ובג"כ יתבדרון כל הני דלתתא מה כתיב ויפץ ה' אותם משם כו' וההוא לישנא דהוּו ממלחין בלה"ק עבד לון סיוע בגין דבעובדא ובמילולא דמלה תליין מילין אלין לאדבקא כוונה דלכא ליעבד סיוע להאי אתר דבעו לאקמא וכיון דאתבלבל לישנהון לא יכילו לאתקפ' רעותא ולא אצלחו בעובדיהון בגין דחילא דלעילא לא אשתמודע בר בלה"ק ומיד ויחדלו לבנות העיר דהא איתבר חילהון ותוקפא דלהון ע"כ (ובדף ע"ו ע"ב) הן עם א' ושפה אחת בגין דאינון בלכא חד וברעותא חד וממללי בלה"ק ועתה לא יבצר כו' ולית מאן דימנע עובדא דילהון מאי איעבד אבלכל לון דרגין דלעילא ולישנא דלהון לתתא וכדין אתמנע עובדא דילהון מכאן דמארי מחלוקת לית לון קיומא דהא כל זמנא דבני עלמא אלין עם אלין ברעותא חד ולכא חד אע"ג דמרדי בי' בקודב"ה לא ישלט בהו דינא דלעילא כיון דאתפלגו מיד ויפץ ה' אותם כו' ולעתיד כתיב אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם א' ע"כ לשון הזוהר:

(ב) והנה במדרש א' ויהי כל הארץ שפה אחת שכולם דברו בלה"ק ודבריו אחדים שכולם באו בעצה אחת נעלה לרקיע כו' ד"א אחדים על יחידו של עולם כו' ויהי בנסע' מקדם שהסיעו עצמם מקדמונו של עולם כו' ויפץ ה' אותם כו' ללמדך שדור הפלגה אין להם חלק לעוה"ב וכי איזו קשה של דור המבול או דור הפלגה אבל אלו דור הפלגה פשטו יד בעיקר (להלחם בו) ואלו של דור המבול לא פשטו יד בעיקר רק ששטפו בומה וגזל וחמם כו' וא"כ למה אלו דור המבול נשטפו ונאבדו ואלו דור הפלגה לא נאבדו (כי נשארו לפלטה רק שהפיצם ע"פ כל הארץ) ללמדך ששנאווי המחלוקת וגדול השלום אלו דור המבול הי' גזל וחמם ומריבה ביניהן ע"כ נאבדו ואלו דור הפלגה היו נוהגי' אהבה ואחזה וריעות ביניהן שנא' שפה אחת ודבריו כו' ע"כ ובזוהר (פ' נח ד' ע"ד ע"א בסופו) פ' ויהי בנסעם מקדם מקדמא דעלמא כמ"ש ונהר יוצא מעדן (דכתיב כי' ויטע ה' אלקי' גן בעדן מקדם מקדמונו ש"ע) ומשם יפרד כיון דנטלי מתמן הוה פרודא וכד אינון כנישי' תמן לא הוה פרודא וז"ש וימצאו בקעה כו' דתמן נטלי לאפקא מרשו עילאה לרשו אחרא כו' (ובד' ע"ה ע"א) א"ר אבא בחכמתא דרשיעי אתו בגין לאפקא מרשו עילאה לרשו אחרא ולאחלפא יקרי' ליקרא נוכראה כד מטאן להאי בקעה דאיהו רשו נוכראה כו' אמרו הא אתר למיתב ולאיתקפא לכא לאתהנא' ביה תתאי כו' נתקין באתר דא עיר ומגדל ונעשה לנו שם אתר דא יהא לן לדחלא נבנה לאתר דא עיר ומגדל ולמה לן לסלקא לעילא דלא נוכל לאתהנא' מיני' הא הכא אתר מתתקנא ונעשה לנו שם דחלא למפלח תמן פן נפוין

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

~ דרך מצותיך ~

מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - ואולם חי אני

מהמציאות שהם עכשוו וכמו ענין עלמין סתימין דלא אתגליין שהם נתהוו רק מבחי' המחשבה א' הנ"ל, ועד"ו הי' ג"כ מציאות כל העולמות בהתהוותם ע"י מחשבה זו שהיה אז מציאותם נעלה ורוחני ביותר, וכדי שירדו במציאותם זה שהם עכשוו בבחי' עלמין דאתגליין הוא ע"י דבורו ית' כמ"ש בדבר ה' שמים נעשו וכו' ויהי אור כו')* נמצא שע"י בחי' מחשבה נבראו עלמין סתימין דלא אתגליין וע"י דבורו ית' נבראו עלמין דאתגליין כו':

ב. והנה מחשבת אנה אמלך הנ"ל נק' בשם כבוד (כי הכבוד מתייחס לבחי' מלוכה דוקא שלכך מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול ועוד כי כבוד הוא לשון לבוש כמו קארי למאנא מכבודא וכך בחי' מחשבה היא לבוש וכן בחי' מלכות נק' לבוש כמ"ש ה' מלך גיאות לבש) וכמ"ש כבוד מלכותך יאמרו כו' וכבוד מלכותו כו' וזהו לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו שהן ג' עולמות עולם הנשמות ועולם המלאכים ועולם העשיה הם לכבודי, דהיינו כדי שיהי' בחי' אנה אמלך כי אין מלך בלא עם עם דייקא שהם בחי' נפרדים דוקא משא"כ על בנים לא שייך ענין מלוכה. והנה בחי' מלוכה זו וכבוד זה הוא בחי' ירידה גדולה לפניו ית' כי על מי הוא מולך אחרי שכל העולמות במחשבה א' נבראו וכולא קמיה כלא ממש (וכמו שאין שייך כלל לומר באדם שיתפאר לפני זכוכ כן יותר מזה אין הנבראים תופסים מקום אצלו ית' ולכך כדי שיומשך רצון להיות בחי' אנה אמלך הוא ע"י ירידה והשפלה גדולה וז"ל לפני כבוד עונה שכדי שיהיה התהוות בחי' הכבוד שהוא מחשבת אנה אמלך הוא ע"י עונה והשפלה וכמארו"ל במקום גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו כמ"ש במ"א). ולזאת צריך ברכה והמשכה להמשיך בחי' מלוכה זו ממקומו ושרשה, דהיינו שיהי' הוא ית' נמשך ומתמצמם בבחי' מחשבה א' זו דאנה אמלך הגם דכלא חשיבי' קמו' ית', וכמאמר ברכות והודאות למלך אל חי וקיים, שאנו ממישיבי' ברכה לבחי' מלך כו', וזהו פ' מ"ש ברוך כבוד ה' ממקומו פ' ממקומו הוא בחי' מקור הוצבו של בחי' הכבוד דהיינו שעצמותו ומקורו נק' מקומו, ע"ד מארו"ל השגור אצלם ממקומו הוא מוכרע שאינו מקום גשמי רק שרש של אותו דבר ומקורו שבתורה הוא נק' מקומו וכך הוא בחי' מקומו דכבוד ה' הוא בחי' מקור מחצב של בחי' מחשבה זו דאנה אמלך, ומקור

ואולם חי אני וימלא כבוד ה' את כל הארץ. וכן כתוב לשון כזה בתהלים (ע"ב י"ט) וברוך שם כבודו לעולם וימלא כבודו את כל הארץ, וצ"ל לשון זה דברוך שם כבודו שהוא ענין ברכה והמשכה שיהי' נמשך בחי' שם כבודו לעולם וכמ"כ אנו אומרים בק"ש בשכמל"ו שהוא בקשת ברכה והמשכה שיהי' כבודו נמשך לעולם, וכמ"כ לשון וימלא כבוד ה' כו' שהוא לשון עתיד, והלא כתיב (ישעי' ו) מלא כל הארץ כבודו, וכתיב את השמים ואת הארץ אני מלא, וא"כ איך כאן אומר וימלא לשון עתיד דמשמע שעדיין אינו מלא, וסתרי הכתובים אהרדי. גם להבין מהו משרתיו שואלים ול"ו איה מקום כבודו כו' והלא הם אומרים קק"ק מכה"כ, וכיון שאומרים בעצמם שמכה"כ א"כ מהו השאלה איה מקום כבודו (וכך י"ל ענין ברוך כבוד ה' ממקומו, דלשון ממקומו היינו מפני שאין יודעין איה מקום כבודו וכרפי' הרד"א בסידור קדושה, וק' כנ"ל דהא אומרים מכה"כ): הנה ארו"ל עד שלא נברא העולם היה הוא ושמו בלבד, ולכאורה אינו מובן ענין מציאת שמו קודם שנברא העולם שהרי בפני עצמו אין שייך ענין שם, שהשם אינו רק שזולתו קוראו בו אבל בפ"ע אין צריכים לשם, וא"כ קודם שנברא העולם שלא הי' עדיין שום מציאות זולתו ית' שיהי' קוראו בשמו, א"כ מהו ענין שם זה. ויובן ע"פ מ"ש כי לא מחשבותי מחשבותיכם ופי' הרמ"ק דהכוונה כי הנה מחשבת ב"ו הבל המה ואין בם מועיל להתהוות ממחשבתו שום דבר גם כשיחשוב על דבר מה כמה שעות לא יוכל להוסיף אור וחיות בדבר ההוא מלבד שיש מציאות לדבר ההוא בלתי מחשבתו אבל מחשבתו לא תוסיף בו מאומה עד תצא לפועל ע"י כח המעשה דוקא, משא"כ במחשבתו ית' כי במחשבה א' נבראו כל העולמות, והיינו מחשבת אנה אמלך וכמ"ש בע"ח כשעלה ברצונו הפשוט ובוחר כד סליק ברעותיה למיברי עלמא הנה ע"י רצון זה נתהוו העולמות ממש וכמ"ש הוא אמר ויהי, ויאמר אלקים, שהוא אמירה בלב, וז"ס מארו"ל בראשית נמי מאמר הוא (והוא בחי' מאמר הכולל כל המ' מאמרות שאח"כ שע"י מאמר זה נתהוו כל הנבראים ממש רק שנפרטו אח"כ במ' מאמרות. ומה שהוצרכו להפרט במ' מאמרות ולא די להם בהתהוותם ע"י המחשבה אחת דאנה אמלך הוא מפני שבהתהוותם ע"י המחשבה היו מציאותם דק ורוחני למעלה מעלה

המחשבה (שנבפש) וזהו ענין בכה"מ פ' שיומשך גלוי המחשבה דאנא אמלוך הנק' כבודו ממקומו שהוא מקור מחצבו שהיא בחי' כח המחשבה המיוחד עמו כו', ובוה מוכן ג"כ מארז"ל עד שלא נה"ע היה הוא ושמו בלבד, היינו קודם שנתגלה בחי' מחשבת אנא אמלוך שבהגלות נגלות מחשבה זו מיד נתהוו העולמות כנ"ל אבל קודם גילוי והמשכת מחשבה זו או עד שלא נברא העולם, ומ"מ היה הוא ושמו פ' שמו הוא כח המחשבה המיוחד עמו שבחי' זו הוא מקור וכח להמשכת המחשבה דאנא אמלוך כו':

מחשבה זו הוא בחי' כח המחשבה, ומבשרי אחזה דהנה אנו רואים שכח המחשבה שבאדם אינו נפסק לעולם והגם שאינו חושב שום ענין ואין המחשבה בגילוי* מ"מ הוא תמיד בכחו לחשוב וכשבא לו איזה ענין לחשוב מתגלה כח המחשבה ובאה לירי גילוי, וכן הוא למעלה בו ית' ג"כ יש בחי' מחשבה הנגלה ובחי' כח המחשבה המיוחד עמו והוא המדע כו', ולהיות כן הנה המשכת מחשבה זו דאנא אמלוך היא נמשכה מבחי' כח המחשבה המיוחד עמו ית' (שהיא בטילה שם במקורה במציאות כביטול מחשבה א' לגבי כללות כח

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

~ תורת שמואל תרל"ג ~

ששה משמותם

בבחי' תפלה דהיינו שהתפלה יהי' ג"כ בבחי' מס"ג דהיינו בבחי' רעו"ד, ואו נק' אותיות התפלה בחי' אבנים טובים שנעשים כתר ועטרה לקונו, ועי"ז נמשך המשכה מלמעלה ג"כ מבחי' כתר וכמ"ש הטוב כי לא כלו רחמיק שע"י הטוב בעיניך עשיתי נמשך מבחי' הטוב כי לא כלו רחמיק שהוא בחי' טוב וישר ה' מקור י"ג מדה"ר שהוא בחי' רחמים פשוטים דלית שמאלא בהאי ע"ק, כי תפלה הוא בחי' רצון דהיינו המשכת רצון חדש כו' רפאנו בךך עלינו שהוא ענין י"ב ברכות אמצעיות, כי ג' ראשונות הוא ענין בחי' העלאה ממטה למעלה סנדל קושר כתרם לקונו מתפלתיהן של ישראל, וי"ב ברכות אמצעיות הם המשכה שמלמעלה למטה. וזהו ג"כ ענין חשן המשפט שהיו בו י"ב אבנים, שהוא כנגד י"ב ברכות אמצעיות, כי מהאבנים דהיינו מאותיות שמות השבטים נעשה כתר לקונו, ועי"ז נמשך המשכה מלמעלה למטה, ולזה הי' גם שמות האבות על האבנים שהי' כתוב על הטור האחד אברהם יצחק יעקב ראובן, ובסוף הי' כתוב שבטי ישורון כמ"ש במד"ר ס"פ תצוה, וחד אמר הוא הבחיי שאות א' מהאבות הי' אצל כל שבט ושבט, והיינו שג' אבות הוא ע"ד ג' ראשונות וי"ב שמות השבטים הוא ענין י"ב אמצעיות, ושבטי ישורון הוא ג' אחרונות, וזהו שנק' חשן ע"ש חושה לעזרתו דהיינו שהמשכה נמשך במהירות ובמרוצה למטה ואינו מתעכב ההמשכה למעלה, כי פעם יכול להתעכב, אבל ע"י החשן הי' נמשך במהרה עד שנמשך אפי' בגשמי' ההשפעה, וזהו חשן המשפט ע"ד מה שנאמר כמשפטו אשר הראת בהר, ופריך בירושלמי וכי יש משפט

ד) אך הנה כתי' בעטרה שעטרה לו אמו כו' ביום שמחת לבו, דהנה עטרה נעשה מאבנים טובים הגם שהם אבנים בחי' דומם אעפ"כ כשהם אבנים טובים שהם מאירים נעשים עטרה למלך ע"ג הראש, לפי שהוא דבר חידוש, והנה אבנים הם אותיות, וכשאבנים הם אבנים טובים או נעשים עטרה וכמשארז"ל מלאך סנדל קושר כתרם לקונו מתפלתיהן של ישראל והיינו כשאותיות התפלה הם בחי' אבנים טובים. ופי' אבנים טובים, דהנה כתי' בחוקי' המלך שא' והטוב בעיניך עשיתי וארז"ל שסמך גאולה לתפלה, ולכא' אינו מוכן מהו הרבותא כ"כ שסמך גאולה לתפלה שהרי הכל סומכין גאולה לתפלה, אך הענין הוא דהנה גאולה נק' טוב וכמ"ש אם גאלך טוב אמרו לצדיק כי טוב, כי גאולה וצדיק הוא בחי' יסוד ויסוד נק' טוב, והנה ק"ש הוא בחי' גאולה לפי שק"ש הוא למסור נפשו באחד ועי" המס"ג דק"ש נמשך בחי' גאולה [שהוא יוצא מן המיצר, וזהו שמסיימים בק"ש אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מאמ"צ היינו מן המצרים וגבולים, וע' בלקו"ת בפ' בהעלותך בד"ה ראיתי והנה מנורת זהב בענין וגולה על ראשה, ובספר חמש מגילות ברות ע"פ וזאת לפנים בענין על הגאולה שז"ע אחד אם כיון לבו יצא פי' יצא הנה"א מן המיצר דנה"ב, ועל התמורה ועד, ע"ש], (לפי שק"ש הוא בחי' יחוד אר"א, וע"י יחוד אר"א נמשך בחי' גאולה וכמ"ש ונהר יוצא מעדן ונהר הוא בחי' יסוד יוצא מעדן הוא בחי' חכ', והיינו לפי ששרש היסוד הוא מבחי' חכ' כו', וע' בדרוש אלה תולדות נח כו'), והנה סמיכת גאולה לתפלה הוא שענין המס"ג שהי' בק"ש יומשך ג"כ

נשי' שזוהו ג"כ ענין התפלה שע"י התפלה נתעלו הנרות בבחי' נר הוי' נשמת אדם. אך הענין הוא דהנה העלאת הנרות הוא ע"י בחי' תפלה שהיא בבחי' חיצוני' הלב דהיינו שהתפלה היא בבחי' רצון התחתון רצון שנמשך ע"פ שכל וטו"ד שזה נק' חיצוני' הלב, משא"כ ענין העלאת האבנים שעל החשן הוא ג"כ בחי' תפלה רק שהוא בבחי' רעו"ד שנעשה כתר ועטרה שהוא בבחי' פנימי' הלב שהוא בחי' על' עליונה יותר, וזהו ע"ד ההפך שפעם אמרו שתפלה כנגד קרבנות תקנו, ופעם נא' חכונ תפלתי קמרת לפנדך, שקמרת הי' על מזבח הפנימי, וההפך הוא כנ"ל, שכשהתפלה היא בבחי' חיצוני' הלב לבד אז הוא כנגד הקרבנות שהי' על מזבח החיצון לבד, וכשהתפלה היא בבחי' רעו"ד אז הוא כנגד קמרת שהי' על מזבח הפנימי כו'.

לקרשים, אלא קרש שזכה להנתן בצפון ינתן בצפון ושזכה לינתן בדרום ינתן בדרום כו', והיינו שמשפט הוא שמעמיד דבר על מקומו, וזהו מ"ש לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל, והיינו לפי שישראל למעלה הם במעלה עליונה שנשי' עלו במח', אבל למטה יכול להיות להיפך שנשי' היו בגלות תחת ע' שרים, נמצא שאין זה כמשפט שהם למעלה, אבל לעשות משפט עמו היינו שכמו שנשי' הם למעלה במדרגה עליונה כך יהיו למטה ממש, וזהו משפט עמו, וכך חשן המשפט היינו שההמשכה שנמשך למעלה ממשיך למטה ג"כ בגשמי' ממש, וגם שההמשכה אינו מתעכב כלום למעלה ולכך נק' חשן המשפט.

(וזהו שכה"ג הי' צריך לשאת את האבנים על שמות בני' ולהעלות אותם אף שענין המנורה הוא ג"כ העלאת

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

~ המשך תער"ב ~

כי תצא למלחמה, שבת פרשת תצא, תער"ג

וממילא גם חכ' התו' שבוה הוא דבר נבדל כו', וגם התו' כמו שהיא ברוחני' בג"ע הרי מדברת בעניני הנבראים כו', וגם התו' כמו שהיא באצי' הרי מדברת בעניני השתל' כו', ובכל מקום התו' היא בבחי' השגה דגם תו' דאצי' ה"ה בהשגה באצי' כו', וע"כ כ"ז בכלל בחי' חיצוני' התו' שהיא רק נובלות חכ' שלמע' כו', וע"כ שייך בזה ענין ההתקשרות כו'. ועיקר פנימי' התו' הוא בחי' העונג שבתו' ובמדר' זו שבתו' אמרו אורייתא וקוב"ה כולא חד כו'. ובוה מיושב ג"כ מה שבמא' תלת קשרין אמרו וכולהו כו' סתים וגליא, הרי גם סתים דתו' היא בבחי' התקשרות כו'. הענין הוא דהן בחיצוני' התו' והן בפנימי' התו' יש סתים וגליא כו', ופנימי' התו' שבאה בהשגה בג"ע ובאצי' ה"ז בחי' הנגלה שע"פ הסוד (והיא בכלל בחי' חיצוני' התו' והיינו בחי' החיצוני' שבפנימי' כו'), ובוה שייך ג"כ התקשרות לפי שכ"ז מבחי' נובלות חשמ"ע כו', ועיקר פנימי' הוא בחי' הסתים שלמע' מהשגה והיינו בחי' העונג שבתורה כו', ובמדר' זו התורה היא בבחי' חד ממש כו'.

קפג) אמנם באמת גם על חיצוני' התו' אמרו אורייתא וקוב"ה כולא חד, דהרי במש"ב פכ"ג אומר על האדם העוסק בתו' שנעשה בבחי' יחוד ע"ד אורייתא וקוב"ה כו", והכוונה היא גם על העסק בחיצוני' התו' כו',

כי תצא למלחמה על אויבך ונתנו ה' אלקיך בידך ושבית שביו כו', וצ"ל דמתחלה אומר כי תצא למלחמה ה"ו בכח עצמו ואח"כ ונתנו ה' אלקיך הרי שנותנים מלמע' כו'. וגם מ"ש אח"כ ושבית שביו אחרי שנתנו ה' אלקיך כו' מהו"ע השבי' שהרי שבי' זהו שבא בדרך הכרה ומאחר דונתנו ה' אלקיך מהו"ע השבי' כו'. גם צ"ל אומרו ושבית שביו הדול"ל שבי' וכמ"ש אח"כ וראית בשבי' כו', דשביו משמע שביו של אויב, וצ"ל מהו"ע ושבית שביו של אויב כו'. גם מהו"ע וראית בשבי' אשת יפת תואר כו'. ולהבין כ"ז ילה"ק משנת"ל לתוך ב' מאה"ז דלפעמים אי' תלת קשרין מתקשראין דא כדא קוב"ה אורייתא וישראל, דהתקשרות שייך ברבר הנבדל חוקא דברבר א' כמו אור ומאור אינו שייך התקשרות כ"א ברבר הנבדל כו', הרי דתו' היא בבחי' נבדל והיא בבחי' התקשרות כו', ופעמים אי' אורייתא וקוב"ה כו"ח ה"ה בבחי' חד ממש לא רק בבחי' התקשרות כו'. דהוה ההפך בין תו' למצות דהיחוד שע"י המצות הוא ע"ד איהו וגרמוהו חד שהן ב' דברים המתייחדים כו', והיחוד דתו' הוא כמו איהו וחיוהי שוהו בבחי' יחוד ממש כו'. ונת' שזוהו ההפך בכלל בין בחי' חיצוני' התו' ופנימי' התו', דחיצוני' התו' ה"ה אותי' התו' שהאותי' ה"ה דבר בפ"ע כו', ועוד שהרי כל התו' נתלכשה בענינים גשמי' שהן דברים נפרדים

וקס"ו דא"ק מובדל מכל המדר' בזה שהוא בחי' כלל על הכל בשוה כו', מ"מ ה"ז נכלל בכלל כתר שהרי או' במ"ח שהוא כדוגמת אריך כו', ומכ"ש דבחי' פנימי' א"ק נכלל בכלל בחי' הכתר כו'), והתו' כמו שהיא בכתר זהו התו' כמו שהיא בבחי' שעשועים העצמי' כו', ואח"כ הוא המשכת בחי' העונג בחו"ב כו', ועל התו' כמו שהיא בבחי' שעשועים העצמי' א' באנה"ק ד"ה דוד זמירות כו' שעז"א א"ת אמון אלא אומן כו'. והנה על המדר' א' או' ואהי' אצלו אמון, ואי' בת"ז תי' מ"ב אמון מופלא ומכוסה דאיהו אין כו', והיינו דמופלא ומכוסה שניהם בכתר רק דמופלא הוא פנימי' הכתר ומכוסה הוא חיצוני' הכתר כו' (ובמ"א אי' להיפך ושרש הדבר במ"ש לא נפלאות היא ולא רחוקה שיש בזה ב' פי'), וכמ"ש במ"א בענין שכל מופלא ושכל נעלם דשכל נעלם הוא בחי' מו"ם שהוא בחי' העלם של הגילוי וה"ז בבחי' שייכות לחכ' דאצי' כו', ושכל מופלא הוא שמופלא ומובדל בערך שוהו בחי' חכ' דא"ק כו', ובמא"א אות א' סצ"ה אי' אמון מופלא נק' מו"ם כו'. וי"ל דכל בחי' חכ' בבחי' הפנימי' שבה נק' מופלא וע"כ נק' חכ' דעתיק בשם מופלא דבעתיק הכל בבחי' פנימי' כו', וכן חכ' שבכתר וגם חכ' דאצי' בחי' הפנימי' הוא בחי' מופלא כו', ומכ"ש דחכ' דא"ק הוא בבחי' מופלא כו', ואפשר י"ל דחכ' דא"ק הוא אמון סתם שלמע' גם מבחי' מופלא כו', וזהו מ"ש בפסוק סתם ואהי' אצלו אמון כו'.

קיצור. ובאמת גם חיצוניות התורה שהיא בהשגה ובבחי' נבדל היא כולא חד, הא' מפני שהארת עונג העצמי (שהיא ג"כ עצמי) יש בכל המדר' שבתו', והב' מפני שחכ' דתורה היא עצמי, והענין דבפסוק ואהי' אצלו אמון חשיב ה' דברים, והן הן' מדר' שירדה בהם התורה, חו"ב ז"ג ב"ע, והכל מדבר בהמשכת פנימיות הכתר בחי' עונג, שהמדר' הא' היא ואהי' אצלו אמון, אמון מופלא ומכוסה, שכל מופלא עתיק, וי"ל דכל פנימיות חכ' נק' מופלא, וי"ל דחכ' דא"ק נק' אמון סתם.

דאא"ל דהכוונה היא על העוסק בפנימי' התו' דוקא שהרי מחלק שם רק בין המצות לתו' שע"י עסק המצות היחוד הוא כמו יחוד האברים כו', וע"י התו' היחוד הוא בבחי' חד ממש כו', הרי שהכוונה על עסק התו' בכלל גם בחי' חיצוני' התורה כו'. ויותר מובן כן בפ' דו"ה דמבו' שם איך שע"י השגת התו' ה"ה מתייחד ותופס בבחי' עצמות א"ם דלית מתב"כ כ"א כאשר איהו תפיסא באורייתא ומצותי' כו', ושם הכוונה בבחי' השגה דוקא שע"י נעשה מקיף ומוקף כו', וכ' שם בפ"ד דאורייתא היא חכמתו כו' וקוב"ה בכבודו ובעצמו כו"ח כו', הרי שמש"כ בזהר אורייתא וקוב"ה כו"ח הוא גם בתו' כמו שבאה בבחי' חכ' והשגה דהיינו בד"כ בחי' חיצוני' התו' כו'. ואי' סותר למש"א דאורייתא מתקשראה בקוב"ה שנת"ל פקע"ה דהיינו כמו דבר הנבדל שמתקשר כו', דהתו' גם כמו שהיא בבחי' דבר הנבדל הרי היא כו"ח ממש כו'. וזהו משום ב' דברים, הא' להיות שהתו' כמו שהיא בבחי' שעשועים העצמי' נמשך הארת בחי' התענוג בכל המדר' דתורה גם כמו שירדה למטה כו' וכמשי"ת, והארה זו היא ג"כ בחי' עצמי' כו' (ולא כמו הארה שבעולמות שאינה העצם כידוע, והארת התענוג שבתו' גם ההארה היא עצמי' כו'), ומתייחדת היא עם הידיעה והשגת התו' כו'. והב' שגם עצם החכמה דתו' שהיא הידיעה וההשגה ה"ה ג"כ בחי' עצמות א"ם ב"ה כו'. והענין הוא דהנה כתי' ואהי' אצלו אמון כו', וחשיב בפסוק זה ה' ענינים בתורה, א' ואהי' אצלו אמון, ב' ואהי' שעשועים יום יום, ג' משחקת לפניו בכל עת, ד' משחקת בתכל ארצו, ה' ושעשועי את בנ"א, וכל הן' מדר' הכל הוא בבחי' העונג כו', ומדבר בה' מדר' שהתורה ירדה ונמשכה כו', והיינו התו' כמו שהיא בשרשה ומקורה בחי' הכתר כו', ואח"כ כמו שירדה בחו"ב ואח"כ בז"א ובמל' ובעולמות ב"ע כו', והכל הוא בהמשכת העונג בכל המדר' האלו, ובחי' הכתר הכוונה הוא על בחי' פנימי' הכתר שהרי העונג הוא בחי' פנימי' הכתר כידוע. ונודע דבכלל כתר נכלל כל המדר' שלמע' מאצי' גם בחי' א"ק (הגם שנת"ל פקס"ה

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

מרגלא וכו' תכלית חכמה תשובה - י"ט כסלו פ"ט בסעודה

הן בחי' חיצוני' הלב עדיין, והוא בחי' אהבה חיצוני' מפני שבאה מן השגה והתבוננות ואינו נתפס בזה בחי' העצמות דא"ם כ"א בחי' מציאות לבר, אבל אהבה פנימית הוא בחי'

ו) והנה כללות ב' בחי' אהבה הנ"ל, הן האהבה הנכאה ע"י ההתבוננות בגדולת אוא"ם ב"ה והן האהבה הנכאה ע"י ההתבוננות בהפלאות אוא"ם ב"ה, הנה בכללותם

עיי"ז האהבה, אבל א"צ לזה התבוננות פרטי' לפי שהאהבה היא מצד העצמות דוקא, ולכן אנו רואים אשר דוקא הבן יש בו היכולת לעורר את עצמות האב מה שאין זה ביכולת אדם אחר לעורר כ"כ, וכמו כאשר הבן צועק אבא ניזון האב בכל עצם מהותו ממש מה שלא הי' ניזון באופן כזה מצעקת אחר שאינו בנו שניזון ג"כ עיי"ז מ"מ אינו ניזון בכל עצמותו ממש כמו מצעקת הבן, והיינו לפי שצעקת הבן שהוא מעצם עצמותו ממש ה"ה נוגע בזה (ער רירט אן) בעצמות האב, והוא מצד ההתקשרות שלהם בבחי' העצמות שלהם ממש, וכמו"כ יובן בהתקשרות האמיתי דנש"י באלקות שנק' בנים כמו"ש בנים אתם לד' אלתיכם וכתוב בני בכורי ישראל, שהן בבחי' התקשרות עצמית לאלקות שיש כמו טבע עצמי' בנפש האלקי' לידבק במקור חוצבה שאין שום טעם וסבה אל האהבה והתקשרות הזאת כ"א מצד שהן כעצם אחר, וההתקשרות הזאת היא תמידית בנפש ורק צריכים לעוררה לפעמים, והיינו ע"י שזוכר ומשים אל לבו איך שאתה אבינו כו' או שבאה לגילוי ע"י הריחוק וכמו מן המיצר קראתי כו', וכמו ויאנחו בני" מן העבודה ויועקו, והצעקה מה שצועק אל ה' הוא משום כי אתה אבינו, והיינו שאו נרגש בו (ווערט אין אים דער הערט) זאת דכי אתה אבינו, ומתעורר בחי' ההתקשרות העצמית, ובחי' ההתקשרות הזאת ה"ה תופס בבחי' העצמות ממש, וכמו הבן שמעורר עצמות האב כנ"ל, כמו"כ נש"י בהתקשרות עצמית שלהם ה"ה תופסים בבחי' העצמות מה שלית מחשבה תפיסא בי' כלל, כי בחי' מח' והשגה תופס בבחינת גילויים לכו לא בבחי' העצמות, כ"א בחי' רעו"ד להיותו אחוז וקשור בבחי' העצמי' ע"כ בזה דוקא נתפס בחי' העצמות, ולכן הנה התכלית והעיקר דחכמה הוא תשובה ומעשים טובים להיות בזה נתפס העצמות ב"ה. קיצור. וכללות ב' בחי' אהבה הוא רק חיצוניות הלב, ואהבה פנימית הוא שלמעלה מהשכל והוא ההתקשרות פנימי ועצמי, וכמו התקשרות האב והבן שהיא התקשרות עצמי מה שאינו דומה להתקשרות האוהב והאהוב שבא בסיבת דבר מה, משא"כ באב ובן שהוא עצמי, ולכן צעקת הבן דוקא מעורר את רחמי האב, והו"ע כי אבינו אתה, ולזאת רעו"ד תופס את העצמות.

פנימי' הלב שלא תבא מהתבוננות השכל כ"א היא באה מלמעלה מן השכל והיא הנק' רעו"ד שבה ועל ידה יש בחי' תפיסא גם בבחי' עצמות, וכמו שדקדק באמרו דוקא לית מח' תפיסא בי', מח' דוקא, אבל ברעו"ד נתפס בחי' העצמות. והענין, דהנה פנימי' הלב היינו ההתקשרות בבחי' עצמי' שבא מבחי' יחידה שבנפש דוקא, וכמו ער"מ התקשרות הבן עם האב שאינו ע"פ טו"ד כלל, אלא רק מצד שנמשכה נפש הבן מן האב מבחי' עצמותו ממש ונחשב כמוהו ממש כענין ברא כרעא דאבוהי, וממילא ההתקשרות היא בעצמות האב דוקא, ואינו דומה לאהבת אוהב ואהוב הגם שיכול להיות בזה ג"כ תוקף האהבה ותוקף ההתקשרות (מיט א אוועק לייג), הנה יש בזה איזה סבות אל האהבה וההתקשרות, אם מפני שמטיב עמו או מצד העילוי והמעלה שבו שהוא איש מעולה ומשו"ז הוא אוהב אותו ומקושר אליו, הרי צ"ל בזה איזה התבוננות והשגת השכל איך שהוא איש הטוב ואיך שמטיב בחסדו עמו או שיבין בשכלו את הטוב והעילוי במה שהוא מעולה, וכאשר יבין אופן העילוי ה"ה נעשה מקושר אליו ומסור אליו (ער ווערט צו אים איבער גיגעבין), אבל זהו דוקא כאשר מבין העילוי שלו, משא"כ בלעדי זאת לא יהי' מקושר ומסור אליו, וממילא האהבה וההתקשרות שלו מוגיע רק בהגילוי של האהוב ולא בעצמותו ממש, מאחר שזאת היא סבת האהבה מצד טוב מדותיו או טוב שכלו או העילוי שלו הרי ממילא ההתקשרות הוא ג"כ רק בזאת לכו, ולא בהעצמות שלו ממש, משא"כ אהבת האב אל הבן אינו מצד הטוב שבו ולא מצד העילוי ולא מצד ההשפעה שמשפיע לו כ"א מצד שהוא עצם א' עמו, ולזאת א"צ ע"ז שום התבוננות, שהרי אין שום טעם וסבה אל האהבה וההתקשרות שיצטרך להתבונן בזה ושעיי"ז תהי' האהבה כ"א הוא מצד העצם, וממילא ההתקשרות הוא בהעצמי' ממש לא בהגילוי לכו, מאחר שאין הגילויים סבת האהבה כ"א העצמות דוקא, והאהבה וההתקשרות הזאת היא בתמידות בהבן, רק לפעמים היא בהעלם וצריכים לעוררה מההעלם אל הגילוי, והיינו כאשר משים אל לבו שהוא אביו הנה בזה גופא מתעוררת האהבה, או לפעמים מתעורר ע"י הריחוק כאשר הם מרוחקים זמ"ז מתעוררת

~ לקוטי דיבורים – בלה"ק ~

חג השבועות, תרצ"ד

ואשר בעולם הזה ישנם טוב ורע, יצר טוב ויצר הרע. מלאכים מקבלים ידיעות לעתים קרובות על הנעשה בעולם הזה על ידי המלאכים הנבראים ממעשי בני אדם.

יז. הנשמות לפני ירידתן למטה להתלבש בגוף – אין להן שום שייכות לעניני עולם הזה, שלא כמו המלאכים שיודעים שקיים עולם הזה ויודעים גם מהו העולם הזה

יח. עוד מקטנותו ניכרו באדמו"ר האמצעי כשרונות גאוניים. מתמיד עצום היה וכשלמד אצל המלמד הראשון שלו – מלמד דרדקי – היה המלמד מתרעם על שאין הילד מניח לו ללמוד עם שאר הילדים, כי רוצה שילמדו רק אתו.

אצל המלמד היו שתי כיתות, כיתה אחת לומדת אלף-בית וצירופי מלים, והכיתה השניה – פירוש המלות של התפלה והתחלת חומש.

בשעה שהמלמד למד עם כיתה אחת, היתה הכיתה השניה חוזרת על לימודיה. רבנו האמצעי למד אז בכיתה הראשונה ובשעה שכיתתו היתה צריכה לחזור על לימודיה היה הוא מאזין לנלמד עם הכיתה השניה.

המלמד הצטער על כך, ברם הוא בחן את הילד והילד ידע היטב מה שלמדו אתו, כי תפיסתו וכוח זכרונו היו מופלאים.

בשובו מה"חדר" הביתה, היה חוזר בעל-פה על מה שהאזין למה שלמדו עם הכיתה השניה, וכך נהיה בקי בהרבה פרקי תנ"ך בעל-פה.

"זמן" (עונת לימודים) אחד למד ב"חדר" עם תלמידים בגילו ואחר כך למד עם חברים קשישים בהרבה ממנו, כי התקדם בלימודיו באופן מופלא ביותר.

פעם אחת בערב, בשעה שהילד חזר מה"חדר", מצא כמה חסידים יושבים בחדר הקדמי של אביו – גן עדן התחתון, כפי שקראו חסידים לחדר זה – בליאזנא, וביניהם החסידים ר' שמואל מונקס, ר' איסר קיסם ור' שלמה רפאל'ס מוילנה, בהמתנינם להתקבל ב"יחידות" אצל רבנו הזקן.

בתוך כך נכנס גם ר' יוסף משקלוב, שהיה מקודם מהמתנגדים והפך לחסיד והיה מגדולי העשירים ובעלי המסחר בשקלוב ונדיב גדול. ישבו כל הנוכחים והתוועדו ביניהם.

ואילו הנשמות אינן יודעות מהו העולם הזה ומהו גוף גשמי.

אמנם, גם בנשמות ישנן כאלו שיודעות מהו העולם הזה ומהו גוף גשמי, אלא שאלו הן הנשמות שהיו כבר בגוף בעולם הזה וחזרו לעולם העליון, נשמות אלו יודעות מהו העולם הזה ומהו גוף גשמי, ואילו הנשמות שבאוצר הנשמות אינן יודעות מהו העולם הזה ומהו הגוף הגשמי.

בזוהר מובא לעתים קרובות הביטוי "וי להני בני נשא סתימין עינין ואטימין אודנין, חזין ולא ידעין מאי חזין, שמעין ולא ידעין מאי שמעין". לפעמים הביטוי הוא "סתימא מוחא ואטומא לבא".

הזוהר הקדוש מבכה ומצטער על אותם שיש להם מוח להבין, לב להרגיש, עינים לראות ואזנים לשמוע, כלומר, יש להם הבנה ורגש, ראייה ושמיעה, ובכל זאת הם "סתימא מוחא", מוחות סתומים, "סתימין עינין" – עינים סגורות, "אטומא לבא" – לבבות סתומים, "אטומא אודנין" – אזניים סתומות.

דוד המלך עליו-השלום מתאר את העבודה זרה:¹ "עצביהם כסף וזהב מעשה ידי אדם", ומונה ששה אברים: פה, עין, אוזן, אף, יד ורגל, שחמשה מהם הם כלים של חמשת החושים.

חמשת החושים הם: ראייה, שמיעה, ריח, טעם ומישוש, שהם חמשת האברים: עין – ראייה, אוזן – שמיעה, פה – טעם, אף – ריח, יד – מישוש.

דוד המלך ע"ה מונה גם רגל, שכן לרגל יש מעלה שהיא מעמידה ומובילה את האדם להיכן שהראש מבין והלב מרגיש ששם צריכים ללכת.

העבודה-זרה למרות שיש בה כל האברים של החושים וגם אברי הרגלים, ומכל מקום "פה להם ולא ידברו, עינים להם ולא יראו וגו'".

(1) תהלים קטו, ד.

~ רשימת המאסר ~

הרבי הרי"צ

כָּבֹד נִדְרַע אֲשֶׁר בְּעִבּוֹדַת הָאֱלֹקִים יִשְׁנָה עוֹד שִׁיטָּה גְדוֹלָה וּמְעוֹפְדָּה, אֲשֶׁר לֹא לְבַד הַמְדָּרֶשׁ וְלִימוּד הַתּוֹרָה הוּא הָעֵיקָר, כִּי אִם גַּם הַמְעֻשָׂה וְהָעִבּוֹדָה שְׂפֵלָב בְּתַפְלָה, וְכָל הָאוֹמֵר אֵין לִי אֶלָּא תּוֹרָה בְּלִבִּי, גַּם תּוֹרָה אֲמִיתִית אֵין לוֹ¹¹⁰.

(110) [ראה יבמות קט, ב. לקוטי תורה ויקרא ה, א. קונטרס עץ החיים פרק יב. ספר המאמרים תרפ"ח ע' קנ. ובכ"מ.]

אמיתית התורה, היא התורה אשר הלומד יודע שזהו חכמתו ורצונו ית' שפך גזרה חכמתו העליונה באם שיטעון ראובן כף ושמעון כף יהיה פסק ההלכה כף וכף¹¹¹, והלומד תורה עליו להתדבק בקדושת ההלכה, ובקדושת האותיות, ואשר בשכלו יקירף את דבר ד', ואחרי כן הנה שכלו מוקף מדבר ד', ומתאחד עם האור אין סוף ב"ה שבתורה¹¹².

ובכדי אשר האדם במוחו הגשמי יתקרב אל הקודש פנימה, הוא על ידי עבודה שפלב זו תפילה, הבאה על ידי ידיעת גדולתו ורוממותו, וההתבוננות וההסתכלות ביקרא דמלכא.

בכל החיים של חיי האדם והנבראים וענפיהם המרובים בסיבות מסיבות שונות, ובמאורעות ממאורעות שונים מוצא מורנו כ"ק הבעל שם טוב נ"ע¹¹³ את האלוקים, פי אין דבר בכל הדומם צומח חי מדבר והד' יסודות אש רוח מים עפר אשר לא יראה באצבע על אלקות.

שיטת מורנו כ"ק הבעל שם טוב נ"ע היא תורה אחת בשתי נוסחאות¹¹⁴: א) אלקות הוא הכל, דער אייבערשטער איז אלץ, ב) הכל הוא אלקות, אלץ איז דער אייבערשטער.

ועל יסוד זה הולך וסובב כל ענייני התורה והמצוה בביאורים והסברים שונים על פי דרכי הבנת תורת החסידות בכל חיי האדם על פני האדמה.

האדם התחתון החי על הארץ אשר ברא ויצר אדון כל, הוא דמות תבניתו של אדם העליון אשר עליו נאמר¹¹⁵ ודמות כמראה אדם עליו מלמעלה, ולכן נקראת בריאה זו אדם, אדמה לעליון.

ובכן בכל עבודת האדם למטה יכול הוא להתאחד ולהתקשר באור אין סוף ב"ה, והמאחד המה התורה והמצוות דכתיב בה¹¹⁶ זאת התורה אדם, דיש בה רמ"ח מצוות עשה ושס"ה מצוות לא תעשה.

וזה כל האדם, אשר תמיד כל ימי חייו יהיה שלשלת ארוכה של עבודה ופועל טוב, להתרחק מן הגשם ולהתקרב אל הרוחני, על ידי עבודה ויגיעה שמעמל ומייגע נפשו, למאוס בחומר, ולבחור בצורה.

* * *

בימים ההם כבר נודע אשר תלמידי מורנו כ"ק המגיד נ"ע, הם אנשים בעלי צורה נכבדה, שוקדים בתורה, בעלי כשרון גאוני, עובדי ד' בעבודת הלב, בעלי מדות טובות, בוחרי הבדירות הפניעה והענוה.

נודע הדבר אשר הוד כ"ק רבנו הגדול נ"ע בהיותו בן ט"ז היה גאון גדול, וגם מקובל וחקרן, וכמאמר¹¹⁷ הוד כ"ק אאזמור"ר מורנו הצמח צדק (בן שמעתי מכבוד אמי זקנתי הרבנית הצדקנית מרת רבקה זצ"ל¹¹⁸) אז דער זיידע וואלט זיין בזמן התנאים וואלט ער זיין א גרויסער תנא, און

(115) יחזקאל א, כו (ושם: דמות).

(116) חוקת יט, יד. וראה זהר חלק ב קיז, ריש עמוד ב. חלק

ג כט, ב. ובכמה מקומות].

(117) ראה ספר השיחות - תורת שלום [ע' 169] נוסחא אחרת.

(118) [אשת כ"ק אדמור"ר מהר"ש. - ראה אודותיה ספר

התולדות אדמור"ר מהר"ש [קה"ת, תש"ז ע' 12].

(111) ראה תניא פרק ה (ט, סוף עמוד א ואילך).

(112) ראה תניא שם.

(113) ראה ספר השיחות תרפ"ז ע' 134. 193. 194 (ובהערה

28).

(114) ראה שיחת שמחת תורה תר"ץ סעיף ב. ספר השיחות

תשי"א ע' 47. וראה גם דיבור-המתחיל והניף ידו דאחרון של פסח

תשי"א (ספר המאמרים תשי"א ע' 42).

אז ער וואלט זיין בזמן הנביאים, וואלט ער זיין א גרויסער נביא¹¹⁹, (וס"י) דער זיידע איז געווען א תנא און א נביא, נאר וויילע דער דור איז געווען ניט כדאי, דערפאר איז דאס געווען בהעלם נאר פאר די וואס זיינען געווען ראוי לזה.

* * *

הוד כ"ק¹²⁰ רבנו הגדול נ"ע אמר לבנו הוד כ"ק אדמו"ר רבינו האמצעי, המאמר פל האומר אין לי אלא תורה כו' הביא אותי ללכת למעזריטש.

געגועים גדולים היה לי לכנס בתורה להבין ולהשיג, כל מה שידעתי והשגתי היה לי לאפס ואין לעומת גודל תשוקתי לדעת את התורה.

בהיותי בן י"ג שנה התחלתי ללמוד רוב הזמן לעצמי, ושעות לימודי היו שמונה עשר שעות יום יום, ושלש שנים רצופות למדתי בחול שני שלישים גמרא ופוסקים ראשונים ושליש אחד מקרא, אגדה, זוהר, מדרש, קבלה וחקירה, ובשבת שלישי גמרא ופוסקים, שלישי מקרא, אגדה וחקירה, ושליש מדרש, זוהר וקבלה¹²¹.

באחד הימים עצבון רוח אצוני, כי האפשר הדבר אשר אשאר בלא רב, ומה יהיה אחרית דבר זה, והחלטתי, כי בא מועד ללכת למקום תורה, למקום מורה דרף, ואתבונן אנה אלך כי שמעתי אשר שני מאורות ישנם בעולם.

המאור האחד במעזריטש תלמידו של הבעל שם טוב, והמאור השני בוילנא, חבורת גדולי תורה, אין ווילנא לערנט מען ווי צו לערנען, און אין מעזריטש לערנט מען ווי צו דאוונען (בוילנא לומדים איך ללמוד, ובמעזריטש לומדים איך להתפלל)¹²².

גודל תשוקתי אל ידיעת התורה אילצה אותי ללכת לוילנא, ואלכה ימים אחדים בדרפי זה המובילה לוילנא ובהלכי התבוננתי הלא ללמוד הנני יכול במעט, ואיך עובדים את ד' בתפלה לא אדע, על פן אלכה תחלה למעזריטש, ואראה מה היא דרפם ומשם אלכה לוילנא.

עשר שנים עברו והוד כ"ק מורנו רבנו הגדול הוא אחד מעמודי התוף אשר בית ישראל קדישא נשען עליו, ובשנת תקל"ד הנהו אחד ממנהיגי המועצה בסדרי כלכלת ענין הסידות אף אשר טרם נקראה בשם זה.

באסיפת¹²³ כ"ק תלמידי המגיד נ"ע בשנת תקל"ו הנהו הקורא ומקריא ועושה סדר בתלוקת המדינות אשר בהם יתיישבו תלמידי המגיד נ"ע ויתעסקו להפיץ תורת כ"ק מורנו הבעל שם טוב על פי יסודי ההוראה אשר קבלו ממורם ורפם.

זקן התלמידים והארי שפחבורה קדישא כ"ק האדמו"ר ר' מנחם מענדל זצ"ל מהארצאק

בטאון חב"ד גליון 2019 (3938) ע' 38. ספר התולדות אדמו"ר הזקן (קה"ת - אח"ק, תשמ"ו) ח"א ע' 72.
122) ראה גם ספר השיחות תש"ה ע' 132. תש"ח ע' 197.
וש"נ.

123) בהבא לקמן - ראה מאמר "אבות החסידות" סעיף י"א ואילך ("התמים" חוברת ב' ע' נ [עב, בן ואילך]). ספר השיחות תרפ"ז ע' 54.

119) כעין זה אמרו על ר' יהודה החסיד (ספר מעשיות [וזה לשונו: "אילו הי' בימי האמוראים הי' אמורא, בימי התנאים הי' תנא, ובימי הנביאים הי' נביא" - הועתק בספר חסידים הראשונים - וואיטצן, תרע"ז. וראה שיחת י"ט כסלו תשט"ו]).
120) בהבא לקמן - ראה "רבנו הזקן" להרב א. ח. גליצנשטיין.

121) ראה גם רשימות כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ (סעיף ג) -

דורש מאתו לקיים פקודת מורנו כ"ק המגיד נ"ע לקחת על עצמו העבודה בהפצת תורת והדרכת כ"ק מורנו הבעל שם טוב נ"ע.

אחת ההחלטות של האסיפה היא היתה שהתלמידים לא יוסיפו עוד להסתיר ידיעתם בתורה, כדרךם בתחילה שהיו מתנהגים בעונה, ומסתירים את עצמם אלא אדרבא ידברו דברי תורה בנגלה מעל הבימה, בריש גלי, ואחרי כל פלפול או דבר הלכה יבארו את ההלכה היא או את הפלפול שהוא מה עניינו בעבודת האדם לתקן מדות בני אדם.

ובבוא רבינו הגדול נ"ע לביתו לליאזני התחיל לבחור באיזה אברכים, אשר באו אליו, ואשר התקברו אליו בהליכתו בדרך, ללמדם דרכי התסידות, ויבחר רק בבעלי פשרון גאוני ובעלי ידיעה רחבה בתורה.

בשנה היא עשה רבינו הגדול נ"ע שני מסעות אשר בשני המקומות הגיד דברי תורה בקהלה רב, והשיב על כל השאלות אשר שאלוהו, ובמסעיו אלו נדבקו בו הרבה בעלי פשרון גאוני אשר נסעו אחריו לביתו.

שלא המסעות הנה לרכוש גדול אשר באבני חן הללו יסד רבינו הגדול נ"ע פנת יקרת חדר הוראה בתורת כ"ק מורנו הבעל שם טוב נ"ע.

שמונה עשר שנים עברו ובחסדי אל עליון ישנה מפלגה נקראת בשם חסידים, ועדת החסידים עושה חיל, וכעשרת אלפים איש נחשבים על דגל רבינו הגדול נ"ע.

בעת ההיא יוצא לאור ספר התניא¹²⁴ אשר קירב אלפי לבבות לאבינו שבשמים, והתנגדות הפללית נהפכת מלשם שמים לשם קנאה, ויוצא עגל המסירה הידועה, דבר אשר הכאיב גם את לבן של גדולי התורה אשר בין המתנגדים.

עוברים שלש עשרה שנה של התפשטות תורת החסידות גם בתוככי הקמון, רבים המה הנהנים לאורה של החסידות, בידיעה מסתפקים המה גם במיעוט אבל בעבודה ופועל דורשים הם מעצמם הרבה, ולעומתם בעלי הידיעה מתפלכלים על מבוועי דחוקמתא מאמרי ודרושי התורה אור, לקושי תורה, סידור ובאורי הזהר.

המלחמה הצרפתית מנדדת את הנשך מקינו, ובערב שבת קודש מברכין אלול תקע"ב¹²⁵ עוזב רבנו הגדול נ"ע עם בני ביתו ואיזה מהחסידים את העיר ליאדי, ובששים עגלות¹²⁶ הולכים בגולה במחסה של החיל הרוסי.

124 ספר התניא נדפס בפעם הראשונה בשנת תקנ"ז.
125 כן הוא [דבערב שבת קודש מברכים החדש אלול עזב אדמו"ר הזקן את ליאדי] ברשימת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ("דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן" - נדפס בספר התולדות אדמו"ר הזקן (קה"ת - ארץ הקודש, תשמ"ו) חלק ד ע' 1029 ואילך): ביום ערב שבת [6] פ' עקב כ"ב מנחם-אב [6] שהוא ערב שבת קודש מברכים החדש אלול]. עזב כ"ק אדמו"ר הזקן ומשפחתו את ליאדי. ואיתם עמם כשלושים איש. ביום השישי [6] פרשת ויגש] בשמונה לחודש טבת* באו כששים עגלות לכפר פיענא.

126 כן הוא גם ("ששים עגלות") בספר השיחות תורת שלום ע' 86. שיחת י"ט כסלו שבהערה הקודמת. רשימת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ שבהערה הקודמת. ובמכתב כ"ק אדמו"ר האמצעי שבהערה הקודמת (ע' רמ): וברחנו על ב' עגלות לבד. ושם ע' רמ: נסענו ברוב עם יותר מששים עגלות. ואולי הב' עגלות היו

רַבְּנֵינוּ הַגְּדוֹל עֹזֵין אֶת הַמֶּלֶךְ נֶאֱפֹלִיאָן¹²⁷, בְּאֲשֶׁר חָשְׁבוּ לְמַכְחֵשׁ בְּאֻלְקִים, וְעַל אֲשֶׁר הִתְנַגְּאוּ כִּי בָּכְחוּ וְעֹצָם יָדוּ עֲשָׂה כָּל גְּבוּרֹתָיו, וּבְכֵן לֹא חָפֵץ לְהִיטֵת תַּחַת רְשׁוּתוֹ אֶפְילוּ שְׁעָה קְלָה.

וּבְקִיץ תַּקְעָה¹²⁸ בָּא הוֹד כ"ק אֶזְמוֹר כ"ק אֶזְמוֹר הָאֲמָצְעִי לְלִיּוּבְאוּיִטְשׁ עִם כָּל בְּנֵי בֵיתוֹ הוֹד כ"ק אֶזְמוֹר, כ"ק אֶזְמוֹר הַצְּמַח צָדֵק, וְכָל אֵלֹהֵי אֲשֶׁר יִצְאוּ אִתָּם עִמָּם בְּדָרְךָ, וְאֲשֶׁר נִסְפְּחוּ אֲלֵיהֶם בִּימֵי יְשָׁבָם בְּעִיר קְרַעַמְעֲנָצוּג וְהַסְּבִיבָה.

וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה תַּקְעָה הִיא רֹאשׁ הַשָּׁנָה הָרִאשׁוֹנָה לְדַבְּרֵי יְמֵי בֵית רַבִּי, וְלִהְיֵת סְדוּתָם בְּלִיּוּבְאוּיִטְשׁ, בְּיַרְת הַחֲסִידוֹת חב"ד.

כְּשֵׁנִים עֲשָׂר שָׁנָה הִתְלַהֲבָה הַחֲסִידוֹת בִּימֵי כ"ק רַבְּנֵינוּ הָאֲמָצְעִי, רוֹב הַחֲסִידִים מָסְרוּ וְנִתְּנוּ עֲצָמָם עַל לִמּוּד הַחֲסִידוֹת וְעִבּוּדָה שְׁבִלְב זֹה תַּפְלָה בְּאַרְיִכוֹת גְּדוּלָה יוֹם יוֹם.

בְּהַחְמִישִׁים שָׁנָה, שָׁנוֹת הַתְּפִלְסוֹת תּוֹרַת חֲסִידוֹת חב"ד וְדַרְכֵי הַדְּרָכָתָה וְעִבּוּדָתָה עַל יְדֵי שְׁנֵי הַמְּאוֹרוֹת הַגְּדוֹלִים כ"ק מוֹרְנוּ רַבְּנֵינוּ הַגְּדוֹל, וּבְנֵו כ"ק מוֹרְנוּ רַבְּנֵינוּ הָאֲמָצְעִי, נִפְתְּחוּ חֲמִשִּׁים שְׁעָרֵי בִּינָה.

בְּעֵת הַהִיא נִעְשְׂתָה תּוֹרַת הַחֲסִידוֹת לְקַנְיָן עִם אֲלוּקֵי אַבְרָהָם, הִרְבָּה עֲשִׂירֵי אֲלָפִים אִישׁ מִסְתַּפְּלִים בִּיקְרָא דְּמִלְכָּא עֵילָאָה מִתּוֹךְ דִּיעָה וְהַשְׁגָּה גְּדוּלָה וְיַחְבָּה, וְהִרְבָּה עֲשִׂירֵי אֲלָפִים מְדַבְּרִים בְּשִׁפָּה בְּרוּרָה עַל אֹדוֹת טְהִירוֹ עֵילָאָה וְעַל אֹדוֹת הָעוֹלָמוֹת הָעֵלְיוֹנִים מוֹשְׁלֵי הַגִּשְׁמִים הָעוֹמְדִים בְּחִלּוֹ שֶׁל אֵין סוּף ב"ה.

128 גם קונטרס אדמו"ר "הצמח צדק" ותנועת "ההשכלה" ע' 3, שכ"ק התיישב בליובאוויטש תחילת תמוז תקע"ד. אבל באגרות קודש חלק ג ע' תק"ב ואילך: יום ב', פרשת ניצבים-וילך, י"ח אלול תקע"ג קבע דירתו בעיר ליובאוויטש, פלך מאהליב. וכן הוא בספר השיחות קיץ ה'ש"ת ע' 95, ובהערת כ"ק אדמו"ר שליט"א שם: ראה שיחת י"ט כסלו תרצ"ג אות ח ההתיישבות בקביעות הייתה בחודש מרחשון שנת תקע"ד. וראה ספר השיחות תש"ט ע' 332 הערה 51.

עבור רבנו ומשפחתו, והשאר - עבור החסידים ועוד שנסעו בשיירה זו (ראה על דבר זה אגרות קודש שם ע' רלד-רלה בהערת המו"ל).
127 ראה מכתב אדמו"ר הזקן (אגרות קודש הנ"ל ע' קנקנא).
מכתב אדמו"ר האמצעי, רשימת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ושיחת י"ט כסלו שבהערה 126. ספר השיחות תורת שלום ע' 203. שיחת שבת פרשת וישב תשנ"ב סעיף ה. בית רבי חלק א פרק כב (מה, ב ואילך). ועוד.

~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

ואיומות צרות, ל"ע ולי"ע, אשר אתם עמם לוקח ח"ו גם המוח והכת, ות"ל בעד העבר, ועל העתיד נקוה לדי' כי לא יטוש חסדו הטוב מאתנו.

הצרות הגדולות ר"ל, הנידודים, המחזות הנוגות, והסגר המדינה, השכיחו מהלב כל אוהב ורַע, וכאיש המתערר מהתעלפותו ר"ל אשר לא ידע במה יִדְבֵר, ומה יהי' תוכן ונושא נאומו, בלול משמחה ותוגה כאחד.

כן אנכי היום, מעבר מזה שמחה גדולה לראות מסירות נפש אחינו ב"י ד' עליהם יחיו במדינתנו על

ב"ה כ"ט שבט, פ"ב

כבוד ידידי הנעלה הרב הנכבד ומרומם

ווי"ח אי"א מוהר"ד שי

שלום וברכה,

בטח קרא כבודו מכתבי הערוכים לידידנו אני"ש שי הכללים והפרטים, ועד היום לא ידעתי אדרעס פרטי לבוא בכתובי אל כבודו ביחוד.

אם כי ימינו כצל עובר, אבל בכנפיהם תלאו נוראות

הילולא דהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נייע זי"ע, בשני לניסן, יום אשר בו יזכור איש ואיש מהמתיחס על דגלו את מורו ורבו, וידברו יראי ד' לסדר שיעורי לימוד זמני התועדות.

וכפי הידיעות שקבלתי רבים מאנ"ש שי הקדישו את היום הזה לברכת אל בשמים בתורה תפלה ולימוד דא"ח, יהי משכורתם שלמה מאת האלקים בבני חייה ומזונא רויחא, לטוב להם כה"י בגו"ר.

לא אפונה אשר ידינו אנ"ש שי הקשורים בעב[נ]ותת אהבה, בעלי דעה ורגש אמיתי, יקבעו יום הזה (וגם הבא אחריו) ליום עבודה בצדקה תורה ושיחת רעים, בדברים המעוררים לחיזוק התורה.

יהי ד' אלקי אבותינו בעזר אנ"ש שי בתוך כאחב"י שי לברך את כל מעשי ידיהם ברו"ג.

מאד ינעם לי לשמוע מנועם שלומו הטוב, ושלום אנ"ש שי היושבים במחנם, ומוסדי התורה אשר במקום מגורם ואשר מסביב להם כולם יעמדו על הברכה.

לימוד התורה וקיום המצוה, ומעבר השני עצב ויגון מהמצב הכלכלי ומחי' המרה, אשר אינו דומה שמיעה לראיית אנשים נופלים מרעב ר"ל.

לפני מונח מכתב ידידי מר אלטהויז ר' אלי חיים שי מעיר ניקולייב, הכותב לי אשר בחערסאון מתים בכ"י, ירחם ה' - כמה אנשי' מהרעב הנורא, ובמחנם - ניקולייב - ג"כ, עם רשימת אנשי', דבר המבהיל את הרעיון, והמחשבות מתבלבלים, והלב צועק אנא ד' הושיעה נא.

בני תורה ות"ח גועים ברעב, ר"ל ותורתנו מה תהא עלי. עזרה נכונה במדה גדולה, נחוצה בהקדם האפשרי. ועל כבוד הרבנים ופרנסי הקהלות, וגבאי בתי כנסיות לעורר את לב אחינו ב"י לקום לעזרת אחיהם השעה נוראה כזו. והאל הטוב יהי בעזרם כי יתעוררו בהתעוררות אמיתי' לשם השם הנכבד והנורא ותורתו ית', וזכות התורה והמצוה ופקוח נפשות תגן על העושים והמעשים יחיו להתברך בברכה כפולה ומכופלת בגו"ר.

בשנה החולפת עוררתי את אנ"ש שי על דבר יום

אגרות קודש

ב"ה, י"א שבט, תשט"ו
ברוקלין.
שלום וברכה!

... בהנוגע לשאלתו אודות נסיעה לכאן למשך איזה שבועות, הרי אף שאינני רואה הכרחיות בזה, אלא כיון שכפי שכותב הוא דרובא של ההוצאות יש לו מקור לכסותם, הרי מהיכי תיתי, אבל שהנסיעה תהי' לפני הפסח ולחוג כאן חג הפסח, לא נראה לי כיון שמנהג גוברין יהודאין אם רק אפשר לחוג ביחד עם ביתם, וכיון שלא הי' מוכרח בזה עד עתה בטח אין נוגע אם תתאחר הנסיעה בשבועות מספר.

ולקנייתם את הדירה ולהכנסם אלי' בעתיד הקרוב (ובטח יכניסו להדירה לכל לראש, סידור חומש תהלים ותניא), יה"ר מהשי"ת שיהי' בשעה טובה ומוצלחת ויהי' משנה מקום משנה מזל לטובה ולברכה, וישמח לבכם בזחוי"ק בקרוב.

הפ"נ נתקבל.

בברכה.

בית קדוש

במאמר 'באתי לגני' אותו אנו לומדים ביו"ד שבט, מזכיר הרבי הרי"צ את השאלה מדוע נאמר בתורה "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", והרי היה צריך לכתב 'ושכנתי בתוכו (של המקדש)'"? ומביא על כך את תשובת המדרש ש"בתוכם" הכוונה בתוכו של כל יהודי, שצריך לעשות 'משכן' להשם ולהיות ראוי שהשכינה תשרה בתוכו, וזה על ידי עבודת ה'קרבנות' - ההתקרבות שלנו להשם.

מענין שגם בפרשת השבוע - פרשת בא - אנחנו רואים את אותו הרעיון.

אחרי שנים רבות של סבל ויסורים במצרים, באה שעת הגאולה. השם מצוה את בני ישראל להתכונן לתאריה הגדול - י"ד בניסן - בו ישחטו את קרבן הפסח ויאכלו אותו בבית, יחד עם בני המשפחה.

יש הבדל גדול בין הקרבן הזה - שהיה הראשון שהקריבו בני ישראל, לבין שאר הקרבנות:

בזמן שבית המקדש היה קיים, היו חייבים להקריב קרבנות אך ורק בבית המקדש ולא בשום מקום אחר. גם לפני כן (לפני תקופת משכן שילה), כשהיה מתר להקריב קרבנות בחוץ, יכלו לעשות את זה רק במקום צבורי ('במות הצבור'), אבל לא בבית הפרטי.

הפעם האחת והיחידה בה הצטוו עם ישראל להקריב ולאכל את הקרבן דוקא בבית, היתה בליל הסדר הראשון, במצרים. למה ומדוע? ואיך זה קשור לנושא של 'באתי לגני'?

ביציאת מצרים נולד עם חדש, עם ישראל. מיד עם הלידה למד אותנו השם משהו חשוב: המטרה של בריאת העולם בכלל ושל עם ישראל בפרט היא לעשות להשם 'דירה בתחתונים' - להפוך את העולם שלנו, שהוא לא כזה קדוש, אלא חמרי ו'תחתון' בדרגה הרוחנית שלו, למקום בו שורה השכינה, על ידי התורה והמצוות שאנחנו מקיימים.

החדוש הוא שלא רק המשכן והמקדש, אלא כל העולם כלו יהיה משכן להשם. לכן, צוה אותנו השם להקריב את קרבן הפסח הראשון דוקא כל אחד בבית שלו, כדי שהבית של כל יהודי יהפוך למשכן - למקום בו שורה השכינה.

מסבה זו גם היה צריך לתת מדים הקרבן על משקוף הבית (לא רק כדי להראות שזה בית של יהודי ובכך להצילו ממפת בכורות, אלא גם) כדי להראות שהקדשה היא חלק מהבית.

מזה אנו לומדים שגם אנו יכולים להפוך את הבית והחדר הפרטי שלנו למשכן להשם, על ידי שאנו מניחים בו קפת צדקה וספרי קדש, ומתנהגים בו כראוי לחדר 'צבאות השם'.

(מעובד ע"פ לקו"ש חכ"ו עמ' 77 ואילך. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

פרשת בא

~ נקודות משיחות קודש ~

לכו נא הגברים ועבדו את ה' (י, יא)
 זוהי שיטת פרעה. אך שיטת משה (ואתפשטוטיה בכל דרא ודרא) היא, אשר בנערינו, בשנים או בחכמה, ובזקנינו גלף, בכנינו ובכננומינו - ודוקא על-גדי-זה חג ה' לנו. וכדאימא בזהר על הפסוק "נודע בשערים בעלה": 'בעלה' דא קודשא בריך הוא, "דאיהו אטינדע... לכל חד וחד לפום שיעורא דיליה, לפום מה דמשער בליביה". והינו, שפלים צריכים לדעת את ה', כל אחד לפי שעורו.

(אגרות קודש ב עמ' שלב)

שני י ויאמר יהוה אל-משה נמה ירד על-ארץ מצרים בארפה ויעל על-ארץ מצרים ויאכל את-פל-עשב הארץ את פל-אשר השאיר הפרד: י ויש משה את-מטהו על-ארץ מצרים ויהוה נהג רוח-קדים בארץ פל-היום והוא וכל-הלילה הפקר ה'ה ורוח הקדים נשא את-הארפה: י ויעל הארפה על פל-ארץ מצרים וינח בכל גבול מצרים פגד מאד לפניו לא-היה כן ארפה פמהו ואחריו לא יהיה-כן: י ויכס את-עין פל-הארץ ותחשך הארץ ויאכל את-פל-עשב הארץ ואת פל-פרי העץ אשר הותיר הפרד ולא-נותר פל-ירק בעץ ובעשב השדה בכל-ארץ מצרים: י וימחר פרעה לקרא למשה ולאהרן ויאמר חטאתי ליהוה אלהיכם ולכם: י ועתה שא נא חטאתי אך הפעם והעתירו ליהוה אלהיכם ויסר מעלי רק את-המוות הזה: י ויצא מעם פרעה ויעתר אל-יהוה: י ויהפך יהוה רוחים חזק מאד וישא את-הארפה ויתקעוהו ימה סוף לא נשאר ארפה אחד בכל גבול מצרים: י ויחזק

י ויאמר יהוה אל-משה בא אל-פרעה פיא אני הכבדתי את-לבו ואת-לב עבדיו למען שתי אתתי אלה בקרבן: י ולמען תספר באזני בנך ובן-בנך את אשר התעללתי במצרים ואת-אתתי אשר-שמתי כם וידעתם פיא אני יהוה: י ויבא משה ואהרן אל-פרעה ויאמרו אליו פה-אמר יהוה אלהי העברים עד-מתי מאנת לענת מפני שלח עמי ויעבדני: (לוי ד פי אס-מאן אתה לשלח את-עמי הנני מביא מחר ארפה בגלך: ה וכסה את-עין הארץ ולא יוכל לראת את-הארץ ואכל את-יתר הפלטה הנשארת לכם מן-הפרד ואכל את-פל-העץ הצמח לכם מן-השדה: ו ומלאו בתיך ובתי כל-עבדיך ובתי כל-מצרים אשר לא-ראו אבתיך ואבות אבתיך מיום היותם על-האדמה עד היום הזה ויפן ויצא מעם פרעה: (ישאל) י ויאמרו עבדי פרעה אליו עד-מתי יהיה זה לנו למוקש שלח את-האנשים ויעבדו את-יהוה אלהיהם הטרים תדע פי אבדה מצרים: ה וישב את-משה ואת-אהרן אל-פרעה ויאמר אלהם לכו עבדו את-יהוה אלהיכם מי ומי החלכים: י ויאמר משה בנערינו ובזקנינו גלף בכנינו ובכננומינו בצאננו ובבקרנו גלף פי חגי-יהוה לנו: י ויאמר אלהם יהי כן יהוה עמכם פאשר אשלח אתכם ואת-טפכם ראו פי רעה נגד פניכם: י לא כן לכו נא הגברים ועבדו את-יהוה פי אתה אתם מבקשים ויגרש אתם מאת פני פרעה: י

כְּלִי־כֶסֶף וְכִלְיֵי זָהָב: וַיִּתֵּן יְהוָה אֶת־חֶן הָעַם
 בְּעֵינֵי מִצְרַיִם גַּם | הָאִישׁ מִשֶּׁה גָדוֹל מְאֹד
 בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּעֵינֵי עַבְדֵי־פְרָעָה וּבְעֵינֵי
 הָעַם: ם

~ נקודות משיחות קודש ~

דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו . . כלי כסף
 וכלי זהב (יא, ב)
 יש לשאל: הרי בני ישראל ותרו על בנות מצרים, כמאמר
 רז"ל (ברכות ט, ב) "אמרו לו, ולנאי שנצא בעצמנו. משל
 לאדם שהיה חבוש בבית האסורים, והיו אומרים לו בני
 אדם, מוציאין אותך מחר . . ונותנין לך ממון הרבה, ואומר
 להם . . הוציאוני היום ואני מבקש כלום". אם כן, מדוע
 לא ותר הקב"ה עליה. ויש לומר, דהנה התכלית של גלות
 מצרים היתה כדי להוציא ולהעלות את ניצוצות הקדושה
 שהיו במצרים, כולל גם ניצוצות הקדושה שהיו בפקס ובזהב
 של בנות מצרים. מוכן אפוא, שמדבר בענין עקרי שאין לו תור
 עליו.

(לקוטי שיעור כא עמ' 15)

רביעי - וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֹּה אָמַר יְהוָה כַּחֲצֵת
 הַלַּיְלָה אֲנִי יוֹצֵא בְּתוֹךְ מִצְרַיִם: ה וּמַת כָּל־בְּכוֹר
 בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכוֹר פְּרָעָה הַיֹּשֵׁב עַל־כִּסְאוֹ
 עַד בְּכוֹר הַשֹּׁפְחָה אֲשֶׁר אַחַר הָרְחִים וְכֹל בְּכוֹר
 בַּהֲמָה: ו הִיְתִיחָה צַעֲקָה גְדֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם
 אֲשֶׁר כְּמֹהוּ לֹא נִהְיְתָה וּכְמֹהוּ לֹא תִסָּף:
 וְלִכְלָל | בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחְרֹץ־פֶּלֶל לְשֹׁנוֹ
 לְמֵאִישׁ וְעַד־בַּהֲמָה לְמַעַן תִּדְעוּן אֲשֶׁר יַפְלֶה
 יְהוָה בֵּין מִצְרַיִם וּבֵין יִשְׂרָאֵל: ה וַיִּרְדּוּ כָּל־
 עַבְדֵיךָ אֵלֶּה אֵלֵי וְהִשְׁתַּחֲוִוִּילִי לְאָמֹר צֵא אִתָּה
 וְכָל־הָעַם אֲשֶׁר־בְּרַגְלֶיךָ וְאַחֲרֵי־כֵן אֲצֵא וַיֵּצֵא
 מֵעַם־פְּרָעָה בְּחֵרֵי־אָף: ם וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־
 מֹשֶׁה לֹא־יִשְׁמַע אֲלֵיכֶם פְּרָעָה לְמַעַן רַבּוֹת
 מוֹפְתֵי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: וּמִשֶּׁה וְאַהֲרֹן עָשׂוּ
 אֶת־כָּל־הַמִּפְתִּים הָאֵלֶּה לִפְנֵי פְּרָעָה וַיַּחֲזֹק
 יְהוָה אֶת־לֵב פְּרָעָה וְלֹא־שָׁלַח אֶת־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל
 מֵאֶרֶץ: ם יב וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאַל־

יְהוָה אֶת־לֵב פְּרָעָה וְלֹא שָׁלַח אֶת־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל: פ כ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה נִטְהַ יְדֶךָ
 עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי חֶשֶׁד עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיִּמַּשׁ
 חֶשֶׁד: כג וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת־יָדוֹ עַל־הַשָּׁמַיִם וַיְהִי
 חֶשֶׁד־אֲפֹלָה בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁלֹשֶׁת יָמִים:
 כד לֹא־רָאוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו וְלֹא־קָמוּ אִישׁ
 מִתַּחַתָּיו שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְלִכְלָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הָיָה
 אֹר בְּמוֹשְׁבֹתָם:

~ נקודות משיחות קודש ~

ולא היו רוצים לצאת, ומתו בשלשלת ימי אפלה (רש"י, כב)
 ואלו בגאולה העתידה, שהיא אחרי מתן תורה, וגאלו גם
 אותם הרשעים שלא נגאלו ממצרים, שהרי אז הקב"ה
 "אוחז בידיו ממש איש איש . . תלקטו לאחד אחד בני
 ישראל" (רש"י נצבים ל, א). ובלשון ספר התנ"א: כל יהודי
 "בירדאי סופו לעשות תשובה . . כי לא ידח ממנו נדח". זהו
 "אלו הנה שם לא הנה נגאל" - מה שאין-כן בגאולה
 העתידה סופו לעשות תשובה ונאף הוא וגאל.

(לקוטי שיעור יא עמ' 2)

שלישי כ וַיִּקְרָא פְּרָעָה אֶל־מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר לְכוּ עִבְדוּ
 אֶת־יְהוָה רַק צְאֲנֹכֶם וּבְקַרְכֶּם יֵצֵג גַּם־טַפְכֶּם
 יֵלְךָ עִמָּכֶם: כה וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה גַם־אִתָּה תִתֵּן
 בְּיָדֵנוּ זִבְחִים וְעֹלֹת וְעֹשִׂינוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ:
 כו וְגַם־מִקְנֵנוּ יֵלְךָ עִמָּנוּ לֹא תִשְׂאָל פְּרֹסָה בִּי
 מִמֶּנּוּ נִקַּח לַעֲבֹד אֶת־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאַנְחֵנוּ
 לֹא־נִדַּע מַה־נַּעֲבֹד אֶת־יְהוָה עַד־בֵּאֵנוּ שָׁמָּה:
 כז וַיַּחֲזֹק יְהוָה אֶת־לֵב פְּרָעָה וְלֹא אָבָה
 לְשַׁלְּחָם: כח וַיֹּאמֶר־לוֹ פְּרָעָה יְךָ מַעֲלֵי הַשֶּׁמֶר
 לְךָ אֶל־תִּסָּף רְאוֹת פְּנֵי בִי בְיוֹם רְאוֹתֶךָ פְּנֵי
 תְמוֹת: כט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה כֵּן דַּבַּרְתָּ לֹא־אֶסַּף עוֹד
 רְאוֹת פְּנִיךָ: פ יא וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
 עוֹד נִגַּע אַחַד אָבִיא עַל־פְּרָעָה וְעַל־מִצְרַיִם
 אַחֲרֵי־כֵן יִשְׁלַח אֶתְכֶם מִזֶּה בְּשַׁלְּחוֹ כֹּלָה גֵרֶשׁ
 וְגֵרֶשׁ אֶתְכֶם מִזֶּה: כ דְּבַר־נָא בְּאָזְנֵי הָעַם
 וַיִּשְׁאָלוּ אִישׁ | מֵאֵת רְעֵהוּ וְאִשָּׁה מֵאֵת רְעוּתָהּ

לֹא-יַעֲשֶׂה בָהֶם אִדּוֹ אֲשֶׁר יֹאכַל לְכָל-נֶפֶשׁ הוּא
 לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם: 11 וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-הַמִּצְוֹת פִּי
 בַעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה הוֹצֵאתִי אֶת-צְבָאוֹתֵיכֶם
 מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-הַיּוֹם הַזֶּה
 לְדֹרֹתֵיכֶם חֶקֶת עוֹלָם: 12 בְּרֹאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַה
 עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב תֹּאכְלוּ מִצֵּת עַד יוֹם
 הָאֶחָד וְעֵשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב: 13 שִׁבְעַת יָמִים
 שָׂאֵר לֹא יִמְצָא בְּבֵיתְכֶם פִּי 14 פֶּלֶא-אֲכֹל מִחֻמָּצַת
 וּנְכַרְתָּה הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מֵעֵדֶת יִשְׂרָאֵל בְּגֵר
 וּבְאֹרַח הָאֶרֶץ: 15 פֶּלֶא-מִחֻמָּצַת לֹא תֹאכְלוּ בְּכָל
 מִוֹשְׁבֵיתְכֶם תֹּאכְלוּ מִצֹּת: 16

~ נקודות משיחות קודש ~

ראשו על פרעיו ועל קרבו (יב, ט)

לפנינו שלשה סוגים של 'עבודה זרה', שיש 'לשרף'
 ולבטל לגמרי. ראשו - השקל המגבל הופך לסמכות
 עליונה. פרעיו - תאנת השלטון והכח מביאה את האדם
 לרמס ברגליו את כל הסובב אותו. קרבו - מזונו של אדם
 ופרנסתו הופכים ל'אליל', וכל האמצעים קשרים כדי
 להשיגם.

(אגרות קודש כד עמ' קה)

חמישי 17 וַיִּקְרָא מֹשֶׁה לְכָל-זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר
 אֲלֵהֶם מִשְׁכּוֹ וּקְחוּ לָכֶם צֵאֵן לְמִשְׁפַּחְתֵּיכֶם
 וּשְׁחַטוּ הַפֶּסַח: 18 וּלְקַחְתֶּם אֲגֵדַת אוֹזֹב וּטְבַלְתֶּם
 בָּדָם אֲשֶׁר-בְּסָף וְהִגַּעְתֶּם אֶל-הַמִּשְׁקוֹף וְאֶל-
 שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת מִן-הַדָּם אֲשֶׁר בְּסָף וְאַתֶּם לֹא
 תִצְאוּ אִישׁ מִפֶּתַח-בֵּיתוֹ עַד-בֹּקֶר: 19 וְעִבֵּר יְהוָה
 לַנֶּגֶף אֶת-מִצְרַיִם וְרָאָה אֶת-יְהוָה עַל-הַמִּשְׁקוֹף
 וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וּפֶסַח יְהוָה עַל-הַפֶּתַח וְלֹא
 יִתֵּן הַמִּשְׁחָת לָבֹא אֶל-בְּתֵיכֶם לַנֶּגֶף:
 20 וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-הַדְּבָר הַזֶּה לְחֻק־לֶךְ וּלְבְנֵיךְ
 עַד-עוֹלָם: 21 וְהָיָה כִּי-תָבֹאוּ אֶל-הָאֶרֶץ אֲשֶׁר
 יִתֵּן יְהוָה לָכֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר וּשְׁמַרְתֶּם אֶת-
 הַעֲבֵרָה הַזֹּאת: 22 וְהָיָה כִּי-יֹאמְרוּ אֵלֵיכֶם בְּנֵיכֶם
 מָה הַעֲבֵרָה הַזֹּאת לָכֶם: 23 וְאָמַרְתֶּם זְבַח-פֶּסַח

אֲהָרֹן בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: 24 הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם
 רֵאשׁ חֲדָשִׁים רֵאשׁוֹן הוּא לָכֶם לַחֲדָשִׁי הַשָּׁנָה:
 25 דַּבְּרוּ אֶל-כָּל-עֵדֶת יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּעֲשֹׂר
 לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם אִישׁ שֵׁה לְבֵית-אֲבֹת
 שֵׁה לְבֵיתוֹ: 26 וְאִם-יִמְעַט הַבַּיִת מִהוּיֹת מִשֵּׁה
 וְלָקַח הוּא וּשְׁכֵנוֹ תִקְרַב אֶל-בֵּיתוֹ בְּמִכְסַת
 נֶפֶשׁת אִישׁ לְפִי אֲכָלוּ תִכְסּוּ עַל-הַשֵּׁה: 27 שֵׁה
 תָמִים זָכַר בַּיּוֹם הַזֶּה לָכֶם מִן-הַכֹּבָדִים
 וּמִן-הָעֵזִים תִּקְחוּ: 28 וְהָיָה לָכֶם לְמִשְׁמֶרֶת עַד
 אַרְבַּעַה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וּשְׁחַטוּ אֹתוֹ כָּל
 קְהַל עֵדֶת-יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרָבִים: 29 וְלָקַחוּ מִן-
 הַדָּם וְנָתְנוּ עַל-שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל-הַמִּשְׁקוֹף עַל
 הַבָּתִּיִּם אֲשֶׁר-יֹאכְלוּ אֹתוֹ בָּהֶם: 30 וְאָכְלוּ אֶת-
 הַבֶּשֶׂר בַּלַּיְלָה הַזֶּה צְלִי-אֵשׁ וּמִצֹּת עַל-מַרְרִים
 יֹאכְלוּ: 31 אֶל-תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ זָא וּבִשָּׁל מִבִּשָּׁל
 בָּמִים פִּי אִם-צְלִי-אֵשׁ רֵאשׁוֹ עַל-פְּרַעְיוֹ וְעַל-
 קָרְבוֹ: 32 וְלֹא-תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר וְהִנְתֵּר
 מִמֶּנּוּ עַד-בֹּקֶר בְּאֵשׁ תִּשְׂרְפוּ: 33 וְכָכָה תֹאכְלוּ
 אֹתוֹ מִתְנִיכֶם חֲגָרִים גַּעְלֵיכֶם בְּרִגְלֵיכֶם וּמִקְלַכֶּם
 בִּידְכֶם וְאֶכְלַתֶּם אֹתוֹ בַּחֲפוּזֵן פֶּסַח הוּא לַיהוָה:
 34 וְעִבֵּרְתִּי בְּאֶרֶץ-מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה וְהַפִּיתִי
 כָּל-בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד-בְּהֵמָה
 וּבְכָל-אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים אֲנִי יְהוָה:
 35 וְהָיָה הַדָּם לָכֶם לְאֹת עַל הַבָּתִּיִּם אֲשֶׁר אַתֶּם
 שָׁם וְרֵאִיתִי אֶת-הַדָּם וּפִסַּחְתִּי עֲלֵיכֶם וְלֹא-יְהִיָּה
 בְּכֶם נֶגֶף לְמִשְׁחָת בְּהַכְתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:
 36 וְהָיָה הַיּוֹם הַזֶּה לָכֶם לְזִכְרוֹן וְחֻגְתֶּם אֹתוֹ חֹג
 לַיהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם חֶקֶת עוֹלָם תַּחֲנֹנְהוּ: 37 שִׁבְעַת
 יָמִים מִצֹּת תֹּאכְלוּ אִדּוֹ בַּיּוֹם הָרֵאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ
 שָׂאֵר מִבְּתֵיכֶם פִּי 14 פֶּלֶא-אֲכֹל חֲמִץ וּנְכַרְתָּה
 הַנֶּפֶשׁ הַהוּא מִיִּשְׂרָאֵל מִיּוֹם הָרֵאשׁוֹן עַד-יּוֹם
 הַשִּׁבְעִי: 38 וּבַיּוֹם הָרֵאשׁוֹן מִקְרָא-קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם
 הַשִּׁבְעִי מִקְרָא-קֹדֶשׁ יְהִי לָכֶם פֶּלֶא-מִלֵּאכָה

הוא ליהוה אשר פסח על-בתי בני-ישראל במצרים בנגפו את-מצרים ואת-בתינו הציל ויקד העם וישתחוו: ^{כה} וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה יהוה את-משה ואהרן פן עשו: ^ס

~ נקודות משיחות קודש ~

משכו וקחו לכם צאן . . ושחטו הפסח (יב, כא)
משכו ודיכם מעבודה זרה . . ושחטו לאלהיהם של מצרים (מכילתא)

עבודה זרה - היינו עבודה שהיא זרה ליהודי, שנבדל אף ורק לשמש את קונו. שחטו לאלהיהם של מצרים - של כל הסביבה, שהיא מגבלת ומדודה במצרים וגבולים של החמר והגשם. ויש לעשות זאת בבחינת פסח 'ידלוג', לא רק בעליה מדונה לרעה; צריכים להפך את החשך של הגוף והנפש-הבהמית לאור ולקדושה.

(לקוטי שיחות ב עמ' 666)

ששי ^{כט} ויהי | בחצי הלילה ויהוה הפה כל-בכור בארץ מצרים מבכר פרעה הישב על-פסאו עד בכור השבוי אשר בבית הבור וכל בכור בהמה: ^ל ויקם פרעה לילה הוא וכל-עבדיו וכל-מצרים ותחי צעקה גדלה במצרים כפי-אין בית אשר אין-שם מת: ^{לא} ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו מתוך עמי גם-אתם גם-בני ישראל ולכו עבדו את-יהוה כדברכם: ^{לב} גם-צאונכם גם-בקרכם קחו כאשר דברתם ולכו וברכתם גם-אתי: ^{לד} ותחזקו מצרים עליהם למהר לשלחם מן-הארץ כי אמרו בלנו מתים: ^{לה} וישא העם את-בצקו טרם יחמין משארתם צרות בשמלתם על-שכמם: ^{לו} ובני-ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים פלי-כסף וכלי זהב ושמלת: ^{לז} ויהוה נתן את-חן העם בעיני מצרים וישאלום וינצלו את-מצרים: ^{לח} ויסעו בני ישראל מרעמסס סכתה פשש-מאות אלף רגלי הגברים לחד מפתח: ^{לט} וגם-ערב רב עלה אתם וצאן ובקר מקנה כבד מאד: ^ל ויאפו

את-הבצק אשר הוציאו ממצרים ענת מצות כי לא חמץ פירגרו ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם-צדה לא-עשו להם: ^ב ומושב בני ישראל אשר ישבו במצרים שלשים שנה וארבע מאות שנה: ^{בא} ויהי מקץ שלשים שנה וארבע מאות שנה ויהי בעצם היום הזה יצאו כל-צבאות יהוה מארץ מצרים: ^{בב} ליל שמרים הוא ליהוה להוציאם מארץ מצרים הוא-הלילה הזה ליהוה שמרים לכל-בני ישראל לדרתם: ^{בג} ויאמר יהוה אל-משה ואהרן זאת חקת הפסח כל-בן-בכר לא-יאכל בו: ^{בד} וכל-עבד איש מקנת-כסף ומלתה אתו או יאכל בו: ^{בה} תושב ושכיר לא-יאכל בו: ^{בו} בבית אחד יאכל לא-תוציא מן-הבית מן-הבשר חוצה ועצם לא תשברו-בו: ^{בז} כל-עדת ישראל יעשו אתו: ^{בח} וכי-יגור אתך גר ועשה פסח ליהוה המול לו כל-זכר ואז יקרב לעשתו והיה פאזרח הארץ וכל-ערל לא-יאכל בו: ^{בט} תורה אחת יהיה לאזרח ולגר הגר בתוככם: ^כ ויעשו כל-בני ישראל כאשר צוה יהוה את-משה ואת-אהרן פן עשו: ^{כא} ויהי בעצם היום הזה הוציא יהוה את-בני ישראל מארץ מצרים על-צבאתם: ^{כב}

~ נקודות משיחות קודש ~

המול לו כל זכר ואז יקרב לעשתו (יב, מח)
מילת בני הקטנים . . מעבדת אותו (רמב"ם הלכות קרבן פסח ה, ה)

מפאן יש ללמד הוראה על גדל חשיבות החינוך: אבא שלא מלא את חובתו כלפי בנו ולא הכניסו לבריית, פוגע לא רק בטובת בנו, אלא גם בטובתו שלו עצמו. שכן, הוא מנוע מלהקריב קרבן פסח, והוא מפסיד אף את הברכה הנובעת מקיום מצוה זו - פגעי העולם פוסחים עליו ולא מדיקים לו.

(אגרות קודש כו עמ' שסא)

שביעי יג א וידבר יהוה אל-משה לאמר: ^ב קדש-לי כל-בכור פטר כל-רחם בבני ישראל באדם

חצי קריש

ותגדל ויתקדש שמה רפא. אמן בעלמא די כרא
 כרעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב
 משיחה. אמן בחייכון וביומיכון ובחיי דכל בית ישראל,
 בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מכד
 לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רפא מברך לעלם
 ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום,
 ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא
 ברוך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא,
 תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

~ נקודות משיחות קודש ~

היום אתם יוצאים בחדש האביב (יג, ד)

בתקופת החורף נראה פאלו העולם חדל מלצמח
 ולהתקדם, ולפתע, בחדש האביב, האילנות מלבלבים
 והשדות צטופים ירק. כך מתגלה לעין כל, שימות החורף היו
 ימים של אגירת כוחות לקראת לבלוב ופריחת האביב. ואף
 בחג הפסח בן: בגלות מצרים שקעו ישראל במ"ט שצרי
 טמאה, אך במשך זמן מועט, חמשים יום, זכו לקבל התורה
 מפי הקב"ה בכבודו ובעצמו! כך התגלה לעין כל, שימות
 הגלות היו ימים של זכוה והכנה לקבלת התורה.

(אגרות קודש ד עמ' רסז)

מפטיר י' והיה כיישאלך בנגד מחר לאמר מה
 זאת ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו יהוה
 ממצרים מבית מבית עבדים: ויהי כייחקה פרעה
 לשלחנו ויהרג יהוה פל'בכור בארץ מצרים
 מבכר אדם ועד בכור בהמה על פני אני זבח
 ליהוה פל'פטור רחם הזכרים וכל בכור בני
 אפדה: ויהי לאות על ידכה ולטוטפת בין
 עיניך פי בחזק יד הוציאנו יהוה ממצרים:

ססס

ק"ה פסוקים, ימנ"ה סימן

ובבהמה לי הוא: ג ויאמר משה אליהם זכור
 את היום הזה אשר יצאתם ממצרים מבית
 עבדים פי בחזק יד הוציא יהוה אתכם מזה
 ולא יאכל חמץ: ה היום אתם יוצאים בחדש
 האביב: ה והיה כייביאך יהוה אל ארץ
 הפניעני והחתי והאמרי והחוי והיבוי אשר
 נשבע לאבותיך לתת לך ארץ זבת חלב ודבש
 ועבדת את העבדה הזאת בחדש הזה:
 ושבעת ימים תאכל מצת וביום השביעי חג
 ליהוה: מצות יאכל את שבעת הימים ולא
 יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבלך:
 ח והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה
 עשה יהוה לי בצאתי ממצרים: ט והיה לך
 לאות עלייך ולפורזן בין עיניך למען תהיה
 תורת יהוה בפניך פי ביד חזקה הוציאך יהוה
 ממצרים: ושמרת את החקה הזאת למועדה
 מימים ימימה: פ י' והיה כייביאך יהוה
 אל ארץ הפניעני כאשר נשבע לך ולאבותיך
 ונתנה לך: י' והעברת כל פטר רחם ליהוה
 וכל פטר: י' שגר בהמה אשר יהיה לך הזכרים
 ליהוה: י' וכל פטר חמור תפדה בשה ואם לא
 תפדה וערפתו וכל בכור אדם בכניך תפדה:
 י' והיה כיישאלך בנגד מחר לאמר מה זאת
 ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו יהוה ממצרים
 מבית עבדים: י' ויהי כייחקה פרעה לשלחנו
 ויהרג יהוה פל'בכור בארץ מצרים מבכר אדם
 ועד בכור בהמה על פני אני זבח ליהוה פל'
 פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה:
 י' והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך פי
 בחזק יד הוציאנו יהוה ממצרים: ססס

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה - אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה
 ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה

(= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָיו בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲזַח־חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכֶיָהּ מְאֹד. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיַבְתֶּיהָ שְׁלוֹם. אַרְךָ יָמִים בְּיַמֶּינָהּ, בְּשִׂמְאֹלָהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חַפֵּץ לְמַעַן צְדָקוֹ, וַיַּדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר: מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שלישי התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶד הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדְבָרֵיהֶם הַנְּאֻמִּים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנְבִיאֵי הָאֵמַת וְצְדָק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליהזר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

עטרת מרים

יג הדָּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא לְבֹא טָרֵם בּוֹאָ שֶׁל נְבוּכַדְרֶאצַּר מְלֶכֶד כָּל־לְהַפּוֹת אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם: יד תַּחֲלָה תַּגִּידוּ בְּמִצְרַיִם שְׁנֹבְדֵי־צַר בָּא עָלֵינוּ וְהַשְׁמִיעוּ בְּמַגְדֹּל וְהַשְׁמִיעוּ בְּגַף וּבַתְּחַפְּנָחַם שֶׁהֵם עָרֵי מִצְרַיִם אֲמָרוּ הַתִּיצֵב שִׁתְּיָצְבוּ בְּמִצְרַיִם וְלֹא יָצְאוּ לְקִרְאת הַאֲוִיב וְהַכֵּן לָךְ שֵׁם כְּלִי נֶשֶׁק כִּי כָּרִי אֶכְלָה חֶרֶב סְבִיבֶיךָ: טו מְדוּעַ נִסְחַף נִשְׁטַפוּ וְהַחֲלִיקוּ כָּל אַחַד וְאֶחָד מִן אַבְיָרֶיךָ גְבוּרֶיךָ לֹא עָמְדוּ לֹא מִצְלִיחַ לַעֲמוּד כְּעֲצָמוּ כִּי יְהוָה הִדְפּוֹ וְהִ' גִּלְחָם בּוֹ: טז הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַרְבֵּה בּוֹשֵׁל וְעַל יְדֵי הַמַּכְשׁוֹל גַּם־נִפְּלָ הַגּוֹיִם הַבְּאִיִם לַעֲזֶרֶת מִצְרַיִם, וְהֵם הַתְּחַבְּרוּ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וַיֹּאמְרוּ זֶה לָזֶה קוּמָה | וְנִשְׁבָּה אֶל־עַמּוֹנוּ וְאַל־ אֶרֶץ מוֹלְדֵתֵנוּ מִפְּנֵי חֶרֶב הַיּוֹנָה הַיָּשׁוּל גַּם־נִפְּלָ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וַיֹּאמְרוּ קוּמָה | וְנִשְׁבָּה אֶל־עַמּוֹנוּ וְאַל־אֶרֶץ מוֹלְדֵתֵנוּ מִפְּנֵי חֶרֶב הַיּוֹנָה: יז קְרָאוּ שֵׁם

יג) לְבֹאָ, שְׂכִיבֹא. לְהַפּוֹת אֶת מִצְרַיִם, זוּ מִפֶּה שְׁנֵיה שֶׁהַחֲרִיב נְבוּכַדְרֶאצַּר אֶת מִצְרַיִם, בְּשֵׁנֶת עֶשְׂרִים וְשֵׁבַע לְמַלְכוּתוֹ. יד) אֲמָרוּ, אֲתֵם הַמִּשְׁמִיעִים קוֹל, אֲמָרוּ לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם. הַתִּיצֵב, תַּחְרִי. וְהַכֵּן לָךְ, הַכֵּן לָךְ כָּל צְרִי הַתְּחַלְּמָה. טו) נִסְחַף, נִשְׁטַף וְנִגְרַף. אַבְיָרֶיךָ, כָּל אַחַד מִגְבוּרֶיךָ. טז) חֶרֶב בּוֹשֵׁל, ה' הִדְפּוֹ וְהַרְבֵּה בָּהֶם בּוֹשֵׁלִים. נִפְּלָ אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, הַתְּחַבְּרוּ לְשִׁכְנֵי אִישׁ אֶצֶל רֵעֵהוּ. חֶרֶב הַיּוֹנָה, חֶרֶב נְבוּכַדְרֶאצַּר שֶׁהוֹנָאָה (בְּמִרְמָה) עוֹשֶׂת הַאֲנָשִׁים עִם רֵכּוּשָׁם. יז) קְרָאוּ שֵׁם,

הפטרה לפרשת בא לקריאה בציבור

ולשמו"ת בירמיה פרק טו

מו יג הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֶל־ יְרֵמְיָהוּ הַנְּבִיא לְבֹא נְבוּכַדְרֶאצַּר מְלֶכֶד כָּל־לְהַפּוֹת אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם: יד תַּחֲלָה תַּגִּידוּ בְּמִצְרַיִם וְהַשְׁמִיעוּ בְּמַגְדֹּל וְהַשְׁמִיעוּ בְּגַף וּבַתְּחַפְּנָחַם אֲמָרוּ הַתִּיצֵב וְהַכֵּן לָךְ פִּי־אֶכְלָה חֶרֶב סְבִיבֶיךָ: טו מְדוּעַ נִסְחַף אַבְיָרֶיךָ לֹא עָמְדוּ כִּי יְהוָה הִדְפּוֹ: טז חֶרֶב בּוֹשֵׁל גַּם־נִפְּלָ אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וַיֹּאמְרוּ קוּמָה | וְנִשְׁבָּה אֶל־עַמּוֹנוּ וְאַל־אֶרֶץ מוֹלְדֵתֵנוּ מִפְּנֵי חֶרֶב הַיּוֹנָה: יז קְרָאוּ שֵׁם

שי למורא

במערכת צבא פשוטים הכריזו לומר. פֶּרַעַה מִלֶּךְ מִצְרַיִם שְׂאוֹן, שְׁפִירָה מִלֶּךְ מִצְרַיִם הַמָּרִים קוֹל שְׂאוֹן בְּנֵאוֹת. הַעֲבִיר הַמוֹעֵד, לא בא להלחם בַּיָּדִים בַּיּוֹם הַמוֹעֵד הַקָּבֹעַ, מִפְּנֵי לִבְבוֹ. יח) כִּי פְתוּבֹר גּוֹי, כִּי כְפִי שְׂדֵבֵר אֲמַת הוּא שְׂתִבּוֹר קָבֹעַ בְּהַרִים, וְהִר הַכַּרְמֶל עַל הַיָּם, כִּן בְּאֲמַת יְבוֹא הַדָּבָר הַזֶּה עַל מִצְרַיִם. יט) וְנִצַּחְתָּ, לְשׁוֹן צִיָּה. כ) עֲגֹלָה יִפְהַדְפִּיָּה מִצְרַיִם, שְׁהוּתָה מַלְכוּת יִפְהַ עֲגֹלָה יִפְהַ, קִרְיָן, חֲתוּד וְכִרְתָּה. מִצְפּוֹן, מִכְּבֹל כֹּא, כִּפֹּל תְּמֹלֶה לְחֹנֶן וְלֹמֵר שְׂבֹדָי יְבוֹא. כא) שְׂכַרְיָה, שְׂרָה. פְּרוּשׁ אַחֵר, "שְׂכַרְיָה", גִּיסוֹת שְׂשִׁכְרוּ לְעוֹרָה. כַּעֲגֹלֵי מִרְבֵּק, יוֹכְלוּ לְטַבַּח כְּעֹגִלִים מִפְּטָמִים בְּמִרְבֵּק (= בְּרִפְתָּ). ג) הַמָּה, גַּם הַשְּׂרִים, (וְגַם הַשְּׂכִירִים). הַפְּנֹה, הַפְּנֹה עֲרָפֶם לְנוֹם. אִידֶם, לְשׁוֹן שְׂבֵר וְאִסוֹן. עַת פְּקַדְתֶּם, זְמַן מִיתְתֶּם. כב) קוֹלָה בְּנַחֲשׁ יִלְךְ, כְּמוֹ הַנְּחֹשׁ שְׂנַקְצוּ רִגְלָיו, כִּן מִצְרַיִם יִקְצְצוּ רִגְלֵיהֶם, כְּלוֹמֵר שְׂלֵא יוֹכְלוּ לְלַחַת מִמְקוֹמָם לְמִשַׁל חֲזוֹן לְאַרְצָם. כִּי בַחֹל וְלִכְוֹ, חַפְשִׁיִּים יִלְכוּ עֲלֵיהֶם בַּחֹל רַב וּבְקַרְדָּמוֹת כְּאוֹ לָהּ, יְבוֹאוּ עֲלֵיהֶם לְכַרְתָּה בְּקַרְדָּמוֹת. כְּחַטְבֵי עֲצִים, שְׂלֵא יוֹכְלוּ לְמַנֵּעַ מַעֲצָמָם אֶת תְּרַב חַפְשִׁיִּים, כְּמוֹ הַעֲצִים. כג) כְּרָתוּ יַעֲרָה, כַּח יֵשׁ בְּהֶם לְכַרַת כָּל יַעֲרָה. כִּי לֹא יִחְקֹר, לֹא יִחְקֹר מִסְפָּר צְבָא חַפְשִׁיִּים. כד) הַבִּישָׁה, הַחֲבִישָׁה. כה) אֲמוֹן מִנָּא, כְּמוֹ הַמֶּזֶן. פְּרוּשׁ אַחֵר "אֲמוֹן", שֵׁם שֶׁר הַעִיר "נֹא". "מִנָּא", מִהַעִיר "נֹא", וְהִיא "אַלְכַסְנֵדְרִית". כו) וְאַחֲרֵי כֵן, מִנְּעֵן אֲרָבָעִים שָׁנָה. כִּימֵי קָרָם, כְּלוֹמֵר שְׂשִׁבּוּ בְּשִׁקְטָא בְּאַרְבָּעִים. כז) וְאַתָּה אֶל תִּירָא, צְדִיקִים שְׂבִתוּד מִצְרַיִם,

בְּמִצְרַיִם, כִּי פֶרַעַה מִלֶּךְ-מִצְרַיִם כֹּא בְשְׂאוֹן קוֹל תְּשׂוּאוֹת גְּדוֹל וְעַם רַב לְהַתְּהַלֵּל בְּחִילוֹתָיו, וְאַחַר כֵּן קָרָאוּ כִּי פֶרַעַה הַעֲבִיר הַמוֹעֵד קָבֹעַ מוֹעֵד אַחֵר לְמִלְךָ כִּבֵּל לְצֵאת לְהִלָּחֵם עִמּוֹ כִּי בֹא מוֹרֵךְ בְּלִבְבוֹ: יח חִי-אֲנִי נְאֻם-הַמֶּלֶךְ יְהוָה וְכִבְרָתוֹ שְׂמוֹ כִּי פְתוּבֹר קָבֹעַ בְּהַרִים וּבְכַרְמֶל עוֹמֵד בֵּינָם עַל יַד הַיָּם, כִּן יְבוֹא וּבּוֹכְדָרָא עַל מִצְרַיִם: יט כִּי גֹלָה עֲשִׂי לְךָ לְשִׁתוֹת וְלֹאֲכוֹל יוֹשֶׁבֶת לְכַטַּח בְּתִמְצְרַיִם כִּי תִגְלוּ מִמֶּנָּה כִּי-נָה שְׁתִּיתָ עִיר מִמְּלִכָה לְשִׁמְיָה לְשִׁמְיָה תְּהִיָּה וְנִצַּחְתָּ וְתִתִּיחַ שְׂמֵתָה מֵאִין יוֹשֶׁב: כ עֲגֹלָה יִפְהַדְפִּיָּה יִפְהַ כִּי־תִתֵּר הוּא בּוֹחֲרִים לְעוֹבְדֵי-זָרָה שֶׁל מִצְרַיִם קִרְיָן רְמִיזָה הוּא לָהֶם עַל יְדֵי מַנְחָשִׁים כִּי מִצְפּוֹן מִכְּבֹל שְׂהוּא צְפוּנֵת מִמִּצְרַיִם כֹּא כֹא יְבוֹא עֲלֵיהֶם וּבּוֹכְדָרָא: כא גַּם-שְׂכַרְיָה שְׂרָה אֲשֶׁר בְּקַרְבָּה יוֹכְלוּ לְטַבַּח כְּעֹגִלֵי מִרְבֵּק מִפְּטָמִים כִּי-גַם-הַמָּה הַשְּׂרִים הַפְּנֹה עֲרָף מִן הַמַּלְחָמָה לְלַחַת לְאַרְצָם גַּם יְחִידוֹ לֹא עָמְדוּ עַל עַמְדָם וְלֹה כְּאֲשֶׁר הַשְּׂרִים הַאֲוִיב נְפְלוּ בְּנֹפְלִים כִּי וְגַם אִידֶם עַת רַעַתָם כֹּא עֲלֵיהֶם עַת פְּקַדְתֶּם פְּקִידָת כָּל הוּא לְמִטוֹ: כב קוֹלָה שֶׁל מִצְרַיִם בְּנַחֲשׁ יִלְךְ (בְּשִׁקְטָא תְּקוֹדֵשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶת רִגְלֵי הַנְּחֹשׁ (בְּרַאשֵׁית ג יד) הִלְךְ קוֹלוֹ שֶׁל נַחֲשׁ מִסּוּף הַעוֹלָם וְעַד סוּפֹה) כִּי חַפְשִׁיִּים בְּחֹל רַב וְלִכְוֹ עֲלֵיהֶם וּבְקַרְדָּמוֹת לְמַנֵּעַ רִגְלֵיהֶם כְּאוֹ לָהּ כְּחַטְבֵי עֲצִים שְׂנַקְצִים בְּקַרְדָּמוֹת: כג אַתֶּם כִּי כְשִׁדִּים כְּרָתוּ יַעֲרָה הֲרִגוּ כָּל אֲנָשֵׁי מִצְרַיִם נְאֻם-יְהוָה כִּי לֹא יִחְקֹר מִסְפָּר אֲנָשֵׁי כְשִׁדִּים כִּי רַבּוּ מֵאַרְבֶּה וְאִין לָהֶם מִסְפָּר: כד הַבִּישָׁה הַכְּלָמִי בַת עֲדָה מִצְרַיִם כִּי נִתְּנָה נִמְסָרָה בְּיַד עַם צְפוֹן הֵם כְּשִׁדִּים: כה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי פּוֹקֵד אֲשֶׁנִּים לְהִבִּיא פּוֹרְעָנוֹת אֶל-אֲמוֹן מִנָּא מַעִיר נֹא שְׂהוּא אֶלְכַסְנֵדְרָא

פֶּרַעַה מִלֶּךְ-מִצְרַיִם שְׂאוֹן הַעֲבִיר

הַמוֹעֵד: יח חִי-אֲנִי נְאֻם-הַמֶּלֶךְ יְהוָה

צְבָאוֹת שְׂמוֹ כִּי פְתוּבֹר בְּהַרִים

וּבְכַרְמֶל בֵּינָם יְבוֹא: יט כִּי גֹלָה עֲשִׂי

לְךָ יוֹשֶׁבֶת בְּתִמְצְרַיִם כִּי-נָה לְשִׁמְיָה

תְּהִיָּה וְנִצַּחְתָּ מֵאִין יוֹשֶׁב: כ עֲגֹלָה יִפְהַדְפִּיָּה

פִּיָּה מִצְרַיִם קִרְיָן מִצְפּוֹן כֹּא כֹא: כא גַּם-

שְׂכַרְיָה בְּקַרְבָּה כְּעֹגִלֵי מִרְבֵּק כִּי-גַם-

הַמָּה הַפְּנֹה גַּם יְחִידוֹ לֹא עָמְדוּ כִּי וְגַם

אִידֶם כֹּא עֲלֵיהֶם עַת פְּקַדְתֶּם: כב קוֹלָה

בְּנַחֲשׁ יִלְךְ כִּי-בַחֹל יִלְכוּ וּבְקַרְדָּמוֹת

כְּאוֹ לָהּ כְּחַטְבֵי עֲצִים: כג כְּרָתוּ יַעֲרָה

נְאֻם-יְהוָה כִּי לֹא יִחְקֹר כִּי רַבּוּ מֵאַרְבֶּה

וְאִין לָהֶם מִסְפָּר: כד הַבִּישָׁה בְּתִ-

מִצְרַיִם נִתְּנָה בְּיַד עַם-צְפוֹן: כה אָמַר

יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי פּוֹקֵד

אֶל-אֲמוֹן מִנָּא וְעַל-פֶּרַעַה וְעַל-מִצְרַיִם

וְעַל-אֱלֹהֵיהֶם וְעַל-מְלָכֵיהֶם וְעַל פֶּרַעַה

וְעַל הַבְּטָחִים כּו: כו וְנִתְּתִים בְּיַד

מִבְּקָשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד נְבוּכַדְרֶאצַּר מִלֶּךְ-כְּבֹל וּבְיַד עַבְדּוֹ וְאַחֲרֵי-

כֵּן תִּשְׁכַּן כִּימֵי-קָדָם נְאֻם-יְהוָה: כז וְאַתָּה אֶל-תִּירָא עַבְדֵי יַעֲקֹב

וְעַל-פֶּרַעַה וְעַל-מִצְרַיִם וְעַל-אֱלֹהֵיהֶם וְעַל-מְלָכֵיהֶם שֶׁל מַמְלָכוֹת רַבּוֹת שְׂשִׁבּוּ בְּאַרְצֵי מִצְרַיִם, כְּמוֹ שְׂאִפְקוֹד וְעַל פֶּרַעַה וְעַל הַבְּטָחִים כּו כִּן אֲפִקוֹד עַל הַיּוֹם הַבְּטָחִים כּו: הַפּוֹרְעָנוֹת הַבָּאִה לְמִצְרַיִם הוּא לְעוֹנֵשׁ שְׂתַרַע לְיִשְׂרָאֵל בְּנִיתָם שִׁישַׁק מִלֶּךְ מִצְרַיִם (כֵּן פֶּרַעַה נִבֵּה שְׂהִמִּית יִאֲשֶׁהוּ: כז וְנִתְּתִים בְּיַד מִבְּקָשֵׁי נַפְשָׁם וּבְיַד נְבוּכַדְרֶאצַּר מִלֶּךְ-כְּבֹל וּבְיַד עַבְדּוֹ וְאַחֲרֵי-כֵן תִּשְׁכַּן כִּימֵי-קָדָם כִּי גִלוֹת נְאֻם-יְהוָה: כז לָחֵם הַגּוֹלִים לְכָבֵל לְכָל יִתְאַשׁוּ מִן הַנְּאוּלָה כְּרִאוֹתָם שְׂמִצְרַיִם גְּלוּ וְחִירוּ מִחַד וְהֵם גְּלוּ וְעָדוּן לֹא שָׁבוּ: כז וְאַתָּה אֶל-תִּירָא עַבְדֵי יַעֲקֹב כִּי לֹא תִשָּׂאֵר בְּגוֹלָה וְאֶל-תַּחַת יִשְׂרָאֵל כִּן יִשְׁתַּקְּעוּ שְׂמָה כְּבֹבֵל

עטרת מרים

כִּי הִנְנִי מוֹשְׁעָךְ מִרְחֹק מִמְקוֹם שְׂמֹתָה שָׁם וְאֶת־זִרְעֶךָ גְּדוּלִים וְקַטְנִים מֵאֶרֶץ שְׂבִיבִים וּמֵאֵץ וְהִלָּאָה וְיָשֵׁב יַעֲקֹב וְיָשֵׁב יַעֲקֹב וְשָׁקֵט בְּמִנוּחָה וְשָׁאֲנָן בְּשִׁלּוֹה וְאִין מִחְרִיד וְלֹא יִצְאָא עוֹד מִן יַחְרִידוֹ: כַּח תְּנִים שְׁבַעַת שְׂבִיבֵשׁ נְבוֹכְדֶנֶצַּר אֶת מְצָרִים נְהַרְגוּ כֹל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁהָיוּ בְּמִצְרַיִם, כְּכֹל זֹאת, אֲמַתָּה אֶל־תִּירָא עַבְדֵי יַעֲקֹב נְאֻם־יְהוָה כִּי אֶתְּךָ אֲנִי אֶף

כִּי אֶעֱשֶׂה כָּלָה בְּכָל־הַגּוֹיִם | אֲשֶׁר תִּדְחַתִּיךָ לְשִׁמָּה וְאֶתְּךָ לֹא־ אֶעֱשֶׂה כָּלָה עִם כִּי תִהְיֶה בְּאַרְצֵם וְיִסְרְתִיךָ אִיסַר אוֹתְךָ לְמִשְׁפָּט בְּמִשְׁפָּט כִּפִי עֲוֹנֶה, אֲבָל וְנִקְהָ לֹא אֲנִקְהָ כִּי מִן הָעוֹלָם, כְּלוּמְרֵי: לֹא אֶכְרִיתֶךָ מִן הָעוֹלָם:

וְאֶל־תַּחַת יִשְׂרָאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשְׁעָךְ מִרְחֹק וְאֶת־זִרְעֶךָ מֵאֶרֶץ שְׂבִיבִים וְיָשֵׁב יַעֲקֹב וְשָׁקֵט וְשָׁאֲנָן וְאִין מִחְרִידוֹ: כַּח אֲמַתָּה אֶל־תִּירָא עַבְדֵי יַעֲקֹב נְאֻם־ יְהוָה כִּי אֶתְּךָ אֲנִי כִּי אֶעֱשֶׂה כָּלָה

שי למורא שהגלו לשם בעל פרחה. (כה) ויסרתיד למשפט, איסר אותך במשפט ובאפן שתוכל לסבל, מעט מעט. ונקה לא אנקח, ולא אנקח אותך מן העולם. כי ישראל נעמדו בארצם כימי השמים על הארץ.

בְּכָל־הַגּוֹיִם | אֲשֶׁר תִּדְחַתִּיךָ לְשִׁמָּה וְאֶתְּךָ לֹא־אֶעֱשֶׂה כָּלָה וְיִסְרְתִיךָ לְמִשְׁפָּט וְנִקְהָ לֹא אֲנִקְהָ:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צְדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנְּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁפָל דְּבָרָיו אִמְת וְצַדִּיק: נְאֻמָּן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנְאֻמָּנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מְדַבְּרֶיךָ אַחֲזוֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נְאֻמָּן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנְּאֻמָּן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עַבְדְּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבְּנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קְדֻשָּׁךְ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְפֹּה גֵר לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְגַן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי אֱלֹהֵינוּ לְקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וְלִתְפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹךְ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

קריאת התורה למנחת שבת קודש

לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּשְׁבוּ וַיִּחַנּוּ לִפְנֵי
 פִּי הַחַיִּית בֵּין מִגְדַּל בֵּין הַיָּם לִפְנֵי בַּעַל צִפֹּן
 נִכְחוּ תַחֲנוּ עֲלֵיהֶם: וַאֲמַר פְּרַעַה לִבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל נִבְכִים הֵם בְּאַרְצָן סַגֵּר עֲלֵיהֶם הַמִּדְבָּר:
 וַחֲזַקְתִּי אֶת־לֵב־פְּרַעַה וְרַדְתִּי אַחֲרֵיהֶם
 וְאֶפְבְּדָה בַּפְּרַעַה וּבְכָל־חִילוֹ וַיִּדְעוּ מִצְרַיִם
 כִּי־אֲנִי יְהוָה וַיַּעֲשׂוּ־בְנֵי: (ישׂאל) הַ וַיִּגְדַּל לְמַלְךְ
 מִצְרַיִם כִּי בָרַח הָעָם וַיִּהְיֶה לְבַב פְּרַעַה וַעֲבָדוּ
 אֶל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ מִה־זֹּאת עֲשִׂינוּ כִּי־שָׁלַחֲנוּ
 אֶת־יִשְׂרָאֵל מִעֲבָדָנוּ: וַיֹּאסֵר אֶת־רַכְבּוֹ וְאֶת־
 עַמּוֹ לָקַח עִמּוֹ: וַיִּקַּח שֵׁש־מְאוֹת רֶכֶב בַּחֹר
 וְכָל רֶכֶב מִצְרַיִם וְשָׁלֹשׁ עַל־כִּלּוֹ: הַ וַיַּחֲזִק
 יְהוָה אֶת־לֵב פְּרַעַה מַלְךְ מִצְרַיִם וַיִּרְדֵּף אַחֲרָי
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יֵצְאוּ בְיַד רַמָּה:

יג הַ וַיְהִי בְשַׁלַּח פְּרַעַה אֶת־הָעָם וְלֹא־נָחַם
 אֱלֹהִים דַּרְךְ אֲרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרוֹב הוּא כִּי |
 אָמַר אֱלֹהִים פֶּן־יִנָּחֵם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלְחָמָה
 וְשָׁבוּ מִצְרַיִמָּה: הַ וַיִּסַּב אֱלֹהִים | אֶת־הָעָם דַּרְךְ
 הַמִּדְבָּר יַם־סוּף וַחֲמֹשִׁים עָלוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל
 מֵאַרְצָן מִצְרַיִם: יט וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת־עֲצָמוֹת יוֹסֵף
 עִמּוֹ כִּי הִשְׁבַּע הַשָּׁפִיעַ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר
 פֶּקֶד יִפְקֹד אֱלֹהִים אֶתְכֶם וְהַעֲלִיתֶם אֶת־
 עֲצָמֹתַי מִזֶּה אֶתְכֶם: כ וַיִּסְעוּ מִסִּפְתַּי וַיִּחַנּוּ
 בְּאֶתְם בְּקֶצֶה הַמִּדְבָּר: כא וַיְהִי הַלַּיְלָה לִפְנֵיהֶם
 יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וּלְיָלָה בְּעַמּוּד
 אֵשׁ לְהַאֲוִיר לָהֶם לְלַכֵּת יוֹמָם וּלְיָלָה: כב לֹא־
 יָמִישׁ עַמּוּד הָעָנָן יוֹמָם וְעַמּוּד הָאֵשׁ לְיָלָה לִפְנֵי
 הָעָם: פ (לוי) יד א וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה

אגרות קודש

בי"ה, כ"ג טבת, תשט"ו
ברוקלין.

הרה"ח הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ מוה"ר

דוד שי

שלום וברכה! לאחר שתיקתו הארוכה נעם לי לקבל מכתבו מח' טבת, ויה"ר שהטבת
 המצב בקבוצת הנוער שכותב יקוים בו פתגם כ"ק אדמו"ר מוהר"ש, צי דען אז גוט איז גוט איז
 בעסער ניט בעסער, וכבר הגיע הזמן שהחסידים ואפילו נשי ובנות חב"ד זאלען זיך פארגינען
 לדרוש מעצמן וכן מהסביבה, כי הרי רואים במוחש איך שמשפיעים מלמעלה הצלחה למעלה מדרך
 הטבע אלא מפני שנתמעטו הלבבות מכינים רק כלים קטנים ובמילא ההשפעה מלמעלה מחכה עד
 שיתעוררו ויקיימו הכתוב הרחב פיד שאז יקוים סוף הפסוק ואמלאהו גם לאחר ההרחבה, ויה"ר
 שתה"י הרחבה שגם התורה תקרא לזה הרחבה ולא רק עפ"י מדידת בשר ודם...

בברכת הצלחה בכל הנ"ל ולבשו"ט בקרוב.

לוח זמנים לשבוע פרשת בא - בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

זמני יום ראשון ויום שבת	זמני יום שבת	צאת המוכבים		שקיעה		מנחה גדולה		סוף זמן תפילה		סוף זמן קריאת שמע				זריחה		מדינה ועיר
		ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	אדמו"ר		מג"א		ש	א	
										ש	א	ש	א			
17:43	16:44	17:32	17:27	17:05	16:59	12:22	12:20	10:08	10:07	09:13	09:13	08:38	08:37	06:39	06:40	באר שבע (ח)
17:40	16:30	17:29	17:24	17:04	16:58	12:21	12:19	10:08	10:07	09:14	09:14	08:38	08:37	06:41	06:43	חיפה (ח)
17:40	16:26	17:30	17:25	17:07	17:01	12:20	12:18	10:06	10:05	09:12	09:12	08:36	08:36	06:38	06:40	ירושלים (ח)
17:42	16:40	17:31	17:26	17:03	16:58	12:22	12:20	10:08	10:07	09:14	09:14	08:38	08:38	06:41	06:42	תל אביב (ח)
17:25	16:15	17:11	17:03	16:34	16:26	12:35	12:33	10:36	10:36	09:49	09:50	09:02	09:03	07:37	07:41	אוסטריה, וינה (ח)
21:27	20:24	21:14	21:17	20:43	20:46	14:07	14:05	11:07	11:03	09:53	09:49	09:08	09:03	06:19	06:13	אוסטרליה, מלבורן (ק)
17:32	16:23	17:18	17:11	16:43	16:35	12:38	12:36	10:37	10:37	09:49	09:50	09:04	09:04	07:34	07:38	אוקראינה, אודסה (ח)
17:00	15:50	16:46	16:38	16:09	16:01	12:10	12:08	10:10	10:10	09:23	09:24	08:36	08:37	07:11	07:15	אוקראינה, דוניצ'ק (ח)
17:10	15:59	16:56	16:48	16:19	16:10	12:21	12:19	10:22	10:22	09:35	09:36	08:48	08:48	07:23	07:28	אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)
17:31	16:18	17:17	17:08	16:38	16:29	12:46	12:44	10:49	10:50	10:04	10:05	09:14	09:15	07:55	08:00	אוקראינה, ז'יטומיר (ח)
17:23	16:10	17:09	17:00	16:29	16:20	12:39	12:37	10:42	10:43	09:57	09:58	09:07	09:08	07:49	07:54	אוקראינה, קייב (ח)
18:35	17:38	18:25	18:21	17:59	17:54	13:03	13:01	10:45	10:44	09:49	09:48	09:15	09:14	07:08	07:08	ארה"ב, אמריקות, אבו דאבי (ח)
18:00	16:53	17:47	17:40	17:15	17:07	13:04	13:02	11:02	11:02	10:13	10:14	09:29	09:29	07:57	08:00	איטליה, מילאנו (ח)
19:02	18:11	18:52	18:51	18:29	18:27	12:55	12:53	10:24	10:22	09:21	09:19	08:51	08:48	06:21	06:19	אקוודור, קיטו (ח)
20:50	19:50	20:38	20:40	20:09	20:11	13:40	13:38	10:43	10:40	09:31	09:27	08:49	08:45	06:01	05:55	ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)
22:04	20:58	21:50	21:53	21:16	21:19	14:33	14:31	11:29	11:26	10:14	10:10	09:25	09:19	06:36	06:29	ארגנטינה, ברילינצה (ח)
17:55	16:53	17:44	17:37	17:13	17:06	12:47	12:45	10:39	10:39	09:48	09:48	09:08	09:08	07:22	07:25	ארה"ב, בולטימור (ח)
17:42	16:39	17:30	17:24	16:58	16:52	12:37	12:35	10:30	10:29	09:39	09:39	08:58	08:58	07:15	07:18	ארה"ב, ברוקלין (ח)
17:43	16:40	17:31	17:24	16:59	16:52	12:37	12:35	10:30	10:30	09:40	09:40	08:59	08:59	07:16	07:19	ארה"ב, גרינס סיטי (ח)
18:16	17:11	18:03	17:56	17:30	17:23	13:13	13:11	11:08	11:07	10:18	10:18	09:36	09:36	07:56	07:59	ארה"ב, דטרויט (ח)
18:26	17:29	18:15	18:11	17:49	17:44	13:02	13:00	10:47	10:46	09:53	09:52	09:18	09:17	07:17	07:18	ארה"ב, האוסטון (ח)
17:50	16:52	17:39	17:34	17:11	17:05	12:33	12:31	10:21	10:20	09:27	09:27	08:51	08:50	06:56	06:57	ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)
18:31	17:36	18:21	18:17	17:55	17:51	13:02	13:00	10:44	10:43	09:48	09:48	09:15	09:14	07:09	07:09	ארה"ב, מיאמי (ח)
17:37	16:33	17:25	17:18	16:53	16:46	12:33	12:31	10:26	10:26	09:36	09:36	08:55	08:55	07:13	07:16	ארה"ב, ניו הייבן (ח)
18:07	17:04	17:55	17:48	17:23	17:16	13:01	12:59	10:54	10:53	10:03	10:03	09:22	09:22	07:39	07:42	ארה"ב, פיטסבורג (ח)
17:35	16:31	17:22	17:16	16:50	16:43	12:31	12:29	10:26	10:25	09:35	09:36	08:54	08:54	07:13	07:16	ארה"ב, שיקגו (ח)
19:47	18:54	19:37	19:37	19:12	19:12	13:16	13:14	10:34	10:31	09:27	09:24	08:54	08:51	06:15	06:11	בוליביה, לה-פס (ח)
18:06	16:51	17:51	17:42	17:11	17:01	13:23	13:21	11:28	11:28	10:43	10:44	09:52	09:53	08:36	08:41	בלגיה, אנטוורפן (ח)
18:07	16:53	17:52	17:44	17:13	17:03	13:23	13:21	11:27	11:28	10:42	10:44	09:52	09:53	08:35	08:40	בלגיה, בריסל (ח)
19:35	18:40	19:25	19:25	19:03	19:04	12:51	12:49	10:04	10:01	08:55	08:52	08:20	08:16	05:37	05:32	ברזיל, סאן פאולו (ח)
19:22	18:27	19:11	19:12	18:45	18:45	12:39	12:37	09:52	09:50	08:44	08:41	08:09	08:05	05:26	05:22	ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)
17:23	16:11	17:08	16:59	16:30	16:20	12:41	12:39	10:46	10:46	10:01	10:03	09:10	09:11	07:55	08:01	בריטניה, לונדון (ח)
17:27	16:11	17:11	17:01	16:28	16:18	12:50	12:48	10:57	10:58	10:14	10:16	09:20	09:21	08:12	08:18	בריטניה, מנצ'סטר (ח)
17:27	16:10	17:11	17:02	16:31	16:21	12:47	12:45	10:54	10:54	10:10	10:11	09:17	09:18	08:05	08:11	גרמניה, ברלין (ח)
17:52	16:39	17:37	17:29	16:58	16:49	13:06	13:04	11:09	11:10	10:24	10:25	09:34	09:35	08:15	08:20	גרמניה, פרנקפורט (ח)
19:42	18:46	19:31	19:32	19:11	19:12	12:52	12:50	10:03	10:00	08:53	08:50	08:17	08:13	05:32	05:27	דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)
18:58	18:05	18:49	18:45	18:24	18:20	13:19	13:17	10:58	10:56	10:00	09:59	09:28	09:27	07:15	07:15	הודו, מומבאי (ח)
18:55	18:02	18:46	18:42	18:21	18:17	13:15	13:13	10:54	10:52	09:56	09:55	09:24	09:22	07:10	07:10	הודו, פונה (ח)
17:16	16:06	17:02	16:55	16:26	16:18	12:25	12:23	10:24	10:24	09:37	09:38	08:51	08:51	07:24	07:28	הונגריה, בודפשט (ח)

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		ניצת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
טורקיה, איסטנבול (ח)	07:21	07:24	09:03	09:03	09:03	09:44	10:34	10:35	10:34	17:02	16:55	17:34	16:43	17:46
יוון, אתונה (ח)	07:38	07:40	09:26	09:26	10:05	10:05	10:57	10:56	10:56	17:34	17:28	17:59	17:15	18:16
מולדובה, קישינב (ח)	07:43	07:47	09:11	09:12	09:57	09:58	10:45	10:45	10:45	16:48	16:40	17:17	16:29	17:38
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	07:13	07:13	09:24	09:24	09:57	09:57	10:55	10:54	10:55	18:21	18:17	18:42	18:02	18:56
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	05:16	05:07	07:55	08:03	08:57	08:52	10:13	10:09	10:13	20:13	20:13	20:51	19:50	20:59
נפאל, קטמנדו (ח)	06:55	06:56	08:58	08:59	09:32	09:33	10:27	10:28	10:28	17:29	12:44	17:56	17:15	18:11
סין, בייג'ין (ח)	07:32	07:35	09:16	09:16	09:57	09:57	10:48	10:47	10:48	17:11	12:55	17:43	16:57	18:02
סינגפור, סינגפור (ח)	07:14	07:12	09:40	09:42	10:11	10:13	11:13	11:15	11:13	19:15	13:46	19:39	18:59	19:50
פולין, ורשא (ח)	07:34	07:40	08:46	08:47	09:38	09:40	10:23	10:23	10:23	12:17	12:15	16:00	15:41	16:57
פרו, לימה (ח)	05:57	05:54	08:32	08:35	09:06	09:04	10:10	10:10	10:10	18:40	12:51	19:04	18:23	19:14
צרפת, ליון (ח)	08:15	08:19	09:47	09:47	10:31	10:32	11:19	11:19	11:19	17:21	13:22	17:56	17:09	18:17
צרפת, פריז (ח)	08:35	08:40	09:59	09:59	10:47	10:48	11:33	11:33	11:33	17:21	13:32	17:58	17:09	18:20
קולומביה, בוגוטה (ח)	06:11	06:09	08:35	08:37	09:05	09:07	10:07	10:08	10:07	18:02	12:37	18:25	17:46	18:37
קנדה, טורונטו (ח)	07:45	07:49	09:22	09:22	10:06	10:06	10:54	10:54	10:54	17:08	12:58	17:39	16:53	17:58
קנדה, מונטריאול (ח)	07:28	07:31	09:00	09:00	09:44	09:45	10:33	10:33	10:33	16:44	12:35	17:11	16:24	17:31
קפריסין, לינקה (ח)	06:51	06:53	08:44	08:45	09:22	09:22	10:14	10:14	10:14	17:01	12:26	17:25	16:42	17:42
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	09:06	09:13	10:10	10:08	11:07	11:05	11:48	11:47	11:48	16:58	13:37	17:44	16:49	18:10
רוסיה, מוסקבה (ח)	08:44	08:51	09:44	09:43	10:43	10:40	11:23	11:22	11:23	16:30	13:10	17:13	16:17	17:40
רוסיה, רוסובט על-הדון (ח)	08:04	08:04	09:29	09:28	10:15	10:14	11:02	11:02	11:02	16:56	13:02	17:33	16:45	17:54
שווייץ, ציריך (ח)	08:05	08:10	09:33	09:33	10:20	10:19	11:06	11:06	11:06	17:05	13:07	17:37	16:49	17:59
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:46	06:45	09:03	09:04	09:34	09:35	10:33	10:35	10:33	18:09	12:59	18:33	17:54	18:46

* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מולה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שַׁבַּת קֹדֶשׁ:

תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בכל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריךנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז הפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל-אויב ואורב ולסמים וחיזות רעות בדרך ומכל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי שיחיו

לבניב

לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

Biurim.co.il | Otzar770.com | Chasidut.tv | Lahak.org

הרשמה כמנויים
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמודות נדרים פלוס

2 3 0 4 - 3 3 7 7

P.P.
שולם
1949
תל אביב